DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ DIN CLUJ-NAPOCA ȘI DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ, ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR DIN IAȘI

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL XI

PARTEA 1

LITERA Ş

1978
EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
71021 Calea Victoriei nr. 125, sector I – BUCUREŞTI

Redactori responsabili:

IORGU IORDAN
Membru al Academiei Republicii Socialiste România

ALEXANDRU GRAUR
Membru al Academiei Republicii Socialiste România

ION COTEANU
Membru al Academiei Republicii Socialiste România

Tomul al XI-lea, partea 1, a fost elaborat în cadrul Institutului de lingvistică, istorie literară și folclor din Iași, de următorul colectiv:

Redactori:

Doina COBEȚ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Maria DEUTSCH
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Zamfira MIHAIL
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Dragoș MOLDOVANU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Corneliu MORARIU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Despina URSU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Victoria ZĂSTROIU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Articolul *ȘI* a fost elaborat de:
Monica BUSUIOC și Radu MICHĂESCU,
cercetători științifici la Institutul de lingvistică din București.

Revizori:

Doina COBEȚ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Corneliu MORARIU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Au fost consultați pentru *etimologiile* din acest tom: Alexandru GRAUR, membru al Academiei Republicii Socialiste România, București; Grigore BRÎNCUȘ, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Vladimir DRIMBA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Theodor HRISTEA, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Maria ILIESCU, doctor în filologie, profesor, Universitatea din Craiova; Bela KELEMEN, doctor docent în filologie, profesor, Universitatea din Cluj-Napoca; Gheorghe MIHĂILĂ, doctor docent în filologie, profesor, Universitatea București; Nicolae URSU, doctor în filologie, cercetător științific principal la Institutul de lingvistică, istorie literară și folclor din Iași.

Corelații:

Rodica RADU
FILOLOG

Coordonare lexicografică a tomului al XI-lea, partea 1:

Doina COBEȚ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Corneliu MORARIU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Ş[1] s. m. invar. A douăzeci şi una (iar după reintroducerea literei *â*, a douăzeci şi doua) literă a alfabetului limbii române şi sunetul corespunzător (consoană fricativă prepalatală surdă).

Ş[2] interj. (De obicei prelungit) **1.** Cuvînt prin care se cere cuiva să facă liniște.
2. (Regional) Cuvînt cu care se alungă păsările. Cf. ALR SN II h 366.
— Onomatopee.

ŞA[1] interj. (Regional) Cuvînt cu care se alungă caprele (Petrila). Cf. A III 17.
— Onomatopee.

ŞA[2] interj. v. **şo.**

ŞA[3] s. f. **I.1.** Piesă de harnașament făcută din piele (sau din lemn), care se fixează pe spinarea calului și pe care stă călărețul. V. t a r n i ț ă. *I cal de ginere cu rafturi, cu șa cu florile de sîrmă* (a. 1689). HEM 78. *Au tras Petru Vodă înapoi în popă cu arcul și l-au lovit cu săgeata în oblîncul șelii.* NECULCE, L. 13. *Așe de tare să-i fie lovit, cît cu o lovală pe amîndoi deodată să-i fie despicat, din cap pînă în oblîncul șelii.* CANTEMIR, HR. 143. *Luatu-le-au... toate arginturile cîte au găsit la dînsele, de le-au topit toate, făcînd scări și tipsii și șale ferecate.* ANON. CANTAC., CM I, 192, cf. ANON. CAR. *Pusă frîul în capul calului și pusă șaoa.* ALEXANDRIA (1794), 23/16. *Atilla au fost strîns toate șeile grămadă.* ȘINCAI, HR. I, 84/16, cf. IORGA, S. D. XII, 174. *În odaia dîntîi sînt arme turcești noao..., șele, steaguri, coifuri.* GOLESCU, Î. 46, cf. CLEMENS, DRLU. *Tătarii... pun carnea supt șaoa cailor săi.* DRĂGHICI, R. 70/12. *Toți boierii... umbla călări pă cai pă deșelate, adică fără șăi, fără frîu și fără scări.* GORJAN, H. II, 46/34, cf. VALIAN, V. *Chingile, șeaoa lui, frîul ferecate cu argint, Aralâ cum că luate de la vrun mare leah sînt.* NEGRUZZI, S. I, 121, cf. 42. *Zic îndată de-mi pune șaua pe cal și alerg la Curte.* GHICA, S. 505, cf. ALEXANDRESCU, O. I, 347, I. IONESCU, D. 534, ALECSANDRI, P. II, 14. *Am poruncit să-mi puie în grabă șeaua pe cal.* LĂCUSTEANU, A. 129. *Ședeau pe șeli de tigru trei ofițeri calare.* CONV. LIT. XI, 154. *D-a stînga sicriului era scheletul calului, pe care se găsiră ornamente de șea, toate de aur masiv.* ODOBESCU, S. II, 185. *Se avîntă pe șeaua calului și plecă în lume.* EMINESCU, N. 13, cf. id. O. I, 66. *Călărețul înfipt pe șea se vede și el numai de la brîu în sus.* GANE, N. I, 9. *Se suie în pod și coboară de acolo un căpăstru, un frîu, un bici și o șea.* CREANGĂ, P. 194. *Băieții... mi-admirau calul, șeaua, hainele, părul.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 248, cf. DDRF, ALEXI, W., CANDREA, F. 193. *Pentru frîne, pentru șele, n-avem scrisori românești care să ne lămurească.* IORGA, B. R. 88. *Se înalță-n șea voinicul, Vede-o casă-ntre poiene.* GOGA, P. 86, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 49. *Șiraguri nesfîrșite de cai, în șea cu mari coșuri dăsăgite pline cu piatră, se coborau pe cărări iuți de munte.* AGÎRBICEANU, A. 200. *Doi călărași potrivesc șeile cailor.* BUJOR, S. 69. *Ia vezi de pune șelele pe cai și să plecăm.* HOGAȘ, DR. I, 112, cf. PASCU, S. 151, NICA, L. VAM. 232. *La șeile militărești sub șea se pune pătura.* ENC. VET. 256, cf. CADE. *Poronci vatavului să-i puie șeaua pe calul cel negru.* MIRONESCU, S. A. 96. *L-am luat cu mine în șea și am plecat spre conacul lui Hagi-Pancu.* GALACTION, O. 89. *Epitropia copiilor fu deci încredințată unchiului lor de pe mamă, jitnicerul Manolachi Dimachi, cel care-i adusese înapoi din Ardeal, în desagii de la oblîncul șăii.* C. GANE, TR. V. 246. *Slujitorii deschingau și puneau la pămînt șăile cu tot tacîmul lor.* SADOVEANU, O. XIII, 316, cf. VIII, 429, SCRIBAN, D., GIUGLEA, U. 48, ARGHEZI, VERS. 239. *Le dăduse... un fel de cai normanzi mai zvelți, care se lăsau încălecați cu blîndețe și fără șea.* CĂLINESCU, E. O. I, 125. *O pereche de coburi de pînză groasă atîrnau de o parte și de altă a șeii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 17, cf. STANCU, R. A. I, 75, 116. *O vreme merseră la trap, ridicîndu-se în șei.* V. ROM. iulie 1954, 79. *Cosma Răcoare saltă în șea.* LABIȘ, P. 85. *Își trăgea căciula pe ceafă, sărea în șaua și pleca.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 40. *Așa-mi vine cîte-un gînd...Din coarnele plugului Să fac șauă murgului.* POP., ap. GCR II, 306. *Șaua ți s-a putrezit, Frînele s-au ruginit!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 247. *Românul n-a adus de acasă decît iapa cu sacul desăgît pe șeauă.* RETEGANUL, P. IV, 31. *Drag mi-a fost calul bălan, Calul alb și șaua neagră.* ȘEZ. I, 73. *Ibîncile c-așternea, Șaua căpătîi punea.* MAT. FOLK. 39. *Iar oslașii ce făcea? Pe la cai că se ducea Și șeile că le lua.* RĂDULESCU-CODIN, L. 95, cf. VICIU, COL. 151, VASILIU, P. L. 117, 123, com. din BRAN-BRAȘOV, ALR I 1115, com. din MONOR-REGHIN, A I 35, II 1, 8, 12, III 3, 4, 5, 16, 19, IV 2, V 14, 15, 31, 34, VI 4, 16. *Fuga la cal cu el da Și mi-l arunca pe șea Și mi-l lega c-o curea.* BALADE, I, 332. *Bate murgul din picior, Să pun șaua răpigior.* FOLC. MOLD. I, 44. *Ridica-voi șaua și să va vedea zagna* (= aparența este uneori înșelătoare). Cf. ZANNE, P. I, 651. *Unde se găsește șaca... Să cere și ipîngeaoa* (= cine a greșit o dată e întotdeauna bănuit). Cf. BARONZI, L. 59, ZANNE, P. I, 650. *Și-a pierdut șeaua* (sau *șeile*), se zice despre un cal bătrîn. Cf. DR. V, 108, 227. *Să cumperi șeaua după cum e calul* (= orice lucru să fie potrivit cu starea, cu poziția, cu valoarea omului). ZANNE, P. I, 651. *Nu-i face șeaua, cît îi face piedica*, se zice despre o persoană impulsivă. Cf. id. ib. IX, 713. *A plecat călare și să întoarce cu șeaua în spinare*, se zice despre cineva care nu a izbutit în întreprinderile sale. Cf. id. ib. I, 651. *Umblă după șa și el călare pe ea*, se zice despre cineva care este uituc sau distrat. Cf. UDRESCU, GL. *Cu coarne ca boul, cu șea ca un cal, se ureă pe copaciu ca un șearpe* (Melcul). ISPIRESCU, ap. GCR II, 371. *Gîsculiță cloptoșea, Bine te mai ții pe ea! (Șeaua).* ȘEZ. XXI, 20. *Cinel, cinel, E șea și-i așa Și ți-o spun pe nume Ce lucruri anume (Șeaua).* ib. 72. *Cînd se ridică șeaua să văd mațele* (Lada). ZANNE, P. I, 651. *Ce-i mai nalt decît calul și mai mic decît porcul (cîinele)? (Șeaua).* GOROVEI, C. 366. *Teleleaua pe cărare, Cuciu, muciu pe spinare* (Calul și *șeaua*). id. ib. 367. ◇ (În formule stereotipe din basme) *Am încălecat ... pe-o șea și-am venit de v-am spus povestea așa.* CREANGĂ, P. 34. *Și eu încălecai pe șea, de trei ori m-am pus ș-așa, ș-așa, și am căzut de pe ea.* CARAGIALE, O. IV, 208. *Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.* ISPIRESCU, L. 10. *M-am suit pe o prăjină Și v-am spus chiar o minciună! Și am încălicat pe-o șea Și v-am spus-o toat-așa!* SBIERA, P. 261. ◇ (Ca termen de comparație) *În ceea ce privește textura (aranjarea materiei) mineralelor, ea poate fi...ca o șea la dolomie.* MURGOCI-LUDWIG, M. 41. *Se desfăcea în lumină un plai înalt, rotund și curmat la mijloc ca o șea.* GALACTION, O. 62. *Poteca se încovoia peste o adîncătură așezată ca o șa pe două văiuge.* SADOVEANU, O. V, 475. *Dușumeaua devenise concavă și elastică asemeni unei șele.* CĂLINESCU, E. O. II, 229. ◇ F i g. *Unul singur își știrbea dantesca înfățișare de laureat, prin niște ochelari de profesoraș agățați cu ciupitură, hăt-sus, pe șeaua nasului.* VINEA, L. I, 340. ◇ *Cal de (sub) șa* = cal de călărie. Cf. DR. V, 99, ENC. VET. 266, A III 1, 19. (E x p r.) **A fi cal de șa** = a munci pentru alții. Cf. LM. ◇ E x p r. **A bate șaua (ca) să (se) priceapă** (sau **înțeleagă**) **iapa** (sau **calul**) = a face aluzie la ceva, a face apropouri. *Bate șeaoa să înțeleagă iapa, căci femeia-i dracul.* NEGRUZZI, S. I, 251. *La imputarea că n-a luat bărbățește inițiativa unei mișcări mari a corporațiunii sale, zice: bate șeaua să priceapă iapa!* CARAGIALE, O. III, 33. *Dascălul bătea șeaoa să priceapă iapa.* ISPIRESCU, L. 271, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Cum de felul meu nu sînt prea greu de cap, mi-am dat seama că iubitu-mi maestru a bătut șaua ca să priceapă iapa.* STANCU, R. A. V, 166. *Bați șaua să priceapă iapa!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 167, cf. ZANNE, P. I, 649, IX, 712. (Eliptic) *Bate șeaoa socru; dar mă fac că nu pricep.* ALECSANDRI, T. 1241. **A vorbi din șa** = a vorbi de sus; a fi sigur de sine; a fi arogant, îngîmfat. DICȚ. **A pune șaua** (pe cineva) sau **a-i pune** (cuiva) **șaua** = a stăpîni, a supune, a exploata (pe cineva). *Treacă-meargă, cugetam. Cel puțin mă vor omeni domnii literați pe spesele*

lor. Dar tocmai aici mi se puse şeaua. CODRU-DRĂGUŞANU, C. 163, cf. com. din ŢEPEŞ VODĂ-CERNAVODĂ, ZANNE, P. IX, 713. **A scoate** (pe cineva) **din şa** = a lipsi (pe cineva) de un avantaj, a deposeda (pe cineva) de un bun. Cf. ZANNE, P. IX, 713. **Ia şaua la spinare!** = pleacă (numaidecît)! şterge-o! *Ia şeaua la spinare, băiete!* BRĂESCU, A. 257. **A lua şaua de pe cal**=a lua o hotărîre. Cf. PAMFILE, C. 51. ✦ (Prin Bucov.) Tarniţă. Cf. PUŞCARIU, L. R. I, 278. ✦ (Regional; şi în sintagmele *şa de povară, şa de măgari*) Samar. Cf. PĂCALĂ, M. R. 389. *Samarul sau şeaua de povară este construit după acelaşi principiu ca şi şeaua de călărie.* ENC. VET. 266, cf. ALR I 1 091/116, 170, 186, 200, 720, 746, 887, 980, A I 23, 32, 35, II 1, 12, III 1, 19, IV 2.

2. P. a n a l. Nume dat unor obiecte, părţi de obiecte etc. care se aseamănă ca formă sau ca întrebuinţare cu o şa³ **(I 1)**:

a) Parte a bicicletei, a motocicletei etc. formată dintr-un mic suport (triunghiular) pe care se stă. Cf. CADE. *Din şeile de-oţel descălecară Cei patru tractorişti în salopete.* D. BOTEZ, F. S. 78, cf. LTR².

b) Formă de relief reprezentînd o depresiune cuprinsă între două părţi de teren mai ridicate, cu care formează un ansamblu; (regional) curmătură. *Trecînd apoi prin o şea sau curmătură a muntelui Ludişorul, s-a înaintat cu marcarea pe vîrful muntelui Zîrna.* TURCU, E. 121. *Sus, pe şeaua dealului, a fost zidită mîndra cetate din Synope.* BART, S. M. 21, cf. MDT, DT, DP, FD V, 49, CHEST. IV 23/772/1.

c) (Regional) Scaunul coşului la moară. Cf. DR. XI, 125, ALR SN I h 173/250.

d) (Regional) Olan **(1)** (Moftinu Mic — Carei). ALR II/I h 231/334.

e) (Prin Olt.) Schimbător la plug. Cf. ALR II 5 013/812, 848.

f) Canal orizontal din beton armat, construit pentru aerisirea unei celule de siloz. Cf. LTR².

g) (Anat.; în sintagma) *Şaua turcească* = os pe care se găseşte situată hipofiza. Cf. DM, DER, D. MED.

3. (Regional; în sintagma) *Şaua casei* = grindă care formează coama scheletului unui acoperiş de casă ţărănească; coamă. Cf. DP 79.

II. (Mai ales la pl. cu valoare de sg.) **1.** Parte a spinării calului pe care se pune şaua³ **(I 1)**; p. e x t. spinare la animale; (regional) şaucă. *Va aduce den jărtva mîntuirii luare de rod d[o]mnului, seul şi mijlocul curat cu şalele va lua pre dînsul.* BIBLIA (1688), 71¹/18. *Adăpostită sub coarnele trufaşe ale nobilului animal, zeiţa îşi reazimă trupul pe şealele lui.* ODOBESCU, S. III, 57. *Centaur era... o jiganie cu patru picioare, cu şeale de cal şi cu trunchiul de om.* ISPIRESCU, U. 14. *Cînd şalele sînt încovoiate în partea de jos din lovire se zice că boul e deşelat.* DAMÉ, T. 29, cf. 49. *Spatele găinii se numesc şea şi se dau la nuntă.* ap. CADE. *Arsei calul peste şale cu varga.* HOGAŞ, DR. I, 135. *Cel mai mic contact al tălpicelor cu şalele este de ajuns ca să producă prin frecare căderea părului.* ENC. VET. 265, cf. DR. V, 317. *Le slăbi chingile şi-i bătu cu palma peste şale, deasupra cozii, pînă ce căluţii răspunseră rînchezînd înăbuşit.* SADOVEANU, O. XIII, 421. *Apăsă puţin şalele peştelui.* CĂLINESCU, C. O. 11. ✧ F i g. *Dealurile se apropiau, creşteau, îşi îndreptau şalele înverzite de păduri.* REBREANU, NUV. 86. *Sfîntî negurî, Ieşti măi latî-n frunti Şî cuprinz la munti; Ieşti măi latî-n şăli Şî cuprinz la corhăneli.* DIACONU, VR. 79. ✧ *Încheietura şalelor* v. î n c h e i e t u r ă. ✦ (Prin Transilv. şi Bucov.) Greabăn. Cf. DR. V, 317.

2. P. a n a l. Partea spinării din jurul regiunii lombare a coloanei vertebrale la om. *Puse derept aceaia sluga mîna sa supt şalele domnului său lui Avraam şi pre cest lucru giură.* PALIA (1581), 88/4. *Şalele de se vor clăti, în oaste veri mearge.* PARAGLIS (1639), 262, cf. LB, VALIAN, V. *Ia o scurlătură de o nuia verde Şi-o cam croieşte tărişor pe şale.* PANN, ap. CADE. *Straiul de aştăzi, prins în curăle, supiele, gîtul dezgrumat de legături, împiedică îndoiturile de şăle.* RUSSO, S. 18. *Boala sa era numai o mare slăbiciune de stomah, dureri de şele şi nedormire.* NEGRUZZI, S. II, 154. *Era tatuat pe spate mai jos de şale.* GHICA, S. 398, cf. PONTBRIANT, D. *Mi-am zdruncinat şelile pin droşce pe paveoa noastră.* ALECSANDRI, T. 2012, cf. 406. *Cînd cu totului răpită Se-ndoi spre el din şele, El înceată din cîntare.* EMINESCU, O. I, 67. *Malaspina îşi îndoi şelele pînă la pămînt.* GANE, ap. CADE. *O dureau şelele şi grumazii.* CREANGĂ, P. 316, cf. 24. *Ne-a pus Pe saltea şi pernă moale, De le simţ ş-acu la şale.* CARAGIALE, O. IV, 314, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Alegătorii de aur stăteau frînţi de şale spălînd, clătărind.* AGÎRBICEANU, A. 74, cf. 200. *Omul... îşi freacă ochii cu dosul mînei stîngi şi cu dreapta îşi îndreaptă şalele.* GÎRLEANU, L. 119. *De sub brîul verde şi lat ce-i încingea şelele... răsărea o musculatură sculpturală.* HOGAŞ, DR. I, 126. *Musculatura corpului este în unele locuri lividă şi fragilă, mai cu seamă aceea a spinării şi a şalelor.* BABEŞ, O. A. I, 72, cf. CADE. *Cum îl văd, mă-ndrept în şale.* EFTIMIU, Î. 37. *Îşi şterse fruntea năduşită cu dosul palmei şi se îndreptă de şalele dureroase.* C. PETRESCU, R. DR. 57. *E un călugăr aproape bătrîn, mic la stat şi cam adus din şale.* STĂNOIU, C. I. 84. *Sărmanii se ridicau greu, văietîndu-se de şale.* BRĂESCU, A. 91. *Era nalt, adus de şale, slab şi uscat.* SADOVEANU, O. XVI, 383, cf. XIII, 780, SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 657. *Moş Costache se îndoi din şale, plin de evlavie.* CĂLINESCU, E. O. II, 237. *Unul îl luă pe subt umeri..., altul îl prinse de picioare cu o mînă pe subt şale.* CAMIL PETRESCU, O. III, 240, cf. II, 540. *O dureau genunchii pe care se tîrîse, o dureau şalele.* STANCU, R. A. IV, 25. *Cu deznădejde, mîinile lui alunecau pe trupul Laurei, pe umeri, pe şale.* VINEA, L. I, 233, cf. 72. *Ia, să-ţi întăreşti şalele.* H. LOVINESCU, T. 169. *Măicuţa, mînioasă, Îşi făcea calea întoarsă. Tristă, aplecată-n şele, O zăream printre zăbrele.* CORBEA, A. 19. *S-a înălţat puţin din şele, să pară mai impunător.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 288. *Şi ţi-oi cumpăra Rochiţă cu zale Lăsată pe şale.* ALECSANDRI, P. P. 116. *Scris mi-e-n piept, Scris e-n şeale, Scris e-n poale.* POP., ap. GCR II, 326. *Pune, frate, mîna-n şale Să cîntăm una de jale.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 310, cf. 303, 461. *Rău mă doare, Maică, -n şele De puşcă şi de oţele.* MÎNDRESCU, L. P. 34. *Crişmăriţă lată-n şele, Mi-ai mîncat vacile mele.* RETEGANUL, CH. 49. *Şi ce-mi tîrgui, neiculiţă? — O rochiţă, puiculiţă, Largă-n poale, Strîmtă-n şale.* ŞEZ. I, 184. *Ca să nu te doară şalele la secere, te scoli în ziua de Paşti pînă a nu răsări soarele şi ridici căruţa în sus, punînd spatele sub inimă.* PAMFILE, B. 59, cf. CHEST. II 66/72, ALR II/I MN 56, 4 179. *Eu poruncă am dat Nuntă să nu se mai facă, Pănă fete-or bătrîni... De şele s-or gîrbovi.* BALADE, I, 362. *Fetiţe tinerele, Subţirele peste şele.* FOLC. MOLD. I, 264. ✧ (În imprecaţii) *De ne-a despărţit fecior, Fie-i moartea de pistol. De-i, mîndrule, de la tine, Sece-ţi carnea de pe şele.* BUD, P. P. 28. *Cini ni-a despărţi lelia, Pice-i carnea de pe şele.* BÎRLEA, C. P. II, 153. ✧ (În descîntece) *Să-i pui lui N. N. cap la cap, ochi la ochi, mîni la mîni,... şele la şele.* POP., ap. GCR II, 342. *Am să-ţi bag frigarea prin creştetul capului ş-am să ţi-o scot pe nări... ş-am să ţi-o bag prin pept ş-am să ţi-o scot prin inimă şi prin şele.* I. CR. IV, 47. ✧ E x p r. **A i se lipi** (cuiva) **buricul de şale** v. b u r i c. **A i se lipi** (cuiva) **burta de şale** v. b u r t ă. ✦ (Popular; şi în sintagmele *şalele ale mici, şalele la încingătoare, şaua corpului, şaua picioarelor*) Sacrum. Cf. ALR II/I MN 37, 2 208. ✧ *Încheietura şalelor* v. î n c h e i e t u r ă. ✦ (Regional, mai ales în Ban.) Spinare. *Să te duc în şăle.* ALR II/I h 55/2. *O chică pă şăle.* ALR II 3 288/76, cf. ALRM I/I h 56. ✦ (Regional; în forma *şală*) Şold¹ **(2)** (Sălcioara — Bucureşti). ALR II/I MN 41, 2 221/928.

— Pl.: **(I)** *şei* şi **(II,** regional, **I)** *şale,* (regional) *şele, şeli.* — Gen.-dat. sg.: **(I)** *şeii* şi (popular) *şelei, şelii*; pl.: **(I)** *şeilor* şi **(II)** *şalelor,* (regional, **II)** *şelelor.* — Şi: **(I,** regional, **II)** **şea** (pl. şi, regional, **I,** *şele, şeli),* (regional) **şálă** (ALR II/I MN 41, 2 221/928), **şáuă** (pl. şi, **I,** *şele* ALR I 1 115, A II 1, *şăli* ALR I 1 115/

164, 381, 870, 890, 922, *şale* ib. 1 115/249, *şeuri* ib. 1 115/30, 136, *şeie* ib. 1 115/40, 80, *şaue* ib. 1 115/63, 65, 302, *şăvi* ib. 1 115/5), **şeáuă** (pl. şi, **I,** *şele* ib. 1 115/45, 109, 194, *şauări* ib. 1 115/131) s. f.

— Lat. **sella.** — **Şală:** sg. refăcut după pl. *şale.*

ŞA[4] subst. Numele literei „ş" din alfabetul chirilic. Cf. DDRF, CADE.

— Din slavonul ша.

ŞABÁC s. n. **1.** (Regional, mai ales în Munt.) Broderie făcută (cu aţă albă) la cămăşi, la feţe de masă etc. Cf. TDRG. *Badiu de peste rîu... Cu cămaşa albă floare Cusută de faţă mare: Cu şabace pe la poale.* RĂDULESCU-CODIN, L. TR. 15, cf. 70, id. M. N. 106, ŞĂINEANU, D. U. *Nu e lucru puţin o faţă de masă de pînză subţire, cu tot felul de şabace şi alte frumuseţi migălite cu igliţa.* STĂNOIU, C. I. 219, cf. GR. S. VII, 296, SCRIBAN, D., com. din BANAT şi din TURNU-MĂGURELE. *Şi cu joarda de măsiac Să mă-nvăţ la săbac.* L. COSTIN, GR. BĂN. 176, cf. CIAUŞANU, V. 201. *Cos o ie cu şebac.* ALR I 1 762/772. *Şabac cu aţă albă pe pănură neagră.* ALR II 3 331/784. *Face şabace cu acu.* ib. 5 778/886, cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 64, LEXIC REG. 38. *Cămaşă cu şebace.* L. ROM. 1962, nr. 3, 263. ✦ (Prin Munt.) Cusătură ornamentală care se face pe opinci. Cf. RĂDULESCU-CODIN, 70. *Opinci cu şabac.* COMAN, GL.

2. (Regional; în e x p r.) **Pe şabac** = „exact, cum trebuie". SCRIBAN, D.

— Pl.: *şabace.* — Şi: **şabácă** (TDRG, CADE) s. f., **şăbác** (L. COSTIN, GR. BĂN. 176), **şebác, şobác** (CIAUŞANU, V. 201; pl. şi *şobacuri* id. ib.), **şubác** (LEXIC REG. II, 63), **săbác, ceabác** (SCRIBAN, D.) s. n.

— Cf. tc. ş e b e k e „plasă".

ŞABÁCĂ s. f. v. **şabac.**

ŞABANÁ s. f. Haină scumpă, asemănătoare cu un anteriu, pe care o purtau mai ales vornicii, aprozii şi copiii de casă la curţile domneşti. *El... de jele ş-au rumi pre sine şervăneaoa.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Aprodzii... era îmbrăcaţi cu şarvanele, cu cabaniţe.* NECULCE, L. 11. *Un vornic mare purta un cap de danţu şi alt vornic mare alt cap de danţu, îmbrăcaţi cu şarvanale domneşti.* id. ib. 69. *Aprozii... îmbla cu şarvanale.* GHEORGACHI, CER. (1762), 269. *Aprozii de divan ca şi copiii de casă... erau înveşmîntaţi, pe vremea lui Ştefan cel Mare, cu şabanale şi cu cabaniţe.* BĂLCESCU, M. V. 650. *Apoi urmau copiii de casă, toţi feciori de boieri, îmbrăcaţi cu şavanele şi cu cabaniţe de felurite stofe scumpe.* ODOBESCU, S. I, 73, cf. BARCIANU. *Se deosebeau sarvanelele de feregelele vechi, de conteşele de modă apuseană, de serhatlîcurile constantinopolitane nouă.* IORGA, C. I. I, 129, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, DM. *Îşi căuta sarvanele de canavăţ ghiulghiuli.* BARBU, PRINC. 19. ✦ P. e x t. (Prin nordul Mold.; în forma *şarbana)* Haină lungă şi largă. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *Cu botfori în picioare, Cu şarbanaua în spinare.* Com. FURTUNĂ.

— Pl.: *şabanale.* — Şi: **şarvaná, şarvaneá, şavaná** (ŞIO II[2], 113, TDRG), **şavaneá, şervăneá, sarvaneá,** (regional) **şarbaná** s. f.

— Din tc. **şebane.**

ŞÁBAS s. n. v. **şabăs.**

ŞÁBĂR s. n. **1.** (Tehn.) Unealtă folosită la răzuirea lemnului sau a unor piese de metal. *Curăţirea* [metalului] *se face cu ajutorul pilei, şabărului sau a hîrtiei de şmirghel.* IOANOVICI, TEHN. 181, cf. 214, NOM. MIN. I, 373, CV 1951, nr. 5, 24, L. ROM. 1962, nr. 5, 115, LTR[2].

2. Dispozitiv folosit pentru curăţirea depunerilor de parafină de pe pereţii interiori ai ţevilor de extracţie ale sondelor. Cf. LTR[2].

3. Dăltiţă folosită la lucrări de gravare în lemn, în metal etc. sau la operaţiile de corectare a gravurilor, a plăcilor de stereotipie etc. Cf. LTR[2] VI, 20.

— Pl.: *şabăre.*

— Din germ. **Schaber.**

ŞÁBĂS s. n. **1.** (Rar) Ultima zi a săptămînii, care este zi de sărbătoare, la evrei. V. s a b a t. *Plec poimîine, vineri, ... nu-mi place să umblu la şabas.* CARAGIALE, O. VII, 162. *Am intrat în ziua noastră de odihnă; nevasta a aprins lumînările de şabăs.* SADOVEANU, O. VIII, 226.

2. (Familiar; în forma *şabăţ)* Reuniune intimă; petrecere. *Am avut un pui de şabăţ; n-am putut veni.* UDRESCU, GL.

— Pl.: ? — Şi: (rar) **şăbas,** (familiar) **şábăţ** s. n.

— Din idiş **šabəs.**

ŞÁBĂŢ s. n. v. **şabăs.**

ŞÁBDEAL s. n. (Regional) Unealtă care se foloseşte la răzuirea doagelor murdare ale butoaielor (Dobra—Deva). Cf. ALR II 6 701/105.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schabediele.**

ŞÁBLIE s. f. v. **sabie.**

ŞABLOÁNĂ s. f. v. **şablon[1].**

ŞABLÓN[1] s. n. **1.** Model în mărime naturală al unei piese, care serveşte la ghidarea unei unelte pentru prelucrarea prin aşchiere ori prin deformare, pentru limitarea unor porţiuni de suprafaţă pe care se aplică o vopsea etc. V. t i p a r. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Şabloane de carton sau hîrtie, pentru zugravi.* NICA, L. VAM. 232, cf. CADE. *Pentru executarea unei piese profilate, port-cuţitul este obligat să urmeze un şablon conform profilului piesei.* IOANOVICI, TEHN. 272, cf. 87, 315. *Zugravii îşi lăsaseră bidinelele în căldări şi desfăşurau şabloanele.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 99. *Ori de cîte ori obiectele se fabrică în serie... se întrebuinţează şabloane de trasaj.* ORBONAŞ, MEC. 196, cf. SCRIBAN, D. *Pereţii... erau grosolan tencuiţi şi zugrăviţi cu şablonul şi cu mîna.* CĂLINESCU, E.O.I, 11, cf. 189, DT, LTR[2], DP.

2. F i g. Formulă stereotipă; repetare mecanică, lipsită de interes şi de spirit inventiv, a unui model. V. c l i ş e u. Cf. ŞĂINEANU, D. U. *Astea nu sînt întrebări de bacalaureat. Sînt şabloane calpe, unsuroase, care se întind ca o pecingine a învăţăturii din comisie în comisie.* I. BOTEZ, B. I, 123, cf. CONTEMP. 1948, nr. 107, 10/1. *Poezia... oboseşte... prin şabloanele ei.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 393. *Tendinţa către şablon ar trebui serios combătută.* V. ROM. ianuarie 1952, 289. *S-ar... putea înşira unele şabloane stilistice şi pasagii obscure.* ib. ianuarie 1954, 223. *Fenomenele sociale pe care lumea nouă le cunoaşte, atît de complexe şi variate, nu pot fi exprimate în şabloane; ele sparg orice tipare, orice formule preconcepute.* CONTEMP. 1956, nr. 484, 3/2. *Materialul lingvistic... este alcătuit în special din formule oarecum fixe, avînd un caracter de şablon.* VARLAAM—SADOVEANU, 364. *Piesa îndeplineşte astfel opera de ecarisaj spiritual a oricărei parodii izbutite, aceea de combatere a şablonului.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 893. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Reţetele şablon utilizate duc la o creaţie care n-are nimic comun cu spiritul clasei muncitoare.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 4/3. *Figura complexă a eroilor de astăzi nu poate fi realizată fără combaterea... jocului şablon, convenţional.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 770.

3. (Tehn.) Instrument cu ajutorul căruia se controlează sau se măsoară dimensiunile sau unghiurile unei piese în curs de fabricaţie. *Mufa trebuie să fie rotundă, să fie întreagă, să intre bine în ţeavă. Se pun şabloanele, se probează calibrele.* CONTEMP. 1949, nr. 138, 7/1, cf. LTR[2], DP, DN[2].

4. Instrument cu care se reglează aparatele sau mecanismele din industria textilă. Cf. LTR[2].

5. (Regional) Unealtă cu vîrf metalic, folosită în tîmplărie la trasarea liniilor pe o piesă de lemn (Izvorul Alb—Piatra Neamț). Cf. A V 33.

— Pl.: *şabloane.* — Şi: (învechit, rar) **şabloánă** s. f. BARCIANU.

— Din germ. **Schablone.**

ŞABLÓN[2] s. n. v. **ştablon.**

ŞABLONÁ vb. I. Tranz. **1.** (Tehn.; complementul indică piese) A trasa sau a turna folosind şablonul[1] **(1).** Cf. ALEXI, W., IOANOVICI, TEHN. 89, DN[2].

2. (Tehn.; complementul indică piese) A controla sau a măsura cu şablonul[1] **(3).** Cf. DM.

3. (Text.; complementul indică aparate sau mecanisme) A regla cu şablonul[1] **(4).**

— Prez. ind.: *şablonez.*

— V. **şablon[1].**

ŞABLONÁR s. m. Lucrător care foloseşte şabloane[1] la trasarea sau turnarea unor piese, la tapetarea pereţilor unei clădiri etc. Cf. NOM. PROF. 6, 39, DN[2].

— Pl.: *şablonari.*

— **Şablon[1]** + suf. *-ar.*

ŞABLONÁRD, -Ă adj. Lipsit de originalitate, de spirit inventiv. V. şablonizat. *Problemelor literaturii nu li se pot aplica soluţii şablonarde.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 10/4. *Dezvoltarea posibilităţilor artistice ale studentului se face... astfel ca el să fie ferit de realizarea actoricească şablonardă, care duce la mecanizare.* ib. 1949, nr. 126, 10/1. *Problema principală este aici problema unei regii cu autoritate,... mulţi din actorii teatrului fiind înzestraţi, dar deprinşi cu o modalitate de joc... şablonardă.* T noiembrie 1962, 16.

— Pl.: *şablonarzi, -de.*

— **Şablon[1]** + suf. *-ard.*

ŞABLONÁRE s. f. Acţiunea de a şablona şi rezultatul ei.

1. (Tehn.) Cf. şablona **(1).** Cf. LTR[2], DP.

2. (Tehn.) Cf. şablona **(2).** Cf. LTR[2], DP.

3. (Text.) Cf. şablona **(3).** *Rezultatele obţinute în urma aplicării metodei de şablonare a urzelilor pe războaiele de ţesut au însufleţit în muncă pe toţi maiştrii fabricii.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 777, cf. LTR[2], DP.

— Pl.: *şablonări.*

— V. **şablona.**

ŞABLONÍSM s. n. (Rar) Tendinţă de a aplica mecanic o manieră de lucru, o idee etc. considerată ca model. Cf. DN[2].

— **Şablon[1]** + suf. *-ism.*

ŞABLONIZÁ vb. I. Tranz. (Rar; complementul indică o manieră de lucru, o idee etc. considerată ca model) A aplica mecanic. Cf. L. ROM. 1963, nr. 5, 112.

— Prez. ind.: *şablonizez.*

— **Şablon[1]** + suf. *-iza.*

ŞABLONIZÁRE s. f. Acţiunea de a şabloniza şi rezultatul ei. Cf. CONTEMP. 1948, nr. 112, 13/4. *Această prezentare unilaterală a personagiilor duce la şablonizarea şi schematizarea lor.* V. ROM. ianuarie 1954, 183. *Vorbitorul a semnalat pericolul şablonizării, al uniformităţii.* M 1965, nr. 1, 4/1.

— Pl.: *şablonizări.*

— V. **şabloniza.**

ŞABLONIZÁT, -Ă adj. (Rar) Care se conformează mecanic unui model. V. şablonard. *Noul conţinut* [al artei] *s-a menţinut uneori în formele lui generale, şablonizate.* VIANU, M. 122.

— Pl.: *şablonizaţi, -te.*

— V. **şabloniza.**

ŞABÓI subst. v. **şiboi.**

ŞABÓTĂ s. f. (Tehn.) Piesă care susţine nicovala la ciocanele mecanice de forjat. Cf. DT, LTR[2], DP, DN[2].

— Pl.: *şabote.*

— Din germ. **Schabotte,** fr. **chabotte.**

ŞABRÁCĂ s. f. (Astăzi rar) Învelitoare, de obicei împodobită, care se pune pe spatele calului, sub şa[3] **(1 1).** V. abai, cioltar, harşa. *Călărea pe un cal sur cu şabrace supt şea, cusute tot cu aur.* BARIŢIU, P. A. III, 451, cf. ALEXI, W., CADE.

— Pl.: *şabrace* şi (rar) *şăbrăci* (SCRIBAN, D.).

— Din germ. **Schabracke.** Cf. fr. schabraque.

ŞAC s. m. v. **şah[1].**

ŞACÁL s. m. **1.** Mamifer carnivor sălbatic, asemănător cu vulpea şi cu cîinele; trăieşte în haite în Africa, Asia şi sud-estul Europei şi se hrăneşte cu animale mici şi cu hoituri; (învechit) ceacal *(Canis aureus). Aali trăieşte zi şi noapte în grajdiu, în compania cailor şi a trei şacali domestici.* ALECSANDRI, O. P. 337, cf. 368. *Şacalii... locuiesc cu turmele în apropiere de sate şi mănîncă leşurile.* BOLINTINEANU, C. 72/28, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Vîntul a trecut pe lîngă cuşca şacalilor şi a hienelor.* ANGHEL, PR. 114, cf. CADE, CAMIL PETRESCU, T. II, 268. *Ţîrîitul neîntrerupt al greierilor, schelălăitul şacalilor... ne îndemnau la crime.* BRĂESCU, A. 227, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D., DN[2]. *A căzut un şacal la un cadavru otrăvit cu stricnină.* VÎN. PESC. 1964, nr. 5, 2. ◇ Fig. *Şi te-nţeleg, drumeţ statornic al lumii veşnic neschimbate, Ţi-i ştiu şacalii care ţipă în biata inimă bolnavă.* GOGA, C. P. 24.

2. Epitet pentru o persoană rapace, josnică. *Ah, cum n-a dat de line vrun leu, vrun lup flămînd, Şacalule, hienă, hai huideo!* COŞBUC, S. 31. *Vedeţi aci şacalul... E puţintel la trup Şi mai puţin la suflet.* ANGHEL-IOSIF, C. M. I, 199. *Figura acestui şacal hîrtie sinistră peste grămada „marilor mutilaţi".* SAHIA, N. 21, cf. CONTEMP. 1949, nr. 161, 4/2.

— Pl.: *şacali.*

— Din fr. **chacal.**

ŞACAMÉLE subst. pl. (Regional) „Fleacuri, nimicuri" (Tufări-Orşova). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

— Cf. tc. şaka „glumă".

ŞÁCĂR-MÁCĂR s. n. v. **şahăr-mabăr.**

ŞACÓ s. n. (Învechit, rar) Şapcă militară. *Adeseori trecea cu escadronul... cu sabia scoasă, şako la o parte, cu armăsarul piaffînd, cu bucuria pe obraji.* LĂCUSTEANU, A. 255, cf. ŞĂINEANU, D. U.

— Scris şi: *şako.* — Pl.: ?

— Din fr. **shako.**

ŞACRÁI s. m. (Regional) Om ipocrit, egoist. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: *şacrai.*

— Din ucr. **шахрай.**

ŞACRAMÉNT s. n. v. **sacrament.**

ŞACRAMÉNTOM s. n. v. **sacrament.**

ŞACT s. n. v. **şaht.**

ŞADĂU s. n. v. **şodou.**

ŞADÎRVÁN s. n. (Învechit) Fîntînă arteziană. *Într-o odaie... avea havuz şi sadîrvin care arunca apa în sus.* BELDIMAN, E. 130/5. *Toată curtea este o grădină foarte frumos întocmită, avînd la mijloc un havuz cu şadîrvan.* GOLESCU, Î. 16, cf. DDRF, ŞIO II[2], 112, CADE, SCRIBAN, D. ✦ Havuz cu fîntînă arteziană. Cf. GOLESCU, Î. 8.

— Pl.: *şadîrvanuri* şi *şadîrvane*. — Şi: **şadrivân** (GOLESCU, Î. 8, 119; pl. *şadrivanuri* id. ib. 8), **sadîrvin** s. n.

— Din tc. **şadırvan**.

ŞADRIVÁN s. n. v. **şadîrvan**.

ŞAF[1] s. m. (Transilv.) Stîlp, bîrnă, grindă. Cf. CHEST. II 114/376, 270/350, ALR I 654/257, 270, 273, 280, 283, ALR II/I h 235/284, ib. MN 126, 3 840/284, ALR SN I h 166/272.

— Pl.: *şafi*.

— Din germ. **Schaft**.

ŞAF[2] s. n. (Transilv. şi Ban.) Hîrdău; ciubăr. Cf. LB, CIHAC, II, 527, DDRF, VICIU, GL., L. COSTIN, GR. BĂN. II, 26, GREGORIAN, CL. 62, CHEST. V 61/12, ALR I 637/107, ALR II 2 554/27, 6 132/105, A III 1, 2, 4, 5, 7, 16, 17, 18, com. din BUMBEŞTI OLT—TÎRGU JIU, LEXIC REG. II, 102, MAT. DIALECT. I, 268.

— Pl.: *şafuri*. — Şi: **şof** (A IV 5), **saf** (GHEŢIE, R. M., ALEXI, W.) s. n.

— Din magh. **sáf**, germ. **Schaff** (săs. *šǫf*).

ŞÁFAR s. m. (Atestat prima oară la 1581, cf. D. BOGDAN, GL. 108) **1.** Titlu dat în Moldova şi Ţara Românească boierului care avea funcţia de şef al bucătarilor domneşti; boier care avea acest titlu. *Pre o samă de boiari vii nevălămaţi i-au prinsu..., cărora nu le putem afla numile, fără numai al Cîrstii, Petrica şafariul, Dobroslîmpu.* URECHE, L. 131, cf. TDRG. *Şufarul parea fi un dregător tîrziu.* BUL. COM. IST. V, 143, cf. SCRIBAN, D. ✦ (Prin Mold.; în forma *şufăr*) Persoană care are în subordinea sa un grup de boari. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Învechit, în Transilv.) Administrator, intendent. *Era un om bogat carele avea un şofariu şi acesta fu pîrît la el că răsipeaşte avuţiia lui.* N. TEST. (1648), 90[v]/22. *Pentru aceea că el nu mai este şofariu, pentru aceea după voia lui Dumnezeu trebuie lui a împărţi chinciul besearicii* (a. 1702). KLEIN, D. 158. *Şofariu... au plătit sărindariu la popa* (a. 1806). IORGA, S. D. XIII, 123, cf. LB, PONTBRIANT, D. ✦ (Regional; în forma *şufar*) Brigadier silvic (Vulcan). A III 5.

3. (Regional) Negustor (de vite sau de cai); mijlocitor, samsar (necinstit). Cf. PONTBRIANT, D. 676. *M-ai înşălat cu minciuni, păn'ce m-ai pus la mînă, şafer bătrîn ce eşti.* ALECSANDRI, T. 831, cf. 502, DDRF, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., JAHRESBER. II, 209, DR. V, 92, ALR I 1 574/538, 552, 1 591/508, 510, 522, 552. ✦ (Mold. şi Transilv.) Epitet pentru o persoană şireată, vicleană, prefăcută. Cf. ALR I 1 550/554, 1 558/217. ◇ (Adjectival) *Om şafăr.* CV 1950, nr. 4, 40,

— Accentuat şi: *şafár*. CIHAC, II, 383, JAHRESBER. II, 209. — Pl.: *şafari*. — Şi: (învechit) **şafáriu, şofáriu, şufáriu** (D. BOGDAN, GL. 108), **şifáriu** (MOLNAR, D. 61, KLEIN, D. 424, LB), (regional) **şáfăr, şáfer** (accentuat şi *şafér* CIHAC, II, 383, BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. II, 209), **şáfîr** (ŞEZ. V, 125), **şefár** (DR. IV, 881, V, 92), **şúfar** (accentuat şi *şufár* ALR I 1 591/508, 510, 522), **şúfăr** (SCRIBAN, D.), **şufér** (ALR I 1 574/538) s. m.

— Din pol. **szafar**, magh. **sáfár**, germ. **Schaffer**.

ŞAFÁRIU s.m. v. **şafar**.

ŞAFARLÍC s. n. (Învechit, rar) Afacere comercială meschină. Cf. CIHAC, II, 383.

— Pl.: *şafarlîcuri*.

— **Şafar** + suf. *-lîc*.

ŞÁFĂR s. m. v. **şafar**.

ŞÁFER s. m. v. **şafar**.

ŞAFÎR s. n. v. **safir**.

ŞÁFÎR s. m. v. **şafar**.

ŞAFLÍC s. n. (Bucov. şi prin nordul Mold.) Căldare, găleată. Cf. CHEST. II 464/231, A VI 8, L. ROM. 1960, nr. 3, 79, 1964, nr. 1, 83, LEXIC REG. II, 126.

— Pl.: *şaflice*. — Şi: **saflíc** s. n. GLOSAR REG.

— Din pol. **szaflik** „hîrdău mic".

ŞAFRÁN s. m. v. **şofran**[1].

ŞAFRANÁT, -Ă adj. v. **şofrănit**.

ŞAFRANÍU, -ÍE adj. v. **şofrăniu**.

ŞÁFRU s. n. (Regional) Ciubăr; hîrdău (Chizătău—Lugoj). Cf. ALRM II/I h 396/76.

— Pl.: *şafruri*.

— Din germ. **Schaffel**.

ŞAFTALẮU s. m. (Regional) Negustor de produse lactate (Vad — Sighetul Marmaţiei). Cf. CHEST. V 105/92.

— Pl.: *şaftalăi*.

— Din magh. **seltelő**.

ŞAGALẮU s. m. (Regional) Om glumeţ. Com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ.

— Pl.: *şagalăi*.

— **Şagă** + suf. *-ălău*.

ŞÁGA-MÁGA subst. (Prin nordul Munt.; în e x p r.) **Nu şaga-maga** = (întărind o afirmaţie) nu glumă, v. g l u m ă. *Ţiganii se bucură mult de el, că era harnic la lucru, nu şaga-maga.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 154. **A umbla cu şaga-maga** = a înşela, a păcăli, a induce în eroare. Cf. UDRESCU, GL.

— Cf. ş a g ă.

ŞÁGĂ s. f. (Mai ales în Mold.) Vorbă, faptă etc. glumeaţă; glumă. *Di va vrea pururea să fie în grijă şi să nu dea şi la cevaşi şagă, să va uita pre sine şi să va nebuni sau să va schimosi.* HERODOT (1645), 143. *Nice va prăvi unde fac glume De nebunii şi de şegi de lume.* DOSOFTEI, PS. 132/16. *Fortuna şegi necrezute şi glume nesuferite ca aceastea arătîndu-mi cu întristările şi mîhnirile meale giucîndu-se, se zăbăveaşte.* CANTEMIR, IST. 265, cf. ANON. CAR., AETHIOPICA, 2[r]/7, LB. *Ia fă o şagă, vino să călătorim împreună.* DRĂGHICI, R. 6/5, cf. VALIAN, V., ISER. *La şăgile noastre... maiorul zicea cu zîmbetul lui: „totu-i fum în lume ...".* RUSSO, S. 28. *Acelor şegi naive trecu frumoasa vreme.* NEGRUZZI, S. II, 219, cf. PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 160, COSTINESCU, CIHAC, II, 383, LM. *Cu buze-abia deschise îmi spune blînde şege.* EMINESCU, O. IV, 82. *Cu şăgi, cu dezmierdări, îl scoase pe uşă afară.* GANE, N. II, 13. *Nici o şagă, dascăle, să vedem cum le-i duce.* CREANGĂ, A. 83. *Întinde-le la vorbă şi la şagă cu... flăcăul.* CARAGIALE, O. II, 351, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Apoi dă-o dracului de şagă... M-ai făcut numai vînătăi.* DELAVRANCEA, O. II, 97, cf. RESMERIŢĂ, D., VARONE, J. R. 66, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mulţimea se bucura toideauna cu vîlvă de şăgile harapului.* SADOVEANU, O. XVIII, 432, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 497. *Nici unul nu s-au lăsat ademenit de vorbele lor cele dulci şi de şăgile lor cele poznaşe.* SBIERA, P. 150, cf. 129, ŞEZ. IX, 168, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, NOVACOVICIU, C. B. I, 19, ALR I 1 332/131, 194, 214, 215, 217, 223, 269, 273, 285, 350, 361. ◇ L o c. a d j. **De şagă** = glumeţ. *Voroavele şi cuvintele tinerilor ceale de glume şi de şagă nice leac nu le iubea.* VARLAAM, C. 386. *Îl strigau cu vorbe de şagă feciorii şi privirile i se îmbunau.* SADOVEANU, O. XVI, 79. *Era ceva de şagă în surîsul lui, din colţul gurii.* CAMIL PETRESCU, O. I, 129. ◇ L o c. a d v. **Fără şagă** = în mod serios. *La-ndoială nu mai sta, Căci voiesc, Zău, fără şagă, Să mă-nsor cu dumneta.* ALECSANDRI, T. 578. *Dar, fără şagă, ce-i cu masa?* CONTEMPORANUL, VI[1], 99. *Îţi spun fără şagă.* SCRIBAN, D. **În** (sau, rar, **de**) **şagă** = fără seriozitate, cu intenţia de a glumi; într-o doară, la întîmplare.

Svătuia pre Dispot Vodă să omoară pre cei vicleni ai săi. Zicea în şagă. N. COSTIN, L. 474. *Într-o zi, mergînd de şagă..., la un vînat de urşi..., se nimeri că tocmai el împuşcă ursul.* GANE, N. III, 133. *Cît în şagă, cît în silă, am adaos şi pe Boldiş, şi pe jupîneasa Irina, la alaiul pruncului.* SADOVEANU, O. XIII, 919. *I-a spus în şagă.* SCRIBAN, D. *Cucoana... Ce mare rol jucase altădată! Făcea miniştri, şefi şi domni, ca-n şagă.* ARGHEZI, VERS. 551. *Eu cu mîndra rîd în şagă, Ea gîndeşte că mi-i dragă.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 80. (E x p r.) **A-i fi** (cuiva) **în şagă** = a lua lucrurile în glumă. *Sărutăm mînile, cuconaşule; eu chiteam că vi-i în şagă.* MIRONESCU, S. A. 91. ◇ L o c. v b. **A face şagă** (cu cineva) = a glumi (cu cineva). *Vrînd să facă şagă, au sărit peste zidul frăţine-său rîzînd.* M. COSTIN, O. 251. *Un mascaragiu..., vrînd să facă şagă pre apa Prutului..., s-au cufundat.* N. COSTIN, LET. II, 113/14. *Dragu-mi-i a face şagă, Cu omu care-i de treabă.* FOLC. MOLD. I, 378. ◇ E x p r. **Nu şagă** = (întărind o afirmaţie) nu glumă, v. g l u m ă. *D-apoi de-acole... cheltuieli, nu şagă.* ALECSANDRI, T. I, 196. *Asta ştiu c-a fost nuntă, nu şagă!* GANE, N. II, 111. *Nici nu se cunoştea de unde au mîncat şi au băut, că doar mîneare şi băutură era acolo, nu şagă.* CREANGĂ, P. 260. *Să ştii c-a fost război Şi moarte-aici, nu şagă.* COŞBUC, P. II, 58, cf. TAFRALI, S. 79, PAMFILE, J. II, 412. *Pînă acolo e cale depărtată, nu şagă!* SEVASTOS, P. 196, cf. 47. *Mari turme de oi a trebuit să aibă, nu şagă.* MARIAN, T. 328. *Feciorul era fecior, nu şagă!* CĂTANĂ, P. B. I, 67. **A lăsa şaga (la o parte** sau **de o parte)** sau **a-i ajunge** (cuiva) **de şagă** = (mai ales cu verbul la imperativ) a renunţa la glume, a deveni serios. *Nene socru, tătucă, ia lasă şaga!* MILLO, în PR. DRAM. 381. *Ia las'şaga la o parte, măi omule.* CREANGĂ, P. 127. *Manoli, Manoli, Meştere Manoli! Agiungă-ţi de şagă.* ALECSANDRI, P. P. 190. (Eliptic) *Ba nu, zău, adică cum s-ar prinde... şaga de-o parte... nu-mi era mai bine mie la ţeară?* id. T. 5. **A fi** (sau **a-i părea** cuiva) **(de) şagă** sau **a fi** (sau **a-i părea** cuiva) **lucru de şagă** = (de obicei în construcţii negative) a fi (sau a-i părea cuiva că este) ceva neserios, fără importanţă. *Nici este şagă a scrie ocară vecinică unui neam.* M. COSTIN, O. 243. *Să nu le pară şagă să mînie pre craiul.* N. COSTIN, L. 551. *Să nu intrăm la bătăi adinse, Căci acolo n-ar hi mai mult şagă Şi ar pieri doar ţigănia întreagă.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 110. *Gardul şi casa femeiei dărîmate la pămînt, o capră ruptă în bucăţi, nu-i lucru de şagă.* CREANGĂ, A. 29, cf. COŞBUC, P. II, 129. *Atunci a văzut el că nu-i şagă să faci trei ani de căţănie.* SADOVEANU, O. II, 137. *Să n-ai grijă, soro dragă, Că cu mine nu-i de şagă.* ALECSANDRI, P. P. 131. *De cine dorul se leagă, Nu-i paie lucru de şagă.* TEODORESCU, P. P. 276. *Femeie hăi, eu nu mai văd. Nu-ţi paie lucru de şagă!* I. CR. IV, 29, cf. BÎRLEA, C. P. 145. *Să ştii că le-omor, nu-i şagă.* BALADE, I, 370. (Cu schimbarea construcţiei) *Au trimis soltanul un mîrzac la Vasilie Vodă, întrebîndu-l că ce au fugit din scaun? (De şagă lucru este întrebare ca aceasta pre o vreme ca aceea?).* M. COSTIN, O. 133. *Dacă vedea Că de şagă nu era, Bucium de aur lua, De trei ori că-mi buciuma.* BALADE, II, 426. **A se întrece cu şaga** = a merge prea departe cu gluma, a depăşi limitele îngăduite. *Aşa-i că m-am întrecut cu şaga?* GANE, N. III, 97. *Dar ştii că te prea întreci cu şaga, Ivane.* CREANGĂ, P. 315. *S-a întrecut cu şaga.* PAMFILE, J. II, 412. *Te-ntreci cu şaga. Ce? Vrei să mă găteşti de zile?* I. CR. IV, 203. **A trece** (pe cineva) **cu şaga** = a lua (pe cineva) în rîs. *O! ne-ai trecut cu şaga.* NEGRUZZI, S. III, 94. *Deşi Talpă-Lată mă trece cu şaga ..., nu mă mîniu.* ALECSANDRI, T. 612. **A se trece de şagă** sau **a se îngroşa şaga** = a se agrava situaţia. *Să îngroşase amu şaga, cînd au sosit steagurile oştii noastre.* M. COSTIN, O. 183. *S-o trecut de şagă, Azi popa ne leagă.* MILLO, în PR. DRAM. 403. *Acum se trecuse de şagă; aveam să dăm piept la piept cu hoţii.* GANE, N. I, 161. *Fetelor, hăi! s-a trecut de şagă.* CREANGĂ, P. 9, cf. id. A. 5, DDRF. (Cu schimbarea construcţiei) *Domnul dacă a văzut Că de şagă s-a trecut, ... Foarte mult s-a mîniat.* NEGRUZZI, S. I, 187.

— Pl.: *şăgi* şi *şegi*, (neobişnuit) *şege*.

— Din bg. **mera.**

ŞĂGĂRT s. m. v. **şăgîrt.**

ŞAGĂU s. m. v. **şalgău.**

ŞAGRÉN s. n. v. **şagrin.**

ŞAGRENÁT, -Ă adj. v. **şagrinat.**

ŞAGRÍN s. n. **1.** Model în relief, reprezentînd o imitaţie de piele de şarpe, crocodil etc. sau un desen special, care se imprimă pe suprafaţa unei piei tăbăcite sau hîrtie. *Se imprimă pe faţa pieilor un relief numit „şagrin", care imită desenul natural al altor piei sau reprezintă un desen de fantezie.* LTR VI, 699. ◇ *Hîrtie şagren* = hîrtie pe care s-a imprimat modelul în relief. Cf. NOM. MIN. I, 370. ◆ Piele imprimată care imită modelul natural al altei piei. DN[2].

2. Instrument cu care se imprimă un şagrin **(1).** Cf. DM, DN[2].

— Pl.: *şagrinuri*. — Şi: (rar) **şagrén** s. n. NOM. MIN. I, 370.

— Din fr. **chagrin.**

ŞAGRINÁ[1] vb. I. T r a n z. (Franţuzism învechit, rar) A întrista, a necăji. *Aceasta mă şagrină şi chiar mă... mîhneşte.* ALECSANDRI, T. 865.

— Prez. ind.: *şagrin.*

— Din fr. **chagriner.**

ŞAGRINÁ[2] vb. I. T r a n z. (Complementul indică piele tăbăcită sau hîrtie) A imprima cu şagrin **(1).** *Pielea care urmează să fie şagrinată e aşezată cu faţa în sus.* LTR VI, 699, cf. DN[2].

— Prez. ind.: *şagrinez.*

— Din fr. **chagriner.**

ŞAGRINÁRE s. f. Acţiunea de a ş a g r i n a[2] şi rezultatul ei. Cf. MDT. *Şagrinarea poate fi efectuată manual sau mecanizat.* LTR[2].

— Pl.: *şagrinări.*

— V. **şagrina[2].**

ŞAGRINÁT, -Ă adj. (Despre hîrtie sau piele) Imprimat cu şagrin **(1).** *Mai întrebuinţate în legătorie sînt pînza de cînepă, de in, hîrtia şagrenată de toate speciile, din cari unele calităţi imitează chiar pielea şi pînza.* G. IONESCU, C. T. 376.

— Pl.: *şagrinaţi, -te.* — Şi: (rar) **şagrenát, -ă** adj.

— V. **şagrina[2].**

ŞAH[1] s. m. **1.** Titlu purtat de suveranul Iranului, corespunzător celui de împărat; persoană care are acest titlu; şahinşah. *Turcul umblă să facă pace cu Cazîlbaşul şi dă mulţime de bani şahului să facă pace.* NECULCE, L. 345. *Selim-împăratul s-au dus la persi, asupra lui şah Ismail.* R. POPESCU, CM I, 268, cf. 526. *Intr-acest an au făcut aşezare moscalii cu şahul, împăratul de Persia.* MUSTE, LET. III, 77/15. *Şahu (împăratul) din Persia a dat acum afară o adunare de poeme făcute de sine.* CR (1831), 36[1]/21. *Noul şah persian.* ASACHI, I. 296/6. *Cunoscut ne este şi aceea cum că şahul Persiei e favoritul Rusiei.* GT (1839), 43[1]/19. *Şahul Persiei nu va face pace cu turcul.* BĂLCESCU, M. V. 40, cf. STAMATI, D., PROT.-POP., N. D., DDRF, COŞBUC, P. II, 288, TDRG, I. BRĂESCU, M. 135, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Cît a trecut prin ţinuturile măriei sale şahului, s-au uitat la el cu străşnicie slujitorii cei mari.* SADOVEANU, O. XI, 589, cf. VIII, 285, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], DER.

2. (Învechit) Sultan. *Eu, sultan Suleiman, shiac, împăratul împăraţilor.* M. COSTIN, O. 291. *Către solii Porţii el vorbeşte: — Voi, prin cari şahul astăzi mă*

cinsteşte! BOLINTINEANU, P. I, 22, cf. DDRF, ŞĂINEANU, D.U.

— Pl.: *şahi.* — Şi: (învechit) **şac** (STAMATI, D.), (învechit, rar) **shiac** s. m.

— Din tc. **şah, fr. schah, shah.**

ŞAH² s. n. **I. 1.** Joc care se desfăşoară între doi jucători, pe o tablă pătrată împărţită în 64 de pătrăţele egale, alternativ albe şi negre, cu ajutorul a 32 de piese de valori şi numiri diferite, mişcate după anumite reguli, ţinta fiind imobilizarea regelui, piesa principală a adversarului, (învechit) ş a t r a n g e (v. ş a t r a n c ă **1**), (franţuzism învechit) e ş e c; disciplina sportivă corespunzătoare. *Să juca în şah.* FL(1838), 99¹/39. *Un om ce se respectează... trebuie... să joace şah* (a. 1846). N. A. BOGDAN, C. M. 142, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Trebile nu se joacă în şahuri, ci în cărţi.* NEGRUZZI, S. III, 267. *Sesa...descoperi jocul şahului şi îl arătă regelui.* BOLINTINEANU, C. 30/21, cf. LM. *El ar fi născocit mai întîi numerile şi socoteala..., ba şi şahul.* ODOBESCU, S. I, 188. *Te-am învăţat să joci domino şi şah.* CARAGIALE, O. III, 121. *Unii jucau şah.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 117, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *La o mescioară... joacă şah doctorul Georgescu şi Antonescu.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 183, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Se joacă şah.* I. BOTEZ, ŞC. 209. *Arabii jucau gravi şah şi table.* BRĂESCU, A. 213. *Căpitanul joacă şah cu Jef.* SEBASTIAN, T. 181. *Sara şi-o petrecu jucînd şah cu colonelul.* SADOVEANU, O. IX, 141. *În fiecare după-amiază joacă şah.* VINEA, L. I, 18, cf. II, 142, L. ROM. 1959, nr. 2, 84, FD III, 196. *Se dispută primele partide ale finalei celei mai importante competiţii republicane de şah din ţară.* SP. POP. 1963, nr. 4 263, 6/3.

2. (Construit cu verbele „a fi", de care se leagă prin prep. „în", sau „a da") Situaţie în cursul jocului în care regele uneia dintre părţi este atacat de o piesă a adversarului. Cf. STAMATI, D., POLIZU. *Am să dau şah cu nebunul meu, luînd un pion.* SADOVEANU, O. XI, 674, cf. 675. ◇ E x p r. (Calc după fr. *tenir en échec*) **A ţine** (pe cineva) **în şah** = a pune (pe cineva) în dificultate, luîndu-i posibilitatea de a acţiona, de a lua o hotărîre. Cf. POLIZU, TDRG, SCRIBAN, D. *Baschetbaliştii albanezi au ţinut în şah timp de 10 minute echipa română.* SP. POP. 1969, nr. 725, 4/1. **A face** (pe cineva) **şah şi mat** = a pune (pe cineva) în situaţia de a se recunoaşte învins (într-o luptă, într-o dispută etc.). Cf. ZANNE, P. IV, 584. ◇ *Şah mat* v. m a t¹. ✦ (Cu valoare de interjecţie) Cuvînt prin care adversarul este anunţat că regele lui este atacat de o piesă. Cf. CADE. *Precum se vede, am o situaţie deosebit de bună... Într-adevăr: şah! — şah!* SADOVEANU, O. XI, 627, cf. 651. *Scumpe Arăpilă,... uite: şah!* CAMIL PETRESCU, O. II, 335. ◇ (Întărit prin „la rege") *Tocmai la asta mă gîndeam: Şah la rege!* STANCU, R. A. IV, 344.

II. P. e x t. Ansamblul pieselor (tabla şi figurile) cu care se joacă şah² **(I 1)**. *Cere şahul să se joace.* FL (1838), 16¹/22, cf. POLIZU. *O momiţă strîmbătoare... Cade-n şahul de pe masă şi răstoarnă pe covor Doi nebuni peste un rege şi un turn peste regina.* ALECSANDRI, POEZII, 87, cf. NICA, L. VAM. 232. *A apucat şahul cu tot cu piese şi mi l-a aruncat în cap.* SADOVEANU, O. XI, 640, cf. 677. *Ai văzut ce şah frumos de fildeş a căpătat mama pentru tine?* CAMIL PETRESCU, O. I, 399. *Şahul de lîngă lampă era acela care-i plăcea lui Tolstoi şi de care se servea pentru a face nesfîrşite partide.* STANCU, U.R.S.S. 43.

— Pl.: **(II** şi, neobişnuit, **I 1)** *şahuri.*

— Din germ. **Schach.**

ŞAH³ s. n. (Învechit) Viză a unei autorităţi pusă pe registrele comerciale. *Condici însemnate cu şah pe fiecare foaie.* CARAGEA, ap. ŞIO II_2, 112. *Negustătorii... vor fi datori a avea un catastih curat, şnuruit şi cu şahul judecătoriei* (a. 1840). TDRG. *Urmează şahul înălţimei sale.* I. IONESCU, F. 18/5, cf. DDRF, I. BRĂESCU, M. 135, SCRIBAN, D.

— Pl.: *şahuri.*

— Din tc. **sahh.**

ŞÁHĂR-MÁHĂR s. n. (Familiar; în e x p r.) **A face** (sau **a umbla cu) şahăr-mahăr** (sau **-mahăruri)** = a înşela, a escroca. Cf. TDRG, CADE, IORDAN, STIL. 373, id. L.R.A. 495, SCRIBAN, D., DM. ◇ (Cu parafrazarea expresiei) *Umblă cu dosare de şahăr-mahărurile care s-au făcut.* PAS, Z. III, 259.

— Pl.: *şahăr-mahăruri.* — Şi: (regional) **şăcăr-măcăr** (ZANNE, P. II, 789, UDRESCU, GL.), **ceapar-macar** (accentul necunoscut, I. CR. III, 186) s. n.

— Din germ. **Schacher + Macher.**

ŞAHINŞÁH s. m. Titlu purtat de suveranul Iranului, corespunzător celui de împărat; persoană care are acest titlu; şah¹ **(I)**. Cf. DER IV, 571. *Şahinşahul Iranului s-a întreţinut cordial cu preşedintele Marii Adunări Naţionale.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 526, cf. RL 1967, nr. 6 997, 1/4.

— Pl.: *şahinşahi.*

— Din persanul **şăhinşăh.**

ŞAHÍST, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. (Rar la f.) Persoană care cunoaşte bine şahul² **(I 1)**; jucător de şah². *E cel mai iscusit şahist.* I. BOTEZ, ŞC. 209. *N-avea cunoscuţi... şi-şi căuta distracţiile după-dmiezelor în colţul şahiştilor, la cafeneaua cea veche.* SADOVEANU, O. XVIII, 455, cf. XI, 646. *A început un important concurs de şah care întruneşte un număr de fruntaşi şahişti.* SP. POP. 1950, nr. 1 784, 8/3. *Şahiştii oaspeţi au fost primiţi cu prietenie şi dragoste.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 396, cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 85, SCL 1963, 214.

2. Adj. De şah² **(I 1)**; care aparţine şahului² sau celor care îl joacă, referitor la şah² sau la cei care îl joacă; (rar) şahistic. *Cei doi... au reprezentat cu cinste ţara noastră la acest concurs şahist internaţional.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 396. *Activitate şahistă.* DL.

— Pl.: *şahişti, -ste.*

— **Şah²** + suf. *-ist.*

ŞAHÍSTIC, -Ă adj. (Rar) Şahist **(2)**. *Majoritatea confruntărilor s-au desfăşurat la un înalt nivel şahistic.* SCÎNTEIA, 1964, nr. 6 344, cf. HRISTEA, P. E. 52.

— Pl.: *şahistici, -ce.*

— **Şah²** + suf. *-istic.*

ŞAHMARÁ s. f. v. **şahmarand.**

ŞAHMARÁND s. n. (Învechit) Brocart. *S-au cheltuit 100 lei, un şahmarand cînd au adus fetei la logodnă* (a. 1658). URICARIUL, XVI, 202. *Un timbar de şahmara verde, cu patcea de sobol* (a. 1669). REV. IST. I, 339/12. *Îşi luasă o faţă... ţiitoare... şi o purta cu sălbi de galbeni şi cu haine de şahmarand.* NECULCE, L. 85. *Au mai dat fiicii noastre Ilenii... 3 tămbare, 2 de şahmarand şi 1 de canavaţă blănit cu soboli* (a. 1734). BUL. COM. IST. IV, 68, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., ROSETTI—CAZACU, I.L.R. I, 340. *Cu meşini, cu cojocel, Cu antereu de şămuré.* POP., ap. ŞIO II_1, 332.

— Pl.: *şahmaranduri.* — Şi: **şahmará, şămuré** s. f.

— Din tc. **şahmeram.**

ŞAHNICHÍU s.n.v. **sacnasiu.**

ŞAHT s. n. (Prin Ban. şi sud-vestul Transilv.) Puţ (de mină). Cf. FD I, 157.

— Pl.: ? — Şi: **şact** (FD I, 157; pl. *şacturi* ib.), **şapt** (ib.) s. n.

— Din germ. **Schacht.**

ŞAHZADÉ subst. v. **şahzadea.**

ŞAHZADEÁ subst. (Turcism învechit) Fiu de sultan sau de împărat. *Şah-zade Ibrahim, fiul lui sultan Ahmed* II. VĂCĂRESCUL, IST. 271. *Mumă de un şahzadea.* BOLINTINEANU, ap. TDRG. *S-a dus sfetnicul la*

împărat şi i-a vorbit despre dorinţa lui şahzadè. SADOVEANU, O. XV, 388, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şahzadele.* — Şi: **şahzadé** (scris şi: *şah-zade)* subst.

— Din tc. **şahzade.**

ŞAI[1] s. n. (Învechit şi regional) Postav de culoare albă produs în manufacturi **(2)** sau în fabrici. *Un conteş de şai* (a. 1693). ŞIO II_2, 113. *I-au făgăduit... că-i va da un cal şi un sarcaliu de şai* (a. 1726). IORGA, S. D. XIV, 33. *Şaiu 4 lei şi jumătate.* DIONISIE, C. 166, cf. 224. *Postavul Schay, căruia şi noi îi ziceam şai,... îl întrebuinţam mai des decît pe toate celelalte feluri.* IORGA, C. I. I, 119, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., RĂDULESCU—CODIN, 70. *Dar cum era îmbrăcat?... Pantalon de şai tocat, Cotul cinci galbeni luat.* PĂSCULESCU, L. P. 271, cf. com. din RUCĂR-CÎMPULUNG.

— Pl.: *şaiuri.*

— Din săs. **Schay.** Cf. HURMUZAKI, XI, 792, IORGA, C.I.I, 119.

ŞAI[2] s. n. v. **şuvoi[1].**

ŞAIÁ s.f.v. **saia[2].**

ŞAIÁC s. n. v. **şiac.**

ŞAIÁG s. n. v. **şiac.**

ŞAIB subst. v. **şaibă[1].**

ŞAIBÁR s. m. (Prin Bucov. şi vestul Mold.) Muncitor forestier care asigură deplasarea în bune condiţii a buştenilor pe uluc; (regional) şoaibă. Cf. ARVINTE, TERM. 166.

— Pl.: *şaibari.* — Şi: **şoibár** (ARVINTE, TERM. 167), **şubár** (id. ib.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

ŞÁIBĂ[1] s. f. **1.** Placă de metal, de mase plastice etc., de obicei rotundă, cu gaură în mijloc, folosită mai ales ca garnitură între o piuliţă şi piesa la care aceasta se asamblează prin înşurubare. V. r o n d e l ă, n u c ă **(II 2).** Cf. SĂGHINESCU, V. 69, BUL. FIL. V, 173, SCRIBAN, D., DT, GALAN, B. I, 50. *De obicei şaibele se confecţionează din bandă sau din foi.* LTR[2], cf. com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ, ALR SN II h 351, A VI 3. ✦ (Regional) Piuliţă fixată pe posadă, în care se învîrteşte capătul de jos al fusului de la crîngul morii de apă (Mircești—Iaşi). Cf. ALR SN I h 165/537. ✦ (Regional) Fiecare dintre cele două cercuri de la crîngul morii de apă (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR II 6 752/76, 6 753/76.

2. Roată de metal, de lemn etc., fixată pe un ax şi peste care trece o curea (sau o frînghie) de transmisie. Cf. ENC. TEHN. I, 230, NICA, L. VAM. 232. *Se cunosc trei metode pentru fabricarea şaibelor arcuite.* IOANOVICI, TEHN. 346. *Transmiterea energiei se face prin curele care vor fi aşa îmbinate încît să nu se producă izbituri la trecerea locului de împreunare peste şaiba motorului.* ORBONAŞ, MEC. 128. *Şaibele sînt nişte roţi cu o suprafaţă cilindrică perfect rotundă şi foarte puţin bombată.* SOARE, MAŞ. 157, cf. 158. *Pe butucul...* [vîrtelniţelor] *se găseşte o şaibă specială peste care va trece o frînghie.* IONESCU—MUSCEL, ŢES. 67. *Cureaua de transmisie dintre roata circularului şi şaiba motorului va fi acoperită.* PREV. ACCID. 49, cf. DT, LTR[2], com. din TÂRCĂIŢA—BEIUŞ, CV 1952, nr. 5, 39, A V 33.

3. (Min.; prin Transilv. şi sud-vestul Mold.) Placă turnantă. Cf. CV 1949, nr. 5, 29, MAT. DIALECT. I, 192.

4. (Prin Transilv. şi Bucov.) Ţintă (în care se trage cu puşca). *Eu mă duc să puşc la şaibă.* BIBICESCU, P. P. 136, cf. JAHRESBER. X, 207.

5. (Regional) Pana şurubelniţei **(1)** (Balş). Cf. ALR II 6 654/876.

— Pl.: *şaibe.* — Şi: (rar) **şaib** subst. SĂGHINESCU, V. 69.

— Din germ. **Scheibe.**

ŞÁIBĂ[2] s. f. (Regional) Teaca baionetei (Jina—Sebeş). Cf. GR. S. VI, 245.

— Pl.: ?

— Cf. germ. S c h e i d e.

ŞAICÁŞ s. m. (Învechit, rar) Luntraş. Cf. CIHAC, II, 614.

— Pl.: *şaicaşi.*

— Din scr. **šajkaš**, magh. **sajkás.**

ŞÁICĂ[1] s. f. **1.** (Învechit şi popular) Ambarcaţie cu vele sau cu vîsle, cu fundul plat, folosită mai ales la transportul mărfurilor. V. l u n t r e. *Alte vasă iarăşi, corăbii, şi mai mici, şi săici, şi caice, cu totul preste tot, alte 3 000 era.* HERODOT (1645), 389. *Visla... dă în Marea Albă şi săici umblă multe pre dînsa.* URECHE, L. 115. *Vădzu... călugări şi mireani în şeaică legaţi ce-i ducea prinşi.* DOSOFTEI, V. S. septembrie $26^2/4$. *Şerban Vodă... făcusă cîteva vasă, şeici, la Argeş.* NECULCE, L. 101. *Carii cum putură scăpară, unii în cetate, alţii în şăici.* ANON. CANTAC., CM I, 180. *Şăicile ce era cu zahereao împărătească... den jos veniia.* R. GRECEANU, CM II, 61. *Nu sosise şeicile cu zahereaoa ce le trăgea pe Prut în sus.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 177/23. *Şaica mare... se pogoară pe Siret încărcată* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 380. *Au fost pornit de la Nicopolea căieva şăici* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 108. *Cînd trec şeicile cu grîu, au altă marfă,* [podul] *să rădică la mijloc.* AMFILOHIE, G. 82/1. *Au trecut oastea craiului cu şeicile.* ŞINCAI, HR. I, 337/21, cf. URICARIUL, I, 87, LB. *Ceaiul... se încarcă în şeice, carile plutesc pe apa Irticiu.* AR (1829), $229^2/28$, cf. HELIADE, O. II, 362. *Am trecut pe un pod lung şi stătător, aşăzat pe şăice mari.* KOGĂLNICEANU, S. 4, cf. VALIAN, V., POLIZU. *S-a pus într-o şaică să treacă la Nicopoli.* GHICA, S. 302. *Podul este stătător pe şaice.* I. IONESCU, P. 442, cf. PONTBRIANT, D. *Ei îşi închipuiră o mică flotilă de luntri sau „şeice".* HASDEU, I. V. 72, cf. CIHAC, II, 614. *Cazacii aruncară pod de şeice şi trecură dincoace.* CONV. LIT. VII, 98. *O suflare răcoroasă... legăna încetişor înaltele catarturi ale şăicilor.* ODOBESCU, S. I, 141, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ŞIO II_1, 333, ALEXI, W., TDRG. *Bucuria lui întrecu orice margini cînd zări o şaică pe care o cunoştea.* CHIRIŢESCU, GR. 216, cf. ATILA, P. 147. *Pentru căile de apă s-a servit pe rîurile interioare sau de graniţă de plute, şeici şi alte asemenea vase plutitoare uşoare.* N. A. BOGDAN, C. M. 7, cf. CADE. *Şaica ajunse la celălalt mal.* SADOVEANU, O. XIII, 320, cf. SCRIBAN, D., ROSETTI—CAZACU, I.L.R. I, 334, 338, H III 50, VII 136, 476, XII 204, 554, XIV 87, XVIII 284. *Turcii şaica o umplea, Cu cărbuni o îndesca.* POP., ap. GCR II, 302. *Şaica mică-şi desprindea, Cu lopata c-o mînă.* TEODORESCU, P. P. 309. *Dare-ar Dumnezeu un foc Să-mi oprească şaica-n loc.* ŞEZ. XII, 73, cf. IX, 173. *S-a dus neica-n şaică nouă Şi taie Dunărea-n două.* BIBICESCU, P. P. 71. *Să-mi pornesc cu şaica mea, Să mă duc la Cladova.* PĂSCULESCU, L. P. 294. *Oltu-i mare, şeica-i mică.* PAMFILE, C. Ţ. 108, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 190, ALR SN III h 839, h 857. *Foaie verde bob năut, Cînd fu soarele la răsărit, Văzui şăicile venind.* BALADE, II, 191. ✦ Cantitatea de încărcătură conţinută într-o şaică[1] **(1).** *Văzînd nişte negustori din Ţarigrad, l-au vîndut lor p-o şaică de galbeni.* RĂDULESCU—CODIN, L. 10.

2. (Prin Olt. şi Munt.) Şlep[1] **(1).** Cf. ALR II 2 526/723, 872, 886.

3. (Regional) Luntre făcută dintr-un trunchi de copac scobit, cu o singură vîslă, folosită la pescuit. *Aceste „ciobăci" sau „şeici" sînt primele vase plutitoare pe care le întîlnim la pescuit.* ANTIPA, P. 152, cf. ALR II 2 529/260, 531, 836, ARVINTE, TERM. 167, LEXIC REG. II, 32.

4. (Prin Maram.) Plută făcută „din rude" (T. PAPAHAGI, M. 233) sau „din două table" (ARVINTE, TERM. 105, 167).

— Pl.: *şăici* şi *şaice, şăice, şeici.* — Şi: (învechit şi regional) **şéică** s. f.

— Din tc. **şayka**, bg. **шайка**, scr. **šajka**, magh. **sajka**.

ŞÁICĂ² s. **1.** (Regional, mai ales în Transilv. şi Bucov.) Gamelă. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. [Cătana] *are-oleacă de gustare, Nici acee cu-alinare... Cînd suflă rostugal, Musai şaica de spălat.* BÎRLEA, B. 7, cf. CV 1950, nr. 4, 34, A V 18, 28, MAT. DIALECT. I, 95, GLOSAR REG., L. ROM. 1960, nr. 3, 79, LEXIC REG. II, 37. ✦ Cantitatea de mîncare, apă etc. conţinută într-o şaică² **(1)**. *O şaică de mîncare.* MAT. DIALECT. I, 192.

2. (Regional) Vas de tinichea pentru adus apă (Marginea—Rădăuţi). Cf. COMAN, GL.

3. (Prin Bucov.) Cazan mic. Cf. ALR SN IV MN h 1 225/386, GLOSAR REG.

4. (Regional) Cratiţă (Uricani—Lupeni). Cf. A III 2.

— Pl.: *şăici* şi *şeici* (A III 2).

— Din magh. **csajka** (dial. *sajka*).

ŞÁICĂ³ s. f. (Regional) Bucată de sfoară sau de curea cu care se leagă biciul de codiriştе (Baia—Fălticeni). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *şăici*.

— Etimologia necunoscută.

ŞAICULÍŢĂ s. f. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui ş a i c ă¹ **(1)**. *P-acea lungă Dunăriţă Merge, merge-o şaiculiţă.* POP., ap. GCR II, 302.

— Pl.: *şaiculiţe*.

— **Şaică¹** + suf. *-uliţă*.

ŞAIDÁJ s. n. Operaţie de alegere manuală a minereurilor, însoţită de spargerea acestora cu ciocanul de mînă. Cf. MDT, DT, DP, DM, DN².

— Pronunţat: *şa-i-*. — Pl.: *şaidaje*. — Şi: **şeidáj** s. n. LTR².

— Din fr. **scheidage**.

ŞAIEŢÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre pămînt) Tare, vîrtos (Grădiştea—Rîmnicu Vîlcea). Cf. ALR II 5 061/812.

— Pl.: *şaieţoşi, -oase*.

— Etimologia necunoscută.

ŞAÍH s. m. v. **şeic**.

ŞAIN subst. (Germanism învechit, prin Transilv. şi Bucov.; atribuind calitatea ca un adjectiv) Bancnotă. *Preotul...: căpăta cîte un leu şain.* MARIAN, Î. 224, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Din germ. **Schein**.

ŞÁINĂ s. f. (Prin Ban.; cu sens neprecizat, probabil) Ciutură (la fîntînă). *Se scoate apa cu şaina.* CHEST. II 457/9. *Fîntînă cu şaine.* ALR SN III h 850/29.

— Pl.: *şaine*.

— Etimologia necunoscută.

ŞAÍR s. m. (Turcism învechit, rar) Poet. *Frumuseţe fugătoare Ce încîntă pe şair.* BOLINTINEANU, P. I, 290.

— Pl.: *şairi*.

— Din tc. **şair**.

ŞÁISPRE num. card. v. **şaisprezece**.

ŞÁISPRECE num. card. v. **şaisprezece**.

ŞÁISPRECELEA, -CEA num. ord. v. **şaisprezecelea**.

ŞÁISPREZECE num. card. Numărul care, în numărătoare, are locul între cincisprezece şi şaptesprezece.

1. (Cu valoare adjectivală; aşezat înaintea substantivului determinat) *Augustul Gratian... împărăţise şesesprezece ani preste tot.* ŞINCAI, HR. I, 65/20, cf. LB, POLIZU. *De şaisprezece ani, mîinile tale ca ale unui părinte au muncit pentru mine.* NEGRUZZI, S. III, 277. *Era tînără numai de vro şeisprezece ani.* ALECSANDRI, O. P. 61, cf. CIHAC, I, 274. *Jupîne Stîrul, mi-i da şeisprece lei.* CREANGĂ, P. 113. *Marghioliţa era de şaisprezece ani.* CARAGIALE, O. III, 264. *Ana crescuse pînă la şaisprezece ani în pensionul doamnei Raspal.* VLAHUŢĂ, O.A. III, 36, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUŞCARIU, ET. WB. 137, TDRG. *Avea şasesprezece ani şi încă nu avusese nici o mare bucurie în viaţă.* AGÎRBICEANU, A. 133, cf. DIACONU, VR. XCIII, CADE. *Ai şi început să umbli la fete şi n-ai încă nici şaspărăzece ani?* VLASIU, A. P. 118. *O fetiţă de şaisprezece ani.* TEODOREANU, M. II, 170, cf. SADOVEANU, O. XVI, 225, PUŞCARIU, L.R. I, 82, IORDAN, L.R.A. 123, SCRIBAN, D. *Un bun şef de cabinet se arată la şaisprezece-şaptesprezece ani.* ARGHEZI, P.T. 141. *Şaisprezece cai din ăştia abia au sosit de pe drum.* CAMIL PETRESCU, O. II, 162. *Am şaisprezece străzi în sectorul meu.* VINEA, L. I, 215. *Cătănie, cătănie, Numai puşca să nu fie; Puşca are şaispre punţi, Nu poţi trece peste munţi.* I. CR. II, 245, cf. BL VI, 189. ✧ (Cu elipsa substantivului determinat) *Văd mari măguri înşirate în grupe, cînd de trei, cînd de cinci, cînd de şeasesprezece şi mai multe.* ODOBESCU, S. II, 414. *Cîţi ani ai tu, Lili?... — Şaisprezece!* CĂLINESCU, E.O. II, 96. *Nu-ţi ajunge. Nici şaisprezece, nici douăzeci.* VINEA, L. I, 367.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Zece şi cu şase fac şaisprezece.*

3. (Precedat de prep. ,,de" şi urmat de ,,ori", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) *De şaisprezece ori.*

4. (Precedat de ,,cîte", intră în componenţa numeralului distributiv corespunzător) *Am primit cîte şaisprezece lei.* ✧ (Cu elipsa substantivului determinat) *Veneau în grupuri de cîte şaisprezece.*

5. (Cu valoare de numeral ordinal; aşezat după substantivul determinat) Al şaisprezecelea, a şaisprezecea. *S-au găsit ... bănuţi vechi ... în unii este leatu şeasesprezece.* ODOBESCU, S. II, 464. ✧ (Cu elipsa substantivului determinat, subînţelegîndu-se de obicei ,,ora", ,,ziua", ,,data") *În şaisprezece mai.* POLIZU.

— Şi: (astăzi rar) **şăsesprezece**, (popular, forme prescurtate) **şăispre, şăisprece** (POLIZU, DIACONU, VR. XCIII, ALR I 225/5, 18, 26, 28, 122, 174, 190, 677, 728, 772, 795, 878, 898, ALR II 2 315/27, 784, 886), **şăişpe, şăspe** (TEAHA, C.N. 93), **şăspeece** (id. ib.), **şăspărăzeece, şăsprece** (BL VI, 189, ALR I 225/35, 45, 63, 125, 144, 223, 370, 590), **şéispeci** (ALR I 225/618), **şéisprece, şésăspre** (ib. 225/259), **şésăsprece** (ib. 225/355), **şéspărăzeece** (BL VI, 189), (regional) **şéisprezece, şésesprezece** num. card.

— **Şase** + **spre** + **zece**.

ŞÁISPREZECELEA, -CEA num. ord. (Precedat de art. ,,al", ,,a") Care se află între al cincisprezecelea şi al şaptesprezecelea.

1. (Cu valoare adjectivală) *Pentru a şeaseaspredzeace (şaseasprezeace* MUNT.*) pricină, ce înmieşureadză certarea.* PRAV. 294. *Dumeneca a şeaseaspărdzeace.* VARLAAM, C. 502. *În al şeseprezecelea an al domniei lui Matei Vodă,... s-au rădicat doi boieri.* ŞINCAI, HR. III, 49/39, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Acestea se petreceau... chiar în mijlocul veacului al şeaisprezecelea.* ODOBESCU, S. I, 120, cf. CADE. *A făcut dar de bucurie... în a şaisprezecea zi a lunii.* SADOVEANU, O. XV, 349. ✧ (Învechit, rar, neprecedat de art. ,,al") *Anul şaispărăzecilea al domniii măriii-sale lui Costandin Vodă.* R. GRECEANU, CM II, 133. ✧ (Cu elipsa substantivului determinat) *Al şeasespărăzeacelea, au fost consul alt Valerie Flaccus.* CANTEMIR, HR. 121. *Într-acest an, al şaispărăzeacele, măriia-sa vodă... să facă şi mănăstirea.* R. GRECEANU, CM II, 256.

2. (La f.; urmat de ,,parte", intră în componenţa numeralului fracţionar corespunzător) *A primit a şaisprezecea parte din bani.*

3. (La f.; urmat de ,,oară" şi adesea precedat de prep. ,,pentru", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) *Scrise acelaşi cuvînt a şaisprezecea oară.*

— Şi: (astăzi rar) **şăsesprezecelea, -cea,** (popular, forme prescurtate) **şăisprecelea, -cea** (POLIZU), **şăişpelea, -pea,** (învechit) **şésesprezecelea, -cea,** (învechit, rar) **şéseprezecelea, -cea** num. ord.

— **Şaisprezece** + **lea.**

ŞAISPREZECÍME s. f. **1.** A şaisprezecea parte dintr-un întreg împărţit în părţi egale.

2. (Muz.) A şaisprezecea parte dintr-o notă întreagă. *Tema secundară frapează totuşi prin intervenţia în corpul temei a unui grup mai impulsiv de şaisprezecimi.* M 1962, nr. 4, 33.

— Pl.: *şaisprezecimi.*

— **Şaisprezece** + suf. *-ime.*

ŞÁIŞPE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞÁIŞPELEA, -PEA num. ord. v. **şaisprezecelea.**

ŞAITÁN s. m. v. **şeitan.**

ŞAITĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Transilv.; complementul indică struguri) A tescui. Cf. CABA, SĂL., MAT. DIALECT. I, 288.

— Prez. ind.: *şaităl̦esc.*

— Din magh. **sajtol.**

ŞAITĂNÍCĂ s. m. v. **şeitănícă.**

ŞAITĂU[1] s. n. **I. 1.** (Transilv. şi prin Ban.) Teasc, presă. Cf. KLEIN, D. 423, CIHAC, II, 527, GHEŢIE, R.M., H XVIII 276, VAIDA, CABA, SĂL., CHEST. V 89/218, ALR I 1 815/59, ALR SN I h 235, MAT. DIALECT. I, 288. ✦ P. r e s t r. (Regional; în forma *şitău*) Coşul teascului în care se storc strugurii (Bocşa—Zălau). Cf. ALR II 6 137/279.

2. P. e x t. (Regional; în forma *şeitău*) Cramă (Mircești—Alba Iulia). Cf. ALR I 1 707/136.

3. P. r e s t r. (Ban. şi prin Transilv.) Şurub care serveşte ca ax al teascului. Cf. ALR SN I h 236. ✦ P. a n a l. (Regional) Şurub care uneşte plazul plugului cu grindeiul (Ghilad—Timişoara). Cf. ALR SN I MN h 22/36.

II. P. a n a l. Nume dat unor unelte, dispozitive etc. care au ca parte componentă un şurub **(1)** sau care se manevrează prin răsucire:

a) (Prin Ban. şi Transilv.) Menghină **(2)**. Cf. H XVIII 144, com. din ZAGRA—NĂSĂUD şi din LUPŞA—ABRUD, ALR SN II h 543. ✦ P. e x t. (Prin Ban. şi Bucov.) Banc (de tîmplărie). Cf. ALR SN II h 552, LEXIC REG. 108.

b) (Prin Ban. şi Transilv.) Vîrtej de strîns doagele. Cf. ALR II 6 705/27, 95, 105.

c) (Transilv. şi Ban.) Cric. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 527, LM, BARCIANU, ALEXI, W., BUL. FIL. V, 173, com. din POIANA—VAŞCĂU, ALR II/I MN 151, 3 936/27, 36, 172, ALR II 6 762/2, 27, ALR SN I h 179/47, A I 31, II 12.

d) (Prin Ban. şi Transilv.) Canea; cep. *Cam la capul vasului, La gura şaităului, Unde vinu ciurăieşte.* L. COSTIN, GR. BĂN. 191. *În podrum se strecura, Vadra-n mînă o lua, La şaitău c-o punea, De vin o umplea.* CONV. LIT. XXXVI, 903, cf. ALR II/I h 290, A I 23, III 4, LEXIC REG. II, 37, TEAHA, C.N. 269.

e) (Prin Ban. şi Transilv.) Burghiu. Cf. ALR SN II h 562/76, ALRM SN I h 361/310.

III. 1. (Prin Transilv.; în forma *şeitău*) Unealtă cu care se presează varza în putină. Cf. TEAHA, C.N. 269.

2. (Regional) „Bucată de lemn cu care se împiedică carul" (Brădişorul de Jos—Oraviţa). H XVIII 143.

— Pl.: *şaitaie* (ALR SN I h 235/235) şi *şaităie* (ib. h 236/833, com. din LUPŞA—ABRUD), *şăităie* (POLIZU), *şaitauă* (ALR SN I h 235, II h 543, MAT. DIALECT. I, 288), *şăitauă* (ALR II/I MN 151, 3 936/172), *şeitauă* (ALR SN I h 235/346), *şaitavă* (LEXIC REG. II, 77). — Şi: *şatău* (ALR SN II h 543/346; pl. *şatauă* ib.), **şăitău** (ALR II/I h 290, MN 151, 2 936/27, ALR II 6 705/27, 105, 6 762/27, ALR SN I h 179/47, h 235, h 236, II h 507/53, h 543, h 552, h 562/76, A I 31, III 4, LEXIC REG. II, 37; pl. *şăităie* ALR II/I h 290, MN 151, 3 936/27, ALR II 6 705/105, ALR SN I h 235, h 236/76, II h 543, LEXIC REG. II, 37 şi *şăitaie* ALR SN I h 235, A III 4, *şăiteie* ALR SN I h 236/105, *şăitauă* ib. h 235, II h 507/53), **şăit** (ib. I h 235/272; pl. *şăituri* ib.), **şeitău** (ALR I 1 707/136, ALR II/I h 290/64, ALR SN I h 235/310, II h 543, h 550/310, L. ROM. 1959, nr. 6, 47, A I 35, 36, TEAHA, C.N. 269; pl. *şeitaie* ALR SN I h 235/102, A I 36 şi *şeităie* ALR SN II h 543/64, *şeiteie* ALR II/I h 290/64), **şitău** (VAIDA, CABA, SĂL., ALR I 1 815/59, ALR II 6 137/279, ALR SN I h 235/279, II h 507/272, h 543, LEXIC REG. 22, II, 106; pl. *şităuri* LEXIC REG. 22 şi *şitauă* ALR SN I h 235/279, II h 507/272, h 543, LEXIC REG. II, 106), **şiitău** (ALR SN II h 543/284; pl. *şiitauă* ib.), **săitău** (A I 31) s. n.

— Din magh. **sajtó.**

ŞAITĂU[2] subst. (Prin sudul Transilv.) Ferăstrău cu care se taie buştenii pentru a se obţine scînduri. Cf. TDRG.

— Pl.: ?

— Cf. germ. S c h e i t.

ŞAITROÁCĂ s. f. (Regional) Piedică (de lemn, la roata carului) (Scărişoara—Abrud). Cf. ALR II 5 634/95.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş a i t r o c.

ŞAITRÓC subst. (Prin Transilv.) Vas de lemn, cu fundul curbat, folosit la separarea aurului din minereul sfărîmat. *Clătinînd straiul, află o amestecătură de firicele de fier, aramă, aur, nesip şi pe care o pune în o covăţică, construată anume pentru alesul aurului, numită „şaitroc".* MOLDOVAN, Ţ.N. 393, cf. ALEXI, W. *În Munţii Apuseni, conţinutul în aur al minereului este verificat cu ajutorul uneltei numite şăitrog.* CL 1961, 165, cf. JAHRESBER. X, 207, VICIU, GL. 96. *Şaitrocul e ca şi vănturaşca şi cu care prin clătinat se alege aurul din alte materii.* FRÎNCU—CANDREA, M. 42.

— Pl.: ? — Şi: **şeitróg** (pl. *şeitroage* LTR[2]) s. n. ib.

— Din germ. **Scheidetrog.**

ŞAIŢ subst. (Regional) Tobă (de porc) (Vălcani—Sînnicolau Mare). ALR SN IV h 1 125/47.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schweins**[magen]. Cf. ş o a i t.

ŞAIV, -Ă adj. (Regional; despre obiecte) Strîmb, răsucit (Măru—Caransebeş). Cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 52. *Lemn şaiv.* ib.

— Pl.: *şaivi, -e.*

— Cf. germ. S c h w e i f „cotitură".

ŞAIZÉCI num. card. (Adesea în componenţa unor numerale cardinale compuse) Numărul care, în numărătoare, are locul între cincizeci şi nouă şi şaizeci şi unu.

1. (Cu valoare adjectivală; aşezat înaintea substantivului determinat, de care se leagă prin prep. „de") *Într-un sat care sta şeasezeci de stadii de Ier*[u]*s*[a]*lim* (a. 1650—1675). GCR I, 231/22, cf. ST. LEX. 173[r]/2. *Au cheltuit vro şesădzăci, şeptedzăci de pungi de bani.* NECULCE, L. 136, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 246. *De ceaia parte, ca la şasezeci de miluri, iaste un ostrov* (a. 1747). GCR II, 40/6, cf. CLEMENS, DRLU, LB. *Au dat omului aceluia şasăzăci di mii di galbini* (cca 1830). GCR II, 360, cf. POLIZU, CUV. D. BĂTR. I, 304. *Călugărul... era un om ca de şeizeci de ani.* ALECSANDRI, O. P. 217, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 274. *Să nu ne sfiim a... mărturisi acum, după şeizeci de ani.* ODOBESCU, S. I, 328. *Stîrpitura asta neputincioasă de şaizeci de*

ani. CARAGIALE, O. III, 190, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUŞCARIU, ET. WB. 137, TDRG. *Iosif era acum de şasezeci de ani.* AGÎRBICEANU, A. 497, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Sînt acuma de şaizeci de ani.* REBREANU, R. I, 13. *Cetăţuia avea o garnizoană de şaizeci de oameni.* SADOVEANU, O. XI, 72, cf. IORDAN, L.R.A. 123, SCRIBAN, D. *Vreo şaizeci de soldaţi... se îndeletnicesc cu nu ştim ce precis.* ARGHEZI, P.T. 42. *Frumoasă era la şaizeci de ani Reveca.* CAMIL PETRESCU, O. II, 85. *Unii se apropiau chiar de şaizeci de ani.* STANCU, R. A. I, 342. [Avea] *covoare moi, perdele bogate de tul cu panglici, ca o rochie de bal de acum şaizeci de ani.* DEMETRIUS, A. 83. *Cum să stau în pat, domnule doctor, cînd de şaizeci de ani eu n-am ştiut ce e ăla pat?* PREDA, R. 262, cf. BL VI, 189, 210. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Unii amu aduc roduri de treizeci, e alţii de şasezeci.* CORESI, EV. 359. *Patruzeci, apoi şasezeci, mai pe urmă şaptezeci de băieşi munceau, ziua-noaptea, în sînul Corăbioarei.* AGÎRBICEANU, A. 212. *Noi, fiind numai şase oameni, nu ne putem bate cu şaizeci.* SADOVEANU, O. XIII, 225. *Era învederat că nu-i plăcea să-şi spună vîrsta. Şaizeci şi şapte, şaizeci şi cinci... Nu ştiu!* CĂLINESCU, E. O. I, 147. *Prietenul meu... e trecut de şaizeci.* CAMIL PETRESCU, O. II, 116. *Sabin... se laudă că are exact talia lui d'Anunzio şi a tuturor oamenilor mari: de-abia un metru şaizeci şi patru.* VINEA, L. I, 218. ◇ *Şaizeci şi şase* = numele unui joc de cărţi. Cf. ENC. ROM.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Treizeci şi cu treizeci fac şaizeci.*

3. (Precedat de prep. ,,de" şi urmat de ,,ori", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) *În două luni făcuse acelaşi drum de şaizeci de ori.*

4. (Precedat de ,,cîte", intră în componenţa numeralului distributiv corespunzător) *Primise fiecare cîte şaizeci de lei.* ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Oamenii soseau în grupuri de cîte şaizeci.*

5. (Cu valoare de numeral ordinal; aşezat după substantivul determinat) Al şaizecilea, a şaizecea. *Deschise cartea la pagina şaizeci.*

— Şi: (astăzi rar) **şasezéci,** (învechit) **şesezéci** (ENC. ROM.), (regional) **şazăci** (PRIBEAGUL, P. R. 55, ALR I 228, ALR II 2 321, 2 322, TEAHA, C.N. 93), **şeizéci, şeszăci** (ALR I 228/107, 215, 218, 227, 259, 348, 229/268, ALR II 2 321/574) num. card.

— **Şase + zece.**

ŞAIZÉCILE num. ord. v. **şaizecilea.**

ŞAIZÉCILEA, -CEA num. ord. (Precedat de art. ,,al", ,,a") Care se află între al cincizeci şi nouălea şi al şaizeci şi unulea.

1. (Cu valoare adjectivală) Cf. POLIZU, COSTINESCU, CADE. *Măluşa Ana era în al şaizecile an al vieţii sale.* SADOVEANU, O. XIII, 186. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Al şaizecilea pe listă eram eu.*

2. (La f.; urmat de ,,parte", intră în componenţa numeralului fracţionar corespunzător) *A şaizecea parte dintr-o cantitate.*

3. (La f.; urmat de ,,oară" şi adesea precedat de prep. ,,pentru", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) *A făcut acelaşi drum a şaizecea oară.*

— Şi: (astăzi rar) **şasezécilea, -cea** (COSTINESCU), (învechit şi popular) **şaizécile** num. ord.

— **Şaizeci + lea.**

ŞAJMÁ s. f. v. **şaşma.**

ŞAL[1] s. n. **1.** Stofă fină de lînă care se producea mai ales în Orient. *Şal, bucata 200 bani* (a. 1761). ARHIVA R. II, 339/16. *6 ştic şal frunţuzăsc, ca mustra* (a. 1766). FURNICĂ, D.C. 26. *Şal Magripia alb cu lustruri* (a. 1792). ŞIO II_1, 333. *Peste această îmbrăcăminte pun o manta de şal bortită în mijloc.* IST. AM. $12^v/2$. *Laiber... alb de schal cu flori* (a. 1817). IORGA, S.D. XII, 174. *Dintr-ace zi au început a cumpăra papuci şi a face ceacşîri de şal.* BELDIMAN, LET[2]. III, 440. *O păreche dă ciaheiri dă şal,... mă rog a mi să face* (cca 1821). IORGA, S.D. XXII, 45. *Şaluri şi cameloturi late şi înguste de Angora.* BULETIN, F. (1843), 153/11. *Un june... în cap cu cauc de şal... sta în scara caselor marelui postelnic.* FILIMON, O. I, 99, cf. 134. *Era... într-un capot de casă, de şal verde, cadrilat.* BOLINTINEANU, O. 373, cf. DDRF, ŞIO II_1, 333, TDRG, CADE, DL, DM. *Iar sultanul, stînd pe cal, Sub un verde cort de şal, Barbă neagră-şi netezea.* ALECSANDRI, P. P. 107. ✦ (La pl.) Feluri, sorturi de şal **(1).** *Boiangiii... sînt supăraţi de către epistaţii fabricii nouă de şaluri i ghermesuturi* (a. 1803). FURNICĂ, D. C. 227. *Fabrica dă şaluri i ghermesituri* (a. 1824). DOC. EC. 321. *O mulţime de fete, tinere şi gingaşe..., îmbrăcate... cu rochii de şaluri.* ODOBESCU, S. I, 292. *Stofele aduse din Constantinopole... erau...: alagea de Halep,... şalurile scumpe de Iran şi Caşmir, sandal de Veneţia etc.* ŞIO I, 210. *Giubelele bogat împlănite, şepcile, brîiele din şaluri scumpe... cam speriau lumea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 80, cf. DM.

2. Fîşie lungă de stofă sau de mătase pe care o purtau în trecut bărbaţii, înfăşurată în jurul capului sau al mijlocului, după moda orientală. V. turban, brîu. *Au dat poruncă... să li să dea... credit de giuvaerica şi şaluri ce au* (a. 1821). IORGA, S.D. VIII, 151. *Unuia-i lua şalul, altuia punga cere.* BELDIMAN, E. 11/17, cf. 29/34. *Îmbrăcaţi în haine scumpe, cu şaluri de mult preţ încinşi.* GOLESCU, Î. 37. *Au lăsat în testamentul său ca să mi să dea un şal şi o blană de samur* (a. 1825). IORGA, B.R. 269. *Un şal bun, pi cari am dat 50 olandeji* (a. 1826). id. S. D. XXII, 322. *Era încins cu un şal roş cu flori.* NEGRUZZI, S. I, 16. *Tată-meu, care pe atunci era hatman, se legă în grabă cu şalul la cap.* GHICA, S. 320, cf. 501. *Apăru în pridvorul caselor sale, îmbrăcat cu anteriu de atlas vişiniu, încins cu şal de Ţarigrad.* FILIMON, O. I, 107. *Călător cu punga plină Şi cu şal la cap legat.* ALECSANDRI, P. I, 61, cf. COSTINESCU, ŞIO I, 198, II_1, 333, RESMERIŢĂ, D., NICA, L. VAM. 232, CADE, SCRIBAN, D. [Îl] *despuiase ,,crai" lui Tudor pînă la cămaşă de parale, şaluri, ceasornic.* CĂLINESCU, S.C.L. 15. *Unul dintre negustori... cu anteriu şi încins cu şal, se întoarse către vecinul lui.* CAMIL PETRESCU, O. II, 252, cf. DL, DM.

3. Ţesătură sau împletitură, de obicei pătrată sau dreptunghiulară, special confecţionată, adesea împodobită cu desene, broderii sau franjuri, întrebuinţată mai ales ca broboadă. *Şaluri de Misir* (a. 1792). ŞIO II_1, 333. *Frumoasele Braşovului putea să iase numai în şal ca să asculte muzica.* GT (1839), $65^1/20$. *Îi merge la baluri boiereşti cu capela pe ureche şi cu şalul într-un umăr.* MILLO, în PR. DRAM. 388. *O junâ naltă fată, învălită într-un şal negru.* NEGRUZZI, S. I, 218. *Dacă vremea e închisă, vezi englezii învăliţi în mari şaluri de lînă.* id. ib. 328. *Şalurile şi feregelele domniţei Ralu întorsese... capul junilor boieri.* FILIMON, O. I, 177, cf. PONTBRIANT, D. *Şezi mai dreaptă, Şalu-ţi îndreaptă.* ALECSANDRI, T. 572, cf. COSTINESCU. *Aruncîndu-mi un şal pe umere, trezii dădaca.* GANE, N. II, 134, cf. I, 192. *O înfăşurase într-un şal ş-o rezemase de pernă.* VLAHUŢĂ, O.A. III, 153, cf. BARCIANU, ŞIO I, 198, 202, 233, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Unchiul Tache, cu un şal pe umeri, sta în fruntea mesei.* CAMIL PETRESCU, U. N. 25. *Mă înveli într-un şal sineliu.* BRĂESCU, A. 18. *Este în hall, pe divan, un şal.* SEBASTIAN, T. 136. *Un pian de lemn mahoniu, acoperit de un şal albastru cu chenar.* TEODOREANU, M. II, 359. *Măgdălina culese de jos şalul căzut.* SADOVEANU, O. X, 232, cf. SCRIBAN D. *O jumătate de şal, impregnat cu detalii de broderie botanică, îi cădea de pe umeri.* ARGHEZI, P. T. 195. *Apăru, urmată de moşier, cu un şal turcesc pe umeri.* CĂLINESCU, E. O. I, 86. *Doi pereţi ai sălii erau acoperiţi cu două mari şaluri de caşmir.* id. ib. 111. *Englezii stau înfăşuraţi în şaluri groase de lînă.* RALEA, S. T. I, 274. *Fetele au... şaluri galbene pe spate.* id. ib. 349. *Se acoperi cu un şal de lînă.* VINEA, L. I, 293. *Tablouri*

întunecoase, șaluri turcești... se suiau pe pereți, pînă în tavanul roșu închis. DEMETRIUS, A. 13. *Învelește-te bine cu șalul.* H. LOVINESCU, T. 118, cf. DL. *I-așa de gîrbovă bunica-n vechiul șal.* ISANOS, V. 288, cf. DM, H III 19, ȘEZ. XXIII, 59, ALR I 1 876/552, 588, 675, FOLC. MOLD. II, 636.

4. (Rar; și, învechit, în sintagma *șal de gît*) Fular (de purtat la gît). *Șaluri de gît proaste cî i 10 lei* (a. 1825). FURNICĂ, D. C. 301. *Văcărescu sosi la curte cu gîtul îmbrobodit în șaluri.* ODOBESCU, S. I, 325. *La gît un șal mare, iar în cap căciula, ne arătau pe omul care în viața lui mult va fi degerat pe drumuri.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 150. *Parcă-l văd înfășurat în marile lui șaluri colorate, sub vasta-i pălărie, fluturîndu-și lavaliera.* VIANU, ap. MINULESCU, V. 251, cf. DL, DM.

— Pl.: *șaluri.* — Și: (regional) **șar** s. n. BUL. FIL. VI, 149.

— Din tc. **șal.** — Pentru sensul **4**, cf. și germ. Schal.

ȘAL[2] s. n. v. **sal[1].**

ȘALAGÍU s. m. v. **salagiu.**

ȘALÁND s. n. **1.** (Rar) Navă fără autopropulsie, cu fundul plat, folosită la transportul mărfurilor (și al persoanelor). V. șlep[1]. *Se îndeletnicesc încă spre dregerea șalandelor (un fel de luntre) care vor sluji ca să scoată oștirile la uscat.* CR (1830), 27[1]/9. *Ne încrucișăm cu mici remorchere, care trăsc lungi șiruri de șalande încărcate cu vagoane de marfă.* BART, S. M. 39. *Putem transporta cu un șaland sau cu un șlep orice mărfuri.* CV 1949, nr. 9, 25, cf. DN[2].

2. Navă metalică, de construcție specială, remorcată sau autopropulsată, folosită la transport în lucrările hidrotehnice. Cf. NOM. MIN. I, 115. *Șalandele sînt trase, în general, de remorchere.* LTR, cf. DT. *Șalandele au porți laterale sau deschideri în fundul lor, pentru a permite evacuarea materialului depozitat.* DP, cf. DN[2].

— Pl.: *șalande.* — Și: **șalándă** s. f. SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 966.

— Din fr. **chaland.** — **Șalandă** < rus. **шаланда.**

ȘALÁNDĂ s. f. v. **șaland.**

ȘALÁNDER s. n. Navă folosită la remorcarea șalandelor. V. remorcher. *Șalandele sînt trase... de remorchere care se numesc șalandere.* LTR VI, 701. *Cele mai importante din aceste vase sînt șalanderele.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 391, cf. DN[2].

— Pl.: *șalandere.*

— Din fr. **chalandeur.**

ȘALÁNG s. n. (Prin Transilv.) Ciucure, canaf. Cf. VAIDA, CABA, SĂL. *Nici ai lazuri la păduri... Nice boi cu șolonguri.* BÎRLEA, C. P. 8.

— Pl.: *șalanguri.* — Și: **șolóng** s. n.

— Din magh. **sallang.**

ȘALÁNGER s. m. Sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obținut dreptul de a disputa un titlu de campion în meci direct cu deținătorul titlului. Cf. L. ROM. 1962, 340, DN[2].

— Pl.: *șalangeri.*

— Din fr. **challenger.**

ȘALÁNJ s. n. Competiție sportivă periodică, dotată cu o cupă ce se transmite cîștigătorului următor. DN[2].

— Pl.: ?

— Din fr. **challenge.**

ȘALÁTĂ s. f. v. **salată.**

ȘALÁTRĂ s. f. v. **salată.**

ȘÁLĂ[1] s. f. v. **sală.**

ȘÁLĂ[2] s. f. v. **șa[3].**

ȘALĂIÁȘ s. m. (Iht.) Diminutiv al lui șalău[1]; (regional) șalior. Cf. ȘIO II[1], 334, CADE. *Șalăiașii sub 20 cm se numesc strapazani.* C. ANTONESCU, P. 100. *Dar la masă ce mănîncă? Numai cegă și păstrugă... Șaliaș, pește d-îl gras.* MAT. FOLK. 105.

— Pl.: *șalăiași.* — Și: (regional) **șalăuáș** s. m. ALR I 713/375.

— **Șalău[1]** + suf. *-aș.*

ȘALĂU[1] s. m. Pește răpitor, de apă dulce, lung de 30—70 cm, cu capul ascuțit și cu corpul fusiform, acoperit cu solzi mici și tari; (regional) guran, smuge, suduc *(Stizostedion lucioperca).* Cf. KLEIN, D. 425, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Somnul, șalăul, știuca mănîncă pești mici.* I. IONESCU, M. 88, cf. BARONZI, L. 94, CIHAC, II, 527, LM, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 105, PHILIPPIDE, P. 154. *Șalăul se vînează cu năvodul.* DAMÉ, T. 127, cf. BARCIANU, N. LEON, MED. 106, ALEXI, W. *Se ia untură de șalău cu mațe cu tot, se dogorește la foc, apoi se unge bolnavul seara pe locul unde îl doare reumatismul.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 159. *Șalăul este un pește foarte lacom și foarte răpitor.* ANTIPA, F. I. 17, cf. TDRG. *Șalăul e un pește din cei mai gustoși și prețuiți.* ATILA, P. 326, cf. 322, NICA, L. VAM. 232, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *E un șalău mic — cel mai frumos la arătare dintre toți peștii rîurilor noastre.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 13, cf. SIMIONESCU, F. R. 216, DS. *Cîteodată dădea somnul foarte bine la undiță, altă dată șalăul.* SADOVEANU, O. XV, 93, cf. 282. *Culoarea șalăului variază foarte mult de la un mediu la altul.* ENC. AGR., cf. SCRIBAN, D. *Șalăul este foarte răspîndit în apele României.* C. ANTONESCU, P. 99, cf. 119, 129. *Hartane de nisetru, de șalău Și alte soiuri clocotesc în zeamă.* V. ROM. noiembrie 1954, 64, cf. CL 1958, 59, 220, FD IV, 51, S. MARIN, C. B. 77, H II 80, 194, 207, 244, 270, 281, 299, III 17, 309, IV 85, V 381, XII 28, XIV 65, 284. *La Șegarcea-n eleșteu, Să prind pește și șalău.* ȘEZ. IV, 219, cf. ALR I 1 746/51, 679, 990, ZANNE, P. I, 641. ◇ *Șalău de mare* = pește cu corpul alungit, cu capul subțire și îngust, care trăiește în Marea Neagră *(Stizostedion marinum).* Cf. ANTIPA, F. I. 20, ATILA, P. 325. *Șalău vărgat* (sau, prin Munt., *armenesc)* = pește cu corpul puțin alungit, cu dungi transversale de culoare brună *(Stizostedion volgense). Șalăul vărgat este un pește cu mult mai rar în apele noastre decît șalăul ordinar.* ANTIPA, F. I. 20, cf. 19, id. P. 721, TDRG, ATILA, P. 325. *Mai bun la gust este șalăul vărgat.* SIMIONESCU, F. R. 217. *Șalăul vărgat... este mai puțin răspîndit.* ANTONESCU, P. 100, cf. 24.

— Pl.: *șalăi.* — Și: (învechit și regional) **șuléu** (KLEIN, D. 425, LB, ISER, LM, DDRF, SCRIBAN, D., BL II, 60), (regional) **șalíu** (PONTBRIANT, D., ȘIO II[1], 334, ANTIPA, F. I. 19, H XI 232, XIV 7, ALR I 1 746/986), **șelău** (POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.), **cealău** (BĂCESCU, P. 23) s. m.

— Cf. magh. sü l l ő.

ȘALĂU[2] s. m. Veche monedă de aramă care a circulat în Moldova, avînd o valoare egală cu (aproximativ) a patra parte dintr-un ban vechi. *Tu de ierți greșala altuia, dai un șalău, iară Dumnedzău de iartă greșala ta, îț iartă o mie de zloți.* VARLAAM, C. 27. *Bani proști, șalăi, în zilele Dabijii Vodă* (a. 1655). HEM 2418. *Era bănărie în cetatea Sucevei... și făcea șalăi de aramă.* MUSTE, LET. III, 10/35. *A 9-a parte din a 8-a parte din a 5-a parte* [dintr-un leu] *este un șalău.* AMFILOHIE, E. 58, cf. DDRF, TDRG, I. BRĂESCU, M. 74, DR. II, 851. *Dintre monedele străine ce aveau curs în Moldova se citează... șalăii.* N. A. BOGDAN, C. M. 169, cf. DR. V, 810, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *șalăi.*

— Din pol. **szalag.**

ŞALĂU[3] s. n. (Regional) Oblon (la fereastră) (Sînnicolau Român—Oradea). Cf. ALR II/I MN 122, 3 816/316.

— Pl.: *şalaue*.

— Din magh. **zsalu.**

ŞALĂU[4] subst. (În fostul judeţ Năsăud) Grajd mare. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: ?

— Cf. ş t a l ă u.

ŞALĂU[5] subst. (Regional) Dreptar folosit în zidărie (Raci—Tîrgovişte). Cf. H IV 199.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞALĂUÁŞ s. m. v. **şalăiaş.**

ŞALBÓC s. n. v. **şilboc.**

ŞÁLCĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) **1.** Iapă mare şi slabă. MAT. DIALECT. I, 236.

2. Epitet pentru o femeie înaltă, slabă şi osoasă. Cf. MAT. DIALECT. I, 236.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞALDÁIE s. f. (Iht.; Olt.) Lostriţă *(Hucho hucho). Pescarii... pescuiesc Cleanul şi siparul, gariţă, şaldău.* BARONZI, ap. CĂLINESCU, S. C. L. 115. *Cerna este foarte bogată în păstrăvi şi şaldăi.* I. IONESCU, M. 65, cf. ANTIPA, P. 791, BĂCESCU, P. 186, ALR I 1 746/825.

— Pl.: *şaldăi*. — Şi: **şaldáu** s. m.

— Etimologia necunoscută.

ŞALDĂU s. m. v. **şaldaie.**

ŞÁLE s. f. v. **jale.**

ŞALÉF s. n. (Bot.; regional) Salvie *(Salvia officinalis)*. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 384.

— Pl.: *şalefuri*.

— Cf. magh. s â l y a f ű, rus. ш а л ф е й.

ŞÁLFĂR subst. (Prin sudul Transilv.) Fitil folosit pentru aprinderea explozivelor în mine. Cf. FD I, 170.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schalfer.** Cf. FD I, 170.

ŞALFĂU s. n. (Prin Maram.) Bucată mare. Cf. L. ROM. 1961, nr. 6, 49. *Un şalfău de pîine.* ib.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞALGĂU s. m. **1.** (Învechit, în Transilv. şi Mold.) Ocnaş **(1).** *S-au îndemnat şaugăii de la Ocnă şi au ţinut calea pedestrimei aceia a lui Racoţi.* M. COSTIN, LET. I, 307/29. *Deci voi, şavgăi, carele îmblaţi la munte, iată că vă facem ştire* (a. 1685). BUL. COM. IST. II, 200. *Au adus şalgăii de la Ocnă.* MUSTE, LET. III, 73/10. *Şaugăii Ocnii..., venind înaintea domniei mele, ne-au jăluit* (a. 1741). URICARIUL, II, 157. *Eu, Iani, birău ot Ocnă, împreună cu toţi şaugăii* (a. 1750). BUL. COM. IST. II, 203. *Şaugăi şi alte rufeturi a Ocnei... ne-au arătat testamenturi* (a. 1762). URICARIUL, II, 168. *Să aibă a scuti cinci crîşme ce vor fi a şaugăilor* (a. 1783). ib. 173. *Se face ştire... pentru şaugăi... şi alţi oameni ai Ocnei* (a. 1803). ib. 179. *Jaloba ce au dat către domnia mea şaugăii şi alte rufeturi ai Ocnei* (a. 1814). ib. 180. *O mare neîndemînare şi neînlesnire... au bolnavii şaugăi* (a. 1828). ib. 184. *Şaugăii şi celălalt rufet al Ocnei să fie cunoscuţi de acum înainte şesă sute optzeci şi doi livezi [illegible]* R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Pecete cu un şalgău.* IORGA, S. D. XVI, 85, cf. TDRG, PASCU, S. 418, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BL II, 60, SCRIBAN, D., FD IV, 63.

2. P. e x t. (Regional) Ocnaş **(2).** *Apoi pleca singur, să se deie legat la jandarmi... să-l întoarne între şalgăii salinei.* POPA, V. 334, cf. 290.

— Pl.: *şalgăi*. — Şi: **şagáu** (T. PAPAHAGI, M. 62, DR. IV, 1081, CL 1962, 268), **şangáu** (SCRIBAN, D.), **şaugáu, şavgáu, şvagáu** (T. PAPAHAGI, M. 234, LEXIC REG. 15, CL 1960, 75, 1961, 221) s. m.

— Din magh. **sóvágo.**

ŞALGÍU s. m. (Învechit, rar) Persoană care se ocupa cu repararea şi spălarea şalurilor[1]. Cf. ŞIO II$_1$, 334.

— Pl.: *şalgii*.

— **Şal** + suf. *-giu.*

ŞALÍ s. n. v. **şaliu.**

ŞÁLIE s. f. v. **jale.**

ŞALÍNCĂ s. f. (Prin Mold.) Broboadă groasă, purtată de femei în timpul iernii. Cf. ALR I 1 876/402. *La crîşmî la Potolinca Ş-o băut baba şalinca.* FOLC. MOLD. II, 335.

— Pl.: *şalinci*.

— Cf. ş a l[1].

ŞALÍTRU s. n. v. **silitră.**

ŞALÍU s. n. **1.** Stofă de lînă, vărgată, care se producea mai ales la Angora. *Patru anterii noi: 2 de şalit şi 2 de ceatarie* (a. 1808). FURNICĂ, D. C. 235, cf. CIHAC, II, 614. *Brîu de şaliu.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Zof şali bucata 100 bani* (a. 1761). ŞIO II$_2$, 113.

2. (Prin Bucov.) Stofă cu urzeală de bumbac şi bătătură de lînă, cu dungi de mătase şi cu flori. Cf. CADE.

— Pl.: *şaliuri*. — Şi: (învechit) **şalí** (scris şi: *şalit)* s. n.

— Din tc. **şali.**

ŞALÍC s. n. **1.** (Regional; în forma *şălic)* Glumă (Luncaviţa—Băile Herculane). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

2. (Prin Ban.; în e x p r.) **A rîde cu şalic** = a rîde cu poftă. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

— Pl.: ? — Şi: **şălíc** s. n. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h a l k „om glumeţ, poznaş".

ŞALÍÓR s. m. (Iht.; prin Munt. şi sudul Mold.) Şalăiaş. Cf. ANTIPA, F. I. 19, id. P. 791.

— Pl.: *şalíori*.

— **Şalău[1]** + suf. *-ior.*

ŞALÍU s. m. v. **şalău[1].**

ŞÁLMĂ s. f. (Prin Ban. şi Transilv.) Glumă, păcăleală. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 384, DDRF.

— Pl.: *şalme*.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h e l m „strengar".

ŞALOGÁT s. n. v. **şolocat.**

ŞALÓGRĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞALÓN s. n. (Rar) Ţesătură de bumbac sau de lînă care se folosea mai ales la confecţionarea încălţămintei. Cf. V. SOLOMON, [illegible]

ŞALOP s. n. v. **salop.**

ŞALOPÁR s. m. v. **şalupar.**

ŞÁLOŞ s. m. (Regional) Cal cu spinarea încovoiată (Nădlac—Sînnicolau Mare). Cf. DR. V, 225.
— Pl. : *şaloşi.*
— Cf. ş a[3].

ŞALÓTĂ s. f. (Bot.) Haşmă *(Allium ascalonicum).* Cf. GRECESCU, FL. 570, PASCU, S. 122, PANŢU, PL., ENC. AGR., BORZA, D. 291.
— Pl. : *şalote.*
— Din germ. **Schalotte.**

ŞÁLTĂ s. f. (Învechit, prin Transilv. ; cu sens neprecizat, probabil) Coif. *Au priimit de la Poartă schiptru, sabie, ... tron şi şaltă împenată.* ŞINCAI, HR. III, 91/33.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ŞÁLTĂR s. n. (Tehn.) Comutator. *Această maşină... utilizează mosoare cu şaibe, fapt care atrage după sine modificarea şaltărului.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 369, cf. LT. *Pe acelaşi principiu sînt construite şaltărele introduse în instalaţiile de iluminat.* CIŞMAN, FIZ. II, 446, cf. DN[2].
— Pl. : *şaltăre.*
— Din germ. **Schalter.**

ŞALTẮU s. n. (Regional) Mlaştină (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. GLOSAR REG.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută.

ŞALUCÁT s. n. v. **şolocat.**

ŞALUGÁTĂR s. n. v. **şolocat.**

ŞALUMÍNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞALUPÁR s. m. Persoană care conduce o şalupă **(1)**; (rar) şalupist, (învechit, rar) şalupier. *A venit flăcăul lui Pleşea, şaloparul.* SANDU-ALDEA, D.N. 281, cf. 166. *Voi cîrmacilor, Şaluparilor, Şi voi să-m mînaţ De az pînă mîinc Cale de cinci zile.* GRAIUL, I, 56, cf. 57, ALR SN III h 843/848.
— Pl. : *şalupari.* — Şi : (regional) **şalopár, şelopár** (ALR SN III h 843/848) s. m.
— **Şalupă** + suf. *-ar.*

ŞALÚPĂ s. f. **1.** Mică ambarcaţie, în trecut cu vele sau cu vîsle, astăzi cu motor, folosită la transportul persoanelor şi al mărfurilor sau pentru diverse operaţii în rada unui port. *A trimis un bric şi vreo cîteva şalupe întrarmate.* CR (1829), 11[2]/10. *Şalupile ce avea să primească pe oşteni trebuia să steie la cătăva depărtare de ţermuri.* AR (1829), 50[2]/49. *Oştirile migheliste începură a slobozi ca ploaia puşcile împroliva şalupelor (un fel de luntre) încărcate de amuniţii.* CR (1833), 102[2]/5, cf. I. GOLESCU, C., HELIADE, D. J. 111/20. *Obiectele tuturor pasagerilor, ca nişte mingi, zburară din vapor în şalupe.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 99, cf. STAMATI, D., PROT.-POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Trece a doua zi Dunărea într-o şalupă.* MAIORESCU, D. II, 111. *Ne-am îmbarcat în şalupe să ne întoarcem la Calafat.* LĂCUSTEANU, A. 87, cf. DDRF. *Şalupa mijloceşte comunicaţia între bastiment şi ţermure.* ENC. ROM., cf. BARCIANU. *Se duse pe ţărmul mării, se lungi jos şi se apucă cu mîna dreaptă de funia unei şalupe.* DELAVRANCEA, V. V. 66. *În ziua de 12 august... treceau Dunărea care cum putea, pe plute, pe pontoane, prin bărci, ajutaţi de şalupele cu vapor.* D. ZAMFIRESCU, R. 228, cf. ALEXI, W., DUNĂREANU, CH. 92, CADE, ABC MAR., DS. *Vîntul... sălta şalupa în sus şi în jos.* CĂLINESCU, C. N. 139. *Cu şalupa de pe puntea căreia priveam toate, am plutit încet, ocolind locurile.* SADOVEANU, O. XV, 285. *O şalupă cu pavilion englez se îndrepta cu toată viteza înspre vaporul nostru.* BART, S. M. 102, cf. 38, SCRIBAN, D. *După amplasarea motorului, se deosebesc şalupe cu motor interior şi şalupe cu motor exterior.* LTR. *Şalupa noastră luneca mînată lin într-acolo.* ARGHEZI, P. T. 42. *În toamnă, călătoream cu o şalupă prin Deltă.* STANCU, R. A. I, 245. *După ce s-a desprins de mal, şalupa lunecă sprinten pe Dunăre.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 744. *Ne aştepta şalupa, cu o mesuţă plină de banane, struguri şi portocale proaspete.* V. ROM. octombrie 1955, 134. *S-a dus în port ca să-şi asigure loc pe o şalupă pentru a doua zi dimineaţa.* GALAN, B. I, 44, cf. H. LOVINESCU, T. 203. *În lumina orbitoare a zilei alunecau greoaie mahoane negre, bărci, şalupe şi remorchere, ducînd mărfuri la cheiuri.* TUDORAN, P. 340. *Pilotul unei şalupe simte şi el nevoia unei fapte deosebite.* V. ROM. septembrie 1962, 165, cf. DN[2], H VII 476. ◇ (Învechit) *Şalupă canonieră* (sau, învechit, rar, *tunăreaţă*) = canonieră. *A bătut aci flota turcească şi a luat... două şalupe tunăreţe (canoniere).* CR (1829), 20[1]/18. *Vrăjmaşul, din parte-i, făcu să lucreze... artileria de la trei şalupe canoniere.* GM (1854), 41/42, cf. COSTINESCU. *La 1845 se creă... 3 şalupe canoniere pe Dunăre* (a. 1892). URICARIUL, XXII, 440.

2. Fig. (Argotic) Bocanc. *Tu, ăsta care ai tras aşa de bine, scoate „şalupa" dreaptă!* FD III, 203.
— Pl. : *şalupe.* — Şi : (regional) **şolópă** s. f. H II 319.
— Din fr. **chaloupe.**

ŞALUPIÉR s. m. (Învechit, rar) Şalupar. (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Am ordonat la 40 soldaţi şalupieri să se dezbrace să intre în Dunăre.* LĂCUSTEANU, A. 213.
— Pronunţat : *-pi-er.* — Pl. : *şalupteri.*
— Din fr. **chaloupier.**

ŞALUPÍST s. m. (Rar) Şalupar. *Ţinea morţiş ca Grigore, şalupistul, să-i tragă o şină pe roata căruţei.* GALAN, B. I, 50, cf. DN[2].
— Pl. : *şalupişti.*
— **Şalupă** + suf. *-ist.*

ŞALUTIÉR s. n. Ambarcaţie uşoară folosită pentru pescuitul în largul mării. DN[2].
— Pronunţat : *-ti-er.* — Pl. : *şalutiere.*
— Din fr. **chalutier.**

ŞALVÁR s. m. (De obicei la pl.) **1.** Pantaloni foarte largi, cu răscroiala mică, strînşi pe glezne, specifici portului unor popoare din Asia, Africa de nord şi Europa, adoptaţi în Ţara Românească şi în Moldova, în epoca fanariotă, mai ales de către boieri şi tîrgoveţi. V. ceacşiri. *Şalvarii de postav din 3 coţi postav* (a. 1792). URICARIUL, IV, 135/28. *Şalvarii încurca slobozenia mişcării.* RUSSO, S. 17, cf. POLIZU. *Unul din senatori...* [era] *îmbrăcat cu şalvari de pînză albastră.* GHICA, S. 385, cf. PONTBRIANT, D. *Cît îi şede de frumos, Cu şalvari de merinos!* ALECSANDRI, T. 81. *Polcovnicul... era îmbrăcat arnăueşte, cu şalvari.* LĂCUSTEANU, A. 51. *Se zărea în depărtare oştiri numeroase, care, după... largii lor şalvari roşii..., se cunoşteau că sînt polcurile de cazaci.* ODOBESCU, S. I, 172. *Şalvari roşii şi creţi, gălănaţi şi strînşi pe fluierul piciorului.* DELAVRANCEA, S. 205, cf. BACALBAŞA, M. T. 67, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, COŞBUC, P. II, 49, D. ZAMFIRESCU, R. 78, ALEXI, W. *Haina de brocard... lasă să se vadă şalvarii roşii.* IORGA, C. I. I, 129, cf. TDRG, CADE, TEODOREANU, L. 303. *Atît femeile în şalvari cît şi cele în doliu alcătuiesc o categorie de harnice roabe.* SADOVEANU, O. X, 403, cf. XIII, 334, SCRIBAN, D. *Un tîrgoveţ... lămureşte pe vecinii săi, toţi gabroveni, cu şalvari gălănaţi ca şi el.* CAMIL PETRESCU, O. II, 462. *Bragagii şi salepgii..., cu şalvari largi spînzurînd creţi pe vine, îşi strigau pe isonul de datină marfa.* C. PETRESCU, A. R. 8. *Era gălbuie la chip şi purta şalvari roşii şi feregea.* STANCU, R. A. II, 53, cf. id. D. 11, DER, H I 253, ZANNE, P. III, 43. ◇ Expr. (Regional) **Şalvarii lui Mahomet** = „moaşte ; lucru care se admite fără vorbă multă". ZANNE, P. VII, 36.

2. (Prin Munt. şi Dobr.) Pantaloni largi purtaţi de ţărani. V. p o t u r. *Şalvarii sînt tot ca nădragii, însă mai mari, mai largi dăcît nădragii, atît încît atîrnă pă pămînt şi izbesc la călcîie cînd umblă omul.* I. GOLESCU, în ŞEZ. XVIII, 145. *Nădragul, şalvarul şi poturul sînt haine pe cari le goneşte civilizaţiunea pentru defectele lor.* MANOLESCU, I. 189, cf. 188. *Cînd nădragii... sînt largi, li se zic dulvuri sau şalvari.* DAMÉ, T. 169, cf. ŞIO II$_1$, 334. *Nădragii, şalvarii şi poturii sînt îmbrăcămintea membrelor inferioare ale locuitorilor de la cîmp.* BIANU, D. S. 555, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Primblă-mi-se Serb-Sărac... Cu saia îmbăirată, Cu şalvari de ciorcă lată.* ALECSANDRI, P. P. 105, cf. H I 423, II 50, 81, 147, 247, 300, 323, VII 95, XII 8, XIV 351. *Să-mi mai dai cioarecii tei Ca să-ţi dau şalvarii mei.* TEODORESCU, P. P. 501. *Sus la munte ninge, plouă, Jos la baltă cade rouă. Sus la munte cu iţari, Jos la baltă cu şalvari.* MAT. FOLK. I, 4, cf. A IX 1. ✦ (Regional; în forma *şelvari*) Fotă (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 86.

— Pl.: *şalvari.* — Şi: (regional) **şălăvări** (TOMESCU, GL.), **şelvári** (LEXIC REG. 86) s. m. pl.

— Din tc. **şalvar.**

ŞALVARAGÍE s. f. **1.** Meseria de şalvaragiu **(1).** *Cojocăria i şalvaragia şi căvăfia* (a. 1813). ŞIO II$_1$, 334, cf. TDRG, SCRIBAN, D. ✦ Atelier sau prăvălie în care se confecţionau sau se vindeau şalvari. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Cu sens colectiv) Totalitatea obiectelor confecţionate de şalvaragiu **(1).** Cf. TDRG.

— Pl.: *şalvaragii.*

— De la **şalvaragiu.**

ŞALVARAGÍU s. m. **1.** Persoană care confecţiona sau vindea şalvari şi alte obiecte de îmbrăcăminte. V. a b a g i u. *Lucrul ce-l vînd gata şalvaragiii din prăvălie, cum şalvari, dulămi, mintene* (a. 1792). ŞIO II$_1$, 334. *Postav de ţară ce lucrează rufetul şalvaragiilor* (a. 1793). id. ib., cf. IORGA, S. D. XI, 102, DOC. EC. 598, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM III, 535, DDRF, TDRG, CADE, BL VII, 122.

2. Epitet depreciativ la adresa turcilor sau, p. e x t., a persoanelor care poartă şalvari. Cf. PONTBRIANT, D., LM III, 535. *Trecurăm în bătătura turcului;... îl ciocănirăm şi-i luarăm prinşi cîteva mii de şalvaragii.* JIPESCU, O. 139, cf. ŞIO II$_1$, 334, TDRG, CADE, IORDAN L. R. A. 159, SCRIBAN, D., SCL. 1953, 105, ZANNE, P. III, 357.

— Pl.: *şalvaragii.*

— **Şalvar** + suf. *-(a)giu.*

ŞÁLVIE s. f. v. **salvie.**

ŞALVÍR[1] s. m. (Bucov., Mold. şi Dobr.) Escroc, şarlatan, pungaş. *Mai tare prepus era pe vornicul Iordachii Deleanul Calacozino, făcîndu-l şalvir cu două feţe.* NECULCE, L. 373, cf. CIHAC, II, 384, DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., H XIV 445. *De propusul babei auziseră trei şalviri şi se sfătuiseră între sine, ce să facă ei ca să înşele pe biata babă.* SBIERA, P. 273, cf. L. ROM. 1960, nr. 3, 78, ROSETTI—CAZACU, I.L.R. I, 260, FD IV, 203.

— Pl.: *şalviri.*

— Din ucr. **шальвір.**

ŞALVIR[2] subst. (Regional) Salvie *(Salvia officinalis)* (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. ŢOPA, C. 221, BORZA, D. 154, 291.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş a l v i e.

ŞAM[1] s. n. (Învechit) Damasc. Cf. IORGA, S. D. VII, 9. *Nepotului Ionaşco... i-am dat... o ghiordeică de şam blănită cu sîngeap* (a. 1767). URICARIUL, XVII, 61. *Cîteva viţe de floci Alb-galbene se zăria Sub o tichie de şam.* C. STAMATI, P. 243. *Un brîu de şam de încins.* MARIAN, NA. 294, cf. DDRF, ŞIO II$_1$, 334, TDRG. *Flăcăii nu puteau să iasă la joc, fără numai dac-aveau zobon de şam.* PAMFILE, I. C. 365, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Cu brîu de şamă m-am încins.* MARIAN, V. 78.

— Pl.: *şamuri.* — Şi: **şámă** s. f.

— Din tc. **Şam** [kumaşı].

ŞAM[2] s. n. v. **şan.**

ŞAMALAGEÁ s. f. (Învechit şi regional) **1.** Varietate scumpă de damasc. V. ş a m[1]. *O rochie de şamalagia cu antereu şi televechiia ei de purtare* (a. 1753). BUL. COM. IST. X, 121, cf. IORGA, B. R. 340, id. S. D. XI, 235. *Şamalageaua de cele bune 10 sau 12 lei.* DIONISIE, C. 166, cf. 182. *1 roche şamalagea măruntă* (a. 1824). IORGA, S. D. VI, 137. *Un june ca de douăzeci şi cinci de ani, cu anteriu de şamalagea morico.* FILIMON, O. I, 138, cf. 99, LM, DDRF, BARCIANU, ŞIO II$_1$, 335, TDRG, DR. I, 289, CADE. *Eu ţi-oi făcea... Cort de catifea Şi salamangea.* PĂSCULESCU, L. P. 289. ✦ (La pl.) Feluri, sorturi de şamalagea **(1).** *Fabrică de şamalagele* (a. 1832). DOC. EC. 501.

2. Obiect de îmbrăcăminte confecţionat din şamalagea **(1).** *2 şamalăgi* (a. 1766). FURNICĂ, I. C. XXVII. *Le-am vîndut dumnealor dă moştenire... o şamalagea dă cele bune* (a. 1817). IORGA, S. D. XXII, 370.

— Pl.: *şamalagele.* — Şi: (regional) **salamangeá** s. f., (învechit, rar) **şamalági** s. f. pl., **samalageá** (POLIZU, PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din tc. **Şam alacası.**

ŞAMALẮGI s. f. pl. v. **şamalagea.**

ŞAMÁN s. m. Vrăjitor care îndeplineşte ritualurile şamanismului. Cf. ENC. ROM. III, 875, DM, DN[2], DER IV, 572.

— Pl.: *şamani.*

— Din fr. **chaman.**

ŞAMÁNDRĂ s. f. (Regional) Geamandură rudimentară; p. e x t. piatra de care este legată geamandura. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şamandre.*

— Din tc. **şamandıra.**

ŞAMANÍSM s. n. Religie primitivă, animistă, a unor populaţii din nordul şi centrul Asiei şi a unor triburi din Indonezia, Oceania, America şi Africa, care are la bază credinţa că slujitorii cultului pot influenţa spiritele bune sau rele printr-un ritual special, manifestat prin extaz religios, prin dansuri şi prin formule magîce. Cf. BARCIANU, ENC. ROM., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN[2], DER.

— Din fr. **chamanisme.**

ŞAMÁTRĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Construcţie rudimentară pentru adăpostirea vitelor. Cf. DM. *Boii zbiară din şumatră Şi zăpada cade-n casă. Şi mă suii pe şamatră, Dau cu furca în zăpadă.* ŞEZ. XII, 148.

— Pl.: *şamatre.* — Şi: **şumátră** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŞÁMĂ s. f. v. **şam**[1].

ŞÁMĂRLU s. n. (Regional) Scăunel (Băiţa—Beiuş). Cf. A I 35.

— Pl.: ?

— Din germ. (din Austria) **Schamerl.**

ŞAMBELÁN s. m. Demnitar de rang superior care are în grija sa camera unui monarh. V. p o s t e l n i c. Cf. STAMATI, D. *Cantemir fu rînduit la 1738 a se duce la Franţa... la care prilej împărăteasa îl numi şambelan.* NEGRUZZI, S. II, 150, cf. PONTBRIANT, D., PROT.-POP., N. D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Unul dintre boierii moldoveni de atuncea, poate şambelanul Balş, ajuns ofiţer de curte al regilor poloni, ... alcătui un studiu.* IORGA, L. II, 80. *Stratornicul şi postelnicul erau doi dregători diferiţi,... cel de al doilea*

purtînd grija patului domnesc, corespunzînd aşadar şambelanului din apus. BUL. COM. IST. V, 155, cf. CADE, SCRIBAN, D., V. ROM. ianuarie 1954, 192, DN². ◇ *Mare* (sau, învechit, *cel întîi, întîiul*) *şambelan* sau, învechit, *şambelanul cel mare* = şeful şambelanilor. *Peste trei ceasuri au ieşit talhîsul buiurdisit de la împăratul, către şambelanul cel mare.* VĂCĂRESCUL, ap. ODOBESCU, S. I, 283. *Fu adus în sala Sf. Gheorghe de către şambelanul cel mare.* CR (1829), 179²/4. *Marele şambelan au vestit împăratului sosirea ambasadorilor.* AR (1830), 60¹/2. *Întîiul şambelan al M. S. împăratul Rusiei, aducător de depeşe, a sosit.* CR (1833), 122¹/18. *Fratele ei... au fost cel întîi şambelan.* ASACHI, I. 317/19. *Tatăl meu, întîiul şambelan al regelui,... fu condamnat ... şi executat.* I. NEGRUZZI, S. VI, 48.

— Pl.: *şambelani.* — Şi: (învechit) **cambelăn** s. m. NEGULICI, 401.

— Din fr. **chambellan.**

ŞAMBRÁNĂ s. f. (Arhit.) Cadru de piatră, de lemn, de metal etc., uneori sculptat, care decorează o fereastră sau o uşă. *Cîmpuri de frontispiciu sculptate, şambrane late..., formează o bogăţie ornamentală.* PĂCALĂ, M. R. 496, cf. MDT, DT, DM, DN².

— Pl.: *şambrane.*

— Din fr. **chambranle.**

ŞAMDAGÍU s. m. v. **şamdangiu.**

ŞAMDANGÎ-BAŞÁ s. m. Şeful şamdangiilor. *Samdangi-başa primeşte 20 lei pe lună.* SION, ap. ŞIO II₂, 113, cf. DDRF.

— Şi: **samdangì-başá** s. m.

— Din tc. **şamdanci başı.**

ŞAMDANGÍU s. m. Slujitor care avea grijă de lumînările curţii domneşti. *Zece lei şamdagiu* (a. 1795). ŞIO II₂, 113. ◇ *Vel şamdangiu* = şeful şamdangiilor. *240 lei pe an vel şamdagiu* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 390. *Vel şamdagiu, 20 lei pe lună* (a. 1776). ŞIO II₂, 113.

— Pl.: *şamdangii.* — Şi: **şamdagíu, samdangíu** (SION, ap. ŞIO II₂, 113) s. m.

— Din tc. **şamdanci.**

ŞÁMFĂ s. f. (Prin Transilv. şi Ban.) Calapod de cizmărie. V. ş a n **(1).** Cf. LB. *Cercînd cizmele au zis Tilu că... una e prea mică, să o ducă să o bată pre şamfă.* BARAC, T. 29, cf. CIHAC, II, 527, TDRG 1 360, BL II, 48, SCRIBAN, D., CL 1958, 220, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 55, 183.

— Pl.: *şamfe.* — Şi: **şamfău** (BL II, 61, CL 1960, 80, L. ROM. 1964, 562, CABA, SĂL.) subst., **şánfă** (LB, CIHAC, II, 527, TDRG 1 360, BL II, 48, SCRIBAN, D., L. ROM. 1962, nr. 3, 93) s. f.

— Din magh. **sámfa.**

ŞAMFĂU subst. v. **şamfă.**

ŞÁMILI subst. (Regional) Scăunel (Moftinul Mic—Carei). Cf. ALRM II/I h 370/334.

— Pl.: ?

— Din magh. **sámli.**

ŞAMIZÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică piei de animale) A tăbăci cu untură de peşte. Cf. DN².

— Prez. ind.: *şamizez.*

— Din fr. **chamoiser.**

ŞAMIZÁRE s. f. Acţiunea de a ş a m i z a. Cf. DP.

— Pl.: *şamizări.*

— V. **şamiza.**

ŞAMOÁ adj. invar., subst. **I.** Adj. invar. (Franţuzism rar) Galben-deschis. *Faţă şamoa.* I. GOLESCU, C., cf. DN².

II. Subst. **1.** S. m. Rumegător care trăieşte în munţii înalţi ai Europei, preţuit pentru calitatea pielii sale *(Rupicapra tragus).* Cf. DN².

2. Subst. Piele de şamoa **(II 1),** de căprioară etc., tăbăcită cu untură de peşte. Cf. LTR², DN².

— Scris şi: (după fr.) *chamois.* LTR².

— Din fr. **chamois.**

ŞAMÓT s. n. v. **şamotă.**

ŞAMOTÁ vb. I. T r a n z. (Tehn.) **1.** (Complementul indică argilă) A transforma în şamotă **(1).**

2. (Complementul indică sobe, cuptoare etc.) A căptuşi cu şamotă **(2).** Cf. DL, DN².

— Prez. ind.: *şamotez.*

— V. **şamotă.**

ŞAMOTÁR s. m. **1.** Muncitor care se ocupă cu prepararea şamotei **(1)**; şamotier **(1)**, şamotor. Cf. DM, DN².

2. Muncitor care se ocupă cu căptuşirea cu şamotă **(2)** a cuptoarelor, a sobelor etc.; şamotier **(2).** Cf. DM, DN².

— Pl.: *şamotari.*

— **Şamotă** + suf. *-ar.*

ŞAMOTÁRE s. f. (Tehn.) Acţiunea de a ş a m o t a şi rezultatul ei.

1. Cf. ş a m o t a **(1).** Cf. LTR VI, 701.

2. Cf. ş a m o t a **(2).** *S-a trecut la şamotarea celui de al doilea cuptor.*

— V. **şamota.**

ŞAMOTÁT, -Ă adj. (Tehn.) **1.** (Despre produse refractare) Preparat din şamotă **(1).** *Cărămidă şamotată.* ENC. TEHN. I, 79.

2. (Despre cuptoare, sobe etc.) Căptuşit cu şamotă **(2).**

— Pl.: *şamotaţi, -te.*

— V. **şamota.**

ŞAMÓTĂ s. f. (Tehn.) **1.** Material refractar care se obţine prin măcinarea argilei arse şi care se foloseşte la prepararea cărămizilor şi a altor produse refractare. *Se amestecă în ciment şi... făină de şamotă.* MACAROVICI, CH. 357. *Cărămizi refractare de şamotă.* LEG. EC. PL. 424. *Argila destinată arderii pentru şamotă se introduce în cuptor sub formă de bulgări.* LTR. *Fabrica de şamotă.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 1/6, cf. MDT. *Plăcile de şamot din interiorul maşinilor electrice de călcat au... durabilitate de funcţionare.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 391. *Se şi vedea îmbrăcat în halat negricios, scormonind după dopul de şamotă al oalei de turnat.* V. ROM. octombrie 1954, 107, cf. DP, DN².

2. P. e x t. Cărămidă refractară sau alt produs din şamotă **(1).** *Extremităţile şinelor de sudat se învelesc cu şamotă.* IOANOVICI, TEHN. 168, cf. V. ROM. ianuarie 1954, 216, DM, LTR².

— Pl.: *şamote.* — Şi: (rar) **şamót** s. n.

— Din fr. **chamotte,** germ. **Schamotte.**

ŞAMOTIÉR s. m. **1.** Şamotar **(1).** Cf. NOM. PROF. 39, DN².

2. Şamotar **(2).** Cf. DN².

— Pronunţat: *-ti-er.* — Pl.: *şamotieri.*

— **Şamotă** + suf. *-ier.*

ŞAMOTÓR s. m. Şamotar **(1).** Cf. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 733.

— Pl.: *şamotori.*

— **Şamotă** + suf. *-or.*

ŞAMPÁNĂ s. f. Corabie cu pînze folosită în Extremul Orient pentru traversarea fluviilor şi pentru comunicaţia între insule. Cf. DM, DN².

— Pl.: *şampane.* — Şi: **sampăn** s. n. LTR².

— Din fr. **sampang.**

ŞAMPANÉZĂ s. f. (Regional; familiar, depreciativ) Femeie neserioasă, uşuratică (Lăunele de Sus—Ocnele Mari). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şampaneze.*

— De la **şampanie.**

ŞAMPÁNIE s. f. Vin alb şi spumos produs, iniţial numai în provincia franceză Champagne, printr-un procedeu special de fermentaţie. *Îmi place mie focul, greierii, o saladă de stacoji, o butilie de şampanie şi starea la vorbă.* HELIADE, D. J. 55/7. *Beau vin strein! Porter beau! Madera! Bordo! Tocaiu! Mii butilci porto! Şampaniu!* I. VĂCĂRESCUL, P. 261/11, cf. STAMATI, D. *Şampanie, vinuri bune şi licsere franţozeşti.* PANN, în CONTRIBUŢII, I, 42. *Şampania deşteaptă bucuria.* ROM. LIT. 451[1]/33. *La masă beu adese vin străin, tocai, bordo, şampanie.* NEGRUZZI, S. II, 29. *Angel a prăpădit rămăşagul, adică, două butelci de şampanie.* ALECSANDRI, O. P. 313. *Gura ei căta neîncetat... paharul de şampanie.* BOLINTINEANU, O. 396. *Şampania se turna în pahare mari.* LĂCUSTEANU, A. 86. *Au băut bordeaux şi şampanie.* CARAGIALE, O. IV, 29, cf. III, 265. *Şampanie la Capşa beau mulţi făcînd paradă.* MACEDONSKI, O. I, 48, cf. III, 70. *Şampania sfîrîie în pahare.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 129, cf. D. ZAMFIRESCU, R. 197. *Şampania este, dintre toate vinurile spumoase, cel mai bun.* BIANU, D. S. *Comandă în numele meu o cină cu şampanie pentru patruzeci de persoane.* AGÎRBICEANU, A. 229, cf. 231, NICA, L. VAM. 232, CADE. *Doctorul... goli o cupă de şampanie.* BRĂESCU, V. 19. *Destupase o sticlă de şampanie.* TEODOREANU, M. II, 23. *Marele poet cumpără şampanie, icre negre şi fructe rare.* SADOVEANU, O. XVI, 526, cf. IX, 334. *Şampania fermentată la o temperatură mai scăzută spumează mai mult.* ENC. AGR., cf. IORDAN, L.R.A. 21, SCRIBAN, D. *Cu banii afectaţi de buget furniturilor militare, plăteau marii duci la Paris şampania.* ARGHEZI, P. T. 29. *Într-o mică odaie... se afla o masă, cuveta pentru şampanie, o canapea şi tablouri.* CĂLINESCU, E. O. I, 244. *Erau cupe subţiri de băut şampanie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 364. *Chelnerul desfăcu o sticlă de şampanie.* STANCU, R. A. I, 301, cf. 296. *Femeile lor... nu beau la masă decît şampanie.* V. ROM. iulie 1954, 221, cf. VINEA, L. I, 29, 218, DN[2]. ✦ (La pl.) Feluri, sorturi de şampanie. *Mii şi sute de braţe nu biruiau să prilocească şampaniile, coniacurile şi licorurile fine.* CARAGIALE, O. IV, 29. ✦ (Regional; în forma *şămpanie*) Ţuică din vin (Petreştii de Jos—Turda). ALR II 6 163/250.

— Pronunţat: *-ni-e.* — Pl.: *şampanii.* — Şi: (regional) **şămpánie** (ALR II 6 163/250) s. f., (învechit, rar) **şampániu** s. n.

— Din fr. **champagne.**

ŞAMPÁNIU s. n. v. **şampanie.**

ŞAMPANIZÁ vb. I. Intranz. **1.** (Despre vinuri) A prezenta procesul de fermentaţie caracteristic şampaniei. Cf. DM, DN[2]. ✦ Tranz. (Complementul indică vinuri) A prelucra în vederea transformării în şampanie. Cf. DM, DN[2].

2. (Familiar, rar) A petrece bînd şampanie. [Olga] *şampanizează cu Jenică, fostul ei tovarăş de călătorie.* N.REV.R. XI, nr. 11, 172, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *şampanizez.*

— Din fr. **champagniser.**

ŞAMPANIZÁNT adj. (Rar; despre vinuri) Care are caracteristicile şampaniei. *Exista la Odobeşti soiul de viţă numit „galbena", ai cărei struguri dădeau... cunoscutul vin şampanizant.* C. GIURESCU, P. O. 94.

— Pl.: *şampanizante.*

— V. **şampaniza.**

ŞAMPANIZÁRE s. f. Faptul de a **şampaniza (1)**; şampanizat. Cf. LTR[2], DP.

— Pl.: *şampanizări.*

— V. **şampaniza.**

ŞAMPANIZÁT s. n. Şampanizare. *Vinul pentru şampanizat trebuie să fie vechi de un an.* ENC. AGR. V, 253

— V. **şampaniza.**

ŞAMPIÓN s. m. v. **campion.**

ŞAMPÓN s. n. Produs cosmetic întrebuinţat la spălarea sau la colorarea părului[1]. Cf. BL III, 46, NICA, L. VAM. 219. *Ar trebui să dai cu şampon la rădăcina părului.* H. LOVINESCU, T. 247, cf. LTR[2], DN[2], L. ROM. 1969, 275.

— Pl.: *şampoane* şi *şamponuri.*

— Din fr. **shampooing.**

ŞAMPONÁ vb. I. Tranz. şi refl. A (se) spăla cu şampon.

— Prez. ind.: *şamponez.*

— V. **şampon.**

ŞAMŞÚRCĂ s. f. (Învechit, rar) Manieră specială de joc la preferans. Cf. SĂGHINESCU, V. 69, TDRG. ✧ (Adverbial) *Vreasăzică o învîrtim şamşurcă.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE.

— Pl.: *şamşurci.*

— Cf. rus. шамшурка „persoană care şuşoteşte".

ŞAN s. n., s. m. **1.** S. n. Piesă de lemn în forma (labei) piciorului, întrebuinţată la confecţionarea încălţămintei sau care se pune în încălţăminte pentru a o împiedica să se deformeze; calapod. V. şamfă. *Gazda, robotind zi şi noapte, se proslăvea pe cuptior, între şanuri.* CREANGĂ, O. 223, cf. 237. *Şamul constă din doauă lemne în forma piciorului, de la glezne pănă la genunchi cu pulpă, în mijlocul căruia să bate icul spre a lărgi turiacul cizmelor după trebuinţă.* LIUBAIANA, M. 126, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM, LTR[2], ŞEZ. VIII, 161, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184.

2. S. m. Fig. (Argotic) Tovarăş. BUL. FIL. II, 207.

— Pl.: **(1)** *şanuri* şi **(2)** *şani.* — Şi: (regional) **şam** s. n.

— Din magh. **sám.**

ŞANÁL s. n. v. **şenal.**

ŞÁNĂ s. f. v. **verişană.**

ŞANCALÁIE s. f. v. **şăncălie.**

ŞANCALĂU s. m. v. **şăncălău.**

ŞANCALÓS, -OÁSĂ adj. v. **şăncălos.**

ŞÁNCĂR s. n. v. **şancru.**

ŞANCHIR[1] s. m. (Prin Transilv.; cu sens neprecizat, probabil) Dăruitor. *O! cel domnirelui de-mpărat Trei şanchiri că şi-au mînat Şi-ndărăt că i-a-nturnat.* BIBICESCU, P. P. 239.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şanchiri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Schenker.

ŞANCHÍR[2] s. n. v. **şancru.**

ŞANCR s. n. v. **şancru.**

ŞANCROÍD s. n. (Med.) Şancru care nu este de natură sifilitică. Cf. DN[2], D. MED.

— Pl.: ?

— Din fr. **chancroïde.**

ŞANCRÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Bolnav de şancru. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *şancroşi, -oase.*

— Din fr. **chancreux.**

ŞÁNCRU s. n. Ulceraţie a mucoasei sau a pielii, apărută la locul de pătrundere a unui agent patogen în organism; boală venerică infecţioasă, care se mani-

festă printr-o asemenea ulceraţie. *La partea femeiască este şancărul greu şi anevoie de vindecat.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 356/18, cf. I. GOLESCU, C. *Am cunoscut pe mulţi care au pătimit de sculament şi de şancăr.* DESCR. AŞEZ. 87/3, cf. VALIAN, V. *Un medic... s-a izbit de un elefantiasis la piciorul stîng cu un uriaş şancăr care roade partea dinafară.* MAN. SĂNĂT. 54/20, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, SĂGHINESCU, V. 69, ALEXI, W. *De şancăr se vindecă bolnavul cu greu, din cauză că omul ascunde boala.* GRIGORIURIGO, M. P. I, 163, cf. CANDREA, F. 222. *O dată şancărul constituit, să va prescrie băi locale.* BIANU, D. S., cf. TDRG, SCRIBAN, D., ABC SĂN., D. MED., H X 25, 72, ALR I/I h 118, TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: *şancre.* — Şi: (popular) **şáncăr,** (învechit) **şaner** (I. GOLESCU, C.), **cáncru** (MAN. SĂNĂT. 296/10), (regional) **şanchír** (ALR I/I h 118; pl. *şanchiruri* ib. h 118/59), **şángăr** (H V 60, VII 35, IX 45, CIAUŞANU, GL., ALR I/I h 118, LEXIC REG. 57, L. ROM. 1962, nr. 3, 27, UDRESCU, GL.), **şenchír** (TEAHA, C. N. 269), **şómcar** (ALR II/537) s. n.

— Din fr. **chancre.** — **Şancăr** < germ. **Schanker.** — **Cancru** < it. **cancro.**

ŞANDÁR s. m. v. **jandarm.**

ŞANDÉLĂ s. f. (Aeron.) Zbor în linie dreaptă cu unghiul pantei de urcare mai mare decît unghiul maxim de cabraj al avionului. DN².

— Pl.: *şandele.*

— Din fr. **chandelle.**

ŞANDÍLĂ s. f. v. **şindrilă.**

ŞANDILÍ vb. IV v. **şindrili.**

ŞANDRABULIE s. f. (Regional) Casă în care locuiesc ţiganii (Fitioneşti—Panciu). Cf. CHEST. II 24/107.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şandrabulii.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş a n d r ă.

ŞANDRAMÁ s. f. **1.** Prelungire a acoperişului unei clădiri, care serveşte ca adăpost; încăpere de scînduri, făcută de obicei în spatele casei şi lipită de peretele ei, care serveşte pentru păstrarea uneltelor, pentru adăpostirea temporară a animalelor etc. *Cîte unul atîrnat, De vro şandrama legat* (a. 1818). ŞIO II_1, 335, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 615, DDRF, BARCIANU. *Şandramaua este un dos pentru vite făcut din scînduri.* PAMFILE, I. C. 429, cf. 445. *Femeia... ne duse sub o şandrama, în dosul casei.* HOGAŞ, DR. I, 86, cf. CADE. *În cîteva clipe, uneltele de bucătărie de sub şandramaua şubredă de-afară îşi luară locul în tindă.* SADOVEANU, O. X, 524, cf. XI, 448. *I-a întors spatele intrînd în şandramaua scundă.* C. PETRESCU, A. R. 52, cf. com. MARIAN, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, CHEST. II 16/42, 49/28, 390/99, 429/198, 434/87, 104, 179, 189, 225, 231, 236, 238, 240, 242, V 53/75, ALR I 415/600, 1 352/378, 385, 600, ALR II/I h 262/386, MN 123, 3 827/386, 551, A IX 5. ✦ (Regional) Acoperiş (de şindrilă). Cf. POLIZU. *Se văd încă, subt o şandrama de şindrilă, ruinele celeilalte biserici.* ODOBESCU, S. II, 223. *Cerdacuri înalte, înaintite sub şandramale lungi.* EMINESCU, P. L. 39, cf. BARCIANU. *Deasupra strungii este un acoperiş spre a feri pe ciobani de ploaie şi soare în timpul mulsului, numit şandrama.* H I 252.

2. Construcţie rudimentară (din scînduri sau din nuiele); p. e x t. (depreciativ) casă veche, dărăpănată. V. m a g h e r n i ţ ă **(2)**, c o c i o a b ă. *Şandramalele dinlăuntrul tîrgului* (cca 1794). ŞIO II_1, 335, cf. HELIADE, O. II, 363, VALIAN, V., POLIZU. *La fiecare poartă era cîte o şandrama, un fel de gheretă, în care se adăpostea cîte un servitor pus acolo pazarghidan.* GHICA, S. 31, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 615. *Zestrea promisă, o minciună sfruntată, nemaiavînd decît şandramalele îngropate la Credit.* CARAGIALE, S. N. 148. *Are şi el o şandrama şi zice că este casă.* DDRF, cf. ŞIO II_1, 335. *Într-o curte mare se întindeau... şandramale de scînduri.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 92, cf. ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. II, 164, CADE. *Stîna lui Mănăilă era o alcătuire trecătoare: o şandrama şubredă acoperită cu draniţă.* SADOVEANU, O. IX, 17, cf. SCRIBAN, D. *S-au deschis din nou aproape toate prăvăliile... în şandramale, în maghernife.* CAMIL PETRESCU, O. II, 228. *Negustorul... dărîmă şandramaua, pînde în pagubă.* PAS, Z. I, 172. *În partea de sus se face un mic adăpost (bordei, şandrama de nuiele şi acoperită), numit stînă.* H III 71, cf. ALR II/I h 259/514. ◇ F i g. *Răul nu poate niciodată birui. Se înscăunează pentru un timp, sună din trîmbiţă că s-a înscăunat cel puţin pentru o mie de ani... şi peste noapte se rostogoleşte... Asta-i soarta şandramalelor.* CAMILAR, N. II, 169. ◇ (Ca epitet peiorativ, precedînd termenul calificat de care se leagă prin prep. „de") *O şandrama de babalîc.* SCRIBAN, D. ✦ Epitet peiorativ pentru o persoană în vîrstă, neputincioasă. *Cf.* POLIZU, COSTINESCU, DDRF. *Căzături neputincioase, învechite şandramale.* ap. ŞIO II_1, 335, cf. CADE, ZANNE, P. III, 357, 734. *S-a aprins şandramaua,* se spune despre un bătrîn îndrăgostit de o femeie tînără. Com. IORDAN.

— Accentuat şi: (regional) *şandrăma.* ALR I 689/512. — Pl.: *şandramale* şi (regional) *şăndrămăli* (ALR II/I h 259/514). — Şi: (regional) **şandrameá** (CHEST. IV 118a/807), **şondromeá** (GL. OLT.) s. f.

— Din tc. **sondurma.**

ŞANDRAMEÁ s. f. v. **şandrama.**

ŞÁNDRĂ s. f. (Regional) Construcţie primitivă de scînduri. Cf. DDRF. *Colo-n ţară muscălească, Pe uliţa armenească, Este-o şandră ţigănească.* TEODORESCU, P. P. 433.

— Pl.: *şandre.*

— Cf. ş a n d r a m a.

ŞANDRÓC s. n. (Regional) Adăpost rudimentar, improvizat la cîmp (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *şandrocuri.*

— Cf. ş a n d r ă.

ŞÁNFĂ s. f. v. **şamfă.**

ŞANFRÉN s. n. (Tehn.) Tăietură oblică a muchiilor unei piese de metal. Cf. LTR².

— Pl.: *şanfrenuri.*

— Din fr. **chanfrein.**

ŞANFRENÁ vb. I. T r a n z. (Tehn.; complementul indică muchiile unor piese de metal) A tăia oblic (în vederea sudării). Cf. DN².

— Prez. ind.: *şanfrenez.*

— Din fr. **chanfreiner.**

ŞANFRENÁRE s. f. (Tehn.) Acţiunea de a ş a n f r e n a şi rezultatul ei. Cf. DT, LTR², DP.

— Pl.: *şanfrenări.*

— V. **şanfrena.**

ŞÁNGĂR s. n. v. **şancru.**

ŞANGĂU s. m. v. **şalgău.**

ŞANÍU, -ÍE adj. (Prin nord-estul Olt.) „Cu şalele moi, slabe, pocite". MAT. DIALECT. I, 236.

— Pl.: *şanii.*

— Etimologia necunoscută.

ŞANJÁ vb. I. R e f l. **1.** (În dicţionarele din trecut) A se schimba. Cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W.

2. (Argotic) A se dichisi, a se ferchezui. Cf. BUL. FIL. IV, 136.

— Prez. ind.: *şanjez.*

— Din fr. **changer.**

ŞANJÁNT, -Ă adj. (Franţuzism rar; despre culori; p. ext. despre ţesături sau despre obiecte de îmbrăcăminte) Care are nuanţe alternante, care are reflexe cromatice schimbătoare, în funcţie de direcţia sursei de lumină. Cf. DN².

— Pl.: *şanjanţi, -te.*

— Din fr. **changeant.**

ŞANJÉU s. n. (Argotic) Răspuns abil, evaziv. Cf. BUL. FIL. IV, 136.

— Pl.: ?

— De la **şanja.**

ŞANLÍC s. n. v. **şenlic.**

ŞANS s. n. v. **şansă.**

ŞÁNSĂ s. f. (De obicei construit cu verbul „a avea") Circumstanţă favorabilă; probabilitate de succes; posibilitate; noroc. *Eşti mai tînăr decît mine şi prin urmare ai mai multe şansuri să vezi acele zile fericite.* KOGĂLNICEANU, S. 213. *Creştinii acei ninoroci ţi... n-au alt şans de a pute viefui în unire cu convicţiile lor decît o treabă de comerţ.* CODRESCU, C. II, 382/30, cf. 186/23. *Dacă eram mai cu luare aminte la mersul sorţii şi urmam şansul din împrotivă, acum aş avea un milion.* NEGRUZZI, S. III, 119, cf. 116. *Sevastopolul căzuse şi negocierile pentru pace... se deschisese din nou cu mai multă şansă de reuşită.* GHICA, S. 422. *Domnule Rosetti, eu îmi pui candidatura în Prahova la al patrulea!... — Bine... Ai ceva şanse?* CARAGIALE, O. III, 139, cf. DDRF, ENC. ROM. I, 793, BARCIANU. *Numai cine se naşte cu o putere de viaţă neţărmurită... are şanse să străbată în lume neschimbat.* D. ZAMFIRESCU, Î. 31, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *O cercetare bacteriologică a bronhiilor nu ar avea şanse de reuşită.* BABEŞ, O. A. I, 350, cf. CADE. *Şansele lui „ca să se întoarcă la atac cu izbîndă" devin mediocre.* SADOVEANU, O. XV, 131, cf. SCRIBAN, D. *Voia să-şi rezerve toate şansele şi să se asigure pentru cazul că ar birui turcii.* OŢETEA, T. V. 286. *Stănică... se bătea în piept de pierderea unor mari şanse.* CĂLINESCU, E. O. I, 244. [Simbolul] *are şansa de a fi transmis şi generaţiilor viitoare.* RALEA, S. T. II, 159. *Şansa este totdeauna de partea celor care apără o cauză mare.* CAMIL PETRESCU, O. III, 483, cf. II, 553. *Nici în partidul acesta nu aveai şanse?* STANCU, R. A. III, 134, cf. II, 154. *Consider în general posibilitatea de a publica drept o şansă de a strecura, chiar sub fascişti, ideile noastre în lume.* BENIUC, M. C. I, 223. *E ultima şansă pe care o mai am să-mi refac viaţa.* H. LOVINESCU, T. 270. *Termenii care au mai multe şanse de a depăşi cadrul limitat al terminologiei miniere... sînt cei referitori la noţiuni de bază ale mineritului.* CL 1957, 204. *Au şansa... să devină poeţi foarte interesanţi.* V. ROM. februarie 1963, 147. *Nu mai vedea şansa unei perfecţiuni şi ascensiuni personale.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 7/4.

— Pl.: *şanse.* — Şi: (învechit) **şans** (pl. *şansuri*) s. n.

— Din fr. **chance.**

ŞANSONÉTĂ s. i. Scurtă compoziţie muzicală (franceză) pentru voce, cu conţinut liric sau glumeţ. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ştia să cînte şansonete şi să se acompanieze singur la pian.* TEODOREANU, M. II, 174. *Începu a fredona o şansonetă franceză.* SADOVEANU, O. VIII, 103, cf. SCRIBAN, D. *Intră în gang fluierînd uşor o şansonetă.* CĂLINESCU, E. O. I, 251. *Ni s-a prezentat drept melodie populară spaniolă o şansonetă franceză.* RALEA, S. T. I, 350. *Într-o şansonetă franţuzească din secolul trecut apare un jandarm numit Pandore.* GRAUR, N. P. 155, cf. ALEXANDRU, I. M. 150, DN².

— Pl.: *şansonete.*

— Din fr. **chansonnette.**

ŞANSONETÍST, -Ă s. m. şi f. Persoană care compune sau interpretează şansonete. *Avînd de gînd să plece în turneu, şansonetistul îşi lua rămas bun.* CĂLINESCU, S. C. L. 55. *Vedem de-a lungul piesei silueta cunoscutului poet şi şansonetist popular.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 2/4, cf. L. ROM. 1961, nr. 4, 74.

— Pl.: *şansonetişti, -ste.*

— **Şansonetă** + suf. *-ist.*

ŞÁNTA¹ s. f. art. (Regional; la un joc de cărţi) Şapte[1] **(II 3)** de cupă (Budeşti—Băile Govora). Cf. UDRESCU, GL. *Am... şanta.* id. ib.

— Din magh. **sánta.**

ŞANTA² s. f. (Bot.; regional) Talpa-gîştei *(Leonurus cardiaca).* Cf. BORZA, D. 98, 291.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **santa** (accentul necunoscut) s. f. BORZA, D. 98.

— Cf. pol. s z a n t a.

ŞANTÁ³ vb. I. I n t r a n z. (Prin Ban. şi Olt.) A şchiopăta uşor. Com. din BUMBEŞTI OLT—TÎRGU JIU, cf. ALR II/I h 75/53.

— Prez. ind.: *şant.*

— Din scr. **šantati.**

ŞANTAGÍST, -Ă s. m. şi f. Persoană care recurge la şantaj; (rar) şantajor. Cf. ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., CONTEMP. 1949, nr. 136, 12/6. *Decît să te laşi intimidat de un şantajist de ăsta, mai bine-ai fi prudent acolo unde trebuie.* V. ROM. aprilie 1954, 30. *Eşti un trîntor dublat de un şantajist.* VINEA, L. I, 370, cf. 421, DM, DN², L. ROM. 1961, nr. 4, 58, HRISTEA, P. E. 62.

— Pl.: *şantagişti, -ste.* — Şi: **şantajíst, -ă** s. m. şi f.

— **Şantaj** + suf. *-ist.*

ŞANTÁGIU s. n. v. **şantaj.**

ŞANTÁJ s. n. Constrîngere exercitată asupra cuiva prin ameninţarea cu divulgarea unui secret compromiţător sau prin alte mijloace de intimidare, cu scopul de a dobîndi în mod injust un folos pentru sine sau pentru altul; mijloc întrebuinţat în acest scop. Cf. VLAHUŢĂ, O. A. I, 188, ALEXI, W., CADE. *Nu era ea proastă să restituie astfel de scrisori... Mai tîrziu, dacă el s-ar însura, ar putea face şi un şantaj cu ele.* TEODOREANU, M. II, 412, cf. CONTEMP. 1949, nr. 156, 3/4. *Ei pornesc la o diabolică acţiune de şantaj şi compromitere a bătrînului pictor.* ib. 1951, nr. 224, 2/4, cf. ARGHEZI, P. T. 154. *Unele gazete de şantaj îl acuză că patronează tripouri.* CĂLINESCU, E. O. II, 319. *Cu ce îşi va ridica Bularu palatul?... — Cu banii altora. — Cum? — Un şantaj, un etaj.* STANCU, R. A. IV, 375. *Informaţia e doar un mijloc folosit de proprietarul ziarului spre a stoarce prin şantaj o mai mare sumă de bani de la trustman.* V. ROM. martie 1954, 271. *Se părea că Vîslan fusese înfundat chiar de baronul Papp, în urma unui şantaj.* T. POPOVICI, SE. 104. *Infracţiunea de şantaj se comite numai cu intenţia directă.* PR. DREPT. 664. *Elemente înapoiate dezlănţuie un adevărat şantaj liric asupra directorului.* V. ROM. aprilie 1963, 141.

— Pl.: *şantaje* şi (rar) *şantajuri.* — Şi: (învechit) **şantágiu** s. n. ENC. ROM., BARCIANU.

— Din fr. **chantage.**

ŞANTAJÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică persoane) A supune unui şantaj. Cf. CONTEMP. 1949, nr. 160, 10/6. *Dacă te laşi şantajat de o lepră ca asta, eşti pierdut.* V. ROM. aprilie 1954, 30. *Cîţiva* [elevi] *din a patra fumau şi se lăsau şantajaţi de alţii care le cereau ţigări, că altfel îi pîrăsc.* PAS, Z. I, 113, cf. IV, 185. *Or să caute vreun pretext ca să te şantajeze.* GALAN, B. I, 43, cf. DN².

— Prez. ind.: *şantajez.*

— V. **şantaj.**

ŞANTAJÁRE s. f. Acţiunea de a ş a n t a j a şi rezultatul ei. Cf. DL, DM.

— Pl.: *şantajări.*

— V. **şantaja.**

ŞANTAJÍST, -Ă s. m. şi f. v. **şantagist.**

ŞANTAJÓR, -OÁRE s. m. şi f. (Rar) Şantagist. *Ana era pentru el o şantajoare.* CĂLINESCU, E. O. I, 186, cf. HRISTEA, P. E. 62.

— Pl.: *şantajori, -oare.*

— **Şantaj** + suf. *-or.*

ŞANTALÍU, -ÍE adj. **1.** (Prin nord-vestul Munt.) Şchiop **(I 1).** *E şantaliu d-un picior.* UDRESCU, GL. ◇ (Adverbial) *Merge şantaliu.* id. ib. ✦ (Substantivat, f.; regional) Epitet pentru o femeie cu corp urît (Păuşeşti Otăsău — Băile Govora). Cf. COMAN, GL.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Saşiu. Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Vine şantalia să mai ceară ceva.* id. ib.

3. (Regional) Zăpăcit (Frumoasa—Zimnicea). CV 1951, nr. 6, 30.

— Pl.: *şantalii.*

— Cf. ş a n t a[3].

ŞANTÁN s. n. (Franţuzism) Local de petrecere (cu program de noapte) în care cintăreţi şi dansatori dau spectacole. Cf. ALEXI, W., CADE, BUL. FIL. V, 23, SCRIBAN, D. *Generalul deveni „unchiul general", şantanul „teatru".* CĂLINESCU, E. O. I, 318, cf. 292. *Îl atrăgeau cîrciumile portului şi şantanele.* STANCU, R. A. III, 167, cf. IV, 30. *Era, cum se spunea încă de pe atunci, un tip al... cafenelelor şi al şantanurilor.* PAS, L. I, 283. *Era fata unor negustori de cereale din Brăila,... întoarsă în ţară ca dansatoare şi cîntăreaţă la şantanele de pe litoral.* VINEA, L. I, 101, cf. DN[2].

— Pl.: *şantane* şi *şantanuri.*

— Din fr. [café] **chantant.**

ŞANTEÓZĂ s. f. v. **şanteză.**

ŞANTÉZĂ s. f. (Franţuzism) Cîntăreaţă într-un local de petrecere. Cf. ALEXI, W., CADE, BUL. FIL. I, 139, VI, 19, VII—VIII, 255, IORDAN, L.R.A. 38, 42. *Aşteaptă ca şanteza să-şi termine cîntecul.* STANCU, R. A. IV, 163, cf. id. D. 408, DN[2]. ✦ (Prin Olt.; depreciativ; în forma *janteză)* Epitet pentru o fată uşuratică, gătită peste măsură (şi fără gust). Cf. CV 1950, nr. 1, 33, 1951, nr. 6, 26.

— Pl.: *şanteze.* — Şi: (rar) **şanteóză** (SCRIBAN, D.), **jantéză** (CV 1950, nr. 1, 33) s. f.

— Din fr. **chanteuse.**

ŞANTICLÉR adj. invar., subst. (Familiar, prin Mold.) **1.** Adj. invar. (Exagerat de) elegant. Cf. BUL. FIL. IV, 127, 192. *Măi, da janticler mai eşti.* CV 1950, nr. 4, 43. ◇ (Adverbial) *E îmbrăcat şanticler.* BUL. FIL. IV, 127. *Se poartă janticler fata lui Prescură.* CV 1950, nr. 4, 43.

2. Subst. (În forma *şanticlir)* Haină de purtat. BUL. FIL. IV, 127.

3. Subst. Epitet pentru o femeie de moravuri uşoare. Cf. BUL. FIL. IV, 127.

— Pl.: ? — Şi: **(2) şanticlir** (BUL. FIL. IV, 127) subst., **janticlér** adj. invar.

— De la n. pr. **Chanteclair** (personaj din piesa cu acelaşi nume a lui Edmond Rostand).

ŞANTICLÍR subst. v. **şanticler.**

ŞANTIÉR s. n. **1.** (Şi în sintagma *şantier naval)* Întreprindere industrială specializată în construirea şi repararea navelor, amplasată pe malul unei ape navigabile. *De departe s-aud bocănind în şantiere ciocanele de fier.* VLAHUŢĂ, R. P. 8, cf. ALEXI, W. *Turnu Severin posedă un şantier naval.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Putem vedea şantierele uriaşe unde se construiesc nave îndrăzneţe.* SADOVEANU, O. IX, 314, cf. SCRIBAN, D. *Se vorbeşte despre succesele unor muncitori de la un şantier naval.* CV 1949, nr. 9, 24, cf. STANCU, R. A. III, 278. *Din port se aud zgomotele şantierului naval.* V. ROM. octombrie 1954, 42, cf. LTR[2]. *Cercetă îndelung şi atent informaţiile... despre şantierele navale din Triest.* VORNIC, P. 183, cf. DER.

2. Loc pe care se construieşte (sau se repară) o clădire, un obiectiv industrial etc., împreună cu materialele şi utilajele folosite în acest scop. Cf. CADE. *Tot cîmpul pare-acum un şantier.* D. BOTEZ, F. S. 79. *Te vei duce de aici la fabrică sau pe şantier.* SEBASTIAN, T. 169. *Au avut prilejul să vadă acest muzeu chiar atunci cînd nu era decît un şantier.* D. GUSTI, P. A. 227. *După modul cum va funcţiona organizarea şi aprovizionarea unui şantier depinde, în bună măsură, ieftinătatea unei construcţii.* ENC. AGR. *Fiecare şantier va fi pus sub conducerea unui specialist.* PREV. ACCID. 26, cf. LEG. EC. PL. 94. *Prin sistemul contractului zilnic pe mai multe şantiere... izbutea în general a realiza economii.* CĂLINESCU, B. I. 189. *Valea... căpătă înfăţişarea unui măreţ şantier.* BOGZA, C. O. 176. *O ceaţă albăstruie plutea peste întreg şantierul.* V. ROM. februarie 1953, 45. *S-a deschis un şantier: fac... o fabrică.* GALAN, Z. R. 390, cf. VINEA, L. II, 174. *I-am spus să vină azi să mă vadă cum lucrez pe şantier.* H. LOVINESCU, T. 282. *Să ne apărăm şantierul, hidrocentrala.* JIANU, C. 373, cf. LTR[2]. *Nu m-a ntrecut nici unul pe şantier.* VINTILĂ, O. 41. *Pe şantierul hidrocentralei de pe Argeş a fost străpuns al 4 lea tronson.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 794. ◇ F i g. *Cînd soarele-n ocean s-aruncă Încep poeţii a lor muncă, Pe şantiere intră-n şoapte Cu schimbul de noapte.* CĂLINESCU, L. L. 16. *Pe şantieru ăsta, de seînduri şi lumini,... Să înflorim în oameni ascunsele grădini.* DEŞLIU, G. 21. ◇ E x p r. **Pe** (sau **în) şantier** = în lucru, în curs de elaborare. *Avea pe şantier cîteva lucrări de proporţii impunătoare.* DR. X, 1. ✦ F i g. (Urmat de determinări care indică domeniul) Activitate. *Şantier ştiinţific.* CONTEMP. 1962, nr. 1, 7/6. *Şantier editorial.* ib. 1965, nr. 10, 6/7. *Şantier de creaţie.* ib.

3. (Silv.) Depozit de lemne. Cf. DS.

— Pronunţat: *-ti-er.* — Pl.: *şantiere.* — Şi: (formă coruptă) **şanţir** s. n. GL. OLT.

— Din fr. **chantier.**

ŞANTIERÍST s. m. (Rar) Persoană care lucrează pe un şantier **(2).** Cf. L. ROM. 1960, nr. 1, 64, 1963, nr. 5, 113.

— Pronunţat: *-ti-e-.* — Pl.: *şantierişti.*

— **Şantier** + suf. *-ist.*

ŞANTRÁCE subst. pl. v. **şatrancă.**

ŞÁNTUNG s. n. Varietate de ţesătură de mătase (sau de in) din fire de grosime neuniformă, care ies în relief pe suprafaţa ţesăturii. *Un pardesiu de şantung.* VINEA, L. I, 68, cf. LTR[2], DN[2], M. D. ENC.

— Din fr. **shantoung.**

ŞANŢ[1] s. n. **I. 1.** Săpătură lungă şi adîncă, adesea fortificată sau umplută cu apă, care se făcea în jurul unei cetăţi, a unei tabere militare etc. în scopuri de apărare; (astăzi popular) tranşee (militară). *Întîi iaste şanţ lat foarte şi adînc şi plin de apă împregiurul cetăţii şi după aceea era zidul.* HERODOT (1645), 73. *Întîi făcură şanţ, făcînd larg, începîndu-l din munţii Tavrului pînă la iazărul Măiacului, care iaste foarte mare.* id. ib. 210. *Să îngropasă bine în şanţuri, unde trei zile s-au apărat.* URECHE, L. 191. *Pizmaşii tăi vor săpa împregiurul tău şanţu şi te vor încungiura.* N. TEST. (1648), 95[v]/29. *Matei Vodă... aruncasă un şanţ penpregiurul taberii sale.* M. COSTIN, O. 153, cf. 43 *Nime nu mă va-ntiri să fug la cetăţi, Cu şanţuri, cu tare străj.* DOSOFTEI, PS. 196/12. *Au om iaste lemnul*

cel den ţarină să între de către faţă la şanţ? BIBLIA (1688), 141[1]/36, cf. 237[1]/1. *Arnăut paşa... face şanţ împrejurul oştii lui şi şade acolea pînă a doaă zi.* IST. Ţ. R. 59. *Sinan Paşa... au încungiurat Bucureştii şi Tîrgovişte cu şanţ şi cu părcani.* N. COSTIN, L. 581, cf. 131. *Au sfătuit pre Husain-paşe să iasă din şanţu cu oastea împăratului.* NECULCE, L. 50, cf. 49. *Şanţ lucru de minune săpînd, pre tătarîi acelora părţi... ca-ntr-un ocol i-au închis.* CANTEMIR, HR. 106, cf. 333. *Acolo să tăbărîră, făcînd şanţuri şi tocmind tunurile.* ANON. CANTAC., CM I, 212. *Paşa zicea să facă şanţuri să să îngroape şi de acolo să să bată.* R. POPESCU, CM I, 424. *Din şanţurile ce noaptea turcii făcuse, cu granatele i-au scos.* R. GRECEANU, CM II, 185. *Idasp... au poruncit ca să sape şanţu.* AETHIOPICA, ap. GCR II, 92/24, cf. KLEIN, D. *Să zice dintru aflate, A fi avut o cetate, Tare şi meşteşugită Şi cu şanţuri întărită.* BĂRAC, ap. GCR II, 173/16, cf. CLEMENS, LB. *La 1595 vedem însă oştirea românească... făcînd şi şanţuri acoperite... spre a se apropia de ziduri.* BĂLCESCU, M. V. 622, cf. 393, ISER. *Ne-am apropiat de cetate pînă la şanţuri.* GHICA, S. 19. *Aşează oştirea în lagăr fortificat cu şanţuri.* FILIMON, în JAHRESBER. X, 207, cf. PONTBRIANT, D. *Voinicii... La şanţuri alergau Cu scări şi cu faşine.* ALECSANDRI, O. 240. *Casele domneşti din Bucureşti...* [erau] *înconjurate cu şanţuri adînci.* ODOBESCU, S. I, 125. *Şanţul larg şi adînc dimprejur săpat chiar în stîncă era apărat cu un zid de mare tărie, ce se ridica pe malul dinlăuntru.* CARAGIALE, O. IV, 257. *Se văd încă urmele şanţului de apărare, ce ocolea zidurile pe dinafară.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 160, cf. COŞBUC, P. II, 44. *Intră în labirintul de şanţuri de comunicaţie unde apa se aduna ca în nişte canale de irigaţie.* REBREANU, P. S. 90. *Rumpeţi peste şanţuri zăgazul heleşteului.* GALACTION, O. 52, cf. C. PETRESCU, Î. II, 90. *Vorbesc ca veteran din trei războaie. Am viejuit în şanţuri şi noroaie.* D. BOTEZ, F. S. 9. *Cetăţuia era tare deasupra rîpii, cu ziduri înalte, porţi, şanţuri şi punţi în bună stare.* SADOVEANU, O. XI, 72. *Soldaţii aveau pregătite fascii de nuiele să le aştearnă peste şanţuri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 59. *Căzuţi cu arma în mînă ori cu picioarele-n lanţuri, În celule umede ori în băltoace de sînge în şanţuri.* BENIUC, V. A. II, 343, cf. 154. *La Mărăşeşti, sub ploaia ca un plîns, În şanţul plin cu sînge şi cu apă, Bunicul meu privirile şi-a stîns.* LABIŞ, P. 34. *Spune la măicuţa mea Că-s în şanţuri coperit, Sub foi de frăgar înalt.* RETEGANUL, TR. 57. *Să-ncungiur lumea şi ţeara, Tot pe dunga şanţului, La bătaia neamţului.* HODOŞ, P. P. 207, cf. 601. *Pe deasupra şanţului, Gloanţele duşmanului.* FOLC. MOLD. I, 488.

2. Săpătură lungă şi îngustă făcută pentru scurgerea apei, pentru marcarea hotarului dintre două suprafeţe de pămînt, pentru irigaţii etc.; (în special) săpătură în forma descrisă mai sus, de obicei pietruită, făcută de o parte şi de alta a unui drum pentru scurgerea apei. *Am săpat şanţ şi am adus bolovani de i-am pus acolo* (a. 1724). IORGA, S. D. XIV, 18. *Făcură şanţuri şi abătură apa pi şanţuri şi rămasă cetatea fără apă.* ALEXANDRIA (1784), 43[r]/8, cf. DIONISIE, C. 175. *Au văzut întru un loc un chip de şanţ ca un cerc săpat în pămînt.* DRĂGHICI, R. 158/8, cf. VALIAN, V., ISER. *Nu întîlneai decît care cu morţi pre carii îi duceau să-i arunce pe malul unui şanţ.* NEGRUZZI, S. I, 291. *Drenurile... comunică la deal şi la vale cu şanţurile de irigaţiune.* GHICA, S. 545. *S-au făcut 28 kilometre de terasament, adecă de şanţuri numai.* I. IONESCU, P. 146. *Cînd dar este a se redica vreo casă nouă... se face aghiazmă cu care se stropesc şanţurile.* ALECSANDRI, P. P. 194. *A dat de nişte şanţuri; buiestraşul s-a poticnit şi l-a trîntit cît colo.* CARAGIALE, O. II, 232. *S-a pus să-şi sape şanţul aşa cum şi-l plănuise.* SLAVICI, V. P. 48. *Săpă un şanţ adînc pînă ce ajunse sub culcuşul scroafei.* ISPIRESCU, L. 129. *Pe verdea margine de şanţ Creştea măceşul.* MACEDONSKI, O. I, 134. *Caii întărîtaţi smîcniră cocia ce cu un uruit surd se rostogolise în şanţ.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, în JAHRESBER. X, 207, cf. COŞBUC, P. I, 208, BARCIANU. *Deteră înir-un şanţ, săpat într-adins de oamenii de la plug, ca să nu încalce lumea prea mult pe arătură.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 69. *Apucîndu-l de guler îl rostogoli în şanţu de lîngă drum.* BUJOR, S. 153. *O apucă mai încetişor pe marginea şanţului spre casă.* REBREANU, I. 31. *În Ciorogîrla erau două focare separate fiecare cu cîte un puţ neglijat şi şanţuri cu apă murdară.* BABEŞ, O. A. I, 65, cf. GALACTION, O. 107. *Cînii deşteptaţi din şanţuri Latră fără să-i asmuţi.* TOPÎRCEANU, P. O. 36. *Oamenii mei au sărit şanţul şoselei.* CAMIL PETRESCU, U. N. 268, cf. I. BOTEZ, B. I, 118. *În marginea stîngă a şanţului, dincolo de şosea, aşteaptă sicriul hamalului păzit de văduvă şi copii.* SAHIA, N. 45. *S-a dat jos de pe malul şanţului.* POPA, V. 85, cf. PRIBEAGUL, P. R. 64, 75. *Au apucat pe un şanţ de holar între Dăvideni şi Fîlfeni.* SADOVEANU, O. XVIII, 131. *Apa abătută în şanţ se revarsă.* ENC. AGR., cf. ARGHEZI, VERS. 440, 513. *Dumitrache se ducea pe şanţ, în fundul ariei.* STANCU, D. 6. *S-a lucrat numai la şanţuri, nu şi la nivelări.* V. ROM. mai 1954, 9, cf. BENIUC, V. A. II, 127. *O căruţă ţărănească ajunsă din urmă s-a tras... în şanţul drumului.* GALAN, Z. R. 6. *Sări peste şanţul şoselei şi pătrunse pe potecă în pădure.* VINEA, L. II, 174. *Ai s-o găseşti într-o dimineaţă leşinată pe o margine de şanţ.* H. LOVINESCU, T. 116, cf. VORNIC, P. 199. *Ploaia umplu şanţurile.* PREDA, M. 130. *Bătăile versului am prins a deprinde... Din doinele seara cîntate pe şanţ.* LABIŞ, P. 22, cf. 425. *Cum ar mai sta pe marginea şanţului şi-ar fuma cu pîndarul o ţigară.* s ianuarie 1960, 19. *Parasca se apropia de podeţul de peste şanţ.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 9. *Făcea zarzavagerie, scoţînd toată ziua apă dintr-o pompă americană şi udînd şanţurile ca să scoată pătlăgele roşii şi ardei.* ROMÂNIA LITERARĂ 1969, nr. 16, 5/4, cf. TEODORESCU, P. P. 211. *Lăsară boii să pască pe-un şanţ.* RETEGANUL, P. I, 22. *Pălincuţă, lumea mea,... Pînă atuncea te voi bea, Pînă-n şanţuri oi cădea.* BIBICESCU, P. P. 356, cf. 142, CHEST. IV 40/20, ALR I 948/90, ALR II 2 544, 5 069, 5 078, 5 679. *Şi iar poruncea, Şanţuri mari să săpa, Iezeru-mi seca.* BALADE, III, 37. *Nu zi: hop! pînă nu treci şanţu.* ZANNE, P. II, 715. ◇ Expr. (Învechit) **A osîndi** (pe cineva) **la şanţ** = a pedepsi (pe cineva) la muncă silnică. *Au osîndit... pe Mavrodin la şanţ pe 10 ani* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 112. **A se duce la şanţ** = a se risipi, a se distruge. *Rămăsese... singur cu fata şi toată gospodăria i se ducea la şanţ.* PREDA, Î. 114. ✦ Urmă lăsată de roţile unui vehicul pe pămîntul moale. V. f ă g a ş. *Drumul era scurt..., dar plin de hopuri şi de şanţuri.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 69. *Pascalopol părăsi drumul de căruţă pe care din cauza unor nămoliri mai vechi rămăsese şanţuri groase, solidificate, de tină.* CĂLINESCU, E. O. I, 105, cf. ALR I 814/24, ALR SN III h 865. ✦ (Prin Transilv.) Urmă adîncă lăsată de şiroaie pe coasta unui deal. Cf. ALR SN III h 820. ✦ (Prin Munt. şi Transilv.) Albie a unui rîu. Cf. ALR I 422/426, com. din RĂHĂU—SEBEŞ. ✦ (Regional) Fîşie de pămînt rămasă nearată între brazde (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR SN I h 30/605.

3. P. a n a l. Crestătură, scobitură alungită şi îngustă, făcută pe diferite obiecte. V. ş l i ţ[1] **(1)**. Cf. ISPIRESCU, în L. ROM. 1965, 325, DAMÉ, T. 114, 153, PAMFILE, I. C. 122, 186, 222, V. MOLIN, V. T. 78. *Blocul este confecţionat din oţel călit, prevăzut cu o serie de găuri şi şanţuri.* IOANOVICI, TEHN. 120. *O roată dinţată este o roată care are de jur împrejurul ei un număr oarecare de şanţuri şi de ieşituri ce formează dinţii.* SOARE, MAŞ. 134. *Cu şănţuitorul se fac şanţurile (ulucele)... pentru lemnele care vin încheiate.* I. APOLZAN, U. 12, cf. ALR II 6 138/812, 6 463/836, 6 782/353, 551, 769, 791, 812, 833, 6 783/365.

4. P. a n a l. (Rar) Adîncitură alungită şi îngustă la suprafaţa unui organ[2] **(1)** sau a unei părţi a corpului. *Meningele sînt subţiri, circumvoluţiunile turtite şi largi, şanţurile strîmte.* BABEŞ, O. A. I, 316. *Triunghiul în care sfîrşea părul tuns la spate lăsa gol grumazul băieţesc, al cărui imperceptibil şanţ se pierdea în candoarea circulară a gulerului.* CĂLINESCU, C. N. 12. *Un fir de arnici roşu se prelingea pe şanţul adînc al buzei de sus.* id. E. O. I, 65.

II. 1. (Învechit) Val de pămînt făcut în scopuri de apărare. *Şanţul cela ce să dzice Troianul.* M. COSTIN, O. 43, cf. ANON. CAR. *De la şanţurile, care se cheamă romane, în jos,... întră lăcuitorii Sarmate unii era slobozi.* MAIOR, IST. 182/4, cf. CABA, SĂL.

2. (Învechit, rar) Dig, iezătură. *În mijlocul unii mlaştini un şanţ (iezătură) de piatră înalt de un stînjăn şi giumătate şi lat de patru.* IST. AM. 39r/7.

— Pl.: *şanţuri* şi (regional) *şanţe* (ALR SN III h 865/833). — Şi: (regional) **sanţ** (CL 1965, 274) s. n., (învechit, rar) **şánţă** (DIONISIE, C. 175) s. f.

— Din germ. **Schanze,** magh. **sánc.**

ŞANŢ³ s. n. (Mold.) Ciudăţenie, minunăţie **(1).** *Minunînd pre mulţi cu ciudesele şi cu şanţurile.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D. ◇ Expr. **A-i fi** (cuiva) **de şanţ** = **a)** (şi în forma **a-i părea** cuiva **de şanţ**) a-i părea (cuiva) ciudat sau amuzant. *Rideţi, domnia-voastră? Vă pare de şanţ?* ALECSANDRI, T. 83, cf. 918, PAMFILE, J. II, 164, I. CR. III, 252; **b)** a se jena, a-i fi ruşine. Com. IORDAN. *Nu ţi-i de şanţ să n-ai nici un copil?* ib. **A-i ţine** (cuiva) **şanţul** = a-i face (cuiva) pe plac. Cf. I. CR. III, 252.

— Pl.: *şanţuri.*

— Etimologia necunoscută.

ŞANŢ⁴ s. n. (Transilv.) Scrumul rămas în pipă după arderea tutunului. Cf. LB, GHEŢIE, R. M., VAIDA, VICIU, GL., CABA, SĂL.

— Pl.: *şanţuri.*

— Din magh. dial. **sanc.**

ŞANŢ⁴ subst. (Învechit, rar; calc după germ. *sein Leben in die Schanze werfen;* în expr.) **A-şi arunca viaţa în şanţ** = a-şi risca viaţa. *Trebuie să ne mirăm şi astăzi de orbul curagiu tineresc cu care acei tineri, prin ţinuta lor, îşi aruncau viaţa în şanţ.* BARIŢIU, P. A. II, 86, cf. 654.

— Din germ. **Schanze** „şansă".

ŞÁNŢĂ s. f. v. **şanţ¹.**

ŞÁPĂ s. f. Strat de bitum, de asfalt etc. care se aşterne pe suprafaţa unui element de construcţie, pentru a-l impermeabiliza. Cf. DT, LTR², DER.

— Pl.: *şape.*

— Din fr. **chape.**

ŞAPCALÍU¹ s. m. (Rar) Persoană care poartă şapcă **(2).** Cf. BUL. FIL. V, 173, SCRIBAN, D., SCL 1953, 118.

— Pl.: *şapcalii.*

— Din tc. **şapkalı.**

ŞAPCALÍU², -ÍE (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) Care are un mers urît, dizgraţios. Cf. RĂDULESCU-CODIN, 7.

— Pl.: *şapcalii.*

— Etimologia necunoscută. Cf. şapcaliu¹.

ŞAPCANDĂU s. n. v. **jepchendău.**

ŞÁPCĂ s. f. **1.** (Transilv. şi prin Munt.) Căciulă. Cf. LB. *Ţărani cu şepci de oaie şi suman.* CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 1/6. *Bădiţa cu şapcă neagră Iese-n cale şi mă-ntreabă.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 44, cf. CABA, SĂL., COMAN, GL. *Bărbaţi o avut în cap şapcă albă cu urechi înapoi.* ALRT II, 133, cf. 332, ALR I 1 860, ALR II 3 352/157, 260, 6 621/157, 260, MAT. DIALECT. I, 95.

2. Acoperămînt de cap, confecţionat din stofă, din pînză etc., cu cozoroc, cu partea superioară de obicei rotundă şi plată (şi răsfrîntă în afară) sau de formă emisferică, purtat mai ales de bărbaţi şi de băieţi, adesea ca piesă de uniformă; spec. chipiu; (regional) şlică. V. caschetă, capelă. *Redavoiul... au luat cu sine: 1 şapcă, 1 galsluh, 1 manta.* BULETIN, F. (1838), 19¼, cf. ISER. *Un unter-ofiţer... încins cu sabie peste giubeaua blănită cu cacom, purtînd pinteni şi şapcă cu roşu.* NEGRUZZI, S. I, 70, cf. POLIZU. *El purta surtuc verde..., pantaloni largi cu piele, şeapcă de muşama.* GHICA, S. 277, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 385, LM. *Cavaleria era îmbrăcată ca şi infanteria... cu căşti şi şepci* (a. 1874). URICARIUL, XXII, 440. *În cap, o şapcă de plisă neagră cu cozoroc de piele, cum sînt şepcile birjereşti.* CARAGIALE, O. II, 16. *Vichilul... trecea pe lîngă el fără să-şi scoată şapca.* CONV. LIT. XXI, 389, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Era îmbrăcat în haine cenuşii şi pe cap purta o şapcă.* DUNĂREANU, CH. 156, cf. TDRG, AGÎRBICEANU, A. 373. *Domnii..., cu şepci impermeabile, trec la poştă peste drum de hotel.* IBRĂILEANU, A. 7, cf. NICA, L. VAM. 232. *N-a rămas om cu şapcă roşie sau hamal neîntrebat.* BASSARABESCU, S. N. 19. *Inaugurase o şapcă de ofiţer de marină, cu cozoroc plecat.* TEODOREANU, M. II, 203. *A dat calul în sama lui Costache, băitanaşul lui cu şapcă şi tunică.* SADOVEANU, O. XI, 406. *Se zăresc îngrijitorii, în haine noi, cu şepci lustruite şi cu o cocardă pe piept.* ARGHEZI, P. T. 22. *Îşi puse pe cap şapca pe care o avusese la liceu.* CĂLINESCU, E. O. I, 180. *Un boiernaş cu anteriu, dar cu şapcă muscălească, se întoarce spre nevasta lui.* CAMIL PETRESCU, O. II, 252. *Nişte domni mustăcioşi cu şepci în cap.* BOGZA, C. O. 310. *Îşi trase şapca pe frunte şi se îndreptă spre primul tractor.* V. ROM. iulie 1954, 159. *Şcolarii... au fugit, pe urmă, fără şepci.* PAS, Z. IV, 169. *Se aşează... şi îşi puse şapca pe masă.* BENIUC, M. C. I, 41. *A venit şi familia negustorului, tatăl înainte..., cu şapca pe ceafă.* DEMETRIUS, A. 31. *Îşi scoase şapca cenuşie cu stea roşie de pînză şi îi privi cozorocul spart.* V. ROM. mai 1957, 49, cf. H XVI 125. *Dacă văzui şi văzui, Pusei şapca căpătîi, Cu giubeaua mă-nvălii.* MAT. FOLK. 263, cf. ALR II 3 281, ALR SN IV h 944.

3. (Regional; şi în sintagma *şapcă de fier)* Cască (militară). Cf. ALR SN IV h 945.

4. (Art.; regional) Numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape; melodie după care se execută acest dans. Cf. BARONZI, L. 92, VARONE, D. 130.

5. Compus: (prin sudul Olt.) **şapca-şezutului** = crucea-şalelor. ALR II/I MN 37, 2 208/872.

— Pl.: *şepci* şi (regional) *şepce* (ALR I 1 860/136, ALR II 3 281/130, ALR SN IV h 944/279), *şapce* (LB, ALR II 3 281/53), *şepche* (ALR I 1 860/59), *şapche* (ALR II 3 281/47, 76, 791), *şăpciuri* (ib. 3 281/836). — Şi: (regional) **şápche** (MAT. FOLK. 411, ALR II 3 281/29), **şípcă** (LB, ISER, CIHAC, II, 385, GHEŢIE, R. M., ALR II 3 281/325, ALR SN IV h 944), **şoápcă** (ALR II 3 281/182, 192, 334, 574, ALR SN IV h 944) s. f.

— Din magh. **sapka,** rus. **шапка.** — **Şipcă** < magh. **sipka.**

ŞÁPCHE s. f. v. **şapcă.**

ŞAPERÓN s. n. (Franţuzism rar) **1.** Un fel de capişon care acoperea capul şi gîtul pînă la umeri, purtat de bărbaţi şi de femei în evul mediu. DN².

2. Femeie în vîrstă care, conform unor convenienţe, însoţeşte în lume o fată sau o femeie tînără. Cf. ALEXI, W., DN².

— Pl.: ?

— Din fr. **chaperon.**

ŞAPIROGRÁF s. n. Aparat de multiplicat texte sau desene, format dintr-un cilindru acoperit cu o pastă specială, pe care se imprimă textul sau desenul care urmează a fi reprodus. Cf. NICA, L. VAM. 232. *Puneţi degrabă pe cineva... să-l tragă la şapirograf.* BRĂESCU, A. 262. *Ileana îi aducea materiale pe care el, cu ajutorul unui şapirograf, le multiplica şi le răspîndea.* BENIUC, M. C. I, 280, cf. LTR², DN².

— Pl.: *şapirografe.*

— Din germ. **Schapirograph.**

ŞAPIROGRAFIÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică texte sau desene) A multiplica la şapirograf. Cf. BUL. FIL. III, 186, VI, 51.

— Pronunţat: *-fi-a.* — Prez. ind.: *şapirografiez.*

— V. **şapirograf.**

ŞAPIROGRAFIÁT, -Ă adj. Multiplicat cu ajutorul şapirografului. *Directoarea liceului... pregătise... o primire la gară..., — lansînd şi invitaţii şapirografiate corpului didactic.* TEODOREANU, L. 97.

— Pronunţat: *-fi-at.* — Pl.: *şapirografiaţi, -te.*

— V. **şapirografia.**

ŞAPIROGRAFIÉRE s. f. Acţiunea de a şapirografia şi rezultatul ei. DN[2].

— Pronunţat: *-fi-e-.* — Pl.: *şapirografieri.*

— V. **şapirografia.**

ŞÁPOT, -Ă adj. (Regional) Palid (Moftinu Mic — Carei). ALR II/I MN 20, 6 939/334.

— Pl.: *şapoţi, -te.*

— Din magh. **sápadt.**

ŞAPT s. n. v. **şaht.**

ŞÁPTĂLEASPREZECE num. ord. v. **şapteleasprezece.**

ŞÁPTE[1] num. card., subst. **I.** Num. card. (Adesea în componenţa unor numerale cardinale compuse) Numărul care, în numărătoare, are locul între şase şi opt.

1. (Cu valoare adjectivală; aşezat înaintea substantivului determinat) *Prebăndim şapte dzile.* COD. VOR. 15/8, cf. 32/6. *După Paşti, şapte săptămîni număra iudeii.* CORESI, EV. 190, cf. 349. *Dă-mi şăpte feciori ai surori me* (a. 1550—1580). GCR I, 7/10. *Lîngă el luo fraţii lui şi îmblet de şapte zile goni pre el şi-l agiunse pre muntele Gheliiadului.* PALIA (1581), 125/12. *Şapte taine sînt a legei noao.* PARACLIS (1639), 252. *Şapte mii de galbeni.* URECHE, L. 80, cf. 75. *Au mîncat roadă... mai mult de şeapte ai.* PRAV. 5. *Cele şeapte sate de ţeară... ...le-a dat Ieremia Vodă hanului.* M. COSTIN, LET.[2] I, 251. *Şeapte daruri a s[î]nţilui duh* (a. 1673). GCR I, 209/6. *Am pierdut şapte sute de oameni.* R. POPESCU, CM I, 268, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 246. *Cînd va fi de şăpte ani... va avea primejdie* (cca 1750). GCR II, 67/19. *Munca voastră vi oi plăti cu şep'e mii de marce de argint.* ŞINCAI, HR. I, 308/8, cf. 73/28, KLEIN, D. 424. *Întru oarecare sat lăcuind... şapte luni* (a. 1809). GCR II, 204/5, cf. CLEMENS, DRLU, LB, POLIZU, ALECSANDRI, P. I, 4, CIHAC, I, 274, LM. *Sînt şeapte galerii alăturate.* ODOBESCU, S. II, 113, cf. I, 232. *Şapte ani de cînd plecat-ai, zburător cu negre plete.* EMINESCU, O. I, 83. *Carul cu lemne... ţinea... şepte lei şi jumătate.* CREANGĂ, A. 83, cf. id. P. 218. *Dam lecţii la o fetiţă de şeaple ani.* DELAVRANCEA, T. 209. *Şi-a fabricat un certificat de şapte clase.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 27, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Se află în faţă deodată cu şapte ofertanţi.* AGÎRBICEANU, A. 504, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Sclipeau în întuneric şaple stele.* TOPÎRCEANU, B. 87. *Spuneai că sînt şapte stele: patru şi trei.* SEBASTIAN, T. 312. *Mă costă şapte lire otomane.* SADOVEANU, O. XVI, 45. *Din şapte nasturi mai atîrnă cinci.* ARGHEZI, VERS. 205. *Casa fu ocupată milităreşte de cele şapte persoane.* CĂLINESCU, E. O. II, 187. *Sînt ca la şapte sute de inşi.* CAMIL PETRESCU, O. III, 36. *Muierile i-au scornit vorbe c-ar avea şapte burice.* STANCU, D. 192. *Ştie şapte limbi.* BENIUC, V. A. II, 26. *Valoarea unui asemenea condei este destul de însemnată: şapte mii de lei.* VINEA, L. I, 38. *Şeaple taini dumnezeieşti.* TEODORESCU, P. P. 254. *A născut fata împăratului şeaple znamenii.* ŞEZ. III, 74. *Şapte popi slujbă fac.* ALEXICI, L. P. 204, cf. BUD, P. P. 21. *Carcă-mi-se, -ncarcă Şapte-agalioane.* GEORGESCU-TISTU, B. 152. *Şeaple lei sula de raci Şi pescarii tot săraci.* ZANNE, P. I, 630, cf. II, 751. *Şapte ani ca mîine trece,* se spune, în glumă, cînd cineva se află într-o situaţie neplăcută, a cărei remediere nu poate fi grăbită. Cf. BUL. FIL. V, 173. ◇ (În credinţe şi superstiţii, considerat ca număr magic) *Au sugrumat pe Idra cea cu şapte capete.* MOLNAR, RET. 118/22. *M-am zămislit ca-n basme cu şapte frunţi şi şapte Grumazi şi şapte feste.* ARGHEZI, VERS. 96. *Pe dînsul numai acela va fi în stare să-l învingă, care va lua şepte fire de grîu de vară şi şepte de grîu de toamnă, şepte fire de piperiu, şepte fire de tămîie, şepte cuie şterse de potcoavă părăsită.* MARIAN, T. 301. ◇ (Învechit; aşezat după substantivul determinat) *Freuţi şapte.* COD. VOR. 5/7. *Să rămînem zile şapte* (a. 1703). GCR I, 350/15. ◇ Expr. **A (nu) avea cei şapte ani de acasă** = a (nu) fi fost (bine) educat în copilărie. Cf. ARGHEZI, VERS. 550. **A fi în şapte luni** = a fi arţăgos, nestăpînit. Cf. ZANNE, P. II, 603. ◇ Compuse: **şapte-degete** = plantă erbacee din familia rozaceelor, cu tulpina tîrîtoare, cu frunzele dinţate şi cu florile purpurii *(Comarum palustre).* Cf. ALEXI, W., PANŢU, PL., SIMIONESCU, FL. 296, BORZA, D. 137, 291; (regional) **şapte-fraţi** = *Cosmos bipinnatus.* Cf. BORZA, D. 53, 291; (prin Dobr.) **şapte-mori** = numele unei hore; melodie după care se execută această horă. Cf. VARONE, D. 130; (prin Dobr.) **şapte-paşi** = numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. PÎRVESCU, C. 188, VARONE, D. 130. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Filippu ievanghelistul, cela ce era de cei şapte.* COD. VOR. 26/11. [S-a arătat] *celor şapte la marea Tiveriadului.* CORESI, EV. 133. *Într acea Italie se află nu o stăpînire numai, ci mai multe de şapte-opt.* C. CANTACUZINO, CM I, 59. *I-au murit vreo şeapte la număr.* DUMITRAŞCU, STR. 7. *Fără veste văd că-mi sare Un şoldan cît un viţel, Şi stîrneşte-n goana mare Alţi vreo şapte după el.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 184. *Faci şăpti la rînd, suspină casieriţa ruşinată.* BRĂESCU, M. B. 91. *Iovan are rînd la opt zile; Marcu la şapte.* SADOVEANU, O. XVI, 116. *Transcriu titlurile... în număr de şapte.* ARGHEZI, P. T. 163. *Andu Fulga a fost achitat cu şapte la cinci, proporţia nu importă.* VINEA, L. II, 92. *Ca şi dinţii babei mele Fără şeaple nu sînt opt.* ZANNE, P. II, 195. *Şapte-n cap, opt după ceafă,* se spune, ironic, cuiva care poartă şapcă. Cf. BUL. FIL. V, 173. (Expr.) **A trage din şapte una** = a primi mai puţin decît trebuie. Cf. ZANNE, P. V, 591. ✦ (Prin exagerare, indică un număr nedeterminat, de obicei mare) *Lordul... este avut cît şepte milionari.* ALECSANDRI, O. P. 292. *S-au adunat de pe şapte hotare depărtate... nuntaşi şi nuntaşe.* CARAGIALE, O. III, 259. *Va ieşi... un domn de care să se vorbească în şapte sate!* AGÎRBICEANU, A. 284. *Ascultam glasul de şapte feluri al sălbăticiunilor acestora.* SADOVEANU, O. XV, 224. *Tu ai mai mult cap decît şapte logofeţi la un loc.* CAMIL PETRESCU, O. III, 81. *Să cînt cu-n glas cît şapte coruri.* BENIUC, V. A. II, 190. *Şepte sate... am prădat, Şepte sate de pe Olt şi Mehedinţul mai tot!* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 399. *Unde sînt şeaple surori, Nici coji pe cărpători, Nici cîlţi pe-ncheietori.* TEODORESCU, P. P. 256. *Şepte popi din şepte sate Să mă ierte de păcate.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 458. *Unde-s şepte fete într-o casă, acolo îi o şezătoare întreagă.* SBIERA, P. 389. *Din pridvor că mi-ţi sărea Şi la cal că-mi alerga, În şeaple chingi că mi-l chinga.* BALADE, III, 115. *Şepte ai De cînd te lai, Netegioară nu erai.* ZANNE, P. I, 420. *Şapte ape în chisăliţă şi o mînă de tărîţe,* se spune **a)** despre rude îndepărtate. Cf. id. ib. III, 521; **b)** despre un om zgîrcit. Cf. id. ib. IV, 142. *Nu strică cine mănîncă şeaple pite, ci acela care i le dă.* id. ib. IV, 80. (Expr.) **A umbla pe şapte cărări** = a merge împleticindu-se (din cauza beţiei). Cf. id. ib. VI, 47. **A lua** (sau **a scoate**) **şapte piei** (de pe cineva) = a jecmăni (pe cineva); **a sili** (pe cineva) să muncească peste puterile sale. *Vechilul... scotea şapte piei de pe ei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 302, cf. ZANNE, P. I, 594. **Peste şapte mări şi (şapte) ţări** sau **peste şapte ţări şi (şapte) mări** v. mare[2] **(1). Şapte poşte şi un popas** = distanţă foarte mare. Cf. ZANNE, P. V, 509. **A umbla şapte hotare** = a umbla mult timp, pe distanţe mari. Cf. id. ib. VI, 152. **Parcă l-a pus** (sau **a pus-o**) **pe şapte cai,** se spune despre o persoană căreia i-a trecut mînia, supărarea, care a

fost îmbunată. Cf. FURTUNĂ, V. 93. *Aşa se bucurase zgripţuricea de babă, parcă o pusese pe şapte cai!* id. ib. 2. **A fi şapte fraţi pe un cojoc,** se spune despre persoane scăpătate. Cf. ZANNE, P. III, 123. **A da şapte boi şi şapte vaci** = a da mult. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. **A fi de şapte palme în frunte** v. p a l m ă[1] **(3). A fi de şapte palme în piept** v. p a l m ă[1] **(3).** ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Fuge cu şapte în piept,* se spune despre un om înalt şi voinic. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. (L o c. a d v.) **Cît şapte** = foarte mult. *Dormea cît şepte.* ALECSANDRI, O. P. 284. *Bea cît şeapte.* ZANNE, P. III, 457. *Mănîncă cît şepte.* id. ib. 624. (E x p r.) **A nu se da pe şapte** sau **a nu da** (pe cineva) **pe şapte** = a se considera sau a considera (pe cineva) om cu însuşiri deosebite, mai bun, mai capabil decît alţii. Cf. id. ib. V, 591.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Patru şi cu trei fac şapte.* ◇ E x p r. **Două şi cu trei fac şapte,** se spune ,,la lucruri nepotrivite". Cf. ZANNE, P. V, 279. **A nu şti nici şapte, nici opt** = a nu şti nimic. Cf. id. ib. 592.

3. (Precedat de prep. ,,de" şi urmat de ,,ori", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) Cf. LEX. MARS. 246. *De şepte ori într-o săptămînă S-au bătut voinicii ţigăneşti.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 337, cf. LB. *Se îmbăta regulat de şapte ori pe săptămînă.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 79. *A fost de şapte ori rănit.* SADOVEANU, O. XVIII, 26, cf. XIX, 429. ◇ (Prin exagerare) *De şapte ori în dzi laudu te.* PSALT. SCH. 419/1. *Laudu de şeapte ori în zi şi de şepte ori în noaptea* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 354/2. *Cine va ucide pre Cain de şapte ori va fi pedepsit.* PALIA (1581), 25/13. *Argint lămurit şi de şapte ori curăţit.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/1. *De şapte ori iaste sufletul lui mai îndrăcit.* ANON. CANTAC., CM I, 199. *Înţeleptul învîrteşte de şepte ori limba în gură, înainte de a vorbi.* ZANNE, P. II, 224.

4. (Precedat de prep. ,,de" şi urmat de ,,ori", intră în componenţa numeralului multiplicativ corespunzător) Înşeptit. *Este femeia unui influent senator, de şapte ori milionar.* CARAGIALE, O. III, 268.

5. (Precedat de ,,cîte", intră în componenţa numeralului distributiv corespunzător) *Am primit cîte şapte cărţi.* ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Sosesc în grupuri de cîte şapte.*

6. (Cu valoare de numeral ordinal; aşezat după substantivul determinat) Al şaptelea, a şaptea. *Erau poate orele şapte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 214. *Seara cînd se face ora şapte... Revin acasă visător.* BENIUC, V. A. I, 103. *Masa se serveşte la ora şapte.* H. LOVINESCU, T. 149. *Şi multe încă nu s-ar întîmpla, Colo prin orizontul şase sau şapte.* DEŞLIU, G. 46. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat, subînţelegîndu-se de obicei ,,ora", ,,ziua", ,,data") *Măria Sa dă ordin ministrului să fie gata a doua zi la şeapte.* CARAGIALE, O. III, 43. *Aşadar, mîine la şapte.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 125. *Se trezi... la şapte, cînd auzi o ciocănitură în uşă.* AGÎRBICEANU, A. 55. *Pe terasa Cazinoului, la şapte, ... îşi caută un loc la o masă.* C. PETRESCU, Î. II, 245. *Cînd vine d-ra Cucu, e şapte.* SEBASTIAN, T. 192. *În preajma lui şapte jumătate, seara, colonelul se ridica de la masa de baccara.* TEODOREANU, M. II, 92. *Mîine la şapte seara, ne întîlnim.* ARGHEZI, P. T. 134. *Aseară pe la şapte nu sosise ştirea că s-a făcut căimăcămie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 654. *Unde ţinem adunarea? ... La şcoală. Dacă s-ar putea, pe la şapte.* STANCU, R. A. I, 93. *Să fii dimineaţă la şapte acî.* VINEA, L. I, 112. *Cînd bătea ceasul la şepte, Mă pogor, mîndră, pe trepte.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 300.

II. Subst. **1.** Semn grafic care reprezintă numărul şapte[1] **(I 1);** p. e x t. desen, figură în forma acestui semn. *Am scris un şapte pe tablă.*

2. Nota şapte[1] **(I 1);** (regional) şeptar **(2).** *A luat un şapte.*

3. Carte de joc marcată cu numărul şapte[1] **(I 1),** care are şapte[1] puncte; şeptar **(1),** (familiar) şeptic **(1),** (regional) şeptacă. *Lipsea... numai craiul de ghindă, care se afla la dreapta jos,... alături cu şapte de spatii.* SADOVEANU, O. X, 221. *N-am numa şeptele de roşu.* MAT. DIALECT. I, 96.

— Şi: (popular) **şépte,** (învechit şi regional) **şeápte** num. card.

— Lat. **septem.**

ŞÁPTE[2] num. ord. v. **şaptelea.**

ŞÁPTELE num. ord. v. **şaptelea.**

ŞÁPTELEA, ŞÁPTEA num. ord. (Precedat de art. ,,al", ,,a") Care se află între al şaselea şi al optulea.

1. (Cu valoare adjectivală sau substantivală) *Cînd va fi a şaptea zi, iarăş să fie tuns tot părul capului lui.* CORESI, EV. 425, cf. 349. *A şapte dzi, sv[i]nta dumineacă, ei nu o păzesc* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 418/21. *A şaptea porun(că).* PARACLIS (1639), 251. *Dumeneca a şeaptea.* VARLAAM, C. 502. *Al şaptelea an a domniii.* URECHE, L. 84. *Pricina a şeaptea.* PRAV. 338/43, cf. 257/18. *Precum să arată la al şaptele cap la a dooa împărăţie.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 6/42, cf. 7/24. *În al şeptelea an a domniei lui.. au mărsu să ie cetatea.* NECULCE, L. 109. *Al şeptelea au stătut iarăş acest mai de sus Fulvius Flac la Consulat.* CANTEMIR, HR. 120. *Scrie şi Bonfinie într-a doao decade-i, carte a şaptea.* C. CANTACUZINO, CM I, 46, cf. LEX. MARS. 246. *Al şaptelea* [păcat] *... este deznădăjduirea de mila lui Dumnezeu.* ANTIM, P. 96. *Fu ucis în Roma... întru al şeptelea an al împărăţiei lor.* ŞINCAI, HR. I, 21/32, cf. 12/31, LB 632, POLIZU. *A şeaptea galerie va fi compusă de un şir de bufeturi.* ODOBESCU, S. II, 114. *Dumnezeul părinţilor noştri a şeaptea zi ar fi lucrat.* CARAGIALE, O. III, 250. *Al şaptelea an de mizerie.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 5, cf. DDRF. *Elev mare, în a şaptea,... nu-şi putea stăpîni lacrimile.* AGÎRBICEANU, A. 63. *Un biet elev din clasa a şaptea.* I. BOTEZ, B. I, 100. *Astfel se încheie această sărbătoare, la al şaptelea ceas din zi.* SADOVEANU, O. X, 151. *Unicele indicaţii..., în replica a patra şi a şaptea, ar fi putut lipsi.* VIANU, A. P. 136. *El fusese ales prefect al legiunii a şaptea.* CAMIL PETRESCU, O. III, 474. ◇ (În limba vorbită, cu contragerea art. ,,a") *O bancă din clasa şaptea.* I. BOTEZ, B. I, 46. *Acest tic al ,,şefului clasei" era notoriu în clasa şaptea modernă.* TEODOREANU, M. II, 30. *Nu se ghicise pînă-n ziua şaptea Ce deslusise ochiul pe-ntuneric noaptea.* ARGHEZI, VERS. 238. ◇ (Cu amestec de forme): **a)** (regional; forma masculină este precedată de art. ,,a") *A şaptelea.* ALR II 2 333/928, cf. 2 333/95, 414, 2 334/325; **b)** (popular; forma masculină, precedată de art. ,,al" sau ,,a", este folosită ca num. ord. f.) *Fiica măriii-sale ce dă a şaptelea la vîrstă.* R. GRECEANU, CM II, 205. *Omoară bongarul şi scoate din capul lui o albină şi tot aşa şapte vietăţi feliurite, pînă din capul celei de a şaptelea scoate o fluieriţă.* MERA, L. B. 70. *Al şaptelea.* ALR II 2 333/762, cf. 2 333/2, 95, 414, 551, 872, 928, 2 334/27, 325; **c)** (regional; forma feminină, precedată de art. ,,a", este folosită ca num. ord. m.) *Ăl de-a şeptea.* ALR II 2 333/235, cf. 2 334/537. ◇ (Rar) *A şaptea artă* = cinematografia. *A şaptea artă a devenit cea mai populară şi în mediul rural, unde a viziona două sau chiar trei filme pe săptămînă e acum un lucru obişnuit.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 894. ◇ E x p r. **Pe glasul al şaptelea** = cu voce ascuţită. Cf. ZANNE, P. IV, 376. ◇ (Prin exagerare) *Ce cîntec îmi place mie la al şaptelea pahar?* SADOVEANU, O. XV, 305. (E x p r.) **A fi** (sau **a se crede**) **în al şaptelea cer** = a fi (sau a se crede) foarte fericit. Cf. DL.

2. (La f.; urmat de ,,parte", intră în componenţa numeralului fracţionar corespunzător) *A luat a şaptea parte din bani.*

3. (La f.; urmat de ,,oară" şi adesea precedat de prep. ,,pentru", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) *A şaptea oară au trimis împăratul soli.* URECHE, L. 148. *Cucoşul... cîntă a şaptea oară.* SADOVEANU, O. XIII, 592. *Ba eu o să mă*

însor, dragă. A şaptea oară. STANCU, R. A. IV, 204. ◇ (Prin exagerare) *Doi dintre colaboratorii noştri... erau cît p-aci să se strice de rîs, citindu-şi pentru a şaptea oară articolele.* CARAGIALE, O. IV, 298.

— Şi: (popular) **şéptelea, şéptea,** (învechit şi regional) **şáptele, şápte, şeáptelea, şeăptea** num. ord.

— **Şapte**[1] **+ lea.**

ŞÁPTELEASPRĂDZEACE, ŞÁPTEASPRĂDZEACE num. ord. v. **şapteleasprezece.**

ŞÁPTELEASPREZECE, ŞÁPTEASPREZECE num. ord. (Învechit, în Transilv.; cu valoare adjectivală; precedat de art. ,,al", ,,a") Care se află între al şaisprezecelea şi al optsprezecelea. *În a şapteasprădzeace dzi luniei a doae, fu zi cînd rupseră-se fîntînile toate adîncului mare şi deşchiseră-se ferestrile ceriului.* PO 30, cf. 32. *Voi lăsa o ploaie de foc în lura lui priere, a şapteasprădzeace dzi* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 48/16. *În al şaptăleasprezece an... au luat turcii ţara Oradea* (a. 1676). SCL 1953, 220. ◇ (Cu contragerea articolului posesiv) *La şepteleasprezece an.* JAHRESBER. IV, 300.

— Şi: **şápteleasprădzeace, şápteasprădzeace, şáptăleasprezeee, şépteleasprezece, şépteasprezece** num. ord.

— **Şaptelea + spre + zece.**

ŞÁPTESPCE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞÁPTESPE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞÁPTESPECE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞÁPTESPRE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞÁPTESPRECE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞÁPTESPRECELEA, -CEA num. ord. v. **şaptesprezecelea.**

ŞÁPTESPREZECE num. card. Numărul care, în numărătoare, are locul între şaisprezece şi optsprezece.

1. (Cu valoare adjectivală; aşezat înaintea substantivului determinat) *Şeaptesprăzeace ani.* CANTEMIR, HR. 129, cf. LEX. MARS. 245. *După zece luni şi şeptesprezece zile de nestăpănire, senatul Romei şi ostaşii dimpreună au ales august pre Iulie.* ŞINCAI, HR. I, 86/18, cf. CLEMENS, LB, POLIZU. *Ziceai că eşti de şeptesprezece ani.* NEGRUZZI, S. III, 73. *Eram de şaptesprezece ani.* EMINESCU, O. IV, 543, cf. CARAGIALE, O. III, 2. *În postul Crăciunului împlineşte şaptesprezece ani.* DELAVRANCEA, T. 135, cf. VLAHUŢĂ, O. A. III, 12, DDRF, ALEXI, W., TDRG, AGÎRBICEANU, A. 46, CADE. *Fetişcana ... de şaptesprezece ani încheiaţi, se prinsese lîngă el în horă.* REBREANU, R. I, 128. *Am şaptesprezece trofee.* SADOVEANU, O. XV, 65. *Era în ceata lui Tunsu de la şaptesprezece ani.* CAMIL PETRESCU, O. III, 318. *Sarmiza avea şaptesprezece ani.* STANCU, R. A. II, 408. *Nici n-a împlinit bine şaptesprezece ani.* VINEA, L. II, 36. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Acum la paisprezece ani e înalt ca unul de şaptesprezece.* CAMIL PETRESCU, O. II, 576. (L o c. a d v.) **Cît şaptesprezece** = foarte mult. *Oşlobanu, care mînca cît şeptesprezece, ne cam pusese pe gînduri.* CREANGĂ, A. 100, cf. id. P. 262.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Treisprezece şi cu patru fac şaptesprezece.*

3. (Precedat de prep. ,,de" şi urmat de ,,ori", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) Cf. LB. *De şaptesprezece ori.*

4. (Precedat de ,,cîte", intră în componenţa numeralului distributiv corespunzător) *Au primit cîte şaptesprezece lei.* ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Sosesc în grupuri de cîte şaptesprezece.*

5. (Cu valoare de numeral ordinal; aşezat după substantivul determinat) Al şaptesprezecelea, a şaptesprezecea. *A citit pînă la pagina şaptesprezece.* ◇ (Cu elipsa substantivului determinat, subînţelegîndu-se de obicei ,,ora", ,,ziua", ,,data") *În luna lui mart, în şeptesprăzeace au stătut împărat.* CANTEMIR, HR. 296. *E şaptesprezece fără un sfert.* PREDA, D. 118.

— Şi: (popular, forme prescurtate) **şáptesprece** (accentuat şi *şaptespréce* ALR I 226, ALR II 2 315/27), **şáptespre** (ALR I 226/885), **şáptespce** (ib. 226/708, 744, 748, 940, 980), **şáptespece** (TEAHA, C. N. 93), **şáptespe** (id. ib.), **şáptеşpe,** (învechit) **şéptesprăzeace, şeáptesprăzeace,** (regional) **şéptesprezece** (accentuat şi *şeptesprézece* ALEXI, W., TDRG) num. card.

— **Şapte**[1] **+ spre + zece.**

ŞÁPTESPREZECELEA, -CEA num. ord. (Precedat de art. ,,al", ,,a") Care se află între al şaisprezecelea şi al optsprezecelea.

1. (Cu valoare adjectivală) *Anul al şaptesprezecilea... al domniei lui io Costandin Basarabă-Voievod.* R. GRECEANU, CM II, 138, cf. LB 633. *La începutul veacului al şaptesprezecilea.* CR (1829), 1/1, cf. POLIZU, CADE. *Am la mine o broşură rară a unui schivnic leah din veacul al şaptesprezecelea.* SADOVEANU, O. XVI, 222-cf. 315. *Era o mobilă florentină din veacul al şaptesprezecelea.* VINEA, L. I, 345. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Al şeaptesprăzeacelea au fost consul iarăş alt Valerie Flaccus.* CANTEMIR, HR. 121. *A mai căzut încă una. E a şaptesprezecea.* SEBASTIAN, T. 139.

2. (La f.; urmat de ,,parte", intră în componenţa numeralului fracţionar corespunzător) *A primit a şaptesprezecea parte din bani.*

3. (La f.; urmat de ,,oară" şi adesea precedat de prep. ,,pentru", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) Cf. LB 633. *A şaptesprezecea oară.*

— Şi: (popular, forme prescurtate) **şáptesprecelea, -cea** (POLIZU), **şápteşpelea, -pea** num. ord.

— **Şaptesprezece + lea.**

ŞÁPTEŞPE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞÁPTEŞPELEA, -PEA num. ord. v. **şaptesprezecelea.**

ŞAPTEZÉCI num. card. (Adesea în componenţa unor numerale cardinale compuse) Numărul care, în numărătoare, are locul între şaizeci şi nouă şi şaptezeci şi unu.

1. (Cu valoare adjectivală; aşezat înaintea substantivului determinat, de care se leagă prin prep. ,,de") *Şaptedzeci de călăraşi şi doao sute de săgetători.* COD. VOR. 53/12. *Şaptedzeci de ani (şeptedzeci* S, *şeaptedzece* V). PSALT. 189. *Acolo adunatu-se-au... stoluri de apostoli... cu şaptezeci de ucenici ai lui Hristos.* CORESI, EV. 176, cf. 133. *După aceea va chema Dumnedzeu şeaptedzeci de apostoli* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 461/20. *Om bătrîn, ca de şaptedzăci de ani.* NECULCE, L. 87, cf. 136, ANON. CAR., LEX. MARS. 246, CLEMENS, DRLU, LB. *Numitul arendaşi au făcut şaptezăci de cară de porumbi* (cca 1830). IORGA, S. D. VII, 19, cf. POLIZU. *Sînt şaptezeci de spînzurători nouă la Tiburn.* NEGRUZZI, S. III, 265. *Această infracţiune la regulele urmate acum de şeaptezeci de ani produce o mare indignaţiune printre boierii români.* ODOBESCU, S. I, 296. *Alexandru Machedon... străbate triumfător Asia şi Africa, poruncind să se ridice... şaptezeci de cetăţi.* CARAGIALE, O. III, 95. *Şaptezeci de muşterii Îşi depun ... A lor mici economii.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 178, cf. DDRF, ALEXI, W. *Eu am şaptezeci şi trei de ani.* ANGHEL, PR. 119. *Lucrează cu şaptezeci de băieşi.* AGÎRBICEANU, A. 127, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Stăpînul meu avea şaptezeci de ani cel puţin.* TOPÎRCEANU, P. O. 120. *Mi-au dat şaptezeci de zloţi.* SADOVEANU, O. X, 171. *Avea şaptezeci şi opt de ani.* CĂLINESCU, E. O. II, 190, cf. RALEA, S. T. I, 9. *Nu mai avea dinţi la şaptezeci de ani.* CAMIL PETRESCU, O. II, 364. *Şaptezeci şi şapte de ouă nu pot să ţină cît lumea.* TUDORAN, O. 37. *Pentru mîndra cea din colţ Mîncai şeptezeci de zloţi.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 376. (Învechit; aşezat după substantivul determinat)

Ai să trăieşti ani şaptezeci. SADOVEANU, O. XVIII, 40. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Mult n-au să mai aştepte, că au bătut şaptezeci.* REBREANU, R. I, 49. *Am împlinit şaptezeci în vara asta.* SADOVEANU, O. XVI, 52. *Ce înălţime? — Un metru şaptezeci şi opt.* VINEA, L. I, 269. ◇ (Prin exagerare, indică un număr mare şi nedeterminat) *Se trezi înamorat ca şeptezeci de amorezi.* ALECSANDRI, O. P. 76. *Cel care-şi scurtează vinerea părul place lui Alah, care depărtează de către el şaptezeci de năcazuri de tot felul.* SADOVEANU, O. XVI, 271. *Un singur turc călare băga spaima într-un conac cu şaptezeci de slugi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 31.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Patruzeci şi cu treizeci fac şaptezeci.*

3. (Precedat de prep. ,,de" şi urmat de ,,ori", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) Cf. LB. *De şaptezeci de ori..*

4. (Precedat de ,,cîte", intră în componenţa numeralului distributiv corespunzător) *Am primit cîte şaptezeci de lei.* ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Veneau în grupuri de cîte şaptezeci.*

5. (Cu valoare de numeral ordinal; aşezat după substantivul determinat) Al şaptezecilea, a şaptezecea. *Pagina şaptezeci.*

— Şi: (popular) **şeptezéci,** (învechit şi regional) **şeaptezéci,** (învechit) **şeaptezéce** num. card.

— **Şapte**[1] + **zece.**

ŞAPTEZÉCILEA, -CEA num. ord. (Precedat de art. ,,al", ,,a") Care se află între al şaizeci şi nouălea şi al şaptezeci şi unulea.

1. (Cu valoare adjectivală) Cf. LB 632, POLIZU, CADE. *Pieirea trupului său... s-a întîmplat cînd a numărat a şaptezecea toamnă.* SADOVEANU, O. XVI, 223. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *A venit cel de al şaptezecilea din grup.*

2. (La f.; urmat de ,,parte", intră în componenţa numeralului fracţionar corespunzător) *A şaptezecea parte dintr-o cantitate.*

3. (La f.; urmat de ,,oară" şi adesea precedat de prep. ,,pentru", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) *A şaptezecea oară.*

— **Şaptezeci** + **lea.**

ŞAR[1] s. n. **I. 1.** (Regional) Şir **(A I 1).** Cf. SCRIBAN, D. *Un şar de cireşi în livadă.* id. ib.

2. (Regional) Linie, dungă. *Un şar tras cu crida pe postav.* SCRIBAN, D. *După ce ,,ciubăru-i gardinat", ,,măsură fundu cu masurili", ,,faci o şară cu masurili", taie fundul ,,pi şară" şi ,,pure fundul pi locu gardirului".* ARH. FOLK. V, 114, cf. ALR II 6 697/95.

3. (Regional) Hotar (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184) între două fîneţe (CV 1950, nr. 4, 42).

4. (Prin Maram.; în sintagma) *Şarul apei* = firul apei v. f i r. Cf. ARVINTE, TERM. 167.

II. Nume dat adînciturii alungite care se face pe diferite obiecte:

a) (Prin Mold.) Şănţuleţ făcut pe scîndură cu rindeaua. Cf. GLOSAR REG.

b) (Regional) Şănţuleţ prin care se scurge mustul din teasc. Cf. DAMÉ, T. 82, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

c) (Prin Mold.) Fiecare dintre crestăturile făcute cu ciocanul în piatra morii. Cf. DAMÉ, T. 153, TDRG, DR. V, 393, 394, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *şaruri.* — Şi: **şără** s. f.

— Cf. magh. s o r ,,şir", scr. š a r a ,,dungă".

ŞAR[2] s. n. **1.** (Învechit) Vopsea, culoare. Cf. ST. LEX. 173[r]/1. *Zugravii au luat de i zugrăvesc cu şarurile în obraz prunces.* DOSOFTEI, MOL. 86[v]/15. *Împăratul dedesupt scrise mic slobodzire, cu şar roşiu.* MOLITVENIC (sec. XVII), 306. *Bine ştia, că cele de multe ori amăgele şi minciunoase văpsele toată zugrăvala şi chipul adevărului scîrnav au muruit, şi la cel luminos chip şi a adeverinţii figură a vinii preste putinţa şarurilor a fi, zicea.* CANTEMIR, IST. 326, cf. DHLR II, 529, IORDAN, T. 131, SCRIBAN, D. ◇ F i g. *Podobind frămseaţea s[u]fl[e]tului cu şarurile bunătăţălor.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 208[v]/12.

2. (Învechit şi regional) Nume dat unor substanţe colorate:

a) Realgar. *De molimă se pisează şar şi aurpigment şi se amestecă în hrana vitelor.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 15, cf. MACAROVICI, CH. 317. ✦ P. e x t. (Prin Bucov.) Pămînt roşu, care conţine realgar. Cf. IORDAN, T. 131, GLOSAR REG. ✦ Arsenic. Cf. DDRF, ŞĂINEANU, D. U., ŞEZ. II, 43.

b) Piatră-vînătă. Cf. MACAROVICI, CH. 384, MAT. FOLK. 1581. *Cînd eram mici, ne da în gît cu şar şi cu ţeperig.* BOCEANU, GL. ◇ (Într un descîntec) *Cu vin şi cu rachiu te-am îmbătat, Cu tămîie neagră te am tămîiat, Cu şar te am însemnat, Cu piper te-am ardeiat, De la (cutare) te am alungat.* MAT. FOLK. 646.

c) Cocleală. *Cuprul espus la aer sau pus în contact cu acide se strică, adică se acopere cu o materie verde numită şar sau cocleală.* BARASCH, I. N. 51/11.

3. (Regional) Cretă roşie (Rodna—Năsăud). BUL. FIL. VI, 149.

— Pl.: *şaruri.*

— Din slavonul шаръ.

ŞAR[3] s. n. v. **şal**[1].

ŞAR[4]**, -Ă** adj. (Prin Ban.; despre animale) Pestriţ; bălţat. Cf. H XVIII 267, 268, ALR I 1 492/12, ALR SN II h 277/36.

— Pl.: *şari, -e.*

— Din scr. **šaren, šara.**

ŞARABÁNĂ s. f. (Mold.) Căruţă mare folosită mal ales la transportul poverilor. Cf. PAMFILE, A. R. 140, PASCU, S. 297, DR. I, 291, CADE. *Mi am adus cu căruţa... marfa pînă la Liov. Iar la Liov am încărcat-o în şarabane nemţeşti.* SADOVEANU, O. VIII, 552, cf. SCRIBAN, D. *Bunicule, nu mă iei şi pe mine în şarabaua?* V. ROM. februarie 1954, 60. *Înaintea lor mergea scîrţiind o şarabană largă.* CAMILAR, N. II, 251, cf. id. C. P. 133, L. ROM. 1962, nr. 5, 55. *Iaga bou din brazdî sî sparii... ş-odată ńi-o-ntoarnî-n loc şî-ńi rupi capîtu la şarabanî.* GRAIUL, I, 546, cf. 545, ALR I 815/540, com. IORDAN.

— Pl.: *şarabane* şi *şărăbăni.* — Şi: (neobişnuit) **şarabáuă** s. f.

— Din ucr. **шарабан.** Cf. rus. ш а р а б а н.

ŞARABÁUĂ s. f. v. **şarabană.**

ŞARÁDĂ s. f. Un fel de ghicitoare care propune aflarea unui cuvînt cu ajutorul părţilor sau silabelor lui, fiecare dintre acestea avînd o semnificaţie proprie. Cf. CR (1830), 112[2]/45, VALIAN, V., CALENDAR (1847), 70/10, STAMATI, D., PROT.-POP., N. D. *Aveţi serate cu şarade, teatru... şi alte plăceri.* ALECSANDRI, S. 102, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *De şarade, enigme şi felurite probleme şi aritmogrife... nu mai pomenesc.* PAMFILE, C. 14, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Doamnă Luli, începu el rar, ca cineva care-i pe punctul de-a dezlega o şaradă.* TEODOREANU, L. 373. *Ai dezlegat şi ai publicat cele dintîi şarade în reviste.* PAS, Z. I, 164. ◇ E x p r. **A vorbi în şarade** = a vorbi aluziv, enigmatic, puţin inteligibil. DICŢ. ✦ F i g. Lucru greu de înţeles, neclar. *Le ajută să iasă din încurcătură, să răspundă la enigme, să dezlege şarade.* CARAGIALE, O. III, 61. *Ochii unei femei dezleagă şi mai iute şi mai lesne şarada vie. Pentru aceşti ochi... nu poate fi nimic ascuns.* SADOVEANU, O. XV, 197. *Îşi cîntăreşte atît de mult cuvintele, le sucoşte, le răsucoşte, că face din ele şarade.* PAS, Z. II, 185.

— Pl.: *şarade.*

— Din fr. **charade.**

ŞARAFÁN s. n. v. **sarafan.**

ŞARAFÍC s. n. (Prin Bucov.) Vestă femeiască cu mîneci. LEXIC REG. 118.

— Pl. : ?

— Cf. ş a r a f a n.

ŞARÁG s. n. v. **şirag.**

ŞARAMPĂU[1] s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞARAMPĂU[2] subst. v. **şarampoi**[2].

ŞARAMPLĂU s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞARAMPÓI[1] s. n. **I. 1.** (Regional) Dîră (de apă, de paie[1], de grăunţe etc.). Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 191, CIAUŞANU, V. 201. *Au mers pe şărămboiul de sînge pînă la el acasă.* ULRESCU, GL. ✦ (În forma *şarampău)* Urmă lăsată pe pămînt de roţile carului (Borşa—Vişeu de Sus). Cf. ALR I 814/361.

2. (Prin Munt. ; în forma *şărămboi)* Fîşie de pămînt rămasă nearată între brazde. Cf. UDRESCU, GL. *Aoleo, ce şărămboaie mi a lăsat desmeticu-ăla!* id. ib.

3. (Regional) Brazdă mare (Frumoasa—Zimnicea). Cf. cv 1951, nr. 6, 30. *Cînd ai arat ai făcut nişte şarampoaie că toată lumea o să rîdă de tine.* ib.

4. (Munt., Olt. şi prin Dobr.) Şir (neregulat) de rîuri la cămaşă, la ie etc. Cf. H II 254, CIAUŞANU, V. 201, COMAN, GL., LEXIC REG. 47, II, 17, 32. *Un şărămboi de flori de mătase ocolea poalele cămăşii de jur împrejur.* UDRESCU, GL. ✦ (Regional) Cusătură mare (Frumoasa—Zimnicea). Cf. cv 1951, nr. 6, 30.

5. (Prin Munt. ; ironic ; în forma *şărămboi)* Desen, zugrăveală cu linii mari, groase, neregulate. Cf. UDRESCU, GL. *Ce şărămboaie ai făcut aici?* id. ib.

6. (Prin sud-vestul Transilv. ; la pl. ; în forma *şărămpaie ;* în sintagma) *Şărămpaie de foc* = fulgere. Cf. ALR I 1 245/831.

II. 1. (Regional, mai ales în Transilv.) Şanţ[1] pentru scurgerea apei. Cf. LB, LM, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CV 1951, nr. 3, 46, CHEST. IV 40/49, ALR II 2 552/36, MAT. DIALECT. I, 95, TEAHA, C. N. 269. ✦ (Regional) Şanţ[1] prin care se scurge din grajd zeama de la gunoiul vitelor. Cf. ALR II 5 679/36, 47, 362. ✦ (Regional ; în forma *şărămpău)* Şanţ[1] făcut cu săpătoarea, în care se pun cartofii (Sereca—Orăştie). MAT. DIALECT. I, 268.

2. (Regional) Nume dat adînciturii alungite care se face pe diferite obiecte :

a) Şănţuleţ prin care se scurge mustul din teasc (Dobra—Deva). Cf. ALR II 6 138/105.

b) Fiecare dintre crestăturile făcute cu ciocanul în piatra morii (Petreştii de Jos — Turda). Cf. ALR II 6 782/250.

III. (Art. ; prin Dobr. şi sudul Mold.) Numele unui dans popular ; melodie după care se execută acest dans. *Vioara zicea o melodie săltăreaţă... Notele săreau răsfăţate, ca în şirimboiu.* PÎRVESCU, C. 48, cf. 188, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 145, H VI 17, SEVASTOS, N. 282.

— Pl. : *şarampoaie.* — Şi : **şarampău** (BARCIANU, ALEXI, W., ALR I 814/361, ALR II 6 782/250, MAT. DIALECT. I, 95 ; pl. *şarampauă* ALR I 814/361, ALR II 6 782/250, MAT. DIALECT. I, 95), **şaramplău** (CV 1951, nr. 3, 46, TEAHA, C. N. 269), **şarîmpău** (L. COSTIN, GR. BĂN. 191), **şărămpău** (ALR II 2 552/36, 5 679/47, 362, MAT. DIALECT. I, 268 ; pl. *şărămpeie* ALR II 2 552/36, MAT. DIALECT. I, 268), **şărămbói, şărimpău** (ALR II 5 679/36, 6 138/105 ; pl. *şărîmpeie* ib. 5 679/36 şi *şărîmpăie* ib. 6 138/105), **şărîmpói** (H II 256), **şempărău** (LEXIC REG. 47 ; pl. *şempăraie* ib.), **şirimbói** (pl. şi *şirimboiuri* COMAN, GL.), **şirimpău** (LB, LM, GHEŢIE, R. M.), **şirîmbói** (CV 1951, nr. 6, 30), **şorîmpău** (CHEST. IV 40/49), **şorompău** (LB), **sarămpău** (ALEXI, W.) s. n.

— Cf. ş a r[1], ş a r a m p o i[2].

ŞARAMPÓI[2] subst. 1.S. m. (Popular) Par[1] **(1), stîlp,** bîrnă. *Dulapi de scînduri bine încheiate şi cu şarampoi pe dinafară.* AETHIOPICA, 54[r]/7. *Lemnul acesta... la lucruri şi zidiri ce să fac ca să steaie în ape, la şarampoii cei mai de jos şi la tălpi de lăptoace bine să are.* COD. SILV. 17. *Taie din pădure cinzeci de mii şarampoi, fieştecare să fie de un stat de om.* BELDIMAN, N. P. I, 132/23, cf. CIHAC, II, 615, GANE, N. III, 145, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Un vechi hambar clădit pe şarampoi.* ap. TDRG. *Un şarampoi pe care nimeni n-ar fi putut să-l clintească.* D. ZAMFIRESCU, Î. 190, cf. ALEXI, W. *Fortificaţii secundare..., al căror interior era consolidat prin enormi şarampoi.* PÂRVAN, G. 470, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Era un pod... pe ştăici şi cu odgon legat de amîndouă ţărmurile în şarampoi de stejar.* SADOVEANU, O. XVIII, 168. *Să i se taie capul şi să l pună ia acolo într-o ţăpuşă de şarampoi din gardul de primprejurul curţii!* SBIERA, P. 139, cf. 140. *Să-ngrădească grădina... cu gard de şarampoi.* ŞEZ. I, 140, cf. XVIII, 151, I. CR. I, 121, com. FURTUNĂ, com. din BILCA—RĂDĂUŢI şi din STRAJA—RĂDĂUŢI, CHEST. II 271/274, ALR II/I MN 126, 3 840/514, 531, A VI 22, 26, LEXIC REG. 94. ✦ (Prin Bucov.) Leaţ ; ulucă. Cf. ŞĂINEANU, D. U., ŞEZ. V, 127, ALR II/I h 268/386. ✦ P. a n a l. (Prin nord-estul Olt. ; la pl. ; în forma *şerămpoaie)* Cuie foarte mari. Cf. VÎRCOL, V.

2. Subst. (Regional) Iesle (pentru oi), avînd forma unui coş, făcută din nuiele împletite în jurul unor beţe înfipte în pămînt. Com. din HORODNICU DE JOS—RĂDĂUŢI.

3. S. n. (Maghiarism regional ; în forma *şorompou)* Barieră la intrarea în oraş (Negreşti — Baia Mare). ALR SN III h 907/346.

— Pl. : (m.) *şarampoi* şi (regional, n.) *şarampoaie* (A VI 22, 26), *şarampoiuri* (ib.). — Şi : (regional) **şarampău** (CIHAC, II, 615, GHEŢIE, R. M.) subst., **şerămpói** (VÎRCOL, V. ; pl. *şerămpoaie* id. ib.) s. n., **şerempláu** (LEXIC REG. 94), **şorompău** (CHEST. II 271/274) s. m., **şorompóu** (ALR SN III h 907/346 ; pl. *şorompauă* ib.) s. n., (suspect) **şarampón** (ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U.) s. n.

— Din magh. **sorompó** (dial. *sarampó).*

ŞARAMPÓN s. n. v. **şarampoi**[2].

ŞARÁN s. m. (Regional) **1.** Crap *(Cyprinus carpio carpio).* Cf. D. BOGDAN, GL. 107, LB, POLIZU, CIHAC, II, 387. *Bătrîna pîrpălea în spuză doi şarani frumoşi şi graşi.* CONTEMPORANUL, VI[1], 31, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ANTIPA, F. I. 114, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BĂCESCU, P. 54, C. ANTONESCU, P. 23. *Se scufunda... în „dălbine" să scoată de sub „copte" peşti, somni, şărani, ori cîte-o haică grasă.* V. ROM. aprilie 1963, 21, cf. H I 85, IV 177, XVIII 74, 277, 287, 304, com. FURTUNĂ, ALR I 1 746/1, 30, 40, 51, 59, 87, 402, ALR II 6 239/2, 36, 47, 53, 64, 76, 105, 316.

2. Ţipar *(Misgurnus fossilis)* (Almaş—Brad). ALR I 1 745/65.

3. Nume dat unui peşte mare (Mănăstireni—Botoşani). Com. FURTUNĂ. *Am prins un şaran de doi coţi.* ib.

— Pl. : *şarani.* — Şi : **şerăn** (LB, POLIZU, CIHAC, II, 387, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, BĂCESCU, P. 54, H IV 177, XVIII 74, 287, 304, ALR II 6 239/105), **şirán** (BĂCESCU, P. 54) s. m.

— Din bg. **шаран,** scr. **šaran,** ucr. **шаран.**

ŞARÁNT s. n. v. **şaranţ.**

ŞARÁNŢ s. n. (Maram.) Par[1] **(1),** stîlp, bîrnă. Cf. CV 1951, nr. 3—4, 44, ALR II/I MN 126, 3 840/353, ALR II 6 429/353, ARVINTE, TERM. 167, LEXIC REG. 22, GLOSAR REG. ✦ (Regional) Uşor (la uşă) (Cămărzana—Satu Mare). *Înainte de a pleca la biserică, mireasa care nu vrea să aibă copii pune mîna pă şăranţ, la uşă.* ARH. FOLK. I, 155, cf. 235. ALR I 654/343.

— Pl.: *şaranţuri* şi (m.) *şaranţi*. — Şi: **şaránt** (ARVINTE, TERM. 167, GLOSAR REG.; pl. *şaranturi* GLOSAR REG.), **şeránţ** (LEXIG REG. 22; pl. *şeranţuri* ib.) s. n.

— Cf. ş a r a m p o i[2].

ŞĂRĂ s. f. v. **şar[1]**.

ŞARĂRÍU, -ÍE adj. (Prin nord-estul Olt.) Albastru-deschis. Cf. CIAUŞANU, V. 200.

— Pl.: *şarărti*.

— Şar[2] + suf. *-ăriu*.

ŞARBANÁ s. f. v. **şabana**.

ŞÁRBĂ s. f. v. **şerb**.

ŞÁRC[1] s. n. (Prin Ban. şi sud-vestul Transilv.) Balama. *O pus şarcuri noi la uşă*. L. COSTIN, GR. BĂN. 191, cf. CV 1951, nr. 5, 28, CHEST. II 156/5, 176/5, 404, ALR II/I MN 135, 3 890/36, 53, 64, 76.

— Pl.: *şarcuri*. — Şi: **şárcă** (ALR II/I MN 135, 3 890/53; pl *şărci* ib), **şárgă** (ib. 3 890/36; pl. *şărgi* ib.) s. f.

— Din scr. **šarka**. Cf. magh. s a r o k.

ŞARC[2] s. n. (Regional) **1.** Şanţ[1] făcut prin holdă pentru scurgerea apei (Baia—Lipova). Cf. CHEST. IV/68.

2. Loc adînc într-o apă stătătoare. Com. din BOCŞA—REŞIŢA.

— Pl.: *şarcuri*.

— Cf. ş a r[1].

ŞARCANTEU s. n. (Regional) Pinten (la cizmă) (Sînnicoară—Cluj). Cf. CV 1952, nr. 5, 39.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Din magh. **sarkantyú**.

ŞÁRCĂ s. f. v. **şarc[1]**.

ŞARÉGLĂ s. f. v. **şireglă**.

ŞARÉT[1] s. n. v. **şiret[2]**.

ŞARÉT[2] subst. (Rar) Cimbru *(Satureja hortensis)*. Cf. VALIAN, V. *Frunzuliţă de şaret*. MAT. FOLK. 89.

— Din fr. **sarriette**.

ŞARÉTĂ s. f. Trăsură uşoară (cu două roţi) trasă de un singur cal. V. c a b r i o l e t ă. [Mergem] *fără căruţă, fără şaretă, fără nimic?* GALAN, B. I, 83. *Şareta porni şi în curînd coti pe şoseaua care ducea la gară*. PREDA, D. 164, cf. DM, SCL 1960, 254. *Uite, eu sînt cu şareta, mergem întîi pe la noi pe la gospodărie şi apoi om tot urca la deal*. V. ROM. februarie 1964, 74.

— Pl.: *şarete*.

— Din fr. **charrette**.

ŞARF s. n. v. **eşarfă**.

ŞÁRFĂ s. f. v. **eşarfă**.

ŞARG, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj. (Despre părul[1] sau culoarea cailor; p. e x t. despre cai) Gălbui (D. BOGDAN, GL. 107, CIHAC, II, 527, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DER, H II 252, com. MARIAN, PĂSCULESCU, L. P. 375, CHEST. V/76, ALR I 1 492/93, 990, A V 14, VI 16, 26); (regional) roşcat (ALR I 1 492/129, 131, ALR SN II h 275); alb (ALR I 1 492/690, 700), alb-cenuşiu (ib. 1 492/424), cenuşiu (ib. 1 492, ALR SN II h 276/531); cu pete (albe, roşcate sau negre) (CHIRIŢESCU, GR. 254, H X 477, com. MARIAN, ALR I 1 492, ALR SN II h 277/386); înspicat (H VII 209, ALR I 1 492/394, 900, 926); (regional) şergaci. *Pe-un cal şarg încălecat, Pleacă vesel la domnie*. ALECSANDRI, P. II, 111, cf. III, 120, MÎNDRESCU, UNG. 103. *Culoarea şargă sau cafea cu lapte este atunci cînd părul peste tot corpul are o culoare galbenă*. ENC. VET. 189, cf. BL II, 48. *Vuluţă... strîngea la piept o pereche de hulubei, unul alb pătat cu roş ca un cal şerg, celălalt, vînăt*. BRĂESCU, A. 58, cf. 243. *Culorile calului sînt: „murg"..., „sur", „alb", ... „şarg"*. PRIBEAGUL, P P. 69. *Trece de cîteva ori cu calul lui înalt, şarg*. STANCU, D. 158, cf. id. R. A. II, 315, CL 1958, 120, 1960, 80, H I 129, II 12, 26, 116, 176, 243, III 14, 143, 226, X 535, XI 193, XIV 103, com. MARIAN, ALR I 1 492/266, 270, 320, 772, 932, 988, A V 14. ◇ (Despre părul[1] altor animale sau, rar, despre părul oamenilor) *Am doi moşnegi cu barba şargă, Cînd se-ntîlnesc se trag de barbă* (Pieptenii cu cîlţii). SBIERA, P. 320. *Căţeluşă şargă, tot cîmpul aleargă* (Coasa). ŞEZ. IV, 83, cf. XIX, 62, GOROVEI, C. 111.

2. S. m. şi f. Cal de culoare şargă (v. ş a r g **1**). Cf. ANON. CAR. *Acum treci înainte pe şargul tău călare*. ALECSANDRI, P. III, 381, cf. DDRF. *Înhămă pe şargul la poştalion*. CHIRIŢESCU, GR. 157, cf. CADE. *La dumneavoastră m-am abătut numai cu şargul pe care-l încalec*. SADOVEANU, N. F. 14. *Diii, galbenul ... Diii, şargul*. STANCU, D. 507. *Şargul rupea piatra cu copita*. BENIUC, V. A. II, 88. *Pe şarga şi-o cesălat*. ŞEZ. I, 108. *Şi tu, măre, ca să-mi scoţi, Tot pe şargul nebunul, Că nu-l ţine pămîntul*. MATEESCU, B. 50. *Fugea şarga... Mai iute ca o furtună*. PĂSCULESCU, L. P. 264, cf. 265, CABA, SĂL., com. MARIAN.

— Pl.: *şargi, -ge*. — Şi: **şerg, -ă** adj.

— Din magh. **sárga**.

ŞARGÁCI, -CE adj. v. **şergaci**.

ŞARGÁT, -Ă adj. v. **şergat**.

ŞÁRGĂ[1] s. f. **1.** (Prin Ban. şi Transilv.) Dungă; pată (**2**). *Gluga e făcută dintr-o lăstaviţă... din lînă cu bete (şărgi) negre sau vînăte*. LIUBA—IANA, M. 20. [Boul] *cel cu şărgi se zice şilean*. H XVIII 139. *Şerpele cu flori la urechi albe (pe spate cu) şargă neagră*. A III 1. *Vipera e tot aşa ca şerpele cu şargă vînătă pe circă*. ib.

2. (Prin sud-estul Ban. şi vestul Olt.) Cicatrice (în forma unei linii). *Ce şargă are omu ăsta pe obraz!* ALR I 1 492/1, cf. ib. 1 492/850.

— Pl.: *şărgi*.

— Cf. scr. š a r a.

ŞÁRGĂ[2] s. f. **1.** (Prin Transilv.) Verigă care se pune în botul porcului. Cf. PAŞCA, GL., ALR II 5 692/219.

2. (Regional; în forma *şarjă*) Cercel (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR SN IV h 1 201/219.

— Pl.: *şărgi*. — Şi: **şárjă** s. f. ALR SN IV h 1 201/219.

— Cf. ucr. c e p r a.

ŞÁRGĂ[3] s. f. (Rar) Marnă. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞÁRGĂ[4] s. f. v. **şarc[1]**.

ŞARGĂU s. m. v. **şergău**.

ŞARIÁJ s. n. Transportare a materialului aluvionar în curentul unei ape. Cf. LTR[2], DM, DN[2].

— Pronunţat: *-ri-aj*. — Pl.: *şariaje*.

— Din fr. **charriage**.

ŞARICĂ s. f. v. **saricâ**.

ŞARÍGLĂ s. f. v. **şireglă**.

ŞARIVARÍ subst. sg. (Franţuzism învechit, rar) Muzică discordantă; zgomot asurzitor. *Toate instrumentile mergea crescendo, şi sfîrşitul s-au încheiat cu un şarivari mai spărios decît trîmbiţa îngerului judecăţii de pe urmă*. GTN (1836), 107[1]/24, cf. STAMATI, D., RUSSO, S. 157, LM, BARCIANU, ALEXI, W.

— Din fr. **charivari**.

ŞARÎMPĂU s. n. v. **şarampoi[1]**.

ŞARJÁ vb. I. Tranz. (Folosit şi absol.) **1.** (Despre cavalerie) A ataca cu violenţă (folosind arme albe). Cf. BARCIANU, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Escadroane de jandarmi călări şarjează manifestaţiile şomerilor.* C. PETRESCU, O. P. II, 191, cf. SCRIBAN, D. [Mulţimea] *fu şarjată... de escadroane de călăreţi cu lăncile în cumpănire.* CAMIL PETRESCU, N. 23. *Turcii au încercat să treacă, şarjînd în galop.* id. O. III, 295, cf. 513. ◇ Fig. *Peştele şarjează cu furie în toate părţile, sare nebuneşte în aer.* VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 19.

2. (Franţuzism învechit, rar; complementul indică persoane) A însărcina (cu o misiune). Cf. ALEXI, W.

3. (Complementul indică personaje literare, situaţii etc.) A înfăţişa într-o formă caricaturală, exagerată. *Artistul comic uzează... de dreptul... de a exagera, de a şarja.* IBRĂILEANU, S. L. 75. *În Muza de la Burdujeni, C. Negruzzi... se arată critic, şarjînd însă ca şi Alecsandri.* id. SP. CR. 110.

4. (Rar; complementul indică arme de foc) A încărca. Cf. ŞĂINEANU, D. U.

— Prez. ind.: *şarjez.*

— Din fr. **charger.**

ŞARJÁBIL, -Ă adj. (Despre metale) Care poate fi folosit la încărcarea unui furnal. Cf. DN[2].

— Pl.: *şarjabili, -e.*

— Cf. şarjă.

ŞARJÁRE s. f. Acţiunea de a şarja şi rezultatul ei. Cf. şarja **(3).** *Şarjarea lui Rică şi felul şarjării este expresia aversiunii lui Caragiale pentru personagiul său.* IBRĂILEANU, S. 56. *De obicei şarjarea femeii constă mai mult în şarjarea caracterelor feminine în genere.* id. S. L. 43. *Şarjarea exagerată a personagiilor duce la falsificarea adevăratului sens al operei.* CONTEMP. 1952, nr. 178, 6/4.

— Pl.: *şarjări.*

— V. **şarja.**

ŞÁRJĂ[1] s. f. **I.** (Franţuzism învechit, rar) Funcţie; grad militar. *Făcu toate treptele militari de rang pînă ce ajunsă la şarja presente de general.* TELEGRAFUL (1855), 92[2]/27, cf. LM, ALEXI, W.

II. 1. Atac violent al cavaleriei (cu arme albe). *În timpul ieşirii din sat, cavaleria otomană le dă o şarjă.* BOLINTINEANU, ap. CADE, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *Ofiţerii erau invitaţi să asistela „Fantasia", şarjă de călăreţi pe cai albi.* BRĂESCU, A. 230, cf. SCRIBAN, D. *Ordonă o şarjă de cavalerie cu latul săbiei.* CAMIL PETRESCU, O. III, 294. *O şarjă nemiloasă aruncă îndărăt primele şiruri de manifestanţi.* V. ROM. ianuarie 1954, 194. *Fulga a luat parte la şarja de la Robăneşti.* VINEA, L. II, 82, cf. DER. ✦ Fig. Atac (violent) prin scris, caricaturi etc. *O singură comedie n are semnificaţia de a fi o şarjă directă împotriva liberalismului.* IBRĂILEANU, SP. CR. 227. *Acest teatru de copii este o şarjă la adresa capitalismului.* SAHIA, U.R.S.S. 130. *A fost într-adevăr Russo doar un „luptător ocazional", executor al unei şarje întîmplătoare, rămasă fără ecou într-o revistă efemeră?* VARLAAM — SADOVEANU, 213. ✦ (Sport) Atac impetuos asupra adversarului. Cf. DN[2].

2. (Rar) Semnal dat pentru începerea atacului. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

III. 1. Înfăţişare caricaturală, exagerare (în prezentarea literară, scenică etc. a unui personaj, a unei idei etc.). *În comediile destinate burgheziei, linia se menţinea superficială şi accentul era pus pe şarjă.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 22/4. *Satira, şarja caricaturală îi sînt* [lui Dickens] *şi aici mijloace literare familiare.* V. ROM. ianuarie 1954, 268. *Stridenţele şi şarja abuzivă au transformat un text satiric sobru într-o parodie penibilă.* ib. septembrie 1963, 180.

2. Lucrare, creaţie în care se caricaturizează. *În aceeaşi sară, Gh. Becescu-Sylvan a prezentat cu brio, într-o şarjă improvizată, cenaclul Macedonski.* SADOVEANU, O. XVI, 525, cf. DER. *Este şarja cea mai spirituală din cîte s-au scris la noi pe tema neseriozităţii presei de informaţie de altădată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 117, 5/2. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Nu numai în desenele şarjă, dar chiar în unele portrete veritabile, el interpretează... îndrăzneţ figura.* OPRESCU, S. 98.

IV. (Rar) Încărcătură a unei arme. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE.

V. (Ind.) Încărcătură normală de minereu, fondanţi şi combustibil a unui cuptor metalurgic; cantitate de metal lichid obţinut din această încărcătură. *Fosforul se găseşte în şarjă sub formă de fosfat.* IOANOVICI, TEHN. 39, cf. 35. *În cea de a treia zi de la aprindere a fost scoasă prima şarjă, primul şuvoi de fier.* CONTEMP. 1948, nr. 107, 7/4, cf. CV 1949, nr. 2, 16. *Au elaborat prima şarjă la noul furnal.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 637. *Nu peste multă vreme a început să dea şarje mai bune.* V. ROM. aprilie 1955, 248. *Mai deasă i şarja de oţel.* BENIUC, V. A. II, 195, cf. DAVIDOGLU, C. 35, DER. ✦ Proces de încărcare, prelucrare şi scoatere a materialului din cuptorul metalurgic. Cf. DL, DM.

— Pl.: *şarje.*

— Din fr. **charge.**

ŞÁRJĂ[2] s. f. v. **şargă[2].**

ŞARLAH subst. (Învechit, rar) Scarlatină. *Între boalele lipicioase numeră încă unii: scorbutu,... şarlahu.* CALENDARIU (1844), 71/17.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Din germ. **Scharlach.**

ŞARLÁI s. m. v. **şerlai.**

ŞARLATÁN s. m. Persoană necinstită care îşi atinge scopurile profitînd de naivitatea sau de buna-credinţă a cuiva, escroc; impostor; (regional) pasmarghiol. V. **şiret[3], şmecher (1), şnapan, şalvir[1], panglicar (2), papugiu (2), păpuşar (2).** *Şarlatanii... sînt şi buni doftori.* CUGETĂRI, II, 44[r]/1, cf. 38[r]/24. *Sînt cei mai vestiţi şarlatani şi cei mai mari şăreţi ce să pot găsi.* IST. AM 93[r]/3. *Mai mult urea pre el sofiştii un soi de ciarlatani filosoficeşti, carii pe vremea aceea în mare vază era.* NICOLAU, P. 101/13. *Eşti curat un cearlatan, un nebun, un învenînător... şi în viaţa ta n-ai încetat de a fi un mijlocitor de intrige amoroase.* HELIADE, D. J. 47/21. *Înşelăciunea şarlatanilor.* PISCUPESCU, O. 46/12. *Să se păzească fieştecare de picături, care mulţi şarlatani le vind pentru friguri.* DIETET. 82/23, cf. VEISA, I. 177/1. *Şarlatani şi proroci mincinoşi, cari au bucurie să samene zîzanie între naţii.* FL (1838), 22[2]/18. *Aşa zisesă acel şarlatan.* ASACHI, PED. 59/21. *Şarlatanii... nu s-au cuprins niciodată cu altceva, decît... cu alchimia... sau cu lungimea vieţii, înşelînd neruşinaţi pe public.* VASICI, M. I, 5/13, cf. II, 257/11. *De 5 ani de cînd mă tăvălesc pe aice am înfăţoşat publicului în veci un om cinstit, iar nu un şarlatan.* PR. DRAM. 193. *Un şarlatan din Galiţia le construise* [băile de abur] *atît de mizerabil.* BARIŢIU, P. A. III, 33. *Dacă Sanuto cutează a se apropia de mine prin astfel de mijloace este un cearlatan.* LĂZĂRESCU, S. 82/23, cf. 69/13. *Este lucru de rîs ca, în puterea diplomei sale, fiecare... să aibă dreptul să se constituie cearlatan.* MAN. SĂNĂT. 5/5, cf. 157/13, STAMATI, D. *Dar de a întorna şi răsturna o limbă împotriva trasului ei este altă chestie: chestie de pedanţi, de neştiitori, de şarlatani sau de mişăi.* RUSSO, S. 85, cf. BARASCH, I. 171/6, POLIZU, BOLLIAC, O. 203, ROMÂNUL (1858), 135[2]/39. *Nu am putut fi admiratorul dibacilor şi şarlatanilor.* GHICA, S. 143. *Dacă învăţămîntul economiei politice ar fi fost mai răspîndit, aceşti ciarlatani ... n-ar fi avut creditul ce l-au uzurpat cîteodată.* I. IONESCU, M. 11. *Cîţi şarlatani au prosperat!* ALECSANDRI, S. 164, cf. COSTINESCU, BOLINTINEANU, O. 465, LM. *Aceste cărţi încăpînd pe mîna unor şarlatani ignoranţi,*

ai să auzi vorbindu se că fac minuni ca sfinţii. CREANGĂ, O. 109. *Ce uşor i-ar fi unui şarlatan... să-l ducă de nas!* CARAGIALE, O. IV, 186, cf. III, 78. *Tu... eşti mare şarlatan.* CONTEMPORANUL, III, 825. *E şarlatanul ce-a fost mai iscusit. Fiindcă să înşele putu mai cu-nlesnire Aci prin îngîmfare, aci prin linguşire.* MACEDONSKI, O. I, 169. *Ei îşi croiesc drum larg, dînd la o parte... pe şarlatani şi pe chilipirgii.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 182, cf. DDRF. *Maiştri renumiţi de vorbe şi... şarlatani.* NECULUŢĂ, Ţ. D. 97. *Şarlatan a fost şi hoţ!* COŞBUC, P. II, 304, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., IBRĂILEANU, SP. CR. 80. *Filozofii erau puşi... pe aceeaşi treaptă cu „bărbierii"... şi patronii, „lecuind" şi ei, ca şi alţi şarlatani.* DR. IV, 170. *Spune mi că eşti un şarlatan, spune-mi că înşelăciunea a fost meseria ta.* ARDELEANU, U. D. 137, cf. BABEŞ, O. A. I, 618, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şarlatanul ăsta care a înşelat pe toţi moşnegii munteni şi le-a luat pădurile pe nimic!* GALACTION, O. 103. *Toţi oamenii aceştia care ocolesc orice control şi-ţi spun la fiece pas „ai încredere în mine" sînt de regulă nişte şarlatani.* CAMIL PETRESCU, T. II, 184, cf. I, 74, G.M. ZAMFIRESCU, SF. M.N. I, 37. *De îndată ce un om are o viziune mai largă, devine astrolog, şarlatan... sau nebun!* SEBASTIAN, T. 294, cf. SADOVEANU, O. IX, 271, SCRIBAN, D. *De cînd se trec pe lume anii Nu au lipsit, ştiut e, şarlatanii.* ARGHEZI, S. V, 61. *Umanist şi orator dibaci..., dar..., parazit, şarlatan.* VIANU, S. 140. *Cît despre buna părere, vă asigur că este exagerată şi aş fi într-adevăr un şarlatan... dacă n-aş combate-o.* VINEA, L. I, 27, cf. H II 32, ALR I 1 552/600, 798, 984, 986, 1 558/596, ALR II 3 726/235, ALR SN V h 1 252. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Trebuie să ştie şi el, şarlatanul de popă..., omul de nimic care minte de două mii de ani.* ARDELEANU, U. D. 67. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Rude şi amici Ai persecutat... Doctor şarlatan, Ministru duşman.* ALEXANDRESCU, O. I, 367. *Medicul şarlatan... te adapă cu cele mai periculoase veninuri.* FILIMON, O. II, 134.

— Pl.: *şarlatani.* — Şi: (învechit) **cearlatán** (scris şi *ciarlatan)*, **ţarlatán** (CUGETĂRI, II, 38[r]/24), (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **şărlatán** (ALR SN V h 1 252/414), **şărlătán** (ALR II 3 726/235, ALR SN V h 1 252/531) s. m.

— Din fr. **charlatan.** — **Cearlatan** < it. **ciarlatano.** — **Ţarlatan** < ngr. **τσαρλατάνος.**

ŞARLATÁNCĂ s. f. (Rar) Escroacă (v. e s c r o c); impostoare (v. i m p o s t o r). Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şarlatance.*

— **Şarlatan** + suf. *-că.*

ŞARLATANERÍE s. f. (Astăzi rar) Şarlatanie **(1).** Cf. ALBINEŢ, M. 24/21. [Învăţăturile] *nu sînt alt decît nişte şarlatanerii din cele mai însemnate.* TÎMPEANUL, G. 49/1. *Cîştigă autorului său pe lîngă celelalte şarlatanerii o sumuliţă de una sută mii fiorini.* VASICI, M. I, 13/30. *Astăzi numai neghiobia poate să îmbrăţişeze acele spăimîntătoare cearlatanerii.* MAN. SĂNĂT. 343/25, cf. COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE 1245, SCRIBAN, D. 1276.

— Pl.: *şarlatanerii.* — Şi: (învechit) **cearlatanerie** s. f.

— Din fr. **charlatanerie.** — **Cearlatanerie** < it. **ciarlataneria.**

ŞARLATANÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) De şarlatan; făcut cu scopul de a înşela. *Minunata ispravă a Putoiencei noastre fusese numai o momeală şărlătănească.* I. BOTEZ, B. I, 24, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şarlatanești.* — Şi: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **şărlătănésc, -eáscă** adj.

— **Şarlatan** + suf. *-esc.*

ŞARLATANÉŞTE adv. (Rar) Ca şarlatanii, în felul şarlatanilor. Cf. SCRIBAN, D.

— Şi: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **şărlătănéşte** adv. SCRIBAN, D.

— **Şarlatan** + suf. *-eşte.*

ŞARLATANÍE s. f. **1.** Faptă de şarlatan; (astăzi rar) şarlatanerie, (învechit, rar) şarlatanism **(1).** V. ş i r e t e n i e[1] **(2)**, ş i r e t l i c **(1)**, ş m e c h e r i e **(2)**, ş ă l v i r i e, ş o l t i c ă r i e, p e h l i v ă n i e. Cf. VEISA, I. 177/1, POLIZU, DELAVRANCEA, T. 207, DDRF, BARCIANU. *Vezi dumneata şarlatania dracului!* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 150, cf. CADE. *Ignoranţi superstiţioşi, arabii erau prada tuturor şarlataniilor.* BRĂESCU, A. 229, cf. SCRIBAN, D. *Am vorbit în altă parte de această... şarlatanie.* RALEA, S. T. III, 280. *Se temea să nu l dea a doua oară de gol mîinile, care nu se potriveau cu straiul, dezamăgind buna credinţă a flăcăiaşului ca o netrebnică şarlatanie.* C. PETRESCU, A. R. 58. *E o... şarlatanie a stăpînilor, care îşi camuflează beneficiile.* BOGZA, A. Î. 111, cf. ALR I 1 548/418.

2. Mod de a fi, de a acţiona propriu şarlatanilor; (astăzi rar) şarlatanism **(2)**, (familiar) şnapanlîc **(2).** *Jurnalistul teatral cată să se lupte neîncetat... în contra şarlataniei.* FILIMON, O. II, 274, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Urmînd o evoluţie firească, filmul trece la artă. Şi... acei care-l priveghează au datoria să izgonească din domeniul lui tot ce era şarlatanie.* SADOVEANU, O. XIX, 173. *Intenţia lui este să satirizeze, după împrejurări, ignoranţa şi şarlatania păturilor exploatatoare.* VARLAAM — SADOVEANU, 372. *Pentru multă lume, faima asta era turburată de o bănuială de şarlatanie ştiinţifică.* VINEA, L. I, 27.

— Pl.: *şarlatanii.* — Şi: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **şărlătănie** s. f. VEISA, I. 177/1, SCRIBAN, D., ALR I 1 548/418.

— **Şarlatan** + suf. *-ie.*

ŞARLATANÍSM s. n. **1.** (Învechit, rar) Şarlatanie **(1).** Cf. VEISA, I. 14/13, 177/1.

2. (Astăzi rar) Şarlatanie **(2).** Cf. PR. 34/2. *I s-ar fi părut că izbeşte băgarea de seamă a publicului prin toate acele mici mijloace ale şarlatanismului popular.* GTN (1836), 23[2]/27. *Totdauna au fost oameni carii au putut deosebi şarlatanismul.* PR. DRAM. 194. *Secolii de mijloc... au fost seculi de aur pentru orice fel de şarlatanism.* BARASCH, I. 18/20, cf. POLIZU. *Un popor... fanatic, care crede în şarlatanismul astrologilor.* ALECSANDRI, O. P. 329, cf. id. T. 1 661, CADE, SCRIBAN, D.

3. Spirit, caracter şarlatanesc. *El se fereşte de cearlatanismul speculaţiei.* BREZOIANU, A. 49/13. [Doctrinele metapsihice] *rămîn prin obscuritatea şi, adesea, şarlatanismul lor, în marginea ştiinţei propriu-zise.* RALEA, S. T. II, 50.

— Pl.: *şarlatanisme.* — Şi: (învechit) **cearlatanísm** (scris şi *ciarlatanism* PR. 34/2) s. n.

— Din fr. **charlatanisme.** — **Cearlatanism** < it. **ciarlatanismo.**

ŞÁRLĂ s. f. **1.** (Popular şi familiar) Javră, potaie. Cf. POLIZU, LM, DDRF. *Grivei nu se scutură de loc şi femeia aruncă necăjită cu un retevei după el: — Jarla dracului!* SANDU-ALDEA, D.N. 265, cf. ALEXI, W., TDRG, DR. IV, 1505, ŞĂINEANU, D. U. *Unii învăţăcei se făceau că iau note, alţii se-ntindeau lenevos, ca şarlele.* CIAUŞANU, R. SCUT. 24, cf. CADE. *Şarla pieri în curte, unde schelălăi îndelung.* VOICULESCU, P. II, 48. *Gardistul din poartă se trezise şi şi potrivea jambierele dezlegate din băieri, întinzîndu-se ca o şarlă, ieşită din paie.* P. CONSTANT, R. 169, cf. SCRIBAN, D., SCL 1959, 209, L. ROM. 1960, nr. 5, 25, H II 117, IX 6, X 355, 498. *Şarle spurcate ce sînteţi,... mi-aţi mîncai malaiul.* ŞEZ. VII, 134, cf. III, 89, IX, 137, I. CR. I, 121, IV, 108, CIAUŞANU, GL., IZV. V, 22, COMAN, GL., CHEST. V 76/6, 53, ALR I 1 156/218, 370, 526, 770, A V 15, VI 26, MAT. DIALECT. I, 192, FD III, 208. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O şarlă de cîine.* H II 27. *Nu vezi că mi-a stricat o şarlă de cîne bunătate de floare...?* ŞEZ. XXIII, 9. *Mi-au ieşit în cale nişte şarle de cîini.* MAT. DIALECT. I, 192. ✦ P.

a n a l. (Prin sudul Transilv. şi nord-estul Olt.) Mîrţoagă. Cf. DR. V, 226, FD III, 206, 207. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O şarlă de cal.* Com. din SĂLIŞTE—SIBIU.

2. (Regional; familiar) Epitet depreciativ pentru o persoană leneşă, flecară, inoportună. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 384, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, CIAUŞANU, GL., DR. V, 226, FD III, 208.

3. (Art.; regional) Numele unei hore; melodie după care se execută această horă (Hinţeşti—Argeş). Cf. VARONE, D. 149, id. J. R. 47.

— Pl.: *şarle.* — Şi: (regional) **şórlă** (COMAN, GL.), **jărlă** s. f.

— Din fr. [king-]**charles,** numele unei rase de cîini.

ŞARLĂU s. n. v. **şirlău.**

ŞARLÓTĂ s. f. **1.** (Rar) Amestec de marmeladă şi pîine prăjită. Cf. ENC. ROM., ALEXI, W.

2. Cremă preparată din lapte, ouă, zahăr, frişcă şi gelatină, în care se adaugă uneori fructe. Cf. GRAUR, N. P. 157, S. MARIN, C. B. 288.

— Pl.: *şarlote.*

— Din fr. **charlotte.**

ŞARLUCĂTĂR s. n. v. **şolocat.**

ŞARM s. n. sg. Farmec, graţie. Cf. ALEXI, W. *Amanta trebuie să fie frumoasă şi să aibă şarm.* STANCU, R. A. I, 314.

— Din fr. **charme.**

ŞARMÁNT, -Ă adj. Fermecător, încîntător. *Ce fetiţă şarmantă!* ASACHI, PED. 43/11, cf. CALENDAR (1859), 46/25. *C. Negruzzi a scris acest şarmant vodevil.* FILIMON, O. II, 350. *Şarmantă damicelă, Cu ochi ca de gazelă, Ornată precum eşti, Pe toate eclipseşti.* I. NEGRUZZI, S. I, 79, cf. ALEXI, W. *N-am căutat să apoteozez elegantele serate dansante, şarmantele matinele.* HOGAŞ, DR. II, 183, cf. SCRIBAN, D. *Ioanide e un om original, e şarmant.* CĂLINESCU, B. I. 12. *E un om şarmant.* VINEA, L. I, 424, cf. 78. *Ruxandro, tata a spus că e şarmant.* DEMETRIUS, C. M. 124, cf. DN².

— Pl.: *şarmanţi, -te.*

— Din fr. **charmant.**

ŞARNIÉRĂ s. f. **1.** (Rar) Balama, ţiţînă. Cf. LTR, DN², DER, CHEST. II 176/125.

2. (În industria petrolieră) Dispozitiv format din două piese care, aşezate de o parte şi de alta a unui corp cilindric şi fixate cu buloane, permit suspendarea întregului ansamblu pe un reazem. Cf. LTR².

3. (Geol.) Locul de îmbinare între cele două flancuri ale unei cute anticlinale sau sinclinale. Cf. LTR², DER.

4. Locul de îmbinare între cele două valve care formează cochilia unui lamelibranhiat. Cf. LTR³, DER.

5. Bandă de hîrtie gumată, folosită de filatelişti pentru lipirea mărcilor poştale în albume. M.D.ENC.

— Pronunţat: *-ni-e-.* — Pl.: *şarniere.*

— Din fr. **charnière.**

ŞARPÁNT subst. v. **şarpantă.**

ŞARPÁNTĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Schelet (al unui vertebrat). *Oasele... sînt adevărate pîrghii de care se compune şarpanta trupului.* KRETZULESCU, A. 6/14, cf. 14/3.

2. Schelet din bare de lemn, de metal etc. care formează structura de rezistenţă a unei construcţii sau a unei părţi dintr-o construcţie, în special a acoperişului unei case. Cf. ALEXI, W. *S a restaurat partea superioară a paraclisului; s-a refăcut şarpanta pentru reînvălirea clădirilor de la sud şi vest.* MON. IST. I, 173, cf. NICA, L. VAM. 232. *Acoperişul unei barăci este format din mai multe ferme (elementul principal de rezistenţă care susţine acoperişul unei construcţii, din lemn ecarisat sub formă triunghiulară) purtînd numirea de şarpantă.* CV 1949, nr. 7, 31, cf. LTR², DM, DN². *Au început lucrările de zidărie la ultimul etaj şi confecţionarea şarpantei pentru acoperiş.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 833, cf. DER. *Şarpanta unei ferestre.* V. ROM. aprilie 1963, 150.

— Pl.: *şarpante.* — Şi: (rar) **şarpánt** subst. ALEXI, W.

— Din fr. **charpente.**

ŞÁRPĂ s. f. v. **eşarfă.**

ŞARPĂU subst. (Prin Transilv.) Frînghie cu care se leagă vitele la iesle. Cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., BUGNARIU, N.

— Pl.: ?

— Cf. ş a r p e.

ŞÁRPE s. m. **I. 1.** (La pl.) Ordin de reptile (veninoase) cu corpul cilindric şi lung, fără picioare, care se tîrăsc printr-o mişcare ondulată a corpului; (şi la sg.) reptilă care face parte din acest ordin; (învechit) zmeu, (regional) gîndac, (regional; eufemistic) peşte² **(3).** *Lăudaţi Domnul de pre pămînt şerpii şi toate bez nele.* PSALT. HUR. 124ᵛ/1. *Vădzură varvarii spăndzurăndu şarpele* (j i v i n a N. TEST. 1648, j i g a n i i a BIBLIA 1688) *de măinra lui.* COD. VOR. 96/7. *Fierile şi toate vitele, şarpele şi pasări cu pene... se laude numele D*[om]*nului.* PSALT. SCH. 478/5. *Mănia lor după chipul zmăului (şarpelui* c²D, *de şerpe* H) *ca aspidă surdă ce astupă urechile sale.* PSALT. 110. *Sîntu ca o rudă de şarpe luotorii de camătă.* CORESI, EV. 343, cf. 202, 463. *Şarpe fie în cale şi aspida în colnic.* PALIA (1581), ap. GCR I, 36/16. *Era acolea, mai scump de toate, un sfitoc minunat de pîntece de şarpe.* MOXA, 380/23. *Va mînca lup... şi... altele cîte sunt necurate, şarpe, broască ţestoasă.* PRAV. GOV., ap. GCR I, 90/36. *Mearge şarpele şi pre feciorii lui omoarî* (a. 1642). GCR I, 102/7. *De-are ceare peaşte, au şearpe-i da va lui?* N. TEST. (1648), 9ᵛ/1, cf. 13ʳ/14. *Şarpele este o jiganie mai înţeleaptă şi mai cumplită decît toate jigăniile.* NEAGOE, ÎNV. 193/22, cf. GCR I, 230/31. *Trimise Domnul la norod şărpii cei ce omora şi muşca pre norod.* BIBLIA (1688), 111²/32. *Faceţi-vă înţelepţi ca şerpii şi proşti ca porumbii.* ANTIM, P. 117. *Toamna, vănturoasă, pre vremea săcerişului, vremi bună, şărpilor peirea şi oilor* (cca 1750). GCR II, 59/1. *Căzu oul jos şi crăpă şi ieşi din găoacea oului un pui de şarpi.* ALEXANDRIA (1784), 7ᵛ/9. *Şerpi otrăvitori, carii muşcîndu-ş coadele îţ muşca de frică şi inima.* MOLNAR, ap. GCR II, 163/38, cf. KLEIN, D. 424, CLEMENS, DRLU, LB, ISER. *Otrăvitorul şerpe văzînd... O matcă de albine... Îi spuie: că este prea frumoasă.* NEGRUZZI, S. II, 293, cf. POLIZU. *Pe coasta unei stînci se mişcă un şarpe lung.* ALECSANDRI, O. P. 350, cf. CIHAC, I, 274, LM. *Groapa este rotundă, săpată de şearpe.* ODOBESCU, S. II, 467. *Ce ţi-a ieşi înainte întăi şi-ntăi, dar a fi om, da şerpe, dar în sfîrşit orice altă jivină a fi, pune-o în traistă.* CREANGĂ, P. 74. *Se porniră din toate părţile şerpii ca frunza şi ca iarba.* ISPIRESCU, ap. GCR II, 354. *Rochi de mătasă... „în pelea şearpelui" sau vinete.* PITIŞ, SCH. 111. *Din iarbă scoate capul şarpele şuierător.* BELDICEANU, P. 57, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, Ţ. O. 8, TDRG, PAMFILE, S. T. 111. *Temîndu-se să nu fie vreun şarpe sau ceva pe ea, Elenuţa se dezbrăcă repede de palton.* AGÎRBICEANU, A. 483, cf. HOGAŞ, DR. I, 118, CADE. *Pielea de şarpe nu e bună de nici un leac.* VOICULESCU, L. 305. *Scoici deschise, melci de apă, lipitori şi şerpi, — întreaga faună... se frămînta.* SADOVEANU, O. IX, 395, cf. SCRIBAN, D. *Plîns prelung, cum scoate fiara... Cînd vreun şarpe-i muşcă gheara.* I. BARBU, O. 51. *Mi se părea... că mă aflu în faţa unui şarpe strivit în mijlocul drumului.* CĂLINESCU, C. O. 11. *Trece o barză... cu un pui de şarpe în cioc.* CAMIL PETRESCU, O. II, 182. *Băieţaşul... aleargă, crezînd că prin iarba ce se clatină trece un şarpe.* V. ROM. mai 1954, 181. *Parc-au dat năvală în şerpi cocostîrcii.* BENIUC, V. A. II, 144. *Prietenul meu s-a specializat în studiul veninurilor de şarpe.* VINEA, L. I, 259. *Tot*

accidentale sînt şi intoxicaţiile prin muşcăturile de şerpi veninoşi. BELEA, P. A. 148. *Cu şerpii pe nisip am stat la soare.* ISANOS, V. 390. *Iubeam pădurea... Şi şerpii cei cu solzii lucitori.* LABIŞ, P. 163. *De cîrlig era agăţat un şarpe.* VÎN. PESC. 1964, nr. 7, 7. *Şarpe lung cu solzii verzi.* ALECSANDRI, P. P. 11, cf. H IV 85. *Muşcătura de şerpe aduce moartea.* ŞEZ. I, 117, cf. II, 89, 164, V, 147. *L-oi duce... Unde-s broaştele Cît vacile Şerchii cît sulurile de car de mari.* MAT. FOLK. 1 073. *Ţinea baba şarpele încolăcit pe mînă.* MERA, L. B. 6, cf. ŞEZ. XIII, 208. *Mie rău mi s-a urît... Cu şuierul şerpilor.* DENSUSIANU, Ţ. H. 288, cf. ŞEZ. XVIII, 117, PLOPŞOR, C. 27. *Cînd să scoboare cofa, vede un şearpe încolăcit în fîntînă.* PAMFILE, S. T. 42, cf. ALR I 1 180, 1 181, A II 12, III 1, 2, 3, 5, 16, 18, 19, IV 5. *Şerpi negri se-ncolăceau, Pe mine mă coprindeau.* BALADE, II, 350, cf. III, 93. *Şerpele, cînd îl doare capul, iese la drum* = **a)** omul, cînd nu mai judecă, se pierde. ZANNE, P. I, 654 ; **b)** se spune despre cineva care caută ceartă. Cf. id. ib. *Ţipă ca broasca în gura şerpelui.* id. ib. 339. *Şarpele, pînă nu l calci pe coadă, nu se ntoarce să te muşte.* CADE, cf. ZANNE, P. I, 652. *Nu ţi fie milă de şerpe.* ZANNE, P. I, 653. *Şearpele se sperie de însăşi pielea lui, cînd o vede spînzurată.* id. ib. *Şarpele ce se tîrăşte n are trebuinţă de picioare,* se spune atunci cînd ni se dau lucruri care nu ne sînt necesare. Cf. id. ib. *În orice gaură poţi găsi şearpe cît de mic.* id. ib. *Şerpele, cît de mult îl vei mîngîia, el tot te va muşca.* id. ib. *Cînd te muşcă şarpele, ţi-e frică şi de şopîrlă.* Cf. LM, ZANNE, P. I, 653. *Şearpele nu-şi arată niciodată coada înainte.* ZANNE, P. I, 655. *Prinde şarpele cu mîna altuia,* se spune despre o persoană care se foloseşte de ajutorul altuia pentru a îndeplini, în folosul propriu, un lucru primejdios. Cf. id. ib. 657, V, 191. *Judecătorul e ca şarpele, niciodată nu umblă drept.* id. ib. V, 369. ◇ (În credinţe şi superstiţii) *La pelagră se unge cu untură de şearpe.* N. LEON, MED. 107. *Cît ţin zilele Crăciunului, furca de tors trebuie ascunsă, căci altfel cel ce o va vedea... va fi muşcat de un şarpe atît de gros şi atît de lung ca o furcă.* PAMFILE, CR. 212. *Mama pădurii... ia mana vacilor, trimiţînd şerpii ca să le sugă.* id. DUŞM. 232. *Şerpii... se adună la aluniş, ca acolo să facă piatra scumpă.* id. S. T. 51. *Dacă cineva ridică un şarpe de la pămînt, bate vîntul după aceasta şase săptămîni.* id. VĂZD. 59. *Şarpele se poate scoate din om, dacă acesta se leagă cu capul în jos deasupra unui ceaun cu lapte clocotit.* PĂCALĂ, M. R. 268. *Şerpele cînd iesă în drum şi-l trece, îl doare capul.* ŞEZ. I, 127. *Omul ce are şerpi în pîntece are burtă mare, e galben la faţă, simte o mîncărime la inimă şi tot îi vine să verse.* ib. 251. *La Alexii, cînd pomeneşte careva de şărpe, îl muşcă vara.* ib. III, 50. *Pe şarpe nu se pune mîna că ţi se jupoaie palmele.* ib. VI, 58. *Cînd cineva omoară un şarpe, e bine să dea în el toţi cîţi se află de faţă, ca să aibă putere peste an.* PAMFILE, B. 62. *La Mucenici să te dfumi, să dai ocol casei cu treanţă aprinsă, că e bine de muşcătură de şarpe.* ŞEZ. XII, 157. *În pielea şearpelui se ascunde dracul.* ZANNE, P. I, 653. ◇ (În imprecaţii) *Să-l ia şerpii Dunării!* H IV 90. *Sugă-ţi şărchii coastele..., Sugă-ţi şărchii şoldu tău!* MAT. FOLK. 1 068. ◇ (Ca termen de comparaţie sau în construcţii comparative, cu aluzie la forma sau răceala corpului, la mişcările ondulate ale animalului, la agerimea ochilor lui, la răutatea şi viclenia care i se atribuie etc.) *Să lăsa ca un şarpe mînios, de muşca pre unii şi pre alţii.* ANON. CANTAC., CM I, 188. *Vorbele... ca şărpi ne îngroziră.* HELIADE, O. I, 164. *Parada se întindea ca un şerpe pe... uliţă.* NEGRUZZI, S. I, 29. *Păturică... făcu să cază din ochii săi de şarpe două lacrime.* FILIMON, O. I, 126. *Căruţa fugi de sub mine ca un şerpe.* ALECSANDRI, O. P. 258. *Dracul..., zvîrcolindu-se ca şerpele, se aruncă în iaz.* CREANGĂ, P. 55. *Îşi aruncă ochii ca un şearpe la fată.* ISPIRESCU, L. 250. *Prahova... se-ndoaie şi şuieră ca un şarpe formidabil, sub roţile vagoanelor.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 32. *Ca la şerpi îi umblă ochii.* COŞBUC, P. I, 50. *Ăsta-i veninos ca un şarpe!* AGÎRBICEANU, A. 407. *Drumul ce trebuia să ţinem se încovoia ca un şerpe.* HOGAŞ, DR. I, 21. *Hora... se întindea ca un şarpe.* REBREANU, R. I, 123. *Apa fluiera cum fluieră un şarpe încolţit de flăcări.* GALACTION, O. 44. *Acu se vede cîtu-i de înşelătoare apa... — Ca şerpele şi ca femeia.* SADOVEANU, O. VIII, 21. *Trunchiuri scorburoase se-ntind, culcate ca nişte şerpi umflaţi peste ape.* CAMIL PETRESCU, O. III, 464. *Lung şi subţire, Oltul suie ca un şarpe.* BOGZA, C. O. 18. *Spaima a pătruns în mine ca un şarpe negru.* STANCU, R. A. I, 13. *Veneai ca şarpele prin iarbă.* BENIUC, V. A. I, 169. *Urarea se strecură în urechea lui Silion ca un şarpe.* VINEA, L. I, 23. *Am un vin ca un şarpe.* H II 116. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Kalyani, vino să croim de lucru şarpelui de Vlad.* DAVILA, V. V. 97. *La Viena, şarpele de împărat A visat un vis nemaivisat.* BENIUC, V. A. II, 95. *Acest şerpe de fată... voieşte să-i răpuie capul.* MARIAN, T. 302. ◇ Fig. *O! Pizmă! De început vrăjmaşe, fiară cumplită, tălhariu, scorpie veninoasă, şarpe muşcătoriu.* MOXA, 371/22. *Şerpi roşii rupeau trăsnind poala neagră a norilor.* EMINESCU, N. 11. *Şarpele mării din nori... Spintecă largul văzduh.* COŞBUC, P. II, 61. *Veţi crede anevoie că un chiristigiu ar putea să aibă gîndurile şi sentimentele pe care le aveam eu, privind... şarpele Oltului.* GALACTION, O. 63. *S a furişat în sufletul lui şarpele spaimei.* SADOVEANU, O. XVI, 262. *Şarpele nopţii albastru... S-a-ncolăcit friguros în sufletul meu de zgură.* BENIUC, V. A. I, 199. *Fiori reci îi curgeau prin trup, i se întîlneau pe şale, şi roiau şerpi de gheaţă şi tremura.* VINEA, L. II, 152. *Şarpele virtuţii curbîndu-sentre sîni.* LABIŞ, P. 186. ◇ *Şarpe de casă* (sau *de apă,* regional, *gheuş*) sau *şarpele casei* = şarpe **(I 1)** neveninos, de culoare cenuşie pe spate, cu două pete gălbui pe ceafă, care trăieşte mai ales în regiunile inundabile, adesea pe lîngă aşezările omeneşti *(Natrix natrix natrix).* Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., TDRG, PAMFILE, DUŞM. 76, CADE, SIMIONESCU, F. R. 180, BELEA, P. A. 163, DM, FAUNA R.P.R. XIV_2, 297, DER, ŞEZ. VIII, 99, ALR II 6 228/27, 836, 848. (În credinţe şi superstiţii) *Dacă cineva omoară şearpele casei, atunci se prăpădeşte şi el.* N. LEON, MED. 106. *Ştii că fiecare casă are cîte un şarpe: „şarpele casei".* ULIERU, C. 122. *Cine mănîncă şerpe de casă, cu acela vorbesc toate buruienile şi-i spun de ce leac sînt.* Com. MARIAN. *Să nu te sui în corabie pînă ce nu vei lua cu tine şi pe şerpele de casă.* ŞEZ. II, 122. *Să nu omori şerpele de casă că omori norocul.* ib. VI, 45. *Şarpe de apă* (sau *de baltă)* = şarpe **(I 1)** neveninos, cu capul lung şi îngust, de culoare galbenă-cenuşie pe spate ; trăieşte mai ales în apă *(Natrix tessellata tessellata).* Cf. LB, ENC. ROM., BARCIANU, SIMIONESCU, F. R. 181, BELEA, P. A. 163. *Purta în mînă un snop de şerpi de baltă, încă vii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 584, cf. III, 272. *Ţîşneşte în sus ca un şarpe de apă.* STANCU, R. A. III, 254. *S-a strecurat pe alături un şarpe lung, cenuşiu, de apă.* V. ROM. octombrie 1953, 10. *În ocnă doar şerpii de apă-i mai simţi!* LABIŞ, P. 415, cf. FAUNA R.P.R. XIV_2, 305, H IX 340. *Şarpe cu clopoţei* (sau, rar, *sunător)* = şarpe **(I 1)** veninos din America, lung pînă la 2 metri, care produce un sunet caracteristic, datorită unor solzi cornoşi pe care îi are pe coadă ; crotal *(Crotalus horridus).* Cf. ENC. ROM., BARCIANU, BIANU, D. S., TDRG, CADE, DM, FAUNA R.P.R. XIV_2, 78, DER. *Şarpe cu ochelari* = cobră *(Naja tripudians).* Cf. BIANU, D. S., CADE, DM. *Şarpe de alun* (sau *neted)* = şarpe **(I 1)** neveninos, de culoare brună-roşcată, cu o dungă neagră pe laturile capului *(Coronella austriaca austriaca).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 181, BELEA, P. A. 163, FAUNA R.P.R. XIV_2, 291, DER. *Şarpele lui Esculap* = şarpe **(I 1)** neveninos, cu capul mic şi îngust, cu coada lungă şi subţire, avînd spatele de culoare brună şi abdomenul alb-gălbui *(Elaphe longissima longissima).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 182, BELEA, P. A. 163, FAUNA R.P.R. XIV_2, 284. *Şarpe de nisip* (sau *de mare)* = şarpe **(I 1)** neveninos, cu botul rotunjit, cu coada lungă şi subţire, avînd spatele de culoare cafenie, brună-gălbuie sau brună-cenuşie *(Coluber jugularis caspius).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 181, BELEA,

P.A. 163. *Şarpe roşu* = şarpe **(I 1)** neveninos, cu spatele de culoare cafenie sau brună-roşcată *(Elaphe quatuorlineata sauromates)*. Cf. SIMIONESCU, F.R. 182. (Regional) *Şarpe ciung* (sau *curt, cionc, cioni, gheoş, pestrăv, pistriţ, roş, scurt, veninat, de sadină, cu creastă, cu ţinte*) = viperă *(Vipera berus berus)*. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, BARCIANU, ALEXI, W., ALR I 1 184. (Învechit, rar) *Şarpe auriu* (sau *uriaş*) = boa *(Boa constrictor)*. Cf. ENC. ROM., BARCIANU. ◇ (Regional; urmat de diverse determinări care indică specii ori varietăţi nedefinite mai îndeaproape) *Şearpe cenuşiu.* H II 88. *Şearpe galbăn.* ib. *Şarpe gălbui.* ib. IX 340. *Şerpe negru.* ib. III 140. *Şerpe roşu.* ib. *Şarpe vărgat.* ib. IV 154. ◇ Expr. **Ca din (sau în) gură de şarpe** = (în legătură cu verbe ca „a striga", „a ţipa", „a se zvîrcoli" etc.) foarte tare, grozav, strașnic. *Ţipa fata de împărat ca din gură de şarpe.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 276, cf. III, 69, DDRF, TDRG. *Rănile îl ardeau aşa de îngrozitor, încît striga ca din gură de şarpe.* AGÎRBICEANU, A. 531. *Ţipînd ca din gură de şarpe, porni în goana mare spre casă.* REBREANU, I. 128, cf. CADE. *Milităa... ţipă ca din gură de şarpe, cu piciorul tăiat în cioburi.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 223. *Merge rău, paşa! ţipă lumea ca în gură de şarpe.* SADOVEANU, O. XVI, 179. *Nu lipseau nici femeile, care strigau ca din gură de şarpe.* CAMIL PETRESCU, O. III, 294. *Începu a cobori treptele una cîte una, învîrtind drugul pe deasupra capului şi urlînd ca în gură de şarpe.* GALAN, Z. R. 212. *Cînd începu să-l bată, flăcăul ţipa ca în gură de şarpe.* PREDA, Î. 186. *Frizerul începu să urle ca din gură de şarpe.* BARBU, Ş.N. 440, cf. CIAUŞANU, V. 200. *Strigă şi ţipă ca din gură de şarpe.* ZANNE, P.I, 658. **În** (sau **din**) **gaură de şarpe** sau (regional) **în borta şarpelui** = într-un (sau dintr-un) loc ascuns, care poate fi aflat cu multă greutate. *Îi spuse că se duce să-l caute şi să-l aducă împăratului chiar din gaură de şearpe.* ISPIRESCU, L. 84, cf. DDRF, CADE. Bine *că m-aţi găsit; altfel vă găseam eu pe voi şi-n borta şerpelui.* SADOVEANU, O. V, 539. *Simion parcă se vîrîse în gaură de şarpe.* CAMIL PETRESCU, O. II, 99, cf. 154, III, 64. *Nici în gaură de şarpe n-o să scapi.* STANCU, R. A. V, 71, cf. 288. *S-a băgat în gaură de şarpe.* CIAUŞANU, GL., cf. ZANNE, P. I, 658. **Ca muşcat de şarpe** = (mai ales în legătură cu verbul „a sări") brusc, cu violenţă (fiind foarte speriat). *Femeia deşteaptă iute pe soţul ei. Acesta, ca muşcat de şarpe, pune mîna pe coasă şi sare sus.* T. PAPAHAGI, C. A. 38. *Băiatul... sări drept în sus, ca muşcat de şearpe.* DUMITRAŞCU, STR. 13. (Cu parafrazarea expresiei) *Răsări ca (şi) cînd l-ar fi muşcat un şărpe, dar nu-şi pierdu minţile.* ALECSANDRI, O. P. 51. **A sări ca muşcat de şarpe** = a se înfuria, **a-şi ieşi din fire.** *Cînd îi spuse vestea, el sări ca muşcat de şarpe şi-l întrebă, cu vocea înfiorătoare.* AGÎRBICEANU, A. 505. *Ioanide sări ca muşcat de şarpe cînd auzi pe una... făcînd gafa de a regreta în faţa lui... că se stricase faţada veche.* CĂLINESCU, B. I. 61. **A-i trece** (cuiva) **un şarpe rece prin sîn** (sau **prin inimă**) = a se înfiora (de spaimă, de dezgust etc.). Cf. CADE. *Îi trece un şearpe rece prin stn.* ZANNE, P. I, 657, cf. II, 427. (Cu topica inversată) *Cînd văzu el o aşa nemetenie spurcată stînd ca o coabe rea în casa lui... un şearpe rece îi trecu prin stn.* ISPIRESCU, L. 206. **A înălzi** (sau **a creşte**) **şarpele la** (sau **în**) **sîn** = a arăta dragoste şi bunăvoinţă unui om nerecunoscător. Cf. SCRIBAN, D. *Creşte şearpele în sîn ca mai bine să te muşte.* ZANNE, P. I, 655. (Cu parafrazarea expresiei) *În stnul meu cu-ngrijire p-aşti şărpi primejdioşi cresc.* HELIADE, O. I, 419. *Creşte pui de şarpe, ca să te muşte.* CADE. **A strivi** (pe cineva) **ca pe un** (**pui de**) **şarpe** = a distruge, a nimici (pe cineva) cu uşurinţă şi fără remuşcări. *Te strivesc ca pe un pui de şarpe!* AGÎRBICEANU, A. 367. **A călca şarpele pe coadă** = **a)** a atinge un punct nevralgic. Cf. DDRF I, 263, ZANNE, P. I, 659; **b)** a insulta, a supăra un om rău, iute la mînie. Cf. ZANNE, P. I, 659. (Rar) **(A fi) gol ca şarpele** (**care şi-a lepădat pielea**) = **a)** (a fi) dezbrăcat, gol. Cf. id. ib. 656; **b)** (a fi) lipsit de mijloace de întreţinere, sărac. *Venise în Porumba, înaintea primului război mondial, gol ca şarpele, cum spuneau ţăranii.* BENIUC, M. C. I, 68. **A fuma ca un şarpe** = a fuma mult, cu nesaţ. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 20. *Alion Drugan se apucă să fumeze ca un şarpe.* STANCU, R. A. V, 275. **A umbla ca şarpele după vitejii** = **a)** a se expune singur primejdiei. Cf. ZANNE, P. I, 655; **b)** a căuta ceartă. id. ib. **A-i frige** (cuiva) **şerpi pe burtă** = a-i face (cuiva) rău, a-i crea neplăceri. Cf. id. ib. 659. **A pune mîna pe şarpe** = a se îmbogăţi dintr-o dată. Cf. id. ib. IX, 716. **A-i intra** (cuiva) **şarpele în pungă** = a nu avea bani. Cf. id. ib. V, 527. (Prin Munt.) **A-i băga** (cuiva) **un şarpe în sîn** = a înfricoşa (pe cineva). Cf. UDRESCU, GL. (Prin Munt.) **A-i frige** (**dracul**) **şerpi pe inimă** (cuiva) = **a)** a fi nervos, arţăgos. Cf. id. ib.; **b)** a fi foarte zgîrcit, id. ib. **Pui de şarpe** = persoană rea, vicleană, perfidă. *Recunosc cîţiva pui de şerpe..., răspunse pe acelaşi ton Ruset.* SADOVEANU, O. X, 99. **Limbă de şarpe** = persoană bîrfitoare. Cf. SCRIBAN, D. ✦ (În credinţele populare; şi în sintagmele *şarpe balaur, şarpe bălăurel*) Balaur. *Eu voi lăsa dereptu necredinţa voastră fieri iuţi şi şărpi cu căte doao capete* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 47/11. *Schizmitu-s-au, ca cum chipul şi firea cea de şearpe bălaur învininat ş-ar fi lepădat, însă alta de scorpie au îmbrăcat.* CANTEMIR, HR. 22. *Arăta o groapă mare în care odinioară ar fi locuit un şearpe uriaş, ce devasta vecinătatea.* ODOBESCU, S. II, 426. *S-auzea despre un şarpe grozav... şarpele acela se prea poate să fie vreun zmeu.* PAMFILE, VĂZD. 109, cf. 144, id. S.T. 5. *Măi Balaur, striga el, Lasă trupul tinerel... Şearpele se zvîrcolea Şi cu şoapte limbi grăia.* ALECSANDRI, P.P. 11. *Brînc, brînişorul meu, Fă-te şearpe laur, Şearpe balaur Cu solzii de aur.* TEODORESCU, P. P. 377. *De groază, fata o dată... varsă pe gură un şarpe balaur cu solzii de aur, care... dă năvală să înghită pe băiat.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 4. *Şarpele bălăurel, Tot cu solzii de oţel, Şarpele balaur Cu solzii de aur.* BALADE, III, 183.

2. (În concepţiile religioase, cu aluzie la legenda biblică) Diavolul (întrupat în şarpe **I 1**). *Pentru toţi carei cu trupul au căzut înşelăciunei şarpelui, dreptu acestea, trupulu-şu Isus munci.* CORESI, EV. 176. *Roagă-te dară către Domnul şi să ia de la noi pre şarpe.* BIBLIA (1688), 111²/37. *Pre dînsul drept aceia ascultaţi, iar nu pre lume, nici înşelăciunile şarpelui celui de demult.* ANTIM, P. 13. *Că şarpele au învitat, Pre Eva o au înşălat, Din pom străin au mîncat* (cca 1820). GCR II, 232/15. *Amăgitorul şarpe abia se mai trăşte.* ALEXANDRESCU, O. I, 295. *Ea ştia că adesea o femeie scăpase poporul... şi că femeia era menită a strivi cu piciorul ei pe şearpe.* ODOBESCU, S. I, 7, cf. CADE. ◇ Fig. *Să călcaţ preste şerpi şi preste scorpii şi preste toată putearea vrăjmaşului* (cca 1650—1675). GCR I, 229/1. *Vom zădărî şarpele şi ne va înghiţi cu totul. Căci noi sîntem o ţară mică... Iar turcii sînt puternici.* ANON. CANTAC., CM I, 173. ◇ Expr. **A-l muşca** (sau, rar, **a-l fura**) (pe cineva) **şarpele de inimă** (sau **de limbă**) = a se simţi ispitit să facă sau să spună ceea ce nu ar trebui. Cf. CADE. *Nu cumva să te muşte şerpele de inimă şi să-i spui femeii tale.* SEVASTOS, P. 13. *Nu cumva să te muşte şerpele de limbă.* ŞEZ. II, 74. *Să nu care cumva să te muşte şărpele de inimă şi s-o săruţi pînă ce nu-i aduce-o la mine.* ib. IV, 174. *Să nu vă fure şearpele de inimă să ne afle tătarii planu ăsta.* RĂDULESCU-CODIN, L. 51, cf. CIAUŞANU, GL., ZANNE, P. I, 657. **A-l muşca** (pe cineva) **şarpele invidiei** (sau **vanităţii, îndoielii** etc.) = a fi cuprins de invidie (sau de vanitate, de îndoială etc.). *Din sufletu-i — rebel ... Muşcase Şarpele-ndoielei.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 114, cf. ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, N. (Cu topica inversată) *Şarpele vanităţii m-a muşcat de sfîrcul inimii.* CARAGIALE, O. VII, 102.

3. Epitet pentru o persoană rea, vicleană, perfidă. *Şarpele-i aproape, în umbra mea îl simt, Şi cerul său de ură se face tot mai strimt.* ALECSANDRI, T. II, 158, cf. COSTINESCU. *Isteţ glumea o oaste de şerpi derîzătoare.* EMINESCU, O. IV, 15, cf. DDRF. *Şerpii-şi au culcuşul lor... Ah, Voichiţo, cum aş plînge! Rău ca Radu nimeni nu-i.* COŞBUC, P. I, 211, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Păziţi-i bine. Sînt şerpi vicleni.* SADOVEANU,

o. x, 211, cf. xiii, 213, scriban, d. *Se gîndi totuşi că ar fi mai cuminte să plece dis-de-dimineaţă, pînă cînd gazda nu află ce şarpe a găzduit.* camil petrescu, o. ii, 663. *Bosoancă nu are lacrimi... N-au lacrimi şerpii. Au venin.* stancu, r. a. i, 101. *Nu voi cînta prohod pe harpe Înlăcrimat la catafalc, Căci şarpe i cel ce moare.* beniuc, v. a. ii, 202, cf. theodorescu, c. 175, h xviii 268.

4. (La sg., mai ales art.) Numele unei constelaţii ecuatoriale din emisfera boreală; calea rătăciţilor. Cf. lm, culianu, c. 54, pamfile, cer. 170, cade. *Potrivit i-a fost crugul stelei lui de naştere între Carul mare şi Şarpe.* sadoveanu, o. xiii, 104.

5. C o m p u s e:

(Zool.) **şarpe-de-apă** = peşte migrator cu corpul aproape cilindric, cu coada turtită lateral şi cu falca inferioară ieşită în afară *(Anguilla anguilla)*. Cf. băcescu, p. 54; **şarpe-orb** = nume dat unor specii de şopîrlă **(1): a)** (şi în formele **şarpe-sfărămăcios,** enc. rom., **şerpele-lui-Noe,** păcală, m. r. 31) şopîrlă **(1)** fără membre, de culoare cenuşie sau ruginie închisă *(Anguis fragilis colchicus)*. Cf. simionescu, f. r. 176; **b)** şopîrlă **(1)** lungă, de culoarea nisipului *(Ophisaurus apus)*. Cf. id. ib. 177; **c)** (regional; şi în forma **şarpe-chior,** alr ii 6 226/727) „şopîrlă albă, oarbă". ib. 6 226/29, 784, 836; **şarpe-orb** = miriapod lung de cîţiva centimetri, cu corpul cilindric *(Julus sabulorus)*. Cf. simionescu, f. r. 405, der; (regional) **şarpe-chior** = „melc fără casă". alr i 1 190/760.

(Bot.; învechit) **şarpe-de-Verghinia** = numele unei plante medicinale nedefinite mai îndeaproape. *Două dramuri de rădăcină de şarpe-de-Verghinia pisate.* piscupescu, o. 253/7.

şarpele-lui-Faraon = mic cilindru de sulfocianură de mercur care, aprins, se desfăşoară ca un şarpe **(I 1)**. Cf. scriban, d., ltr[2] xv, 97.

II. P. a n a l. **1.** (Prin Transilv. şi Ban.) Serpentină (la alambic). Cf. l. costin, gr. băn. ii, 184, alr ii 6 356/64, 102, 105, 279, 284, 727, 833.

2. (Prin Munt.) Motiv decorativ cu care se încondeiază ouăle. Cf. pamfile-lupescu, crom. 184.

3. (Argotic) Penis. Cf. bul. fil. iv, 136.

4. (Regional; în sintagma) *Şarpele biciului* = partea biciului formată din împletitura de curele sau de cînepă. Cf. pamfile, j. i, 63. *La un bici avem: coada..., baira care leagă biciul de coadă; biciul sau şarpele biciului şi în fine sfichiul.* id. ib.

III. 1. (Iht.; prin Mold.) Ţipar *(Misgurnus fossilis)*. Cf. alr i 1 745/394, 418.

2. (Prin Mold.; şi în sintagma *şarpe-chior,* băcescu, p. 54, 89) Peşte cu corpul cilindric, alungit, fără înotătoare *(Petromyzon fluviatilis)*. Cf. id. ib.

IV. (Bot.) **1.** Plantă ornamentală cu ramurile lungi şi mlădioase şi cu florile în formă de pîlnie *(Cereus flagelliformis)*. Cf. borza, d. 45, 292.

2. (Regional) Ferigă de brădet; (regional) modila-şarpelui *(Polystichum lonchitis)*. Cf. panţu, pl., borza, d. 135, 292.

— Pl.: *şerpi.* — Şi: (învechit şi regional) **şeárpe,** (regional) **şérpe, sárpe** (alr i 1 180/782, 798), **sérpe** (ib. 1 180/825, 840, 842) s. m.

— Lat. **serpens.**

ŞARPÍE s. f. (În dicţionarele din trecut) Scamă (pentru pansamente). Cf. lm, gheţie, r. m., barcianu, alexi, w.

— Din fr. **charpie.**

ŞART[1] interj. (Cu valoare verbală; adesea în corelaţie cu p a r t) Cuvînt care redă zgomotul produs de o lovitură (dată cu palma). *Nici una, nici două, şart! cu gîrbaciul în om.* caragiale, o. iii, 218, cf. i, 119, id. t. ii, 112, tdrg, şăineanu, d. u., cade, dm, scl 1960, 794.

— Onomatopee.

ŞART[2] s. n. **1.** (Învechit) Dispoziţie, hotărîre; stipulaţie; convenţie, învoială. *Ciţi din lăcuitorii părţilor Dunării şi din iamaci şi alţii împotriva şarturilor vor vrea să intre la aceste două memlecheturi... să se zăticnească şi să se izgonească acest fel de oameni* (a. 1802). tes. ii, 315, cf. 311. *Fără acest şart nu poate Divanul a găsi oameni* (a. 1811). doc. ec. 126, cf. 175. *O mie cinci sute de lei să se trimiţă la Ierusalim, la biserica sfîntă, tot cu aşa şart, ca să ardă o candelă în veac.* aricescu, ap. şio ii[1], 335, cf. polizu, cihac, ii, 615, alexi, w., tdrg, scriban, d.

2. Rînduială, uzanţă; tradiţie, datină. *Iaste oareşcare şart a cinsti mănăstirile pe dom(nea)lor caimacamii* (a. 1792). iorga, s. d. xiv, 133. *S-au încredinţat la credincioasa ta vrednicie şi hărnicie obladuirea Ţării Rumâneşti,... spre săvîrşirea şi întreagă paza a nizamului şi ale şuruturilor pămîntului* (a. 1804). tes. ii, 325. *Doctorii cunoşteau atunci numai pregătirile mercuriale şi ea se îndopă cu ele după tot şartul.* man. sănăt. 55/17. *Tata, călare cu Hagi Grigorie Manafu pe lîngă cal, cu mîna pe harşa, după şart, porneşte la curte.* ghica, s. 321. *Iată mă-s cu tot şartul boieresc!... M-o îmbrăcat giupînu Herşcu chiar de mondă, ca la Eşi.* alecsandri, t. 912. *Noi voirăm să lăsăm ceva aici, după cum este şartul; dar părintele Ştefan se împotrivi tare la aceasta.* bolintineanu, c. 60/26. [Basmul] *va să l spui şi eu după cum este şartul şi datina lui.* odobescu, s. iii, 197. *Cum rămîne cu haina miresei? Daca n-o face o după şartul ei, logodnica nu o primeşte.* ispirescu, l. 399. *Logodna se săvîrşi cu tot şartul ei* (a. 1 882). şio ii[1], 335, cf. ddrf, barcianu. *Trebuie să te însori. Aşa e şartul vieţii.* d. zamfirescu, v. ţ. 49, cf. id. r. 25, i. brăescu, m. 135, tdrg, şăineanu, d. u., cade, scriban, d., dm.

3. Rost, socoteală; tilc. Cf. polizu. *O auziseră spunînd... vorbe care de care mai cu şart şi mai cu haz.* caragiale, s. n. 281, cf. id. o. ii, 243. *Vezi, stăpîne, aici toate sînt cu şartul lor!* ispirescu, l. 148, cf. 354. *Să şi măsoare vorbele şi faptele cu şart şi chibzuinţă* (a. 1 882). şio ii[1], 335. *Vizitiul... povesteşte, cu şart, legendele pe care le-a auzit şi el de la bătrîni.* vlahuţă, o. a. ii, 126, cf. barcianu. *Fiecare vorbă şi are şartul şi socoteala ei.* săm. i, 304, cf. 231. *Ce fără de şart mai era şi lumea asta! Cine e fericit într-însa?* d. zamfirescu, t. s. 93, cf. id. v. ţ. 170. *Sentenţele nu se potriveau cu cartea, el le-a spus cu şartul înţelept al alcătuitorilor de proverbe.* iorga, l. i, 357. *El cu şart le povesti cum fiara îl încolţi pe el la vînătoare.* murnu, o. 333. cf. 123, tdrg. *Spune minciuna cu şart.* pamfile, j. iii, 94, cf. şăineanu, d. u., cade. *Mai tîrziu, cînd s-o potoli înverşunarea..., magistratul să ia lucrurile după şartul lor.* popa, b. 131. *Cetini mlădioase cu şart rînduite în chip de droturi.* voiculescu, p. ii, 62, cf. scriban, d. *Îmi povestiră cu şart multe şi de toate.* stancu, r. a. i, 195, cf. iii, 340. *În timpul acest din urmă nu mai este nimic cu şart.* sevastos, n. 339, cf. id. p. 216. *Vorbe fără şart.* şez. ix, 145.

4. (În l o c. a d v.) **Pe şart** = pe rînd, în ordine; metodic. *I le a povestit toate pe şart kir Ianulea lui Negoiţă.* caragiale, o. ii, 233. *Cotoşmanul îi spunea pe şart toate şi-l făcea să priceapă că aici pe pămînt toate sînt cu rînduiala lor.* ispirescu, l. 287. *I-a spus lui tată-so cum a umblat, ce-a văzut, toate pe şart.* vlahuţă, o. a. ii, 277, cf. tdrg, cade, scriban, d. *Povestea... am auzit-o mai pe şart de la Andrei.* rădulescu-codin, î. 32. *Faci treaba pe şart.* alr ii/723.

— Pl.: *şarturi.* — Şi: (învechit, rar) **şurúturi** s. n. pl.

— Din tc. **şart.** — **Şuruturi** < tc. **şurut** (pl. al lui *şart*).

ŞÁRTĂ s. f. v. **cartă.**

ŞARTOFÉL s. n. (Prin Bucov.) Portofel. lexic reg. 118.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h r e i b t a f e l „notes".

ŞARÚGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞARVANÁ s. f. v. **şabana.**

ŞARVANEÁ s. f. v. **şabana.**

ŞÁSE num. card., subst. **I.** Num. card. (Adesea în componenţa unor numerale cardinale compuse) Numărul care, în numărătoare, are locul între cinci şi şapte.

1. (Cu valoare adjectivală; aşezat înaintea substantivului determinat) *Amu lăsatu voao şase zile de lucru* (a. 1550—1600). GCR I, 9/13. *Şase zile iaste întru care se cade a lucra.* CORESI, EV. 405. *Şase zile să lucri şi fă toate lucrurile tale.* PARACLIS (1639), 251. *Evanghelia di în Matei într-o sută şi şease capete.* VARLAAM, ap. GCR I, 103/26. *Poate şi dup-acia să o ucigî, când o va găsi, macar şi în şease* (MUNT. *şase*) *luni.* PRAV. 102. *Şăzu acolea un an şi şase luni.* N. TEST. (1648), 159r/21, cf. ST. LEX. 173r/2. *Serafimii zboară, cei cu şase aripi* (a. 1691). GCR I, 293/27. *Luasă hîrtie de şesă galbeni.* NECULCE, L. 70. *În şase zile au nimerit la neşte păscari.* R. POPESCU, CM I, 285. *Şi era acolo şase vase de piatră* (a. 1698). GCR I, 317/26, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 246. *El a avut şasă prunci.* ŞINCAI, HR. I, 361/33, cf. KLEIN, D. 423, CLEMENS, DRLU, LB, POLIZU. *Se văzură ieşind şase oameni din care trei duceau pe umerele lor pe alţi trei ce erau răniţi.* NEGRUZZI, S. I, 174, cf. ALECSANDRI, O. P. 23, CIHAC, I, 274. *Dintre aceste şese piramide, trei se află mai aproape de satul Sacara.* BOLINTINEANU, C. 246/28, cf. LM. *Ştim asemenea cari au fost soţii celorlalte şease fete ale Brîncoveanului.* ODOBESCU, S. I, 258, cf. CARAGIALE, O. III, 159. *Să mă îngrijeşti cu însuţi mîna ta şease săptămîni.* ISPIRESCU, L. 3. *A făcut în şase ani trei clase gimnaziale.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 27, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUŞCARIU, ET. WB., TDRG. *Mai erau la masă şase cunoscuţi din oraş.* AGÎRBICEANU, A. 358. *Eram pe punctul de a descărca în toate părţile cele şase focuri ale revolverului meu.* HOGAŞ, DR. I, 214, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Avea şase copii.* REBREANU, R. I, 107, cf. VOICULESCU, P. I, 210. *Noi, fiind numai şase oameni, nu ne putem bate cu şaizeci.* SADOVEANU, O. XIII, 225, cf. SCRIBAN, D. *Dionisie are şase copii cu şase femei.* ARGHEZI, P. T. 39. *Unele farfurii... reprezentau înăuntru un lac pe care trecea o barcă... dusă cu şase vîsle lungi de galeră.* CĂLINESCU, E. O. II, 92. *Adusese şase căluţi, patru vineţi şi doi murgi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 16. *Ştiu eu undeva şase cai buni, domnule Samuilă.* STANCU, R. A. I, 75, cf. VINEA, L. I, 321, LABIŞ, P. 353. *Du-te, dor, cu gîndurile Pe la toate plugurile, La un plug cu şese boi.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 344. *Plugul cu şese boi bine îmblă.* SBIERA, P. 319. *Şasă boi plugu-şi trag.* ALEXICI, L.P. 202. *Nici mai mult să zăboveşti, Decît şase săptămîni!* BALADE, II, 291. ◇ (Învechit; aşezat după substantivul determinat) *De la al triile ceas din zi pănă la al noile ceas, carile făcu ceasuri şăsă* (cca 1750). GCR II, 60/19. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *În loc de o poştă, să faci şase.* CARAGIALE, O. IV, 19. *Ei băură o pereche, băură trei, băură şase, în larma care creştea necontenit.* AGÎRBICEANU, A. 92. *A avut nouă copii, i-au murit şase.* REBREANU, I. 68. *Noi, Şendreştii, din viţa lui Haralambie Şendrea, am fost la casa părintească şase.* SADOVEANU, O. XIII, 746. *Numărînd pe nume, fabuliştii nu-s Decît cinci sau şase.* ARGHEZI, VERS. 524. *Alţi şase sînt legaţi de căpestre, de codîrlă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 402. *Cîţi sînt anii? Şase, numai şase.* BENIUC, V. A. II, 111. *Să te scoată şese-afară, Doi de mîni, doi de picioare, Doi de albe brăţişoare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 266. *Cu cămeşa de mătasă, Viţele-mpletite n şase.* BALADE, II, 183.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Trei şi cu trei fac şase.* ◇ Expr. (Regional) **Două şi cu trei fac şase,** se spune ,,la lucruri nepotrivite". Cf. ZANNE, P. V, 279.

3. (Precedat de prep. ,,de" şi urmat de ,,ori", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) Cf. LEX. MARS. 246, LB. *Dacă se dezgheaţă o dată bine şi pornesc piuele, îţi spun că dăm... de şase ori mai mult.* AGÎRBICEANU, A. 492. *O cantitate de cinci ori, de şase ori mai mare decît ne făcea trebuinţă.* SADOVEANU, O. XVI, 34. *Scosei ceasul din nou... şi-i întorsei de... şase ori remontoarul.* ARGHEZI, P. T. 153.

4. (Precedat de ,,cîte", intră în componenţa numeralului distributiv corespunzător) *Bucură-te... că iaşti lăudatu cu ceia căte şase aripi, cu heruvimii şi cu serafimii* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 314/18. *Ştefăniţă Vodă vrînd... să scoată fumărit pe ţară cîte şase orţi de casă,... Cantacuzineştii nu-l lăsa.* NECULCE, L. 26. *Sub fereşti, de o parte şi de alta a intrării, sînt cîte şase stîlpi mari.* CARAGIALE, O. III, 270. *Vor străbate armii din Anatolia... cu puştile cele mai mici trase de cîte şase părechi de bivoli.* SADOVEANU, O. XII, 324. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Cei de preste fîli, la turnuri apucînd, cîte şese fieştecare turn.* AETHIOPICA, 58v/15. *În grupuri de cîte patru, de cîte şase, mai mulţi se lăsară pe pajiştea verde, desfăcură bucatele şi începură să se înfrupteze.* AGÎRBICEANU, A. 154. *Găitanul de mătasă, Împletit în cîte şase.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 398.

5. (Cu valoare de numeral ordinal; de obicei aşezat după substantivul determinat) Al şaselea, a şasea. *Ş-au întrat în Ieşi în şesă dzile a lui dechevri, la Sfctei Neculaiu.* NECULCE, L. 152. *Mîni la şease oare ne vom întîlni.* NEGRUZZI, S. III, 174. *La şase ceasuri ne dete de veste că prînzul e gata.* CARAGIALE, O. IV, 265. *Se făcuse ceasurile şase.* REBREANU, R. I, 62. *Pe la ceasu şase Auzi... un gramofon.* TOPÎRCEANU, P. O. 142. *Toldeauna o opreşte, seara, la ora şase.* SEBASTIAN, T. 266. *Pe la ora şase toţi se reîntîlniră.* CĂLINESCU, E. O. I, 116. *E către ceasurile şase seara.* CAMIL PETRESCU, O. II, 578. *La pichetul şase L-a adus întins.* THEODORESCU, C. 175. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat, subînţelegîndu-se de obicei ,,ora", ,,ziua", ,,data") *Ceasul era ca la şase.* CORESI, EV. 151. *Şease a lui avgust.* VARLAAM, C. 506. *În şăsă* [septembrie], *am trecut prin Hobersdorf.* KOGĂLNICEANU, S. 10. *În şase ale lunei.* POLIZU. *Bate-n casă şase ceasul.* COŞBUC, P. II, 210. *La şase plec cu domnul inginer.* AGÎRBICEANU, A. 518. *Dimineaţa cu trenul de şase... urmau să plece.* C. PETRESCU, Î. I, 20. *La şase... plecam din atelier.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 150. *Era într-o seară pe la şase.* ARGHEZI, P. T. 131. *Mîine la şase vin să te iau.* CĂLINESCU, E. O. I, 234. *Vom fi marţi la şase dimineaţa dincolo.* CAMIL PETRESCU, O. II, 149. *Somnul de după-amiază dura pînă la şase.* VINEA, L. I, 278. *E şase dimineaţa.* BARANGA, I. 181. *Luăm ceaiul. Şase jumătate.* THEODORESCU, C. 34. *Bătea ceasul la şase.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 300.

II. Num. card. (Argotic; cu valoare de interjecţie; adesea repetat) Cuvînt folosit pentru a semnala apropierea unei (sau a unor) persoane faţă de care se cere precauţie, care reprezintă un pericol; (argotic) **şest**[1] **(1).** Cf. DR. XI, 144, BL IV, 115, BUL. FIL. IV, 136, 148, 194, V, 193, 207, BL VI, 170, IORDAN, STIL. 372, BL IX, 105.

III. Subst. **1.** Semn grafic care reprezintă numărul şase **(I 1);** p. ext. desen, figură în forma acestui semn. *E aşa de uşor a face pe şease din cinci!* CARAGIALE, O. IV, 397, cf. SCRIBAN, D.

2. Nota şase **(I 1).** *Astăzi a luat un şase la matematică.*

3. Carte de joc marcată cu numărul şase **(I 1),** care are şase puncte; şesar. *Am un şase de treflă.*

4. (Rar) Echipă de volei sau de gimnastică alcătuită din şase **(I 1)** persoane. *Eliberate de emoţia... de care au fost stăpînite în întîlnirea cu redutabilul ,,şase" sovietic... reprezentantele noastre au concurat la un nivel ridicat.* SP. POP. 1960, nr. 3 601, 5/3, cf. L. ROM. 1961, nr. 1, 30.

— Şi: (popular) **şése,** (învechit şi regional) **şeáse,** (regional) **şásă** (ALR I 217/840) num. card.

— Lat. *sex.* — Pentru sensul **II,** cf. şest[1].

ŞÁSELE num. ord. v. **şaselea.**

ŞÁSELEA, ŞÁSEA num. ord. (Precedat de art. ,,al", ,,a") Care se află între al cincilea şi al şaptelea.

1. (Cu valoare adjectivală) *Cîţi după al şaselea ceas aţi ajuns nemică să vă sfiiţi.* CORESI, EV. 117. *A şasea zi.* PALIA (1581), ap. GCR I, 35/16. *Neştire după al şasele ceas ajunsu, nime să nu se spămînte, că într-o nemică nu se va deserta* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 78/17. *A şasea poruncă.* PARACLIS (1639), 251. *Dumeneca a şeasea.* VARLAAM, C. 501. *S-au împlatu acestu războiu a şasea zi după pacea ce făcusă.* URECHE, L. 80. *Auziiu un glas... zicînd al şeaselui înger carele avea trîmbiţa.* N. TEST. (1648), 310r/23, cf. 63r/8, 64v/31. *Aristotel, în cartea a şasea ce face către fiiu-său Nicomah, de obicine zice: că ce iaste rău iaste şi nebun.* C. CANTACUZINO, CM I, 64. *A luat patriarhul Evlavie al şeselea moştenirea Sîntului Petru.* ŞINCAI, HR. I, 5/10, cf. LB, CIHAC, I, 274. *În a şeasea galerie, toate maşinile vor fi puse în lucrare cu abur.* ODOBESCU, S. II, 113. *Isprăvise clasa a şasea.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 88, cf. DDRF, BARCIANU, CADE. *O stea mică... Lîngă a şasea stea din Ursa Mare.* SEBASTIAN, T. 313. *Era al şaselea răvaş pe care-l scria.* SADOVEANU, O. XV, 51, cf. SCRIBAN, D. *Al şaselea ins care se găsea de faţă era Deivos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 10. *E-a şasea nevastă care mă părăseşte.* STANCU, R. A. IV, 204. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Iară a cincea înviere, fata lu Iair. A şasea, a lu Lazar.* CORESI, EV. 349. *Au născut cinci coconi şi i-au luat dracul; şi al şasele va se i-l ia* (a. 1550—1580). GCR I, 6/10. *Al şeasele au fost Fulvius Flaccus.* CANTEMIR, HR. 120. [Păcatul] *al şaselea este nădejdea cea necuvioasă.* ANTIM, P. 96. *Al şeaselea urmează Dăboaia, după numele lui Dabu.* ODOBESCU, S. II, 461. *Mi se pare că e Zamfirescu... dintr-a şasea.* SEBASTIAN, T. 204. *Ceilalţi doi prietini neguţători, al cincilea ş-al şaselea, se mulţămiseră să încuviinţeze... hotărîrea cuminte a lui Matia Roşu.* SADOVEANU, O. XI, 13. ◇ (Cu amestec de forme): **a)** (popular; forma masculină este precedată de art. ,,a") *A şaselea.* ALR II 2 333/928, cf. 2 333/95, 2 334/27, 325, 2 335/386; **b)** (regional; forma masculină, precedată de art. ,,al" sau ,,a", este folosită ca num. ord. f.) *Al şaselea.* ALR II 2 333/762. *A şaselea.* ib. 2 333/928, cf. 2 333/2, 47, 95, 414, 551, 872, 899, 2 334/325; **c)** (regional; forma feminină, precedată de art. ,,a", este folosită ca num. ord. m.) *Ăl de-a şasa.* ALR II 2 333/235, cf. 2 333/310, 2 334/537.

2. (La f.; urmat de ,,parte", intră în componenţa numeralului fracţionar corespunzător) *A primit a şasea parte din bani.*

3. (La f.; urmat de ,,oară" şi adesea precedat de prep. ,,pentru", intră în componenţa numeralului adverbial corespunzător) Cf. LB, BARCIANU. *Pentru a şasea oară a primit acelaşi răspuns.*

— Şi: (popular) **şéselea, şésea,** (învechit şi regional) **şásele, şeáselea** (gen.-dat. şi învechit, rar, *al şeaselui*), **şeásea** num. ord.

— **Şase** + **lea.**

ŞASELUNIE s. f. (Neobişnuit) Semestru. *Dorind sporiul şi întemeierea acestei gazete..., au binevoit şi pe această şeselunie a se prenumera pe 10 exemplare.* AR (1830), 16²/34. *Obştescul examin de întîia şaselunie anului acestuia s-au fost hotărît a se face la 1 iunie.* ib. (1831), 69¹/8.

— Accentul necunoscut. — Şi: **şeselunie** (accentul necunoscut) s. f.

— **Şase** + **lună** + suf. *-ie,* după ngr. ἑξαμηνία, lat. *semestris.*

ŞÁSESPREZECE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞÁSESPREZECELEA, -CEA num. ord. v. **şaisprezecelea.**

ŞASEZÉCI num. card. v. **şaizeci.**

ŞASEZÉCILEA, -CEA num. ord. v. **şaizecilea.**

ŞASÍU s. n. **1.** Cadru de lemn, metal etc. întrebuinţat în industrie, în legătoria de cărţi, în tipografie etc. *Întinse cîteva pînze pe şasiu cu intenţia ca a doua zi să lucreze.* ARDELEANU, U. D. 208, cf. CADE. *Aceştia nu se văd, sînt undeva, în stînga, după şasiul în faţa căruia stă artistul.* OPRESCU, S. 217, cf. DM, DN².

2. Cadru rigid, de rezistenţă, care se montează pe osiile unui vehicul cu tracţiune mecanică şi care susţine caroseria. Cf. NICA, L. VAM. 232, CADE. *Diferenţiale cu şasiul liber pe axul de comandă.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 185. *Şasiuri de vagoane.* NOM. MIN. I, 111. *Şasiuri sau caroserii militare de tipuri speciale.* SCÎNTEIA, 1947, nr. 741. *Zăceau acolo... cazane de locomotivă, roţi şi volane de tractor, radiatoare, blocuri, şasiuri.* GALAN, B. I, 23, cf. LTR², DM, DN², DER.

3. (Rar) Casetă fotografică. Cf. CADE.

— Pl.: *şasiuri.*

— Din fr. **châssis.**

ŞASLÁ s. f. sg. (Şi în sintagma *şasla aurie,* LTR²) Varietate de struguri de masă, cu boabe rotunde, galbene-aurii. Cf. SCL 1960, 236.

— Şi: **ceaslá** s. f. SCL 1960, 236.

— Din fr. **chasselas.**

ŞÁSPE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞÁSPECE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞÁSPRĂZECE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞÁSPRECE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞAŞ s. m. (Prin Transilv.) Vultur. Cf. ALR I 1 052/305, 508.

— Pl.: *şaşi.*

— Din magh. **sas.**

ŞÁŞCĂ¹ s. f. (Regional) Numele a două insecte din familia lăcustelor: **a)** cosaş verde *(Tettigonia viridissima)* (Făget—Moineşti). Cf. ALR I 1 896/578; **b)** cosaş mic *(Tettigonia cantans)* (Voivozi—Şimleu Silvaniei). Cf. ALR II 6 554/325.

— Pl.: *şaşte.*

— Din magh. **sáska.**

ŞÁŞCĂ² s. f. v. **şişcă¹.**

ŞÁŞCĂ³ s. f. v. **şişcă².**

ŞAŞCÍNLÍC s. n. (Turcism învechit, rar) Zăpăceală, tulburare. *Fiind năvală mare... şi făcîndu-se şaşcînlîc şi amestecătură* (a. 1715). ŞIO II₂, 162, cf. DDRF.

— Pl.: *şaşcînlîcuri.*

— Din tc. **şaşkınlık.**

ŞAŞÍU, -ÍE adj. v. **saşiu.**

ŞAŞLÍC s. n. (Rar) Frigăruie (din carne de berbec). *La focul de lîngă fîntînă se frige, între grămezi de jar, şaşlîc de berbece.* SADOVEANU, O. XVIII, 308. *Lumea îl ascultă mîncînd kebab şi şaşlîc şi bînd Murfatlar roşu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 31/4.

— Pl.: *şaşlîcuri.*

— Din tăt. **šašlïq.**

ŞAŞMÁ s. f. **1.** (Regional; în forma *şajma)* Fiecare dintre greutăţile de plumb fixate la plasa prostovolului pentru a-l face să se scufunde (Piua Pietrei — Feteşti). Cf. ALR II/705.

2. P. ext. (Prin Dobr., Mold. şi estul Munt.) Prostovol. Cf. DDRF. *Saşmaua sau prostovolul de mare.* ANTIPA, P. 282, cf. 400, TDRG, DR. II, 879, SCRIBAN, D., LTR², H II 322, VII 69, 358, com. I. PANŢU. *Şaşma dă prins peşte.* ALR I 1 737/695.

— Pl.: *şaşmale.* — Şi: **şâşmă, şajmá** (ALR II/705), **şeaşmeá** (H II 322), **saşmá, sâşmă** (ib. VII 358), **saelmá** (ANTIPA, P. 400), **ceasmá** (com. I. PANŢU) s. f.

— Din tc. **saçma** (dial. *šošma).*

ŞÂŞMĂ s. f. v. **şaşma.**

ŞAŞTÁC s. m. v. **şuştac.**

ŞÂŞTINĂ s. f. v. **şestină**[1].

ŞÁTĂR s. n. v. **şatră.**

ŞÁTĂRĂ s. f. v. **şatră.**

ŞATẮU s. n. v. **şaitău**[1].

ŞATÉN, -Ă adj. **1.** (Despre păr) Castaniu. Cf. SCRIBAN, D. *Fata era înaltă şi zveltă, cu ochii mari, albaştri, şi păr lung, şaten.* STANCU, R. A. III, 142, cf. II, 13. *Părul — parcă şaten, parcă blond.* GALAN, B. I, 5.

2. (Despre oameni; şi substantivat) (Persoană) care are părul de culoare castanie. *Îmi plăceau fetele... Fie brunete, fie şatene, fie roşcate.* TEODOREANU, M. II, 152.

— Pl.: *şateni, -e.*

— Din fr. **châtain.**

ŞATIĂ interj. (Regional) Cuvînt care exprimă satisfacţia răutăcioasă. V. s ĭ c (Lupşa—Abrud). Cf. VICIU, GL. *Eu am ceva, şatiă!* id. ib.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ŞATÍR s. m. Slujitor care făcea parte din garda domnească. *Dinapoia acestora stau satîrii şi ciohodarii cu zapciii lor pe rînduială.* GHEORGACHI, LET. III, 298/32. *Lefele cihodarilor, şatîrilor, a copiilor din casă* (a. 1773). URICARIUL, IV, 25/7. *De la ciohodari, de la şatări... să nu se popească acea jumătate leu la o sută lei, fiind oameni săraci* (a. 1776). ib. XIX, 317. *Şase şatîri, ciauşi, gavazi şi altele.* VĂCĂRESCUL, IST. 255, cf. CAT. MAN. I, 529, CIHAC, II, 615, ŞIO II_2, 113, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *şatîri.* — Şi: **satăr** (accentul necunoscut, CAT. MAN. I, 529), **satîr** (accentul necunoscut) s. m.

— Din tc. **şatır.**

ŞATÎRBÁŞ s. m. Şeful[2] şatîrilor. *Satăr-baş şi başciohodar.* GHEORGACHI, LET. III, 293/20. *După aceştia stau paicii cu satîrbaş pe rînduială.* id. ib. 298/8, cf. URICARIUL, XIX, 391, ŞIO II_2, 114.

— Pl.: *şatîrbaşi.* — Şi: **satîrbáş, satăr-báş** s. m.

— Din tc. **şatır başı.**

ŞATÓ s. n. v. **şodou.**

ŞATORLÁP subst. (Regional) Cort (Secăşeni—Oraviţa). Cf. ALR II/I MN 122, 3 819/29.

— Pl.: ?

— Din magh. **sátorlap.**

ŞATÓU s. n. v. **şodou.**

ŞATRÁN s. n. v. **şatrancă.**

ŞATRÁNCĂ subst. **1.** Subst. (Învechit; la pl. cu valoare de sg.; mai ales în forma *şatrange)* Şah[2] **(I 1).** *Table pentru jocul de şatrange şi pentru ţintar.* FILIMON, O. I, 180, cf. CIHAC, II, 615, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ŞIO II_1, 336, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ✦ Tablă de şah[2] **(I 1).** Cf. BARCIANU, SCRIBAN, D. ✧ L o c. a d j. **În şatrange** = **a)** în carouri, cadrilat. *Roche belacoasi verde în şătrange cu hir* (a. 1765). IORGA, S. D. XI, 61. *Straie atlaz în şetrangi cu samur* (a. 1773). id. ib. VII, 225, cf. XI, 267. *Blană întreagă în şantrace* (a. 1794). ŞIO II_1, 336. *Un lat briu... cu matostaturi în şatrange.* ODOBESCU, S. I, 133, cf. DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.; **b)** (prin Munt.) vărgat. Cf. UDRESCU, GL.

2. S. f. (Transilv. şi prin Munt.) Cusătură ornamentală, în formă de pătrate, făcută pe năframe, ii etc. *Ştergare „cu flori" :... cu peptănaşu, cu floarea a veche, cu şetranca, cu cornu berbecelui.* PITIŞ, ŞCH. 111. *Ştergare de borangic cu flori, cu şetranca, cu şetrăncuţa, cu crinul, trandafirul, prescuriţa.* CONV. LIT. XXIV, 921, cf. JAHRESBER. VIII, 84. *Maramă de borangic cu floarea crinului, cu şetranca ori cu şetrăneuţa la cele două căpătîie.* MOROIANU, S. 34. *Am făcut nişte marame cu şatrange.* UDRESCU, GL.

3. S. f. (Regional) Lăicer ales în patru iţe, împodobit cu flori dispuse în pătrate (Mărăşeni—Vaslui). Cf. LEXIC REG. 64. ✦ Macat **(2)** (Părhăuţi—Suceava). Cf. LEXIC REG. II, 126.

— Pl.: *şatrănci.* — Şi: (învechit) **şatrănce** (CIHAC, II, 615), **şatránge, şatrángi** (SCRIBAN, D.), **şantrăce, şetrángi, sandrăce** (SCRIBAN, D.), **sandráci** (TDRG, SCRIBAN, D.) subst. pl., (regional) **şatráng** (UDRESCU, GL.; pl. *şatrange* şi *şatranguri* id. ib.), **şatrán** (id. ib.; pl. *şatrane* id. ib.) s. n., **şetráneă** s. f.

— Sg. refăcut după pl. **şatrance** < *şatrangi.* — **Şatrangi** < tc. **satranç** (învechit, *satranc*, popular, *şatranç).*

ŞATRÁNCE subst. pl. v. **şatrancă.**

ŞATRÁNG s. n. v. **şatrancă.**

ŞATRÁNGE subst. pl. v. **şatrancă.**

ŞATRÁNGI subst. pl. v. **şatrancă.**

ŞATRÁR s. m. v. **şătrar.**

ŞATRÁŞ s. m. v. **şătraş.**

ŞÁTRĂ s. f. **I. 1.** (Învechit şi regional) Cort de tabără; p. e x t. tabără militară. *Edom din şatră abia aşteptă Să vie Izmail cu oaste lată.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Capetele le pun desupra şatrele lor în loc de streajă.* FL. D. (1680), 60^{v}/13. *Au făcut război către nemearnici şi au căzut în mînile lor, lăcuind în şatrele lor.* BIBLIA (1688), 290^{2}/33. *Varvarii... ş-au aşezat şetrele în pămîntul romanilor.* CANTEMIR, HR. 337, cf. ANON. CAR. *Străjuiesc cu tărie înaintea şatrei crăieşti.* CANTACUZINO, N. P. 51^{r}/15, cf. KLEIN, D. 423, IORGA, S. D. XII, 199, LB, POGOR, HENR., POLIZU, CIHAC, II, 386, LM. *Dumbravă vornicul descălică în faţa şatrei domneşti.* ODOBESCU, S. I, 172, cf. DDRF, ENC. ROM. III, 892, BARCIANU, ALEXI, W. [După boieri] *se duc şetrile, corturile supt porunca marelui şătrar, care comandă şi tunurile.* IORGA, C. I. I, 174, cf. CADE. *Ţin sfat... în şatră.* SADOVEANU, O. XIII, 895, cf. SCRIBAN, D. *Cei mai mulţi oameni ai noştri dorm pe cîmp... că şatrele nu ajung nici pe un sfert.* CAMIL PETRESCU, O. III, 184, cf. ALR II/I MN 122, 3 819/47, 53, 64, 235, 310, 325.

2. Cort al ţiganilor nomazi; p. e x t. grup de corturi care alcătuiesc locuinţele unei comunităţi ţigăneşti nomade. *Ţiganii... umblă cu şătre prin ţară* (a. 1785). URICARIUL, I, 165/6, cf. IV, 67/5. *Tot la noi în şatră Bate vînt şi piatră.* PANN, P. V. II, 27/11. *Cîteva mii de ţigani..., oameni fără casă şi fără şatră, nomazi, umblau în cîrduri.* GHICA, S. XII. *Vru şi el* [ţiganul] *să libereze pe un porc ce el avea Şi în jug de multă vreme lîngă şatră îl ţinea.* ALEXANDRESCU, O. I, 319. *Fieştecare ţigan are şatra lui făcută din mai multe bucăţi de ţoluri afumate.* ALECSANDRI, O. P. 64, cf. CIHAC, II, 386. *Femeia îl luă de braţ şi-l duse în una din şatre.* I. NEGRUZZI, S. III, 61. *Un simplu copil... de la şatra unui ţigan.* SBIERA, F. S. 392, cf. TDRG, CADE. *Se jucaseră împreună în şatra ţigănească.* GALACTION, O. 68. *Gloata gîlcevitoare se risipi spre şatre.* VOICULESCU, P. II, 83. *Patru sute de ţigani locuiesc în şatrele din vale.* STANCU, D. 488. *Şatrele căldărarilor se află departe.* CONTEMP. 1954, nr. 388, 4/5. *Şi-au făcut fiecare cîte o şatră şi au început a trăi şi ei printre oameni.* SBIERA, P. 250. *S-au luat Din sat în sat Şi din şatră În şatră Tot întrebînd Şi căutînd Pe-un*

ţigan. MARIAN, SA. 231. *În... tîrgul Focşanilor Şatrele ţiganilor.* ŞEZ. I, 9. *Noi pe dînsul l-am văzut La o şatră ţigănească, Caii să şi-i potcovească.* CĂTANĂ, B. 163, cf. MAT. FOLK. I, 817. *Foaie verde adămască, Pe uliţa armenească Este o şatră ţigănească.* ŞEZ. VII, 24, cf. CHEST. II, 24/26, 31, ALR II/I MN 122, 3 822/414, ZANNE, P. III, 360. ◇ Loc. adj. **De şatră = a)** ţigănesc. *Purta un nume mai mult de şatră decît de salon, căci se numea Porojan.* ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 69. *Un cuţit de şatră... cu două tăişuri.* MARIAN, NA. 7; **b)** grosolan, necuviincios, vulgar. *Cunoştea mînîtile regelui... şi vocabularul, care uneori era mai curînd de şatră decît de curte regală.* STANCU, R. A. V, 7. ◇ Expr. (Familiar) **Ca la şatră** = în mare dezordine şi murdărie. Cf. SCRIBAN, D. (Familiar) **A umbla** (sau **a se muta) cu şatra** = a se muta (deseori, pe neaşteptate) cu toate lucrurile. *Umblînd cu şatra iarnă şi vară Cînd ici, cînd colo, cu vai ş-amar, Din toţi boierii ce-au fost în ţară Am rămas singur.* ALECSANDRI, T. I, 369. *Uff! suspină Sabina, strîngîndu-şi vraful de cărţi şi caiete. Acum unde mă mai mut cu şatra.* C. PETRESCU, C. V. 83, cf. SCRIBAN, D., DM. (Familiar) **A face şatră** = a se instala undeva ca acasă. Cf. SCRIBAN, D. (Regional) **A azvîrli cu piatra în şatră** = a face aluzie la ceva. Cf. ŞEZ. II, 73. ✦ P. ext. Comunitate de ţigani nomazi. *Era o viermuială în Amara de parcă satul ar fi pornit să-şi mute locul ca o şatră cînd s a isprăvit popasul.* REBREANU, R. II, 172. *Erau Ilie şi Iliuţă de la şatra de lîngă moara Gîrbovului.* SADOVEANU, O. XVIII, 96, cf. SCRIBAN, D. *Doisprezece urşi are şatra.* STANCU, D. 182. *Corturile şatrei.* CAMILAR, N. II, 138, cf. CARDAŞ, C. P. 199. ◇ *Ţigan de şatră* = ţigan nomad corturar. Cf. DDRF, ŞĂINEANU, D. U., CADE.

3. (Regional) Coviltir (Banloc—Timişoara). ALR I 821/35.

II. 1. (Popular) Construcţie improvizată, adesea un simplu cort, în care negustorii îşi expun marfa la tîrguri sau în pieţe. *Noi toţi neguţitorii... să cearem voie de la cinstitul sfat... să facem şetrele afar(ă)* (a. 1703). IORGA, S. D. XII, 11. *Miercuri sara înaintea tîrgului, fiind cai[i] împreună, toţ la un loc, dupe şatra mea* (cca 1770). id. ib. 84, cf. BUDAI-DELEANU, Ţ. 320, POLIZU. *Se plăteşte arendaşului cîte 4 sfanţi pentru locul şatrei.* I. IONESCU, M. 723. *Alaiul... trecu prin piaţa mare unde şetrele precupeţilor... erau închise.* ODOBESCU, S. I, 109. *D-aci încolo şatră de şatră, umbrar de umbrar, numai cîrciumi improvizate.* F (1883), 294. *Maistor Pavel le arătă negoţul. Neputînd însă să facă tîrg, îi înjură, huiduindu-i de la şatra lui.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V. M. 92, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Printre mii de şatre albe, Vezi fanare în amurg.* IOSIF, PATR. 37, cf. TDRG. *Multe femei... tîrguiau pe la şetrele din piaţă.* AGÎRBICEANU, A. 88, cf. 87, CADE. *Frumos iarmaroc era... şi feluri de feluri de şatre cu mărfuri.* SADOVEANU, O. XIII, 73, cf. SCRIBAN, D. *Se tot ceartă în fiecare an pe locul şatrelor la marile bîlciuri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 260, cf. III, 434. *Mergea pe la tîrguri şi ciujdea cîte ceva din şetre.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 360, cf. H XVIII 92. *De n ar fi armean cu şatră, N-ai vedea faţă gătată!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 424, cf. 92. *De-ar fi dorul vînzător, M-aş face neguţător. Şi mi-aş pune şatra-n prag Ş-aş vinde la dor şi drag.* BÎRLEA, C. P. 76, cf. PRIBEAGUL, P. R. 155, ALR II/I h 259, A II 3, 12, III 4, IV 5. ✦ Tarabă. *Vînzătorii au ridicat marfa de pe şatre.* CAMIL PETRESCU, O. II, 459.

2. (Popular) Construcţie rudimentară, adesea un simplu acoperiş susţinut pe bîrne, care serveşte ca adăpost pentru vite, pentru uneltele gospodăriei etc. V. şopron **(1)**, şandrama **(1)**. *O şatră de uluce, învălită cu şindrilă, cu un cazan* (a. 1842). DOC. EC. 772, cf. ALEXI, W., N. REV. R. XIV, 349, H IV 86, V 149, 430, XVI 22, ŞEZ. I, 9, I. CR. IV, 221, CIAUŞANU, V. 200, ARH. FOLK. VI, 299, TOMESCU, GL. *Cine are căruţă şi plug le ţine sub o şatră lîngă casă.* CHEST. II 434/66, cf. 67, 69, 70, 76, 326/66, 429/102, 103, IV 118/22, V 36/38, 68, 46/6, ALR I 336/770, 839, 689/595, 708, 748, 770, 1 352/746, 776, 1 792/764, ALR II/I h 258/762, ALR II/I MN 123, 3 827/130, 3 830/2, 36, 334, ALR II 6 428/362. ✦ (Regional) Acoperiş mobil de şindrilă **(1)** (Stăneşti—Curtea de Argeş). Cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 67. ✦ (Regional) Prelungire a podului pe capetele ieşite în afară ale grinzilor (Mănăşturel—Dej). CHEST. II 217/348. ✦ (Regional) Streaşină (la şură[1] sau la stog) (Balş). ALR SN I h 70/876.

3. P. ext. (Depreciativ) Locuinţă dărăpănată, murdară. Cf. COSTINESCU, CADE.

4. (Maram.) Prispă (închisă cu scînduri ca un cerdac). Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL., BUD, P. P. 31. *La mîndra pe lîngă şatră Şi-o făcut cărare lată.* BÎRLEA, C. P. 69, cf. 126, id. B. 11, ŢIPLEA, P. P. 116, ALR II/I h 234, SCL 1955, 117.

— Pl.: *şatre* şi (regional) *şetre.* — Şi: (regional) **şătără** (ALR II/I h 259/316; pl. *şatări* ib.) s. f., **şătăr** (A II 3) s. n.

— Din bg. **шатра, шатър,** scr. **šatra, šator,** magh. **sátor.**

ŞATÚLCĂ s. f. v. **scatulcă.**

ŞAU interj. v. **şo.**

ŞÁUĂ s. f. v. **şa[3].**

ŞÁUCĂ s. f. (Regional) Şale. V. **şa[3] (II 1).** Cf. POLIZU, LM, BARCIANU, ALEXI, W. ✦ Crupă (la cal). Cf. CIHAC, II, 386, DDRF, GHEŢIE, R. M., ŞĂINEANU, D. U.

— Pl.: *şauce* şi *şăuci* (SCRIBAN, D.).

— **Şa[3]** + suf. *-ucă.*

ŞAUGĂU s. m. v. **şalgău.**

ŞAURĂ s. f. v. **saulă[2].**

ŞAVANÁ s. f. v. **şabana.**

ŞAVANEÁ s. f. v. **şabana.**

ŞAVGĂU s. m. v. **şalgău.**

ŞAZATOÁRE s. f. v. **şezător.**

ŞAZĂCI num. card. v. **şaizeci.**

ŞĂBÁC s. n. v. **şabac.**

ŞĂBĂCEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Acţiunea de a **şăbăci** şi rezultatul ei; (regional) **şăbăcit[1].** Cf. UDRESCU, GL. *Ia-o la şăbăceală.* id. ib.

— Pl.: *şăbăceli.*

— **Şăbăci** + suf. *-eală.*

ŞĂBĂCÉL s. n. (Prin Munt. şi prin nordul Olt.) Diminutiv al lui **şabac (1).** Cf. TDRG. *Că-ţi voi da o malotea, Cu florile cît palma, Pe la poale şebăcea.* MAT. FOLK. 167, cf. 473, UDRESCU, GL.

— Pl.: *şăbăcele.* — Şi: **şebăceá** s. f.

— **Şabac** + suf. *-el.*

ŞĂBĂCÍ vb. IV. Tranz. (Prin nord-vestul Munt.) A împodobi cu şabace **(1).** Cf. RĂDULESCU CODIN, 70. *Am şăbăcit poalele şi piepţii, mai am de şăbăcit mînecile şi încheieturile.* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *şăbăcesc.*

— V. **şabac.**

ŞĂBĂCÍT[1] s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Şăbăceală. Cf. UDRESCU, GL. *(Te) pricepi la şăbăcit?* id. ib.

— Pl.: ?

— V. **şăbăci.**

ŞĂBĂCÍT[2], -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Împodobit cu şabace **(1).** Cf. ALR II 3 332/784. *Ie şăbăcită.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şăbăciţi, -te.*

— V. **şăbăci.**

ŞĂBIE s. f. v. **şibă.**

ŞĂCÁRE s. f. v. **secară.**

ŞĂCÎMDẮU s. n. v. **jepchendău.**

ŞĂCLÍŢĂ s. f. (Regional) Penar (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : *şăcliţe.*

— Cf. germ. S c h a c h t e l „cutie".

ŞĂCOÁLĂ s. f. v. **şcoală.**

ŞĂFRĂNÉL s. m. v. **şofrănel.**

ŞĂGÁCI, -CE adj. (Învechit şi regional; despre oameni) Şăgalnic. *Era băutoriu şi şagaciu şi nu era om înţălept.* HERODOT (1645), 144. *Mihai Vodă nu este, cum s-arăta, blînd, şigaci cu toţii şi moale, ce într-alt chip.* NECULCE, L. 185, cf. ANON. CAR. *Unii dintre meseni, cari sînt buni cîntăreţi şi totodată şi şăgaci,... încep a cînta cîte un cîntec glumeţ.* MARIAN, NU. 682, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., TDRG, CADE 1 243, SCRIBAN, D., DM. *Omul acesta avea şi doi feciori. Unul dintre ei era mai isteţ, mai şăgaci.* CĂTANĂ, P. B. II, 139, cf. ALR SN V h 1 242, L. ROM. 1960, nr. 3, 74, ZANNE, P. IX, 592.

— Pl. : *şăgaci, -ce.* — Şi : (învechit) **şigáci, -ce** adj.

— **Şagă** + suf. *-aci.*

ŞĂGÁLNIC, -Ă adj. (Mai ales în Mold.; despre oameni) Glumeţ, hazliu, poznaş, spiritual. *Ei cu toţii sînt şegalnici şi veseli.* CANTEMIR, S. M. 284/2. *Învaţă-l... să fie şagalnic.* C. STAMATI, P. 314. *Erau slobozi şi şagalnici cu femeile în adunările lor.* RUSSO, S. 20. *Şăgalnic mai eşti, arhon sărdar.* ALECSANDRI, T. 457, cf. CIHAC, II, 383. *De altfel, om de spirit, şagalnic.* GANE, N. III, 158. *V-am spus că era şăgalnic moş Nichifor.* CREANGĂ, O. 283. *Era sprinţară, şăgalnică şi neastîmpărată.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 108, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Începu a se uita cu mare luare-aminte la acel fecioraş şăgalnic.* SADOVEANU, O. XIII, 25, cf. 63, SCRIBAN, D., ALR SN V h 1 242. ◇ (Despre fiinţe mitologice închipuite ca nişte oameni) *Din fire fiind vesel acest şagalnic zeu, El nu doreşte altă decît pricini de rîs.* NEGRUZZI, S. II, 224. *Au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese... Cititorii cei de zodii şi şăgalnicul Pepele.* EMINESCU, O. I, 85. ◇ F i g. *Fluturi mulţi, de multe neamuri, vin în urma lui un lanţ, Toţi cu inime uşoare, toţi şăgalnici şi berbanţi.* id. ib. 87. *Pretutindeni este... o pornire de trai proaspăt: muguri verzi..., musculiţe şăgalnice, gîndăcei nebunateci.* CARAGIALE, O. III, 181. *Stăteam... pironit cu privirea pe spetele goale şi fugătoare ale unei şagalnice unde.* HOGAŞ, DR. I, 192. ◇ (Adverbial) *E frumoasă viaţa orişicînd De treci prin ea şăgalnic.* PETICĂ, O. 137. *Ce fel, nepoată Leonă? zise el şăgalnic, într-o moldovenească domoală.* SADOVEANU, O. VIII, 131. *Fetele alergau pe pajişte şi chicoteau şăgalnic.* CAMIL PETRESCU, O. I, 315. (F i g.) *Vîntul adie şagalnic şi lin.* IOSIF, T. 127. *Şăgalnic adie zefirul, şoptind o poveste uşoară şi dulce.* PETICĂ, O. 280. *Ecoul răspunse... şăgalnic.* C. PETRESCU, R. DR. 93. *Spinări uriaşe de munte, rotunjite cu măiestrie, se încălecau şagalnic.* BRĂESCU, M. B. 113. ✦ (Despre fizionomia sau despre manifestările oamenilor) Care denotă umor; care provoacă hazul (păstrînd o aparentă seriozitate); cu haz; cu spirit. *Cînta cîntece şăgalnice.* CREANGĂ, O. 276. *Se adunau... împrejurul lui, ca să-i asculte poveştile, vorbele şegalnice şi cîntecele.* SLAVICI, N. I, 83. *Firea glumeaţă a ţăranului român a scornit fel de fel de vorbe şăgalnice.* PAMFILE, J. II, 373. *Nu va mai vedea ochii ei căprui şi şăgalnici.* REBREANU, R. I, 129. *I se păru că are ochi şagalnici.* SADOVEANU, O. VIII, 186. *Unchieşul... a avut zîmbet şăgalnic.* id. ib. XVIII, 134. ◇ F i g. *O undă zglobie îşi lasă strălucitoarea-i goliciune în voia dezmierdărilor şagalnice ale unei raze de lumină.* HOGAŞ, DR. I, 216. *Stoluri albe de hulubi... se risipeau în joacă şăgalnică.* C. PETRESCU, R. DR. 287. *Surîse... unui vis şăgalnic care-i descruntă figura osoasă şi fină.* id. C.V. 7. *Împleteşte glasuri subţirele Acest şăgalnic, aşteptat colind.* LABIŞ, P. 25.

— Pl. : *şăgalnici, -ce.*

— **Şagă** + suf. *-alnic.*

ŞĂGĂLNICÍE s. f. (Neobişnuit) Atitudine, comportare glumeaţă. *Are aerul să-mi spună cu un surîs scurt şi cu o şăgălnicie rigidă, rezumată: strengarule, ce-ai făcut?* CAMIL PETRESCU, P. 75.

— Pl. : *şăgălnicii.*

— **Şăgalnic** + suf. *-ie.*

ŞĂGÎ́RT s. m. (Ban.) Ucenic. *Trei ani de zile şagărt şi patru ani calfă lucrase numai la un maistru.* CONV. LIT. XXVI, 805, cf. TDRG, T. PAPAHAGI, C. L., SCRIBAN, D., com. din TIMIŞOARA, CV 1952, nr. 5, 39, ALR II 3 642/29, 36, 53, 76, ALR SN II h 500, CL 1961, 67.

— Pl. : *şăgîrţi.* — Şi : **şăgîrţ** (T. PAPAHAGI, C. L., com. din TIMIŞOARA, ALR SN II 3 642/29), **şăgărt, şogirţ** (accentul necunoscut, CV 1952, nr. 5, 39) s. m.

— Din ser. **šegrt.**

ŞĂGÎ́RŢ s. m. v. **şăgîrt.**

ŞĂGÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre oameni) Şăgalnic (Ciocăneşti—Vatra Dornei). ALR SN V h 1 242/365.

— Pl. : *şăgoşi, -oase.*

— **Şagă** + suf. *-os.*

ŞĂGUÍ vb. IV v. **şugui**[1].

ŞĂGUIÁLĂ s. f. v. **şuguială.**

ŞĂGUÍRE s. f. v. **şuguire.**

ŞĂGUITÓR, -OÁRE adj. v. **şuguitor.**

ŞĂIÁ vb. I. T r a n z. (Într-o poezie populară) A înşeua. *Cu frîul te-nfrînează, Cu şaua te şăiază.* I. CR. II, 207.

— Prez. ind. : *şăiez.*

— De la **şa**[3]. Cf. î n ş e u a.

ŞĂIÁC s. n. v. **şiac.**

ŞĂIÁG s. n. v. **şiac.**

ŞĂICÁR s. m. (Învechit şi regional) Persoană care conduce o şaică[1] **(1)**; persoană care construieşte şăici[1]. V. ş a i c a ş, l u n t r a ş. *Să rămîie şeicari cu peceţi-luituri domneşti* (a. 1793). ŞIO II$_1$, 333, cf. LM 530. *Posed o serie de acte proprii a arăta modul cum se făcu recrutarea ghimigiilor şi şăicarilor flotei de la 1793.* CONV. LIT. XXVI, 1 007, cf. ALR SN III h 843/2. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Reizului şeicar i s-au dat adeverinţă din parte-mi pentru priimirea lor* (a. 1846). DOC. EC. 895. ✦ (Învechit) Pontonier. SCRIBAN, D.

— Pl. : *şăicari.*

— **Şaică**[1] + suf. *-ar.*

ŞĂINĂLÉT s. n. (Maghiarism, prin Transilv.) **1.** Compătimire. Cf. CABA, SĂL.

2. Regret. Cf. CABA, SĂL., BL II, 55.

— Pl. : ?

— Din magh. **sajnálat.**

ŞĂINĂLÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Transilv., prin Maram. şi Mold.) A compătimi. Cf. DDRF, VAIDA, CABA, SĂL. *La urmă l-a şinălit şi i-o dat.* ALR II 3 710/325, cf. LEXIC REG. 72. *Pe el nici dracu nu-l şăinăleşte!* MAT. DIALECT. I, 95.

2. I n t r a n z. (Prin Transilv.) A regreta, a-i părea rău. Cf. COMAN, GL. *Am şăinălit să dau doi lei să-mi cumpăr o jemble.* MAT. DIALECT. I, 95.

3. T r a n z. (Regional) A menaja **(1)** (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 95. *De ce nu şăinăleşti copilu, de-l pui de pe-amu la lucru greu?* ib.

4. I n t r a n z. (Regional) A privi pe furiş (Ponoarele—Vaşcău). Cf. TEAHA, C. N. 269.
— Prez. ind.: *şăinălesc*. Şi: **şănăli** (MAT. DIALECT. I, 95, 96), **şinăli**, **şoinăli** (COMAN, GL.) vb. IV.
— Din magh. **sajnál.**

ŞĂIÓS, -OÁSĂ adj. v. **şioios.**

ŞĂIPRIGLU subst. (Regional) Portmoneu (Moldova Nouă). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞĂIT s. n. v. **şaitău[1].**

ŞĂITÁF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂITĂLUÍ vb. IV v. **şeitălí.**

ŞĂITẮU s. n. v. **şaitău[1].**

ŞĂITOF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂITOROF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂITRÁF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂLABE s. f. (pl.) (Regional) Catalige (Feleag—Cristuru Secuiesc). Cf. cv 1952, nr. 3, 42.
— Accentul necunoscut.
— Cf. magh. f a l á b.

ŞĂLÁR[1] s. m. (Într-o poezie populară) Înşelător. *Ochii mei îs şălari mari, Trec prin boi ca doi tălhari, Ochii mei îs şălari mici, Trec prin boi ca doi voinici.* MÎNDRESCU, L. P. 49, cf. 244.
— Pl.: *şălari*.
— Cf. magh. c s a l á r d.

ŞĂLÁR[2], -Ă adj. (Regional; despre animale) Vărgat (Jdioara—Lugoj). Cf. ALR I 1 489/79.
— Pl.: *şălari, -e*.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş ă l e a n.

ŞĂLÁRIU s. m. v. **şelar.**

ŞĂLÁTĂ s. f. v. **salată.**

ŞĂLÁTRĂ s. f. v. **salată.**

ŞĂLĂMINDRÍŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞĂLĂRÉL s. m. (Într-o poezie populară) Diminutiv hipocoristic al lui ş ă l a r[1]. *Ochii mei îs şălărei Ş-or trece prin boii tăi.* MÎNDRESCU, L. P. 49, cf. 244.
— Pl.: *şălărei*.
— **Şălar[1]** + suf. *-el*.

ŞĂLĂRÍE s. f. v. **salariu.**

ŞĂLĂTRÚICĂ s. f. (Regional) Numele unei plante (medicinale) nedefinite mai îndeaproape (Călineşti—Satu Mare). *Cînd se bolnăghesc oile... trabă a aduce buruiene... frăsînel, şălătruică, năpraznică oiască.* ARH. FOLK. I, 226.
— Pl.: ?
— **Şălatră** + suf. *-uică*.

ŞĂLĂVÁRI s. m. pl. v. **şalvar.**

ŞĂLBÓC s. n. v. **şilboc.**

ŞĂLBOCÁR s. m. (Prin Ban.) Santinelă. Cf. ALR SN IV h 961.
— Pl.: *şălbocari*.
— **Şălboc** + suf. *-ar*.

ŞĂLEÁN, -Ă adj. (Prin Ban.; despre vite) Bălţat; vărgat. *Boul cel cu şărgi se zice şilean.* H XVIII 139. *Un bou şălean pe spate.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183.
— Pl.: *şăleni, -e*. — Şi: **şileán, -ă** adj.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş ă l a r[2].

ŞĂLÍTRE subst. v. **silitră.**

ŞĂLÍC s. n. v. **şalic.**

ŞĂLÚŢ s. n. Diminutiv al lui ş a l[1]; (rar) şelişor.
1. Cf. ş a l[1] (3). *Luminile le împodobesc cu diferite flori naturale...; mai leagă de dînsele încă şi... un şăluţ.* MARIAN, NA. 174, cf. TDRG, CADE, DL, DM, ALR I 1 876/387.
2. Cf. ş a l[1] (4). *Fochiştii... ieşeau cîte unul... cu gîtul învelit în şăluţul lor de bumbac.* BART, E. 47, cf. DL, DM.
— Pl.: *şăluţe*. — Şi: (regional) **şălúţă** s. f. ALR I 1 876/387.
— **Şal[1]** + suf. *-uţ*.

ŞĂLÚŢĂ s. f. v. **şăluţ.**

ŞĂLVĂRÉL s. m. (În poezia populară; mai ales la pl.) Diminutiv al lui ş a l v a r. Cf. ş a l v a r (2). *Avea nişte şelvărei Făcuţi cu cincizeci de lei De umbla veara cu ei.* TEODORESCU, P. P. 614. *Briniviciu să rupea, Şălvăreii să lăsa.* ŞEZ. III, 214. *Să-mi dai nădrăgeii tăi, Să-ţi dau şălvăreii miei.* MAT. FOLK. 1076.
— Pl.: *şălvărei*.
— **Şalvar** + suf. *-el*.

ŞĂLVĂRÓI s. m. Augmentativ al lui ş a l v a r; (ironic) pantaloni largi. *Nemţii iera cu... nişti şălvăroi largi.* GRAIUL, I, 323.
— Pl.: *şălvăroi*.
— **Şalvar** + suf. *-oi*.

ŞẮLVIE s. f. v. **salvie.**

ŞĂLVIRÍE s. f. (Învechit, prin Mold. şi Bucov.) Şarlatanie (1), înşelătorie. Cf. TDRG, SCRIBAN, D., DM. *Văzîndu-se şalvirii înşălaţi... s-au lăsat de şălvirii pentru că nu li mai mergea bine.* SBIERA, P. 275.
— Pl.: *şălvirii*.
— **Şalvir[1]** + suf. *-ie*.

ŞĂMĂRLÚŢ s. n. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui ş a m ă r l u. Cf. COM. SAT. V, 71.
— Pl.: *şămărluţe*.
— **Şamărlu** + suf. *-uţ*.

ŞĂMEN subst. (Rar) Numele unui joc de cărţi. *Şămenul nu se joacă cum îl jucaţi voi.* BRĂESCU, O. A. I, 75.
— Accentul necunoscut.
— Din fr. **chemin** [de fer].

ŞĂMPÁNIE s. f. v. **şampanie.**

ŞĂMULTÓC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞĂMURÉ s. f. v. **şahmarand.**

ŞĂNĂLÍ vb. IV v. **şăinăli.**

ŞĂNCĂLĂNÍE s. f. (Prin Transilv.) Glumă, farsă. Cf. DDRF, SIMA, M. 185.
— Pl.: *şăncălănii*.
— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂLẮU s. m. (Prin Transilv.) Persoană glumeaţă. Cf. VICIU, GL. 74.
— Pl.: *şăncălăi*. — Şi: **şancalău** s. m. VICIU, GL. 74.
— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂLÉŢ, -EÁŢĂ adj. (Prin Transilv.) Glumeţ, poznaş. Cf. VICIU, GL., PAŞCA, GL.
— Pl.: *şăncăleţi, -e*.
— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂLÍE s. f. (Transilv. şi prin nordul Munt.) Glumă, farsă. Cf. DDRF, SIMA, M. 185, CADE, DENSUSIANU, Ţ. H. 332, COMAN, GL. ◇ E x p r. (Prin Ban.) **A-şi face şăncălii** = a se face de rîs. Cf. ALR II/47.

— Pl.: *şăncălii*. — Şi: **şancaláie** s. f. COMAN, GL.

— Cf. germ. S c h a n k e l „strengar".

ŞĂNCĂLÓS, -OÁSĂ adj. (Transilv.) Glumeţ, poznaş. Cf. DDRF, SIMA, M. 185, PĂCALĂ, M. R. 141, CADE, LEXIC REG. II, 63.

— Pl.: *şăncăloşi, -oase*. — Şi: **şancalós, -oásă** (PĂCALĂ, M. R. 141, CADE), **şîncălós, -oásă** (com. din DĂIŞOARA—RUPEA) adj.

— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂLUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A înşela, a amăgi. Cf. ŞEZ. V, 125.

— Prez. ind.: *şăncăluiesc*.

— Cf. ş ă n c ă l i e.

ŞĂNCĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Popular) Bolnav de şancru. Cf. POLIZU, COSTINESCU, UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Şăngărosule, să fugi!* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şăncăroşi, -oase*. — Şi: **şăngărós, -oásă** adj.

— **Şancăr** + suf. *-os*.

ŞĂNÉC s. n. v. **şenlie.**

ŞĂNGĂRÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se îmbolnăvi de şancru (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *S-a şăngărit băiatul*. id. ib.

— Prez. ind.: *şăngăresc*.

— V. **şangăr.**

ŞĂNGĂRÍT, -Ă adj. (Olt. şi Munt.) Bolnav de şancru. Cf. CIAUŞANU, V. 200, LEXIC REG. 57, UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Auzi, prăpăditul lui Cocoril să facă nazuri d-o fată ca tine... El, sfrinţitul şi şăngăritul!* IOVESCU, N. 245. *Să nu te atingi de şăngărita aia că te umple!* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şăngăriţi, -te*. — Şi: **şăngărît, -ă** adj.

— V. **şăngări.**

ŞĂNGĂRÎT, -Ă adj. v. **şăngărit.**

ŞĂNGĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **şăncăros.**

ŞĂNLÍC s. n. v. **şenlie.**

ŞĂNŢÁR s. m. (Cu sens neprecizat, probabil) Funcţionar în serviciul edilitar din secolul al XIX-lea, care se îngrijea de starea şanţurilor[1] **(I 2)**. *Urmează ca acest adaos... să să treacă în cheltuielile ce să trece dajdia legiuită a podarilor... şi a şănţarilor* (a. 1837). DOC. EC. 664.

— Pl.: *şănţari*.

— **Şanţ**[1] + suf. *-ar*.

ŞĂNŢĂLÍT, -Ă adj. (Regional; despre terenuri) Înconjurat cu şanţuri[1] **(I 2)** (Ceanu Mic—Turda). Cf. ALR I 411/357. *Locul şănţărit şi îngrădit*. ib.

— Pl.: *şănţăliţi, -te*.

— Cf. magh. s á n c o l.

ŞĂNŢÍR s. n. v. **şantier.**

ŞĂNŢIŞÓR s. n. Şănţuleţ **(2)**. Cf. POLIZU, DDRF, SCRIBAN, D. *Săpa şănţişor, Leagăn de izvor, Şănţişor prin mină, Apă să nu vină*. CORBEA, A. 35.

— Pl.: *şănţişoare*.

— **Şanţ**[1] + suf. *-işor*.

ŞĂNŢÚC s. n. (Rar) Şănţuleţ **(2)**. Cf. SCRIBAN, D. 1 276, ALR II 5 679/141.

— Pl.: *şănţuce*. — Şi: (regional) **şănţúg** s. n. ALR II 5 679/141.

— **Şanţ**[1] + suf. *-uc*.

ŞĂNŢÚG s. n. v. **şănţuc.**

ŞĂNŢUÍ vb. IV. **1.** T r a n z. şi r e f l. (Mil.; învechit) A (se) înconjura cu şanţuri[1] **(I 1)**, cu fortificaţii; r e f l. a se adăposti în şanţuri[1]. [Turcii] *cu toate puşcele au început a bătere într-înşii; ce nemică nu le strica, că se şănţuise bine*. URECHE, LET. I, 196/5. [Basta] *s-au tras şi s-au şenţuit pe iarnă lîngă Deş*. ŞINCAI, HR. II, 291/23, cf. I, 244/25. [Mihai] *îşi aşează la Stoieneşti tabăra, se şănţui bine şi făcu oştirei tăbii*. BĂLCESCU, M. V. 129, cf. PONTBRIANT, D., JAHRESBER. X, 207, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ◇ I n t r a n z. *Nişte ianiceari şenţuise dinaintea Bălgradului*. ŞINCAI, HR. III, 293/27.

2. T r a n z. A înconjura, a marca cu şanţuri[1] **(I 2)**; a face să aibă şanţuri[1]. Cf. VALIAN, V., COSTINESCU, 466, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. ✦ (Învechit, rar) A săpa cu sapa, cu cazmaua etc. (A b s o l.) *Am şenţuit şi am răsădit viţă bună, rodnică*. BIBLIA (1688), ap. TDRG.

3. R e f l. A lua forma unui şanţ[1] **(I 2)**. *Înaintea ochilor se şănţuia pe sub tren o albie lată de rîu*. CĂLINESCU, C. N. 10. ✦ T r a n z. şi r e f l. P. a n a l. (Rar; despre piele, obraz etc.) A (se) zbîrci, a (se) încreţi, a (se) cresta. *Brazda dintre sprîncene se şănţuise ...adînc*. C. PETRESCU, A. R. 17. *Cu aspre vergi i-a şănţuit obrazul fără milă*. LABIŞ, P. 111.

— Prez. ind.: *şănţuiesc*.

— **Şanţ**[1] + suf. *-ui*.

ŞĂNŢUÍRE s. f. Acţiunea de a ş ă n ţ u i şi rezultatul ei.

1. (Învechit) Cf. ş ă n ţ u i **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF. *Toţi năvălesc, umplînd cu pămînt şănţuirea*. COŞBUC, AE. 179.

2. (Rar) Cf. ş ă n ţ u i **(2)**. Cf. DDRF.

— Pl.: *şănţuiri*.

— V. **şănţui.**

ŞĂNŢUÍT[1] s. n. (Rar) Acţiunea de a ş ă n ţ u i **(2)**. *Gardul uscat se poate face prin şănţuit*. ECONOMIA, 115/11.

— V. **şănţui.**

ŞĂNŢUÍT[2], -Ă adj. **1.** (Învechit) Înconjurat cu şanţuri[1] **(I 1)**. *Toate cetăţile ceale şănţuite nu le-au ars Israil*. BIBLIA (1688), 161[2]/46, cf. PONTBRIANT, D.

2. Cu şanţuri[1] **(I 2)**. Cf. DM.

3. P. a n a l. (Despre obraz, piele etc.) Brăzdat, încreţit. *Măsura trecerea* [anilor] *... numai după brazdele tot mai adînc şănţuite pe obrajii lui*. V. ROM. februarie 1954, 27, cf. DL, DM.

— Pl.: *şănţuiţi, -te*.

— V. **şănţui.**

ŞĂNŢUITÓR s. n. (Tehn.) Unealtă cu care se scobesc marginile bucăţilor de lemn care urmează să fie asamblate. Cf. I. APOLZAN, U. 13.

— Pronunţat: *-ţu-i-*. — Pl.: *şănţuitoare*.

— **Şănţui** + suf. *-tor*.

ŞĂNŢULÉŢ s. n. Diminutiv al lui ş a n ţ[1]; şănţişor, (rar) şănţuc, şănţuşor, (învechit) şănţuţ.

1. Cf. ş a n ţ[1] **(I 1)**. Cf. COSTINESCU.

2. Cf. ş a n ţ[1] **(I 2)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Soldaţii se mai sculau să sape cîte un şenţuleţ*. D. ZAMFIRESCU, R. 241, cf. TDRG, CADE. *Căuzaşii veniră din întuneric în şir, unul după altul, alunecînd pe rînd în şănţuleţul lutos*. CAMIL PETRESCU, O. II, 8, cf. 275, CHEST. IV 40/546, ALR II 5 679/102, 723, 791. *Averea ca o baltă, cum îi faci un şănţuleţ, toată să scurge*. ZANNE, P. IX, 7.

3. Cf. ş a n ţ[1] **(I 3).** *Fără acest şenţuleţ* [la războiul de ţesut] *firul s-ar freca de perete şi s-ar rupe.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 509, cf. ALR II 6 138/723.

— Pl.: *şănţuleţe.*

— **Şanţ**[1] + suf. *-uleţ.*

ŞĂNŢURÉLE s. n. pl. (Rar) Diminutiv al lui ş a n ţ u r i. V. ş a n ţ[1] **(I 2).** *Pe malul dinspre Galaţi, o bulgărie ţşi întindea răzoarele lungi şi liniile negre ale şănţurelelor, cu sticliri de şuviţe de apă printre zarzavaturi.* SADOVEANU, O. III, 247.

— **Şanţuri** (pl. lui *şanţ*[1]) + suf. *-el.*

ŞĂNŢUŞÓR s. n. (Rar) Şănţuleţ **(2).** Cf. TDRG 1362.

— Pl.: *şănţuşoare.*

— **Şanţ**[1] + suf. *-uşor.*

ŞĂNŢÚŢ s. n. (Învechit) **1.** Şănţuleţ **(1).** [Vizirul] *au mai săpat un şănţuţ pre dinaintea şanţului ce îl făcuse mai înainte.* ŞINCAI, HR. III, 177/29.

2. Şănţuleţ **(2).** [Plugarul să] *sape doao şănţuţuri nici prea largi, nici prea afunde.* ECONOMIA, 116/20.

— Pl.: *şănţuţuri.*

— **Şanţ**[1] + suf. *-uţ.*

ŞẮNURĂ s. f. (Regional; cu sens colectiv) Fire de lînă toarse, pregătite pentru ţesut (Feldru—Năsăud). LEXIC REG. II, 77.

— Pl.: *şănuri.*

— Etimologia necunoscută.

ŞĂOÁIE s. f. v. **şuvoi**[1].

ŞĂPTÁNCĂ s. f. (Regional) Lemn lung de paisprezece metri (Vişeul de Sus). ARVINTE, TERM. 167.

— Pl.: ?

— **Şapte**[1] + suf. *-eancă.*

ŞĂPUŞÓR s. n. v. **şipuşor.**

ŞĂRÁF s. n. v. **şurub.**

ŞĂRÁG s. n. v. **şirag.**

ŞĂRÁNŢ s. n. v. **şgranţ.**

ŞĂRĂDẮU s. n. (Într-o colindă; cu sens nepreciza, probabil) Scăldătoare. *Pică mirul, pică vinul, Să se facă şărădău, Să se scalde Dumnezeu.* RĂDULESCU-CODIN, M. N. 75.

— Pl.: ?

— Cf. f e r e d e u.

ŞĂRĂITÁF s. n. v. **şlăitaf.**

ŞĂRĂMBÓI s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞĂRĂMPẮU s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞĂRĂNÉL s. m. (Regional) Diminutiv al lui ş a r a n **(1);** (regional) şărănuţ. Cf. BĂCESCU, P. 54.

— Pl.: *şărănei.*

— **Şaran** + suf. *-el.*

ŞĂRĂNGLÍŢĂ s. f. (Regional) Agrafă (Bărăteaz—Arad). L. ROM. 1959, nr. 5, 72.

— Pl.: *şărăngliţe.*

— Etimologia necunoscută.

ŞĂRĂNÚŢ s. m. (Regional) Şărănel. Cf. BĂCESCU, P. 54.

— Pl.: *şărănuţi.*

— **Şaran** + suf. *-uţ.*

ŞẮRBĂT s. n. v. **şervet.**

ŞĂREÁGHIE s. f. v. **şireglă.**

ŞẮRECE s. m. v. **şoarece.**

ŞĂRENGÁR s. m. (Regional) Numele unei plante de pădure, nedefinite mai îndeaproape (Drăguşeni—Tîrgu Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *şărengari.*

— Etimologia necunoscută.

ŞĂRÉŢ[1] s. n. v. **şiret**[1].

ŞĂRÉŢ[2] s. n. v. **şiret**[2].

ŞĂRÉŢ[3], **-EÁTĂ** adj. v. **şiret**[3].

ŞẮRICI s. m. v. **şoarece.**

ŞĂRÍGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞĂRÍNGĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞĂRÍT s. n. v. **şiret**[1].

ŞĂRÎMPẮU s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞĂRÎMPÓI s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞĂRLATÁN s. m. v. **şarlatan.**

ŞĂRLĂTÁN s. m. v. **şarlatan.**

ŞĂRLĂTĂNÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şarlatanesc.**

ŞĂRLĂTĂNÉŞTE adv. v. **şarlataneşte.**

ŞĂRLĂTĂNÍE s. f. v. **şarlatanie.**

ŞĂRPĂOÁŞ subst. (Într-o poezie populară) Chimir. Cf. T. PAPAHAGI, M. 233. *Şî ş-o-mplut un şărpăoaş, L-o împlut de gălbănaş.* id. ib. 88.

— Pl.: ?

— Cf. ş e r p a r, ş e r p ă r a ş.

ŞĂRPOITÚRĂ s. f. v. **şerpuitură.**

ŞĂRUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Regional; complementul indică hotarul dintre două fineţe) A marca prin călcarea ierbii (Floreşti—Focşani). Cf. cv 1950, nr. 4, 42.

2. (Prin Ban.; complementul indică pămîntul) A rărița. Cf. ALR II 5 132/36, 76.

— Prez. ind.: *şăruiesc.*

— **Şar**[1] + suf. *-ui.*

ŞẮRVĂT s. n. v. **şervet.**

ŞẮRVÎT s. n. v. **şervet.**

ŞĂŞ s. m. v. **şoş.**

ŞĂŞTÁC s. m. v. **şuştac.**

ŞĂŞTÁR s. n. v. **şiştar**[1].

ŞĂTRÁR s. m. (Atestat prima oară la 1443, cf. D. BOGDAN, GL. 107) **1.** Titlu dat boierului care avea în grijă corturile domneşti (şi tunurile) şi care asigura aprovizionarea armatei în timp de război; boier care avea acest titlu. *Strănepota lui Vlaico şetrariul* (a. 1614). GCR I, 44/30, cf. 53/7, 62/17. *Pe alţi boiari, anume: Mihalcea şătrariul i Costandin clucer Ciorogîrleanul, au mai trimis la hanul Selim Gherei.* R. GRECEANU, CM II, 16. *Radul stolnicul, feciorul lui Tudor şătrarul din Greci.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 312, cf. ANON. CAR., GHEORGACHI, CER. (1762), 268. *Moşiia... dumnealui şătrar Grigore Negru* (a. 1820). DOC. EC. 238, cf. 148, KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUŢII, I, 72, POLIZU. *În vreme ce ea mănîncă şi vorbeşte, intră şatrarul Trohin.* NEGRUZZI, S. III, 80, cf. 57. *Cîteva sute de boieri... zişi starea a doua... între cari se prenumărau: ... stolnici, şătrari, slugeri.* GHICA, S. XIV. *La ziua mea o să te fac şătrar.* FILIMON, O. I, 150, cf. 231. *Zi unui ficior ca să poftească aici pe şatrarul Săbiuţă.* ALECSANDRI, T. I, 64, cf. CIHAC, II, 386. *În rînd cu acestea veneau grajdurile, ambarele..., sub*

îngrijirea comişilor şi a şătrarilor. ODOBESCU, S. I, 126, cf. XENOPOL, I. R. III, 176, ENC. ROM., IORGA, C. I. II, 151, TDRG, I. BRĂESCU, M. 135, CADE. *A ieşit la poartă ajutorul pîrcălăbiei,... şatrarul Neculai Mereuţă.* SADOVEANU, O. XIII, 707, cf. 101, X, 37, SCRIBAN, D., DER. ◇ *Vel şătrar* sau *mare şătrar* (sau *şătrar mare)* = şeful şătrarilor **(1)**. Cf. D. BOGDAN, GL. 107. *Şetrariu mare pre corturile domneşti şi-n oşti şi-ntr-alte căli şi purtătoriu de grijă tunurilor.* SIMION DASC., LET. 23. *Fiind dumnealui Oprea v(e)l şătrar, cu rănduiala haraci(u)lui* (a. 1693). IORGA, B. R. 427. *Domnul... au trimis boiari, anume pre Costandin Ştirbei vel-clucer i Oprea vel-şătrar.* R. GRECEANU, CM II, 67, cf. 116, GHEORGACHI, CER. (1762), 268, POGOR, HENR. 235. *Marele şătrar eră îngrijitor al corturilor armatei.* BĂLCESCU, M. V. 596, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

2. Ţigan nomad; corturar, (rar) şătraş. Cf. DDRF, BARCIANU. *Todirică se pripăşise de mic la curte, de la o laie de şatrari ce trecuse prin sat.* N. REV. R. III, nr. 33, 408, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Trăiam în mijlocul unor şătrari... Mă băteau mai mult decît pe ceilalţi puradei.* STANCU, R. A. II, 201. *Noi,... cu căruţele noastre cu coviltire, parcă sîntem şătrari.* CAMILAR, N. I, 13. *Ţiganii se strîngea, La biserică venea Cu femei, cu mici, cu mari, Cu şetrari şi lingurari.* TEODORESCU, P. P. 264, cf. ALR II/I h 260/414, A VI 16, 26. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Hrisovul lui Mihai Costandin Şuţul v[oie]vod... întăreşte m[ănăsti]rii Bărboiul stăpînire peste toţi ţiganii lăieşi şi şetrari* (a. 1794). CAT. MAN. I, 63. ✦ (Regional; în forma *şatrar)* Persoană mascată de Anul Nou, reprezentînd un şătrar **(2)** (Pârteştii de Jos—Gura Humorului). Cf. L. ROM. 1963, nr. 2, 41.

3. (Transilv.) Negustor (de pînzeturi, stofe etc.). Cf. DM, ALR II 3 642/260, 6 481/64, 157, 219, 228, 235, 279, TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: *şătrari.* — Şi: (regional) **şatrár** s. m.

— **Şatră** + suf. *-ar.*

ŞĂTRÁŞ s. m. (Rar) Şătrar **(2)**. *Robii domneşti, şatraşi de laie, lingurarii, ursarii şi lăieşii* (a. 1817). TDRG, cf. CIHAC, II, 386, SCRIBAN, D.

— Pl.: *şătraşi.* — Şi: (regional) **şatráş** s. m.

— **Şatră** + suf. *-aş.*

ŞĂTRĂREÁSĂ s. f. Soţie de şătrar **(1)**; (rar) şătrăriţă, (învechit, rar) şătrăroaie. Cf. POLIZU. *Unii oameni, spunea dumnealui şătrăresei Ilinca,... au asemenea noroc în viaţă.* SADOVEANU, O. XIII, 101, cf. X, 48.

— Pl.: *şătrărese.*

— **Şătrar** + suf. *-easă.*

ŞĂTRĂRÉL s. m. (Atestat prima oară la 1598, cf. D. BOGDAN, GL. 107) Subaltern al şătrarului **(1)**. *De la 4 şătrărei cîte un pol* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 341. *Vătafului de şetrărei, spre a fi apărat de bir* (a. 1803). CAT. MAN. I, 532, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Marele şătrar era îngrijitor al corturilor armatei. Avea sub dînsul şi mici şătrărei.* BĂLCESCU, M. V. 596, cf. CADE, SCRIBAN, D., DER.

— Pl.: *şătrărei.*

— **Şătrar** + suf. *-el.*

ŞĂTRĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) De şătrar **(1)**, care aparţine şătrarului. *Maica Achilina, cea din neam şătrăresc.* CAZIMIR, GR. 229.

— Pl.: *şătrăreşti.*

— **Şătrar** + suf. *-esc.*

ŞĂTRĂRÍE s. f. **1.** Demnitate, funcţie de şătrar **(1)**. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 386, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

2. (Rar) Sediu în care îşi desfăşura activitatea şătrarul **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şătrării.*

— **Şătrar** + suf. *-ie.*

ŞĂTRĂRÍŢĂ s. f. (Rar) Şătrăreasă. *Scoarţa aia o am de la bătrîna, de era şetrăriţă.* P. CONSTANT, R. 98.

— Pl.: *şătrăriţe.*

— **Şătrar** + suf. *-iţă.*

ŞĂTRĂROÁIE s. f. (Învechit, rar) Şătrăreasă. Cf. D. BOGDAN, GL. 107.

— Pl.: *şătrăroaie.*

— **Şătrar** + suf. *-oaie.*

ŞĂTRÚCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **şatră (II 4)** (Budeşti — Sighetul Marmaţiei). Cf. T. PAPAHAGI, M. 91.

— Pl.: ?

— **Şatră** + suf. *-ucă.*

ŞĂTRÚŢĂ s. f. Diminutiv al lui **şatră**.

1. (Prin Transilv.) Cf. **şatră (II 1)**. *El să pune şi-şi întinde o... şetruţă cu merele cele scumpe şi prind oamenii a să aduna în jurul lui ca la o comedie.* RETEGANUL, P. II, 78.

2. (Regional) Cf. **şatră (II 2)** (Stăneşti—Curtea de Argeş). Cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 67. *Şetruţe pentru acoperit cărămida.* ib.

— Pl.: *şătruţe.*

— **Şatră** + suf. *-uţă.*

ŞĂŢÍME s. f. v. **şesime²**.

ŞCABOÁRCĂ s. f. (Regional) Lădiţă. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: *şcaboarce.*

— Cf. **şcătulcă**.

ŞCADRÓN s. n. v. **escadron.**

ŞCÁLĂ s. f. v. **scală.**

ŞCÁPĂ s. f. (Regional; depreciativ) Vită slabă. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: *şcape.* — Şi: **şcîp** subst. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Din ucr. **шкапа.**

ŞCARP¹ s. m. v. **scarp.**

ŞCARP² s. n. v. **scarpă.**

ŞCÁRPĂ s. f. v. **scarpă.**

ŞCÁRPĂN s. n. v. **scarpă.**

ŞCATÚIE s. f. v. **şcătulă.**

ŞCATÚLĂ s. f. v. **şcătulă.**

ŞCATÚLCĂ s. f. v. **scatulcă.**

ŞCĂFĂLÁN s. n. (Regional) Bucată mare de mămăligă (Runcu Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. VIII 19/27.

— Pl.: *şcăfălane.*

— Cf. **şcleafă**.

ŞCĂRPIÓN s. m. v. **scorpion.**

ŞCĂRPUÍ vb. IV v. **scărpui.**

ŞCĂTÚICĂ s. f. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui **şcătuie**. V. **şcătulă**. *O şcătuică de lemnuşe (chibrituri).* Com. din RĂHĂU—SEBEŞ, cf. COMAN, GL., A III 1. *O şcătuică de chibrituri.* LEXIC REG. II, 102.

— Pl.: *şcătuici* şi *şcătuice.* — Şi: **scătúică** s. f. COMAN, GL.

— **Şcătuie** + suf. *-că.*

ŞCĂTÚIE s. f. v. **şcătulă.**

ŞCĂTÚLĂ s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Cutie; casetă. *Ouţele gîndacilor celor ce slobod mătasă... trebuie luate de la răceală cu şcătuia în care stă hîrtia... pre care s-au ouat fluturii.* ECONOMIA, 214/6, cf. KLEIN, D. 423, DRLU, LB. *Le pun în nişte sticluţe... şi, astupîndu-le bine, le aşaze în o scatulă.* FM (1839), 42[1]/13. *Scoate o cutie sau o şcatulă plină de diamanticale şi alte lucruri din aur.* GT (1839), 146[1]/3, cf. GHEŢIE, R. M., com. din TIMIŞOARA, ARH. OLT. III, 389, GR. S. I, 138, COMAN, GL., CV 1949, nr. 3, 34. *O şcătulă de răpielţ.* ALRT II, 2, cf. 317. *Işcătuie de ace.* ALR II 5 757/141, cf. 5 757/228. *Şcătulă de lemn.* A I 12, cf. 13, 22, III 2, 16, com. din MORĂRENI—TOPLIŢA, LEXIC REG. 10, 67, II, 47, 81, 84. *Şcatuie de moşîni (chibrituri).* MAT. DIALECT. I, 96, cf. 192, L. ROM. 1960, nr. 2, 20, GLOSAR REG., TEAHA, C. N. 234, L. ROM. 1962, nr. 4, 65. ✦ (Regional; în forma *şcătuie)* Solniţă (Ieud — Vişeu de Sus). Cf. ALR I 708/347. ✦ (Regional; în forma *işcutuie)* Lădiţă aşezată sub grătarul unei sobe de încălzit, în care cade cenuşa (Şoimuş—Tîrgu Mureş). Cf. ALR I 685/150.

— Pl.: *şcătule* şi *şcătui* (L. ROM. 1962, nr. 4, 65). — Şi: **şcătúie** (pl. *şcătui* ALR II/353, LEXIC REG. II, 47, 81), **şcatúie** (pl. *şcatui* MAT. DIALECT. I, 96), **şcatúlă, şcotúie** (COMAN, GL., LEXIC REG. 10; pl. *şcotui* LEXIC REG. 10), **şcutíe** (MAT. DIALECT. I, 192; pl. *şcutii* ib.), **şcutíie** (ALR II 5 757/228, com. din MORĂRENI—TOPLIŢA, MAT. DIALECT. I, 192, GLOSAR REG.; pl. *şcutii* ALR II 5 757/228), **scătúlă** (A I 22), **scătúie** (GR.S.I, 138, COMAN, GL.), **scatúlă, sicătúie** (GLOSAR REG.), **işcatúlă** (TEAHA, C. N. 234), **işcătúie, işcutúie** (ALR I 685/150), **cuştíe** (MAT. DIALECT. I, 192), **cuştíie** (ib.) s. f.

— Din magh. **skatulya, skatula,** scr. **škatula.** — **Işcatulă, işcătuie, işcutuie** < magh. **iskatulya, iskatula.** — **Cuştie, cuştiie,** prin apropiere de *cutie.*

ŞCĂTÚLCĂ s. f. v. **scatuleă.**

ŞCĂTULCÚŢĂ s. f. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui şcătulcă. V. scatulcă. Cf. LB 617.

— Pl.: ?

— **Şcătuleă** + suf. *-uţă.*

ŞCĂTULÚŢĂ s. f. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui şcătulă. Cf. LB 617.

— Pl.: ?

— **Şcătulă** + suf. *-uţă.*

ŞCÉNĂ s. f. v. **scenă.**

ŞCERICĂÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A ciripi (Pecinişca—Băile Herculane). Cf. ALR SN V h 1 462/2.

— Prez. ind. pers. 3: *şcericăie.*

— Cf. cericăi.

ŞCHEAU s. m. (Învechit) Nume dat slavilor, în special bulgarilor. *Începuse... a avea luptare cu şcheaii.* MOXA, 373/11, cf. 373/34. *Ficior fiind unui orecare Gordiian, şicheai de rudă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 170[r]/29, cf. decembrie 245[r]/13, DDRF, ENC. ROM. III, 901, PUŞCARIU, ET. WB. *Cărăuşul — un şchiau — ... ne-a spus.* DR. V, 10, cf. CADE, SCRIBAN, D., SCL 1971, 358. ✦ (Adjectival, m.) Simplu; necioplit. *Om prostac şi schiau şi cu totul ţărănatec.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 244[r]/32. *Toderaşco..., neam foarte ciocoiu, şcheau, varvar şi plin de răotate.* R. GRECEANU, CM II, 180.

— Pl.: *şchei.* — Şi: **şicheái, schiau** s. m.

— Lat. **sclavus.**

ŞCHEI[1] subst. (Regional) Crucea-şalelor (la cal) (Glîmboca—Caransebeş). Cf. ALR II/I MN 37, 2 208/27.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞCHEI[2] subst. (Prin Ban.) Defileu. Cf. GR. BĂN.

— Pl.: ?

— Cf. cheie.

ŞCHEIÉSC, -IÁSCĂ adj. (Rar) De şcheau, care aparţine şcheilor; (învechit, rar) şchienesc. *Noi nu mai ştim, a fost limba şcheiască o bulgărească?* DR. V, 7.

— Pl.: *şcheieşti.*

— **Şcheau** + suf. *-esc.*

ŞCHEIÉŞTE adv. (Rar) Ca şcheii, în felul şcheilor; în limba şcheilor; (învechit, rar) şchineşte. *Ciorgovenii erau înainte de 1848... iobagi... Mergeau la pămînturile grofilor... şi vorbeau „şcheieşte".* DR. V, 7.

— **Şcheau** + suf. *-eşte.*

ŞCHÉLĂ s. f. v. **schelă.**

ŞCHELĂLĂU subst. v. **schelălău.**

ŞCHELMÁ vb. I v. **schelma.**

ŞCHELUÍ vb. IV v. **schelălăi.**

ŞCHEUNÁ vb. I v. **scheuna.**

ŞCHEUNÁT, -Ă adj. v. **scheunat.**

ŞCHEUNĂTÚRĂ s. f. v. **scheunătură.**

ŞCHIAVA interj. (Argotic; cu valoare verbală) Pleacă (numaidecît)! şterge-o! Cf. BUL. FIL. II, 207, BL IV, 199.

— Accentul necunoscut.

— Din ţig. **uştiava.**

ŞCHÍDĂR subst. v. **schider.**

ŞCHIDÓL, -OÁLĂ adj. v. **schilod.**

ŞCHIENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Şcheiesc. *Prinsease grecii într-o oaste o soră a domnului şchienesc.* MOXA, 387/13, cf. SCRIBAN, D.

— Pronunţat: *şchi-e-.* — Pl.: *şchieneşti.*

— **Şcheau** + suf. *-ean* + suf. *-esc.*

ŞCHILOPSAR s. m. (Învechit, rar) Numele unui peşte nedefinit mai îndeaproape, probabil o specie de rechin. *Feliurimea şi mulţimea peştilor... din care: sardele, peşte roşu, şchilopsar,... midii, stridii.* GOLESCU, î. 81.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şchilopsari.*

— Din ngr. **σκυλόψαρο(ν).**

ŞCHIMBÁ vb. I v. **schimba.**

ŞCHIMBOÁIE s. f. v. **schimboaie.**

ŞCHIMÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se schimonosi (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 192. *Nu te mai şchimi atîta, că nu-ţi stă bine.* ib.

— Prez. ind.: *şchimesc.*

— De la **schimă.**

ŞCHIMÍT, -Ă adj. (Regional) Schimonosit; urît (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 192. *Are o faţă şchimită şi proastă.* ib. ◇ (Substantivat) *Astîmpără-te odată, şchimitule.* ib.

— Pl.: *şchimiţi, -te.*

— V. **şchimi.**

ŞCHINÉŞTE adv. (Învechit, rar) Şcheieşte. Cf. DR. V, 6.

— **Şcheau** + suf. *-ean* + suf. *-eşte.*

ŞCHINGIUÍ vb. IV v. **schingiui.**

ŞCHINOVÁ vb. I. Tranz. (Prin vestul Munt.; complementul indică cuvinte) A pronunţa afectat. Cf. TOMESCU, GL.

— Prez. ind.: ?

— Derivat regresiv de la **şchinovat.**

ȘCHINOVÁT, -Ă adj. v. **chisnovat.**

ȘCHIOMBEÁ s. f. v. **schimbea.**

ȘCHIONTRÓPEA s. m. art. (Regional) **1.** (Depreciativ) Șchiopîrlan (Boureni—Băilești). Cf. LEXIC REG. 31.

2. Unul din numele date diavolului (Boureni—Băilești). Cf. LEXIC REG. 31.

— De la **șontropea,** prin apropiere de *șchiop.*

ȘCHIOP, ȘCHIOÁPĂ adj., subst. **I.** Adj. **1.** (Despre ființe) Care, în mers, se sprijină mai puțin pe un picior decît pe celălalt (sau pe celelalte); care are un picior anchilozat, paralizat, mutilat etc.; (familiar; depreciativ) șontîcăit, șovîlcăit[2], (învechit) șchiopător, (regional) șantaliu **(1),** șchiopat[2], șoncăit[2] **(1),** ștrol, pedestru **(II 1),** (regional; depreciativ) șchiopîrnog, șonc[3], șodîlc, șoiog **(1).** V. ș o n t[2] **(1),** ș o n t o r o g **(1),** ș o n t r o p **(1),** ș o n ț i t **(1),** o l o g **(11),** s c h i l o d, c o t o n o g, p a l i u[2] **(1).** [Iapa] *au fostră și scopă de un picior* (a. 1620—1640). ROSETTI, B. 92. *Mai bine iaste ție ciung sau șchiop să întri în viață, decît doao mîni sau doao picioare avînd, aruncat în focul de veaci.* N. TEST. (1648), ap. GCR I, 127/21, cf. BIBLIA (1688), 133[1]/10, ANON. CAR., LEX. MARS. 144, KLEIN, D. 423, DRLU, LB, ISER, POLIZU. *Cînd era mică a căzut din scrînciob și de atunci e cam șchioapă.* NEGRUZZI, S. I, 59, cf. PONTBRIANT, D. *Un om... scurt și șchiop.* ALECSANDRI, O. P. 168, cf. CIHAC, I, 272, LM. *E șchiop și mărunt.* ODOBESCU, S. I, 111. *Un ciocărlan șchiop se vede viind.* CREANGĂ, P. 93. *Se pomenește fala că-i iese înainte un... om schiop.* CARAGIALE, S. N. 277, cf. ISPIRESCU, L. 48, DDRF. *Eu n-aș vrea Să-mi fie șchioapă nevestica.* COȘBUC, P. I, 182, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., TDRG. *Eu șchioapî m-am făcut.* DIACONU, VR. 27, cf. CADE. *Era o cățea albă, șchioapă.* REBREANU, R. I, 149. *Firma arăta un cal șchiop.* SADOVEANU, O. XI, 610, cf. SCRIBAN, D. *Ca o capră șchioapă Se-mpiedica de praguri.* ARGHEZI, VERS. 292. *Păi ăla e șchiop, — băgă de seamă părintele.* CAMIL PETRESCU, O. II, 668. *Mamă, ăsta a rămas șchiop.* STANCU, D. 313. *O fetiță puțin șchioapă o privește de sub bretonul care îi dă în ochi.* DEMETRIUS, A. 91. *Eu-s șchioapă tot din cauza lor.* H. LOVINESCU, T. 93. *De-ar fi și bădița schiop, Te-ai putea uita la joc!* JARNÎK-BÎRSEANU, D. 421, cf. RETEGANUL, P. I, 62. *Călare pe o mîrțoagă șchioapă, plecă înainte.* FUNDESCU, L. P. I, 87, cf. ȘEZ. III, 126. *O ramas Gheorghe „șțiop" și șțiop îi și-n ziua de azi.* VASILIU, P. L. 231, cf. CABA, SĂL., ALR II/I h 115, ALR SN II h 327, A II 2, 3, 4, 7, 10, 12, III 3, TEAHA, C. N. 56, BALADE, II, 468. *Decît orb și călare, mai bine șchiop și pe jos.* PANN, P. V. III, 112/1. *Olăcar de cai șchiopi,* se spune despre un om preocupat de lucruri lipsite de importanță. Cf. ZANNE, P. V, 458. ◇ F i g. *Care istorie, cît să fie de șchioapă, în calea adevărului... să va arăta.* CANTEMIR, HR. 267. *Fără trecut societățile sînt schioape.* RUSSO, S. 35. *Invidia..., schioapă și neputincioasă, nu te poate urma acolo unde nu te duc aripele geniului.* CARAGIALE, O. IV, 284. *Cam șchioapă dezvinuire.* SBIERA, P. 14. ◇ (Substantivat) *Avea cu ei școpi și orbi și muți și betegi.* CORESI, TETR. 35. *Chemî pre cei săraci și neputernici, șchiiuopii și orbii.* VARLAM, C. 321. *Privește pe șchiopi cum cîntă!* CONACHI, P. 287. *Ce văd ei? Din celățuie Doi cu doi, vro zece șchiopi.* COȘBUC, P. I, 329. *Muții, șchiopii Stau la pomeni.* ARGHEZI, VERS. 491. *Un șchiop nu poate deveni ofițer.* STANCU, D. 321. *Toți orghii și toți schiochii I-a aflat unde s-au odihnit.* MAT. FOLK. 1073. *Rîde orbul de șchiop.* ZANNE, P. II, 655. ◇ (Adverbial) *A merge șchiop.* SCRIBAN, D. ✦ (Prin Transilv. și Mold.; despre oameni) Care nu are o mînă. Cf. ALRM II/I h 127. ✦ (Regional; despre butucii de viță de vie) Pipernicit, nedezvoltat (Turburea—Craiova). GLOSAR OLT. *Să-ntîmplă de al mare atacă producția aluilant..., unu face umbră prea multă și unu... rămîne șchiop.* ib.

2. P. a n a l. (Despre unele obiecte) Care nu se sprijină în egală măsură pe toate picioarele; care nu are stabilitate. Cf. COSTINESCU. *O babă chioară-așează tingirea cu păsat Pe-o pirostie schioapă.* CARAGIALE, O. IV, 347. *Ai stat tu la masa asta șchioapă?* SEBASTIAN, T. 355. *Acolo-î fotoliu strîmb și șchiop.* TEODOREANU, M. U. 196. *Într-o magazie, o mașină șchioapă, ordinară ținea deasupra vreo două crătiți.* CĂLINESCU, E. O. I, 194. *Masa șchioapă de un picior.* V. ROM. septembrie 1954, 58.

3. (Despre versuri) Cu unitățile metrice incomplete; cu imperfecțiuni de ritm și rimă. *Versuri șchioape.* COSTINESCU. *Negru-i gîndul, șchiop e viersul.* EMINESCU, O. IV, 292, cf. COȘBUC, P. I, 85. *S-au tipărit... versuri șchioape și banale.* IORGA, L. I, 435, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM.

II. S. m. sg. (Regional) Pietin (la oi). *Primăvara se ivea* [la oi] *mai cu seamă „schiopul", cînd le cădeau unghiile.* DRAGOMIR, O. M. 19, cf. ENC. VET. 580, ENC. AGR., CHEST. V 167/15, 55, 70, 83, 96, A V 24, GLOSAR REG. ✦ Arici (la vite) (Stănești—Curtea de Argeș). Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 55.

III. Subst. **1.** S. f. Măsură populară de lungime, egală cu distanța de la vîrful degetului mare pînă la vîrful degetului arătător, cînd cele două degete sînt bine îndepărtate unul de altul. *Au mai lungit flintele decît inicercele turcilor, de o șchioapă..., ca să poată bate mai departe.* NECULCE, L. 259. *Se fac șănțuțuri ca de o șchioapă de largi.* ECONOMIA, 126/6. *Să li se ție în samă* [cărăușilor]... *una șchioapă de vin scădere* (a. 1815). URICARIUL, IV, 202/22, cf. CLEMENS, DRLU. *Cînepa are să se facă mai naltă cu o șchioapă.* I. IONESCU, C. 76/26, cf. 200/2, id. P. 252, ISER, POLIZU, CUPARENCU, V. 11/33, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 272. *Țîșnește tina în sus, cînd de o schioapă, cînd de o palmă.* ODOBESCU, S. III, 187. *Turnînd prin pahare, săreau stropii de vin de o șchioapă în sus.* CREANGĂ, A. 97. *Șorțul era cu o palmă mai lung decît poalele paltonului, care se mai scurtase o schioapă.* CARAGIALE, O. III, 163, cf. DDRF, ENC. ROM. *Statura lui puternică părea că se înălțase cu o șchioapă.* D. ZAMFIRESCU, R. 224, cf. ALEXI, W., TDRG. *Piatra în care erau săpate tipărașele era o gresă... de o șchioapă.* PAMFILE, I. C. 396, cf. CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., BENIUC, V. A. II, 139. *La depărtare de o șchioapă de undiță, stă legată o plută.* ȘEZ. IV, 116, cf. POPESCU, B. III, 5, VICIU, GL. *Cînd a crescut de-o șchioapă și mai bine, cînepa se plivește de holbură.* BREBENEL, GR. P. *Cînd o dat cu toporul numai o dată, o întrat de-o schioapă în copac.* VASILIU, P. L. 66, cf. ALR II 5 171/514, 682. ◇ (Prin exagerare, pe lîngă adjective ca „mic", „mititel", „înalt" etc.) *Te-am văzut militică cît o șchioapă.* ALECSANDRI, T. 995. *Acești oameni erau numai de o șchioapă de înalți.* ISPIRESCU, U. 62. *O... babă, numai cît o șchioapă de înaltă.* HOGAȘ, DR. I, 208. *Cînd era mic de-o șchioapă, nu-l vedea acasă pe tata nici de sărbători.* V. ROM. martie 1954, 228. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *În fața mea rămîne o șchioapă de copil.* SAHIA, U.R.S.S. 127. ◇ L o c. a d j. (Familiar) **De o șchioapă** = **a)** (mai ales despre copii) (foarte) mic. *Iată și duduca Marghioliță... Vezi cît o crescut? — Ba ce crescut! ... bre, bre! cînd era... de-o șchioapă.* ALECSANDRI, T. 339. *Mai ieri, erai... de-o șchioapă, Cînd te pierdeam printre păpuși.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 67. *De cînd eram d-o șchioapă pricepusem lumea!* DELAVRANCEA, O. II, 297, cf. 110. *Lungimea pustii... mi se păru mie așa de lungă, numai din pricina nepotrivirii cu omul de o șchioapă ce o purta.* HOGAȘ, DR. I, 316. *Știe basme multe!... I le spunea bunicul pe cînd era de-o șchioapă.* EFTIMIU, I. 142. *Vă știți de cînd era Magdalena de-o șchioapă!* SADOVEANU, O. I, 68, cf. SCRIBAN, D. *Pe fiecare genunchi i se așezase cîte o nepoțică de-o șchioapă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 88. *Mircea ... era de-o șchioapă atunci.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 37, cf. H IV 146; **b)** (foarte) mare. *O văzui înfundată într-o rochie cu fioncuri, cu tocurile de o șchioapă la pantofi.* CARAGIALE, O. IV, 265. *Numărul... era tipărit cu caractere de-o șchioapă.* AGÎRBICEANU, S. P. 140. *O să nemerești D-o stană de piatră Cu mușchiul de-o șchioapă.* TEODORESCU, P. P. 416; **c)** (despre materii, substanțe) (foarte) mult **(1);**

gros. *Cît îmi bat capul să-l mai cioplesc... pace! îi stă rugina de-o şchioapă la ceafă.* ALECSANDRI, T. 508. *Văz colo, pe un biet vînător,... cu pămînt clisos de-o schioapă pe încălţăminte.* ODOBESCU, S. III, 157. ◇ Loc. adv. (Familiar) **La o şchioapă** = (foarte) aproape. *Nemulţumirea poporului a junsese la o schioapă de răscoală.* id. ib. I, 325, cf. DDRF. ◇ Expr. (Familiar) **A-i creşte** (cuiva) **inima de-o şchioapă = a)** a fi bucuros, a fi încîntat (de ceva). Cf. DDRF ; **b)** a se îmbărbăta. Cf. ZANNE, P. II, 206. ✦ (Prin nord-vestul Munt. ; în sintagma) *Şchioapă îngenuncheată* = distanţa de la vîrful degetului mare pînă la vîrful degetului arătător, cînd cele două degete sînt bine îndepărtate unul de altul, plus lungimea degetului mare. Cf. UDRESCU, GL. *Două şchioape îngenuncheate = 1/2 m.* id. ib.

2. S. n. (Prin Maram.) Măsură de lungime, folosită de ţesătoare, egală cu distanţa de la mijlocul pieptului pînă la vîrful degetelor de la mînă, braţul fiind bine întins. Cf. LEXIC REG. 15.

3. S. m. (Regional) Unealtă de tîmplărie în forma literei H, cu un picior mai scurt, care serveşte la liniat (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 192. *Liniez scîndura în lung cu şchiopul.* ib.

IV. S. f. art. (Regional) Numele unui dans popular ; melodie după care se execută acest dans. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 145, id. J. R. 47. *Jocurile ce se joacă pe la noi sînt : hora,... raţa,... schioapa.* H III 80, cf. I 151, III 465, IX 128, XII 309, XVIII 48, com. din POIANA—VAŞCĂU, ARH. FOLK. IV, 225, ALR I 1 477/302.

— Pl. : *şchiopi, şchioape.* — Şi : (învechit şi regional) **schiop, schioápă** adj., s. m., s. f., (învechit) **şcop, şcoápă, scop, scoápă** adj.

— Lat.* **excloppus.**

ŞCHIOPÁ vb. **I. 1.** Tranz. şi refl. A face (pe cineva) să devină sau a deveni şchiop **(I 1)** ; (rar) a şchiopăta **(2)**. V. şchiopi[1], şonţi[1] **(1)**. *Au căzut şi s-au şchiopat.* BIBLIA (1688), 222[2]/51, cf. ANON. CAR., POLIZU. *Stegarul bagă vina celui ce a jucat cu mireasa : că mireasa s-a schiopat şi trebuie s-o vindece.* SEVASTOS, N. 330, cf. CADE. *Un glonţ l-a şchiopat.* SCRIBAN, D. *Nu ştiu boii i-ai şchiopat, O pluguţu l-ai strîcat.* T. PAPAHAGI, M. 89. *L-a şchiopat un cioban cu bîta.* MAT. DIALECT. I, 192. ◇ Intranz. *Preotul... de va orbi sau va şchiopa... să se lase de leturghie.* PRAV. GOV., ap. CADE. [Caii] *ş-au tocit potcoavele, au şchiopat.* DELAVRANCEA, O. II, 110.

2. Intranz. (Regional, mai ales în Transilv.) A şchiopăta **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 272, DDRF, ALEXI, W. *Vezi colo... acea frumoasă albă fată, Ce singură, încet trece... Şchiopînd.* GORUN, F. 190. *Cînd se creapă unghiile, se sloboade sînge din copită, iar dacă animalul şchioapă, se pune pe ea arnică.* PĂCALĂ, M. R. 253, cf. CADE. *Astă fată bine joacă, Numai are că cam schioapă.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 420, cf. ALR I 1 114, ALR II/I h 75, ALR SN II h 327, A II 8, 13, III 16, 17. *Cîinele şchioapă de un picior.* MAT. DIALECT. I, 192. ◇ Fig. *Fiii striini... şchiupără den cărările sale.* CORESI, EV. 164.

— Prez. ind. : *şchiopez* şi (regional) *şchiop.* — Şi : (învechit şi regional) **schiopá,** (învechit) **şchiupá,** (regional) **şcopă** (ALR I 1 114/65) vb. I.

— Lat.*excloppare.

ŞCHIOPÁR subst. (Regional) Fiecare dintre cei patru căpriori mai scurţi de la colţurile acoperişului unei case (Păträuţi—Suceava). Cf. CHEST. II 229/237.

— Pl. : ?

— Cf. şchiop.

ŞCHIOPÁRE s. f. (Rar) Faptul de a (se) şchiopa.

1. (În forma *schiopare)* Cf. şchiopa **(1)**. Cf. POLIZU.

2. Cf. şchiopa **(2)**. Cf. DRLU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 272, LM, DDRF.

— Pl. : *şchiopări.* — Şi : (învechit) **schiopáre** s. f. POLIZU.

— V. **şchiopa.**

ŞCHIOPĂT[1] s. n. (Regional) Pietin (la oi) (Băneşti—Găeşti). Cf. CHEST. V 167/68.

— V. **şchiopa.**

ŞCHIOPÁT[2], -Ă adj. (Regional) Şchiop **(I 1)**. *Puişor de corb, Vedea-te-aş schiopat şi orb!* TEODORESCU, P. P. 615, cf. ALR I 1 114/295. *L-am văzut, era şchiopat.* UDRESCU, GL.

— Pl. : *şchiopaţi, -te.* — Şi : **schiopát, -ă** adj.

— V. **şchiopa.**

ŞCHIÓPĂT s. n. (Regional) Pietin (la oi) (Pîraie—Fălticeni). Cf. A VI 8.

— Pl. : ?

— Postverbal de la **şchiopăta.**

ŞCHIOPĂTÁ vb. I. **1.** Intranz. A merge sprijinindu-se mai puţin pe un picior decît pe celălalt (sau pe celelalte) ; (familiar) a şonticăi, a şovîlcăi **(1)**, (regional) a şchiopa **(2)**, a şchiopîrca, a şîngăvi, a şoncăi **(1)**, a şontăi, a şonticălui, a şontorogi **(2)**, a şonţi[1] **(1)**, a şodîlcăi, a şoldîcăi, a şoflînca. V. şanta[3]. Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 193. *Şchiopăta dintr-un picior.* AETHIOPICA, 9[v]/7, cf. KLEIN, D. 423, DRLU, LB, ISER, POLIZU. *Saşa sărea şchiopătînd şi strîmbîndu-mă.* NEGRUZZI, S. I, 60, cf. PONTBRIANT, D. *Stăpînul Zamfirei se scula din colb şchiopătînd.* ALECSANDRI, O. P. 70, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 272, LM. *M-am sculat şi am plecat schiopătînd.* CARAGIALE, O. IV, 160. *Uf, că greu a mai fost, zic eu, şchiopătînd de osteneală.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 147, cf. DDRF, ALEXI, W. *Cocostîrci betegi... schioapătă ca după o cursă neizbutită.* ANGHEL, PR. 113, cf. TDRG, BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 202, CADE. [Soldatul] *înaintează... spre noi şchiopătînd.* SAHIA, N. 52. *Cînd încerca să fugă, şchiopăta.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 263. *Acel bărbat... şchiopăta abia văzut.* SADOVEANU, O. XIII, 312, cf. SCRIBAN, D. *Irena se plimba nervoasă, şchiopătînd mai mult ca de obicei.* CAMIL PETRESCU, N. 127. *Sprijinindu-mă în baston, şchiopătez pe ulîţele satului.* STANCU, R. A. I, 30. *Schiopătînd înaintea musafirului, se grăbi să-i arate sălile de clasă.* GALAN, B. I, 233. *Fetiţa vine iar şchiopătînd.* DEMETRIUS, A. 91. *Cînd merge, şchioapătă foarte pronunţat.* H. LOVINESCU, T. 92. *Am potcovit nişte cai. Începuse unul să cam şchioapăte, că nu-l potcovisem de mult.* PREDA, M. 170. *Rana de la genunchi îl ardea. O pipăi uşor cu degetele, apoi, şchiopătînd, intră în magazie.* T. POPOVICI, S. 31. *Venea-ncetişor, Schiopătînd, schelăleind,... Dolca, haita cea bătrînă.* ALECSANDRI, P. P. 55. *Numai murgul singurel... Vinea-ncet şi schipătînd.* POMPILIU, B. 79, cf. ALR I 1 089/49, 69, 75, 93, 231, 420, 508, 582, 677, 865, 1 114/388, 596, ALR II/I h 75, ALR SN II h 327, A I 17, II 12, MAT. DIALECT. I, 192. ◇ Fig. *Cît să fie de schiopătînd istoria lui pentru neamul românilor, fietecine poate cunoaşte.* CANTEMIR, HR. 152. *Şi cei mici, de mii de ori De le-ar sluji cu sudori, O dată de-au schiopotat, Toate alte s-au uitat.* MUMULEANU, C. 88/5. *Interesul bărbatului d-tale... este lovit greu cînd reprezentaţiile vor şcopăta.* PR. DRAM. 186. *Şi-n loc să pui silinţă a scri ceva mai bine, Din zi în zi mai tare te văz că schiopătezi.* ALEXANDRESCU, O. I, 241. *Vedea el că lucrurile în casa lui merg anapoda, simţea că nevastă-sa şchioapătă, dară de! ce-i faci necazului?* HEM 1 159. *Ministeriul cam şchiopătează cînd eşti absent.* ALECSANDRI, T. 1 378. *Conversaţia noastră şchiopătează.* I. NEGRUZZI, S. IV, 446. *Complimentul cam şchioapătă.* IORGA, L. I, 274. *Poezia şchiopătează şi se schimb-ades în proză.* HOGAŞ, DR. I, 187. *Lumea... nici nu bagă de seamă cînd şchiopăt în limbă.* C. PETRESCU, A. 323. *Hotărîrile mele şchioapătă.* SADOVEANU, O. XVIII, 338. *Fără o sinceră camaraderie între*

membrii echipei, lucrările vor șchiopăta. D. GUSTI, P. A. 300. *Gîndul se-nfiripă-alene Și șchioapălă.* ARGHEZI, VERS. 514. *Peste puțină vreme treaba iar a început să șchioapete.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 843.

2. Tranz. și refl. (Rar) A șchiopa **(1)**. *Să să școpeteadze-n călțăminte sparte.* DOSOFTEI, PS. 55/16, cf. ISER. ◇ Refl. recipr. *Le zburătăcește* [pe gîște] *cu pietre și bețe ca să le învețe minte, să nu se mai șchiopăteze una pe alta.* SADOVEANU, O. XVI, 352.

3. Intranz. (Regional; despre oi) A se îmbolnăvi de șchiop **(II)** (Stănești—Tîrgu Jiu). Cf. CHEST. V 173/86. *Cînd oile șchioapătă, se spală.* ib.

— Prez. ind.: pers. 1 *șchiopătez* și (rar) *șchiópăt, șchioápăt*, 2 *șchiopătezi*, (rar) *șchiópeți, șchioápeți*, 3 *șchiopătează, șchioápătă.* — Și: (învechit și regional) **școpătá, schiopătá**, (învechit) **școpetá, schiopotá**, (regional) **șchiopetá** (ISER, ALR I 1 089/582), **șchiopotá** (MAT. DIALECT. I, 192) vb. I, **schipătí** (A II 12; prez. ind. *schipătlesc* ib.) vb. IV, **schipătá** vb. I.

— Lat.* **exceppitare.**

ȘCHIOPĂTÁRE s. f. Acțiunea de a șchiopăta **(1)**; (rar) șchiopătătură, șchiopătură, (familiar) șovîlcăială **(1)**, șovîlcăit[1] **(1)**. Cf. KLEIN, D. 423, LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 272, DDRF, ALEXI, W. *Hoții trec dintr-un tărîm într-alt tărîm. O șchiopătare de vulturi căzuți din stele,* ARGHEZI, VERS. 143.

— Pl.: *șchiopătări.* — Și: (învechit) **schiopătáre** s. f. POLIZU.

— V. **șchiopăta.**

ȘCHIOPĂTÁT, -Ă adj. **1.** (Rar; despre ființe) Care șchiopătează **(1)**. Cf. KLEIN, D. 423, LB, PONTBRIANT, D. *Iepurașul șchiopătat... s-arată.* ALECSANDRI, P. III, 366, cf. DDRF, ALEXI, W. *Barza șchiopătată, oloagă pe-o aripă.* ARGHEZI, VERS. 720.

2. (Despre mers) De șchiop **(I 1)**; șoldiu **(1)**, (familiar) șonticăit, șovîlcăit[2], (rar) șchiopătînd **(1)**.

3. (Mat.; învechit, rar; în sintagma) *Trigon șchiopătat* = triunghi scalen, v. scalen. *De nu va fi nici o latură potrivită, atunci să naște trigon șchiopătat.* TEM. GHEOM. I, 4[r]/26, cf. URSU, T. Ș. 286.

— Pl.: *șchiopătați, -te.*

— V. **șchiopăta.**

ȘCHIOPĂTĂTÓR, -OÁRE adj. (Rar; și substantivat) (Persoană) care șchiopătează **(1)**. Cf. CIHAC, I, 272, ALEXI, W., SCL 1955, 80.

— Pl.: *șchiopătători, -oare.* — Și: **schiopătătór** s. m. ALEXI, W.

— **Șchiopăta** + suf. *-(ă)tor.*

ȘCHIOPĂTĂTÚRĂ s. f. (Rar) Șchiopătare. Cf. CIHAC, I, 272.

— Pl.: *șchiopătături.*

— **Șchiopăta** + suf. *-ătură.*

ȘCHIOPĂTÎND, -Ă adj. **1.** (Rar; despre mers) Șchiopătat **(2)**. *Cu mersul șchiopotînd.* ȘEZ. III, 16.

2. Fig. (Despre versuri) Cu unitățile metrice incomplete; cu imperfecțiuni de ritm și rimă. *Abia scot două versuri, și-acele încă sînt... șchiopătînde și aspre la auz.* NEGRUZZI, S. II, 218.

— Pl.: *șchiopătînzi, -de.* — Și: (regional) **șchiopótînd, -ă** adj.

— V. **șchiopăta.**

ȘCHIOPĂTÓR, -OÁRE adj. (Învechit) Șchiop **(I 1)**. Cf. DRLU, CIHAC, I, 272.

— Pl.: *șchiopători, -oare.*

— **Șchiopa** + suf. *-(ă)tor.*

ȘCHIOPĂTÚRĂ s. f. (Rar) Șchiopătare. Cf. DRLU, COSTINESCU, DDRF. *Niște răni mici... produc șchiopătură.* ENC. VET. 94, cf. CADE. *Șchiopătura oilor e bucuria lupilor.* PANN, P. V. III, 27/15, cf. ZANNE, P. I, 569.

— Pl.: *șchiopături.*

— **Șchiopa** + suf. *-ătură.*

ȘCHIÓPEA s. m. art. (Prin nord-vestul Munt.; depreciativ) Șchiopîrlan. Cf. UDRESCU, GL.

— **Șchiop** + suf. *-ea.*

ȘCHIOPÉNIE s. f. (Rar) Starea celui șchiop **(I 1)**; mers caracteristic celui șchiop. Cf. IORDAN, L.R.A. 170. *Imită șchiopenia unui profesor.* CĂLINESCU, E. O. I, 180, cf. SCL 1958, 253.

— **Șchiop** + suf. *-enie.*

ȘCHIOPÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) De șchiop **(I 1)**, caracteristic celui șchiop. *Dumnezeu să te ferească De bătaia cea orbească Și picioranga schiopească.* PANN, P. V. III, 25/20, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *șchiopești.* — Și: (învechit și regional) **schiopésc, -eăscă** adj.

— **Șchiop** + suf. *-esc.*

ȘCHIOPETÁ vb. I v. **șchiopăta.**

ȘCHIOPÍ[1] vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică ființe) A face să devină șchiop **(I 1)**. Cf. TDRG 1 383, SCRIBAN, D. 1 170. *Nouă* [cai] *am omorît, Nouă am schiopit.* PĂSCULESCU, L. P. 183. ◇ Intranz. [Boul] *șchiopește.* ALR I 1 089/363.

— Prez. ind.: *șchiopesc.* — Și: **schiopí** vb. IV.

— V. **șchiop.**

ȘCHIOPÍ[2] vb. IV v. **scuipa.**

ȘCHIOPÍCĂ s. f. sg. (Prin Transilv.; în construcția) *La șchiopică* = șotron **(1)**. ALR SN V h 1 300/102.

— **Șchiop** + suf. *-ică.*

ȘCHIOPÎRC interj. (Familiar; repetat) Șontic. *Venea și el, șchiopîrc — șchiopîrc!* SCRIBAN, D.

— De la **șchiop.**

ȘCHIOPÎRCÁ vb. I. Intranz. (Prin Maram. și Transilv.) A șchiopăta **(1)**. Cf. DR. IX, 420.

— Prez. ind.: ? — Și: **șchioplocá** vb. I DR. IX, 420.

— V. **șchiopîrc.**

ȘCHIOPÎRCĂ s. f. (Regional; depreciativ) Persoană șchioapă (v. șchiop **I 1**) (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 96.

— De la **șchiopîrc.**

ȘCHIOPÎRLÁN, -Ă s. m. și f. (Depreciativ) Persoană șchioapă (v. șchiop **I 1**); (regional; depreciativ) șchiontropea **(1)**, șchiopea, șchiopîrlea, șoldea, șontea, șontropea. Cf. PAMFILE, A. R. 259. *S-amestecă și șchiopîrlanu-n horă!* SCRIBAN, D. *Șchiopîrlana a uitat să mai aducă împrumutul.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *șchiopîrlani, -e.*

— De la **șchiop.**

ȘCHIOPÎRLÁNCĂ s. f. (Regional; depreciativ) Femeie șchioapă (v. șchiop **I 1**). Cf. SCRIBAN, D., UDRESCU, GL.

— Pl.: *șchiopîrlance.*

— **Șchiopîrlan** + suf. *-că.*

ȘCHIOPÎRLEA s. m. art. (Regional; depreciativ) Șchiopîrlan. *L-a cuprins vitejia pe șchiopîrlea!* STANCU, D. 317. *Șchiopîrlea mi-a rupt roata căruții.* UDRESCU, GL.

— De la **șchiop.**

ȘCHIOPÎRNÓG, -OÁGĂ adj. (Prin vestul Transilv.; depreciativ) Șchiop **(I 1)**. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *șchiopîrnogi, -oage.*
— De la **șchiop.** Cf. c o t o n o g.

ȘCHIOPLOCÁ vb. I v. **șchiopîrca.**

ȘCHIOPOTÁ vb. I v. **șchiopăta.**

ȘCHIOPOTÁNĂ s. f. (Regional; depreciativ) Femeie șchioapă (v. ș c h i o p **I 1**) (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *șchiopotane.* — Și: **schiopotánă** s. f. COMAN, GL.
— De la **șchiop.**

ȘCHIOPOTÍND, -Ă adj. v. **șchiopătînd.**

ȘCHIPÁ vb. I v. **scuipa.**

ȘCHÍPTRU s. n. v. **sceptru.**

ȘCHIUBÉJ s. n. v. **știubei.**

ȘCHIUOPÍ vb. IV v. **scuipa.**

ȘCHIUPÁ vb. I v. **șchiopa.**

ȘCHIUPÍ vb. IV v. **scuipa.**

ȘCIUMP s. n. sg. (Regional) Casă natală (Bocșa). LEXIC REG. II, 37. *Ăsta-i șciumpu meu.* ib.
— Cf. ș t i o m p.

ȘCIUPĂÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A bate, a lovi (Globu Craiovei — Orșova). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184. *Ar trebui o țîră șciupăit că nu-i de treabă.* id. ib.
— Prez. ind.: ?
— Cf. c i u p ă i.

ȘCÎP subst. v. **șcapă.**

ȘCÎRCÁ vb. I v. **crîșca.**

ȘCÎRCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A scrîșni din măsele (Vicovul de Sus — Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.
— Prez. ind.: ? — Și: **scîrcí** vb. IV GLOSAR REG.
— Formație onomatopeică. Cf. ș c î r c a.

ȘCÎRÍÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A frige. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Prez. ind.: ?
— Din ucr. **шкварити.**

ȘCÎRLĂ s. f. v. **școrlă.**

ȘCÎT subst. (Regional) Vită. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.
— Pl.: ?
— Cf. ucr. c k o т.

ȘCLABÓRȚ subst. (Regional) Cocoș (la pușcă) (Petrești de Jos — Turda). Cf. ALR II 4 993/250.
— Pl.: ? — Și: **sclabórț** subst. ALR II 4 993/250.
— Din germ. **Schlagbolzen.**

ȘCLAFITĂ s. f. (Prin Transilv.) Palmă[1] **(2).** Cf. PAȘCA, GL.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Cf. ș c l e f u i.

ȘCLÁFNIȚĂ s. f. v. **șloímiță.**

ȘCLÁIER s. n. v. **șlaier.**

ȘCLEÁFĂ s. f. **1.** (Transilv.) Bucată groasă de lemn (despicată dintr-un trunchi). Cf. KLEIN, D. 424, LB, POLIZU, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE 1 118, FRÎNCU-CANDREA, M. 105. *Șclepe de lemn de gorun.* CHEST. V 36/85, cf. ALR I 1 988/100. *Ai înfundat soba cu șclefele astea.* MAT. DIALECT. I, 268, cf. TEAHA, C.N. 269.

2. (Prin Transilv. și Maram.) Felie, bucată (mare). Cf. T. PAPAHAGI, M. 233. *Ai mîncat o șcleafă de pită și tot nu te-ai săturat.* MAT. DIALECT. I, 268.

3. (Prin Transilv.; în forma *scleafă)* Fiecare dintre cele două jumătăți ale capului de porc despicat pentru a servi ca aliment. Cf. REV. CRIT. III, 168.

— Pl.: *șclefe.* — Și: **șcleámpă** (T. PAPAHAGI, M. 233), **șcleápă, scleáfă** (POLIZU, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, FRÎNCU-CANDREA, M. 105) s. f.
— Etimologia necunoscută.

ȘCLEÁMPĂ[1] s. f. (Regional; depreciativ) Persoană bătrînă, ramolită (Moiseiu — Vișeu de Sus). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— Cf. germ. S c h l a m p e.

ȘCLEÁMPĂ[2] s. f. v. **șcleafă.**

ȘCLEÁPĂ s. f. v. **șcleafă.**

ȘCLEFÁ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar; complementul indică lemne) A despica, a crăpa. Cf. LB.
— Prez. ind.: *șclefez.*
— V. **șcleafă.**

ȘCLEFENEÁȚĂ s. f. (Regional) Bucată de lemn (despicată dintr-un trunchi), lungă de un metru (Vîlcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 96.
— Pl.: *șclefenețe.*
— De la **șcleafă.**

ȘCLEFUÍ vb. IV v. **șlepeui.**

ȘCLIOÁNȚĂ s. f. (Prin Bucov.; depreciativ) Femeie bătrînă și rea. Cf. LEXIC REG. 108.
— Pl.: *șclioanțe.*
— Cf. c l o a n ț ă, ș c l e a m p ă[1].

ȘCLIP s. n. v. **șlip[1].**

ȘCLIPÁR s. m. v. **șlipar.**

ȘCLOF s. n. v. **șlag[1].**

ȘCLOFÓRNIȚĂ s. f. (Regional; depreciativ) Femeie neglijentă (Ieud — Vișeu de Sus). Cf. T. PAPAHAGI, M. 233.
— Pl.: *șclofornițe.*
— Cf. ș c l a f n i ț ă, ș c l i o a n ț ă.

ȘCOÁDĂ s. f. (Regional) Pagubă **(I)** (Cîndești — Dorohoi). LEXIC REG. II, 119.
— Pl.: *școade.*
— Din ucr. **шкода.**

ȘCOÁLĂ s. f. **A. I. 1.** Instituție de învățămînt, mai ales elementar sau mediu. *În toate zile pricindu-să în școla a unui tirean.* N. TEST. (1648), 160[r]/25. *De ar fi toată scriptura numai den singură cetirea să se înțeleagă, de-acii nici ar fi școalele..., nici dascalii.* ST. LEX. 217[v]/11, cf. GCR I, 220/20. *Îi punea de învăța oștenia ca în școale.* N. COSTIN, L. 125, cf. CANTEMIR, HR. 252, LEX. MARS. 244. *Au aședzat scoală de învățatul copiilor.* MUSTE, LET. III, 82/5. *Să aibă* [mănăstirea] *școală* (a. 1795). IORGA, S. D. VIII, 31, cf. KLEIN, D. 424. *Ceasta o învăța pruncii de la mumele sale, ceia de la gramatici în shoală.* MAIOR, IST. 53/3, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., FULEA, B. 24/1, REG. SHOLAST. 3/13. *Eu am chiemat ieri pe Petru la școlă.* DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. 205/26, cf. CLEMENS. *Scriptură elementaricească pe care sfatul scuolilor... au cercetat-o* (a. 1825). CAT. MAN. II, 111. *Fără limba patriei... puțin folositoare s-au arătat școalele și cărțile* (a. 1826). GCR

II, 252/29. *În scuolile noastre încep a învăța pe copii ce este slova.* VÎRNAV, L. 13v/24, cf. DRLU, LB, I. GOLESCU, C. *În aceste războaie ei se pregătesc, ca într-o școală, pentru alte lupte mai mari.* BĂLCESCU, M. V. 8, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Am să întrebuințez toate figurile retoricei cîte le-am învățat la școală.* ALECSANDRI, O. P. 199, cf. CIHAC, I, 272. *Cînd într-o scoală scopul instruirii nu este determinat cu preciziune,... învățătura acolo este fără soliditate.* ODOBESCU, S. II, 62. *Copiii... ascultă cu sete de pe băncile școalei graiul învățăturei.* EMINESCU, G. P. 43. *Ce chilie dură s-a făcut la poarta bisericei pentru școală.* CREANGĂ, A. 2. *Secule întregi a plîns acest popor lipsit de lumina școalii.* CARAGIALE, O. III, 242. *Îl deteră pe la școli și filozofi.* ISPIRESCU, L. 2, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, HOGAȘ, DR. II, 119, CADE. *Cînd mă întorceam de la școală, am văzut... lume strînsă.* SAHIA, N. 58. *Dac-o prind, o dau afară din școală.* SEBASTIAN, T. 204. *Învățasem în școală despre rotunzimea pămîntului.* SADOVEANU, O. XVI, 483, cf. SCRIBAN, D. *Povesti înîmplări de la școală.* CĂLINESCU, E. O. I, 180. *N-avem școli, dă ne rămîn copiii proști.* CAMIL PETRESCU, O. II, 220. *Se întorsese de la niște școli din străinătate.* STANCU, R. A. II, 16. *Mîndră..., Nu-mi mai face supărare, Că nu poci ședea la școale.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 16. *Din Alexandru Ghica a-nceput șicoale în țara rumânească.* GRAIUL, I, 8, cf. 4. *Domnișor de la ișcoală, Vin-acasă și te-nsoară.* BUD, P. P. 29, cf. 31. *Nu-ș cine a intrat pă urmă ș-a-nfințat șicolile pînă az.* VÎRCOL, V. 21, cf. CIAUȘANU, V. 201, GREGORIAN, CL. 64, ALR I 1 507, 1 522, 1 524, ALR II 2 987, 2 991, ALR SN IV h 910. *Măi bădiță de la școală, Cugetă la-nvățătură.* ANT. LIT. POP. I, 140, cf. A I 20, 21, 35, II 12. ◇ (Învechit; întărit prin „de învățătură" sau „de învățături") *Așijdere au mai făcut școli de învățătură.* NECULCE, L. 386. *Școale de învățături... măriia-ta ai făcut.* R. GRECEANU, CM II, 10. ◇ (Urmat de determinări care indică gradul, felul etc.) *Au dat măriia-sa Nicolaie Vodă poruncă... să facă școală grecească și slovenească.* R. POPESCU, CM I, 537. *Au așăzat școli de obște, carii încet, încet s-au făcut... folositoare și... vestite.* IST. CAROL XII, 77v/23. *Învăța la scoală latină.* MAIOR, D. 59/3. *Shoala preparandă sau pedagoghicească a nației românești.* ST. INST. 3/1. *Shoala națională românească din Pesta* [Titlu]. MONTAN, S. *Condică ghenerală de documenturi și matricule a shoalilor naționale din Moldova* (a. 1828). CAT. MAN. I, 235. *Școalele țirculare seau normale stau supt derectorul ghimnaziei de Tiflis.* AR (1829), 142¹/2. *Coprinderea decretului... pentru înființarea shoalelor alilodidactice.* CR (1829), 261¹/1. *Împărțirea obiectelor ce se învață în shoalele publice* (a. 1838). CAT. MAN. II, 74. *La școala publică se învăța numai grecește.* NEGRUZZI, S. I, 3. *Te dau la școala domnească să înveți carte grecească multă.* FILIMON, O. I, 122. *La 1852... s-a deschis școala domnească.* CREANGĂ, A. 75. *Să-mi obțiu diploma de patru clase primare la școala domnească.* CARAGIALE, O. IV, 7. *I-a dat o misiune pe vară, să plece-n Elveția, pentru a studia organizarea școlilor rurale.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 59. *Pe scăunașul din fața lor, un elev al școalei de poduri și șosele.* BUJOR, S. 115. *A propus să urmeze școala normală.* REBREANU, I. 61. *La școala veterinară s-au inoculat doi cîini.* BABEȘ, O. A. I, 194. *A învățat într-o școală de hogi.* SADOVEANU, O. XVI, 17. *Am intervenit să se facă școli de cîntăreți.* ARGHEZI, P. T. 38. *Am un băiat, pe care de nu l-oi da la școala militară, îl dau la medicină.* CĂLINESCU, E. O. II, 297. *Aflară cu uimire că sînt chemați la școala de ofițeri.* CAMIL PETRESCU, O. III, 446. *Fu unul dintre primii directori... care înființă o școală de calificare.* V. ROM. octombrie 1963, 15. ◇ Fig. *Și-a făcut studiile la școala lumii — unde nu se cer examene.* CARAGIALE, O. IV, 373. ◇ (Prin vestul Transilv.; în trecut) *Școală sărăcească* = orfelinat. Cf. TEAHA, C. N. 269. ✦ Local, clădire în care își are sediul o instituție de învățămînt. Cf. HERODOT (1645), 320, ȚICHINDEAL, F. 384/7. *N-am intrat... în sala scoalei unde se ținură ședințele Asociațiunii.* ODOBESCU, S. I, 470. *Capătă reumatism din cauză că școala e umedă ca o pivniță.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 8. *Era... frunziș din belșug cu care să se împodobească școala.* AGÎRBICEANU, A. 506, cf. CADE. *Mai încolo... venea primăria..., apoi pe stînga școala.* REBREANU, R. I, 93, cf. SCRIBAN, D. *Un plop uscat și lîngă plop o școală.* ARGHEZI, VERS. 285. *Le-a făgăduit că le face o biserică nouă și școală.* CAMIL PETRESCU, O. II, 158. *Ferestrele școlii sînt fumurii.* STANCU, D. 310. *Școala din Lespezi strălucea de curățenie.* GALAN, B. I, 233. *Școala săsească are o curte lungă interioară și niște scări late.* DEMETRIUS, A. 98. ✦ Totalitatea elevilor (și a cadrelor didactice) dintr-o instituție de învățămînt. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Fusese cel dintîi premiant pe școală.* CAMIL PETRESCU, O. II, 9, cf. III, 36. *Toată școala îl ascultă cu sufletul la gură.* V. ROM. aprilie 1955, 186. *Toată școala a luat parte la concurs.* DL.

2. Studiu, învățătură într-o școală **(A I 1)**; p. ext. sumă de cunoștințe (dobîndite într-o școală). *Eram pre atuncea la școală la Bar.* M. COSTIN, O. 166. *Aceștea... cuconi mearsără la școală.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 23r/5. *Nu te face trist ca copiii ce-i duc la școală.* ANTIM, P. 144. *Gheorghie, isprăvind școalele în Cluj, au învățat gramatica în Blaj.* ȘINCAI, HR. III, 126/35. *Familia noastră... la școală nu m-a dat.* ALEXANDRESCU, O. I, 344. *El își purta copiii la școală și nu se uita la nici o cheltuială.* AGÎRBICEANU, A. 210. *Cunoștea pe învățătorul Herdelea cu care fusese... coleg de școală.* REBREANU, R. I, 23. *Trecuse prin destulă școală, pentru a fi învățat latinește.* VIANU, A. P. 82. *După ani de școală, Tudor se întorsese acasă.* DEMETRIUS, A. 28. *A fost și el muncitor ca și mine... A făcut școala greu!* BARANGA, I. 194. *Școala face pe-omul, om, Ș-altoiul pe pomul, pom.* PANN, P. V. I, 171/22. ◇ Loc. adj. (Calc după fr. *de haute école*) **De înaltă școală** = care dă dovadă de o pregătire excelentă, de o măiestrie¹ **(4)** desăvîrșită. *Dresorul de cai, călăreața de înaltă școală, baletistele și clownul August.* ARGHEZI, P. N. 222. *Afișe mari și colorate viu reprezentau scene din junglă, călăreți de „înaltă școală".* P. CONSTANT, R. 63. ◇ Expr. (Regional) **A face școală** (cu cineva) = **a)** a învăța minte (pe cineva), v. minte **(5)**. Cf. PAMFILE, J. II, 413; **b)** a sta de vorbă (cu cineva); a se sfătui. Cf. id. ib.; **c)** a atîța, a asmuți. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Prin Munt. și Olt.) Intrigă, uneltire; comportare calculată, perfidă. Cf. CIAUȘANU, GL. *Nu te potrivi la ce-ți spune, asta-i o școală la el.* BUL. FIL. V, 173. *Asta e o școală a lor, nu vezi?* UDRESCU, GL.

3. Fig. Izvor, sursă de cunoștințe, de învățături etc.; mijloc, sistem de formare, de instruire etc. (într-un anumit domeniu). *Atina... au fost shoala lumii.* CALENDARIU (1814), 99/24. *Natura înfățișează necontenit o școală.* MARCOVICI, C. 52/25. *Napoleon zicea că tragedia produsă pe teatru este școala bărbaților celor mari.* GT (1838), 60¹/8. *În al XIV, XV și al XVI veac, scoala războiului era în țerile Dunării de Jos.* BĂLCESCU, P. A. 43/8. *Turinul... A fost, ca Romaantică, a vitejiei școală.* ALEXANDRESCU, O. I, 354, cf. COSTINESCU, SCRIBAN, D. *Scriitorul trecuse prin buna școală a literaturii și limbei latine.* VIANU, A. P. 95. *Vezi dumneata, îți zise, aici este pentru un tînăr o școală de energie.* CĂLINESCU, E. O. I, 111. *Cu un glas... formal la școala slujbelor în biserică, el vesti că a izgonit căimăcămia.* CAMIL PETRESCU, O. II, 680. *Aviația e o minunată școală... a voinței, curajului și hotărîrii.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 761. *Folclorul este o școală, la care înveți să-ți adîncești dragostea de țară.* BENIUC, P. 8. *Felul lui de a fi e pentru ei o școală de rafinament și de bun-gust.* VINEA, L. I, 385.

4. (Prin Transilv. și Ban.; în construcția) *De-a școala* = șotron **(1)**. Cf. ALR SN V h 1 300.

II. (La sg.) Totalitatea instituțiilor de învățămînt; organizare a procesului de instrucție și educație în școli **(A I 1)**. *În sarcina școalei cade instrucțiunea.* CARAGIALE, O. IV, 76, cf. SCRIBAN, D. *Dintr-un privilegiu al claselor avute... școala a devenit un bun al poporului.* CONTEMP. 1952, nr. 325, 1/1. *Marea grijă pe care par-*

tidul şi guvernul o acordă şcolii. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 658. *Şcoala nouă îi deschide o cu totul altă perspectivă.* V. ROM. septembrie 1954, 193, cf. CF 1960, 18. *Alături de şcoală şi presă, la... îmbogăţirea limbii române contribuie şi scena.* L. ROM. 1966, 190.

III. (Adesea urmat de determinări care indică apartenenţa, domeniul, caracterul etc.) Grup de adepţi ai unui maestru² **(1)** sau ai unei idei, teorii, doctrine etc.; p. ext. ansamblu de idei, principii (filozofice, ştiinţifice, artistice) care sînt adoptate de un număr oarecare de oameni. *Eu cred răţita şcoalei Salerniei că iaste cea mai încredinţată decît toate.* CUGETĂRI, I, 84V/22, cf. HELIADE, O. II, 161. *Socotim că literatura română se împarte astăzi în două şcoli.* RUSSO, S. 47, cf. 82, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Tezismul şi tendenţionismul sînt două şcoale deosebite.* CARAGIALE, O. III, 90, cf. 176. *S-au născut în veacul nostru... şcoli literare pe care critica le cunoaşte sub felurite numiri.* IONESCU-RION, C. 100. *A căutat să localizeze în biserica Răsăritului pictura strălucită a şcolelor Apusului.* HOGAŞ, DR. I, 39. *Alegerea acestor elemente a fost opera şcolii critice moldoveneşti.* IBRĂILEANU, SP. CR. 20, cf. CADE. [Millo], *ridicîndu-se în faţa şcolii declamatorii a lui Aristia şi Caragiale,... preconizează o artă simplă şi o dicţiune naturală.* SADOVEANU, O. XIX, 370, cf. SCRIBAN, D., VIANU, A. P. 146. *Şcoala latinistă a dus la exagerări dăunătoare.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 908. *Şcoala de fonologie românească cuprinde astăzi un număr relativ mare de cercetători.* L. ROM. 1966, 125. ◇ *Şef de şcoală* v. şef² **(1)**. ◇ Expr. **A face şcoală** = a avea un număr mare de adepţi sau de imitatori.

B. (Învechit şi regional; urmat de determinări care arată felul) Pepinieră; răsadniţă. *Pomet... se numeşte şcoală de altoi, precum se numeşte şi locul în carele se seamănă şcoală de sămânat.* ECONOMIA, 127/7, cf. 149/14. *Lemnuţele... din aer nu iau atîta şi aşa adeseori umezeală, precum în shoala cea de lemne.* ÎNV. POM. 57/23. *Pentru şcoala pomarie trebuie... loc ales.* ÎNV. FRĂG. 15/4, cf. 14/19. *Sămănărie (shoală de pomăt).* FILIPESCU, D. II, 61/25. *Vidomostie de soma copăceilor sălbatici ce se răsădea de lăcuitori în shoala de livadă.* I. IONESCU, C. 249/20, cf. PONTBRIANT, D., ENC. ROM. *Şcoala de vie.* ALR II 6 109/414, cf. 29, 531. *Şcoalî di rasaduri.* ALR SN I h 188/414.

— Pl.: *şcoli* şi (învechit şi regional) *şcoale.* — Gen.-dat. şi: (învechit şi regional) *şcoalei, şcoalii.* — Şi: (învechit şi regional) **şcúlă**, (învechit) **şcólă** (pl. *şcole* PONTBRIANT, D.), **scoálă, scuólă, shoálă** (pl. şi *shoale)*, **shólă** (BUDAI-DELEANU, LEX.), (regional) **şicoálă** (pl. şi *şicoale)*, **şăcoálă** (ALR I 1 522/837), **sîcoálă** (ib. 1 507/840, 1 522/840), **aşcoálă** (ib. 1 507/283), **aşcúlă** (ib. 1 507/339, 341, ALR II/334; pl. şi *aşcule* ALR I 1 507/339, ALR II/334), **işcoálă** (pl. şi *işcoale* ALR I 1 507/80, 289, 302), **işicoálă** (ib. 1 507/129, 1 522/129), **oşcoálă** (BUD, P. P. 31, ALR II 2 987/353, 833), **oşcólă** (ALR I 1 507/343, 345, 347, 348, 351, 361, 1 522/343, 354, ALR II 2 987/346; pl. şi *oşcole* ALR I 1 507/343, 347, 348), **oşcolíe** (ARH. FOLK. VI, 194), **uşcoálă** (GREGORIAN, CL. 64, ALR I 1 507/85, ALR II 2 987/130, 2 991/130) s. f.

— Din slavonul школа. — **Scoală, shoală, sholă** < lat. **schola.** — **Scuolă** < it. **scuola.** — **Işcoală** < magh. **iskola.** — **Aşcoală, aşculă, oşcoală, oşcolă, oşcolie, uşcoală** < magh. **oskola.**

ŞCOÁRLĂ s. f. v. **şcorlă.**

ŞCOLÁR¹, -Ă adj. Care ţine de şcoală **(A I 1)**, care priveşte şcoala sau pe şcolari² **(1)**. V. şcolăresc **(1)**. Cf. COSTINESCU. *Două, trei funcţiuni...: a avut, — bibliotecar, apoi revizor şcolar.* CARAGIALE, O. III, 8. *Acesta scria o notiţă despre „Serata şcolară".* VLAHUŢĂ, O. A. III, 28, cf. ALEXI, W., TDRG, CADE. *A cerut revizorului şcolar să-i caute un om cu care să se poată înţelege.* REBREANU, R. I, 96. *Oamenii... aduceau bani la comitetul şcolar.* I. BOTEZ, ŞC. 91, cf. 222, SCRIBAN, D. *Cîteva tuleie mai lungi... îi dădeau un aer matur care făcea din uniforma şcolară un adevărat veştmînt militar.* CĂLINESCU, E. O. I, 58. *Pe Timon îl numi inspector şcolar.* STANCU, R. A. IV, 173. *Regulamentul şcolar interzicea... elevilor colaborarea la orice publicaţii politice sau literare.* V. ROM. septembrie 1954, 142. *Îi invită la serbările şcolare.* GÎ 1962, nr. 625, 3/2. ✦ **Şcolăresc (1).** *Cu perseverenţa caracteristică glumelor şcolare — apărea pe tabela proaspăt spălată următoarea inscripţie.* TEODOREANU, M. II, 30. *Viaţa mea şcolară se dezvoltase normal.* SADOVEANU, O. XVI, 420. *Titi povestea de tot soiul de mărunţişuri din viaţa zilnică sau cea şcolară.* CĂLINESCU, E. O. I, 65.

— Pl.: *şcolari, -e.* — Şi: (rar) **scolár, -ă** adj. SCRIBAN, D.

— Din fr. **scolaire** (adaptat după *şcoală).*

ŞCOLÁR², -Ă s. m. şi (învechit, rar) f. **1.** Elev (al unei şcoli **A I 1** elementare sau, rar, medii²); (învechit, rar) şcolean. *Învăţătura dascalului are să fie dimpreună şi o dată către toţi şcolarii.* CARTE TREB. II, 4/2, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dumineca... cu şcolarii la beserică a merge.* INSTRUCŢIE, 4/16. *Regulele acestea... sînt orînduite şi aşezate pentru ţinerea şi procopseala şcolarilor.* REG. SHOLAST. 3/4. *Învăţăturile cele mai grele să se predea şcolarilor totdeuna înainte de amiaz.* PETROVICI, P. 124/22. *Să se dea de premium şcolariului celui bun.* TOMICI, Î. VI/2. *O adunare de profesori... şi de şcolari, aşăzaţi de către ocîrmuirea ţării, spre a învăţa şi a să deprinde la limbi şi ştiinţe.* LEON ASACHI, B. 102/13, cf. DRLU, CAT. MAN. I, 236. *Primirea şcolarilor va urma în primăvara aceluieş an.* AR (1829), 78¹/2, cf. 174²/11. *Una din şcolarele şcoalei domniei voastre cutează... să cînte cavatina din opera lui Belini.* HELIADE, O. II, 59. *Şcolarele clasului întîi vor avea lăcuinţa lor în pansion.* CR (1833), 40²/12, cf. BULETIN, F. (1833), 69²/10. *Rugăciuni pre cariile este scoleriul datoriu a le rosti.* SĂULESCU, Î. 12/7. *Mărginindu-să numerul scolerilor, multe din felele orăşenilor s-au lipsit de folosul învăţăturei* (a. 1836). URICARIUL, VII, 193. *Un tînăr şi foarte bun sholeri..., aducînd mangal aprins în casă,... l-au găsit maică-sa înăduşit.* ALBINEŢ, M. 85/9. *S-a dus... cu sholerii să facă o călătorie.* KOGĂLNICEANU, S. 92, cf. 87, POLIZU, PONTBRIANT, D., CANELLA, V. 270. *Amîndoi veseli, sprinteni ca nişte şcolari în vacanţie.* ALECSANDRI, O. P. 277, cf. CIHAC, I, 272. *Noi, şcolarii, am rămas cu ochii holbaţi unii la alţii.* CREANGĂ, A. 3. *Unde a fost şcolarul după ce a ieşit de la şcoală?* CARAGIALE, O. IV, 78. *Nu mi s-a întîmplat ca vreun scolar... să-mi fi făcut ruşinea ce mi-a făcut copiii tăi.* ISPIRESCU, L. 273. *Arareori se amesteca în larma şi jocurile şcolarilor.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 92, cf. III, 30, DDRF. *Şcolarii trecură pe lîngă ei cu căciulele în mînă.* SANDU-ALDEA, D. N. 96, cf. ALEXI, W., TDRG. *Înainte de şapte sosiră cei mai mulţi şcolari, primeniţi cu haine de sărbătoare.* AGÎRBICEANU, A. 507, cf. CADE. *N-au venit de patru zile! Se răsuci iar din pat tovarăşul lui Comşa, cu promptitudinea unui şcolar pîrîtor.* C. PETRESCU, Î. II, 60. *Ce le spun şcolarilor din clasele mele?* I. BOTEZ, B. II, 278. *Şcolarii nu mai aveau curajul să stea cu el în clasă.* SAHIA, N. 58, cf. SADOVEANU, O. XVIII, 563, SCRIBAN, D. *Părea caietul de exerciţii la caligrafie al unui şcolar.* CĂLINESCU, E. O. I, 299. *Aerul de şcolar cu care Niţescu... îl urmărea... îi făcea nespusă plăcere.* CAMIL PETRESCU, O. II, 389. *Drumurile pe care trebui să le bat zilnic ca să ajung la casele în care meditam şcolari mă istoviră.* STANCU, R. A. II, 103. *Şcolarule, ţii minte? Caietul de latină Era-nsemnat pe margini cu versuri.* BENIUC, V. A. I, 179. *Am stat în vestibul ca un şcolar pus la colţ.* H. LOVINESCU, T. 338. *Era cel mai dintîi dintre toţi şcolerii.* SBIERA, P. 130, cf. 262, CIAUŞANU, V. 201, ALR I 1 516/56, 510. *Şcolar de te-am făcut, Carte mîndră-ai învăţat.* BALADE, III, 99.

2. (Învechit) Discipol. *Vestita Aspasia din Milet..., carea şi avea cinste a să lăuda Socrates că ar fi fost el ucenicul sau şcolariul ei, să învinovăţisă fărădelegii.* MOLNAR, I. 351/19. *Într-această retragere, iubit de scolerii sei,... Şincai petrecea o viaţă hărăzită numai binelui omenirii.* ARHIVA R. I, 2/22, cf. PONTBRIANT, D.,

— Pl.: *şcolari, -e.* — Şi: (învechit şi regional) **şcoláriu, şcolér,** (învechit) **scolár, scolér, scolériu, sholár, sholáriu, sholér,** (regional) **şcolériu** (CADE, SBIERA, P. 262), **işcolár** (ALR I 1 516/56) s. m.

— **Şcoală** + suf. *-ar.* — Pentru variantele cu *s-*, cf. lat. s c h o l a r i s.

ŞCOLARICÉŞTE adv. (Neobişnuit) Şcolăreşte **(1).** Cf. COSTINESCU.

— Şi: **scolaricéşte** adv. COSTINESCU.

— **Şcolar[2]** + suf. *-iceşte.*

ŞCOLARITÁTE s. f. sg. **1.** Starea, calitatea de şcolar[2] **(1);** perioadă de timp în care cineva este şcolar[2] sau are calitatea de şcolar[2]; (rar) şcolărie **(1).** Cf. CADE 1 121. *Şcoala primară urbană cere patru ani de scolaritate.* SCRIBAN, D. 1 173. *Smărăndache ştia totul din vremea şcolarităţii.* CĂLINESCU, B. I. 24, cf. DL, DM, DN[2].

2. (Rar) Disciplină de şcolar[2] **(1).** *Îi obişnuisem, în primii... ani de liceu, cu o severă şi admirabilă şcolaritate.* GALACTION, O. 20, cf. DL, DM, DN[2].

— Şi: (rar) **scolaritáte** s. f.

— Din fr. **scolarité** (adaptat după *şcoală).*

ŞCOLARÍŢĂ s. f. v. **şcolăriţă[1].**

ŞCOLÁRIU s. m. v. **şcolar[2].**

ŞCOLARIZÁ vb. I. T r a n z. A încadra, a atrage în activitatea de şcolar[2] **(1);** a instrui, a forma, a pregăti în şcoală **(A I 1);** (regional) a şcolări **(2).** Cf. DL, DM, DN[2]. *Pentru a asigura o bună funcţionare a acestor grădiniţe au fost şcolarizate 327 educatoare.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 831.

— Prez. ind.: *şcolarizez.*

— Din fr. **scolariser** (adaptat după *şcoală).*

ŞCOLARIZÁRE s. f. sg. Acţiunea de a ş c o l a r i z a şi rezultatul ei. *S-a mutat la Lwow, pentru o şcolarizare cît mai serioasă a copiilor săi.* LL I, 12. *În legătură cu şcolarizarea băiatului, o sprijinea... pe nevastă-sa.* GALAN, B. II, 232, cf. DL, DM, DN[2]. *Înfăptuirea planului de şcolarizare a copiilor necesită un număr mai mare de şcoli.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 832. *Introducerea şcolarizării la şase ani reprezintă un experiment pedagogic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 23/3.

— V. **şcolariza.**

ŞCOLÁSTIC, -Ă adj. v. **scolastic.**

ŞCOLASTICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **scolasticesc.**

ŞCOLASTICEÁŞTE adv. v. **scolasticeşte.**

ŞCÓLĂ[1] s. f. (Regional) Locul din faţa fierăriei unde se potcovesc bivolii (Sînnicoară—Cluj). CV 1952, nr. 5, 39. *Mni-o hîit bdibolu şcola.* ib.

— Pl.: ?

— Din magh. **iskala.**

ŞCÓLĂ[2] s. f. v. **şcoală.**

ŞCOLĂRÉL s. m. (Rar) Diminutiv al lui ş c o l a r[2] **(1).** Cf. CIHAC, I, 272.

— Pl.: *şcolărei.*

— **Şcolar[2]** + suf. *-el.*

ŞCOLĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** De şcoală **(A I 1);** de şcolar[2] **(1);** caracteristic şcolii sau şcolarilor[2]. V. ş c o l a r[1]. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 272. *Răsfoirea unor asemenea cărţi nu se face decît la momente solemne în viaţa şcolărească.* CARAGIALE, O. IV, 426. *Dedic* [scrierea]... *tuturor acelora cari au stat cu mine în vreo legătură colegială sau şcolerească.* SBIERA, F. S. 4, cf. CADE. *Se încinse un ris şcolăresc.* TEODOREANU, M. II, 163, cf. SCRIBAN, D. *Cu grabă şcolărească, Lucu îşi luă o poziţie pe care o socotea mai corectă.* VINEA, L. I, 325.

2. (Mai ales despre scrieri) Care dovedeşte lipsă de maturitate, de profunzime, de originalitate; simplu, naiv **(2).** *În stocul nostru de producţiuni literare sînt o mare parte de copilării, — imitaţii şi plagieri şcolăreşti.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 105.

— Pl.: *şcolăreşti.* — Şi: (învechit) **şcolerésc, -eáscă, scolărésc, -eáscă** (COSTINESCU) adj.

— **Şcolar[2]** + suf. *-esc.*

ŞCOLĂRÉŞTE adv. **1.** Ca şcolarii[2] **(1),** în felul şcolarilor[2]; (neobişnuit) şcolaricește. Cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 272, CADE, SCRIBAN, D. *Pe domnul cu monoclu şi cu o carte purtată şcolăreşte nu l-ai întîlnit niciodată.* ARGHEZI, P. T. 171. *Lui Felix îi mărturisi că e un cal prea bătrîn ca s-o înceapă şcolăreşte.* CĂLINESCU, E. O. II, 69, cf. DL, DM.

2. În mod simplu, naiv, lipsit de originalitate. *Comparaţiile lui, în genere,... sînt nefireşti şi şcolăreşte căutate.* DELAVRANCEA, T. 211.

— Şi: (învechit, rar) **scolăréste** adv. COSTINESCU.

— **Şcolar[2]** + suf. *-eşte.*

ŞCOLĂRÉT s. n. (Rar; cu sens colectiv) Şcolărime. *Logofătu bisericesc şi al scoalilor mai mare piste popărie, scolăret şi învăţătorime.* JIPESCU, O. 102, cf. TDRG, CADE.

— Şi: (învechit, rar) **scolărét** s. n.

— **Şcolar[2]** + suf. *-et.*

ŞCOLĂRÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. A învăţa, a studia într-o şcoală **(A I 1);** a fi şcolar[2] **(1)** împreună sau în acelaşi timp cu cineva; (rar) a şcoli **(2).** Cf. DDRF, DR. IV, 695, CADE. *Mulţi ani a şcolărit pîn-a ajuns aici.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM.

2. T r a n z. (Prin Munt.) A şcolariza. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *şcolăresc.*

— V. **şcolar[2].**

ŞCOLĂRÍE s. f. sg. **1.** (Rar) Şcolaritate **(1).** *Cuvinte rămase în minte din şcolărie.* DDRF. [Eram] *familiarizat cu învăţatul copiilor din timpul şcoleriei mele* SBIERA, F. S. 167.

2. (Prin Munt.) Învăţătură, studiu. Cf. UDRESCU, GL. *Ce atîta şcolărie pe bieţii copii, că nu s-or face toţi dascăli!* id. ib.

— Şi: (regional) **şcoleríe** s. f.

— **Şcolar[2]** + suf. *-ie.*

ŞCOLĂRÍME s. f. (Cu sens colectiv) Mulţime de şcolari[2] **(1),** totalitatea şcolarilor[2]; (rar) şcolăret. Cf. CIHAC, I, 272, DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE. *A mai spus, în hazul şi aplauzele... şcolărimii, că nu s-a împăcat niciodată cu matematicele.* I. BOTEZ, B. II, 129, cf. DL, DM.

— **Şcolar[2]** + suf. *-ime.*

ŞCOLĂRÍT s. n. sg. (Prin nord-vestul Munt.) Învăţătură, studiu. Cf. UDRESCU, GL. *Atîta şcolărit ca azi nu s-a pomenit.* id. ib.

— V. **şcolări.**

ŞCOLĂRÍŢĂ[1] s. f. Elevă (a unei şcoli **A I 1** elementare sau, rar, medii[2]). *Daruri în bucăţi de haine dăruite şcolariţelor.* MN (1836), 79/46. *Eşti blîndă şi neînvăţată ca o scoleriţă.* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 426. *Eu îi voi fi o supusă sholeriţă.* ASACHI, PED. 22/7. *Scoleriţele, ce au învăţat mai nainte.* CALENDAR (1855), 141/19. *Profesorul şi cu şcoleriţa lui se punea pe o sofa şi lecţia se făcea.* ALECSANDRI, O. P. 57. *Cea dintăi şcolăriţă a fost însăşi Smărăndiţa popii.* CREANGĂ, A. 2. *Niciodată ca acum salonul profesorului de danţ... nu [a] fost mai îmbulzit de şcolăriţe.* CARAGIALE, O. IV, 301, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG 1 389, CADE.

La şcoala elementară slujesc doisprezece dascăli... la patru sute de şcolari şi şcolăriţe. I. BOTEZ, ŞC. 221. *Purta un guleraş alb, ca o şcolăriţă.* SADOVEANU, O. VIII, 294, cf. SCRIBAN, D. 1 277. *Părea, în modesta ei tăcere, o şcolăriţă de la călugăriţe.* VINEA, L. I, 151. *Tu luai note ca o şcolăriţă cuminte.* BARANGA, I. 172. *Mai citeşte-mi, şcolăriţă!* THEODORESCU, V. I, 125. *Sora mea, şcolăriţa, a slăbit.* LABIŞ, P. 344.

— Pl.: *şcolăriţe.* — Şi: (învechit) **şcolariţă, scolăriţă** (POLIZU), **scoleriţă, sholeriţă,** (regional) **şcoleriţă** s. f.

— **Şcolar[2]** + suf. *-iţă.*

ŞCOLĂRÍŢĂ[2] s. f. (Regional) Învăţătoare (Corbu—Borsec). ALR I 1 509/571.

— Pl.: *şcolăriţe.*

— De la **şcoleriu[1].**

ŞCOLEÁN s. m. (Învechit, rar) Şcolar[2] **(1).** *Fieştecare şcolean orice cuvînt să-l înţăleagă.* CPÎ II, 4/5, cf. 306/9.

— Pl.: *şcoleni.*

— **Şcoală** + suf. *-ean.*

ŞCOLÉR s. m. v. **şcolar[2].**

ŞCOLERÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şcolăresc.**

ŞCOLERÍE s. f. v. **şcolărie.**

ŞCOLEBÍŢĂ s. f. v. **şcolăriţă[1].**

ŞCOLÉRIU[1] s. m. (Prin Bucov. şi Transilv.) Învăţător. Cf. DDRF, ŞEZ. II, 43, COMAN, GL., ALR I 1 508/571.

— Pl.: *şcoleri.* — Şi: **şcuIer** (accentul necunoscut) s. m. DDRF, ŞEZ. II, 43.

— De la **şoleriu,** prin apropiere de *şcoală.*

ŞCOLÉRIU[2] s. m. v. **şcolar[2].**

ŞCOLÍ vb. IV. (Rar) **1.** Tranz. A învăţa, a instrui (în cadrul unei instituţii de învăţămînt). Cf. SCRIBAN, D., DM 831. ◇ Refl. pas. *Un mare institut politehnic unde să se şcolească în cît mai bune condiţii un număr de 5 500 studenţi.* IL octombrie 1961, 17. ✦ A certa, a dojeni, a mustra[1] **(2)** (cu asprime); a bate. Cf. SCRIBAN, D. *Lasă, că te-oi şcoli eu!* id. ib.

2. Intranz. A şcolări **(1).** *El pleacă... la Institutul... unde va fi şcolit pînă prin* 1835. IST. LIT. ROM. II, 490.

— Prez. ind.: *şcolesc.*

— V. **şcoală.**

ŞCOLIŞOÁRĂ s. f. Şcoliţă. *Pe alocurea să veade că au cite o şcolişoară de învaţă.* C. CANTACUZINO, CM I, 41, cf. DDRF.

— Pl.: *şcolişoare.*

— **Şcoală** + suf. *-işoară.*

ŞCOLÍT, -Ă adj. (Şi substantivat) (Persoană) învăţată, instruită. *Preuţii... i-am găsit pretutindenea mai puţin şcoliţi.* SBIERA, F. S. 119. *Să meargă la oraş şi să întrebe pe vreun şcolit.* PAMFILE, D. 67, cf. DL, DM. *Tăticule, zice din nou puştiul (şcolit), dar o definiţie nu se dă printr-o negaţie.* CONTEMP. 1970, nr. 1 213, 6/1, cf. ALR I 443/75.

— Pl.: *şcoliţi, -te.*

— V. **şcoli.**

ŞCOLÍŢĂ s. f. Diminutiv al lui şcoală **(A II)**; şcolişoară, şcoluţă. *Ia fiinţă atunci, ca în toată Moldova şi tot pe lîngă biserică, o şcoliţă de cîntăreţi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 3/2.

— Pl.: *şcoliţe.*

— **Şcoală** + suf. *-iţă.*

ŞCOLOPÁC s. m. (Ornit.; învechit, rar) Sitar *(Scolopax rusticola).* Cf. ŞINCAI, în DR. V, 561.

— Pl.: *şcolopaci.*

— Din lat. **scolopax.**

ŞCOLÚŢĂ s. f. Şcoliţă. *Şcoluţele... sărace şi puţin cunoscute ale iezuiţilor.* BARIŢIU, P. A. I, 195, cf. 453.

— Pl.: *şcoluţe.*

— **Şcoală** + suf. *-uţă.*

ŞCOMÎRLÁIE s. f. (Regional) **I.** Fum sau miros înecăcios rezultat din arderea grăsimilor (Sîngeorz Băi—Năsăud). Cf. PAŞCA, GL. 53.

II. Ceartă (Sîngeroz Băi—Năsăud). Cf. PAŞCA, GL. 53.

— Pl.: ?

— **Şcomîrlă** + suf. *-aie.*

ŞCOMÎRLĂ s. f. **I. 1.** (Prin Bucov., Transilv. şi Maram.) Fum (sau miros) înecăcios rezultat din arderea mîncării, a grăsimilor etc. Cf. BUGNARIU, N., T. PAPAHAGI, M. 233, GLOSAR REG., L. ROM. 1963, nr. 2, 155.

2. (Regional) Mîncare făcută din peşte sărat (Runcu Salvei—Năsăud). Cf. CHEST. VIII 59/27.

II. (Regional) Lulea (Crucea—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

III. (Regional; în forma *scomîrlă*) Noroi[1] **(1)** (Bonţ—Gherla). Cf. COMAN, GL.

IV. (Regional) Sfoară. Com. din MARAMUREŞ.

V. (Prin vestul Transilv.) **1.** (În forma *scormîrlă)* Epitet depreciativ pentru un om foarte slab. Cf. CADE 1 121, FRÎNCU-CANDREA, M. 105.

2. (În forma *scormîrlă)* Epitet depreciativ pentru un animal foarte slab. Cf. CADE 1 121, FRÎNCU-CANDREA M. 105.

— Pl.: ? — Şi: **scomîrlă** s. f. CADE, FRÎNCU-CANDREA, M. 105, COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş c o r l ă.

ŞCOMÎRLĂÍŢĂ s. f. (Regional) **I.** Fum sau miros înecăcios rezultat din arderea grăsimilor (Sîngeorz Băi—Năsăud). Cf. PAŞCA, GL. 53.

II. Ceartă (Sîngeorz Băi—Năsăud). Cf. PAŞCA, GL. 53.

— Pl.: ?

— **Şcomîrlă** + suf. *-iţă.*

ŞCÓNDRU s. n. v. **scondru.**

ŞCOP, ŞCOÁPĂ adj. v. **şchiop.**

ŞCOPÁ vb. I v. **şchiopa.**

ŞCOPĂTÁ vb. I v. **şchiopăta.**

ŞCOPETÁ vb. I v. **şchiopăta.**

ŞCOPÍ vb. IV v. **scuipa.**

ŞCORBÁCI s. n. v. **sgîrbaci.**

ŞCÓRBURĂ s. f. v. **scorbură.**

ŞCORBURÓS, -OÁSĂ adj. v. **scorburos.**

ŞCORDĂLUÍ vb. IV. Refl. recipr. (Prin nordestul Transilv.; despre boi) A se împunge. BUGNARIU, N.

— Prez. ind. pers. 3 pl.: *şcordăluiesc.*

— Etimologia necunoscută.

ŞCORHÁN s. m. (Regional) Gîndac de bucătărie (Şanţ — Năsăud). ALR I 1 900/215.

— Pl.: *şcorhani.*

— De la **corhan.**

ŞCÓRLĂ s. f. **I.** (Prin Mold.) Încălţăminte neîngrijită sau deteriorată. Cf. COMAN, GL. *O babă mare Cu*

scorli încălţată, Cu haine rupte îmbrăcată. CHEST. V 171/4.

II. (Regional; în forma *şcîrlă)* Pipă mare de lut, în stare proastă (Singeorz Băi—Năsăud). PAŞCA, GL.

III. 1. (Bucov. şi prin Transilv.) Epitet depreciativ pentru o vită bătrînă, slabă şi nărăvaşă. Cf. BUGNARIU, N., com. din STRAJA-RĂDĂUŢI şi din ZAHAREŞTI—SUCEAVA, LEXIC REG. 108, GLOSAR REG.

2. (Prin Bucov., Transilv. şi Maram.) Epitet depreciativ pentru o femeie bătrînă şi slabă. Cf. BUGNARIU, N., MARIAN, H. 14, GLOSAR REG.

— Pl.: *şcorle.* — Şi: **şcoárlă** (com. din ZAHAREŞTI—SUCEAVA, COMAN, GL.), **şcîrlă** (BUGNARIU, N., PAŞCA, GL., GLOSAR REG.), **scórlă** s. f.

— Cf. ucr. dial. шкора, шкыра. Cf. L. ROM. 1973, 499.

ŞCORLIOÁBĂ s.f. (Prin Bucov.; depreciativ) Vacă slabă şi nărăvaşă. Cf. LEXIC REG. 108.

— Pl.: ?

— Cf. şcorlă.

ŞCÓRLIT s. n. (Regional) Casă de prostituţie (Drăguşeni—Tîrgu Neamţ). Cf. GLOSAR REG. ◇ Expr. **A face şcorlit** = a frecventa o casă de prostituţie. Cf. ib.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞCORPELÍ vb. IV v. **scorbeli.**

ŞCÓRPIE s. f. v. **scorpie.**

ŞCORPIÓN s. m. v. **scorpion.**

ŞCORT s. n. (Bucov. şi prin nord-estul Transilv.) Ceartă; intrigă; discordie. *Acest secretari... a vîrît mult şcort între aceia carii trebuiau să trăiască şi să lucre împreună în deplină conţelegere şi unire.* SBIERA, F. S. 253. *În zădar s-or încerca a stîrni scorturi pintre oameni, a aţîţa pe unii asupra altora.* id. P. 305, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, LEXIC REG. 108. *Se îmbată şi caută şcort.* L. ROM. 1964, nr. 1, 83. ◇ Expr. **A ţine şcort** = a se certa. Com. din ZAGRA—NĂSĂUD.

— Pl.: *şcorturi.* — Şi: **scort** s. n.

— Etimologia necunoscută.

ŞCORTÍ vb. IV. Intranz. (Prin Bucov.) A căuta ceartă. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind.: ?

— V. **şcort.**

ŞCORTÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Cicălitor (Volovăţ—Rădăuţi). ALR I 1 564/385.

— Pl.: *şcortoşi, -oase.*

— **Şcort** + suf. *-os.*

ŞCORŢOFLÉCI s. m. (Prin Bucov.; depreciativ) **1.** Om neglijent, murdar; (regional; depreciativ) **şcorţofloi (1).** Cf. LEXIC REG. 115.

2. Om de nimic; (regional; depreciativ) **şcorţofloi (2).** Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl.: *şcorţofleci.*

— Etimologia necunoscută. Cf. şcorţofloi.

ŞCORŢOFLÓI s. m. (Prin Bucov.; depreciativ) **1.** Şcorţofleci **(1).** Cf. LEXIC REG. 115.

2. Şcorţofleci **(2).** Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl.: *şcorţofloi.*

—Etimologia necunoscută. Cf. şcorţofleci.

ŞCOTAI subst. (Prin Bucov.; depreciativ) Vacă slabă şi nărăvaşă. Cf. ŞEZ. III, 89.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. şclt.

ŞCÓTĂ s. f. v. **scotă.**

ŞCOTC subst. (Regional) Ceartă, scandal (Hănţeşti—Suceava). Cf. I. CR. IV, 251. *Cine-i de vină, dacă el singur o stîrnit şcotcu?* ib.

— Pl.: ?

— Cf. şcort.

ŞCOTÚIE s. f. v. **şcătulă.**

ŞCOVILNÍŢĂ s. f. (Prin Bucov.; glumeţ) Copil deştept, isteţ, vioi. Cf. LEXIC REG. 108.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞCRÁBĂ s. f. v. **scroambă.**

ŞCRÁBLĂ s. f. (Prin Bucov. şi Maram.) Aşchie mare ruptă dintr-un butuc. Cf. ARVINTE, TERM. 86, 125, 167, GLOSAR REG.

— Pl.: ? — Şi: **şcroáblă** s. f. GLOSAR REG.

— Etimologia necunoscută.

ŞCRÁDĂ s. f. v. **scradă.**

ŞCRĂBLÍ vb. IV. Refl. (Prin Maram.; despre buşteni) A se aşchia la suprafaţă prin ciocnire. Cf. ARVINTE, TERM. 86, 125, 167.

— Prez. ind. pers. 3: ?

— V. **şcrablă.**

ŞCROÁBLĂ s.f v. **şcrablă.**

ŞCROBĂÍ vb. IV. Tranz. (Regional) „A zgrepţăna, a roade". Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Prez. ind.: *şcrobăiesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. şcrăbli.

ŞCUITÚRĂ s. f. (Regional) Lemn în formă de prismă triunghiulară, care se aşază între acoperiş şi căpriori pentru a ridica streaşina casei (Albac—Abrud). Cf. CHEST. II 246/313.

— Pronunţat: *şcu-i-.* — Pl.: *şcuituri.*

— Etimologia necunoscută.

ŞCŮLĂ s. f. v. **şcoală.**

ŞCULER s. m. v. **şcoleriu[1].**

ŞCUÓRPĂ s. f. v. **scorpie.**

ŞCÚRPIE s. f. v. **scorpie.**

ŞCUTÍE s. f. v. **şcătulă.**

ŞCUTIIE s. f. v. **şcătulă.**

ŞDEAMP subst. v. **şteamp.**

ŞEA s. f. v. **şa[3].**

ŞEÁPTE num. card. v. **şapte[1].**

ŞEÁPTELEA, ŞEÁPTEA num. ord. v. **şaptelea.**

ŞEAPTESPRĂZEACE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞEAPTEZÉCE num. card. v. **şaptezeci.**

ŞEÁPTEZÉCI num. card. v. **şaptezeci.**

ŞEÁRPE s. m. v. **şarpe.**

ŞEÁSE num. card. v. **şase.**

ŞEÁSELEA, ŞEÁSEA num. ord. v. **şaselea.**

ŞEAŞMEÁ s. f. v. **şaşma.**

ŞEÁUĂ s. f. v. **şa[3].**

ŞEBÁC s. n. v. **şabac.**

ŞEBĂCEÁ s. f. v. **şăbăcel.**

ŞECHÉR subst. (Prin sud-vestul Dobr.) Zahăr. Cf. COMAN, GL., ALR I 1 609/984.

— Din tc. **şeker**, bg. **шекер**.

ŞECHERLÍE s. f. (Regional) Cafea dulce, cu caimac (Bîrlad). COMAN, GL.

— Pl. : ?

— Din tc. **şekerli** [kahve].

ŞECHI adj. (Regional) Bălţat (Comloşul Mare—Jimbolia). Cf. LEXIC REG. II, 42.

— Pl. : *şechi*.

— Din germ. **Scheck**.

ŞEDATOR s. m. (Învechit, rar) Elev însărcinat să supravegheze, să înveţe etc. pe colegii lui, în lipsa învăţătorului sau a profesorului ; (ieşit din uz) monitor[2] **(2)**. *Era la dînşii orînduit şi gubernor... care aşeza la fiecare bandă un sedator.* ARISTIA, PLUT. 128/4, cf. ENC. ROM. *În lipsa dascălului-i ţinea locul ,,şudatorul"*. CATANELE, 88.

— Accentul necunoscut. — Pl. : *şedatori*. — Şi : **şudator** (accentul necunoscut), **sedator** (accentul necunoscut) s. m.

— Cf. lat. s e d a t o r.

ŞÉDĂ s. f. (Învechit, rar ; în l o c. a d v.) **În şedă** = în subordine ; sub supraveghere. *Era ,,în şădă" la mine : dimineaţa şi demiaza eu îl ascultam.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 83. *Să fii student în clasa II-a primară şi să ai... şi opt băieţi în şădă, mi se pare că e de ce să te fuduleşti.* id. ib.

— Cf. ş e d a t o r.

ŞÉDE subst. (Prin vestul Transilv.) Suprafaţă plană care prelungeşte cuptorul în afară şi pe care se poate şedea sau dormi. V. v a t r ă. Cf. ALR I 648/283, 285.

— Pl. : ?

— Cf. ş e d e a.

ŞEDEÁ vb. **II.** I n t r a n z. (Despre oameni ; adesea în concurenţă cu a s t a) **I. 1.** (Adesea întărit prin ,,jos", ,,pe şezut", familiar, ,,în fund", ,,în popou" etc.) A fi aşezat sprijinindu-se pe partea inferioară a bazinului. *Scală-se împăratul... şi ceia ce şidea (ce şăzuse* N. TEST. 1648). COD. VOR. 82/4. *Se împlu nunta... Şi intră împăratul şi-i văzu şezînd.* CORESI, EV. 302, cf. ST. LEX. 149[v1]/14. *Era mulţime de harapi şi unul, carel(e) era mai mare de ei, şăde* (a. 1692). GCR I, 301/32, cf. ANON. CAR., LEX. MARS., LB, ISER, POLIZU, PETRI, V., CIHAC, I, 273, ALEXI, W., TDRG. *A avea la îndemînă cupeaua unui tren... înseamnă a merge şezînd.* HOGAŞ, DR. I, 1, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Acum e vremea de fugă, Pînă-mi este iarba crudă..., Unde şezi, Nu te mai vezi.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 390. *Şăd pi şăzut.* ALR I 1 380/375, cf. ALR II/I h 72. ◇ (Învechit şi popular ; în opoziţie cu a s t a) *Rugăciunea pravilei să n-o uitaţi... oare cale făcînd, oare stînd, oare şezînd.* CORESI, EV. 323. *Mîcitelii şedea, iarî măcenicii sta.* VARLAAM, C. 149. *De puţîne ori şedea, mai mult sta şi-ngenunchiat făcea ruga.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 143[v]/7. *Ei făcea pasca legii stînd, precum am zis, iară D[o]mnul şi ucenicii lui au făcut cina şăzînd* (a. 1699). GCR I, 331/39. *De mă culc, de ştau sau şed, Nicăiri n-aflu recoare.* MUREŞANU, P. 11/17. ◇ (Cu determinări care indică poziţia membrelor, a trunchiului etc., obiectul de sprijin, locul) *Văzu u om într-un scaun înralt şizînd* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 194/5. *Vlădicii... le-au pus scaunele, de şed denadreapta domnului.* URECHE, L. 70. *Atîta i-au fost dragi caii, cît..., şezînd la masă, în citeva tepsii au fost puind balegă de cal.* CANTEMIR, HR. 345. *Craiul făcut-au ospăţ mare mării*[i] *sale..., şăzînd amîndoi în capul mesii.* R. GRECEANU, CM II, 46. *La rîul Vavilonului, acolo şedeam şi plîngeam* (a. 1697). GCR I, 314/23. *Au mers şi el înlăuntrul căsii divanului, unde şedea craiul în tron.* BERTOLDO, ap. GCR II, 169/27. *Pe un colţ de piatră şade el.* BOLINTINEANU, O. 41. *Le aştepta Chiajna, şezînd pe un jeţ înalt de stejar.* ODOBESCU, S. I, 130. *Cu perdelele lăsate Şed la masa mea de brad.* EMINESCU, O. I, 105. *Şezînd pe iarbă...*, [îşi mărturiseau] *unul altuia păcatele.* CREANGĂ, A. 129. *Artistul meu şedea picior peste picior pe laviţă.* CARAGIALE, O. III, 17. *Daniil, bătrînul starif, Şade-n jeţu-i răsturnat.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 161. *Şedea cu coatele pe masă.* DDRF. *Eu şedeam pe prag la noi.* COŞBUC, P. I, 116. *Societarii de la ,,Arhanghelii" şedeau în fruntea mesei.* AGÎRBICEANU, A. 91. *Mă văd cum şedeam singur în banca mea, la examenul de limba latină.* GALACTION, O. 57. *Mihai Vodă şade la o masă mare.* TOPÎRCEANU, P. O. 29. *Şedea dreaptă pe divan, cu mînuţele în poală.* SADOVEANU, O. XIII, 444. *Şedea cu coatele pe masă şi cu capul între palme.* CĂLINESCU, E. O. I, 18. *Toma şedea cu picioarele subt el.* CAMIL PETRESCU, O. III, 229. *Într-o verde grădiniţă Şade-o dalbă copiliţă Pe-aşternut de calonfiri.* ALECSANDRI, P. P. 33. *Pe laviţă şedeai.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 265. *Şăd cu coatele pe masă.* ŞEZ. III, 53. *O nevastă tinerică Şade-n pat, toarce la furcă.* MAT. FOLK. 1 111. ◇ (Despre fiinţe mitologice, închipuite ca nişte oameni) *D[u]mne[dze]u şede pre scaunul sfîntul său.* PSALT. HUR. 40[r]/9. *Dzeul şeade în scaunul sfînt al său.* PSALT. 90. *Daniil aşijdere pre părintele ceresc şedzînd l-au vădzut.* VARLAAM, C. 460. *În lăcaş de mărgărint, Şede Domnul cu Simpetru La o masă de argint.* GOGA, P. 72. *Da la masă cine şede?... Lîngă Maica Precista Şede Ion sfînt Ion.* ŞEZ. II, 21. ◇ L o c. a d v. **Pe şezute** = în poziţia cuiva care este aşezat. *Citanie de închinăciune, de rugăciune, pe şezute.* I. GOLESCU, C. *Cade de bucurie pe şezute la marginea trotuarului şi-ncepe să plîngă.* CARAGIALE, O. IV, 390. ◇ E x p r. **A şedea în capul oaselor** v. c a p. **A şedea greceşte** v. g r e c e ş t e. **A şedea (greceşte) în inima** (cuiva) = a şti tot ceea ce gîndeşte cineva. Cf. ZANNE, P. II, 208. (Cu topica inversată) *Pacea e numai în gură ţi ; O ! cum în inimă-ţi şăz. Vrei să mă-nşăli şi pă mine?* HELIADE, O. I, 422. **A şedea turceşte** v. t u r c e ş t e. **A şedea armeneşte** v. a r m e n e ş t e. **A şedea în colacul picioarelor** v. c o l a c. (Popular) **A şedea cu curul în cenuşă** = a fi leneş. Cf. ZANNE, P. II, 99. (Popular) **A şedea (cu curul) în două luntri** = a evita o opţiune fermă (pentru a nu pierde un profit), a da dovadă de duplicitate. Cf. id. ib. 95. **A şedea la masă** v. m a s ă[1] **(I 2)**. **A şedea pe capul** (cuiva) = **a)** a fi întreţinut. Cf. DDRF, TDRG ; **b)** a plictisi (pe cineva) cu insistenţa. Cf. DDRF, TDRG, ZANNE, P. II, 60. **A şedea pe urechile** (sau **pe spinarea**) (cuiva) = a fi întreţinut. Cf. DDRF, TDRG, ZANNE, P. II, 468. **A şedea (ca) pe ghimpi** (sau **pe spini, pe foc, pe ace, pe sponci**) = **a)** a fi nerăbdător şi îngrijorat. Cf. DDRF, ZANNE, P. V, 8 ; **b)** a fi grăbit să plece. Cf. ZANNE, P. I, 187, 288, II, 730, III, 381. **A şedea (ca dracu) pe comoară** = a fi bogat şi zgîrcit. Cf. DM, ZANNE, P. VI, 608. **A şedea pe bani** = a fi bogat. *Şedeai pe bani Şi umblai cu călească.* PANN, E. IV, 149/6. **A şedea pe saltea** = a trăi fără griji, a nu face nimic, fiind bogat. Cf. ZANNE, P. III, 356. **A şedea strimb şi a judeca** (sau **a vorbi, a grăi** etc.) **drept** = a discuta cu francheţe ; a recunoaşte adevărul. *Mai bine şezi strîmb şi vorbeşte drept.* PANN, P. V. I, 51/22. *Şezi strîmb şi grăieşte drept.* NEGRUZZI, S. I, 247. *Să şedem strîmb şi să judecăm drept.* ODOBESCU, S. III, 15, cf. ALEXI, W., CADE, ZANNE, P. II, 729. (Învechit) **A şedea asupra** (cuiva) = a incomoda (pe cineva) cu prezenţa, cu pretenţii exagerate. *Atîţa oameni ce umbla cu slujba aceea era o mare nevoie, şăzînd asupra saracilor cu lunile* (a. 1757). URICARIUL, IV, 8/22. ✦ (Determinat prin ,,călare", ,,pe cal" etc.) A călări. *Va muşca călcîiul calului, cum cela ce şade pre el să cază înapoi.* PALIA (1581), ap. GCR I, 36/18. *Carii au doauî muieri poartă-i pre uliţe cu pialea şedzînd (şezînd* MUNT.) *călare pre măgariu.* PRAV. 132. *Veţi găsi un mînz legat, pre carele nime din oameni n-au şăzut* (a. 1693). GCR I, 310/32. *Domnul şezînd pre asină mergea în Ierusalim.* ANTIM, P. 177, cf. DRLU. *Boieri, cum vedeţi pre fiiul meu şezînd pre cal? Samănă-şi*

cu Iraclie împăratul. ALEXANDRIA, 16/9. *Şede pe măgar şi caută măgarul,* se spune despre un om zăpăcit. Cf. ZANNE, P. I, 536. ◇ Expr. (Popular) **A şedea călare în inima** (cuiva) = a şti tot ceea ce gîndeşte cineva. *Eu şăd călare în inima lor* [a femeilor] *şi, nu că mă laud, dar ştiu toate măruntăiele dintr-însele.* CREANGĂ, P. 161, cf. ZANNE, P. II, 208. ✦ (Despre animale sau păsări) A fi în poziţie de repaus. *O creangă a chioscului pe care şide iubitul său papagal.* DRĂGHICI, R. 161/23. *Era bucuros, ca un pui de veveriţă care şade pe o creangă.* SADOVEANU, O. XIII, 384. *Cum o şezut mîţu pă masă, o văzut o frunză legănîndu-să ş-o gîndit că-i un soarec.* ALEXICI, L. P. 232. *Cîinele şade pe fîn... Nici mănîncă, nici va să lase Calul măcar să-l miroase,* se spune despre cineva care, nefolosindu-se de un lucru, nu lasă nici pe alţii s-o facă. Cf. PANN, P. V. III, 92/5, ZANNE, P. I, 370. ◇ Expr. **A şedea pe ouă** = a cloci. Cf. ALR II 5 715/235, 725.

2. (Adesea întărit prin ,,jos") A se aşeza, a lua loc. *Judecătoriul nefăţarnic va şedea şi untunearece de îngeri fără de număr slujindu-i.* CORESI, EV. 35. *Faceţi-i să şază pre rînd cîte cincizeci. Şi făcură aşa, şi-i aşăzară pre toţi.* N. TEST. (1648), 79ᵛ/29, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU. *Cu mîna-ntinsă magul îi face semn să şadă.* EMINESCU, O. I, 94. *Face semn să şează procurorului, care ascultă.* CARAGIALE, O. III, 136. *Se strecură într-o stranǎ de lîngă uşă şi şezu jos între doi bătrîni.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG, cf. ALEXI, W. *Îi dădui un scaun şi-l poftii să şază.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 30. *Pofti pe musafir să şadă.* SADOVEANU, O. X, 296. *Se îndreptă spre o poartă de uluci ascuţite sus, spunîndu-le celor din urmă să şadă jos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 7. *Scoală tu, să şed eu,* se spune cu referire la manifestările egoiste ale oamenilor. Cf. ZANNE, P. IV, 487. *Copaciul cînd jos cade, cine pe el nu şade?* (= faţă de cei care nu mai sînt în putere este uşor de arătat superioritate). Cf. id. ib. I, 146. ◇ (Cu determinări care indică obiectul de sprijin, locul etc.) *Rahila luă bozii şi-i puse supt paiele cămilelor şi şăzu desupra.* PALIA (1581), 126/19. *Acea jupîneasă au gătit leagăn cu cai... Dacă l-au deşteptat, au şăzut în leagăn.* URECHE, L. 145. *De la Brăila au şădzut în 2 şeici şi au venit tot pre apă.* NECULCE, L. 303. *Chemîndu-l, pusu-i-au scaun de au şăzut între înecer-aga şi între tefterdariul.* R. GRECEANU, CM II, 62. *Domnule, eşti cu mine. Şezi, mă rog, împotrivă, şi vezi de joacă bine.* ALEXANDRESCU, O.I, 190. *Intră în iatacul grecului şi şezu lîngă dînsul pe sofa.* FILIMON, O. I, 220. *Şezu pe marginea patului, lîngă căpătîiul meu.* BOLINTINEANU, O. 333. *Îşi stăpîni indignaţiunea şi-l pofti să şează la locul său de onoare.* ODOBESCU, S. I, 325. *Îşi săltă pe umerii largi cojocul miţos şi, şezînd în căruţă, începu să-şi răsucească o ţigară.* AGÎRBICEANU, A. 55. *Intră în casă, dă ,,bună seara" şi şeade pe pat.* DUMITRAŞCU, STR. 21. *Îl pofti pe Bălcescu să şadă pe un fotoliu mic.* CAMIL PETRESCU, O. III, 623. *Hai, luaţi-vă fiecare cîte un scaun şi şedeţi lîngă mine.* VINEA, L. I, 40. *Hai la masă să şedem, Hai să bem Şi să mîncăm!* TEODORESCU, P. P. 586. *Vin doi călători... şi acela îi şi pofteşte să şadă la umbră.* RETEGANUL, P. IV, 70. ◇ (La imperativ; ca termen sau în formule de invitaţie) *Dzise Domnul Domnului meu: şedzi den-a dereapta.* PSALT. 238. *Şezi colea şi să ospătezi oleacă.* CREANGĂ, P. 32. *Şezi colea la locul tău şi să-ţi povestesc mai departe.* CARAGIALE, O. III, 261. *Şedeţi, prietenilor, şi să bem.* AGÎRBICEANU, A. 368. *Ia mai şezi colea oleacă, de te hodineşte.* HOGAŞ, DR. I, 231. *Şezi colea. — Stau bine în picioare.* SADOVEANU, O. XVIII, 234. *Te potoleşte, Doamnă,... mai bine şezi colea.* ARGHEZI, VERS. 428. *Şezi, drăguţă, să prînzim, Amîndoi să ne iubim.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 271. *Ia poftim, şezi puţintel.* ŞEZ. I, 99. *Şezi la masă să mîncăm, Să mîncăm, să ospătăm.* MAT. FOLK. 46. ◇ (În superstiţii) *Cînd intri într-o casă cu fete mari, trebuie să şezi, ca să şază peţitorii.* GOROVEI, CR. 269. *Şezi, să ne şadă stupii.* AGÎRBICEANU, A. 461. *Au intrat în chilie, au şezut oleacă ca să şadă peţitorii, pentru că sînta Luni avea o faţă.* SBIERA, P. 84. ◇ Expr. (Învechit) **A şedea în** (sau **la) scaun** = a se înscăuna, a se urca pe tron. *Au venit în ţară, de au şăzut la scaun în anii 7099.* URECHE, L. 206. *Vlad Vodă au şăzut în scaun, şi, viind ţara, i s-au închinat.* R. POPESCU, CM I, 259. *După ce au şezut vodă în scaun, au venit toată boierimea.* DIONISIE, C. 183. (Tranz. fact.; învechit, rar; cu parafrazarea expresiei) *Pogorî pre împăratul den casa D[o]mnului... şi-l şezură pre el preste scaunul împăraţilor.* BIBLIA (1688), 275¹/10. ◇ Tranz. fact. (Învechit, rar) *Şi-l şăzu pre el în carul lui.* ib. 273²/30. *Mi-au dat audienţă pre-înaltul vezir Isuf-paşa cu multă cinste, m-au şezut lîngă înălţimea sa.* VĂCĂRESCUL, IST. 302. ✦ (Învechit; cu determinări nume de animale sau echivalente ale acestora, introduse prin prep. ,,pre" sau, rar, ,,spre") A încăleca. *Şezu spre mînzişor Domnul.* CORESI, EV. 106. *Puseră pre* [asin]*... veşmintele lor şi şăzu pre dînsul* (a. 1693). GCR I, 311/ 5. ✦ (În limbajul bisericesc; cu determinări locale) A se plasa, a se posta (aşezîndu-se). *Intră în ceriu, şedzu de-a dereapta Dzeului.* PSALT. 336. *Şezi de-a dreapta mea* (a. 1683). GCR I, 263/9. ◇ Tranz. fact. (Învechit, rar) *Şi-l vei şădea înaintea judecătorilor şi-l vor bate înaintea lor.* BIBLIA (1688), 144¹/14.

3. (Adesea întărit prin ,,pe loc", ,,locului" etc.) A se opri (aşezîndu-se); p. ext. a poposi. *Se învîrteşti înapoi cu multă grijă, pîn'sosi la Tîrgovişte... El acolo gîndise să şază pre loc şi să să bată cu turcii.* ANON. CANTAC., CM I, 179, cf. ISER. [Era] *atît de mare încît, atunci cînd şedea locului, putea pare un munte.* BOGZA, V. J. 31. *Să-ţi dau două mere dulci, Unde-i şedea să le mînei.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 118. ◇ (Despre animale sau păsări) *Vulturul să dusă şi sosînd la Vavilon şedzu din afară sus pre un stîlp.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 107ᵛ/2. [Turturica] *zboară, zboară pînă cade Şi pe lemn verde nu şade.* ALECSANDRI, P. P. 264. ◇ (Despre mijloace de locomoţie) *Pre ci munţi au şăzut corabie lui Noe?... Pre munţii lui Ararat* (cca 1750). GCR II, 60/37. ✦ (Regional) A se odihni (1). Cf. ALR II 5 668/192, 260, 349. ✦ (De obicei la imperativ sau în construcţii negative; adesea întărit prin ,,la un loc", ,,locului", ,,binişor" etc.) A avea astîmpăr, a fi liniştit. Cf. LB, VALIAN, V. *Şezi bine!* POLIZU. *Şezi binişor, blăstămatule, că te ia dracu!* ALECSANDRI, T. 392, cf. COSTINESCU, DDRF, CADE. *Acest copil nu şade bine.* SCRIBAN, D. *Nu mai şedea locului, cuprins de o anxietate febrilă.* CĂLINESCU, E. O. I, 252. *Fugi de-acole, vină-ncoace! Şezi binişor, nu-mi da pace!* POP., ap. CREANGĂ, P. 276. *Da şedeţi, poznaşilor!* Pop., ap. TDRG, cf. ZANNE, P. II, 572. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Bogdan şi Iordachi... nu dormie, nici le şăde scrisorili.* NECULCE, L. 120. *Peste un ceas poate să şează apa şi să poci trece.* BĂLCESCU, ap. CAMIL PETRESCU, O. II, 546.

II. 1. (Urmat de determinări care indică poziţia) A se afla, a rămîne într-o anumită poziţie. *L-au spînzurat dinaintea casei lui, de au şezut trei zile spînzurat* (sfîrşitul sec. XVIII). LET². III, 254. *Şidem trîntiţi pe divanuri în toată dezinvoltura moldovinească.* RUSSO, S. 28, cf. CIHAC, I, 273. *Smărăndiţa a mîncat papara şi pe urmă şedea cu mîinile la ochi şi plîngea.* CREANGĂ, A. 3. [Spune] *amicului său care şade în picioare că Europa în veacul viitor va fi... republicană.* CARAGIALE, O. III, 136, cf. DDRF, ALEXI, W. *Citeşi patru şed drepţi.* DELAVRANCEA, O. II, 193. *În jurul piuăor, printre grămezile mari de piatră mărunţită, şedeau, frînţi de şale, bărbaţi şi femei.* AGÎRBICEANU, A. 200. *Ş-am şezut şi eu în genunchi sub sicriul Sfintei rugînd-o să m-ajute.* SADOVEANU, O. VIII, 548. *Cum şedeau pe spate aveau senzaţia că sînt aplecaţi spre concavitatea cerului.* CĂLINESCU, E. O. I, 122. *Se întoarce, cum şedea într-o rînă, spre Toma.* CAMIL PETRESCU, O. III, 125, cf. ALR II/I MN 46, 2 247/2, 47, 102, 310, 723, 872. ◇ (Despre animale) *Un şerpe... şedea colac şi se sorea.* ŞEZ. III, 151. ◇ Expr. **A şedea smirna** v. smirnă. **A şedea cu braţele încrucişate** v. braţ.

A şedea cu mîinile în sin v. s î n. (Prin Olt.) **A şedea cu capul pe tipsie** = a se căi de o faptă reprobabilă; a avea o atitudine smerită. Cf. ZANNE, P. III, 401. **A şedea cu dinţii la stele** (sau **la soare**) = a nu avea ce mînca, a răbda de foame. *Caii tăi or să şează cu dinţii la stele.* ALECSANDRI, T. 754, cf. ZANNE, P. II, 118. (Popular) **A şedea în pat** (sau **în casă**) = a zăcea. Cf. POLIZU, DDRF. ✦ (Regional; în e x p r.) **A şedea în picioare** (sau **drept**) = (despre cereale) a avea paiul vertical. Cf. ALR II 5 199/414, 762.

2. (Învechit; în e x p r.) **A şedea împotrivă** = a se opune **(1)**, a rezista. *Încolo altceva n-are putere să şadă împotrivă.* SADOVEANU, O. XVI, 208.

3. (De obicei determinat prin „bine", „rău" etc.; cu un complement indirect introdus prin prep. „cu") A fi în anumite relaţii (cu cineva). *Cum şezi... cu el?* I. CR. III, 120. ✦ (Cu un complement de relaţie introdus prin prep. „cu") A se afla într-o anumită situaţie în ceea ce priveşte... [Surorile] *ar fi mers cu el, dar tocmai atunci şedeau mai rău ca oricînd cu banii.* BASSARABESCU, ap. TDRG.

4. I m p e r s. (Construit cu dativul; de obicei cu determinări modale ca „bine", „rău", „frumos" etc.) A i se potrivi, a-l prinde. *Dragul badii, Ştefan Vodă, mai bine îţi şade în domnie decît în boierie.* NECULCE, L. 21. *Cum îmi şede pălăria aceasta?* LB, cf. ISER, POLIZU. *Nu vezi că nu-ţi şade bine... Să cînţi în ast crîng frumos?* ALEXANDRESCU, O. I, 300. *Curat să vă spun, nu vă şede frumos... în hainele aste strîmte.* ALECSANDRI, O. P. 203, cf. CIHAC, I, 273. *Tot ce-ar zice, i se cade, tot ce face-i şade bine.* EMINESCU, O. I, 159. *Nu te prea întrece cu vorba, că nu-ţi şede bine.* CREANGĂ, A. 106. *Înfăţişarea aceea neîncovoiată ... şade atît de bine unui bărbat.* CARAGIALE, O. IV, 73. *Îi şedea bine cu hainele ce îmbrăcă.* ISPIRESCU, L. 232. *Nu-ţi faci idee cît îţi şade de urît, Cînd stai aşa posomorît.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 84, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG. *Să vezi cum îi şade cu limba scoasă şi cu ochii ieşiţi.* DELAVRANCEA, O. II, 153. *Şi-i şedea* [gării] *atît de bine în cadrul verde al dealului.* BASSARABESCU, V. 221, cf. CADE. *Rău îţi şade, Ionică, zău aşa!* REBREANU, NUV. 291. *Straiele ţărăneşti îi şedeau tare bine.* CĂLINESCU, E. 148. *Mai bine i-ar fi şezut în locul acela pe divan...,* decît să se osteneaască prin soare. SADOVEANU, O. XIII, 108, cf. SCRIBAN, D. *Îţi şade, nesimţitule, frumos Să stai acolo cocoţat?* ARGHEZI, VERS. 556. *O ţinută cuviincioasă..., cum şade bine unor stăpîni.* VINEA, L. II, 165. *Mîndră-i lumea şi cu fete..., Făr'de feciori rău îi şede.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 401. *Şi urîtul şade unora frumos,* se spune despre cineva urît, dar simpatic. Cf. ZANNE, P. II, 790. *Călătorului îi şade bine cu drumul* (= fiecare să-şi vadă de treaba de care s-a apucat). Cf. BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 60, ZANNE, P. V, 111. ✧ E x p r. (Prin Ban.) **A-i şedea cu greu** = a fi într-o situaţie neplăcută. *Nici un pic nu-mi pare rău, Ci-mi şede cîta cu greu, Că ţ-am luat năravul tău.* HODOŞ, P. P. 361. ✧ R e f l. *Zugrăvit-au... Purceluşi cu coada sfredel şi cu beţe-n loc de labă, Cum mai bine i se şede unui purceluş de treabă.* EMINESCU, O. I, 84. *E rîndul nostru să jucăm! Aşa în întuneric, fără muzică, aşa ni se şade nouă.* AGÎRBICEANU, A. 164. *Mîndră-i lumea şi cu fete, Fără feciori nu se şede.* BUD, P. P. 56. *Şi-i frumos şi i se şede.* ŞEZ. XIX, 49. *La cămeşa cea albuţă I se şede c-o văcuţă.* ib. XX, 131.

5. I m p e r s. (În construcţii negative; cu determinări modale ca „frumos", „bine" etc.) A se cădea, a se cuveni. Cf. VALIAN, V., POLIZU. *Nu şade bine să faci astfel.* COSTINESCU. *Ce nu te gîndeşti, cînd vorbeşti?... Nu şade frumos!* CARAGIALE, S. N. 265, cf. DDRF, TDRG. *Să nu mă sileşti... să mă înjosesc la bătrîneţe, că nu şade frumos şi nu-i drept!* REBREANU, R. I, 64. *Să nu-i lăsăm să ne aştepte. Nu şade frumos.* STANCU, R. A. I, 99. ✧ E x p r. (Popular) **Şade ruşine** = este ruşinos (să...). *Şade ruşine asta să o facă un voinic.* PANN, E. II, 62/9. *Gîndeşte-te că şade ruşine să afle lumea că faci camătă.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 38. *Ia ascultă, domnule premar, şade ruşine, zău şade ruşine.* PETICĂ, O. 236, cf. CADE. *Fiţi de treabă, mă!... Şade ruşine, mă!* VISSARION, FL. 173. ✧ R e f l. *Nu-ţi şade bine să vorbeşti contra hoţilor cînd tu singur ai furat.* SCRIBAN, D.

III. 1. (De obicei cu determinări locale) A nu se deplasa (dintr-un anumit loc); a se afla, a rămîne, a zăbovi (într-un anumit loc). *De menre şuguia cei ce şedea în uşe.* PSALT. HUR. 58r/8. *Şedea lîngă o zăbleală un giurel.* COD. VOR. 16/1. *Fiind el bolnav, el răbdă de-l suiră şi-l lăsară cu funi, cu patul, unde şedea Hristos.* CORESI, EV. 59, cf. PALIA (1581), 69/2. *Au zis către ioni, cari şidea în corabie.* HERODOT (1645), 251. *Albert au şăzut şapte zile la Coţmani.* URECHE, L. 102. *Vor şădea în casă.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 3/14. *Şăde pregiur cetate oastea, şi nu-i pute scoate.* NECULCE, L. 58. *Au întrat în Ţara Rumânească..., şăzînd la Rătezaş zece zile.* R. POPESCU, CM I, 256. *Au început a arde casa, şi craiul tot şedea şi nu vrea să iasă.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 165/13. *Tu şez acolea* (a. 1747). GCR II, 41/28. *Dumnezeii şezînd lîngă Dita să sfătuia.* MOLNAR, RET. 9/8, cf. GCR II, 189/26, LB. *Duceţi-vă la moşîia mea şi şădeţi acolo, pînă să va potoli această vorbă* I. GOLESCU, ap. GCR II, 256/12. *Vor şădea în pansion de dimineaţă pînă seara.* CR (1833), 40²/37. *La Viena vom şîde trii zile.* KOGĂLNICEANU, S. 7, cf. ISER, POLIZU. *Avea obicei să şază la poalele statuei.* NEGRUZZI, S. III, 401, cf. CIHAC, I, 273. *Eu şăd acasă ... Du-te d-ta de fă ce-i şti.* ALECSANDRI, T. I, 70. *Tu şezi la grajdi nedezlipit şi să îngrijeşti de calul mieu.* CREANGĂ, P. 208. *Daca este aşa..., şezi acasă.* ISPIRESCU, L. 14, cf. DDRF, ALEXI, W. *Tata şăde la vite şi n-o dat de zăce ani pe-acasă.* HOGAŞ, DR. I, 65, cf. CADE. *Toată ziua şade la umbră.* SADOVEANU, O. XIII, 102, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 667. *În pragul uşii... şedea Stănică.* CĂLINESCU, E. O. I, 212. *Şedea ascuns într-un pridvor al casei lui.* CAMIL PETRESCU, O. II, 655, cf. TEODORESCU, P. P. 410, JARNÍK—BÎRSEANU, D. 193, RETEGANUL P. V, 5. *Una... şăde în cămară şi plînge.* ŞEZ. I, 99. *Trei fete... şedeau la soare lîngă un perete.* FUNDESCU, L. P. I, 68, cf. PĂSCULESCU, L. P. 239. *Şade Iancu la fîntînă Cu puşca plină a mînă.* T. PAPAHAGI, C. A. 74, cf. ALR II/I MN 118, 3 802. *Am şăzut cam mult în tîrg.* ALR II 2 395/102. *Destui oameni nu le place să şăd acasă.* ib. 3 016/833. *Am şăst cîtva vreme la ei ş-am plecat.* ib. 3 019/172, cf. ALR SN IV h 999/141. *Dar Dalapin ce lucra? El la margine şedea, La duşman nu se ducea.* BALADE, III, 340. *Şi Maftei şi Doroftei Şed la foc că-s mititei.* ZANNE, P. II, 73. *(Dracul) şede-n deal şi prăvale caru-n vale,* se spune **a)** despre un om rău. Cf. id. ib. 728; **b)** cînd se întîmplă o nenorocire pe neaşteptate. Cf. id. ib. VI, 571. *Şi piatra prinde muşchi, dacă şede mult într-un loc* (= cei ce se ţin de treabă reuşesc să facă ceva). Cf. id. ib. I, 250. *Omul şade lîngă gard şi tot mătură împrejur* = în orice condiţii omul trebuie să fie harnic. Cf. id. ib. III, 161. *Şede hîrbu-n drum şi rîde de oală,* se spune despre un om cu defecte care îşi bate joc de defectele altuia. Cf. id. ib. 573. *Şede cu punga-n drum,* se spune despre un om bun şi darnic. Cf. id. ib. V, 525. *Mihail sfîrciog şede la foc, unge curelile, suge mustefele* (Miţa). GCR II, 369. *Dragosteampăratului Şeade-n dricul satului* (Biserica). GOROVEI, C. 25. ✧ (Întărit prin repetare, arată o durată prelungită) *Mai şede el cît mai şede, de cască gura prin tîrg, şi-apoi îşi ia tălpăşiţa.* CREANGĂ, P. 44. *Şade, şade, şade şi se uită lung şi galeş la cocoane.* CARAGIALE, O. VI, 5. *Mai şedea Ce mai şedea, O fată că-şi alegea.* TEODORESCU, P. P. 588. ✧ (În imprecaţii) *Însuşi necuratul — şează-n petrii — îi iese în cale.* F (1889), 110. ✧ E x p r. (Regional) **A şedea la bedreag** v. b e d r e a g. (Familiar) **A-i şedea** (cuiva ceva) **la inimă** = a fi preocupat de ceva. *Examenul îi şedea însă la inimă şi nu-l putea da fiindcă n-avea bani.* CĂLINESCU, E. 80. (Popular) **A şedea la** (sau **în**, învechit, **cu**) **cinste** = a avea, a căpăta toată consideraţia.

Dacă şăzi la cinste şi toţi îngrijesc de tine, cum zici, de ce le împungi degetele? CREANGĂ, O. 297. (Familiar) **A şedea la răcoare** (sau, argotic, **la zdup**) = a fi întemniţat. **A şedea între două hotare** (sau **între două scaune**) = a fi nehotărît. *Izahar va fi asin tare şi va şedea între doao hotară.* PALIA (1581), ap. GCR I, 36/12, cf. ZANNE, P. III, 368. **A şedea de faţă** = a fi prezent. *N-au şăzut banul de faţă să-l socotească cu ce s-au căzut pe acel om mare.* IST. Ţ. R. 66. ◇ (Despre abstracte) *În pieptu-mi şade... Muta durere.* I. VĂCĂRESCUL, P. A. 48/5. ✦ (Despre obiecte) A se afla depus sau depozitat într-un loc; a-şi avea locul undeva. *Nu are cu ce să-mi scoată nişte argintării care şed de la mai la argintar.* KOGĂLNICEANU, S. 224. *Pe firida uneia din ele, şed... şase borcane.* CARAGIALE, O. IV, 8. *Ia vedeţi, fetelor, mai şeade vinele alea ale lui Ţugulea în cutia în care le-am aşezat?* ISPIRESCU, L. 316, cf. GOGA, C. P. 38. *Va şedea acest busuioc în pernă.* GOROVEI, CR. 460. *Se dărîmă podul Slimoiului... Numai camionul şedea pe coadă.* SADOVEANU, O. XVI, 337. *Scoase un portmoneu în care şedeau ticsite cîteva monede de argint.* CĂLINESCU, E. O. I, 36. *Nu căta argintului, Că argintul şede-n ladă Şi urîtu jos pe vatră.* ŞEZ. I, 12. *Sita nouă şede-n cui* (= orice lucru nou este preţuit). Cf. ZANNE, P. V, 596. *Şede-ntr-un vîrf de nuia şi nu se teme c-a cădea* (Aluna). ŞEZ. I, 24. *Ce nu şeade în cui?* (Groapa). GOROVEI, C. 181. ✦ (Despre vehicule) A staţiona. *Şade Bătrîna birjă-n gară.* ISANOS, V. 295. *Carul bădiţii Şede în dealul Bistriţii.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 127. ✦ A locui, a domicilia. *Stă de purceade, Dintr-a sa cămară unde şeade.* DOSOFTEI, PS. 57/19. *Au mers a petreace în schit şi nu află chilie să şadă cîtăva vreame* (a. 1692). GCR I, 305/21. *Dumitraşco... au ieşit în deal la Gălata cu boierii, şi acolo şede.* NECULCE, L. 60. *Cu mare primejdii a vieţii pre fereastră, din casa ce şeadea au scăpat.* CANTEMIR, HR. 194. *Sfînta bisericuce era... fără curte, cu 2—3 chilioare numai, ce şidea bietile călugăriţe.* R. GRECEANU, CM II, 209. [Cărbunarul] *să ruga pînzariului să-l lase să şază cu dînsul în casă* (cca 1705). GCR I, 353/23, cf. LB. *Se apropie pînă subt ferestrile palatului unde şedea Shazinan.* GORJAN, H. I, 5/4, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Iată la o fereastră o geranâ, cîteva rozete, o micşunea galbenă: aice şede un bărbier.* NEGRUZZI, S. I, 322. *Un şir de odăi în formă de chilii călugăreşti, în care şedeau idicliii.* FILIMON, O. I, 108. *Nu ştii unde şăde nepotul meu?* ALECSANDRI, T. I, 83, cf. CIHAC, I, 273. [În] *conacul proprietăţii... şede îngrijitorul însărcinat cu cultivarea cîmpului.* ODOBESCU, S. II, 472. *Palatul în care şedeau moşnegii... s-a schimbat iarăşi în sărăcăciosul bordei.* CREANGĂ, P. 89, cf. CARAGIALE, O. III, 212. *Daca mă primeşti să şez la d-ta, mult bine ţi-oi face.* ISPIRESCU, L. 364, cf. DDRF. *Se duc toţi la casa unde moşneagul şedea.* COŞBUC, P. II, 130, cf. ALEXI, W., TDRG. *Prin grădina asta e drumul lui conu Mişu, care şade alături.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 23, cf. CADE. *În camera din faţă şedea doamna.* REBREANU, R. I, 27. *De unde să-l chem, cînd nici nu ştiu unde şade.* C. PETRESCU, C. V. 228. *Nu ştii unde şade d-l colonel?* BRĂESCU, V. 53, cf. SCRIBAN, D. *Cînd eram student şedeam la gazdă pe aceeaşi sală cu o fată.* CĂLINESCU, E. O. I, 141. *Aiei şade cineva şi i se huruie casa.* RETEGANUL, P. IV, 53. *Te jur pe capul tău Să nu-i spui unde şed eu.* CĂTANĂ, B. 130. *Întrebă... unde şade Sanda.* FUNDESCU, L. P. I, 23, cf. CHEST. II 8/262, ALR I 374, 671, A I 35, II 12. *Zece români pot şedea într-o casă, că se-mpacă, da două femei ba.* ZANNE, P. II, 14, cf. 292. ◇ (Întărit prin „cu locuinţa") *I se dă numirea după numele unui turc ce şedea cu locuinţa în vîrful acelei măgure.* ODOBESCU, S. II, 460. *Şedea cu locuinţa pe strada Academiei.* CARAGIALE, O. III, 135. ◇ (Prin Transilv. şi Munt.) *Casă* (sau *odaie*) *de şezut* = odaie de locuit. ALR I 688/156, cf. ALR II/I h 236. ◇ (Despre animale sau păsări) *Rîndunica... trece marea şi-şi face un foişor şi şeade într-însul.* ODOBESCU, S. I, 233. *Era să ardă grajdul în care şade.* SADOVEANU, O. XIII, 67. ✦ A trăi, a vieţui (undeva). *Cînt sănătate... La toţi, cîţi svîntă-n Împărăţie şedeţi* (a. 1674). GCR I, 216. *Oamenii Indiei... nu şed cu oraşe, ce răşchiraţi.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 78^{v}/30. *Înspăimîntîndu-să varvarii, s-au tras într-un loc tare... şi acolo şede.* CANTEMIR, HR. 337. *Acei tătari... au venit şi la Crîm, unde şi pănă astăzi şăd.* C. CANTACUZINO, CM I, 51. *Noi şedem pe altă moşie* (a. 1791). ARH. OLT. II, 317. *În vremea cît a şăzut în Sibii a tipărit şi un abeţedar.* CR (1829), 107^{1}/15. *Ce osîndă pentru mine să fiu silit a şidea la blăstămata asta de ţeară.* C. NEGRUZZI, în PR. DRAM. 456. *Trimes de mic la Paris, a şezut acolo douăzeci de ani.* CARAGIALE, O. III, 265. *Se duce la Iaşi ori la Bucureşti şi şede acolo. Noi şedem aici.* SADOVEANU, O. XIII, 112. *De cine mi mie sete Nu pre aste locuri şede.* RETEGANUL, TR. 133. *Cu şchiop într-un loc de şezi Te învaţă să şchiopătezi* (= deprinderile rele se împrumută cu uşurinţă). Cf. ZANNE, P. II, 720. ◇ E x p r. (Popular) **A şedea laolaltă** (sau **neeununa ţi**) = a trăi în concubinaj. Cf. ALR II 4 392/27, 260, 272, 279, 325, 334, 346, 349, 362.

2. (Cu determinări care indică o circumstanţă modală) A petrece un timp oarecare într-o anumită situaţie, dispoziţie sufletească, stare de spirit. *Cine cunoaşte cinstitul tău nume, Şeade cu nădejde petrecînd pre lume.* DOSOFTEI, PS. 30/8. *În 20 de zile nici un răspunsu n-au avut, ci şădea îngrijat.* R. POPESCU, CM I, 352. *Văzu pre un om ţăran şăzînd sîngur făr'de lucru* (cca 1705). GCR I, 352/9. *Care esti mai mare zi, decît ar pute fi?... Aceea în care şedi omul nemîncat* (a. 1779). id. ib. II, 119/35. *În mijlocul muritorilor adormiţi, şade deştept lîngă comoara sa.* MARCOVICI, C. 9/10. *I-a dat pricină să petreacă-n cugetări Şi să şază în comfuzii.* PANN, E. I, 111/6. *Îndată ce va ieşi stăpîna ta, să te sui în camera ta şi să şezi fără s-asculţi.* NEGRUZZI, S. III, 430. *Tristul ciobănel Şede singurel.* BOLINTINEANU, O. 80. *Şi veacuri înainte el şede-uitat.* EMINESCU, O. I, 99. *Mai bine de o lună şezură închişi.* CARAGIALE, O. IV, 277. *Cînd tată-său îl certa, se închidea în odaia lui şi şedea tot timpul abătut.* CĂLINESCU, E. 34. *Şedeţi în ascultare, prieteni prea grăbiţi.* LABIŞ, P. 215. *Daţi din gură, măi feciori, Nu şedeţi ca-n şezători.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 400. ◇ E x p r. **A şedea ca o fată mare** = a fi timid. *Rideam de dînsul că şede ca o fată mare.* NEGRUZZI, S. I, 63. **A şedea ca o mireasă** v. m i r e a s ă **(I 1)**. **A şedea parcă i-a murit mireasa** (sau **parcă nu-i place mirele, pareă i-a căzut iapa din ham**) = a fi supărat, posac. Cf. ZANNE, P. II, 732, IV, 449, 452. **A şedea ca cînele nimănui** = a fi lipsit de sprijin (moral sau material). Cf. id. ib. I, 385. (Prin Mold. şi Bucov.) **A şedea ca dracu-n spini** (sau **pe mărăcini, în cinepă**) = a fi într-o situaţie neplăcută. Cf. id. ib. VI, 609, 610. **A şedea ca cioara-n par** = a fi foarte grăbit. Cf. id. ib. II, 732. **A şedea cloşcă** v. c l o ş c ă. (Prin sudul Mold.) **A şedea ca găina în lemne** = a fi posac, tăcut. Cf. id. ib. 745. **A şedea molcom** v. m o l c o m **(2)**. **A şedea moartă** v. m o r t **(I 1)**. **A şedea abanos** v. a b a n o s. **A şedea cuc** v. c u c. **A şedea lipcă** v. l i p c ă. (Învechit şi regional) **A şedea în nădejdea** (cuiva) = a conta pe..., a se bizui pe... *Alţii... şădea în nădejdea domnului muntenesc că să scoaţă iar pă gineri-său domn.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 320. *Mărită-te, nu şedea, Nu şedea-n nădejdea mea.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 238. **A şedea (dus) pe** (sau **la**) **gînduri** = a se gîndi. *Şezu dus pe gînduri.* CARAGIALE, O. II, 333, cf. DDRF. *Cînd îl întrebau..., şedea la gînduri, apoi răspundea tare.* TEODOREANU, M. II, 106. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Au ars moara şi s-au stricat iazul şi au şezut pustiu cîtăva vreme* (a. 1765). URICARIUL, XXI, 198. *Opera acestui scriitor... a urmat toluşi a şedea închisă în biblioteci.* SADOVEANU, O. XIX, 481. *A strîns galbeni preste fire, Trebuie luaţi şi premeniţi Să nu şează ruginiţi!* RETEGANUL, TR. 36, cf. ALR II/I h 282. ✦ (În e x p r.) **A şedea după** (cineva) = a aştepta (pe cineva). *Mărită-te, mîndra mea, După mine nu şedea, Că eu nu-ţi mai duc grija.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 261. ✦ (Popular; despre femei) A rămîne nemăritată. Cf. CADE. *Mărita-m-aş să nu şez.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 422.

3. (De obicei cu determinări finale) A-şi consacra timpul unei anumite ocupaţii; a avea răgaz pentru a se ocupa de ceva. *La miezul nopţii şădea priveghind şi rugîndu-se* (a. 1691). GCR I, 288/20. *Cine iaste acela care să poată şedea toate ale tuturor hrisoavelor să vază ce scriu.* C. CANTACUZINO, CM I, 7. *Mama o dzîs că ea nu şede să bage pk'ită în cuptori.* T. PAPAHAGI, C. A. 79. ◇ (Urmat de un alt verb, de care se leagă prin conj. „şi" sau, învechit şi popular, „de", dă acestuia valoare durativă) *Era unii den farisei acolo; şedea şi cugeta întru inimile lor.* CORESI, EV. 61. *Nu iaste acesta ce şedea de cerea?* id. ib. 165. *Era acolo unii din cărturari şăzînd şi cugetînd întru inimile sale* (a. 1746). GCR II, 37/24. *Domnii şed şi sfătuiesc, Eu cu mîndra mă iubesc.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 11. ◇ (Cu sensul reieşind din determinări) *A şedea de* (sau *la*) *vorbă* (sau, învechit, *la voroavă*) = a vorbi. *Ca la un ceas cu domnul la voroavă şăzînd, iarăşi se-au învîrtejit.* R. GRECEANU, CM II, 241, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Eu şed la vorbă, în vreme ce... Jorj se luptă.* NEGRUZZI, S. III, 112, cf. CIHAC, I, 273. *Aceşti domni... şed de vorbă cu o doamnă.* CARAGIALE, O. IV, 294, cf. DDRF. *Plutonierul... şedea de vorbă cu perceptorul.* REBREANU, R. I, 141. *Şedea cu el de vorbă în aşteptarea Otiliei.* CĂLINESCU, E. O. I, 79. *A şedea la conversaţie* = a conversa. *Şedeau tinerii la conversaţie.* CARAGIALE, O. IV, 367. *A şedea la sfat* = a se sfătui. *Haidem la crîşmă-n sat Să şezi cu oameni la sfat.* ŞEZ. I, 12. *A şedea la rugăciune* = a se ruga. *Împăratul Leopold... şi zioa şi noaptea într-acea vreme şădea la rugăciune.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 328. (Popular) *A şedea în priveghi* = a priveghea (mortul). Cf. ALR II/I h 169. (Învechit) *A şedea la judecată* (sau *la giudeţ, la divan*) sau *a şedea spre giudecare* = a judeca, a face judecată. *Demăreaţa şizui spre giudecare (şăzînd la giudecată* N. TEST. 1648, *şăzînd la divan* B 1688). COD. VOR. 70/11. *Pilat... şezu la judecată la un... loc ce se che(ma) Litostroton.* CORESI, ap. GCR I, 21/15. ✦ (Învechit) A se apuca de..., a începe să... *Cîndu-se împlu* [năvodul]..., *şezură de aleaseră bunii în vase e putrezii lepădară.* CORESI, ap. GCR I, 18/6. *Primeaşte-ţi scrisoarea şi şăzi numaidecît de scrie* (cca 1650—1675). GCRI 195/15. *Îndată şedzu la lucru, că era curelari.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 133^{v}/11. *Nu s-au săturat de bine şi de cinstea ce ave la Ştefăniţă Vodă, ce au şedzut şi au scris nişte cărţi viclene.* NECULCE, L. 27. ✦ A fi pe punctul de a..., a fi gata să... *Trenul şade să plece.*

4. (Învechit; cu determinări care indică funcţia, rangul etc.) A avea calitatea de...; a exercita funcţia de... *Domnul potop aduce şi şade Domnul împărat în veac.* PSALT. 49. *Au isprăvit un ferman ca să aibă a şedea la Hotin părcălab.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 178/9. ✦ A prelua calitatea, funcţia de... *Să sculă cu grele oşti... să-l scoaţă* [pe Cazimir] *din scaunu-şi şi să şază el crai.* ANON. CANTAC., CM I, 169. *Cînd au şezut Costandin Vodă domn, fost-au cursul anilor 7197.* id. ib. 220.

5. (Cu determinări nume de persoane sau echivalente ale acestora, introduse prin prep. „cu") A se afla împreună (cu cineva). *Urîi băsearecile necuraţilor şi cu ceia necuraţii nu şedzui.* PSALT. 44. *Se sculă Domnul den moarte şi se sui în ceriu, şi şezu cu Dumnezeu.* CORESI, EV. 299. *Scîrbit fu împăratul pentru jurămîntul şi pentru cei ce şedea cu nusul.* id. ib. 546. *Cu cei necuraţi nu voi şădea.* CHEIA ÎN. 79^{r}/8. *Au mai şădzut vro săptămînă cu dînsa, păn'ş-au făcut cheful.* NECULCE, L. 82. *Au vrut... să şază cu boierii poporului său.* ANTIM, P. [prefaţă] 25. *Şeade în leaşnici cu cei bogaţi, într-ascuns să ucigă* (a. 1710). GCR I, 364/37. *Dacă mai şade cu el, aceasta o face numai prin recunoştinţa ce-i poartă.* ALECSANDRI, O. P. 25, cf. CARAGIALE, O. III, 283, PAMFILE, J. II, 165. *Auzii pe maică-ta... Blestemîndu-mă pe mine, De ce şed, mîndră, cu tine.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 61. *Flăcăii se duc seara sau chiar şi ziua şi şed cu fetele mari pe cîmp, prin zăvoaie (pădure) sau prin grădini.* CIAUŞANU, GL. ◇ Tranz. fact. (Învechit, rar) *De la gunoi rădicînd pre measer ca să-l şază pre el cu boiarii, cu boiarii norodului lui.* BIBLIA (1688), 419^{1}/4. ✦ (Cu determinări introduse prin prep. „la", „în") A participa, a lua parte la... *Ferice bărbat ce... la şederile pierzătorilor nu şeade* (sec. XVI). GCR I, 1*/9. *La şederile pierdzătorilor nu şeade.* PSALT. 1. *Căutînd la el toţi ceia ce şădea în adunare, văzură faţa lui.* BIBLIA (1688), ap. GCR I, 284/14. *Din velitii boieri mazîli pe carii va domnul le poroncşte să şază la divan împreună cu ceilalţi boieri.* GHEORGACHI, ap. GCR II, 75/26. *În Soborul acesta al doilea au şezut, din Schitia cea mică sau Dobrogea, Terentie Arhiepiscopul.* ŞINCAI, HR. I, 65/2. *Luminăţiile lor... nu puteau şedea la asemenea petrecere.* SADOVEANU, O. XI, 265.

6. (Adesea întărit prin „degeaba") A nu face nimic, a nu avea nici o ocupaţie. Cf. LB, VALIAN, V. *Începu să-l certe, zicînd ce şade.* PANN, ap. DDRF, cf. POLIZU, CIHAC, I, 273. *Stăm la vatră şi ciopîrtim şi noi, ba una, ba alta, ca să nu şedem degeaba.* VLAHUŢĂ, R. P. 104. *Toată ziua şade.* TDRG, cf. CADE. *Vă inspiraţi, maestre? ... — Nu. Şăd.* TEODOREANU, M. U. 326, cf. SCRIBAN, D., ALR SN III h 775. *Nu şedea, că-ţi şede norocul,* se spune celor leneşi. ZANNE, P. II, 728. *Cine şede îşi leagă norocul cu tei,* se spune despre cei leneşi. Cf. id. ib. 729. *Şade şi norocu-i creşte,* se spune despre cei care au şansă. Cf. DDRF. *Cine mişcă Pişcă, Cine şade Coada-i cade,* se spune despre cei leneşi. Cf. ZANNE, P. II, 611. *Dracul nu are treabă, nici nu şade degeabă,* se spune despre cei care uneltesc. Cf. id. ib. VI, 570.

7. (Rar) A consta în..., a se reduce la... Cf. CIHAC, I, 273. *Voia să cheltuiască puţin, dar să satisfacă onoarea familiei care şedea toată în numărul de preoţi şi de trăsuri.* CĂLINESCU, E. O. II, 293.

— Prez. ind.: *şed* şi (Munt., Olt.) *şez,* (prin Transilv.) *şeg* (A II 5, 12), pers. 3 *şade* şi (Mold. şi Transilv.) *şede;* prez. conjunct. pers. 3 *să şadă* şi (Munt., Olt.) *să şază,* pers. 6 (prin sud-vestul Transilv.) şi *să şăd* (ALR II 3 016/833); perf. s.: pers. 4 (învechit) şi *şezum* (L. ROM. 1959, nr. 1, 45), (învechit, rar) *şegium* (PSALT. HUR. 116^{r}/26); part.: *şezut* şi (regional) *şedut* (TEAHA, C. N. 102), *şest.*

— Lat. **sedere.**

ŞEDÉRE s. f. Faptul de a şedea.

1. Faptul de a fi aşezat sau în poziţie de repaus. *Tu cunoscuşi şederea mea şi scularea mea.* PSALT. HUR. 117^{r}/24, cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PETRI, V., COSTINESCU. *Atîta şedere pre scamnu mi-a amorţit picioarele.* LM. *După vrun ceas de şedere, sare de pe cuibari, cotcodăcind.* CREANGĂ, P. 70, cf. DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Învechit) Loc rezervat cuiva sau ocupat de cineva (care este aşezat). *Nu se cade şedearea a înţelege, ce cinstea ceaia marea şi buna.* CORESI, EV. 90. *Are obicinuită şidere în strana dreaptă.* GHEORGACHI, LET. III, 297/23. ✦ (Învechit) Rang, poziţie. *Cărtularii... cei ce căuta măriia şi şedearea de mai sus, aceştea se cheamă silnici.* CORESI, EV. 497. *La acele întrebări, socotinţe şi judecăţi bisericeşti ce odrăslea, avea cea mai înaltă şedere* (a. 1764). URICARIUL, I, 149/2. *Rîndul sau şiderea acestei vornicii urmează întru aceste de mai jos* (a. 1813). ib. 198.

2. (În limbajul bisericesc; învechit) Catismă. Cf. PSALT. HUR. 52^{v}/20, PSALT. 24, GCR I, 1*/5.

3. Faptul de a se afla, a rămîne, a zăbovi, a vieţui (într-un anumit loc); (învechit) şezut **(II 1).** Cf. LB, VALIAN, V., ISER. *Şederea în* [acest oraşel]... *te ţine cam scump.* NEGRUZZI, S. I, 326. *Domnul X. e pricina şederei noastre aici.* ALECSANDRI, O. P. 211, cf. CIHAC, I, 273, LM. *Şederea lui Mihnea în Sibiu strînsese acolo mai mulţi oameni.* ODOBESCU, S. I, 99. *Pentru mine... a devenit insuportabilă şederea aici.* CARAGIALE, O. IV, 382. *Rămăsese de pază... Obosită fiind de şederea îndelungată, o prinse somnul.* ISPIRESCU, L. 30. *După o lună de şedere într-un loc, i se păreau vechi şi ursuze toate lucrurile.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 18, cf. DDRF, ALEXI, W. *După doi ani de şedere în această ţară, îl întovărăşi la... Constantinopol.* IORGA, L. II, 19. *O şedere de două*

săptămîni în N. TDRG. *Cîţiva nori... ne grăbiră masa şi ne scurtară şederea în Dumbravă.* HOGAŞ, DR. I, 185. *Virusul fix este atenuai prin şederea sa în sacul dorsal al broaştei.* BABEŞ, O. A. I, 226. *O şedere de 2 ani la Paris.* CADE. *Ar mai putea petrece în Iaşi, unde şederea sa face deosebită plăcere domniei.* SADOVEANU, O. X, 177. *A face unui prieten şederea la tine cît mai plăcută.* SCRIBAN, D. *După o lungă şedere nemotivată în apropierea Otiliei care citea, îndrăzni un gest.* CĂLINESCU, E. O. I, 139. *Şederea la sanatoriu se prelungise peste marginile obişnuite.* VINEA, L. I, 84. *Se puse din toată inima ca să facă şederea într-acea pustietate cît se poate de îngăduitoare.* POPESCU, B. IV, 43. ✦ (Învechit; adesea construit cu verbe ca ,,a fi", ,,a se afla", de care se leagă de obicei prin prep. ,,cu", formează locuţiuni verbale) Reşedinţă; domiciliu. *Au ars curţile la Iaşi, cele domneşti şi s-au mutat Radul Vodă la Hîrlău cu şederea.* M. COSTIN, O. 91. *Şederile părinteşti şi lăcaşurile de naştere părăsindu-şi..., în părţile Evropii despre apus să fie năpădit.* CANTEMIR, HR. 11. *Fiind şidere tătîne-său aice la Iaşi* (a. 1753). IORGA, S. D. XXI, 256. *Au arătat că aflîndu-să cu şederea în oraşul Argeş, au venit numitul Radu de la Bucureşti* (a. 1775). id. ib. VII, 42. *Domnul se afla... la casele de la Frumoasa cu şederea* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 192/30, cf. 198/16, LB. *Corăbiile ce vin la schela Brăilii în cîtă vreme să află cu şederea la acest port sînt întrebuinţate de o cîtăţime de ocă seu pentru unsul otgoanelor* (a. 1833). DOC. EC. 526, cf. ISER. [Plecă] *pînă la o rudă ce-i era cumnat Şi avea şederea departe l-alt sat.* PANN, P. V. I, 117/25. *Unde eşti cu şederea?* POLIZU, cf. PETRI, V., CIHAC, I, 273, LM. *Nu s-a mai pomenit d-atunci să fie oameni cu şederea pe locurile acestea!* ODOBESCU, S. I, 163, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG. *Cu şederea în Bucureşti.* CADE.

4. (Învechit) Adunare; şedinţă **(1).** *Ferice bărbat ce... la şederile* (s f a t u l S, s v a t u l u H) *pierdzătorilor nu şeade.* PSALT. 1. *Şi în şedearea* (şederile V, ş e d z ă t o a r e D, s c a [u] n u l H) *bătrînilor se laude el.* ib. 231. *Actele de a doua zi. Şederea* II [Titlu]. ŞINCAI, HR. III, 289/26. *Cu foarte mare supunere şi bucurie înţelegînd ci* [nstitul] *cler din cetirea cea de ieri în şedérea publică făcută a preamilostiveşte datelor cărţi de fundaţie.* id. ib. 291/23, cf. POLIZU, CIHAC, I, 273.

5. Inactivitate. Cf. LB, ISER, POLIZU, PETRI, V., LM. *Se obişnuise aşa de mult cu traiul tihnit, cu şederea continuă, încît nu se mai putea închipui altfel.* AGÎRBICEANU, A. 396. *V-a înnebunit şederea, trîndăvia şi băutura şi v-aţi apucat de prădat...?* MIRONESCU, S. A. 26, cf. SCRIBAN, D. *Te-a cuprins o descurajare... Iarăşi te-ai aşternut pe şedere.* PAS, Z. I, 299. *Măi muiere, măi muiere, Las-o dracului şădere, Că cînepa noastră piere.* L. ROM. 1962, nr. 4, 407. ◇ E x p r. (Familiar, ironic) **A se ocupa cu şederea** = a nu face nimic. Cf. UDRESCU, GL. (Prin nord-vestul Munt.) **A se da la şedere** = a sta la taifas. Cf. id. ib. (Prin nord-vestul Munt.) **În chip de şedere** = (în legătură cu verbe ca ,,a lucra", ,,a face" etc., pe lîngă care expresia capătă valoare adverbială) într-o doară, pentru a-şi face de lucru, pentru a nu sta degeaba. Cf. id. ib. *Lucrez la nişte lingurele înflorate, aşa, în chip de şedere.* id. ib.

— Pl.: *şederi.*

— V. **şedea.** — Sensul **2,** calc după slavonul сѣдалиѣ.

ŞEDÍNŢĂ s. f. (Adesea urmat de determinări care indică natura, caracterul, scopul) **1.** Adunare a membrilor unui corp constituit, a unui colectiv etc., organizată pentru a discuta, a dezbate şi a hotărî ceva; interval de timp în care are loc o asemenea adunare; (învechit) şezătură **(I 3).** V. c o n s f ă t u i r e, d e z b a t e r e, î n t r u n i r e. Cf. STAMATI, D. *În această şedinţă s-a prezentat şi bugetul marinei.* CONCORDIA, 10^3/65. *Se va socoti demisionat orice deputat nu se va afla faţă la şase şedinţe.* DÎMBOVIŢA (1859), 158^1/47, cf. PONTBRIANT, D. *Şedinţa a durat patru ore.* COSTINESCU, cf. CIHAC, I, 273, LM. *Acolo s-au ţinut şedinţele Asociaţiunii literare.* ODOBESCU, S. I, 466. *Şedinţa solemnă de deschidere a Congresului se începe la orele 1 d.a.* CARAGIALE, O. III, 31, cf. VLAHUŢĂ, O. A. III, 6, ALEXI, W., TDRG. *Cei doi directori convocară de urgenţă o şedinţă extraordinară.* AGÎRBICEANU, A. 450, cf. ŞĂINEANU, D. U. *O şedinţă a Academiei.* SADOVEANU, O. IX, 459. [Muncitorii] *au luat parte la şedinţele de producţie.* CONTEMP. 1949, nr. 158, 8/2. *Cînd părăsiră sala de şedinţe se însera.* CAMIL PETRESCU, O. III, 307. *Camera şi senatul s-au reunit în şedinţă solemnă.* STANCU, R. A. IV, 372. *Trebuie dusă o luptă hotărîtă împotriva practicii de a se lua hotărîri de unul singur... fără discutarea lor în şedinţă.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 8, 27. *Şedinţa din noaptea asta este hotărîtoare pentru numărul de gazetă.* V. ROM. iunie 1954, 126. *O să convocăm o şedinţă a corpului sanitar.* H. LOVINESCU, T. 291. *O fi venit femeia de la şedinţă, de la sindicat!* BARANGA, I. 175. *A citii în şedinţa solemnă... poezia ,,Grăieşte marea".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 5/4, cf. FD III, 196. ◇ (Glumeţ) *Ce ziceţi de sobe?...* [Sînt] *gata să prezideze o dezbatere, într-una din şedinţele lungilor nopţi de iarnă!* CARAGIALE, O. IV, 8. *E destul ca unul să înceapă... — ,,copistul e băiat de salon" şi şedinţa e deschisă.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 109. *Să ţinem o şedinţă între patru ochi.* STANCU, R. A. I, 132. ◇ *Şedinţă plenară* v. p l e n a r. ✦ (Jur.) Dezbatere a unei cauze în faţa instanţei judecătoreşti. Cf. CIHAC, I, 273. *După zece minute de chibzuinţă, judecătorii vin din nou în sala de şedinţă.* BUJOR, S. 146. *E zarvă-n tribunalul militar. Şedinţa lungă ţine de la şase.* ARGHEZI, VERS. 453. *După şedinţă m-au felicitat şi procurorul şi preşedintele.* VINEA, L. II, 79.

2. Interval de timp, de obicei determinat, consacrat unei activităţi, unei ocupaţii etc., care reuneşte două sau mai multe persoane. *Acest pictor face un portret în trei şedinţe.* COSTINESCU. *S-a vindecat, după ce a primit 250 g de ser în 5 şedinţe.* BABEŞ, O. A. I, 333. *La a patra şedinţă, vînînd în tovărăşie..., Cezar a izbutit să rabde două focuri.* SADOVEANU, O. XVI, 323. [Am evocat] *memorabilele şedinţi de şah de la Traian.* id. ib. 504. *La o şedinţă de joc de cărţi, apelă din nou la el.* CĂLINESCU, E. O. I, 64.

— Pl.: *şedinţe* şi (rar) *şedinţi.*

— **Şedea** + suf. *-inţă,* după fr. *séance.*

ŞEDINŢOMÁN, -Ă s. m. şi f. (Rar, ironic) Persoană care are mania de a convoca multe şedinţe **(1),** de a discuta mult în cadrul acestora. Cf. SCL 1961, 116, HRISTEA, P.E. 59.

— Pl.: *şedinţomani, -e.*

— De la **şedinţă,** după modelul unor cuvinte ca *meloman, mitoman* etc.

ŞEDINŢOMANÍE s. f. (Rar, ironic) Practică, obicei de a convoca multe şedinţe **(1),** de a prelungi în mod excesiv discuţiile din cadrul acestora. Cf. IORDAN, L. R. 321. *O manifestare crasă a neînţelegerii esenţie conducerii colective... este ,,şedinţomania", ţinerea peste măsură de des a fel de fel de şedinţe.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 724.

— **Şedinţă** + **manie,** după modelul unor cuvinte ca *megalomanie, mitomanie* etc.

ŞEDLÓNG s. n. v. **şezlong.**

ŞEF¹ subst. (Prin nord-vestul Transilv.) Astupătoare la horn, care opreşte ieşirea căldurii după ce s-a stins focul. Cf. VAIDA.

— Pl.: ?

— Cf. magh. c s é v (variantă a lui *csö*).

ŞEF², -Ă s. m. şi f. (Adesea cu determinări în genitiv sau introduse prin prep. ,,de" care indică domeniul, sfera de activitate etc.) Persoană care se află în fruntea unei instituţii, a unei organizaţii **(2)** etc.; (regional; ironic) ştatînvalt **(2).** V. c ă p e t e n i e, c a p, c o n d u c ă t o r. *Căruia polc fiind şef,... numai polcul acela putea să-l scape de vrăjmaşi.* L. ASACHI,

J. 57/5. *S-au numit şeful acestui reghement.* AR (1829), 31¹/4. *Gradul meu de şef al statului major al armiii.* CR (1829), 275²/23. *Acest secretari este şi şeful redacţiei gazetei diregătoreşti.* AR (1830), 58¹/4, cf. PLEŞOIANU, T. III, 119/13. *Şeful mesii a 2-a atingătoare de corespondenţia în pricini giudecătoreşti.* BULETIN, F. (1833), 180¹/24. *Ambasadă... al căria şef a fost Lefort.* ASACHI, I. 244/19. *Şeful Departamentului trebilor din lăuntru.* BULETIN, G. (1840), 2¹/11, cf. VALIAN, V. *Şefului secţiei consulare în ministeria trebilor streine.* CUCIURAN, D. VI/9. *Şefii carantinilor... să se adune în toate zilele la un ceas hotărît.* BULETIN, G. (1844), 46²/26. *Şefii armiei.* CALENDAR (1851), 21/29. *Soldaţi, respect bătrînului şef al republicei!* LĂZĂRESCU, S. 58/9, cf. STAMATI, D. *Şeful diviziei a 9-a... au priimit urările.* GM (1854), 1¹/4, cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU. [Adunarea] *s-ar fi putut expune... a priimi de la şeful ei o glumeaţă somaţiune.* ODOBESCU, S. I, 476. *Şeful de birou mi-a dat să-i copiez ciorna.* DELAVRANCEA, T. 214. *Are... vremea să vadă pe şeful gării lîngă linie.* SP. POPESCU, M. G. 29, cf. ENC. ROM., ALEXI, W. *Şeful serviciului judeţean al prefecturii conceptează rezoluţiile.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 63, cf. BUJOR, S. 157. *E general şi şef de partid.* IBRĂILEANU, S. L. 87. *Şeful firmei... l-a poftit în biroul său.* REBREANU, R. I, 46. *Era acum... cu adevărat şeful familiei.* CAMIL PETRESCU, U. N. 27. *Nu şi-ar fi îngăduit o glumă ireverenţioasă, în prezenţa şefului de familie.* C. PETRESCU, C. V. 91, cf. NOM. PROF. 61, ABC MAR. *Prestigiul... de şef al clasei a şaptea modernă.* TEODOREANU, M. II, 169. *Andrei Valahul, şeful vînătorilor, îl aştepta.* SADOVEANU, O. XI, 41. *„Echipajul la posturile de plecare", răsună vocea şefului de echipaj.* BART, S. M. 14. *Înainte... şefii de cabinet erau de neam conservator.* ARGHEZI, P. T. 139. *Ar fi putut ajunge şeful unui post,... mai mare peste tot satul.* BOGZA, C. O. 273. *Şefa de cabinet îmi spunea mereu că sînteţi ocupat.* V. ROM. ianuarie 1954, 115. *Făcu o sforţare să pară liniştit, cum trebuie să fie un adevărat şef.* VINEA, L. I, 37. *I-am spus că-s şef de echipă.* H. LOVINESCU, T. 282. *Şefii, cum l-o aflat Că a fost un dezertat, La cătane l-o luat.* ŞEZ. V, 47, cf. ALR II 2 531/605, A III 1, V 15, FD I, 151, III, 193, L. ROM. 1966, 275. ◇ Fig. *Opinia mea e că această revistă se va face şeful ce dorim.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 427. ◇ *Şef de şcoală* = persoană care a adus contribuţii (deosebit de) valoroase într-un anumit domeniu de activitate, fiind considerată drept îndrumător, model, conducător, creator al unei şcoli **(A III).** *Se rîvneşte şef de şcoală literară.* STANCU, R. A. IV, 353. *Şef de orchestră* = dirijor. *Începe în sala Ateneului o serie de concerte... sub direcţia cunoscutului şef de orchestră d. Peters.* CARAGIALE, O. III, 305. *Al 7-lea concert... a fost dirijat de şeful de orchestră Henry Selbing.* CONTEMP. 1966, nr. 1 030, 1/7. *Realizează factura şefului de orchestră cu multiple preocupări.* ib. 1969, nr. 1 168, 6/5. ◇ (Ca determinant pe lîngă substantive nume de funcţie sau de profesiune, indică un grad ierarhic superior) *O dispoziţie a profesorului, care era şi medic şef al ospiciului, îi îngăduise să intre ziua în orice secţiune.* CĂLINESCU, E. O. I, 259. *Era acum un fel de redactor şef.* CAMIL PETRESCU, O. II, 522. *La revedere, domnule general şef!* id. ib. III, 483. *Rîse de gluma comisarului şef.* STANCU, R. A. IV, 261. ✦ Persoană încadrată într-o ierarhie, în raport cu cei pe care îi are în subordine; superior. Cf. AR (1830), 369¹/14. *Lucrătorul se supune la şefii săi ca soldatul.* MN (1836), 6¹/58. *Organizaţia militară a ţării era în dependenţa unui soldat către şeful său.* BĂLCESCU, M. V. 12. *Adu-ţi aminte că le afli înaintea şefului tău.* LĂZĂRESCU, S. 119/9. *Fie-ţi milă de reghistru,... nu mă face să mă stric cu şeful.* ALECSANDRI, M. C. 4/19. *Primul om pe care trebuia să-l văd... era, firește, judecătorul, şeful meu.* GALACTION, O. 93. *Să ascultaţi de şefii voştri.* BRĂESCU, V. 12. *Îşi iau acre de şefi faţă de cei cu mai puţine drepturi.* SADOVEANU, O. X, 490. *Partizanilor mai mici li se acordă inima şi protecţia şefilor.* ARGHEZI, P. T. 32. *A ţinut un lung discurs... despre datoria şi frumuseţea ascultării de şef.* CAMIL PETRESCU, O. II, 244. *V-aţi vizitat şefii şi protectorii?* VINEA, L. I, 141. ✦ (Familiar, adesea ironic; la vocativ) Termen cu care cineva se adresează unei persoane (socotită egală sau inferioară). *Cum, şefule, sosirăm?* REBREANU, R. I, 12. *Politica dumitale, şăfule, e de pe vremea turcilor!* C. PETRESCU, O. P. I, 49. *Dar prezentabil mai eşti, şefule!* P. CONSTANT, R. 108. *Află, şefule, că eu sînt acel Panaite Cîmpanu.* SADOVEANU, O. XVI, 18. *Prefectul îl bate pe burtă şi-i spune: Şefule!* ap. IORDAN, STIL. 372. *Mergi cu mine, şefule, dacă vrei să legi măgarul la gard.* PAS, Z. I, 152, cf. ALR I 450/684. ✦ (În sintagma) *Şef de lucrări* = grad didactic în învăţămîntul superior ştiinţific şi tehnic, intermediar între cel de asistent şi cel de conferenţiar; persoană care are acest grad. M. D. ENC.

— Scris şi: (învechit, rar, după fr.) *chef.* CALENDAR (1853), XLVI/3. — Pl.: *şefi, -e.*

— Din fr. **chef.**

ŞEFÁR s. m. v. **şafar.**

ŞEFĂRÍE s. f. (Ironic sau glumeţ; cu sens colectiv) Mulţime de şefi²; totalitatea funcţionarilor superiori dintr-o instituţie, dintr-o întreprindere etc. *Dacă ministerul... ar suprima toată şefăria care-l aglomerează.* ARGHEZI, ap. IORDAN, L. R. A. 168.

— **Şef²** + suf. *-ărie.*

ŞEFERPÓD s. m. v. **şferbodin.**

ŞEFÍE s. f. **1.** Calitatea, funcţia de şef²; loc de frunte într-o ierarhie. *I-au scurtat drumul la şefie cu zece ani, ba poate i-au dat şefia, la care nici el nu spera.* CARAGIALE, O. VII, 90, cf. ALEXI, W. *Pe cît de explicabilă părea lui Andrei ajungerea la situaţia de şef a lui Vineanu, pe atît îi părea de neînţeleasă şefia lui Berlescu.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 195. *În lupta pentru şefia partidului, cele două tabere îirau după ele păcate grele.* C. PETRESCU, C. V. 102. *Discipolii apostolilor Ciril şi Metodiu... s-au stabilit în Bulgaria (885) sub şefia lui Clement.* ROSETTI, I. SL. 22. ✦ Autoritate; superioritate. *Oamenii care îi recunoşteau şefia... nu-i ieşeau din cuvînt.* STANCU, R. A. I, 314. *Băieţii... îi recunoşteau fără discuţie şefia.* T. POPOVICI, S. 89.

2. Perioadă de timp în care cineva deţine funcţia de şef². Cf. DM.

— Pl.: *şefii.*

— **Şef²** + suf. *-ie.*

ŞEFTĂLÍ vb. IV. R e f l. (Prin nord-vestul Transilv.) A se pricepe la comerţ. L. ROM. 1962, nr. 5, 51.

— Prez. ind.: ?

— Din magh. **seftel** „a face afaceri; a trafica".

ŞEFULEÁSĂ s. f. (Familiar) Soţie de şef². Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şefulese.*

— **Şef²** + suf. *-uleasă.*

ŞEFULÍCĂ s. m. (Familiar, glumeţ sau ironic; la vocativ) Diminutiv al lui ş e f². *Stai, şefulică, stai!, l-a repezit conu' Puiu.* ap. IORDAN, STIL. 372, cf. SFC VI, 121.

— **Şef²** + suf. *-ulică.*

ŞEGÁNIE s. f. (Învechit, rar) Bufonerie. *Din mică vîrstă în mimuri, ce să dzice îngînăciuni de şeganii şi la prăvirişti crescut.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 103ᵛ/8, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şeganii.*

— **Şagă** + suf. *-anie.*

ŞÉGĂ s. f. (Regional) Ferăstrău. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: *şegi.*

— Cf. germ. S ä g e.

ŞÉGED s. m. (Prin nord-vestul Transilv). **1.** Calfă. Cf. ALRM SN I h 325.

2. (În forma *şegheid*) Vinzător (într-un magazin particular). Cf. ALR II 3 642/325, 334.

— Pl.: *şegezi*. — Şi: **şeghéid** (pl. *şegheizi* ALR II 3 642/325, 334) s. m. ib.

— Din magh. **segéd.**

ŞEGHÉID s. m. v. **şeged.**

ŞEGHIE s. f. v. **şirghie.**

ŞEGUÍ vb. IV v. **şugui.**

ŞEGUIÁLĂ s. f. v. **şuguială.**

ŞEH s. m. v. **şeic.**

ŞEIÁC s. n. v. **şiac.**

ŞEIÁG s. n. v. **şiac.**

ŞEÍC s. m. Căpetenie a unui trib arab sau a unei formaţiuni statale arabe; şef de comunitate religioasă la musulmani. V. e m i r, ş e r i i[1]. *Şehul de la Chiab... au venit şaingibaşa* (a. 1693). ŞIO II$_2$, 114, cf. VALIAN, V., RUS, I. III, 63/2. *Murat al III-lea... trăia înconjurat de tălmăcitori de vise, de astrologi, de şeici, de poeţi.* BĂLCESCU, M. V. 34. *Se adună căpeteniile şi aleg dintră dînşii un şaih sau povăţuitor.* SP I, 180/3, cf. PETRI, V., PROT.-POP., N. D. *Ne ducem la un cort de pislă, unde se află şeicul, adică şeful gumulul.* ALECSANDRI, O. P. 359. *Călugării şi şeicii beduinilor voiră să dovedească că acei bani erau bine daţi.* BOLINTINEANU, O. 298. *După gratii de fereastră... E a şeihului copilă.* EMINESCU, O. I, 144, cf. DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W. *Le poate tălmăci lămuririle bătrînului şeic.* SADOVEANU, O. X, 414, cf. DER, L. ROM. 1969, 585. *Şeicul de la Sfînta Sofia împărţi baiere pe la ostaşi cu vorbe scoase din Coran.* RETEGANUL, ap. CADE.

— Pronunţat şi monosilabic. — Pl.: *şeici*. — Şi: (învechit) **şeih, şeh, şaih** s. m.

— Din tc. **şeyh,** fr. **cheik.**

ŞEICÁT s. n. Formaţiune statală arabă condusă de un şeic. Cf. DER IV, 578. *Reprezentantul britanic... s-a întors din al doilea turneu fără să reuşească să creeze plănuita federaţie a celor nouă şeicate.* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 705.

— Pronunţat: *şe-i-* şi *şei-*. — Pl.: *şeicate*.

— **Şeic** + suf. *-at*.

ŞÉICĂ s. f. v. **şaică[1].**

ŞEIDÁJ s. n. v. **şaidaj.**

ŞEIH s. m. v. **şeic.**

ŞÉISPECI num. card. v. **şaisprezece.**

ŞÉISPRECE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞÉISPREZECE num. card. v. **şaisprezece.**

ŞEITALẮU s. n. (Regional) **1.** (În forma *setalău*) Plimbare (Clopodia—Reşiţa). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 180.

2. Pendul (la ceas) (Voivozi—Carei). ALR II/I MN 140, 3 907/325.

— Pl.: ? — Şi: **setalău** s. n. L. COSTIN, GR. BĂN. 180.

— Din magh. **sétáló.**

ŞEITÁN s. m. (Regional) Unul dintre numele dracului. Cf. ŞIO II$_1$, 336, GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 68. *Se trezeşte apucatul cînd îi e lui dat să se trezească. Cînd se satură şeitanii cu el de joacă.* STANCU, D. 203. *A văzut pe şoitan vind În fuga mare, Din copite schintei dînd.* MAT. FOLK. 1602.

— Pl.: *şeitani*. — Şi: **şaitán** (ŞIO II$_2$, 204), **şoitán** s. m.

— Din tc. **şeytan.**

ŞÉITĂ s. f. (Regional) Plimbare (Moftinu Mic—Carei). ALR II/I h 74/334.

— Pl.: ?

— Din magh. **séta.**

ŞEITĂLÉTIU subst. (Prin vestul Transilv.) Plimbare. Cf. CABA, SĂL., BL II, 55, TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: ?

— Cf. ş e i t ă l i.

ŞEITĂLÍ vb. IV. R e f l. (Prin vestul Transilv.) A se plimba. Cf. CABA, SĂL. *Mă duc şi mă şităl̂esc.* ALR II/I h 74/316, cf. LEXIC REG. 10, TEAHA, C. N. 269.

— Prez. ind.: *şeităl̂esc*. — Şi: **şăităluí** (ALR II/I MN 37, 2 249/362), **şitălí** vb. IV.

— Din magh. **sétál.**

ŞEITĂNÍCĂ s. m. (Regional) Diminutiv al lui ş e i t a n. *Jupîne! te dete şăitănícă pă mînile noastre!?* GORJAN, H. IV, 50/9, cf. DDRF, ŞIO II$_1$, 336.

— Şi: **şaitanícă** s. m. DDRF.

— **Şeitan** + suf. *-ică*.

ŞEITẮU s. n. v. **şaitău[1].**

ŞEITROG s. n. v. **şaitroc.**

ŞEITUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A stoarce la teasc (Racoviţa—Sibiu). ALR I 1 815/59. ◇ R e f l. p a s. [Caşul] *să şeituieşte sub şitău.* ib.

— Prez. ind.: *şeituiesc*.

— De la **şaitău[1].**

ŞEIZÉCI num. card. v. **şaizeci.**

ŞELÁC s. n. v. **şerlac.**

ŞELADUÍTĂ adj. v. **şilădită.**

ŞELÁNĂ adj. (Prin Transilv.; în sintagma) *Cireşe şelane* (şi substantivat, f.) = varietate de cirese mari, gălbui-roşii. Cf. ALEXI, W., DR. II, 707.

— Pl.: *şelane*.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş ă l e a n.

ŞELÁR s. m., s. n. **1.** S. m. Persoană care confecţionează (şi vinde) şei sau alte obiecte de harnaşament; (regional) şoronar. *Cisle, după cum s-au hotărît...*, *şălariul 2, ciprăgariul 1* (a. 1748—1749). IORGA, S. D. VI, 45. [Iscălesc] *Văsălachie şălariu, eu Iordachii...*, *Pană, gociman, şelari* (a. 1772). id. ib. XII, 186. *Curelarii i şălarii,... carîtaşii* (a. 1812). DOC. EC. 146. *Să aibă breasla aceasta... şi un staroste de şălari i curelari* (a. 1824). ib. 335. *Nu este copil, măcar de şălar, măcar de ştrengar, a nu merge* [la şcoală]. GOLESCU, Î. 7, cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER. *Şelarii lucrau mai ales pentru cavalerie.* BARIŢIU, P. A. II, 486, cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, PHILIPPIDE, P. 294, ALEXI, W. *Lucruri care să se facă de un şelar.* IORGA, S. D. VIII, 98. *Iată, de pildă, treipatru mari şelari, cu şei, hamuri întregi, tolbe de vînătoare.* CAMIL PETRESCU, O. I, 180, cf. PANAITESCU, O. Ţ. 237.

2. S. n. (Prin sud-vestul Transilv.) Parte a hamului care trece peste şalele calului. Cf. A III 2, IV 2.

— Pl.: **(1)** *şelari*, **(2)** *şelare*. — Şi: (învechit) **şălăriu** s. m.

— **Şa**[3] + suf. *-ar*.

ŞELÁTĂ s. f. v. **salată.**

ŞELÁTRĂ s. f. v. **salată.**

ŞELATRÚŢĂ s. f. (Regional) „Salată sălbatică" (Bîrsău de Jos—Baia Mare). H XVIII 17.

— Pl.: ?

— **Şălatră** + suf. *-uţă*.

ŞELĂMÍNT s. n. (învechit şi regional) Harnaşament. Cf. LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W., FRÎNCU-CANDREA, M. 105, A II 6.
— Pl.: *şelămînturi*. — Şi: **şolămínt** s. n. FRÎNCU-CANDREA, M. 105.
— De la **(în)şela** *(= înşeua)*.

ŞELĂREÁSĂ s. f. (Rar) Soţie de şelar **(1)**; (rar) şelăriţă. Cf. POLIZU.
— Pl.: *şelărese*.
— **Şelar** + suf. *-easă*.

ŞELĂRÍE[1] s. f. **1.** Meseria de şelar **(1)**. Cf. POLIZU, PETRI, V., COSTINESCU, CADE, SCRIBAN, D.
2. Atelier în care se confecţionează sau magazin în care se vînd şei ori alte obiecte de harnaşament. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *De obicei şelăriile au deasupra intrării un cap de cal*. CAMIL PETRESCU, O. I, 181.
— Pl.: **(2)** *şelării*.
— **Şelar** + suf. *-ie*.

ŞELĂRÍE[2] s. f. (Cu sens colectiv) Obiecte pe care le confecţionează (şi le vinde) şelarul **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., ALEXI, W., CADE.
— **Şa**[3] + suf. *-ărie*.

ŞELĂRÍŢĂ s. f. (Rar) Şelăreasă. Cf. LB, ISER, 251.
— Pl.: *şelărie*.
— **Şelar** + suf. *-iţă*.

ŞELẮU s. m. v. **şalău**[1].

ŞELBÓC s. n. v. **şilboc**.

ŞELDEÁUĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Purcea (pînă la un an). Cf. TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *şeldele*.
— **Şeldeu** + suf. *-ă*.

ŞELDÉU s. m. v. **şuldeu**.

ŞELDEUÓC s. m. (Regional) Diminutiv al lui **şeldeu**. V. **şuldeu** **(1)** (Ponoarele—Vaşcău). Cf. TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *şeldeuoci*.
— **Şeldeu** + suf. *-oc*.

ŞELÉITRĂ s. f. v. **silitră**.

ŞELF s. n. (Geogr.) Regiune a fundului bazinelor oceanice, cuprinsă între linia de ţărm şi povîrnişul continental, reprezentînd zona marginală submersă a continentelor; platformă continentală. Cf. LTR[2], DER.
— Pl.: *şelfuri*.
— Din germ. **Schelf**.

ŞELÍGRĂ s. f. v. **şireglă**.

ŞÉLING s. m. v. **şiling**.

ŞELIŞÓR s. n. (Rar) Şăluţ **(1)**. Cf. TDRG 1 354.
— Pl.: *şelişoare*.
— **Şal**[1] + suf. *-işor*.

ŞELÍTRĂ s. f. v. **silitră**.

ŞELOPÁR s. m. v. **şalupar**.

ŞELPÁR s. n. v. **şerpar**.

ŞELPÁRIU s. n. v. **şerpar**.

ŞELTEÁŢĂ s. f. v. **şerteaţă**.

ŞELÚŢĂ s. f. Diminutiv al lui **şa**[3] **(I 1)**; (popular) şeuliţă, şeuşoară. Cf. TDRG, DL, DM. [Venea] *numai murgul singurel... Cu şeuţa pe sub foale*. POMPILIU, B. 79.
— Pl.: *şeluţe*. — Şi: **şeúţă** s. f.
— **Şa**[3] + suf. *-uţă*.

ŞELVÁRI s. m. pl. v. **şalvar**.

ŞÉLVIE s. f. v. **salvie**.

ŞEMATÍSM s. n. v. **schematism**.

ŞEMFĂLÁŞ subst. (Regional) Loc unde se încheie căprioriii la acoperişul unei case (Ghirolt—Gherla). Cf. CHEST. II 227/347.
— Pl.: ?
— Cf. magh. s z i n f a l „fermă".

ŞEMINÉ s. f. v. **şemineu**.

ŞEMINÉU s. n. Sobă joasă, zidită la unul dintre pereţii camerei, cu vatra larg deschisă; cămin. *Cursul aerului ce urmează la sobe şi la şeminele*. AR (1832), 240[2]/26, cf. KRETZULESCU, M. 174/24. *Cerul-au: s-aibă... Şeminele, galerie, statuete şi coloane*. CALENDAR (1854), 129/32. *Pe şemineu, tanagraua din dreapta continuă să-şi ducă urna ei funerară*. ANGHEL-IOSIF, C. L. 86, cf. NOM. MIN. I, 271. *Soba înfăţişează un fel de fals şemineu, cu grătar jos*. CAMIL PETRESCU, O. II, 409. *În şemineu e aprins un foc uşor*. V. ROM. martie 1955, 203. *Rezemaţi pe marginea şemineului..., poeţii declamau*. CONTEMP. 1956, nr. 483, 1/3, cf. GRAUR, E. 48. *O veţi citi, iar eu Voi arde-o apoi îndată în acest şemineu*. T iulie 1964, 63.
— Pl.: *şemineuri*. — Şi: (învechit) **şeminé** (pl. *şeminele*) s. f.
— Din fr. **cheminée**.

ŞEMIZÁRE s. f. (Tehn.) Acoperire cu un înveliş protector. Cf. DN[2].
— Pl.: *şemizări*.
— Cf. fr. c h e m i s e r.

ŞEMIZÉTĂ s. f. **1.** Bluză femeiască simplă, cu croiala asemănătoare cu a cămăşilor bărbăteşti. *Simizeturile, florile, pantofii să mi se dea de pomană la fete mari* (a. 1829). ARH. OLT. IX, 37, cf. KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUŢII, I, 81, STAMATI, D. [Mă îmbrac] *ca muzele: fără şemizetă, cu braţele, spatele... goale*. NEGRUZZI, S. III, 75, cf. BOLINTINEANU, O. 373, CADE, PUŞCARIU, L. R. I, 409, SCRIBAN, D., CONTRIBUŢII, III, 167, DM, DN[2].
2. (Învechit) Garnitură care se aplica pe partea de la piept a unei bluze, cămăşi etc. V. p l a s t r o n, j a b o u. Cf. STAMATI, D. *La gît avea un şimizet cusut la ciur*. FILIMON, O. I, 196, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.
— Pl.: *şemizete*. — Şi: (învechit) **şimizét, simizét** (pl. *simizeturi*) s. n.
— Din fr. **chemisette**.

ŞEMPĂRẮU s. n. v. **şarampoi**[1].

ŞENÁL s. n. **1.** (Şi în sintagma *şenal navigabil*) Porţiune adîncă, navigabilă, a unui curs de apă, a unui canal, a unui lac etc. *Hotar ţării este... şănalul* [Dunării]. ZILOT, CRON. 354. *Vînzarea peştelui din şănalul Dunării din gura Argeşului pînă din jos... să dau în arendă*. CR (1834), 300[2]/16, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., CHIRIŢESCU, GR. 254. *Şanalele Dunării*. ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Asigurarea operaţiunilor de dragaj... pe şenalul navigabil al Dunării*. LEG. EC. PL. 445, cf. DT, LTR[2], DER. *În senalul Dunării îşi găsesc loc bun de viaţă speciile de peşti migratori*. AP 13. ✦ Albie artificială care leagă între ele rîuri sau canale. Cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU, DT, DN[2]. ✦ P. g e n e r. (Neobişnuit) Curs de apă. Cf. PONTBRIANT, D.

2. (Suspect, sens etimologic) Canal prin care se aduce apa la moară. Cf. COSTINESCU.

— Pl.: *șenale.* — Și: (rar) **șanál, senál** s. n.

— Din fr. **chenal.**

ȘÉNĂ s. f. v. **scenă.**

ȘENĂTĂU[1] s. n. (Prin vestul Transilv.) Manșetă la anumite modele de ie, de obicei împodobită cu cusături din fir. *Ia se zice că e cu șenătău (pumnășei cu fir) de se înfășură pe mînă.* MOLDOVAN, Ț. N. 245.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘENĂTĂU[2] s. n. (Regional) Șir de cartofi scoși din pămînt și lăsați pe ogor (Pârteștii de Jos—Suceava). Cf. LEXIC REG. II, 117.

— Pl.: *șenătaie.*

— Etimologia necunoscută.

ȘENCHÍR s. n. f. **șaneru.**

ȘENDILÍT, -Ă adj. v. **șindrilit**[2].

ȘENÍLĂ s. f. Fiecare dintre cele două benzi (alcătuite din plăci de metal articulate) care se înfășoară peste roțile situate pe aceeași parte a unui vehicul, pentru a se obține o suprafață mai mare de contact cu terenul în timpul deplasării vehiculului. *Lovit în șenile, un tanc se răsucește.* V. ROM. mai 1954, 105. *Șenilele... sparseră asfaltul.* BENIUC, M. C. I, 227. *Mîna lui mîngîia șenila tractorului.* MIHALE, O. 29. *Detașamentele de tancuri... își făcuseră apariția și călăreții lansați împotriva lor au fost călcați sub șenile.* T. POPOVICI, S. 367. *Execută reparația la șenilele de tractor.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 856.

— Pl.: *șenile.*

— Din fr. **chenille.**

ȘENLÍC s. n. (Învechit) Manifestație publică de veselie, cu salve de puști și de tunuri. *Și-ndat... gătiră pușcele și surleli să facă Constantin Vodă șenlicu de bucurie.* NECULCE, L. 129. *L-au îmbrăcat cu caftan, și șăzînd în scaun, făcîndu-să șănlic cu pușcili și cu tunurile după obicei.* R. POPESCU, CM I, 535. *S-au citit fermanul împărătesc de întoarcerea domnului și s-au făcut șănlic.* id. ib. 572. *Se face șinlăc de slobozirea a toate tunurile.* GHEORGACHI, LET. III, 306/32. *S-au bucurat cu toții, făcînd și domnul mare șinlec* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 204/4. *Împăratul pentru bucuria aceasta au făcut mare șănec la Țarigrad* (sfîrșitul sec. XVIII). ib. 274/1, cf. T. PAPAHAGI, C. L., TDRG, SCRIBAN, D. *Îl întîmpinară... cu daruri multe și mare șanlîc.* BARBU, PRINC. 287.

— Pl.: *șenlicuri.* — Și: **șanlíc, șănéc, șănlíc, șinlăc, șinléc, șinlíc** (TDRG) s. n.

— Din tc. **șenlik.**

ȘENOGRÁF s. m. v. **scenograf.**

ȘENOGRÁFIC, -Ă adj. v. **scenografic.**

ȘENOGRAFÍE s. f. v. **scenografie.**

ȘEPCÁR s. m. Persoană care confecționează (și vinde) șepci **(2).** Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 385, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *șepcari.*

— **Șapcă** + suf. *-ar.*

ȘEPCĂRÍE[1] s. f. **1.** Meseria de șepcar. *Industria confecțiunilor... ceprăzărie, broderie și șepcărie.* LEG. EC. PL. 297.

2. Atelier în care se confecționează sau magazin în care se vînd șepci. **(2).** Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 385, L. ROM. 1959, nr. 5, 21, UDRESCU, GL.

— Pl.: **(2)** *șepcării.*

— **Șepcar** + suf. *-ie.*

ȘEPCĂRÍE[2] s. f. (Cu sens colectiv) Mulțime de șepci **(2).** Cf. POLIZU. *Ce de șepcărie a intrat astăzi în magazin!* UDRESCU, GL.

— **Șapcă** + suf. *-ărie.*

ȘEPCHENDĂU s. n. v. **jepchendău.**

ȘEPCÚȚĂ s. f. **1.** (Prin Transilv. și Maram.) Scufiță. Cf. ALR SN IV h 1 163.

2. Diminutiv al lui **șapcă (2).** *Ține de mînă un băiat..., școlar de 7—8 ani, cu o șepcuță galbenă, pusă pe ceafă.* STANCU, U.R.S.S. 86. *Sînt femei... purtînd șepcuțele încasatoarelor de la tramvai.* V. ROM. ianuarie 1954, 196, cf. ALR II 3 281/728.

— Pl.: *șepcuțe.* — Și: (regional) **șipcúță** s. f. ANT. LIT. POP. I, 399.

— **Șapcă** + suf. *-uță.*

ȘEPEIS s. n. v. **șpais**[1].

ȘÉPING s. n. (Tehn.) Mașină de rabotat a cărei mișcare rectilinie alternativă este efectuată de scula aschietoare în direcție transversală, iar piesa fixată pe masa mașinii efectuează mișcarea de avans. Cf. LTR[2], DER.

— Pl.: *șepinguri.*

— Din engl. **shaping** [machine].

ȘEPRÉUCĂ s. f. v. **șerpencă.**

ȘEPTÁCĂ s. f. (Regional) Șapte[1] **(II 3).** Cf. MAT. DIALECT. I, 96, 192.

— Pl.: *șeptăci.*

— **Șapte**[1] + suf. *-ac.* Cf. n o u a c ă, o p t a c ă.

ȘEPTÁR s. m. **1.** Carte de joc marcată cu numărul șapte[1] **(I 1),** care are șapte[1] puncte; șapte[1] **(II 3),** (familiar) șeptic **(1),** (regional) șeptacă. *La jocul de cărți se spune „decar" cărții care reprezintă zece puncte (tot așa, dar mai rar, „șeptar"... pentru șapte).* IORDAN, G. 162, cf. id. L.R.A. 161, BL V, 60, LEXIC REG. II, 126.

2. (Regional; în forma *șepter)* Șapte[1] **(II 2).** Cf. LEXIC REG. II, 126.

3. (Rar) Jucător dintr-o echipă sportivă marcat cu numărul șapte[1] **(I 1).** *Noul „șeptar" al dinamoviștilor se strecoară abil în careu.* SPORTUL, 1969, nr. 6 179, 3/3.

4. (Regional) Lemn lung de șapte[1] metri (Moiseiu—Vișeu de Sus). GLOSAR REG.

— Pl.: *șeptari.* — Și: (regional) **șeptér** s. m. LEXIC REG. II, 126.

— **Șapte**[1] + suf. *-ar.*

ȘÉPTE num. card. v. **șapte**[1].

ȘEPTÉL s. n. Totalitatea animalelor domestice crescute într-o gospodărie, într-o comună, într-o țară (pentru a se obține beneficiu economic). *Șeptelul, care a fost distrus..., s-a refăcut.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 239. *S-au obținut realizări... la creșterea șeptelului de porci și ovine.* ib. 1953, nr. 2 859. *Plecase... la minister, să rezolve problema dezvoltării șeptelului de vite.* V. ROM. august 1954, 24, cf. DN[2].

— Din fr. **cheptel.**

ȘÉPTELEA, ȘÉPTEA num. ord. v. **șaptelea.**

ȘÉPTELEASPREZECE, ȘÉPTEASPREZECE num. ord. v. **șapteleasprezece.**

ȘEPTELÍCI s. m. (Rar) Copil născut la șapte[1] luni. *Sosise pe lume ca un șeptelici neisprăvit și firav.* SADOVEANU, O. XI, 136, cf. SFC VI, 122, 133.

— Pl.: *șeptelici.*

— De la **șapte**[1].

ŞEPTELIÓN s. n. v. **septilion.**

ŞEPTENÁL s. n. v. **septenal.**

ŞEPTÉR s. m. v. **şeptar.**

ŞÉPTESPRĂZEACE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞÉPTESPREZECE num. card. v. **şaptesprezece.**

ŞEPTEZÉCI num. card. v. **şaptezeci.**

ŞEPTÍC s. m. (Familiar) **1.** Şapte[1] **(II 3).** Cf. MAT. DIALECT. I, 96, 268.

2. (Şi, regional, la pl. sau în construcţia *de-a şăpticile)* Joc de cărţi, în care cartea marcată cu numărul şapte[1] **(I 1)** are cea mai mare valoare; (regional) şeptucă. *Hai să ne jucăm şăptici (sau de-a şăpticile).* MAT. DIALECT. I, 96, cf. 268.

— Pl.: *şeptici.* — Şi: (regional) **şeptícă** s. f. MAT. DIALECT. I, 268.

— Şapte[1] + suf. *-ic.*

ŞEPTÍCĂ s. f. v. **şeptic.**

ŞEPTICÍSM s. n. v. **scepticism.**

ŞEPTILEÁN s. m. (Prin Bucov.) **1.** Om rău şi făţarnic. LEXIC REG. 118.

2. Om neserios. LEXIC REG. 118.

— Pl.: *şeptileni.*

— Cf. ş e p t e l i c i.

ŞEPTÍME s. f. Număr egal cu a şaptea parte dintr-o unitate; a şaptea parte dintr-un întreg. Cf. CIHAC, I, 274, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.,DM, SCL 1960, nr. 2, 250.

— Pl.: *şeptimi.*

— Şapte[1] + suf. *-ime.*

ŞÉPTRU s. n. v. **sceptru.**

ŞEPTÚCĂ s. n. (Regional) Şeptic **(2).** Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ.

— Pl.: ?

— Şapte[1] + suf. *-ucă.*

ŞEPTÚNGHI s. n. (Geom.; învechit, rar) Heptagon. Cf. GEOMETRIA, A. M. 16[v]/13.

— Şapte[1] + **unghi,** după ngr. *ἑπτάγωνον,* lat. *heptagonus.*

ŞERÁN s. m. v. **şaran.**

ŞERÁNŢ s. n. v. **şaranţ.**

ŞERARDIZÁRE s. f. (Tehn.) Tratament termochimic de mărire a rezistenţei la coroziune a pieselor metalice prin zincare. Cf. IOANOVICI, TEHN. 74, DP, LTR[2].

— Scris şi: (după fr.) *sherardizare.* LTR[2]. — Pl.: *şerardizări.*

— Cf. fr. s h é r a r d i s a t i o n.

ŞERĂMPÓI s. n. v. **şarampoi[2].**

ŞERÁT s. n. v. **şiret[1].**

ŞERB, ŞEÁRBĂ s. m. şi f. **1.** (Învechit) Sclav; rob; slugă. *Şerbii* (s l u g i N. TEST. 1648, s l u g i l e BIBLIA 1688) *supuindu-se întru toată frica despuietorilor.* COD. VOR. 148/31. *Ca ochii şerbilor în mărule domnilor săi..., aşa şi ochii noştri către Domnul.* PSALT. 270. *Către tine rădicai ochii miei... ca ochii şearbelor (şarbelor* C, *şerbeei* H, s l u j n i c i i D) *în mărule doamnelor sale.* ib. 271. *Apropie-se o şarbă să audză numele-i.* CORESI, L. 55/20, cf. id PS. 355/9. *Dzice şerbul aceasta: place mie, domnu mieu, muiarea mea.* PALIA (1581), ap. CCR 66/13. *Ai fos(t) să m(ă) despoi cumu-ş(i) despuse o doamnă şarbei s(ale).* COD. TOD. 227. *Serbie, iarî românească şerb, că născuse de-ntr-o roabă.* MOXA, 356/8. *Haritina era... şarbă... orecăruia Caludie.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 45[r]/2. *Am dat şi am dăruit a me draptă şarbă ţigancă, anume pe Mica* (a. 1737). BUL. COM. IST. IV, 71. *O, pre fericite Solomoane!... ferice de şărbii şi de şarbele tale* (a. 1760). GCR II, 72/14. *Am vîndut a mea dreaptă şarbă ţigancă... împreună cu un copil al ei* (a. 1761). URICARIUL, XX, 312. *Pre şerbii şi iobagii lui să nu-i poată altul giudeca, fără numai însuşi comitul.* ŞINCAI, HR. I, 299/35, cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 274, DDRF, PHILIPPIDE, P. 19, BARCIANU, ALEXI, W. *În panere, Ticsiră pîne şerbele.* MURNU, O. 6, cf. ŞĂINEANU, D. U., PUŞCARIU, L. R. I, 278, ROSETTI, L. R. VI, 253, DR. V, 545, L. ROM. 1960, nr. 6, 61. ✦ P. ext. (Învechit, rar) Persoană aservită cuiva. *Vom pomeni de începătura şi adaosul turcilor..., că supt mîna lor şi supt jugul lor sîntem şerbi.* URECHE, L. 118. ✧ F i g. *Şerbi fiind păcatelor.* CORESI, ap. DHLR IV. 500. ✦ (În limbajul bisericesc; cu determinări ca „lui Dumnzeu", „Domnului" etc. sau echivalente ale acestora) Persoană credincioasă considerată în raport cu divinitatea. *Aflai David şerbul mieu.* PSALT. HUR. 75[r]/12. *A lui D*[um]*n*[e]*dzeu... şerbu* (r o b BIBLIA 1688). COD. VOR. 110/8. *Nu las(ă) Dumnezeu şerbii şi slugile sale în ponoslul necuraţilor* (cca 1550). GCR I, 3/17. *Şerbii (şirbii* V) *Domnului, Domnul cîntaţi.* PSALT. 332. *Judecă Domnul oamenilor săi Şi de şerbii săi roagă-se.* CORESI, PS. 417/2. *Domnul... căută spre smerenia şarbeei sale.* id. ib. 440/5. *Miluieşte-mă şarba lui H*[risto]*s* (cca 1580). CUV. D., BĂTR. II, 150/7, cf. 155/9. *De veri să mă faci a fi şerbul tău, nu treace cearerea mea.* (a. 1 600—1 625). GCR I, 67/38, cf. 147/12. *Simeon, şerbul lui Dumnedzău.* VARLAAM, C. 353. *Necurate duh,... Anania a lui D*[u]*mn* [e]*zău şerb îţi poronceaşte să ieşi din cucon.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 42[v]/23. *Trimete asupra acestui şerb al tău... darul tău.* N. COSTIN, LET. I A, 26/17. *Aicia odihneaşte şarba lui Dumnedzău Mariia* (a. 1703). IORGA, S. D. XV, 172. *Eu, şărbul Domnului meu Ii*[su]*s,... luat-am dar aminte* (a. 1714). URICARIUL, I, 43/7. *Eu şerbul Domnului... am înnoit s*[fîntul] *mormînt* (a. 1733). ib. V, 258/14, cf. TDRG.

2. (Învechit, rar; calc după fr. *je suis votre serviteur;* în e x p r.) **Sînt şerbul dumneavoastră** (sau **al dumitale**) = formulă de reverenţă sau de salut. *Favoritul poeziei, eu sîni şerbul dumneavoastră, Autor, însă nu mîndru, prin urmare mă-nclinez.* MILLO, în PR. DRAM. 361. *Adio, domnul meu,... sînt şerbul d-tale!* NEGRUZZI, S. I, 257.

3. (În orînduirea feudală) Ţăran legat de pămîntul unui latifundiar şi care depindea cu persoana şi cu bunurile sale de acesta; iobag. V. r u m â n, v e c i n. *Şefii barbari, ajungînd castelani feudali..., schingiuiau după poftă pe nenorociţii lor şerbi.* GHEREA, ST. CR. II, 112, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Domnii din acea vreme... sileau pe şerbi să nu întîrzie birurile.* SADOVEANU, O. XVI, 242. *Scedrin... cunoscuse bine viaţa şerbilor de moşie.* CONTEMP. 1949, nr. 156, 6/2. *De obîrşie clăcaşi din Gorj, iobagi şi şerbi ai pămîntului boieresc.* C. PETRESCU, A. R. 196. *Să nu uiţi nici o clipă: strămoşii au fost şerbi.* STANCU, C. 133. *Nu o dată în trecut şerbii maghiari şi români s-au unit în lupta împotriva grofilor.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 938. *Şerbul nu gîndeşte şi simte în acelaşi fel cu clăcaşul.* V. ROM. ianuarie 1954, 203. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Ajungînd ţărani şerbi, nu putem ieşi din starea asta.* SADOVEANU, O. XVIII, 152. *Ţăranul şerb luptă să devină liber.* V. ROM. ianuarie 1954, 204.

— Pl.: *şerbi, -e.* — Şi: (rar) **şérbă,** (învechit) **şárbă** s. f., **şirb** s. m.

— Lat. **servus, serva.**

ŞERBÁ vb. I v. **şerbi.**

ŞÉRBĂ s. f. v. **şerb.**

ŞERBĂLĂU s. n. v. **şerbeleu.**

ŞERBĂLUÍ vb. IV. Intranz. (Prin vestul Transilv.) A sluji. *Vai de mine, să mor mine, Nu şerbăluii la nime. Şerbălui maichii oleacă, Pînă m-or duce la groapă.* ARH. FOLK. VII, 77.

— Prez. ind.: *şerbălui.*

— **Şerb** + suf. *-ălui.*

ŞERBECCÍU s. m. v. **şerbegiu.**

ŞERBECÍU s. m. v. **şerbegiu.**

ŞERBEGÍ-BĂŞĂ subst. Şeful şerbegiilor **(1).** *Şerbegi-başa 20 lei pe lună.* ap. ŞIO II$_1$, 337. *Era şerbegi-başa, după care urma al doilca şerbegiu.* ap. TDRG, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: ?

— Din tc. **şerbetçi başı.**

ŞERBEGIRÍE s. f. (Învechit, rar) Loc unde se vindea şi se consuma şerbet. Cf. POLIZU.

— Pl.: *şerbegirii.*

— **Şerbegiu** + suf. *-ărie.*

ŞERBEGÍU s. m. **1.** Slujbaş la curtea domnilor fanarioţi care se îngrijea de şerbet **(1)** şi de dulceţuri. Cf. ŞIO II$_1$, 336. *Urma al doilea şerbegiu, purtînd o bogată tava cu dulceţi.* ap. TDRG. ◇ *Vel şerbegiu* = şeful şerbegiilor **(1).** *Vel şerbeciu 20 lei pe lună* (a. 1776). ŞIO II$_1$, 337. *240 lei pe an vel şerbecciu* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 390.

2. Persoană care prepara şi vindea şerbet; (învechit, rar) şerbetar. *Grădinarii... şerbetciii i gheţarii* (a. 1812). POC. EC. 147. *Bragagiii, halvagiii i şerbecciii* (a. 1835). ib. 598, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 615; LM, BARCIANU, ŞIO II$_1$, 337, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: *şerbegii.* — Şi: **şerbeccíu, şerbecíu, şerbetcíu** s. m.

— Din tc. **şerbetçi.**

ŞERBELÉU s. n. (Prin Ban. şi vestul Transilv.) Oală de noapte. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184, LEXIC REG. 22, MAT. DIALECT. I, 96.

— Pl.: *şerbeleuri* şi *şerbeleauă.* — Şi: **şerbălău** s. n. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184.

— Din magh. **serbeli** (variantă a lui *serbli*).

ŞERBÉSC, -EÁSCĂ adj. (În dicţionarele din secolul trecut) De şerb **(1)**, care aparţine şerbilor. Cf. PONTBRIANT, D. *Sentimente şerbeşti.* LM.

— Pl.: *şerbeşti.*

— **Şerb** + suf. *-esc.*

ŞERBÉŞTE adv. (În dicţionarele din secolul trecut) Ca şerbii **(1)**; în mod servil. Cf. PONTBRIANT, D. *Se purta şerbeşte.* LM.

— **Şerb** + suf. *-eşte.*

ŞERBÉT s. n. **1.** Băutură (răcoritoare) care se prepara de obicei din miere sau zahăr şi apă de trandafiri. V. mursă[1] **(1).** *Şi-i cinsti paşa cu cafe şi cu cerbet, după cum este cinstea turcească.* NECULCE, L. 146. *Apa din farmuşiuri de marmură şi din pilituri de aur storcînd, o amesteca şi în chipul şerbetului făcînd-o, o bea,* CANTEMIR, IST. 254, cf. LEX. MARS. 140. *Aducînd cafe şi şerbet de sus, s-au dus de acolo cu atita.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 136/25. *Mingîndu-şi pohta lor, unii cu bragă, alţii cu bere, alţii cu şcrbet.* ANTIM, P. 145, cf. ŞIO II$_1$, 336. *I-au adus* [mitropolitului] *cafe, dulceţi, şerbet* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 251/22, cf. KLEIN, D. 424. *Din apa cea îndulcită* [cu miere], *şerbet numită, se poate face pentru casă oţet, med, dulceaţă.* TOMICI, C. A. 164/21, cf. LB. *Asemenea este şi obicinuinţa băuturilor ceaiurilor calde... sau fiertura de şărbet de cuişoare îndulcit cu zahar.* PISCUPESCU, O. 185/20, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Cofetarii rătăcitori vînd pe la tîrguri un fel de băutură numită şerbet.* FILIMON, O. II, 236, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 615, LM, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Povesteşte... primirea prietinoasă a vezirului care-i oferă cafeaua, şerbetul şi ciubucul de rigoare.* BUL. COM. IST. II, 27, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ✦ (La pl.) Varietăţi de şerbet **(1).** *I s-au făcut ţeremonia obicinuită cu ciubuce, cafe şi şărbeturi.* AR (1829), 75^2/1. [Pahare] *pline de fel de fel de şărbeturi de cele mai bune şi mai alese.* GORJAN, H. II, 108/12. [Icioglanii] *se purtau ca umbre..., rînduind şerbeturi, filigene de cafea şi narghilele.* SADOVEANU, O. X, 304

2. (Învechit, rar) „Băutură de doftorie". CANTEMIR, IST. 23. ◇ *Şerbet de curăţenie* = preparat farmaceutic lichid, care servea drept purgativ. *Am însemnat şi facerea şi lucrarea şerbetului de curăţenie.* PISCUPESCU, O. 212/14.

3. Preparat alimentar făcut dintr-un sirop de zahăr bine legat şi frecat, colorat şi aromat cu diferite esenţe sau cu suc de fructe. *Le-au dat dulceţi, rodozahar şi şerbet de trandafir şi apă.* BELDIMAN, LET.^{2} III, 444. *În apă putem pune sirob sau şărbet de zmeură.* CALENDAR (1851), 104/28, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Ce dulceţi sînt aieste?... şerbet de nufăr.* ALECSANDRI, T. 1088, cf. CIHAC, II, 615, DDRF, ENC. ROM. *Făcuse toată ziua şerbet de zahăr ars.* BASSARABESCU, V. 237. *Înfipse o linguriţă... în şerbetul de toporaşi.* C. PETRESCU, Î. II, 243. *Poftesc un pahar de apă rece cu şerbet de cireşe amare.* SADOVEANU, O. XVIII, 614. *A mîncat toată dulceaţa..., nucile, şerbetul.* ARGHEZI, P. T. 181. *Şerbet de zmeură şi... dulceaţă de vişine.* VINEA, L. II, 104. *Cînd şerbetul este gata, se frămîntă cu mîna.* S. MARIN, C. B. 313, cf. ALR II 4 048/182. ✦ (La pl.) Varietăţi de şerbet **(3).** *Le învăţa... fierturi de fel de fel de dulceţuri: rodozahar, şerbeturi de trandafir şi de vişine.* GHICA, S. 295. *Erau trandafiri... din florile cărora femeile făceau dulceţuri şi şerbeturi* ŞEZ. XII, 5, cf. NICA, L. VAM. 232. [Aducea] *gavanoase cu povidlă,... şerbeturi de dracilă şi de nufăr.* BRĂESCU, A. 22.

— Pl.: *şerbeturi* şi (rar) *şerbete.* — Şi: (învechit, rar) **cerbét** s. n.

— Din tc. **şerbet.**

ŞERBETÁR s. m. (Învechit, rar) Şerbegiu **(2).** Cf. COSTINESCU.

— Pl.: *şerbetari.*

— **Şerbet** + suf. *-ar.*

ŞERBETCÍU s. m. v. **şerbegiu.**

ŞERBETÉLNIŢĂ s. f. Vas în care se fierbe şerbet **(3).** *Samovarele şi şerbetelniţele fierbeau pe cărbuni clocotind şi scoţînd aburi.* ap. ŞIO II$_1$, 336, cf. TDRG, DM.

— Pl.: *şerbetelniţe.*

— **Şerbet** + suf. *-elniţă.*

ŞERBETIÉRĂ s. f. **1.** Chisea în care se păstrează şerbetul **(3).** Cf. BUL. FIL. VI, 37, DM.

2. Vasul de tablă al maşinii în care se prepară înghe-ţata. Cf. DM.

— Pronunţat: *-ti-e-.* — Pl.: *şerbetiere.*

— **Şerbet** + suf. *-ieră.* — Pentru sensul **2**, cf. şi fr. sorbetière.

ŞERBÍ vb. IV. **1.** Intranz. şi (rar) refl. (În limbajul bisericesc; învechit; construit cu dativul) A se devota, a se consacra. *Şerbiţi lui D*[u]*mn*[e]*dzeu în veselie.* PSALT. HUR. 82^r/24. *Semănţa mea lucreadză (şerbeşte* H, *şerbi-va* D) *lui.* PSALT. 38. *Să cerea şi să pohtiia cu lacrimi să şerbască lui Dumnedzău.* VARLAAM, C. 351, cf. DOSOFTEI, MOL. 76. *I se vor închina lui toţi împăraţii pementeşti şi toate limbile i vor şerbi lui* (a. 1710). GCR I 367/24, cf. CIHAC, I, 274.

2. Intranz. (Învechit) A servi ca şerb **(1)**; a fi aservit cuiva; a fi în serviciul cuiva. *Vodă trebuie să fie mai tare, să poată şerbi împărăţiei la oaste.* ŞINCAI,

HR. III, 108/8. *În monarhia lăudată..., Acolo-s toți o gloată, Un norod giosit și ticălos Ce-i hotărît numa să șerbeze.* BUDAI-DELEANU, Ț. 361, cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, I, 274, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. ✦ Tranz. și (rar) refl. A face (pe cineva) să devină sau a deveni șerb **(1)**. Cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE.

3. Tranz. (Învechit, rar) A oferi, a pune la dispoziție. *Cu aceasta facem cunoscut că putem șerbi* [exemplarul nr. 1] *încă la mulți, însă plata se ia înainte.* GT (1838), 24[2]/52.

4. Intranz. A servi ca șerb **(3)**. DICȚ. ✦ Tranz. și (rar) refl. A face (pe cineva) să devină sau a deveni șerb **(3)**. DICȚ.

— Prez. ind.: *șerbesc.* — Și: (învechit, rar) **șerbă** (prez. ind. *șerbez*) vb. I.

— V. **șerb.** — Pentru sensul **3**, cf. servi.

ȘERBÍE s. f. **1.** (Învechit) Sclavie; robie; aservire. *În șerbie (șerb* D, robie CC[2]) *vîndui fu Iosif.* PSALT. 219. *Oamenii cei împărățești umblă din sat în sat... Mulți se află și de bună voie de merg, ca să iasă din șerbie.* SIMION DASC., LET. 107. *Fericita Pelaghia iertă robii și roabele... și de la dînsă să mîntuiră de către șerbie.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 54[r]/1. [Monarhia] *pe țirani încunună; Acești duc pe norod la șerbie.* BUDAI-DELEANU, Ț. 360, cf. CIHAC, I, 274, DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE. ✦ P. anal. (Prin vestul Transilv.) Caznă, trudă. Cf. TEAHA, C. N. 269. *Nu știe cu cîtă șerbie s-aduc lemnili d-aclo.* id. ib.

2. (În dicționarele din secolul trecut) Slugărnicie; josnicie. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 274.

3. Instituție feudală caracterizată prin starea de dependență a țăranului față de proprietatea feudală a unui stăpîn; starea de șerb **(3)**; iobăgie. V. șerbire **(4)**. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Răzășii s-au vîndut bogătanilor și au intrat în șerbie.* SADOVEANU, O. XVIII, 37, cf. SCRIBAN, D., DM, DER.

— **Șerb** + suf. *-ie.*

ȘERBÍRE s. f. Acțiunea de a (se) șerbi și rezultatul ei.

1. (În limbajul bisericesc; învechit) Cf. șerbi **(1)**. *Cu făptura ta lăcuiaște în dzi, că toată lucreadză* (le slujesc D, *șe*[r]*birea* H) *ție.* PSALT. 259. *Toată viața ți-o petreci în șerbirea dumnezeiască.* ȘINCAI, HR. I, 338/17.

2. (Învechit) Cf. șerbi **(2)**. *Se cuvine maiestatei crăiești ca să privească cu ochi milostivi la șerbirile cele credincioase ale supușilor săi.* ȘINCAI, HR. I, 300/22, cf. LB, ISER. *Ai stîrpit cu sceptrul... Din suflete și cîmpuri semința de șerbire.* ALECSANDRI, POEZII, 332, cf. CIHAC, I, 274, LM, DDRF, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

3. (Jur.; învechit) Servitute. [Proprietarii] *tăgăduiau țăranilor orice drept, orice șerbire asupra moșiilor noastre.* KOGĂLNICEANU, S. A. 175. *Acea șerbire ne obligă a face toate reparările și schimbările ce ar voi să ne impuie Direcția monumentelor istorice.* ALECSANDRI, S. 17. *E un drept de șerbire stăpînicit din bătrîni, care îmi învoiește trecerea prin livada asta.* id. T. 256, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM.

4. Cf. șerbi **(4)**. *Astfel coboară satul acela trei scări care duceau din libertate către șerbire: sat răzeșesc, domnesc și, în sfîrșit, boieresc.* XENOPOL, I. R. III, 155.

— Pl.: *șerbiri.*

— V. **șerbi.**

ȘERBÍT, -Ă adj. **1.** (Învechit) Devenit șerb **(1)**; aservit. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

2. (Rar) Devenit șerb **(3)**. Cf. ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *șerbiți, -te.*

— V. **șerbi.**

ȘERBITÓR, -OÁRE adj. (Învechit; și substantivat) **1.** (Persoană) aservită. Cf. BUDAI-DELEANU, Ț. 354, ISER, POLIZU, CIHAC, I, 274, LM, ALEXI, W.

2. (Persoană) care aservește (pe cineva). Cf. CIHAC, I, 274.

— Pl.: *șerbitori, -oare.*

— **Șerbi** + suf. *-tor.*

ȘERBITORÍE s. f. (În dicționarele din secolul trecut) Robie; stare de șerb **(1)**. Cf. CIHAC, I, 274, LM.

— **Șerbitor** + suf. *-ie.*

ȘERBITÚTE s. f. v. **servitute.**

ȘERCÁN s. m., s. n. (Prin Transilv. și Ban.) **1.** S. m. (În superstiții) Balaur, șarpe fantastic, despre care se crede că ar purta norii și ar aduce grindina. *Du-te vînt cu vînt nebun, cu ciuma...: Vînt cu șercan, cu rosuri, cu mînători.* ȘEZ. V, 146, cf. ALR I 1 400/96, 825, ALR II/I MN 95, 2 743/310. ✦ Vînt puternic. *Cînd vîntul cutare rotește... și e foarte stricător se numește șercan.* H XVIII 82, cf. com. din TĂRCĂIȚA—BEIUȘ, ALR II 4 242/76.

2. S. n. Zmeu de hîrtie. Cf. ALR SN V h 1 303, LEXIC REG. 72.

— Pl.: **(1)** *șercani*, **(2)** *șercane.*

— Din magh. **sárkány.**

ȘERECLÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘERÉGLĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘEREMPLĂU s. m. v. **șarampoi[2].**

ȘEREȘÍNĂ s. f. (Bot.; regional) Coada-șoricelului *(Achillea collina)* (Mehadia—Orșova). Cf. BULET. GRĂD. BOT. XI, 51, BORZA, D. 9, 292.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘERÉT[1] s. n. v. **șiret[1].**

ȘERÉT[2], -EÁTĂ adj. v. **șiret[3].**

ȘERETLÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘERETLÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘERFUÍ vb. IV. Tranz. (În industria pielăriei; complementul indică marginea pieilor) A subția în timpul prelucrării. Cf. cv 1949, nr. 8, 31, DM.

— Prez. ind.: *șerfuiesc.*

— Din germ. **sebärfen** „a ascuți".

ȘERFUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acțiunea de a șerfui și rezultatul ei. Cf. DT, LTR[2], DP.

— Pl.: *șerfuiri.*

— V. **șerfui.**

ȘERG, -Ă adj. v. **șarg.**

ȘERGÁCI, -CE adj. (Transilv., prin Ban. și Maram.; despre părul[1] sau culoarea cailor; p. ext. despre cai) Șarg **(1)**. Cf. ALR I 1 492, ALR SN II h 276, A I 20, 26. ✦ (Regional; și substantivat) (Om) blond (Sînnicolau Român—Oradea). Cf. ALR II/I h 6/316.

— Pl.: *șergaci, -ce.* — Și: **șargáci, -ce** adj. ALR I 1 492/227, 305.

— **Șarg** + suf. *-aci.*

ȘERGAN[1] subst. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Bucova—Hațeg). Cf. H XVIII 40.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞERGÁN², -Ă adj. (Regional; despre părul[1] sau culoarea cailor; p. ext. despre cai) Galben-cafeniu (Pui—Haţeg). ALR I 1 492/118.

— Pl.: *şergani, -e.*

— **Şarg** + suf. *-an.*

ŞERGÁT, -Ă adj. (Prin Ban., Olt. şi sudul Transilv.) Vărgat. *Cotrinţele sînt... de lînă în diferite colori şi şargate.* LIUBA—IANA, M. 17, cf. ALR I 1 489/26, 825, 831.

— Pl.: *şergaţi, -te.* — Şi: **şargát, -ă** adj.

— De la **şargă[1].**

ŞERGĂU s. m. (Prin Maram. şi nord-estul Transilv.; şi adjectival) (Cal) şarg **(1).** Cf. ALR I 1 492/150, 269, 347.

— Pl.: *şergăi.* — Şi: **şargău** s. m. BL II, 48, CL 1960, 80.

— **Şarg** + suf. *-ău.*

ŞERGOCIÓI s. m. (Regional) Cal sur (Sînnicolau Român—Oradea). Cf. ALR SN II h 276/316.

— Pl.: *şergocioi.*

— De la **şergaci.**

ŞERGUIÁT, -Ă adj. (Prin Olt. şi sud-estul Ban.; despre părul[1] sau culoarea cailor; p. ext. despre cai) Bălţat. Cf. ALR I 1 492/5, 846, 856, ALR SN II h 277/836.

— Pl.: *şerguiaţi, -te.*

— De la **şargă[1].**

ŞERÍF[1] s. m. Musulman considerat descendent al lui Mahomed; prinţ musulman; guvernator sau şef[2] de comunitate religioasă în unele ţări musulmane. V. emir, şeic. *Şeriful de la Meca viind, i-aduse cheile Mecăi, ce stăpînea el.* VĂCĂRESCUL, IST. 260. *Mecca... este un scaun a unui şerif (sau cneaz de această ţară).* AMFILOHIE, G. 34/9. *Vrei să vezi pe şeriful al senatului cel sfînt A-ncoruna un răscolnic?* HELIADE, O. I, 410. *S-au chemat... cei trei mari şerifi sau emiri din Cair, cari sînt ca nişte patriarşi ai islamismului.* CR (1830), 429[1]/21. *Văzui mulţime de şerifi din neamul lui Moamet.* GORJAN, H. IV, 157/6, cf. RUS, I. III, 63/3, PONTBRIANT, D., LM, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ŞIO I, 282, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DN².

— Pl.: *şerifi.*

— Din tc. **şerif,** fr. **chérif.**

ŞERÍF² s. m. Funcţionar administrativ din Anglia sau din Statele Unite ale Americii însărcinat cu executarea legilor şi cu menţinerea ordinii într-un comitat sau într-un district. Cf. PROT.-POP., N. D., ANTONESCU, D. *Momentul a sosit! Şeriful a venit la moarte să mă ducă.* I. NEGRUZZI, S. VI, 622, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Şerifii, intimidaţi sau corupţi, închideau ochii, cînd personalităţi influente erau implicate în afaceri criminale.* OŢETEA, R. 97.

— Pl.: *şerifi.*

— Din fr. **shérif,** engl. **sheriff.**

ŞERÍGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞERÍM s. m. v. **şerin.**

ŞERÍN s. m. Nobil tătar care conducea o ceată ostăşească; mîrzac[1] **(1).** *Au trimis la leşi... sol pre un şerim din Crîm.* NECULCE, L. 277. *Hanul i-au zis că nu poate să-i dea pentru aceasta răspuns de la sine, pînă nu se vor strînge mîrzacii ce se chiamă şerini.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 176/15, cf. ŞIO I, 8, 11, LÖBEL, C. 258, T. PAPAHAGI, C. L.

— Pl.: *şerini.* — Şi: **şerím** s. m.

— Din tăt. **širin.**

ŞERÍNCĂ s. f. v. **şirineă.**

ŞÉRLAC s. n. **1.** Răşină naturală, de origine animală, sau produsă sintetic, folosită la prepararea unor lacuri, a cerii roşii etc. *Lianţii vegetali sînt din cauciuc, ulei, şelac, bachelită etc.* IOANOVICI, TEHN. 333. *Lianţul de natură organică este un preparat de ulei, cauciuc sau schellac.* ORBONAŞ, MEC. 350, cf. LTR² XV, 314, DN².

2. Lac preparat din şerlac **(1),** folosit la lustruire, grunduire etc. *Şerlacul de pe mobila fonerată.* I. BOTEZ, B. I, 147. *O dată ansamblul montat, se va trece la vopsirea părţilor în lemn ale maşinei cu şerlac.* ENC. TEHN. I, 325, cf. DM. *Garnituri de mobilă au stat nelustruite, deoarece întreprinderea n-a primit şerlac.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 848.

— Şi: **şelác** (scris şi, după germ., *schellac)* s. n.

— Din germ. **Schellack.**

ŞERLÁI s. m. (Mai ales în Transilv.) Nume dat mai multor plante erbacee din familia labiatelor: **a)** iarba-sfîntului-Ioan *(Salvia sclarea).* Cf. LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 528, LM, CONV. LIT. XXIII, 977, DDRF, BRANDZA, FL. 383, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 204, PANŢU, PL., CADE, SCRIBAN, D., PRODAN-BUIA, F. I. 418, BORZA, D. 155, 292; **b)** plantă cu tulpina păroasă, ramificată în partea superioară, cu flori albe *(Salvia aethiopis).* Cf. PETRI, V., CONV. LIT. XXIII, 979, GHEŢIE, R. M., BRANDZA, FL. 383, ENC. ROM., BARCIANU, TDRG, PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., PRODAN-BUIA, F. I. 418, BORZA, D. 154, 292; **c)** jale *(Salvia officinalis).* Cf. CONV. LIT. XXIII, 976, BORZA, D. 154, 292; **d)** jaleş *(Salvia pratensis).* Cf. BORZA, D. 155, 292, CONV. LIT. XXIII, 976; **e)** cinsteţ *(Salvia glutinosa).* Cf. CONV. LIT. XXIII, 976, BORZA, D. 154, 292; **f)** sunătoare *(Hypericum perforatum).* Cf. CONV. LIT. XXIII, 564, BORZA, D. 86, 292.

— Pl.: *şerlai* şi (n.) *şerlaie* (PONTBRIANT, D., TDRG). — Şi: **şerláie** (BORZA, D. 155, 292) s. f., **şerlói** (PETRI, V., VALIAN, V., POLIZU), **şarlái** (CONV. LIT. XXIII, 979, BORZA, D. 155, 291), **serlái** (GHEŢIE, R. M., BARCIANU), **sarlái** (CONV. LIT. XXIII, 977, BARCIANU, ALEXI, W.), **sîrlái** (ALEXI, W.) s. m.

— Din germ. **Scharlei.** Cf. germ. Scharlach [kraut].

ŞERLÁIE s. f. v. **şerlai.**

ŞERLÓI s. m. v. **şerlai.**

ŞERPÁ vb. I. Intranz. (Neobişnuit) A şerpui. *Grădini, vii, palaturi şi fabrice, printre carele şerpează Dunărea.* AR (1829), 148²/34. *La cel rîu care şerpează pintre înflorit ogor... Întristai şi plin de gînduri singur umblu.* ASACHI, S.L. I, 147.

— Prez. ind. pers. 3: *şerpează.*

— V. **şarpe.**

ŞERPÁMĂ s. f. (Ban.; cu sens colectiv) Şerpărie **(1)** Cf. CADE.

— **Şarpe** + suf. *-ame.*

ŞERPÁN s. m. (Prin Ban.) Peşte înrudit cu ţiparul, de culoare albă-gălbuie, cu pete pe spate şi în părţile laterale *(Cobitis aurata balcanica).* Cf. BĂCESCU, P. 54, 85, FAUNA R.P.R. XIII, 535.

— Pl.: *şerpani.*

— **Şarpe** + suf. *-an.*

ŞERPÁR s. n., s. m. **I.** S. n. **1.** (Mai ales în Transilv.) Brîu lat de piele (prevăzut cu buzunare) pe care îl poartă ţăranii; chimir. Cf. CLEMENS, DRLU, LB, CODRU-DRĂGUŞANU, C. 3, POLIZU, CIHAC, I, 274. *Şapte lei îi am în colţu ştergarului, 4 în chimir (şerpar).* JIPESCU, O. 145. *Toader... bagă mîna stîngă în şerpar, scoate un pumn de bani.* SLAVICI, N. I, 82. *Parcă-l văz, c-o mînă în şerparu-i civil, alergînd de colo colo.* DELAVRANCEA, S. 18, cf. DDRF. *Plete lungi, pălării cu margini mai mult late,... şerpare late, împodobite... alcă-*

tuiesc portul bărbaţilor. MOLDOVAN, Ţ. N. 57, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Fiecare român poartă în şerpar... cîte o bucăţică de lemn.* PAMFILE, S. V. 18, cf. CHIRIŢESCU, GR. 254. *Îşi scoase din şerpar o cărţulie toată flendere.* AGÎRBICEANU, A. 62. *Peste mijloc se încing, cei mai bătrîni, cu şerpare de piele cam de-o palmă de late. Şerparul tinerilor e ceva mai îngust; e împodobit cu flori cusute.* PĂCALĂ M. R. 119, cf. ŞĂINEANU, D. U. *A văzut că stau flăcăii la sfat, cu mîna afundată în şerpar.* C. PETRESCU, R. DR. 13. *Portul bărbaţilor cu şubă, cămaşă lungă, cioareci, şerpar la brîu şi plete mari.* PRIBEAGUL, P. R. 36. *Lăsăm pruncii să-şi vadă de treburile lor... I-am cercetat în şerpare şi straiţe, să n-aibă scăpărători.* SADOVEANU, O. XVI, 356, cf. SCRIBAN, D. *Bătrînul nu-l cunoştea destul de bine pe negustorul cu un şerpar lat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 26. *Bunicul meu a fost haiduc, Purta şerpar pe sub zăbun Şi-n el un fluier de alun.* V. ROM. mai 1954, 317. *Îi deşcătărăma şerparul şi-şi înfunda mîna în el.* CAMILAR, N. II, 137, cf. VORNIC, P. 68, LABIŞ, P. 353. *Tata s-a descins de şerpar.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 28, cf. H XVII 335, XVIII 47, 60, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 102. *Puse fluiera după şerpariu.* RETEGANUL, P. I, 17, cf. 9. *Dar şerparul şi-a luat, Că e cu galbini îndesat.* ŞEZ. II, 37. *Pune fluierul în şerpar şi pleacă de cu seară la locul de pîndă.* MERA, L. B. 120, cf. VÎRCOL, V., T. DINU, Ţ. O. 138, L. COSTIN, GR. BĂN. 191. *Măi bădiţă păcurar, Nu-ţi băga trişca-n şărpar, Ci începe a cînta.* POP., ap. PRECUP, P. 37. *Cămeşea iera... cu un cap virît după şerpari.* GR. S. VI, 196, cf. COMAN, GL., CHEST. V 165/9, 17, 58, 65, ALR I 1 596/140, 160, 1 866/798. *Bărbaţii purtau opinci, cioareci de lînă, şărpar de piele.* ALR II 3 352/157. ◇ Expr. **A fi cu şerpar de aţă** = a fi sărac. Cf. ZANNE, P. III, 372.

2. (Prin sudul Transilv.) Epitet depreciativ pentru un cal bătrîn, istovit de puteri. Cf. DR. V, 107, 228.

II. S. m. **1.** Numele a două specii de peşti: **a)** (regional) ţipar *(Misgurnus fossilis).* Cf. ANTIPA, F. I. 196, ATILA, P. 504, CADE, SCRIBAN, D.; **b)** (prin Bucov.) peşte cu corpul cilindric, alungit, fără înotătoare *(Petromyzon fluviatilis).* Cf. BĂCESCU, P. 89.

2. (Şi în sintagma *vultur şerpar)* Pasăre răpitoare, cu spatele de culoare brună-cenuşie şi cu pîntecele alburiu *(Circaetus gallicus gallicus).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 168, BĂCESCU, PĂS. 161. *Şerparul clocește aproape în toată ţara.* LINŢIA, P. II, 279, cf. 278, DER.

— Pl.: **(I)** *şerpare,* **(II)** *şerpari.* — Şi: (învechit şi regional) **şerpáriu, şelpáriu** (COMAN, GL.), (regional) **şelpăr** (ALR I 1 866/798; pl. *şelparuri* ib.) s. n.

— **Şarpe** + suf. *-ar.*

ŞERPÁRIŢĂ s. f. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină): **a)** plantă cu flori albastre, roşii sau, rar, albe; amăreală, şerpinţă **(c)**, şopîrliţă **(2 k)** *(Polygala vulgaris).* Cf. POLIZU, BARONZI, L. 144, CIHAC, I, 274, GHEŢIE, R. M., BRANDZA, FL. 206, BARCIANU, N. LEON, MED. 65, TDRG, PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BORZA, D. 133, 292; **b)** şopîrliţă *(Polygala comosa).* Cf. BORZA, D. 133, 292; **c)** amăreală *(Polygala amara).* Cf. id. ib. 133, 292; **d)** plantă parazită cu flori purpurii, rar albe, şi cu rizomul ramificat; (popular) mama-pădurii, buricu-pămîntului, floarea-şarpelui, iarba-şarpelui, (regional) cucuruz-de-pădure, murea-pădurilor *(Lathraea squamaria).* Cf. GRECESCU, FL. 451, PANŢU, PL., SIMIONESCU, FL. 24, SCRIBAN, D., BORZA, D. 96, 292; **e)** plantă cu frunze mici, ovale şi cu flori galbene; şerpinţă **(a)**, şoaldină **(II 1 a)**, (regional) oloisă *(Sedum acre).* Cf. DDRF, BRANDZA, FL. 113, BARCIANU, SCRIBAN, D., BORZA, D. 158, 292, ŞEZ. XV, 130; **f)** plantă veninoasă, cu tulpina tîrîtoare, cu fructele în forma unor bobiţe roşii; coada-zmeului *(Calla palustris).* Cf. ALEXI, W.; **g)** dumbeţ *(Teucrium chamaedrys).* Cf. TDRG; **h)** răculeţ *(Polygonum bistorta).* Cf. BORZA, D. 134, 292; **i)** (în forma *şerperiţă) (Glaux maritima).* Cf. id. ib. 77, 292.

— Pl.: *şerpariţe.* — Şi: (regional) **şerpăriţă** (accentul necunoscut, DAMÉ, T. 188, BORZA, D. 96, 133, 158, 292, ŞEZ. XV, 130), **şerpériţă** (ALEXI, W., BORZA, D. 77, 96, 133, 292; accentuat şi *şerperiţă,* BARCIANU) s. f.

— **Şarpe** + suf. *-ariţă.*

ŞERPÁRIU s. n. v. **şerpar.**

ŞERPÁŞ s. m. Persoană originară din nordul Indiei, din Nepal sau din zonele învecinate, care însoţeşte expediţiile din Munţii Himalaia şi care cară poverile.

— Pl.: *şerpaşi.*

— Din fr. **sherpa,** engl. **sherpa.**

ŞERPĂCIÚNE s. f. (Regional; cu sens colectiv) Şerpărie **(1)** (Bechet—Corabia). GL. OLT. *Fojnăţia pădurea de atîtea... şerpăciune.* ib.

— De la **şarpe.**

ŞERPĂLẮU s. m., s. n. (Regional) **1.** S. m. Şerpoi **(1).** *Şarpe, şerpălău, De ce l-ai muşcat?* CANDREA, F. 353, cf. GLOSAR REG.

2. S. n. P. a n a l. Brîu de curele împletite (Mărăşeni—Vaslui). LEXIC REG. 64.

— Pl.: **(1)** *şerpălăi,* **(2)** *şerpăloaie.*

— **Şarpe** + suf. *-ălău.*

ŞERPĂLÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre terenuri) În care se află mulţi şerpi **(I 1)** (Crişcior—Brad). Cf. PAŞCA, GL. *Loc şărpălos ca ăsta nu mi-ar trebui altul.* id. ib.

— Pl.: *şerpăloşi, -oase.*

— De la **şarpe.**

ŞERPĂRÁŞ s. n. (Mai ales în Transilv.) Diminutiv al lui ş e r p a r **(I 1).** V. ş ă r p ă o a ş. *Mirele atunci scoate din curea sau din şerpăraş vreun dar.* SBIERA, F. S. 90.

— Pl.: *şerpăraşe.*

— **Şerpar** + suf. *-aş.*

ŞERPĂRÍE s. f. **1.** (Cu sens colectiv) Mulţime de şerpi **(I 1)**; (regional) şerpăciune, şerpamă. Cf. DL, DM. *Acolo să ţîn şi şărpărie multă.* ALR II 2 483/219.

2. Loc unde se găsesc şerpi **(I 1)** în număr mare. Cf. DL, DM, MAT. FOLK. 686, PLOPŞOR, C. 27, GR. S. VI, 109.

— Pl.: **(2)** *şerpării.*

— **Şarpe** + suf. *-ărie.*

ŞERPĂRIŢĂ s. f. v. **şerpariţă.**

ŞÉRPE s. m. v. **şarpe.**

ŞERPELIŢĂ s. f. (Regional) Numele a două plante erbacee: **a)** nu-mă-uita *(Myosotis sylvatica).* Cf. BORZA, D. 113, 292; **b)** ochiul-păsăruicii *(Myosotis palustris).* Cf. id. ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. ş e r p a r i ţ ă.

ŞERPÉNCĂ s. f. (Prin Ban.) **1.** Cratiţă. Com. din TIMIŞOARA, cf. CV 1951, nr. 9—10, 47, ALR SN IV h 1 044/36.

2. (În forma *şerpeucă)* Tigaie. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 185.

— Pl.: *şerpenci.* — Şi: **şerpéucă** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 185), **şepréucă** (com. din TIMIŞOARA); **şopreáncă** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195), **sarpéncă** (CV 1951, nr. 9—10, 47) s. f.

— Cf. scr. š e r p e n j a.

ŞERPENÉU s. n. **1.** (Regional) Cratiţă de tuci (Libotin—Baia Mare). Cf. LEXIC REG. II, 113.

2. (Regional) Ceaun (Moftinu Mic—Carei). Cf. ALR SN II h 407/334, FD II, 158.

3. (Prin Maram.) Vas de lemn scobit, folosit la bucătărie. Cf. LEXIC REG. II, 108.

— Pl.: *şerpencauă.*

— Din magh. **serpenyő.**

ŞERPÉRIŢĂ s. f. v. **şerpariţă.**

ŞERPÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparţine şarpelui **(I 1),** referitor la şarpe, ca de şarpe, în formă de şarpe. V. ş e r p i u, ş e r p o s. *Ochi mici, şerpeşti, de o căutătură glacială.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 46, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Trecură prin ţeara broştească şi prin ţeara şorecească şi tot astfel făcură ca-n ţeara şerpească.* RETEGANUL, P. III, 16, cf. 15. ◇ (În descîntece) *Soare şerpesc, Soare păsăresc,... Tu soare al sorilor, Ieşiţi de la (cutare); Nu-l săgetaţi.* MAT. FOLK. 564. *Brîncă Şerpească, Brîncă Broştească,... Nu te zgîrci Ca broasca, Nu te lungi... Să rămîie (cutare) Curat, luminat.* ib. 1150. *Pocitură lupească, Pocitură şerpească, Ieşi cu ţapă de orz.* GR. S. V, 63. ◇ *Burete şerpesc* v. b u r e t e. *Melc şerpesc* v. m e l c **(I 1 b).** ✦ Fig. Viclean, perfid; rău, înveninat. *Cu limba lor cea şerpească rău cuvintează.* ŢICHINDEAL, F. 231/16. *A pornit-o mai departe cu fereală şi cu glas mai şerpesc.* POPA, V. 316. *Mi-i aleanul cam şărpesc De pe pămînt mă ţopesc.* SEVASTOS, C. 231.

— Pl.: *şerpeşti.*

— **Şarpe** + suf. *-esc.*

ŞERPÉŞTE adv. **1.** Ca şarpele **(I 1),** în felul şarpelui, în formă de şarpe. Cf. CADE. *Umbla în mîni, pe funii cocoţat, Se îndoia şerpeşte.* LESNEA, I. 46, cf. IORDAN, L.R.A. 173. *Uruma şuiera iarăşi şerpeşte... şi nebuna goană, încetată o clipă, reîncepea.* STANCU, R. A. II, 115, cf. III, 127. *Şi-ncepea de-a-mi înota, Cam şerpeşte, Cam broscheşte.* MAT. FOLK. 82. *Şede fata Radului,... Şi-mpleteşte brîu şerpeşte.* BALADE, III, 266.

2. Fig. (În legătură cu verbele „a se uita", „a privi" etc.) Cu răutate şi viclenie; cu agerime. *Se uita şerpeşte la cel ce-i făcuse toporul... dospind în inimă răzbunări satanice.* CIAUŞANU, R. SCUT. 34, cf. CADE, POPA, V. 279, CIAUŞANU, V. 201.

— **Şarpe** + suf. *-eşte.*

ŞERPÉT subst. (Bot.; Olt.) Gălbinare *(Serratula tinctoria). Înainte vreme cînd erau livezi, se culegea şerpetul, o plantă... care, după cele auzite, creştea de-o jumătate de metru.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 10. *Se culeg florile de şerpet sau şărpinţă cu cotoarele lor şi se fierb... pînă ce capătă coloarea galbenă.* id. ib. 61, cf. T. PAPAHAGI, C. L., BORZA, D. 159, 292. *Foaie verde de-un şerpet, La fîntîna din brădet, Mi-ai zis, puică, să te-aştept.* ŞEZ. XXII, 97. *Frunzuliţă de şerpet, Plec cu mîndra s-o petrec.* MAT. FOLK. 228, cf. 335.

— Cf. ş a r p e.

ŞERPÉTE s. m. (Regional) Şerpişor **(1).** Cf. JAHRESBER. XII, 157.

— Pl.: *şerpeţi.*

— **Şarpe** + suf. *-ete.*

ŞERPÉUCĂ s. f. v. **şerpencă.**

ŞERPÍ vb. IV. I n t r a n z. (Învechit, rar) A şerpui. Cf. DRLU, DDRF.

— Prez. ind. pers. 3: *şerpeşte.*

— V. **şarpe.**

ŞERPÍNŢĂ s. f. v. **şerpinţă.**

ŞERPIŞÓR s. m. **1.** Diminutiv al lui ş a r p e **(I 1);** şerpuleţ **(1),** şerpurel, (regional) şerpete, şerpulete. Cf. LM, TDRG, CADE. *Şerpi, şerpişori, De răufăcători Intră-n bortă că iarna vine.* POP., ap. PAMFILE, S. T. 52.

2. Motiv decorativ pe vasele de lut. *Un vas simplu, cu buzele tivite de motive ca: ioiegi, ochii broaştei, şerpişori.* PAMFILE, I. C. 393.

— Pl.: *şerpişori.*

— **Şarpe** + suf. *-işor.*

ŞERPITÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Şerpuitor. Cf. DRLU.

— Pl.: *şerpitori, -oare.*

— **Şerpi** + suf. *-tor.*

ŞERPÍU, -ÍE adj. (Rar) Ca de şarpe **(I 1).** V. ş e r p e s c, ş e r p o s. *Stă la pîndă Duhul rău Şi aruncă peste munţi Ochii săi şerpii şi crunţi.* ALECSANDRI, P. II, 33, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: *şerpii.*

— **Şarpe** + suf. *-iu.*

ŞERPÍNŢ subst. v. **şerpinţă.**

ŞERPÍNŢĂ s. f. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină): **a)** şerpariţă *(Sedum acre).* Cf. DDRF, GRECESCU, FL. 154, BRANDZA, FL. 113, N. LEON, MED. 65, TDRG, PANŢU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L., BORZA, D. 158, 292, com. MARIAN, ŞEZ. XV. 130; **b)** (prin Bucov.) genţiană *(Gentiana cruciata).* Cf. TDRG, PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., CADE, BORZA, D. 75, 292; **c)** şerpariţă *(Polygala vulgaris).* Cf. GHEŢIE, R. M., PUŞCARIU, ET. WB. *Se culeg florile de şerpet sau şărpinţă cu cotoarele lor şi se fierb bine în vase curate, pînă se capătă coloarea galbenă.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 61, cf. H III 116. *Bea zeamă de şărpinţă (seamănă cu iarba grasă: se întinde pe pămînt) stoarsă în apă neîncepută.* PAMFILE, B. 34, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: ? — Şi: (regional) **şerpînţ** (com. MARIAN) subst., **şerpînţă** (N. LEON, MED. 65, ALEXI, W., BORZA, D. 75, 158, 292) s. f.

— De la **şarpe.** Cf. PUŞCARIU, ET. WB., care propune lat. pop. **serpentia.*

ŞERPOÁICĂ s. f. **1.** Femela şarpelui **(I 1);** şerpuliţă **(1),** (regional) şerpoaie **(1).** Cf. CIHAC, I, 274, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 229, RETEGANUL, TR. 29, com. MARIAN, ŞEZ. III, 65, IV, 219, MATEESCU, B. 39. *O şerpoaică o fatat acolo doispreze pui.* VASILIU, P. L. 235, cf. ALR I 1 180/744, ALR II 6 230/47, 141, 172, 250, 284, 334, 836, FOLC. MOLD. I, 229. ◇ (În basme) *Fata de împărat văzu în depărtare venind spre ea o şerpoaică cu doi pui după ea şi cu o buruiană în gură.* POPESCU, B. IV, 17. *Şerpoaicele nu au zis nimic, dar se gîteau ele în gîndul lor să se înfrupte din frumuşica nevestică.* MERA, L. B. 29. *Văzînd şărpoaica că nu are cu cine vorbi, se întoarse acasă.* id. ib. 35. ◇ (Ca termen de comparaţie sau în construcţii comparative, cu aluzie la mişcările ondulate ale animalului, la agerimea şi la puterea de fascinaţie a ochilor lui, la viclenia şi răutatea care i se atribuie etc.) *Avea o faţă naltă şi subţirică... şi cu nişte ochi adormitori ca o şerpoaică.* GANE, N. I, 94. *Ipate se şi prinde în joc lîngă un puişor de fată, căreia îi jucau ochii în cap ca la o şerpoaică.* CREANGĂ, P. 167. *Fata... mlădioasă şi iute, cu ochii de şerpoaică, trecea repede... pe ulîţele satului.* SADOVEANU, O. III, 27. *Înfuriat, sare s-o prindă, dar, ca o şerpoaică, ea se fereşte într-o parte.* CAMIL PETRESCU, O. III, 13. *Foile ştiute ca şerpoaicele.* BENIUC, V. A. II, 23. *Să-mi aleg o popoveancă Cu faţa de ardeleancă, Cu ochii ca o şerpoaică Şi hoaţă ca o vulpoaică.* ŞEZ. IV, 219. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Cînd această şerpoaică de văduvă... se va tîrî la pămînt şi-mi va uda picioarele cu lacrimi, am să-i disprefuiesc iubirea.* GANE, N. III, 81. *Doar oi mai zări o dată Pe şerpoaica cea de fată, Care amar m-a înşelat Şi în codri m-a băgat!* ALECSANDRI, P. P. 313. *După sfatul acesta a şi urmat şerpoaica de maică.* SBIERA, P. 31. ◇ E x p r.

(Rar) **A fuma ca o şerpoaică** = a fuma mult, cu nesaţ. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 20.

2. Epitet pentru o femeie seducătoare, plină de temperament sau vicleană, perfidă. Cf. ALECSANDRI, T. 288, ALEXI, W. *O şerpoaică mîndră, o nevestică şprîncenată sta tăcută înaintea vetrei.* SADOVEANU, O. I, 99, cf. VI, 540, BL IX, 65.

3. P. anal. (Regional) Ferăstrău cu lamă lată, cu cîte un mîner de lemn la fiecare capăt (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

4. Numele a două plante erbacee : **a)** crăiţă *(Tagetes patula)*. Cf. BORZA, D. 167, 292 ; **b)** (regional) „floare-domnească" (Plenița—Băileşti). H V 374.

— Pl. : *şerpoaice* şi (regional) *şerpoici*.

— **Şarpe** + suf. *-oaică*.

ŞERPOÁIE s. f. (Regional) **1.** Şerpoaică **(1)**. Cf. HERODOT (1645), 189, DDRF, PASCU, S. 113, CONV. LIT. XX, 1018, RETEGANUL, P. II, 43, MARIAN, Î. 108. *Dar du-te-n dos Că este-un gros. Ş-un fag cam putregăios Ş-o şerpoaie gălbănoaie.* ŞEZ. VII, 165. *La mine s-o înjitai Tot o... şerpoaie, Cu ochii ca talerii.* BÎRLEA, B. 44, cf. ALR II 6 230/27, 29, 36, 53, 64, 76, 235, 279, 316, 833, MAT. DIALECT. I, 96. ◇ (În descîntece) *Şarpe, nu înţepa, Şerpoaie, nu săgeta.* ŞEZ. IV, 158. *Să mănînce şerpe negru Şi şerpoaie neagră. Să mănînce şerpe alb şi şerpoaie albă. Să mănînce şerpe pestriţ Şi şerpoaie pestriţă.* BÎRLEA, C. P. 367.

2. P. anal. (În forma *şîrpoaie)* Funie groasă (Zagra—Năsăud). COMAN, GL.

— Pl. : *şerpoaie* şi *şerpoi*. — Şi : **şîrpoáie** s. f. COMAN, GL.

— **Şarpe** + suf. *-oaie*.

ŞERPÓI s. m., s. n. **1.** S. m. Augmentativ al lui şarpe **(I 1)**; şarpe mare ; (regional) şerpălău **(1)**. Cf. LM. *Cuprins de dureri sfîşietoare, şerpoiul începu să se încolăcească.* SLAVICI, ap. CADE, cf. FD IV, 265, ALR II 4 242/325. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *M-am întîlnit cu şărpoiul-ăla de cumnatti-tău.* UDRESCU, GL.

2. S. n. (Prin Olt. ; la pl. ; în sintagma) *Şerpoaie pentru apă* = trepte pe care le formează acoperişul de paie[1] al caselor. Cf. CHEST. II 257/44.

— Pl. : **(1)** *şerpoi*, **(2)** *şerpoaie*.

— **Şarpe** + suf. *-oi*.

ŞERPOÍ vb. IV v. **şerpui**.

ŞERPÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Asemănător şarpelui **(I 1)**, în formă de şarpe. V. şerpesc, şerpiu. Cf. DRLU, TDRG. ◇ (Regional) *Zmelc şerpos* v. melc **(I 1 e)**.

— Pl. : *şerpoşi, -oase*.

— **Şarpe** + suf. *-os*.

ŞERPUÍ vb. IV. Intranz. A avea sau a forma (în mişcare) o linie unduitoare ca mersul şarpelui **(I 1)**; (învechit, rar) a şerpi, (neobişnuit) a şerpa. Cf. DRLU. *Cînd focul şărpuieşte d-a lungul în tărie, Cu fulgerul aruncea cu groază le privesc.* HELIADE, O. I, 159, cf. 75, 171. *Fulgerul va şărpui în noianul cerurilor.* MARCOVICI, D. 277/6. *Oştirile... şerpuiseră prin toată ţeara.* BĂLCESCU, M. V. 226. *Este un drum... pe care îl simţi şerpuind împregiuru-ţi.* NEGRUZZI, S. III, 406. *Ape... Şerpuind prin văi adînci.* ALECSANDRI, P. II, 34, cf. CIHAC, I, 274, BOLINTINEANU, O. 242, LM. *Un rîuleţ ce şerpuieşte sub o coastă despărţea amîndouă taberile.* ODOBESCU, S. I, 116. *Din vale şerpuieşte albă şi netedă calea îngustă.* SLAVICI, N. I, 40. *Un pîrtiaş... şerpuia printre semănături.* ISPIRESCU, L. 230. *Drumul larg şi neted şerpuieşte pe malul drept al Oltului.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 139, cf. DDRF, BARCIANU. *Trăsura lăsă şoseaua şi apucă pe o cărare ce şerpuia printre arături.* D. ZAMFIRESCU, R. 83. *O cărăruie mică şerpuieşte pe coastă.* DUNĂREANU, CH. 104. *Divanurile, lungile paturi de odihnă neîntreruptă, care şerpuiesc în jurul pereţilor... nu par să fi pătruns însă la noi.* IORGA, C. I. I, 110. *Umflate, vinele şerpuiau şi se încolăceau pe uscatele lui mîini palide.* ANGHEL, PR. 63, cf. TDRG, PASCU, S. 372. *Mergea pe cărăruşa... care şerpuia alăturea cu drumul.* AGÎRBICEANU, A. 63. *Cum şerpuia potica la deal,... tot aşa şi Pisicuţa şerpuia la pas.* HOGAŞ, DR. I, 203. *Începu să numere fibrele mesei de stejar... urmărindu-le cum şerpuiesc ocolind nodurile.* ARDELEANU, U. D. 24, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Potecile... şerpuiau printre chioşcuri şi ronduri de flori.* REBREANU, R. I, 80, cf. C. PETRESCU, C. V. 183. *Pe drumurile şerpuind în zare... Se-nalţă colb mărunt.* D. BOTEZ, F. S. 88. *Şinele... şerpuiau numai printre flori sălbatice.* I. BOTEZ, ŞC. 102. *Cărările strîmte... se pierd şerpuind printre stînci.* BART, S. M. 56, cf. SCRIBAN, D., IONESCU-MUSCEL, ŢES. 290. *Izvoarele şerpuiesc.* VIANU, A. P. 106. *Trenul şerpuie-ntre dealuri.* CONTEMP. 1949, nr. 158, 12/4. *Tractorul şerpuia, smucea, bufnea şi răbufnea, asemenea unui cal.* V. ROM. octombrie 1951, 84. *Drumul şerpuieşte acum printre uriaşe lanuri de grîu.* RALEA, O. 135. *O ghirlandă lungă de flori de seră, încolăcite, şerpuia în mijlocul mesei.* CAMIL PETRESCU, O. I, 586. *Un singur fir de apă nu se zăreşte şerpuind în albia arîdă.* BOGZA, C. O. 208. *Calea... şerpuia pe fundul unei văi înguste.* STANCU, R. A. I, 76. *Crişul se tîrăşte şerpuind în soare.* BENIUC, V. A. II, 237. *Părul îi şerpuia pînă în pămînt.* VINEA, L. II, 67. *Pe lîngă vale şerpuieşte pîrîul.* PREDA, D. 227. *Fumul Din hornuri negre şerpuieşte-n sus.* LABIŞ, P. 125. *Dacă schimbătoriul scapă, plugul joacă, sărpuieşte şi brazda nu-i oablă şi în arătură să face greş.* BREBENEL, GR. P. ◇ Fig. *Un frig de ghiaţă-i şerpuia prin şira spinării.* DELAVRANCEA, S. 127. *Ideea măreaţă a ţării şerpuia prin suflete sub forma unor fiori, ce se aninau de nimicurile trecătoare ale ceasului de acum.* D. ZAMFIRESCU, R. 254. *Prin toată expunerea lui Cicero şerpuieşte ideea că metafora este un mijloc al sensibilizării.* VIANU, M. 62. ✦ Tranz. A străbate, a brăzda cu linii ondulate. *Soarele, la zori, şerpuieşte munţii Trieştului cu chenare de rubin.* DELAVRANCEA, S. 70. *Cîmpiile... păreau o mare de omăt şerpuită ici-colea de dungulite cenuşii.* CONTEMPORANUL, V, 104, cf. CADE. ◇ Fig. *Fiori reci mă şerpuiră la gîndul că putea fi lipsă o treaptă şi să lunec în gol.* CAZABAN, V. 63.

— Prez. ind. pers. 3 : *şerpuieşte* şi (rar) *şérpuie*. — Şi : (regional) **şerpoí** (CONV. LIT. VIII, 100, X, 406 ; prez. ind. pers. 3 *şerpoaie* ib. X, 406), **sărpuí** vb. IV.

— **Şarpe** + suf. *-ui*.

ŞERPUIÁLĂ s. f. (Rar) Şerpuire. Cf. DDRF, DM.

— Pl. : *şerpuieli*.

— **Şerpui** + suf. *-eală*.

ŞERPUÍND, -Ă adj. (Rar) Şerpuitor. *Zboară cîntînd ale lor doine lungi şire de cocori, brîne şerpuinde.* ODOBESCU, S. III, 18. *O văd întorcîndu-se cu mişcarea şerpuindă a trupului ei lunguieţ.* SADOVEANU, O. XVIII, 497. *Se urcă turme sus la munte Pe şerpuindele cărări.* DEŞLIU, M. 21.

— Pl. : *şerpuinzi, -de*.

— V. **şerpui**.

ŞERPUÍRE s. f. (Adesea urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") Faptul de a şerpui ; sinuozitate, (rar) şerpuială, şerpuit[1]. *Ar fi lăsat pe seama picturei, sculpturei şi poeziei să ne reprezinte apusul soarelui, lumina lunei şi şerpuirea fulgerului.* FILIMON, O. II, 161, cf. CIHAC, I, 274 LM. *Vezi în depărtare şerpuirile Bistriţei şi satele împrăştiate pe poalele măgurilor.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 157, cf. id. S. A. III, 283, DDRF, ALEXI, W. *Vedeam pe şerpuirea albă în largul drumului de ţară Un om bătrîn.* GOGA, POEZII, 91. *Ar fi vrut să-i arate mai bine şerpuirea apei.* ARDELEANU, D. 134. *Rîul Teleorman e linie de hotar... rosti Grigore... indicînd cu mîna şerpuirea uşoară*

a văiei. REBREANU, R. I, 71. *Nu era decît o şerpuire de şanţ mai îngust.* CĂLINESCU, E. O. I, 106. *Am pornit-o... prin apă, urmînd toate zigzagurile şi toate şerpuirile şuvoiului.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 152. ◇ F i g. *Găseşte... expresia... intimă şi caldă, înmlădiată printr-o şerpuire a frazei.* VIANU, A. P. 200.

— Pl.: *şerpuiri.*

— V. **şerpui.**

ŞERPUÍT[1] s. n. (Rar) Şerpuire. Gf. DDRF. *Urcam în pas de voie şi fără grijă suişul... ce-şi furişa şerpuitu-i umbros sub taina neturburată a pădurilor.* HOGAŞ, DR. I, 261.

— V. **şerpui.**

ŞERPUÍT[2], -Ă adj. Şerpuitor. Cf. LM. *O cale şerpuită... înlocuise, sub roatele trăsurei, asprimea... înfelenitei şosele.* ODOBESCU, S. I, 337, cf. 165. *Susurul acestor izvoare o făceau să se uite galeş la ele şi-i plăcea să le vadă curgerea lor cea şerpuită.* ISPIRESCU, L. 18. *Rîul Tîrgului — şi răsfiră apele pe minunata sa albie, în făşii şerpuite.* DELAVRANCEA, T. 115. *Cînd timpul era frumos, o lua încetişor pe cărăruia şerpuită în curmezişul dealului.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 94. *O cărare lungă şi şerpuită.* SBIERA, F. S. 16, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Suim drumul şerpuit şi trecem pe platoul celeilalte regiuni.* SADOVEANU, O. X, 419, cf. XIII, 251, XVI, 25, ALR SN III h 860. ◇ F i g. *Vechile obiceiuri de şerpuită codeală.* ODOBESCU, S. III, 450. ◇ (Adverbial) *Chelnerii se strecurau şerpuit printre perechi.* C. PETRESCU, C. V. 311. *Cel gonit de Lupei fugea şerpuit prin mirişte.* SADOVEANU, O. VIII, 512.

— Pl.: *şerpuiţi, -te.*

— V. **şerpui.**

ŞERPUITÓR, -OÁRE adj. Care are cotituri, care şerpuieşte; sinuos, şerpuit[2], (rar) şerpuind, (învechit, rar) şerpitor. Cf. CIHAC, I, 274, LM. *Coborî scările pe cărarea cea şerpuitoare.* GANE, ap. CADE. *S-au făcut mlădioase, şerpuitoare alge, ori monstruoase balene.* ANGHEL, PR. 74. *Indivizii mai lungi execută şi mişcări şerpuitoare.* BABEŞ, O. A. I, 235, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Dete de un pîrîiaş limpede... şi şerpuitor.* BASSARABESCU, V. 141. *Sărise pe calul cel mărunt şi... îl făcu să zvîrnească într-un umblet iute şi şerpuitor.* SADOVEANU, O. X, 26. *Legarea firelor şerpuitoare cu cele de bătătură se poate face peste două fire la stînga.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 291. *Linia neagră şi şerpuitoare a căii ferate tăia... firul alb al şoselei.* CONTEMP. 1948, nr. 71, 7/1, cf. ARGHEZI, VERS. 723. *Discul pendulului era mare şi greu, ţinut de o baghetă şerpuitoare şi brodată.* CĂLINESCU, B. I. 14. *Caii mergeau acum la pas, ocolind pe şleaul şerpuitor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 538. *Noul parc... corespunde condiţiilor de aspect rustic, cu peluzele sale ample străbătute de alei şerpuitoare.* V. ROM. august 1963, 156. *Am urmărit unduirea şerpuitoare a Murăşului.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 187. ◇ F i g. *Stil plin de graţiile veacului XVIII, euritmic şi şerpuitor.* LOVINESCU, C. V, 14. *O fanfară lăutărească începe, cu răsuflet greu de doină şi cu fiuituri şerpuitoare de clarinet, un vals.* CAZIMIR, GR. 66.

— Pronunţat: *-pu-i-.* — Pl.: *şerpuitori, -oare.*

— **Şerpui** + suf. *-tor.*

ŞERPUITÚRĂ s. f. Fiecare dintre cotiturile unui drum, ale unui curs de apă etc.; sinuozitate. [Agricultorii] *ar trebui să caute care-i pricina şărpoiturilor şi a tufelor celor mai înalte de prin ogoare.* I. IONESCU, C. 38/28, cf. CIHAC, I, 274, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Veneau din depărtaţi codri corbii... înşirîndu-se pe toate şerpuiturile drumului.* CAMILAR, N. I, 222.

— Pronunţat: *-pu-i-.* — Pl.: *şerpuituri.* — Şi: (regional) **şărpoitúră** s. f.

— **Şerpui** + suf. *-tură.*

ŞERPULÉTE s. m. (Regional) Şerpişor **(1)**. *Măi băiete, numai ce aude zicînd şerpuletele, nu mă omorî.* ŞEZ. VI, 10.

— Pl.: *şerpuleţi.*

— **Şarpe** + suf. *-ulete.*

ŞERPULÉŢ s. m., s. n. **1.** S. m. Şerpişor **(1)**. Cf. CIHAC, I, 274, POLIZU, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. ◇ (În basme) *Şerpoaica... a început să ungă cu buruiana ce ţinea în gură un şerpuleţ ce era mort şi uscat întins pe pămînt... şi îndată şerpuleţul a început să se mişte.* POPESCU, B. IV, 18.

2. S. n. P. a n a l. (Prin Transilv.; la pl.) Şuviţe de păr[1] împletite, care se despart spre urechi formînd două semicercuri. Cf. MOLDOVAN, Ţ. N. 159.

3. S. n. (Prin Munt.; mai ales la pl.) Şir de flori mărunte şi dese la ie, fotă etc. Cf. UDRESCU, GL.

4. S. m. (Regional) Numele unei specii de miriapod *(Julus terresiris hungaricus)* (Răşinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 33.

— Pl.: **(1, 4)** *şerpuleţi,* **(2, 3)** *şerpuleţe.*

— **Şarpe** + suf. *-uleţ.*

ŞERPULÍŢĂ s. f. **1.** Şerpoaică **(1)**. Cf. CIHAC, I, 274, DDRF, PUŞCARIU, ET. WB. 137. *Şerpuliţă, Dinţi de criţă; Am un paloş de oţel, Lasă trupul tinerel.* ALECSANDRI, P. P. 11.

2. (Prin Munt.; mai ales la pl.) Şir de flori mărunte şi dese la ie, fotă etc. Cf. UDRESCU, GL. *O cămaşă numai şerpuliţe.* id. ib.

— Pl.: *şerpuliţe.*

— **Şarpe** + suf. *-uliţă.*

ŞERPÚN subst. v. **sărpun.**

ŞERPUNÉL[1] s. m. v. **şerpurel.**

ŞERPUNÉL[2] subst. v. **sărpunel.**

ŞERPURÉL s. m. Şerpişor **(1)**. Cf. CIHAC, I, 274, DDRF, JAHRESBER. VIII, 168, 195, 198, PUŞCARIU, ET. WB. *În fîntînă-o pietricică... Şi sub piatră-un şerpurel.* ALECSANDRI, P. P. 271, cf. BUGNARIU, N., CHEST. V 173/99.

— Pl.: *şerpurei.* — Şi: **şerpunél** s. m. JAHRESBER. VIII, 168.

— De la **şarpe.**

ŞERPUŞÓR s. m. Plantă erbacee cu ramuri drepte, cu frunze păroase şi ascuţite, dispuse în formă de evantai *(Lycopodium complanatum).* Cf. DL, DM, PANŢU, PL., BORZA, D. 103, 292, H VI 103.

— Pl.: *şerpuşori.*

— **Şarpe** + suf. *-uşor.*

ŞERTĂNEÁŢĂ s. f. v. **şerţeaţă.**

ŞERTEÁŢĂ s. f. **1.** (Olt.) Coccis (la om). Cf. CADE, PLOPŞOR, V. O. 14, CIAUŞANU, V. 201, PAŞCA, GL., LEXIC REG. 31, 47. ✦ P. e x t. (În forma *şertăneaţă*) Şale. V. ş a[3] **(II 2)**. Cf. CV 1949, nr. 9, 33.

2. (Prin Olt. şi nord-vestul Munt.; în forma *şelteaţă*) Tîrtiţă. *I-a rupt şelteaţa găinii, de aia merge aşa.* BOCEANU, GL., cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şerţeţe.* — Şi: **şertăneáţă** (CV 1949, nr. 9, 33, LEXIC REG. 47, UDRESCU, GL.), **şelteáţă** s. f.

— Cf. ş a[3].

ŞERUÍ[1] vb. IV. T r a n z. (Învechit, rar) A zugrăvi, a picta; a desena. *Mearsî roaba de-au arătat şeruind chipul* [bisericii] *pre pămînt.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 90[r]/32. *Şeruieşte cruce naintea dverniţelor besearicii.* id. MOL. 86, cf. DDRF. ✦ P. e x t. A descrie, a înfăţişa în scris. *Cu frumoase stihuri, biruinţa aceasta precum au fost o şeruiaşte.* CANTEMIR, HR. 202, cf. TDRG, SCRIBAN, D., DR. VII, 118.

— Prez. ind. : *şeruiesc*. — Şi : **şiruí** vb. IV.

— **Şar²** + suf. *-ui*. Cf. slavonul шарѣвати.

ŞERUÍ² vb. IV. Tranz. (În industria pielăriei; complementul indică piei) A curăţa de resturile de carne, înainte de tăbăcire. Cf. DM.

— Prez. ind. : *şeruiesc*.

— Din germ. **scharren**.

ŞERUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acţiunea de a şerui² şi rezultatul ei. Cf. LTR², DM.

— V. **şerui²**.

ŞERUITÓR s. m., s. n. **1.** S. m. Muncitor care rade resturile de carne de pe piei, înainte de tăbăcire. Cf. NOM. PROF. 45.

2. S. n. Cuţit întrebuinţat în tăbăcărie la răzuirea resturilor de carne de pe pieile jupuite. *Pe loc i-aş fi spintecat burta cu şeruitorul*. ARDELEANU, D. 212.

— Pronunţat: *-ru-i-*. — Pl. : **(1)** *şeruitori*, **(2)** *şeruitoare*.

— **Şerui²** + suf. *-tor*.

ŞERUITÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Pictură, tablou. *Dumnăzăiasca icoană... nestrămutată din şăruitură o ferică*. DOSOFTEI, V. S. [prefaţă] 1ᵛ/9, cf. TDRG, SCRIBAN, D. ✦ P. ext. Chip, înfăţişare, aspect. *Acestaş au sămănat cu sv*[i]*ntul Ioan Bogoslov la şeruitura trupului*. DOSOFTEI, V. S. decembrie 189ᵛ/3, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pronunţat : *-ru-i-*. — Pl. : *şeruituri*.

— **Şerui¹** + suf. *-tură*.

ŞERVĂNEÁ s. f. v. **şabana**.

ŞERVÉT s. n. **1.** Bucată de pînză, de obicei pătrată, special confecţionată, întrebuinţată la masă pentru ştersul¹ gurii şi al mîinilor; [învechit] servietă **(1)**. *Scoţînd năfrănile, servetele şi altă pînză, ce era pentru slujba measii şi a casii, le-au dat*. CANTEMIR, HR. 187, cf. MAN. GÖTT. 134. *20 şervete, 2 mese* (a. 1780). URICARIUL, XI, 249. *O masă... cu 12 şărvete* (a. 1796). IORGA, S. D. VIII, 33. *4 mease..., 6 serveturi* (a. 1814). id. ib. XII, 170, cf. POLIZU. *Pînza mesii şi şervetele erau de filaliu ţesute în casă*. NEGRUZZI, S. I, 151, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., ALECSANDRI, O. P. 269, CIHAC, II, 387, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Nici o pată de ou pe şervet, pe farfurie, pe cuţit*. HOGAŞ, DR. I, 177, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Trase după el un şervet* [de pe masă]. C. PETRESCU, Î. I, 13, cf. BRĂESCU, A. 254. *Urmă a zmulge din dulap şervetele şi tacîmurile*. SADOVEANU, O. XV, 56, cf. SCRIBAN, D. *O lingură şi un ... şervet, închise într-o cutie de atlaz*. ARGHEZI, C. J. 144. *Îl legă la gît cu un şervet înnodat la ceafă*. CĂLINESCU, E. O. II, 233. *Azvîrli şervetul de la gît*. CAMIL PETRESCU, O. III, 502. *Îşi şterse buzele cu şervetul*. STANCU, R. A. III, 389. *Mîncau cu sfîngăcie şi se ştergeau mereu cu şervetul la gură*. PAS, Z. I, 175. *Şi-a înnodat şervetul la ceafă*. VINEA, L. I, 126. ◇ (Rar) *Şervet de hîrtie* = bucată de hîrtie subţire (şi poroasă), special confecţionată, folosită ca şervet **(1)**. *Şervete de hîrtie... kgr lei 120*. NICA, L. VAM. 232. *Pe un şervet de hîrtie, Lucu trase cîteva linii cu creionul*. VINEA, L. I, 144.

2. (Mai ales în Mold., Munt. şi Olt.) Bucată dreptunghiulară de ţesătură din in, bumbac, borangic etc., adesea împodobită cu alesături, broderii sau franjuri, folosită mai ales la ştersul¹ mîinilor, al feţei sau al corpului (după spălare). V. prosop, ştergar **(1)**, ştergură¹ **(1)**, ştergător **(1)**, mînăştergură **(1)**, peşchir. *4 mîneşterguri de obraz, 4 şervete de ligheane* (a. 1780). URICARIUL, XI, 249. *Văzui pe gazdă cu şervetul pe mînă*. NEGRUZZI, S. I, 58, cf. POLIZU. *Adă un şervet de mă şterge*. ALECSANDRI, T. 747, cf. COSTINESCU. [Colacii] *se învelesc c-un şervet*. MARIAN, NA. 294, cf. CONV. LIT. XLII$_1$, 143, BARCIANU, ALEXI, W. [Se fac] *şervete pentru pus mămăliga... cînd o duc la munca cîmpului*. PAMFILE, I. C. 282. *Pe la ferestre... atîrnă în cuie şervete sau prosoape*. id. ib. 413. *Un gros şi mare şervet de cînepă*. HOGAŞ, DR. I, 118. *Şervete de borangic... desăvîrşeau podoaba pereţilor albi*. SADOVEANU, O. XI, 447. *Venea acasă cu coşurile goale, curate, cu şervete aşternute pe fund*. ARGHEZI, P. T. 118. *Pe colţul patului mama întinde un şervet*. STANCU, D. 144, cf. H II 132, III 20, IX 128, X 508, XII 174. *12 şervete de bumbac sau de fuior*. SEVASTOS, N. 47. *Şi ştergi di sudori C-on şărvit cu şăst flori*. ŞEZ. IV, 137, cf. VASILIU, C. 105, ALR I 1 956, ALR II 4 123, ALR SN II h 491. *Un şervit alb mai bun*. ALR SN IV MN h 1 225/682, cf. A V 15, 17, IX 1, LEXIC REG. 57. *De era cu calul murg, Îi da şervet de Cîmpulung*. BALADĂ, I, 408. *Şervet vărgat, pe Dunăre aruncat* (Şarpele). DELAVRANCEA, S. 237. ◇ Fig. *Şterg geamul albastru Cu şervetul norilor*. LESNEA, VERS. 143. ✦ Fig. (Argotic; ieşit din uz) Bancnotă de 500 de lei, cu circulaţie pe teritoriul ţării noastre în prima jumătate a secolului al XX-lea. Cf. BUL. FIL. IV, 153.

3. (Regional) Năframă **(I 1)**. Cf. ŞĂINEANU, D. U., com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

4. P. anal. (Regional) Pată albă pe botul calului (Stînceni—Topliţa). CHEST. I 61/169.

— Accentuat şi : *şérvet*. — Pl. : *şervete*. — Şi : (învechit) **servet** (accentul necunoscut; pl. şi *serveturi*), (regional) **şérvit**, **şărvăt** (com. din MOLDOVA), **şărvît**, **şărbăt** (ALR SN II MN h 491/574), **ştervet** (accentul necunoscut, H IX 128) s. n.

— Cf. pol. serweta, fr. serviette. — **Ştervet**: prin apropiere de *ştergar*.

ŞERVEŢÉL s. n. Diminutiv al lui şervet.

1. Cf. şervet **(1)**. Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 148, CADE. *Scosese feţele de masă şi şerveţelele cele mai albe*. C. PETRESCU, R. DR. 199. *Aruncă afară tot conţinutul unei cutii a bufetului ca să găsească un şerveţel mulţumitor*. CĂLINESCU, E. O. I, 275. *Stau la masă... toţi cu şerveţele pe după gît*. PAS, Z. I, 110. *S-au înfiinţat buluc la bucătărie. Unii cu şerveţele la gît*. VINEA, L. I, 283. ✦ Bucată de hîrtie subţire (şi poroasă), special confecţionată, folosită ca şerveţel **(1)**. DICŢ.

2. Cf. şervet **(2)**. *Şerveţel vărgat Peste mare aruncat* (Curcubeul). TEODORESCU, P. P. 225, cf. FUNDESCU, L. P. II, 155, GOROVEI, C. 123, PASCU, C. 205.

3. (Regional) Batistă (de buzunar) (Săcele—Braşov). ALR SN IV h 1 202/182.

4. (Prin Munt.; în construcţia) *D-a şerveţelu* = numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape. Cf. H IV 90.

— Pl. : *şerveţele*.

— **Şervet** + suf. *-el*.

ŞÉRVIT s. n. v. **şervet**.

ŞES, ŞEÁSĂ adj., subst. **I.** Adj. **1.** (Popular; despre suprafeţe de pămînt) Plan, neted, drept. *Aflară un pămînt şes... şi acolo lăcuiră*. PALIA (1581), 45/1. *Pînă la aceşti tătari iaste locul şăs şi pămînt ales*. HERODOT (1645), 216. *Pogorî cu ei, stătu în loc şăs*. N. TEST. (1648), 74ʳ/25, cf. MARDARIE, L. 223. *Slujitoriu... vîrtejindu-să de de-afara locului şes*. DOSOFTEI, V. S. septembrie 3ʳ/15. *Va trăi... la pustiiu în pămîntul cel şăs*. BIBLIA (1688), 129¹/21. *Au ieşit la un loc şes, unde era nişte sate foarte frumoase*. MINEIUL (1776), 28ᵛ²/2. [Dunărea] *puţin mai nainte de oraş nu curge pe loc şeş, ci pintră 2 munţi*. GOLESCU, Î. 111, cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 273. [Pămîntul] *din lat şi şes ce era să hie, s-a scovîrdat*. JIPESCU, ap. GCR II, 261. *Cîmpia şeaţă se lungeşte pînă în poalele munţilor*. ODOBESCU, S. I, 63. *Pe-a lui maluri gălbii, şesе, stuful creşte din adînc*. EMINESCU, O. I, 43. *Ajungea pe cîte un piept de munte şes*. ISPIRESCU, L. 56, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

Întinsori de iarbă cu prea puține părți șese. ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Trupele cele multe campau... pe solul șes și uscat.* ARGHEZI, P. T. 42. *Mai cît colea, pe locul șeț, Curgea, ca șarpe, un rîuleț.* TEODORESCU, P. P. 111. *Au picat în coarnele unui țap care păștea pe un cîmp șes.* SBIERA, P. 166. *Poiană, un loc limpede, așa șeț, între păduri.* ALR II 2 484/192, cf. ALR SN III h 815, h 817. ✦ (Învechit, rar; despre obiecte) Plat. *Un fel de barcă, largă și șeață, ...ne transportă la Cladova.* BOLINTINEANU, ap. CADE.

2. (Geom.; învechit, rar; în forma *șeț*; în sintagma) *Triunghi șeț* = triunghi plan. *Trigonometria sau meșteșugul dezlegării triunghiurilor șețe.* AAT 66[r]/4.

II. S. n. **1.** Întindere vastă de pămînt, fără accidente însemnate de relief, situată la mică altitudine, cîmpie; suprafață plană de pămînt situată într-o depresiune, (regional) zăpodie; cîmp. V. pustă, șestină[1] **(I 1).** *Șesurile mulți-vor grîulu.* PSALT. HUR. 53[v]/9. *Văile (șesul H) fsatelor măsur.* PSALT. 114, cf. D. BOGDAN, GL. 107. [Soarele] *lumineadză... șesurile și văile* (a. 1645). GCR I, 114/23. *Au dat de o hiară ce se chiamă buor și după multă goană... o au scos la șesul apei Moldovei.* URECHE, L. 60. *Aflînd un loc cu șes de pajiște descălecară.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118[v]/21. *Veniră cu oști într-ajutor, ieșind... în șesul Diiului.* ANON. CANTAC., CM I, 131. *Isus Navi... au zis: să ste soarile către Gavaon și luna pre șăsuri* (cca 1750). GCR II, 62/17. *Armenii au... o mănăstire, ce este într-un frumos șes, udat de multe ape.* AMFILOHIE, G. 29/1. *Ieșind afară din cetate într-un șes, i-au arătat locul* (a. 1812). GCR II, 209/25, cf. DRLU, LB. *Au pierdut din urmă cu totul a lor fiară, Ascunsă-n selbă deasă din șesele deschise.* HELIADE, O. I, 306. *Au socotit să-ș afle scăparea către un șăs întins ce era acolo aproape.* DRĂGHICI, R. 112/4. *Fridec, tîrg despărțit în două, o parte pe un deal și alta pe șăs.* KOGĂLNICEANU, S. 9. *Șesurile Tîrnăvilor și a Murășului au o față cu totul desfătăcioasă.* GT (1839), 109[2]/10, cf. DONICI, F. I, 14/10, ISER. *Țara Munteneasc̆ă (numită astfel în glumă, căci cea mai mare parte din ea nu este decît un șes) au avut asemenea hoți.* RUSSO, S. 176, cf. POLIZU, NEGRUZZI, S. I, 118, PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 273, LM. *Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri.* EMINESCU, O. I, 201. *Șesul neundoiat al Bărăganului.* CARAGILE, O. III, 17. *Iarba pe tot șesul de cosit e gata.* MACEDONSKI, O. I, 187, cf. DDRF. *O dungă de soare s-arată Și-i crește pe șesuri lucirea.* COȘBUC, P. II, 9, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Nu mai sînt șesuri neîcde în țară.* GOGA, POEZII, 322, cf. TDRG. *Șesul se strîmta tot mai mult, dealuri se înălțau tot mai dese.* AGÎRBICEANU, A. 46. *Nimic parcă nu se clintea în imensitatea aceea a șesului.* BUJOR, S. 169, cf. HOGAȘ, DR. I, 105. *La ferestruia dinspre șes am așteptat soarele.* G. PETRESCU, S. 9, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Din vîrful munților vedeai șesul spre care mergeai tulind la vale.* PUȘCARIU, L.R.I, 163. *A adus brazii cărora... nu le mergea prea bine în regiunea aceasta de șes.* REBREANU, R. I, 79. *Oierii... trec de la munte la șesuri.* SADOVEANU, O. XIII, 731, cf. ENC. AGR., BL VI, 161, 204, SCRIBAN, D., I. BARBU, O. 95, DR. XI, 125, CĂLINESCU, I. 6. *Este mereu șes, plin de zăvoaie și de ochiuri de lac.* CAMIL PETRESCU, O. III, 465. *Ieșiră din regiunea de șes unde nimeni nu avea nevoie de porumb.* PREDA, M. 68. *Tu urci din șesuri, din orașe vii, Și-n suflet porți neliniști citadine.* LABIȘ, P. 93. *Oile erau... pe locul de pășune, pe șăst.* VUIA, PĂST. 27. *Să văd norii fulgerînd Ierbulița-n șesuri dînd.* ALECSANDRI, P. P. 287, cf. H III 228, XV 149. *În șesul Scăienilor,... Mihnea Vodă cel vestit Cu-a lui oaste-a tăbărît.* POP., ap. GCR II, 300. *Foaie verde de pe șes, Nu pot, neică, ca să ies.* TEODORESCU, P. P. 310. *Cîndu-mi vine dor de mers, Merg pe deal ca și pe șes.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 221. *Cînd cocosîrcii stau pe șes, are să fie cald.* ȘEZ. IV, 119. *De s-ar face dealul șăs Și valea bună de mers.* HODOȘ, P. P. 105, cf. CĂTANĂ, B. 161. *Pădurea li se rărea Și la șes ele-mi ieșea.* PĂSCULESCU, L. P. 166, cf. CIAUȘANU, V. 201, ALR I 407, ALR II 5 058, 5 061/537, 551, 928, ALR SN III h 817, A I 12. *Să-mi ari holdele din șes, Un' se face grîul des.* BALADE, II, 363.

2. (Popular) Platou (pe munte sau pe deal). *Pre culmea muntelui aflarăm un șes foarte vast.* LM, cf. CIAUȘANU, V. 201, CHEST. IV 87/68, ALR SN III h 815, A V 29, VI 26.

3. (Învechit, rar) Suprafață plană. *În umbra pădurilor, pă șăsul mărilor.* MARCOVICI, D. 197/26. *Purtau ișlic tot atît de umflat, dar sfera nu era întreagă, era tăiată neted orizontal,... iar pe acel șes era întins un fund de postav.* GHICA, S. 500.

III. Subst. (Învechit, rar) Parte a corpului patrupedelor, cuprinsă între șolduri[1] și coaste. *La un period mai înaintat al boalei..., cînd pune cineva mîna pe pielea spatelui și a lombelor (cărnurile de pe șes), se simte... o scuturătiune.* I. IONESCU, D. 483.

— Pl.: **(I)** *șeși, -se,* **(II)** *șesuri* și (învechit) *șesure, șese.* — Și: (regional) **șesc** (CHEST. IV 87/174/f, LEXIC REG. 94) s. n., **șest** adj., s. n., **șéstru** (CONV. LIT. XXXIX, 1130, L. ROM. 1968, 64), **șeș** (ALR II/53, 64) s. n., **șeț, șeáță** adj., subst., **șez** (CUV. D. BĂTR. I, 304, BUL. FIL. V, 338, ALR SN III h 815/682, h 817/682) adj., s. n.

— Lat. **sessus, -a, -um** (part. al lui *sedere* „a ședea").

ȘESÁR s. m. Carte de joc marcată cu numărul șase **(I 1),** care are șase puncte; șase **(III 3).** Cf. IORDAN, L.R.A. 161.

— Pl.: *șesari.*

— **Șase** + suf. *-ar.*

ȘÉSĂSPRE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘÉSĂSPRECE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘESC s. n. v. **șes.**

ȘÉSE num. card. v. **șase.**

ȘÉSELEA, ȘÉSEA num. ord. v. **șaselea.**

ȘESELIÓN s. n. (Rar) Număr egal cu un bilion de trilioane. *Numirile perioadelor sînt, începînd totdeauna de la dreapta: ... milion, bilion, trilion... șesălion.* ASACHI, E. I, 5/12.

— Pronunțat: *-li-on.* — Pl.: *șeselioane.*

— De la **șase,** după fr. *sextillion.*

ȘESELUNIE s. f. v. **șaselunie.**

ȘESENÁL adj. (În sintagma) *Plan șesenal* (și substantivat, n.) = plan economic de stat pentru o perioadă de șase ani; perioada de timp corespunzătoare. *Planul șesenal de dezvoltare a economiei ne oferă posibilități mari de afirmare în toate domeniile.* GL 1961, nr. 368, 3/5. *În cursul șesenalului ritmul mediu anual de creștere a producției industriale globale va fi de circă 13 la sută.* CF 1961, 18. *În anii șesenalului toate regiunile țării... au făcut pași însemnați înainte.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 686. *Într-un singur șesenal, Suceava și-a format un profil industrial propriu.* ib. 1966, nr. 7 054.

— Pl.: *șesenale.*

— De la **șase,** prin analogie cu *cincinal.*

ȘÉSEPREZECELEA, -CEA num. ord. v. **șaisprezecelea.**

ȘÉSESPREZECE num. card. v. **șaisprezece.**

ȘÉSESPREZECELEA, -CEA num. ord. v. **șaisprezecelea.**

ȘESEZÉCI num. card. v. **șaizeci.**

ȘESÍME[1] s. f. Număr egal cu a șasea parte dintr-o unitate; a șasea parte dintr-un întreg. Cf. LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 142. *O șesime din întinsele cîmpii erau prea puțin lucrate.* N. A. BOGDAN, C. M. 114, cf. CADE. *Societățile streine posedă cinci*

şesimi din rezervele actuale. C. PETRESCU, A. 412, cf. SCRIBAN, D. *Revoluţia Socialistă din Octombrie... a biruit pe o şesime a pămîntului.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 9/5.

— Pl.: *şesimi.*

— Şase + suf. *-ime.*

ŞESÍME[2] s. f. **1.** (În dicţionarele din trecut) Cîmpie vastă. Cf. LB, ISER, CIHAC, I, 273, LM, BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Învechit, rar; în forma *şăţime)* Însuşirea de a fi plan, neted, drept. Cf. VALIAN, V.

— Pl.: **(I)** *şesimi.* — Şi: (învechit, rar) **şezíme** (ALEXI, W.), **şăţíme** (VALIAN, V.) s. f.

— Şes + suf. *-ime.*

ŞESÓS, -OÁSĂ adj. (Rar; despre suprafeţe de pămînt) Plan, neted, drept. *Teritoriul... e şesos.* ENC. ROM. III, 1 151. *Ţinutul şesos (pusta) se întinde... pînă la Tisa.* MOLIN, R. B. 286. *Locuri şcsoasă.* TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: *şesoşi, -oase.*

— Şes + suf. *-os.*

ŞÉSPRĂZECE num. card. v. şaisprezece.

ŞEST[1] adj., s. n. v. şes.

ŞEST[2] interj., s. m. sg. (Argotic) **1.** Interj. (Adesea pronunţat cu „e" prelungit) Cuvînt folosit pentru a semnala apropierea unei (sau a unor) persoane faţă de care se cere precauţie, care reprezintă un pericol; (argotic) şase **(II).** *Gardistul, chemat de fete, scoase fignalul. — Şeeest! făcu un nene. Curcanul.* BUL. FIL. II, 209, cf. GR. S. VII, 125, IORDAN, STIL. 372, BL VI, 170, IX, 105. ✦ (Substantivat; în loc. adv.) **Pe şest** = pe furiş; în mod fraudulos. Cf. BUL. FIL. II, 207, BL IV, 115. *Să-i dai pe şest, să nu te vadă cineva.* UDRESCU, GL.

2. S. m. sg. Răufăcător care stă la pîndă pentru a-şi avertiza tovarăşii la apropierea unui pericol. *Şestul, cînd a genit fraierul că vine, a întins-o şi s-a topit.* BUL. FIL. II, 207, cf. IV, 194. *A pune şest la pont.* GR. S. VII, 125.

— Din rus. **шесть.** Cf. BL IX, 105.

ŞESTÁC s. m. v. şuştac.

ŞÉSTINĂ[1] s. f. **I.** (Regional) **1.** Şes **(II 1);** tăpşan. *Era plină larga şestină a Eghiptului, unde se număra păn la doaozcci şi doao de mii de cetăţi.* MAIOR, T. 30/26. *Aleargă într-un suflet la neagra adunare Ce era pe o şeştină largă.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 116, cf. CONV. LIT. XXXIX, 1 136, DR. VI, 310, CADE, DR. X, 108, H XI 322. *Poiana Mărului... e o şestină cam prăvălatică spre răsărit.* MARIAN, T. 5. *Seştină mîndră de brazi, N-am bărbat, numai năcaz, Seştină mîndră de stlhă, N-am bărbat, numai ostndă.* REV. CRIT. IV, 339, cf. CANDREA, Ţ. O. 52, VÎRCOL, M. 88, GR. BĂN., PAŞCA, GL., COMAN, GL., ALR SN III h 817/27, LEXIC REG. 15, TEAHA, C. N. 107. ✦ Loc mocirlos. Cf. CHEST. II 73/92, 278, A V 15, LEXIC REG. II, 63, UDRESCU, GL.

2. Platou (pe munte sau pe deal). Cf. DM, CHEST. IV 87/264, GLOSAR REG.

II. (Prin sudul Olt.; în forma *şaştină)* Podină, platformă plutitoare pe care se instalează moara de apă. Cf. H XI 247, XII 261. *Dunărea unde-o trecea? Pe la moara lui Mola, Că i-a luat şaştina Ca să treacă Dunărea.* PĂSCULESCU, L.P. 247, cf. ALR II 6 736/886, 6 746/886.

— Pl.: *şestine.* — Şi: **şéştină, şáştină** (pl. şi *şaştini* COMAN, GL.), **şíştină** (CHEST. II 73/278), **séştină** s. f.

— Şest[1] + suf. *-ştină* (prin haplologie).

ŞÉSTINĂ[2] s. f. (Regional) Lemn încovoiat şi lătăreţ care se aşază sub roata joagărului, pentru a împiedica oprirea prundişului sub aceasta. Cf. DAMÉ, T. 176, PAMFILE, I. C. 112, ŞĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: *şestine* şi *şestini.*

— Etimologia necunoscută. Cf. rus. **шест** „prăjină".

ŞESTOÁRE s. f. v. şezător.

ŞÉSTRU s. n. v. şes.

ŞESUÍ vb. IV. Refl. unipers. (Rar) A deveni plan, neted; a lua formă de şes **(II 1).** *Povîrnişuri... se destind, şesuindu-se.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind. pers. 3 sg.: *şesuieşte.*

— Şes + suf. *-ui.*

ŞESURÉLE s. n. pl. (În poezia populară) Diminutiv al lui şesuri. V. şes **(II 1).** *Vino, puică,... Să mă cauţi pe şesurele, Pintre cele morminţele.* SEVASTOS, C. 268. *Colo jos pe şesurele, Acolo-s căşile mele.* CĂTANĂ, B. 161. *Să ştii, maică, c-am murit... Să te iei pe şăsurele, Pînă-i da de morminţele.* ŞEZ. V, 64.

— Şesuri (pl. lui *şes)* + suf. *-el.*

ŞESZÁCI num. card. v. şaizeci.

ŞEŞ[1] s. m. v. şoş.

ŞEŞ[2] s. m. v. şes.

ŞEŞ[3] subst. (Bot.; regional) Pipirig (Roşia—Beiuş). ALR SN III h 637/310.

— Pl.: ?

— Din magh. sás.

ŞEŞ-BEŞ subst. (Turcism învechit) Table. V. tablă. *Jocurile... în trictrac (tavle sau şeş-beş)... au fost destul de răspîndite în oraşe.* ŞIO I, 218, cf. II_2, 162.

— Accentul necunoscut.

— Din tc. **şeşbeş.**

ŞEŞC subst. v. şişcă[2].

ŞEŞCALĂU s. n. v. şişcalău.

ŞEŞI adv. v. aşaşi.

ŞEŞÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre fîn sau iarbă) Amestecat cu rogoz (Voivozi—Şimleu Silvaniei). Cf. ALR II 5 247/325.

— Şeş[3] + suf. *-os.*

ŞEŞTĂRĂU s. n. (Regional; glumeţ; mai ales la pl.) Picior **(I 1)** lung (Mătău—Cîmpulung). COMAN, GL. *Dă-ţi şeştăraili-ncolo!* id. ib.

— Pl.: *şeştăraie.*

— Cf. şistar[2].

ŞÉŞTIN, -Ă adj. (Regional; despre suprafeţe de pămînt) Plan, neted, drept (Glimboca—Caransebeş). Cf. ALR SN III h 815/27.

— Pl.: *şeştini, -e.*

— De la şest[1]. Cf. şestină[1].

ŞEŞTINĂ[1] s. f. (Regional) Coliba strungii în care se mulg oile (Şoimuş—Beiuş). CHEST. V 53/85.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞÉŞTINĂ[2] s. f. v. şestină[1].

ŞETÁN subst. (Regional) Buştean (Ciubăncuţa—Dej). COMAN, GL.

— Pl.: ?

— Cf. germ. Scheit.

ŞETRÁNCĂ s. f. v. şatrancă.

ŞETRÁNGI subst. pl. v. şatrancă.

ȘETRĂNCÚȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui șetrancă. V. șatrancă **(2)** (Săcele). Cf. MOROIANU, S. 34. *Pe cap îmbrobodită frumos cu marămă de borangic cu floarea crinului, cu șetranca ori șetrăncuța la cele două căpătîie.* id. ib.

— Pl.: *șetrăncuțe.*

— **Șetrancă** + suf. *-uță.*

ȘETÚLCĂ s. f. v. **scatulcă.**

ȘEȚ[1] s. n. v. **ieț.**

ȘEȚ[2] subst. (Prin nordul Dobr.) Împletitură de nuiele care formează fundul lesei de prins pește. Cf. ANTIPA, P. 607. ◇ *Gulerul șefului* v. guler.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘEȚ[3], ȘEĂȚĂ adj., subst. v. **șes.**

ȘEU interj. (Regional) Strigăt cu care se alungă găinile (Cîlnic—Sebeș). Cf. A II 12.

— Onomatopee.

ȘEUÁȘ, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Și substantivat) (Cal) care poartă șa[3] **(1 1)**. *M-am hotărît să desham și eu pe celalalt șăuaș.* GHICA, S. 244. *Și-mi apuc hățurile în mîna stîngă și m-arunc pe șăuaș.* ALECSANDRI, T. 52, cf. ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Regional; despre cai) Cu spinarea curbată în jos (Epureni—Iași). GLOSAR REG.

2. S. n. (Prin Mold.) Partea dinapoi a șelei[3] **(I 1)**. Cf. SCRIBAN, D.

3. S. n. (Regional) Spinare (la cal). Cf. DAMÉ, T. 49, PASCU, S. 349, DR. V, 274.

— Pl.: *șeuași, -oase.*

— **Șa[3]** + suf. *-aș.*

ȘEULÍȚĂ s. f. (În poezia populară) Șeluță. Cf. TDRG, PASCU, S. 260, CADE. *Șeulița lui, Falca zmeului.* TEODORESCU, P. P. 92. *Șeulița lui, Țasta zmeului.* ȘEZ. I, 113. *Șăuliță că-i lua, Ibîncile c-așternea, Șaua căpătîi punea.* MAT. FOLK. 39, cf. RĂDULESCU-CODIN, L. 21, MATEESCU, B. 115. *Șăulița leului Este o falcă, mări de zmeu.* PĂSCULESCU, L. P. 179, cf. I. CR. IV, 201.

— Pronunțat: *șe-u-.* — Pl.: *șeulițe.*

— **Șa[3]** + suf. *-uliță.*

ȘEUȘOÁRĂ s. f. (Într-o poezie populară) Șeluță. Cf. PASCU, S. 167. *Șeușoara lui, Două fălci de zmeu.* PĂSCULESCU, L. P. 62.

— Pronunțat: *șe-u-.* — Pl.: *șeușoare.*

— **Șa[3]** + suf. *-ușoară.*

ȘEÚȚĂ s. f. v. **șeluță.**

ȘEVALÉT s. n. Suport de lemn, de obicei cu trei picioare, pe care pictorul sau desenatorul fixează cartonul, pînza sau planșa cînd lucrează. *În fața minții îi apăru atelierul... cu șevaletele vîrîte unele în altele.* ARDELEANU, U. D. 84, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Eu mă așez la șevalet și pictez.* C. PETRESCU, O. P. I, 43. *A început a aduce acolo oameni cu palete și șevaleturi.* SADOVEANU, O. X, 419, cf. SCRIBAN, D. *Privea îndelung cu binoclul de aur un tablou așezat... pe un șevalet.* CAMIL PETRESCU, O. III, 89. *Sări în fața șevaletului și acoperi pînza cu o perdea.* V. ROM. octombrie 1954, 114. *Pictorul, înfățișat în fața șevaletului,... captează interesul privitorului.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 3/4. *Pe șevaletul pictorului stă o lucrare abia începută.* L 1965, nr. 17, 10/2. *O întrerupere a lucrului la șevalet.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 7/4. ◇ *Pictură de șevalet* = pictură pe panou mobil cu suport din pînză, lemn sau carton. M. D. ENC.

— Pl.: *șevalete* și *șevaleturi.*

— Din fr. **chevalet.**

ȘEVALIÉRĂ s. f. (Franțuzism rar) Inel cu sigiliu. DN[2].

— Pronunțat: *-li-e-.* — Pl.: *șevaliere.*

— Din fr. **chevalière.**

ȘEVELÚRĂ s. f. (Franțuzism învechit, rar) Părul[1] de pe capul omului. *Neagra-ți șevelură.* BOLLIAC, în CONTRIBUȚII, I, 99, cf. COSTINESCU, 480.

— Pl.: ?

— Din fr. **chevelure.**

ȘÉVER s. n. (Tehn.) Unealtă în formă de disc, cremalieră sau melc, confecționată din oțel aliat, folosită la șeveruire. Cf. LTR[2], DP, DER.

— Pl.: *șevere.*

— Din rus. **шевер**, engl. **shaver.**

ȘEVERUÍ vb. IV. Tranz. (Tehn.; complementul indică roți dințate necălite) A supune șeveruirii. Cf. LTR[2] XVII, 21, M. D. ENC.

— Prez. ind.: *șeveruiesc.*

— **Șever** + suf. *-ui.*

ȘEVERUÍRE s. f. (Tehn.) Operație de supernetezire a flancurilor dinților roților dințate necălite, prin răzuire mecanizată. Cf. LTR[2], DP. *Ca rezultat al șeveruirii, suprafețele prelucrate devin foarte netede.* DER IV, 580.

— Pl.: *șeveruiri.*

— V. **șeverui.**

ȘEVIÓT s. n. **1.** Stofă țesută din lînă (de oi din rasa șeviot **2)** sau din amestec de lînă cu fibre sintetice, de obicei cu urzeala în diagonală. Cf. ENC. ROM. I, 801, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nu aveam decît o bluză de șeviot verde.* CAMIL PETRESCU, U. N. 222. *Pantalonul de șeviot alb.* C. PETRESCU, Î. II, 255. *Purta un costum de șeviot negru.* VINEA, L. I, 68, cf. LTR[2], DM, DN[2].

2. Rasă de oi cu lînă fină, originară din Scoția. Cf. ENC. AGR. II, 48. *Pentru lîna provenită de la speciile de oi încrucișate (cheviot, țigaie, spanca etc.) este mai indicată... carda dublă (cu tambur).* IONESCU-MUSCEL, FIL. 462, cf. LTR[2], DM, DN[2].

— Scris și: (după fr. sau germ.) *cheviot.* — Pronunțat: *-vi-ot.*

— Din fr. **cheviotte**, germ. **Schewiot, Cheviot.**

ȘEVRÉT subst. (În industria pielăriei) Piele de ovine prelucrată, asemănătoare cu șevroul. Cf. NOM. MIN. I, 380, CV 1951, nr. 5, 23, LTR[2] IV, 242.

— Scris și: (după germ.) *chevrette.* LTR[2]. — Pl.: ? — Și: **șevrétă** s. f. LTR[2] IV, 243.

— Din germ. **Chevrette.** Cf. fr. chevrette „căpriță".

ȘEVRÉTĂ[1] s. f. (Franțuzism rar) Căpriță. Cf. DN[2].

— Pl.: *șevrete.*

— Din fr. **chevrette.**

ȘEVRÉTĂ[2] s. f. v. **șevret.**

ȘEVRÓ s.n. Piele fină de caprine sau, rar, de ovine, din care se confecționează articole de marochinărie sau de încălțăminte. *O franțușcă cu ochelari și cu ciubotele de șevro.* HOGAȘ, DR. II, 61, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ghetele de șevrou mi-au devenit ca niște bandaje de noroi.* CAMIL PETRESCU, U. N. 388, cf. NOM. MIN. I, 380, LTR[2] IV, 242, SCL 1960, 41.

— Scris și: (după fr.) *chevreau.* LTR[2]. — Pl.: *șevrouri.* — Și: **șevróu,** (regional) **javrău** (com. din ORBENI—ADJUD) s. n.

— Din fr. **chevreau.** — **Javrău:** prin etimologie populară, după *javră.*

ȘEVRÓN s. n. (Franțuzism învechit, rar) **1.** Epolet. Cf. ENC. ROM. I, 801.

2. Căprior (pentru construcții). Cf. NOM. PROF. 30.

— Scris și: (după fr.) *chevron*. ENC. ROM. — Pl.: *șevroane*.

— Din fr. **chevron**.

ȘEVROTÍNĂ s. f. (Rar) Glonț de calibru mic, folosit la vînătoare de căprioare, de mistreți etc. Cf. STOICA, VÎN. 23.

— Pl.: *șevrotine*.

— Din fr. **chevrotine**.

ȘEVRÓU s. n. v. **șevro**.

ȘEZ[1] adj., s. n. v. **șes**.

ȘEZ[2] s. n. (Regional) Ocol pentru vite folosit în timpul verii. V. z ă c ă t o a r e (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl.: ?

— Postverbal de la **ședea**.

ȘEZ[3] subst. (Învechit, rar) **1.** Sediu, reședință. *Cetățile... sînt alternativ șezul guvernului republicei confederate*. LAURIAN, M. IV, 47/26.

2. Focar (al unei boli). *Boalele suprafățiale... își au șezul îndată sub epidermă*. MAN. SĂNĂT. 219/8.

— Pl.: ?

— De la **ședea**, după lat. *sedes*, fr. *siège*.

ȘEZĂRE s. f. **1.** (Prin Ban.) Astîmpăr, liniște. *Cine l-a fermecat? Două fete din Bănat, N-are stare nici șăzare, Ca Dunărea cînd e mare*. EPURE, P. 72.

II. (Regional) ,,Proptea de la oiște" (Sîrbova—Buziaș). L. COSTIN, GR. BĂN. 192.

— Pl.: ?

— **Ședea** + suf. *-are* (ca în *crezare, pierzare, vînzare* etc.).

ȘEZÁTĂ s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) Fiecare dintre stîlpii verticali care sprijină streașina casei. Cf. CHEST. II 119/384, 386, 271/386, TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: *șezăți*.

— Cf. ș e d e a.

ȘEZĂMÍNT[1] s. n. (Învechit) **1.** Ședere **(1)**; oprire **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *[Î]l scotea Cu tulpina din pămînt, Să-i fie de șezămînt*. TEODORESCU, P. P. 503. ✦ (În l o c. a d j.) **Cu șezămînt** = stabil, sigur. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. **Fără șezămînt** = instabil, nesigur. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

2. Domiciliu; reședință. *34 de catolici... șăd cu șăzămîntul lor în orașul domniei meale* (a. 1731). IORGA, S. D. I, 289, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *șezăminte*.

— **Ședea** + suf. *-ămînt*.

ȘEZĂMÍNT[2] s. n. (Învechit, rar) Sediment. *Șezămîntul, adică stratul bălților, a gropilor*. ÎNV. VIN. 33/17, cf. 69/18. *Trecînd doaosprezăce sau optsprezăce ore (ceasuri) mustul de pre șezămînt să se toarne și prin doao pînze să se străcure*. DZ 15/2, cf. BARONZI, în L. ROM. 1964, 257.

— Pl.: ?

— De la **ședea**, după lat. *sedimentum*, fr. *sédiment*.

ȘEZĂTÓR, -OÁRE adj., subst. **I. 1.** Adj. (Învechit; și substantivat) (Persoană) care șade, care este așezată (pe ceva). *Văzui un șezătoriu pre nuor luminat și-mi veni glas zicînd: scoală, Anail*. DOSOFTEI, V. S. octombrie 82[v]/7, cf. DRLU, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 273, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE.

2. Subst. (Prin Mold. și Bucov.) Scîndură fixată între tălpile războiului, pe care șade țesătoarea cînd țese. V. ș e z u t **(I 2)**. *Baba lua banii înainte și n-avea vreme să să mai urnească de pe șezătorul războiului*. SĂM. I_2, 219, cf. com. MARIAN.

3. S. f. (Regional) Așternutul de sub șa[3] **(I 1)** (Unirea—Călărași). ALR I 1 119/980.

4. S. f. (Regional; în forma *șazatoare*) Loc unde se odihnesc vitele la amiază, cînd sînt la pășune (Scărișoara—Abrud). ALR SN II h 318/95.

II. Adj. **1.** (Învechit; de obicei în legătură cu verbele ,,a fi", ,,a se afla") Stabilit, domiciliat (într-un loc); viețuitor, trăitor (într-un loc). [Brașovenii] *șăzători cu case. (Să fie scutiți) de bir sluj(i)toresc* (a. 1701). IORGA, S. D. V, 349. *Noi toți negufitorii,... carii pre unde să află șăzători..., dăm legătura noastră* (a. 1703). id. ib. XII, 11. *Fiind domnul și a doao zi șăzător acolea, venit-au și serascheriul*. R. GRECEANU, CM II, 50. *Iobaci care au fost șăzători la moșie s-au făcut moștenitori* (a. 1768). IORGA, S. D. XII, 226. *Feciorii de negustori neînsurați cari... vor fi șezători în casă cu părinții lor să nu se supere de dajdie* (a. 1783). N. A. BOGDAN, C. M. 78. *După voia me este șăzător lîngă d[umnea] v[oastră]* (cca 1800). GCR II, 180/9. [Cinovnicilor] *li să vor plăti... cîtă vreme să vor afla șăzători printr-aceste schele* (a. 1832). DOC. EC. 498. *Anton Furcă... s-au aflat șăzător în orașul Slatinii*. CR (1832), 68[2]/2, cf. POLIZU. *Sînt membri ai acestei asociații toți românii șezători în orice parte de loc*. ap. GHICA, A. 798, cf. CIHAC, I, 273. *Oștire ce se afla șezătoare la Argeș*. ODOBESCU, S. I, 93. *Povestit de tata, șezător în București*. ISPIRESCU, L. 10, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, ȘEZ. VIII, 43. ✧ (Substantivat) *Lazar era unul den șezători cu nusul*. CORESI, EV. 102. *El, aflîndu-să numai un șezători acolo, pentru a sa odihnă, nu are trebuință a să amesteca la pricinile moșii* (a. 1812). IORGA, S. D. VI, 176.

2. (Învechit) Sedentar. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 273, DDRF. ✧ (Despre abstracte) *Stricarea stomahului...* [se face] *din viețuire șăzătoare, fără umblet*. PISCUPESCU, O. 193/12. *Strădaniile cele șezătoare ale învățatului... pricinuiesc adesea vătămare sănătății*. MARCOVICI, D. 210/8.

3. (Regional; în sintagma) *Piatră șezătoare* = piatra fixă din sistemul celor două roți ale morii. *Piatra alergătoare se află dasupra pietrei șezătoare sau zăcătoare și împreună amîndouă pietrele sînt așezate într-un cerc de lemn numit veșcă*. ap. HEM 838, cf. 837, TDRG.

III. S. f. Adunare restrînsă organizată de săteni (în serile de iarnă), pentru a lucra și a petrece în același timp, spunînd povești, glume etc.; (regional) furcărie, habă, habără. V. c l a c ă. Cf. ANON. CAR. *Am ținut șăzătoare un dărab de vreme* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 206, cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 119. *Poveștile frumoase ce se spun la șezătoare*. ALECSANDRI, POEZII, 80, cf. CIHAC, I, 273. *Sînt povești bune la șezătoare, seara*. JIPESCU, ap. GCR II, 262. *Dragi-mi erau șăzătorile, clăcile, horile și toate petrecerile din sat*. CREANGĂ, A. 118. *Acolo, la șăzătoare,... se strînseră toți de vorbea la verzi și uscate*. ISPIRESCU, L. 67, cf. DDRF. *Le-a țesut cu mîna ei, la șezători în serile lungi de toamnă, la un loc cu celelalte fete*. PĂUN-PINCIO, P. 117. *Veni-vei iar... să salți în hori Și să asculți în șezători povești*. NECULUȚĂ, Ț. D. 101. *Și la clacă și la nunți Și la glume-n șezătoare Numai eu să nu fiu oare?* COȘBUC, P. II, 170, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Drăguța mea de la podmol, Din nopțile cu șezători, Și-a pironit ochii-n pămînt*. GOGA, C. P. 78, cf. TDRG. *Singurile prilejuri de adunări și petreceri* [sînt] *... șezătorile, furcăriile sau clăcile de noapte*. PAMFILE, CR. 1. *În șezătoarele noastre țărănești... nevestele torc, babele împletesc, fetele coasă sau deapănă ață sau bumbac*. HOGAȘ, DR. II, 189, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Numai bazme-nfricoșate... Ne spuseși la șezătoare*. EFTIMIU, Î. 82, cf. SCRIBAN, D., V. ROM. noiembrie 1954, 142. *Flăcăii și fetele izbuteau să-l ia cu sila pe la șezători și furcării*. VOICULESCU, P. I, 48. *Zioa bună să-mi ieu... De la fetele fecioare Din voioasa șezătoare*. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 322. *Fetele... îmbla, după obiceiul lor, pe la șăzători cu furca de torcea*. SBIERA, P. 206. *Cît e lumea pe sub soare, Nu-i bine ca-n șezătoare*. DOINE, 211. *Noi tot ne-om*

întîlni: Vara, sărbătorile, Iarna, șezătorile. ȘEZ. I, 176. *Soru-me-l fată mare, Pune furca-n cingătoare Ș-aleargă la șezătoare.* ib. VII, 162, cf. ȚIPLEA, P. P. 116. *Cînd te duci în șăzători Să te puni p-îngă feciori.* BÎRLEA, B. 34, cf. ALR II 4 353/219, ALR SN II h 445, A I 12, 34, V 2, 14, VI 26. *Scăunel cu trei picioare, Merge seara-n șezătoare* (Pirostriile). GOROVEI, C. 290. ✦ (Adesea urmat de determinări care indică natura, caracterul) Reuniune, întrunire. V. c e n a c l u, s e r a t ă. *Să facem... o șezătoare literară, unde să vă citesc ceva de mine.* CARAGIALE, O. VII, 219, cf. TDRG. *A ascultat la șezătoare O epigramă.* TOPÎRCEANU, P. O. 109. *Celulele fac propagandă..., ținînd conferințe, șezători.* SAHIA, U.R.S.S. 54. *Am zărit-o... la una din șezătorile literare.* SADOVEANU, O. XV, 139, cf. SCRIBAN, D. *O șezătoare a „Vieții românești" în orașul ei de baștină și de glorie s-ar înscrie ca un eveniment.* V. ROM. februarie 1964, 205. *Manifestările plastice din acei ani erau uneori însoțite de șezători, simpozioane de artă și literatură.* ib. ianuarie 1966, 172. *Din inițiativa directorului Luceafărului s-au organizat... primele șezători literare în Transilvania.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 5/2.

— Pl.: *șezători, -oare.* — Și: (învechit) **șezătóriu** adj., (regional) **șazatoáre** (ALR SN II h 318/95), **șizitoáre** (ib. h 445/29), **șestoáre** (ib. h 445/141) s. f.

— **Ședea** + suf. *-ător.*

ȘEZĂTÓRIU adj. v. **șezător.**

ȘEZĂTÚRĂ s. f. **I.** (În dicționarele din trecut) **1.** Ședere **(1)**; oprire **(1)**. Cf. ANON. CAR., POLIZU, CIHAC, I, 273, BARCIANU, ALEXI, W.

2. Domiciliu, reședință. Cf. CIHAC, I, 273, BARCIANU, ALEXI, W.

3. Ședință **(1)**. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 273.

II. (Regional) Platou (pe munte). Com. din TURDA.

— Pl.: *șezături.*

— **Ședea** + suf. *-ătură.*

ȘEZÍNDĂ adj., s. f. **1.** Adj. (Rar; despre poziția corpului omenesc) Caracteristică ședерii **(1)**. *Pentru a-l ridica pe bolnav și a-l așeza cît mai bine în poziție șezîndă, se introduc mîinile sub omoplați.* BELEA, P. A. 197.

2. S. f. (Învechit, rar) Catismă. Cf. SĂGHINESCU, V. 67.

— Pl.: **(2)** *șezînde.*

— V. **ședea.** — Sensul **2**, calc după slavonul СѢДАЛЬНА.

ȘEZĂU subst. (Prin sud-vestul Transilv.) Jeț. *[Î]n șezău Dragul Dumnezeu Șede și privește.* VICIU, COL. 101, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 271.

— Pl.: ?

— Cf. ș e d e a.

ȘEZÍME s. f. v. **șesime²**.

ȘEZLÓNG s. n. Scaun pliabil, pe al cărui schelet (de lemn) este montată o pînză și al cărui spătar mobil se poate fixa într-o poziție mai mult sau mai puțin înclinată, după preferință. *M-am așezat... pe chaise-longul lui.* SEBASTIAN, T. 36. *Se bălăceau toată ziua, alternînd înotul cu șederea pe chaise-longuri de pînză.* CĂLINESCU, C. N. 362. *Așezați pe șezlonguri,... ascultăm poveștile călătorilor.* RALEA, S. T. I, 314. *Eu stau într-un șezlong, cu fața în sus.* BOGZA, A. Î. 659. *Dorm în șezlonguri și în balansoare.* V. ROM. decembrie 1954, 164.

— Scris și: (după fr.) *chaise-longue.* — Pl.: *șezlonguri.* — Și: (formă coruptă) **ședlóng** s. n. L. ROM. 1962, nr. 2, 180.

— Din fr. **chaise-longue.** — **Ședlong:** prin etimologie populară, după *ședea.*

ȘEZÚT s. n. **I. 1.** Partea inferioară, dorsală a trunchiului omenesc, pe care se sprijină corpul în timpul ședерii; dos, (familiar) fund, popou, (familiar; eufemistic) pardon **(3)**, (popular) cur, (neobișnuit) moalele[1] spetelor. *Deade-n pizmași cu război iute, De le cădea buci de pre șezute.* DOSOFTEI, PS. 265/6. *Să te bată Domnul cu rana egipteneasc̆ă la șezuturi.* BIBLIA (1688), 146²/9. *Gioacă ținînd mîna stîngă spînzurată în gios și dreapta la șăzut.* IST. AM. 77ᵛ/19, cf. LB. *Baleț-o cu toiege... păsle bucile șezutului.* GORJAN, H. I, 159/35, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU, PETRI, V., CIHAC, I, 273, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. 143, BIANU, D. S., TDRG. *Ciocănelele se joacă stînd pe vine, zvîrlind și aducînd pe rînd picioarele sub șezută.* PAMFILE, J. II, 35, cf. GOROVEI, CR. 7, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Stai în șezut pe scaun și faci osîndă la inimă.* C. PETRESCU, C. V. 292. *Pădurarii au dat înapoi ș-au căzut pe șezuturi.* SADOVEANU, O. VIII, 349, cf. SCRIBAN, D. *Întindeți brațele și ridicați șezuta sus!* CV 1949, nr. 9, 14. *Se lăsă într-o rînă și-și puse capul pe șezutul... omului zdrențăros care dormea alături.* STANCU, R. A. IV, 275. *Se ridică în pat, pivotă pe șezut, își dibui papucii cu picioarele.* VINEA, L. I, 117. *Au pus repede mîinile pe șezut.* SBIERA, P. 287. *Șăd pi șăzut.* ALR I 1 380/375, cf. ALR II/I h 72/386. *Copilului dă-i cu varga peste șezut să-i vie minte la cap.* ZANNE, P. II, 80. ✧ (Prin analogie) *La cap modîlcă, La șezut modîlcă, La mijloc nemică* (Furnica). GOROVEI, C. 164. *Am un pește: în șezut sclipește, Patru boi abia-l clătește* (Plugul). id. ib. 300. ✦ P. r e s t r. Anus. *Cela ce va curvi ca sodomleanii pre șezut* (a. 1581). în L. ROM. 1965, 448. *Tot care intră în gură, în rînză intră și prin șăzut iase.* N. TEST. (1648), 20ᵉ/25. *Bătură sv[i]nt[u]lui prin șezut un lemn ascuțit... și așa l-au omorît.* DOSOFTEI, V.S. octombrie 63ᵛ/35. *Prin șezut, pînă în cap, țapa pătrunzînd, a înțăpa s-au deprins.* CANTEMIR, HR. 316. *Au poruncit de l-au înțepat: unii zic pen șezut.* R. POPESCU, CM I, 323. *I-au cusut și săzutul cu ață.* AMIRAS, LÉT. III, 133/4. *Porunci să-i îndease prin săzut un lemn gros.* MINEIUL (1776), 79ʳ¹/11. *Oprirea slobozirii și a ieșirii la scaun și la ud să întîmplă din... răceala șăzutului.* PISCUPESCU, O. 210/6. *Îi băgă o frigare... pîn șezut și o răspunse după ceafă.* GORJAN, H. II, 32/16, cf. VALIAN, V. *N-am putut să le cos șezutul la toate babele.* BĂRAC, T. 74/15, cf. CIHAC, I, 273. *Se introduce pe șezutul copilului nițel săpun.* ȘEZ. IV, 22, cf. BIANU, D. S. *Dintr-acestea faci un dop pe care îl pui la șezut.* PAMFILE, B. 38. ✧ (În descîntece) *Să ieșiți, Să pieriți... Din șezut, Din născut.* MARIAN, D. 21. ✧ (Regional) *Mațul șezutului* v. m a ț **(I 1)**. ✦ P. a n a l. Partea posterioară a patrupedelor, corespunzătoare șezutului **(I 1)**. [Iapa] *se sperie, da înapoi și se punea îndărătnică în șezut.* VOICULESCU, P. I, 144.

2. (Regional) Parte a scaunului, a băncii etc. pe care se șade. V. ș e z ă t o r **(I 2)**. Cf. ANON. CAR. *În jurul mesei stau scaunele foarte solide. Șezutul, o seîndură mai lată înainte ca înapoi, e așezat pe 4 picioare rășchirate.* PĂCALĂ, M. R. 411, cf. CADE.

II. 1. (În dicționarele din secolul trecut) Ședere **(3)**. Cf. LB, CIHAC, I, 273. *Șezutul îndelung pre cîmp al bucatelor.* LM. ✦ (Învechit) Locuință, domiciliu. *Acest departament de odăi o să fie pentru spițerie și pentru șezutul gerahilor, al dohtorilor și al celor mai mari* (a. 1829). DOC. EC. 442. *Amîndoi cu șezutul și cu avutul în Focșani.* ALECSANDRI, T. 400. ✦ (Învechit; urmat de determinări în genitiv) Loc ocupat de ceva. *Au ales partea lu Dragomir... în siliștea satului, șăzutul caselor lor* (a. 1672). IORGA, S. D. VII, 33. ✧ (Învechit; astăzi prin Munt.) *Șezutul satului* = vatra satului, v. v a t r ă. *I-au arătat puțină milă cu o fonie de moșie cîtă se va alege... din cîmp și din pădure... și din șezutul satu(lu)i* (cca 1620—1630). IORGA, S. D. XI, 261, cf. I. BIANU, D. R. 194. *Am vîndut eu toată partea mea de ocină... din șăzutul satului de spre tot hotarul* (a. 1634). BUL. COM. IST. V, 188, cf. IORGA, S. D. XI, 263, T. PAPAHAGI, C. L. *În șezutul satului se găsesc cele*

mai importante instituţii. CV 1950, nr. 4, 39. ✦ (Prin nord-vestul Munt.; în sintagma) *Şăzut de casă* = teren destinat construirii unei case. *Am cumpărat un şăzut de casă la oraş.* UDRESCU, GL.

2. (Învechit, rar) Centru, focar. *Şăzutul foamei întîi este stomahul.* ANTROP. 42/20.

— Pl.: *şezuturi* şi (învechit, rar, **I 1**) *şezute.* — Şi: (regional, **I 1**) **şezută** s. f.

— V. **şedea.** — Sensul **II 2**, calc după lat. **sedes.**

ŞEZÚTĂ[1] adj., s. f. **I.** Adj. (Regional) **1.** (Despre apă) Care nu mai este proaspătă (Bosanci—Suceava). CHEST. II 461/233.

2. (În sintagma) *Fată şezută* = fată bătrînă, v. f a t ă. Cf. ALR I/II h 276/710, A III 2.

II. S. f. (Învechit, rar) Interval de timp consacrat unei anumite activităţi. V. ş e d i n ţ ă **(2).** *Au pecinginat cu rapură de ceea ce-i zic elefantia... de mînca într-o şezută cîte trei modii de pită.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 18[v]/33.

— Pl.: *şezute.*

— V. **şedea.**

ŞEZÚTĂ[2] s. f. v. **şezut.**

ŞFAB[1] s. m. v. **şvab[1].**

ŞFAB[2], -Ă s. m. şi f., adj. v. **şvab[2].**

ŞFAC s. n. **1.** (Bucov. şi prin Mold.) Laţ (CADE, SCRIBAN, D., ŞEZ. V, 125, A V 14, 15, 16, 20, VI 26) folosit la prinderea unor animale (VASILIU, P. L. 262, com. din BĂLĂCEANA—GURA HUMORULUI) sau păsări (ALR I 1 311/214) ori, în trecut, la spînzurarea celor osîndiţi (VASILIU, P. L. 262). V. a r c a n, j u v ă ţ, ş t r e a n g **(2).** *După ce i-o fost pus şfacul în gît,... vine poruncă domnească pe cum că s-o rădicat spînzurătoarea.* VASILIU, P. L. 246.

2. (Regional) Unealtă cu care se strînge buza de sus a calului, ca să stea liniştit la potcovit (Drăguşeni—Paşcani). Cf. GLOSAR REG.

3. (Regional) Bucată de lemn folosită la strîngerea prin răsucire a funiei sau a lanţului cu care se leagă o încărcătură (de fîn, de lemne etc.) (Mircești—Paşcani). Cf. ALR II 5 635/537.

— Pl.: *şfacuri.* — Şi: **şvac** s. n. Com. din STRAJA-RĂDĂUŢI.

— Etimologia necunoscută. Cf. î n ş f ă c a.

ŞFÁCHIE s. f. v. **fachie.**

ŞFAGÍE s. f. v. **sfarghie.**

ŞFÁITAPARAT s. n. (Regional) Aparat de sudat (Vicovu de Sus—Rădăuţi). GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schweissapparat.**

ŞFÁIŢĂR, -Ă adj. v. **şvaiţăr.**

ŞFÁIŢER s. n. v. **şvaiţer.**

ŞFAIŢUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.; complementul indică mobile) A lustrui. Cf. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞFÁIZÎC s. n. (Prin Bucov. şi nord-vestul Mold.) Fereastră de decupat. Cf. ARVINTE, TERM. 41, 167, GLOSAR REG.

— Pl.: *şfaizîce.*

— Din germ. **Schweifsäge.**

ŞFÁLĂ s. f. v. **şfel.**

ŞFANŢELAŞ subst. v. **şfălţălaş.**

ŞFĂRĂ[1] s. f. v. **sfară[1].**

ŞFĂRĂ[2] s. f. v. **sfoară.**

ŞFÁRCĂ s. f. (Prin Ban. şi sud-vestul Transilv.) Tobă (de porc). Cf. PRIBEAGUL, P.R. 57, ALR SN IV h 1 125. ✦ (Regional) Stomac de porc (Bucovăţ—Timişoara). ALR I 749/45.

— Pl.: *şfărci.* — Şi: **şfărcIu** (PRIBEAGUL, P.R. 57, ALR SN IV h 1 125/105; pl. *şfarcluri* ALR SN IV h 1 125/105) s. n., **şvărcă** (ib. h 1 125/36) s. f.

— Din germ. **Schwarten** [magen, -wurst], magh. **svárkli.**

ŞFÁRCLU s. n. v. **şfarcă.**

ŞFÁRDIE s. f. v. **sfarghie.**

ŞFÁRGHIE s. f. v. **sfarghie.**

ŞFARM s. n. (Regional) Grupă (de soldaţi) (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schwarm.**

ŞFARTÚC s. n. v. **şvartug.**

ŞFARTÚG s. n. v. **şvartug.**

ŞFARŢ s. n. v. **şvarţ.**

ŞFĂBÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şvăbesc.**

ŞFĂBÉŞTE adv. v. **şvăbeşte.**

ŞFĂBOÁICĂ s. f. v. **şvăboaică.**

ŞFĂCUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A strînge cu şfacul **(3)** (Mircești—Paşcani). ALR II 5 636/537.

— Prez. ind.: *şfăcuiesc.*

— **Şfac** + suf. *-ui.*

ŞFĂIFUÍ vb. I. T r a n z. (Regional; complementul indică capetele butucilor) A rotunji cu ferăstrăul (Moiseiu—Vişeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 41.

— Prez. ind.: ?

— Din germ. **schweifen.**

ŞFĂIŢUÍRE s. f. (Tehn.) Sudare a două piese de oţel prin forjare la cald, fără material de adaos. Cf. MDT, DT, LTR[2].

— Pl.: *şfăiţuiri.* — Şi: **şvaiţuIre** s. f. LTR[2].

— V. **şvaiţui.**

ŞFĂLŢĂLAŞ subst. (Regional) **1.** Şănţuleţ scobit de-a lungul uneia dintre feţele laterale ale şindrilelor, care permite îmbucarea acestora (Chechiş—Zălau). Cf. CHEST. II 240/356.

2. (În forma *şfanţelaş*) Loc unde se încheie căpriorii la acoperişul unei case (Popteleac—Zălau). Cf. CHEST. II 227/351.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **şfanţelaş** (accentul necunoscut) subst. CHEST. II 227/351.

— Din magh. **falcolás.**

ŞFĂRĂRÁIE s. f. (Prin nordul Mold. şi Bucov.) Fum înecăcios (A V 15, GLOSAR REG.) rezultat din arderea grăsimilor (com. din PIATRA-NEAMŢ) sau ieşit din sobă într-o încăpere (A VI 26); (regional) şfărărie. V. s f a r ă, ş c o m î r l ă **(I I).** *Bucătăriţa a vărsat grăsimea pe plită şi s-a făcut o şfărăraie, de nu poţi intra înăuntru.* Com din PIATRA-NEAMŢ. *Ce-i şfărăraia asta în casă?* GLOSAR REG.

— Şi: **şforăráie** s. f. A VI 26, GLOSAR REG.

— **Şfară[1]** + suf. *-ăraie.*

ŞFĂRĂRÍE s. f. (Prin nordul Mold.) Şfărăraie. Cf. SCRIBAN, D. *Deschide uşa bucătăriei, că s-a făcut aici o şfărărie, de te înnăduşi!* Com. din PIATRA-NEAMŢ.
— **Şfară**[1] + suf. *-ărie.*

ŞFĂRGHIÁT, -Ă adj. (Prin Maram. şi Bucov.; despre lemne) Aşchiat; despicat în bucăţi subţiri. Com. MARIAN, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Lemn şfărghit.* ARVINTE, TERM. 86.
— Pronunţat: *-ghi-at.* — Pl.: *şfărghiaţi, -te.* — Şi: **şfărghít, -ă** adj.
— V. **sfirgia.**

ŞFĂRGHÍT, -Ă adj. v. **şfărghiat.**

ŞFĂRUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A lega cu sfoară. Cf. DL, DM.
— Prez. ind.: *şfăruiesc.*
— **Şfară**[2] + suf. *-ui.*

ŞFĂRUÍT, -Ă adj. (Regional) Legat cu sfoară. *Nu-mi şedea locmai rău în uniforma mea de dorobanţ, cu opincile bine şfăruite la picioare.* GANE, N. II, 91, cf. CADE.
— Pl.: *şfăruiţi, -te.*
— V. **şfărui.**

ŞFĂRÚŢĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **şfară**[2]. V. **sfoară.** *Mi-ar trebui o şfăruţă să leg un pachet.* MAT. DIALECT. I, 192, cf. PASCU, C. 206. *De la noi pînă la voi, Tot şfăruţă trasă* (Cărările). GOROVEI, C. 56.
— Pl.: *şfăruţe.*
— **Şfară**[2] + suf. *-uţă.*

ŞFÉBĂL s. n. v. **şfebelă.**

ŞFÉBELĂ s. f. (Transilv. şi prin Maram.) Chibrit. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 93, JAHRESBER. X, 214, DR. VII, 71, BL VI, 180, VICIU, GL. 81, 104, COMAN, GL., CHEST. II 367/258, 262, 265, ALR I 1 610/215, 223, 268, 360, GLOSAR REG.
— Pl.: *şfebele.* — Şi: **şfébăl** (ALR I 1 610/215, 268) s. n., **şvébălă** (MÎNDRESCU, I. G. 93) s. f., **şvébel** (id. ib., L. ROM. 1959, nr. 2, 41) s. n., **şvéblă** (MÎNDRESCU, I. G. 93, JAHRESBER. IV, 331, X, 214, VICIU, GL. 81, 104), **ştíblă** (CHEST. II 367/400) s. f., **sfébele** (ALR I 1 610/360) subst. pl.
— Din germ. dial. **Schwebel** [holz].

ŞFED s. m. v. **şved.**

ŞFEI s. m. (Iht.; prin sudul Mold.) Boarţă *(Rhodeus sericeus).* Cf. BĂCESCU, P. 54, 64, DL, DM.
— Pl.: *şfei.* — Şi: **şfoi** s. m. BĂCESCU, P. 54.
— Etimologia necunoscută.

ŞFEL s. n. (Prin Bucov.) **1.** Fiecare dintre bîrnele folosite la podirea drumurilor forestiere. Cf. LEXIC REG. 108.
2. (În forma *şfală*) Traversă (de cale ferată). Cf. LEXIC REG. II, 117.
— Pl.: *şfeluri.* — Şi: **şfálă** s. f. LEXIC REG. II, 117.
— Din germ. **Schwelle.**

ŞFÉLER s. n. (Regional) Bîrnă folosită pentru consolidarea armăturii în abataj. Cf. FD I, 173.
— Pl.: *şfelere.*
— Din germ. **Schweller.**

ŞFELVER s. m. (Învechit, în Mold.; cu sens neprecizat, probabil) Monedă de o anumită valoare. *Ar fi fost pagubă la şfelveri, fiindcă aşa bani nu le-au fost la vreme aceea cum şi la banii din fiorini* (a. 1807). FURNICĂ, D. C. 233, cf. T. PAPAHAGI, C. L. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Ar fi fost pagubă de la banii şfelveri şi au încărcat pe Lalul cu 1 228 lei* (a. 1807). FURNICĂ, D. C. 232.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *şfelveri.*
— Cf. germ. Zwölfer.

ŞFÉRĂ s. f. v. **sferă.**

ŞFÉRBODIN s. n. (Prin Bucov.) Construcţie de bîrne umplută cu bolovani, pietriş etc. care consolidează ţărmul unui rîu. Cf. LEXIC REG. 108. ✦ (Prin Bucov. şi Maram.) Temelia acestei construcţii. Cf. ARVINTE, TERM. 167.
— Pl.: ? — Şi: **şférbon** (ARVINTE, TERM. 41; pl. *şferbonuri* id. ib.), **şeferpód** (id. ib. 167) s. n.
— Din germ. **Schwerboden.** — **Şeferpod:** prin etimologie populară, după *pod.*

ŞFÉRBON s. n. v. **şferbodin.**

ŞFÉRBOUNG s. n. (Regional) Butuc care uneşte cei doi pereţi ai construcţiei din bîrne care consolidează ţărmul unui rîu (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 112, 167.
— Pl.: ?
— Din germ. **Schwellbogen** „arc dintr-o bîrnă groasă".

ŞFERCIÓC s. m. v. **sfrancioc.**

ŞFERHOBÍŢĂ s. f. (Prin Bucov.) **1.** Tun mare. LEXIC REG. 108.
2. Fig. Butuc mare. Cf. LEXIC REG. 108.
— Pl.: ?
— Din germ. **schwere Haubitze** „tun greu".

ŞFÉRIC adj. (Regional; despre ovăz) Cu bobul mare (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.
— Cf. germ. schwer „greu".

ŞFÉRLANŢ s. n. (Plutărit; regional) Sîrmă care uneşte lemnul numit cordar, pus în partea din urmă a unei table la plută, cu lemnele de pe marginea tablei (Vişeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 109, 167.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞFERŞTÁC s. n. (Prin Mold.) Măsură de capacitate de un sfert de litru. DM.
— Pl.: *şferştace.*
— De la **şfert.**

ŞFERT s. n. v. **sfert.**

ŞFERTICÁ vb. I v. **sfirtica.**

ŞFERUÍ vb. IV. Refl. unipers. (Regional; despre căruţe) A aluneca cu roţile dinapoi într-o parte (Vicovu de Sus—Rădăuţi). GLOSAR REG. *Căruţa s-a şferuit.* ib.
— Prez. ind. pers. 3: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞFET s. m. v. **şved.**

ŞFEŢ s. m. v. **şved.**

ŞFEŢÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şvezesc.**

ŞFEZÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şvezesc.**

ŞFICHI[1] interj. Cuvînt care redă şuieratul biciului. Cf. DL, DM. *Ce are a face şfichi cu poc* (= cel înţelept nu poate fi comparat cu cel prost). Cf. ZANNE, P. III, 373.

— Onomatopee. Cf. ş f i c h i[2].

ŞFICHI[2] s. n. **I. 1.** Capătul subţire şi neîmpletit, de obicei adăugat, al biciului; pleasnă, (regional) şugar **(I 2).** *Preste coaste îl bătea cu sfichiuri.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 94[v]/35, cf. GHICA, S. 41. *Hi, breazule, nu te lenevi, că te stricnesc cu sfichi de foc.* ALECSANDRI, T. 52, cf. CIHAC, II, 338. *Avea o biciuşcă de cele de cînepă... cu şfichiul de mătasă, cu care pocnea de-ţi lua auzul.* CREANGĂ, P. 107. *Am s-aştern pe-a ta spinare Loviri iuţi c-un şfichi de bici Ca un brici.* I. NEGRUZZI, S. IV, 535, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Sflichiul... se face din păr de cal sau de mătase.* PAMFILE, J. I, 63. *Mi-aş petrece vremea... mînînd herghelii întregi cu şfichiul... biciului meu.* PETICĂ, O. 306, cf. DR. I, 100, ARHIVA, XXVIII, 195, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ostaşi călăreţi şi pedeştri alergau înainte, unii cu toiege, alţii cu şfichiuri plumbuite, ca să întoarcă în hudiţi pe trecători.* SADOVEANU, O. X, 308, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 258, BL XIV, 112. *Pocneau fără încetare din bicele cu codiriştea scurtă ca la gîrbaci, dar cu şfichiul de mătase legat de frînghii noi.* CAMIL PETRESCU, O. I, 494. *Atinse crupa calului cu şfichiul cravaşei.* C. PETRESCU, A. R. 42. *Sfichiul harapnicului... însemna în carnea roz a dosului o vîrcă singerie.* GALAN, Z. R. 7, cf. ŞEZ. VII, 187. *Bădiţa mă vesteşte Să-l aştept pe lîngă casă Cu sflichiul de ibrişin, Să-ncepem să ne iubim.* PAMFILE, C. Ţ. 117, cf. ALR I 1 094. ◇ F i g. *Atinge-ţi caii cu alga ta cu sfichi de spumă, O, tu crăiasa fantaziei.* ANGHEL-IOSIF, C. M. II, 7. *Patima îl arde ca şfichiul ei de foc!* SADOVEANU, O. I, 343. ◇ E x p r. (Regional) **A-i sări** (cuiva) **sflichiul** = a-şi ieşi din fire, v. f i r e. Cf. PAMFILE, J. II, 165. ✦ P. e x t. Capăt subţire, vîrf ascuţit. *Brazii ... sînt numai un covor plislos, frate bun cu muşchiul, mîntuit şi el cu şfichiuri verzi de frunzuţe ascuţite.* SĂM. III, 691. *Trăşte după el, ţinînd-o de vîrful cel subţire, o prăjină lungă. În şfichiul acestei prăjini a legat o bucăţică de strună.* SADOVEANU, O. XV, 234, cf. COMAN, GL.

2. Lovitură dată cu şfichiul[2] **(I 1).** Cf. DDRF. *Ei ridicau* [zidul] *de zor, sub sfichiul harapnicului.* ANGHEL, PR. 178, cf. SCRIBAN, D. ◇ F i g. *Hora zburda în cerc larg, se întindea ca un şarpe, atingea cu sfichiuri alintătoare cînd pe femeile de pe margini, cînd pe bărbaţii din bătătura circiumii.* REBREANU, R. I, 128. *Îşi biciuia grăsimea sub asprele sfichiuri de duş.* C. PETRESCU, C. V. 142. ◇ E x p r. **A trage** (cuiva) **un şfichi** = a certa. Cf. DDRF, ZANNE, P. III, 373. **A lua** (pe cineva) **fu şfichi** = a ironiza, a persifla. Cf. PAMFILE, J. I, 134. *Cei cu sacii în căruţe luau uneori în şfichi pe morar.* SADOVEANU, O. XVII, 284. ✦ F i g. Ironie, zeflemea, împunsătură. Cf. SĂGHINESCU, V. 104.

II. P. a n a l. **1.** Mănunchi, smoc de fire de păr[1]. *Două şfichiuri de păr sure şi lungi... se prelingeau în jos de pe amîndouă laturile buzei de deasupra.* HOGAŞ, M. N. 79. *Şfichiurile albe ale mustefilor aduse în streşină deasupra gurii.* MIRONESCU, S. A. 31.

2. (Regional) Floarea papurei[1] (Todireni—Botoşani). ALR I 1 907/420.

3. (Prin Bucov. şi nord-vestul Mold.) Lemn subţire, fără coajă, lung de 6 pînă la 10 m. Cf. COMAN, GL., ARVINTE, TERM. 104, 167.

— Pl.: *şfichiuri.* — Şi: **sfichi** (pl. şi *sfiche* ALR I 1 094/677, 679), (rar) **şvichi** (BL XIV, 112), **svichi** (CIHAC, II, 338, DDRF), (regional) **sflichi** (pl. şi *sfliche* ALR I 1 094/684) s. n.

— Probabil formaţie onomatopeică. Cf. germ. Z w i c k, ceh. š v i h.

ŞFICHIUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** A atinge, a lovi cu şfichiul[2] **(I 1);** p. e x t. a biciui, a plesni, a bate. *O sfichiuia Preste cap, preste obraz.* C. STAMATI, ap. CADE, cf. CIHAC, II, 338, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Băiatul trecuse... şfichiuind cu o nuia crengile.* C. PETRESCU, S. 136, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Caii, sficuiţi de biciul vizitiului, porniră.* P. CONSTANT, O. 134. *Dimachi şfichiui delicat caii şi întoarse.* SADOVEANU, O. VIII, 27, cf. SCRIBAN, D. *Fata şfichiui caii şi caii plecară.* STANCU, R. A. IV, 126. *Cu o crenguţă şfichuieşte-n glumă Cîte-un tufiş ori cîte un copac.* LABIŞ, P. 113. ◇ (Prin analogie) *Dacă am văzut că ploaia tot ne şfichiuieşte, am dat fundra jos.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 5. ◇ F i g. *Rîsul lor mi-a şfichiuit obrazul.* C. PETRESCU, S. 26. *Dojana... îl şfichiuia ca un bici de foc.* REBREANU, I. 78. ✦ F i g. A îndemna, a aţîţa. *Slujitorii fugeau de colo-colo şfichiuiţi de poruncile comisoaiei.* SADOVEANU, O. XIII, 88. *Şfichiuit de-o însufleţire din ce în ce mai nesăbuită, Ohu munci pe spetite.* GALAN, B. II, 167.

2. F i g. A ironiza, a persifla. Cf. CIHAC, II, 338. *Ţăranii noştri, glumeţi cum sînt ei, ne tot şfichiuiau în treacăt, care dincotro.* CREANGĂ, A. 127. *L-a şfichiuit fin, dar dureros.* SĂGHINESCU, V. 104, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Jder şfichiui cu vorba pe sluga sa.* SADOVEANU, O. XIII, 191, cf. SCRIBAN, D. *El şfichiuieşte Editura pentru greşeli de punctuaţie.* V. ROM. ianuarie 1954, 252, cf. ZANNE, P. III, 373. ◇ R e f l. p a s. [Prin strigături] *se şfichiuieşte lenea, fudulia etc.* ŞEZ. I, 70.

— Prez. ind.: *şfichiuiesc.* — Şi: **sfichiuí,** (rar) **sficuí** vb. IV.

— **Şfichi[2]** + suf. *-ui.* Cf. ş f i c h i[1].

ŞFICHIIUTÚRĂ s. f. v. **şfichiuitură.**

ŞFICHIUÍRE s. f. Acţiunea de a ş f i c h i u i şi rezultatul ei.

1. Cf. ş f i c h i u i **(1).** (Prin analogie) *Pojarul fu o oprelişte cu limbi şi şfichiuiri vii, prin care lotrii nu mai puteau pătrunde.* SADOVEANU, O. XIII, 219. *Merg cu capul în pămînt, ferindu-mi obrajii de şfichiuirea ploii.* VÎN. PESC. 1964, nr. 5, 7.

2. F i g. Cf. ş f i c h i u i **(2).** *Multe şfichiuiri... a primit moş Luca de la unii-alţii.* CREANGĂ, A. 128.

— Pl.: *şfichiuiri.*

— V. **şfichiui.**

ŞFICHIUÍT, -Ă adj. Atins, lovit cu şfichiul[2] **(I 1);** p. e x t. biciuit, bătut.

— Pl.: *şfichiuiţi, -te.*

— V. **şfichiui.**

ŞFICHIUITÓR, -OÁRE adj. **1.** (Rar) Care şfichiuieşte **(1).** Cf. DM.

2. F i g. Ironic, zeflemitor, caustic. DICŢ.

— Pronunţat: *-chiu-i-.* — Pl.: *şfichiuitori, -oare.*

— **Şfichiui** + suf. *-tor.*

ŞFICHIUITÚRĂ s. f. **1.** Lovitură dată cu şfichiul[2] **(I 1);** p. e x t. biciuire; şfichiuire **(1).** Cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. ◇ (Prin analogie) *Începură şi şfichiuiturile crivăţului şi gemetele pădurii.* CONV. LIT. XLIII, 1 148.

2. F i g. Ironie, zeflemea, împunsătură. *După ce mă făcea cu ou şi cu oţet, îmi mai trăgea vreo cîteva sfichiituri cu muscal, turc, englez, aristocrat.* GHICA, S. 316, cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pronunţat: *-chiu-i-.* — Pl.: *şfichiuituri.* — Şi: (rar) **şfichiiutúră, sfichiuitúră** (TDRG, CADE), **sfichiitúră** s. f.

— **Şfichiui** + suf. *-tură.*

ŞFILUÍ vb. IV. R e f l. (Prin Bucov.) A uza de toate mijloacele pentru a parveni. Cf. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind. : ?
— Cf. germ. s c h w i n d e l n „a înşela, a escroca".

ŞFINCUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A fura. Cf. LEXIC REG. II, 117.
— Prez. ind. : *şfincuiesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş f i n d l ă r, ş f i n d l ă r í.

ŞFÍNDLĂR s. m. (Regional) Escroc, trişor (Deda-Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 192. *Ăsta-i un şfindlăr în care nu poţi avea nici o încredere.* ib.
— Pl. : *şfindlări.* — Şi : **şfínglăr** (MAT. DIALECT. I, 192), **şvíndlăr** (ib.), **şvínglăr** (ib.) s. m.
— Din germ. **Schwindler,** magh. **svindler.**

ŞFINDLĂRÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A trişa (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *Cu ăsta nu poţi juca cărţi, căci şfindlăreşte.* ib.
— Prez. ind. : *şfindlăresc.* — Şi : **şfinglărí** (MAT. DIALECT. I, 193), **şvindlărí** (ib.), **şvinglărí** (ib.) vb. IV.
— V. **şfindlăr.**

ŞFINDLĂRÍE s. f. (Regional) Şmecherie **(2)**; înşelăciune (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *Iar umbli cu şfindlării.* ib.
— Pl. : *şfindlării.* — Şi : **şfinglărí e** (MAT. DIALECT. I, 193), **şvindlărí e** (ib.), **şvinglărí e** (ib.) s. f.
— **Şfindlăr** + suf. *-ie.*

ŞFÍNGLĂR s. m. v. **şfindlăr.**

ŞFINGLĂRÍ vb. IV v. **şfindlări.**

ŞFINGLĂRÍE s. f. v. **şfindlărie.**

ŞFIRŢUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A însăila (Bucovăţ—Timişoara). ALR I 1 754/45.
— Prez. ind. : *şfirţuiesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. magh. f é r c e l.

ŞFIŢ s. n. (Prin Bucov.) Baie (comunală). Cf. LEXIC REG. 108, II, 126.
— Pl. : *şfiţuri.* — Şi : **şviţ** s. n. LEXIC REG. II, 126.
— Din germ. **Schwitz** [bad].

ŞFIŢERÁN s. m. v. **şviţeran.**

ŞFIŢERÁNCĂ s. f. v. **şviţerancă.**

ŞFIŢUÍ[1] vb. IV. R e f l. (Prin Bucov.) A se îmbăia. LEXIC REG. 108.
— Prez. ind. : ?
— **Şfiţ** + suf. *-ui.*

ŞFIŢUÍ[2] vb. IV. I n t r a n z. (Prin Bucov.) A lucra din greu. LEXIC REG. 108.
— Prez. ind. : ?
— Din germ. **schwitzen** „a transpira".

ŞFÎRGIÁ vb. I. v. **sferdi.**

ŞFOARĂ s. f. v. **sfoară.**

ŞFOI s. m. v. **şfei.**

ŞFOINÁC s. m. (Prin nord-estul Transilv. ; depreciativ) Om scund. Cf. BUGNARIU, N. 333.
— Pl. : *şfoinaci.*
— Etimologia necunoscută.

ŞFONÉRĂ s. f. v. **şifonier.**

ŞFOR s. n. v. **sfor.**

ŞFORÁC s. n. v. **sforac.**

ŞFORĂRÁIE s. f. v. **şfărăraie.**

ŞFORNOGÁR s. m. (Regional) Nume depreciativ dat de ţărani persoanelor care se îmbracă în haine orăşeneşti (Pecica—Arad). Cf. ALR SN III h 885/53.
— Pl. : *şfornogari.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş f o r ţ ă.

ŞFÓRŢĂ s. f. (Regional) Nume depreciativ dat de ţărani persoanelor care se îmbracă în haine orăşeneşti (Pecica—Arad). Cf. ALR SN III h 885/53.
— Pl. : ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş f o r n o g a r.

ŞFRONŢUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A tivi (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). A V 15.
— Prez. ind. : ?
— Etimologia necunoscută.

ŞFUNG s. n. (Prin Transilv. ; construit cu verbele „a da", „a lua") Avînt, elan ; impuls. *Dă-i un şfung la car să meargă cît colo.* Com. din BISTRA—CÎMPENI. *Aşa şi-a luat sania un şfung, că nu s-a mai oprit pînă-n vale !* CV 1951, nr. 6, 29. ✦ (Prin Maram. ; în forma *şung)* Forţă, putere. LEXIC REG. 22.
— Pl. : *şfunguri.* — Şi : **şung** s. n. LEXIC REG. 22.
— Din germ. **Schwung,** magh. **svung.**

ŞGRANŢ s. n. (Regional) **1.** Fiecare dintre crestăturile ciocanului de ferecat piatra morii (Holda—Vatra Dornei). Cf. A V 22.

2. (În forma *şăranţ)* Fiecare dintre crestăturile făcute cu ciocanul în piatra morii (Borşa—Vişeu de Sus). Cf. ALR II 6 782/362.
— Pl. : *şgranţuri.* — Şi : **şăránţ** s. n. ALR II 6 782/362.
— Cf. germ. S c h r a n z „sfîşietură, ruptură".

ŞI conj., adv. (Semnifică ideea de conexiune între două elemente prin ataşarea unuia la celălalt)

I. (Exprimă similitudinea relaţională a unui element cu altul pe baza unei referinţe în comun)

1. Conj. (Exprimă contiguitatea dintre două elemente, subînţelegînd pentru al doilea existenţa unei relaţii identice sau similare cu a primului ; în enumerări contiguitatea priveşte fiecare membru în parte cu cel iniţial sau pe cel final cu cele preenumerate juxtapus) *Toată viaţa lumiei părăsiră, bogăţiia şi slava şi bucatele şi alalte toate.* CORESI, EV. 13. *Mulţi scriitori... au scris rîndul şi povestea ţărilor.* URECHE, L. 57. *I-ai supus toate supt a lui picioare : Oile şi boii şi tot de supt soare.* DOSOFTEI, PS. 28/10. *Poftesc a şti şi a învăţa.* C. CANTACUZINO, CM I, 41. *Au dăscălecat la Argeş..., făcînd curţi de piiatră şi case domneşti şi o biserică mare.* ANON. CANTAC., CM I, 84. *A învăţat legile, filosofia şi teologia.* MARCOVICI, C. 1/10. *Fugea unul de altul, gîndind că prin depărtare Amoriului vor aduce scădere şi-mpuţinare.* CONACHI, P. 84. *Îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul.* EMINESCU, O. I, 147. *Te rog să-mi dai... arme şi cal de călărie.* CREANGĂ, P. 185. *Să ceri de la tată-tău paloşul, suliţa, arcul, tolba... şi hainele ce le purta el cînd era flăcău.* ISPIRESCU, L. 3. *Viscolul a astupat drumul şi cărările.* SADOVEANU, O. XV, 60. *Voi să mă căznesc să scot Geamătul şi-aleanul tot.* ARGHEZI, VERS. 229. (Realităţile contigue privesc destinări ale aceluiaşi element de referinţă) *Nu mai mult bogaţilor şi slăviţilor şi celor de rudă bună şi cinstiţilor deade, iară săracilor şi neslăviţilor şi ticăloşilor puţinel să le fie dăruit, ce tuturor întocma datu-le-au.* CORESI, EV. 339. *Zioa începerii anului nou este... consfinţită nădejdii şi dorinţelor celor tainice.* MARCOVICI, D. 2/20. *La domni şi crai... trebuie să arăţi obraz vesel.* SADOVEANU, O. XIII, 110. *În bisericile tîrgului se împart... colive nevolnicilor, vădanelor şi calicilor.* id. ib. XVIII, 437. (Realităţile contigue privesc domenii de aplicare sau sensuri de orientare ale aceluiaşi element de referinţă) *Au fost... duşi în Misia şi în Thrachia.* C. CANTACUZINO, CM I, 37. *Peste unde şi-n tărie întunerecul domneşte.* ALEXANDRESCU, O. I, 73. *Pătrunde-n casă şi*

în gînd. EMINESCU, O. I, 168. *E o fierbere grozavă la Silistra, Arab-Tabia şi Ostrov.* CARAGIALE, O. I, 321. *Doamna lîngă Ştefan vine, Blîndă-n vorbe şi-n purtat.* COŞBUC, P. I, 211. *Căsuţe cît nişte cuiburi se zăreau, unde şi unde.* AGÎRBICEANU, A. 72. *Ploua în Zaporojă, şi-n Crîm, şi la Moldova, şi-n Lehia.* SADOVEANU, O. XVIII, 278. *Îmbulzita coifurilor gloată... Purcede înainte şi-ndărăt.* ARGHEZI, VERS. 239. *S-a văicărit în dreapta şi-n stînga.* SCÎNTEIA, 1974, nr. 9 898. (Realităţile contigue privesc surse de provenienţă ale aceluiaşi element de referinţă) *Am auzit de boiari ce sînt megiaş şi de genere-miu Negre cumu i-au dat împăratul slobozie lu Mahamet-beg* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *Den nedreptate şi din răotate să strică... împărăţiile.* C. CANTACUZINO, CM I, 51. *Îi vin... soli de la crai, şi de la venetici, şi de la Rîm.* SADOVEANU, O. XIII, 803. (Realităţile contigue privesc perioade puse în legătură cu acelaşi element de referinţă) *Sta toţi înarmaţi zioa şi noaptea.* R. POPESCU, CM I, 359. *Ce putere nevăzută... mă arde zi şi noapte...?* CONACHI, P. 82. *O văz ziua şi noaptea, seara şi dimineaţa.* ALEXANDRESCU, O. I, 105. *Mai mult decît s-a ştiut de cînd lumea n-o să ştim — acum şi pururea şi-n veci vecilor.* CARAGIALE, O. IV, 248. *După ce rescoli trei zile şi trei nopţi, găsi... armele.* ISPIRESCU, L. 3. *Murmurul de tălăncuţe al oilor picura cînd şi cînd.* SADOVEANU, O. XVI, 35. *La trudă, zi şi noapte.* ARGHEZI, VERS. 238. *Zi şi noapte l-oi striga.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 383. (Realităţile contigue privesc instrumente, mijloace etc. raportate la acelaşi element de referinţă) *Prin rugă şi rugăciune... cererile voastre să fie cunoscute la Dumnezeu.* MARCOVICI, D. 1/6. *Le sporeşte mulţămirea prin necaz şi prin durere.* CONACHI, P. 81. *Soarele-au spăimîntat prin lupte şi omor.* ALEXANDRESCU, O. I, 272. *Ştie să cînte cu ghitara, cu flaulul şi cu ţimbalul.* CARAGIALE, O. III, 17. *Slujitorii deleră în timpine şi în surle.* ISPIRESCU, L. 2. *Hanul... îl durase, din bîrne şi vălătuci,... unul popa Ilie.* SADOVEANU, O. XVIII, 8. (Contiguitatea priveşte asimilarea unei atribuiri calitative, determinative sau modale pe baza apartenenţei la un element de referinţă comun) *S-am fi buni şi drepţi şi blînzi şi milostivi, atunce mai virtos datori sîntem a ne teme.* CORESI, EV. 19. *S-au întors cu mullă pagubă şi perire şi ruşine.* URECHE, L. 134. *Săraci şi becisnici au fost rămas.* C. CANTACUZINO, CM I, 32. *Au făcut... o biserică mare şi frumoasă şi înaltă.* ANON. CANTAC., CM I, 83. *Zile plăcute şi line mă aşteaptă.* MARCOVICI, D. 2/14. *Prieteşug!... Ce amoriu viu şi puternic aprinzi cu-a ta mijlocire...!* CONACHI, P. 81. *Tot e tăcut şi jalnic.* ALEXANDRESCU, O. I, 69. *Era una la părinţi Şi mîndră-n toate cele.* EMINESCU, O. I, 167. *Nu se putea călători... uşor şi fără primejdii.* CREANGĂ, P. 184. *Era băiat voinic, blajin şi cinstit.* CARAGIALE, O. I, 236. *De ce creştea copilul, d-aceea se făcea mai isteţ şi mai îndrăzneţ.* ISPIRESCU, L. 2. *Era... cel mai mîndru, cel mai voinic şi mai frumos flăcău.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 8. *Care cu poveri de muncă Vin încet şi scîrţîind.* COŞBUC, P. I, 47. *Tare-s mic şi necăjit!* TOPÎRCEANU, B. 55. *Apăru în saluri un zăvod mare, negru şi zbîrlit.* SADOVEANU, O. XI, 68. *Vă vom da tot sprijinul ca să izbutiţi cît mai curînd şi cît mai bine.* CAMIL PETRESCU, O. III, 398. *Cerul era albastru. Albastru şi înalt şi sclipitor.* STANCU, R. A. II, 7. *Era mai slab la faţă şi schimbat.* LABIŞ, P. 31.

2. a) Adv. (Exprimă ataşarea unui element la altele neexprimate sau exprimate într-o comunicare anterioară, pentru care este subînţeleasă o relaţie identică sau similară cu a acestuia) *Într-acei păstori... fost-au şi Dragoş.* URECHE, L. 65. *Se uneşte şi Aristotel la aceste cuvinte.* R. GRECEANU, CM II, 9. *Mă veţi lua şi pe mine cu voi?* DRĂGHICI, R. 8/10. *Neştiind cum s-o mîngîi, am început şi eu a plînge.* NEGRUZZI, S. I, 52. *Izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji şi de cal.* ISPIRESCU, L. 3. *În acelaşi articol, aflăm şi o altă dezvoltare retorică.* VIANU, A. P. 94. *Am văzut şi eu oameni plecînd la război.* ISANOS, V. 157. (Ataşarea priveşte o destinare alăturată altora subînţelese) *Mulţumesc astă dată şi stăpînirei noastre.* ALEXANDRESCU, O. I, 183. *Spune-i şi lui ce mi-ai spus mie.* SADOVEANU, O. XVIII, 398. *Ţi-a arătat-o şi dumitale, nu?* CAMIL PETRESCU, O. III, 205. (Ataşarea priveşte un domeniu de aplicare sau un sens de orientare, alăturate altora subînţelese) *Va fi trimis şi aici de va fi rîdicat ostaşi.* C. CANTACUZINO, CM I, 45. *Se silea să treacă şi în Asia.* ŞINCAI, HR. I, 24/14. *Tot în acea vreme şi la împărăţie straşnică zvoană s-a făcut.* CREANGĂ, P. 85. *Spaima ce adie mereu prin camerele noastre se coboară fără să vreau şi în sufletul meu.* AGÎRBICEANU, A. 417. *Nuanţa morală se introduce şi în pictura lucrurilor văzute sau auzite.* VIANU, A. P. 104. (Ataşarea priveşte o sursă de provenienţă alăturată altora subînţelese) *O invidiau şi pentru plimbările acestea.* AGÎRBICEANU, A. 482. (Ataşarea priveşte o perioadă pusă în legătură cu altele subînţelese) *Au biruit şi atuncea.* R. POPESCU, CM I, 270. *Fii şi de acum înainte reazemul... mieu.* MARCOVICI, D. 5/23. *Venii... Ca să le-ascult şi-acuma.* EMINESCU, O. I, 172. *Îi era dragă Rafila şi-acum, poate mai dragă de cum i-a fost.* REBREANU, N. 37. *Dacă-ar roade suferinţa-n mine, Tot necesară-aş crede-o şi atunci?* LABIŞ, P. 238. (Ataşarea priveşte un instrument sau un mijloc alăturate folosirii altora subînţelese) *Frate, mai fă-mi bine şi cu iapa.* CREANGĂ, P. 47. *Dete o săgeată, dete două,... dete şi cu a treia săgeată.* ISPIRESCU, L. 8. (Ataşarea priveşte o atribuire calitativă, determinativă sau modală, alăturată altora subînţelese) *Logofătul Ioan Tăutul a fost şi fundatorul unei alte biserici.* ODOBESCU, S. II, 220. *Moş Nichifor era şi geambaş de cai.* CREANGĂ, P. 106. ◇ (Uneori în legătură cu „pînă" sau „chiar", ataşarea unui element este marcată prin evidenţierea voită a caracterului deosebit, aparte, ieşit din comun etc. al acestuia, faţă de ceva subînţeles, adesea antinomic) *Gîndi că de va merge la turci... să nu care cumva să şi piară.* URECHE, L. 200. *Încă şi pomii i-au tăiat.* ANON. CANTAC., CM I, 94. *Pe domn chiar şi din opincă ne dă voie a-l alege.* ALEXANDRESCU, O. I, 265. *Cînd văd că mîţa face mărazuri, ţ-o strîng de coadă, de mănîncă şi mere pădureţe.* CREANGĂ, P. 230. *Este obicei în Ţara Moldovei să se mărite fecioarele şi la paisprezece ani.* SADOVEANU, O. XIII, 383. *Pînă şi moartea, care survine... ca o întîmplare instantanee, e înfăţişată ca o acţiune durativă.* VIANU, A. P. 56. *Dacă şi ispravnicul..., care fusese cărvunar pe vremuri, a fugit, atunci nu mai e nimic de făcut.* CAMIL PETRESCU, O. I, 8. (Ataşarea unui element la ceva subînţeles sau presupus ca posibil este marcată prin evidenţierea voită a caracterului obişnuit, comun, modest etc. al manifestării, adesea accidentale, a acestuia) *Spui domnietale ca mai marele miu, de ce-am înţeles şi eu, eu spui domnietale* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *Am zis şi eu, ia aşa, o vorbă în vînt.* CREANGĂ, P. 133. *Nu se poate, mă omule, ... — gîndeşte şi dumneata.* CARAGIALE, O. IV, 163. *Mai ştiu şi eu! Aşa i-a fost menit.* COŞBUC, F. 73. *Trăiesc şi eu cum dă Dumnezeu.* SADOVEANU, O. XIII, 308. *O îmbii cu pîine,... cu ce avem şi noi.* STANCU, D. 31. (Evidenţierea voită priveşte caracterul neaşteptat al manifestării sau al sesizării unui element) *Ce-or mai fi şi cutremurile ieste...?* CREANGĂ, P. 302. *Ce e şi cu războiul ăsta!* CARAGIALE, O. IV, 30. *Ce-i şi cu aceste muieri! Toate-s la fel.* SADOVEANU, O. XV, 23. ◇ (În legătură cu construcţii cu sens sociativ, exprimă raportarea asociată a unor realităţi la acelaşi element de referinţă) *Adeseori el pierdea împreună cu punga şi viaţa.* NEGRUZZI, S. I, 16. *Cinii sosiseră şi ei odată cu vilele.* SADOVEANU, O. XIII, 610. ◇ (În legătură cu „cum", „atît" sau în corelaţii de tipul *şi... şi..., cum şi, atît... cît şi*, asocierea a două realităţi, adesea antipodice, priveşte distribuirea egală a raportării lor faţă de acelaşi element de referinţă) *Amîndoi învăţătura lu Dumnezeu calcă, şi cela ce curveaşte, şi cela ce osîndeaşte.* CORESI, EV. 18. *Au însămnat toate pre rînd şi ale noastre şi ale lor.* URECHE, L. 67. *Crăii [i] ungureşti şi nume i-au dat, şi coroana i-au pus.* CANTEMIR, HR. 12. *Dede de veste... şi la mari şi la mici.*

ANON. CANTAC., CM I, 142. *S-au... îmbătat atîta el, cît şi boiarii lui.* R. GRECEANU, CM II, 118. *Îl voi omorî şi pe el şi pe soţia lui.* NEGRUZZI, S. I, 51. *Amor... adoarme şi legi şi datorie.* ALEXANDRESCU, O. I, 104. *Nici unii nici alţii n-aveau perfect dreptate, şi unii şi alţii o aveau în parte.* CARAGIALE, O. III, 131. *Avem un vis neîmplinit,... De jalea lui ne-au răposat Şi moşii şi părinţii.* GOGA, P. 14. *În fiecare tagmă de oameni se găsesc şi nebuni şi înţelepţi.* SADOVEANU, O. XIII, 931. (Distribuirea egală priveşte destinări ale aceluiaşi element de referinţă) *Acelaşi atribut se cuvine să acordăm şi uneia şi alteia dintre aceste două puteri.* CARAGIALE, O. III, 57. *I-au urat cale fericită şi lui şi oştenilor.* SADOVEANU, O. XVIII, 159. (Distribuirea egală priveşte domenii de aplicare sau sensuri de orientare ale aceluiaşi element de referinţă) *De înoavă oaste multă peste samă stringînd, şi pe mare şi pe uscat, mult mai tare decît întîi fu vinciî.* CANTEMIR, HR. 239. *Portul lui şi în casă cînd era şi afară cînd ieşiia, era frumos.* C. CANTACUZINO, CM I, 78. *Om neslăţător atîta la cuvînt cît şi la fapte.* R. GRECEANU, CM II, 115. [Oastea] *cuprinsă-i de pieire şi în faţă şi în coaste..* EMINESCU, O. I, 148. *Această foaie se va vinde cu 20 bani numărul atît în districte cît şi în capitală.* CARAGIALE, O. III, 212. *Prind cocoşii a cînta Şi de ici şi de colea.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 163. (Distribuirea egală priveşte surse de proveniență ale aceluiaşi element de referinţă) *Această faţă bună era horopsită şi de sora cea de scoarţă şi de mama cea vitrigă.* CREANGĂ, P. 283. (Distribuirea egală priveşte perioade puse în legătură cu acelaşi element de referinţă) *Turcii să întorcîşiră înapoi cu mare frică ..., fugind şi ziua şi noaptea.* ANON. CANTAC., CM I, 205. *Mă vaiet şi zi şi noapte.* CONACHI, P. 100. *Îi voi iubi şi-acum şi-n veci.* COŞBUC, P. II, 284. (Distribuirea egală priveşte instrumente, mijloace etc. raportate la acelaşi element de referinţă) *Dau voinicii... Şi cu fierul ascuţit Şi cu pumnul amorţit.* ALECSANDRI, P. I, 38. (Distribuirea egală priveşte atribuiri calitative, determinative sau modale, asimilate enumerativ la acelaşi element de referinţă) *Dragoş... să vădiia şi mai de cinste şi mai de folos decît toţi.* URECHE, L. 65. *Poţi fi, în acelaş timp, şi suflor, şi copist la teatru, şi corector într-o tipografie.* CARAGIALE, O. IV, 236. *Clasicismul elin e şi clasic, e şi romantic.* CĂLINESCU, I. 17. *Luna e şi albă şi galbenă.* STANCU, R. A. V, 218.

b) Conj. (Exprimă integrarea în aceeaşi sferă conjuncturală a unor stări sau acţiuni distincte, săvîrşite sau suportate de acelaşi subiect) *Era unii den farisei acolo; şedea şi cugeta întru inimile lor.* CORESI, EV. 61. *Ferice de omul ce n-a merge În sfatul celor fără de lege Şi cu răii nu va sta-n cărare.* DOSOFTEI, PS. 11/10. *Stăpîniia... şi lăcuia acest pămînt acele neamuri.* C. CANTACUZINO, CM I, 11. *Temerea... îţi turbură sănătatea şi otrăveşte bucuria.* MARCOVICI, D. 13/2. *Uşor el trece ca pe prag Pe marginea ferestei Şi fine-n mînă un toiag Încununat cu trestii.* EMINESCU, O. I, 170. *Calul... începe... a sări în două picioare şi a da înapoi.* CREANGĂ, P. 187. *Să trăiască şi să aibă noroc!* CARAGIALE, O. III, 257. *Ziua care trece... Îmi umileşte cîrja şi-mi încovoaie crinii.* ARGHEZI, VERS. 53

3. Conj. (Exprimă comuniunea a două sau mai multe elemente în săvîrşirea sau suportarea, deliberată sau accidentală, a aceleiaşi relaţii) *Nedereptatea şi păcatul urîte sînt.* CORESI, EV. 15. *Vin şi grîu să-m prisosască.* DOSOFTEI, PS. 19/11. *Strînsu-se-au toţi paşii, şi seraschieriul, şi sultanul, şi craiul, şi Constandin Vodă... făcînd iarăşi sfat.* R. GRECEANU, CM II, 48. *Turcii şi tătarii s-au dus pă la locurile lor.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 292. *Relele şi nenorocirile... sînt fapta omului.* MARCOVICI, D. 16/16. *Dreptatea şi virtutea în ceruri sînt surori.* ALEXANDRESCU, O. I, 84. *Feciorii craiului şi felele împăratului nu se văzuse niciodată.* CREANGĂ, P. 183. *Toată împărăţia şi toată curtea şi toţi slujitorii s-au veselit.* ISPIRESCU, L. 2. *Potcoavă şi ai săi erau descălecaţi.* SADOVEANU, O. XVIII, 216. ◇ (În legătură cu „cu", comuniunea este marcată prin solidarizarea deliberată sau accidentală a unor elemente în cadrul unei relaţii stabilite sau suportate în comun) *Tucheli şi cu viziriul... dimpreună la tabăra muntenească au venit.* R. GRECEANU, CM II, 37. *Pe căi bătute-adesea vrea moartea să mă poarte, S-asamăn între-olaltă viaţă şi cu moarte.* EMINESCU, O. I, 203. *Împăratul se afla la masă cu toţi boierii şi slujbaşii împărăţiei.* ISPIRESCU, L. 2. *Sosit era bătrînul Grui Cu Sanda şi Rusanda lui.* COŞBUC, P. I, 55. *Eu şi cu diacul ne ducem în treaba noastră.* SADOVEANU, O. XVIII, 98.

II. (Exprimă completarea unui element printr-un adaos cantitativ, explicativ etc.)

1. Conj. (Exprimă adăugarea unei cantităţi la alta de aceeaşi natură, pe care o depăşeşte cu puţin, de obicei cu o subdiviziune de unitate) *Doao mile şi jumătate.* CORESI, EV. 97. *Domniia a lui Bogdan Vodă au fost un an şi trei luni.* URECHE, L. 184. *Om ca de 60 de ani şi mai bine.* R. GRECEANU, CM II, 119. *Sînt optsprezece secoli şi jumătate de cînd Christos întreprinse a răsturna lumea veche.* BĂLCESCU, M. V. 1. *Apa este pe alocurea adîncă de cincisprezece stînjini şi mai bine.* ODOBESCU, S. I, 386. *După treizeci de ani şi ceva, mi-am clădit o căsuţă potrivită cu nevoile mele.* SADOVEANU, O. XVI, 232. (Construcţiile *şi jumătate* sau *o dată şi jumătate* adaugă ideea de intensificare superlativă privitor la starea calitativă a unui element) *Băiatul ăsta o să iasă foarte plăcut om; o s-ajungă ... un om şi jumătate.* CARAGIALE, O. II, 348. *Să-ţi trăiască părintele, că-i un om şi jumătate!* REBREANU, R. I, 15. *Eu sînt un răzăş şi jumătate.* SADOVEANU, O. XIII, 954. ▭ *Ăsta e o dată şi jumătate om!* ◇ (În formule de repetiţie, intensificarea priveşte insistenţa prin care este marcat un element al unei comunicări în raport cu celelalte) *Vai de mine şi de mine...!* CREANGĂ, P. 222. *Fapta bună... trebuie să se socotească odată şi-odată.* CARAGIALE, O. III, 265. *Cel care purcede la pieirea sa întîi şi-ntîi îşi prăpădeşte mintea.* SADOVEANU, O. XVIII, 418.

2. a) Adv. (Exprimă completarea prin surplus a unei informaţii, în vederea întregirii acesteia) *Au luat sultan Mehmet Crîmul, carele şi Cafa să numeşte.* R. POPESCU, CM I, 253. *Hanul... era în acelaşi timp şi cinstită crîşmă.* SADOVEANU, O. XVIII, 8. (Completarea unei informaţii are loc printr-o remarcă, observaţie etc. incidentă) *I s-au prilejit moarte, şi groaznică, nu ca altor creştini.* URECHE, L. 189. *Pe ieniceriul acela zic să-l fie făcut paşă, şi este să se crează.* R. POPESCU, CM I, 247. *Artistul meu avea odată doi cocoşi, pe care-i deprinsese la beţie, şi încă beţie de alcool.* CARAGIALE, O. III, 17. *Chiar acum din crîng venii, Şi c-o veste bună.* COŞBUC, P. I, 300. *Prea puţini, şi numai dintre cîrmuitorii mănăstirii..., cunoscuseră din vreme vestea.* SADOVEANU, O. XIII, 10. ◇ (În legătură cu „pe lîngă", „după ce că" etc., completarea priveşte un cumul) *Să i se taie lui Vasilie spatar şi capul, necum să i se ia bucatele* (a. 1633). MAG. IST. I, 208/18. *Pre lîngă stidire încă şi frica iaste de ridicat.* CANTEMIR, HR. 7. *Lîngă toate-acestea ai şi un defect mare.* ALEXANDRESCU, O. I, 279. *Pe lîngă cele mai înalte virtuţi, Dumnezeu îi trimisese şi mare noroc.* CARAGIALE, O. III, 224. *Vra să zică, după ce-mi furi carnea, mă şi înjuri?* SADOVEANU, O. XV, 19. *După ce că-i slut, îl mai chemă şi Vlad.* ZANNE, P. VI, 441. (În legătură cu „dar", „însă" sau în corelaţii de tipul *nu numai... dar şi* ori *ci şi*, completarea cumulativă este marcată prin semnalare voit distinctă) *Nu ne se cade cu cugetul numai a creade, ce şi cu gura datori sîntem a mărturisi pre Hristos.* CORESI, EV. 74. *Nu numai letopiseţul nostru, ce şi cărţi străine am cercat.* URECHE, L. 58. *Nu numai căci pre Dachiia cum să cade au apărat-o, ce încă şi pre goţhi... i-au îngrozit.* CANTEMIR, HR. 17. *Nu numai cu vrednicia împodobit iaste, ci şi cu buna faptă a blîndeţelor.* R. GRECEANU, CM II, 13. *O cer pentru fara-ntreagă, dar şi pentru mine-n parte.* ALEXANDRESCU, O. I, 266. *Fără pretenţie de a decreta talente, dar şi fără nici o ezitare, cutez a spune.* CARAGIALE,

o. III, 186. *Rudarii cîntau pentru inima lor, dar şi pentru inima acelor călători pribegi.* SADOVEANU, O. XVIII, 168. *Erau mulţi tîrgoveţi, dar erau şi ţărani mărginaşi.* CAMIL PETRESCU, O. III, 217. ◇ (În legătură cu „mai" cantitativ, completarea priveşte o suplimentare) *Cînd a mai auzit şi despre întîmplarea ce au avut,... nu ştia cum să mulţămească lui moş Nichifor.* CREANGĂ, P. 135. *Cu un astfel de caracter, mai era şi de tot sărac.* CARAGIALE, O. III, 7. *Uitaseră... că oaspeţii mai trebuiesc şi serviţi.* AGÎRBICEANU, A. 124. *Încheagă brînză, umple putinica, mănîncă toată iarna, mai şi vinde.* STANCU, D. 97. ◇ (Urmat de „mai" comparativ sau în construcţia *şi mai şi*, suplimentarea priveşte semnalarea voită a unei amplificări a inegalităţii dintre două elemente supuse unei comparaţii explicite sau implicite) *Caută şi mai pre larg în capetele ce urmează.* CANTEMIR, HR. 125. *Au făcut veziri pă silihtari Ali-paşa, om şi mai rău.* R. GRECEANU, CM II, 263. *Ar vrea încă altăceva şi mai mare.* CONACHI, P. 267. *Fericirea înecîndu-l, el ar sta să-nnebunească, Ca-n furtuna lui de patimi şi mai mult să o iubească.* EMINESCU, O. I, 162. *Veselia nu s-a încheiat numai cu atîta; alta şi mai şi s-a început din capăt.* CREANGĂ, A. 93. *Asta încă nu-i aşa de grozav. Eu ştiu ceva şi mai şi.* CARAGIALE, O. IV, 254. *Munceşte şi mai şi decît înainte.* ISPIRESCU, L. 205. *Bătrînul era priceput; însă comişii cei tineri sînt şi mai pricepuţi.* SADOVEANU, O. XIII, 670. *Milă mi-e de haina lui, dar de cămaşa mea şi mai tare.* ZANNE, P. III, 179. ◇ (În legătură cu „de" sau „dacă", semnalarea voită priveşte insuficienţa influenţei unui element asupra altuia, în ciuda intensităţii suplimentare pe care o aduce faţă de alte posibilităţi presupuse) *De aş şti că mă vei şi omorî, nu pot să tac.* NEGRUZZI, S. I, 147. ▭ *Chiar şi dacă te superi, nu spun.*

b) Conj. (Exprimă anexarea unui element la altul, precizînd ideea de adaos) *Franz Joseph a fost împărat al Austriei şi rege al Ungariei.* ◇ (Anexarea explicativă a unei informaţii cu privire la ceva exprimat sau subînţeles) *Dă-mi singurul al meu bine şi de care m-ai lipsit.* HELIADE, O. I, 414. *Ş-apoi omul făr'de patimi avut-ar fi vro fiinţă?* CONACHI, P. 267. *Şi-apoi ce ţi-oi lua eu din casă nu-ţi face trebuinţă d-tale.* CREANGĂ, P. 151. *Şi-apoi, drept să vă spui,...nu prea văz dă ce e nevoie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 218. (În legătură cu formulări care explică aspectul categoric, indubitabil, decisiv al unei informaţii) *Nu mă pot linişti şi pace.* ALECSANDRI, T. 206. *Trebuie să merg cu Harap Alb şi pace bună.* CREANGĂ, P. 274. *Se prăpădeşte şi mai multe nu!* CARAGIALE, O. IV, 195. (În legătură cu formulări prin care se indică epuizarea unei informaţii comunicate, a unei stări de fapt etc.) *Să fii tu sănătos şi sara bună.* AGÎRBICEANU, A. 463. *Îi dăm pe samă, primim talerii şi atît.* SADOVEANU, O. XVIII, 203.

3. Conj. (Exprimă însumarea unei unităţi numerice cu un multiplu de zece) *Nouăzeci şi nouă de oca.* ISPIRESCU, L. 1. *Cincizeci şi cinci de ani.* SADOVEANU, O. XIII, 88. *Ziua... de douăzeci şi patru august.* LABIŞ, P. 30. ◇ (În formule de repetiţie numerică reprezentînd grupări zecimale sau multipli zecimali care marchează o totalizare cantitativă în exces) *Sînt mii şi mii de unelte în lume.* CARAGIALE, O. IV, 34. *S-a întîmplat minunea care bucură pe călătorii singuratici de mii şi mii de ani.* SADOVEANU, O. XVIII, 30. (Totalizarea cantitativă în exces prin formule de repetiţie fără precizări numerice) *Atîtea şi atîtea împărăţii supt stăpînirea sa au supus.* CANTEMIR, HR. 21. *Cîte şi mai cîte nu cîntă Mihai lăutariul.* CREANGĂ, A. 118. *Atîtea ş-atîtea a pătimit.* CARAGIALE, O. III, 300. *I se... întîmplaseră atîtea şi atîtea.* SADOVEANU, O. XVI, 308. ◇ (Urmat de „cu", exprimă adiţionarea aritmetică a două sau mai multe cantităţi numerice) *Unu şi cu doi fac trei.*

III. (Exprimă urmarea după, din sau în funcţie de un element, a altuia)

1. Conj. (Exprimă consecuţia unui fapt prin raportare la altul săvîrşit de acelaşi autor sau de unul diferit) *Împăratul au ieşit den Sofiia... şi se-au dus în sus pre Dunăre* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *Fu prins şi legat.* CANTEMIR, HR. 188. *Dragoş s-aţinea Şi, cel zimbru cum venea, Ghioaga-n frunte-i arunca.* ALECSANDRI, P. II, 94. *Încalecă şi porneşte cu bucurie.* CREANGĂ, P. 185. *Trecu afară de împărăţia tatălui său şi ajunse în pustietate.* ISPIRESCU, L. 4. *S-au oprit şi au aşteptat răspuns.* SADOVEANU, O. XVIII, 30. *Întreaga oaste a lui Tudor trecuse de Craiova şi se apropia... de Olt.* CAMIL PETRESCU, O. I, 8. *Luă cana... şi o bău ptnă la fund.* STANCU, R. A. III, 81. ▭ *I-am întrebat şi mi-a mărturisit. Ne-am întîlnit la cofetărie şi i-am oferit o cafea.* ◇ (Urmat de „apoi", „după aceea", „pe urmă" etc., consecuţia este marcată prin evidenţierea voită a succesiunii etapelor) *Să mîncăm şi apoi la culcat.* DRĂGHICI, R. 18/23. *Zice rămas bun fraţilor săi şi apoi încalecă.* CREANGĂ, P. 185. *Mă plimb o zi şi apoi mă pun la lucru pe brînci.* CARAGIALE, O. VII, 6. ◇ (Continuitatea aspectelor narative sau descriptive ale unei expuneri unitare sau întrerupte prin pauză este marcată prin „şi narativ") *Şi au slobodzit cartea pre o fereastră gios din cetate. Şi au învăţat pre o slugă a lor... să să ducă cu cartea la Poartă, la viziriul. Şi mergînd sluga acee la Poartă, a lui Petru Vodă, au scris viziriul la unguri să-l sloboadă pre Petru Vodă. Şi după ce l-au slobodzit, s-au dus la Poartă.* NECULCE, L. 13. *Şi cînd fu septembrie 5 deni, leatul 7167, intră Costandin Vodă în Moldova. Şi sosind la Iaşi, să loviră oştile cu straja moldovenească. Şi război mare fu lîngă tîrg. Şi fu moldovenii biruiţi de oştile lui Costandin Vodă. Şi răzbindu-i, unii să închina lui, alţii să duseră la domnul lor, Ghica Vodă, preste Prut la Ţuţora. Şi aşa viind veste, s-au pogorît Ghica Vodă cu toţi boiarii lui... pîn'la Tighenea.* ANON. CANTAC., CM I, 178. *Şi un an vine... ş-alt an îl moşteneşte, Şi ce nădejdi dă unul, acelalalt le ia.* ALEXANDRESCU, O. I, 85. *Şi apa unde-au fost căzut În cercuri se roteşte, Şi din adînc necunoscut Un mîndru tînăr creşte.* EMINESCU, O. I, 170. *Amu cică era odată într-o ţară un crai care avea trei feciori. Şi craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă ţară mai depărtată. Şi împăratul, fratele craiului, se numea Verde împărat; şi împăratul Verde nu avea feciori, ci numai fete.* CREANGĂ, P. 183. *Şi ridică, şi asudă, şi sparge, şi ocărăşte, şi drăcuieşte, şi blestemă-ţi viaţa!* CARAGIALE, O. IV, 13. *Măi bădiţă Gheraşim, Eu de drag te-aş băga-n sîn; Şi de drag te-aş semăna, Şi cu drag te-aş secera, Şi te-aş face stog în prag, Şi te-aş îmblăti cu drag, Şi te-aş cerne prin sprîncene, Şi te-aş frămînta-n inele, Şi te-aş da în inimei mele.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 7. (Situat la începutul unei comunicări, sugerează aspectul continuativ al acesteia faţă de un enunţ anterior, subînţeles sau presupus) *Ş-auzit-am, auzit, Că sînt mori de umblă-n vînt... Eu să ştiu c-ar fi aşa Uritul l-aş măcina.* FOLC. TRANSILV. II, 431. *Ş-am zis verde fir mohor,... Şoseaua Moineştilor; Cît îi şoseaua de lată De căruţi e ferecată.* FOLC. MOLD. II, 140. *Ş-am zis verdi foi di nuc,... Colo-n vali la uluc Si strîng fetili buluc.* ib. 180. *Şi-am zis verde lăcrămioare, Îţi trimit, dragă, scrisoare.* ib. 204. *Şi iar verdi trii pelini, Grea e viaţa prin străini.* ib. 211. (Aspectul continuativ al unei comunicări faţă de un enunţ anterior, subînţeles sau presupus, este marcat printr-un caracter exclamativ, emfatic, retoric etc.) *Ah! şi scrisul nu-mi sporeşte decît numai către tine.* CONACHI, P. 104. *Şi pe noi să ne laşi, tocmai acum, străini, cu inima arsă şi fără nici un sprijin!* CREANGĂ, P. 79. *Şi iată că tocmai în ziua aceea bucătarii curţii se îmbătaseră.* ISPIRESCU, L. 23. *Şi-auzi! Îi umblă-n cap... S-ajungă ea Lucsandei noră!* COŞBUC, P. I, 126. ◇ (Continuitatea priveşte continuarea unei comunicări întrerupte prin schimbarea planului de vorbire, directă sau indirectă) *Picior peste picior şi: — Paidiom, gaspadin!* CARAGIALE, O. IV, 16. ◇(Continuarea unei comunicări apreciate ca incompletă

este solicitată unui interlocutor prin „și interogativ") *Să mi spui cîte parale ai plătit cînii? — I-am plătit cîte un galbăn. — Și cît te costă erelele? — Un galbăn. — Și cîte prepeliți prinzi? — După cît se întîmplă.* SADOVEANU, O. XIII, 48. (Cu elipsa întrebării directe) *Cum te-ai dus d-ta de-acasă,... s-aude cineva bătînd la ușă... — Și?* CREANGĂ, P. 27. *Singurul om pe care-l iubește Frusinica ești dumneata, domnule.... — Și...?* CAMIL PETRESCU, O. II, 342. (Uneori precedat și de exclamativul „ei!", continuarea unei comunicări solicitate unui interlocutor este asociată anticipativ unei atitudini de nepăsare, de indiferență etc.) *Ei și? Ce-i pasă unei reviste muzicale din Berlin de stima dv.* CARAGIALE, O. III, 118. *Ei și? rînji bătrînul; nu sînteți domniile voastre comiși acolo?* SADOVEANU, O. XIII, 670.

2. a) Adv. (Exprimă consecința imediată sau foarte grabnică a manifestării unui fapt exprimat sau subînțeles) *Moldovenii, cum au văzut moscalii,... au și purces.* NECULCE, L. 220. *Curînd se și însură.* NEGRUZZI, S. I, 72. *Fără pierdere de vreme m-aș fi și amorezat.* ALEXANDRESCU, O. I, 187. *Buzduganul se-nvîrtea, Ca un vultur s-abătea, Pe păgîni îi și lovea.* ALECSANDRI, POEZII, 416. *Cum îi ajunge în răscrucile drumului, ai să și dai de grădina ursului.* CREANGĂ, P. 215. *Cînd a auzit..., l-a și-nhățat pe Stan.* CARAGIALE, O. III, 160. *Cum îl văzu, îi și zise.* ISPIRESCU, L. 357. *Cum a sosit sfetnicul cel tînăr..., i-a și poruncit să plece fără zăbavă.* SADOVEANU, O. XV, 374. *Abia dădu mîna cu cei de față, că se și grăbi să intre în biroul plin de oameni.* PREDA, D. 53. (Cu elipsa elementului care a declanșat consecința, săvîrșirea acesteia apare ca anticipată față de momentul aducerii sau luării la cunoștință) *Pînă să ajungă el, craiul pe de altă parte și ajunsese acasă.* CREANGĂ, P. 186. *A mai grea problemă s-a și rezolvit.* CARAGIALE, O. IV, 348. *În clipa cînd înțelegeau ce fel de vînători pot fi în preajmă, acei vînători se și ridicaseră.* SADOVEANU, O. XIII, 619. ◇ (În legătură cu „încît" sau, învechit, „cît", consecința privește efectul maxim produs ca urmare a săvîrșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări etc.) *Armentarie... mare izbîndă au avut, cît și împărăteasa împăratului persecu cu copiii, cu soru-sa, în robie au luat.* CANTEMIR, HR. 232. ◇ (Consecința privește rezultatul atins ca urmare a parcurgerii, deliberat sau conjunctural, a unor stadii intermediare) *Iată-ne și aproape de vîrful codrului.* CREANGĂ, P. 123. ◇ (Consecința privește rezultatul inerent ce urmează din manifestarea unui fapt) *Cine are barbă are și pieptene.* NEGRUZZI, S. I, 249. *Unde e marfă multă, și pagubă multă este!* CARAGIALE, O. IV, 175. *Unde e negustorie multă, e și hoție multă.* SADOVEANU, O. XV, 477. *Unde e calabalîc, e și bucluc.* ZANNE, P. III, 51. ◇ (Consecința privește rezultatul analogic ce se deduce din manifestarea unui fapt) *Dacă i-au învins pe turci, îi vor învinge și pe tătari.* ◇ (Consecința privește rezultatul fortuit ce decurge din absența unui element) *Cine n-are ochi negri, sărută și albaștri.* NEGRUZZI, S. I, 249. *Chiar un topor nu îi-oi putea face. Doar o bardă. — Fă și-o bardă.* SADOVEANU, O. XVI, 512. *Bună-i plăcinta, dar, dacă nu-i, e bună și pita.* ZANNE, P. IV, 85. ▭ *În dorul căpșunilor, mănînci și fragi.* (Prin construcțiile *fie și* sau *măcar și*, rezultatul fortuit ce decurge din absența unui element este asociat unei atitudini de concesie) *Să puie domn strein, măcar și din feciorii de domn ce era la Țarigrad.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 275. *Cracovia... se mulțămea să păstreze asupra acelui hotar fie și-o stăpînire șovăitoare.* SADOVEANU, O. XVIII, 268. ◇ (Consecința privește rezultatul unei adecvări) *Cum e turcul, și pistolul.* NEGRUZZI, S. I, 250. *După mort, și coliva.* ZANNE, P. VI, 523. ▭ *După faptă, și răsplată.*

b) Conj. (Exprimă urmarea unei motivări cauzale sau finale) *Osîndit fu și întru sfîrșenia piiarderei căzu.* CORESI, EV. 14. *Vasilie Lupul Vodă... au venit cu oaste asupra lui Matei Vodă, ca să-l scoață din țară și să fie el domn.* ANON. CANTAC., CM I, 156. *O verigă numai ruptă din lanțul ce vă unește, Și îndată s-ar vădi-se ființa vieții sfîrșită.* CONACHI, P. 271. *Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface, Și în sine împăcată stăpînea eterna pace.* EMINESCU, O. I, 132. *Tatăl tău... e bătrîn și o să te rădicăm pe tine în scaun.* ISPIRESCU, L. 3. *Mi-e drag ca ochii mei din cap Și nu l-aș da nici mort.* COȘBUC, P. I, 109. *Îl văzuse pe fereastră și i-a ieșit înainte în cerdacul înzăpezit.* CAMIL PETRESCU, O. I, 8. *Ferestrele erau foarte sus și soarele nu-i atingea pe oameni.* DEMETRIUS, A. 65. *Tu, bade, m-ai celuit Și inima mi-ai topit.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 263. (Învechit, rar, în locuțiunea *și să*) *Tremeate-voiu păscari... și să vîneaze ei.* CORESI, EV. 331. *Au venit fiiul omenesc și să mîntuiască ce era perit.* N.TEST. (1648), ap. GCR I, 127/28. (În nord-vestul Transilv. înlocuiește de obicei pe „să", semn al conjunctivului) *Mă suii într-un măr dulce Și văd badea vum să duce.* JAHRESBER. IV, 320. *Nici una nu să-ndură Și trezească-un ficioraș.* ALEXICI, L. P. 181. *O vru și margă.* BL IV, 178. *Puni pă masă pită... și aibă ursători ce mînca.* ALRT II, 141. (Urmarea unui îndemn, a unei obligații etc.) *Te-ndură și miluiește Pre mișel ce te dorește.* DOSOFTEI, PS. 18/5. *Urmează sfintelor învățături și vei trăi fericit.* MARCOVICI, D. 16/18. *Mămuco, aide și spune, nu mai pot de nerăbdare să te ascult,* CARAGIALE, O. III, 256. *Dovedește-mi și te-ascult bucuros.* SADOVEANU, O. XIII, 943. (Adesea în legătură cu construcții cu sens conclusiv, exprimă urmarea logică a uneia sau a mai multor premise justificative) *Gîndește că toate sînt trecătoare într-această lume; și... nu-ți pierde îndrăzneala.* MARCOVICI, D. 14/16. *Văz că o duc foarte bine, și eu o să-i imitez.* ALEXANDRESCU, O. I, 175. *Îl făcuseră perceptor, și era foarte vesel.* CARAGIALE, O. III, 164. *Nu mi-i îngăduit să... spun și tac.* SADOVEANU, O. XVI, 272. *El refuzase și de aceea devenise primejdios.* CAMIL PETRESCU, O. I, 8. (În legătură cu „în fine" sau „în sfîrșit", urmarea privește atingerea unei limite intenționale, așteptate etc.) *Am lucrat toată noaptea și în fine am terminat. A făcut nenumărate demersuri și în sfîrșit a obținut aprobarea.* (În legătură cu formulări prin care se indică o urmare neașteptată) *A venit la mine și, hodoronc-tronc, mi-a dat o palmă. M-a invitat la el și, ce să vezi, nu era acasă.*

3. Conj. (Exprimă echivalarea unei mulțimi cu alta prin generalizarea distribuției iterative a fiecărui element component al uneia în funcție de fiecare element component al celeilalte) *De trei ori potcovii calul Urcînd la puicuța dealul. Potcoava și icosarul, Caiaua și gologanul.* ȘEZ. I, 141. ▭ *Anul și cartea.* ◇ (Adesea în legătură cu „pe loc", exprimă conformarea imediată prin contravaloare în funcție de ceea ce este oferit sau primit în schimb) *1200 lei... și curg capodoperile.* CARAGIALE, O. III, 29. ▭ *Marfa și pe loc banii.* ◇ (Conformarea privește consecvența în funcție de o promisiune, un angajament etc.) *Am promis și mă țin de cuvînt. Am hotărît și vom depăși planul.* ◇ (Consecvența privește perseverența într-o anumită stare, atitudine etc.) *M-au iubit și mă iubește.* CONACHI, P. 82. ▭ *N-am mers să cer și n-am să merg.* ◇ (În formule de repetiție, perseverența privește persistența exagerată prin menținerea neîntreruptă a aceleiași stări, a aceleiași atitudini etc.) *Tîncuța începe să vorbească cu Petru numai și numai de Paul.* CARAGIALE, O. III, 71. *Tată-său, dacă văzu și văzu, îi dete voie.* ISPIRESCU, L. 3. *După ce mergi și mergi pe acel podiș, vezi în depărtare o apă lină.* SADOVEANU, O. XVI, 11. *Mi-e milă și mi-e silă.* ARGHEZI, VERS. 205. *Nu mă pune la uitare..., Cît ăi fi și-i fi pe cale.* POP., AP. ALEXANDRESCU, O. I, 382. *Dacă vrei și vrei, să știi că ai să treci prin valea răului, ca să poți ieși de aici.* MERA, L. B. 24.

IV. (Exprimă corelarea unui element cu altul, prin confruntare)

1. Conj. (Exprimă confruntarea dintre două elemente necontigue) *Nici frunza nu se mișcă, nici vîntul nu suspină, Și apele dorm duse, și morile au stat.* HELIADE, O. I, 189. *Binele ades vine pe urmele mîhnirei Și o zîmbire dulce dup-un amar suspin.* ALEXANDRESCU,

M. 3. *Să-mi fie somnul lin Şi codrul aproape.* EMINESCU, O. I, 219. *Trecură pe d-asupra pădurei şi locmai cînd erau să se lase în jos... pădurea se puse în mişcare.* ISPIRESCU, L. 7. *Liniştea-i acum deplină Şi-a-nnoptat.* COŞBUC, P. I, 48. *Judecata i-o dă gura Şi-i dă lingura măsura.* ARGHEZI, VERS. 232. *Se cernea seara şi tremuram lîngă mama.* LABIŞ, P. 30. ◇ (Confruntarea a două elemente priveşte raportarea corelativă a acestora în vederea unei delimitări spaţiale, temporale sau conceptuale) *Din copilărie şi pînă acum.* MARCOVICI, C. 9/26. *De atunci şi pînă astăzi colonii de lumi pierdute Vin din sure văi de chaos.* EMINESCU, O. I, 132. *Între Olt şi-ntre Olteţ Răsărit-au nuculeţ.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 381. ▭ *Între mine şi tine este o mare diferenţă.* ◇ (Corelarea unor aspecte sau ipostaze ale aceleiaşi realităţi apreciate din unghiuri de vedere diferite) *A luat de soţie pe doamna Beti Lee, văduvă a colonelului Lee şi fiică a contelui Lotşfield.* MARCOVICI, C. 3/22. *Iată ce-mi scrie frate-mieu şi moşul vostru.* CREANGĂ, P. 184. *Eram în odăiţa de studiu a d-şoarei Ana, fiica stăpînei casei şi prietină intimă a d-şoarei Nina.* CARAGIALE, O. I, 127. *Ce facem, oamenilor şi creştinilor?* SADOVEANU, O. XV, 44. *Ia loc, domnule părinte şi scumpe cumnate.* STANCU, R. A. III, 90. ▭ *Bucureşti este capitala ţării şi reşedinţa judeţului Ilfov.* ◇ (Corelarea dintre anumite grade de rudenie aflate, de obicei, în raport complementar) *La umbră... stau bacii. Sînt frate şi frate.* CARAGIALE, O. IV, 363. *De m-aş mai vedea acasă, Mire eu şi tu mireasă!* COŞBUC, P. I, 130. ▭ *Ei sînt frate şi soră.*

2. a) Adv. (Exprimă confruntarea dintre două elemente aflate într-un raport de divergenţă) *Mitică şi frumos! poftim!* CARAGIALE, O. VI, 521. *Zice că alde Brigman e bun de magazioner. Draci: Brigman şi magazioner!* PREDA, D. 92.

b) Conj. (Divergenţa dintre două elemente priveşte o diferenţiere adversativă) *Iudeii semn cer, şi elinii înţelepciune caută.* C. CANTACUZINO, CM I, 39. *El moare şi tu răbzi încă?* CONACHI, P. 86. *Azi slava stă dasupra, şi omul în pămînt.* ALEXANDRESCU, O. I, 117. *Ţara în care împărăţea fratele cel mai mare era locmai la o margine a pămîntului, şi crăia isuilalt, la altă margine.* CREANGĂ, P. 183. *Dumitale cum ţi-a dat decoraţie... şi mie nu?* CARAGIALE, O. III, 165. *Una-i vorba şi alta fapta.* SADOVEANU, O. XIII, 93. *Destul m-am supărat Şi nimic n am căpătat.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 215. (Diferenţierea adversalivă priveşte excluderea unui element prin raportare negativă la celălalt) *Nu-i pricina di sminteală dispre dînsul, şi-i dispre Gligorii Vodă.* NECULCE, L. 339. *Uni să întristă, căci s-au pus domn Costandin Vodă şi nu altul.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 280. *N-am venit pentru tine, ş-am venit pentru Harap Alb.* CREANGĂ, P. 277. *Acela şi nu noi să fie adus la judecată.* SADOVEANU, O. XVIII, 239. *Fetelor, pupa-v-aş gura, Nu la toate, şi la una.* ŞEZ. XIV, 165. ◇ (Diferenţierea adversativă priveşte opoziţia dintre două elemente) *Pe zid... se ridicau nişte turnuri în patru colţuri de marmură albă, unele mai nalte şi altele mai scurte.* CARAGIALE, O. IV, 257. ▭ *Există cărţi bune şi cărţi proaste. Unul e proaspăt şi celălalt vechi.* (În formule de repetiţie, cu elipsa determinanţilor contrastivi) *Limba boului e mare, dar — e limbă şi limbă — nu poate face limbistică!* CARAGIALE, O. IV, 369. *Se află slujbe şi slujbe.* SADOVEANU, O. XIII, 803. ▭ *Sînt oameni şi oameni.* ◇ (Opoziţia dintre două elemente priveşte aspectul lor contradictoriu) *S-au bătut cu ei 3 zile, şi nimic nu le-au putut strica.* ANON. CANTAC., CM I, 149. *Voiam să plîng şi nu puteam.* NEGRUZZI, S. I, 57. *Ar răcni şi nu culează.* EMINESCU, O. I, 84. *A dat să ridice coşul şi n-a putut.* CARAGIALE, O. I, 132. *Îi vorbesc şi nu-mi răspunde.* COŞBUC, P. I, 49. *Îndeamnă pe alţii la război şi ei nu prea trag sabia.* SADOVEANU, O. XIII, 957. *Dragi am fost şi ne-am lăsat.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 156. (Învechit, în construcţia *şi însă*) *Iubeşte... pe gingaşa lui soţie şi însă nu o poate vedea.* NEGRUZZI, S. I, 56. *Frumoasa Ana doamna se primblă... Visind... dulci visuri mîngîioase; Şi însă pe sub ochi-i treceau năluci hidoase.* ALECSANDRI, POEZII, 244.

3. Adv. (Exprimă confruntarea dintre două elemente aflate într-un raport de concordanţă) *Unde au biruit..., acolo au şi trăit.* CANTEMIR, HR. 14. *Unde-ţi stau talpele îţi va sta şi capul.* ISPIRESCU, L. 23. ◇ (Concordanţa priveşte unitatea dialectică a contrariilor) *Tot hazu îşi are şi necazu.* SADOVEANU, O. XVI, 21. ◇ (Concordanţa dintre două elemente prin corespondenţă) *Osînda Nastei e şi osînda mea.* SADOVEANU, O. XIII, 250. ◇ (În legătură cu ,,cum", ,,aşa" sau în corelaţii de tipul *precum* ori *după cum... aşa şi*, corespondenţa dintre două elemente priveşte o raportare de echivalenţă, uneori prin conformare) *Soarele... străluceşte cum spre cei direpţi, aşe şi spre cei nedirepţi.* VARLAAM, C. 245. *Cum să rădică o negură întunecată..., aşa şi el să curăţi de scîrba ce-i zăcea la inimă.* URECHE, L. 148. *Precum iaste maica, aşea au ieşit şi fiica.* CANTEMIR, HR. 102. *Pe cum au umblat, aşa au şi păţit mai pă urmă.* R. POPESCU, CM I, 246. *Precum au zis, aşa au şi făcut.* EMINESCU, P. L. 8. *Aşa m-am spăimîntat ş-acuma, cum m-am spăimîntat atuncea.* SADOVEANU, O. XV, 57. *Cum îţi aşterni, aşa şi dormi.* ZANNE, P. III, 5. ◇ (În legătură cu ,,ca", ,,cît", ,,atît" sau în corelaţii de tipul *cît... atît şi* ori *tot aşa... cît şi*, corespondenţa dintre două elemente priveşte raportarea lor comparativă pe baza unei asemănări calitative sau cantitative) *Fără de ruşine sînt... păcătoşii ca şi caprele.* CORESI, EV. 39. *Întru unele izvoade de ale noastre scrie de războaiele lor, ca şi cronicariul leşesc, însă mai pre scurt.* URECHE, L. 81. *Ca şi marele... Traian vom face.* CANTEMIR, HR. 9. *Nu putea nimeni să să protivească lor, ca şi lui Moisi, marele proroc.* ANON. CANTAC., CM I, 94. *Eu plîngeam ca şi ea.* NEGRUZZI, S. I, 52. *Durerea mea... E neagră ca şi ziua cînd nu te întîlnesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 99. *Că şi frunzele de toamnă, toate stele-au pierit.* EMINESCU, O. I, 133. *Acolo şi sîntem ca şi în casă la noi.* CREANGĂ, P. 128. *Omul superior trebuie să fie mai dinainte justificat în ochii tutulor ca şi-n ochii săi proprii.* CARAGIALE, O. III, 280. *Lupii turbă ca şi cînii.* SADOVEANU, O. XV, 253. (Prin construcţia *ca şi* se compară, prin aproximare, asemănarea dintre un stadiu precizat virtual şi unul real în care se află un element) *Acea epocă este ca şi necunoscută.* ODOBESCU, S. II, 142. *Afacerea e ca şi terminată.* CARAGIALE, O. IV, 240. *Mai aveam o liră de aur; asta e însă ca şi nimic.* SADOVEANU, O. XVI, 303. (Prin construcţiile *ca şi cînd* şi *ca şi cum* se compară prin asemănare un fapt real cu unul ipotetic sub aspect temporal sau modal) *Spune că mă iubeşte ca şi cum m-ar întreba ce mai fac.* NEGRUZZI, S. I, 55. *Îmi întorsei ochii către oaspetele meu ca şi cînd aş fi vrut să-l întreb.* CARAGIALE, O. IV, 262. *Zidul pieri ca şi cum n-ar fi mai fost.* ISPIRESCU, L. 26. *Spuse cuvintele cu multă durere ca şi cînd ar vorbi de-o mare ticăloşie.* AGÎRBICEANU, A. 62. *Fugeau ca şi cînd i-ar fi alungat cineva.* REBREANU, R. I, 16. *Tresări, ca şi cum i-ar fi pus cineva mîna pe umăr.* SADOVEANU, O. XIII, 87.

— Lat. **sic.**

ŞIÁC s. n. **1.** Postav aspru (din lînă ţigaie), ţesut de obicei în casă. V. p ă n u r ă **(1)**, d i m i e, a b a. *Fusta şi corsetul sînt de gros şaiac sur, care înadins diformează talia.* CALENDAR (1856), 27/26. *Face şaiac şi pînză, cu cari-şi îmbracă slugile.* I. IONESCU, D. 192, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 614. *Rasa-i e de şiac, e-ncins cu găitan alb.* EMINESCU, P. L. 73, cf. 38. *Oameni de toată mîna, de toate vîrstele... în felurite costume: de la postavul cel subţire occidental pînă la şăiacul monastiresc.* GANE, N. III, 191, cf. CREANGĂ, O. 277. *În lungi rase de şeiac... păşesc măicuţele spre biserică.* VLAHUŢĂ, ap. CADE. *Nu şi-l închipuia cineva pe moş Neculcea altfeli decît cu... straie de şiac călugăreşc şi cu un contăş blănit.* CONTEMPORANUL, V_1, 98, cf. DDRF. *Purta îmbrăcăminte de om nevoiaş. Straie groase de şiac, deşi era cald.* PĂUN-PINCIO, P. 121, cf. BAR-

CIANU. *Postavul ţărănesc, de fabricaţiune domestică, e în primul rînd abaua, asemenea dimia cu şaiacul.* ŞIO I, 234, cf. II$_1$, 332, ALEXI, W., TDRG. *Şăiacul sau şiiagul renumit, care se lucra odată pe o scară întinsă prin mînăstirile noastre, astăzi piere.* PAMFILE, I. C. 288. *Cu hainele de şiac..., negustorii aceştia par evocaţi din viaţa breslaşilor de acum o sută de ani.* PETICĂ, O. 243. *Rasa-i oablă de şiac slujise..., în toate împrejurările, de ştergar mînilor sale.* HOGAŞ, DR. II, 10, cf. I, 247, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *De sub comanacul de şiac, vîrît pe urechi, pletele-i coboară încă negre.* GALACTION, O. 204. *Se-nşiră pe drumul bisericii... călugăriţe în rase cafenii de şiac.* CAZIMIR, GR. 233. *Un începui de viscol tăios îl silea să-şi strîngă mereu în jurul trupului rasa subţire de şiac.* STĂNOIU, C. I. 53. *Ordonanţele... în haine groase de şiac cărămiziu, aşează popicele.* BRĂESCU, M. B. 103. *Treceau prin faţa ei călugări cu rase de şiac ruginiu.* TEODOREANU, M. U. 68. *Purtau rase cafenii de şiac.* SADOVEANU, O. XI, 13, cf. X, 199, SCRIBAN, D. *Cu mîinile strînse la piept, parcă ţinînd ceva sub surtucul lui de şeiac, privea fix spre fereastră.* CĂLINESCU, N. 55. *La capătul podului sînt fel de fel de vînzători. Cîţiva îmbrăcaţi cu nădragi de şiac.* CAMIL PETRESCU, O. II, 458. *Pentru astăzi am ales costum de şiac.* C. PETRESCU, A. R. 13, cf. SCL 1955, 320, DM, DER, H X 161, 585, ALR I 2 153/508, 518, 538, 550, 614, ALR SN II h 496, A V 16, GLOSAR REG.

2. Haină confecţionată din şiac **(1)**. *A ei haină aurită O preface în şăiag.* ASACHI, S. L. I, 170. *Vin... Pe jos, pe bătături, Preoţi, maice în şaiag, Slabi călugări cu toiag.* ALECSANDRI, POEZII, 589. *Potcoavă îşi schimbă şiacul pe care-l purta în casă, pe straie mai sprintene.* SADOVEANU, O. XVIII, 320, cf. XIII, 985. ◇ F i g. *Două capre... Ciute şi-n suman sărac, Înfolile-s, fiecare, Roşcovanele-n şiac.* ARGHEZI, VERS. 411.

— Pl.: *şiacuri* şi *şiace*. — Şi: (regional) **şiág, şaiác, şaiág, şăiác, şăiág, şeiác, şeiág** (ALR SN II h 496/682) s. n.

— Din tc. **şayak.**

ŞIÁG s. n. v. **şiac.**

ŞIÁT, -Ă adj., s. f. v. **şuiat.**

ŞIÁTICĂ s. f. v. **sciatică.**

ŞÍBA[1] interj. (Bucov., Mold. şi prin Maram.) Termen folosit de muncitorii forestieri, prin care se dă comanda ca butucul să fie tîrît cu ajutorul ţapinelor; (regional) **şuba[1]**. *Şiba la dreapta sau la stînga.* CIUPALĂ, T. 238, cf. ARVINTE, TERM. 88, 167. ◇ E x p r. (Adverbial) **A da (sau a lua) şiba** = a împinge tîrîş butucii. Cf. id. ib. 168. (Prin Maram.) **A se duce şiba** = a aluneca. Cf. id. ib. 89.

— Din germ. **schiebe** (imper. al lui *schieben* „a împinge").

ŞIBÁ[2] vb. I. T r a n z. (Bucov., Mold. şi prin Maram.; complementul indică butuci) A tîrî cu ajutorul ţapinelor; (regional) a **şuba[2]**. Cf. ARVINTE, TERM. 168. ◇ R e f l. p a s. *Din stive lemnul se voltează şi* [se] *şibează la baltă.* CIUPALĂ, T. 226.

— Prez. ind.: *şibez*. — Şi: **şivá** vb. I CIUPALĂ, ap. ARVINTE, TERM. 89.

— Cf. ş i b a[1].

ŞÍBĂ s. f. **1.** (Ban.) Crenguţă; vreasc; surcică. Cf. com. LIUBA, GR. BĂN., com. din ORAVIŢA, L. COSTIN, GR. BĂN. 190, NOVACOVICIU, C. B. I, 20. *Şîbii dă buoj uscat.* ARH. FOLK. III, 155, cf. CHEST. II/8, ALR II/1 h 275/29.

2. (Ban. şi prin sud-vestul Transilv.) Prăjină de care se atîrnă găleata la fîntîna cu cumpănă. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 62, COMAN, GL., CHEST. II 455/1, ALR I 794/35, ALR SN III h 849. ✦ (Regional) Cumpănă (la fîntînă) (Comloşu Mare — Jimbolia). LEXIC REG. II, 42.

— Pl.: *şibe*. — Şi: **şibie** (pl. *şibii*), **şăbie** (L. COSTIN, GR. BĂN. 190; pl. *şăbii* id. ib.), **şîbră** (id. ib.), **şúbă** (PRIBEAGUL, P. R. 62) s. f.

— Din scr. **šiba.**

ŞÍBĂR s. n. v. **şuber.**

ŞÍBIE s. f. v. **şibă.**

ŞIBIOÁRĂ s. f. (Prin Ban.) Crenguţă. Cf. ARH. FOLK. III, 155. *La Joi-mari... aduc şîbioarie.* ib. 44.

— Pl.: *şibioare.*

— **Şibie** + suf. *-oară.*

ŞIBIOG subst. (Prin Transilv.) Numele mai multor plante din familia cruciferelor: **a)** micşunea *(Cheiranthus cheiri).* Cf. DDRF; **b)** nopticoasă *(Hesperis matronalis).* Cf. PANŢU, PL., ENC. AGR., BORZA, D. 83; **c)** muştarul stîncilor *(Hesperis alpina).* Cf. PANŢU, PL.; **d)** mirodea *(Hesperis nivea).* Cf. PANŢU, PL.

— Accentul necunoscut. — Şi: **sibiog** (accentul necunoscut) subst. ENC. AGR.

— Cf. ş i b o i.

ŞIBÓI subst. (Regional) **1.** Subst. Numele mai multor plante: **a)** micşunea *(Cheiranthus cheiri).* Cf. CIHAC, II, 615, BARCIANU, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DM, BORZA, D. 45, 292; **b)** micsandră *(Matthiola incana).* Cf. POLIZU, LM, CONV. LIT. XXIII, 887, 979, TDRG, PANŢU, PL., SCRIBAN, D., BORZA, D. 108, 291; **c)** toporaş *(Viola odorata).* Cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Micsandrele (micşunelele, şivoiul)... sînt de multe feluri, toate înfăţişînd ciorchine... din flori invoalte.* COMŞA, N. Z. 29. *La ferestre se înghesuiau ghivecele de garoafe, de muşcate, de cerceluşi, de indrăşaim, de şiboi.* M. I. CARAGIALE, C. 76. *Această sămînţă... produce şaboi cu floare bătută.* H III 209, cf. II 310, VII 475, XI 311, 338, XIV 349, 374, 396, 436.

2. S. n. Ciorchine (de flori). Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: **(2)** *şiboaie* şi *şiboturi*. — Şi: **şivói, şabói, sibói** (BARCIANU, ENC. AGR.), **sivói** (BORZA, D. 108, 287) subst.

— Din tc. **şebboy,** bg. **шибой.**

ŞIBUIÁLĂ s. f. (Regional) Bătaie cu nuiaua **(1)** (Moldova Nouă). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183. *Osîndit la şîbuială.* id. ib.

— Pl.: ?

— De la **şibă.**

ŞIC[1] s. n., adj. invar. (Familiar) **1.** S. n. Eleganţă, distincţie, bun gust (în îmbrăcăminte, în atitudini) *Bavarezii... au devenit perfecţi simigii, cu deosebire numai că le lipseşte şicul şi igemoniconul confraţilor lor din Orient.* FILIMON, O. II, 183. *Se zice d-un tablou de mic preţ dar de gust că are şic.* COSTINESCU, cf. GHEREA, ST. CR. I, 279. *Şarmantă damicelă... Cochetă complesantă, Ai şic, eşti elegantă.* I. NEGRUZZI, S. I, 79, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şlii, craioveanul chiabur nu poate concepe şicul decît cu icre moi la dejun, însoţite de şampanie.* TEODOREANU, M. II, 379, cf. SCRIBAN, D. ✦ Lucru care amuză, care are haz. *Zi că-ţi lasă o mie, tot e bine. — Apoi nu! Şicul e să lase două. Aci s-o vedem cu diplomaţia dumneaei.* CARAGIALE, O. II, 92, cf. DM, DN[2]. ✦ Haz, spirit. *Pe cît ştia de multe, pe atîl ştia bătrînul, să le povestească cu şic.* REV. CRIT. I, 75, cf. ENC. ROM., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

2. Adj. invar. Elegant, distins, cu gust. *Nimic nu e mai şic în lumea asta de vernisajii, decît să apari în tovărăşia sculptorilor şi pictorilor.* CAMIL PETRESCU, T. II, 15. *E-e-e coristă la „G-g-grigoriu". D-d-damă şic, mă!* TEODOREANU, M. II, 204. *Pînă acum rîdeam de oamenii prea serioşi, îmi plăceau bărbaţii chic.* CĂLINESCU, E. O. II, 272. *Mi-ai cetit operele? Păcat!*

Sînt opere, domnule, opere... La mine să vezi limbă... șic. CAMILAR, N. II, 187. ◇ (Adverbial) *E destul de șic îmbrăcată; un corsaj de mătăsică roșie, fustă de mătase neagră și o pălăriuță de mult gust.* CARAGIALE, O. I, 296. *Se îmbracă șic.* REBREANU, NUV. 129.

— Scris și: (rar, după fr.) *chic.*

— Din fr. **chic.**

ȘIC² s. n. (Regional, mai ales în Transilv.) **1.** Foiță de metal, mai ales de staniol; poleială. Cf. ANON. CAR., ISER. *Aur și argint falș în foi pentru poleială, precum și șic alb și galben* (a. 1875). TDRG, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., REV. CRIT. III, 169. *Umblînd, colindînd... La această casă Naltă și frumoasă, Cu var văruită, Cu șic șicuită, Cu aur bolțită.* POP., ap. PAMFILE, S. T. 27, cf. ALR II 4 271/182, 192, 682, 762, 769, 791, 928, ZANNE, P. III, 374. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *șiclu*) Hîrtie poleită. Cf. REV. CRIT. III, 169. ✦ (Învechit, prin Transilv.) Piele poleită. Cf. LB, ISER, LM.

2. Fluturaș (ornamental). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 388, DDRF, BARCIANU, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM.

— Pl.: *șicuri.* — Și: **șiclu** s. n. LB, ISER, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 388, LM, REV. CRIT. III, 169, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 183, ALR II 4 271/105, 349, 353.

— Din magh. **sík**, scr. **šik.**

ȘICANÁ vb. I. **1.** Tranz. (Astăzi rar; complementul indică persoane) A pune în dificultate prin interpretarea insidioasă a unor prevederi legale sau prin specularea unor detalii de procedură; (sens curent) a deranja, a supăra, a agasa cu rea-credință, pentru lucruri lipsite de importanță, făcînd obiecții meschine, ridicînd pretenții nejustificate; (învechit, rar) a șicanarisi. V. șicîi, necăji (4), hărțui, cicăli. *Îl deteră pe mînile auditorilor, iară după ce fu șicanat așa cîteva săptămîni, îl liberară.* BARIȚIU, P. A. II, 653, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM 536. *Noi nu voim să șicanăm pe Caragiali cu acest sfîrșit.* GHEREA, ST. CR. II, 144, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Cînd unii supuși austriaci reclam contra îndoitei vămi..., împotriva cuprinsului tratatelor, guvernul moldovenesc îi șicanează.* N. A. BOGDAN, C. M. 76, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN².

2. Refl. recipr. (Învechit, rar) A discuta în contradictoriu, cu insistență, exagerînd importanța lucrurilor. *Îmi va zice poate cineva că sătenii lui Florian erau păstori; să nu ne șicanăm asupra cuvintelor; turmele fac parte din cîmpenie și păstorii trăiesc la cîmp.* ROMÂNUL (1857), nr. 2, 3¹/4.

3. Intranz. (Rar) A ridica obiecții neîntemeiate. *Aplicarea tarifului dădea loc la nesfîrșite controverse, fiindcă vameșii șicanau asupra valorii mărfii.* OȚETEA, T. V. 44.

— Prez. ind.: *șicanez.* — Și: (învechit, rar) **șicănà** (PONTBRIANT, D.), **cicanà** (COSTINESCU, 514) vb. I.

— Din fr. **chicaner.**

ȘICANÁRE s. f. Acțiunea de a șicana și rezultatul ei. Cf. șicana **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., DL, DM.

— Pl.: *șicanări.* — Și: (învechit, rar) **șicănáre** s. f. PONTBRIANT, D.

— V. **șicana.**

ȘICANARISÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar; complementul indică persoane) A șicana **(1)**. *Am găsit un doftor foarte bun, cu știință și cu documenturi bune,... pă care crez că nu va putea să-l șicanarisească pomenitul doctor Vasile* (a. 1836). ARH. OLT. X, 133.

— Prez. ind.: *șicanarisesc.*

— Cf. șicana.

ȘICANÁT, -Ă adj. (Rar) Căruia i se fac șicane **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., LM 536, DL, DM.

— Pl.: *șicanați, -te.* — Și: (învechit, rar) **șicănát, -ă** adj. PONTBRIANT, D.

— V. **șicana.**

ȘICANATÓR, -OÁRE adj. (Rar; și substantivat) (Persoană) care șicanează **(1)**, căreia îi place să șicaneze; (franțuzism rar) șicanier. Cf. COSTINESCU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN².

— Pl.: *șicanatori, -oare.*

— **Șicana** + suf. *-tor.*

ȘICÁNĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Procedură (judiciară). *Viața lui e politica, șicana judiciară și economia rurală.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 52. *Prințul Cantemir se găsi încurcat în două proțese pentru diata tatălui său. Trebile șicanei nu se învoiesc cu exercițiile unui oștaș.* NEGRUZZI, S. II, 144.

2. (Astăzi rar; adesea construit cu verbul „a face") Interpretare insidioasă a unei prevederi legale sau a unui detaliu de procedură; dificultate de procedură provocată printr-o asemenea interpretare; (sens curent) acțiune prin care cineva este deranjat, supărat, agasat cu rea-credință, pentru lucruri lipsite de importanță. V. șicîială, hărțuială, cicăleală. *Caută bine, că eu știu că aveți, și nu-mi face șicane, că destule am eu în cap!* PR. DRAM. 190, cf. STAMATI, D. *Toate aceste... arată defectuozitățile regulamentului, care ar trebui modificat în sensul evitării pagubelor, a șicanelor și a abuzurilor.* I. IONESCU, P. 154, cf. PONTBRIANT, D. *Poporul răspundea din inspirațiune: „da" sau „ba"; fără dezbateri, fără șicane, fără amendamente.* HASDEU, I. V. 61. *Hagi Petcu caută acum a-și răzbuna cu niște șicane mici.* ALECSANDRI, T. 1274, cf. COSTINESCU, LM. *Pentru o mizerabilă leafă... să rabzi toate șicanele, toate aroganțele și toate lipsele de educațiune ale unui șef.* CARAGIALE, O. II, 46, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Iau măsuri de șicană.* CAMIL PETRESCU, T. II, 415. *Gîndi cu ură la tot ce lăsase înapoi: bîrfelile și spionajul cucoanelor.., șicanele mărunților satrapi locali.* C. PETRESCU, C. V. 10. *Eu nu pot considera această procedare decît ca o șicană ce se face unui vapor românesc.* BART, S. M. 103, cf. SCRIBAN, D. *E îndrăzneț, nerușinat, știe ca orice avocat toate șicanele.* CĂLINESCU, E. O. I, 152, cf. PERPESSICIUS, M. I, 99. *Devenise refractar la șicanele, la tonul imperativ și arogant al superiorilor.* BENIUC, M. C. I, 376. *Desigur, are dreptul să se opună... Nu văd însă de ce mi-ar face șicane.* VINEA, L. I, 189, cf. DM, DN². *Unii au văzut în observațiile aspre ale unor scriitori numai o șicană personală, o răfuială mărunță.* V. ROM. octombrie 1963, 8. *Începuseră din nou să-mi facă fel de fel de șicane.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 243. *„Incidentele" ridicate de mine nu erau numai șicane proceduriste, ci tindeau la definirea și precizarea cîtorva elemente și concepte ce ating fondul disputei.* L 1971, nr. 470, 7/2.

3. (Învechit, rar) Controversă, dispută. *O religie care de trei secoli ... aduce o mărturie... nu lasă să încapă nici un punct de șicană.* CALENDAR (1861), 54/21.

4. (Tehn.) Obstacol așezat în calea unui curent de fluid pentru a-l dirija, pentru a-i micșora viteza sau pentru a-i regla debitul. Cf. LTR², DP, DM, DN².

— Pl.: *șicane.* — Și: (învechit, rar) **cicánă** s.f. STAMATI, D. 303, COSTINESCU, 514.

— Din fr. **chicane.**

ȘICANIÉR, -Ă adj. (Franțuzism rar) Șicanator. Cf. CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 1/4.

— Pronunțat: *-ni-er.* — Pl.: *șicanieri, -e.*

— Din fr. **chicanier.**

ȘICÁTOR s. n. **1.** (Transilv.) Uliță. Cf. VAÎDA, CABA, SĂL., ALR II 2 614/346, LEXIC REG. 72. *Pe șicator nu se poate mere cu caru.* MAT. DIALECT. I, 96. ✦ (Regional; în forma *șicatăr)* Drum (Meșcreac—Aiud). Cf. CHEST. IV 16/137.

2. (Regional) Loc expus vîntului (Crișteleс—Șimleu Silvaniei). CHEST. IV 84/299.

— Pl.: *șicatore.* — Și: **șicátăr** (CHEST. IV 16/137), **șucátăr** (ALR II 2 614/346) s. n.

— Din magh. **sikátor.**

ȘÍCĂ interj. (Regional; repetat) Strigăt cu care se cheamă oile (Mățău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Cf. c i c ă.

ȘICĂNÁ vb. I v. **șicana.**

ȘICĂNÁRE s. f. v. **șicanare.**

ȘICĂNÁT, -Ă adj. v. **șicanat.**

ȘICHEAI s. m. v. **șcheau.**

ȘICHÉR, -Ă adj. v. **ceacîr.**

ȘICHIRGÌ-BAȘÁ s. m. v. **cichirgi-bașa.**

ȘICHIRGÍU s. m. v. **cichirgiu.**

ȘICLEÁLĂ s. f. **1.** (Prin Bucov.) Unsoare de proastă calitate. LEXIC REG. 108.

2. (Regional) Strat de funingine care se depune pe horn (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). A V 15.

3. (Prin Bucov.) Soluție preparată din zer fierbinte și piatră acră, în care se cufundă ouăle înainte de vopsire, pentru fixarea culorii. Cf. A V 14, L. ROM. 1964, nr. 1, 83.

— Pl.: *șiclele.*

— **Șicli** + suf. *-eală.*

ȘICLÍ vb. IV. **1.** T r a n z. și r e f l. (Bucov. și Mold.) A (se) îmbiba sau a (se) acoperi cu murdărie **(1)**, mai ales cu substanțe unsuroase. Cf. DM, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, LEXIC REG. 108. ✦ R e f l. (Bucov., Mold. și prin Transilv.; despre părul[1] oamenilor) A deveni slinos, lipicios, aspru. Cf. MARIAN, V. 178, SCRIBAN, D. *Mi s-a șiclit părul.* A V 14, cf. VI 26.

2. T r a n z. (Regional; complementul indică ouă) A trata cu o soluție preparată din zer fierbinte și piatră acră, înainte de vopsire, pentru fixarea culorii (Panaci—Vatra Dornei). Cf. A V 20. ◇ R e f l. p a s. *Cu zăr se șiclesc ouăle și cu piatră acră.* ib.

— Prez. ind.: *șiclesc.*

— Cf. ș i c l u[1].

ȘICLÍT, -Ă adj. **1.** (Mold. și Bucov.; despre obiecte) Murdar **(1)**; năclăit. *Cu straiele de șiac șiclite de sudoare.* C. PETRESCU, R. DR. 237, cf. COMAN, GL., LEXIC REG. 108. ✦ (Despre părul[1] oamenilor) Slinos, lipicios, înăsprit. Com. FURTUNĂ.

2. (Prin Bucov.; despre terenuri) Mîlit. Com. FURTUNĂ.

3. (Bucov.; despre metale) Coclit. *Stînd coasa la soare, se prinde pe ea o substanță neagră; coasa se cheamă că-i șiclită.* I. CR. II, 276, cf. LEXIC REG. 108.

4. (Prin Bucov.; despre lichide) Amestecat cu o substanță murdară și unsuroasă. *Se ia usuc, adecă zoaie, apă șiclită, în care s-au spălat lînile de pe oi pentru întîia dală, și se pune într-un vas.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 70.

— Pl.: *șicliți, -te.*

— V. **șicli.**

ȘÍCLU[1] s. n. **1.** (Regional) Ghețuș, alunecuș (Roșia—Beiuș). ALR SN V h 1 310/310.

2. (Prin vestul Transilv.) Pămînt alunecos, moale[1] (CHEST. IV 61/68), argilos (com. din CORBEȘTI—LIPOVA).

3. (Regional) Murdărie care se depune pe sticle, oale etc. (Bonț—Gherla). COMAN, GL.

4. (Regional) Lapoviță (Sînnicolau Român—Oradea). ALR SN III h 796/316.

— Pl.: **(1, 2)** *șicluri.*

— Din magh. **sikló** „alunecos".

ȘÍCLU[2] s. n. v. **șic[2].**

ȘICLUÍ vb. IV v. **șicui[1].**

ȘICLUÍT, -Ă adj. v. **șicuit.**

ȘICLUȘ s. m. v. **șiclu.**

ȘICOÁLĂ s. f. v. **școală.**

ȘÍCTĂ s. f. v. **șut[5].**

ȘICUÍ[1] vb. IV. (Regional, mai ales în Transilv.) **1.** T r a n z. (Complementul indică obiecte) A polei cu (foițe de) aur sau argint. *De unde chichițele văruite și pilulele șicuite sînt, acolo bolnavul se amăgește, iară nu să tămăduiește.* CANTEMIR, IST. 115, cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 388, LM, DDRF, TDRG, CADE, REV. CRIT. III, 169, PAMFILE, S. T. 27. ◇ F i g. *Aceastea, eu a cuvîntului meșterșug a le șicui, a le căpțuși și a le zugrăvi... scăpat se simțea.* CANTEMIR, IST. 260. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *șiclui)* A împodobi cu hîrtie poleită. Cf. REV. CRIT. III, 169.

2. T r a n z. și (rar) r e f l. A (se) împodobi cu fluturași ornamentali. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 388, TDRG, SCRIBAN, D., DM.

— Prez. ind.: *șicuiesc.* — Și: **șiclui** (LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 388, LM, REV. CRIT. III, 169), (neobișnuit) **sicluí** (DDRF), **sicli** (id. ib.) vb. IV.

— **Șic[2]** + suf. *-ui.*

ȘICUÍ[2] vb. IV. T r a n z. și r e f l. (Mil.; învechit) A (se) așeza în ordine de bătaie. *Cu dobe și cu surle alaiurile șicuind, pentru biruință în mare numărul oștilor sale cineva se încreade.* CANTEMIR, IST. 72. *Împărțind oastea pe la hatmani și șicuindu-să, au luat drept pe acea cale, în carea spunea omul că vin nepriiatinii.* id. HR. 405, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *șicuiesc.*

— Din pol. **szykować.**

ȘICUIÁLĂ s. f. (Regional) Foaie de staniol (Strehaia). ALR II 4 271/848.

— Pl.: ?

— **Șicui[1]** + suf. *-eală.*

ȘICUÍRE s. f. (Mil.; învechit) Acțiunea de a (se) ș i c u i[2] și rezultatul ei. *Șicuirea oștii împărățiii.* CANTEMIR, I. I. I, 19, cf. 8, DDRF.

— Pl.: *șicuiri.*

— V. **șicui[2].**

ȘICUÍT, -Ă adj. (Regional, mai ales în Transilv.; despre obiecte) Acoperit cu un strat subțire de metal, mai ales de aur sau de argint. Cf. CANTEMIR, I. I. I, 214, LB, ISER, BARONZI, L. 125, LM, DDRF. *Pe luciul Dunării Vine un caic zugrăvit, Cu postav verde-nvălit, Pîn năuntru șicuit.* MAT. FOLK. 84, cf. PAMFILE, C. Ț. 49. ✦ (Despre hîrtie) Poleită. Cf. LB, ALR II 4 271/353, 848.

— Pl.: *șicuiți, -te.* — Și: **șicluít, -ă** (LB, LM, ALR II 4 271/353), (neobișnuit) **sicluít, -ă** (BARONZI, L. 125, DDRF) adj.

— V. **șicui[1].**

ȘÍDĂ s. f. (Prin Mold.) Haină țărănească (pentru femei), nedefinită mai îndeaproape. Cf. H X 22, 33, 97, 425.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŞIDÉŞCĂ s. f. v. **sideşcă.**

ŞÍDOV s. m. v. **jidov.**

ŞIDOVÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **jidovesc.**

ŞIDOVÉŞTE adv. v. **jidoveşte.**

ŞÍE pron. refl. v. **sie.**

ŞIÉNŢĂ s. f. v. **ştiinţă.**

ŞIF[1] adv. (Regional) Oblic, pieziş (Negrileasa — Gura Humorului). GLOSAR REG.

— Din germ. **schief.**

ŞIF[2] s. n. (Tipogr.) Planşetă de zinc sau de lemn pe care se aşază zaţul; galion. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 82, BARCIANU, JAHRESBER. X, 207, G. IONESCU, C. T. 148, 411, TDRG. *La majorttatea tipografiilor noastre este introdus termenul şif.* V. MOLIN, V. T. 40, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Intrat în atelier, elevul va fi pus mai întîi să înveţe casa, precum şi toate obiectele ce-l înconjoară ca: regalul, culegarul, şiful etc.* ROMANESCU, ZEŢ. 19, cf. SCRIBAN, D. *Şifuri şpalte (de lemn şi zinc).* NOM. MIN. I, 362, cf. LTR[2]. *Pe şif se goleşte zaţul (culegerea) din vingălac, pînă se formează coloane sau pagini.* L. ROM. 1965, 253.

— Pl. : *şifuri.*

— Din germ. **Schiff.**

ŞIFÁN s. n. v. **şufan.**

ŞIFÁRIU s. m. v. **şafar.**

ŞIFÍU s. m. v. **fişiu.**

ŞIFÓN[1] s. n. (Prin vestul Transilv. şi Maram.) Şifonier **(2)**. Cf. ALR II/I MN 136, 3 891/53, 272, 279, 310, 316, 346, 349, 353, 3 893/316, ALR II 3 544/316, 346, 353, A I 17, 22, 35, LEXIC REG. 72, MAT. DIALECT. I, 268, TEAHA, C. N. 269.

— Accentuat şi: *şifon.* CL 1964, 70, 73, ALR II/I MN 136, 3 891/325, 334, ALR II 3 544/334. — Pl. : *şifoane.* — Şi : **şifónd** (ALR II 3 544/353), **şifónt** (ALR II/I MN 136, 3 891/353) s. n.

— Din magh. **sifon.**

ŞIFÓN[2]**, -Ă** s. f., s. n. **1.** S. f. (Franţuzism învechit, rar) Cîrpă; zdreanţă. Cf. COSTINESCU.

2. S. n. Pînză albă de bumbac, uşor apretată, folosită la confecţionarea rufăriei de pat şi de corp; madipolon. Cf. ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DM, DN[2].

— Pl. : **(2)** *şifoane* şi (rar) *şifonuri* (CADE).

— Din fr. **chiffon.**

ŞIFONÁ vb. I. **1.** Tranz. (Complementul indică materiale textile, obiecte de îmbrăcăminte etc.) A face să-şi piardă netezimea, formînd încreţituri neregulate; a boţi, a mototoli **(2)**. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Să nu-şi şifoneze pliurile de mătase.* C. PETRESCU, C. V. 173, cf. BUL. FIL. IV, 111, DM, DN[2], ALR SN IV h 1 157/987.

2. Tranz. şi refl. (Familiar) A (se) supăra, a (se) ofusca **(1)**; tranz. a batjocori, a terfeli. Cf. COSTINESCU. *Găsiră mai prudent să se strecoare de la masă pentru ca nu cumva d. prefect... să fie pus în cunoştinţă că au participat... la o discuţie unde onoarea sa fost-a atît de brutal şifonată.* C. PETRESCU, O. P. II, 150, cf. SCRIBAN, D. *Îl cam şifonase presa... Dacă el va birui, cameniі vor uita tot ce s-a scris rău şi urît despre el.* STANCU, R. A. V, 202, cf. DM, DN[2].

— Prez. ind. : *şifonez.*

— Din fr. **chiffonner.**

ŞIFONÁBIL, -Ă adj. **1.** (Despre materiale textile, obiecte de îmbrăcăminte etc.) Care se şifonează **(1)** uşor. Cf. DN[2], L. ROM. 1960, nr. 1, 64.

2. (Familiar) Care se supără uşor, care nu ştie de glumă; susceptibil, irascibil, ţîfnos. Cf. M.D.ENC.

— Pl. : *şifonabili, -e.*

— Din fr. **chiffonnable.**

ŞIFONABILITÁTE s. f. (Rar) Proprietate a unor materiale textile, obiecte de îmbrăcăminte etc. de a se şifona **(1)** uşor. Cf. LTR[2], L. ROM. 1962, nr. 4, 56.
— **Şifonabil** + suf. *-itate.*

ŞIFONÁRE s. f. Acţiunea de a şifona **(1)** şi rezultatul ei. Cf. BUL. FIL. IV, 111, LTR[2], DP, DN[2].

— V. **şifona.**

ŞIFONÁT, -Ă adj. **I.** (Despre materiale textile, obiecte de îmbrăcăminte etc.) Cu netezimea deformată, cu încreţituri neregulate; boţit, mototolit **(1)**. V. necălcat **(2)**. Cf. DL, DM.

2. (Familiar) Supărat, ofuscat; batjocorit, terfelit. Cf. BUL. FIL. IV, 128, DM. *El iese, foarte şifonat, ce-i drept, din încurcătură, avertizînd că rămîne să opereze în continuare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 25/1.

— Pl. : *şifonaţi, -te.*

— V. **şifona.**

ŞIFONÉR s. n. v. **şifonier.**

ŞIFONÉRĂ s. f. v. **şifonier.**

ŞIFONIÉR s. m., s. n. **1.** S. m. (Franţuzism învechit, rar) Negustor ambulant de haine vechi. *Şifonierul la Paris trăieşte cu zece ani mai puţin decît banchieru d-acolo.* BARASCH, I. 150/7, cf. COSTINESCU.

2. S. n. (Învechit, rar) Scrin; (sens curent) dulap în care se păstrează haine, lenjerie etc., garderob, (regional) castăn, şifon[1], şofrînar. V. orman[1]. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Scoase cîteva hrisoave... pe care le ţinea ascunse în fundul şifonierului, sub cearşafuri.* BASSARABESCU, S. N. 162, cf. CADE. *În dreptul patului e un şifonier mare, tot gălbui, cu oglindă.* CAMIL PETRESCU, P. 82. *Cobora din pat... să contemple încă o dată obiectele din raftul şifonierei.* C. PETRESCU, O. P. I, 100, cf. id. Î. II, 143. *Cărţile... Cădeau... pe şifonieră, pe divan.* I. BOTEZ, B. I, 136. *Strînse o dantelă şi o puse în şifonieră.* BRĂESCU, M. B. 13. *Acelaşi blînd parfum de şifonieră deschisă — cu bomboane acre, şocolăţi, livănţică şi flacoane de parfum — răspîndea doamna Deleanu.* TEODOREANU, M. II, 270, cf. PRIBEAGUL, P. R. 57. *În odaia tantii Fira toate erau în neorînduială. Uşile de la şifonier deschise, jupoane de tafta neagră aruncate pe spetezele scaunelor.* CĂLINESCU, C. N. 161, cf. id. E. O. I, 194. *Trecu prin tindă şi pătrunse într-o odăiţă veselă... Pe divanuri, macaturi de lînă. O şifonieră cu oglindă mare; o masă şi cîteva scaune.* SADOVEANU, O. VIII, 100, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 379, DM, DN[2]. *Acum unele fete, cînd se mărită, au şifonier.* ALR II/I MN 136, 3 891/987.

— Pronunţat : *-ni-er.* — Pl. : **(1)** *şifonieri*, **(2)** *şifoniere.* — Şi : **(2) şifoniéră** s. f., (regional, **2) şifonér** (ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ALR II/I MN 136, 3 891/47, 105, 141, 157, 182, 228, 235, 260, ALR II 3 544/105, 260, A II 12, III 4, MAT. DIALECT. I, 193, L. ROM. 1966, 274; pl. şi *şifoneruri* ALR II/I MN 136, 3 891/235, MAT. DIALECT. I, 193) s. n., **şifonéră** (RESMERIŢĂ, D., L. ROM. 1966, 274, 280), **şfonéră** (L. ROM. 1966, 274) s. f., **şofonér** (ALR II/I MN 136, 3 891/284) s. n., **şufoniéră** (L. ROM. 1966, 274) s. f.

— Din fr. **chiffonnier.**

ŞIFONIÉRĂ s. f. v. **şifonier.**

ȘIFT subst. v. **șiftuh.**

ȘIFTU subst. v. **șiftuh.**

ȘIFTUH subst. (Învechit) Varietate de postav nedefinită mai îndeaproape. *Un cal bun, prețuit derept 20 de le(i) bătuți și trei coți de șiftu* (a. 1673). IORGA, S. D. XVI, 64. *Șiftuh vînăt închis* (a. 1796). id. ib. VIII, 85. *Dintre mărfurile apusene, aflăm numai:... vechile postavuri ardelene: filendreș, brecleș și șift.* id. C. I. III, 146, cf. SCRIBAN, D. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Postav șiftu, bucata 88 bani* (a. 1761). ARHIVA R. II, 333/7.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Și: **șiftu** (accentul necunoscut), (suspect) **șift** subst.

— Din germ. **Schieftuch.**

ȘIGÁCI, -CE adj. v. **șăgaci.**

ȘÍGHIE s. f. v. **șirghie.**

ȘIGUBĂȚ, -FĂȚĂ adj. v. **șugubăț.**

ȘIHO interj. (Regional) Strigăt cu care se alungă viței (Lisa—Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

— Accentul necunoscut.

— Onomatopee.

ȘIHÓI s. n. v. **șuvoi[1].**

ȘIJLOITRU subst. (Regional) Lemn care se pune la căruță de la o loitră la alta (Clopotiva—Hațeg). Cf. GREGORIAN, CL. 62.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. l o i t r ă.

ȘIL s. m. v. **chil.**

ȘILAIZIN subst. v. **șlaizin.**

ȘILĂDÍTĂ adj. (Prin Transilv.; despre mori) Care nu are pietrele ferecate. *Moara mea e șilădită, Mîne nu poți coace pită.* REV. CRIT. IV, 339, cf. ALR SN I h 151/95.

— Pl.: *șilădite.* — Și: **șeladuítă** adj. ALR SN I h 151/95.

— Etimologia necunoscută.

ȘILBÓC s. n. (Transilv., Ban., prin Maram. și Bucov.) **1.** Santinelă. Cf. JAHRESBER. III, 327, MÎNDRESCU, I. G. 81, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 350, CONV. LIT. XX, 1018, BIBICESCU, P. P. 457. *O dat la șelboace ș-or băut rachie.* JAHRESBER. IV, 305. *Și-mpăratu avea și șilboace-n tăte părțile.* ALEXICI, L. P. 261, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 333, L. COSTIN, GR. BĂN. 191. *În turnu bisăricii o fost șălbocu lor.* ARH. FOLK. III, 79, cf. ALR SN IV h 961.

2. Serviciul de pază al santinelei. Cf. SCRIBAN, D., DM. *Te pune la șilboc, De-ar fi ploaie, de-ar fi foc!* HODOȘ, P. P. 222. *De-ar ploia ploaie cu foc, Cătana merge-n șilboc.* DENSUSIANU, Ț. H. 160. *Cînd s-o fost băgat cătană, i-a venit rîndu la șilboc.* COM. SAT. V, 108, cf. ALR SN IV h 961/279, MN h 961/36.

3. Locul unde stă santinela. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 81, JAHRESBER, X, 207, DM. *Cătana... se plimbă prin șilboc.* BIBICESCU, P. P. 133, cf. 457.

4. (În e x p r.) **A sta (la** sau **în) șilboc** sau **a fi de șălboc** = a sta de santinelă. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *De-ar ploua ploaie de foc, Cătana nu stă pe loc, Făr' numai cînd stă șilboc!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 313. *Toți au casă, toți au loc, Numai io stau la șilboc!* HODOȘ, P. P. 209, cf. 208. *Toată ziua merg pe drumuri, Noaptea stau șălboc la tunuri.* L. COSTIN, GR. BĂN. 191. *Îi de șălboc.* ALR SN IV MN h 961/2, cf. MAT. DIALECT. I, 193. ◇ (Cu schimbarea construcției) *Nice bem, nice mîncăm, Numai în șălboc că stăm.* BÎRLEA, B. 8.

— Pl.: *șilboace* și **(2, 3)** *șilbocuri.* — Și: **șalbóc** (BÎRLEA, B. 8, ALR SN IV MN h 961/36), **șălbóc** (pl. *șălboace*), **șelbóc** (pl. *șelboace*), **știlbóc** (CONV. LIT. XX-1 018, ALR SN IV h 961/279; pl. *știlbóace* ALR SN IV h, 961/279) s. n.

— Din magh. **silbok,** scr. **šiljbok.**

ȘILD s. n. **1.** Piesă de metal (sau de material plastic) care se fixează în dreptul mînerelor și broaștelor la uși, ferestre, sertare etc. pentru protecție sau ca ornament. *Șilduri de fier, simple, pilite, șlefuite, cătrănite sau lăcuite.* NICA, L. VAM. 232, cf. CADE. *Articole de lăcătușerie,... broaște, încuietori, colțare,... șilduri, cremoane.* NOM. MIN. I, 124, cf. LTR[2], DM, DN[2]. ✦ (Rar) Verigă pe care se atîrnă cheile. Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U.

2. (Prin Ban.) Cozoroc. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 191, ALR SN IV h 1 162/2.

— Pl.: *șilduri.* — Și: (regional) **șilt** (pl. și *șilte* ALR SN IV h 1 162/2) s. n. ib.

— Din germ. **Schild.**

ȘILEÁN, -Ă adj. v. **șălean.**

ȘILÉGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘILÉITRĂ s. f. v. **silitră.**

ȘILÉR[1] s. m. v. **siler.**

ȘÍLER[2] s. n. (Prin Maram.) Unealtă folosită la cojitul trunchiurilor de brad mai subțiri. Cf. ARVINTE, TERM. 167.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schäler.**

ȘILERI subst. (pl.) (Prin nordul Munt.) „Pantofi pe talpă legați de picior prin niște curele". RĂDULESCU-CODIN.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ȘILÍC s. n. v. **șilic.**

ȘÍLICA interj. (Prin vestul Transilv.; de obicei repetat) Cuvînt cu care se cheamă rațele. Cf. A I 21, 23.

— Și: **șirica** interj. A I 21.

— Etimologia necunoscută.

ȘILÍGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘÍLIMINDRIȚĂ c. f. v. **salamandriță.**

ȘILÍNCĂ s. f. v. **șirincă.**

ȘÍLING s. m. **1.** (Și în sintagma *șiling englez)* Unitate monetară englezească, divizionară, egală cu a douăzecea parte dintr-o liră sterlină; moneda care o reprezintă. Cf. STAMATI, D. *N-aș fi plătit nici un șeling dacă ar fi fost să mă duc atuncea.* CALENDAR (1858), 56/12. *Fata îi spune că venise acolo pentru întîia dată, pentru că sînt săraci și nu pot plăti de mai multe ori cîte un shilling.* GHICA, S. 437, cf. PONTBRIANT, D. *Livra sterling... se împarte în 20 shilingi, de cîte 12 dinari fiecare.* CLIMESCU, A. 290, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se știe doar că o grivnă valora 36 groși...; 1 șiling englez = 3 lei.* N. A. BOGDAN, C. M. 169, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CONTEMP. 1948 nr. 108,3/1, DM, DN[2].

2. (Și în sintagma *șiling austriac)* Unitate monetară austriacă; moneda care o reprezintă. Cf. ALEXI, W., CADE, DM, DN[2].

— Accentuat și: *șíling.* ALEXI, W. — Scris și: (după fr. și engl.) *shilling, shiling.* — Pl.: *șilingi.* — Și: (rar, **2**) **șéling** s. m.

— Din **(1)** fr. **shilling,** engl. **shilling, (2)** germ. **Schilling.** — **Șeling** < fr. **schelling.**

ȘILÍTRĂ s. f. v. **silitră.**

ȘILUȚĂ s. f. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. Com. din POIANA—VAȘCĂU.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȘILVOÍZ subst. v. **silvoiz.**

ȘIM s. m. v. **chim.**

ȘIMBORĂ s. f. (Bot.; regional) Cimbru *(Satureja hortensis)*. BORZA, D. 156, cf. 292.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Cf. c i m b r u.

ȘIMÉDĂR s. n. v. **șimledăr.**

ȘÍMI subst. Numele unui dans asemănător cu foxtrotul; melodie după care se execută acest dans. *Țiganii înțeleseră și, din mars, o deteră în vals,... din shimy în tango.* ARDELEANU, D. 159, cf. C. PETRESCU, C. V. 202, DL, DM, DN.

— Scris și : (după fr.) *shimy.*

— Din fr. **shimmy.**

ȘIMÍE s. f. v. **chimie.**

ȘIMITẮU s. n. **1.** (Transilv. și prin Ban.) Drișcă. Cf. H XVII 63, XVIII 34, VAIDA, CABA, SĂL., TEAHA, C. N. 271.

2. (Prin Transilv.) Mistrie **(1)** (de lemn). Cf. ALR II/I h 241.

— Pl.: *șimitâie.* — Și : **șumitău** s. n. TEAHA, C. N. 271.

— Din magh. **simító.**

ȘIMITUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică pereți) A murui[1] **(1)** (Mihăileni—Miercurea Ciuc). Cf. ALR II/I MN 116, 3 786/574.

— Prez. ind.: *șimituiesc.*

— Din magh. **simit.** Cf. ș i m i t ă u.

ȘIMIZÉT s. n. v. **șemizetă.**

ȘIMLÉDĂR s. n. (Transilv. și prin Maram.) Cozoroc. ALR SN IV h 1 162.

— Pl. : *șimledăre.* — Și : **șimléider** (ALR SN IV h 1 162/334), **șimédăr** (ib. h 1 162/353); pl. *șimeduri* ib.), **șimédru** (ib. h 1 162) s. n.

— Din germ. **Schirmleder,** magh. **si(r)mléder.**

ȘIMLÉIDER s. n. v. **șimledăr.**

ȘÍMLI subst. (Regional) Cozoroc (Sînnicolau Român—Oradea). ALR SN IV h 1 162/316.

— Din magh. **simli.**

ȘIMPANZÉU s. m. v. **cimpanzeu.**

ȘIMULTÓC s. n. v. **șomoltoc.**

ȘIN s. n. v. **șing.**

ȘINÁP s. m. v. **jneapăn.**

ȘINÁR s. n. (Popular) Fiecare dintre cuiele de fier cu care se fixează șina **(2)** pe obezile roții unui vehicul. Cf. DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 82, JAHRESBER. X, 208. *Iaca, colo, la roata dinainte trebuiesc niște șinare.* ap. CADE, cf. TDRG. *Șina se fixează de ciolane prin niște cuie de fier numite șinare, cîte unul de fiecare obadă.* PAMFILE, I. C. 129, cf. LTR[2], DM, H X 424, A V 14, 22, 33, 35, VI 26.

— Pl. : *șinare.*

— **Șină** + suf. *-ar.*

ȘÍNĂ s. f. **1.** Bandă de metal care se montează pe unele obiecte de lemn, pentru a le mări rezistența; (regional) șparing[2]. Cf. FURNICĂ, I. C. 89, LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 388, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, TDRG. *Sania... are drept tălpi două scînduri...; unii copii îi pun pe talpă șină, adică vreun cerc de poloboc.* PAMFILE, I. C. 153. *În mijlocul zidului din stînga, o ușe cu două șini în cruce și cu o clanță.* DÉLAVRANCEA, O. II, 353. *O ușă de stejar în două părți, ferecată cu șini groase de fier, cu broască de cetale și cu lăcata la fel.* HOGAȘ, DR. II, 28. *Șiful e făcut din lemn tare de stejar, încheiat la o parte cu șine de fier.* ROMANESCU, ZEȚ. 24. *Un interior modern cu un divan-studio într-un colț, cu fotolii plușate cu șină de metal și un dulap-bibliotecă.* VINEA, L. II, 239, cf. DM. ✦ (Învechit și popular; la pl.) Fiare, ferecături folosite ca mijloc de tortură. *Și-ș îngreuia trupul cu ferecături de her... Și la amîndoă brațele așea era oblojit cu șine de her.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 172[r]/24. *Chinuirea era postul, nedormitul, culcarea pre gios... Osăbi de-aceastea iș îngreuia trupul și cu grămea herului ce-ș fercecasă și cercuisă trupul cu șine de her.* id. ib. decembrie 216[r]/25. *Aci-n gură de colnic Ședea un tînăr de voinic... De cinci șini e șinuit, De cinci luni neslobozit.* MAT. FOLK. 145. ✦ (Învechit) Lingou. *La Cozia au găsit vistieria m[ănă]stirii și au prădat-o.... și încă au găsit turcii și șîne de aur și de argint pe care domnul ctitorul le pusese în zidul clopotniții.* DIONISIE, C. 177, cf. TDRG. ✦ (Tehn.) Fiecare dintre barele de oțel (sau de lemn) de la bătătorul sau de la contrabătătorul batozei. *La batoze pentru treieratul mazărei se obișnuiește ca la tobă să se înlocuiască șinele de fier cu alte șine de lemn.* ION BOTEZ, STR. 42. *Pe bătător se montează 6...8 șine.* LTR[2]. ✦ (Regional) Fuscel (la războiul de țesut) (Petrila). Cf. A III 16.

2. Cerc de metal care se montează pe obezile roților de lemn ale unui vehicul, pentru a le feri de uzură; (regional) raf, șing **(1 1).** Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 388, DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 82. *Cînd voim se strîngem roata unei trăsuri, se pune peste obada ei șina încălzită.* PONI, F. 106, cf. TDRG. *O roată legată numai prin ajutorul cepurilor n-are tărie; ea se leagă, se încalță sau se îmbracă cu șină de fier.* PAMFILE, I. C. 129, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Trebuiesc strînse șinele și fiarele căruței noastre.* SADOVEANU, O. XVIII, 109, cf. SCRIBAN, D. *Pe fereastra deschisă... venea ceva din larma Podului Mogoșoaiei și mai ales huruiala asurzitoare a șinelor de fier ale trăsurilor pe caldarîm.* CAMIL PETRESCU, O. I, 267, cf. LTR[2], DP, DM. *O roată se compune din: căpățînă,... cepi și șina de fer.* H IV 44, cf. X 69, XII 173, ALR SN II h 339. *Ce-i rotund Și fără fund? (Șina roții).* ȘEZ. XVI, 171.

3. Fiecare dintre barele de metal, laminate după un anumit profil, care, fixate una în continuarea celeilalte pe traverse și dispuse în două benzi paralele, formează calea de rulare pentru unele vehicule cu roți; fiecare dintre cele două benzi continue formate astfel; (regional) raf, șing **(1 2),** șteangără. Cf. MOLNAR, 113. *Roatele mașinii și ale căruțelor umblă pă niște șine de fier ce sînt așăzate pă acele drumuri.* MN (1836), 67[3]/6. *Drumuri de fer sau ferecate... avînd pre ele întinse două paralele șine de fer.* CALENDAR (1856), 40/9. *S-au pus șinele de fer care nu produc nici o frecare împiedecătoare.* BARASCH, M. III, 133/11. *Am îmblat Pe drumuri lungi, cu șine ferecate.* NEGRUZZI, S. II, 28. *Se-ncrucișează-n aer, în lung și-n lat, după sistema engleză, șinele unui număr nenumărabile de căi ferate.* CARAGIALE, O. IV, 287, cf. DDRF. *Îi lunecă ochii în josul liniei, pînă în depărtare, unde se-mpreună șinile și se pierd.* SP. POPESCU, M. G. 27, cf. MÎNDRESCU, I. G. 82, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Șinele se lungesc în urmă ca doi șerpi nesfîrșiți.* C. PETRESCU, S. 44. *Șine de drum de fier.* NICA, L. VAM. 233, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Perechile de șine se multiplicau, se apropiau, se întrețăiau.* RE-

BREANU, R. I, 13, cf. id. NUV. 262. *Procedeul suduriĭ alumino-termice se aplică în general la sudarea capetelor şinelor.* IOANOVICI, TEHN. 168. *La crucea drumului, o roată s-a prins în şina tramvaiului.* CAZIMIR, GR. 23. *Sînt un fel de căsuţe pe roate, şi roatele acestor căsuţe se îmbucă pe şine de fier.* SADOVEANU, O. VIII, 549, cf. SCRIBAN, D. *Şini pentru tramvaie.* NOM. MIN. I, 81, cf. BOGZA, A. Î. 64. *Trenul a sărit de pe şini.* STANCU, D. 128, cf. LTR², DP. *Azi... trec pe-ncovoiate şine Vagoanele cu lemn.* LABIŞ, P. 100. *Şinele de tramvai luceau de umezeală.* V. ROM. septembrie 1958, 16, cf. DER, ALR SN III h 868. ✦ P. e x t. Cale ferată, v. f e r a t ă. *Pe şina proaspătă, s-a scos încă o locomotivă.* SAHIA, N. 29. *Cîte-o drezină A-ncremenit răsturnată alături de şină.* V. ROM. iulie 1954, 211. *Parcă n-ar fi rămas... aşa de urgisită, lîngă şină.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 7.

4. Fiecare dintre barele (de metal), dispuse paralel, care servesc drept cale de ghidare pentru anumite piese mobile[1] din unele instalaţii tehnice. *Drumurile maşinelor (şinele) vor fi totdeauna pline cu ulei, pentru ca părţile maşinii, cari calcă pe ele, să alunece cu înlesnire.* G. IONESCU C. T. 347. *Şinele au poziţie orizontală şi se ţin scăldate în ulei.* V. MOLIN, V.T. 78, cf. ALR II 6 423/812, 6 438/157, 182, 250, 365, 386.

— Pl.: *şine* şi (popular) *şini*, (regional) *şinuri* (ALR SN II h 339/386, III h 868). — Şi: (regional) **şînură** (pl. *şinuri* ib. III h 868/219) s. f. ib.

— Din germ. **Schiene.** Cf. pol. s z y n a. — **Şinură:** sg. refăcut după pl. *şinuri.*

ŞINĂLÍ vb. IV v. **şăinăli.**

ŞINC[1] s. n. (Bucov.) Tejghea (la prăvălie, circiumă etc.). Cf. L. ROM. 1966, 581, LEXIC REG. 108.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schenk** [tisch].

ŞINC[2] s. n. v. **şing.**

ŞINCÁNA s. f. art. (Regional) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 145.

— De la n. pr. **Şinca.**

ŞÍNCĂ s. f. v. **şing.**

ŞINCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Bucov.) A gîngăvi. LEXIC REG. 108.

— Prez. ind.: ?

— Probabil formaţie onomatopeică. Cf. c i n c ă i.

ŞINCĂÍT, -Ă adj. (Bucov.) Gîngav. Cf. LEXIC REG. 108.

— Pl.: *şincăiţi, -te.*

— V. **şincăi.**

ŞINCĂNEÁSCA s. f. art. (Prin sudul Transilv.) Numele unui dans popular, asemănător cu polca; melodie după care se execută acest dans. *Sînt şi alte jocuri, de vro cinci feluri, cum e băieşanca (ungureasca), mocănească,... şincănească.* REV. NOUĂ, VI, 345, cf. PAMFILE, J. III, 11.

— Cf. ş i n c a n a.

ŞÍNDĂR subst. (Prin Transilv.; în construcţia) *De-a şindărul* = numele unui joc de copii, în care jucătorii, aşezaţi în două rînduri, faţă în faţă, îşi aruncă unul altuia o minge. Cf. PĂCALĂ, M. R. 201, MAT. DIALECT. I, 268.

— Etimologia necunoscută.

ŞINDEÁLĂ s. f. v. **şindel.**

ŞINDEL subst. (Argotic) **1.** Cuţit. Cf. BUL. FIL. II, 207, GR. S. VII, 99, 125, BL V, 225, IORDAN, STIL. 372.

2. Tăietură, lovitură de cuţit. GR. S. VII, 125. *I-a tras o şindeală.* ib.

3. Numele unui joc de copii în care jucătorii aruncă, din anumite poziţii, un cuţit sau o furculiţă astfel încît acestea să se înfigă în pămînt. Cf. REV. CRIT. III, 169, BL II, 186, IORDAN, STIL. 372.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **şindeálă** s. f., **şindrel** (accentul necunoscut, BUL. FIL. II, 207) subst.

— Din ţig. **šindealo.**

ŞINDELÁR s. m. v. **şindrilar.**

ŞINDELÍT, -Ă adj. v. **şindrilit[2].**

ŞINDÍ vb. IV. T r a n z. (Argotic) A tăia cu cuţitul. *Era să-l şindească.* BUL. FIL. II, 207, cf. 212, BL IV, 199. *I-a şindit crăcanii la bulan.* GR. S. VII, 125, cf. IORDAN, STIL. 372.

— Prez. ind.: *şindesc.* — Şi: **şindrí** vb. IV. BL IV, 199.

— Din ţig. **šindo** (part. al lui *šin-).*

ŞINDÍL s. n. v. **şindrilă.**

ŞINDILÁR s. m. v. **şindrilar.**

ŞINDILÁRIU s. m. v. **şindrilar.**

ŞINDÍLĂ[1] s.f.v. **sedilă[2].**

ŞINDÍLĂ[2] s. f. v. **şindrilă.**

ŞINDILÍ vb. IV v. **şindrili.**

ŞINDILÍCIU s. m. (Prin vestul Transilv.) Acoperiş din şindrilă **(1)**; (regional) şindiliş. Cf. CL 1961, 460, com. din VAŞCĂU.

— Pl.: *şindilici.*

— **Şindilă** + suf. *-ici.*

ŞINDILÍRE s. f. v. **şindrilire.**

ŞINDILÍŞ subst. (Prin vestul Transilv.) Şindiliciu. Com. din POIANA—VAŞCĂU, cf. A I 35.

— Pl.: ?

— **Şindilă** + suf. *-iş.*

ŞINDILÍT[1] s. n. v. **şindrilit[1].**

ŞINDILÍT[2], -Ă adj. v. **şindrilit[2].**

ŞINDILÍŢĂ s. f. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui ş i n d i l ă[2]. V. ş i n d r i l ă **(1).** Cf. CADE 1250, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 508.

— Pl.: *şindiliţe.*

— **Şindilă[2]** + suf. *-iţă.*

ŞINDILÚŢĂ s. f. v. **şindriluţă.**

ŞINDRÁR subst. (Regional) Acoperiş din şindrilă **(1)** (Bocşa). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184.

— Pl.: ?

— **Şindră[1]** + suf. *-ar.*

ŞÍNDRĂ[1] s. f. (Ban.; adesea cu sens colectiv) Şindrilă **(1).** *Fă-ţi cîteva despicături... dintr-o şindră sau din alt lemn.* TOMICI, C. A. 174/9, cf. 77/3. *Şoprul e acoperit... cu şindră.* LIUBA-IANA, M. 101, cf. 95, TDRG 1428, CADE 1250, SCRIBAN, D. 1280, DM, H XVIII 144. *Birtu-i mic şi şindruit, Toată şindra d-un florint.* HODOŞ, P. P. 60. *Frunză verde de pe şîndră, Cată-ţi, bade, altă mîndră.* id. ib. 107, cf. GR. BĂN., L. COSTIN, GR. BĂN. 193, CHEST. II 233/8, 234/9, ALR I 668/24, ALR II/I h 229/29.

— Pl.: *şindre.*

— Din scr. **šindra.**

ŞÍNDRĂ[2] s. f. (Regional) Bucată îngustă de pămînt **(4)** (Viştea de Jos—Victoria). Cf. CHEST. IV 96/173.

— Pl.: *şindre.*

— Cf. ş u l i n d r ă, ş i n d r ă[1], ş i n d r i l ă.

ŞINDREL subst. v. **şindel.**

ŞINDRÍ vb. IV v. **şindi.**

ŞINDRILÁ vb. I v. **şindrili.**

ŞINDRILÁR s. m., s. n. **I.** S. m. **1.** Meseriaş care face (şi vinde) şindrile **(1)**. V. ş i ţ a r **(1)**. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 388, LM, BARCIANU, JAHRESBER. X, 208, ALEXI, W. *Am la îndemînă lemnul şi uneltele cu care mă dedau la meşteşugul şindrilarului.* ap. CADE. *Vin meşteşugari, de la şindrilari cari se judecă cu boierii mari, pînă la fabricanţii de figuri de ceară.* IORGA, L. II, 38, cf. TDRG. *Şindilarii, acei munteni cari se îndeletnicesc împrejurul casei lor cu facerea şindilei, apar tîrziu.* PAMFILE, I.C. 108, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Cîteva piscuri ies mai deasupra, fără a arăta goluri: aşa Rarăul ori Deleleul, ori Hălăuca: sînt munţii şindrilarilor ori catargiilor.* SADOVEANU, O. XVI, 373, cf. SCRIBAN, D., DM.

2. Meseriaş care bate şindrile **(1)** pe acoperiş. Cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, GHEŢIE, R. M., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Fusese dulgher şi şindrilar, adică învelea casele cu şindrilă, meşteşug în care se pricepea.* PAS, Z. I, 159, cf. DM, CHEST. II 10/100.

II. S. n. **1.** (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *şindriler*) Construcţie rudimentară, alcătuită dintr-un acoperiş de şindrilă **(1)**, susţinut de furci, care serveşte ca adăpost pentru ciobani la stînă. Cf. VUIA, PĂST. 30, 31.

2. (Regional) Burghiu mare (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 86.

— Pl.: **(I)** *şindrilari*, **(II)** *şindrilare*.— Şi: (învechit şi regional) **şindrilăriu** (LM, TDRG), **şindiláriu** (KLEIN, D. 424, LB, ISER, LM) s. m., (regional) **şindrilér** (VUIA, PĂST. 30, 31) s. n., **şindilăr, şindelár** (H XI 517) s. m.

— **Şindrilă** + suf. *-ar*.

ŞINDRILÁRE s. f. v. **şindrilire.**

ŞINDRILÁRIU s. m. v. **şindrilar.**

ŞINDRILÁT, -Ă adj. v. **şindrilit²**.

ŞINDRÍLĂ s. f. **I.** (Atestat prima dată între 1496—1507, cf. D. BOGDAN, GL. 227; adesea cu sens colectiv) Scîndură de brad, de fag etc., îngustă şi subţire, întrebuinţată mai ales la acoperitul clădirilor; (regional) **şindră[1]**, **ştablon (5)**. V. ş i ţ ă[1] **(1)**, d r a n i ţ ă, p r ă ş t i l ă, c h i o r p e a c ă. *Să cumpere cuie de şindile de traba cetăţii* (începutul sec. XVII). ROSETTI, B. 65. *20 drumuri de cuie de şindril[ă] şi sopon* (începutul sec. XVII). IORGA, D. B. I, 23. *20 lei au cumpărat 40.000 şindili pentru acoperemîntul chiliilor şi a turnului* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 266, cf. 269. *Şindilă, carul 1 leu* (a. 1761). ARHIVA R. II, 339/14. *De iaste să se facă zidirea înlăuntru în oraş, negreşit să fie acoperişul ori de olane ori de şindrilă.* PRAV. COND. (1780), 144. *Coperemîntul de lemn foarte des coperit pe deasupra cu stuh, pentru că peruvienii nu ştiia metaherisirea şindilii nici a oalelor.* IST. AM. 44[r]/20, cf. MOLNAR, D. 91, KLEIN, D. 424. *Cuie de şindilă* (a. 1800). FURNICĂ, I. C. 196. *Căldărarii... Taie în arămuri ca şi în şindile Şi rabdă foame cîte trii zile.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 93. *Orice fel de hereste, şindilă, var, piatră, oale pentru acoperemînt ce să vor aduce cu rîndulială pentru trebuinţa curţii gospod* (a. 1823). URICARIUL, V, 62/18, cf. LB, ISER, POLIZU. *Case... cu arcade şi bolte învîrtite, beciuri şi pimniţe pe dedesubt; învelitoarea de şindrilă mai naltă decît casa, şi cu streaşina scoasă de jur împrejur de doi coţi.* GHICA, S. 494. *Pe Svorăşte mai cu seamă se află acareturi... de piatră, coperite cu şindrilă.* I. IONESCU, D. 321, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 388, LM. *Casele, cele mai multe mici, cu pridvorul de lemn, învălite cu şindrile.* BOLINTINEANU, ap. CĂLINESCU, S.C.L. 82. *Se văd încă, subt o şandrama de şindrilă, ruinele celeilalte biserici.* ODOBESCU, S. II, 223, cf. I, 342. *În mijlocul unei grădini pustii... se înalţau ochii de fereastă spartă a unei case veche, a cărei streşină de şindilă era putredă.* EMINESCU, P. L. 29. *Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în ţinţirim, care era îngrădit cu zăplaz de bîrne, streşinit cu şindilă.* CREANGĂ, O. 179. *Capitala noastră nu era decît o imensă grămădire de case acoperite cu olane sau şindrilă.* CARAGIALE, O. IV, 287, cf. 7. *Să rupă o şindrilă din streaşina casei.* ISPIRESCU, L. 149. *Acoperişele de şindrilă.* DELAVRANCEA, S. 117. *Locuiam într-o casă mare, cu acoperiş de şindrilă.* MACEDONSKI, O. III, 33, cf. VLAHUŢĂ, R. P. 49, MÎNDRESCU, I. G. 82, GHEŢIE, R. M. *Casele ţărăneşti... de la cîmp acoperite cu stuf (stuh) sau cu paie se deosebesc de cele de la munte acoperite cu şindrilă sau draniţă.* DAMÉ, T. 93, cf. BARCIANU, JAHRESBER. X, 208, ALEXI, W. *Jur împrejur se îngrămădeau doage nelucrate şi şindrili necioplite.* ap. TDRG. *Locuitorii Ţării Româneşti aduceau din cele mai vechi timpuri de la saşii vecini şi fierul şi oţelul şi plumbul (cu care, cum se ştie, îşi acopereau bisericile, casele fiind acoperite totdeauna cu şindrilă ardeleană).* IORGA, B. R. 90. *Vîntul... De pe vîrful şurii noastre Smulge-n zbor cîte-o şindrilă.* GOGA, POEZII, 66. *Şindila... a fost făcută multă vreme în munte.* PAMFILE, I. C. 108, cf. 422. *O polată încăpătoare, învelită cu şindrilă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 62. *Case cu învălişul de şindilă se zăreau ici şi colo.* AGÎRBICEANU, A. 71. *Se bat laţii de-a curmezişul căpriorilor, la mici distanţe, unde învălişul e de şîndile, şi la distanţe mai mari, unde e de şise.* PĂCALĂ, M. R. 406, cf. 448, RESMERIŢĂ, D., NICA, L. VĂM. 293, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *De multe ori a pus mîna pe bardă... să astupe găurile din acoperiş cu o jindrilă nouă.* VLASIU, A. P. 296, cf. DS. *Şindrilele şi seîndurile acoperişurilor erau risipite.* SADOVEANU, O. XVI, 225. *Numai puţine case, ale celor mai înstăriţi, cu acoperiş de şindrilă sau ţiglă.* ARH. FOLK. VI, 135. *Un tei acoperă cu frunza şindrila sfîntului locaş.* ARGHEZI, VERS. 87. *La vad, un pod de lemn, cu coperişul de şindrilă... Se-ntinde peste Mureş.* BLAGA, POEZII, 393. *Au intrat pe o poartă înaltă acoperită cu şindrilă.* CAMIL PETRESCU, N. 65, cf. C. PETRESCU, A. R. 6. *Ceva mai la o parte, se vedea o biserică mică acoperită cu şindrilă.* STANCU, R. A. II, 298. *Şedea în vîrful unui car încărcat cu şindrile şi scînduri.* V. ROM. iulie 1953, 111. *Fusese dulgher şi şindrilar, adică învelea casele cu şindrilă.* PAS, Z. I, 159. *Stilpul de la intrarea în tîrnaţ... susţinea grinda de sub marginea acoperişului de şindrilă.* BENIUC, M. C. I, 66. *În această clădire de scînduri şi şindrilă, paşii răsunau pe parchet.* VINEA, L. II, 306, cf. DP, DER, SCL 1966, 467. *Meşterii gîndea Şi ei îşi făcea Aripi zburătoare De şindrili uşoare.* ALECSANDRI, P. P. 191, cf. H II 222, IV 157, X 69, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 287. *Auzea pocnind de ger şîndila pe casă.* SBIERA, P. 281, cf. ŞEZ. IV, 136, MAT. FOLK. 1436, BUD, P. P. 3, PĂSCULESCU, L. P. 7, 258, VÎRCOL, M. 88, GR. BĂN. *Casa să şi-o şindilea(scă). Cu şindilă de badog.* BÎRLEA, C. P. 59, cf. ARH. OLT, III, 389, ARH. FOLK. VII, 122, CHEST. II 233/4, 236/44, V 8/2, 22, 44, 66, 82, 95, 35/9, 43/63, ALR I 668/842, ALR II/I h 229, MN 126, 3843, A I 12, 20, 21, 22, 26, 34, 35, 36, II 1, 12, III 4, 16, 17, V 25, 33, IX 3, 5.

2. F i g. (Prin Ban. şi sud-vestul Transilv.; în forma *şindilă*) Loc de arătură lung şi îngust. Cf. CHEST. IV 128/22, 113, A III 17.

— Pl.: *şindrile* şi (regional) *şindrili*. — Şi: (regional) **şindílă** s. f., **şindíl** (L. ROM. 1960, nr. 5, 36; pl. *şindile* ib.) s. n., **şandílă** (H IX 90, CHEST. II 234/11), **hindílă** (STERESCU, N. 1167), **jindrílă, sindrílă** (CHEST. V 8/95, 43/63), **sindílă** (ib. II 233/4, A III 16) s. f.

— Din germ. **Schindel.**

ŞINDRILÉR s. n. v. **şindrilar.**

ŞINDRILÍ vb. IV. T r a n z. (Complementul indică clădiri, garduri etc.) A acoperi cu şindrilă **(1)**; (regional) a şindrui. V. ş i ţ u i. *Au dires clopotniţa la Sfetei Neculaiu, o au şindilit peste tot.* NECULCE, L. 60. *Doamna măriei sale... s-au apucat de-u tocmit şi-au şindilit mitropolia ce vechi.* id. ib. 172. *16 lei au dat meşterilor cari au şindilit polile bisăricii* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 255. *15 lei au dat unui meşter ce-au şindrilit turnul de pe poartă* (a. 1742). ib. 266, cf.

KLEIN, D. 424, GCR II, 223, LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Merg îndată să m-apuc de şindilit închisoarea.* ALECSANDRI, T. 1558, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 388, LM. *Pune geam la casă şi-ndreapt-o spre soare-răsare cu faţa; şindileşte-o şi găteşte-o cu inimă.* JIPESCU, O. 65, cf. DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. X, 208, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM, SCL 1970, 15, BUD, P. P. 82. *Care a lua pe mîndra, Casa să şi-o şindilea(scă).* BÎRLEA, C. P. 59, cf. ARH. FOLK. VI, 299, CHEST. II 234/4, ALR I 668/528, 588, 850, ALR II/I MN 126, 3843/272, 284, ALR II 6668 bis/272, 349, 836. ◇ (Prin lărgirea sensului; în poezia populară) *Drumul ţi l-aş şîndili Tot cu şîndile de fag Pîn'la noi, bădiţă,-n prag!* F (1870), 355, cf. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 139, ŞEZ. II, 46, ŢIPLEA, P. P. 63, L. COSTIN, GR. BĂN. 192, FOLC. MOLD. I, 602.

— Prez. ind.: *şindrilesc.* — Şi: (regional) **şindilí, şandilí** (CHEST. II 234/11) vb. IV, (învechit, rar) **şindrilă** (PONTBRIANT, D., COSTINESCU) vb. I.

— V. **şindrilă.**

ŞINDRILÍRE s. f. Acţiunea de a şindrili şi rezultatul ei; şindrilit[1]. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF.

— Pl.: *şindriliri.* — Şi: (regional) **şindilíre** (POLIZU), (învechit, rar) **şindriláre** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— V. **şindrili.**

ŞINDRILÍT[1] s. n. Acţiunea de a şindrili şi rezultatul ei; şindrilire. Cf. RESMERIŢĂ, D., DM, H IV 139.

— Şi: (regional) **şindilít** s. n. RESMERIŢĂ, D. 755, DM.

— V. **şindrili.**

ŞINDRILÍT[2], -Ă adj. (Despre clădiri, garduri etc.) Cu acoperiş de şindrilă **(1)**; (regional) şindruit. *Tot curţi şendilite boiereşti au arsu atunce.* NECULCE, L. 97. *Semnele acestei moşii sînt aceste ce le arăt: mai jos de unde vine drumul din tîrgul de vite pe lîngă crucea cea şindilită şi scoboară direpţ la podişor* (a. 1713). URICARIUL, VII, 15, cf. IORGA, S. D. I, 318, LB. *În curte mai sînt o cuhnie cu doă odăi,... grajdu pă tălpi groase ulucit şi şindrilit nou.* CR (1834), 348[2]/43, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM 537, DDRF. *Are-o casă-naltă Mîndru ridicată, Casă şindilită, Mîndru văruită!* COŞBUC, P. II, 145, cf. RESMERIŢĂ, D. *O magherniţă şindrilită... se înălţa în două caturi.* BRĂESCU, A. 96. *Am durat un zaplaz şindrilit, ca să despart de lume chinovia cea nouă.* SADOVEANU, O. XVI, 624, cf. X, 515, DM. *Dumneavoastră aveţi parte De curţi nalte, luminate, Văruite, şindrilite.* ALECSANDRI, P. P. 391, cf. 405. *Este-o casă nouă, Nouă şindrilită, Frumos văruită.* TEODORESCU, P. P. 661. *Pe simbria socotită Facu-mi casă şindrilită.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 409, cf. BUD, P. P. 3, BÎRLEA, C. P. 284. *Spusu-i-am primarului: Ş-a me casă-i ca ş-a lui, Numa şindilită nu-i!* ARH. FOLK. VI, 135, cf. VII, 40, ANT. LIT. POP. I, 81. *Pe cea casă şîndilită, Joacă-o mîţă potcovită* (Luna). GOROVEI, C. 210. ✦ (Despre acoperişuri) De şindrilă **(1)**. *La acoperemînt ce se face şindilit sau cu scînduri, trebuiesc 22 de căpriori.* I. IONESCU, C. 168/6. *Casele... cu un cat şi cu beciuri cu învelitori ţuguiate şi şindrilate.* BOLINTINEANU, ap. CĂLINESCU, S.C.L. 82. *Ne oprirăm... la poarta unei căsuţe curăţele, cu acoperişul şindrilit.* SADOVEANU, O. VI, 188.

— Pl.: *şindriliţi, -te.* — Şi: (învechit) **şendilít, -ă,** (regional) **şindilít, -ă, şindelít, -ă** (MARIAN, S.R.I, 36), (învechit, rar) **şindrilát, -ă** adj.

— V. **şindrili.**

ŞINDRILÚŢĂ s. f. Diminutiv al lui şindrilă **(1)**. Cf. LB 644, RESMERIŢĂ, D., CADE.

— Pl.: *şindriluţe.* — Şi: (regional) **şindilúţă** s. f. LB 644.

— **Şindrilă** + suf. *-uţă.*

ŞINDRUÍ vb. IV. Tranz. (Ban.) A şindrili. Cf. DM, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 20, 185, CHEST. II 234/9. ◇ Refl. impers. *Preste corni se pun letezii şi după rînduială se şindruieşte.* TOMICI, C.A. 37/20.

— Prez. ind.: *şindruiesc.*

— **Şindră[1]** + suf. *-ui.*

ŞINDRUÍT, -Ă adj. (Ban.; despre clădiri, garduri etc.) Şindrilit[2]. Cf. DM. *Birtu-i mic şi şindruit, Toată şindra d-un florint.* HODOŞ, P. P. 60.

— Pl.: *şindruiţi, -te.*

— V. **şindrui.**

ŞINEÁC s. n. v. **şinic.**

ŞINEÁG s. n. v. **şinic.**

ŞING s. n. **I. 1.** (Prin nord-vestul Transilv.) Şină **(2)**. Cf. CABA, SĂL.

2. (Transilv. şi prin Maram.) Şină **(3)**. Cf. ALR SN III h 868. *Şase oameni abia pot ridica o şincă.* MAT. DIALECT. I, 193.

3. (Prin nord-vestul Transilv.) Fiecare dintre cele două bare, dispuse paralel, pe care se deplasează carul joagărului. Cf. ALR II 6 438/346, 349.

4. (Regional; în forma *şinc)* Leaţ (la gard) (Boiu Mare—Baia Mare). Cf. ALR II/I h 268/272.

II. (Prin Transilv.) Cot (unitate de măsură). Cf. MÎNDRESCU, UNG. 104, VAIDA, com. BENIUC, ALR I 1 759/230.

III. (Prin vestul Transilv.) Stînjen de lemne; stivă de un stînjen. Cf. MÎNDRESCU, UNG. 104. *Lemnele-s afară-n şing.* F (1889), 296.

— Pl.: *şinguri.* — Şi: **şine** (ALR II/I h 268/272) s. n., **şíneă** (pl. *şinci)* s. f., **şin** (ALR SN III h 868) s. n.

— Din magh. **sing** (variantă a lui *sin).* — **Şin** < magh. **sín.**

ŞINGHILE subst. (pl.) (Regional) Caise. V. caisă (Caransebeş). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 185.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ŞINÍC s. n. (Învechit şi regional) **1.** Măsură de capacitate pentru cereale sau pentru alte produse agricole, a cărei mărime variază, după regiuni şi după epoci, aproximativ între 1 1/4 litri şi 136 litri (echivalată uneori în greutate de la 12 kg la 50 kg); vas care are această capacitate; spec. măsură cu care se toarnă boabele în coş la măcinat[1] sau cu care se ia vama la moară. *Cumpănă direaptă şi măsură direaptă şi şinic direpţ fie voao al măsurii.* BIBLIA (1688), 568[2]/46, cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER 251, POLIZU 552, LM, GHEŢIE, R. M. *În judeţul Dolj baniţa de măsură se numeşte şinice.* DAMÉ, T. 154, cf. BARCIANU, ALEXI, W. 442, TDRG. *Popuşoiul se toarnă în coş cu baniţa, dimirlia,... băniciorul sau sinicea.* PAMFILE, I. C. 187, cf. RESMERIŢĂ, D. 756, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM 833. *Şinicu care este de 90 oca aici se numeşte baniţă.* H II 240, cf. XVI 5, VICIU, S. GL. 15, VÎRCOL, V. 100, L. COSTIN, GR. BĂN. 26, ALR I 1 604/803, 880, ALR SN I h 181/886, h 182/886, L. ROM. 1959, nr. 1, 64, LEXIC REG. 27, II, 84, UDRESCU, GL., ZANNE, P. III, 736.

2. Cantitatea corespunzătoare unui şinic **(1)**. *Aduc 2 şinice de aur şi 200 lemne de abanos.* HERODOT (1645), 186. *Iar, nevind împăraţii la ospăţi, le trimit cîte doă şinice de făină şi cîte o vadră vin.* id. ib. 329. *Şi frămîntă la colaci, Tot colacul d-un şineag, Ş-o prescură d-o măsură.* CĂTANĂ, B. 100, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 193. *Biteagu mănîncă şineagu,* se spune despre un om lacom la mîncare şi leneş. Cf. ZANNE, P. III, 627.

— Pl.: *şinice.* — Şi: **şiníg** (BARCIANU, ALEXI, W.), **şineác** (GHEŢIE, R. M., CADE), **şineág** (pl. şi *şineaguri),* **siníce** (H V 5, XI 247) s. n., **siníce** s. f.

— Din tc. **şinik,** bg. **шиник,** scr. **šinik.** — Pentru variantele cu *s-*, cf. ngr. σινίκι.

ŞINIER subst. (Regional) Speteaza de sus a vatalei de la războiul de ţesut (Petnic—Băile Herculane). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 193.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. c i n i e.

ŞINÍG s. n. v. **şinic.**

ŞINÍNGĂ s. f. v. **şirincă.**

ŞINIÓR s. n. v. **şinor.**

ŞINÍSTRĂ s. f. v. **ginistră.**

ŞINÍSTRU s. m. v. **ginistră.**

ŞINJÓR s. m. v. **sinjor.**

ŞINLĂC s. n. v. **şenlic.**

ŞINLÉC s. n. v. **şenlic.**

ŞINLÍC s. n. v. **şenlic.**

ŞINÓR s. n. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Şnur **(1).** *Leagă... cu şinor de mătase galbină.* PO 274. *3 1/2 coţ şinor de aur* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67, cf. MOLNAR, D. 370, KLEIN, D. 424, LB, ISER. *Nadragi (cioareci) strîmţi împestriţaţi cu şinoare sau, cum le zicem pe la noi, găietane.* BARIŢIU, P. A. III, 24, cf. POLIZU, CIHAC, II, 390, LM. *Pieptariul... e înfrumuseţat cu flori roşii din călmăjin (postav roşu) încunjurate cu bîrnaş (şînior) negru.* LIUBA-IANA, M. 18, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Bărbaţii purtau pălării..., înconjurate de şinoare galbene, rotunde, din fire aurite.* AGÎRBICEANU, A. 86. *Şinorul sau plimbătura, care se întinde pe marginea interioară a pojiţelor..., se face din mătase.* PĂCALĂ, M. R. 514. *Burca...* [este] *înflorită cu şintoare.* MOLIN, R. B. 416, cf. SCRIBAN, D. 1282. *Cusătoarea prinde însă numai cipca, prima şi şinoarele.* APOLZAN, P. I. 161, cf. DM. *Aduceţi-mi vrăjitor, Pe la brîu cu cingători Şi pe cioareci cu şinor.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 102. *Eşti mîndru... Cu... Şinoare la nădragi.* MÎNDRESCU, L. P. 151, cf. CONV. LIT. XX, 1018. *Purta: cioareci albi cu şinoare vinete.* RETEGANUL, ap. CADE, cf. VAIDA, DOINE, 54. *Pune clopote la boi Şi mi-i leagă... Cu şinoare de mătasă.* ŞEZ. III, 57. *Murguţul porumbior Cu căpăstrul de şinior.* CĂTANĂ, B. 65, cf. ŞEZ. VII, 183. *Să ne facem haine bune: Şubă cu şinor.* VICIU, COL. 175. *Turcii că l-or legat Cu şinoare de mătasă.* FRÎNCU-CANDREA, M. 214. *Şinorul e împletit.* BUD, P. P. 36, cf. VÎRCOL, V. 100, CABA, SĂL. *Se trage un şinor uns cu ceară prin umflătură.* Com. din SÎMBOLENI—TURDA, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 193, ALR II 3 331/27, 47, 76, 105, 157, 833, MAT. DIALECT. I, 96.

2. (Regional) Şiret[1] **(2)** de ghete. Cf. ALR SN IV h 1191.

— Accentuat şi: *şînor.* ALR SN IV h 1 191/284, MAT. DIALECT. I, 96. — Pl.: *şinoare,* (m.) *şinori* (ALR SN IV h 1 191/551). — Şi: **şînore** (ALR II 3 331/64; pl. *şinori* ib.) s. m., **şiniór** s. n., **şinúr** (LM 537, ALR I 1 869/144) subst., **şinúră** (TDRG 1 432, SCRIBAN, D. 1 282, ŢIPLEA, P. P. 116, BUD, P. P. 82; pl. *şinuri* TDRG 1 432, SCRIBAN, D. 1 282, ŢIPLEA, P. P. 116, BUD, P. P. 82) s. f., **jinór** (CABA, SĂL.) s. n., **junór** (ALR SN IV h 1 191/605; pl. *junori* ib.) s. m.

— Din magh. **sinór, sinyór** (variante ale lui *zsinór).*

— **Şinur, şinură:** prin apropiere de *şnur.*

ŞINORÁ vb. I v. **şinori.**

ŞÍNORE s. m. v. **şinor.**

ŞINORÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Transilv.; complementul indică haine) A şnurui **(2).** Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, LM 537, BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Învechit, în Transilv.; complementul indică registre, dosare etc.) A şnurui **(1).** Cf. LM 537, ALEXI, W.

3. (Regional; în forma *şînora;* complementul indică abcese subcutanate ale vitelor) A străpunge cu o sfoară unsă cu ceară, pentru a se elimina puroiul. Com. din SÎMBOLENI—TURDA.

— Prez. ind.: *şinoresc.* — Şi: (regional) **şinorá** (prez. ind. *şinorez* KLEIN, D. 424, com. din SÎMBOLENI—TURDA) vb. I, **şinurí** (LM 537) vb. IV.

— V. **şinor.**

ŞINORÍT, -Ă adj. (Transilv.; despre haine) Şnuruit **(2).** Cf. LB, ISER, LM 537, GHEŢIE, R. M., ALR II 3 332/105.

— Pl.: *şinoriţi, -te.* — Şi: **şinurít, -ă** adj. LM 537.

— V. **şinori.**

ŞINORÚŢ s. n. (Transilv.) Diminutiv al lui ş i n o r **(1).** Cf. LB, ISER, LM 537.

— Pl.: *şinoruţe.* — Şi: **şinurúţ** s. n. LM 537.

— **Şinor** + suf. *-uţ.*

ŞINŞÍLĂ s. f. Mamifer rozător, asemănător cu veveriţa, care trăieşte în regiunile muntoase din America de Sud; este vînat pentru blana sa cenuşie foarte preţioasă *(Chinchilla laniger).* Cf. CADE, DL, DM, DN[2].

— Pl.: *şinşile.* — Şi: **cineílă** s. f. DER.

— Din fr. **chinchilla.** — **Cincílă** < sp. **chinchilla.**

ŞÍNTAFEL s. n. (Regional) Ecluză care permite trecerea plutelor din lacul de acumulare în albia rîului (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 114, 167.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schientafel.**

ŞÍNTĂR s. m. (Prin Ban. şi sud-vestul Transilv.) Hingher. Cf. CV 1951, nr. 5, 28, A III 13, LEXIC REG. 119. ✦ P. e x t. (Regional) Călău (Secăşeni—Oraviţa). ALR SN IV h 1 002/29. ✦ (Adjectival; prin nordul Transilv.; despre oameni) Crud, nemilos, tiran. Cf. CV 1951, nr. 3—4, 44.

— Pl.: *şintări.* — Şi: **şíntor** (LEXIC REG. 119), **síntar** (CV 1951, nr. 5, 28) s. m.

— Din germ. **Schinder,** scr. **šinter, šintar,** magh. **sintér.**

ŞINTĂRÍ vb. IV. (Regional) **1.** I n t r a n z. A practica meseria de hingher. Cf. SCL 1970, 19.

2. T r a n z. (Complementul indică pielea de pe corpul unui animal) A jupui (Fibiş—Lipova). Cf. LEXIC REG. 119.

— Prez. ind.: ?

— V. **şintăr.**

ŞINTĂRÍE s. f. (Regional) Hingherie (Fibiş—Lipova). LEXIC REG. 119.

— Pl.: *şintării.*

— **Şintăr** + suf. *-le.*

ŞINTIÁ vb. I. I n t r a n z. (Învechit, rar) A porunci cu severitate. *Deşchiseră-se ochii lor şi şintie lor* I[isu]s *şi grăi: feriţi-vă nimenea să nu ştie.* TETRAEV. (1574), 13, cf. TDRG, DHLR II, 561, SCRIBAN, D.

— Pronunţat: *-ti-a.* — Prez. ind.: *şintiez.*

— Etimologia necunoscută.

ŞINTOÍSM s. n. Religie naţională japoneză, care are la bază venerarea unor divinităţi ale naturii, cultul strămoşilor şi al eroilor. Cf. RESMERIŢĂ, D. 756, CADE 1 154, SCRIBAN, D., DM, DN[2], DER.

— Scris şi: (după fr.) *shintoism.* DER IV, 581. — Şi: **sintoísm** s. n. RESMERIŢĂ, D., CADE.

— Din fr. **shintoïsme.**

ŞINTOÍST, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Adept alşintoismului. Cf. DN[2].

2. Adj. Care se referă la şintoism, care ţine de şintoism. Cf. DN2.

— Pl.: *şintoişti, -ste.*

— Din fr. **shintoïste.**

ŞÍNTOR s. m. v. **şintăr.**

ŞINUÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Complementul indică obiecte) A întări, a fereca cu şine **(1).** Cf. COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE.

2. (Complementul indică roţile de lemn ale unor vehicule sau, p. ext., vehicule cu roţi de lemn) A fereca cu şine **(2).** Cf. CIHAC, II, 388, DDRF, TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Gospodarii de la cîmp îşi şinuiesc roţile carălor.* SADOVEANU, O. XIII, 911, cf. SCRIBAN, D., DM. *Petroiţă potcovea, şinuia roţi, dregea pluguri, grape.* V. ROM. septembrie 1963, 30, cf. H IV 56, XII 140. *El caru'şi-l şinuia Tot di moarti să gătea!* CARDAŞ, C. P. 39. *Spuni laicî-mniu aşă: Caii nu-i măi potcovascî, Bricica n-o măi şînuiascî.* VASILIU, C. 143, cf. 126. *El caii îşi potcovea, Căruţa şi-o şinuia.* ŞEZ. XX, 69, cf. ALR I 823/412, 542.

— Prez. ind.: *şinuiésc.*

— **Şină** + suf. *-ui.*

ŞINUÍRE s. f. Acţiunea de a şinui şi rezultatul ei. Cf. şinui **(2).** Cf. DDRF, DM.

— V. **şinui.**

ŞINUÍT1 s. n. Acţiunea de a şinui şi rezultatul ei. Cf. şinui **(2).** Cf. DDRF. *O roată legată numai prin ajutorul cepurilor n-are tărie; ea se leagă, se încalţă sau se îmbracă cu şină de fier... Operaţia se mai cheamă şi şinuitul roţilor.* PAMFILE, I. C. 129, cf. RESMERIŢĂ, D., DM, H II 63.

— V. **şinui.**

ŞINUÍT2, -Ă adj. **1.** (Despre obiecte) Întărit, ferecat cu şine **(1).** Cf. DL. *Iute-mi vine d-un caic Cu postav verde-nvelit, Prin năuntru zugrăvit, Prin afară şinuit.* TEODORESCU, P. P. 562, cf. 566.

2. (Despre roţile de lemn ale unor vehicule; p. ext. despre vehicule cu roţi de lemn) Ferecat cu şine **(2).** *Uneori roţile sînt şinuite.* DAMÉ, T. 8. *Abia după mai mulţi ani de pilde fireşti, prinseră parohienii... a-şi face cară mai sprintene, cu roţi şînuite.* SBIERA, F. S. 323, cf. RESMERIŢĂ, D. *Roate şinuite.* SCRIBAN, D. 1 280, cf. DM. *Car şinuit.* ŞEZ. V, 126.

— Pl.: *şinuiţi, -te.*

— V. **şinui.**

ŞINÚR subst. v. **şinor.**

ŞÍNURĂ1 s. f. v. **şină.**

ŞINÚRĂ2 s. f. v. **şinor.**

ŞINURÍ vb. IV v. **şinori.**

ŞINURÍT, -Ă adj. v. **şinorit.**

ŞINURÚŢ s. n. v. **şinoruţ.**

ŞINŮŢĂ s. f. Diminutiv al lui şină. Cf. şină **(4).** Cf. ALR II 6 423/260, 6 438/260.

— Pl.: *şinuţe.*

— **Şină** + suf. *-uţă.*

ŞIOÁIE s. f. v. **şuvoi1.**

ŞIÓI1 s. n. v. **şuvoi1.**

ŞIOÍ2 vb. IV. **1.** Intranz. (Transilv.) A ofta, a suspina. *De-aceste şoiesc şi plîng, Nice beau, nice mănînc* (sfîrşitul sec. XVIII). ARH. FOLK. VI, 25, cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, LM, CV 1951, nr. 3—4, 47. ◇ Refl. *Mă şuiesc.* ALR I/I h 85/61. ✦ Refl. (Regional; în forma *şiui)* A gîfîi (Roşia—Beiuş). ALR II/I MN 12, 6 896/310.

2. Refl. (Regional; în forma *şui)* A se văita, a se tîngui (Vaşcău). Cf. TEAHA, C. N. 271.

— Pronunţat: *şi-o-.* — Prez. ind.: *şioiesc.* — Şi: **şiuí** (ALR II/I MN 12, 6 896/310), **şoí, şuí** vb. IV.

— Probabil formaţie onomatopeică. Cf. magh. s ó h a j t.

ŞIOIÓS, -OÁSĂ adj. (Despre terenuri) **1.** (Regional) Apătos (Valea de Jos—Vaşcău). A I 26.

2. (Prin estul Transilv.; în forma *şios)* Cleios. BUGNARIU, N.

3. (Regional) Argilos (Ferice—Beiuş). A I 20.

4. (Regional; în forma *şăios)* Afînat (Vad—Făgăraş). LEXIC REG. II, 54.

— Pronunţat: *şi-o-.* — Pl.: *şioioşi, -oase.* — Şi: **şiós, -oásă** (BUGNARIU, N., ALR II 5 062/848), **şăiós, -oásă** (LEXIC REG. II, 54), **şuoiós, -oásă** (ALR II 5 062/272) adj.

— **Şioi1** + suf. *-os.*

ŞIÓN subst. v. **şuvoi1.**

ŞIÓS, -OÁSĂ adj. v. **şioios.**

ŞIP1 interj. (Regional) **1.** Cuvînt care redă vorbirea în şoaptă. Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ.

2. (De obicei repetat) Strigăt cu care se cheamă vacile (Sibiel—Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.

— Onomatopee.

ŞIP2 s. m. Peşte din familia acipenseridelor, avînd o lungime medie de 75—100 cm, cu corpul alungit, acoperit pe spinare şi pe laturi cu plăci cornoase, cu botul de formă triunghiulară, rotunjit la vîrf; (rar) şipcă2 *(Acipenser sturio). Un pescar care are, de 37 de ani, un zăvod în apropierea Pisicii, îmi spune că el nu a prins în tot acest timp decît 2 şipi.* ANTIPA, F. I. 263. *Cu oarecari deosebiri,... şipul e aproape de aceeaşi formă şi înfăţişare cu cega şi nisetrul.* ATILA, P. 416, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şipul... îşi depune icrele pe bancurile de nisip de lîngă coastă.* SIMIONESCU, F. R. 247, cf. 244, ENC. AGR., SCRIBAN, D., BĂCESCU, P. 185. *Rar întîlnit în Marea Neagră este şipul,... răspîndit pe toate ţărmurile vestice şi sudice ale Europei, unde atinge 3 m lungime şi 200 kg greutate.* C. ANTONESCU, P. 202, cf. DM, L. ROM. 1960, nr. 5, 30, DER.

— Pl.: *şipi.*

— Din rus. **шип.**

ŞIP3 s. m. **1.** (Regional; la pl.) Rădăcini adventive (la porumb) (Furcenii Vechi—Tecuci). Cf. ALR II 5 139/605. ✦ P. a n a l. Coarne de cerb (Furcenii Vechi—Tecuci). ALR II 4 979/605.

2. (Regional) Rădăcină de măsea. Cf. SCRIBAN, D., ALR II/I h 42. *A avut trei şipi lungi; d-abia a scos-o.* UDRESCU, GL.

3. (Bot.; prin Bucov.; în sintagma) *Şipul vînlului* = scai vînăt *(Eryngium planum).* BORZA, D. 65, 292.

— Pl.: *şipi.* — Şi: **şîc** (pl. şi n. *şicuri* ALR II/I h 42/682) s. m. ib. h 42.

— Din ucr. **шип,** bg. **шип.**

ŞIP4 s. n. **1.** (Mai ales în Mold.) Sticlă (pentru păstrat lichide); flacon. *Luă Samuil şipul cu untdelemnul şi turnă preste capul lui.* BIBLIA (1688), 201¹/23. *Una scatulcă cu şipurile ei* (a. 1813). URICARIUL, XIV, 234. *Să însărcinează de a li trimite şipuri cu această apă.* AR (1829), 28²/21. *Ai crede că într-un saltar de masă am găsit trîizeci de şupuri cu livand?* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 426, cf. NEGRUZZI, S. I, 216. *Acela care va umbla cu spirt de vitriol să fie cu băgare de samă ca nu cumva să se strice şipul.* CUPARENCU, V. 17/31, cf. ALECSANDRI, T. 349, COSTINESCU, CIHAC, II, 615. *Gîtul şipului începu să clănţănească tare pe buzele*

paharului. CARAGIALE, O. I, 63, cf. 220. *Dacă din mîna lui Zibal ar cădea jos şipul şi s-ar strica, zgomotul produs... ne-ar înlemni.* GHEREA, ST. CR. II, 143. *Ia bărbatul un şip sau o ploscă cu rachiu sau cu vin.* MARIAN, NA. 169. *Prind... mai mulţi cărăbuşi şi-i pun într-un şip mare cu spirt.* id. INS. 29, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, D. ZAMFIRESCU, T. S. 67, ALEXI, W., TDRG, GOROVEI, CR. 19. *Ia să cinstim cîte un pahar de rachiu, zisei eu, scoţînd din boccea şipul cu rachiu.* HOGAŞ, DR. I, 57, cf. 248, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Aduse şipul de rachiu, o ceaşcă şi o felie de pîine.* C. PETRESCU, Î. II, 173, cf. id. R. DR. 129, BRĂESCU, A. 54. *Un şip colbăit de cerneală violetă.* SADOVEANU, O. X, 534, cf. I, 91, SCRIBAN, D. *Îi dăduse să bea apă dintr-un şip.* CAMILAR, N. II, 430, cf. DM, CONTRIBUŢII, II, 220, MARIAN, V. 81. *Garafa, şipul, steclа o are orice gospodar.* ŞEZ. VIII, 92, cf. III, 88, RĂDULESCU-CODIN, Î. 173, ALR II/I MN 147, 3 924/365, 386, ALR SN V h 1 323, MN h 1 324/365, A V 2, 17, 18, 19, 20, VI 11, 26, L. ROM. 1964, nr. 2, 15. *Şaiculaş, Baiculaş; Cine n-a gîci, Capul i s-a suci (Şipul).* GOROVEI, C. 364.

2. Cantitatea de lichid conţinută într-un şip[4] **(1).** *N-am băut eu degeaba un şîp de vin.* ALECSANDRI, T. 1 130, cf. id. T. II, 88. *Să bem... Din rachiul tare, Cel din urmă şip.* LESNEA, I. 43. *După cîteva şipuri de basamac,... se izbeau cap în cap, abia nimerind scaunele.* CAMILAR, N. II, 416, cf. DM. *După aceea au luat un şip cu vin şi l-au fiert cu piperi.* SBIERA, P. 219.

— Pl.: *şipuri.* — Şi: **şup** s. n.

— Cf. magh. s i p „ţeavă; fluier; lulea".

ŞIPALĂU s. n. (Bucov.) Butelie pentru sifon. Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl.: ?

— **Şip[4]** + suf. *-ălău.*

ŞIPÁN s. n. (Bucov.) Augmentativ al lui ş i p[4] **(1).** Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl.: ?

— **Şip[4]** + suf. *-an.*

ŞIPÁR s. m. (Iht.; regional) Morun[2] **(1)** fără icre. *Cei mai mulţi moruni ce se prind sînt şipari.* I. IONESCU, M. 88. *Luntrile plutesc Cu pescarii-n ele, cari pescuiesc Cleanul şi siparul.* BARONZI, ap. CĂLINESCU, S.C.L. 115, cf. BARCIANU, ANTIPA, P. 791, com. MARIAN.

— Pl.: *şipari.* — Şi: **sipár** s. m.

— Cf. ş i p[2].

ŞIPĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A vorbi în şoaptă. Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ.

— Prez. ind.: ?

— **Şip[1]** + suf. *-ăi.*

ŞÍPĂT s. n. v. **şipot.**

ŞIPC s. m. v. **şipcă[1].**

ŞÍPCĂ[1] s. f. Bucată de lemn subţire şi lungă, de obicei de formă paralelipipedică, folosită mai ales în lucrări de tîmplărie sau de dulgherie. V. l e a ţ. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Tavanul acestei camere este din grinzi de lemn, şipci şi tencuială.* MON. IST. I, 176. *Gardurile mici pînă la 2 m înălţime se fac din „şipci de brad împletite cu lei".* ANTIPA, P. 578. *Printre şipcile rărite ici şi colo se putea zări afară.* CONV. LIT. XLIII, 1 056, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Poarta, dată peste cap, va fi prinsă din nou în balamale, iar şipcile se pot înlocui uşor.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M.N.I, 127, cf. 130. *Mi-au rămas nişte şipci... Vreau să-ţi fac cercevelile.* VISSARION, FL. 223, cf. VOICULESCU, P. I, 28, DS. *Transperantele de şipci verzi căzuseră cu sforile rupte peste ochiurile superioare ale ferestrelor.* CĂLINESCU, C. N. 23. *Casa era clădită din bîrne de stejar... Împrejmuire de şipci înalte.* SADOVEANU, O. XVIII, 74, cf. SCRIBAN, D. *Vîrtelniţa... constă din două role de şipci peste cari se aşează scutul.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 65. *Patru ferestre... cu obloane verzi, ale căror şipci se lăsau ori se ridicau osebit.* CAMIL PETRESCU, O. III, 572. *Oamenii făceau o foarte complicată echilibristică, spînzurîndu-se de şipcile gardurilor.* PAS, Z. I, 107. *Tabla... fusese de mult înlocuită cu carton asfaltat, menţinut pe cherestea, cu şipci de lemn verticale.* VINEA, L. I, 191, cf. DL. *Se auzi o pîrîitură de şipci rupte.* V. ROM. septembrie 1958, 16, cf. MIHĂILĂ, Î. 41, SCL 1962, 378. *Huma de pe pereţi... ca şi tavanul de şipci şi grinzi o întunecau de-a binelea chiar ziua.* ROMÂNIA LITERARĂ 1969, nr. 20, 3/1, cf. CHEST. II 369/64, 119, 120, V/36, ALR II/I h 227/705, h 267/769, h 268, MN 135, 3 889/928, 143, 3 913/928. ◇ E x p r. (Regional) **A scoate** (pe cineva) **din şipci** = a scoate (pe cineva) din fire, v. f i r e. *Nu mă scoate din şipci, că te-njur.* IOVESCU, N. 31.

— Pl.: *şipci.* — Şi: (regional) **şipc** s. m. L. ROM. 1959, nr. 2, 55.

— Din bg. **шибка.**

ŞÍPCĂ[2] s. f. (Iht.; rar) Şip[2] *(Acipenser sturio).* Cf. CADE 1 250, ENC. AGR.

— Pl.: *şipci.*

— Cf. ş i p[2].

ŞÍPCĂ[3] s. f. v. **şapcă.**

ŞIPCĂRÍE s.f. (Prin nord-vestul Munt.; cu sens colectiv) Mulţime, grămadă de şipci[1]. *Atîta şipcărie era în curtea fabricii, vagoane întregi!* UDRESCU, GL.

— **Şipcă[1]** + suf. *-ărie.*

ŞIPCÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nordul Munt.; complementul indică pereţi sau tavane de lemn) A şipcui **(1).** Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Prez. ind.: ?

— V. **şipcă[1].**

ŞIPCUÍ vb. IV. T r a n z. **I.** (Complementul indică pereţi sau tavane de lemn) A acoperi cu şipci[1] bătute paralel, la mică distanţă una de alta, ca să se prindă muruiala **(2)**; (regional) a şipci, a şuşăli, a şpraiţui **(I 3).** Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, RĂDULESCU-CODIN, CHEST. II 369/69, A V 15, 33, 35, VI 26, 33.

2. (Rar) A îngrădi, a împrejmui cu şipci[1]. Cf. DL, DM.

— Prez. ind.: *şipcuiesc.* — Şi: (regional) **şipţuí** vb. IV. CHEST. II 369/69.

— **Şipcă[1]** + suf. *-ui.*

ŞIPCUÍT, -Ă adj. (Despre pereţi sau tavane de lemn) Acoperit cu şipci[1] bătute paralel, la mică distanţă una de alta, ca să se prindă muruiala **(2).** *Tavan şipcuit.* SCRIBAN, D. 1 281.

— Pl.: *şipcuiţi, -le.*

— V. **şipcui.**

ŞIPCULÍŢĂ s.f. Diminutiv al lui ş i p c ă[1]. Cf. DL, DM, CHEST. II 369/70.

— Pl.: *şipculiţe.*

— **Şipcă[1]** + suf. *-uliţă.*

ŞIPCÚŢĂ s.f. v. **şepcuţă.**

ŞIPER s.n. (Regional) Nisip **(1).** Com. din REŞIŢA.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şipere.*

— Cf. germ. S c h i e f e r „ardezie".

ŞIPÍ vb. IV. **I.** (Regional) **1.** R e f l. A se furişa, a se strecura. Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUŢI. *Şipeşte-te şi tu cumva înlăuntru ..., că eu am intrat fără să plătesc.* ib.

2. Tranz. A da, a strecura cuiva (ceva) pe furiş. Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUŢI. *Şipureşte-te printre oameni şi-i şipeşte banii iştia, ca să-i aibă pentru pahar dulce.* ib.

II. Refl. (Bucov.; în forma *şupi*) A se aciua. LEXIC REG. 110.

— Prez. ind.: *şipesc.*— Şi: **şupí** vb. IV. LEXIC REG. 110.

— Etimologia necunoscută. Cf. şupuri[1].

ŞIPÍCĂ s. f. v. **sipică.**

ŞIPÍNĂ s. f. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Viltoare, bulboană. *Se botedză H*[risto]*s. Deci toată firea apelor o svi*[n]*ţi. Şi to*[t] *păcatul o*[a]*menilor astrucînd în şipinile Iordanului, îndată să sui de la apă şi pre vechitul om de păcate înnoind.* DOSOFTEI, V.S. ianuarie 6[r]/8, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *şipini.*

— Cf. ucr. шипіння.

ŞÍPÎT s. n. v. **şipot.**

ŞIPOC[1] s. m. (Slavonism învechit, rar) Rodiu *(Punica granatum). Un loc unde ar fi niscare aur şi şipoc.* NEAGOE, ÎNV. 116/24.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şipoci.*

— Din slavonul шипокъ.

ŞIPOC[2] subst. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Curs de apă. *Se adăpa împăratul ca de în apa Nilului cu şipocul de aur.* MOXA, 386/27, cf. TDRG 1 433, SCRIBAN, D. 1 281.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. şipot.

ŞIPÓI s. n. (Bucov.) Augmentativ al lui şip[4]. Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl.: *şipoaie.*

— **Şip[4]** + suf. *-oi.*

ŞÍPOT s. n. (Atestat prima dată în 1441, cf. D. BOGDAN, GL. 108) **I. 1.** Izvor a cărui apă (captată printr-un jgheab sau printr-o ţeavă) ţîşneşte cu putere. *Spînzurară pre ei deasupra şipotului în Hevron.* BIBLIA (1688), 223 1/24. *Toate şipotele apei să astupaţ.* ib. 267 1/13, cf. URICARIUL, XI, 235, KLEIN, D. 424, LB, ISER. *Păstorii la şipot, de căldură mare, Turmele ş-au strîns.* C. STAMATI, P. 275, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Adă apă proaspătă de la şipot.* ALECSANDRI, T. 951, cf. CIHAC, II, 387, BOLINTINEANU, O. 317, LM. *În partea despre miazăzi, mai cufundată, se adună, din şipotele ce izvorăsc de sub dealuri, nişte băltaie adînci.* CARAGIALE, O. I, 57, cf. III, 252. *Sub nucii ce se văd în dosul casei e un şipot, o apă — s-o tot bei.* SLAVICI, N. I, 342. *Îi venea ... să se ducă la cîte un şipot de apă limpede ca lacrima, ce izvora din cîte un colţ de piatră.* ISPIRESCU, L. 17, cf. 230. *Apele ... sar peste stîncile lustruite; şipotile ţîşnesc.* DELAVRANCEA, T. 184. *Cînd mi-i sete mă duc colea la şipot, îi trag un gît bun de apă rece.* VLAHUŢĂ, R.P. 68, cf. DDRF, GHEŢIE, R.M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *La zăvoiul din marginea oraşului ... e o fîntînă cu un şipot de apă rece ca gheaţa.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, ap. CADE. *Fusese pe acolo un şipot bogat de apă, şi-acum nu mai izvora decît cîte-o picătură.* GÎRLEANU, L. 60. *Luă cofa de pe prispă şi se lăsă în vale, la şipot.* BUJOR, S. 83, cf. 71. *Ieşi cu o cofiţă; apoi plecă cu ea la un şipot din apropiere, de unde se întoarse iute, aducînd-o plină cu apă răce.* HOGAŞ, DR. I, 71, cf. 292, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U. *Bei din pumni apa unui şipot de munte.* TEODOREANU, M. II, 125. *Se duse pînă la şipotul dintre molizi, care bulbucea printr-un jghiab de scorbură.* SADOVEANU, O, XIII, 294, cf. BL VI, 166, SCRIBAN, D. *Sări pîrîiaşul făcut de şipot şi merse înainte.* POPESCU, B. II, 27. *A stat jos la un şipot şi a mîncat.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 259. *Întîlni un cioban .. lîngî un şipot cu apa ca lacrima.* GRAIUL, I, 501. *Slugile o făcut foc şi-o trimes pe băiet la un şipot s-aducă apă.* VASILIU, P.L. 62, cf. CHEST. V/179, A IX 5. ◇ (Ca termen de comparaţie) *Curge laptele din uger Ca un şipot, un izvor.* BOLLIAC, O. 71. *Laptele cald şi spumat... ca un şipot cădea în doniţa de brad.* GANE, N. II, 39. *Hohotul izbucni din nou, limpede, muzical şi din plin, ca un şipot de munte.* VINEA, L. I, 221. *Plîngea... ca şipotul cel cu două curgeri de sub dealul Vădurăului.* VORNIC, P. 98. ◇ Loc. adv. **În şipot** = (pe lîngă verbe ca ,,a curge", ,,a cădea" etc.) ţîşnind impetuos şi abundent. *Unul din fiii lui Priam... Fuge prin salele lungi şi prin largile ganguri şi-i curge Sîngele-n şipot din răni.* COŞBUC, AE. 42. *Se dă drumul apei... ca să cadă prelinsă, încet — sau în şipot.* ATILA, P. 160. ✦ P. anal. Şuviţă (abundentă) de lichid care curge de undeva sau din ceva. V. şiroi[1] **(2).** *Şipotul... cădea ca un sul brobonat într-o putină mare.* DELAVRANCEA, T. 26. *La bute, şipotul de vin s-a împuţinat.* SADOVEANU, O. XVIII, 97. *Un şipot puternic umplea cu zgomot cada de faianţă de alături.* VINEA, L. II, 49.

2. (Popular) Cădere de apă. Com. din MARAMUREŞ, cf. CHEST. IV 43/20, 66b, ALR I 430/285, 385, 592, 782.

3. (Mold., Bucov. şi prin Transilv.; şi în sintagma *şipotul apei)* Porţiune în matca unei ape curgătoare de-a lungul căreia apa are viteza cea mai mare. Cf. CIUPALĂ, T. 227, 238, ATILA, P. 68, ŞEZ. II, 43, com. din ZAGRA—NĂSĂUD, A V 27, ARVINTE, TERM. 115, 167.

4. (Regional) Viltoare, bulboană. Cf. ŞEZ. VI, 133, CHEST. IV 39/262.

II. 1. Jgheab sau ţeavă prin care se captează apa unui izvor. *Nilul ca pre şipot în bălţi se vărsa, spre apus.* CANTEMIR, IST. 126, cf. MOLNAR, D. 53, POLIZU. *În datinile poporului nostru intră şi facerea de puţuri, şipote şi chiar cişmele pe la drumuri, răscruci de drumuri etc.* ŞEZ. III, 105, cf. DDRF, TDRG, ATILA, P. 160, RESMERIŢĂ, D. *Într-o mică adîncitură de rîpă, izvora un fir de apă, pe care Licsandru îl prinsese într-un şipot de lemn.* CAMIL PETRESCU, O. I, 620, cf. 155, DM. *Aduci di la pîrău... ori di la on şiput (zghiab) o ulce di apî.* ŞEZ. III, 141. *Zărîră sub umbra unor sălcii pletoase o fîntînă cu trei şipote de izvor care ţîşnea de sub un deal.* POPESCU, B. III, 10, cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 360, ALR I 422/772, 793/764, ALR II 2 552/182, 551, 574, 784.

2. Jgheab de aducţie. Cf. PAMFILE, I.C. 468. *Am fost ieri pînă sus în pădure, la casa de ape; şipotele curg bine la toate grajdurile şi închisorile.* SADOVEANU, O. XIII, 89, cf. ARVINTE, TERM. 167.

3. (Regional) Uluc de tablă (sau de lemn) aşezat de-a lungul streşinii casei, prin care se scurge apa de pe acoperiş. Cf. ALR I 390/780, ALR II/I h 233.

4. (Regional) Jgheab prin care se scurge mustul din teasc. Cf. DAMÉ, T. 82, PAMFILE, I.C. 222, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE.

5. (Prin Mold. şi Transilv.) Uluc la moară prin care curge făina. Cf. H XII 356, GLOSAR REG.

6. (Regional) Olan **(1)** (Săcele). Cf. ALR II/I h 231/182.

— Pl.: *şipote.* — Şi: (regional) **şipît** (ŞEZ. V, 126, ALR I 430/592, A V 15, ARVINTE, TERM. 167, GLOSAR REG.), **şípăt** (GLOSAR REG.), **şíput, şópot** (CHEST. IV 43/66b), **şúpot** (PAMFILE, I.C. 468) s. n.

— Din v. sl. шьпотъ ,,murmur".

ŞIPOTÍ vb. IV v. **şopoti.**

ŞIPOTÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre ape) Care curge cu repeziciune. Cf. ALR SN III h 829/27, A III 18.

— Pl.: *şipoloase.*

— **Şipot** + suf. *-os.*

ŞIPOŢÉL s. n. Diminutiv al lui şipot.

1. Cf. şipot **(1 1).** Cf. TDRG 1 433. *Sub pădurea de lîngă Timiş, între mesteceni, se găseşte un şipoţel.*

SADOVEANU, O. XIII, 222, cf. DM. *Dînd de ăst şipoţel s-au repezit ca şi mine şi au băut.* POPESCU, B. II, 26. *Pe drum de la şipoţel Poate creşte troscoţel.* ANT. LIT. POP. I, 163.

2. (Regional) Cf. ş i p o t **(II 5)** (Călugăreni—Piatra Neamţ).Cf. GLOSAR REG.

— Pl. : *şipoţele.*

— **Şipot** + suf. *-el.*

ŞIPŞÓR s. n. v. **şipuşor.**

ŞIPT s. n. v. **ştift.**

ŞIPŢUÍ vb. IV v. **şipcui.**

ŞIPURÉLE s. n. pl. (În poezia populară) Diminutiv al lui ş i p u r i. V. ş i p[4]. *Bietele doftorii C-o rămas în spiţării, Şi bietele lecurele C-o rămas în şipurele.* MARIAN, Î. 571. *Şi sî speli, fata me, Cu api din şipureli, Aproapi di fîntîneli.* VASILIU, C. 126.

— **Şipuri** (pl. lui *şip*[4]) + suf. *-el.*

ŞIPURÍ vb. IV v. **şupuri**[1].

ŞIPUŞÓR s. n. **1.** (Mai ales în Mold.) Diminutiv al lui ş i p[4]; (regional) şipuţ. Cf. ST. LEX. 174 ^{v2}/5. *Doftorul îmi dădu rîzînd un şipuşor şi-mi prescrie să beu tiutiun.* RUSSO, S. 29, cf. BARONZI, L. 161, ALECSANDRI, T. II, 88. *Stăpîna casei numidecît se arată cu şipuşorul şi cu păhărelul puse din vreme la îndemînă.* EMINESCU, S.P. 319. *Spărsei gîtul unui şipuşor de vin.* CARAGIALE, O. II, 344. *Pe braţe-i întinde florile, acele de păr, şăpuşoarele cu mirodenii şi celelalte mărunţuşuri.* SEVASTOS, N. 220. *Şipuşoarele bine astupate le pune într-o cahlă.* MARIAN, NA. 4, cf. id. S.R. II, 75, DDRF, TDRG 1 432, PASCU, S. 166, RESMERIŢĂ, D., DM. *S-a dus badea în chirie Şi-l aştept sara să vie C-o căruţă de grăunţă Ş-un şipşor de horilcuţă.* ŞEZ. XIX, 39. *Sînt patru şipuşoare: Stau cu gura-n jos, Şi nu se varsă* (Ţîţele vacii). GOROVEI, C. 374.

2. (Prin Bucov. ; în forma *şipşor)* Biberon. *Deodată cu introducerea biberonului la ţară, bucovinenii au format cuvîntul şipşor.* PUŞCARIU, L.R.I, 396.

— Pl. : *şipuşoare.* — Şi : (regional) **şipşór, şăpuşór** s. n.

— **Şip**[4] + suf. *-uşor.*

ŞIPÚŢ s. n. (Regional) Şipuşor **(1)** (Straja—Rădăuţi). GLOSAR REG.

— Pl. : ?

— **Şip**[4] + suf. *-uţ.*

ŞIR, -Ă s. n., s. f. **A.** S. n. (De obicei cu determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") **1.** (Cu sens spaţial) **1.** Grup, mulţime de fiinţe sau de lucruri dispuse în succesiune, desfăşurate în linie (dreaptă); rînd, şirag **(B I 1),** (regional) şar[1] **(I 1),** ord[1]. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 424, DRLU, LB, HELIADE, O. I, 102, VALIAN, V., CODRU-DRĂGUŞANU, C. 32, ISER. *Au trecut prin un şir de odăi toate întunecate.* NEGRUZZI, S. I, 78. *Linia grădinilor era întreruptă de un şir de magazii, care se ţineau lanţ una de alta.* GHICA, S. 534. *Pe locul unde se află astăzi casele lui Bossel era clădit palatul domnesc, compus dintr-un şir de case cu două rînduri.* FILIMON, O. I, 108, cf. PONTBRIANT, D., HASDEU, I. V. 76. *Din cea zare luminoasă vine-un lung şir de cucoare.* ALECSANDRI, POEZII, 28, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275, LM. *El intră în curţile domneşti în sălăturile... unui armăsăruş arăbesc ager şi zglobiu, cu părul vînăt rotat şi cu o şiră de stele roşcate pe piept şi pe spinare.* ODOBESCU, S. I, 132. *Sub şirul lung de mîndri lei Şedeau doi tineri singuri.* EMINESCU, O.I, 179. *Venise primăvara şi cu ea împreună venise şiruri de cocoare şi roiuri de rîndunele.* GANE, ap. CADE. *La o colitură se-ntîlnesc cu un şir de care foarte împovărate.* CARAGIALE, O. III, 218, cf. IV, 129. *Între două şiruri de dealuri... se aşterne o vale.* MACEDONSKI, O. III, 3. *Un clinchet lung de clopoţei îi zuruia în urechi ca de la un şir de sănii.* VLAHUŢĂ, O.A. III, 158, cf. MILLE, V.P. 94. *Feciori şi fete ... se aşează în două şire.* MARIAN, Î. 202, cf. DDRF, GHEŢIE, R.M. *Iar de-aici, din zarea culmii, Şir de dealuri eu privesc.* COŞBUC, P. I, 260, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ANTIPA, P. 304. *Un şir de călugări dintr-o sectă necunoscută mie apăru fără de veste.* ANGHEL-IOSIF, C. L. 218, cf. TDRG. *Icoanele sfinţilor, în patru şire, păreau că aşteaptă.* AGÎRBICEANU, A. 81. *La dreapta se întinde un şir de coline.* HOGAŞ, DR. I, 5, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE. *În dosul împrejmuirii un şir de plopi bătrîni străjuiau ca un front de ostaşi de gardă.* REBREANU, R.I, 78. *Mai la o parte, se dezvălea o pajişte aproape de un şir de brazi vechi.* SADOVEANU, O. XVIII, 189, cf. XVI, 398. *Ne încrucişăm cu mici remorchere, care tîrăsc lungi şiruri de şalande.* BART, S.M. 39, cf. SCRIBAN, D. *Un şir de care cu coviltir, trase de cai, se duc la tîrg.* ARGHEZI, P.T. 204. *În şiruri egale ca nişte fronturi, erau de faţă acolo toţi membrii numeroasei familii.* CĂLINESCU, E.O. II, 91. *Birja a trebuit să se oprească înapoia unui şir întreg de trăsuri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 351. *În zare... se înalţă un şir de plopi.* STANCU, R.A. II, 393. *Priveau Cum trec pe ceruri şire de cocoare.* LABIŞ, P. 121. *Mi se perindă mereu prin faţa ochilor şiruri de brazde.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 6. *Vin' la horă ici în şir S-ai parte de trandafir.* ALECSANDRI, P.P. 341. ◇ L o c. a d v. şi a d j. **În şir** = unul după (sau lîngă) altul. *D-a rîndul, pe lîngă zidul curţii, în şir, cuhnii, odăi de slugi şi de logofeţi, grajduri, şoproane.* GHICA, S. 494, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275, DDRF, GHEŢIE, R.M. *Şi parcă-i oaste Cum se văd în şir pe coaste Sutele de căi.* COŞBUC, P. II, 16, cf. I, 321, BARCIANU, TDRG. *Se sileau... să coboare în şir.* AGÎRBICEANU, A. 297. *Vei auzi şiragul oilor, cu trilurile acelea imitînd mersul în şir al oilor.* STOIAN, PĂST. 70. *Intrară în şir, în vad. Întîi Nicoară Potcoavă, după dînsul mezinul.* SADOVEANU, O. I, 203, cf. SCRIBAN, D. *Văzu cum ... treceau în şir, prin zăpadă.* CĂLINESCU, E. O. II, 280. *Căuzaşii veniră din întuneric în şir.* CAMIL PETRESCU, O. II, 8, cf. III, 658. *Berzele... Au pornit în şir.* LABIŞ, P. 178. *La pivnicer poruncea, Nouă buţi de vin scotea, Nouă buţi în şir punea.* TEODORESCU, P.P. 657. ◇ L o c. a d v. (Învechit, rar) **De-a şirul** = în coloană. *Mergea 100 de voinici de-a şirul, cîte doi.* DOSOFTEI, V.S. februarie 57^{r}/23. ◇ (Adverbial) *Copiii se ţineau şir după el.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *Casele boiereşti... despărţite între ele prin maidane ce se ţineau şir.* ap. TDRG. *Căruţele, şir, una după alta.* STANCU, D. 181. *Merg pe cale Toţ cîntînd, ... Ciobănaşii Toţ jucînd,... Juncănaşii Şir mergînd.* TEODORESCU, P.P. 679. *Cădea toţi ca frunzele, Mai din toate laturile, Şi cînd tunurile dau, Şîr pe jos se tăvăleau.* RETEGANUL, TR. 71. ✦ Mulţime de mărgele, pietre preţioase etc. dispuse pe un fir pentru a servi ca obiect de podoabă ; şirag **(B I 2).** V. c o l i e r, s a l b ă, c o l a n. *9 şiruri mărgăritar mărunţel* (a. 1745). URICARIUL, XI, 224, cf. KLEIN, D. 424, MOLNAR, 104, LB, VALIAN, V. *Pe grumazii ei atîrna o salbă de multe şiruri de margaritar.* NEGRUZZI, S. I, 145. *Tînăra fecioară se arătă... cu grumazul acoperit cu şiruri de mărgăritare.* ODOBESCU, S. I, 77, cf. DDRF, GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE. *Nu se încîntă cu... un şir de mărgele.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M.N.I, 273, cf. TEODOREANU, M. II, 344. *Căutai şir de mărgele Să-l aduc mîndruţei mele.* ALECSANDRI, P.P. 288, cf. ŞEZ. III, 89, ALR I 1 865/35, 347, 880, ALR SN IV h 1 200. ◇ *Şir de mătănii* = mătănii. V. m ă t a n i e **(3).** *Subt icoane atîrnau trei şiruri de mătănii împopistrate cu boabe de sidef, chihlibar şi abanos.* N. REV. R. I, nr. 4, 168.

2. Rînd dintr-un text scris sau tipărit. *Aceste şire... ia-le ca înştiinţare că peste puţin timp mă voi întoarce.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 183. *Predilecţiunea pentru cai se vede şi din aceste şire din o baladă poporală.* F (1869), 387. *Ori de unde-i începe, răsfoind iot la a şăptea filă, o limpezime dumnezeiască e în fiecare şir.* EMINESCU, N. 55, cf. id. O. I, 134. *Dintr-o dramă a unui mare poet liric se pot şterge multe şiruri.* CARAGIALE, O. III, 59,

cf. 295. *În şirele următoare voi să arăt şi aceea, că romîncele se pricep... la producerea colorilor.* MARIAN, CH. 47, cf. PAMFILE, DUŞM. 104. *Şirul acela o interesa acum mai mult decît întreg volumul.* AGÎRBICEANU, A. 132, cf. CADE. *Visai atunci o vastă trilogie Pe care-am prins-o-n şiruri de ierţine.* TOPÎRCEANU, B. 89. *Iartă-m, Doamne, gîndurile, Să-m pot scrie şirurile.* BÎRLEA, C. P. 174. *Cui îi plac doine de jăle Cetească şirile mele.* T. PAPAHAGI, M. 55.

3. (Rar) Lanţ de munţi; masiv muntos. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Altă colonie de români se află stabilită ... în valea formată de muntele Şeapca, care leagă Olimpul de şira Voluţei.* ODOBESCU, S. I, 226, cf. II, 147, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, TDRG.

4. Dîră formată de un lichid care se prelinge pe ceva. V. şiroi[1] **(2).** *Pe haina cea neagră curgea un şir de picături de sînge.* EMINESCU, G. P. 126. *Pe faţă i se prelinge şirul De lacrimi.* COŞBUC, S. 157. *Muncitorii aproape goi, cu şiruri de sudoare pe spate şi piept.* SAHIA, N. 33.

5. (Mai ales în Transilv.; de obicei la pl.) Cusătură decorativă făcută mai ales pe mînecile[1] sau pe piepţii iilor. *O altă cusătură numită „brîu“ ... ţine locul celor trei şire de la şurţul vechi.* APOLZAN, P. I. 161, cf. LTR[2], H II 282, MÎNDRESCU, L. P. 132. *Iese Chiva-mpodobită Cu iia tot şnuruită, Pe tot şirul înflorit.* BIBICESCU, P.P. 345. *Cămeşile cu mîneci largi au şire mai mari.* VICIU, GL., cf. ALR II 5 778/141, LEXIC REG. II, 63.

6. (Regional; art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Bistreţu-Băileşti). Cf. ALR I 1 477/870.

II. (Cu sens temporal) **1.** Succesiune de fapte, evenimente, unităţi de timp etc.; şirag **(B II).** Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 424, DRLU, LB. *În scurt au espus şirul pătimirilor ei.* ASACHI, S.L. II, 63, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *După un lung şir de ani se retrăseseră peste Dunăre.* GHICA, S. 491, cf. PONTBRIANT, D. *Soarta conduce printr-un şir de întîmplări extraordinare două fiinţe una către alta.* ALECSANDRI, O.P. 149, cf. 130, CIHAC, I, 275, LM. *Poetul... a lăsat liber şirul reprezentărilor să se dezvoalte în conştiinţa lectorului.* MAIORESCU, CR. I, 75, cf. II, 158. *Viaţa ei... se strecură... într-un şir de dulci şi neturburate plăceri.* ODOBESCU, S.I, 149, cf. 296, CARAGIALE, O. III, 292. *Farmecul ce pusese stăpînire asupra ei nu ţinu o zi, nici două, ci un şir întreg de zile.* MACEDONSKI, O. III, 17. *În lanţul nesfîrşit de fenomene, în şirul fără margini de cauze şi efecte, nu poţi lămuri un fenomen fără să atingi întregul lanţ.* GHEREA, ST. CR. II, 105, cf. DDRF, GHEŢIE, R.M., COŞBUC, P.I, 264, BARCIANU, ALEXI, W. *Sînt date uitării domniţele, a căror copilărie şi tinereţă a trecut mai totdeauna printr-un lung şir de pribegii şi rătăciri.* IORGA, C.I.I, 65, cf. TDRG, AGÎRBICEANU, A. 362. *Domnii noştri viteji au luptat în şirul veacurilor.* GÎRLEANU, N. 81, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE. *Şirul mîncărilor începu cu saramura de plătică şi de oblet.* STĂNOIU, C. I. 98, cf. SCRIBAN, D. *Căieşte-te mai bine în rugă şi metanii, Fă-i cerului cumplitul şir lung de spovedanii.* ARGHEZI, VERS. 431. *Ea visa viitorul ca un şir de explozii nepreväzute.* CĂLINESCU, E.O. II, 139. *Este părerea istoriei, a lungului şir de fapte şi întîmplări din trecut.* CAMIL PETRESCU, O. III, 144. *Ai scutit-o de un lung şir de suferinţe.* STANCU, R.A. III, 336. *Existenţa Aretiei fusese un şir de tăcute renunţări.* VINEA, L.I, 94. ◇ **În şir** = a) l o c. a d v. şi a d j. (şi, rar, în forma **la şir**) succesiv, consecutiv; neîntrerupt, necontenit. *Călătoria lui Robinson au urmat în şir cîteva zile.* DRĂGHICI, R.31/20, cf. 19/7. *Ştefan Vodă... o apărat ţara noastră, 40 de ani în şir.* ALECSANDRI, T. 1 477. *Aici sînt flori. S-or veşteji şi-aceste Cum alte multe-n şir se veştejiră.* IOSIF, P. 40, cf. TDRG, GOROVEI, CR. 62. *Nu se obosea, să fi chefuit trei nopţi în şir.* AGÎRBICEANU, A. 232. *Pierdu în şir patru jocuri.* id. ib. 358. *Un tip secundar, însă, e... ca imaginea unică, cea de la colţul străzii, a omului văzut zece ani în şir.* IBRĂILEANU, S.L. 32. *Plouase cîteva zile în şir.* BRĂESCU, A. 72. *De cîteva zile în şir, mama ne scoală de dimineaţă.* SAHIA, N. 47. *Cîntă un cucoş de trei ori în şir.* SADOVEANU, O. XIII, 569, cf. SCRIBAN, D. *Am pledat cinci ore în şir.* ARGHEZI, P. T. 135. *Am păzit odată un unchi trei zile şi trei nopţi în şir.* CĂLINESCU, E.O. II, 179, cf. 80. *Cîteva zile în şir... se plimbă prin grădină, la ceasuri neaşteptate.* IL ianuarie 1967, 15. *În ziua nunţii plîngea în şir.* ŞEZ. I, 69, cf. 122; **b)** l o c. a d v. (şi, învechit, în forma **într-un şir**) imediat, numaidecît **(1).** Cf. CIHAC, I, 275. *Dîndu-i-se ceea ce a cerut, s-a dus în şir la palatul domnesc.* ŞEZ. IV, 4. ◇ L o c. a d v. (Prin vestul Transilv.) **De-a-n şiru** = a) neîntrerupt, necontenit. Cf. ALR SN IV h 970/95; **b)** (şi în forma **d-a şiru**) minuţios, amănunţit. Cf. ib. h 1 333. ◇ (Adverbial) *Procurîndu-mi eu corespondenţa politică dintre Poartă şi cei patru ambasadori, le-am trimis şir, una după alta, ziarului.* GHICA, A. 740. *Nenorocirile se ţin şir.* DDRF. ✦ Succesiune, înlănţuire genealogică. *În şir... poţi să te pui în viaţa tuturor inşilor cari au pricinuit fiinţa ta şi a tuturor a căror fiinţă vei pricinui-o tu.* EMINESCU, N. 53. *Dar el nu era al nostru, el era al ţării-ntregi, N-ai ucis în el un rege, ai ucis un şir de regi.* COŞBUC, P. I, 120. ✦ (Prin Transilv.; în forma *sir*) Moment oportun pentru a acţiona înaintea sau în urma cuiva, conform unei ordini reglementate, convenite. *Aşteaptă oamenii cu sacii la măcinat rîndul sau sirul care se respectă cu sfinţenie.* PAMFILE, I.C. 180, cf. VICIU, GL.

2. Desfăşurare continuă şi regulată (a unui proces, a unui fenomen etc.); coerenţă, înlănţuire logică. V. curs, fir, mers[1] **(5).** *Tot şirul vieţii ne vorbeşte de darurile ce am priimit de la Dumnezeu.* MARCOVICI, D. 196/26. *Voind a lua şirul de unde întrerupsesem, nu pot să nu reflectez la ţerile în care petrecui mai înainte.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 183. *Cititorii mei binevoiască a-mi ierta... acest mic cuvînt, ieşit din şirul romanului.* KOGĂLNICEANU, S.A. 105, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Schimbă şirul convorbirei ... pentru ca să vorbească despre muzică.* ALECSANDRI, O.P. 97, cf. CIHAC, I, 275. *Apoi urmă şirul discursului său.* BOLINTINEANU, O. 441. *Şirul povestii nu era clar în spusele lui.* ODOBESCU, S. II, 478, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Vorbele conului Tase îşi luau iar şirul, unele după altele.* GÎRLEANU, N. 80. *Această... întîmplare schimbă şirul gîndurilor mele.* HOGAŞ, DR. I, 46. *Numai în acest şir de idei vom pricepe anume însuşirile... organismului nostru.* BABEŞ, O.A.I, 511, cf. ŞĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D. *Trecuse printr-un şir întreg de asociaţii, al căror punct de plecare îl uitase.* CĂLINESCU, E.O. I, 304. *Rîsetele nu se potoliseră de tot şi el îşi pierdu şirul... începu să se bîlbîie.* CAMIL PETRESCU, O. III, 219. *Trebuia să-l asculţi cu băgare de seamă, ca să nu pierzi şirul spuselor lui.* PAS, Z. I, 316, cf. IV, 264. *Glasul doctorului Barbu îi întrerupse şirul evocărilor.* VINEA, L. I, 27. *Nu vezi că e sărit din minte, Că n-are nici şir la cuvinte?* TEODORESCU, P.P. 111. ◇ L o c. a d j. şi a d v. **Fără şir** = (în mod) incoerent; fără legătură logică. *Citeşti aceste lungi pagine fără şir.* ODOBESCU, S. III, 38. *Ea fără şir vorbeşte.* EMINESCU, O. IV, 83. *În discuţia fără şir, nici căpătîi, ce se iscase... „votase“ pentru modificarea anodină şi o damă.* CARAGIALE, O. III, 12. *Ar fi fost frumoasă... de n-ar fi mişcat gura necontenit, clevetind fără spor şi fără şir.* DELAVRANCEA, S. 92. *Spunea vorbe fără şir care mă înspăimîntau.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 67. *Fără şir e cîntul.* COŞBUC, P. I, 134, cf. TDRG. *Trei zile a zăcut în necunoştinţă, îngînînd vorbe fără şir.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 284. *Începu să-l imiteze... în vorbirea fără şir.* AGÎRBICEANU, A. 232, cf. ŞĂINEANU, D.U. *Îngălbeni, bolborosi vorbe fără şir.* REBREANU, R. I, 228, cf. SCRIBAN, D. *Abia mai putu îngăima cîteva cuvinte fără şir.* CAMIL PETRESCU, O. II, 486. *Spui vorbe fără şir, dar pari normal.* L 1965, nr. 17, 9/5. **Cu şir** = (în mod) coerent; (în mod) logic. *Forma însă este mult mai îngrijită şi mai corectă, ... naraţiunea mai cu şir.* ODOBESCU, S. II, 478. *Unde să-i scoţi vorbă cu şir din gură?* MACEDONSKI, O. III, 98. *Iubirea asta se poate povesti cu şir.* DEMETRIUS, A. 49. ◇ E x p r. (Munt.) **A ţine şir (de ... sau la ...)** sau **a-şi ţine şirul** = a avea continuitate, coerenţă, logică (în ceea ce

privește...). *Nu ține șir de ce-ncep, Ci vorbesc ce să pricep.* MUMULEANU, C. 148/9. *Visu-și mai ținea șirul, dar cu ceva schimbare.* HELIADE, O.I, 167, cf. 172. *I s-a părut că nu prea ține șir la vorbă.* GHICA, S. 305.

III. 1. Succesiune ordonată a elementelor unui ansamblu. *Pe sfinții toți puindu-i în șirul alfavitei.* NEGRUZZI, S. II, 218. *În Moldova șirul rangurilor diferea puțin de acel al rangurilor boierilor munteni.* GHICA, S. XIV. *Șirul literelor alfabetului.* CADE 37.

2. (Mat.) Mulțime infinită, ordonată, ale cărei elemente pot fi puse în corespondență cu mulțimea numerelor naturale, cu păstrarea ordinii. Cf. DT, LTR[2], DP, DER.

3. (Biol.; rar; în sintagma) *Șir filogenetic* = serie constituită din totalitatea categoriilor de ființe, ordonate după gradul lor de evoluție. *Microbii, prin locul lor inferior în șirul filogenetic al organismelor, ... probează că provin din epoci geologice foarte depărtate.* BABEȘ, O.A.I, 510.

IV. 1. (La pl.) Grup, ceată, gloată. *Un murmur surd de uimire trecu prin șirurile băieșilor cînd auziră că se vinde casa.* AGÎRBICEANU, A. 503.

2. (Mai ales la pl.) Grupare, categorie de persoane. *Și-l pusă și patrichie cinului* (adaos marginal *șirului*) *chiviraitonilor.* DOSOFTEI, V.S. decembrie 216[r]/14. *Îl primesc în șirurile lor.* ȘĂINEANU, D.U., cf. CADE.

3. Sumă, mulțime **(1)**. *Fieștecare se strînge cu șirurile păcatelor sale.* ANTIM, P. 167. *Societatea întreagă se alcătuiește pe un șir de privilegii și clase.* BĂLCESCU, M.V. 19, cf. ODOBESCU, S. I, 49, III, 229. *La acelaș șir de patimi deopotrivă fiind robi, Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!* EMINESCU, O. I, 130, cf. IV, 46. *Incapacitatea omului de a se dezbăra de un șir întreg de învățături.* CARAGIALE, O. III, 43. *Din acest șir de preocupări mi-a rămas... cunoașterea.* SADOVEANU, O. XVI, 530. *Analiza poate distinge... în șirul acestor notații, expresiile care au o simplă valoare tranzitivă.* VIANU, A. P. 19, cf. 97.

B. S. f. **1.** (În sintagmele) *Șira* (sau, regional, n. *șirul) spinării* sau, regional, *șira spatelor* = totalitatea vertebrelor reunite cap la cap, formînd baza de susținere a scheletului la animalele vertebrate; coloana vertebrală. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 275, ODOBESCU, S. III, 43. *Avea... arsuri pe șira spinării.* VLAHUȚĂ, O.A. I, 124, cf. DDRF, GHEȚIE, R.M., BARCIANU. *O mînă rece... aluneca de-a lungul șirei spinării.* SANDU-ALDEA, A.M. 59, cf. ALEXI, W., CANDREA, F. 148. *Cu cuțitul îi face după ceafă, în dreptul șirii spinării, o tăietură.* MUSCEL, 104, cf. BIANU, D.S., TDRG. *Durerea... îl copleși curînd, parcă i s-ar fi rupt șira spinării.* REBREANU, I. 40, cf. id. NUV. 239, RESMERIȚĂ, D., DR. IV, 477, 1 553, ȘĂINEANU, D.U., CADE. *Simte broboane de sudoare ... pe șira spinării.* C. PETRESCU, A. 295. *Se îndreaptă de șira spinării într-o mișcare de ultim efort.* SAHIA, N. 102. *Vedea linia șirei spinării... sub gulerul rotund.* CĂLINESCU, C. N. 24, cf. SCRIBAN, D. *Simți ceva rece pe șira spinării.* CAMIL PETRESCU, O. III, 420, cf. I, 25. *Îi rupseseră, lovindu-l cu rîngi de fier, șira spinării.* STANCU, R.A. III, 242, cf. BENIUC, V.A.II, 156, H II 153, ȘEZ. VII, 70, ALR I/I h 40, ALR I 105/418, 424, 558, 582, 746, 748, 768, 790, 800, 820, 986, 741/402, 412, 418, 592, 614, 700, 772, GLOSAR REG., GL. OLT. ◇ Fig. [Piesa] *are multă poezie, dar n-are șira spinării și ocolește orice conflict dramatic.* BLAGA, în ROMÂNIA LITERARĂ 1970, nr. 84, 13/4.

2. (Regional; în sintagma) *Șira* (sau n. *șiru) pieptului* = furca pieptului, v. f u r c ă. Cf. ALR II/I MN 36, 2 201/414, 682.

— Pl.: **(A)** *șiruri* și **(B,** rar, **A)** *șire,* (popular, **B)** *șiri.* — Și: (regional, **A II 1) sir** s. n., **(B 1) sîră** (ALR I/I h 40/840) s. f.

— Lat. ***sira** <gr. *σειρά*. — **Șir:** sg. refăcut după **șire** (pl. lui *șiră*). Cf. DR. IV, 477, GRAUR, E. 149.

ȘIRÁG s. n. **A.** (Învechit și regional) Armată, trupă; unitate militară; (învechit) linie de bătaie, v. l i n i e; (popular) rînd de ostași dintr-o formație de luptă; front (de ostași); coloană (de ostași). *Șireagul împărțind el, slugile lui lovirā pre ei noaptea.* PALIA (1581), 55/3. *Ieși veaste către miiașul gloatei* (c ă p i t a n u l *șireagului* N. TEST. 1648) *Spirea că turburase Ierusalimul tot.* COD. VOR. 34. *În degrabă fu cu îngerul mulțime de șireaguri îngerești.* N. TEST. (1648), 68[r]/7. *Toată oastea într-un șirag tocmită ca 9 000 de oameni.* M. COSTIN, LET. I, 309/31. *Fiind căpitan pre șireagul mavrilor.* DOSOFTEI, V.S. ianuarie 11[v]/29. *De curund în ceata tironilor întrasă și supt șiragul lui Vriga Prepositul fiind, de dînsul fu scos la întrebare.* id. ib. februarie 70[v]/34, cf. id. MOL. 89. *Iată haldeii cu trei șireaguri sosiră și mînară cămilele* (a. 1683). CCR 120/4. *Ieși om tare den șireagul celor streini de fealiu.* BIBLIA (1688), 207[2]/19, cf. 94[1]/34. *Venea cu șaraguri de dvorealnici.* N. COSTIN, LET. I A, 8/22. *Să lărgisă șireagurile cele de moscali, în lature, cît alergai cu calul.* NECULCE, L. 243, cf. 372. *Enias încă oastea carea cu sine avea în șirag tocmind-o, de război și de bătaie să să apuce era gata.* CANTEMIR, HR. 95, cf. ANON. CAR. *Pe la spatile acestor șăraguri de alai, stau fuștașii cu dardile a mînă.* GHEORGACHI, CER. (1762), 275. *Vin... multe șireaguri pînă cînd mai pre urmă au ieșit toată oastea, pusă în rînd de bătaie.* ȘINCAI, HR. II, 325/34, cf. KLEIN, D. 424, DRLU, LB. *Creștinii îi goneau și-și stricau șireagul.* BĂLCESCU, M. V. 614. *Alexandru... zise voevozilor și domnilor să-și tocmească oștile și șireagurile.* ALEXANDRIA, 40/17, cf. 160/5. *Bietul căpitan... aleargă printre șireagurile noastre strigînd.* GHICA, S. 23, cf. CIHAC, II, 528, LM. *Pînă la camera tribunalului erau două rînduri (șireaguri) de soldați cu puștile.* LĂCUSTEANU, A. 140. *Noua curte domnească din București... era plină de o gloată posomorîtă pe care abia o ținea în strună un șireag îndesat de dorobanți.* ODOBESCU, S.I, 107. *Risipile se-mprăștie a dușmanilor șiraguri.* EMINESCU, O.I, 148. *N-am nici sfanț... zic cu tare, ca să m-auză cocoanele înghesuite pe trotuar la spatele șiragului nostru.* CARAGIALE, O. III, 162. *Un șirag de ianiceri... călări pe cai arăpești apucară drumul prin strîmtori.* ISPIRESCU, ap. CADE, cf. DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 181, ENC. ROM. *Tu sta-vei așa, încît pe toate Șireagurile oastei le vei avea la spate.* COȘBUC, S. 168, cf. id. P.I, 100, BARCIANU, ALEXI, W. *Pletoșii voinici din Ahaia Stau în șiraguri acum.* MURNU, Ī. 37, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U. *Călărașii își porniră șiragurile, avînd poruncă să umble toată noaptea pe răcoare.* SADOVEANU, O. XIII, 252, cf. 32. *Decît catană-n șireag Mai bine-n codru pribeag.* ALECSANDRI, P.P. 294. *Și mă cală, mamă, cală, Dar să nu fii supărală, La capul șireagului, Chiar la poala steagului.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 324, cf. 314. *Nu-i ca el voinic nime, În fruntea șireagului, Sub crucița steagului.* RETEGANUL, TR. 61, cf. ȚIPLEA, P.P. 116. *Fraților, de sub cel steag! Stați cu toții în șireag.* BÎRLEA, B. 9, cf. id. C.P. 172, T. PAPAHAGI, M. 29. ◇ Fig. *Pentru marea și minunata strălucire de toate șireagurile stelelor celor din taină se cinstește ca o împărătească.* ANTIM, P. 34. ◇ Expr. (Învechit, rar) **A da prin șireag** = a pune pe un delincvent să treacă printre două rînduri de soldați însărcinați să-l lovească cu vergi. Cf. CIHAC, II, 528.

B. (De obicei cu determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") **I.** (Cu sens spațial) **1.** Grup, mulțime de ființe sau de lucruri dispuse în succesiune, desfășurate în linie (dreaptă); rînd, șir **(A 1 1),** (regional) **șar[1] (I 1),** ord[1]. Cf. KLEIN, D. 424. *Nu departe de acolo să veade un șireag de pietri... puse în dreaptă linie.* CANTEMIR, S.M. 59/19, cf. DRLU, LB, ISER. *Două june... ne arată șiragurile lor de dinți albi.* ALECSANDRI, O.P. 321, cf. id. POEZII, 478, COSTINESCU, CIHAC, II, 528, LM, DDRF. *Și vă duceți, dragi cocoare, ... Lung șirag, te du cu bine.* PĂUN-PINCIO, P. 88, cf. BARCIANU. *Într-o curte mare, se întîndeau șireaguri de case de nuiele lipite cu lut.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 92, cf. SANDU-ALDEA, A.M. 105, ALEXI, W., TDRG. *Șiraguri nesfîrșite de cai... se coborau pe cărări iuți de munte.* AGÎRBICEANU, A. 200, cf. 510. *Se învîrteau îngrijorați printre șiragurile de*

sticle. REBREANU, I. 32. *Străbătui iar șiragul de saloane.* M.I. CARAGIALE, C. 108, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., CADE. *Și te-nalță pînă-n nori ... Tot mai sus, Tot mai departe — Ca șireagul de cocori.* MINULESCU, V. 34. *S-a întors ... aducînd un șirag de care cu tot ce trebuie unei mirese.* GALACTION, O. 71, cf. 344. *Mînea privi șiragul caselor, fără să răspundă.* C. PETRESCU, Î. II, 221. *Se auzea ronțăitul șiragurilor de cai la conoveț.* SADOVEANU, O. XVIII, 381. *Ne apropiem de uscat: coasta înaltă, roșietică, dintr-un șirag de stînci.* BART, S.M. 20. *Ce tînăr ești! — se miră ea... dezvăluind în zîmbet un șirag de dinți de o strălucire de sidef.* CĂLINESCU, E.O. I, 274. *Orașul e un șirag de vile și grădini de-a lungul malului.* RALEA, O. 24, cf. CIȘMAN, FIZ. II, 340, ISANOS, V. 113, LABIȘ, P. 356. *Pe Mureș treceau șiraguri de sloiuri cenușii.* LĂNCRĂNJAN, C.I, 43, cf. IORDAN, L.M. 195. ◇ (Prin Maram.) *De-a șireagu-ntors pe dos* = numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape. Cf. ȚIPLEA, P.P. 116. ◇ L o c. a d v. **În** (sau, rar, **la**) **șirag** = unul după (sau lîngă) altul. Cf. COSTINESCU. *Urma-vom cu ochii... turmele nesfîrșite de animale ce stau puse la șireag printre ieroglifele templelor egiptene.* ODOBESCU, S. III, 79. *Am umblat în șirag și în tăcere cam doi kilometri.* SADOVEANU, O. XVIII, 578, cf. X, 43. *Aici vor veni în șirag să s-adape Una cîte una căprioarele.* LABIȘ, P. 38. ◇ E x p r. (Prin nordul Munt.) **A pune** (pe cineva) **pe șireag** = a determina, a sili (pe cineva) să facă un lucru. Cf. RĂDULESCU-CODIN. *L-am pus pe șireag să facă rost de unde-o știi.* id. ◇ (Adverbial) *Zîmbiți cînd ne vedeți șirag, De foame-mpinși la-al vostru prag.* NECULUȚĂ, Ț.D. 49. *Vătavul a dat semn din steag Și-atunci porniră toți șireag.* COȘBUC, P.I, 57. *Carele veneau șirag pe drum.* AGÎRBICEANU, A. 200.

2. Mulțime de mărgele, pietre prețioase etc. înșirate pe un fir, pentru a servi ca obiect de podoabă; (învechit, rar) maț **(II 3)**. V. c o l i e r, s a l b ă, c o l a n. *20 șaraguri mărgăritari* (a. 1711). URICARIUL, XI, 219. *13 șăraguri peteali buni argint* (a. 1711). ib. *6 șiraguri de mărgăritar* (a. 1734). BUL. COM. IST. IV, 68. *9 șiraguri mărgăritar* (a. 1809). URICARIUL, X, 254. *Primește din partea nunei tale acest șirag de mărgăritar pentru ziua cununiei tale.* ALECSANDRI, T. 1455, cf. 721, CIHAC, II, 528. *Ca podoabă n-avea decît un ghiordan și cîteva șiraguri de mărgele.* CONTEMPORANUL, IV, 390. *La gît poartă șiraguri de mărgele colorate.* VLAHUȚĂ, R.P. 93, cf. DDRF, ENC. ROM., TDRG. *Își potrivea șiragul de hurmuz la gît.* BUJOR, S. 78, cf. 132, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., CADE, C. PETRESCU, A. 19. *Trecu cu vederea șirag de mărgeanuri pe care-l observase la gîtul cameristei șale.* SADOVEANU, O. XI, 46, cf. XIII, 507, SCRIBAN, D. *Doi galbeni... îi mai rămăseseră din șiragul cel lung pe care-l purtase în tinerețe.* STANCU, R.A. II, 83. *Să mă uit după șireag, S-aleg mîndrei care-i drag.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 399. *Iei ... șirag di mărgeli.* ȘEZ. II, 210, cf. III, 89, ALR SN IV h 1 200. ◇ *Șirag de mălănii* = mătănii. V. m ă t a n i e **(3)**. *Tăcănind, cad ... Din șiragul de mătănii, Boabele de chiparos.* VLAHUȚĂ, O.A. I, 161. *Drept în față, într-un cui, un șirag de melanii de os cafeniu.* HOGAȘ, DR. I, 246. *A luat în mînă un șirag de mătănii de abanos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 320. ✦ P. e x t. Mulțime de obiecte de același fel înșirate pe un fir, din necesități practice. *Ședeau grămădite pe polițe cutii cu rahat, șiraguri de smochine.* GANE, ap. CADE. *Cîteva pisici slăbănoage stau ... privind ... la șiragurile de pește sărat care atîrnă pe sfori.* DUNĂREANU, CH. 103, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Venea la noi... cu toate bunătățile: gavanoase cu povidlă ..., șiraguri de hribi înșirați pe sfoară.* BRĂESCU, A. 22, cf. 76. *Pe brațul drept, un șirag de covrigi cu susan.* TEODOREANU, M. II, 345. *Femeia s-a închinat, punînd pe poliță chiliei un șirag de smochine uscate.* SADOVEANU, O. XV, 485, cf. SCRIBAN, D.

3. (Rar) Dîră formată de un lichid care se prelinge în picături pe ceva. *Simt că-n lung șirag de lacrimi Se sfarm-al genei mele tremur.* GOGA, P. 49. *Îi curgeau șiraguri de lacrimi pe la coada genelor.* SADOVEANU, O. XI, 281. *A căutat să taie șiragul de lacrimi prin gesturi și exclamații.* VINEA, L. II, 216.

4. (Prin sud-vestul Mold.; în sintagma) *Șiragu ciobanului* = un anumit fel de cusătură cu motive naționale. *Erau mai multe feluri de „cusături cu rîuri": „drîmbescu, leșăscu, ... cîrligu ciobanului, șiragu ciobanului".* DIACONU, VR. LVIII.

5. (Prin sud-vestul Mold. și nord-estul Munt.; art.; la pl. sau în sintagma *șiragul oilor*) Numele unui cîntec ciobănesc. *Se mai cîntă din fluier ... cînticu oilor, șireagu oilor și unele doine.* DIACONU, P. 43. *La stînî sî cînta cîntici di oi: șireagurili, N'iorița.* id. ib. 50. *Sînt gata să-ți aducă fluierul ... și să-ți cînte șiragul oilor, pe care ... nu-l poate cînta decît cine a fost la stînă.* STOIAN, PĂST. 43, cf. 70.

II. (Cu sens temporal) Succesiune de fapte, evenimente, unități de timp etc.; șir **(A II 1)**. *Acel șirag de mîndre veri De cari mi-aduc aminte-abia.* IOSIF, PATR. 7. *Trecu ... un an ... și după el șiraguri lungi de ani.* GALACTION, O. 254. *În șiraguri nesfîrșite de ani picături de apă băluseră în vatra înclinată.* SADOVEANU, O. XI, 130. *S-a spus, cu drept cuvînt, că o călătorie e o eliberare. Eliberare de mecanica cotidiană, un mic salt calitativ în șiragul monoton al zilelor.* RALEA, O. 7.

III. Sumă, mulțime **(1)**. *Ar fi putul să ticluiască un șirag de amănunte.* REBREANU, I. 59. *S-a grăbit să moară, ca să mă lase cu un șirag de copii.* KLOPȘTOCK, F. 38. ◇ (Adverbial) *Las'să fie tot de-a rîndu, Deacă nu-i care mi-i gîndu; Las'să fie tot șirag, Deacă nu-i care mi-i drag.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 109. *Du-mă, Doamne, și mă adu, Unde-or fi fete grămadă, Și nevestele șireag, Să-mi aleg, care mi-i drag.* HODOȘ, C. 87.

— Pl.: *șiraguri.* — Și: (învechit și regional) **șireág** (pl. și învechit, *șireagure* PALIA 1581, 135/2, *șireage* LB, ISER, regional, *șirege* ȚIPLEA, P.P. 116), (învechit) **șarág, șárág,** (regional) **șiroág** (ALR SN IV h 1 200/574) s. n.

— Din magh. **sereg,** cu sensul treptat lărgit sub influența lui *șir.* Cf. pol. s z e r e g.

ȘIRATĂU s. n. (Prin nord-vestul Transilv.) Petrecere în ajunul cununiei. Cf. BL II, 60, VAIDA, CABA, SĂL.

— Pl.: ?

— Din magh. **sirató.**

ȘÍRĂ[1] s. f. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de") Grămadă mare de paie[1], de fîn sau de snopi, de obicei cu baza dreptunghiulară, alungită, cu fețele laterale verticale și cu partea superioară în formă de acoperiș, terminată cu o coamă (ascuțită); (regional) gireadă. V. c l a i e, s t o g. *Cînd descarcă lămîile și portocalele din corăbii, parcă descarcă ară cu fîn într-o șîră.* GOLESCU, Î. 81, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Ardeau căpițele de fîn, clăile și șirele de grîu.* GHICA, S. 24, cf. 537. *Fînul se vinde în claie și șiră.* I. IONESCU, M. 415, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275, II, 529. *Tîlharii... dedese foc la șira de paie.* ODOBESCU, S.I, 156, cf. 148. *Vă ascund eu în șira asta de paie din bătătură.* ISPIRESCU, L. 294. *Șire de paie și stoguri de coceni.* DELAVRANCEA, S. 34. *Trăsura cu patru cai se oprise în dreptul unei șire de grîu.* MACEDONSKI, O. III, 14. *Unii cară clăile de pe cîmp, alții adună paiele în șiră.* VLAHUȚĂ, O.A. II, 70. *Treceau pe dinainte-ți nenumărate care S-așeze în lungi șire a cîmpului comoare.* I. NEGRUZZI, S. II, 37, cf. GHEȚIE, R.M. *Grîul din clăi se cară cu carele la arie unde se așează în șire, șure sau girezi lungi așezate în lungul vîntului.* DAMÉ, T. 56, cf. ENC. ROM. III, 1 023, BARCIANU. *Noua șiră de grîu trebuia s-o facă tot în stînga mașinei.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 41. *Stam ascuns după o șiră de snopi.* SANDU-ALDEA, A.M. 27, cf. ALEXI, W., TDRG. *Snopii se clădesc în șiri, șuri, girezi, stoguri sau clăi.* PAMFILE, A.R. 145. *Cîteodată... se fac șuri sau șire de fîn, de forma celor de snopi.* id. ib. 163, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D.U., CADE, STĂNOIU, C.I. 62. *Șira sau gireada are forma lungăreață.* ION BOTEZ,

STR. 16. *Observatorii lor ascunşi, cu iscusinţă, în şiri de paie... dădeau indicaţiuni sigure.* BRĂESCU, V. 79, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Pe locurile boiereşti sunt acum înălţate şirele înalte de paie de după treierat.* CAMIL PETRESCU, O.I, 282, cf. III, 9. *Am dat foc la şurele de paie.* STANCU, D. 147, cf. LTR[2]. *Mă duc la şira mea, o stropesc puţin şi-i dau foc.* PREDA, Î. 9, cf. id. M. 11. *Nouă zile peşte-mi scoate: Fac grămezi ca şirele.* TEODORESCU, P.P. 95. *Pentru şîra din obor, Îm luaş dijma de trei ori.* GRAIUL, I, 65, cf. IORDAN, L.M. 199. *Rîcăi paie din şiră-ntr-un loc mai la zăvadă.* PLOPŞOR, C. 126. *A pus foc la neşte şiri de paie.* GEORGESCU-TISTU, B. 25, cf. ALR I 254, 336, 905, 926, ALR SN I h 66, h 68, h 118, h 133, A II 6, III 3, LEXIC REG. 62. *Am un bou: mînîncă o şiră de paie şi nu se satură* (Cîrligul de smuls paie). GOROVEI, C. 62.

— Pl.: *şire* şi (popular) *şiri*. — Şi: (regional) **şură** s. f.

— Cf. ş i r.

ŞÍRĂ[2] s. f. v. **şură[1]**.

ŞIRĂGÚŢ s. n. Diminutiv al lui ş i r a g.

1. (Învechit, rar) Cf. ş i r a g **(A)**. Cf. DRLU.

2. Cf. ş i r a g **(B III)**. Cf. RETEGANUL, CH. 95.

— Pl. :?

— **Şirag** + suf. *-uţ*.

ŞIRĂÍ vb. IV v. **şiroi[3]**.

ŞIRĂLÍ vb. IV v. **şirlui**.

ŞIRÁT, -ÁTĂ adj. v. **şiret[3]**.

ŞIRB s. m. v. **şerb**.

ŞIREÁDĂ s. f. v. **gireadă**.

ŞIREÁG s. n. v. **şirag**.

ŞIREÁGLĂ s. f. v. **şireglă**.

ŞIRÉBIE s. f. v. **jirebie**.

ŞIRÉCLĂ s. f. v. **şireglă**.

ŞIRECLÍC s. n. v. **şiretlic**.

ŞIRÉD s. n. v. **şiret[2]**.

ŞIRÉGĂ s. f. v. **şireglă**.

ŞIRÉGHIE s. f. v. **şireglă**.

ŞIRÉGLĂ s. f. **1.** (Transilv., Ban.) Codirlă (la căruţă sau la sanie). Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, POLIZU, LM. *Abia recunoscui în şireghie, lîngă chirigiu, pe ciobotarul Cocărţău.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V.M. 150, cf. GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *M-am prins cu mînile de şiregla căruţei.* VLASIU, A.P. 185, cf. PRIBEAGUL, P.R. 88, SCRIBAN, D. *Descoperii căruţa şi ... iapa noastră ce-şi ronţăia frînul din şiriglă.* BLAGA, H. 39. *Nu se auzea decît fornăitul cailor legaţi de şireglele căruţelor.* VORNIC, P. 219. *Armăsarul cu care venise Mitru l-am legat de şireglă.* IL decembrie 1960, 18, cf. H XVII 8, 274, XVIII 26, 75, VAIDA, VICIU, GL. 34, CABA, SĂL., com. din TĂRCĂIŢA-BEIUŞ, GREGORIAN, CL. 62, CV 1951, nr. 5, 28, LEXIC REG. II, 102. *A aşezat lucrurile în şiregla căruţii.* MAT. DIALECT. I, 193. ◇ E x p r. (Prin sudul Transilv.) **A fi căzut din şariglă** = a fi prost. Cf. DR. VIII, 205. ✦ (Regional) Loitră. Com. din CIPRIAN PORUMBESCU.

2. (Regional, mai ales în Transilv.) Grătar pentru nutreţ fixat deasupra ieslei, la peretele grajdului. *Iaselile pentru cai ... se fac ... cu troacă şi şîregă deasupra trocei.* ECONOMIA, 78/22, cf. com. MARIAN. *În şireglă se aşează nutreţul păios al vitelor.* CV 1950, nr. 11—12, 41, cf. CHEST. II 419/231, 232, ALR I 416, 822, ALR SN II h 316, A I 12, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 35, II 3, 12, III 4, 18, 19, IV 5, GLOSAR REG., L. ROM. 1964. nr. 1, 83. ✦ P. e x t. (Regional; în forma *şiriglă*) Deschizătură în peretele grajdului prin care se dă nutreţ vitelor (Rădăuţi). Cf. CHEST. II 422/242.

3. (Transilv., Maram.) Împletitură de nuiele (în formă de ladă) fixată pe sanie, în care se transportă nutreţul. *Înhămă doi cai la o sanie mare cu şireglă, ca de adus nutreţ.* RETEGANUL, ap. CADE, cf. ALR I 833/96, 223, 257, 348, 350, 351, 355, 835.

4. (Transilv.) Targă folosită la transportarea pămîntului, a minereului aurifer etc. Cf. VICIU, GL. 95, FRÎNCUCANDREA, M. 43, ALR II 5 223/279. *Oamenii cărau pămînt cu şiregla.* MAT. DIALECT. I, 193. ✦ (Regional) Năsălie **(1)** (Bîrsana—Sighetul Marmaţiei). ALR II/I h 171/353. ✦ (Regional) Roabă (de transport) (Agîrbiciu—Cluj). LEXIC REG. II, 74. ✦ (Regional) Un fel de capră de lemn care serveşte la transportarea plugului (Sălciua de Jos—Aiud). ALR I 895/98.

— Pl.: *şiregle* şi *şirejle* (ALR I 822/61), *şirelji* (ib. 822/357). — Şi: **şirégă** (com. din POIANA—VAŞCĂU, L. COSTIN, GR. BĂN. 192, CL 1961, 460), **şiréghie** (pl. *şireghi* H XVIII 143, ALR I 822/24, 26, 30, 79, 98, 347, LEXIC REG. II, 42 şi *şireghe* LEXIC REG. II, 37), **şireáglă** (L. ROM. 1959, nr. 5, 83), **şiréclă** (com. MARIAN, ALR I 822/573; pl. *şirecle* com. MARIAN, ALR I 822/573), **şirézlă** (ALR I 822/308), **şirigă** (ib. 822/93, 122, A II 6, III 1, 17; pl. *şirigi* ALR I 822/93, 122, A III 17), **şiríglă** (pl. *şirigle* şi *şiriji* A III 7), **şilégră** (ALR I 822/129, 361, 833/361; pl. *şilegre* ib. 822/129, 361), **şilígră** (ib. 822/131, A II 12; pl. *şiligre* ALR I 822/131, A II 12), **şalógră** (ALR I 822/341, 345), **şaréglă** (ib. 822/160, LEXIC REG. II, 54; pl. *şaregle* LEXIC REG. II, 54 şi *şarlegi* ALR I 822/160), **şaríglă** (DR. VIII, 205, ALR I 822/178; pl. *şarigle* ALR I 822/178), **şarúglă** (ib. 822/343), **şăreághie** (L. ROM. 1960, nr. 2, 20), **şăríglă** (ALR I 822/158; pl. *şărigle* ib.), **şăringă** (ib. 822/170; pl. *şăringi* ib.), **şelígră** (ib. 822/125; pl. *şeligi* ib.), **şeréglă** (ib. 822/231, ALR II 5 223/279), **şeríglă** (ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D., L. COSTIN, GR. BĂN. 192, ALR I 822/174, 180, 835, L. ROM. 1959, nr. 5, 83, LEXIC REG. 94; pl. *şerigle* TDRG, SCRIBAN, D., L. COSTIN, GR. BĂN. 192, ALR I 822/174, 180, L. ROM. 1959, nr. 5, 83, LEXIC REG. 94 şi *şeriji* ALR I 822/835), **şolégră** (ib. 822/227), **şolígră** (ib. 822/190; pl. *şoligre* ib.), **şológră** (ib. 822/335), **şoréglă** (ALR SN II h 316/157), **şoríglă** (TDRG, SCRIBAN, D., com. din fostul judeţ TREI-SCAUNE), **şorlígă** (ALR I 822/164; pl. *şorligi* ib.), **şoróglă** (ib. 822/278, 333, 339, LEXIC REG. 10; pl. *şorogle* ALR I 822/339), **şuróglă** (ib. 822/302), **hiríglă** (A II 7), **jireágă** (L. COSTIN, GR. BĂN. 192) s. f.

— Din magh. **saroglya** (dial. *saraglya, soroglya, sarogja*).

ŞIREGVINCLĂ s. f. v. **şregvinclu**.

ŞIRÉIT s. n. v. **şiret[2]**.

ŞIRES s. n. (Prin vestul Munt.) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (H XI 193), ale cărei fructe se întrebuinţau în loc de tămîie (TOMESCU, GL.).

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞIRÉT[1] s. n. **1.** Sfoară (îmbrăcată în mătase colorată, în fir etc.), de obicei răsucită în două sau în trei, întrebuinţată mai ales ca ornament la îmbrăcăminte; şnur **(1)**, (regional) şinor **(1)**. V. g ă i t a n, c e a p r a z, b r a n d e m b u r g, f i r e t. *Un raft pus pe curea, altul pe şeret* (a. 1693). ŞIO II[1], 337. *Hlamida cea albă era închietă la piepţi cu nasturi de aur, iar la poale era încunjurată cu şireturi vişinii* (a. 1773). GCR II, 90/7. *Tot fealiul de şiret cu fir sau cu petcală, sau cu sîrmă, să fie oprit atît la straie, cît şi la cap* (a. 1777—1782). FURNICĂ, I.C. 55, cf. 56, BUL. COM. IST. V, 283. *O păioară neagră cu şireturi* (cea 1790). ŞIO II[1], 337. *Şireturi de fir dramul 1 ban* (a. 1792). id. ib. *El au rînduit ca şăreturile galbene să fie semnul deosăbitori al Diadohului hotărît.* IST. AM. 37[v]/3. *Un cal de mire cu raftul de argint şi cu harşa cu şiret* (a. 1797). URICARIUL, XVI, 277, cf. IST. CAROL XII, 38[v]/15. *Cetarie dă Lipţcă, tacîmuri, şăreturi* (a. 1808). IORGA, S.D. VIII, 86. *1 tătarcă de atlaz, vărgată cu fir, cu şireturi[i]* (a. 1818). id. ib. VII, 18, cf. VALIAN, V. *Galoane, şereturi şi canafuri de*

aur și de argint. BULETIN, F. (1843), 141²/9, cf. ISER. *A să-l îmbrace c-o livrea frumoasă, c-o jiletcă roșie cu șireturi de fir.* NEGRUZZI, S.I, 298, cf. PONTBRIANT, D. *Fabrică șireturi de mătasă, ceaprazuri sau broderii de fir.* ALECSANDRI, O.P. 363, cf. CIHAC, II, 616, LM, GHEȚIE, R.M., ENC. ROM., BARCIANU. *Ceaprazarii, numiți și găitănari, fabricau în bumbac sau mătase bucmele, ceaprazuri sau găitane, șireturi, tasmale și terteluri.* ȘIO I, 226, cf. 238. *Pe pereți o risipă de cadruri..., atîrnate cu lungi șireturi.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG, cf. ALEXI, W. *În catifea, mătase, Șireturi și panglici, L-a-mpodobit pe dată.* GORUN, F. 94. *Cusuturile le sunt acoperite cu găitane sau șireturi de lînă colorată.* PAMFILE, I. C. 355, cf. RESMERIȚĂ, D. *Toate tablourile în părete, la locurile lor, se clătinau în șireturile de cari erau aninate.* ARDELEANU, U.D. 103. *Slujitorii purtau straie după moda țarigrădeană, cepchene cu ceaprazuri și șireturi.* SADOVEANU, O.X, 140, cf. SCRIBAN, D., ALR II 3 331/182, 762, 3 332/182, 762.

2. Bentiță îngustă de bumbac, mătase etc., țesută tubular sau în fîșie, folosită mai ales pentru a încheia sau a strînge încălțămintea sau diferite obiecte de îmbrăcăminte. V. ș i n o r **(2).** *Să mi să rupă toate șireturile și bumbii ce mă încheie.* AR (1846), 38²/70. *Se pleacă și se face că deznoadă șiretul de la botină.* ALECSANDRI, T. 282. *Mi-o plesnit șireturile de la rochie!* id. ib. 396, cf. COSTINESCU. *Trăgeau din brîu o pungă de piele de oaie cu șireturi.* CARAGIALE, O. IV, 287, cf. N. LEON, MED. 113. *Căută să-și aducă aminte cum se zice la șireturi de ghete pe franțuzește.* SANDU-ALDEA, D.N. 235, cf. TDRG. *Cămeșa-i albă ... înnodată sub bărbie cu un șiret de arnici roș.* HOGAȘ, DR. I, 301, cf. RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 75, NICA, L. VAM. 233, CADE. *Avea trei perechi de șireturi în raniță.* SAHIA, N. 80. *Cu șireturile ghetelor înnodate provizor.* TEODOREANU, M. II, 129. *Era îmbrăcat într-un elegant costum rural-colonial (carîmbi de pînză închiși cu șireturi, costum de doc verde).* CĂLINESCU, E.O. I, 102. *M-am oprit să-mi leg șireturile la pantofi.* STANCU, R.A. IV, 363. *Începu să desfacă repede șireturile bocancilor.* PREDA, D. 141, cf. H IV 257. ◇ E x p r. (Familiar) **A se trage de șireturi** (cu cineva) = a-și permite familiarități (cu cineva). ✦ S p e c. Bentiță aplicată pe o cusătură pentru a o întări. Cf. LTR², DL, DM.

— Pl.: *șireturi* și (rar) *șirete.* — Și: (învechit) **șirít** (CIHAC, II, 616), **șărét, șărít** (BUL. COM. IST. V, 283), **șerát** (ib.), **șerét** s. n.

— Din tc. **șerit.**

ȘIRÉT² s. n. **1.** (Transilv., Ban. și prin Maram.) Alică. Cf. LB, ISER, LM, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 901, ALR SN III h 724. *Păsările se vînează cu șireturi.* MAT. DIALECT. I, 179.

2. (Transilv. și prin Ban.) Glonț. Cf. ALR I 1 412/49, 116, 140, 229.

— Pl.: *șireturi* și *șirete.* — Și: **șiréd** (ALR I 1 412/140, 229, ALR SN III h 724, MAT. DIALECT. I, 179, 193), **șirét** (ALR SN III h 724/316; pl. *șireituri* ib.), **șarét** (ib. h 724/833; pl. *șareturi* ib.), **șărét** (ib. h 724; pl. *șăreturi* ALR I 1 412/116, ALR SN III h 724/76 și m. *șăreți* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184, ALR SN III h 724/27), **șleit** (ALR SN III h 724/346; pl. *șleituri* ib.), **șreit** (ib. h 724/325; pl. *șreite* ib.), **șret** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195; pl. *șreturi* id. ib.), **șiréd** (pl. *șireduri*) s. n.

— Din magh. **sörét** (dial. *serét, srét, slét*).

ȘIRÉT³, -EÁTĂ adj. (Despre oameni) Care știe să profite de naivitatea sau de buna-credință a celor din jur, pentru a-și atinge scopurile pe căi ocolite²; v i c l e a n; prefăcut, perfid; (cu sens atenuat; adesea cu o nuanță de simpatie) descurcăreț, abil, subtil; hîtru, ghiduș. V. ș a r l a t a n, ș m e c h e r **(1),** m e h e n g h i **(II),** m a r a f e t o s **(1),** o c o ș **(3).** *Acei mai cu samă Curteni sau ciocoi de curți să cheamă, Soi de oameni vicleni, fără lege, Învîrtiți, șireți și plini de intrige.* BUDAI-DELEANU, Ț. 356, cf. HELIADE, O. II, 363. *Dar șiretul călător, Pintre nobili și popor, Trecînd, în gîndul său zice: „Nătărăul las'să ție Drumul lung, eu prin potice voi cîrni cu ghibăcie".* ASACHI, FABULE, 113/17. *Era crîcimar de breaslă și fiu de croitor, Crescut în casa unui judecător șiret.* NEGRUZZI, S. II, 233, cf. III, 335, PONTBRIANT, D. *Auzi, șirata, cum s-ascunde de mine?* ALECSANDRI, T. 299, cf. CIHAC, II, 615, LM. *Autorului îi place a face din Maria Doamna ... o greacă șireată.* ODOBESCU, S.I, 450. *Șireată și dulce — copil vinovat —, De ce nu mă-mbii cu al tău sărutat.* EMINESCU, O. IV, 66, cf. 68. *Se învățase și el, șiretul, a le alege așa de pe deasupra.* CREANGĂ, P. 167. *Harpagon este... aci naiv pînă la imbecilitate, aci șiret pînă la infamie.* CARAGIALE, O. III, 190, cf. IV, 314. *Trana — șireata! — frumușică de pica, ... îi arunca priviri ce-l înnebuneau.* MACEDONSKI, O. III, 6. *Știe bine, șiretul, că asupra lui sînt ațintite toate privirile.* VLAHUȚĂ, O.A. II, 213. *El zîmbind îi zice iarăși, Cînd cu ochii o măsoară: „Dulce ești, dar și șireată".* PĂUN-PINCIO, P. 77, cf. GHEȚIE, R.M. *Ea cea șireată, Stă-n drum, anume ca s-o văd.* COȘBUC, P. I, 173, cf. 87, BARCIANU, DDRF, ȘIO II₁, 337. *A ajuns țăranul mai șiret ca boierul.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 100, cf. ALEXI, W., GOGA, C. P. 125. *În lecții, ele-și spun secrete, Fac haz pe socoteala mea... Își mușcă buzele șirete, Pufnesc de rîs, fără să vrea.* IOSIF, PATR. 32, cf. TDRG. *Avocatul, mai ales într-un orășel d-astea..., va să fie șmecher, șiret.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 191, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Șireată și abilă, Nadina îi aluneca mereu printre degete.* REBREANU, R.I, 259. *Moviloaia e șireată, va trimete daruri la Sultan și va făgădui haraci sporit.* SADOVEANU, O. V, 682, cf. X, 211, SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 61, 452. *Bătrînii sunt șireți, escroci, ți-o spun eu ca avocat.* CĂLINESCU, E.O. II, 29, cf. 119. *Se credea mai șiret și decît marele vornic.* CAMIL PETRESCU, O. III, 505. *E prea șireată și prea lașă ca să vrea să descopere totul.* VINEA, L. II, 59. *Bună vremea la trei fete! De nu sînteți voi șirete, Spuneți nouă de Vulcan.* ALECSANDRI, P.P. 134. *Acest om este șiret ca o vulpe.* H II 61. *Șired di nu mai ave marginî.* ȘEZ, III, 3. *Împăratul, șiret cum era, a cam strîmbat din nas.* MERA, L.B. 12. *Dusu-te-ai și la surata, Și te-a primit, șirata!* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 391. *Vînătoru-i om șiret.* FOLC. MOLD. I, 582. ◇ E x p r. **E șiret ca oaia (cu jug** sau **pe zăduf)** v. o a i e **(1).** ◇ (Prin analogie; despre animale și păsări) *Vulpea cea șireată îi răspunse: — Ce zici tu, ce zici?* ISPIRESCU, L. 345. *Vrăbiile, mai șirete, Făceau semne către fete: Să nu fie vreo capcană.* ARGHEZI, VERS. 684. ◇ (Substantivat) *Sînt cei mai vestiți șarlatani și cei mai mari șăreți ce să pot găsi.* IST. AM. 93ʳ/4. *Pentru că mă țin șeretul Cel mai mare în astă neagră țară Îndrăznesc a-mi arăta și eu Adînc și măiestru sfatul mieu.* BUDAI-DELEANU, Ț. 225. *Erai pregătit, șiretule, și o aveai în taină de noi.* PR. DRAM. 153. *Pardon, răspunse șireata cu un zîmbet nevinovat.* NEGRUZZI, S.I, 227. *Este dar de datoria noastră a da aci cîteva probe despre vicleniile acestor doi șireți.* FILIMON, O.I, 216. *Îl cunosc, îi un șiret de frunte!* ALECSANDRI, T. 844. *Și gîndind că dorm, șireato, apeși gura ta de foc Pe-ai mei ochi închiși.* EMINESCU, O. I, 42. *Șiretule, crezi că nu știu?* VLAHUȚĂ, O.A. III, 140. *Trebuie să fie... un șiret afurisit, care vrea să mă prindă cu un plan subțire.* GALACTION, O. 82. *Se țineau de el niște șirete fără rușine, care-i speculau galanteria.* CAMIL PETRESCU, T. II, 216. *Șireții știu să se pună... la adăpostul urmărilor legii.* ZANNE, P. V, 380. (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Aflat și smomit de șireata de țigancă, au poroncit unui hargat... să sape o groapă.* SBIERA, P. 110. ◇ (Adverbial) *Marioara... zîmbea șiret.* REBREANU, R. I, 25. *Ochii ei verzi îi răspundeau șiret.* GALACTION, O. 133. *Se-ntoarse spre ginerele său, clipind șiret din ochi.* SADOVEANU, O. V, 693. *Turcul, care știe mai mult decît ei, rînjește șiret.* CAMIL PETRESCU, O. III, 498. *Zîmbea șiret, băgase de seamă că Anghel se prefăcea.* PREDA, D. 99. ✦ (Despre fizionomia, manifestările etc. oamenilor) Care denotă, trădează viclenie, prefăcătorie, perfidie; (cu sens atenuat) care denotă abilitate, subtilitate, umor. *Femeile-l așteaptă cu*

şireata lor zîmbire. EMINESCU, O. IV, 116. *Avea faţa şireată.* GANE, N. II, 191. *Dete din cap, c-un zîmbet şiret.* VLAHUŢĂ, O.A. III, 8, cf. 14. *De-ai fi văzut cum au jucat Copilele de împărat, Frumoase toate şi întrulpi, Cu ochi şireţi ca cei de vulpi.* COŞBUC, P. I, 58. *În aceste patru vorbe era atîta alimătură şireată, ... încît Matei ... îşi reveni în sine.* D. ZAMFIRESCU, V.Ţ, 154. *Crede-mă, poete, Simţeam adînc amarul privirilor şirete.* EFTIMIU, Î. 180. *Venea rîzînd... aducînd chef şi voie bună, ochi şireţi şi vorbe cu înţelesuri.* SADOVEANU, O. V, 291, cf. XIII, 775. *Nu avea aerul să ia în serios cititul... Poate că era şi o tehnică şireată de a bagateliza un examen, pe care ştia că ea nu putea să-l ia.* CAMIL PETRESCU, O. I, 267. *Doi ochi negri, şireţi şi struniţi, îi zîmbeau printre sticlele unor ochelari cu rama groasă.* VINEA, L. I, 23.

— Pl.: *şireţi, -te.* — Şi: (învechit) **şerét, -eátă,** (regional) **şiréte** (A II 6), **şirát, -átă, şiréd, -eádă, şărét, -eátă** adj.

— Din tc. **şirret.**

ŞIRÉTE adj. v. **şiret**[3].

ŞIRETÉNIE[1] s. f. **1.** (Adesea precedat de prepoziţii, cu care formează locuţiuni adverbiale) Însuşirea de a fi **şiret**[3]; atitudine, comportare de om **şiret**[3]; (rar) **şiretlic (2), şireţie (1).** V. v i c l e n i e, ş m e c h e r i e **(1).** *Şiretenia nebunului a ajuns de poveste. Dacă şi-a pus ceva în cap, apoi ştie să ascunză cu o dobitocie minunată.* CARAGIALE, O. IV, 274, cf. II, 362, DDRF, N. REV. R. I, nr. 9, 139 (supl.). *Nu era mare lucru în scrisorile ei: aceeaşi... afecţiune fără margini, ce-i umplea tot sufletul, spusă fără şiretenie, cu aceleaşi cuvinte.* D. ZAMFIRESCU, R. 199, cf. TDRG, DHLR I, 251. *Ignorant, netalentat, batjocoritor, cinic, fără altă însuşire decît o şiretenie fără margini.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 196, cf. 197, PASCU, S. 242, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE. *Nebunia lui era... o mască sub care se ascundea ori sfială, ori şiretenie.* SADOVEANU, O. XIII, 376, cf. 565, ROSETTI, L.R. III, 75, SCRIBAN, D. *Se crede prea iscusit şi e mereu încîntat de propria lui şiretenie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 274, cf. 318. *Era... plin de şiretenie şi meşter mare în ce priveşte legarea şi întărirea prieteşugului.* V. ROM. aprilie 1954, 98, cf. DL, DM. *Împăratul se gîndi oleacă şi zise babei cu şiretenia lui obişnuită: — Bine, babă, dau fata după feciorul tău.* MERA, L.B. 9.

2. Faptă, procedeu care denotă **şiretenie**[1] **(1)**; truc, stratagemă, tertip; subterfugiu; **şiretlic (1), vicleşug,** (rar) **şireţie (2).** V. ş m e c h e r i e **(2),** ş a r l a t a n i e **(1).** Cf. POLIZU. *Îţi venea să crezi că e vro şirelenie la mijloc.* GANE, ap. ŞIO II$_1$, 337. *Fratele de cruce... prin această şiretenie... se cunoscu cu fata şi o fură.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Gheorghe îşi mărturisi şiretenia: era o aminlire nu tocmai exactă, dintr-o poezie.* VLAHUŢĂ, O.A. I, 123, cf. BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 164, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Interlocutorul n-o să bage de seamă şiretenia.* CAMIL PETRESCU, O. III, 417, cf. DL, DM, RĂDULESCU-CODIN, L. 130.

— Pl.: **(2)** *şiretenii.*

— **Şiret**[3] + suf. *-enie.*

ŞIRETÉNIE[2] s. f. (Munt.) Curs, evoluţie (a unei întîmplări, a unei situaţii etc.); succesiune, şir de peripeţii; p. e x t. relatare a unei întîmplări, a unei situaţii etc.; tărăşenie. *Să-ţi spui dar toată şiritenia. Cum intrai acolo, mai găsii încă şi un alt fecior străin stînd de vorbă cu Ioniţă.* PR. DRAM. 126, cf. POLIZU. *Să vezi, cocoane, cum merge şiritenia: logofătu Dinu s-a sculat de la cîntatul cocoşilor şi ne-a spus că dumneata ai mofluzit; apoi ne-a întrebat ce simbrie avem să priimim.* FILIMON, O. I, 249. *Dar stăi! unde rămăseseşi?... pare că începuseşi a îndruga o şiretenie.* ODOBESCU, S. III, 196. *Îşi tăinuise unul altuia şiretenia de-acasă.* CARAGIALE, O. I, 121. *Daca ajunse şi găsi pe toţi ai lor adunaţi la tatăl său, începu să le povestească şiretenia celor ce i se întîmplase.* ISPIRESCU, L. 36. *Grădinarul spuse împăratului toată şiretenia cu pasărea.* id. ib. 363, cf. DDRF, BARCIANU, ŞIO II$_1$, 337. *Aci începu bătrîna o lungă şiretenie.* D. ZAMFIRESCU, V.Ţ. 15. *Ia spune-mi, coane Iorgule, şi mie cum s-a întîmplat!... — A! E-o şiretenie-ntreagă. Să lăsăm caii mai domol să ţi-o povestesc.* SANDU-ALDEA, U.P. 59, cf. ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. III, 94, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *După ce se dovedi că Făt-Frumos era adevăratul ucigaş al zmeilor, spuse toată şiretenia şi întîmplarea.* POPESCU, B. IV, 14. *Vin de povestesc boierului şiretenia.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 238. *Spune-mi şi mie cum stă şiretenia.* id. L. 130. ✦ Sens, semnificaţie, tîlc. *Înţeleseseră şiritenia vorbei cucoanei, se mirară de atîta înţelepciune.* ISPIRESCU, L. 181. *Fata nu prea părea pătrunsă de şiretenia lucrului.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG.

— Pl.: *şiretenii.* — Şi: **şiriténie** s. f.

— De la **şir.** Cf. t ă r ă ş e n i e.

ŞIRETÍ vb. IV. R e f l. (Neobişnuit; glumeţ) A deveni **şiret**[3]. *Cînd surîde gura, surîde şi aluniţa şi cînd ochii se fac şireţi se şireteşte şi aluniţa.* ARGHEZI, C.J. 209.

— Prez. ind.: *şiretesc.*

— V. **şiret**[3].

ŞIRETLÍC s. n. **1.** Faptă, procedeu care denotă **şiretenie**[1] **(1)**; truc, stratagemă, tertip; subterfugiu; **şiretenie**[1] **(2),** vicleşug, (rar) **şireţie (2).** V. ş m e c h e r i e **(2),** ş a r l a t a n i e **(1),** ş o t i e **(2),** m a r g h i o l i e **(1).** Cf. L. ROM. 1960, nr. 2, 43. *Să se păzească ... de şereclicurile tatarălor.* CANTEMIR, S.M. 279/2, cf. HELIADE, O. II, 363. *Au lacrămile gata la orice şiretlic al lor, ca să amăgească mai curînd pe oameni.* GORJAN, H. II, 194/26, cf. MILLO, în PR. DRAM. 374. *În plăcerile cărora te dedai, tu sileşti natura şi prin tot felul de şiriclicuri preîntîmpini şi ieşi înaintea trebuinţei.* CALENDAR (1856), 25/11, cf. POLIZU. *Banul, fiind om cu minte foarte ascuţită, pătrunse numai într-o clipă şiretlicul fanariotului.* FILIMON, O.I, 174, cf. 128, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 616, LM 538. *Negru, cocoşat şi lacom, un izvor de şiretlicuri, La tovarăşii săi spune veninoasele-i nimicuri.* EMINESCU, O. I, 150. *Astfel, prin un şireclic femeiesc, fură tămăduite două nebunii.* GANE, N. II, 31, cf. GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ŞIO II$_1$, 337. *Prin şiriclic face ce vroieşte cu ei.* ap. CADE, cf. ALEXI, W. *Cunosc a tale graţii ancestrale Şi toate şiretlicurile tale!* ANGHEL-IOSIF, C.M. II, 96, cf. TDRG, PASCU, S. 409, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., SCRIBAN, D., REBREANU, NUV. 38. *În primul moment, cînd văzuse dulăpiorul din faţa automatului, nu se putuse opri să nu presupuie un şiretlic.* SADOVEANU, O. XI, 645, cf. XVIII, 84, ARGHEZI, P.T. 32. *Prin diferite şiretlicuri, conducătorul negru a fost prins şi dus în Franţa.* RALEA, O. 29. *Îşi dobîndiseră, ziceau ei, postul cu trudă..., nu prin favoritism şi şiretlicuri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 567. *Te-am prins. Umbli cu şiretlicuri. E ceva evaziv în cuvintele tale.* VINEA, L. I, 219. *Încercase prin şiretlicuri să obţină apartamentul.* V. ROM. martie 1960, 11. *Cum făcu, cum drese, mai cu şiretlic,... puse mîna pe pajură.* STĂNCESCU, B. 207, cf. ŞEZ. II, 206. *Mijlocul de aflare era un şiriclic.* ib. VI, 183. *Umblă cu şiritlicuri.* UDRESCU, GL., cf. ZANNE, P. II, 822. ◇ E x p r. **A o întoarce la şiretlic** v. î n t o a r c e. ✦ (Învechit, rar; în forma *şeretlic*) Uneltire. *L-au pus la cale ca să facă şeretlic, zicînd că ei îl vor ajutora la toate, făcînd un arzaval către împăratul sultan Mehmet* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 215/5. ✦ Mijloc ingenios de a rezolva o dificultate (într-o meserie). *În aceste trei zile învăţai de la Halunga tot rostul, toate chiţibuşurile şi toate şiriclicurile plutăriei.* HOGAŞ, DR. I, 148.

2. (Rar) Şiretenie[1] **(1).** *Totdeauna am gîndit că-ţi trebuie de o mie de ori mai mult şiriclic, mai multă ghibăcie, pentru a scăpa de jandarmi.* CONTEMPORANUL, II, 253, cf. DDRF, ŞIO I, 54.

— Pl.: **(1)** *şiretlicuri.* — Şi: (învechit) **şiretlíc, şereclíc, şeretlíc, şeretlíc** (ŞIO II$_1$, 337), (regional) **şireclíc, şiriclíc, şiritlíc, şiritríc** (COMAN, GL.), **şiriclíc** (PAMFILE, J. I, 134) s. n.

— Din tc. **şirretlik.**

ȘIRETLÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘIREȚÉL s. n. Diminutiv al lui ș i r e t[1].

1. Cf. ș i r e t[1] **(1).** Cf. TDRG 1 434, RESMERIȚĂ, D., DL, DM.

2. Cf. ș i r e t[1] **(2).** Cf. TDRG 1 434, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM.

— Pl.: *șireșele.*

— **Șiret**[1] + suf. *-el.*

ȘIREȚÍE s. f. (Rar) **1.** Șiretenie[1] **(1).** *Părea că nu vede decît perdele albe și de după fiecare se ivea, zîmbind cu o speriată și copilărească șireție, capul ei.* EMINESCU, P.L. 57, cf. GHEȚIE, R.M., CADE, IORDAN, L.R.A. 178, DL, DM.

2. Șiretenie[1] **(2).** Cf. GHEȚIE, R.M., CADE, DM. *Sirecoară o zeamă limpede și... O toarnă baba iarăș în cofa cu apă de lîngă palul lui Constantin și începe să rîdă de șireția ei.* MERA, L.B. 238.

— Pl.: **(2)** *șireții.*

— **Șiret**[3] + suf. *-ie.*

ȘIRÉZLĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘIRGĂNÍ vb. IV v. **șnrgăni.**

ȘIRGẮU s. n. v. **șurgăn.**

ȘÍRGHEN s. n. v. **șurgăn.**

ȘIRGHIE s. f. (Prin sudul Transilv.) Fișie îngustă de pămînt (arabil). Cf. PAȘCA, GL. 53, com. din JINA-SEBEȘ, CHEST. IV 96/102, 162, 128/102, 110, 173, 177 d, 178 c.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *șirghii.* — Și: **șírie** (CHEST. IV 128/177/d, 178/c), **șíghie** (ib. 128/173), **șighíe** (com. din DĂIȘOARA — FĂGĂRAȘ), **șeghie** (accentul necunoscut, com. din JINA — SEBEȘ), **seghie** (accentul necunoscut, PAȘCA, GL.), **sîghie** (accentul necunoscut, CHEST. IV 96/162) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. j i r e b i e.

ȘIRÍC s. n. (Învechit) Prăjină. *Lei... 9 de tot siricul mare* (a. 1820). IORGA, S.D. XXII, 11. *Hamalii, cu colete și lăzi aninate pe șiricuri* (a. 1858). TDRG 1434. *O sută șiricuri cîte 25 la plută 3 lei* (a. 1870). ȘIO II$_1$, 337, cf. CIHAC, II, 616, SCRIBAN, D.

— Pl.: *șiricuri.* — Și: **siríe** (pl. și *sirice* SCRIBAN, D.) s. n.

— Din tc. **syryk**, ngr. **σιρίκι.**

ȘÍRICA interj. v. **șilica.**

ȘIRICLÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘÍRIE s. f. v. **șirghie.**

ȘIRÍGĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘIRÍGLĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘIRIMBÓI s. n. v. **șarampoi**[1].

ȘIRIMPẮU s. n. v. **șarampoi**[1].

ȘIRÍN s. n. (Învechit și regional) Trunchi de brad, lung și subțire (din care se făceau antene sau vergi pentru navele cu vele). *Sirinul mare ce se pogoară pe Siret* (a. 1776). ȘIO II$_2$, 110. *3 bani de tot sireanul mic* (a. 1799). URICARIUL, I, 84/19, cf. TDRG, SCRIBAN, D. 1 206, COMAN, GL. 136. *Se construiesc și plute de șirinuri.* ARVINTE, TERM. 20, cf. 167.

— Pl.: *șirinuri.* — Și: (învechit) **sirín**, **sireăn** (pl. *sirene* SCRIBAN, D.), (regional) **șurín** (COMAN, GL., ARVINTE, TERM. 167) s. n.

— Din tc. **seren** „antenă".

ȘIRÍNC subst. v. **șirincă.**

ȘIRÍNCĂ s. f. **1.** (Învechit, astăzi în Maram.) Basma; năframă **(1 1).** *4 șirince de taftă albastră pestre icoane* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 199/11, cf. 203/11. *13 șirinci și mahrama avor* (a. 1594). HURMUZAKI, XI, 398, cf. ȘIO II$_2$, 115. *Șirince de taftă, adecă marame lucrate cu fir, atîrnă în colțul icoanelor.* IORGA, C.I. III, 61, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Spune-m, mîndruț, de îi-s dragă, Să-m cumpăr șirincă neagră.* ȚIPLEA, P.P. 44. *Ni, la ușă, ni, la masă! C-o șirincă de mătasă.* BUD, P.P. 21. *Hei tu, mîndrulica mea, Numai dă-m tu șirinca.* BÎRLEA, B. 37. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Înfățișîndu-le în năfrămi șirince cu mirosuri, cu unsori scumpe.* DOSOFTEI, V.S. ianuarie 2^v/15. ✦ (Prin Transilv.) Fișie de țesătură. Cf. CV 1950, nr. 4, 34, LEXIC REG. 72. ✦ (Prin vestul Transilv.; în forma *șurincă)* Brîu (de lînă) Cf. TDRG, CONV. LIT. XX, 1018, ALR I 1 871/90.

2. (Regional, mai ales în Transilv.) Fișie îngustă de pămînt (arabil). Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 388, LM, DDRF, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, A.R. 18, BOCĂNEȚU, T.A. 215, CADE, SCRIBAN, D. *Înainte aveam două șirinci de pămînt apătos.* BENIUC, V. CUC. 25. *A vîndut șirinca aia de pămînt.* V. ROM. ianuarie 1960, 31. *Era tot vară, dar nu se mai vedeau șurinci de ogoare.* IL septembrie 1961, 46. *Celorlalți, care mai aveau cîte ceva, cîte-o șirincă-două, le dădea locuri în parte.* LĂNCRĂNJAN, C.I, 40, cf. VASILIU C. 202, com. din FRATA — TURDA, CV 1950, nr. 4, 34, CHEST. IV 96/106, 172 b, 128/62, 299, ALR SN I h 8, A I 12, 17, II 4, 12, V 14, VI 26, LEXIC REG. 72, II, 17, MAT. DIALECT. I, 96, TEAHA, C.N. 271.

3. (Prin nord-vestul Transilv.) Dungă, linie. *Și te du-n fundul grădinii, Că-i afla un șerpe mare Cu șirincă pe spinare.* VAIDA, cf. LEXIC REG. 10.

— Pl.: *șirinci* și *șirince.* — Și: **șiríne** (A II 12) subst., **șiríngă** (LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 388, LM, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., DHLR I, 271, SCRIBAN, D. 1281, VAIDA, CHEST. IV 96/106, A II 4, LEXIC REG. 10), **șilíncă** (CV 1950, nr. 4, 34, CHEST. IV 96/172 b), **șiníngă** (VAIDA, LEXIC REG. II, 17; pl. *șiningi* LEXIC REG. II, 17), **șeríncă** (A I 17), **șurincă**, (suspect) **șiríngă** (BARCIANU, ALEXI, W.) s. f.

— Din ucr. **ширинка.**

ȘIRINCÚȚĂ s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Diminutiv al lui ș i r i n c ă **(2).** Cf. LB 645, LM 538, CHEST. IV 96/136, ALR SN I h 8/537.

— Pl.: ? — Și: **șiringúță** (LB 645, LM 538), **șurincúță** (ALR SN I h 8/537) s. f.

— **Șirincă** + suf. *-uță.*

ȘIRÍNGĂ s. f. v. **șirincă.**

ȘIRINGÚȚĂ s. f. v. **șirincuță.**

ȘIRÍT s. n. v. **șiret**[1].

ȘIRITÉNIE s. f. v. **șiretenie**[2].

ȘIRITLÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘIRITRÍC s. n. v. **șiretlic.**

ȘÍRIȚĂ s. f. **1.** (Prin Ban.) Hotar între două proprietăți. *Preste coama acestui gruniu e granița sau, cum zicem noi, „șirița" între izlaz și pămîntul alodial al comunei.* LIUBA-IANA, M. 70. *Granița dintre proprietarii pădurilor e șirița.* Com. LIUBA, cf. com. din ORAVIȚA, CHEST. IV 112/20.

2. (Regional) Șir de nori[1] subțiri. *Cînd se arată la orizont șirițe e semn că se apropie limp ploios.* Com. din ZAGRA — NĂSĂUD.

3. (Prin vestul Transilv.) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape, care crește în lanurile de cereale. Com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ, cf. ALR II 5 173/310, A I 12.

— Pl.: *șirițe.*

— **Șir** + suf. *-iță.*

ŞIRÎMBÓI s. n. v. **şarampoi¹.**

ŞIRLÁU s. n. v. **şirlău.**

ŞIRLĂU s. n. (Învechit şi regional) **1.** Şiroi¹ **(1).** *Sudorile... de pre armasariu ca şirlaiele curea.* CANTEMIR, IST. 77, cf. CIHAC, II, 388, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1435, CADE 1251, SCRIBAN, D. 1 281, DL. ✦ P. ext. (Regional, mai ales în Transilv.) Făgaş (săpat de apă). Cf. CV 1950, nr. 4, 41, CHEST. IV 44/68, 106, 264/a, 296, ALR SN III h 820/130, A II 5, 10, III 8, 16, 17, V 33, 35, LEXIC REG. 86. ✦ (Regional; în forma *şurlău*) Urmă lăsată de roţile carului (Cîmpu lui Neag — Petroşeni). Cf. ALR I 814/835.

2. (Adesea prin exagerare) Şiroi¹ **(2).** *Osteninţa de atîta vreame, mulţimea a attîea pagube, şirlaile sudorilor, izvoarăle lacremilor... toate cu totul în vînt şi în deşert se duseră.* CANTEMIR, IST. 325. *Era o liubovnică întru deznădăjduire, pe a căriia obraz să vedea doaă şirlauri de lacrămi.* BELDIMAN, N. P. II, 12/4. *Arzătoriul şirlău, ce lacrimile rănesc, Cîştigă năstavul sfînt şi şterge orice păcat.* CONACHI, P. 58, cf. DDRF, SĂGHINESCU, V. 69. ✧ (Adverbial) *Lacrimile să-mi priveşti Ce la poale-ţi curg şirlau.* CONACHI, P. 156. *Lacrimele cînd curg pe obraz, se zice că curg şirlău.* ŞEZ. III, 89.

— Pl.: *şirlaie* şi (învechit) *şirlăuri.* — Şi: (regional) **şarlău** (CHEST. IV 44/296; pl. *şarlauă* ib.), **şurlău** (CV 1950, nr. 4, 41, ALR I 814/835, ALR SN III h 820/130, A II 5, 10, III 8, 16, 17, LEXIC REG. 86; pl. şi *şurlauă* ALR SN III h 820/130), **jirlău** (ŞĂINEANU, D. U.), (învechit rar) **şirláu** s.n.

— Probabil formaţie onomatopeică. Cf. ş i r l o i, ş u r l o i.

ŞIRLÓI¹ s. n. v. **şiroi¹.**

ŞIRLOÍ² vb. IV v. **şiroi³.**

ŞIRLUÍ vb. IV v. **şurlui.**

ŞIRM subst. (Transilv. şi prin Bucov.) Cozoroc. ALR SN IV h 1 162.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schiam.**

ŞIROÁDĂ s. f. (Prin Transilv.) **1.** Scaun de măcelărie. Cf. BARCIANU, V., ALEXI, W., PĂCALĂ, R. 69, CADE.

2. Suport de lemn, cu picioare, pentru albie sau pentru alte vase de lemn. Cf. PONTBRIANT, D., PĂCALĂ, M. R. 429, CADE. ✦ P. ext. Vas din doage prevăzut cu picioare. Cf. POLIZU, BARCIANU, V., ALEXI, W. ✦ Ciubăr; cadă; putină. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, HASDEU, I.C.I, 240, LM, DHLR I, 36, IST. L. ROM. II, 334, ALR II 6 129/141, ALR SN I h 190/141.

— Pl.: *şiroade* şi *şirozi* (ALR SN I h 190/141). — Şi: **şiród** (pl. *şiroduri* POLIZU) s. n. id. ib.

— Cf. germ. S c h r a g e n.

ŞIRÓD s. n. v. **şiroadă.**

ŞIRÓF s. n. v. **şurub.**

ŞIROFÁ vb. I. T r a n z. (Regional) A înşuruba. Com. din BRAŞOV.

— Prez. ind.: *şirofez.*

— V. **şirof.**

ŞIROFÁR subst. (Regional) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape, probabil şurubelniţă **(1)** (Ohaba — Făgăraş). Cf. H XVII 152.

— Pl.: ?

— **Şirof** + suf. *-ar.*

ŞIRÓI¹ s. n. **1.** Curs de apă (torenţial) care se formează în urma unei ploi abundente sau prin topirea zăpezii; p. ext. curs de apă (repede); (învechit şi regional) şirlău **(1).** V. ş u v o i¹ **(I1).** t o r e n t, p u h o i. *Şiroiu este însuşi vorba torent şi încă poate şi mai imitativă, mai armonioasă.* HELIADE, O. II, 223. *Fîntîna putoroasă împute la vale toate ale ei şuroaie.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. I, 161. *Apele, prin canaluri subterane, minate în sute de şiroaie, se urcă în cîteva bazine.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 136, cf. PONTBRIANT, D. *În funduri de prăpăstii se bat mereu de maluri Şiroaie care poartă cadavre pe-a lor valuri.* ALECSANDRI, POEZII, 298, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 388, LM. *O singură greşală de ctrmă şi pluta pulea să se sfarme, iar noi să căđem în mijlocul şiroiului.* I. NEGRUZZI, S. V, 121, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şiroaie de apă tulbure inundaseră pîrîiele.* STANCU, R. A. IV, 317, cf. TEODORESCU, P. P. 210. *Dare-ar Dumnezeu o ploaie, Să se facă tot şiroaie.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 222. *Înapoia lui fîntîna vuia şi clocotea şi împroşca de apă.* SBIERA, P. 28. *Păpălugă lungă, Săi, să deie ploile, Să curgă şoroaile.* GRAIUL, I, 252. *Trimete pe lume O ploaie cu spume, Să verse pîraie, Să curgă şiuroaie.* MATEESCU, B. 21, cf. ANT. LIT. POP. I, 500, A VI 26. ✧ (Prin analogie) *Apa de ploaie... şuroaie de apă varsă.* I. GOLESCU, ap. CADE. *Şi ploaia, vărsîndu-se în şiroaie, sileşte pre toţi a-şi căuta aciuare prin chilii.* NEGRUZZI, S. I, 215. *Începu cerul a turna şiroaie încît... totul pre pămînt era înecat.* ODOBESCU, S. III, 275. *Umbra eroului nostru dispărea prin şiroaile ploaiei.* EMINESCU, N. 34. (Adverbial) *O ploaie ce curgea şiroaie.* SCRIBAN, D. ✧ (Prin exagerare) *O luptă... începu atunci, luptă în care românii vărsară şiroaie de sînge şi se jertfiră ca nişte martiri.* BĂLCESCU, M. V. 8. *S-au vărsat şiroaie de sînge.* CARAGIALE, O. III, 205. ✧ F i g. (Sugerează ideea de abundenţă, de succesiune neîntreruptă) *O vină-n veci aduce o vină şi mai mare Ş-o patimă pe alta, şi mai sfîşiitoare Ş-a lor năvală este şiroi pustiitor.* HELIADE, O. I, 171. *Fiecare pas al vremii, în şiroiul cel necurmat al veacurilor, lasă o întipărire asupra naţiilor.* MARCOVICI, D. 471/11. *Natura... au ţesut şi o întocmire, carea să oprească şiroiul sau torentul consumţiei vieţei.* VASICI, M. I, 53/18. *Zeii urlă — sînci se clatin, norii-n fîşii se distramă, Şi de fulgeri lungi şiroaie curg în munţii rupţi şi goi.* EMINESCU, O. IV, 135. *Dinspre-apusul ce tresaltă Sîngeroase curg şiroaie.* MACEDONSKI, O. I, 205. *Mihia îşi oprea în fiecare minut şiroiul bogat al gîndurilor.* I. NEGRUZZI, S. III, 242. ✦ (Regional; în forma *şuroi*) Şipot **(I 1).** Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. ✦ P. ext. (Prin Transilv.) Făgaş (săpat de apă). Cf. CHEST. IV 44/66/b, A II 2, 4, III 8.

2. (Adesea prin exagerare; de obicei la pl. şi însoţit de determinări) Şuviţă (abundentă) de lichid care curge sau se prelinge de undeva sau din ceva; (rar) şuvoi¹ **(I 4),** (învechit şi regional) şirlău **(2).** V. ş i p o t **(I 1).** *Ale sale mădulare-şi vede în bucăţi sărind, Care tîrîndu-se încă pă pămîntul umedat, Lasă după el şiroaie în praful cel sîngerat.* HELIADE, O. I, 101. *Şiroaie de lacrimi curgeau din frumoşii ei ochi.* NEGRUZZI, S. I, 52, cf. PONTBRIANT, D. 719. *Pregătiţi-vă basmalele, căci o să vărsaţi şiroaie de lacrimi.* ALECSANDRI, T. 737, cf. 835. *Două şiroaie de lacrimi curgeau pe obrajii lui.* ODOBESCU, S. I, 145. *Părelii erau negri de şiroaiele de ploaie ce curgeau prin pod.* EMINESCU, N. 38. *Din ochii lui Făt-Frumos se scurgeau şiroaie de lacrimi.* CREANGĂ, P. 99. *Cu două şiroaie de sînge de la nas pînă la poalele cămăşii.* DELAVRANCEA, T. 127, cf. MACEDONSKI, O. I, 255, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Un şiroi de sînge i se prelingea pe bot.* SANDU-ALDEA, U. P. 28. *Cu şurloaie de sudoare pe frunte... conul Tase de-abia răzbi să se coboare de la tribună.* GÎRLEANU, N. 81. *Părelii coşcoviţi şi-ncondeieţi de şirloaie stirigite, încep să se desprindă din bîrnele învechite.* CIOCÎRLAN, P. P. 7, cf. CADE. *Nu-şi şterge şuroaiele lacrimilor de pe obraz.* C. PETRESCU, A. 489. *Îşi şterge mereu şiroaiele de năduşală.* I. BOTEZ, ŞC. 103, cf. POPA, V. 157. *Măria sa a ajuns cu şiroaiele curgîndu-i din plete.* SADOVEANU, O. XVIII, 77, cf. SCRIBAN, D. *Flăcăii cu cămăşile ude de şiroaie de zeamă de struguri.* CAMIL PETRESCU, O. II,

297, cf. 222. *Din vatră se prelingeau şiroaie lungi de apă.* CAMILAR, N. I, 213. *Începu a-i curge şiroaie de lacrimi din ochii albaştri.* ŞEZ. IV, 186. ◇ (Adverbial) *Lăcrămi, ce porniţi Şiroi făr-încetare.* I. VĂCĂRESCUL, P. 105/18. *Picaţi, lacrămi, şiroaie!* ALEXANDRESCU, O. I, 335. *O înecă sîngele ce curgea şiroaie din tot capu-i găurit de ţinte.* ODOBESCU, S. I, 174. *Curgea sudorile de pe fiul împăratului şiroaie.* ISPIRESCU, L. 254. *Pumnii i se umplură de sîngele ce curgea şiroi.* REBREANU, I. 39. *Îmi curg lacrimile şiroaie.* CAMIL PETRESCU, U. N. 341. *Îi curgea năduşala şiroaie pe obrazul puhav.* SADOVEANU, O. XVII, 357. *Lacrimi mari şi calde... i se scurgeau şiroaie pe obrajii umflaţi.* STANCU, R. A. V, 337. *Lacrimile îi curgeau şiroaie pe faţă.* VINEA, L. II, 171. *Curgea sudoarea şiroaie de pe dînsul.* SBIERA, P. 122. ◇ (Adjectival) *Fata cu lacrimile şiroaie pe obraz le povesti adevărata istorie.* ISPIRESCU, L. 331. *Toate erau cu obrajii şiroaie de lacrimi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 477. *A rămas locului, încremenită, cu ochii mari, cu lacrimi şiroaie.* VINEA, L. II, 90. (Fig.) *Voi o vedeţi fugind prin sat, Cu zdrenţele şiroi.* COŞBUC, P. II, 221.

— Pl.: *şiroaie* şi (rar) *şiroiuri.* — Şi: (regional) **şirlói, şorói, şurlói, şurói, jirlói** (SCRIBAN, D.) s. n.

— Postverbal de la **şiroi[3]**.

ŞIRÓI[2] s. n. (Rar) Augmentativ al lui şir. Cf. şir **(A I 1)**. *Se ţinea şiroiul de căruţe lanţ.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şiroaie.*

— **Şir** + suf. *-oi.*

ŞIROÍ[3] vb. IV. Intranz. **1.** (Despre ape) A curge cu repeziciune, producînd un zgomot caracteristic; (rar) şuvoi[2]. Cf. POLIZU, 556, PONTBRIANT, D. 720, CIHAC, II, 388, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, 671, ALEXI, W. 443, TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Şuroia apa pe jgheaburi.* C. PETRESCU, R. DR. 60, cf. SCRIBAN, D. *Vedea şiroind... ape de izvor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 22/2. ◇ (Prin analogie; despre ploaie) *Auzi cum şiruie afară, De-a lungul streşinilor, ploaia!* IOSIF, PATR. 78. *Afară ploaia se auzea şuroind nesfîrşit şi monoton.* C. PETRESCU, C. V. 100. *Şi-i numai ploaia şiroind peste alei.* LABIŞ, P. 375. ◇ Fig. *Cine este eroul ce credincios al legii Şi patriei, rempinse barbari ce şiroiară Din Orient încoaci să-nece libertatea.* HELIADE, O. I, 201. *Pe lespezile de majolică şiroiau neguri răcite şi lichefiate.* VINEA, L. I, 74.

2. (Despre lichide) A curge, a se scurge, a se prelinge în şuviţe (abundente) de undeva sau din ceva (producînd un zgomot caracteristic). Cf. I. VĂCĂRESCUL, P. 72/6. *Lacrămi de pocăinţă din ochii ei şiruind.* PANN, P. V. I, 143/10. *Vedea... sîngele cum şiroia.* NEGRUZZI, S. I, 117, cf. PONTBRIANT, D. 720, CIHAC, II, 388, LM 539. *Roua nopţii şiroia pintre frunze.* CONV. LIT. X, 352. *Două lacrimi groase îi şiruie... pe obraji.* CARAGIALE, O. IV, 389. *Se luptă şi habar n-are că-i şuruie sîngele pe sub tunică.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 182, cf. DDRF. *Din gură-i şiroiesc... bale înveninătoare.* OLLĂNESCU, H. O. 215, cf. BARCIANU, 675. *Prin burlane şiruia spumă albă.* SANDU-ALDEA, A. M. 56. *Nici o adiere de vînt nu răcorea frunţile pe care şiruiau sudorile fierbinţi.* SĂM. IV, 950, cf. ALEXI, W. *Repede prinse din rană să-i şiruie sîngele.* MURNU, I. 72, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Dîra de apă... şuroia de pe pălărie.* C. PETRESCU, C. V. 146. *Lacrimele îi şiruiau dese, mari şi grele.* POPA, V. 278. *De sub gene îi şiruiesc... lacrimile.* P. CONSTANT, R. 116, cf. SADOVEANU, O. X, 199, SCRIBAN, D. *Fostul argat aduse un coş... din care apa şiroia.* V. ROM. iulie 1954, 72. *Cîteva lacrimi îi şiroiau pe obraji.* VINEA, L. I, 161. *Să văd apa şurăind.* DOINE, 256, cf. ŞEZ. IV, 212. *S-aude vinul şurăind.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189. *Ş-auz şepu scîrţînd, Vinu-n oci şuruind.* DIACONU, VR. 183. ◇ Tranz. *Din gură-mproaşcă unda cea sărată Ce-i şuruie pîraie de pe creştet.* MURNU, O. 89. ✦ (Despre obiecte ude, îmbibate cu un lichid, sau despre ceva care secretă un lichid) A lăsa să se scurgă un lichid în şuviţe (abundente). *Fruntea călăreţului şiroia de sudoare.* NEGRUZZI, S. I, 42. *Îi şiruiau ochii.* SĂM. III, 311. *M-am trezit... într-o jalnică stare, cu straiele şiroind.* SADOVEANU, O. IX, 382. *Ajuta ca de obicei la scoaterea pieilor vîscoase, grele de saramură, care şiroiau.* CAMIL PETRESCU, O. II, 448. *Şi în coşuri de nuiele Şiroind de apa mării Tremură ieşiţi sub soare Peştişorii.* HOREA, P. 86. ◇ (Subiectul este o persoană de pe care sau din hainele căreia se scurge un lichid) *Se ridică şuroind de apă.* C. PETRESCU, R. DR. 61. *Şiroind de apă,... ieşeau la celălalt mal al vadului.* SADOVEANU, O. VI, 607, cf. XVI, 343.

— Prez. ind. pers. 3: *şiroieşte.* — Şi: (regional) **şirăi, şirloí** (PAMFILE, J. II, 164), **şiruí** (prez. ind. pers. 3 şi *şiruie*), **şuroí, şuruí** (prez. ind. pers. 3 şi *şuruie*), **şurăí** vb. IV, (neobişnuit) **şiroiá** vb. I.

— Formaţie onomatopeică. Cf. ciurui.

ŞIROIÁ vb. I v. **şiroi[3]**.

ŞIROÍRE s. f. Faptul de a şiroi[3].

1. Cf. şiroi[3] **(1)**. Cf. POLIZU, 556, PONTBRIANT, D. 720, DDRF, DM.

2. Cf. şiroi[3] **(2)**. *Credea că şiruirea de pe ureche e de năduşeală.* CAMIL PETRESCU, O. II, 694, cf. DM.

3. (Geol.) Fenomen de eroziune superficială, provocat de firişoarele de apă care provin din precipitaţii atmosferice şi care se scurg pe un teren în pantă. Cf. LTR[2]. *În timpul verii — cînd cad ploi rare şi adesea torenţiale — predomină şiroirile de pantă în malurile de loess.* MG I, 178, cf. DM.

— Pl.: *şiroiri.* — Şi: (regional) **şiruíre, şurufre** (POLIZU, PONTBRIANT, D.) s. f.

— V. **şiroi[3]**.

ŞIRÓV s. n. v. **şurub**.

ŞIRUÍ[1] vb. IV. **1.** Tranz. şi refl. (Învechit şi regional) A (se) înşirui; a (se) alinia. Cf. COSTINESCU, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, DR. VII, 118, SCRIBAN, D., DM. *Pe poartă să-mi iasă, Oşti să-mi şiruiască, Leli să-şi împărţească.* PĂSCULESCU, L. P. 49.

2. Tranz. (Învechit) A înşira. *La mine sînt strînse multe, cum să ţi le şiruiesc, Ce să-ţi spui mai înainte ş-unde să mă isprăvesc?* PR. DRAM. 104.

— Prez. ind.: *şiruiesc.*

— **Şir** + suf. *-ui.*

ŞIRUÍ[2] vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică sămînţa) A semăna peste brazde (Secăşeni—Oraviţa). ALR II 5 109/29.

— Prez. ind.: ?

— Cf. scr. širiti „a răspîndi, a împrăştia".

ŞIRUÍ[3] vb. IV v. **şerui[1]**.

ŞIRUÍ[4] vb. IV v. **şiroi[3]**.

ŞIRUÍRE[1] s. f. (Învechit, rar) Descriere. *Pre Ptolomei... în cele mai multe să fie greşit îl arată şi mai ales în şiruirea ostrovului Thulé.* CANTEMIR, HR. 173.

— Pl.: ?

— V. **şirui[3]**.

ŞIRUÍRE[2] s. f. v. **şiroire**.

ŞIRULÉŢ s. n. Diminutiv al lui şir. Cf. şir **(A I 1)** *De rîde ţi-arată două şiruleţe de mărgăritar.* DELAVRANCEA, S. 42, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Şiruleţ de mărgele.* DL, cf. DM.

— Pl.: *şiruleţe.*

— **Şir** + suf. *-uleţ.*

ŞIRULIŢĂ s. f. v. **şiruşliţă**.

ŞIRUŞLIŢĂ s. f. (Bot.; regional) Coada-calului *(Equisetum arvense)*. Cf. BORZA, D. 292, H IV 268.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Și: **șiruliță** (accentul necunoscut) s. f. H IV 268.

— Etimologia necunoscută.

ȘIRÚȚ s. n. Diminutiv al lui șir.

1. Cf. șir **(A I 1)**. Cf. TDRG, DL, DM. ◇ (Adverbial) *Pînă-s mere mititele Stau șiruț pe crengurele.* MARIAN, NU. 616.

2. (În poezia populară) Cf. șir **(A I 2)**. *Iartă-m, Doamne, doruțu, Să-m pot scrie șiruțu.* BÎRLEA, C. P. 174.

— Pl.: *șiruțuri.*

— **Șir** + suf. *-uț.*

ȘISÁR s. m. v. **șițar.**

ȘÍSĂ s. f. v. **șiță**[1].

ȘÍSCĂ s. f. v. **șișeă**[1].

ȘISCÓI s. m. v. **șișcoi.**

ȘISCÓRNIȚĂ s. f. v. **șișcorniță.**

ȘISCOVÍ vb. IV v. **șișcăvi**[1].

ȘISHANEÁ s. f. v. **șușanea**[1].

ȘISLÉTE subst. v. **șușlete.**

ȘISMÁTIC, -Ă adj. v. **schismatic.**

ȘISMATICÍE s. f. v. **schismaticie.**

ȘIST s. n. Rocă stratificată care are proprietatea de a se desface în plăci cu suprafețe paralele. V. m e a l **(3)**. Cf. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 2. *În rîpele Nistrului... treptat să descopere gresul cvarțos, șistele lutoase și piatră vîroasă.* CALENDAR (1858), 36/15, cf. PROT.-POP., N. D. *În alte localități se utilizează pentru preparațiunea aluminiului niște schisturi argiloase.* PONI, CH. 232, cf. 124, ENC. ROM., BARCIANU, 610, ALEXI, W. 404, ARDELEANU, V. P. 42, ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC .AGR., SCRIBAN, D. 1 170. *În argile, marne, șisturi argiloase, roci impermeabile, apele de îmbibațiune, fixate în rocă, au o compoziție chimică foarte uniformă.* ENC. TEHN. I, 210, cf. CANTUNIARI, L. M. 168. *Șisturile puternic înclinate sau verticale permit pătrunderea mai ușoară a apei, dezagregîndu-se... mai ușor.* CHIRIȚĂ, P. 706. *Șisturile verzi prezintă o puternică șistuozitate.* ONCESCU, G. 87, cf. LTR², DP, DM, DN², DER. ◇ *Șist cristalin* = rocă metamorfică formată sub acțiunea presiunii. Cf. CANTUNIARI, L. M. 152. *Deseori stînci întregi de șisturi cristaline pot fi sfărîmate în bucăți.* CHIRIȚĂ, P. 706, cf. LTR², DM, DN². *Gresiile, nisipurile și argilele... provin din dezagregarea rocilor eruptive sau a șisturilor cristaline.* GEOLOGIA, 3, cf. DER.

— Scris și: (după fr.) *schist.* — Pl.: *șisturi* și (învechit, rar) *șiste.* — Și: (rar) **schist** (SCRIBAN, D.), (învechit, rar) **shist** (CODRU-DRĂGUȘANU, C. 2) s. n.

— Din fr. **schiste.** — **Schist** < gr. **σχιστός.**

ȘISTÁR s. n. v. **șiștar**[1].

ȘISTAV, -Ă adj. v. **șiștav**[1].

ȘISTĂVÍRE s. f. v. **șiștăvire.**

ȘISTELINĂ s. f. (Prin Bucov.) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape, întrebuințată în medicina populară. Cf. MARIAN, Î. 40, CANDREA, F. 229.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘISTEREÁ s. f. (Prin nordul Munt.) Unealtă de dulgherie, nedefinită mai îndeaproape. Cf. H IX 510.

— Pl.: *șisterele.*

— Etimologia necunoscută. Cf. șiștar², șișt o a r e[1].

ȘISTIFICÁRE s. f. Răspîndire, prin pulverizare, a unui material sub formă de pulbere (șisturi argiloase, argilă uscată, cretă etc.) în interiorul unei mine grizutoase, cu scopul de a face ca amestecul de grizu și praf de cărbune să devină mai puțin sensibil la aprindere și la explozie. Cf. LTR², DP, DER, M.D.ENC.

— Pl.: *șistificări.*

— Cf. fr. s c h i s t i f i c a t i o n.

ȘISTOÁIE s. f. (Regional) Fîșie îngustă de pămînt. Com. din SASCA MONTANĂ — MOLDOVA NOUĂ.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ș i s t o a r e.

ȘISTOÁRE s. f. v. **șitoare.**

ȘISTÓR, -OÁRE s. m., s. f. v. **șiștor.**

ȘISTÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre roci) Care are proprietățile sau structura șistului. Cf. PROT.-POP., N. D., ENC. ROM. III, 969, BARCIANU, 610, ALEXI, W. 404, ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR. V, 491, CANTUNIARI, L. M. 156. *Sînt roci șistoase cristaline de magmă granitică.* CHIRIȚĂ, P. 707, cf. 702, LTR² XVII, 29, DP, DM, DN², DER IV, 582, SCL 1963, 214.

2. (Despre soluri) Compus din șisturi. *Malurile schistoase.* GRECESCU, FL. 41. *Teren schistos.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE.

— Scris și: (după fr.) *schistos.* — Pl.: *șistoși, -oase.*

— Din fr. **schisteux.**

ȘISTOZITÁTE s. f. (Geol.) Proprietate a unor roci metamorfice sau sedimentare de a se prezenta în plăci cu suprafețe paralele. *Se distinge o șistozitate primară și una secundară.* ENC. ROM. III, 969. *De obicei șistozitatea se întîlnește mai mult la rocile sedimentare.* ENC. AGR. V, 491, cf. CANTUNIARI, L. M. 137, 169. *Aerul și apa pătrunzînd între șisturi, datorită șistozității accentuate, provoacă... alterarea micelor și a mineralelor accesorii.* CHIRIȚĂ, P. 708. *Șisturile verzi prezintă o puternică șistuozitate.* ONCESCU, G. 87, cf. LTR², DM, DN².

— Și: **șistuozitáte** s. f.

— Din fr. **schistosité.**

ȘISTUOZITÁTE s. f. v. **șistozitate.**

ȘIȘ[1] interj. (Regional; adesea repetat) Strigăt cu care se alungă sau se cheamă caprele (sau oile). *Șiș, capră cu mărgele!* MAT. FOLK. 509. *Șiș! capră!* CHEST. V 77/86, cf. 77/3, 17, ALR SN II h 388/876, h 389, A III 16.

— Și: **sis** interj. RĂDULESCU-CODIN, L. 37, CHEST. V 77/61, UDRESCU, GL.

— Onomatopee.

ȘIȘ[2] s. n. **1.** (Astăzi mai ales argotic) Hanger; stilet; pumnal. *Șișul era așa d-ascuțit și repezit c-o atîta iuțeală, încît prea lesne ar fi pătruns armura.* PLEȘOIANU, T. IV, 67/6. *Hanger și șiș și pumnal, se zice un cuțit mic împodobit, ce se poartă la brîu.* I. GOLESCU, în ȘEZ. XVIII, 162. *S-a întîmplat un duel între doă femei; una era armată cu un șiș și ceealaltă cu o săbioară.* CR (1833), 17²/25. *De multe ori trebui să-l scape înțelepciunea sa de ascuțitul șișului robilor din Serail.* GT (1839), 99²/53, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 616, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Tufecciii, azi înlocuiți cu armurierii, lucrau diferite arme ca hangere, iatagane, mazdrace, șișuri.* ȘIO I, 226, cf. ALEXI, W., SEVERIN, S. 51. *Stau la pîndă... haimanale cu șișul în mînecă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 350. *Uneori șișurile ascuțite nimereau și în piept.* CAMIL PETRESCU, O. II, 49, cf. 34. *Am scos fulgerător șișul din buzunar.* STANCU, R. A. II, 24, cf. IV, 269, DM, H II 31, 245, IV 87, N. REV. R. XIV, nr. 22, 349, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ. ◇ F i g. *El îi înțelese țîlcul răsturnat... și în el se răsuci un șiș.* CAMIL PETRESCU, O. I, 130.

2. (În trecut) Un fel de pumnal lung și îngust, purtat într-un baston care îi servea drept teacă; p. ext. baston prevăzut cu un asemenea pumnal. Cf. COSTINESCU, ȘIO II$_1$, 337, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, CIAUȘANU, GL.

— Pl.: *șișuri*.

— Din tc. **șiș**.

ȘIȘAC subst. v. **șișoc**.

ȘIȘANEÁ s. f. v. **șușanea**[1].

ȘIȘĂÍ vb. IV v. **șișii**.

ȘIȘĂÍT s. n. v. **șișlit**.

ȘIȘCALĂU s. n. (Prin Transilv.) Șișcă[1] **(2)**. *Ni s-a stricat șeșcalăul și nu mai avem cu ce lăia paiele.* Com. din BISTRA—CÎMPENI, cf. LEXIC REG. II, 106.

— Pl.: *șișcalauă*. — Și: **șeșcalău** (pl. *șeșcalăie* com. din BISTRA—CÎMPENI) s. n.

— Cf. ș i ș c ă[1].

ȘIȘCAR s.m. (Argotic) Cuțitar; bătăuș. Com. din IAȘI și din BUCUREȘTI, din CONSTANȚA.

— Pl.: **șișcari**.

— Cf. ș i ș[2].

ȘIȘCÁV[1], -Ă adj. **1.** (Transilv. și prin nordul Olt.) Peltic; sîsîit. Cf. LB, ISER, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 436, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, GR. S. V, 123.

2. (Transilv.) Bîlbîit; gîngav. Cf. KLEIN, D. 424, LB, CIHAC, II, 389, LM, TEAHA, C. N. 127.

— Accentuat și: *șîșcav*. CIHAC, II, 389, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DL, DM. — Pl.: *șișcavi, -e*.

— Din ser. **šuškav**.

ȘIȘCÁV[2], -Ă adj. v. **șiștav[1]**.

ȘÍȘCĂ[1] s. f. (Mold., Bucov. și Transilv.) **1.** Tocătură de paie[1] sau de coceni folosită ca nutreț **(1)**; (regional) șișcătură. Cf. LB 629, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 405, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Niște paie făcute șișcă*. CAMILAR, N. II, 343, cf. DL, DM, SCL 1959, 398, com. MARIAN, CV 1950, nr. 11—12, 40, A V 14, VI 4, 8, 26, LEXIC REG. 109, L. ROM. 1964, nr. 2, 117.

2. Mașină de tocat paie[1] sau coceni; (regional) șișcorniță, șișcalău. Cf. SCRIBAN, D., A V 14, 15, VI 4, 8, 26, LEXIC REG. 109, MAT. DIALECT. I, 95.

— Pl.: **(2)** *șiști*. — Și: **șișcă** (STAMATI, ap. TDRG 1 405, com. din BILCA—RĂDĂUȚI), **șășcă** (MAT. DIALECT. I, 95), **sécică** (LB, TDRG, RESMERIȚĂ, D. 757, DL, DM), **sícică** (RESMERIȚĂ, D. 757, com. din BILCA—RĂDĂUȚI), **sîșcă** (com. MARIAN, com. din BILCA—RĂDĂUȚI), **cîșcă** (com. MARIAN) s. f.

— Din ucr. **січка**, magh. **szecska**.

ȘÍȘCĂ[2] s. f. Nume dat mai multor plante: a) (regional) trestie *(Phragmites communis)* (Ineu—Arad). ALR SN III h 636/64; **b)** (regional) trestie de cîmp *(Calamagrostis epigeios)*. BORZA, D. 37; **c)** (Transilv. și prin vestul Mold.) papură[1] **(1)** *(Typha angustifolia* și *latifolia)*; p. r e s t r. floarea acestei plante. ALR I 1 907/289, 290, 308, 573; **d)** (prin Maram.) ,,un fel de iarbă rea". BÎRLEA, C. P. 300.

— Pl.: ? — Și: **șeșe** (ALR I 1 907/308) subst., **șășcă** (ib. 1 907/289, 290, 573) s. f.

— Din magh. **siska**.

ȘÍȘCĂ[3] s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Vrăjitoare. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 389, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 435, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, ALR I 1 397/180, 186. ◇ (Ca epitet depreciativ, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. ,,de") *Dar șișca de Ioimăriță miroasă bine și tot știe ce-au făcut ele.* PAMFILE, DUȘM. 105.

— Pl.: *șiște* și *șiști*.

— Etimologia necunoscută. Cf. magh. dial. s i s k a, scr. š i š k a ,,craniu".

ȘÍȘCĂ[4] s. f. (Prin Ban. și vestul Transilv.) Păr[1] lăsat pe frunte (la oameni sau la animale). Cf. DR. V, 283, ALR II/I h 7.

— Pl.: ?

— Din scr. **šiška**.

ȘIȘCĂÍ vb. IV v. **șișcăvi[1]**.

ȘIȘCĂNÍ vb. IV. T r a n z. și i n t r a n z. (Regional; despre animale) A mirosi, a adulmeca; a căuta (după miros) (Cetățeni—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Șișcăne ciinele peste tot, simte ceva*. id. ib.

— Prez. ind. pers. 3: *șișcăne* și *șișcănește*.

— Etimologia necunoscută.

ȘIȘCĂNÍT, -Ă adj. v. **șișcăvit[1]**.

ȘIȘCĂRÍ vb. IV v. **șiștăvi**.

ȘIȘCĂRÍE s. f. (Transilv.) Vrăjitorie. *L-au mutat prin șișcăriile ei într-un viței*. BĂRAC, ap. TDRG; cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl.: *șișcării*.

— **Șișcă[3]** + suf. *-ărie*.

ȘIȘCĂRÍT, -Ă adj. v. **șiștăvit**.

ȘIȘCĂTÚRĂ s. f. (Prin Mold.) Șișcă[1] **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *șișcături*.

— De la **șișcă[1]**.

ȘIȘCĂVEÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Șișcăvire. Cf. CIAUȘANU, V. 201.

— Pl.: *șișcăveli*.

— **Șișcăvi[1]** + suf. *-eală*.

ȘIȘCĂVÍ[1] vb. IV. I n t r a n z. (Transilv. și prin nord-estul Olt.) **1.** A pronunța defectuos anumite sunete; a vorbi peltic sau sîsîit. Cf. LB, ISER, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 436, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, SIMA, M. 185, FRÎNCU-CANDREA, M. 105, PAȘCA, GL., com. BENIUC. ALR II/I h 33, MAT. DIALECT. I, 268. ◇ T r a n z. *Șîșcăvește vorba*. ALR II/I h 33/833,

2. A se bîlbîi, a gîngăvi. Cf. MOLNAR, D. 302, KLEIN, D. 424, CIHAC, II, 389, DL, CIAUȘANU, V. 201, ALR II/I h 32, MN 11, 6 883/102.

— Prez. ind.: *șișcăvesc*. — Și: **șișcăi** (REV. CRIT. IV, 146), **șiscovi** (MOLNAR, 129), **șușcăví** (ALR II/I h 20, h 32, h 33) vb. IV.

— V. **șișcav[1]**.

ȘIȘCĂVÍ[2] vb. IV v. **șiștăvi**.

ȘIȘCĂVÍRE s. f. (Transilv. și prin nord-estul Olt.) Acțiunea de a ș i ș c ă v i[1] **(2)**; (regional) șișcăveală. Cf. KLEIN, D. 424, CIAUȘANU, V. 201.

— V. **șișcăvi[1]**.

ȘIȘCĂVÍT[1], -Ă adj. (Despre oameni) **1.** (Regional; în forma *șișcănit*) Peltic; sîsîit (Bulzești—Craiova). Cf. GL. OLT. ◇ (Adverbial) *Vorbesc șișcănit*. ib.

2. (Prin Olt.) Bîlbîit; gîngav. Cf. CIAUȘANU, V. 201.

— Pl.: *șișcăviți, -te*. — Și: **șișcănit, -ă** adj.

— V. **șișcăvi[1]**.

ȘIȘCĂVÍT[2], -Ă adj. v. **șiștăvit**.

ȘIȘCÓI s. m. (Transilv.) **1.** Vrăjitor. Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 389, LM 539, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 1 435, CADE.

2. Strigoi, *Credinţa în strigoi, numiţi în unele părţi, ale Transilvaniei şiscoi, este foarte răspîndită.* MARIAN, Î. 418, cf. PAMFILE, DUŞM. 127, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., DL, DM.

— Pl.: *şişcoi.* — Şi: **şiscói** s. m.

— **Şişcă**[3] + suf. *-oi.*

ŞIŞCÓRNIŢĂ s. f. (Prin Mold. şi Bucov.) Maşină, de tocat paie[1] sau coceni; (regional) **şişcă**[1] **(2).** Cf. DR. V, 98, SCRIBAN, D. 1 281, DL, DM, com. MARIAN, com. din BILCA—RĂDĂUŢI, CV 1950, nr. 11—12, 40.

— Pl.: *şişcorniţe.* — Şi: **şiscórniţă** (com. din BILCA—RĂDĂUŢI), **şişcórniţă** (com. MARIAN), **cişcórniţă** (DR. IV, 1557) s. f.

— **Şişcă**[1] + suf. *-orniţă.*

ŞIŞEÍ vb. IV v. **şişli.**

ŞIŞHANEÁ s. f. v. **şuşanea**[1].

ŞIŞIE s. f. (Regional) Un fel de brîu din mărgele (Păuşeşti Otăsău—Băile Govora). COMAN, GL.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şişii.*

— Din scr. **šiša.**

ŞIŞIÍ vb. IV v. **şişli.**

ŞIŞINEÁ s. f. v. **şuşanea**[1].

ŞIŞÍR s. n. (Prin nord-estul Olt.) Ferăstrău. LEXIC REG. II, 32.

— Pl.: *şişire.*

— Etimologia necunoscută.

ŞIŞITOÁRE s. f. v. **şitoare.**

ŞIŞLÉT s. m. v. **şuşlete.**

ŞIŞLÉTE s. m. v. **şuşlete.**

ŞIŞLÉT s. m. v. **şuşlete.**

ŞIŞNEÁB s. m. (Ornit.; prin nord-vestul Transilv.) Lipitoare *(Caprimulgus europaeus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 161, 274.

— Pl.: *şişnebi.* — Şi: **şişneáb** s. m. BĂCESCU, PĂS. 155.

— Etimologia necunoscută.

ŞIŞNIC subst. (Regional) Sfredel mic (Beica—Reghin). VICIU, GL.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞIŞOÁRCĂ s. f. v. **şuşoreă.**

ŞIŞOC subst. (Maghiarism, prin Transilv.) Coif, cască. Cf. ANON. CAR. *Pusei arma lîngă mine şi şişocu.* BL II, 219.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **şişac** (accentul necunoscut) subst. ANON. CAR.

— Din magh. **sisak.**

ŞIŞÓRCĂ s. f. v. **şuşoreă.**

ŞIŞT subst. (Prin sudul Transilv.) Zer care rămîne după ce se alege urda. Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 35, VICIU, GL.

— Etimologia necunoscută.

ŞIŞTÁR[1] s. n. **1.** Vas de lemn (sau de metal), de obicei cu gura mai largă decît baza, folosit mai ales la muls, pentru strîngerea laptelui. V. d o n i ţ ă, g ă l e a t ă, h î r d ă u, c i u b ă r, v a d r ă. Cf. KLEIN, D. 425, LB 690. *Ca un bun păstori mulge cu bucurie pe lamă, apoi în loc de şiştari, întrebuinţa coaja nucii coculuí.* DRĂGHICI, R. 101/20, cf. ISER, 254, POLIZU, 556, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 397, LM. *Trase şiştarul de sub ugerul vacii.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 51, cf. GHEŢIE, R. M. *Dogarul (pe moldoveneşte butnarul) face doniţe sau cofe,... cofăiele, şitare.* DAMÉ, T. 85, cf. SĂGHINESCU, V. 69. *Unde-i şiştaru, mamă?* SANDU-ALDEA, D. N. 222, cf. TDRG. *Vaca se mulge într-un vas de lemn numit... şiştar, şitar sau găleată orî doniţă.* PAMFILE, I. C. 20, cf. DHLR I, 260, 272. *O vacă, din vitele domneşti, a stîngerat în şiştar, pe cînd o mulgea.* DELAVRANCEA, A. 106. *Luă şuştarul, alergă la grajd şi începu să mulgă.* AGÎRBICEANU, A. 496, cf. PĂCALĂ, M. R. 432. *Intră în casă... ţinînd în mînă un şiştar cu lapte.* BUJOR, S. 85. *S-a pus să strîngă... urda, într-o jacă, aşezată d-asupra unui şiştar.* LUNGIANU, CL. 111, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mulgea vaca... Laptele ţîşnea aburind cald în şiştar.* C. PETRESCU, Î. II, 160, cf. STOIAN, PĂST. 50. *Ciobanii au rînduială să umble ferchezuiţi şi curaţi, ca laptele din şiştar.* SADOVEANU, O. XVIII, 569, cf. BUL. FIL. IV, 66, SCRIBAN, D. *Aburea laptele proaspăt în şiştare.* LABIŞ, P. 394, cf. H III 488, V 320, IX 510, XVI 11, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 482, CONV. LIT. XX, 1 018, VAIDA, REV. CRIT. IV, 290, ŞEZ. VII, 166, BOCEANU, GL., I. CR. VII, 312, IORDAN, L. M. 199, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186, CHEST. V 61, 125, ALR I 706, 1 059, A I 12, 13, 21, 22, 24, 26, 31, II 1, 6, 8, 12, III 2, 5, 12, 19, LEXIC REG. 10, PASCU, C. 208. *Vaca rea dă cu piciorul cînd umple şitaru,* se zice despre cel ce-şi bate joc de propria sa muncă. Cf. ZANNE, P. I, 688.

2. (Rar) Cantitatea de lichid conţinută într-un şiştar[1] **(1).** *De cîte ori ieşea... prin curte, ea ştia că bea cîte-o jumătat' de şuştar de lapte.* AGÎRBICEANU, A. 496.

— Pl.: *şiştare.* — Şi: (regional) **şistár, şitár** (pl. şi *şitaruri* ALR I 1 059/298, 333, 590, 614), **şăştár** (CHEST. V 61/75), **şoştár** (ib. 125/97), **şuştár** (pl. şi *şuştaruri* ALR I 1 059/320), **şuştér** (KLEIN, D. 425, LB, ALR I 1 059/129, 160), **şustăr** (H XVII 100, REV. CRIT. III, 307, MAT. FOLK. 982, CHEST. V 125/27), **ştar** (ALR I 1 059/508), **siştár** (H V 210), **suştár** (A I 17, 22), **ciuştár** (ALR I 1 059/59, 98, 100, 140), **gitár** (VICIU, GL.), **jitár** (ALR I 1 059/335) s. n.

— Cf. slavonul ш е с т а р ъ.

ŞIŞTÁR[2] s. n. (Prin Ban. şi vestul Olt.) Unealtă asemănătoare cu compasul, folosită în rotărie; (regional) şisteală[2], şistoare[1]. Cf. I. IONESCU, M. 712, LIUBA-IANA, M. 121, ALR II 6 681/36.

— Pl.: *şiştare.*

— Din scr. **šestar** „compas".

ŞIŞTÁV[1]**, -Ă** adj. **1.** (Despre boabele cerealelor) Pipernicit, chircit, sec; (despre ştiuleţi sau despre cereale) cu boabe puţine, pipernicite, chircite, seci. *În acest an... majoritatea agricultorilor seamănă, de nevoie, grîne şiştave.* ap. TDRG. *Oftă... plivind din palmă un bob şiştav.* CHIRIŢESCU, GR. 162, cf. CADE. *Prin uscare se zbîrceşte şi iese un grîu şiştav, uşor.* ION BOTEZ, STR. 7, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Boabele şiştave nu pierd facultatea germinativă.* SĂVULESCU, M. U. I, 143, cf. DL, DM, H V 148, CIAUŞANU, V. 201, TOMESCU, GL., ALR II 5 147/928, 5 197/928.

2. (Munt., Olt.; despre oameni sau despre animale) Firav, debil, bolnăvicios. Cf. CHIRIŢESCU, GR. 254, CADE, RĂDULESCU-CODIN, I. CR. XIII, 83, TOMESCU, GL., ALR I 1 557/786, UDRESCU, GL. ✦ Indispus; puţin bolnav. Cf. LEXIC REG. II, 17. *Azi sînt cam şiştav, nu mă simt tocmai bine.* UDRESCU, GL.

— Accentuat şi: **şíştav.** TDRG, CADE. — Pl.: *şiştavi, -e.* — Şi: (regional) **şişcáv, -ă** (I. CR. XIII, 83, CIAUŞANU, V. 201, ALR II 5 147/791, LEXIC REG. II, 17, UDRESCU, GL.), **şistav, -ă** (accentul necunoscut, TOMESCU, GL.), **sişteáv, -ă** (ALR II/899), **jîjgăv, -ă** (accentul necunoscut, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 116) adj.

— Din bg. **сушав.**

ŞIŞTAV[2]**, -Ă** adj. v. **şuştav.**

ŞIŞTĂRÁŞ s. n. Şiştărel. Cf. LB 690, ISER, 254. *Am drăguţ păcurăraş: Îmi aduce sara caş Şi jîntiţă-n şuştăraş.* MÎNDRESCU, L. P. 59.

— Pl.: *şiştăraşe.* — Şi: (regional) **şuştăráş, şuşteráş** (ISER) s. n.

— **Şiştar**[1] + suf. *-aş.*

ŞIŞTĂRÉL s. n. Diminutiv al lui şiştar[1]; şiştăraş. Cf. şiştar[1] **(1)**. Cf. LB 690, ISER, 254, POLIZU, 556, DDRF IV, 133, TDRG 1 436, CADE, DL, DM. *Şuştărel de două vaci, Mă mir, mîndră, cum îl placi l* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 459.

— Pl.: *şiştărele.* — Şi: (regional) **şuştărél, şuşterél** (ISER, 254) s. n.

— **Şiştar**[1] + suf. *-el.*

ŞIŞTĂVÍ vb. IV. Refl. **1.** (Despre boabele de cereale sau despre cereale) A se pipernici, a se chirci. *Bobul nu are timp să se umple şi se zbîrceşte, se şiştăveşte.* SANDU-ALDEA, S. 104, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

2. (Prin Munt.; despre oameni) A deveni firav, debil, bolnăvicios. Cf. CADE, DL, DM, RĂDULESCU-CODIN, UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *şiştăvesc.* — Şi: (regional) **şişcări** (UDRESCU, GL.), **şişcăví** (id. ib.) vb. IV.

— V. **şiştav**[1].

ŞIŞTĂVÍRE s. f. Faptul de a se şiştăvi **(1)**; pipernicire, chircire. *Căldura excesivă... în cursul lunei iunie, cînd bobul de grîu se găseşte în lapte, provoacă fenomenul de pălire şi de şiştăvire foarte frecvent la noi.* ENC. AGR. IV, 421. *În aceste împrejurări se petrece fenomenul de şiştăvire, cu efecte păgubitoare.* SĂVULESCU, M. U. I, 143, cf. 151, DL, DM. *Timpul uscat din august a dus la şiştăvirea boabelor de porumb.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 834.

— Pl.: *şiştăviri.* — Şi: **şistăvíre** s. f. DP.

— V. **şiştăvi.**

ŞIŞTĂVÍT, -Ă adj. (Prin Munt.; despre oameni) Firav, debil, bolnăvicios. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şiştăviţi, -te.* — Şi: **şişcărít, -ă** (UDRESCU, GL.), **şişcăvít, -ă** (id. ib.) adj.

— V. **şiştăvi.**

ŞIŞTEÁLĂ[1] s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) **1.** Tărăgănare, tergiversare. Cf. CABA, SĂL.

2. (În expr.) **Mai pe şişteală** = „mai bine, mai cu socoteală". CL 1960, 100.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞIŞTEÁLĂ[2] s. f. (Prin Olt.) Şiştar[2]. Cf. H XVI 48, ALR II 6 681/886, 6 682/886. ✦ (Regional) Zgîrieci (Grădiştea—Rîmnicu Vîlcea). ALR II 6 675/812.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. şiştar[2], şiştoare[1].

ŞIŞTOÁCĂ s. f. **1.** (Regional) Vale îngustă şi puţin adîncă, în pantă[1], prin care se scurg şuvoaiele[1] după ploaie sau după topirea zăpezii. V. jgheab, văiugă. *Hornurile şi şiştoacele, drumuri ale puhoaielor.* ap. TDRG. *Mă suii pe matca pietroasă a unei şiştoace.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., CL 1959, 134. ✦ Vale mlăştinoasă (Izvorul Alb—Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

2. (Prin sudul Transilv.) Cădere de apă. CHEST. IV 43/175.

3. (Plutărit; prin Maram. şi Bucov.) Poartă principală a stăvilarului prin care ies buştenii şi plutele. Cf. ARVINTE, TERM. 114, 168.

— Pl.: *şiştoace.* — Şi: **şiştóc** (TDRG) subst., **şoştoácă** (ARVINTE, TERM. 114, 168), **şustoácă** (A V 1) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŞIŞTOÁRE[1] s. f. (Regional) Şiştar[2] (Negreni—Slatina). Cf. ALR II 6 681/791, 6 682/791.

— Pl.: ?

— Cf. şiştar[2].

ŞIŞTOÁRE[2] s. f. v. **şitoare.**

ŞIŞTÓC subst. v. **şiştoacă.**

ŞIŞTÓR, -OÁRE subst. **1.** S. m., s. f. (Popular) Fiecare dintre bucăţile de lemn (sau de fier) prinse la capete în tîrcoalele prîsnelului de la moară şi care se angrenează cu măselele **(II 1 a)** roţii. Cf. CIHAC, II, 389. *Prîsnelul este alcătuit din 7 şitori sau şiştori.* DAMÉ, T. 152, cf. BARCIANU, SĂGHINESCU, V. 34, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, I. C. 185. *Valul e alcătuit din 7 şuştori.* PĂCALĂ, M.R. 466, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Măselele angrenează cu şitorii sau şiştorii (de obicei şapte).* LTR[2] XV, 63, cf. DL, DM, H III 246, V 16, 122, X 69, CONV. LIT. XX, 1 018, ŞEZ. VII, 188, GR. S. III, 353, IV, 134, ALR SN I h 163. *Crîngul morii are opt şuştori.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. GLOSAR REG.

2. Subst. (pl.) (Regional; în forma *şuştori*) Fiecare dintre bucăţile de lemn prinse în jurul roţii sau al carului, care pune în mişcare joagărul (Topliţa). Cf. ALR II 6 437 bis/228, 6 456/228.

3. S. f. (Prin Transilv.) Fuscel (la loitră). Cf. DL, DM, ALR SN II h 348.

4. S. f. (Prin sudul Transilv.; în forma *şuştoare*) Spetează (la grapă). Cf. BREBENEL, GR. P., ALR II 5 115/172.

5. S. f. (Prin sudul Transilv.) Fofelniţă (la vîrtelniţă). Cf. BREBENEL, GR. P.

6. Subst. (pl.) (Regional; în forma *şuştori*) Fălcea (la meliţă) (Marpod—Agnita). Cf. COMAN, GL.

7. Subst. (pl.) (Regional) Fiecare dintre chingile de fier orizontale care întăresc uşa unei case (Răşinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 409, 501.

8. Subst. (pl.) (Regional) Fiecare dintre grinzile între care se fixează fereastra. Cf. CHEST. II 116/65, 115.

9. Subst. (pl.) (Regional) Fiecare dintre stîlpii verticali care sprijină streaşina casei (Supuru de Sus—Carei). Cf. CHEST. II 119/380.

10. Subst. (pl.) (Regional) Fiecare dintre bîrnele care mărginesc intrările strungii (Zărneşti). Cf. CHEST. V 50/98.

11. S. m. (Regional) Par[1] ascuţit care se pune în vîrful caselor ţărăneşti. Cf. PAMFILE, I.C. 422, DL, DM.

— Pl.: *şiştori.* — Şi: (regional) **şistór, -oáre** (DDRF, H I 8, II 244), **şitór, -oáre** s. m., s. f., **şiştóli** (ALR SN I h 163/284), **şustóri** (ib. h 163/362) subst. (pl.), **şuştór, -oáre** s.m., s. f., **sistór** (PAMFILE, I.C. 422) s. m., **suştóri** (BREBENEL, GR. P.), **hiştóri** (H XI 350) subst. (pl.).

— Etimologia necunoscută. Cf. ucr. ШЕСТЕРНЯ „roată dinţată", rom. sucitor, şitoare.

ŞIŞUÍ vb. IV v. **şişti.**

ŞIT s. n. v. **şut**[5].

ŞITÁR s. n. v. **şiştar**[1].

ŞÍTĂ s. f. v. **şut**[5].

ŞITĂLÍ vb. IV v. **şeităli.**

ŞITĂU s. n. v. **şaitău**[1].

ŞITĂUÁR s. m. (Prin vestul Transilv.) Persoană care se ocupă cu stroarcerea uleiului din seminţe; proprietar al unei prese de ulei. Cf. ALR II 6 494/316, 334.

— Pl.: *şitău*ari.

— **Şitău** + suf. *-ar.*

ŞITOÁRE s. f. **1.** (Regional, mai ales în Mold.) Cingătoare (ţesută din lînă) folosită mai ales de femei. V. b a t ă, b r ă c i r e, b r î u. Cf. DDRF, SCRIBAN, D., DM 833, H I 103. *Cu betiţe Puchiţele, Cu şistori Roşi cinsăţele.* TEODORESCU, P.P. 380, cf. MARIAN, D. 268, PÎRVESCU, C. 79, L. COSTIN, GR. BĂN. 198, NOVACOVICIU, C.B.I, 20, ALR I 1 869/518, 522, 540, 550, 618, 1 871/518, ALR SN IV MN h 1 172/414. ✦ Ţesătură (sau împletitură) lungă şi îngustă cu care se înfaşă copiii. V. f a ş ă. Cf. DM 833, ALR II/I h 148, LEXIC REG. 64.

2. (Prin Transilv. şi Mold.) Lizieră (la ţesături sau la îmbrăcăminte). *Şişitoare de bată la rochie.* CIHAC, II, 389. *Şitoare de postav.* id. ib., cf. DDRF IV, 70, GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE.

3. (Regional; în forma *şiştoare)* Felie (tăiată dintr-un aliment) (Ţepu—Tecuci). Cf. LEXIC REG. II, 96. *Taie o şîştoare de carne.* ib.

— Pl.: *şitori.* — Şi: **şistoáre, şişitoáre, şiştoáre, şuştoáre** (CADE, L. COSTIN, GR. BĂN. 198), **şutoáre** (H I 103), **ciştoáre** (DDRF) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŞITÓR, -OÁRE s. m., s. f. v. **şiştor.**

ŞIŢ[1] interj. (Prin vestul Transilv. şi Ban.) Strigăt cu care se alungă pisicile. Cf. PRIBEAGUL, P.R. 53, LEXIC REG. II, 42, TEAHA, C.N. 103.

— Onomatopee.

ŞIŢ[2] s. n. v. **jeţ.**

ŞIŢÁR s. m. (Regional) **1.** Meseriaş care face şiţe **(1)**. V. ş i n d r i l a r **(I 1)**. *Şisari sunt 7—10 şi cioplesc pînă la 30 000 şise pe an.* PĂCALĂ, M.R. 313, cf. CADE, NOM. PROF. 34.

2. Meşter care clădeşte case (Leiceşti—Piteşti). Cf. CHEST. II 10/70.

— Pl.: *şiţari.* — Şi: **şisár** s. m.

— **Şiţă**[1] + suf. *-ar.*

ŞÍŢĂ[1] s. f. **1.** (Mai ales în Munt.; adesea cu sens colectiv) Şindrilă **(1)** (lungă). Cf. KLEIN, D. 424. *Un slon pă şase furci şindrilile cu şiţă* (a. 1815). IORGA, S.D. VII, 45, cf. LB, ISER, POLIZU. *La munte toate casele sînt de lemn învelite cu blane sau cu şiţă.* I. IONESCU M. 151, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 389, LM. *O casă de bîrne... învălită cu şiţă* (a. 1877). TDRG. *Copii, adunaţi în cete şi ţinînd în mînă o moriscă cu aripi de şiţă, ... aleargă din casă în casă.* ODOBESCU, S.I, 233, cf. CARAGIALE, O. VI, 273. *Acolo erau... sculuri de in şi de borangic agăţate de şiţele învelitorii.* DELAVRANCEA, T. 27, cf. DDRF, BARCIANU. *Un zăplaz înalt... se-ncheia într-o poartă acoperită cu şiţe.* D. ZAMFIRESCU, V.Ţ. 52. *Casele... albe şi bine aliniate, învelite cu şiţă neagră.* CONV. LIT. XXXVI, 969, cf. ALEXI, W., MUSCEL, 13. *Se bat laţii de-a curmezişul căpriorilor, la mici distanţe unde învălişul e de şindile, şi la distanţe mai mari unde e de şise.* PĂCALĂ, M.R. 406. *Părelii staurului... au deasupra un învăliş de şise.* id. ib. 448, cf. LUNGIANU, CL. 105, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE. *O flacără albăstruie... se ridică pînă la coperişul de şiţe.* REBREANU, R. II, 141. *Sub şiţa învechită îşi înlocmesc lăstunii În primăvară cuiburi.* PILLAT, P. 23, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 123. *Ocoliră apoi pe lîngă o casă... strivită parcă de acoperişul prea larg de şiţă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 133, cf. II, 228, CL 1956, 142, LTR[2]. *Avea un finar... cu acoperiş de şiţă.* PREDA, M. 149, cf. DM, CL 1958, 71, SCL 1966, 469, H II 118, IV 157, IX 90, 466, TEODORESCU, P.P. 469, VICIU, GL. 70 *După ce-a isprăvit mănăstirea, a-nvălit-o cu şiţă.* GRAIUL, I, 103. *Peste caferi sunt bătute laţurile, iar peste acestea şisele (şindilele).* Com. din SĂLIŞTE—SIBIU, cf. com. din SEBEŞ—FĂGĂRAŞ, GR. S.V, 123, ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 68, CHEST. II 234/18, 22, V 8/29, 57, 76, 79, 43/95, 150/6, ALR II/I h 229, A II 1, 6, 7, 8, 12, BALADE, III, 33.

2. (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *şisă)* Fuscel (la războiul de ţesut). Com. din CÎLNIC—SEBEŞ, cf. ALR I 1 294/131, A II 3, 7, 12. ✦ (Regional; în forma *şisă)* Tindeche (la războiul de ţesut) (Loman — Sebeş). Cf. A II 8.

— Pl.: *şiţe.* — Şi: (regional) **şisă** s. f.

— Cf. bg. щ и ц а, scr. š t i c a.

ŞÍŢĂ[2] s. f. (Regional) Numele unei plante, asemănătoare cu rogozul, nedefinită mai îndeaproape. *Stuful, şiţa, pănuşiţa, coada-vulpei trăieşte prin băhnuri şi ape.* ŞEZ. XV, 129.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞIŢUÍ vb. IV. T r a n z. (Mai ales în Munt.; complementul indică clădiri, garduri etc.) A acoperi cu şiţă[1] **(1)**. Cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, TOMESCU, GL. ◇ R e f l. p a s. *Curţile noastre le îngrădirăm, casele să şiţuiră.* DELAVRANCEA, S. 227.

— Prez. ind.: *şiţuiesc* şi *şiţui* (TDRG).

— V. **şiţă**[1].

ŞIŢUÍT, -Ă adj. (Mai ales în Munt.; despre clădiri, garduri etc.) Cu acoperiş de şiţă[1] **(1)**. Cf. DL, DM.

— Pl.: *şiţuiţi, -te.*

— V. **şiţui.**

ŞIU s. n. v. **şuvoi**[1].

ŞIUÍ[1] vb. IV. I n t r a n z. (Prin Munt.; despre oameni) A şuiera printre dinţi. Cf. ALR II/I MN 9, 6 865/899. ◇ F i g. *Cît malu m-aş face... dă mi-ar şiui pă la urechie vestea că... s-au otărît bucuroşi să facă-ndreptare relilor.* JIPESCU, O. 21.

— Pronunţat: *şi-u-.* — Prez. ind.: *şiui.*

— Formaţie onomatopeică.

ŞIUÍ[2] vb. IV v. **şioi**[2].

ŞIUŞÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A fluiera (Mehadia—Orşova). L. COSTIN, GR. BĂN. 193.

— Pronunţat: *şi-u-.* — Prez. ind.: ?

— Formaţie onomatopeică.

ŞIUTEMÍN s. n. (Maghiarism regional) Prăjitură (Voivozi—Carei). Cf. ALR SN IV h 1 081/325.

— Pl.: *şiuteminuri.*

— Din magh. **sütemény.**

ŞIUVIÉN subst. (Maghiarism regional) Leaţ (Mihăileni—Miercurea Ciuc). Cf. ALR II/I h 268/574. ◇ (Cu sens colectiv) *Gard de şiuvien.* ib.

— Pl.: ?

— Din magh. **sövény** „gard de mărăcini; gard împletit din nuiele".

ŞIVÁ vb. I v. **şiba**[2].

ŞIVERÁ vb. I v. **şuiera.**

ŞÍVERE s. f. (pl.) (Regional) Aşchii (Cîlnic—Sebeş). A II 12.

— Şi: **şúvere** s. f. (pl.) A II 12.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş î b r ă.

ŞIVÍŢĂ s. f. v. **şuviţă.**

ŞIVÓI[1] s. n. v. **şuvoi**[1].

ŞIVÓI[2] subst. v. **şiboi.**

ŞIVOÍ[3] vb. IV v. **şuvoi**[2].

ŞÍBRĂ s. f. v. **şibă.**

ŞÎC s. m. v. **şip[3]**.

ŞÎCĂTĂR s. n. v. **şicator**.

ŞÎFÓND s. n. v. **şifon[1]**.

ŞÎFÓNT s. n. v. **şifon[1]**.

ŞÎGHÍE s. f. v. **şirghie**.

ŞÎGNÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A şopti **(1)** (Vînători — Sighişoara). ALR II/I MN 11, 6 880/157.

— Prez. ind.: *şîgnesc*.

— Probabil formaţie onomatopeică.

ŞÎIÓS, -OÁSĂ adj. v. **şuios**.

ŞÎITĂU s. n. v. **şaitău[1]**.

ŞÎITÚRĂ s. f. v. **şuietură[1]**.

ŞÎLÉP s. n. v. **şlep[1]**.

ŞÎLT s. n. v. **şild**.

ŞÎMÉDRU s. n. v. **şimledăr**.

ŞÎMÓC s. m. v. **şomic**.

ŞÎNDURĂ s. f. (Regional) Şnur **(1)** (la pălărie) (Groşi — Baia Mare). ALR II 3 277/349.

— Pl.: *şînduri*.

— Cf. şinură.

ŞINGĂVÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre cai) A şchiopăta **(1 1)** (Mogoş — Abrud). Cf. ALR I 114/100.

— Prez. ind.: *şîngăvesc*.

— Etimologia necunoscută.

ŞÎPUT s. n. v. **şipot**.

ŞÎRÁN s. m. v. **şaran**.

ŞÎRÉD, -EÁDĂ adj. v. **şiret[3]**.

ŞÎRÎCLÍC s. n. v. **şiretlic**.

ŞÎRÎP s. n. v. **şurub**.

ŞÎRLIŢĂ s. f. (Regional) Bucată de gheaţă pe care copiii o folosesc în loc de patine[2] (Birchiş — Lipova). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. şurlui.

ŞÎROÁG s. n. v. **şirag**.

ŞÎRPOÁIE s. f. v. **şerpoaie**.

ŞÎRÚB s. n. v. **şurub**.

ŞÎRUBÉLNIŢĂ s. f. v. **şurubelniţă**.

ŞÎRÚF s. n. v. **şurub**.

ŞÎŞÁ s. f. v. **şosea**.

ŞÎŞĂÍ vb. IV v. **şişti**.

ŞÎŞÎÍ vb. IV. **1.** Intranz. (Despre frunzele mişcate de vînt, despre ape etc.) A produce un zgomot slab (şi continuu); a şuşui[2] **(1)**, a şoşoi[2] **(1)**. V. foşni, fîşîi, şopoti **(2)**, şuşoti **(1)**, murmura, susura. *Se pornise vîntul prin cireş şi floarea A-nceput să ningă şişăind domol*. COŞBUC, P.I, 250, cf. DL, DM, L. COSTIN, GR. BĂN. 193.

2. Tranz. (Complementul indică copii mici) A linişti sau a adormi prin repetarea prelungită şi monotonă a sunetului „ş"; a şuşui[2] **(2)**. *Nasul, care ţine copilul în braţe, ... să nu-l şişic (şişiască) dacă plînge*. ap. MARIAN, NA. 180. *Venea şi ca cu un copil mic în braţe către joc şi, cum venea, îl tot clătina pe braţe şişeindu-l*. TURCU, E. 79. *Plîngea de nu ştiai ce să te mai faci cu el: îl plimbai, îl şişiai*. CONV. LIT. XXXVI, 561, cf. TDRG, PAMFILE, A.R. 258, DL, DM, RĂDULESCU-CODIN, L. 130. *Şişîie-l niţel, că numaidecît adoarme!* UDRESCU, GL.

3. Intranz. (Despre oameni) A şuiera printre dinţi. Cf. ALR II/I MN 9, 6 865/36, 157, 228, 334, 353.

4. Intranz. (Despre şerpi) A şuiera **(3)**. ALR SN III h 737/219.

— Prez. ind.: *şîşîi* şi *şîşîiesc*. — Şi: **şişăí**, (regional) **şişăi** (ALR II/I MN 9, 6 865/36, 157, 228, ALR SN III h 737/219), **şişeí**, **şişií**, **şişuí** (MARIAN, NA. 180, RĂDULESCU-CODIN, L. 130) vb. IV.

— Formaţie onomatopeică.

ŞÎŞÎIÁLĂ s. f. Şîşîit **(2)**. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şîşîieli*.

— **Şîşîi** + suf. *-eală*.

ŞÎŞÎÍT s. n. Faptul de a şîşîi.

1. Zgomot slab (şi continuu) produs de mişcarea frunzelor bătute de vînt, de curgerea liniştită a apei etc.; şoşoit **(1)**, şuşuit[1] **(1)**. V. fîşîit, foşnet, murmur **(1)**, şopot[1] **(2)**. *Fluturii albi ce zăpadă tot mereu se cerneau de sus şi se strecurau lin într-un şişăit prelung*. L. COSTIN, GR. BĂN. 193.

2. Sunet produs prin pronunţarea prelungită şi repetată a lui „ş", pentru a linişti sau a adormi un copil mic; şîşîială, şuşuit[1] **(2)**. *Cîte un copil de ţîţă scînceşte. Şi în liniştea mare ce domneşte, se aude şîşîitul mamei ce vrea să-l potolească*. SANDU-ALDEA, A. M. 195, cf. DL, DM. *Acuma lasă şîşîitul, nu vezi c-a adormit?* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şîşîituri*. — Şi: **şişăít** s. n.

— V. **şişîi**.

ŞÎŞTÁLCĂ s. f. (Ihț.; prin sud-vestul Mold.) Mreană **(2)** (*Barbus meridionalis petenyi*). Cf. BĂCESCU, P. 54, 126, ALR I 1 746/592.

— Pl.: *şîştălci*. — Şi: **ştálcă** s. f. BĂCESCU, P. 126.

— Etimologia necunoscută.

ŞÎŞTINĂ s. f. v. **şestină[1]**.

ŞÎŞTÓLI subst. (pl.) v. **şiştor**.

ŞÎTĂU s. n. v. **şutău[2]**.

ŞÎTIŢĂ s. f. (Regional) Vas de bucătărie nedefinit mai îndeaproape (Orlat — Sibiu). Cf. H XVII 240.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. magh. süt „a coace; a frige".

ŞÎZÎTOÁRE s. f. v. **şezător**.

ŞLACÁMER s. n. (Regional) Ciocan de spart piatră (Secu — Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schlaghammer**.

ŞLACTRÁFU s. m. art. (Prin Bucov.) Unul dintre numele dracului. Cf. LEXIC REG. 118.

— Cf. expr. germ. [der] Schlag [soll ihn] treffen.

ŞLAFIANC s. n. (Prin Ban.) Cămaşă de noapte. Cf. JAHRESBER. III, 327, X, 208.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Din germ. **Schlafjacke**.

ŞLAG[1] s. n. **I.** (Prin Ban., Transilv., Maram. şi Bucov.) Apoplexie. Cf. ANON. CAR., ARH. OLT. III, 384, ALR I/I h 128, LEXIC REG. II, 84. ✦ (Regional; în forma *şlog*) Paralizie (Fibiş — Lipova). LEXIC REG. 120.

II. (Prin vestul Transilv. şi Maram.; în forma *şloag*) Galerie transversală, care uneşte două galerii princi-

pale într-o mină. Cf. CL 1957, 198, 200, PAŞCA, GL., LEXIC REG. 22.

III. 1. (Prin Ban., Transilv., Maram. şi Bucov.) Parchet **(II)**. Cf. JAHRESBER. X, 208, CHEST. IV 30/22, 113, 106/49, 70, 107/387, ALR I 956/63, 65, 217, 378, ALR II/386, ALR SN II h 611, ARVINTE, TERM. 168, LEXIC REG. 109. *Anul ăsta o s-o ducem cam greu cu lemnele, că-i cam mic şlagul care s-a dat.* MAT. DIALECT. I, 288, cf. GLOSAR REG.

2. (Regional; în forma *şlog)* Desiş (Pecica—Arad). ALR SN II h 586/53.

— Pl.: *şlaguri.* — Şi: **şleag** (CHEST. IV 107/387, ALR II/386, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.), **şleah** (ALR I/I h 128/381), **şleau** (CHEST. IV 30/22, 113), **şlog** (ANON. CAR., ARH. OLT. III, 384, CHEST. IV 106/49, ALR I/I h 128, ALR SN II h 586/53, h 611/53, LEXIC REG. 84, 120), **şloag** (CL 1957, 198, 200, PAŞCA, GL., LEXIC REG. 22; pl. *şloage* LEXIC REG. 22), **şloc** (ALR I 956/63; pl. *şloace* ib.), **şlof** (CHEST. IV 106/70, ALR SN II h 611/64), **şclof** (ALR I 956/65), **slog** (ARH. OLT. III, 384), **işlóc** (ALR SN II h 611/76; pl. *işloace* ib.), **oşlág** (ib. h 611/2), **hoşleág** (ib. h 611/386) s. n.

— Din germ. **Schlag** (dial. *šlox, šlāx).*

ŞLAG[2] s. n. (Prin Transilv.) Cintar. Cf. ALR I 1 599/223, ALR II 4 278/250.

— Pl.: *şlaguri.*

— Etimologia necunoscută.

ŞLAG[3] s. n. v. **şloag[1].**

ŞLĂGĂR s. n. Melodie care se bucură la un moment dat de o mare popularitate; arie la modă[1]. *„Şlagărul" ultimei reviste de la Cărăbuş... făcea ravagii în Bucureşti.* C. PETRESCU, O. P. I, 111, cf. CV 1949, nr. 7, 13. *Cunoscutul trio Băluţă lansa un nou şlagăr.* STANCU, R. A. II, 246, cf. M 1960, nr. 1, 7. *Tendinţa unor compozitori de a imita ceea ce e străin, sub motiv că astfel muzica lor poate deveni mai repede şlagăr,... trebuie combătută.* ib. 1965, nr. 1, 5. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Au menţinut popularitatea aceslui gen, recurgînd la... melodii-şlagăr.* GL 1959, nr. 265, 7/2. ✦ Fig. Expresie stereotipă, clişeu; slogan. Cf. CONTEMP. 1949, nr. 159, 1/1, L 1961, nr. 80, 11/1.

— Pl.: *şlagăre.*

— Din germ. **Schlager.**

ŞLAH[1] s. m. v. **şleau[1].**

ŞLAH[2] s. n. v. **şleau[2].**

ŞLÁHTĂ s. f. v. **şleahtă.**

ŞLÁICĂ s. f. (Regional) Pantof grosolan (Ghilad—Timişoara). Cf. ALR II 6 511/36, 6 513/36.

— Pl.: *şlaiche.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Schlarfe.

ŞLÁIDĂR s. n. **1.** (Prin Ban.) Praştie. Cf. ALR I 1 697/24, 28.

2. (Prin Maram., Bucov. şi nordul Mold.) Construcţie din buşteni care împiedică plutele să se izbească de mal[1]. Cf. ARVINTE, TERM. 168. *Şlaidărul şuiază pluta.* id. ib. 41. ✦ (Regional) Întăritură făcută la ţărmul unui rîu pentru ca apa să nu-l surpe (Borşa—Vişeu de Sus). Cf. CHEST. IV 41/362/1.

— Pl.: *şlaidăre.*

— Din germ. **Schleuder.**

ŞLÁIER s. n. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Văl de mireasă. *Mireasa se îmbracă în hainele ei obicinuite la sărbători, cu deosebire numai că-şi aşează pe cap voalul de mireasă numit „şlaier".* PRIBEAGUL-P. R. 138, cf. CAMILAR, C. 45, FD III, 185. *Şi-a rupt coro, niţa de mireasă şi slaierul de pe cap.* LĂNCRĂNJAN, C, I, 288, cf. VAIDA, CABA, SĂL., com. din RĂHĂU—SEBEŞ, ARH. FOLK. III, 155, ALR II/I h 160, L. ROM. 1959, nr. 6, 51, MAT. DIALECT. I, 193, 268, 288, GLOSAR REG.

2. (Regional) Pînză care se pune pe faţa mortului (Sibiu). Cf. ALR I/II h 296/125.

— Pl.: *şlaiere* şi (m.) *şlaieri* (ALR II/I h 160). — Şi: **şcláier** (com. din RĂHĂU—SEBEŞ), **slăier** s. n.

— Din germ. **Schleier,** magh. **slájer.**

ŞLAIF[1] s. n. **1.** (Prin Bucov. şi Maram.) Sanie mică. Cf. ARVINTE, TERM. 86, GLOSAR REG.

2. (Regional) Sanie pentru transportat buşteni (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 168.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schleife.**

ŞLAIF[2] s. n. (Prin Bucov. şi nordul Mold.) Frînă la căruţă. Cf. GLOSAR REG., LEXIC REG. II, 124. ✦ (Regional) Manivela frînei sau a piedicii, la car (Piraie—Fălticeni). GLOSAR REG.

— Pl.: *şlaifuri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. şlaif[1].

ŞLÁIFĂR s. m. (Ban., Transilv. şi Bucov.) Tocilar. Cf. JAHRESBER. III, 327, X, 208, FD III, 185, L. ROM. 1962, 92, ALR SN II h 509.

— Pl.: *şlaifări.* — Şi: **şloáfăr** s. m. ALR SN II h 509/250.

— Din germ. **Schleifer.**

ŞLAIS[1] s. n. **1.** (Bucov.; în forma *şlaiţ)* Canal prin care ies plutele din hait. Cf. ARVINTE, TERM. 168. *Haitul are mai multe şlaifuri: şlaiţul porţilor sau şlaiţul principal; şlaiţul de la şurub sau şlaiţul şurubului.* id. ib. ✦ (Regional) Stăvilar prin care se reglează debitul apei din canalul morii (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR SN I h 152/219.

2. (Regional; la pl.) Întăritură făcută la ţărmul unui rîu pentru ca apa să nu-l surpe (Cîrţa—Victoria). Cf. CHEST. IV 41/170a.

— Pl.: *şlaisuri.* — Şi: **şlaiţ, jlaiţ** (ARVINTE, TERM. 168) s. n.

— Din germ. **Schleuse.**

ŞLAIS[2] s. n. (Regional) Gheţuş pe care se dau copiii iarna (Nucet). Cf. TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: ?

— Cf. germ. schleissen „a se da pe gheaţă".

ŞLAIŢ s. n. v. **şlais[1].**

ŞLAIZIN subst. (Rar) Instrument de fier cu care tinichigiul sprijină cantul tablei pe acoperiş, cînd îl bate cu ciocanul de lemn. Cf. SĂGHINESCU, v. 69.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **şilaizin** (accentul necunoscut) subst. SĂGHINESCU, v. 69.

— Din germ. **Schlageisen** „bătător, ciocan de cioplit".

ŞLAM subst. (Tehn.) Amestec de apă cu particule fine de substanţe minerale în suspensie, rezultat la prepararea mecanică pe cale umedă a minereurilor sau a cărbunilor; (învechit, rar) şlic[1] **(2).** *Din unele fabricaţii rezultă diverse ricştande (germ. Rückstand) sub formă de băgău sau şlam.* CV 1951, nr. 3, 41, cf. LTR[2], DP, L. ROM. 1968, 408.

— Din germ. **Schlamm.**

ŞLÁMPĂT, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (Familiar; despre oameni, mai ales despre femei; şi substantivat, f.) (Persoană) care are o ţinută neglijentă, dezordonată, lălîie. *Nu-mi venea să cred că şlampăta lăiaţă de adineori era aceeaşi cu pupuica spilcuită.* M. I. CARAGIALE, C. 136, cf. DR. IV, 849. *Ne-a deschis o femeie voinică, şatenă, osoasă, şleampătă.* STANCU, R. A. IV, 357, cf. GRAUR, E. 151, COMAN, GL., LEXIC REG. 64. ◇ (Despre

mers) *Toboşarul părea un băiat de vreo 14 ani, slăbănog, pestruiat, cu urechile clăpăuge şi cu mersul şleampăt.* CONTEMP. 1948, nr. 107, 6/1.

2. S. f. (Regional; în forma *şloampătă*) Epitet peiorativ pentru o femeie proastă şi leneşă (Mărăşeni—Vaslui). Cf. LEXIC REG. 64.

— Pl.: *şlampeţi, -te.* — Şi: **şleámpăt, -ă** adj., (regional) **şloámpătă** (LEXIC REG. 64) s. f.

— Din germ. (din Austria) **schlampet.** Cf. DR. IV, 1568.

ŞLÁMURI s. n. pl. v. **şleamuri.**

ŞLÁNGĂ s. f. (Tehn.) Serpentină (la alambic). Cf. CV 1951, nr. 3, 41. *Aburii sînt trecuţi pentru supraîncălzire într-o ibăriţă (germ. Überhitzer) şi... trec prin şlangă.* ib.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schlange.**

ŞLAP s. m. **1.** (Ban. şi prin nordul Olt.) Papuc de casă (JAHRESBER. X, 208, VICIU, GL., L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALR SN IV h 1 196, LEXIC REG. 119, II, 42) cu talpă de lemn (LEXIC REG. 86).

2. Încălţăminte uşoară, de obicei cu talpa dreaptă, fără toc şi cu feţele alcătuite din una sau mai multe bentiţe de piele, material plastic etc., folosită mai ales la plajă.

— Pl.: *şlapi.* — Şi: (regional) **şlápă** (JAHRESBER. X, 208, VICIU, GL.; pl. *şlăpi* JAHRESBER. X, 208, VICIU, GL.) s. f., **jlap** (ALR SN IV h 1 196/47) s. m.

— Din germ. **Schlappe.**

ŞLAPAC s. m. (Regional) Golan, haimana. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şlapaci.*

— Din ucr. **шлапак.**

ŞLÁPĂ[1] s. f. v. **şlap.**

ŞLÁPĂ[2] s. f. v. **şleapă.**

ŞLARF s. m. (Ban. şi prin sud-vestul Transilv.) Papuc[1] de casă. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALR SN IV h 1 196.

— Pl.: *şlarfi.* — Şi: **ştlárfă** s. f. ALR SN IV h 1 196/64.

— Din germ. **Schlarfe.**

ŞLAU s. n. v. **şleau**[2].

ŞLAUF subst. (Regional) Furtun de tras vinul (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 161/365.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schlauch.**

ŞLĂDÚN s. m. v. **slădun.**

ŞLĂIFĂRÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A ascuţi la tocilă (Glimboca—Caransebeş). Cf. ALR SN II h 510/27, FD III, 186.

— Prez. ind.: *şlăifăresc.*

— V. **şlaifăr.**

ŞLĂITÁF s. n. (Ban. şi prin Transilv.) Portmoneu. *Adă-mi şlăitafărul ca să-mi cumpăr duhan.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186, cf. ALR I 1 596/1, 5, 18, 217, L. ROM. 1959, nr. 6, 52.

— Pl.: *şlăitafuri.* — Şi: **şlăitáfăn** (ALR I 1 596/217), **şlăitáfăr, şăitáf** (L. COSTIN, GR. BĂN. 191, ALR I 1 596/1), **şăitof** (accentul necunoscut, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186), **şăitorof** (accentul necunoscut, id. ib.), **şăitráf** (ALR I 1 596/5), **şărăitáf** (L. COSTIN, GR. BĂN. 191, ALR I 1 596/18) s. n.

— Din germ. **Schreibtafel** „notes".

ŞLĂITÁFĂN s. n. v. **şlăitaf.**

ŞLĂITÁFĂR s. n. v. **şlăitaf.**

ŞLEÁBURI subst. pl. (Regional) Clădiri anexe într-o gospodărie (Şieu Măgheruş—Bistriţa). Cf. CHEST. II 390/268, 391/268.

— Cf. hleab, hleamp.

ŞLEAC[1] s. n. v. **şleau**[2].

ŞLEAC[2] s. n. v. **şleau**[3].

ŞLEÁCNĂ s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Zgură. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 069, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, LTR[2], L. COSTIN, GR. BĂN. 194.

— Şi: **şleáncă** s. f. BARCIANU, ALEXI, W., CADE.

— Cf. germ. Schlacke, scr. šljaka.

ŞLEÁCTĂ s. f. v. **şleahtă.**

ŞLEAF[1] s. n. v. **şleau**[2].

ŞLEAF[2] s. n. v. **şleau**[3].

ŞLEAF[3] s. n. v. **şleau**[5].

ŞLEAG s. n. v. **şlag**[1].

ŞLEAH[1] s. n. v. **şlag**[1].

ŞLEAH[2] s. n. v. **şleau**[2].

ŞLEAH[3] s. n. v. **şleau**[3].

ŞLEÁHTĂ s. f. **1.** Nume dat, în trecut, nobilimii poloneze mici şi mijlocii; corp de armată alcătuit din nobili polonezi. *Nemeşii carei le zic şleahtă nu aşa de crai ascultă, cum de lege.* URECHE, L. 112. *I-au poruncit să pornească şleahtă din Podolia într-agiutori.* M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Fost-au cu Jicmont crai multă şleahtă leşască.* N. COSTIN, L. 191. *Aşi jderea şi mazilimea, şlahta, şi ei au rădicat cap pre un boier,* NECULCE, L. 289. *Multă neunire s-au făcut între boierii leşăşti şi între oaste şi între toată şleahta.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 324. *Şleacta cea neînfrînată a polonilor să o înfrîngă.* ŞINCAI, HR. II, 94/30. *Pre lîngă una sută mii de nobili (şlahtă), el îşi mai sporise armia cu 50 000 veterani.* ASACHI, S. L. II, 23. *În sfîrşit venea duiumul oastei; trăsuri, bagaje, pedestraşi, şleahtă pospolită, amestecaţi, în neregulă.* NEGRUZZI, S. I, 167, cf. CIHAC, II, 390, DDRF, JAHRESBER. II, 210, TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Oricît de împuţinată i-ar fi astăzi averea, pan Leon Zaveţchi e omul şleahtei.* SADOVEANU, O. XVIII, 250, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. ◆ P. ext. (Învechit, rar) Nobilime (stabilită în Polonia). *Au scos craiul şleahta rusească... de la Premişlea.* SIMION DASC., LET. 33. *Au pierit 2 fraţi şleahtici... amîndoi podoaba şleahtei ruseşti.* M. COSTIN, ap. GÎDEI. ◆ (Învechit, rar) Noblеţe **(2).** *Mulţi se nevotesc, unii şi cu plată, să-şi facă nume de şleahtă pentru cinstea şi slava aceştii lumi.* DOSOFTEI, PS. 293/21.

2. (Peiorativ) Ceată, adunătură, gloată; clică, bandă, gaşcă. Cf. CIHAC, II, 390, DDRF, JAHRESBER. II, 210, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41. *Aceştia erau... cea mai obraznică şleahtă ce se poate închipui.* N. A. BOGDAN, C. M. 54, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ba uite o şleahtă chiar din Spineni, care e la o distanţă bună.* IOVESCU, N. 151. *În parterul acela... se perindă azi toată şleahta pungaşilor bucureşteni.* C. GANE, TR. V. 452. *Întreaga-i înfăţişare de om mărunt, nervos, îmbrăcat după ultimul jurnal, contrastau... cu toată şleahta de boemi care se adunau la şfarturi în cafenelele bucureştene.* SADOVEANU, O. XIX, 105, cf. SCRIBAN, D. *Eram numiţi o şleahtă, tîlhari şi negustori, Ieşiţi de sub tejghele, călăi şi lipitori.* ARGHEZI, VERS. 479. *Ar pleca de la putere o şleahtă de frontişti şi regele ar aduce în locul lor altă şleahtă de frontişti.* STANCU, R. A. IV, 377. *Am biruit şleahta conservatoare.* GALAN, Z. R. 359. *Avem aici... o şleahtă de negustori de ştiri.* V. ROM. mai 1963, 146. *O şleapcă de tîlhari s-a ascuns în pădurile Cotmenii.* UDRESCU, GL.

3. (Regional) Ceată de lăutari (Nemţişor—Tîrgu Neamţ). I. CR. III, 219.

4. (Regional; glumeţ) Totalitatea persoanelor care locuiesc în aceeaşi casă (Chetreşti—Vaslui). CHEST. II 47/174.

— Pl.: **(2, 3)** *şlehte*. — Şi: (învechit) **şleáctă, şláhtă,** (regional) **şleápcă** (pl. şi *şlepci* UDRESCU, GL.) s. f.

— Din pol. **szlachta.** Cf. ucr. ШЛЯХТА.

ŞLEÁHTIC s. m. Persoană care făcea parte din şleahtă **(1)**; (învechit, rar) şlehtac. *Pre un şleahtici l-au dătunat supt cort.* URECHE, L. 103, cf. 113, M. COSTIN, ap. GÎDEI, N. COSTIN, LET. I A, 18/26. *Au scris către capetele obuzului şi către toţi şleahticii, adecă mazilii.* NECULCE, LET. II, 392/17. *Luînd de acolo oameni, fie nemeşi sau proşti, şleahtici ori mojici... îi înjugau şi arau lanuri.* NEGRUZZI, S. I, 246, cf. CIHAC, II, 390, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XXVI — XXIX, 41, ŞĂINEANU, D.U., CADE. *Mulţi şleahtici semeţi ai leşilor au rostit asemenea vorbe.* SADOVEANU, O. XI, 297, cf. SCRIBAN, D. *Aceşti şleahtici poloni îmi stau în coastă şi mă necăjesc foarte mult.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 15/2. ✦ P. ext. (Învechit, rar) Nobil **(1)**. *Să fie... în volniciia Italiei spani, adecă şleahtici.* M. COSTIN, O. 259, cf. DOSOFTEI, V. S. decembrie 226ᵛ/6.

— Accentuat şi: (învechit, rar) *şleahtíc.* CIHAC, II, 390, ALEXI, W. — Pl.: *şleahtici.* — Şi: (învechit) **şleáhtici** (accentuat şi *şleahtíci* BARCIANU) s. m.

— Din pol. **szlachcic.** Cf. ucr. ШЛЯХТИЧ.

ŞLEÁHTICI s. m. v. **şleahtic.**

ŞLEÁMPĂT, -Ă adj. v. **şlampăt.**

ŞLEÁMURI s. n. pl. (Prin Transilv.) Aşchii, surcele; scurtături. *Se vede că a ploiat mult la munte, că aduce apa multe şleamuri.* VICIU, GL., cf. LEXIC REG. II, 102, L. ROM. 1973, 47, 49.

— Şi: **şlámuri** s. n. pl. L. ROM. 1973, 47, 49.

— Etimologia necunoscută. Cf. scr. šljam „gunoi", germ. schlemmen „(despre ape) a căra, a aduce, a depune".

ŞLEAN s. n. (Regional) **1.** Rînd de butuci la vie (Bucova—Haţeg). Cf. H XVIII 40.

2. Rînd de zarzavaturi în grădină (Bistriţa—Turnu Severin). *Să uzi şleaul cum se cade: du apa pînă la capăt şi apoi rupe-o l-alălalt.* SUFL. OLT. I, 24, cf. LEXIC REG. 50.

— Pl.: *şleanuri.* — Şi: **şleau** s. n.

— Cf. şleau².

ŞLEÁNCĂ s. f. v. **şleacnă.**

ŞLEAP s. m. (Prin nordul Munt.) Om prost. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: *şlepi.*

— Etimologia necunoscută.

ŞLEÁPĂ s. f. (Învechit, în Mold. şi Munt.) Tricorn. *Îşi trînteşte în cap o şleapă cu pene, îşi pune spanga la brîu şi o pleacă să facă vizită oficială.* GHICA, S. XI. *Eu am scos şarfa şi şleapa (tricorn), luînd o şapcă a colonelului.* LĂCUSTEANU, A. 95. *Cioclii... îşi duceau la subţioară şlapele.* MACEDONSKI, O. III, 98, cf. TDRG 1 439, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, CADE 1 252, SCRIBAN, D. 1 282.

— Pl.: *şlepe.* — Şi: **şlápă** s. f.

— Din rus. **шляпа.**

ŞLEÁPĂIŢĂ s. f. v. **şlepoiţă.**

ŞLEÁPCĂ¹ s. f. (Învechit şi regional) Tricorn; şapcă **(2)**. Cf. SCL 1958, 240. *Iaca ghizdanul, cucoane, şleapca cea nouă şi cravaşa.* ALECSANDRI, T. 1381, cf. 1781, CIHAC, II, 390, DDRF, BARCIANU. [Birjarul] *şi-a pus şleapcă leşească în cap, rochie pe trup, dar îl dau de gol mustăţile.* D. ZAMFIRESCU, R. 36, cf. ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, UDRESCU, GL.

— Pl.: *şlepci* şi *şlepce.*

— Din rus. **шляпка.**

ŞLEÁPCĂ² s. f. v. **şleahtă.**

ŞLEÁPOIŢĂ s. f. v. **şlepoiţă.**

ŞLEÁPOVIŢĂ s. f. v. **şlepoiţă.**

ŞLEAU¹ s. m. **1.** (În dicţionarele din trecut) Ulm *(Ulmus carpinifolia).* Cf. CIHAC, II, 528, GHEŢIE, R. M., BARCIANU.

2. (Rar) „Un fel de copac bun de foc (porumbar ori un fel de stejar)". SCRIBAN, D.

— Pl.: *şlei.* — Şi: **şleu** (CIHAC, II, 528), **şlah** (GHEŢIE, R. M.) s. m.

— Cf. germ. Schleh e „porumbar".

ŞLEAU² s. n. **I. 1.** (Învechit şi regional) Drum bătătorit, neamenajat (de mare circulaţie); p. ext. (învechit, în Mold.) itinerar, traseu. *Au intrat tătarii acmu în Ţara Leşască pe şleahul negru* (a. 1635—1645). IORGA, D. B. I, 53. *Perşii tot şleahul cel dintăi au ţinut.* HERODOT (1645), 253. *Împăraţii turceşti şi vezirii lor, pe unde merg cu oşti, fac movile în şleavul oştilor.* M. COSTIN, LET. I, 22/32. *Au văzut vro 40 de turci pe şlah viind de la Cameniţă.* NECULCE, L. 107. *Acel cîmpu este şlevul tătarîlor, cînd pradă de la Crîm.* id. ib. 256. *Era şleahul oştilor lui.* CANTEMIR, HR. 285. *Nemic n-au mai stătut turcii, ce îndată au fugit pre şleavul lor.* MUSTE, în MAG. IST. III, 84/8. *Am măsurat satul Dumeştii pe deal pe deasupra Prutului pe şleahul Hotinului* (a. 1757). URICARIUL, XX, 143. *Am pus piatră hotar... a treia măsură peste şleahul cel mare* (a. 1779). ib. 352, cf. POLIZU. *La barieră se isprăvise caldarîmul şi o luam pe şleau cu roatele în noroi pînă la bucea.* GHICA, S. 241, cf. PETRI, V., CIHAC, II, 389. *Movila Armeanului... lîngă şleahul Ştefăneşti.* ODOBESCU, S. II, 177. *Cum ieşim în şleah, părerea noastră de bine: întîlnim cîţiva oameni cu nişte cară.* CREANGĂ, A. 126. *Casa babei era lîngă şleah.* F (1891), 422, cf. DDRF, SĂM. I, 37. *Ei se coborîră Şi merseră pe-un neted şleau.* MURNU, O. 162. *Trecéau în tropotul cel mare al cailor pe şleahul din stînga.* CONV. LIT. XLIV₂, 72, cf. TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, ŞĂINEANU, D.U., CADE. *Prietenii au zis să ieşim la şleah, în drumul cu soare şi cu praf al satului.* I. BOTEZ, B. I, 22. *Drumu-i umblat? — E umblat, că-i şleah.* SADOVEANU, O. VII, 357, cf. SCRIBAN, D. *Au făcut-o iar la stînga,... pe un şleau cu făgaşuri de roţi răsfrînte ca opturi lungi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 587. *Trecéau căruţele cu seminţe, greoaie, bălăcind în şleaul mocirlit.* V. ROM. august 1954, 117. *Intră în sat, străbătu şleahul, coti spre Poiană.* CAMILAR, N. II, 81. *Drumuri croite nu erau. Un şleau doar, pe pămînt negru.* GL 1961, nr. 357, 5/4. *De cum vine sara mare, Dezbat coasa de brăţare, Ca să ies la şleahu mare Unde trec boieri călare.* ŞEZ. I, 140, cf. III, 89, CARDAŞ, C. P. 189. *Şi-apoi ies în şleaul mare, Să iau boieri la călare.* PAMFILE, C. Ţ. 265, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, IORDAN, L. M. 199. *Ei mergea pe şleah la deal, Pîn-ajungea la hotar.* ŞEZ. XX, 8, cf. A V 15, VI 3, 26. *Carul din şleah cînd s-abate, îndată se sfărîmă.* ZANNE, P. V, 123. ◇ Expr. (Învechit, rar) **A ţine şleahul** (cuiva) = a pîndi venirea cuiva spre a-l opri, a-l ataca etc. *Au dat peste nişte căzaci, ce ţinea şleahul turcilor, din nişte stînci de piatră.* MUSTE, LET. III, 21/19. (Prin Mold.) **A da** (pe cineva) **pe şleau** = a aduce (pe cineva) pe calea cea bună, v. cale. Cf. JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41. ✦ (Prin Mold. şi Bucov.; în forma *şleah*) Şosea **(II)**. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, cf. IORDAN, L. M. 199, ALB I 801/508, 540.

2. (Regional, mai ales în Munt.) Făgaş lăsat (pe drum) de roţile unui vehicul. Cf. POLIZU, PETRI, V., GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CHIRIŢESCU, GR.

254, CADE, VÎRCOL, v. 100. *Fiind nămol prea mult şi gros pe drum, decît să mergi pe de lături, mai bine o iei pe şleau, pe mijlocul drumului, pe urmele de car.* ARH. OLT. XXI, 275, cf. ALR I 814/790, 887, 896, 898, 900, 926, 940, ALR SN III h 865, A III 1, UDRESCU, GL. ◇ Expr. (Prin Transilv.) **A merge pe şleau** = a reuşi; a avea spor. Cf. BARCIANU. (Adverbial; prin Ban.) **A merge şleau** = a se desfăşura în mod curgător. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186. *Merge povestea şleau.* id. ib. ✦ (Regional) Jgheab prin care se scurge mustul din teasc (Sălcioara—Bucureşti). ALR II 6 138/928. ✦ (Rar) Curs (al unei ape). Cf. POLIZU. *De-aici ţinem spre răsărit şleaul apei şi ieşim, pe la Dărmăneşti, în mîndra şi bogata vale a Troluşului.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 154, cf. DL, DM. ◇ Fig. *Dar daţi-mi pace! — îşi urmă şleaul vorbei ţăranul creţ.* IOVESCU, N. 154.

3. (Familiar; în loc. adv.) **Pe şleau** = (pe lîngă verbe de declaraţie sau pe lîngă verbul „a scrie") de-a dreptul, fără înconjur. Cf. VALIAN, V. 166. *Ia! să vorbim pe şleau!* I. VĂCĂRESCUL, P. 355/21, cf. POLIZU. *Altul, ce scrie pe şleau ca preotul de la sat, Zice că e deslușit, se crede simplu.* ALEXANDRESCU, O. I, 171. *Vreau, La toate cîte doreşte, să-i pot răspunde pe şleau.* HASDEU, R. V. 85, cf. BARONZI, L. 39. *Îţi spun curat, pe şleah, că-mi eşti drăguţă.* ALECSANDRI, T. 706, cf. CIHAC, II, 389. *Ca să nu mai ocolim, ţi-oi spune româneşte pe şleau.* ISPIRESCU, L. 271, cf. id. U. 103. *Trebuie o dată să vorbim pe şleau şi fără înconjur despre acest prieten.* IONESCU-RION, C. 124, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG. *Ce vrei, străine! Spune pe şleau.* DELAVRANCEA, O. II, 179, cf. JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Tu împarţi averea ta cu alţii? Ia spune pe şleau, să le auzim!* REBREANU, R. II, 89. *Prea mi-o spui pe şleau, domniţă.* EFTIMIU, Î. 39. *Ştiţi să vorbiţi pe şleau.* GALACTION, O. A. I, 149. *Nu cobora înadins ochii din tavan, ca să poată vorbi mai pe şleau.* C. PETRESCU, Î. II, 156, cf. SCRIBAN, D. *Vreau... să vă vorbesc pe şleau.* ARGHEZI, VERS. 501, cf. CAMIL PETRESCU, O. III, 160. *I-a zis-o, bă, i-a zis-o româneşte!... — Pe şleau.* STANCU, R. A. II, 226. *Ca să vă spun pe şleau — noi vă dăm mură în gură.* CONTEMP. 1955, nr. 433, 2/2. *Pleca, invocînd un pretext sau spunînd pe şleau că nu-i convine.* PAS, Z. I, 91. *A stat mult pe gînduri pînă să le spună prietenilor pe şleau ceea ce gîndea.* PREDA, D. 69, cf. SCL 1959, 403, TOMESCU, GL., ZANNE, P. III, 374, VI, 312.

II. (Regional) Loc de trecere (com. din STRAJA—RĂDĂUŢI) prin gard sau peste gard (CHEST. II 413/12, 15).

III. 1. (Regional) Loc deschis, expus vîntului. V. spulberiş. Cf. I. CR. III, 219, CHEST. IV 84/174/a, GLOSAR REG. ◇ (Adjectival) *Şi-o lăsat grădina şleau.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186.

2. (Regional; în forma *şleu*) Loc plan pe vîrful unui munte (Berivoii Mici—Făgăraş). CHEST. IV 87/174/f. ✦ (Prin Munt.) Coamă (de munte sau de deal). *Au aşezat... două tunuri ca bulea în gura aceii văi într-un deal cam micşor, îndreptîndu-le pe şleaul acelor dealuri mari.* DIONISIE, C. 171, cf. ALR SN III h 808/784.

— Pl.: *şleauri.* — Şi: (învechit şi regional) **şleah, şleaf** (TDRG, IORDAN, L. M. 199, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ALR SN III h 865/728), **şlah,** (învechit) **şleav, şlev,** (regional) **şleu** (ALR SN III h 808/784, CHEST. IV 84/174/a, 87/147/f), **şlau** (ALEXI, W., VÎRCOL, V. 100), **jleau** (ALR I 814/887), **jleaf** (ALR SN III h 865/728), **jlieu** (ib. h 865/886), (învechit, rar) **şleac** (VALIAN, V.), **şlec** (CONV. LIT. XII, 204, TDRG, SCRIBAN, D.) s. n.

— Din pol. **szlak, szlach,** ucr. **шлях.** — Pentru sensul **I 2,** cf. germ. Schleife, Schlaufe.

ŞLEAU[3] s. n. **1.** Fiecare dintre cele două curele groase (v. ştuţ[2]), funii (v. şireang **3,** şiric[2]) sau lanţuri (v. şir[1]) care leagă pieptarul hamului de orcic. *Guri de ham, şlihuri, hăţuri i bărdiţăle lor* (a. 1828). IORGA, S. D. XXI, 422. *Opritorile şi şleaurile să fie de streanguri de cînepă bună.* CR (1833), 94[2]/11, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU, PETRI, V., CIHAC, II, 390. *Opt telegari înhămaţi ungureşte, d-a lungul, cu şleauri de curea, subţiri şi întinse, purtau trăsura mai uşor ca vîntul.* ODOBESCU, S. I, 161. *Bietele dobitoace, înhămate cu şleauri şi cu frînghii, îşi bălăngăneau vijelios clopotele.* MACEDONSKI, O. III, 19, cf. DDRF. [La car] *au... „răscruci" de care sînt prinse şleaurile.* DAMÉ, T. 13, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, CADE. *Caii erau înhămaţi la oişte cu şleauri şi guri de ham după rînduiala moldovenească.* SADOVEANU, O. XVIII, 23, cf. SCRIBAN, D. *Cînd şleaul e de funie, el se numeşte şi streang.* LTR. *Viziriul trebui să oprească, fiindcă sărise şleaul calului.* CAMIL PETRESCU, O. I, 487. *Dezlegaseră, mai înainte, caii şi-i împinseseră, cu şleaurile după ei, în curtea bisericii.* PAS, L. I, 207, cf. H II 240. *Caii că-i oprea, Şleauri le lua De mai răsufla.* PĂSCULESCU, L. P. 158, cf. IORDAN, L. M. 199, TOMESCU, GL. 26, ALR SN II h 287. *Acum şleaurili au la capete cîte o brăţare dă fier.* ib. MN h 288/928, cf. A II 6, III 2, 4, v 34. ✦ (Regional; în forma *jleau*) Bucar (la ham) (Măceşu de Jos—Băileşti). ALR SN II h 289/872. ✦ (Prin Bucov.) Ham. Com. FURTUNĂ.

2. (Prin Bucov. şi nordul Mold.) Parte a crucii căruţei de care se prinde orcicul. Cf. I. CR. III, 187, com. din BĂLĂCEANA—GURA HUMORULUI. ✦ (Prin Mold.) Vergea de care se prinde orcicul la căruţa cu hulube. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.

— Pl.: *şleauri.* — Şi: (regional) **şleah** (TDRG, CADE, SCRIBAN, D., IORDAN, L. M. 199), **şleaf** (COSTINESCU, DAMÉ, T. 50, TDRG, SCRIBAN, D., IORDAN, L. M. 199), **şleav** (DAMÉ, T. 50, TDRG, SCRIBAN, D., IORDAN, L. M. 199, ALR SN II h 287), **şleu** (CIHAC, II, 390), **şliu** (SĂGHINESCU, V. 70), **şlih, şliu** (com. FURTUNĂ), **jleau** (ALR SN II h 289/872), (învechit, rar) **şleac** (VALIAN, V.) s. n.

— Din pol. **szleja, szlaj,** ucr. **шлея.** Cf. germ. Schleife.

ŞLEAU[4] s. n. **1.** (Şi în sintagma *pădure de şleau*) Pădure cu arbori de specii diferite (în care predomină stejarul). *Păduri, luferişe sau şleauri, zăvoiuri.* GRECESCU, FL. 22, cf. DS. *Era subt poala unui codru de stejar un şleau de soiuri mărginaşe şi cam pipernicite, mesteacăni, aluni, arini, arţari, un plop şi destulă răchită.* CAMIL PETRESCU, O. II, 23, cf. DP, DM, LTR[2], UDRESCU, GL.

2. (Rar; cu sens colectiv; şi în sintagma *lemn de şleau*) Lemne de foc provenite dintr-un şleau[4] **(1).** Cf. DP, UDRESCU, GL.

— Pl.: *şleauri.*

— Cf. şleau[1].

ŞLEAU[5] s. n. (Prin Transilv., nordul Munt. şi nordul Mold.) Noroi[1] (BARCIANU, ALEXI, W.) foarte apos (HEM 2 340), amestecat cu zăpadă (PAMFILE, VĂZD. 169, RĂDULESCU-CODIN).

— Şi: **şleaf** (HEM 2340), **şleu** (BARCIANU, ALEXI, W.) s. n.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Schlack, Schlagg (variante ale lui *Schlacke*).

ŞLEAU[6] s. n. v. **şlag[1].**

ŞLEAU[7] s. n. v. **şlean.**

ŞLEAV[1] s. n. v. **şleau[2].**

ŞLEAV[2] s. n. v. **şleau[3].**

ŞLEC[1] s. n. (Prin Bucov.) **1.** Pieptar (la ham). Cf. LEXIC REG. 109.

2. (La pl.) Bretele (la pantaloni). Cf. LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

— Pl.: *şlecuri.*

— Cf. ucr. шлейка, шлейки.

ŞLEC[2] s. n. v. **şleau[2].**

ŞLEDÚN s. m. v. **slădun.**

ŞLEFUÍ[1] vb. IV. **1.** T r a n z. (Complementul indică obiecte) A prelucra prin frecare, pilire, tăiere sau rindeluire, pentru a netezi suprafaţa sau pentru a da o anumită formă; s p e c. (complementul indică pietre preţioase) a tăia în faţete fine (pentru a mări valoarea şi strălucirea). Cf. CIHAC, II, 390, BARCIANU, SĂGHINESCU, V. 104, ALEXI, W., JAHRESBER. X, 208, TDRG, V. MOLIN, V. T. 79, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Introducerea maşinilor de rabotat, frezat şi şlefuit.* IOANOVICI, TEHN. 213. *Şlefuiam o dată o scară de marmoră.* I. BOTEZ, ŞC. 205. *Acel juvaer nu va fi desigur şlefuit niciodată în feţe meşteşugite.* SADOVEANU, O. X, 294, cf. SCRIBAN, D. *Unit dentar, aparat format dintr-un motor electric de şlefuit.* ABC SĂN. 374. ◇ R e f l. p a s. *Frezele foarte uzate se şlefuiesc mai întîi rotund.* ORBONAŞ, MEC. 347.

2. T r a n z. F i g. (Complementul indică texte, opere de artă etc.) A finisa cu minuţiozitate; a cizela. *Şlefuise cuvîntul, reducîndu-l la rolul lui indispensabil în economia frazei.* LOVINESCU, C. V, 115. *Şlefuia cu multă grijă discursurile sale.* CV 1950, nr. 1, 10. *Se vedea nevoit să scrie... pripit, neatent la condei şi fără răgazul de a-şi şlefui fraza.* CAMIL PETRESCU, O. II, 419. *Voi, scriitorii, continuaţi să credeţi că trebuie să şlefuiţi cu anii cuvintele ca să le daţi o mai mare strălucire.* STANCU, R. A. II, 390. ◇ A b s o l. *Poemul meu... înaintează cu paşi repezi... Trudesc cîte cincisprezece ceasuri pe zi, şterg, poliesc, şlefuiesc, îndrept, rup, reîncep.* ANGHEL-IOSIF, C.L. 160.

3. T r a n z. şi r e f l. A face (pe cineva) să devină sau a deveni manierat **(3)**, cultivat, rafinat. *S-o şlifuit prin multă practică.* SĂGHINESCU, V. 104, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *S-ar crede că doamna... s-ar fi şlefuit mai mult ca onorabilul ei soţ.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 117, 5/2.

— Prez. ind.: *şlefuiesc.* — Şi: (învechit, rar) **slifuí** (TDRG), (regional) **şlifuí** vb. IV.

— Din germ. **schleifen.**

ŞLEFUÍ[2] vb. IV v. **şlepcui.**

ŞLEFUIÁLĂ s. f. Şlefuire **(1)**. *Normal, şlefuiala se face trecînd piesa în faţa pietrei de polizor.* IOANOVICI, TEHN. 335.

— Pl.: *şlefuieli.*

— **Şlefui[1]** + suf. *-eală.*

ŞLEFUÍRE s. f. Acţiunea de a ş l e f u i[1] şi rezultatul ei.

1. Cf. ş l e f u i[1] **(1)**. *Şlefuirea constă în prelucrarea fină a pieselor, cu ajutorul discurilor de polizat.* IOANOVICI, TEHN. 333, cf. LTR, MDT. *Şlefuirea se face cu abrazivi.* DP.

2. F i g. Cf. ş l e f u i[1] **(2)**. *A ajuns uneori a reduce poezia la şlefuirea migăloasă, la înflorat şi iscusit joc de imagini.* V. ROM. ianuarie 1954, 169. *Poeziile postume... ar reprezenta ultima şlefuire a artistului.* CL 1957, 229. *Bolliac se preocupa de şlefuirea limbii scrise.* CONTRIBUŢII, I, 108. *Şlefuirea şi îmbogăţirea limbii române e însă un imperativ care îi priveşte în primul rînd pe scriitori.* L. ROM. 1966, 190. *Nu există nici o dovadă că Eminescu ar fi acceptat vreo propunere de şlefuire din partea lui Maiorescu în sensul versiunii din ediţia sa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 14/4.

3. Cf. ş l e f u i[1] **(3)**.

— Pl.: *şlefuiri.*

— V. **şlefui[1].**

ŞLEFUÍT[1] s. n. **1.** Şlefuire **(1)**. Cf. DL, DM.

2. Şlefuire **(2)**. Cf. DL, DM.

— V. **şlefui[1].**

ŞLEFUÍT[2], -Ă adj. **1.** (Despre obiecte) Prelucrat prin frecare, pilire, tăiere sau rindeluire; cu suprafaţa netezită[2]; s p e c. (despre pietre preţioase) cu suprafaţa tăiată în faţete fine, care se întretaie între ele. *Sticlărie... săpată, tăiată, şlefuită.* ap. TDRG 1439. *Pe placa de marmură, frumos şlefuită, era săpală în litere mari, aurite, următoarea inscripţie.* ANGHEL, PR. 138. *Avea... pahare grele ca făcute dintr-un singur bloc şlefuit pe cîteva laturi.* CĂLINESCU, E. O. II, 93. *Îmi arătară şi un topor de piatră: — Şlefuit... Din neolitic.* STANCU, R. A. I, 249. ◇ (Rar) *Geam şlefuit* = geam mat[2] **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. Manierat **(3)**, cultivat, rafinat. *Răsfăţul acestui glas de cucoană mare, mult prea limpede şi şlefuit, îl scotea din sărite.* VINEA, L. I, 172.

— Pl.: *şlefuiţi, -te.*

— V. **şlefui[1].**

ŞLEFUITÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. Cu care se şlefuieşte[1] **(1)**, care serveşte la şlefuit[1] **(1)**. Cf. IONESCU-MUSCEL, FIL. 130.

2. S. m. Persoană specializată în şlefuire **(1)**. *Aplecat peste o cruce sau lespede aspră, cum e sarea grunjoasă, lucrează aici cu bucata Niţă şlefuitorul.* I. BOTEZ, ŞC. 203, cf. NOM. PROF. 19, 32. *Curăţenia cadrelor se face de un şlefuitor însoţit de un ajutor.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 316, cf. LEG. EC. PL. 293, DM. *Un şlefuitor de diamante... trăia în Praga acum treizeci şi trei de ani.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 3/2. ◇ F i g. *O puritate sonoră demnă de cei mai abili şlefuitori ai muzicii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 29/1.

— Pronunţat: *-fu-i-.* — Pl.: *şlefuitori, -oare.*

— **Şlefui[1]** + suf. *-tor.*

ŞLEG s. n. v. **şlegăr.**

ŞLÉGĂR s. n. **1.** (Regional) Coapsă, şold[1] (de pasăre sau de vită) (Şieu Măgheruş—Bistriţa). Cf. MAT. DIALECT. I, 288.

2. (Prin Ban.; în forma *şleg;* şi în sintagma *şlegu cel mare)* Baros. Cf. FD III, 180, L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALRM SN I h 360/2. ✦ (Regional; în forma *şleigă)* Ciocan de lemn folosit de muncitorii forestieri (Bixad—Baia Mare). ARVINTE, TERM. 168.

— Pl.: **(1)** *şlegăre.* — Şi: **şleg** (FD III, 180, L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALRM SN I h 360/2) s. n., **şléigă** (ARVINTE, TERM. 168) s. f.

— Din germ. **Schlegel.** — Pentru sensul **2,** cf. şi germ. S c h l ä g e r.

ŞLEHTÁC s. m. (Învechit, rar) Şleahtic. *Prins-au 60 de şlehtaci aleşi.* ŞINCAI, HR. II, 165/29.

— Pl.: *şlehtaci.*

— **Şleahtă** + suf. *-ac.*

ŞLEHTICÍE s. f. (Învechit, rar) Noblеţe **(2)**. *Şlehticia şi blagorodnicia cînd nu este cu fapte bune nu cinsteşte ci mai vîrtos ocărăşte pre om.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 172/34, cf. TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, CADE, SCRIBAN, D.

— **Şleahtic** + suf. *-ie.*

ŞLEIFER s. m. (Regional) Opincă făcută de meşter (Nerău—Sînnicolau Mare). Cf. COMAN, GL., CHEST. II 489/1.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şleiferi.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h l a r f e.

ŞLÉIGĂ s. f. v. **şlegăr.**

ŞLEIT s. n. v. **şiret[2].**

ŞLEM subst. (La unele jocuri de cărţi) Situaţie în care toate levatele sînt reunite la unul dintre jucători sau la unul dintre cuplurile care participă la joc.

— Şi: (învechit, rar) **slam** subst. STAMATI, D.

— Din fr. **chelem,** germ. **Schlemm.**

ŞLÉNGHER subst. (Argotic) **1.** Cravată. Cf. BL II 186, VII, 137.

2. Batistă. Cf. ALAS 18 II, 1 923, 6/4, BL II, 186, IV, 199.

— Pl.: ?

— Din ţig. **šelengero** „frîu".

ŞLEP[1] s. n. **1.** Navă (fără autopropulsie) folosită mai ales în navigaţia fluvială sau pe canale pentru transportul mărfurilor; (regional) şaică[1] **(2).** V. şaland **(1),** ceam, mahonă. *De la Andreaşu la portul de pre Siret, pînă unde vine şlepurile, este cale de o zi.* I. IONESCU, P. 34. *De multe ori vapoarele trag după dînsele şi şlepuri.* CONTEMPORANUL, IV, 43. *Pe lîngă mal se mişcă încet şlepuri mari încărcate cu lemne.* VLAHUŢĂ, R. P. 32, cf. ENC. ROM. *Lîngă mal erau ancorate... corăbii cu savură, şlepuri cu bucate.* SANDU-ALDEA, ap. CADE, cf. JAHRESBER. X, 208. *Icicolo, la cîte un şlep, hamalii isprăviseră încărcătura.* DUNĂREANU, N. 19. *Şlep mare cu bazine pentru peşte viu.* ANTIPA, P. 715, cf. TDRG, NICA, L. VAM. 233, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *A servit... întîi la un grec, grînar şi proprietar de şlepuri.* GALACTION, O. 113, cf. ABC MAR. *În lungul unui chei umbros s-au oprit şlepuri încărcate cu flori.* SADOVEANU, O. IX, 299. *Vechea canonieră,... c-un şlep la remorcă, ancorase.* BART, S. M. 71, cf. SCRIBAN, D. *Şi şlep şi şaland înseamnă vas fără motor, vas care se poate deplasa numai tras.* CV 1949, nr. 9, 24, cf. LTR. *A amenajat în acest scop un număr de vase şi şlepuri.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 393. *Am văzut nişte mahoane lungi şi largi cît o uliţă, le zice şlepuri.* CAMIL PETRESCU, O. III, 129. *Un lung convoi de şlepuri, legate două cîte două.* BOGZA, C. O. 405. *Poduri de vase... se deschid şi se închid la trecerea vapoarelor ce trag după ele şiruri de şlepuri.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 795. *Trimiteţi şlepurile acum, că vin ploile.* V. ROM. august 1954, 57. *Pe Borcea se scurgea încet un lanţ de şlepuri încărcate cu fîn.* GALAN, B. I, 232, cf. DP, H I 121, VII 136, 476, XIV 107, ALR II 2 526/705, 928.

2. (Regional; în forma *şlip*) Plută (Poiana Sibiului—Sebeş). Cf. ALR II 6 534/130.

— Pl.: *şlepuri.* — Şi: (regional) **şlip** (ALR II 2 526/531, 551, 6 534/130), **şilép** (ib. 2 526/705), **jlep** (ib. 2 526/872, 886), **slep** (ib. 2 526/130) s. n.

— Din germ. **Schlepp** [kahn].

ŞLEP[2] s. n. v. **şlip[1].**

ŞLEP[3] subst. (Germanism învechit, rar) Trenă. *Tunica, ce forma totodată şi şlepul, era decorată pe de margini.* F (1870), 141. *Pogacea şi pînza aceea trebuie s-o ducă moaşa pînă la sine acasă..., capetele pînzei lăsîndu-le să se tîrîie după dînsa ca un şlep după o doamnă.* MARIAN, NA. 253, cf. ALEXI, W.

— Pl.: ? — Şi: **şlépă** s. f. ALEXI, W.

— Din germ. **Schlepp(e).**

ŞLEP[4] subst. (Tipogr.) Clişeu zincografic lung şi îngust. CV 1950, nr. 3, 34.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞLEPÁR s. m. Persoană care conduce un **şlep[1] (1);** (regional) lădier. *Se înalţă domol fumul sobuşoarelor de tuci, cît o lulea de mari, la care bucătăresc nevestele şleparilor.* BART, E. 330, cf. IORDAN, L.R.A. 163, DL, SCL 1958, 254, DM, ALR II 2 531/2.

— Pl.: *şlepari.*

— **Şlep[1]** + suf. *-ar.*

ŞLÉPĂ s. f. v. **şlep[3].**

ŞLEPĂÍT, -Ă adj. v. **şlepeit.**

ŞLÉPĂR s. m. v. **şliper.**

ŞLEPCĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre cai) „Care calcă alene, în zdruncinături" (Comoşteni—Băileşti). Cf. DR. V, 230.

— Pl.: *şlepcănoşi, -oase.*

— Etimologia necunoscută.

ŞLEPCUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Mold. şi Transilv.) A pălmui. Cf. BUL. FIL. IV, 112, ALR I 1 438/255, 402.

— Prez. ind.: *şlepcuiesc.* — Şi: **şlefuí** (BUL. FIL. IV, 112), **şclefuí** (ALR I 1 438/255) vb. IV.

— Cf. germ. Schlappe „lovitură, palmă".

ŞLEPEÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se murdări de noroi[1] (Braşov). Cf. JAHRESBER. VIII, 84.

— Prez. ind.: *şlepeiesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. schlappen „a stropi, a împroşca".

ŞLEPEÍT, -Ă adj. (Regional) Murdar **(1)** (Braşov). Com. I. PANŢU. ✦ (Substantivat, f.) Femeie murdară. Com. I. PANŢU.

— Pl.: *şlepeiţi, -te.* — Şi: **şlepăit, -ă** adj. Com. I. PANŢU.

— V. **şlepei.**

ŞLÉPER s. m. (Prin Bucov.) Misit **(2).** LEXIC REG. 109.

— Pl.: *şleperi.*

— Din germ. **Schlepper.**

ŞLEPERÍ vb. IV. Intranz. (Prin Bucov.) A practica misitia **(1).** LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: ?

— V. **şlepei.**

ŞLÉPOIŢĂ s. f. (Prin sudul Transilv.) Lapoviţă, zloată; noroi[1] (amestecat cu zăpadă topită). Cf. JAHRESBER. VIII, 84, ALEXI, W. *Ninsoarea amestecată cu ploaie, cum e acea din zilele babelor, se chiamă lăpoviţă, zloată sau şlepoiţă.* PAMFILE, VĂZD. 169. *În ajunul Bobotezei era o şleapăiţă cum nu mai fusese de nu se ţinea minte.* MOROIANU, S. 96. *E tot şlepoiţă pe drum.* VICIU, GL. 78.

— Şi: **şleápoiţă** (JAHRESBER. VIII, 84), **şleápăiţă, şleápoviţă** (ib., ALEXI, W.) s. f.

— Probabil contaminare între **şlepei** şi **lapoviţă.**

ŞLÉTROM subst. v. **silitră.**

ŞLÉTRUM subst. v. **silitră.**

ŞLEŢ subst. v. **şuşlete.**

ŞLEU[1] s. m. v. **şleau[1].**

ŞLEU[2] s. n. v. **şleau[2].**

ŞLEU[3] s. n. v. **şleau[3].**

ŞLÉU[4] s. n v. **şleau[5].**

ŞLEUÍT, -Ă adj. (Regional; despre drumuri) Cu urme adînci lăsate de roţile vehiculelor. *Drumeacul glodoros şi şleuit... făcea căruţul să se frămînte din toate balamalele.* SĂM. II, 503, cf. DM. ✦ (Despre iarbă) Cosită cu neregularităţi. Cf. DM. *Văzînd iarbă şleuită, De coasă Nepotrivită, Grozav că se-nfuria.* TEODORESCU, P. P. 601.

— Pronunţat: *şle-u-it.* — Pl.: *şleuiţi, -te.*

— De la **şleau[2].**

ŞLEV s. n. v. **şleau[2].**

ŞLÍBOVIŢĂ s. f. **1.** Rachiu tare de prune; o anumită cantitate din acest fel de rachiu. Cf. C. GIURESCU, P. O. 147. *Glăji cu sliboviţ.* COŞBUC, P. II, 253, cf. ARHIVA, XXIII, 295. *Sliboviţă de Banat.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D. *Să beau o litruţă de şliboviţă, să mai prind puteri.* STANCU, R. A. III, 389. *Mai lasă şliboviţa, măi tovarăşe, că-i păcat de tinereţea ta.* DAVIDOGLU, M. 41, cf. DL, DM. *O şliboviţă îţi dădeam şi eu.*

Azi e zi mare. IL mai 1960, 25, cf. L. ROM. 1962, 185. *Cumpără o bute de șligoviț și o pune pe căruță.* RETEGANUL, P. P. 6. ✦ (Regional) Rachiu colorat și îndulcit. ALR II 4 156/27, 365.

2. (Regional) Rachiu tare obținut la începutul distilării (Buhoci—Bacău). Com. FURTUNĂ.

— Accentuat și: *șliboviță.* L. ROM. 1962, 185, ALR II 4 156/365. — Pl.: *șliboviște.* — Și: (regional) **șligovíță** (ALR II 4 156/27) s. f., **șligoviț** subst., **slíboviță** s. f., **slíboviț** subst.

— Din scr. **šljivovica,** germ. **Slibowitz,** magh. **sligovica.**

ȘLIC[1] s. n. **1.** (Prin Transilv.) Material granular obținut prin prepararea minereului pe cale umedă. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, JAHRESBER. X, 209. *Nisipul ce r mîne din hapuri (măcinătura din șteampuri)... se numește șlic.* VICIU, GL.

2. (Învechit, rar) Șlam. Cf. KLEIN, D. 424, LB, ISER, JAHRESBER. X, 209.

— Pl.: *șlicuri.*

— Din germ. **Schlich.**

ȘLIC[2] s. n. v. **iș**lic.

ȘLICÁR s. m. v. **iș**licar.

ȘLÍCĂ s. f. (Regional) Șapcă **(2)** (Berbești—Sighetul Marmației). Cf. BÎRLEA, C. P. 230. *Unde văd on domn cu șlică, Toată mintea-n jos îmi pică.* id. ib.

— Pl.: ?

— Cf. pol. s z ł y k „căciulă de piele, înaltă și ascuțită".

ȘLIF s. n. **1.** (Tehn.) Porțiunea șlefuită a unei piese, a unui aparat etc. Cf. LTR[2], DM, DN[2].

2. (Familiar, rar) Finețe, rafinament, subtilitate.

— Pl.: **(1)** *șlifuri.*

— Din germ. **Schliff.**

ȘLIFUÍ vb. IV v. **șlefui[1].**

ȘLÍGOVIȚ subst. v. **șliboviță.**

ȘLIGOVÍȚĂ s. f. v. **șliboviță.**

ȘLIH s. n. v. **șleau[3].**

ȘLIHT s. n. (Regional) Fățuitor (de tîmplărie) (Sucevița). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schlicht[hobel].**

ȘLIHTFÁIER s. n. (Regional) Pilă de finisat (Vicovu de Sus—Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schlichtfeile.**

ȘLIHTHÁMĂR s. n. (Regional) Ciocan de netezit (Vicovu de Sus—Rădăuți). GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schlichthammer.**

ȘLIM s. n. v. **șleau[3].**

ȘLING s. n. (Regional) Broderie (Ghilad—Timișoara). ALR II 5 778/36.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schlinge** „laț, ochi".

ȘLÍNGĂ s. f. (Regional) Porțiune de teren îngustă și lungă (Vălișoara—Caransebeș). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ș i r i n c ă.

ȘLINGĂRÁI s. n. v. **șlingherai.**

ȘLINGHERÁI s. n. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Broderie; dantelă. Cf. JAHRESBER. III, 328, X, 209. *Că-și face cămașă nouă,... Pe la gură șlingherai.* HODOȘ, C. 70. *Să mă duc cu el la cai, Ca-mi cumpără șlingărai.* L. COSTIN, GR. BĂN. 194, cf. COMAN, GL., ALR II 5 778/36, LEXIC REG. II, 42.

— Pl.: ? — Și: **șlingărái** (pl. *șlingăraie* LEXIC REG. II, 42) s. n. ib.

— Din germ. **Schlingerei.**

ȘLINGUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) A broda. Cf. COMAN, GL., ALR II 5 778/36, LEXIC REG. II, 42.

— Prez. ind.: *șlingui* și *șlinguiesc.*

— Din germ. **schlingen.**

ȘLINGUÍRE s. f. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Acțiunea de a ș l i n g u i. Cf. PRIBEAGUL, P.R. 57.

— Pl.: *șlinguiri.*

— V. **șlingui.**

ȘLÍNVOL subst. (Prin Ban.) Bumbăcel. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27.

— Din germ. **Schlingwolle.**

ȘLIP[1] s. n. (Prin Transilv. și Ban.) Traversă (de cale ferată). Cf. ȘEZ. VII, 188, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186, CV 1950, nr. 11—12, 39, ALR II 6 411/53, 284, ALR II/310, TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: *șlipuri.* — Și: **șlep** (CV 1950, nr. 11—12, 39), **șelip** (ALR II 6 411/284, ALR II/310, TEAHA, C. N. 269) s. n.

— Cf. ș l i p e r.

ȘLIP[2] s. n. v. **jilip.**

ȘLIP[3] s. n. v. **șlep[1].**

ȘLÍPAR s. m. (Prin Transilv.) Muncitor forestier. Cf. ALR II 6 411/53, 284.

— Pl.: *șlipari.* — Și: **șelipár** s. m. ALR II 6 411/284.

— **Șlip[2]** + suf. *-ar.*

ȘLÍPĂ s. f. (Prin Transilv.) Tencuială. Cf. CHEST. II 128/280, ALR II/I MN 117, 3 789/157.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ș l e p e i.

ȘLÍPER s. n. (Prin Transilv. și Ban.) Traversă (de cale ferată). Cf. ALEXI, W., L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186, MAT. DIALECT. I, 193, LEXIC REG. II, 54, 102.

— Pl.: *șlipere.* — Și: **șlépăr** s. m. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186.

— Din germ. **Slipper.**

ȘLÍRE subst. Îngrămădire locală de minerale, de dimensiuni variabile, în masivele eruptive, care apare în timpul procesului de cristalizare magmatică. Cf. DER, M.D. ENC.

— Cf. germ. S c h l i e r „marnă".

ȘLITUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.; complementul indică bușteni) A transporta cu sania. Cf. ARVINTE, TERM. 168.

— Prez. ind.: ?

— Cf. germ. s c h l i t t e r n, s c h l i t t e n.

ȘLIȚ[1] s. n. **1.** (Tehn.) Scobitură (alungită și îngustă) făcută într-o piesă sau într-un element de construcție; (regional) ținc. V. **ș a n ț[1] (I 3).** Cf. CADE, CV 1949, nr. 9, 28, LTR[2], DP, DM.

2. Deschizătură făcută la marginea inferioară sau la mînecile unor obiecte de îmbrăcăminte. Cf. LTR[2].

3. Prohab. Cf. LTR², DL, DM, ALR II 3 309/105.
— Pl.: *şliţuri.*
— Din germ. **Schlitz.**

ŞLIŢ² s.n.(Regional) Ferăstrău cu dinţi mici (Hangu—Piatra Neamţ). GLOSAR REG.
— Pl.: *şliţuri.*
— Cf. germ. S c h l i t z[säge] „ferăstrău de şănţuit".

ŞLIŢUÍRE s. f. (Tehn.) Scobire. Cf. LTR².
— Pl.: *şliţuiri.*
— De la **şliţ¹.**

ŞLIŢUÍT, -Ă adj. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Cu **şliţ¹ (2),** cu **şliţuri¹.** *Purta un elegant sacou de califea verzuie, şliţuit la spate.* T. POPOVICI, S. 173.
— Pl.: *şliţuiţi, -te.*
— De la **şliţ¹.**

ŞLIŢUITÓR s. m. Muncitor din industria de prelucrare a lemnului, care asamblează părţile componente ale ferestrelor. Cf. NOM. PROF. 31, 39.
— Pronunţat: *-ţu-i-.* — Pl.: *şliţuitori.*
— De la **şliţ¹.**

ŞLIU s. n. v. **şleau³.**

ŞLOÁFĂR s. m. v. **şlaifăr.**

ŞLOAG¹ s. n. (Prin nord-vestul Transilv.) Furtun. Cf. LEXIC REG. 22, L. ROM. 1968, 407.
— Pl.: *şloaguri.* — Şi: **şlag** s. n. L. ROM. 1968, 407.
— Din magh. **slaug.**

ŞLOAG² s. n. v. **şlag¹.**

ŞLOÁMPĂTĂ s. f. v. **şlampăt.**

ŞLOÁSĂR s. m. (Ban. şi prin Transilv.) Lăcătuş. Cf. BL III, 115, FD III, 181, 186, SCL 1962, 100, L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALR SN II h 501, LEXIC REG. II, 42. ✦ (Regional) Tocilar (Vălcani—Sînnicolau Mare). ALR SN II h 509/47.
— Pl.: *şloasări.* — Şi: **şlósăr** s. m. FD III, 181, SCL 1962, 100, ALR SN II h 501/219.
— Din germ. **Schlosser.**

ŞLOC s. n. v. **şlag¹.**

ŞLODÚN s. m. v. **slădun.**

ŞLOF¹ s. n. v. **şlag¹.**

ŞLOF² subst. (Regional) „Sulf de omorit albinele" (Şimand—Arad). ALR I 1 536/59.
— Etimologia necunoscută.

ŞLOFÁR s. m. (Regional) Tocilar (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. FD III, 186, ALR SN II h 509/365.
— Pl.: *şlofari.*
— Cf. ş l a i f ă r.

ŞLOFMIŢ subst. v. **şlofmiţă.**

ŞLOFMÍŢĂ s. f. **1.** (Învechit, prin Transilv.) Bonetă de noapte. *1 şluc golon lat... 1 şlofmiţ* (a. 1747). IORGA, S. D. XII, 45. *1 şlofmiţa de bumbac* (a. 1754). id. ib. 68. *1 şlofniţ... de cadifca* (a. 1777). FURNICĂ, I. C. 40. *Au amestecat limba cu cea nemţească zicînd: şlofmiţă în loc de căciulă de noapte.* TEMPEA, GRAM. [prefaţă] 3/13, cf. T. PAPAHAGI, C. L.

2. (Bucov.; depreciativ; în forma *şclafniţă)* Femeie bătrînă şi rea. Cf. LEXIC REG. 108.
— Pl.:? — Şi: **şlofmiţ** (accentul necunoscut), **şlofniţ** (accentul necunoscut) subst., **şcláfniţă** (LEXIC REG. 108) s. f.
— Din germ. **Schlafmütze.**

ŞLOFNIŢ subst. v. **şlofmiţă.**

ŞLOFRÓC s. n. (Prin Transilv.) Rochie. *Un căpeneag, un şlofroc* (a. 1811). IORGA, S. D. XII, 227, cf. ALR II 3 321/325, 334, LEXIC REG. 22.
— Pl.:? — Şi: **şlofróg** (ALR II 3 321/325), **şofróc** (ib. 3 321/334, LEXIC REG. 22; pl. *şofroace* ALR II 3 321/334, LEXIC REG. 22) s. n.
— Din germ. **Schlafrock** „halat, capot".

ŞLOFRÓG s. n. v. **şlofroc.**

ŞLOG s. n. v. **şlag¹.**

ŞLOGUÍ vb. IV. I n t r a n z. şi r e f l. (Prin Ban.) A paraliza **(1).** Cf. LEXIC REG. 120, L. ROM. 1966, 139, LEXIC REG. II, 42.
— Prez. ind.: *şloguiesc.*
— **Şlog** + suf. *-ui.*

ŞLOIMÁN s. m. (Argotic) Om trîndav, care doarme mult. Cf. BL II, 186.
— Pl.: *şloimani.*
— Etimologia necunoscută.

ŞLÓSĂR s. m. v. **şloasăr.**

ŞLUC s. n. (Transilv.) Înghiţitură. *Şi tot un şluc şi iar un şluc, Tu-i dă pe umăr ploşca-ntreagă.* COŞBUC, P. II, 243, cf. DL, DM, COMAN, GL.
— Pl.: *şlucuri.*
— Din germ. **Schluck.** Cf. magh. s l u k k.

ŞLUS interj. (Germanism) Gata! basta! *Să nu vă mai aud vorbind, că vă snopesc... Şlus!* SADOVEANU, O. XXI, 328, cf. DL, DM.
— Din germ. **Schluss.**

ŞMAC s. n. v. **şmag.**

ŞMAG s. n. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Iz. *Şmacul reventului îmi este împotrivă.* MOLNAR, D. 425. *Orice şmeag vor avea* [buţile], *îl trage varul.* ECONOMIA, 161/8, cf. KLEIN, D. 424, LB. *Au simţit gazda că vinul are cevaş şmah.* BĂRAC, T. 59/8, cf. ISER, POLIZU, LM, JAHRESBER. II, 210, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Vin cu smag.* RĂDULESCU-CODIN, ap. CADE, cf. TDRG. *Smagu de piatră zăcută în pămînt.* ap. SCRIBAN, D. 1214, cf. DM, L. ROM. 1959, nr. 5, 81, FD III, 181, SCL 1962, 100, H XI 5, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 176, com. BENIUC. *Apa are şmeag.* CHEST. II 461/54, cf. ALR I 798/200, ALR II/I MN h 19/886, ALR SN I h 239, A III 13, MAT. DIALECT. I, 268. ◇ F i g. *În moravurile lor o absolută dulceaţă amestecată din cînd în cînd cu un şmac bătînd cam în sălciu.* CARAGIALE, O. IV, 290. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Mucezeală **(1).** Cf. VÎRCOL, V. 99, I. CR. XIII, 83.

2. (Regional) Aromă. *Poslujnici aduc bucate Cu şmah bun amestecate.* BĂRAC, A. 79/22. *Am pus şi ceva pere pădureţe să capete* [rachiul] *smag mai bun.* V. ROM. aprilie 1963, 28. *La rachiu... ţi dau şmac (gust) cu scorţişoară.* BREBENEL, GR. P. ◇ E x p r. **A strica** (cuiva) **şmahul** = a indispune. *Mi-ai stricat şmahul, păcătosule!* DELAVRANCEA, ap. TDRG. (Prin nord-vestul Munt.) **A scoate smagul** (din cineva) = a face (pe cineva) să se aştîmpere; a domoli, a potoli, a linişti. Cf. UDRESCU, GL. (Argotic) **A lua smacul** = a deflora. Cf. BUL. FIL. IX, 99.

3. (Regional; în forma *smau)* Tărie (a unei băuturi alcoolice) (Cîmpofeni—Tîrgu Jiu). *Pune-i dopul, că-i iese smaul.* L. ROM. 1962, nr. 3, 263, cf. 1969, 490.
— Pl.: *şmaguri.* — Şi: **şmac, şmah, şmeag, şmeac** (GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, L. ROM. 1969, 490), **jmac** (ALR SN I h 239), **jmeag** (ib.), **jmeac** (ib. h 239/235), **smag, smac** (CADE, SCRIBAN, D., BUL. FIL. IX, 99), **smah** (CADE), **smau, zmag** s. n., **zmágă** (ALR SN I h 239/705) s. f., **zmau** (ib. h 239/836) s. n.
— Din germ. **Schmack.**

ŞMAH s. n. v. **şmag.**

ŞMAL s. n. Caracter tipografic cu o formă foarte îngustă. Cf. L. ROM. 1965, 322, V. MOLIN, V. T. 51, 79, CADE, ROMANESCU, ZEŢ. 43, DM, DN[2].
— Pl.: *şmale.* — Şi: **şmálă** (L. ROM. 1965, 322) s. f., (învechit, rar) **şmále** (ib.) subst.
— Din germ. **Schmal**[schrift].

ŞMÁLĂ[1] s. f. (Prin Bucov.) Scîndură lungă de (aproximativ) un metru. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *şmale.*
— Din germ. **Schmal**[holz].

ŞMÁLĂ[2] s. f. v. **şmal.**

ŞMÁLE subst. v. **şmal.**

ŞMALÉR s. m. (Prin Bucov.) **1.** Persoană care se ocupă cu tăiatul şmalelor[1]. Cf. LEXIC REG. 109.
2. Persoană care se ocupă cu alegerea şmalelor[1] dintre alte scînduri. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *şmalcri.*
— **Şmală[1]** + suf. *-er.*

ŞMALUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.; complementul indică scînduri) A tăia în lungime pentru a obţine şmale[1]. Cf. LEXIC REG. 109.
— Prez. ind.: ?
— **Şmală[1]** + suf. *-ui.*

ŞMĂLŢUÍ vb. IV v. **smălţui.**

ŞME s. m. v. **şmecher.**

ŞMEAC s. n. v. **şmag.**

ŞMEAG s. n. v. **şmag.**

ŞMEC s. m. v. **şmecher.**

ŞMÉCHER, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Care ştie să iasă din încurcături, care nu poate fi păcălit; isteţ, dezgheţat; (depreciativ) care se pricepe la trucuri, la viclenii, care ştie să se aranjeze, să se învîrtească; (regional) şpilăr **(1).** V. şiret[3], şarlatan, mehenghi **(II).** *Mai şmecheri decît cărturarii cei vechi, ăştia mai noii vor să fie şi cu aceia, însă vor să fie şi cu gloatele.* ISPIRESCU, U. 125. *Trebuie să fii şmecher ca să te procopseşti.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 223, cf. DDRF, TDRG. *Avocatul, mai ales într-un orăşel d-astea micile, va să fie şmecher, şiret.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 191, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Grigore era un orăşan şmecher, care cînta din harmonică.* SADOVEANU, O. XV, 303. *Aşa nătîng şi amorezat cum eşti, tot te crezi puţin mai şmecher şi-ţi închipui că tu profiţi de pe urma lor.* DEMETRIUS, C. 44. *Da' moşneagu', cam şmicheri... În boi da, nu da, Da-n babă ştiu că iontea!* I. CR. IV, 7, cf. ŞEZ. XIX, 13. *Eşti prea zmecher sau prea iclean (tot una).* ALR I 1 548/900, cf. 1 548/730, 887, 990, 1 550/746, 932, 1 558/556, 984, 986, ALR II 3 678/762, ALR SN V h 1 239/762. ◇ (Substantivat) *Şmecherii o să-şi bată joc de mine.* REBREANU, NUV. 9. *În această cetate se găsesc şi oameni de treabă, pe lîngă destui şmecheri.* SADOVEANU, O. XV, 480. *Te-am cunoscut eu de la început că eşti un mare şmecher.* STANCU, R. A. V, 145. *Şmecherii vor spune că-i imbecil să lupţi.* BENIUC, V. A. I, 174. *Marii şmecheri scapă de acest blestem. Pun pe alţii să muncească.* VINEA, L. I, 115. *Undi-ş beu voinicii banii Şi şmecherii gologanii.* FOLC. MOLD. II, 113. (La voc.; cu o nuanţă de simpatie) *Ai găsit ceva, şmechere? Are parale moşul?* CĂLINESCU, E. O. II, 164. *Pleci cu Valentina! Şmechere.* STANCU, R. A. II, 76. (Ca epitet, precedînd termenul calificat de care se leagă prin prep. „de") *Şmecherul de băietan apăsă pe bumb, şi în loc să cadă el în cuptor, căzu hîzania de babă.* ŞEZ. II, 26. *Avea... pe şmecherul de Perdicarul, care-i cetea în stele.* C. GANE, TR. V. 194.
2. S. m. (Familiar) Tînăr care caută să se remarce ca om de spirit prin manifestări ostentative (şi impertinente), menite să epateze (şi să scandalizeze) pe cei din jur. V. puşlama, pişicher. *Rotopan, şmecher de port din Brăila.* BART, E. 245. ◇ Expr. (Argotic) **A la şme** = ca şmecherii **(2),** în felul şmecherilor. Cf. IORDAN, L. R. A. 500.
— Accentuat şi: (regional) *şmechér.* BARCIANU. — Pl.: *şmecheri, -e.* — Şi: (regional) **şmichér, -ă, jmécher, -ă** (ALR I 1 550/932, 1 558/556, 984, 986), **smécher, -ă** (ib. 1 548/990, 1 550/746; accentuat şi *smechér* BARCIANU), **smichér** (GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.), **zmécher, -ă** adj., (argotic; forme prescurtate) **şmec** (L. ROM. 1959, nr. 1, 64; pl. *şmeci* ib.), **şme** (IORDAN, L.R.A. 500) s. m.
— Din germ. **Schmecker** „persoană cu gust rafinat".

ŞMECHERÁŞ s. m. (Familiar) Diminutiv al lui şmecher **(2).** *Ce fel de întîmplări ori fi fost acelea... că au avut un asemenea efect purificator asupra unor „şmecheraşi" cu vechi state de servici.* SCÎNTEIA, 1968, nr. 7 655.
— Pl.: *şmecheraşi.*
— **Şmecher** + suf. *-aş.*

ŞMECHEREÁLĂ s. f. (Familiar) Şmecherie **(2).** Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şmechereli.*
— **Şmecheri** + suf. *-eală.*

ŞMECHERÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** De şmecher **(1),** care aparţine şmecherilor, specific şmecherilor, privitor la şmecheri. DICŢ.
2. (Familiar) De şmecher **(2),** care aparţine şmecherilor, specific şmecherilor, privitor la şmecheri. *Sub titlul „Din limba şmechereasca a lui Ghiţă Păsărică" d.V.G. a adunat, pentru glosarul de faţă, o sumă de cuvinte.* ALAS 18 II, 1923, 6/4. ✦ (Substantivat, f. art.) Argou al şmecherilor **(2),** al răufăcătorilor. V. păsăresc **(2).** Cf. DR. II, 771.
— Pl.: *şmechereşti.*
— **Şmecher** + suf. *-esc.*

ŞMECHERÉŞTE adv. Ca şmecherii **(1),** în felul şmecherilor. Cf. DL. *Bată-mă Dumnezeu, surtse el şmechereşte, dacă nu-i păcat că dumneata te-ai ocupat de plugărie.* T. POPOVICI, SE. 200, cf. DM. *Tache se închipuia îmbrăcat în haine albastre, cu boncta pusă şmechereşte pe-o ureche.* IL iunie 1960, 43.
— **Şmecher** + suf. *-eşte.*

ŞMECHERÍ vb. IV. **1.** Tranz. şi refl. A face (pe cineva) să devină sau a deveni şmecher **(1).** *Pe el l-a mai şmicherit şi cartea!* IOVESCU, N. 158, cf. DL, SCL 1970, 20.
2. Tranz. (Familiar) A păcăli, a înşela. Cf. DL, DM. *Aţi fost învăţaţi să şmecheriţi lumea!* LĂNCRĂNJAN, C. II, 89. *De cine te temi că te-a muşca; de babă, că te-a şmicheri.* I. CR. IV, 79.
3. Tranz. (Argotic) A regla, a pune la punct. Cf. UDRESCU, GL. *Mi-a şmecherit el motocicleta, a făcut-o ca (şi) nouă.* id. ib.
— Prez. ind.: *şmecheresc.* — Şi: (regional) **şmicherí** vb. IV.
— V. **şmecher.**

ŞMECHERÍE s. f. **1.** Însuşirea de a fi şmecher **(1).** V. şiretenie[1] **(1).** *Strategia lui Osman e mai lesne de înfruntat decît şmecheria femeiască.* CONTEMPORANUL, VI[2], 210. *Pînă te prinde, cîştigi mult prin şmichirie.* SEVERIN, S. 30. *Răii cetăţii şi-au ascuţit mintea spre*

ticăloşii... Lauda noastră acum e şmecheria. SADOVEANU, O. XV, 484.

2. Faptă de om şmecher **(1)**; şiretlic **(1)**, vicleşug; escrocherie, fraudă; (rar) şmecherlîc, (familiar) şmechereală. Cf. CIHAC, II, 390. *Mai am numai trei zile de trăit... Oare nu-i de făcut vreo şmichiric, pînă mai este încă vreme?* CREANGĂ, P. 321. *A descoperit şmecheria şi a găsit în sac pastramă de oaie.* CARAGIALE, O. II, 196. *Fata umblă cu şmecherii. Şi cum era şi cam nurlie, miglisi pe omul cu pietrele de picioare.* ISPIRESCU, L. 324. *Fiecare ccarcă să-ţi scuture pozunarele; parcă numai eu umblu cu şmichirii!* CONTEMPORANUL, V_2, 202. *A dracului muiere, nu-i poţi da de şmecheriile ei!* DDRF, cf. ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U. *Toate şmecheriile din lume le întrebuinţau copiii spre a înşela paza vierului.* C. GANE, TR. V. 431, cf. SCRIBAN, D., com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

3. (Familiar; în e x p r.) **(A fi) (pus) la şmecherie** = (a fi) dichisit, ferchezuit, sclivisit. *Îmi place, mă, că eşti la şmicherie.* IOVESCU, N. 176, cf. com. din IAŞI. **A lua** (pe cineva) **la şmecherie** = a se comporta şmechereşte (cu cineva), a trata (pe cineva) şmechereşte. *Pică, mă, pică! Muşteriul şi gologanul... Îi iau la şmecherie: „Salut, domnu'! Să trăiţi, domnu'!".* PAS, Z. I, 278.

— Pl.: **(2)** *şmecherii.* — Şi: (regional) **şmicherîe, şmichirîe** s. f.

— **Şmecher** + suf. *-ie.*

ŞMECHERLÎC s. n. (Rar) Şmecherie **(2)**. *Cam miroase a şmecherlîc, a lucru necurat.* PAS, L. I, 153, cf. DL, DM.

— Pl.: *şmecherlîcuri.*

— **Şmecher** + suf. *-lîc.*

ŞMÉCHERZON s. m. (Familiar; glumeţ) Om şmecher **(1)**. Cf. BUL. FIL. I, 151, IV, 198, BL XV, 18.

— De la **şmecher,** după modelul unor n. pr. ca *Davidsohn, Mendelsohn* etc.

ŞMELŢ s. n. (Germanism rar; cu sens neprecizat, probabil) Topitură. *La logăraic (germ. Laugerei) se obţine un şmelţ... de sodă caustică.* CV 1951, nr. 3—4, 42.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schmelze.**

ŞMETELÍNĂ s. f. (Maram.) Cotor de porumb care rămîne pe cîmp după tăiat. Cf. T. PAPAHAGI, M. 237. ✦ Tulpina porumbului. LEXIC REG. 22.

— Pl.: *şmeteline.* — Şi: **jmetelínă** s. f. T. PAPAHAGI, M. 237.

— Cf. ucr. шматина „bucată".

ŞMICHÉR, -Ă adj. v. **şmecher.**

ŞMICHERÍ vb. IV v. **şmecheri.**

ŞMICHERÍE s. f. v. **şmecherie.**

ŞMICHIRÍE s. f. v. **şmecherie.**

ŞMICIC s. n. (Regional) Înşelăciune. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş m u ţ i g.

ŞMIER s. n. (Regional) Osîndă **(1)** (Jupalnic—Orşova). Cf. ALR I 749/1.

— Din germ. **Schmer.**

ŞMÍGĂ s. f. (Rar) Echer de dulgherie. Cf. SĂGHINESCU, V. 70, GLOSAR REG.

— Pl.: ? — Şi: (regional) **şmíglă** s. f. GLOSAR REG.

— Din germ. **Schmiege.**

ŞMÍGLĂ s. f. v. **şmigă.**

ŞMIR s. n. (Bucov. şi prin nordul Mold.) Unsoare pentru căruţă. Cf. ALR I 827/420, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

— Şi: **şmit** s. n. ALR I 827/420.

— Din germ. **Schmiere.**

ŞMIRÁC s. m. (Bucov.) **1.** Persoană neglijentă, cu îmbrăcămintea murdară. Cf. LEXIC REG. 109.

2. Derbedeu, puşlama, haimana. Cf. L. ROM. 1971, 341, 1973, 500.

— Pl.: *şmiraci.*

— Din ucr. **шмирак** „persoană care vinde unsoare pentru căruţă".

ŞMÍRGĂ s. f. v. **şmirglu.**

ŞMÍRGHEL s. n. **1.** Rocă metamorfică formată în cea mai mare parte dintr-o masă[2] de corindon în granule fine; (rar) emeri. *Zmirghel..., adică o piatră amestecată cu her, ce, udîndu-să, să freacă cu el metalurile.* I. GOLESCU, C. *Materialul prim la fabricarea pietrelor de polizor este şmirghelul.* ORBONAŞ, MEC. 349, cf. CANTUNIARI, L. M. 172, LTR[2], DL, DP, DM, DN[2].

2. Material abraziv, în stare de pulbere, obţinut din şmirghel **(1)** sau produs pe cale sintetică. Cf. ALEXI, W., BARCIANU, NICA, L. VAM. 233. *Lubrifiantele... nu vor conţine corpuri străine ca praf, aşchii, şmirghel, apă etc.* ORBONAŞ, MEC. 134. *Uleiul, încărcat cu acest praf metalic, pătrunde în lagărele roţii, pe care-l roade în timpul funcţionării, exact ca praful de şmirghel.* SOARE, MAŞ. 150. *Un valţ îmbrăcat cu şmirghel.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 130, cf. CANTUNIARI, L. M. 115, DL, DP, DM, DN[2], IL aprilie 1960, 26. ✦ (Şi în sintagmele *hîrtie de şmirghel, hîrtie şmirghel*) Hîrtie (sau pînză) acoperită cu şmirghel **(2)**, folosită pentru curăţire sau lustruire în industria lemnului, în lăcătuşerie etc. *Este necesar ca suprafaţa metalului de lipit să fie curată... Curăţirea se face cu ajutorul pilei, şabărului sau a hîrtiei de şmirghel.* IOANOVICI TEHN. 181, cf. IONESCU-MUSCEL, ŢES. 444, M. D. ENC.

— Şi: (rar) **smírghel** (BARCIANU, ALEXI, W., IONESCU-MUSCEL, ŢES. 47), (învechit) **zmírghel** s. n.

— Din germ. **Schmirgel.**

ŞMÍRGLĂR s. m. (Prin Bucov.) Muncitor care ascute la polizor pînzele de ferăstrău. Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl.: *şmirglări.*

— Din germ. **Schmirgler.**

ŞMÍRGLU s. n. (Prin Bucov.) Polizor. Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl: ? — Şi: **şmírgă** s. f. GLOSAR REG.

— Din germ. **Schmirgel** [kluppe].

ŞMIRGLUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A ascuţi la polizor. Cf. LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

— Prez. ind.: ? — Şi: **şmirguí** vb. IV GLOSAR REG.

— **Şmirglu** + suf. *-ui.* Cf. germ. s c h m i r g e l n.

ŞMIRGUÍ vb. IV v. **şmirglui.**

ŞMIRLĂNÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A unge. Com. din BUNGARD—SIBIU.

— Prez. ind.: *şmirlănesc.*

— Cf. ş m i r.

ŞMÎRPLAT s. n. (Prin sud-vestul Transilv.) **1.** (La pl. sau la sg. cu sens colectiv) Felii paralele ale unui strat (de cărbune) care alunecă pe suprafeţele de contact. Cf. FD I, 162.

2. (La pl.) Cărbune sau piatră care este gata să se desprindă de pe pereţii galeriei. Cf. FD I, 162.

— Accentuat şi: *şmirplát.* FD I, 162. — Pl.: *şmirplaturi.*

— Din germ. **Schmierplatte.**

ŞMIRUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.; complementul indică osiile căruţei) A unge. LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: ?

— Din germ. **schmieren.**

ŞMÎRVAZĂN s. n. (Regional) Piuliţă prin care se ung unele dispozitive din mecanismul morii (Băişeşti—Fălticeni). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Cf. germ. Schmierwarze.

ŞMIT s. n. v. **şmir.**

ŞMÎRCÍÍ vb. IV v. **smîrcii.**

ŞMÎRCÎÍT[1] s. n. v. **smîrcîit**[1].

ŞMÎRCÎÍT[2], **-Ă** adj. v. **smîrcîit**[2].

ŞMOÁLĂ s. f. v. **smoală.**

ŞMOÁTIC subst. v. **smoatic.**

ŞMOC s. n. v. **smoc.**

ŞMOCĂÍ vb. IV v. **smocăi.**

ŞMÓLNIŢĂ s. f. v. **smolniţă.**

ŞMONT s. n. (Regional) Nămol din mină[1] (Crişcior—Brad). Cf. PAŞCA, GL.

— Pl.: ? — Şi: **jmont** s. n. PAŞCA, GL.

— Din germ. **Schmant.**

ŞMOTREÁLĂ s. f. (Mold.; familiar) Mustrare **(1)**, dojană; bătaie. Cf. SCRIBAN, D. 1282.

— Pl.: ?

— **Şmotri** + suf. *-eală.*

ŞMOTRÍ vb. IV. Tranz. (Învechit) **1.** (Complementul indică unităţi militare) A trece în revistă; a inspecta. Cf. CIHAC, II, 353, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.

2. (Complementul indică soldaţi) A instrui. Cf. CIHAC, II, 353, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. ✦ Ext. (Mold.; familiar) A învăţa, a instrui (cu asprime); a mustra[1] **(2)**, a dojeni (cu asprime); a bate. *Aşa s-aşteaptă bărbatul? De cînd te şmotresc oare că muierea să steie smirna?* ap. TDRG. *Te dau lui Alisandru Ciobanu, şi te şmotreşte el!* SADOVEANU, O. III, 139, cf. SCRIBAN, D. [Jupînul] *e mai omenos. Nu ne smotreşte.* C. PETRESCU, A. R. 58, cf. DL, DM. *L-o şmotrit rău.* I. CR. II, 218. *L-am şmotrit eu bine să nu se mai îmbălăreze.* Com. din PIATRA NEAMŢ. ◇ (Glumeţ) *Scoteam mîţele de prin ocniţe şi cotruţe, şi le flocăiam, şi le şmotream dinaintea lui, de le mergea colbul.* CREANGĂ, A. 37.

— Prez. ind.: *şmotresc.* — Şi: **smotrí** vb. IV.

— V. **şmotru.**

ŞMOTRÍRE s. f. (Învechit) Acţiunea de a **şmotri (1).** Cf. DDRF.

— Pl.: *şmotriri.*

— V. **şmotri.**

ŞMÓTRU s. n. (Învechit) **1.** Trecere în revistă (a unor unităţi militare); inspecţie. Cf. DOC. EC. 530, VALIAN, V., POLIZU. *Generalul Isaiov ne-a îmbrăcat căzăceşte,... şi, după ce ne-a făcut smotru, ne-a orînduit la Tatargic.* GHICA, S. 18, cf. CIHAC, II, 353, DDRF, GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XXVI—XXIX, 39, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Era cu falnicul lui coif de pompier fălos, căci venise de la şmotru.* CAMIL PETRESCU, O. II, 520.

2. Instrucţie ostăşească, exerciţiu militar. V. mustră[1] **(1)**, mustruluială **(1)**, mustreală. Cf. POLIZU, LM. *Învăţase şmotru mai bine decît mine.* GANE, N. I, 55. *Lui Niţă greu i-a mai fi păn-a deprinde şmotrul lor.* CONTEMPORANUL, VI[1], 494, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Căpitanul Iordachi şi-a adunat toţi oamenii,... a făcut puţin şmotru cu ei.* CAMIL PETRESCU, O. I, 56, cf. DL, DM. ◇ (Glumeţ) *Eu te-aş învăţa puţin şmotru... — Şmotru? Ha, ha, ha! Ce fel de şmotru? ... — Cînd oi zice: Staţi drept, să nu te mişti din loc!* I. NEGRUZZI, S. IV, 50. *Şmotrul se sfîrşi cu gajuri, cu „poşta merge".* HOGAŞ, DR. II, 69. ✦ Ext. (Mold.; familiar) Instruire (severă); mustrare **(1)**, dojană; bătaie. *Omul, voinic dar blînd, suferea de şmotrul copilului.* CONV. LIT. XLIII, 916. *Acestor copii le-ar trebui un şmotru.* SCRIBAN, D., cf. I. CR. III, 187.

— Pl.: *şmotruri.* — Şi: **smótru** s. n.

— Din rus. **смотр.**

ŞMUCÓI subst. v. **smăcoi.**

ŞMÚCTĂBAC subst. v. **şnuftabac.**

ŞMÚTIŢĂ s. f. v. **smutiţă.**

ŞMÚŢICHI adj. v. **şmuţig.**

ŞMÚŢIG adj. (Despre persoane) **1.** (Familiar, rar; în forma *şmuţichi*) Josnic. Cf. SĂGHINESCU, v. 70. ◇ (Substantivat) *E un şmuţichi.* id. ib.

2. (Familiar, rar) Zgîrcit, calic. Cf. BL IV, 67.

3. (Argotic) Murdar **(1)**. BUL. FIL. V, 193.

— Pl.: ? — Şi: (rar) **şmúţichi** adj.

— Din germ. **schmutzig.**

ŞMUŢIGĂRÍ vb. IV. Refl. (Familiar, rar) A se comporta într-un mod meschin. Cf. BL IV, 67.

— Prez. ind.: *şmuţigăresc.*

— **Şmuţig** + suf. *-ări.* Cf. şmuţigărie.

ŞMUŢIGĂRÍE s. f. (Familiar, rar) Josnicie. *Cea mai odioasă şmuţigărie burgheză, o aviditate de şacal, acea lăcomie a banului rezumat al tuturor infamiilor capitaliste.* GL 1963, nr. 480, 7/5.

— Pl.: *şmuţigării.*

— **Şmúţig** + suf. *-ărie.*

ŞNAIDAS subst. (Prin sudul Mold. şi nordul Dobr.) Unealtă de fierărie nedefinită mai îndeaproape. Cf. H III 153, XIV 399.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **snaidas** (accentul necunoscut) subst. H XIV 399.

— Cf. şnaideză.

ŞNAIDÉZĂ s. f. (Regional) Instrument cu ajutorul căruia se fac fileturi (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *şnaideze.*

— Cf. germ. Schneideisen.

ŞNÁIDĂR s. m. (Transilv., Ban., prin Maram. şi vestul Olt.) Croitor. *Nu e aşa neînţeleaptă, ca să nădăjduiască că va dobîndi de la croitoriu (săbău, şnaider) mai mult.* ŢICHINDEAL, F. 306/16, cf. PRIBEAGUL, P. R. 57, FD I, 202, III, 178, L. ROM. 1962, nr. 1, 92, SCL 1965, 196, L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALR I 1 747/1, 5, 9, 12, 18, 28, 40, 49, 77, 122, 125, 268, 308, 350, ALR SN II h 521, TEAHA, C. N. 128, 269, LEXIC REG. II, 42. ✦ (Regional) Blănar (Secăşeni—Oraviţa). ALR II 6 535/29.

— Pl.: *şnaidări.* — Şi: **jnáidăr** (ALR I 1 747/49, 122, 350, ALR SN II h 521), **znáidăr** (ALR I 1 747/308) s. m.

— Din germ. **Schneider.**

ŞNAIDĂRÍŢĂ s. f. (Ban. şi prin sud-vestul Transilv.) Croitoreasă. Cf. FD III, 186, IV, 259, ALR I 1 747/28,

ALR II 6 487/2, 27, 279, ALR SN II h 522, LEXIC REG. II, 42.

— Pl.: *şnaidărițe.* — Şi: **şnăidăriță** (ALR I 1 747/28; ALR II 6 487/2, ALR SN II h 522), **jnăidăriță** (ALR II 6 487/27, 279) s. f.

— **Şnaidăr** + suf. *-iță.*

ŞNAIS s. n. v. **şnaiț.**

ŞNAISTAIH s. n. v. **şnaițaig.**

ŞNAIȚ, -Ă s. n., s. f. **1.** S. n. (Bucov.) Cărare prin pădure (ARVINTE, TERM. 49, 81, GLOSAR REG.), pe care se trag buștenii la vale (ARVINTE, TERM. 168, LEXIC REG. 109).

2. S. f. (Regional) Fîșie de pămînt între două păduri (Oprișeni—Rădăuți). Cf. CHEST. IV 101/393.

3. S. n. (Regional) Vîrf, culme (Pârteștii de Jos—Succava). LEXIC REG. II, 117.

— Pl.: **(1, 3)** *şnaițuri.* — Şi: **şnais** s. n. GLOSAR REG.

— Din germ. **Schneise.**

ŞNAIȚAIG s. n. (Regional) **1.** Instrument cu ajutorul căruia se fac fileturi (Vicovu de Sus—Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.

2. (În forma *şnaistaih*) Șurubelniță **(1)** (Marginea—Rădăuți). Cf. ALR SN II h 563/386.

— Pl.: ? — Şi: **şnăistaih** s. n. ALR SN II h 563/386.

— Cf. germ. Schneidzeug.

ŞNAIȚUÍ vb. IV. Intranz. (Prin Bucov.) A face șnaițuri **(1).** LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: ?

— **Şnaiț** + suf. *-ui.*

ŞNÁLĂ s. f. **1.** (Prin Ban.) Clanță (la ușă). Cf. CHEST. II 164/11, ALR II/I h 250/2, FD III, 181.

2. (Prin sudul Transilv.) Agrafă, bold. Cf. BREBENEL, GR. P. *Boresele dau la vălitoare pentru nevasta ai tineră şi cumpără giolgiu şi fac vălitoarea gata, podoghită cu şnale (ace colorate).* id. ib.

— Pl.: *şnăli* şi *şnale.*

— Din germ. **Schnalle.**

ŞNAMÉNIE s. f. v. **snamenie.**

ŞNAP s. m. v. **şneap[3].**

ŞNAPÁN s. m. Escroc, potlogar, pungaș. Cf. CADE. *Nici unul din şnapani nu s-a repezit să-i aprinză la cap o luminărică.* KLOPŞTOCK, F. 286. *Aşa să am eu bine dacă am ştiut ce pun la cale nişte mişei ca aceia, nişte cîini, nişte şnapani făr' de lege!* SADOVEANU, O. VIII, 134. *Cade în mrejele unei escroace care... îl ține ascuns într-un butoi, în vreme ce ea petrece cu un alt şnapan.* CĂLINESCU, I. 99. *Papa-i liberal sadea un şnapan.* GALAN, Z. R. 296, cf. DL. *Iată e un şnapan de-o diabolică inteligență.* T. POPOVICI, S. 320, cf. DM, DN[3]. *Ajunsese prada unor şnapani care îl exploatau, bătîndu-şi joc de el.* VOICULESCU, P. II, 79. ✦ (Neobișnuit) Mîrlan[1]. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.

— Pl.: *şnapani.*

— Din fr. **chenapan.**

ŞNAPANLÍC s. n. (Familiar) **1.** Șarlatanie **(1)**, potlogărie. Cf. UDRESCU, GL.

2. Șarlatanie **(2).** Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şnapanlicuri.*

— **Şnapan** + suf. *-lic.*

ŞNAPS s. n. (Familiar) Rachiu (tare); o anumită cantitate de rachiu. Cf. JAHRESBER. X, 209. *Cred că bei şi tu, ginere, un şnaps fain de tot.* REBREANU, I. 133, cf. BL I, 18, BUL. FIL. IV, 73. *Să se plimbe şi el ca noi pe stradă şi să-şi ia şnapsul la Corso!* STANCU, R. A. I, 217, cf. DM, ŞEZ. III, 89, ALR II 6 347/365.

— Pl.: *şnapsuri.* — Şi: (regional) **şnapț** (BUL. FIL. IV, 73), **şneaps** (JAHRESBER. X, 209, BL I, 18, ŞEZ. III, 89), **şneapț** (JAHRESBER. X, 209) s. n.

— Din germ. **Schnaps.**

ŞNAPȚ s. n. v. **şnaps.**

ŞNĂIDARÁI s. n. (Regional) Atelier de croitorie (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR II 5 764/76.

— Pl.: *şnăidaraie.*

— Din germ. **Schneiderei.**

ŞNĂIDĂRÍE s. f. (Regional) **1.** Meseria de croitor (Dobra—Deva). Cf. ALR II 5 764/105.

2. Atelier de croitorie (Glimboca—Caransebeș). Cf. ALR II 5 764/27.

— Pl.: **(2)** *şnăidării.* — Şi: **jnăidărie** s. f. ALR II 5 764/27, 105.

— **Şnaidăr** + suf. *-ie.*

ŞNĂIDĂRÍȚĂ s. f. v. **şnaidăriță.**

ŞNEAP[1] s. m. v. **jneapăn.**

ŞNEAP[2] s. m. v. **şnep.**

ŞNEAP[3] s. n. **1.** (Regional) Înghițitură (de băutură) (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

2. (Prin Transilv. și nordul Olt.) Bucată mare (de pîine, de mămăligă etc.). *Un şneap de malai.* JAHRESBER. VII, 87, cf. I. CR. IV, 306, V, 280, LEXIC REG. II, 17.

— Pl.: *şneapuri.* — Şi: **şnap** (LEXIC REG. II, 17) s. m., **jneap** (DM, I. CR. IV, 306, V, 280) s. n.

— Din germ. **Schnapp.**

ŞNEÁPĂN s. m. v. **jneapăn.**

ŞNEAPS s. n. v. **şnaps.**

ŞNEAPȚ s. n. v. **şnaps.**

ŞNEÁȚA s. f. art. (Prin Ban.; în expr.) **A lua şneața** = a o lua la fugă, v. fugă. Com. din BANAT.

— Etimologia necunoscută.

ŞNEC s. n. Transportor pentru materiale pulverulente sau în formă de pastă, format dintr-un arbore, prevăzut cu una sau mai multe palete elicoidale. Cf. LTR[2], DP, M. D. ENC.

— Pl.: *şnecuri.*

— Din germ. **Schnecke.**

ŞNÉCER s. n. v. **şniter.**

ŞNEF s. m. v. **şnep.**

ŞNÉLFAIER subst. (sg.) (Regional) Rafală de armă (Pârteștii de Jos—Gura Humorului). LEXIC REG. II, 117.

— Din germ. **Schnellfeuer.**

ŞNÉLȚUG s. n. (Regional) Tren de persoane (Pârteștii de Jos—Gura Humorului). Cf. L. ROM. 1963, nr. 2, 155, 1965, 332, 333.

— Pl.: *şnelțuguri.*

— Din germ. **Schnellzug** „tren accelerat".

ŞNEP s. m. (Bucov., Transilv., Ban. și prin Munt.) Numele mai multor păsări: **a)** sitar *(Scolopax rusticola rusticola).* Cf. ŞINCAI, în DR. V, 561, MOLNAR, D. 380, KLEIN, D. 424, LB, ISER, POLIZU, PONTBRANT, D., COSTINESCU, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 161, ALR II 6 217/250; **b)** (și în sintagmele *şneap mare,* KLEIN, D. 424, *şneap de cei mari,* LB) fluierar

mare *(Numenius arquata arquata)*. Cf. CIHAC, II, 528, MARIAN, O. II, 304, DDRF, GHEŢIE, R. M., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 161; **c)** (în forma *şneap;* şi în sintagma *şneap de cei mari*, LB) pasăre călătoare cu ciocul lung şi îndoit în sus *(Recurvirostra avosetta avosetta)*. Cf. ISER; **d)** ploier *(Charadrius apricarius apricarius)*. Cf. SCRIBAN, D.; **e)** ploier de munte *(Charadrius morinellus)*. Cf. id. ib. ◇ *Şnef de ţărmuri* = fluierar *(Tringa totanus totanus)*. Cf. ŞINCAI, în DR. V, 562, BĂCESCU, PĂS. 161.

— Pl.: *şnepi*. — Şi: **şnef** (ŞINCAI, în DR. V, 562, BĂCESCU, PĂS. 161, ALR II 6 217/250), **şneap** (KLEIN, D. 424, LB, ISER, CIHAC, II, 528, LM, GHEŢIE, R. M., TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 161) s. m.

— Din germ. **Schnepfe.**

ŞNIOÁRLĂ s. f. v. **smorlă.**

ŞNIPUÍT, -Ă adj. (Regional; despre cai) Cu păr[1] puţin în coamă şi pe coadă (Băuţaru Inferior—Caransebeş). Cf. DR. V, 103.

— Pl.: *şnipuiţi, -te.*

— Etimologia necunoscută.

ŞNIT s. n. **I. 1.** (Astăzi rar) Pahar pentru bere cu capacitate de (aproximativ) un sfert de litru; cantitatea de bere corespunzătoare. Cf. JAHRESBER. VII, 87, X, 209, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN[2].

2. Marginea liberă a tălpii la încălţăminte, în afara liniei de îmbinare dintre feţe şi talpă. Cf. CV 1949, nr. 8, 31, LTR[2], DN[2].

3. Suprafaţă formată din marginile tăiate ale foilor unei cărţi, ale unui registru. Cf. LTR[2], DN[2].

4. (Tehn.) Ştanţă **(1)**. Cf. LTR[2], DN[2].

II. 1. (Prin Bucov.) Bucată scurtă tăiată dintr-un buştean. Cf. ARVINTE, TERM. 79, 168, A V 15, LEXIC REG. 109.

2. (Regional) Partea putredă dintr-un buştean (Coverca—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 79, 168.

— Pl.: *şnituri*. — Şi: (regional) **şniţ** s. n. A V 15.

— Din germ. **Schnitt.**

ŞVITER subst. (Regional) Unealtă asemănătoare cu un cuţit, folosită la cioplitul sau scobitul în lemn. Cf. H II 30, LEXIC REG. II, 104.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **şnécer** (pl. *şnecere* LEXIC REG. II, 104) s. n. ib.

— Cf. germ. Schnitzer „cuţit de sculptat".

ŞNITUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.; complementul indică buşteni) A curma cu ferăstrăul. Cf. ARVINTE, TERM. 79, 168, LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: ?

— **Şnit** + suf. *-ui.*

ŞNIŢ s. n. v. **şnit.**

ŞNIŢEL s. n. **1.** (Şi în sintagmele *şniţel vienez, şniţel pane)* Felie subţire de carne, bătută cu ciocanul (de lemn), trecută succesiv prin făină, ou şi pesmet şi prăjită în grăsime. *Să ne ceară bere Şi şniţel.* ALECSANDRI, T. 127, cf. JAHRESBER. III, 328, VII, 87, X, 209, ALEXI, W. *Un şniţel de viţel.* TDRG, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *O problemă gravă nu se limpezeşte între un şniţel vienez şi o plăcintă.* REBREANU, R. I, 38. *De subt joben apare-o farfurie C-un şniţel bine garnisit.* TOPÎRCEANU, P. O. 89. *Poate că ai să mănînci şniţel?* CAMIL PETRESCU, T. II, 67. *Mînca cu deosebită poftă şniţelu-i vienez.* SADOVEANU, O. VIII, 205, cf. SCRIBAN, D. *Am mîncat în tren. Un şniţel rece şi gras.* H. LOVINESCU, T. 319, cf. DN[2]. *Se pun şniţelele să se rumenească pe o parte, apoi se întorc pe cealaltă parte.* S. MARIN, C. B. 109. ◇ *Şniţel natur* v. natur.

2. (Prin sud-estul Transilv.; la pl.; în forma *sniţăle)* Borhot de sfeclă de zahăr, care serveşte ca hrană pentru vite. Cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 88.

— Pl.: *şniţele* şi (rar) *şniţeluri* (DN[2]). — Şi: (regional) **sniţăle** subst. pl. L. ROM. 1959, nr. 5, 88.

— Din germ. **Schnitzel.**

ŞNIUC s. n. (Prin Bucov.; şi în sintagma *şnuc babăsc)* Tabac (pentru prizat). Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, cf. ALR SN IV h 1 145/365, LEXIC REG. 109.

— Şi: **şniuţ** (com. din STRAJA—RĂDĂUŢI), **şnuc** (ALR SN IV h 1 145/365) s. n.

— Din germ. dial. **Schnuck.**

ŞNIÚCĂR s. m. (Prin Bucov.) Persoană care prizează. Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl.: *şniucări.*

— Din germ. dial. **Schnucker.**

ŞNIUCUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.; complementul indică tabac) A priza. Cf. LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: ?

— **Şniuc** + suf. *-ui.* Cf. germ. dial. schnucken,

ŞNIUŢ s. n. v. **şniuc.**

ŞNOR s. n. v. **şnur.**

ŞNUC s. n. v. **şniuc.**

ŞNÚFTABAC subst. (Prin Transilv.) Tabac (pentru prizat). Cf. ALR SN IV h 1 145.

— Şi: **şmúctăbac** subst. ALR SN IV h 1 145/141.

— Din germ. **Schnupftabak.**

ŞNUR s. n. **1.** Sfoară (împrăcată în mătase colorată, în fir etc.), de obicei răsucită în două sau în trei, întrebuinţată mai ales ca ornament la îmbrăcăminte; şiret[1] **(1)**, (regional) şinor **(1)**. V. găitan, ceapraz, brandenburg, firet, şîndură. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 390, LM. *Un şnur cu canafuri în loc de cravată.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 211, cf. DDRF, BARCIANU. *Se lipi cu obrazul de pieptul lui, de şnururi şi alămuri, de postavul tunicii.* D. ZAMFIRESCU, A. 7, cf. JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W. *Hainele se-mpodobesc cu şnur.* SEVERIN, S. 75, cf. NICA, L. VAM. 233, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Nonî se miră Anton Muşat, lăsînd să-i cadă sticla atîrnată în şnur.* C. PETRESCU, C. V. 69. *Un sîrb, cu o chitiuţă albă cu şnur negru..., se repatria.* TEODOREANU, M. II, 308. *Observai ş-o bucată de pînză..., prevăzută cu două şnururi.* SADOVEANU, O. X, 483. *Operaţiunea trecerii şnururilor prin planşetă se numeşte şnuruit.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 402. *Toate perdelele Palatului... [erau] prinse în ochiuri de şnur auriu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 561, cf. LTR[2]. ◇ Fig. *Grumazu-ntors şi neted, cu şnurul unei vine, De-o graţie perfectă tot mai zvîcneşte încă.* ISANOS, V. 370. ✦ (Mai ales în Mold.) Şiret[1] **(2)**. *Amoniţie de a haznelii au luat cu sine..., 1 părechi cibote cu şnori.* BULETIN, F. (1838), 148[2]/15, cf. CIHAC, II, 390. *Se pleacă să-şi dezlege şnurul de la ghete.* VLAHUŢĂ, D. 144, cf. TDRG, SCRIBAN, D. *I-a desfăcut capotul, legat doar cu un şnur.* BENIUC, M. C. I, 52, cf. ALR SN IV h 1 191. ✦ (Regional; în sintagmele) *Şnurul apei* = partea din mijloc a unui curs de apă. Cf. ARVINTE, TERM. 115, 168. *Şnurul şoselei* = partea din mijloc a unei şosele **(I 1)**. *Căruţele... ţinură „şnurul" şoselei, printre „popii" bondoci ce ţărmureau marginile.* CONV. LIT. XLIV, 898, cf. SCRIBAN, D. ✦ (Familiar; adverbial; în expr.) **A merge şnur** = a se desfăşura, a evolua foarte bine; a fi în ordine. Cf. IORDAN, STIL. 329, SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 499. ✦ (Adverbial; la jocul de popice; pe lîngă verbe de mişcare) În linie dreaptă, pe mijlocul pistei **(2)**. *Bate-o şnur, dă bila şnur.* SĂGHINESCU, V. 104. *Bila trebuie să meargă „şnur şi fără bandă".* IORDAN, STIL. 329.

2. (Şi în sintagma *şnur electric)* Ansamblu de fire electrice flexibile, izolate între ele şi strînse într-un înveliş protector, folosit pentru racordarea la reţea a lămpilor portative, a aparatelor de radio etc. V. c o r d o n. *Să se aducă încă un bec. A fost adus cel de semnale Morse, cu şnurul lung după el.* BOGZA, A. î. 314, cf. LTR[2].

3. (Tipogr.) Panglică îngustă la valul de lemn de scos coli. Cf. V. MOLIN, V. T. 79.

— Pl.: *şnururi* şi (regional, m.) *şnuri* (ALR SN IV h 1 191). — Şi: (regional) **şnor** (pl. şi, regional, m. *şnori)*, **znor** (ALR SN IV h 1 191/537) s. n.

— Din germ. **Schnur.**

ŞNURCERÁMICĂ s. f. (Arheol.) Sistem de ornamentare a vaselor de lut, realizat prin imprimarea unui şnur de fibre vegetale în pasta încă moale. Cf. DER, M. D. ENC.

— **Şnur** + **ceramică,** după germ. *Schnurkeramik.*

ŞNURUÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Complementul indică registre, dosare etc.) A lega cu ajutorul unui şnur **(1)** petrecut prin fiecare foaie şi sigilat la capete, pentru ca foile să nu poată fi sustrase sau înlocuite; p. e x t. a strînge cu şnur; (învechit, în Transilv.) a şinori **(2).** *Advocat, vatav, profesor şnuruiesc încă şi dele.* MILLO, în PR. DRAM. 364, cf. POLIZU, CIHAC, II, 390, LM 543, DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W., TDRG. *Registrele vor fi şnuruite şi parafate.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D. *Vor şnurui... acest registru.* PREV. ACCID. 6.

2. (Complementul indică haine) A împodobi cu şnur **(1);** (regional) a şinori **(1).** Cf. PONTBRIANT, D., LM 543, DDRF, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W., TDRG, CADE.

— Prez. ind.: *şnuruiesc.*

— **Şnur** + suf. *-ui.*

ŞNURUIÁLĂ s. f. **1.** Şnuruire **(1).** Cf. POLIZU, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W.

2. Şnuruire **(2).** Cf. POLIZU, JAHRESBER. X, 209, ALEXI, W.

— Pl.: *şnuruieli.*

— **Şnurui** + suf. *-eală.*

ŞNURUÍRE s. f. Acţiunea de a ş n u r u i.

1. Cf. ş n u r u i **(1).** Cf. POLIZU, DDRF. *Şnuruirea, sigilarea, parafarea şi viza de închidere anuală a regis-trelor de contabilitate se vor face de către organele de control.* LEG. EC. PL. 228.

2. Cf. ş n u r u i **(2).** Cf. COSTINESCU, DDRF.

— Pl.: *şnuruiri.*

— V. **şnurui.**

ŞNURUÍT, -Ă adj. **1.** (Despre registre, dosare etc.) Cu foile prinse cu şnur **(1)** la o margine, pentru a nu putea fi sustrase sau înlocuite. *Să li se dea condici şnuruite şi pecetluite* (a. 1832). DOC. EC. 499. *Le va da instrucţii împreună cu condici şnuruite.* BULETIN, F. (1833), 109[1]/32. *Negustătorii... vor fi datori a avea un catastih curat, şnuruit şi cu şahul judecătoriei.* ap. TDRG. *Această cvitanţie... s-au trecut şi în condica şnuruită* (a. 1848). URICARIUL, X, 271. *Se poate dovedi din cuprinsul delilor scripisite şi şnuruite.* ALECSANDRI, T. 1 358, cf. DDRF. *Păşind peste dosarele şnuruite de pe covor, se îndreptă spre telefon.* T. POPOVICI, S. 226. ✦ P. e x t. Strîns cu şnur **(1).** *Cînd s-a adunat numărul cuvenit de pagini... predau pachetul frumos şnuruit editorului.* C. PETRESCU, C. V. 25.

2. (Despre haine) Împodobit cu şnur **(1);** (regional) şinorit. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Trimisul providenţei..., cu ilic şnuruit şi coşcogea cizmoaiele..., venea fluierînd.* C. PETRESCU, A. R. 18. *Iese Chiva-mpodobită Cu iia tot şnuruită.* BIBICESCU, P. P. 345.

3. Prevăzut cu şnur **(1).** *Un dreptunghi de carton alb, şnuruit, atîrna strîmb de un cui.* VINEA, L. I, 323.

— Pl.: *şnuruiţi, -te.*

— V. **şnurui.**

ŞNURUITÚRĂ s. f. (Regional) Semn făcut la urechea oilor pentru a le recunoaşte (Totoeşti—Iaşi). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *şnuruituri.*

— Cf. ş n u r u i.

ŞNURULÉŢ s. n. Diminutiv al lui ş n u r. Cf. ş n u r **(1).** *Era singura domnişoară care purta „pince-nez" cu şnuruleţ de aur.* BRĂESCU, M. B. 55.

— Pl.: *şnuruleţe.*

— **Şnur** + suf. *-uleţ.*

ŞO interj. (Mai ales în Munt.; adesea cu valoare verbală) Strigăt cu care se asmut cîinii. Cf. ARGHEZI, C. J. 63. *Cîinele lup se ridică... — Şo pă el, Mox.* STANCU, R. A. III, 123. *Stăpînii asmut cîinii: „Şo, muşcă-l!"* PAS, Z. I, 51. *Lupii, Negrilă!... Şo pe ei!* TUDORAN, P. 205, cf. DM, COMAN, GL.

— Şi: **şuo** (COMAN, GL.), **şa** (id. ib.), **şau** (ARGHEZI, C. J. 63), **sa** (CHEST. V 77/17), **so** (COMAN, GL.), **suo** (id. ib.) interj.

— Onomatopee.

ŞOÁCĂŢ[1] s. m. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz) Termen depreciativ pentru o persoană de origine străină, în special de origine germană; (familiar; peiorativ; ieşit din uz) **şonţ[1], ştronţ[1] (1).** Cf. ALECSANDRI, T. 361, BARCIANU, JAHRESBER. IX, 229. *Aşa rănit, a mai trimes încă pe aceea lume multe şoacăţe nemţeşti.* SĂM. II, 458, cf. PASCU, C. 25, PAMFILE, J. II, 166, HOGAŞ, DR. II, 174, DR. I, 339, III, 447, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 110. *Ghiţă l-a dat dracului pe şoacăţ.* SADOVEANU, O. XVII, 311, cf. SCRIBAN, D., CL 1961, 405, ŞEZ. III, 89. *Cu mare ce sărmanu şoacăţ putu s-o rupă de goană.* ap. TDRG, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 20. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Şoacăţa de baron şi-o întins botu ca să mă sărute.* ALECSANDRI, T. 72. ✦ (Prin nordul Munt.) Epitet depreciativ pentru un om leneş. Cf. MUSCEL.

— Pl.: *şoacăţi.* — Şi: **şoăcăţă** (pl. *şoacăţe)* s. f., (regional) **şoáchiţ** (SCRIBAN, D.) s. m., **soăchită** (PAMFILE, J. II, 166) s. f.

— Cf. scr. š o k a c „sîrb catolic".

ŞOÁCĂŢ[2] s. m. (Regional, mai ales în Olt.) Numele a două mamifere rozătoare: **a)** şobolan **(1).** Cf. CIHAC, II, 391, LM, DDRF, JAHRESBER. III, 328, BARCIANU, JAHRESBER. IX, 229, ALEXI, W., TDRG, DR. III, 446, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 26, SCRIBAN, D. 1 283, GR. S. I, 191, L. COSTIN, GR. BĂN. 194, ALR I 1 192/28, UDRESCU, GL.; **b)** şoarece **(I 1).** Cf. SCRIBAN, D. 1 283, H V 187, 393, IX 5, 41, XVIII 261, com. LIUBA, VÎRCOL, V. 100, I. CR. V, 375, GR. S. V, 123, ALR I 1 191/1, 835, 839, 840, 842, 856, 860, 1 196/842, ALR II 3 423/2, 836. *Încă după vară puiaseră-n cramă neşte afurisiţi de şoctîi.* PLOPŞOR, C. 144. *Au puiat şoacăţii În tîrna (cutăruia) cu ctîi, Şi i-au ros şoctîii Toţi ctîii.* IZV. IV, nr. 3—4, 4. *Scoate-ţi şoctîii din gură,* se spune cuiva care se bîlbîie. Cf. ALR II/I h 32/2.

— Pl.: *şoacăţi.* — Şi: **şócăţ, şochéte** (H V 393, XVIII 139, com. LIUBA), **şochiéţ** (ALR I 1 191/860), **şocíţ, şocít** (H XVIII 261, ALR I 1 191/835), **şocíte, şócoţ** (CIHAC, II, 391, LM; accentuat şi **şocóţ** BARCIANU), **şocót** (ALEXI, W.) s. m., **socítă** (ALR I 1 191/840) s. f.

— Cf. ş o a c ă ţ[1].

ŞOÁCĂŢĂ s. f. v. **şoacăţ[1].**

ŞOÁCHIŢ s. m. v. **şoacăţ[1].**

ŞOÁFLĂ s. f. v. **şuflă[1].**

ŞOÁFLE s. f. pl. (Prin nord-estul Munt.; glumeţ) Plete mari. SCRIBAN, D. *Tunde-ţi şoaflele!* id. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o f i l ă.

ŞOÁIBĂ s. f. (Prin Bucov. şi vestul Mold.) Muncitor forestier care asigură deplasarea în bune condiţii a buştenilor pe uluc; (regional) şaibar. Cf. ARVINTE, TERM. 166.

— Pl.: *şoaibe.*

— Cf. ş a i b a r.

ŞOAIT s. n. (Regional) Tobă (de porc) (Moftinu Mic—Carei). ALR SN IV 1 125/334.

— Pl.: *şoaituri.*

— Din magh. **sajt.**

ŞOÁITĂ[1] s. f. (Prin nordul Olt.; în e x p r.) **Într-o şoaită** = deplasat. LEXIC REG. 47.

— Etimologia necunoscută.

ŞOÁITĂ[2] s. f. (Prin Mold.) Termen injurios la adresa clericilor. Cf. CREANGĂ, GL.

— Pl.: *şoaite.*

— Cf. b o a i t ă.

ŞOÁLĂ[1] s. f. (Prin Munt.) **1.** Verişoară. V. v e r i ş o r. Cf. SCURTU, T. 150, COMAN, GL., L. ROM. 1959, nr. 3, 67.

2. Apelativ folosit de femeile de la ţară în relaţiile dintre ele. Cf. SCURTU, T. 150, COMAN, GL., L. ROM. 1959, nr. 3, 67.

— Pl.: *şoale.*

— Cf. v e r i ş o a r ă (v. *verişor*).

ŞOÁLĂ[2] s. f. v. **şol**[1].

ŞOÁLCHINĂ s. f. (Regional) Ceaşcă (Sălişte—Sibiu). Cf. VICIU, GL. *Aduceţi-mi o şoalchină de apă.* id. ib.

— Pl.: *şoalchine.*

— Cf. ş o l[1].

ŞOÁLDĂ s. f. **I.** (Familiar; în e x p r.) **A umbla** (sau, rar, **a face**) **cu şoalda** = a recurge la vicleşuguri, la subterfugii, la minciuni. Cf. VALIAN, V. *Cine umblă cu şoalda, aluia îi merge bine.* PR. DRAM. 173. *Nu făcea mai nimic în cauză sau, cum e vorba poporului nostru, îmbla cu şoalda.* BARIŢIU, P. A. I, 371, cf. POLIZU, PETRI, V., CIHAC, II, 391. *Să fie oameni de treabă şi să nu umble cu şoalda.* ISPIRESCU, M. V. 50. *Să te pui pe lucru, nu şagă, iar nu să umbli numai cu şoalda şi cu înşelăciuni.* CONTEMPORANUL, IV, 505, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. II, 166, DR. III, 745, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *După semn aflam... care şi-a ţinut cuvîntul şi care ne-a umblat cu şoalda.* C. PETRESCU, Î. II, 136, cf. SCRIBAN, D. *Nu mai umbla cu şoalda şi nu mai face pe grozavul, că nu mă sperii,* STANCU, R. A. V, 145. *Omul acesta îmblă numai cu şoalda.* Com. MARIAN. *Ce-mi tot umbli cu şoalda, dacă nu vrei să lucrezi, spune-mi hotărît.* Com. din PIATRA-NEAMŢ, cf. COMAN, GL., ZANNE, P. II, 789, IV, 614. ◇ (Cu elipsa verbului) *Cugeta că, mai cu marghioliţi, mai cu şoalda,... să înşele pe Făt-Frumos.* ISPIRESCU, L. 109. *Dacă îl prindea nea Ghiţă cu şoalda la vreme potrivită, îi dedea una cu ciocanul de ferecat pietrele,* SADOVEANU, O. XVII, 312.

II. Momeală artificială folosită de pescari în apele repezi. *Vîrcolacul... e un fel de şoaldă sau momeală artificială care reuşeşte destul de bine în curentul repede la peştii de pradă.* ATILA, P. 68, cf. DL, DM.

— Pl.: *şoalde.* — Şi: (învechit, rar) **şóldă** s. f. CIHAC, II, 391, DDRF.

— Cf. săs. š ō l t, š ū l t „datorie bănească; vină".

ŞOÁLDINĂ s. f. **I.** (Popular; mai ales în forma *şoldină)* Nume dat mai multor boli în evoluţia cărora simptomul cel mai important este durerea de şoldur[i][1] **(1)**; (regional) şoldariţă, şoldorariţă. V. s c i a t i c ă, r e u m a t i s m. *Podagrie, tuse, umflătură,.... şoldină.* CALENDARI (1733), ap. GCR II, 26/17, cf, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, H XVII 22, 353.

II. 1. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină): **a)** (şi în sintagma *iarbă de şoaldină,* BRANDZA, FL. 113, DAMÉ, T. 188, GRECESCU, FL. 154, N. LEON, MED. 65, TDRG, ŞEZ. XV, 130, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 158, 292) plantă cu frunze mici, ovale şi cu flori galbene; şerpariţă **(e)**, şerpinţă **(a)**, (regional) oloisă *(Sedum acre).* Cf. BRANDZA, FL. 113, BARCIANU, GRECESCU, FL. 154, N. LEON, MED. 65, ŞEZ. XV, 130, PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 158, 292; **b)** (şi în sintagma *iarbă de şoaldină,* GRECESCU, FL. 154, PANŢU, PL.) plantă cu florile de culoare galbenă-aurie, cu frunzele cilindrice şi cărnoase, totdeauna verzi *(Sedum neglectum).* Cf. SCRIBAN, D.; **c)** (şi în sintagma *iarbă de şoaldină,* BORZA, D. 158, 292) *(Sedum hillebrandii).* Cf. id. ib.

2. (Bot.; în forma *şoldină)* Brădişor *(Lycopodium selago).* Cf. BORZA, D. 103, 292.

3. (Bot.; regional; în forma *şoldină)* Mătrăgună *(Atropa belladonna)* (Voila—Făgăraş). Cf. H XVII 438.

— Pl.: **(II)** *şoaldine.* — Şi: **şóldină** s. f.

— **Şold**[1] + suf. *-ină.*

ŞOÁLNĂ s. f. v. **şolnă.**

ŞOÁNĂ s. f. (Olt.; mai ales la pl.) Glumă; poznă. Cf. VÎRCOL, V. 100, COMAN, GL., LEXIC REG. II, 32. *Mai fă-i şi tu şoane la copilu-ăla, să tacă.* UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A umbla cu şoane** = a recurge la vicleşuguri. Cf. id. ib.

— Pl.: *şoane.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o a d ă (v. *şod*), ş o a l d ă.

ŞOÁNCĂ s. f. v. **şuncă.**

ŞOÁNDRĂ s. f. (Regional; depreciativ) Femeie (bătrînă) (Bonţ—Gherla). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *şoandre.*

— Cf. h o a n d r ă.

ŞOÁNGHER, -Ă s. m. şi f. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz; rar la f.) Termen depreciativ la adresa ungurilor sau, rar, a transilvănenilor. Cf. DDRF, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CIAUŞANU, GL.

— Pl.: *şoangheri, -e.*

— Cf. ş o a n g h i n ă.

ŞOÁNGHERIŢĂ s. f. (Familiar; peiorativ: ieşit din uz) Termen depreciativ la adresa unguroaicelor. Cf. CARAGIALE, O. IV, 11.

— Pl.: *şoangherite.*

— **Şoangher** + suf. *-iţă.*

ŞOÁNGHINĂ s. f. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz) Termen depreciativ la adresa ungurilor sau a unguroaicelor. Cf. BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 93, CADE 1 252, IORDAN, STIL. 346, I. CR. III, 378.

— Pl.: *şoanghine.*

— Cf. b o a n g h i n ă, ş o a n g h e r.

ŞOÁPĂ s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) Haină (lungă) de dimie. Cf. VICIU, GL., ALR II/279.

— Pl.: *şoape.*

— Etimologia necunoscută.

ŞOÁPCĂ s. f. v. **şapcă.**

ŞOÁPRĂ s. f. v. **şopron.**

ŞOÁPTĂ s. f. **1.** Vorbire fără participarea coardelor vocale sau cu voce scăzută; vorbă sau comunicare rostită (foarte) încet. V. ş o p t i[1], ş o p t i r e **(1)**, ş o p o l[1] **(1)**. *Şedea buiguit cu ochii... în sus la podul casii... mişcăluind cu budzele şoptă nenţăleasă şi neîncheiată.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 45[v]/14, cf. ANON. CAR., LB. *Cum intră, toţi năvăliră, înainte-i alerga, Şi prin felurimi de şopte fieşcare îl urma.* HELIADE, O. I, 416, cf. VALIAN, V., POLIZU, ALECSANDRI, O. P. 155, LM. *Şopturi de iubit.* F (1876), 148. *De cîte ori am aşteptat O şoaptă de răspuns!* EMINESCU, O. I, 191, cf. VLAHUŢĂ, O. A. III, 126, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Gînduri te frămîntă, Spui şoapte fără de-nţeles.* COŞBUC, P. I, 192, cf. BARCIANU, ALEXI, W., IOSIF, PATR. 61, TDRG. *Din cîteva şoapte se înţeleseră şi erau gata să ia parte la licitare.* AGÎRBICEANU, A. 504, cf. HOGAŞ, DR. I, 244, ŞĂINEANU, D. U. *Şoapta Olguţei i-a răscolit sufletul.* REBREANU, R. II, 213. *A văzut în şoapta prictenului său numai semnul modestiei.* POPA, V. 202. *Toate şoaptele conteniră şi urechile se ciuliră.* SADOVEANU, O. X, 44. *Nici o şoaptă de deznădejde nu poţi auzi.* BART, S., M. 17, cf. SCRIBAN, D. *Tîlcuie sfintele scripturi Cu şoapte şi tremurături.* ARGHEZI, VERS. 153. *Auzi în întuneric o şoaptă bine articulată.* CĂLINESCU, E. O. I, 96. *După o îndelungată tăcere îi auzi şoapta răspicată.* CAMIL PETRESCU, O. II, 36. *În sală se schimbau şoapte pline de o vădită nedumerire.* GALAN, B. I, 371, cf. VINEA, L. I, 177. *Vorbeam mai mult cu. Îmi auzeam şoaptele.* DEMETRIUS, A. 72, cf. ISANOS, V. 92. *În urma mea s-au auzit şoapte şi foşnete.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 25. *Şopta cît ciobota, de aude şi cumătra,* se spune despre cineva care nu poate păstra un secret. Cf. PAMFILE, CER. 199, ZANNE, P. II, 739. ◇ F i g. *O ziduri!... În muta voastră şoptă cîte-mi vorbiţi acu!* HELIADE, O. I, 182. *Îţi întîmpină sosirea... Luncile cu mii de şoapte.* COŞBUC, P. I, 165. *Din ale inimilor şoapte A prins un cînt înfiripare.* GOGA, C. P. 109. *Pe cîmp sinistre şoapte trec pe vînt.* BACOVIA, O. 16. *Murmur lung de streşini, risipite şoapte Cresc de prelutindeni.* TOPÎRCEANU, B. 77. *Ascultam, în fiecare fir de iarbă, o şoaptă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 45. *Au ars şi scrisorile cu şoaptele prietinilor depărtaţi.* SADOVEANU, O. XIX, 64. *Uneori personagiul îşi vorbeşte sieşi, dar nu în şoaptele conştiinţei intime, ci cu toate trîmbiţele retoricei.* VIANU, A. P. 61. *Voi plopi adînei, cu voci şi şoapte multe.* ARGHEZI, VERS. 77. *Ascultam astă noapte cum cresc pădurile pline de şoapte.* ISANOS, Ţ. L. 20. ◇ **În şoaptă** = **a)** l o c. a d v. (şi, rar, în forma **în şoapte,** învechit, rar, în forma **cu şoptă;** mai ales pe lîngă verbe de declaraţie) (foarte) încet, cu voce scăzută. *Gheorghie mergea la Panaite armaşul de-i spunea iarăşi cu şoptă cele ce zicea jidovul.* AMIRAS, LET. III, 134/15, cf. DDRF. *Patru inşi vorbind în şoapte L-au dus în giulgiuri învălit.* COŞBUC, P. I, 81. *Îşi apropiară mai tare scaunele şi vorbiră în şoapte încă multă vreme.* AGÎRBICEANU, A. 456. *Fete... trec grăbite chicotind în şoapte.* TOPÎRCEANU, P. O. 53. *Pe toţi i-a cumpărat! îl încredinţase pe Ion Ozun, în şoaptă.* C. PETRESCU, C. V. 128. *Domnea o atmosferă de suspiciune. Se vorbea în şoaptă.* BRĂESCU, A. 191. *Vorbirile între meseni urmau în şoaptă.* SADOVEANU, O. XIII, 38. *Abraş om s-arată a fi şăful ista, adăugă în şoaptă unchiaşul.* BART, S. M. 83. *Declama unele versuri, persuasiv, în şoaptă.* CĂLINESCU, E. O. II, 12. *Le spune ceva în şoaptă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 258. *Mama tot mai vorbeşte în şoaptă cu mătuşa.* STANCU, D. 37. *Ultimele cuvinte le rosti în şoaptă.* CONTEMP. 1954, nr. 420, 2/4. *Vorbeau între ei în şoaptă.* PREDA, D. 169. *Au început să pună ceva la cale, în şoaptă.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 39; **b)** l o c. a d j. (despre cuvinte, comunicări) rostit (foarte) încet. *Era ceasul mărturisirilor în şoaptă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/4; **c)** l o c. a d j. (despre glas) cu sonoritate slabă, abia auzit. *A auzit voci în şoaptă, care au crescut şi s-au apropiat din ce în ce mai mult.* SAHIA, N. 83.

2. (La sg.) Zgomot surd şi confuz de glasuri. *Şoaptă multă de el era în mulţime; că unii ziceă că om bun iaste, iară alţii ziceă ba.* N. TEST. (1648), 114[v]/13. *Tot norodul să pătrunde de priveliştea aceasta..., voroava să lăţeşte pretutindenea, îndată să auzi o şoaptă turburătoare asemenea cu sunetul mării.* BELDIMAN, N. P. II, 22/13. *La odăile slujitorilor se stîrni o şoaptă de îngrijorare.* SADOVEANU, O. XIII, 457. ◇ F i g. *A rîurilor şoaptă.* ALEXANDRESCU, M. 103. *O pătrunzătoare şoaptă umple lunca.* ALECSANDRI, P. II, 49. *Suflarea şi şoapta frunzelor, uşor clătinate de o lină adiere.* ODOBESCU, S. I, 381. *Şi-i îmbată pe-amîndoi Şoapta dulcilor poveşti.* PĂUN-PINCIO, P. 51. *La fiece pas şoapta pădurilor şi susurul apelor îmi mîngîiase auzul.* HOGAŞ, DR. I, 51. *Ulmii plini de şoaptă.* BENIUC, V. 51. *Pădurea în iarnă, argintie, cu şoapta ei, mi l-a reamintit.* LABIŞ, P. 77.

3. (Mai ales la pl.) Calomnie, bîrfeală, clevetire. *Nici adăneoară din gurile năroadelor şi din şoptele gloatelor a o scoate nu va putea.* CANTEMIR, IST. 95, cf. BARCIANU. *Începu să audă şoapte despre bărbatul ei şi despre Dochiţa.* AGÎRBICEANU, A. 162. *Şoaptele calomniatorilor.* SCRIBAN, D. *Singurul fapt care îndreptăţea aceste şoapte erau convorbirile nesfîrşite.* VINEA, L. II, 83. ◇ (Întărit prin „rea") *O nesaţiu de pîntece, dentru acestea dară să pogoară vrăjbile, şoptele rele, ponosluirile.* ap. TDRG. ✦ (La pl.) Zvonuri. *Şoapte de tot soiul vin de pretutindeni că proprietarii, în fierbere, urzesc aproape pe faţă împotriva revoluţiei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 404.

— Pl.: *şoapte.* — Gen.-dat. şi: (învechit) *şoptit* (ALECSANDRI, P. III, 134). — Şi: (învechit) **şóptă** s. f., (învechit, rar) **şopt** (pl. *şopturi*) s. n.

— Postverbal de la **şopti.**

ŞOAR s. n. (Prin nord-vestul Transilv.) Sol fertil, de culoare brună. Com. din PĂDURENI şi din COJOCNA—CLUJ.

— Pl.: *şoare.*

— Cf. magh. s á r „noroi".

ŞOÁRCE s. m. v. **şoarece.**

ŞOÁREC s. m. v. **şoarece.**

ŞOARECĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şorecărese.**

ŞOÁRECE s. m. **I. 1.** Numele mai multor mamifere rozătoare mici, cu coada lungă şi subţire: **a)** (şi în sintagma *şoarece de casă,* ENC. ROM., PĂCALĂ, M. R. 29, SIMIONESCU, F. R. 54, ENC. AGR., LTR[2], DER) rozător de culoare cenuşie, cu botul ascuţit, care trăieşte pe lîngă aşezările omeneşti; (regional) paruş **(1)** *(Mus musculus).* Cf. N. LEON, MED. 108, CADE, SCRIBAN, D., DM; **b)** (şi în sintagmele *şoarece de cîmp,* POLIZU, ENC. ROM., PĂCALĂ, M. R. 29, SIMIONESCU, F. R. 56, DS 268, ENC. AGR., LTR[2], DM, DER, *şoarece de mişună,* LTR[2], *şoarece berc,* ib.) rozător de culoare cenuşie-roşcată care îşi face culcuşul sub pămînt, în cîmp, şi care se hrăneşte mai ales cu cereale *(Microtus arvalis).* Cf. PĂCALĂ, M. R. 29; **c)** (şi în sintagmele *şoarece de pădure,* BARCIANU, PĂCALĂ, M. R. 29, SIMIONESCU, F. R. 55, ENC. AGR., LTR[2], DM, DER, *şoarece de cîmp,* VALIAN, V., POLIZU) *(Apodemus sylvaticus);* **d)** (şi în sintagma *şoarece pitic,* SIMIONESCU, F. R. 55, LTR[2]) *Mycromys minutus;* **e)** (şi în sintagmele *şoarece scurmător,* ENC. AGR., LTR[2], *şoarece roşu,* LTR[2]) *Clethrionomys glareolus. Împăraţii tătăreşti trimisără un poslaneţi cu daruri la Darie, aducîndu-i o găină, şi un şoarice, şi o broască.* HERODOT (1645), 249. *Dă se va tîmpla să mănînce d*[u]*mn*[e]*-zeescul agneţ şoarece, sau altă jiganie,... atunce trebuie să facă altă proscomidie* (a. 1652). GCR I, 161/4. *Tîrătoarele ce să tîrăsc pre pămînt, pisica şi şoarecile.* BIBLIA (1688), 77[2]/11. *Să nu roadză şoaricii plinile.* N. COSTIN, ap. GCR II, 11/23, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 230. *În sănduce N-au şoarecii ce s-apuce* (sfîrşitul sec. XVIII). GCR II, 105/28. *Grîul... place mai tare paserilor şi şoarecilor.* ECONOMIA, 55/9, cf. ŞINCAI, în DR. V, 560. *Şoarecii au aflat oareunde doauă clopoţele.* ŢICHINDEAL, ap. GCR II, 213/20, cf. CLEMENS, LB. *Şoarecul se gioacă*

fără sfială dinaintea mîţei. AR (1829), 203¹/19, cf. VALIAN, V., DONICI, F. II, 9/4. *Mie nu mi-e frică de şoareci aievea şi dumitale de zmei în vis.* PR. DRAM. 133. *Măgura cea gurguiată... şoarecii o scobesc Pe dedesubt, ş-o găuresc.* PANN, ap. ZANNE, P. I, 207, cf. POLIZU. *Şoarecii aleargă, s-ascund pe sub divan.* NEGRUZZI, S. II, 300. *Noaptea ne-nchide în turnul ăsta plin de şoareci.* ALECSANDRI, T. I, 440, cf. LM. *Şoaricii, moliile şi circăiecii se folosesc singuri de acele rămăşiţe.* ODOBESCU, S. I, 334. *Prin cărţile în vraburi Îmblă şoarecii furiş.* EMINESCU, O. I, 105. *I-am scos Măriucăi un şoarec din sîn, care era s-o bage în boale.* CREANGĂ, A. 63, cf. ISPIRESCU, L. 109, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 25, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Un şoarec rozător Îi roade cărţile pe masă.* D. BOTEZ, P. O. 128. *E un şoarece mic... cu ochii rotunzi.* SEBASTIAN, T. 264. *Îmi aducea o manta subţire de ploaie de coloarea şoarecelui.* SADOVEANU, O. XVIII, 596, cf. GALAN, B.I, 76, CL 1964, 270, H XIV 105, com. MARIAN. *A găsit baba un şoaric şi moşneagul o broască, şi i-a adus acasă.* ŞEZ. II, 107. *Mîţa nu vrea să mănînce şoarecu, şoarecele nu vrea să roadă oţelele la puşcă.* ib. III, 94, cf. ALEXICI, L. P. 232. ◇ (În credinţe şi superstiţii) *Cînd sînt mulţi şoareci, are să fie belşug în acel an.* GOROVEI, CR. 22. *Şoarecele care mănîncă nafură (anafură) din ziua de Paşti să face liliac.* ŞEZ. I, 192. *Cînd le pişcă şoarecele în casă înseamnă că de cei din casă eşti furat.* ib. III, 46. *Cînd şoarcii îşi fac cuiburi sus, are să cadă omăt mare.* ib. IV, 119. *Cînd toamna sînt şoareci mulţi e semn că iarna va fi mare.* ib. VI, 57. *Dacă muşti din pînea din care au mîncat şi şoarecii, faci puşchele.* PAMFILE, B. 56. ◇ (În proverbe şi zicători) *Ce naşte din pisică şoareci mănîncă.* Cf. NEGRUZZI, S. I, 248, ISPIRESCU, ap. GCR II, 376, DDRF, ZANNE, P. I, 597. *Pisica cu clopoţei nu prinde şoarecele!* Cf. NEGRUZZI, S. I, 249, CARAGIALE, O. III, 33. *Cînd mîţa nu-i acasă Şoarecii joacă pe masă.* ZANNE, P. I, 548. *Lupul cînd îmbătrîneşte, atunci şi şoarecii încalecă pe el.* id. ib. 514. *Moartea pisicilor, Bucuria şoarcelor.* id. ib. 599. *Dă foc casii ca să ardă şoarecii,* se spune despre cineva iute la mînie care este în stare să se expună oricărui risc, pentru a-şi nimici duşmanul. Cf. id. ib. III, 82. *Trage ca şoarecele la borta lui,* se spune cu privire la tendinţa oamenilor de a prefera lucrurile cu care sînt obişnuiţi. Cf. id. ib. I, 662. *Din pisică şoarece unde s-a mai pomenit.* id. ib. 601. *Şoarecii cînd au pace cu pisica, se primejduiesc bucatele* (= fără pază, averea e în pericol). Cf. id. ib. 660. *Cînd corabia se îneacă, şoarecii fug,* se spune despre cei ce părăsesc pe cineva care se află într-o situaţie dificilă. Cf. id. ib. V, 204. *Cotoiul s-a călugărit şi s-a jurat că nu mai mănîncă şoareci,* se spune despre persoane cu deprinderi rele, care pretind că le vor părăsi. Cf. id. ib. I, 441. *Motanului bătrîn puii de şoareci îi plac,* se spune despre bărbaţii în vîrstă care caută să cîştige dragostea unor femei tinere. Cf. id. ib. 555. *Şoaricele a mîncat anafură şi s-a făcut liliac,* se spune despre un parvenit. Cf. id. ib. VI, 478. *Îi joacă şoarecii-n călcîie,* se spune despre un om neastîmpărat. Cf. id. ib. II, 31. *Nici şoarecii nu mănîncă din mîna lui,* se spune despre un om zgîrcit. Cf. id. ib. 256. *N-are cu ce sătura un şoarece,* se spune despre cineva foarte sărac. Cf. id. ib. V, 23. *Hambarul gol nu are şoareci.* id. ib. III, 185. ◇ (Ca termen de comparaţie) *Paşi amestecaţi: unii greoi, alţii mărunţi şi uşori, ca de şoarece.* SADOVEANU, O. XIII, 468. *Cîrduri de păsărele... furnică pe jos ca nişte şoareci de cîmp.* BART, E. 168. *Apucă o pătură şi şi-o pune în cap, continuînd să alerge prin încăpere, ca un şoarece prins în cursă.* H. LOVINESCU, T. 215. ◇ (În construcţii comparative) *Brutarul cel cu cap de şoarece... avea o tăietură mare în umăr.* CAMIL PETRESCU, O. III, 333. *Un domn care tocmai ieşea s-a uitat la tine cu ochi de şoarece, pe după ochelari.* PAS, Z. I, 291. ◇ (Regional) *(De-a) mîţa şi şoarecele* v. **mîţă (I 1).** ◇ Expr. **A trăi** (sau **a se iubi, a se avea** etc.) **ca şoarecele cu pisica** (sau **cu mîţa**) = a fi în relaţii foarte rele (unii cu alţii), a trăi rău împreună. Cf. I. GOLESCU, ap. CADE. *Înainte se aveau ca şoarecele cu pisica.* SEBASTIAN, T. 84, cf. SCRIBAN, D., DM, ZANNE, P. IV, 516, 608. **A se juca** (sau **a glumi**) (cu cineva) **ca mîţa** (sau **ca pisica**) **cu şoarecele** = a-şi bate joc de cineva ţinîndu-l într-o situaţie incertă. Cf. I. GOLEŞCU, ap. DDRF. *Nu te juca cu mine... ca mîţa cu şoarecele.* SADOVEANU, O. XIII, 784, cf. DM, ZANNE, P.I, 551. (Regional) **(Parcă) mi-au** (sau **ţi-au, i-au** etc.) **mas şoarecii în pîntece** (sau **în burtă**), se spune pentru a arăta că cineva este foarte flămînd. *Ia mai tăgăduiţi oleacă, măi, zise Ochilă, că doar nu v-au mas şoarecii în pîntece.* CREANGĂ, P. 259, cf. PAMFILE, J. II, 166. *Doar nu ţi-a hi mas numai ţie şoarecii în pîntece.* HOGAŞ, DR. I, 289. *Cînd e flămînd, moldoveanul spune: „Parcă mi-au mas şoarecii în pîntece".* SADOVEANU, O. XX, 618. *Că nu ţi-or fi mas şoarecii în burtă!* CIAUŞANU, GL., cf. ZANNE, P. II, 24, 391. **Ud** (sau **murat**) **ca un şoarece** sau, regional, **ud cum îi şoaricu** = foarte ud. *Pisicuţa, murată ca un şoarece, tremura cum îi varga.* HOGAŞ, DR.I, 309, cf. 312. *Ud cum îi şoaricu.* ALR SN III h 844/551. **În gaură** (sau, regional, **în bortă**) **de şoarece** sau, regional, **în borta şoarecului** = într-un loc ascuns, care poate fi aflat cu multă greutate. *Dar nu cumva să faci de altfel, că nici în borta şoarecului nu eşti scăpat de mine.* CREANGĂ, P. 212, cf. DM. (Regional) **Sătul ca şoarecele în biserică** = foarte flămînd. Cf. ZANNE, P. IV, 114. **Calic** (sau **sărac**) **ca şoarecele bisericii** (sau **din biserică, în biserică**) = foarte sărac. *Prin minte şi şiretenie s-a înstărit, de unde mai înainte era calic ca şoarecele din biserică.* REBREANU, I. 427, cf. ZANNE, P.V, 569. **(Nici) cît să chiorăşti un şoarece** sau **cît să orbeşti un şoarece chior** = foarte puţin. Cf. CARAGIALE, O.I, 96, ZANNE, P.II, 666. (Cu parafrazarea expresiei) *Ne-a dat o bucăţică de pîne, cît ai scoate (mulţămi) ochii la un şoarece.* PAMFILE, J. II, 166. **Cînd se va împrieteni şoarecele cu pisica** = niciodată. Cf. ZANNE, P.I, 663. ◇ Compuse: **şoarece-de-apă** (sau **-de-baltă**) = mic mamifer omnivor care trăieşte în apropierea apelor *(Arvicola amphibius).* Cf. KLEIN, D. 424, LB, VALIAN, V., BARCIANU, ALEXI, W. *Multe mamifere (vidra, jderul de baltă, şoarecii şi guzganii de baltă etc.), mai toate păsările acvatice... se hrănesc aproape exclusiv cu animale din eleşteu.* ANTIPA, P. 55; **şoarece-alunar** = pîrş roşu *(Muscardinus avellanarius).* Cf. PĂCALĂ, M.R. 29.

2. (Regional; şi în sintagmele *şoarice de pădure,* VALIAN, V., *şoarece roşu de pădure,* ALR I 1 192/768, *şoarece de moară,* ib. 1 192/231, 255, 768, *şoarec morăresc,* ib. 1 192/595, 710, 720, 730, *şoarece mare,* ib. 1 192/231, 708, 725, 744, 748, 750, 760, 839, 934, 954, 980) Şobolan **(I).** ib. 1 192/230, 333, 375.

3. (Regional; şi în sintagmele *şoarece mare de pădure,* KLEIN, D. 424, *şoarece de pădure,* LB, ALEXI, W., *şoarece mare,* POLIZU, *şoarece cu bot ascuţit,* BARCIANU) Chiţcan *(Sorex araneus).* Cf. PĂCALĂ, M.R. 29, SIMIONESCU, F.R. 16, H VII 419.

4. (Regional; şi în sintagma *şuarice cu arichi,* ALR I 1 055/679) Liliac *(Vespertilis murinus).* Cf. ib. 1 055/24, 900.

II. Compuse: (Zool.; prin Munt. şi Transilv.) **şoarece-chior** = cîrtiţă *(Talpa europaea).* Cf. ALR I 1 174/200, 954; (prin Munt.) **şoarece-bălţat** = căţelul-pămîntului. H VII 170.

(Ihт.) **şoarece-de-mare** = **a)** peşte de mare, asemănător cu mihalţul **(1)** *(Motella tricirrhata).* Cf. CADE; **b)** limbă-de-mare *(Solea impar).* Cf. id. ib.

şoarece-de-bibliotecă = (adesea depreciativ) persoană care îşi petrece cea mai mare parte a timpului în bibliotecă, citind şi studiind. *Greşala a fost numai în capul unor înverşunaţi şi nemilostivi şoareci-de-bibliotecă.* SADOVEANU, O.XV, 270. *Complexa personalitate a lui Heliade cuprinde, alături de oratorul public şi de profet, pe un om de texte, pe un şoarece-de-bibliotecă.* VIANU, A.P. 39. *Tipul intelectualului descărnat şi al şoarecelui-de-bibliotecă: miop şi scofîlcit.* VINEA, L.II, 38, cf. DM; **şoarece-de-birou** = birocrat. DM; (argotic) **şoarece-de-hotel** = hoţ. Cf. BUL.FIL. II, 205.

III. (Regional; mai ales la pl.) Boală a cornutelor şi a cailor, care se manifestă prin apariţia unor umflături sub pîntece sau pe grumaz. V. şoricel **(II a)**. *A făcut la git şoarici.* ALR I 4 223/769. *Şoarecii face la fălci cînd mănîncă paie.* ib. 4 223/872, cf. 4 223/130, 346, 353, 362, 386, 574, 876, 886, H XII 62, GLOSAR REG.

IV. (Regional) Soi de castravete mic, cu coada în spirală. Cf. CADE.

— Pl.: *şoarcci.* — Şi: **şoáree,** (regional) **şoárice, şoárîc, şoárce** (VICIU, GL., ALR I 1 196/65), **şórice** (ALR I 1 191/140), **şárece** (ib. 1 191/158), **şárici** (ib. 1 191/93), **cioárce** (ib. 1 191/675, 1 196/675), **cioárie** (PASCU, C. 76, ALR I 1 191/596), **cioárice** (SCRIBAN, D.), (învechit, rar) **soárice** (POLIZU) s.m.

— Lat. **sorex, -icis.**

ŞOÁRIC s. m. v. **şoarece.**

ŞOÁRICE s. m. v. **şoarece.**

ŞOÁRTĂ s. f. v. **soartă.**

ŞOÁRŢĂ s. f. v. **şorţ[1].**

ŞOAŞ s. m. v. **şoş.**

ŞOÁTĂ s. f. v. **şod.**

ŞOÁTĂR s. n. (Prin Ban., Transilv., Bucov.) Pietriş, prundiş. *Aci trebuie să fie fost odată o pietrărie, ceea ce deducem din şoterul (sfărîmături de piatră) grămădit.* LIUBA-IANA, M. 48, cf. JAHRESBER. X, 209, CV 1950, nr. 11—12, 39. CHEST. IV 94/29, ALR I 396/24, 28, 87, 107, 118, 1 372/5, 9, 18, 24, 295, 370, 375, 388, 831, ALR II/I MN 31, 2 181/2, ALR II/105. *„Înaintea lesei se pune şutăr"... adică prundiş mărunt.* S.C. ŞT. (IAŞI), 1958, 148, cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 52, A III 8, MAT. DIALECT. I, 268, LEXIC REG. II, 81.

— Şi: **şótăr, şódăr** (LEXIC REG. II, 81), **şútăr** s. n., **şútră** (ALR I 1 372/388) s. f., **soátăr** (CHEST. IV 94/29) s. n.

— Din germ. **Schotter.**

ŞOÁTIŢĂ s. f. (Regional; depreciativ) **1.** Persoană neglijentă. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

2. Persoană „ticăloasă". Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. şoacă ţ[1].

ŞOÁTRĂ s. f. (Regional) Gheată sau pantof uzat (Floreşti—Focşani). CV 1951, nr. 2, 35. *Avea în picioare nişte şoatre.* ib.

— Pl.: *şoatre.*

— Etimologia necunoscută. Cf. şotroagă.

ŞOÁVĂ[1] s. f. **I. 1.** (Prin Olt. şi nordul Munt.) Numele mai multor păsări răpitoare, de zi, din familia acvililor: **a)** uliu *(Accipiter gentilis).* BĂCESCU, PĂS. 164, cf. 209; **b)** uliu alb *(Circus macrourus).* id. ib. 164, cf. 215; **c)** gaie *(Milvus milvus).* id. ib. 161; **d)** acvilă ţipătoare *(Aquila clanga)* id. ib. 161. Cf. VÎRCOL, V. 100, LEXIC REG. 38, MAT. DIALECT. I, 236. *Cîrtiau găinile a spaimă, cînd pe cer se văzu şovăielind o şovă.* UDRESCU, GL. 258. ✦ (Regional) Femela şoimului **(I 1)** (Strehaia). Cf. CV 1952, nr. 2, 38.

2. (Regional) Cioară *(Corvus)* (Bistriţa—Turnu Severin). LEXIC REG. 50.

II. (Regional; în forma *şovă)* **1.** Epitet depreciativ pentru o femeie certăreaţă (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. 258. *Mă-ntîlnii cu şova aia, ... mai să mă ia-n pene, că nu i-am plătit ziua.* id. ib.

2. Epitet depreciativ pentru o femeie grasă (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. 258.

— Pl.: *şoave.* — Şi: **şóvă** s. f.

— Cf. scr. sova „bufniţă".

ŞOÁVĂ[2] s. f. **1.** (Regional) Surpătură de teren produsă de ape. Cf. BARONZI, L. 120, CIHAC, II, 392, ALR I 394/744. ✦ Adîncitură mare pe drum. SCRIBAN, D.

2. (Regional) Vale strîmtă şi adîncă (Şoimari—Ploieşti). Cf. COMAN, GL., CHEST. IV 37/448

3. Fig. (Prin nordul Olt.; şi în sintagma *pălărie şoavă)* Pălărie cu borul mare (şi lăsat în jos). Cf. I. CR. IV, 306, MAT. DIALECT. I, 236.

— Pl.: *şoave.*

— Etimologia necunoscută. Cf. şovăi.

ŞOBÁC s. n. v. **şabac.**

ŞOBDÉŞTE adv. (Regional) Săseşte (Moftinu Mic—Carei). ALR II 2 883/334.

— Cf. şvăbeşte.

ŞOBÎRLÁN s. m. v. **şobolan.**

ŞOBÓL s. m. v. **sobol.**

ŞOBOLÁN s. m. **1.** Numele mai multor mamifere rozătoare omnivore, mai mari decît şoarecii **(I 1)**, cu coada lungă, acoperită cu solzi în formă de inele: **a)** (şi în sintagmele *şobolan cenuşiu,* SIMIONESCU, F.R. 51, LTR[2], DER, *şobolan morăresc,* SIMIONESCU, F.R. 51, LTR[2], *şobolan călător,* SIMIONESCU, F.R. 51, LTR[2]) rozător de culoare cenuşie, care trăieşte pe lîngă locuinţe, hambare, depozite etc., unde provoacă mari stricăciuni; guzgan, (regional) cloţan, mitorgan *(Rattus norvegicus).* Cf. TDRG, CADE, DM; **b)** (şi în sintagmele *şobolan negru,* SIMIONESCU, F.R. 51, LTR[2], DER, *şobolan de casă,* LTR[2]) rozător de culoare brună-neagră, cu coada mai lungă decît corpul *(Rattus rattus rattus);* **c)** (şi în sintagma *şobolan alexandrin,* LTR[2]) *Rattus rattus alexandrinus;* **d)** (şi în sintagma *şobolan de cîmp,* LTR[2]) *Apodemus agrarius;* **e)** (şi în sintagma *şobolan de apă,* LTR[2], DER) *Arvicola terrestris.* Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 353, LM. *Mişunii cei cu gropanele pline de grîne şi şobolanii din smîrcuri ... toate i se arătau lui în cale.* ODOBESCU, S. III, 185, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 79, ŞĂINEANU, D.U., SCRIBAN, D. *S-au înmulţit cu anii Gîndacii lungi, păduchii, şobolanii.* ARGHEZI, VERS. 561, cf. H I 327, V 97, 375, VI 235, XIV 302, XVI 30, 104, XVIII 261, 283. *Erau şoareci şi cloţani (şobolani) grozăvenie, mulţi cîtă frunză şi tarbă.* RETEGANUL, P. V, 6, cf. VÎRCOL, V. 12, IORDAN, L. M. 191, ALR I 1 192/5, 214, 746, 798, 803, 805, 808, 810, 820, 840, 842, 850, 856, 878, 932, A IX 5, GLOSAR REG. *Şobolan roşu în gaură neagră* (Piciorul în cizmă). PĂSCULESCU, L.P. 94. ✧ (În superstiţii) *Cînd sînt şobolani mulţi, asta înseamnă că are să fie lipsă, sărăcie.* ŞEZ. XII, 169. *Se crede că strigoii umblă şi sub alte înfăţişări, cum ar fi cele de iezi,... şobolani.* PAMFILE, DUŞM. 146. ✧ (Ca termen de comparaţie) *Dacă... nu veţi fugi pe sub pămînt ca şobolanii, aici veţi rămînea cu toţii.* VLAHUŢĂ, ap. CADE. *O frumuseţe de măgar, cenuşiu ca un şobolan, un adevărat măgar de profet.* VINEA, L.I, 384. ✧ (Într-o construcţie comparativă) *Cel cu cap de şobolan, brutarul Trică.* CAMIL PETRESCU, O.II, 460. ✧ Fig. *Fricoşii, ... şobolani care fug atunci cînd li se pare că se scufundă vaporul.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 4/4. ✦ (Regional) Şoarece **(I 1)** (Cilibia—Buzău). Cf. H II 49. ✦ Epitet pentru un escroc. *Şobolanii politici.* SCRIBAN, D. *Se creează astfel tot felul de ascunzişuri pentru şobolanii banului public.* CAMIL PETRESCU, O.III, 50.

2. (Prin Bucov.) Cîrtiţă *(Talpa europaea).* Com. MARIAN.

3. (Regional) Iepure de casă *(Lepus cuniculus)* (Unirea—Călăraşi). H VIII 481.

4. (Art.; regional) Numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 146.

— Pl.: *şobolani.* — Şi: (regional) **şobîrlán** (GLOSAR REG.), **şogolán** (ALR I 1 192/214, A IX 5), **sobolán** (COSTINESCU, CIHAC, II, 353, LM, BARCIANU, ALEXI, W., SCRI-

BAN, D., H XVI 30, VÎRCOL, V. 2, ALR I 1 192/746, 803, 805, 808, 810, 820, 840, 842, 350, 878, 932) s. m.
— **Şobol** + suf. *-an.*

ŞOBOLÁNCĂ s. f. Femela şobolanului **(1)**; şobolănoaică. *Procesul de îmbătrînire prematură ce urmează ablaţiei ovarelor la şobolancă poate fi împiedecat printr-un tratament plurihormonal.* PARHON, B. 172.
— Pl.: ?
— **Şobolan** + suf. *-că.*

ŞOBOLĂNÍME s. f. (Rar; cu sens colectiv) Mulţime de şobolani **(1)**; totalitatea şobolanilor. Cf. ARGHEZI S. V, 91.
— **Şobolan** + suf. *-ime.*

ŞOBOLĂNOÁICĂ s. f. Şobolancă. *Sfranciogoaică, şobolonoaică, uloaică.* GR. S. VI, 137.
— Pl.: *şobolănoaice.* — Şi: (regional) **şobolonoáică** s. f.
— **Şobolan** + suf. *-oaică.*

ŞOBOLONOÁICĂ s. f. v. **şobolănoaică.**

ŞOC[1] s. n. **1.** Ciocnire, izbire bruscă şi violentă între două corpuri. Cf. ALEXI, W. *Pentru utilizarea raţională a maşinilor..., inversarea să se facă fără şocuri.* IOANOVICI, TEHN. 246. *Sculele nerevenite se rup adeseori la cele mai mici vibraţiuni sau şocuri.* ORBONAŞ, MEC. 63. *Pahare de Baccara... în şocurile lor întîmplătoare lansau tonuri prelungi.* ALAS 5 IX, 1937, 7/3, cf. LTR[2], DP, DM, DN[2]. ◇ (Fiz.) *Undă de şoc* = undă caracterizată printr-o variaţie bruscă a vitezei, presiunii, greutăţii specifice şi temperaturii, datorită vitezei mai mici de propagare a variaţiilor de presiune care apar în fluid. *În general, producerea undelor de şoc se datoreşte unei variaţii finite de presiune, cauzată de prezenţa unui corp în fluid sau de o perturbaţie de altă natură.* LTR[2] XVIII, 255, cf. DP 711, DER IV, 767, M.D. ENC. ◆ (În sintagma) *Şoc termic* = procedeu tehnologic în procesul de fabricaţie a unor vase de laborator, produse refractare etc., care constă în răcirea bruscă a pieselor. Cf. LTR[2], DP, DER, M.D. ENC. ◆ (În loc. adj.) **De şoc** = (despre unităţi militare) care are de îndeplinit o misiune importantă şi dificilă în lupta ofensivă. *Muncitorii francezi uniţi au sfărîmat în ţara lor asaltul trupelor de şoc ale fascismului.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2391. (Prin lărgirea sensului) *Rămăsese să conducă echipa de şoc şi sabotaj în fabrica militarizată.* T. POPOVICI, S. 212.

2. (Fiziol.; adesea urmat de determinări care indică felul). Stare patologică gravă, caracterizată printr-un dezechilibru fizic şi psihic, care poate fi provocată de agenţi de natură diferită (traumatism, operaţie, hemoragie, infecţie etc.); (şi în sintagma *şoc nervos*) dezechilibru acut al unor funcţiuni psihice, provocat de o emoţie puternică. *A avut... un şoc nervos.* SADOVEANU, O.XV, 56. *Nu mai poate fi vorba de un şoc emoţional care să o vindece.* VINEA, L.II, 71. *Ioana, ca oamenii care au suferit un şoc puternic şi-şi cîştigă deodată, sub lovitură, un calm nefiresc..., se duce să deschidă.* H. LOVINESCU, T. 312. *În caz de şoc simplu sau ajuns în faza de colaps vom hotărî care analeptice ne pot fi de folos.* BELEA, P.A. 271, cf. DM, DN[2]. *Dacă pierderea de sînge este mai importantă, poate apărea lipotimie sau şoc.* ABC SĂN. 183, cf. DER, M.D. ENC. ◆ Fig. Impresie puternică, violentă. Cf. ALAS 14 III, 1937, 6/1. *Să băgăm spaima în ei. Surpriză şi şoc.* H. LOVINESCU, T. 284. *Şocul cel mare apăru cînd muri un tînăr de aceeaşi vîrstă cu el.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 16/2. *Şocul moral la constatarea defectuoasei organizări sociale confirmă negaţia filozofică.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 6/6.
— Pl.: *şocuri.*
— Din fr. **choc.**

ŞOC[2] s. n. **1.** (Învechit, prin Transilv. şi Munt.) Cantitate de şaizeci de obiecte de acelaşi fel care formau un tot. *Să aducă înainte toate catastifele în şog însămnate* (a. 1778). IORGA, S.D.XII, 97. *10 şocuri sticlă mărunţă cîte 6 lei* (a. 1825). FURNICĂ, D.C. 303. *Care cu felurime sticlărie, şocuri. Cîtăţimea mărfurilor, buc[ăţi] 220* (a. 1833). DOC. EC. 540, cf. ALEXI, W., T. PAPAHAGI, C. L.

2. (Prin nord-estul Olt.; în forma *şuc*) Grup de (20—60 de) oi. Cf. LEXIC REG. 86, GL. OLT.
— Pl.: *şocuri.* — Şi: (învechit) **şog,** (regional) **şuc** (LEXIC REG. 86, GL. OLT.) s. n.
— Din germ. **Schock.**

ŞOCÁ vb. I. Tranz. A impresiona (neplăcut), a contraria prin vorbe, gesturi, atitudini etc. *Da! răspunse arhitectul puţin şocat de expresia „camarad".* CĂLINESCU, B.I. 159, cf. DM, DN[2]. *Toate aceste acte şochează prin insolitul lor.* CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 3/3. *Frazele de o drăcească cruditate verbală ale lui Rabelais... nu m-au şocat.* ib. 1969, nr. 1 168, 1/6.
— Prez. ind.: *şochez.*
— Din fr. **choquer.**

ŞOCÁNT, -Ă adj. Care impresionează (neplăcut), care contrariază. *Tablourile devin foarte cuminţi, fără nimic prea revoluţionar ori prea şocant.* OPRESCU, S. 21. *Refuza să discute despre furtunile care, săptămînă de săptămînă, cu periodicitate şocantă..., îi bîntuiau sufletul.* GALAN, B. II, 274.
— Pl.: *şocanţi, -te.*
— Din fr. **choquant.**

ŞOCAR subst. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. Com. din TURNU-MĂGURELE.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. s o c.

ŞOCÁRE s. f. Acţiunea de a ş o c a şi rezultatul ei. *Ne aflăm în faţa unei specii de publicistică de senzaţie, care urmăreşte şocarea cititorului.* L. ROM. 1959, nr. 2, 97.
— V. **şoca.**

ŞOCÁT, -Ă adj. **1.** Impresionat (în mod neplăcut), contrariat. Cf. DM, DN[2].

2. Care a suferit un **şoc**[1] **(2)**; dezechilibrat psihic.
— Pl.: *şocaţi, -te.*
— V. **şoca.**

ŞOCÁTĂ s. f. v. **şucată.**

ŞÓCĂŢ s. m. v. **şoacăţ**[2].

ŞOCĂŢÉSC, -EÁSCĂ adj. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz) De şoacăţ[1], al şoacăţilor[1], caracteristic şoacăţilor[1]. *Terminaţiunea* [cuvîntului „fofengher"] *...e cam şocăţească.* ODOBESCU, S. III, 49, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.
— Pl.: *şocăţeşti.*
— **Şoacăţ**[1] + suf. *-esc.*

ŞOCĂŢÉŞTE adv. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz) Ca şoacăţii[1], în felul şoacăţilor[1]. Cf. SCRIBAN, D.
— **Şoacăţ**[1] + suf. *-eşte.*

ŞOCĂŢÍ vb. IV. Tranz. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz); complementul indică persoane) A face să devină şoacăţ[1]. Cf. SCRIBAN, D.
— Prez. ind.: *şocăţesc.*
— V. **şoacăţ**[1].

ŞOCĂŢÍE s. f. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz) Caracteristică a ceea ce este german; p. r e s t r. accent german (în vorbire). *Prin pocita şocăţie a vorbirii sale româneşti a lăsat plăcute şi vesele suvenire.* ODOBESCU, S. III, 22, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM.
— Pl.: *şocăţii.*
— **Şoacăţ**[1] + suf. *-ie.*

ŞOCHÉTE s. m. v. **şoacăţ**[2].

ŞOCHIÉŢ s. m. v. **şoacăţ**[2].

ŞOCÎRLÁT subst. v. **ciocîrlat.**

ŞOCÍT s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞOCÍTE s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞOCÍŢ s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞOCOGÉN, -Ă adj. (Med.) Care provoacă şocuri¹ (2). Cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 88, 1964, nr. 3, 263.
— Pl. : *şocogeni, -e.*
— De la **şoc¹**, după modelul unor cuvinte ca *electrogen, termogen.*

ŞOCOLÁDĂ s. f. v. **ciocolată.**

ŞOCOLÁTĂ s. f. v. **ciocolată.**

ŞOCOMÉTE s. m. (Prin Olt. şi Munt.) Bucată mare (de pîine, de mămăligă etc.). *Ce şocomete a băgat în gură copilul ăsta !* SCRIBAN, D., cf. I. CR. XIII, 83, RĂDULESCU-CODIN, LEXIC REG. II, 71. *Înghite nevlegul şocomeţii cît pumnul.* UDRESCU, GL.
— Pl. : *şocomeţi.* — Şi : **şugméte** (pl. *şugmete* LEXIC REG. II, 71) s. n. ib.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u c a t ă, ş u ş u m e t e.

ŞOCÓT s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞÓCOŢ s. m. v. **şoacăţ²**.

ŞOD, ŞOÁDĂ adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Învechit, prin Ban.) Nebun **(I 4).** Cf. ANON. CAR., DR. IV, 158, VI, 277.
2. (Transilv., Ban., Olt.) Amuzant, nostim **(3),** caraghios ; ciudat, curios, bizar. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 424. *Pre cît şoadă, pre atîta dreaptă judecată au dat.* MAIOR, IST. 258/32, cf. LB, GT (1839), 141²/25, ISER. *Pentru cetăţile reg*[eşti] *privilegiate, episcopii susţineau teoria şoadă că acelea tocma pentru că au titlu de regeşti, domnul lor este regele.* BARIŢIU, P.A.I, 288, cf. POLIZU, CIHAC, II, 391, LM, DDRF, GHEŢIE, R.M. *„De pot, fur podul jumătate!" Cu-acest gînd ... foarte şod, Voios Achim în fugă pleacă.* COŞBUC, P.II, 245, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DR.IV, 158, ŞĂINEANU, D.U., DR. VI, 277, CADE, PRIBEAGUL, P.R. 57, SCRIBAN, D. *Da' nana Tavie tot aşa de şoadă o fi?* LĂNCRĂNJAN, C. I, 12, cf. CONV. LIT. XX, 1018, REV. CRIT. III, 169. *A fost un om şi o muiere..., dar era cam şod lucru cu ei, că nu se prea înţelegeau nici chiar în ziua de Paşti !* CĂTANĂ, P.B.I, 41, cf. ŞEZ. VII, 183. *Împăratului nu i se împăru de această treabă şoadă.* MERA, L.B. 112, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 61, VÎRCOL, M.88, GR. BĂN. 195, I.CR. V, 345, com. din TIMIŞOARA, DENSUSIANU, Ţ.H. 333, com. PAŞCA, GR. S. VI, 245, BL XIII, 116, ALR II/833, ALR SN V h 1 242, LEXIC REG. 10, 67. ◇ (Adverbial) *Lucru se încurcă neaşteptat de şod.* F (1872), 54. *Noi astăzi, venind pe cale, am păţit-o cam şod cu nişte oameni de omenie.* SEVASTOS, N. 327. *De ce te cheamă aşa de şod: Eduard Forţan.* BENIUC, V. CUC. 48. *Omului i se părea tare şod să se audă chemat peste vacarmul care se stîrnise.* V. ROM. august 1960, 66. *Vorbesc şod pe-acolo.* DENSUSIANU, Ţ.H. 226. *Era tare şod îmbrăcat.* GR.S.VI, 245. *Le zice tare şod.* ALR II/141. (E x p r.) **A-i fi** (cuiva) **şod** = a fi amuzat. Cf. GR. S. VI, 245. ✦ (Substantivat, m. ; în dicţionarele din secolul trecut) Bufon, măscărici. Cf. LB, ISER.
II. S. f. (Transilv., Olt.) Glumă ; poznă. Cf. LM, SCRIBAN, D., PLOPŞOR, V.O. 14, IZV. IV, nr. 3—4, 4. *Eşti bun de şoade.* GR.S. I, 138, cf. CV 1951, nr. 2, 34, ALR I 1 332/810. *Toţ scrii ctli-o şoadă.* A III 8. ✦ (Regional) Minciună **(I 1).** PAMFILE, DUŞM. 391. *Spune la şoade.* ALR SN V h 1 397/172.
— Pl. : *şozi, şoade.* — Şi : **şoátă** s. f. SCRIBAN, D. 1 286.
— Din magh. **sod.** Cf. DR. IV, 158.

ŞODÁŞ, -Ă adj. (Regional) Glumeţ ; poznaş (Bistriţa—Turnu Severin). LEXIC REG. 50.
— Pl. : *şodaşi, -e.*
— **Şoadă** (v. *şod)* + suf. *-aş.*

ŞODÁTIC, -Ă adj. (Prin vestul Transilv.) Glumeţ. Com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ, cf. TEAHA, C. N. 269.
— Pl. : *şodatici, -ce.*
— **Şod** + suf. *-atic.*

ŞODĂLĂU s. n. (Prin nord-estul Olt.) Os mare. Cf. LEXIC REG. II, 32.
— Pl. : *şodălaie.*
— De la **şold¹.** Cf. ş o d o l a n.

ŞÓDĂR s. n. v. **şoatăr.**

ŞODÉNIE s. f. v. **şozenie.**

ŞODÉŢ, -EAŢĂ adj. (Regional) Vesel, glumeţ (Scărişoara—Abrud). ALR SN V h 1 242/95.
— Pl. : *şodeţi, -e.*
— **Şoadă** (v. *şod)* + suf. *-eţ.*

ŞODÍ vb. IV. I n t r a n z. (Ban. şi Olt.) A glumi. Cf. ANON. CAR., PLOPŞOR, V. O. 14.
— Prez. ind. : *şodesc.* — Şi : **şozí** vb. IV ANON. CAR.
— V. **şod.**

ŞODÍLC, -Ă adj. (Prin Ban. şi sud-vestul Transilv. ; depreciativ) Şchiop **(I 1).** Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 14, MAT. DIALECT. I, 268.
— Pl. : *şodîlci, -ce.*
— Cf. ş o v î l c, ş o l t î c.

ŞODÎLCÁIE s. f. (Regional ; depreciativ) Om şchiop (Marga—Caransebeş). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186.
— **Şodîlc** + suf. *-aie.*

ŞODÎLCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Olt. şi sud-vestul Transilv.) A şchiopăta **(1).** Cf. PAŞCA, GL., ALR I 1 114/835.
— Prez. ind. : *şodîlcăi.*
— **Şodîlc** + suf. *-ăi.* Cf. ş o l d î c ă i.

ŞODÓ s. n. v. **şodou.**

ŞODOLÁN s. n. (Prin Munt.) Şold¹ **(1)** (la animale). Cf. DR. V, 318, SCL 1963, 447, UDRESCU, GL. ✦ (Prin Munt., Olt. şi Transilv.) Femur (la animale) ; p. e x t. os (mare). *Aria şi Savelia şi Folina... despărţiră-se şi se tăiară şi se lepădară de sfîntul trup besearecii lu Hristos, ca nişte şodolane împuţite şi urîte.* CORESI, EV. 183, cf. ALEXI, W., ALR II 5 656/105, LEXIC REG. 57, MAT. DIALECT. I, 236, UDRESCU, GL. ◇ E x p r. (Prin Transilv.) **Ca şodolanul** = rezistent, solid. Cf. MAT. FOLK. I, 236. *Lemnul e ca şodolanul.* ib.
— Pl. : *şodolane.*
— De la **şold¹.** Cf. ş o d ă l ă u.

ŞODOMÁN, -Ă adj. (Prin Transilv.) Hazliu, nostim **(3)** ; glumeţ, poznaş. *A fost un om şodoman.* MAT. DIALECT. I, 96, cf. LEXIC REG. II, 78. ◇ (Substantivat) *Ion e mare şodoman.* Com. din FRATA—TURDA.
— Pl. : *şodomani, -e.*
— **Şod** + suf. *-oman.*

ŞODOMĂNÍE s. f. (Regional ; mai ales la pl.) Glumă (Vîlcele—Turda). MAT. DIALECT. I, 96. *Ala-i bun de şodomănii.* ib.
— Pl. : *şodomănii.*
— **Şodoman** + suf. *-ie.*

ŞODÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Transilv. şi Olt.) Hazliu ; glumeţ. Cf. PLOPŞOR, V. O. 14, IZV. IV, nr. 3—4, 4, CV 1951, nr. 2, 34, ALR SN V h 1 242/172. ◇ (În descîntece) *De ce s-a deochiat : De gras ori de frumos, De slab ori de şodos.* CHEST. V 178/3. ✦ (Regional) Ciudat (Petrila). ALRT II, 267. *La priveg... fac mult'e feliuri d'e jocuri şodoasă.* ib.
— Pl. : *şodoşi, -oase.*
— **Şoadă** (v. *şod)* + suf. *-os.*

ŞODÓU s. n. (Cul.) Cremă preparată din gălbenuş de ou frecat cu zahăr, peste care se toarnă lapte fierbinte. Cf. S. MARIN, C. B. 323, UDRESCU, GL.
— Pl.: *şodouri*. — Şi: **şodó,** (forme corupte) **şadău** (UDRESCU, GL.), **şatóu** (com. GRAUR), **şató** (com. IORDAN) s. n.
— Din fr. **chaudeau.**

ŞODRÓN s. n. v. **şotron.**

ŞODÚŢ, -Ă adj. (În dicţionarele din secolul trecut) Diminutiv al lui ş o d **(I 2).** Cf. LB, ISER, LM 537.
— Pl.: *şoduţi, -e.*
— **Şod** + suf. *-uţ.*

ŞOF s. n. v. **şaf²**.

ŞOFÁ vb. I. I n t r a n z. (Rar) A conduce un automobil. *Îi plăcea să şofeze.* STANCU, R. A. V, 154. *Tot oraşul ştie că eu şofez minunat.* T. POPOVICI, S. 252, cf. DN².
— Prez. ind.: *şofez.*
— Derivat regresiv de la **şofer.**

ŞOFÁJ s. n. Acţiunea de a conduce un automobil; ştiinţa şi tehnica acestei conduceri.
— Cf. ş o f a.

ŞOFÁRIU s. m. v. **şafar.**

ŞOFĂRÍE s. f. (Prin Transilv.) Funcţia de şafar **(2).** *Zise întru sine şofariul: ce voi facc, că Domnul va lua şofăriia de la mine?* N. TEST. (1648), 90ᵛ/27.
— Pl.: *şofării.*
— **Şofariu** + suf. *-ie.*

ŞOFÉI s. n. (Ban., Transilv. şi prin Olt.) Ciubăr; cofă; găleată (de lemn). Cf. LIUBA-IANA, M. 99, DAMÉ, T. 82, TDRG, PAMFILE, J. II, 168. *Stăpînul casei o întîmpină (pe paparudă) la poartă cu un şofei plin cu apă, pe care i-o toarnă în cap.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., GR. BĂN. *Du-te de ia un şufei de apă de la fîntîni din deal.* BOCEANU, GL., cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 194, CHEST. II 464/6, 7. *Merg după apă cu şofeiu.* ALR I 800/75, cf. 706/1, 9, 26, 28, 30, 69, 75, 79, 85, 1 059/1, 9, 26, ALR II 2 554/27, 29, 36, 3 367/76, 4 122/2, 27, 6 126/76, 6 132/27, ALR SN II h 414/76, ib. v h 1 325, CL 1965, 275, *Nu fi în tot şofeiul cauc, în tot blidul lingură, în toată fîntîna vadră* (= nu te amesteca nepoftit în conversaţie). Cf. NOVACOVICIU, ap. CADE. *În tot şofeiu vrei să fie cauc,* se zice cuiva pretenţios şi leneş. ZANNE, P. IV, 125. ✦ Căuş. Cf. SCRIBAN, D. 313, ALR II 6 141/76.
— Pl.: *şofeie.* — Şi: **şoféu** (L. COSTIN, GR. BĂN. 194, CHEST. II 464/6; pl. şi m. *şofei* L. COSTIN, GR. BĂN. 194), **şofíi** (ALR II 2 554/29), **şofíu** (TDRG, ALR I 1 059/9), **şuféi** s. n., **şuváie** (PAMFILE, J. II, 168) subst. pl., **soféi** (DAMÉ, T. 82, CL 1965, 275) s. n.
— Cf. germ. S c h ö p f e, rom. ş o f, ş o f e l.

ŞOFEIÉR s. m. (Prin Ban.) Meşter care face şofeie sau alte vase de lemn. Com. din BANAT.
— Pl.: *şofeieri.*
— **Şofei** + suf. *-ar.*

ŞOFÉL s. n. (Prin vestul Transilv.) Ciubăr. Cf. ALRT II, 142, 332, ALR II/I MN 145, 3 918/316, ALR II 3 367/316, LEXIC REG. 67, 72. ✦ (Regional; în forma *sofel*) Căuş (Ineu—Arad). Cf. ALR II 6 141/64.
— Accentuat şi: *şófel.* LEXIC REG. 72. — Pl.: *şofele* şi (m.) *şofeli* (ALR II/I MN 145, 3 918/316). — Şi: **sofél** s. n. ALR II 6 141/64.
— Cf. germ. S c h a f f e l, rom. ş o f, ş o f e i.

ŞOFÉR s. m. Persoană cu calificare specială care conduce un automobil. Cf. CADE. *Şoferul răsuci... volanul.* REBREANU, R. I, 152. *Am cerut chiar şoferului să meargă mai încet la şanţuri.* CAMIL PETRESCU, U. N. 414. *Şoferul se apropiase şi aştepta lîngă automobil.* C. PETRESCU, A. 369, cf. NOM. PROF. 7, 62. *Şoferul nici nu ştie unde să oprească.* SEBASTIAN, T. 27. *Şoferul... încărcase bagajele.* TEODOREANU, M. II, 21 *Se cunoaşte că sîntem în Vlaşca..., a observat filozofic şoferul.* SADOVEANU, O. XV, 290, cf. IORDAN, L. R. A. 178, BUL. FIL. VI, 20. *Se ciocnesc două automobile. Un şofer din doi e mai vinovat.* ARGHEZI, P. T. 192. *Să-l văd la ochi pe şofer şi-o vorbă numai să-i spun.* V. ROM. septembrie 1954, 23. *Îl văzu pe sergent stînd de vorbă cu şoferul de taxi.* VINEA, L. I, 214. *Numai Ghcorghe, şoferul, nu dădea dovezi de plictiseală.* DEMETRIUS, A. 156. *Trimite un felinar şoferului! A rămas cu automobilul jos.* H. LOVINESCU, T. 160, cf. LTR². *Şoferul a stins farul Şi a oprit maşina.* LABIŞ, P. 56, cf. DN², BARBU, Ş. N. 8. ✦ P. e x t. (Impropriu; urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de", care arată felul autovehiculului) Persoană care conduce un autovehicul. *Am fost şofer de tanc.* STANCU, R. A. II, 266. *Şoferiu tractorului.* A III 17.
— Scris şi: (după fr.) *şofeur.* — Pl.: *şoferi.*
— Din fr. **chauffeur.**

ŞOFÉRĂ s. f. (Rar) Şoferiţă. Cf. UDRESCU, GL. *S-a făcut lelea şoferă.* id. ib.
— Pl.: *şofere.*
— **Şofer** + suf. *-ă.*

ŞOFEREÁSĂ s. f. **1.** Soţie de şofer. UDRESCU, GL. **2.** (Rar) Şoferiţă. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şoferese.*
— **Şofer** + suf. *-easă.*

ŞOFERÍE s. f. Meseria de şofer. *Asta, fără doar că pe valul sacalelor a învăţat şoferia.* V. ROM. septembrie 1954, 24. ✦ Şcoală de şoferi. Cf. UDRESCU, GL. *Am urmat şoferia, am dreptul de şofer.* id. ib.
— **Şofer** + suf. *-ie.*

ŞOFERÍŢĂ s. f. Femeie care conduce un automobil; (rar) şoferească **(2),** (franţuzism rar) şofeză.
— Pl.: *şoferiţe.*
— **Şofer** + suf. *-iţă.*

ŞOFÉRŢE subst. (pl.) v. **şufeţe.**

ŞOFÉU s. n. v. **şofei.**

ŞOFÉZĂ s. f. (Franţuzism rar) Şoferiţă. Cf. BUL. FIL. VI, 19.
— Pl.: *şofeze.*
— Din fr. **chauffeuse.**

ŞOFÍI s. n. v. **şofei.**

ŞOFÍLĂ s. f. **1.** (Olt. şi prin nord-vestul Munt.; mai ales la pl.) Zdreanţă, ruptură. *Din pricina leneşei, nu lega două-n tei: cămaşa hartapale pe el;... iar minteanul şofile.* MUSCEL, 111. *M-au apucat clinii fără băţ şi mi-au făcut hainele şofile (bucăţi).* PAMFILE, A. R. 260, cf. DM. *N-avea decît o biată de cămaşe făcută şofile.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 33, cf. CIAUŞANU, GL. *Făcui cămaşa numai şofile.* COMAN, GL. *Umblă cu şofilele după el.* CV 1952, nr. 2, 37, cf. LEXIC REG. 38, II, 32. *A venit cu cămaşa şofile.* UDRESCU, GL. ◇ E x p r. (Prin nordul Olt.) **A face şofilă** = a distruge. Cf. LEXIC REG. II, 32.

2. (Prin sudul Olt.) Fîşie (de ţesătură, de hîrtie etc.). Cf. LEXIC REG. 38.

3. (Prin nord-vestul Munt.) Bucată de ţesătură întrebuinţată în toată lăţimea ei la confecţionarea unui obiect. Cf. UDRESCU, GL. *Am făcut o cergă din trei şofile, ca să fie mai lată.* id. ib.

— Accentuat şi: *şófilă.* LEXIC REG. 38. — Pl.: *şofile.* — Şi: **şufílă** (CIAUŞANU, GL.), **ciohílă** (com. din PEŞTIŞANI—TÎRGU JIU), **sofílă** (accentul necunoscut) s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. scr. c o h a „(sort de) postav".

ŞOFILÍ vb. IV. Tranz. şi refl. (Prin Olt. şi nord-vestul Munt.; complementul indică ţesături, obiecte de îmbrăcăminte etc.) A (se) rupe, a (se) sfîşia. Cf. RĂDULESCU-CODIN, CIAUŞANU, GL. *S-a şofilit cearşaful de tot.* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *şofilesc.*

— V. **şofilă.**

ŞOFILÍT, -Ă adj. (Prin Munt.; despre ţesături, obiecte de îmbrăcăminte etc.) Zdrenţuit. *Un ţigan... cu o căciulă şiofilită în cap, ascultă şi intră în primărie.* VISSARION, FL. 129.

— Pl.: *şofiliţi, -te.*

— V. **şofili.**

ŞOFÍU s. n. v. **şofei.**

ŞOFÎLTÓC, -OÁCĂ adj. (Prin nord-vestul Munt.; şi substantivat) (Persoană) care rosteşte defectuos anumite sunete. Cf. UDRESCU, GL. *Mă-ntîlnii cu şoflltoaca lui Gaie.* id. ib.

— Pl.: *şoflltoci, -oace.*

— Etimologia necunoscută.

ŞOFÎRCÁ vb. I v. **şovîrca.**

ŞOFÎRNÓG, -OÁGĂ adj. v. **şovîrnog.**

ŞOFÎRNOGEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Schilodeală. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: ?

— **Şofîrnogi** + suf. *-eală.*

ŞOFÎRNOGÍ vb. IV. Tranz. şi refl. (Prin nord-vestul Munt.) A (se) schilodi. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *şofîrnogesc.*

— V. **şofîrnog.**

ŞOFÎRNOGÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Schilodit. Cf. UDRESCU, GL. *A venit şofîrnogit din război.* id. ib.

— Pl.: *şofîrnogiţi, -te.*

— V. **şofîrnogi.**

ŞOFLÁN s. m. v. **şofran[1].**

ŞOFLÉICĂ s. f. v. **şofreică.**

ŞOFLÍNC s. n. v. **ciofling.**

ŞOFLÎNCÁ vb. I. Intranz. (Regional) A şchiopăta **(1).** Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Prez. ind.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. şovîlc, şovîlcăi.

ŞOFONÉR s. n. v. **şifonier.**

ŞOFRÁC s. m. **1.** (Bucov., Transilv. şi Ban.) Pitulice *(Troglodytes troglodytes).* Cf. MARIAN, O. I, 304, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DOMBROWSKI, P. 415.

2. (Regional) Codălbiţă *(Lanius collurio)* (Frătăuţii Noi— Rădăuţi). Cf. BĂCESCU, PĂS. 161.

— Pl.: *şofraci.* — Şi: **şofrág** (CADE), **sofrác** (BĂCESCU, PĂS. 161) s. m.

— Cf. scr. čvorak „graur", švraka „coţofană".

ŞOFRÁG s. m. v. **şofrac.**

ŞOFRAGÍU s. m. v. **şofrangiu.**

ŞOFRÁN[1] s. m. Numele mai multor plante erbacee, dintre care unele sînt cultivate pentru substanţele lor colorante: **a)** (şi în sintagmele *şofran bun,* BORZA, D. 54, 292, *şofran galben,* id. ib., *şofran de grădină,* id. ib., *şofran primăvăratic,* id. ib.) plantă cu bulbi, cu frunzele lungi şi înguste şi cu florile violete cu linii purpurii, din care se extrage o substanţă folosită drept condiment, medicament sau colorant *(Crocus sativus).* Cf. ENC. ROM., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., LTR[2], BORZA, D. 54, 292; **b)** (şi în sintagma *şofran de primăvară,* BORZA, D. 53, 292) plantă cu bulbi, cu flori galbene albe sau violete, care înfloreşte primăvara timpuriu; brîndUşă de primăvară *(Crocus heuffelianus).* Cf. ENC. ROM., PANŢU, PL., CADE, LTR, BORZA, D. 53, 292; **c)** (şi în sintagma *şofran de toamnă,* BORZA, D. 53, 292) plantă cu bulbi, cu flori albastre-liliachii care înfloresc toamna; şofrănel **(a)** *(Crocus banaticus).* Cf. ENC. ROM., PRODAN-BUIA, F. I. 577, BORZA, D. 53, 292; **d)** plantă cu bulbi, cu flori liliachii-violacee, maculate sub vîrf *(Crocus vernus).* Cf. MARIAN, CH. 9, PRODAN-BUIA, F. I. 577; **e)** (şi în sintagma *şofran galben* PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 54, 292) mică plantă cu flori galbene-aurii; brîndUşă galbenă *(Crocus moesiacus).* Cf. CADE, SIMIONESCU, FL. 12, LTR, PRODAN-BUIA, F. I. 577; **f)** (şi în sintagma *şofran vărgat* PANŢU, PL., CADE) plantă cu bulbi comestibili, cu flori albe sau albăstrui; şofrănel **(d),** brîndUşă albă *(Crocus variegatus).* Cf. CADE, PRODAN-BUIA, F. I. 577; **g)** (şi în sintagmele *şofran sălbatic,* COTEANU, PL. 29, BORZA, D. 41, 292, *şofran neadevărat,* GRECESCU, FL. 349, PANŢU, PL., LTR[2], *şofran de grădină,* BORZA, D. 41, 292, *şofran prost,* id. ib., *şofran roşu,* id. ib.) şofrănaş *(Carthamus tinctorius).* Cf. CIHAC, II, 383, BRANDZA, FL. 301, ENC. ROM., BULET. GRĂD. BOT. V, 57, CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 41, 292, CABA, SĂL.; p. restr. floarea uscată (şi pisată) a unora dintre aceste plante folosită drept condiment sau medicament; p. ext. substanţă de culoare galbenă obţinută din floarea unora dintre aceste plante şi folosită drept colorant. Cf. MARDARIE, L. 162. *16 pot(ronici) şofran* (a. 1738). BUL. COM. IST. IV, 72. *Au ltrguit... 4 loţ şofran* (a. 1747). IORGA, S. D. XII, 45. *Puţintică apă văpsită cu şofran* (a. 1749). GCR II, 42/30. *La Văsiloia... 1 lot sofran* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67. *Negoţ au primit... fain sofron..., camfor* (a. 1766). id. ib. 81. *Pentru cumpărături... 5 dramuri şoflan* (a. 1778). id. ib. VIII, 3. *Cere cuişoare, şofran de Beci* (a. 1779). id. ib. 81. *Ierburile cele mirositoare: săfranul, măgeranul.* ECONOMIA, 124/12, cf. KLEIN, D. 424. *Dintră alte creşteri în grădini: curechiul..., hemeiul, şafranul.* TOMICI, C. A. 33/14, cf. CLEMENS, LB. *Inul, cînepa, safranul, hămeiul.* AR (1829) 48[1]/14, cf. VALIAN, V., COSTINESCU, LM. *Rachiul preparat de ea cu spirt, zahar, scorţişoară şi şofran.* MARIAN, NA. 404, cf. DDRF, ŞIO I, 280. *Ca să aibă coloarea galbenă* [cozonacii], *multe femei pun în aluat zamă de şofran.* ŞEZ. VII, 34. *Ia unt de migdale..., rădăcină de sofran cîte 4 dr. Fă-le pe toate unsoare.* ib. VIII, 154, cf. ALEXI, W. *Caută... rădăcină de calofir un dram şi sofran şi să le pisezi toate la un loc.* ŞEZ. X, 61, cf. CANDREA, F. 296. *Şofranul sau safranul are nişte flori galbene, din care se extrage coloarea galbenă-limonie.* PAMFILE, I. C. 224. *Se strîng măciuliile de şofran înflorit... şi pe urmă se fierb.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 56. *Şofranul se dă... pentru calmarea tusei.* VOICULESCU, L. 275. *Aţîrnau zeci şi zeci de şiraguri îndoite de covrigi..., unii cu şofran, alţii cu simit.* CAMIL PETRESCU, O. I, 486, cf. H II 142, III 243, 360, IV 84, XI 326, XII 259, XIV 103, PĂSCULESCU, L. P. 37. *Şofran nu poţi găsi în orice prăvălie.* ZANNE, P. IV, 125. *Nu ştie ţiganul ce-i şofranul,* se spune despre cineva care nu ştie să aprecieze valoarea unui lucru. Cf. CODRU-DRĂGUŞANU, C. 142, PANN, ap. GCR II, 374, BARONZI, L. 51, DDRF, CADE, SCRIBAN, D., BENIUC, M. C. I, 191, TEODORESCU, P. P. 475, PĂSCULESCU, L. P. 37, FOLC. MOLD. I, 195, ZANNE, P. IV, 662, V, 172, 427. ◇ (Ca termen de comparaţie pentru „galben" sau „a se îngălbeni") *Eşti la piele ca curcanul, Galben de gras, ca şofranul.* PANN, ap. CADE. *Panerul tău ce-i galben întocmai ca şafranul.* NEGRUZZI, S. II, 37. *S-a făcut roşu, apoi s-a îngălbenit ca şofranul.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 597. *Ştiuca, după cîtva timp, va îngălbeni ca şofranul şi va muri.* ŞEZ. XIII, 135. *Casa... galbenă ca şofranul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 460. *Are limba galbenă ca şofranul.* STANCU, D. 28. *Căzuse la pat, gal-*

ben la faţă ca şofranul. VINEA, L. II, 26. ◇ Expr. (Regional) **A mînea şofranul** (cuiva) v. mînea (1).
— Pl.: *şofrani.* — Şi: (învechit şi regional) **sofrán, safrán, săfrán,** (învechit, rar) **şofián, sofrón** s. m.
— Din slavonul шафранъ. — Pentru variantele cu s-, cf. şi germ. Safran, fr. safran.

ŞOFRÁN² s. m. (Regional) Codălbiţă *(Lanius collurio).* Cf. CADE, DOMBROWSKY, P. 272, BĂCESCU, PĂS. 161, L. COSTIN, GR. BĂN. 194.
— Pl.: *şofrani.* — Şi: **şofránă** s. f. BĂCESCU, PĂS. 162.
— Cf. şofrac.

ŞOFRANÁT, -Ă adj. v. şofrănit.

ŞOFRÁNĂ s. f. v. şofran².

ŞOFRÁNCĂ s. f. (Prin Bucov.) Masă[1] ţărănească, rotundă şi joasă. LEXIC REG. II, 126.
— Pl.: *şofrănci.*
— Cf. sofra.

ŞOFRANCIÓG s. m. (Regional) Codălbiţă *(Lanius collurio)* (Căciulăteşti—Corabia). BĂCESCU, PĂS. 162.
— Pl.: *şofranciogi.*
— De la **şofran²,** prin contaminare cu *sfrîncioc.*

ŞOFRANGÍU s. m. (Învechit, rar) Negustor de şofran[1]. *Avînd datorie la State şofrangiul, s-au fost tocmit cu dînsul* (a. 1708). IORGA, B. R. 255, cf. VALIAN, V.
— Pl.: *şofrangii.* — Şi: **şofragíu** s. m. VALIAN, V.
— **Şofran[1]** + suf. *-giu.*

ŞOFRANÍU, -ÍE adj. v. şofrăniu.

ŞÓFRĂ s. f. (Iht.; regional) Obleţ **(II)** *(Alburnus lucidus)* (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR II 6 236/219.
— Pl.: *şofre.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOFRĂCÚŢ s. m. (Prin Bucov.) **1.** Pitulice *(Troglodytes troglodytes).* Cf. ENC. ROM. II, 982, TDRG 1 454.
2. Codălbiţă *(Lanius collurio).* Cf. MARIAN, O. I, 304, BĂCESCU, PĂS. 162.
— Pl.: *şofrăcuţi.*
— **Şofrac** + suf. *-uţ.*

ŞOFRĂNÁ vb. I v. şofrăni.

ŞOFRĂNÁR s. m. (Învechit, rar) Negustor de şofran[1]. Cf. LB.
— Pl.: *şofrănari.* — Şi: **şofrănáriu** s. m. LB.
— **Şofran[1]** + suf. *-ar.*

ŞOFRĂNÁRIU s. m. v. şofrănar.

ŞOFRĂNÁŞ s. m. Plantă oleaginoasă din familia compozeelor, cu flori galbene, din care se extrage o substanţă colorantă; şofran[1] **(g),** şofrănel **(b)** *(Carthamus tinctorius).* Cf. BRANDZA, FL. 301, GRECESCU, FL. 349, ALEXI, W., TDRG, PANŢU, PL., CADE, DM, BORZA, D. 41, 292, PRODAN-BUIA, F. I. 526.
— Pl.: *şofrănaşi.*
— **Şofran[1]** + suf. *-aş.*

ŞOFRĂNÁT, -Ă adj. v. şofrănit.

ŞOFRĂNÉL s. m. Numele mai multor plante erbacee: **a)** plantă cu bulbi, cu flori albastre-liliachi care înfloresc toamna; şofran[1] **(c)** *(Crocus banaticus).* Cf. PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 53, 292, DM; **b)** şofrănaş *(Carthamus tinctorius).* Cf. LB, CIHAC, II, 383, LM, DDRF, BRANDZA, FL. 301, GRECESCU, FL. 349, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 41, 292, DER; **c)** brînduşă de primăvară *(Crocus heuffelianus).* Cf. PANŢU, PL., CADE; **d)** plantă cu bulbi comestibili, cu flori albe sau albăstrui; şofran[1] **(f),** brînduşă albă *(Crocus variegatus).* Cf. BORZA, D. 54, 292; **e)** plantă cu tulpină înaltă, ţepoasă, cu flori învoalte; (regional) crăpuşnic *(Cirsium furiens).* id. ib. 48, 292. *Adunase ele o mulţime de roze, de şofrănei, de viorele.* ODOBESCU, S. III, 279, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.
— Pl.: *şofrănei.* — Şi: (învechit şi regional) **săfrănél** (CIHAC, II, 383, BORZA, D. 41), (regional) **şofronél** (DAMÉ, T. 186), (învechit, rar) **safranél** (LM) s. m.
— **Şofran[1]** + suf. *-el.*

ŞOFRĂNÍ vb. IV. Tranz. (Complementul indică preparate culinare) A condimenta sau a colora cu ofran[1]. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 424, LB, LM, BARIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D.
— Prez. ind.: *şofrănesc.* — Şi: (rar) **şofrăná** (TDRG) vb. I, (învechit, rar) **safraní** (LM) vb. IV.
— V. **şofran[1].**

ŞOFRĂNÍT, -Ă adj. **1.** (Despre preparate culinare) Condimentat sau colorat cu şofran[1]. Cf. LB, COSTINESCU. *Întîi ducea la masă fiertura, de obicei cu fidea or cu stelişoare şi totdeauna bine şofrănită.* PITIŞ, ŞCH. 153, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Vestitele sarmale săcelenești, cu orez şofrănit.* MOROIANU, S. 81, cf. SCRIBAN, D. *Bucate preparate, Şofranate, Pentru dumneavoastră gătate.* SEVASTOS, N. 284. *Loc la masă că-i făcea, Bune bucate punea, Tot bucate şofrănite.* PĂSCULESCU, L. P. 241. *Îi aducea O găină friptă, D-afar'şofrănită.* BALADE, III, 104.
2. (Regional) Şofrăniu. CIAUŞANU, V. 201.
— Pl.: *şofrăniţi, -te.* — Şi: (rar) **şofranát, -ă, şofrănát, -ă** (SCRIBAN, D. 1283, DM), (învechit, rar) **şafranát, -ă** (COSTINESCU) adj.
— V. **şofrăni.**

ŞOFRĂNÍU, -ÍE adj. De culoare galbenă, ca cea a şofranului[1]; (regional) şofrănit **(2).** Cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 383, LM, MARIAN, CH. 54, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CHIRIŢESCU, GR. 254. *Trecurăm într-o încăpere... îmbrăcată toată, pereţi şi mobile, în mătase şofranie.* M. I. CARAGIALE, C. 63, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.
— Pl.: *şofrănii.* — Şi: **şofraníu, -íe,** (învechit) **şafraníu, -íe** (COSTINESCU, CIHAC, II, 383, LM 514), **safraníu, -íe** (LM, CHIRIŢESCU, GR. 254) adj.
— **Şofran[1]** + suf. *-iu.*

ŞOFRÉICĂ s. f. (Bucov. şi Maram.) Deschizătură circulară în acoperişul unei barăci, colibe etc., prin care iese fumul. Cf. ARVINTE, TERM. 168. GLOSAR REG., LEXIC REG. II, 117. ✦ (În forma *şofleică*) Deschizătură proeminentă în acoperiş, prin care se bagă finul în pod. Cf. ARVINTE, TERM. 72.
— Pl.:? — Şi: **şofléică** (ARVINTE, TERM. 72), **sofrécă** (LEXIC REG. II, 117; pl. *sofreci* ib.), **ciofléică** (ARVINTE, TERM. 168), **juvléică** (id. ib.) s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. şofru².

ŞOFRÎNÁR subst. (Regional) Şifonier **(2)** (Şuşca—Moldova Nouă). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187.
— Pl.:?
— Etimologia necunoscută. Cf. şofoner.

ŞOFRÎNGÁR s. m. v. **cioflîngar.**

ŞOFRÓC s. n. v. **şlofroc.**

ŞOFRÓN s. n. v. **şopron.**

ŞOFRONÉL s. m. v. **şofrănel.**

ŞÓFRU[1] s. n. v. **sfor.**

ŞÓFRU² s. n. v. **şopron.**

ŞOG s. n. v. **şoc².**

ŞÓGĂR s. m. v. **şogor.**

ŞOGÎRŢ s. m. v. **şăgîrt.**

ŞOGOÁRĂ s. f. (Regional) Cumnată (Ceica—Beiuş). ALR I/II h 264/305.
— Pl. : *şogoare.*
— **Şogor** + suf. *-ă.*

ŞOGOLÁN s. m. v. **şobolan.**

ŞÓGOR s. m. (Regional, mai ales în Transilv.) **1.** Cumnat. *Am primit eu Dumitru Coinac galben(i) 3... de la Dumitru Cozma, şogorul său* (a. 1767). IORGA, S. D. XII, 82, cf. LB. *Sărut mîna şi la şogorul Simon şi la şogoriţa Cica* (cea 1820—1830). IORGA, S. D. XII, 210, cf. ISER, POLIZU, LM, MÎNDRESCU, UNG. 104, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Şogore Sofroane, aş avea o vorbă cu tine.* T. POPOVICI, S. 152, cf. CL 1958, 71, L. ROM. 1959, nr. 1, 47, SCURTU, T. 213. *Na, şogore, banii ţie, Sora să-ţi fie soţie.* GT (1889), 235. *Ia-ţi, şogore, nevasta Şi bani pe lîngă dînsa.* BIBICESCU, P. P. 282, cf. BÎRLEA, B. 27, L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ALR I/II h 263, ALR SN VI h 1 577, A I 12, 13, 20, 21, 22, 23, 35, II 12, III 13.

2. Rudă prin alianţă. *În multe ţinuturi locuite de români „şogor" se întrebuinţează pentru a arăta o înrudire mai îndepărtată.* MÎNDRESCU, UNG. 104, cf. H XVII 426, XVIII 5, ALR I/II h 166, SCL 1955, 146.

3. Termen prin care un bărbat se adresează unui prieten de aceeaşi vîrstă; epitet glumeţ pentru un bărbat, considerat în raport cu alt bărbat, atunci cînd amîndoi întreţin relaţii de dragoste cu aceeaşi femeie. Cf. MÎNDRESCU, UNG. 104, SCURTU, T. 213. *Însura-m-aş însura Şi urîtă nu mi-aş lua; Dar nici frumoasă nu-mi place, Că prea mulţi şogori îmi face!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 453. *Şogore, muicrea ta Face bine altuia; Face ţie, Cît şi mie.* MAT. FOLK. 1024. *Ai purtat pană verde, Să fii dragă cui te vede. Că eu cu cîţi mă-ntîlnesc, Ei toţi şogori mă numesc.* BUD, P. P. 30, cf. FOLC. TRANSILV. I, 196. *Nevasta care-i frumoasă Prăseşte şogori la casă.* UDRESCU, GL.
— Accentuat şi : *şogór.* LB, TDRG, ALR I/II h 263, ALR SN VI h 1 577, A I 12, 13, 20, 22. — Pl. : *şogori.* — Şi : **şógăr** s. m. A III 13.
— Din magh. **sógor.**

ŞOGORÁN, -EÁNĂ s. m. şi f. (Transilv., Ban.) Cumnat. Cf. SCURTU, T. 214, ARH. OLT. III, 391, L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ALR I/II h 264.
— Pl. : *şogoreni, -e.*
— **Şogor** + suf. *-an.*

ŞOGORÍME s. f. (Transilv.; cu sens colectiv) Mulţime de prieteni. Cf. SFC I, 68, SCURTU, T. 214.
— **Şogor** + suf. *-ime.*

ŞOGORÍNŢĂ s. f. v. **şogoriţă.**

ŞOGORÍŢĂ s. f. (Ban., Transilv., Maram.) Cumnată. *Sărut mîna şi la şogoru Simon şi la şogoriţa Cica* (cca 1820—1830). IORGA, S. D. XII, 210, cf. ISER, CADE, SCURTU, T. 213, 214, ALR I/II h 264.
— Accentuat şi : *şógoriţă.* CADE, DM, SCURTU, T. 213, 214. — Pl. : *şogoriţe.* — Şi : **şogorinţă** s. f. SCURTU, T. 214, ALR I/II h 264/283.
— **Şogor** + suf. *-iţă.*

ŞÓHA adv. v. **şohan.**

ŞOHÁN adv. (Transilv., Maram.; şi în loc. adv. **şohan odată**) Niciodată. *Şoha nu l-am îndrăgit* (a. 1768). SCL 1960, 546, cf. KLEIN, D. 425, MÎNDRESCU, UNG. 105, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *N-oi fi tînăr eu..., Dar mai ţin cu vremea pasul, Nu mă dau bătut şuhan.* BENIUC, M. 62. *Mie mîndră nu-mi trebuie! Di-oi mai dieci vrun an, Nu-mi va trebui şuhan!* PAULETI, C. 69. *Pare-mi noaptea cît un an, Pe badea nu-l uit şuhan.* MÎNDRESCU, L. P. 85. *Cu mîndra care o am N-oi vedea raiul şuhan.* F (1887), 522, cf. BUGNARIU, N. *Sămănat-am măgheran Şi n-o răsărit şohan.* RETEGANUL, TR. 129, cf. CONV. LIT. XXII, 1111. *Să-mi dai binele lumii, Cum am fost, şohan n-oi hi.* ŢIPLEA, P. P. 36. *Eu şohan nu cin la masă, Fără cin plîngînd prin casă.* BUD, P. P. 25, cf. ŞEZ. XII, 199, CABA, SĂL. *Păcuraru o spus: „nu mă măi apropii şuhan ca să mă prinzi".* DENSUSIANU, Ţ. H. 103. *Tu, fată de bocotan, Ţipă colţii de la stan, Nu ti-i mărita şohan.* BÎRLEA, C. P. 236, cf. ŞEZ. XX, 42. *Ni-o-ai ţipat pă măiran Eu să n-am năroc şohan.* T. PAPAHAGI, M. 5, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187, com. DRĂGANU, IZV. V, nr. 2—3, 15. *Ciobanul care-i cioban Nu mere-acasă şuhan, Ci stă cu oiţele.* POP., ap. PRECUP, P. 33. *Pînă atunci n-o ieşit şohan om de aici din sat (cu plugul).* ARH. FOLK. I, 181. *Dac-oi bătrîni, Şuhan n-oi întineri.* ALRT II, 160. *Iarnă mare ca asta n-am pominit şohan.* ALR I 307/140, cf. 799/98, 1 500/337. *N-o avut prunci şohan.* ALR II/I h 142/325, cf. ALR II 3 157/219, 260, 279, 334, 362, MAT. DIALECT. I, 268. *Şohan n-am fost acolo.* L. ROM. 1961, nr. 2, 130. *Nu-ţi mai deschizi uşa şohan.* LEXIC REG. II, 81. ◇ (Întărît prin „şuhănită") *Şuhan şuhănită nu-ţi mai calc în casă.* MAT. DIALECT. I, 97.
— Accentuat şi : *şóhan.* ALR II/I h 142, ALR II 3 157/279, 334. — Şi : **şóha, şuhán** (accentuat şi *şúhan* DENSUSIANU, Ţ. H. 103, ALRT II, 160, ALR II 3 157/260, 362, ALR II/349, 353, 574) adv.
— Din magh. **soha n**[em].

ŞOHĂNÍT adv. (Transilv., Maram.) Niciodată. Cf. MÎNDRESCU, UNG. 105, CADE. *Să-ncungiori lumea Noauă ai cu noauă cai, Şohănit noroc să n-ai.* ŢIPLEA, P. P. 62, cf. BUD, P. P. 82, CABA, SĂL. *Capul de fată fecioară, Dacă-l ninge-ntăie oară, Şohănită nu-l dezvară.* BÎRLEA, M. 33, cf. T. PAPAHAGI, M. 9. *I-o spus că şuhănit n-a mai avea treabă cu ea.* MAT. DIALECT. I, 97. *Nu mă mai duc şohănit acolo.* ib. 268. ◇ (Întăreşte pe „şohan") *Şuhan şuhănită nu-ţi mai calc în casă.* ib. 97.
— Accentuat şi : *şóhănit.* MAT. DIALECT. I, 268. — Şi : **şohănită, şuhănită** adv.
— De la **şohan.**

ŞOHĂNÍTĂ adv. v. **şohănit.**

ŞOIÍI, -ÍIE adj. v. **şovîi.**

ŞOI[1] s. n. v. **şui**[6].

ŞOÍ[2] vb. IV v. **şioi**[2].

ŞOÍ[3] vb. IV v. **şuia**[2].

ŞOIÁN s. m. (Neobişnuit) Şoimar. Cf. DDRF.
— Pl. : *şoiani.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOIBÁR s. m. v. **şaibar.**

ŞOICÁN s. m. (Prin Mold.) **1.** (Depreciativ) Persoană care mănîncă şi bea mult. Cf. SĂGHINESCU, V. 70, PASCU, S. 294.

2. Persoană voinică şi frumoasă. *În valea hulpasci Iaci şi-n-tîmpla Un hoţ şi-un şoican Calari pi-on cal.* VASILIU, C. 68, cf. BALADE, II, 504.
— Pl. : *şoicani.*
— Etimologia necunoscută. Cf. **şolocan, şoitan**[2].

ŞÓIER s. n. v. **şuier.**

ŞOIERÁ vb. I v. **şuiera.**

ŞOIM s. m. **I. 1.** Numele mai multor păsări răpitoare, de zi, din familia falconidelor : **a)** (şi în sintagmele *şoim călător,* ENC. ROM., BĂCESCU, PĂS. 162, LINŢIA, P. II, 128, 133, VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 7, *şoim migrator,* BĂCESCU, PĂS. 162) pasăre cu capul şi gîtul negre, cu spatele cenuşiu-albăstrui şi cu partea ventrală alburie cu numeroase dungi transversale *(Falco peregrinus peregrinus).* Cf. CIHAC, II, 528, MARIAN, O. I, 92, ENC. ROM., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DER; **b)** (şi în sintagmele *şoim de dumbravă,* BĂCESCU, PĂS. 162, VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 7, 8, *şoim dunărean,* BĂCESCU, PĂS. 162, LINŢIA, P. II, 139, VÎN. PESC. 1962,

nr. 10, 8, DER, *şoim sacru*, BĂCESCU, PĂS. 162, LINŢIA, P. II, 139, *şoimul sfrîncioglor*, BĂCESCU, PĂS. 163) pasăre de culoare brună-cenuşie, cu marginea penelor ruginie *(Falco cherrug cherrug)*. Cf. LINŢIA, P. II, 139, DER; **c)** (şi în sintagmele *şoimul rîndunelelor*, CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 147, *şoim de vară*, CADE, BĂCESCU, PĂS. 162, LINŢIA, P. II, 147, *şoimul cioclrliilor*, CADE, LINŢIA, P. II, 147, *şoimul cioclr-lanilor*, BĂCESCU, PĂS. 162) pasăre asemănătoare cu şoimul de dumbravă, care se hrăneşte mai ales cu rîndunele; erete *(Falco subbuteo subbuteo)*; **d)** (şi în sintagmele *şoim de iarnă*, BĂCESCU, PĂS. 162, LINŢIA, P. II, 149, *şoim pitic*, BĂCESCU, PĂS. 162) pasăre cu capul, gîtul şi spatele albastre-cenuşii cu dungi negre şi cu pîntecele galben-roşcat cu pete brune; erete de iarnă *(Falco columbarius aesalon)*. *Să nu mîncaţi... barza şi şoiumul şi cite-i semănă lui.* BIBLIA (1688), 137[1]/7. *La primblări şi vînaturi cu şoimi şi cu oşari pururea îmbla.* N. COSTIN, LET. II, 62/22. *Lingă cuibul şoiumului porumbul puii să-şi scoaţă.* CANTEMIR, IST. 66. *Purta în cap şi pene de şoim.* C. CANTACUZINO, CM I, 78, cf. EUSTATIEVICI, GR. RUM. 31[r]/13, KLEIN, D. 424, BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V. *Deschiseră vistieriile lui Darie şi găsiră doaosprezece turnuri pline de galbeni... şi zece mii de şoimi.* ALEXANDRIA, 87/20, cf. ISER, POLIZU, ALEXANDRESCU, O. I, 102, PETRI, V. *Lîngă acest sat se afla o stîncă... renumită din vechime pentru culcuşul şoimilor.* I. IONESCU, M. 96, cf. PONTBRIANT, D. *Să vezi şoimul de pe stîncă Cum se-nalţă, se izbeşte Peste corbul ce zăreşte.* ALECSANDRI, P. I, 17, cf. COSTINESCU, LM. *Locuinţele lor... se compun mai adesea de căscioare de piatră aninate de stînci, ca cuiburile de şoim.* ODOBESCU, Ş. I, 227. *Şoimii... se învîrtesc în spirale gigantice, ascendente.* CARAGIALE, O. III, 88. *Şoimul... se-ntrebuinţa de către strămoşii noştri nu numai la vînătoare de paseri, ci de multe ori era dus chiar şi pe cîmpul de luptă, în războaie.* MARIAN, O. I, 105. *Prin aer zboară şoimii.* COŞBUC, P. I, 279, cf. ALEXI, W., TDRG, C. PETRESCU, S. 226. *Şoimul... e pasărea care mai serveşte încă la vînătoarea domnească.* SIMIONESCU, F. R. 167. *Ieşi asupra cîmpiei un şoim sprinten, care rămase plutind în văzduh.* SADOVEANU, O. XIII, 251. *Căpitanul îşi cumpărase şoimul de la un turc.* BART, S. M. 65, cf. ARGHEZI, VERS. 127. *Afar-a ieşit, Şoimii şi-a zăvorît, Clinii şi-a legat.* TEODORESCU, P. P. 19. *Chema şoimii şi ogarii Şi pleca la vînătoare.* PĂSCULESCU, L. P. 20. *Decît un an cioară mai bine o zi şoim.* Cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 166, ZANNE, P. I, 5. ◇ (Ca termen de comparaţie, cu aluzie la agerimea păsării) *Cîte unul mai sprinten Şe repezea ca un şoim pînă sub zdrenţele lui Zobie.* DELAVRANCEA, T. 123. *Mişca copitele Ca şoimii aripele.* ALECSANDRI, P. P. 107. *Ei, dacă vedeau, Aripi îşi făceau,... Ca şoimii zburau.* PAMFILE, C. Ţ. 24. ◇ (Într-o construcţie comparativă) *Printre rotocoalele de fum ale propriului trabuc, profilul de şoim al lui Filip se înălţa solemn şi blînd.* VINEA, L. I, 144. ◇ Fig. *Cei umiliţi în trudă şi-n răbdare... Aşteaptă stolul şoimilor albaştri.* ARGHEZI, VERS. 51. *Zadarnic s-au trudit mişeii... Să ţină şoimii-n colivie, Să lege-n lanţuri primăvara.* BENIUC, V. A. II, 322. *Nu rîmelor morţii bolnave, Ci şoimilor vieţii în zbor Li-s căile lumii deschise.* FRUNZĂ, Z. 16. ◇ Compus: **şoim-bîtlănos** = gaie neagră *(Milvus migrans migrans)*. Cf. MARIAN, O. I, 171, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 162.

2. (Şi în sintagma *şoim de munte*) Epitet pentru un bărbat curajos, viteaz, semeţ. Cf. COSTINESCU. *Au... umblat atîtea ncamuri să puie mîna pe noi. Da nu ne-am dat. Şoimi de munte, domnule!* VLAHUŢĂ, O. A. II, 97, cf. SCRIBAN, D. *Şoim vestit este Vîlcan.* TEODORESCU, P. P. 554. ◇ (În poezia populară) *Şoim de codru* = haiduc. Cf. F (1887), 439. *Dacă văzui şi văzui Şoim de codru mă făcui Şi de cînd m-am haiducit Drag îmi e drumul cotit.* ANT. LIT. POP. I, 57.

3. (Popular) Epitet pentru un cal sprinten, aprig. Cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Şoimul vesel necheza, Zborul iute-şi repezea.* ALECSANDRI, P. P. 113. *Ştefan Vodă... se aruncă pe şoimul său.* MARIAN, T. 274.

II. (Art.; în credinţele populare) „Vîntul cel mai de sus care e şi pe ce[e]a lume, de-asupra noastră". PAMFILE, VĂZD. 43.

— Pl.: *şoimi*. — Şi: (învechit) **şoium** (accentul necunoscut) s. m.

— Din magh. **sólyom**.

ŞOIMÁN, -Ă subst., adj. **I.** S. m. (Popular) Augmentativ al lui şoim.

1. Cf. şoim **(I 1)**. Cf. MARIAN, O. I, 118, DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W., CADE, PAMFILE, CR. 89, BĂCESCU, PĂS. 162. *La cuibul şoimanului Ţipă puiul corbului.* TEODORESCU, P. P. 614. *Fă-mă, Doamne, un şoiman, Ca să trec cîmpii şi munţii.* FOLC. MOLD. I, 481. *Şoiman el, nici vînt n-adie, şi-i curg pencle,* se spune despre un om laş. Cf. ZANNE, P. IX, 717. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *I-aş aduce cu în dar Un şoiman de armasar.* ALECSANDRI, P. II, 177.

2. (Şi în sintagma *şoiman de munte*) Cf. şoim **(I 2)**. *Juni ostaşi ai ţării mele..., Dragii mei vultani de cîmpuri, dragii mei şoimani de munte!* ALECSANDRI, POEZII, 465, cf. MARIAN, O. I, 118, DDRF. *Pînă n-o închide ochii şoimanul, să nu vorbim deştl boierilor cu meleahnă.* DELAVRANCEA, A. 55, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM.

3. Cf. şoim **(I 3)**. Cf. DM.

II. Adj., subst. **1.** Adj. (Popular) Straşnic; minunat; extraordinar. *Peste ochean şoimanul s'are Strălucca dositelor ostroave.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 214, cf. ISER. *O ploaie şoimană a îndreptat recolta pierdută.* COSTINESCU. *Cînd cade cîte o pustie de ploaie sărată pe şoimanele bucate, le păleşte foile.* DELAVRANCEA, T. 142. *Un voinic, după cîntecele noastre poporane, e căpitan şoiman.* MARIAN, O. I, 117. *Porumb şoiman.* DDRF. *Ares atunci omora pe-un oştean cît un brad, pe Perifas, Cel mai şoiman din Etoli.* MURNU, I. 110, cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 166, CADE. *Un şoiman mehcdinţel, Care ştie să chiţcască, Rîndunica s-o lovcască.* ALECSANDRI, P. P. 292. ✦ (Substantivat, f. art.; prin nord-estul Munt.) Epitet pentru ploaie, considerată ca forţă supranaturală. Cf. CV 1949, nr. 9, 33.

2. S. m. şi f. (În credinţele populare; eufemistic; neobişnuit la m.; mai ales la pl.; şi în sintagma *fată şoimană*) Fiinţă supranaturală căreia i se atribuie puteri nefaste. *Pe munţi apar şoimanele, Fiinţe fără oase.* FILIMON, O. I, 361, cf. PONTBRIANT, D. *Şoimanele ce umblă Ca vijelii turbate... Din munţi în văi călca.* BOLINTINEANU, ap. TDRG, cf. DDRF, ALEXI, W., CANDREA, F. 158. *Drăgaicele sînt un fel de şoimane.* PAMFILE, DUŞM. 263, cf. CADE. *Cîte iele, ce şoimane, cîţi tîlhari... nu ne-or pîndi.* GALACTION, O. 268, cf. SCRIBAN, D. *Ielelor le zice tot iele, mai numindu-le şoimane, zicînd că omul care dă în urma lor bolnăveşte.* H IV 206, cf. 91, XI 9. *Junghiul ielelor, Ielelor, şoimanelor... Ieşi de la (cutare).* MARIAN, NA. 393. *Veniţi, Şoimanelor, Şoimanilor, Veniţi De-mi luaţi din piept: Cuţite Ascuţite.* MAT. FOLK. 1613, cf. DENSUSIANU, Ţ. H. 102, CHEST. V 180/31, ALRT II, 299. *Parcă e luat din şoimane,* se spune despre un om pocit, slut. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. ◇ Expr. **A fi luat de şoimane** = **a)** a fi lovit de apoplexie. Cf. PONTBRIANT, D.; **b)** a înnebuni. Cf. DDRF. (Prin nord-estul Olt.) **A cînta ca şoimanele** = a cînta frumos. MAT. DIALECT. I, 236.

3. S. f. (Prin nord-estul Olt.) „Pocitură". LEXIC REG. II, 32.

III. S. f. art. Fig. (Ihț.; prin sud-estul Munt.) Ştiucă[1] **(1)** *(Esox lucius)*. ANTIPA, P. 791.

— Pl.: *şoimani, -e*.

— Şoim + suf. *-an*.

ŞOIMÁNCĂ s. f. (În credinţele populare; mai ales la pl.) Şoimană. V. şoiman **(II 2)**. Cf. PAMFILE, DUŞM. 260, id. s. v. 39.

— Pl.: *şoimance.*
— **Şoiman** + suf. *-că.*

ŞOIMÁR s. m. Crescător sau dresor de şoimi **(I 1)** pentru vînătoare; persoană care vinează cu ajutorul şoimilor. *I-au fost scris şoimarii şi pre ei un cuib de şoimi ... şi n-au fost cuib de şoimi niciodată la dinşii* (a. 1629). PANAITESCU, O. Ţ. 205. *Er(a) aicea şi cest şoimar turc* (a. 1657). BUL. COM. IST. II, 223. *Darul şoimariului la purces(ul) lui* (a. 1694). IORGA, S.D.V, 368. *Au şi trimis vătafului foaie arătătoare de toată cheltuiala ce s-au făcut, adeverită atît de şoimari, cît şi de ctitiva din lăcuitorii satelor* (a. 1824). DOC. EC. 339, cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Vechea şoimărie ... astăzi abia şi-o mai amintesc fiii şi nepoţii şoimarilor de altădată.* HEM. 816. *Numai în stampele şi în albumurile lui se mai văd încă astăzi tipurile şi costumele acelor slujitori, puşcaşi, hăitari, băltiaşi, şoimari.* ODOBESCU, S. III, 144, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Şoimarii duceau paserile zburătoare pe pumni.* SADOVEANU, O. XVIII, 311, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Şoimul de dumbravă devine pasărea obişnuită şoimarilor transilvăneni.* VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 8.
— Pl.: *şoimari.* — Şi: (învechit) **şoimáriu** s. m.
— **Şoim** + suf. *-ar.*

ŞOIMÁRIU s. m. v. **şoimar.**

ŞOIMĂNEÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Poceală; schilodeală (Săpata de Sus — Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
2. Alintătură (Săpata de Sus — Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: ?
— **Şoimăni** + suf. *-eală.*

ŞOIMĂNÉSC, -EÁSCĂ adj. (Popular) **1.** De şoiman **(I 1)**, al şoimanilor. Cf. DM.
2. Fig. Vitejesc. *Cînta haiducul cîntec şoimănesc.* ap. TDRG, cf. DM.
— Pl.: *şoimăneşti.*
— **Şoiman** + suf. *-esc.*

ŞOIMĂNÍ vb. IV. **1.** Tranz. (În credinţele populare; subiectul indică o fiinţă supranaturală) A poci; a îmbolnăvi; a schilodi. *Ele te pocesc sau, cum se zice altfel, te şoimănesc.* OTESCU, CR. 498. *Să nu umbli în cumpăna nopţii, că vine Stn-Toader... şi te şoimăneşte.* GOROVEI, CR. 389, cf. SCRIBAN, D. *Cînd în calea lor întîlnesc (Ielele) vreo fiinţă, o şoimănesc.* H XI 9, cf. MAT. DIALECT. I, 236. *L-au şoimănit ielele (sau şoimanele) pe cînd dormea la cîmp.* UDRESCU, GL. ◇ Refl. (Despre oameni) *Se şoimăneşte, adecă rămîne cu piciorul sau mîna moale.* H XI 19. *Cînd oi cădea, n-o să mori ..., dar o să te şoimăneşti.* N. REV. R. XIV, nr. 22, 349. ◆ Refl. (Prin nord-estul Olt.; despre oameni) A se spurca. MAT. DIALECT. I, 236.
2. Tranz. (Prin Olt.; complementul indică fiinţe) A bate tare. CADE.
3. Refl. (Prin nord-estul Olt. şi nord-vestul Munt.; mai ales despre copii) A se alinta (schimonosindu-se). Cf. LEXIC REG. II, 32. *Ia nu te mai şoimăni ..., că nu-mi arde!* UDRESCU, GL.
— Prez. ind.: *şoimănesc.*
— V. **şoiman.**

ŞOIMĂNÍT, -Ă adj. (Despre oameni) **I.1.** (În credinţele populare) Pocit, schilodit (de fiinţe supranaturale cărora li se atribuie puteri nefaste). *Cînd vor să pedepsească pe cineva, Ielele ... îi iau mîinile sau picioarele, ori îi strîmbă faţa. Atunci se zice că omul e „şoimănit".* CANDREA, F. 160. *Oamenii cari caută* [banii] *şi-i sapă, de multe ori rămîn ... şoimăniţi.* PAMFILE, COM. 12, cf. H XIV 90, COMAN, GL., LEXIC REG. 47, UDRESCU, GL. ◆ (Adverbial; prin vestul Munt.; pe lîngă verbe de mişcare) Anevoie, sprijinindu-se mai puţin pe un picior decît pe celălalt. Cf. UDRESCU, GL. *Merge şoimănit.* id. ib.
2. (Prin Olt.) Smintit; prost. *Copil şoimănit.* ALR II/836, cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 36. ◇ (Substantivat) *Umblă ca un şoimănit.* L. ROM. 1960, nr. 5, 36.
3. (Regional) Neastîmpărat, zburdalnic (Peştişani—Tîrgu Jiu). L. ROM. 1961, nr. 3, 237.
II. (Prin nord-vestul Munt.) Excepţional; foarte dotat. Cf. UDRESCU, GL. *E un copil şoimănit ...; la cinci ani scrie, citeşte.* id. ib.
— Pl.: *şoimăniţi, -te.*
— V. **şoimăni.**

ŞOIMĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) Care aparţine şoimarilor, caracteristic şoimarilor. *Şoimăritul şi nomenclatura şoimărească adecvată au pătruns în popor.* L. ROM. 1969, 255.
— Pl.: *şoimăreşti.*
— **Şoimar** + suf. *-esc.*

ŞOIMĂRÍ vb. IV. Tranz. (În credinţele populare; subiectul indică o fiinţă supranaturală) A şoimăni **(1)**. Cf. PAMFILE, DUŞM. 269. *Bea şoimăriţele din apă şi şoimăreşte pe cel ce bea la urmă.* GOROVEI, CR. 460. *Cum să le intri în stăpînire, fără să te pocească ori să te şoimărească vîlva lor?* C. PETRESCU, R. DR. 138.
— Prez. ind. pers. 3: *şoimăreşte.*
— Cf. şoimăriţă.

ŞOIMĂRÍE s. f. (În dicţionarele din secolul trecut) **1.** Arta de a dresa şoimi **(I 1)** pentru vînătoare. Cf. VALIAN, V., PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Cată să aflăm mai întîi cîte ceva despre vechea şoimărie românească, pe care astăzi abia şi-o mai amintesc fiii şi nepoţii şoimarilor de altădată.* HEM 816.
2. Şoimărit. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D.
— Pl.: **(2)** *şoimării.*
— **Şoimar** + suf. *-ie.*

ŞOIMĂRÍT s. n. Vînătoare cu ajutorul şoimilor **(I 1)**; (în dicţionarele din secolul trecut) şoimărie **(2)**. *Vînătoarea cu păsările răpitoare (şoimăritul) a fost mult practicată în trecut şi pe teritoriul patriei noastre.* VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 7. *Şoimăritul şi nomenclatura şoimărească adecvată au pătruns în popor.* L. ROM. 1969, 255.
— **Şoim** + suf. *-ărit.*

ŞOIMĂRÍŢĂ s. f. v. **joimăriţă.**

ŞÓIME s. f. pl. (Într-o poezie populară) Şoimane. V. şoiman **(II 2)**. *Ci-i Măria cea mîndră, Mîndră şi frumoasă, În pas ca şoimele, În dos ca doamnele.* F(1896), 189.
— **Şoim** + suf. *-ă.*

ŞOIMÉL s. m. (Popular) Şoimuleţ **(I 1)**. Cf. ENC. ROM. II, 983. [Şoimul] *se pare că era numit mai mult cu nume de dezmierdare, şoimel, aflat ca atare erou al multor balade populare.* BĂCESCU, PĂS. 201, cf. 162. *Cheamă-ţi şoimeii, Că ei, cu dulăii, Mi-au rupt obrăjelt,* TEODORESCU, P.P. 417. *Dat-am ochii la şoimei, Oasele la ogărei.* POP., ap. MARIAN, O.I, 93. *Cela înalt şi subţirel Poartă căciulă de jdrel, Ochii-n cap ca de şoimel.* MAT. FOLK. 45. *Să ducea Cu şoimei pe mînă, Cu ogari pe urmă.* MATEESCU, B. 116.
— Pl.: *şoimei.*
— **Şoim** + suf. *-el.*

ŞOIMÉLE s. f. pl. (Într-un descîntec) Şoimane. V. şoiman **(II 2)**. Cf. GR. S. VI, 121. *Cui din ţele, Din şoimele.* ib.
— De la **şoim.** Cf. şoimană (v. *şoiman*), şoimel.

ŞOIMÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** De şoim **(I 1)**, al şoimilor.

2. Iute, sprinten. *Fugă şoimească.* PAMFILE, J. II, 166. *M-aş duce-n zbor şoimesc, Plînsul să mi-l potolesc.* FOLC. MOLD. I, 537.
— Pl.: *şoimeşti.*
— **Şoim** + suf. *-esc.*

ŞOIMÉŞTE adv. **1.** (În legătură cu verbe de mişcare) Ca şoimul **(I 1)**; foarte repede. *Cu barba vîlvoi, El zboară şoimeşte.* COŞBUC, P.I, 206. *Fugarnicul sprinten Porneşte, săgeată, Şi zboară şoimeşte.* IOSIF, P. 81, cf. PAMFILE, J. II, 166, CADE, DM.

2. Fig. Vitejeşte. *Strigă noaptea tot şoimeşte Şi încă ziua voiniceşte, Cu cine să se lovească, Inima să-şi izbîndească?* ANT. LIT. POP. I, 342.
— **Şoim** + suf. *-eşte.*

ŞOIMÍ vb. IV. Tranz. (Într-un descîntec; cu sens neprecizat, probabil) A vîna. Cf. GR. S. VI, 104. *Plecat-a*[u] *nouă oameni albi ... La pădurea albă, Să şoimească şoimi albi.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 182. ◇ Fig. *Vă duceţi la ... cutare Să-i şoimiţi vătămăturile.* id. ib.
— Prez. ind.: *şoimesc.*
— V. **şoim.**

ŞOIMIŞÓR s. m. Şoimuleţ **(I 1)**. Cf. MARIAN, O.I, 118, ENC. ROM. II, 983, BĂCESCU, PĂS. 162, 202, 203, DM.
— Pl.: *şoimişori.*
— **Şoim** + suf. *-işor.*

ŞOIMOÁICĂ s. f. (Rar) Şoimoaie. *Prinsesem de vii două şoimoaice frumoase.* ap. CADE.
— Pl.: *şoimoaice.*
— **Şoim** + suf. *-oaică.*

ŞOIMOÁIE s. f. (Rar) Femela şoimului **(I 1)**; (rar) şoimoaică. *Şoimoaie, adecă parte femeiască, iară nu şoimi* (a. 1803). VÎN. PESC. 1962, nr. 10, 8, cf. CADE, L. ROM. 1969, 472, 478.
— Pl.: *şoimoaie.*
— **Şoim** + suf. *-oaie.*

ŞOIMULÁŞ s. m. (Într-o poezie populară) Şoimuleţ **(I 3)**. *Dă-mi pe roibul drăgălaş, Ca să-l cerc de-i şoimulaş.* FOLC. TRANSILV. II, 409.
— Pl.: *şoimulaşi.*
— **Şoim** + suf. *-ulaş.*

ŞOIMULEÁN s. m. (Popular) **1.** Şoimuleţ **(I 1)**. Cf. MARIAN, O.I, 118, BĂCESCU, PĂS. 163.

2. Şoimuleţ **(I 3)**. *George... venea, măre, ca un leu, şi călare pe un şoimulean sireap de minca foc.* ISPIRESCU, L. 144. *Un cal frumos la făptură şi sprinten românul îl numeşte şoim şi şoimulean.* MARIAN, O. I, 118. *Cum vei putea trăi departe de iubita ta şi de şoimuleanul tău?* DDRF, cf. SCRIBAN, D. [Calul] *se schimbă într-un şoimulean mîndru şi gras.* POPESCU, B. II, 15. *Se întoarse mînzul de trei ori peste cap şi se făcu, nene, un şoimulean năzdrăvan.* MERA, L.B. 169.
— Pl.: *şoimuleni.*
— **Şoim** + suf. *-ulean.*

ŞOIMULÉŢ s. m. **I.** Diminutiv al lui şoim. **1.** Cf. şoim **(I 1)**. Cf. MARIAN, O. I, 118, DDRF. *Prindeam şoimuleţii în cuib.* ap. CADE, cf. TDRG, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 163, 203. *Sus, în vîrf de brăduleţ, S-a oprit un şoimuleţ.* ALECSANDRI, P.P. 31. ◇ (Ca epitet, sugerînd ideea de agerime) *Doi voinici cu sprinceni late ... Şi cu ochii şoimuleţi, La ochire mult semeţi.* ALECSANDRI, P.I, 47. *Un voinic, după cîntecele noastre poporane, e căpitan şoiman şi are ochi şoimuleţi.* MARIAN, O. I, 117. ◇ *Şoimuleţ pitic* (sau *de iarnă*) = şoim **(11d)** (*Falco columbarius aesalon*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 149. *Şoimuleţ de seară* = vindereu (*Falco vespertinus vespertinus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 151.

2. Cf. şoim **(I 2)**. Cf. DDRF.

3. Cf. şoim **(I 3)**. Cf. DDRF, ŞĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D. *Dă-mi pe roibul drăguleţ, Ca să cerc de-i şoimuleţ.* ALECSANDRI, P.P. 87. *Să-mi aleg un cal porumb... Şoimuleţ să-mi placă mie.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 506.

II. Sfrîncioc (*Lanius excubitor excubitor*). Cf. ALEXI, W.
— Pl.: *şoimulcţi.*
— **Şoim** + suf. *-uleţ.*

ŞOIMUŞÓR s. m. (Popular) Şoimuleţ **(I 1)**. Cf. PASCU, S. 166, DM. *Chemă doi şoimuşori ce-i avea şi li porunci ca să lipească bucăţică lîngă bucăţică şi să alcătuiască trupul omului.* SBIERA, P. 56. *Am o dumbrăviţă: Sub cca dumbrăviţă Este o poieniţă; La cca poieniţă Sînt două brăzdiţe; Sub cele brăzdiţe Sînt doi şoimuşori; Sub cei şoimuşori E o gaie spurcăcioasă; Sub cca gaie spurcăcioasă E o moară, Rotunjoară* (Capul). GOROVEI, C. 40.
— Pl.: *şoimuşori.*
— **Şoim** + suf. *-uşor.*

ŞOIMÚŢ s. m. **I.** (Popular) **1.** Şoimuleţ **(I 1)**. Cf. MARIAN, O. I, 118, BĂCESCU, PĂS. 163, 203.

2. Şoimuleţ **(I 2)**. *Floricică de la munte, Eu sînt şoim, şoimuţ de frunte.* ALECSANDRI, P.P. 31.

II. Numele a două păsări din ordinul păsărelelor: **a)** sfrîncioc (*Lanius excubitor excubitor*). Cf. MARIAN O. II, 77, GHEŢIE, R.M., ALEXI, W., ENC. AGR., DOMBROWSKI, P. 266, BĂCESCU, PĂS. 163, L. ROM. 1969, 472; **b)** co. dălbiţă (*Lanius collurio*). Cf. MARIAN, O. II, 77, BĂCESCU, PĂS. 163.
— Pl.: *şoimuţi.*
— **Şoim** + suf. *-uţ.*

ŞOINĂLÍ vb. IV v. **şăinăli.**

ŞOINÍC s. m. v. **cioinic.**

ŞOIÓG, -OÁGĂ adj. (Regional) **1.** Şchiop **(I 1)** (Bistriţa—Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50.

2. Şubred **(1)** (Bistriţa—Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50.
— Pl.: *şoiogi, -oage.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOIRÁ vb. I v. **şuiera.**

ŞOITÁN¹ s. m. v. **şeitan.**

ŞOITÁN², -Ă, adj. (Regional; despre oameni) Înalt şi voinic (Prundeni—Drăgăşani). Cf. GL. OLT.
— Pl.: *şoitani, -e.*
— Etimologia necunoscută. Cf. şoiman, şoican.

ŞOITÁR s. m. v. **soitar.**

ŞÓIŢĂ s. f. (Ornit.) **1.** (Regional) Gaiţă (*Garrulus glandarius*) (Gornenţi—Băile Herculane). Cf. BĂCESCU, PĂS. 163.

2. (Prin sudul Ban.; probabil) Viespar (*Pernis apivorus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 163.
— Pl.: ?
— Cf. scr. sovica „bufniţă".

ŞOIUM s. m. v. **şoim.**

ŞOL¹ s. n. (Ban., prin vestul Transilv. şi vestul Olt.) Cană, ceaşcă. Cf. DR. VI, 368, VII, 516, SCRIBAN, D., VÎRCOL, M. 88, com. din TIMIŞOARA, L. COSTIN, GR. BĂN. 195. *Mie mi s-au urît ... la şoluri tot spălînd;* ARH. FOLK. III, 69, cf. CV 1951, nr. 5, 28, com. din BERZASCA—MOLDOVA NOUĂ, LEXIC REG. 57, 120, II, 84.
— Pl.: *şoluri.* — Şi: **şólă** (DR. VI, 368; VII, 516), **şoálă** (LEXIC REG. II, 84) s. f.
— Din scr. **šolja.**

ŞOL² subst. (Regional) Cremă (pentru întreţinerea pielii) (Pecinişca—Băile Herculane). Cf. ALR SN IV MN h 1 198/2. *Şol de sară ..., de dai sara pi obraz.* ib.

— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞOLÁN s. m. (Regional) Sas (Prundul Bîrgăului — Bistriţa). Cf. ALR II 2 887/219.
— Pl.: *şolani.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOLÁTRĂ s.f.v. **salată.**

ŞÓLĂ[1] s.f. (Transilv.) Opincă **(1).** Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 44, DR. V, 901, VI, 368, SCL 1953, 119. *La foc un moşneag ... se-ncăldza şi-şi usca şolele (opinci) şi obielele.* FRÎNCU-CANDREA, M. 244, cf. 105, L. ROM. 1967, 442.
— Pl.: *şole.*
— Cf. magh. dial. s ó l a, s ó l y a „pantof; ghetă".

ŞÓLĂ[2] s. f. v. **şol[1].**

ŞOLĂMÍNT s. n. v. **şelămînt.**

ŞOLCÁN[1] s. m. v. **şoldan[1].**

ŞOLCÁN[2] s. n. (Regional) Os mare (Piua Pietrei — Feteşti). Cf. ALR II 2 281/705.
— Pl.: *şolcane.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o l d[1].

ŞOLCĂÍ vb. IV v. **şonchi.**

ŞOLCĂIÁ vb. I v. **şonchi.**

ŞOLCĂIÁT, -Ă adj. v. **şonchiit[2].**

ŞOLCĂÍT, -Ă adj. v. **şonchiit[2].**

ŞOLCĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Osos (Piua Pietrei — Feteşti). ALR II/I h 89/705.
— Pl.: *şolcănoşi, -oase.*
— **Şolcan** + suf. *-os.*

ŞOLD[1] s. n. **1.** Fiecare dintre cele două părţi laterale ale corpului patrupedelor, corespunzătoare articulaţiei picioarelor dinapoi cu trunchiul; articulaţia femurului cu osul iliac. Cf. LB, COSTINESCU, CIHAC, II, 391. *Un cal s-a arătat: Cu tarniţa pe şolduri, cu frînele-n picioare.* COŞBUC, P. II, 196, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Îl văzu că se apropie mai tare de cai şi ... îi netezea cu palma lui aspră pe şolduri.* HOGAŞ, DR. I, 29, cf. 158. *Vîrful din afară al osului ilium formează şoldul.* ENC. VET. 10, cf. CADE, SCRIBAN, D. *O tătăroaică ... împingea din şolduri o vacă.* ARGHEZI, P. T. 160. *Păşteau cai mici, cu burţile mari şi şolduri ascuţite.* CAMIL PETRESCU, O. II, 169, cf. 547, 631, STANCU, D. 5. *Ursul ... hîrtia ... către cătanele care aveau îndrăzneala să-l atingă cu patul puştii în şolduri sau în călcîie.* MERA, L.B. 12, cf. VICIU, COL. 204, DR. V, 318. *Lupul cînd pîndeşte oile stă ascuns şezînd pe şolduri şi boldind ochii.* PASCU, C. 69. *Am o vacă Năzdrăvancă, Şi prin şolduri îi tot bolduri* (Brişca). GOROVEI, C. 31. ◇ (Prin nordul Transilv.) *Şoldul deasupra* = greabăn (la cal). Cf. DR. V, 317. (Prin Mold. şi Transilv.) *Şoldul dinapoi* (sau *mic*) = extremitatea osului spetei (la cal); p. e x t. spată. Cf. ib. 318. ✦ (Prin Transilv.) Crucea-şalelor (la cal). Cf. DR, V, 318. ✦ P. e x t. Coapsă a unui animal sau a unei păsări, care serveşte ca aliment. Cf. ALEXI, W. *După ce spetele şi şoldurile* [porcului] *au fost curăţite bine, se aşează într-un vas mare.* PAMFILE, I. C. 55, cf. 54, id. CR. 47, CADE. *Dă-ne şoldul porcului Cel din fundul podului.* TEODORESCU, P. P. 156, cf. ALR SN II h 363, IV h 1 094/514. ✦ P. e x t. (Regional) Os mare (Zimnicea). ALR II 5 656/899.

2. Fiecare dintre cele două părţi laterale ale corpului omenesc, corespunzătoare articulaţiei membrelor inferioare cu trunchiul; articulaţia femurului cu osul iliac. *Şoldurile meale sînt batjocurite, Biatele ciolane sînt toate rănite.* DOSOFTEI, PS. 127/1. *Le zdrobi cu beaţe... oasele braţelor şi... şoldurile şi stînghile şi fluierile şi picioarele.* id. V. S. septembrie, 25[v]/15, cf. ANON. CAR. *Am fi jucat şi noi... cu mîinile în şolduri.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 77, cf. CLEMENS, LB. *Cu capela cam drăcească Şi cu şalul tîrîind, Stîlcind biata franţuzească, Şi din şolduri tot foind!* MILLO, în PR. DRAM. 388, cf. POLIZU. *Femeia punea mînele în şolduri şi îi răspundea.* FILIMON, O. I, 218. *Începurăm a simţi... dureri prin şolduri.* ALECSANDRI, O. P. 216, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 391, LM. *De bună voie, lîngezind, te laşi de şold răpilă.* EMINESCU, O. IV, 186. *Care om... ar îndrăzni... să potrivească coapsa lui Apolon sau şoldul unei Venere, după personala lui judecată...?* CARAGIALE, O. III, 14. *Peste şolduri îţi laşi părul, ca o mantie să cadă.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 73, cf. DDRF. *Cu şorţu-n brîu, cu mîna-n şold, ea, cea şireată, Stă-n drum.* COŞBUC, P. I, 173, cf. 246, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Un om... stetea cu mînele în şolduri, supraveghind construcţia unui palat.* ANGHEL, PR. 56, cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 166. *Luase, drept măsură, lăţimea tot a făpturii sale, numai cît cu mînile în şolduri.* HOGAŞ, DR. I, 246, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, REBREANU, R. I, 45. [Ţigăncile] *vin mişcînd din şold alene.* TOPÎRCEANU, P. O. 37, cf. 9. *Tata şi-a lăsat un picior aici. I l-a retezat de sus, de la şold.* SAHIA, S. A. 120. *Mîna... i-a lunecat pe şold şi i-a încercuit mijlocul.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 137. *O muiere voinică şi rumenă la obraji îi răspunse ascuţit, îndesîndu-se în şolduri.* SADOVEANU, O. XVIII, 487, cf. X, 39, SCRIBAN, D., SCL 1950, 185, ARGHEZI, VERS. 68, CĂLINESCU, E. O. II, 96. *Îi erau şi şoldurile împlinite sub catrinţă.* CAMIL PETRESCU, O. I, 85. *Mă ia ciuş, mă ţin de gîtul ei şi-o lovesc cu călcîiele în şolduri.* STANCU, D. 13. [Fata] *se clatină ritmic, cînd pe un şold cînd pe celălalt.* V. ROM. iunie 1954, 131. *Florăreasa îl aştepta cu mîinile în şold la marginea trotuarului.* VINEA, L. I, 12. *Se legănau din şolduri cînd mergeau împreună pe drum.* H. LOVINESCU, T. 115. *Şi-am prins atunci cărările a bate Cu puşca strînsă lîngă şoldul stîng.* LABIŞ, P. 263. *Mergea clătinîndu-se din şolduri.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 270. *Ţi-oi cumpăra... Rochiţă în bolduri, Lăsată pe şolduri.* ALECSANDRI, P. P. 116. *Putere-aş să umblu eu Tot cu mînile-n şolduri, Nu m-oi lovi de stoguri.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 461. *Şolduri La şolduri, Spete La spete.* MARIAN, D. 97. *Pe şolduri trage ciucuri.* BÎRLEA, C. P. 93, cf. ALR II/I MN 41, 2 221. *Paloşul... mi l-a dat cumnatul Să-mi podobească şoldul!* BALADE, III, 274. *Poţi s-anini traista-n şoldurile lui,* se spune despre un om slab. Cf. I. CR. VII, 156. ◇ L o c. a d v. (Arătînd felul cum se poartă unele obiecte, care atîrnă de pe umăr sau de la brîu) **La** (sau, rar, **în**) **şold.** Cf. M. COSTIN, LET. I, 233/3. *Încins cu o funie şi cu traista în şold, Lumînărică pînă în ziuă colinda toate bisericile.* NEGRUZZI, S. I, 252. *Flori de tei el are-n păru-i Şi la şold un corn de-argint.* EMINESCU, O. I, 103. *Pune-ţi, cuvioase Ilarie, ploasca cu rachiu la şold.* CREANGĂ, A. 121. *Un călugăr scobora... cu o mare şi umflată traistă la şold.* HOGAŞ DR. I, 230. *I-a pus traista la şold.* STANCU, R. A. I, 103. *Doream... să port un nagan la şold.* H. LOVINESCU, T. 335. *Doarme mutul beat... Cu sabii la şold legat.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 413. (Regional) **De-a şoldul.** Cf. CADE. *El o pus puşca colea de-a şoldu.* VASILIU, P. L. 238, cf. 233, 246, GLOSAR REG. ◇ L o c. a d v. şi a d j. **Într-un şold** = **a)** (aplecat) într-o rînă; strîmb. DM; **b)** (Bucov.) (culcat) pe o parte, pe o coastă. Cf. ALR II/I h 98/365. ◇ E x p r. **Cu mîinile în şolduri** = fără nici o grijă, fără bătaie de cap; în voie, în larg. *Îngeru... sfătuie pă rumân dă bine, să intre la rai cu mîinile-n şolduri.* JIPESCU, ap. GCR II, 260. *Ai găsit un sat fără cîini şi umbli cu mînile în şolduri.* ZANNE, P. VI, 304, cf. II, 255. **A sta cu mîinile în şolduri** = a nu face nimic, a fi inactiv; a rămîne pasiv. Cf. CADE. *De ce-ai venit aici ca să-mi stai cu mînile în şolduri?* SADOVEANU, O. VII, 313. *Nu stete cu mînele în şolduri, ci strînse şi el oaste.* MARIAN, T. 285, cf. ZANNE, P. II, 255. (Prin nord-estul Olt.) **A se uita pe şolduri** = **a)** a fi spilcuit. Cf. MAT. DIALECT. I, 236; **b)** a fi mîndru, fudul. Cf. ib. (Prin Olt.) **A da cu şoldul** = a băga zîzanie între doi oameni; a aţîţa o ceartă. Cf. TOMESCU, GL. (Prin Munt.) **A ameninţa din şold** = a şchiopăta **(1).** Cf. UDRESCU, GL. (Prin Munt.) **A merge pe**

doi şolzi = a) a merge legănat. id. ib.; **b)** a se fandosi. id. ib.

3. Fig. Coastă, povîrniş. *Şoseaua încingînd ca un brîu puternic şoldurile munţilor.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 33. *Şoldurile goale ale unei stînci.* HOGAŞ, M. N. 96. *Escadrele nu au ajuns încă pînă aici, pe şoldul înverzit al muntelui,* CONTEMP. 1954, nr. 408, 3/3. *Cîte-o şeştină ori cîte-un şold de colină, fumegă părelnic şi lin.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 6.

4. P. anal. (Regional) Fiecare dintre cei patru căpriori de la cele patru colţuri ale casei (Cheia—Turda). Cf. CHEST. II 229/330.

— Pl.: *şolduri* şi (regional, m.) *şolzi* (UDRESCU, GL.).
— Cf. săs. š o l d ə r.

ŞOLD², ŞOÁLDĂ adj. (Regional; despre animale) Şoldit **(1)**. *O iapă... şoaldă la piciorul sting* (a. 1880). TDRG, cf. CADE, DM. [Calul] *îi şold.* Com. din BUMBEŞTI OLT—TÎRGU JIU.

— Pl.: *şolzi, şoalde.*
— Postverbal de la **şoldi.**

ŞOLDÁN¹ s. m. **1.** (Transilv. şi prin Maram.) Purcel (gras) de cîteva luni. Cf. GHEŢIE, R. M., PRIBEAGUL, P. R. 72, VAIDA, com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ, LEXIC REG. 22, MAT. DIALECT. I, 96, L. ROM. 1961, nr. 2, 131. ✦ Porc castrat. Cf. ALR I 1 141/194, 270, 357.

2. Pui de iepure de cîteva luni. Cf. POLIZU. *Am ucis... cu puşca opt şoldani.* ALECSANDRI, T. 517, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 528, LM. *Cînd d-odată s-arată şoldanul cu urechile ciulite... el ia puşca la cătare şi trage!* ODOBESCU, S. III, 42, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CHIRIŢESCU, GR. 254. *Părintele Man... nu se întoarce niciodată fără iepure. Că sînt mulţi şoldani în cucuruzii satului.* AGÎRBICEANU, P. M. 80, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *De jos, de la picior, Fără veste văd că-mi sare un şoldan cît un viţel.* TOPÎRCEANU, M. 29, cf. STOICA, VÎN. 13, SCRIBAN, D. *Ţi-oi trage-un iartagan, De-i sări ca un şoldan.* ALECSANDRI, P. P. 87. *Mînz ce fuge ca şolcanul, De nu-l prinde nici arcanul.* id. ib. 150, cf. H III 307, XI 389, SEVASTOS, C. 324, ŞEZ. XIX, 13, A IX 3. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Vasilică plecase... însoţit de doi ogari ca să prindă iepuri şoldani, adecă pui mari.* CONTEMPORANUL, IV, 298. ◇ Expr. **Şoldan viteazul** = om fricos. Cf. BARCIANU, ZANNE, P. IX, 718.

3. Fig. (Rar) Păduche mare. Cf. SCRIBAN, D.

4. Epitet ironic pentru un copil sau pentru un tînăr. *Doar n-am orbu găinilor, ca să mă-ndrăgesc de-un şoldan ca dînsul.* ALECSANDRI, T. 708, cf. GHEŢIE, R. M., AGÎRBICEANU, D. Ţ. 109, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., ZANNE, P. IX, 718.

— Pl.: *şoldani.* — Şi: (suspect) **şolcán** s. m.
— De la **şoldău** (= *şuldeu*), cu schimbare de suf.

ŞOLDÁN², -Ă adj. (Rar) Cu şolduri¹ **(2)** mari. SCRIBAN, D. *O femeie şoldană.* id. ib.

— Pl.: *şoldani, -e.*
— **Şold¹** + suf. *-an.*

ŞOLDÁN³, -Ă adj. (Prin sudul Mold. şi sud-estul Transilv.; despre oi) Care împunge. Cf. CHEST. V 76/38, 82.

— Pl.: *şoldani, -e.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOLDÁR s. n. Curea a hamului, care trece peste spatele calului, în regiunea şoldurilor¹ **(1)**; (regional) chitrim, copsar, ţoft, spătar dinapoi. Cf. DAMÉ, T. 50, TDRG, PASCU, S. 83, ŞĂINEANU, D. U., LTR², A V 15.

— Pl. *şoldare.* — Şi: (învechit şi regional) **şoldáriu** s. n. TDRG.
— **Şold¹** + suf. *-ar.*

ŞOLDÁRIŢĂ s. f. (Prin Munt.) Şoldină. V. ş o a l d i n ă **(1)**. Cf. TDRG.

— Pl.: *şoldariţe.*
— **Şold¹** + suf. *-ariţă.*

ŞOLDÁRIU s. n. v. **şoldar.**

ŞÓLDĂ s. f. v. **şoaldă.**

ŞOLDĂNÁŞ s. m. Diminutiv al lui ş o l d a n¹.

1. (Prin vestul Transilv.) Cf. ş o l d a n¹ **(1)**. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 72.

2. Cf. ş o l d a n¹ **(2)**. Cf. COSTINESCU, TDRG.

— Pl.: *şoldănaşi.*
— **Şoldan¹** + suf. *-aş.*

ŞOLDĂU subst. (Regional) Augmentativ al lui ş o l d¹ **(1)** (Hăţăgel—Haţeg). Cf. DR. V, 318, SCL, 1963, 447.

— Pl.: ?
— **Şold¹** + suf. *-ău.*

ŞÓLDEA s. m. art. (Prin Olt.; depreciativ) Şchiopîrlan. Cf. CADE.

— **Şold²** + suf. *-ea.*

ŞOLDEÁLĂ¹ s. f. **1.** Fractură sau luxaţie a şoldului¹ **(1)** la vite. Cf. DM, H XIV 439.

2. (Regional) Bătaie zdravănă (Vad—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. II, 54.

— Pl.: *şoldeli.*
— **Şoldi** + suf. *-eală.*

ŞOLDEÁLĂ² s. f. v. **jolteală.**

ŞOLDÉTE s. m. (Prin Olt.) Coapsă de porc, care serveşte ca aliment. Cf. GL. OLT. *Să tocăm şi un şoldete din ăla mare, care are carne-aia multă.* ib.

— Pl. *şoldeţi.*
— **Şold¹** + suf. *-ete.*

ŞOLDÉU s. m. v. **şuldeu.**

ŞOLDÍ vb. IV. **1.** Tranz. şi tranz. fact. (Complementul indică animale) A vătăma la şolduri¹ **(1)** prin lovire sau prin supunere la eforturi prea mari. *Puterea l-a părăsit... şi un ţeran l-a şoldit cu parul.* CONTEMPORANUL, III, 703, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Nu mai da-n vite, mă!... Nu mai da, că mi le şoldeşti şi mi le schilodeşti.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 10, cf. SCL 1970, 15, 21. *Mulţ(i) cai murgi am mai şoldit, Ce-am cătat, n-am mai găsît.* VASILIU, C. 168, cf. I. CR. IV, 86. ✦ Tranz. (Regional; complementul indică persoane) A bate tare (Vad—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. II, 54.

2. Refl. Fig. (Despre lucruri) A se lăsa într-o parte; a se strîmba. *Se poate foarte lesne întîmpla ca fînul să se aplece în partea aceea şi, prin urmare, întreaga cîtime din car să se şoldească, „să se lese" şi carul să fie veşnic în primejdie de a se răsturna.* PAMFILE, A. R. 161.

3. Refl. (Rar, ironic; despre femei) A-şi mişca şoldurile¹ **(2)** în mod ostentativ. *Din grupul nevestelor se detaşează pe rînd cîte una, vine în mijlocul spectatorilor şi întorcîndu-se în loc, se răţoieşte, se şoldeşte, îşi frînge şelele, ridică braţele în sus şi dă ochii peste cap.* ALECSANDRI, O. P. 375.

— Prez. ind.: *şoldesc.*
— V. **şold¹.**

ŞOLDIÁT, -Ă adj. (Bucov., Transilv. şi Maram.; despre cai) Şoldit **(1)**. Cf. DR. V, 230, SCL 1963, 447.

— Pl.: *şoldiaţi, -te.*
— De la **şold¹.**

ŞÓLDINĂ s. f. v. **şoaldină.**

ŞOLDÍRE s. f. Faptul de a (s e) ş o l d i. Cf. DAMÉ, T. 52, DM.

— Pl.: *şoldiri.*
— V. **şoldi.**

ŞOLDÍŞ adv. **1.** (Pe lîngă verbe de mişcare) Cu un şold¹ ieşit în afară; anevoie, sprijinindu-se mai puţin pe un picior decît pe celălalt (sau pe celelalte). *Călca*

biata viță șoldiș și abia se mai mișca de ici pînă colo. SLAVICI, ap. CADE, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DR. V, 230, SCL 1963, 447. ◇ Fig. *Aoleu! vai de biata moșie dac-o fi să-i meargă toată seama șoldiș, ca Făt-Frumos ăl ghebos.* ODOBESCU, S. I, 111. ◇ (Adjectival) [Calul] *îi șoldîș.* ALR I 1 114/295.

2. Fig. Oblic, pieziș, strîmb. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Un butoi... zăcea implîntat șoldiș în mocirla răvășită.* GALAN, B. II, 199. *Cînd la casă ajungea, Sub fereastră să punea, Cam șoldiș Și cam pleștiș.* CĂTANĂ, B. 174, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 195.

— Și: **șóldlș** adv.

— **Șold**[1] + suf. *-iș.*

ȘOLDÍT, -Ă adj. **1.** (Despre animale sau, rar, despre oameni) Cu șoldul[1] vătămat, ieșit în afară, fracturat; șoldiu **(1)**. V. șold[2], șoldiat, șolduit, șolduros **(2)**. *Măsurarea aceasta se face pentru aceea ca, fiind cumva copilul sclintit sau șoldit, să se îndrepte.* MARIAN, NA. 88. *Se zice de un bou care e stricat la șold din lovire că c șoldit.* DAMÉ, T. 29, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Păcat de juncă să-și stîlcească piciorul. Rămîne șoldită.* DAVIDOGLU, O. 66, cf. H XII 303, CIAUȘANU, GL., DR. V, 230, ALR I 1 114/77, 870, A I 34, III 12, 18, SCL 1963, 447.

2. Fig. (Despre obiecte) Lăsat într-o parte; strîmb. Cf. CADE. *Sătenii nu se mai apropiau de pragul șandramalei lui, — o șandrama pornită într-o parte, șoldită, ca un om afumat care stă strîmb din șele.* SADOVEANU, O. III, 35, cf. CHEST. II 49/212.

— Pl.: *șoldiți, -te.*

— **V. șoldi.**

ȘOLDITÚRĂ s. f. (Regional; depreciativ) Casă urîtă (Broșteni—Vatra Dornei). CHEST. II 49/212.

— Pl.: *șoldituri.*

— **Șoldi** + suf. *-tură.*

ȘOLDÍU, -ÍE adj. **1.** (Despre animale sau, rar, despre oameni) Șoldit **(1)**; p. ext. schilod. Cf. COSTINESCU. *O iapă... șoldie de piciorul stîng* (a. 1880). TDRG, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, C. 45, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Chestia cu cele trei coaste rupte părea de crezut, întrucît lady se dovedea șoldie și îmbătrînită de suferință.* P. CONSTANT, R. 68, cf. SCRIBAN, D. *Trecea de dimineață, șoldiu, trăgîndu-și mereu pantalonii în sus.* PAS, Z. I, 198, cf. H VII 419, XVII 269, DR. V, 230. [Calul] *e șoldîi.* ALR I 1 114/355, cf. SCL 1963, 447. ◇ Fig. *Și-apoi, știi că femeia nu e decît o minte șoldie.* IOVESCU, N. 166. ✦ (Adverbial; pe lîngă verbe de mișcare) Șoldiș **(1)**. *Au pornit-o la drum, șoldiu, cu ochii închiși și cîrpiți de somn.* IOVESCU, N. 155. *Care de care prinde a se scălămbăia, a merge mai șoldiu.* STANCU, D. 316. ✦ (Despre mers) Șchiopătat **(2)**. *Pe unii îi interesa mersul meu șoldiu.* STANCU, R. A. II, 76.

2. Fig. (Despre obiecte) Lăsat într-o parte; strîmb. *O fereastră șoldie, o ușă care nu se închide niciodată cum trebuie.* STANCU, D. 273, cf. id. R. A. I, 171. *Dincoace de pod... se afla o maghernță șoldie.* PAS, L. I, 135. ◇ (Adverbial) *Irino mamă, ți-ai pus rochia cu gura sucită, șorțul șoldiu, coadele pe ceafă... tocmai în ziua de Paște?* DELAVRANCEA, H. T. 155.

— Pl.: *șoldii.* — Și: (regional) **șoldîl, -îie, șoldîu, -îie** (H XVII 269) adj.

— **Șold**[1] + suf. *-iu.*

ȘOLDÎCĂÍ vb. IV. Intranz. (Prin Olt.) A șchiopăta **(1)**. Cf. CADE, SCRIBAN, D. 1 284. *Merge șoldîcăind prin gropi.* PAȘCA, GL. 53.

— Prez. ind.: *șoldîcăiesc.* — Și: **șolticăi** (prez. ind. și *șoltîcăi* SCRIBAN, D. 1 284) vb. IV. id. ib.

— De la **șoltîc**. Cf. șodîlcăi, șold[2].

ȘOLDÍI, -ÍIE adj. v. **șoldiu.**

ȘÓLDÎȘ adv. v. **șoldiș.**

ȘOLDÍU, -ÍIE adj. v. **șoldiu.**

ȘOLDOMÁN[1] s. m. (Regional; glumeț) Iepure (Drăgușeni — Tîrgu Neamț). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *șoldomani.*

— Cf. șoldan[1].

ȘOLDOMÁN[2] s. n. (Regional) Os mare, cu carne (Deda — Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *În oala de găluște era un șoldoman de porc.* ib.

— Pl.: *șoldomane.*

— De la **șold[1]**.

ȘOLDORÁRIȚĂ s. f. (Prin Munt.) Șoldină. **V.** șoaldină **(1)**. Cf. TDRG, ȘEZ. X, 58, 59.

— Pl.: *șoldorarițe.*

— **Șolduri** (pl. lui *șold[1]*) + suf. *-arîță.*

ȘOLDOVEÁN s. m. (Ironic; adesea depreciativ) Moldovean **(1)**. Com IORDAN.

— Pl.: *șoldoveni.*

— Probabil contaminare între **moldovean** și **șoaldă.**

ȘOLDUÍT, -Ă adj. (Prin Transilv.; despre **cai**) Șoldit **(1)**. Cf. DR. V, 104, 231, SCL 1963, 447.

— Pl.: *șolduiți, -te.*

— De la **șold[1]**.

ȘOLDURÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre oameni și animale) Cu șolduri[1] mari. Cf. PASCU, S. 74, CADE, CONV. LIT. XX, 1 018, DR. V, 231.

2. (Munt., Olt. și sudul Transilv.; despre animale) Șoldit **(1)**. Cf. DR. V, 231.

— Pl.: *șolduroși, -oase.*

— **Șolduri** (pl. lui *șold[1]*) + suf. *-os.*

ȘOLÉGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘOLÉRIU s. m. (Prin Transilv.) Învățător. *Moșul său a fost șoleriu.* DR. V, 7, cf. 21, 22, com din BRAȘOV.

— Pl.: *șoleri.* — Și: **șulér** s. m. Com. din BRAȘOV.

— Din germ. **Schullehrer.**

ȘOLÍC s. n. v. **șorici[1].**

ȘOLÍGRĂ s. f. v. **șireglă.**

ȘOLIMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

ȘOLIMÍNDRIȚĂ s.f.v. **salamandriță.**

ȘOLMOTÓC s. n. v. **șomoltoc.**

ȘOLNÁV, -Ă adj. v. **ciolnav.**

ȘÓLNĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Cană, ceașcă. Cf. VICIU, GL., A I 35, MAT. DIALECT. I, 268, TEAHA, C. N. 269.

— Pl.: *șolne.* — Și: **șoălnă** s. f. MAT. DIALECT. I, 268.

— Cf. șol[1].

ȘOLNÍV s. m., adj. v. **ciolnav.**

ȘOLOCÁN s. m. (Regional; glumeț) Copil voinic (Idrici — Vaslui). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *șolocani.*

— Etimologia necunoscută. Cf. șoican.

ȘOLOCÁT s. n. **1.** (Ban., Transilv. și Maram.) Oblon la fereastră, cu canaturile alcătuite din scîndurele dispuse orizontal pe un cadru și care pot fi alipite sau depărtate cu ajutorul unui mecanism. V. jaluzea. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 57, com. din POIANA—VAȘCĂU, L. COSTIN, GR. BĂN. 191, CV 1950, nr. 11—12, 39. *Închideți șolocatrele.* CV 1951, nr. 5, 28, cf. CHEST. II 187/4, 5, 6, 56, 60, 270, 273, 282, 406, ALR II/I MN 122, 3 816/29, 36, 53, 64, 76, 157, 172, 235, 334, A I 12, 13, 21, 23, 26, 31, 32, 35, LEXIC REG. 10, II, 102, MAT. DIALECT. I, 268, TEAHA, C. N. 269.

2. (Regional; în forma *șalugatăr*) Ornament din lemn la porțile țărănești (Rășinari — Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 477. *Cîmpul de sus e înviorat de bucăți de lemn în diferite forme: solzii peștelui, ochiuri (făcute cu oglindarul), șalugatăre.* id. ib.

— Pl.: *şolocaturi* şi *şolocature* (CHEST. II 187/56, A I 13), *şolocale* (COMAN, GL., MAT. DIALECT. I, 268). — Şi: **şolocătăr** (CHEST. II 187/4, ALR II/I MN 122, 3 816/172, LEXIC REG. 10; pl. *şolocatăre* ALR II/I MN 122, 3 816/172, LEXIC REG. 10) s. n., **şolocătră** (pl. *şolocatre* şi *şolocătri* CHEST. II 187/6, ALR II/I MN 122, 3 816/76) s. f., **şolocrát** (ALR II/I MN 122, 3 816/157; pl. *şolocrate* ib.), **şolográf** (A I 31; pl. *şolografuri* ib.), **şolucát** (CHEST. II 187/270; pl. *şolucaturi* ib.), **şorlocát** (com. din POIANA-VAŞCĂU, CHEST. II 187/406, ALR II/I MN 122, 3 816/29; pl. *şorlocaturi* CHEST. II 187/406, ALR II/I MN 122, 3 816/29), **şorlocătăr** (LEXIC REG. II, 102; pl. *şorlocatăre* ib.), **şorocát** (CHEST. II 187/273; pl. *şorocaturi* ib.), **şoroclát** (A I 12), **şalogát** (CHEST. II 187/60; pl. *şalogate* ib.), **şalucát** (CHEST. II 187/282; pl. *şalucate* ib.), **şalugátăr** (pl. *şalugatăre*), **şarlucătăr** (L. COSTIN, GR. BĂN. 191; pl. *şarlucătre* id. ib.) s. n.
— Din magh. **salugáter.**

ŞOLOCÁTĂR s. n. v. **şolocat.**

ŞOLOCÁTRĂ s. f. v. **şolocat.**

ŞOLOCRÁT s. n. v. **şolocat.**

ŞOLODÁR s. m. (Prin Transilv.) Hamal. Cf. ALEXI, W.
— Pl.: *şolodari.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOLOGRÁF s. n. v. **şolocat.**

ŞOLÓGRĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞOLOMÁDIE s. f. v. **ciolomad.**

ŞOLOMÁN adj. (Prin vestul Transilv.; şi substantivat, m.) Glumeţ. Cf. LEXIC REG. II, 84, 87.
— Pl.: *şolomani.*
— Cf. ş a l m ă, s o l o m e ţ[2].

ŞOLOMÁR s. m. **1.** (Regional; în credinţele populare) Vrăjitor despre care se crede că ar stăpîni norii; (regional) şolomăţ (Scărişoara — Abrud). Cf. ARH. FOLK. V, 164.

2. (Zool.; prin vestul Transilv., în sintagma) *Şolomariu ploii* = salamandră *(Salamandra maculosa).* Cf. TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *şolomari.*
— Cf. ş o l o m o n a r.

ŞOLOMĂNÁR s. m. v. **solomonar.**

ŞOLOMĂNIE[1] s. f. (Regional) Glumă (Şieuia — Ineu). LEXIC REG. II, 84.
— Pl.: *şolomănii.*
— **Şoloman** + suf. *-ie.*

ŞOLOMĂNÍE[2] s. f. v. **solomonie.**

ŞOLOMĂŢ s. m. (Prin vestul Transilv.; în credinţele populare) Şolomar **(1).** *Du-te vînt cu nebun vînt, cu ciuma, vînt cu vîntoase, vînt cu şolomeţ, vînt cu foaş.* ŞEZ. V, 146, cf. ARH. FOLK. V, 164, 165.
— Pl.: *şolomăţi.* — Şi: **şolomét** s. m.
— Cf. ş o l o m a r.

ŞOLOMĂŢÍE s. f. (Regional; mai ales la pl.) Glumă, spirit (Vaşcău). Cf. TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *şolomăţii.*
— **Şolomeţ[2]** + suf. *-ie.*

ŞOLOMÉNDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞOLOMÉNDRIŢĂ s.f.v. **salamandriţă.**

ŞOLOMÉŢ[1] s. m. v. **şolomăţ.**

ŞOLOMÉŢ[2], -EÁŢĂ adj. (Prin vestul Transilv.) Glumeţ. Cf. REV. CRIT. IV, 146, FRÎNCU — CANDREA, M. 105, CV 1951, nr. 3, 47, TEAHA, C. N. 269.
— Pl.: *şolomeţi, -e.*
— Cf. ş a l m ă, ş o l o m a n.

ŞOLOMÍNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞOLOMÍZDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞOLOMÎNDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞOLOMÎNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞOLOMÎZDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞOLOMONÁR s. m. v. **solomonar.**

ŞOLOMONÍ vb. IV v. **solomoni.**

ŞOLOMONÍE s. f. v. **solomonie.**

ŞOLÓNG s. n. v. **şalang.**

ŞOLONVRIG s. m. (Ornit.; prin sud-vestul Transilv.) Grangur *(Oriolus galbula).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *şolonvrigi.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOLÓPĂ s. f. v. **şalupă.**

ŞOLOROF subst. (Regional) Şorţ[1] **(1)** (Reşiţa). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞOLOVÁR s. m. **1.** (Transilv.; mai ales la pl.) Ciorap gros din lînă. Cf. KLEIN, D. 424, LB, POLIZU, CIHAC, II, 614, GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *În picioare era cu şolovari groşi de lînă.* CONV. LIT. XXXVII, 715, cf. ALEXI, W., com. din SĂLIŞTE — SIBIU şi din BRAŞOV, ALR I 1 878/103, ALR II 3 345/157.

2. (Regional; la pl. cu valoare de sg.) Pantaloni (strîmţi) de piuză sau de lînă. Com. din FRATA — TURDA. cf. LEXIC REG. II, 108, 113.
— Pl.: *şolovari.* — Şi: **şuluár** (LEXIC REG. II, 108, 113), **ciolovár** (com. din SĂLIŞTE — SIBIU) s. m.
— Din magh. **solovári.**

ŞOLOVĂŢ subst. (Regional) Ienupăr *(Juniperus communis).* Cf. BORZA, D. 91, 292.
— Etimologia necunoscută.

ŞÓLTIC, -Ă adj. (Mai ales în Mold.; rar la f.; adesea substantivat) (Persoană) care recurge la escrocherii, la vicleşuguri, la tertipuri. V. e s c r o c, ş a r l a t a n. *Fereşte-te de şoltici.* SĂGHINESCU, V. 70, cf. PASCU, S. 335, ŞĂINEANU, D. U. *Acela-i un şoltic, înşală de-acu la cîntar.* CAZIMIR, GR. 14. *Între misiţii noştri sînt mai mult nişte şoltici.* SADOVEANU, O. VIII, 166, cf. SCRIBAN, D. ✦ Ghiduş, poznaş. *Am primit răspuns de la Vlahuţă: foarte noslim! — mare şoltic!* CARAGIALE, O. VII, 129. *Şoltic eşti, mă Sandule!* IOVESCU, N. 166. *Măi şolticule, ia dă-le jos! ce-ai fugit? nu te teme, că nu te mănîncă, doar îs băieţi ca tine.* SADOVEANU, O. III, 89. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Ce zici tu ... că o să iasă bătaiul nostru? ... Aş vrea să iasă un şoltic de poveslilor.* ARGHEZI, S. VII, 165. ✧ (Adverbial) *Clipeşte şoltic din ochiul sting.* IL octombrie 1961, 33.
— Accentuat şi: *şoltic.* — Pl.: *şoltici, -ce.*
— Din germ. **schuldig** „vinovat".

ŞOLTICĂRÍE s. f. (Mai ales în Mold.) Escrocherie; vicleşug; tertip. V. ş a r l a t a n i e **(1).** Cf. PASCU, S. 185, BL IV, 71. *Nici şolticăria cu uiumul n-a cunoscut-o ... Cine să-şi închipuie asemenea iîlhării?* SADOVEANU, O. XVII, 312, cf. SCRIBAN, D. *Împaralu ... nu si-ncrede ci fata lui ie ficior — si nu liie şolticăriie.* GRAIUL, I, 521. ✦ Ghiduşie, poznă. *Picioare sau pumni nu împiedecau pe micile beizadele, constituite în bandă, să urmeze cu şolticăriile lor oriunde găseau prilejul să facă ceva ingenios sau inedit.* C. GANE, TR. V 431.
— Pl.: *şolticării.*
— **Şoltic** + suf. *-ărie.*

ŞOLTÍC interj. (Prin Olt.; adesea repetat) Şontic. Cf. SCRIBAN, D., COM. SAT. III, 52.
— Cf. ş o n t î c, ş o l d[2].

ŞOLTÎCĂÍ vb. IV v. **şoldicăi.**

ŞOLTÓZ s. m. v. **şoltuz.**

ŞOLTÚJ s. m. v. **şoltuz.**

ŞOLTÚZ s. m. (Atestat prima dată în 1458, cf. D. BOGDAN, GL. 227) Titlu dat în Moldova, în trecut, şefului[2] unui oraş, care era ajutat în activitatea sa de un consiliu format din 6—12 pîrgari; persoană care avea acest titlu. V. j u d e ţ, v o i t. *Eu, Tămaş, şoltuzul de Cotnari, îţi fac ştiut dumitale, judelui de Bistriţa, cum că a venit la noi un om din Rodna* (a. 1556). IORGA, S. N. 13. *Noi, Tamaş şoltuzul, cu 12 pîrgari şi cu alţi orăşeani bătrîni din lirg din Tolruş... scriem şi mărturisim* (a. 1591). GCR I, 38/20. *Au fost şoltuzul Sandul di Bîrlad cu 12 pîrgar*[i] *cari mai gios s-au pus peceţili* (a. 1603). CUV. D. BĂTR. I, 131/6. *Şoltuz şi 12 pîrgari scris-am la iubit prietinii noştri pîrcălab de Bistriţă* (începutul sec. XVII). ROSETTI, B. 67, cf. 61, 62. *Zapis al şoltuzului şi a 12 pîrgari* (a. 1606). IORGA, S. D. VII, 89. *Eu, Toader, şoltozol de Roman, şi ... 12 pîrgari ... dăm ştire* (a. 1609). GCR I, 43/17, cf. 45/11, BUL. COM. IST. IV, 164. *Mihai şoltuz cu 12 pîrgari* (a. 1642). GCR I, 93/18. *Şoltuzul Gheorghie cu 12 pîrgari* (a. 1652). BUL. COM. IST. IV, 15, cf. 169. *Enciu şoltuzul de Bîrlad* (a. 1685). IORGA, S. D. VII, 91. *Au plătit şoltuzul butea ce de vin.* NECULCE, L. 21. *Alixandra, nepoată lui Popărşoc, şoltuzului din Iaşi, scriu şi mărturisesc* (a. 1709). URICARIUL, XXIII, 269. *Groza şoltuzul de Dorohoi cu toţi pîrgarii* (a. 1768). ib. XXII, 94/4. *În cetate sînt şoltuzi.* IST. AM. 6[V]/10, cf. POLIZU, CIHAC, II, 391, MÎNDRESCU, UNG. 183, XENOPOL, I.R. III, 193, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, I. BRĂESCU, M. 135, DHLR I, 374, II, 531, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41. *Judecăţile negustorilor ... se făceau mai de obicei înaintea ... şoltuzului şi pîrgarilor fiecărui tirg.* N. A. BOGDAN, C. M. 45, cf. 25, ŞĂINEANU, D. U., CADE, DR. VII, 213, BL II, 62. *Şoltuji şi pîrgari ... vin la poruncile lui Vodă.* SADOVEANU, O. XIII, 732, cf. 219, XVIII, 238, PUŞCARIU, L. R. I, 295, ROSETTI, L. R. VI, 260, SCRIBAN, D., DR. XI, 253, DER. *Autorităţile alese de obşti, la oraşe şoltuzul şi pîrgarii, care corespund la sate cu oamenii buni şi bătrîni.* PANAITESCU, O. Ţ. 112. ✦ (Învechit, în Mold.) Şef[2] al unei comunităţi străine dintr-un oraş. *Eu, vornicul de Suceav*[ă], *şi şoltujul cel armenescu facem închinăciune şi multă sănătate dumitale giupîne birău de în Bistriţă* (începutul sec. XVII). IORGA, D. B. I, 21. [Armenii] *aveau şoltuzii (primării ori, mai degrabă, staroştii) lor, în unele oraşe ale Moldovei.* N. A. BOGDAN, C. M. 179, cf. ROSETTI, B. 104. ✦ (Rar) Primar al unui sat. Cf. DDRF, SADOVEANU, N. P. 425.

— Pl.: *şoltuzi.* — Şi: (învechit, rar) **şoltúj, şoltóz** s. m.

— Din pol. **szołtys.** Cf. magh. s ó i t é s z, germ. S c h o l t h e i s s.

ŞOLUCÁT s. n. v. **şolocat.**

ŞOLUM s. m. (Regional) Persoană şchioapă (v. ş c h î o p I 1) (Ţepu—Tecuci). Cf. cv 1950, nr. 4, 44. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Şolumul de Marin.* ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şolumi.*

— Etimologia necunoscută.

ŞOLUMÉNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞOM s. m. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Samur (*Martes zibellina*); blana acestui animal. *Un antereu de şom* (a. 1785). ŞTEFANELLI, D. C. 159, cf. DR. III, 447.

— Pl.: *şomi.*

— Cf. ş o m î c.

ŞOMÁ vb. I. I n t r a n z. A nu avea, a nu găsi de lucru; a fi şomer. *Ştiam că şomezi ca şi mine.* SAHIA, N. 95, cf. id. U.R.S.S. 216. *Cu toate că şomez şi n-am unde să scriu, dau bani nătărăilor.* STANCU, R. A. IV, 398, cf. 172. *Tatăl lui Pavel şoma cîte şase luni pe an.* V. ROM. octombrie 1954, 120.

— Prez. ind.: *şomez.*

— Din fr. **chômer.**

ŞOMÁGIU s. n. v. **şomaj.**

ŞOMÁJ s. n. sg. Fenomen economic caracteristic societăţii capitaliste, care constă în aceea că o parte dintre salariaţi rămîn fără lucru, ca urmare a decalajului dintre cererea şi oferta de forţă de muncă. Cf. ALEXI, W., C. PETRESCU, R. DR. 39, SAHIA, U.R.S.S. 160, BUL. FIL. VI, 56, 57. *Şomajul intelectual devenise permanent.* CONTEMP. 1948, nr. 111, 10/2. *Un însoţitor permanent al capitalismului ... este şomajul.* LUPTA DE CLASĂ, 1950, nr. 7—8, 102. *Şomajul contribuie la menţinerea salariilor la un nivel din cele mai coborîte.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 712, cf. nr. 2 751. *Şomaj proletar şi şomaj intelectual creşteau verliginos.* V. ROM. mai 1954, nr. 253, cf. LUPTA DE CLASĂ, 1961, nr. 1, 37, A II 3. *Să scape de nevoi, De şomaj şi de ciocoi.* L. ROM. 1963, 66. ✦ Starea de şomer. *Erau în şomaj unii, iar alţii cîştigau douăzeci de lei pe zi.* PAS, Z. IV, 150.

— Şi: (învechit) **şomăgiu** s. n. BUL. FIL. VI, 57.

— Din fr. **chômage.**

ŞOMÁR s. m. v. **şumar.**

ŞOMĂIÁG s. n. v. **şomoiog.**

ŞÓMCAR s. n. v. **şanerv.**

ŞOMDIGÉL s. n. (Regional) Dop (Căianu—Cluj) Cf. PAŞCA, GL.

— Pl.: ?

— Cf. ş o m o i o g e l.

ŞOMÉR s. m. Persoană aptă de muncă, pusă, în condiţiile economice din ţările capitaliste, în situaţia de a nu putea găsi de lucru, de a nu se putea angaja nicăieri (şi de a nu avea nici un mijloc de existenţă). *Escadroane de jandarmi călări şarjează manifestaţiile şomerilor.* C. PETRESCU, O. P. II, 191, cf. BL II, 245. *Leib tot nu şi-a mai înjghebat un rost. E un şomer în plus ... Caută de lucru.* SAHIA, N. 93, cf. 107. *Sîntem şomeuri.* IOVESCU, N. 124, cf. 123, BL VI, 6, BUL. FIL. VI, 38, CONTEMP. 1948, nr. 113, 2/4. *Poliţia a atacat ... pe şomerii care manifestau pentru a cere de lucru.* SCÎNTEIA, 1949, nr. 1 323. *Ministerul de Interne a hotărît să se procedeze la o numărătoare a şomerilor intelectuali din ţară.* BOGZA, A. Î. 568. *Capitalismul creează o armată de rezervă mereu crescîndă de şomeri.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 608. *Ca din pămînt apărură milioane de şomeri, gloate, mulţimi, armate.* V. ROM. mai 1954, 253, cf. SCL 1955, 79. *Listele de ajutor trebuie să se facă pe ascuns. Altfel, pe cine-l prinde că subscrie pentru şomeri, e şi el dat afară.* PAS, Z. IV, 247. *Cît ai bate din palme, te pomeneşti şomer, purtălor de jălbe şi memorii.* VINEA, L. I, 322, cf. SCL 1958, 253. *Era ... şomer de cinci săptămîni.* V. ROM. februarie 1963, 48.

— Scris şi: (după fr.) *şomeur.* — Pl.: *şomeri.*

— Din fr. **chômeur.**

ŞOMERÍE s. f. (Glumeţ) Starea de şomer. Cf. UDRESCU, GL.

— **Şomer** + suf. *-ie.*

ŞOMÍGĂ s. f. (Prin Mold.) Fiinţă chircită, care merge greu. Cf. ŞEZ. III, 89.

— Pl.: ?

— Cf. ş o m î c.

ŞOMIIÁG s. n. v. **şomoiog.**

ŞOMÍC s. m. **I. 1.** Numele unor mamifere care trăiesc sub pămînt: **a)** (prin Ban., Munt. şi Transilv.) şoarece **(1 1).** Cf. ANON. CAR., REV. CRIT. III, 169, DR. I, 212, III, 446, CADE, SCRIBAN, D., H VII 245, XVII 68, VICIU, GL., ALR II 3 423/833, 3 567/833, A III 5, 13, 17, IV 8; **b)** (prin Ban.) şobolan **(1).** Cf. GR. S. I, 191; **c)** (prin Munt. şi Transilv.) cătelul-pămîntului (*Spalax*

microphthalmus). Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.; **d)** (prin Ban., Munt. şi Transilv.) *cîrtiţă (Talpa europaea).* Cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, ALR I 1 174/90, 740, 768, 922. *Tîrătoarele cé să tîrăsc pre pămînt ... nevăstuica şi şoptrla şi şomîcul.* BIBLIA (1688), 77²/14. *Rugăciune de şoareci, cîrtiţe şi şomălci.* IORGA, S. D. XIII, 139. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Un şomîc de copil.* REV. CRIT. III, 169. ✦ (Regional; în forma *şomîi*) „Un soi de cline" (Şopotul Nou—Moldova Nouă). ARH. FOLK. III, 155. *Mă tem dă şomîii tăi, d-ogărtii tăi.* ib. 85.

2. (Prin sudul Transilv.) Epitet pentru un om pipernicit, mic de statură, sau pentru un copil. *Măi şomîlcilor, nu mai roadeţi atîta.* REV. CRIT. III, 169.

II. (Prin Mold. şi sud-vestul Munt.; în forma *şomîlc*) Boală care se manifestă prin apariţia unor noduli subcutanaţi. V. ş o a r e c e **(III)**, ş o r i c e l **(II 1 a)**, c î r t i ţ ă. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Şomîlcu e o bubă care se face mai ales la ţîţa femeilor cu copii, se umflă ţîţa.* ŞEZ. VI, 93, cf. 92.

— Pl.: *şomîci.* — Şi: **şomîlc, şomîi, şîmóc** (ALR I 1 174/90) s. m.

— Cf. bg. ХОМЯК, ХОМЕК „hîrciog".

ŞOMÎI s. m. v. **şomîc.**

ŞOMÎIÓG s. n. v. **şomoiog.**

ŞOMÎLC s. m. v. **şomîc.**

ŞOMÎLDÓC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞOMÎRDOÁLE subst. pl. (Olt., prin Ban. şi nord-vestul Munt.) Hopuri, hîrtoape. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187, GR. S. V, 123, ARH. OLT. XXI, 275, COMAN, GL., LEXIC REG. 57.

— Şi: **şomîrdoáne** (ARH. OLT. XXI, 275), **şomoldoáie** (COMAN, GL.) subst. pl., **şordomól** (LEXIC REG. 57; pl. *şordomoale* ib.) s. n., **şormodoále** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187), **şurdumoále** (GR. S. V, 123) subst. pl.

— Cf. ş o m o l t o c, ş o m î r d o c.

ŞOMÎRDOÁNE subst. pl. v. **şomîrdoale.**

ŞOMÎRDÓC s. m. **1.** (Prin sud-vestul Transilv.) Şoarece **(I 1)**. Cf. H XVIII 303.

2. (Prin Ban.) Şobolan **(1)**. Cf. GR. S. I, 191, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187.

— Pl.: *şomîrdoci.*

— Cf. ş o m î c, ş o m o l t o c.

ŞOMÎRLEÁUA s. f. art. (Regional; în e x p r.) **A umbla cu şomîrleaua** = a fi nesincer; a recurge la linguşeli. Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o m î r l i e.

ŞOMÎRLÍE s. f. (Prin sud-estul Olt.) Înşelătorie, şmecherie **(2)**. Cf. LEXIC REG. 38.

— Pl.: *şomîrlii.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o m î r l e a u a.

ŞOMOIÁG s. n., s. m. v. **şomoiog.**

ŞOMOIEGÉL s. n. v. **şomoiogel.**

ŞOMOIÓC s. n. v. **şomoiog.**

ŞOMOIÓG s. n., s. m. **I.** S. n. **1.** (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de", care arată felul) Mănunchi de fîn, de paie etc., strînse şi răsucite, sau ghemotoc de cîrpă, de hîrtie etc., cu care se freacă sau se şterge un obiect, cu care se aprinde focul etc. V. m o t o t o l[1] **(I)**. *Şvezii avea semn de purta şumoiog de paie, iar moscalii purta o floare de hîrtie la pălărie.* N. COSTIN, LET. II, 68/23. *Se pune supt crengi un vas cu apă şi se slobod într-însul mai multe şomoiage de paie... pentru că aşa bruma nu strică pomului.* ECONOMIA, 141/3, cf. 184/7, KLEIN, D. 424, LB. *Am fi făcut focuri sau masalale de şomoiege de fîn.* GORJAN, H. IV, 116/26, cf. POLIZU, CIHAC, II, 528, LM. *Nevasta hăt!, un şumuiag de fîn, îl face vălătuc şi sfîr!, după popă.* SEVASTOS, N. 50. *Oamenii iau şumuiege de paie, de petică, gunoaie de la grajduri şi, aprinzîndu-le, afumă cu ele prin casă.* MARIAN, S. R. II, 206, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Se face un şomoioc de paie sau cîrpe şi se spală vita.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 206, cf. I, 124, CANDREA, F. 59, ANTIPA, P. 59, TDRG, I. BRĂESCU, M. 135. *La celălalt capăt* [funia] *are băgat un şumuiog, şomoiog, moşoioc de paie care intră într-un ochi.* PAMFILE, A. R. 204. *Pe cine-l doare mijlocul de secere să puie un şumuiag de mireşte sub brîu.* GOROVEI, CR. 192, cf. PĂCALĂ, M. R. 142. *Unul făcu un şumuioc de paie, îl vîrî în păcură şi-i dădu foc.* GÎRLEANU, N. 39. *Ştergea tăişul cu şomoioage de iarbă moale.* REBREANU, I. 53, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *C-un şomoiag de fîn stăpînul a frecat spinarea căluţului.* CAZIMIR, GR. 22. *Se întoarse să privească la trandafirii... neîngropaţi şi fără şomoiege de paie.* C. PETRESCU, O. P. II, 37. *Un şomoiog de vată muiat în oleiu camforat.* I. BOTEZ, B. I, 148. *Adolescenţii dăduseră foc la şomoioage de cîrpă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 127. *Dădu pagul... ca să-l frece cu şumuiac de iarbă uscată.* SADOVEANU, O. XIII, 192, cf. SCRIBAN, D. *Ie un şumoiag de paie din căruţă.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 8/3. *Răniţi, Aduşi pe tărgi, ca nişte şomoioage De cîrpe-n sînge negru.* ARGHEZI, VERS. 443. *Îl perie acum în fiecare zi cu şomoiag de paie.* CAMIL PETRESCU, O. I, 50. *Aprind oamenii şomoioage de paie.* STANCU, D. 137. *Căruţaşul... îi ştergea de sudoare cu un şomoiog de paie.* CAMILAR, N. I, 435. *Înşfăcînd un şomoiog de fîn,... începu să-şi curăţe furios palmele.* GALAN, B. II, 201. *Trecură de o parte şi de alta a motorului şi se apucară să-l şteargă cu şomoioage de bumbac.* MIHALE, O. 94, cf. H XII 195. *Ş-o spală c-un şomăiag.* DOINE, 234. *Baba afumă împrejurul bubei cu un şumuiag de petecă.* ŞEZ. I, 55, cf. VI, 52, VII, 116, REV. CRIT. III, 169, VICIU, GL., VÎRCOL, V. *Caii la grajd aşezau,... Cu şomoiogu-i ştergeau.* I. CR. III, 33, cf. ŞEZ. XIII, 2, com. din FRATA—TURDA şi din BILCA—RĂDĂUŢI, din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Am făcut numai un şomîiag de fîn,* PAŞCA, GL., cf. GR. S. V, 123, com. din LANCRĂM—SEBEŞ, DR. IX, 409, ALR SN IV h 1 234/723, V h 1 501/362, A V 34, VI 26, LEXIC REG. 50, CL 1960, 121, PASCU, C. 206. ◇ (Prin analogie) *În vatră fîsăia un ciot verde bolbocînd şomoioage de fum.* REBREANU, R. II, 65. ✦ Smoc (de păr[1] sau de lînă). *Se născuse mititelul cu un şomoiog de păr dasupra capului.* CĂRAGIALE, S. N. 274. *M-am pomenit cu ea bătută cîneşte; cu p-aşa şomoiogul dă păr smuls din cap.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 156, cf. CADE. *Din lîna de la oi nu se împărtăşesc decît cu cîte un biet şumuiog de pe la noateni.* STĂNOIU, C. I. 104, cf. DR. IX, 434, ALR I/I h 9. ✦ (Regional) Vălătuc (de fîn) (Strehaia). ALR SN I h 129/848. ✦ (Regional; în forma *şomoiag*) Legătoare (pentru snopi). *Stogurile... se leagă cu şomoiaguri.* I. IONESCU, C. 114/16.

2. Buchet, mănunchi **(I 2)**. *S-aduşă cu ei şi două şomoioage de busuioc.* MOROIANU, S. 77. *Să ducea... la bunică-sa cu un şumuiog de busuioc înmuiat în apă şi începea a stropi prin tinda casei.* I. CR. II, 304. *Preotul lasă şomîiogu di bostioc în casă şi ia altul făcut de fată.* ALR II/I MN 110, 2 802/531, cf. ib. MN 102, 2 771/723.

II. S. m. Epitet pentru un om mic de statură. Cf. LB, POLIZU, DDRF, ZANNE, P. III, 376.

— Pl.: **(I)** *şomoioage,* **(II)** *şomoiogi.* — Şi: (învechit) **şumoióg,** (regional) **şomoióc** s. n., **şomoiág** (pl. şi *şomoiaguri, şomoiegi*) s. n., s. m., **şomăiág, şomiiág, şomîióg, şomuiág** (com. din STRAJA—RĂDĂUŢI), **şumoiág, şumuióc, şumuióg, şumuiác** (pl. şi *şumuiacuri* SADOVEANU, O. VII, 305), **şumuiág, jumuióg** (ALR I/I h 9/59), **moşoiág** (TDRG, VICIU, GL., DR. IX, 409, ALR I/I h 9/229), **moşoióc, moşoióg** (SCRIBAN, D.), (neobişnuit) **şumalóg** (ANTIPA, P. 792) s. n.

— Cf. magh. c s o m ó.

ŞOMOIOGÉL s. n. Diminutiv al lui şomoiog (I 1). *Bota de apă astupată cu un şomoiegel de miez de papură.* SANDU-ALDEA, D. N. 101.
— Pl.: *somoiogele.* — Şi: **şomoiegél** s. n.
— Şomoiog + suf. *-el.*

ŞOMOIOGÍ vb. IV. Tranz. (Regional) 1. (Complementul indică paie, cîrpe etc.) A face şomoiog (I 1), a strînge ghem. Cf. SCRIBAN, D., ALR II 3 528/362.

2. A freca cu un şomoiog (I 1). Cf. SCL 1970, 15, 19, GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *şomoiogesc.* — Şi: **şumuiegí** (GLOSAR REG.), **şumuiogi** (SCL 1970, 15, 19) vb. IV.
— V. şomoiog.

ŞOMOLDOÁIE subst. pl. v. şomîrdoale.

ŞOMOLDÓC s. n. v. şomoltoc.

ŞOMOLTÓC, -OÁCĂ subst., adj. I. S. n. 1. (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de", care arată felul) Şomoiog (I 1); mototol[1] (I). Cf. CREANGĂ, GL. 431. *Scaune şi canapele avînd droturi sfărîmate... Dau afară-n şomîldoace... Cîlful,* MACEDONSKI, O. I, 82. *Dacă dă de şomultocul de buci, crede că se va mărita după un om bătrîn.* MARIAN, S. R. I, 66, cf. DDRF. *Prin Oltenia se crede că vînturile sînt păzite de un moşneag care le ţine gura astupată cu un şomoldoc.* PAMFILE, VĂZD. 19, cf. id. A. R. 260, CADE, SCRIBAN, D. *Ouăle... se şterg cu un şumuiag (şomultoc) de buci.* ŞEZ. VII, 116, cf. I. GR. VII, 252, ŞEZ. XIX, 13, CIAUŞANU, V. 201, PAŞCA, GL. *Şomoldoace... de paie, de foi de porumb, cu care se spală setndurile, putinile etc.* ARH. OLT. XXI, 275, cf. LEXIC REG. 50, II, 117, UDRESCU, GL., PASCU, C. 206. ◇ (Adverbial) *Pe valea lui Horondoc Vine dracul şomoldoe* (Iepurele). ŞEZ. XIII, 23. ✦ (Regional; în forma *şolmoloc)* Smoc (de păr[1] sau de lînă) (Călimăneşti). Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Regional; în forma *şolmotoc)* Bucată ruptă dintr-un cojoc (Călimăneşti). Cf. UDRESCU, GL.

2. Buchet, mănunchi (I 2). *Moşneagul... o descîntă la cap cu un şimultoc de busuioc.* PAMFILE, CR. 193. *Şomultoc de busuioc, Să vă dea Domnul noroc! Şomultoc de mintă creaţă, Da-v-ar Dumnezeu viaţă!* I. CR. IV, 10, cf. GLOSAR OLT.

3. (Regional; în forma *şolmoloc)* Fulg mare de zăpadă (Călimăneşti). Cf. UDRESCU, GL.

II. Adj., s. m. şi f. (Prin Munt.) 1. (Om) mic de statură. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Om) încet, moale, bleg. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şomoltoci, -oace.* — Şi: (regional) **şomoldóc, şomoştóc** (PAŞCA, GL.), **şomîldóc, şomultóc, şolmotóc** (PAMFILE, A. R. 260, UDRESCU, GL.), **şămultóc** (LEXIC REG. II, 117), **şimultóc, şumultóc** (GLOSAR OLT.), **şujmutúc** (ALR SN V h 1 501/272), **moştológ** (ALR I 1 302/136) s. n.
— Cf. şomoiog, ghemotoc.

ŞOMOŞTÓC s. n. v. şomoltoc.

ŞOMUIÁG s. n. v. şomoiog.

ŞOMULTÓC s. n. v. şomoltoc.

ŞONC[1] interj. (Prin nord-vestul Munt.; adesea repetat) Şontlc. Cf. UDRESCU, GL. *Vine babă şone, şonc!* id. ib. ◇ (Cu valoare verbală) *Iar la coada tutulor, Şonca, şonca, binişor Năzdrăvanul Barbă-Cot!* id. ib.
— Şi: **şónca** interj.
— Cf. şonc[3].

ŞONC[2] subst. v. şuncă.

ŞONC[3], ŞOÁNCĂ adj. (Regional; depreciativ) Şchiop (I 1) (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Mă-ntîlnii cu şoanca pe lună, se ducea cu vitele la apă.* id. ib.
— Pl.: *şonci, şoance.*
— Cf. şont[2], cionc.

ŞÓNCA interj. v. şonc[1].

ŞÓNCĂ s. f. v. şuncă.

ŞONCĂÍ vb. IV. 1. Intranz. (Prin nord-vestul Munt.) A şchiopăta (1). Cf. UDRESCU, GL.

2. Tranz. (Regional; în forma *şolcăia;* complementul indică picioare) A deforma, a schilodi (Jitia—Rîmnicu Sărat). Cf. GR. S. III, 343. *Kiteoari moi,... nu poci şuca di voi; Io cît sî vă îndreptez Şi mai rău vă şolcăiez.* ib. 302.

3. Tranz. P. ext. (Prin estul Munt. şi sudul Mold.; complementul indică obiecte) A deplasa din locul sau din poziţia normală. Cf. SCRIBAN, D.
— Prez. ind.: *şóncăi.* — Şi: **şolcăí** (SCRIBAN, D.) vb. IV, **şolcăiá** (prez. ind. *şolcăiez)* vb. I.
— Şonc[3] + suf. *-ăi.* — Pentru sensul 1, cf. şi şonc[1].

ŞONCĂIÁLĂ s. f. (Regional) Faptul de a şoncăi (1); (regional) şoncăit[1] (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şoncăieli.*
— Şoncăi + suf. *-eală.*

ŞONCĂÍT[1] s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Şoncăială. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: ?
— V. şoncăi.

ŞONCĂÍT[2], -Ă adj. 1. (Prin nord-vestul Munt.; despre fiinţe) Şchiop (I 1). Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Adverbial) *Merge şoncăit.* id. ib. ◇ (Substantivat) *A venit şoncăitu-ăla al dodii să-i dai şareta cu calul.* id. ib. ✦ (Despre picioare) Schilodit. Cf. UDRESCU, GL. *Are un picior şoncăit.* id. ib.

2. (Prin estul Munt. şi sudul Mold.; despre fiinţe; în forma *şolcăit)* Pocit, caraghios. Cf. SCRIBAN, D. 1284.

3. P. ext. (Prin nordul Munt.; despre obiecte; în forma *şolcăiat)* Deformat, stricat, uzat. Cf. GR. S. IV, 134. *Gheată şolcăiată.* ib. ✦ (Prin estul Munt. şi sudul Mold.; în forma *şolcăit)* Deplasat din locul sau din poziţia normală. Cf. SCRIBAN, D. 1284. *Un covor şolcăit.* id. ib.
— Pl.: *şoncăiţi, -ie.* — Şi: **şolcăít, -ă, şolcăiát, -ă** adj.
— V. şoncăi.

ŞONCĂLĂUĂ s. f. pl. (Regional) Glume. V. glumă (Lisa—Făgăraş). LEXIC REG. 94.
— Cf. şăncălie.

ŞONCĂTĂÍ vb. IV v. şonţîcăi.

ŞONCHÍU, -ÍE adj. (Prin nord-vestul Munt.) Saşiu. Cf. UDRESCU, GL. *Are un ochi şonchiu.* id. ib. ◇ (Adverbial) *Cată şonchiu.* id. ib.
— Pl.: *şonchii.*
— Etimologia necunoscută.

ŞONDOROÍ vb. IV. Tranz. (Prin nord-estul Olt.) A bodogăni, a bombăni. Cf. CIAUŞANU, V. 201.
— Prez. ind.: *şondoroiesc.*
— Cf. şondra.

ŞONDOROIÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Acţiunea de a şondoroi şi rezultatul ei; (regional) şondoroit. Cf. CIAUŞANU, V. 201.
— Pl.: *şondoroieli.*
— Şondoroi + suf. *-eală.*

ŞONDOROÍT s. n. (Prin nord-estul Olt.) Şondoroială. Cf. CIAUŞANU, V. 201.

— Pl.: *şondoroiuri*.
— V. **şondoroi**.

ŞÓNDRA interj. (Regional; repetat) Cuvînt care redă zgomotul unei conversaţii domoale, cu vocea scăzută (Stăneşti—Curtea de Argeş). Cf. UDRESCU, GL.
— Onomatopee.

ŞÓNDRA-MÓNDRA interj. (Prin nord-vestul Munt.) Cuvînt cu care este ironizat cineva care vorbeşte incoerent. Cf. UDRESCU, GL.
— Formaţie spontană de la **şondra**.

ŞONDROLEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Acţiunea de a ş o n d r o l i **(1)** şi rezultatul ei. Cf. UDRESCU, GL. *De dimineaţă, o ţin aşa în şondroleală.* id. ib.
— Pl.: *şondroleli*.
— **Şondroli** + suf. *-eală*.

ŞONDROLÍ vb. IV. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** I n t r a n z. A vorbi încet, domol; a sta la taifas. Cf. UDRESCU, GL. *Aşa şondrolesc ei cînd se văd.* id. ib.
2. T r a n z. A cicăli. Cf. UDRESCU, GL. *M-a şondrolit... văru-tău, cică să-i dau iapa.* id. ib.
— Prez. ind.: *şondrolesc*.
— De la **şondra**.

ŞONDROMĂNEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Taifas. Cf. UDRESCU, GL.
2. Ciondăneală. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şondromăneli*.
— **Şondromăni** + suf. *-eală*.

ŞONDROMĂNÍ vb. IV. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** I n t r a n z. A vorbi încet; a sta la taifas. Cf. UDRESCU, GL.
2. R e f l. recipr. A se certa, a se ciondăni. Cf. UDRESCU, GL.
— Prez. ind.: *şondromănesc*.
— De la **şondra**.

ŞONDROMĂNÍT s.n (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Taifas. Cf. UDRESCU, GL.
2. Ciondăneală. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: ?
— V. **şondromăni**.

ŞONDROMEÁ s. f. v. **şandrama**.

ŞONDROMÉLNIŢĂ s. f. v. **salamandriţă**.

ŞONEÁLĂ s. f. (Prin Olt.) Faptul de a ş o n i. Cf. CADE.
— Pl.: *şoneli*.
— **Şoni** + suf. *-eală*.

ŞONGHELAT, -Ă adj. (Prin sudul Transilv.) Strîmb. cv 1950, nr. 4, 36. ◇ (Adverbial) *Tare ai mai încărcat şonghelat caru ăsta cu fin!* ib.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *şonghelaţi, -te*.
— Etimologia necunoscută. Cf. magh. c s o n k u l.

ŞONGOÍ vb IV. T r a n z. (Regional) A înfofoli (Răşinari—Cisnădie). Cf. COMAN, GL. *Ce-l şongoi aşa?* id. ib.
— Prez. ind.: *şóngoi*.
— Cf. magh. c s o m a g o l „a înveli, a împacheta", dial. c s o n g o l y „balot".

ŞONÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Olt.) A face (pe cineva) să devină şchiop **(I 1)**, lovindu-l, rănindu-l etc. Cf. CADE.
— Prez. ind.: *şonesc*.
— Cf. ş o n c[3], ş o n t[2].

ŞONT[1] s. m. v. **şonţ[1]**.

ŞONT[2], ŞOÁNTĂ adj. (Regional) **1.** (Despre fiinţe; şi substantivat) Şchiop **(I 1)**; schilod. Cf. CIHAC, II, 529, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, VĂZD. 178, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Îl şi prind pe şontul Nataliei..., îl şi duc la post..., îl sfarm în bătaie!* CAMILAR, N. II, 419, cf. 408, H XVIII 147, ŞEZ. V, 126, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, CIAUŞANU, GL., DR. V, 198.
2. Pocit, caraghios. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *şonţi, şoanţe*. — Şi: **şonţ, şoánţă** adj. CIHAC, II, 529, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, VĂZD. 178, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.
— Cf. magh. s á n t a, rom. c i o n t.

ŞONTĂCĂÍ vb. IV v. **şonticăi**.

ŞONTĂCĂIÁLĂ s. f. v. **şonticăială**.

ŞONTĂCĂÍT, -Ă adj. v. **şonticăit**.

ŞONTĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A şchiopăta **(1)** (Brădişorul de Jos—Oraviţa). Cf. H XVIII 147.
— Prez. ind.: *şontăiesc*.
— **Şont[2]** + suf. *-ăi*.

ŞÓNTEA s. m. art. (Prin nord-vestul Munt.; depreciativ) Şchiopîrlan. Cf. UDRESCU, GL. *Vinea şontea pe cărare!* id. ib.
— **Şont[2]** + suf. *-ea*.

ŞONTÍ vb. IV v. **şonţi[1]**.

ŞONTÍC interj. v. **şontîc**.

ŞONTICĂÍ vb. IV v. **şonticăi**.

ŞONTÍT, -Ă adj. v. **şonţit**.

ŞONTÎC interj. (Adesea repetat) Cuvînt care sugerează mersul şovăitor, greoi, şchiopătat al cuiva; şovîlc, (familiar) şchiopîrc, (regional) şoltîc, şonc[1], ştiopîlc. Cf. POLIZU. *A plecat băiatul, şontîc-şontîc, înapoi la deal.* CARAGIALE, O. II, 252, cf. 53, DDRF. *El venea, şontîc-şontîc, cu o căruţă.* ANGHEL, PR. 177, cf. TDRG. *La cîţiva paşi înaintea lui, şontîc! şontîc! merge şchiopătînd Tache pantofarul.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 202, cf. DR. I, 89, ŞĂINEANU, D. U., CADE. [Căţelul] *şontîc-şontîc, venea... la uşa magherniţelor.* GALACTION, O. 311. *Cealaltă, paralitică, se tîra schiloadă pînă la portiţă: şontîc, şontîc.* BRĂESCU, A. 27. *Uite, aşa are să-mi umble: şontîc-şontîc.* SADOVEANU, O. I, 337, cf. IORDAN, STIL. 88, SCRIBAN, D., CAMIL PETRESCU, O. II, 668. *A pornit îndată, şontîc-şontîc, abia tîrîndu-se.* GALAN, Z. R. 371, cf. COM. SAT. III, 52. ◇ (Cu valoare verbală) *S-a ridicat după bancă şi, şontîc-şontîc, mi-a arătat un soldat salonul.* STANCU, R. A. I, 22.
— Şi: (rar) **şontic**, (regional) **şontríc** (SCRIBAN, D.), **şortíc** (id. ib.), **şotíng** (id. ib. 1284) interj.
— **Şont[2]** + suf. *-îc*. Cf. h o n t î c.

ŞONTÎCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Familiar) A şchiopăta **(1)**. *Îl văzui pe strigoi care şonticăia de la cap pînă la picioarele fetii ce zăcea întinsă.* DELAVRANCEA, T. 28 cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, A. R. 260, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Babele veneau şontocăind cu coşuri de vreascuri în spate.* VOICULESCU, P. II, 94, cf. BL VI, 149, 150, SCRIBAN, D. *Invalizii în cîrji obosiră cei dintîi, şontocăind pe drumurile cu gropi şi cu omăt.* PAS, Z. IV, 21. *Simion începe să şonticăie prin birou.* H. LOVINESCU, T. 285. *Suslănescu şonticăia în urma lui.* T. POPOVICI, S. 400. *Maimuţoiul a sărit în sus de bucurie, aşa şontăcăind.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 256, cf. CV 1951, nr. 5, 28, ALR I 1 114/200, 885. ◇ F i g. *Vasile... dă înainte, dă înapoi, cîrîie şi şonticîie, dar cîrpeşte stihul de la el.* GALACTION, O. A. I, 259.
— Prez. ind.: *şonticăi* şi *şonticăiesc*. — Şi: (rar) **şonticăi**, (regional) **şontăcăi, şontocăi, şoncătăi** (ALEXI, W.) vb. IV.
— **Şontîc** + suf. *-ăi*. Cf. magh. s á n t i k á l.

ŞONTÎCĂIÁLĂ s. f. (Familiar) Acţiunea de a ş o n ţ i c ă i. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şontîcăieli*. — Şi: **şonticliálă** (UDRESCU, GL.), **şontăcăiálă** (id. ib. 256) s. f.

— **Şontîcăi** + suf. *-eală*.

ŞONTÎCĂÍT, -Ă adj. (Familiar; depreciativ; despre fiinţe; şi substantivat) Şchiop **(I 1)**. Cf. DDRF, DL, DM, UDRESCU, GL. ✦ (Despre mers) Şchiopătat **(2)**. *Mersul lui şontăcăit*. DDRF, cf. DL, DM.

— Pl.: *şontîcăiţi, -te*. — Şi: **şonticlít, -ă** (UDRESCU, GL.), **şontăcăít, -ă** adj.

— V. **şontîcăi**.

ŞONTÎCĂLUÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A şchiopăta **(1)** (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *Ion şontîcăluieşte de un picior*. ib.

— Prez. ind.: *şontîcăluiesc*.

— Din magh. **sántikál**. Cf. ş o n t î c.

ŞONTÎCĂIÁLĂ s. f. v. **şontîcăiálă**.

ŞONTÎCĂÍT, -Ă adj. v. **şontîcăit**.

ŞONTOCĂÍ vb. IV v. **şontîcăi**.

ŞONTORÓG, -OÁGĂ adj. **1.** (Familiar; adesea depreciativ; despre fiinţe) Şchiop **(I 1)**; schilod; p. e x t. lipsit de vlagă. Cf. KLEIN, D. 424, LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, CIHAC, II, 529, LM. *Bietu laica, şontorog cum era el, da vorbea omului drept*. JIPESCU, O. 61, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 215, DHLR I, 250, ŞĂINEANU, D. U., CADE, DRĂGANU, ROM. 73, 211. *Scrîntindu-şi piciorul, a mers mereu din odaie în odaie ca o barză şontoroagă*. CĂLINESCU, C. N. 167, cf. ROSETTI, L. R. III, 79, SCRIBAN, D. *Băiatul se născuse şontorog*. ARGHEZI, S. VIII, 199. *Văd că mai eşti şi şontorog ... Abia tragi piciorul după tine*. STANCU, R. A. II, 50. *Ce-i, îi şontorog?* CAMILAR, N. II, 311, cf. VAIDA, VICIU, S. GL., com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, DR. V, 231, ALR II/I h 75, MAT. DIALECT. I, 96. ✧ (Substantivat) *Să lucrăm... şi alte lucruri... pă care azi ni le-aduc streini la nas ca la şontorogi, ca la orbeţi*. JIPESCU, O. 70. *O şontoroagă bătrînă ca dinsa să-mi facă atîta inimă friptă?* REBREANU, N. 8. *Plăteşte-i şontorogului cafelele*. G. M. ZAMFIRESCU, SF., M. N. I, 145. *Şontorogul ăla s-a bolnăvit şi nu i-a trecut prin minte să trimită prin careva ziarele*. CONTEMP. 1954, nr. 392, 2/2. *Şontorogul ăsta-i tot pe drumuri*. MAT. DIALECT. I, 193. (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Coşcogea flăcăul zdravăn... să te bucuri la o bială şontoroagă de bătrînă ca mine, fără putere*. CARAGIALE, O. II, 250. ✦ (Regional) Epitet pentru un om crăcănat (Arpaşu de Jos—Victoria). Cf. ALR II/I MN 43, 2 232/172.

2. (Rar) Sucit, strîmb, diform. *O vacă... cu coarnele şontoroage* (a. 1880). TDRG. *Madam Veruş, potrivindu-se pe talpa ei şontoroagă, prefira înapoi din poală... goangele verzi de bob*. KLOPŞTOCK, F. 282.

— Pl.: *şontorogi, -oage*. — Şi: (regional) **clontoróg, -oágă** adj. DRĂGANU, ROM. 211, GL 1960, 121, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— De la **şont²**.

ŞONTOROGEÁLĂ s. f. (Familiar) Faptul de a (s e) ş o n t o r o g i. Cf. POLIZU, DL, DM.

— Pl.: *şontorogeli*.

— **Şontorogi** + suf. *-eală*.

ŞONTOROGÍ vb. IV. **1.** R e f l. şi t r a n z. (Familiar) A deveni sau a face (pe cineva) să devină şontorog **(1)**. Cf. TDRG, DL, DM. *Calul din hăis s-a şontorogit*. Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ.

2. I n t r a n z. (Regional) A şchiopăta **(1)** (Orlat—Sibiu). Cf. H XVII 181.

— Prez. ind.: *şontorogesc*.

— V. **şontorog**.

ŞONTOROGÍT, -Ă adj. (Familiar; despre fiinţe) Schilodit. DICŢ.

— Pl.: *şontorogiţi, -te*.

— V. **şontorogi**.

ŞONTRÍC interj. v. **şontic**.

ŞONTRÓN s. n. v. **şotron**.

ŞONTRÓP, -OÁPĂ adj. **1.** (Prin Olt. şi Munt.) Şchiop **(I 1)**; care îşi tîrăşte picioarele. Cf. CIAUŞANU, V. 201, L. ROM. 1959, nr. 3, 67, LEXIC REG. 38.

2. (Prin Olt.) Prost, neghiob **(1)**. Cf. LEXIC REG. 38.

— Pl.: *şontropi, -oape*.

— Cf. ş o n t².

ŞONTRÓPEA s. m. art. (Regional; depreciativ). Şchiopîrlan (Boureni—Băileşti). Cf. LEXIC REG. 31.

— Şi: **şotrópea** s. m. art. LEXIC REG. 31.

— **Şontrop** + suf. *-ea*.

ŞONŢ¹ s. m. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz) Şoacă¹ *Lăsaţi, uitaţi aste vorbe, de la şonţi împrumutate*. MILLO, în PR. DRAM. 367. *El, şonţu, spune minciuni*. C. STAMATI, P. 307. [Chiriţa:] *(furioasă, aleargă de împinge pe neamţ) Da du-te pîrlii, şonţule, cu tîrîlitoarea asta*. ALECSANDRI, T. 411, cf. 324, 1048, TDRG, PASCU, C. 25, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, ALR II 2 887/219, 260.

— Pl.: *şonţi*. — Şi: (regional) **şont** s. m. ALR II 2 887/260.

— Cf. h o n ţ, ş o n t².

ŞONŢ², ŞOÁNŢĂ adj. v. **şont²**.

ŞONŢEÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) Semn făcut cuiva pe cap (cu maşina de tuns). Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl.: *şonţeli*.

— **Şonţi¹** + suf. *-eală*.

ŞONŢÍ¹ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *şonti*) A şchiopăta **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. T r a n z. şi r e f l. (Regional) A (se) şchiopa **(1)**; a (se) schilodi. Cf. CADE, DL, DM, ŞEZ. V, 126, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Am şonţit vulpea toată, cînd am tras cu puşca*. COMAN, GL., cf. UDRESCU, GL. ✧ F i g. *Acum cu franţuzasca v-aţi şonţit şi minţea-n voi*. MILLO, în PR. DRAM. 366. ✧ I n t r a n z. *A şontit la lemne*. UDRESCU, GL.

3. T r a n z. şi r e f l. (Mold. şi Bucov.) A (se) sluţi, a (se) poci. *Cine te-a şonţit aşa?* SCRIBAN, D. *Nevrînd fără noimă să se şonţască au trebuit să înlimpene greulate pînă să-l facă a înţelege că hainele sale boiereşti sînt mai de valoră*. ŞEZ. XII, 176. *Să vezi cum l-o şonţît bre pe Toader, îi cum îi oala pe cap*. Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUŢI, cf. LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: *şonţesc*. — Şi: **şontí** vb. IV.

— V. **şont²**.

ŞONŢÍ² vb. IV. R e f l. (Rar) A purta haine de tîrgoveţ, a se îmbrăca nemţeşte. Cf. TDRG, DL, DM.

— Prez. ind.: *şonţesc*.

— V. **şonţ¹**.

ŞONŢIŞÓR s. m. (Familiar; peiorativ; ieşit din uz) Diminutiv al lui ş o n ţ¹. *Îmi aduc aminte, cînd cu nemţii... am plecat odată c-un biet căprar, iarna,... Şonţişoru era numai în mundiraşu lui cel alb şi tremura*. ALECSANDRI, T. 47, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.

— Pl.: *şonţişori*.

— **Şonţ¹** + suf. *-işor*.

ŞONŢÍT, -Ă adj. **1.** (Regional; despre fiinţe) Şchiop **(I 1)**; schilod. Cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DR. V, 104, LEXIC REG. 109, UDRESCU, GL. ✧ F i g. *Astă literatură ţigărită şi şonţită, fără noimă, fără cap şi rădăcină*. RUSSO, S. 50. *Cele mai folositoare*

părți ale Scripturii ieșiseră în lume, într-o slovă de tipar cam grosolană și șontită, cu multe greșeli de tipar. IORGA, L. R. 83. ◇ (Adverbial) *A merge șontit.* SCRIBAN, D. ✦ (Prin nord-vestul Munt.; despre picioare) Schilodit. *A venit (cu piciorul) șontit de la pădure.* UDRESCU, GL.

2. (Mold.; despre ființe; și substantivat) Pocit, caraghios. *Deftertarul pașei..., încurcat în niște supiele și betele, ce ne înfățoșa poziția oamenilor șontiți și neîndemnați în portul nostru* (a. 1858). TDRG 1458. *Ai să-mi dai samă de pehlivăniile tale, șontitule.* ALECSANDRI, T. 930. *Cine-i șontita asta?* SCRIBAN, D. ◇ (Prin extensiune; despre obiecte de îmbrăcăminte) *Straiele șontite a*[le] *europeilor.* KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUȚII, I, 82. ◇ (Adverbial) *Să îmbrăca cu ele pe dos și șontit.* DRĂGHICI, R. 237/9.

3. P. ext. (Regional; despre obiecte) Strîmb, înclinat, aplecat. *Masa ți va părea strîmb pusă, patul șontit, perdelele într-o parte.* GHEREA, ST. CR. I, 65, cf. DL, DM.

— Pl.: *șontiți, -te.* — Și: **șontît, -ă** adj.

— V. **șontil.**

ŞOP[1] interj. v. **șopa.**

ŞOP[2] s. m. (Rar) **1.** Urs spălător *(Procyon lotor).* Cf. TDRG. *Piei de șop.* SCRIBAN, D.

2. Blană (prelucrată) de șop[2] **(1).** *O matahală... îmbrăcată într-o șubă de șop.* CONV. LIT. XLV, 603.

— Pl.: *șopi.*

— Din germ. **Schupp.**

ŞOP[3] s. n. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Șopron **(I 1).** *Mai iaste încă de a să direage: pălanul împrejur, un șop și alte în casă* (a. 1796). IORGA, S. D. XII, 120. *Cetatea aceasta ... fu martoră unui foc cumplit... pricinuit de un vizitiu (cociș) beat într-un șop cu ftn.* GT (1839), 73 1/22. *S-au închis în șopul cu ftn.* BĂRAC, T. 34/3, cf. POLIZU, CIHAC, II, 392, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D., DM. *Calu sub șop să-l băgăm.* ȘEZ. XII, 69, cf. T. DINU, Ț. O. 138. *L-a scos omu afară din șop pă ploaie.* GR. S. IV, 119, cf. 134, CHEST. II 429/280, 434/60, 278, 279, 280, ALR I 689/125, 160, 190, 764, 770, I 352/178, 764, 770, 795, ALR SN I h 138, L. ROM. 1959, nr. 5, 80, A II 10. ✦ (Regional) Podul șurii[1] **(1),** în care se păstrează fînul (Lisa—Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

2. (Prin nord-estul Olt.) Umbrar. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Sara ăream la gardă supt un șop dă frunză.* GRAIUL, I, 35, cf. VÎRCOL, V.

— Pl.: *șopuri.*

— Din săs. **šōp,** germ. **Schopf.**

ŞOP[4] subst. (Regional) Numele unei boli de vite nedefinite mai îndeaproape (Mîrleanu—Cernavodă). Cf. H II 283.

— Etimologia necunoscută.

ŞÓPA interj. (Repetat) Cuvînt care redă zgomotul făcut cînd se vorbește în șoaptă. Cf. TEODOREANU, M. U. 66, DL, DM. ◇ (Cu valoare verbală) *Neghiniță intră în urechea dreaptă a împăratului și șopa, șopa, șopa.* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Ia culcați-vă, măi, și nu mai tot șopa-șopa la capu meu!* SCRIBAN, D. *Mereu îi văd; șop, șop, între ei; parc-ar pune ceva la cale.* UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Nimeni nu vorbea tare. Era un șopa-șopa ca de frunze în pădure.* TEODOREANU, M. U. 119.

— Și: (regional) **șop** interj.

— Onomatopee.

ŞOPÁN, -Ă adj. (Prin Olt.; despre oameni) Smintit, zăpăcit. Cf. CV 1951, nr. 9—10, 45, LEXIC REG. 27, 43.

— Pl.: *șopani, -e.*

— Etimologia necunoscută.

ŞÓPĂ s. f. (Învechit, rar) Șopină. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *șope.*

— Din fr. **chope.**

ŞOPĂCĂÍ vb. IV. (Familiar) **1.** Intranz. A șopti **(1);** a discuta în șoaptă; (familiar) a șopăi **(1).** Cf. CADE. *Unul singur... citea șopocăind la istorie.* CĂLINESCU, C. N. 95. *Negustorii își explicau afacerea, șopăcăind la urechea lui dreaptă.* SADOVEANU, O. XI, 482, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 368, RĂDULESCU-CODIN, CIAUȘANU, GL., PAȘCA, GL., COMAN, GI., TOMESCU, GL., ALR II/I MN 11, 6 880/172, 762, 791, LEXIC REG. 31. *S-au culcat, dar n-au dormit; au șopticît pînă i-a apucat tîrziul.* UDRESCU, GL. ◇ Loc. adv. **Pe șopăcăite** = în șoaptă, v. șoaptă **(1).** Cf. id. ib. *Vorbesc pe șoptelite, nu s-aude ce spun.* id. ib. ✦ (Regional; în forma *șopicăi*) A chicoti (Poiana Sibiului—Sebeș). ALR II/I h 35/130.

2. Tranz. A șopti **(2).** *Întîlni doi țărani care-l priviră lung și, după ce șopăcăiră ceva între ei, își luară căciulile.* STĂNOIU, C. I. 18.

— Prez. ind.: *șopăcăiesc* și (regional) *șopăcăi.* — Și: (regional) **șopicăi** (BUL. FIL. VII—VIII, 368, CIAUȘANU, GL., PAȘCA, GL., ALR II/I h 35/130, MN 11, 6 880/172; prez. ind. *șopicăi* BUL. FIL. VII—VIII, 368, ALR II/I h 35/130, MN 11, 6 880/172), **șopîcîi, șopocăi, șopocăí** (LEXIC REG. 31) vb. IV.

— De la **șopăi.**

ŞOPĂCĂIÁLĂ s. f. (Familiar) Acțiunea de a șopăcăi **(1)** și rezultatul ei; (familiar) șopăcăit. Cf. P. CONSTANT, R. 107, UDRESCU, GL.

— Pl.: *șopăcăieli.* — Și: (regional) **șopîcîiálă** (UDRESCU, GL.), **șopocăiálă** (id. ib.), **șopocăiálă** (P. CONSTANT, R. 107) s. f.

— **Șopăcăi** + suf. *-eală.*

ŞOPĂCĂÍT s. n. (Familiar) Șopăcăială. Cf. UDRESCU, GL.

— Și: (regional) **șopîcîít** (UDRESCU, GL.), **șopocăít** (id. ib.) s. n.

— V. **șopăcăi.**

ŞOPĂCĂITÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Limbut; clevetitor. *Pre omul șopăcăitoriu lapădă-l din casa ta, că ceale ce zici și faci tu, altora le va spune* (a. 1812). GCR II, 208/26.

— Pronunțat: *-că-i-.* — Pl.: *șopăcăitori, -oare.* — Și: **șopăcăitóriu** adj.

— **Șopăcăi** + suf. *-tor.*

ŞOPĂCĂITÓRIU adj. v. **șopăcăitor.**

ŞOPĂÍ vb. IV. (Familiar) **1.** Intranz. A șopti **(1);** a discuta în șoaptă; (familiar) a șopăci **(1).** *Oamenii casei începură să șopoiască și să-și dea coate.* ISPIHESCU, L. 290, cf. DDRF, JAHRESBER. V, 190, BARCIANU. *Costică Otopeanu șopăia prin toate colțurile cu cămătarii.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 88, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL VI, 149, SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 368, DL, DM, ALR II/I MN 11, 6 880/987. ◇ Loc. adv. **Pe șopăite** (sau, regional, **pe șopoitele**) = în șoaptă, v. șoaptă **(1).** *Tot pe șopoitele spuse unchiașului că a făcut azima.* ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. DDRF, CADE, DL, DM.

2. Tranz. A șopti **(2).** *Vecinii... începuseră a șopăi: că bătrînele prea sînt de tot, prea dau pilde rele.* DELAVRANCEA, T. 148. ◇ Refl. recipr. *Mulți îl arată cu degetul șopăindu-și: — Cine o fi acest domn?* id. ib. 185.

— Prez. ind.: *șopăiesc* și *șópăi.* — Și: (regional) **șopoí** vb. IV.

— De la **șopa.**

ŞOPĂIÁLĂ s. f. (Familiar) Acțiunea de a șopăi **(1)** și rezultatul ei; (familiar) șopăit. *Vocea îi scade din ce în ce, pînă la un fel de șopăială tainică.* DELAVRANCEA, S. 143, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl.: *șopăieli.* — Și: (regional) **șopoiálă** s. f. DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.

— **Șopăi** + suf. *-eală.*

ŞOPĂÍT s. n. (Familiar) Şopăială. Cf. DDRF IV, 84, CADE, DL, DM.
— Şi: (regional) **şopoít** s. n. DDRF.
— V. **şopăi.**

ŞÓPĂR s. n. v. **şopron.**

ŞOPĂRLÁIŢĂ s. f. v. **şopîrlaiţă.**

ŞOPĂTÍ vb. IV v. **şopoti.**

ŞOPCĂÍ vb. IV v. **şopăcăi.**

ŞOPCĂIÁLĂ s. f. v. **şopăcăială.**

ŞOPEÁCĂ s. f. (Regional) Podul şurii[1] **(1)**, în care se păstrează finul; (regional) şopeci (Lisa—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. 94.
— Pl.: ?
— **Şop**[3] + suf. *-eacă.*

ŞOPÉCI s. m. (Regional) Şopeacă (Lisa—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. 94.
— Pl.: *şopeci.*
— **Şop**[3] + suf. *-eci.*

ŞOPELTIVÍ vb. IV. (Prin Olt.) **1.** Intranz. (Despre copii) A gînguri. Cf. TOMESCU, GL.

2. Tranz. (Despre oameni; complementul indică cuvinte) A pronunţa afectat. Cf. TOMESCU, GL.
— Prez. ind.: *şopeltivesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. cepeleag.

ŞOPÍNĂ s. f. (Rar) Veche unitate de măsură pentru băuturi, variind între un sfert de litru şi o jumătate de litru; (învechit, rar) şopă. Cf. ALEXI, W.
— Pl.: ?
— Din fr. **chopine.**

ŞOPÎCĂÍ vb. IV v. **şopăcăi.**

ŞOPÎCÎÍ vb. IV v. **şopăcăi.**

ŞOPÎCÎIÁLĂ s. f. v. **şopăcăială.**

ŞOPÎCÎÍT s. n. v. **şopăcăit.**

ŞOPÎRCĂ s. f. v. **şopîrlă.**

ŞOPÎRCĂÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A recurge la subterfugii, la vicleşuguri, la tertipuri. Cf. TDRG. *Cu mine să nu şopîrcăieşti!* SCRIBAN, D., cf. DL, DM, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187.
— Prez. ind.: *şopîrcăi* şi *şopîrcăiesc.*
— Cf. şovîrcăi.

ŞOPÎRCĂIÉLI s. f. pl. (Mold.; în expr.) **A umbla cu şopîrcăieli** = a recurge la minciuni **(I 1)**, la subterfugii, la tertipuri. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., ŞEZ. VI, 5, IX, 145. *Nu umblaţi cu şopîrcăieli.* VASILIU, P. L. 29, cf. 262. *Cînd nu prea ştiam lecţia,... numai ce-l auzeam: ... să nu-mi umblaţi cu şopîrcăieli, cu dihonii, sau cu vîşcături.* I. CR. III, 186, cf. ZANNE, P. II, 789.
— **Şopîrcăi** + suf. *-eală.*

ŞOPÎRCĂRÍE s. f. (Regional) Minciună **(I 1)**. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.
— Pl.: *şopîrcării.*
— De la **şopîrcăi.**

ŞOPÎRCÓI s. m. v. **şopîrloi.**

ŞOPÎRCÚŢĂ s. f. (Regional) Şopîrliţă **(1)** (Bîrsana—Sighetul Marmaţiei). Cf. CHEST. V 173/8. *Put de şopîrcuţă.* Ib.
— Pl.: *şopîrcuţe.*
— **Şopîrcă** + suf. *-uţă.*

ŞOPÎRLÁIE s. f. (Regional) Numele unei boli nedefinite mai îndeaproape (Buhalniţa—Piatra Neamţ). Cf. H X 98.
— Pl.: ?
— De la **şopîrlă.** Cf. şopîrlaiţă.

ŞOPÎRLÁIŢĂ s. f. **1.** (Popular) Anghină difterică (la om). *L-am descîntat de deochi, de şopîrlaiţă, şi geaba.* CONTEMPORANUL, V_1, 291. *Să nu fie espus la o mulţime de boale de gît, precum: gîlci, şopîrlaiţă,* MARIAN, NA. 88, cf. DDRF. [Planta] *se fierbe cu apă, se bea şi se oblojeşte la gît pentru şopîrlaiţă.* N. LEON, MED. 67, cf. CANDREA, F. 220, 318, BIANU, D. S., TDRG, PASCU, S. 263, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DR. X, 292, H I 73, X 25, 72, 268, 548, XII 559. *Grumazul celui bolnav de şopîrlaiţă se umflă de se face otova (una) cu capul.* ŞEZ. III, 12, cf. V, 126, XV, 130, COMAN, GL., ALR II/I h 119. ◇ (În descîntece) *Apucară pe furcă, Gîlcile, Brîncile, Şopîrlaiţele, Durerile, Junghiurile, — De la gît.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 83. *Numa o babî, numa o fatî, numa o şopîrlaiţî, Nici o babî, nici o fatî, nici o şopîrlaiţî.* ŞEZ. III, 141. ✦ (Regional) Scarlatină. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. ✦ Boală a animalelor, mai ales a cornutelor, nedefinită mai îndeaproape, probabil difterie. *Boala de şopîrlaiţă este acea mai primejdioasă pentru viţăi.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 15/19. *Boii şi vacile zac de felurite boale şi anume: ... de şopîrlaiţă.* DAMÉ, T. 30, cf. id. $T._2$ 57, DL. *Şopîrlaiţa mai este şi o boală a viţeilor, care se vindecă dîndu-li de băut apă fiartă cu buruiana şopîrlaiţa.* ŞEZ. XV, 130, cf. CHEST. V 167/15. *Îi bet'eag-o ţîtă. Oamiñi dzîc să-i d'escînt d'e şopîrlaiţă.* ALRT II, 102, cf. 330.

2. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină): **a)** plantă cu tulpina păroasă şi cu florile violete, roşietice sau, rar, albe; şopîrliţă **(2 i)**, busuioc de cîmp, busuioc sălbatic, busuioc roşu, (regional) şopîrlariţă **(2 a)** *(Prunella vulgaris).* Cf. BRANDZA, FL. 402, TDRG, PANŢU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., BORZA, D. 138, 292, CHEST. V 167/15; **b)** plantă cu tulpina dreaptă, cu frunzele ovale sau ascuţite şi cu florile albastre *(Veronica orchidea).* Cf. BRANDZA, FL. 357, CANDREA, F. 318, TDRG, PANŢU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 179, 292, ŞEZ. XV, 130; **c)** ventrilică *(Veronica officinalis).* Cf. BORZA, D. 179, 292; **d)** (şi în sintagma *şopîrlaiţă albă,* BRANDZA, FL. 151, TDRG, PANŢU, PL., CADE, DM, BORZA, D. 124, 292) plantă cu flori mari, albe şi cu fructul în formă de capsulă; şopîrlică, şopîrliţă **(2j)**, (regional) şopîrlariţă **(2 b)** *(Parnassia palustris).* Cf. GRECESCU, FL. 49, N. LEON, MED. 67, CANDREA, F. 318, PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., SIMIONESCU, FL. 97, BUJOREAN, B. L. 389, SCRIBAN, D., BORZA, D. 124, 292; **e)** iarbă-lăptoasă *(Polygala major).* Cf. BORZA, D. 133, 292; **f)** ruin *(Succisa pratensis).* Cf. id. ib. 165, 292. *Să tămăduiesc cu zamă de buruiană, ce să numeşte şopîrlaiţă, fiartă în apă.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 15/11, cf. H I 48, X 353, 497, 534, XVI, 103, 280. *Fierbi buruiana ce se cheamă şopîrlaiţa... şi zama ei o ţii în gură, iar tujlenaşii îi pui pe-o petică şi-i legi în jurul gîtului.* ŞEZ. III, 12, cf. V, 126, XV, 130, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.
— Pl.: *şopîrlaiţe.* — Şi: (regional) **şopărlăiţă** s. f.
— **Şopîrlă** + suf. *-aiţă.*

ŞOPÎRLÁMNIŢĂ s. f. (Prin Maram.) Şopîrlă **(1)** femelă. Cf. LEXIC REG. 13.
— Pl.: *şopîrlamniţe.*
— De la **şopîrlan.**

ŞOPÎRLÁN s. m. (Prin Transilv. şi Munt.) Şopîrloi **(1)**. Cf. ALR II 6 227/130, 228, 723.
— Pl.: *şopîrlani.*
— **Şopîrlă** + suf. *-an.*

ŞOPÎRLÁR s. m. (Ornit.) Şorecar **(1 a)** *(Buteo buteo buteo).* Cf. MARIAN, O. I, 173, DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. XII, 128, TDRG, DR. VI, 240, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SIMIONESCU, F. R. 168, BĂCESCU, PĂS. 163.
— Pl.: *şopîrlari.*
— **Şopîrlă** + suf. *-ar.*

ŞOPÎRLÁRIŢĂ s. f. **1.** (Prin Transilv. şi Maram.) Anghină difterică (la om). *De va porunci el* [Dumnezeu] *numai la nişte frigureale, la o şopîrlariţă, la o gută, iată îndată sînteţi morţi.* MAIOR, P. 153/22, cf. CADE. *Dacă are omul năduşeli şi-l strînge la grumaz şi de-abia poate răsufla, atunci zicem că-i beteag de şopîrlariţă.* BÎRLEA, C. P. 355, cf. 356, ALR II/I h 119/349. ◇ (În descîntece) *Nici o fală, nici o babă, Nici o şopîrlariţă.* BÎRLEA, C. P. 355. ✦ (Prin Transilv.) Jigăraie. Cf. ALEXI, W.

2. (Prin Transilv.) Numele a două plante erbacee (folosite în medicină): **a)** şopîrlaiţă **(2 a)** *(Prunella vulgaris)*. Cf. POLIZU, BARCIANU; **b)** (şi în sintagma *şopîrlariţă albă*, BARCIANU) şopîrlaiţă **(2 d)** *(Parnassia palustris)*. Cf. id. ib.

— Pl.: *şopîrlarişte.*

— **Şopîrlă** + suf. *-ariţă.*

ŞOPÎRLÁT subst. (Maghiarism învechit, rar) Baldachin. Cf. KLEIN, D. 425.

— Pl.: ?

— Din magh. **superlát, soporlát.**

ŞOPÍRLĂ s. f. **1.** Numele mai multor reptile din ordinul saurienilor, cu corpul alungit, cu picioarele scurte, dispuse lateral, cu coada lungă şi subţiată spre vîrf: **a)** (şi în sintagma *şopîrlă de cîmp*, SIMIONESCU, F. R. 173, FAUNA R.P.R. XIV_2, 192, DER) reptilă de culoare brună, cenuşie sau verde pe spate şi verde-cenuşie cu pete mici albe pe părţile laterale, avînd o dungă dorsală cafenie închisă sau cafenie-roşcată *(Lacerta agilis agilis)*. Cf. CIHAC, II, 720, ENC. ROM., PĂCALĂ, M. R. 31, DR. IV, 487, DER; **b)** (şi în sintagmele *şopîrlă verde*, DDRF, ENC. ROM., DR. IV, 487, DL, DM, H II 88, XI 232, XVI 104, ALR SN III h 734, regional, *şopîrcă văcească*, ALR SN III h 734/353) guşter *(Lacerta viridis viridis)*. Cf. BARCIANU, N. LEON, MED. 108, CADE, SIMIONESCU, F. R. 172, ALR SN III h 734; **c)** (şi în sintagmele *şopîrlă de ziduri*, TDRG, SIMIONESCU, F. R. 174, FAUNA R.P.R. XIV_2, 223, regional, *şopîrlă verde*, PĂCALĂ, M. R. 31) reptilă deosebit de agilă, cu degetele de la picioare lungi şi subţiri, terminate cu unghii mari, care trăieşte în locuri uscate şi pietroase *(Lacerta muralis muralis)*. Cf. CIHAC, II, 720, N. LEON, MED. 108, BIANU, D. S., TDRG, SCRIBAN, D., com. MARIAN; **d)** (şi în sintagma *şopîrlă dobrogeană*, SIMIONESCU, F. R. 176) reptilă de culoare verde-măslinie pe spate şi castanie pe părţile laterale, cu două dungi albe sau gălbui în lungul coastelor *Lacerta taurica taurica)*. Cf. id. ib.; **e)** (şi în sintagma *şopîrlă de munte*, SIMIONESCU, F. R. 175, FAUNA R.P.R. XIV_2, 240, DER) reptilă de culoare castanie, cu o dungă dorsală subţire şi cu două dungi late, cărămizii, pe părţile laterale *(Lacerta vivipara)*. Cf. DER; **f)** *Lacerta praticola pontica*. Cf. SIMIONESCU, F. R. 176; **g)** (şi în sintagma *şopîrlă de nisip*, SIMIONESCU, F. R. 176) reptilă de culoare cafenie-deschisă pe spate, cu dungi albe, segmentate şi cu partea ventrală albă *(Eremias arguta deserti)*. Cf. id. ib. *Mănîncă aceştiia şărpi şi şopîrle şi altile ca acestea.* HERODOT (1645), 267, cf. ST. LEX. $174^v/2$. *Acestui neam le-a zis grecii savramali, de pe ochii mierăi albineţi, adecă ochi de şopîrlă.* M. COSTIN, LET. I, 26/21. *Tîrîtoarele ce să tîrăsc pre pămînt, pisica şi şoarecile... şi hameleonu şi nevăstuica şi şopîrla.* BIBLIA (1688), $77^2/14$, cf. GCR I, 357/12, KLEIN, D. 424, DRLU, LB, POLIZU. *Va trebui să caut niscai cuiburi părăsite, Cu şopîrle-nfricoşate.* NEGRUZZI, S. II, 60. *Şerpi, şopîrle, deodată Toţi răspunseră îndată.* ALEXANDRESCU, O.I., 204. *Ăst boier prin răutate Întrece gadini, şopîrle şi năpîrci inveninate.* HASDEU, R. V. 65, cf. ALECSANDRI, O. P. 167, COSTINESCU, LM. *Şerpii... şi şopîrlele, toate i se arătau lui în cale.* ODOBESCU, S. III, 185, cf. II, 467. *Sînta Vinerea întrebă pe puii ei carii erau balauri, şerpi, nevăstuici, ciuhurezi, şopîrle... cum le-a dat mîncarea.* ISPIRESCU, L. 348. *Pe lespezile calde de pe marginea şoselei, şopîrle aurii, culcate la soare, lipesc somnoros din ochi.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 135, COŞBUC, P. II, 63, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG. *Şerpii, şopîrlele, guşterii şi toate jigăniile intră în pămînt.* PAMFILE, S. T. 4, cf. PASCU, S. 267, DHLR I, 38, 354, BABEŞ, O. A. I, 143, DR. VI, 549, ŞĂINEANU, D. U. *O şopîrlă pe cărare, lîngă noi, Speriată să foşnească dintre foi.* TOPÎRCEANU, B. 44. *Radu Comşa constată că guşa Laurei... se dezumflă ca pieliţa de subl bărbia şopîrlelor.* C. PETRESCU, Î. II, 255. *Scoteau din sîn şopîrle, cameleoni sau şerpi.* BRĂESCU, A. 233. *Şopîrla s-a strecurat sub flori albastre de bărbănuc.* SADOVEANU, O. XVIII, 111, cf. XIX, 379, PUŞCARIU, L.R.I, 179, ROSETTI, L. R. II, 109, GIUGLEA, U. 20. *Şopîrlele verzi şi cenuşii, din chiparoşi, Se uită la tine.* ARGHEZI, VERS. 191, cf. 309. *Vîna de la tîmple îmi zvîcneşte Ca guşa unei leneşe şopîrle.* BLAGA, POEZII, 70, cf. id. H. 63. *Ablaţiunea unei părţi, de pildă coada unei şopîrle, dă naştere de cele mai multe ori la o regenerare.* RALEA, S. T. II, 91. *O şopîrlă rece îmi trece printre picioare.* STANCU, D. 318, cf. id. R. A. II, 30. *Vor ieşi la soare şopîrle Pe pietrele-ncălzite.* BENIUC, V. A. II, 37. *Puicuţa semăna cu o şopîrlă albă.* VINEA, L. II, 201. *M-am dus să văd şopîrle şi gîndaci.* ISANOS, V. 181, cf. 200. *Mîncară copiii, livizii copii, Şopîrle prăjite-n jăratic de vii.* LABIŞ, P. 340. *Ce foşcăie prin frunze? Foşneşte o şopîrlă!* I. CR. IV, 86. *Oamenii... totdeauna mai mare frică poartă de şopîrle ca de şerpi.* ŞEZ. XVIII, 117, cf. T. PAPAHAGI, M. 234, ALR I 1 179, A IX 4, GLOSAR REG. *Cine e muşcat de şarpe se păzeşte şi de şopîrlă* (= cel păţit este întotdeauna prudent). Cf. CANTEMIR, IST. 359, PANN, P. V. II, 133/23, DDRF, CADE. *Ce-are ţiţă Şi nu-i mîţă, Şi-i verde Şi nu-i şopîrlă?* (Măceşul). ŞEZ. IV, 52. *Apucai p-o haia, Mă întîlni c-o haia, Scosei o haia Să dau în haia, Haia intră în haia, Şi eu rămăsei cu haia (Şopîrla).* GOROVEI, C. 365. ◇ (În credinţe şi superstiţii) *Se crede că dacă se arde o şopîrlă în foc, din cenuşa ei se fac o mulţime de şopîrle.* id. CR. 321. *Şopîrlă să nu ucizi, că e păcat.* ŞEZ. VI, 57. *Se crede că în mulţi oameni intră şarpele... cînd le găseşte pe cîmp dormind (şi de aceasta adesea le feresc şopîrlele).* PAMFILE, B. 60. ◇ (Ca termen de comparaţie, în special cu aluzie la agilitatea animalului) *Întocmai ca o şopîrlă, hoţul lunecă de pe fereastră în josul zidului.* GANE, N. I, 198. *Doftoroaia... a pierit ca o şopîrlă printr-o uscioară ascunsă.* CARAGIALE, O. IV, 196. *Prin sat aleargă paparude... Îşi scutur pletele lor ude Şi-s goale ca nişte şopîrle.* IOSIF, PATR. 47. ◇ (Regional; urmat de diverse determinări care indică specii ori varietăţi nedefinite mai îndeaproape) *Şopîrlă cărărată.* II III 289. *Şopîrlă cenuşie.* DDRF, cf. H II 88, XVI 104. *Şopîrlă curtă.* ALR II 6 225/250. *Şopîrcă neagră.* ib. 6 225/272. *Şopîrlă oarbă.* ALR I 1 179/268, cf. 343, ALR II 6 225/346, 353, 362, 6 226/349, 362. *Şopîrlă pistriţă.* ALR II 6 225/105. *Şopîrlă sură.* ib. 6 225/228, cf. 250, 260, 279, 574. *Şopîrcă văcească.* ALR I 1 179/343, cf. 345. *Şopîrlă vinerioasă.* ib. 1 179/940. ◇ *Uliul şopîrlelor* V. u l i u. ◇ E x p r. **A înghiţi şopîrla** (sau **o şopîrlă**) = a suporta o neplăcere fără să crîcnească. **A strecura** (sau **a băga**) **o şopîrlă** = a face o aluzie tendenţioasă. (Prin Munt.) **A se vîri ca o şopîrlă** = a se amesteca cu subtilitate în treburile altora. Cf. H IV 55.

2. (Regional; şi în sintagmele *şopîrlă de apă*, ALR I 1 185/839, ALR SN III h 735/47, *şopîrcă de apă pestriţă*, ALR I 1 185/270) Salamandră *(Salamandra maculosa)*. Cf. ib. 1 185/180, 200.

3. C o m p u s: (prin Maram.) **şopîrcă-oarbă** = viperă *(Vipera berus berus)*. ALR I 1 184/351.

— Pl.: *şopîrle* şi (regional) *şopîrli* (ALR I 1 179, A IX 4). — Şi: (regional) **şopîrcă** (pl. şi *şopîrci* ALR I 1 179/266, 269, 270, 343, 345, 351, 354, 355, 357, 359, 361, ALR SN III h 734, L. ROM. 1959, nr. 5, 72) s. f. T. PAPAHAGI, M. 234, ALR I 1 179/266, 269, 270, 341, 343, 345, 347, 348, 350, 351, 354, 355, 357, 359, 361, 1 184/351, 1 185/270, 1 189/49, ALR II 6 225/272, 346, 353, 362, 6 226/349, 362, ALR SN III h 734, L. ROM. 1959, nr. 5, 72, GLOSAR REG.

— Cf. alb. s h a p i. — **Şopîrcă:** probabil prin apropiere de *năpîrcă.*

ȘOPÎRLĂU s. m. (Prin Transilv.) Șopîrloi **(1)**. Cf. CL 1960, 76, ALR II 6 227/102.
— Pl.: *șopîrlăi*.
— **Șopîrlă** + suf. *-ău*.

ȘOPÎRLEAȚĂ s. f. (Regional) **1.** Șopîrlă **(1)** (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

2. Epitet pentru o persoană sprintenă, vioaie (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

3. Epitet depreciativ pentru o persoană fără importanță sau ușuratică (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *șopîrlețe*.
— **Șopîrlă** + suf. *-eață*.

ȘOPÎRLÍCĂ s. f. (Bot.) Șopîrlaiță **(2 d)** *(Parnassia palustris)*. Cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 124, 292.
— Pl.: ?
— **Șopîrlă** + suf. *-ică*.

ȘOPÎRLÍȚĂ s. f. **1.** Diminutiv al lui ș o p î r l ă **(1)**; (regional) șopîrcuță. DICȚ.

2. Numele mai multor plante erbacee (folosite în medicină): **a)** plantă cu tulpina păroasă, cu flori albastre sau roșietice *(Veronica latifolia)*. Cf. GRECESCU, FL. 436, 438, PĂCALĂ, M. R. 17, PANȚU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 113, BORZA, D. 179, 292; **b)** bobornic *(Veronica chamaedrys)*. Cf. TDRG, PĂCALĂ, M. R. 17, PANȚU, PL., CADE, DL, BORZA, D. 178, 292, PRODAN-BUIA, F. I. 437; **c)** iarba-șarpelui *(Veronica teucrium)*. Cf. GRECESCU, FL. 438, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 179, 292; **d)** plantă cu florile albăstrii, rar albe sau trandafirii, dispuse în ciorchine *(Veronica Bachofeni)*. Cf. GRECESCU, FL. 438, PANȚU, PL., CADE; **e)** buruiană-mare *(Veronica longifolia)*. Cf. BORZA, D. 179, 292; **f)** bobornic *(Veronica prostrata)*. Cf. id. ib.; **g)** *(Veronica serpyllifolia)*. Cf. id. ib.; **h)** (regional) *(Veronica baumgartenii)* (Rășinari—Cisnădie). PĂCALĂ, M. R. 17; **i)** șopîrlaiță **(2 a)** *(Prunella vulgaris)*. Cf. BARONZI, L. 145, DAMÉ, T. 188, TDRG, BORZA, D. 138, 292; **j)** (și în sintagma *șopîrliță albă*, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 124, 292) șopîrlaiță **(2 d)** *(Parnassia palustris)*. Cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 124, 292; **k)** șerpariță *(Polygala vulgaris)*. Cf. GRECESCU, FL. 91 PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 133, 292; **l)** iarbă-lăptoasă *(Polygala major)*. Cf. PANȚU, PL.; **m)** amărcală *(Polygala comosa)*. Cf. GRECESCU, FL. 91, BORZA, D. 133, 292.
— Pl.: *șopîrliță*.
— **Șopîrlă** + suf. *-iță*.

ȘOPÎRLOÁICĂ s. f. (Într-un descîntec) Șopîrlă **(1)** femelă. *De șearpe, de șerpoaică,... De pui, de puiandră, De șopîrlă, de șopîrloaică,... Toate mușcăturile, Toate loviturile, Toate-nțepăturile, Toate se dezveninară*. MAT. FOLK. 591.
— Pl.: *șopîrloaice*.
— **Șopîrlă** + suf. *-oaică*.

ȘOPÎRLÓI s. m. **1.** Șopîrlă **(1)** mascul; (regional) șopîrlan, șopîrlău. Cf. ALR II 6 227/2, 27, 29, 36, 47, 279, 284, 704, 762, 833, 899.

2. Augmentativ al lui ș o p î r l ă **(1)**. Cf. ALR I 1 179/890.
— Pl.: *șopîrloi*. — Și: (regional) **șopîrcói** s. m. ALR II 6 227/272, 349, 353, 362.
— **Șopîrlă** + suf. *-oi*.

ȘOPÎRLÚȚĂ s. f. (Prin Mold.; în sintagma) *Șopîrluță galbenă* = salamandră *(Salamandra maculosa)*. Cf. ALR I 1 185/578.
— Pl.: *șopîrluțe*.
— **Șopîrlă** + suf. *-uță*.

ȘOPÎRTÁN s. m. (Regional) Șopîrlă **(1)** (Sibioara—Constanța). Cf. ALR I 1 179/988.
— Pl.: *șopîrlani*.
— Cf. ș o p î r l a n.

ȘOPÎRȚÍC s. m. (Regional) Copil mic de statură (Tătărași—Pașcani). Cf. L. ROM, 1959, nr. 6, 53.
— Pl.: *șopîrtici*.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș o p î r t o c.

ȘOPÎRTÓC, -OÁCĂ adj. (Regional; despre copii, p. e x t. despre oameni) Bondoc (Poiana Lacului—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Nu l-ai văzut pe șopîrtocu-ăla al Velii pe undeva?* id. ib.
— Pl.: *șopîrtoci, -oace*.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș o m o l t o c, ș o m î r d o c.

ȘOPLĂU subst. (Regional) Vin care a stat mai mult timp în tescovină (Mîrleanu—Cernavodă). Cf. H II 281.
— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută.

ȘOPLÓN s. n. v. **șopron.**

ȘOPOCĂ s. f. (Prin Transilv.) Biberon improvizat dintr-o bucată de zahăr învelită în pînză. Cf. CV 1951, nr. 9—10, 44. *Toată ziua-i cu șopoca în gură!* ib. 45.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Din magh. **szopóka.**

ȘOPOCĂÍ vb. IV v. **șopăcăi.**

ȘOPOCĂIÁLĂ s. f. v. **șopăcăială.**

ȘOPOCĂÍT s. n. v. **șopăcăit.**

ȘOPOÍ vb. IV v. **șopăi.**

ȘOPOIÁLĂ s. f. v. **șopăială.**

ȘOPOÍT s. n. v. **șopăit.**

ȘOPOR¹ s. m. (Regional) Volan (la îmbrăcăminte). Com. din ORAVIȚA. *Mînecile femeilor să sfîrșesc de regulă cu șopori*. ib.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *șopori*.
— Etimologia necunoscută.

ȘOPÓR² s. n. (Regional) Torent, puhoi (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *A venit un șopor de apă și a rupt iazul*. id. ib. ◇ F i g. (Adverbial) *La țelini, la loc ierbat, Boii mei ca zmeii bat, Și de-i las în duca lor, Răstorn brazdele șopor*. id. ib.
— Pl.: *șopoare*.
— Cf. z ă p o r.

ȘOPORÁÍ vb. IV v. **șoporoi.**

ȘOPOROÍ vb. IV. I n t r a n z. (Olt.) A șușoti **(2)**. Cf. CV 1952, nr. 2, 38, LEXIC REG. 57. ◇ T r a n z. *Starițul a ieșit cu ungureanu afară în pridvor și ce o fi șoporăit între ei, nu știu*. AL LUPULUI, P. G, 181.
— Prez. ind.: *șoporoiesc*. — Și: **șoporăí** vb. IV.
— Formație onomatopeică. Cf. ș o p ă i.

ȘOPOROIÁLĂ s. f. (Regional) Șușoteală (Livezile—Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 57.
— Pl.: *șoporoieli*.
— **Șoporoi** + suf. *-eală*.

ȘÓPOT¹ s. n. **1.** (Mai ales în Transilv. și Mold.) Șoaptă **(1)**; șușotcală. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 387, DDRF. *S-a stins de mult pe stradă chiar cel mai palid șopot*. COȘBUC, P. II, 189, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *S-aud șopote-n ogradă*. GOGA, POEZII, 56, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Așa-i rînduiala jupînului comis al doilea, își urmă șopotul bătrînul*. SADOVEANU, O. XIII, 229, cf. XVIII, 55, SCRIBAN, D. *Se schimbă vorba noastră deodată-n tainic șopot*. STANCU, C. 103, cf. VAIDA, CABA, SĂL. ◇ L o c. a d v. și a d j. **În șopot** = în șoaptă, v. ș o a p t ă **(1)**. *Eu știu de ce te temi, măria ta, urmă în șopot țiganca*. SADOVEANU, O. X, 129, cf. XIV, 303, XVI, 62. *În urmă, auzi o chemare în șopot: — Înapoi... înapoi*. CAMILAR, N. I, 57, cf. 208.

2. Sunet uşor produs de curgerea liniştită a apei, de mişcarea frunzelor bătute de vînt etc. V. murmur (1), susur, foşnet, şuşuit[1] (1). Cf. LB, POLIZU. *Şopotul... apei, uşoara clătinare a frunzelor, ... toate te farmecă.* VLAHUŢĂ, R. P. 72, cf. 140. *Rîul cu blînd şopot urmează lunga-i cale.* I. NEGRUZZI, S. II, 120. *Veşnicul apelor şopot Să-mi pară ca-n ceasul vecerniI, O rugă de clopot.* COŞBUC, P, II, 29. *Inima să se-nflloare... De şopot tainic de izvoare.* GOGA, POEZII, 5, cf. TDRG. *Se auzea... şopotul unei văi.* AGÎRBICEANU, A. 523. *Huietul satului a-ncetat, lămurindu-se suflul vîntului... şi şopotul apei.* LUNGIANU, CL. 126, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Prin frunzişurile negre trecu un şopot,* SADOVEANU, O. I, 54, cf. IV, 263, SCRIBAN, D. *Un şopot ca de rece vînt prin frunze Cuprinde ţarina.* BENIUC, V. A. I, 246, cf. LABIŞ, P. 88, CHEST. IV 52/180/2.

— Pl.: *şopote* şi (învechit, rar) *şopoturi* (LB). — Şi: (regional) **şópotă** s. f. VAIDA, CABA, SĂL.

— Din v. sl. шепотъ (bg. **шепот**, ucr. **шепіт**). Cf. şopa.

ŞÓPOT[2] s. n. v. **şipot.**

ŞÓPOTĂ s. f. v. **şopot[1].**

ŞOPOTEÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) Clevetire. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *şopoteli.*
— **Şopoti** + suf. *-eală.*

ŞOPOTÉI subst. (Prin Transilv. şi Olt.) Şopron **(I 1).** Cf. PASCU, S. 312, VICIU, GL., ALR II/I h 262/172, LEXIC REG. 94.
— Pl.: ?
— **Şop[3]** + suf. *-otei.*

ŞOPOTÍ vb. IV. **1.** Intranz. şi tranz. (Mai ales în Transilv. şi Mold.) A şopti **(1).** Cf. LB. *O junâ frumuşică, ce curte nu primeşte, Mai mult însă cu unul prin unghiuri şopoteşte.* DONICI, F. 95, cf. ALEXI, W. *Băieşii... începură să şopotească,* AGÎRBICEANU, A. 186, cf. 127. *Nana Floarea începu să şopotească nedesluşit.* SADOVEANU, O. XV, 36, cf. XVI 332, SCRIBAN, D. *Făcea cruci şi şopotea o rugăciune.* CAMILAR, N. II, 419. *Filip citea repede, concentrat, şopotind cuvintele unul cîte unul,* GALAN, B. I, 6, cf. VAIDA, VICIU, GL. *Vină-ncoa(ce), măicuţă dragă, Ca să-ţi şopotesc oleacă,* BUD, P. P. 22, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ALR II/I h 31/353, MN 10, 6 875, MN 11, 6 880, A v 20. ◇ Expr. (Regional) **A şopoti în biserică** = a bîrfi, a cleveti. Com. din TÂRCĂIŢA—BEIUŞ. ✦ Tranz. A şopti **(2).** Cf. LB. *Ea... şopoteşte blînd din gură: „Zburător cu negre plete, vin la noapte de mă fură",* EMINESCU, O. I, 79, cf. ALEXI, W., TDRG. *Curtenii şopoteau între ei: N-a venit dascălul Sindipa.* SADOVEANU, O. XV, 362, cf. ŞEZ. V, 127. *I-o şopolit ceva la ureche.* MAT. DIALECT. I, 96. ◇ Refl. recipr. *Fetele îşi şopotesc în taină: „Ce mîni frumoase are domnişoara!"* GOGA, POEZII, 21. ✦ Intranz. (Învechit şi regional) A bîrfi, a cleveti. *Asupra mea şopotiia toţi pizmaşii miei.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 248/28, cf. LEXIC REG. 109.

2. Intranz. (Despre ape, despre frunzele mişcate de vînt sau despre alte elemente ale naturii) A produce un sunet uşor. V. murmura **(1),** susura, foşni, şuşui[2] **(1).** *Ptraiele umflate curg iute şopotind.* ALECSANDRI, POEZII, 24, cf. 616, EMINESCU, O. IV, 54. *Rîul-Tîrgului şopoti în matca sa.* DELAVRANCEA, T. 121, cf. VLAHUŢĂ, O. A. I, 44, DDRF. *Şopotind se-ngînă valurile-n spume.* IOSIF, P. 60. *Cu chiu eu vai ajunseră lîngă valea ce şopotea.* AGÎRBICEANU, A. 297. *Rîul şopotă.* LUNGIANU, CL. 131, cf. ARDELEANU, D. 133, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *În livadă frunzele arse foşneau, şopoteau.* SADOVEANU, O. II, 459, cf. XV, 424. *Şopoteşte valea de cîntecele morii.* PILLAT, P. 67, cf. BL VI, 125, SCRIBAN, D., LABIŞ, P. 380. *Pe la poartă şopotesc... ptîtiaşe tulburi şi iuţi.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 5, cf. ALR II 4 413/365, ALR SN V h 1 460/76.

— Prez. ind.: *şopotesc* şi (rar) *şópot.* — Şi: (regional) **şopăti** (ALR II/I MN 11, 6 880/27), **şipoti** (BL VI, 165) vb. IV.

— Din v. sl. шьпътати, шепътати (ucr. **шепотіти**, bg. **шепотя**). Cf. şopot.

ŞOPOTÍND, -Ă adj. (Rar) Şoptitor **(1).** *Noaptea vine-ncetişor Cu-a ei umbre suspinînde, Cu-a ei silfe şopotinde.* EMINESCU, O. I, 13.
— Pl.: *şopotinzi, -de.*
— V. **şopoti.**

ŞOPOTÍRE s. f. Faptul de a şopoti.

1. (Mai ales în Transilv. şi Mold.) Cf. şopoti **(1).** *Pînă seara tîrziu li s-aud şopotirile.* LESNEA, I. 36, cf. DM.

2. Cf. şopoţi **(2).** *Peste noi, din ramurile ude, O surdă şopotire s-a desprins.* LABIŞ, P. 409.
— Pl.: *şopotiri.*
— V. **şopoti.**

ŞOPOTÍT, -Ă adj. (Mai ales în Transilv. şi Mold.) Şoptit[2]. *Nu vom pricepe prea multe din convorbirea misterioasă, şopotită, a celor doi prieteni.* V. ROM. februarie 1954, 120. ◇ (Adverbial) *A copilei rugăciune tainic, şopotit murmură.* EMINESCU, O. I, 50.
— Pl.: *şopotiţi, -te.*
— V. **şopoti.**

ŞOPOTITÓR, -OÁRE s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. (Învechit, rar) Bîrfitor, clevetitor. *Plini de toate nedireptăţile:... de vicleşuguri,... de năravuri reale, şopotitori, clevetnici* (cca 1618). GCR I, 50/30.

2. Adj. (Despre ape, despre vînt sau despre alte elemente ale naturii) Care produce un zgomot slab, continuu şi monoton; murmurător **(1),** susurător.
— Pl.: *şopotitori, -oare.*
— **Şopoti** + suf. *-tor.*

ŞOPRĂN s. n. v. **şopron.**

ŞOPRAREÁŢĂ s. f. (Regional) Şură[1] **(1)** în care se păstrează fînul (Ponoarele—Vaşcău). Cf. TEAHA, C. N. 270.
— Pl.: ?
— De la **şopră.**

ŞÓPRĂ s. f. v. **şopron.**

ŞOPREÁNCĂ s. f. v. **şerpencă.**

ŞOPREÁŢĂ s. f. v. **şopreţ.**

ŞOPRÉICĂ s. f. (Regional) Construcţie rudimentară care serveşte drept adăpost provizoriu pentru oameni (Benic—Alba Iulia). Cf. CHEST. IV 118/136.
— Pl.: *şopreici.*
— **Şopru** + suf. *-eică.*

ŞOPRÉL s. n. v. **şopronel.**

ŞOPRÉŢ s. n. (Regional) **1.** Şopron **(I 1).** Com. MARIAN, cf. CHEST. II 326/72, 432/231, 434/263, 267, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

2. Balcon (Crucea—Vatra Dornei). GLOSAR REG.
— Pl.: *şopreţe.* — Şi: **şopreáţă** s. f. CHEST. II 326/72, 432/231, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.
— **Şopru** + suf. *-eţ.*

ŞOPRICAŢIE s. f. (Prin Transilv.) Şopron **(I 1).** Cf. CHEST. II 326/300, 434/301.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *şopricaţii.*
— Etimologia necunoscută. Cf. şopru.

ŞOPROÁNĂ s. f. v. **şopron.**

ŞOPRÓN s. n., s. m. **I.** S. n. **1.** Construcţie rudimentară, adesea un simplu acoperiş susţinut de stîlpi, care serveşte mai ales ca adăpost pentru animale; (în special) construcţie anexă, făcută de obicei în

prelungirea șurii[1] **(1)** sau a grajdului, fără perete în partea dinspre curte, care servește mai ales ca adăpost pentru vehicule și unelte; p. restr. acoperișul (sau podul) acestei construcții; (regional) șop[3], șopotei, șopreț, șopricație, șoproneață, șușop, șușopru. V. șură[1], remiză, șandrama, șatră **(II 2)**. *Cinci șoproane avea și într-ânse dzăcea mulțime de bolnavi.* VARLAAM, C. 108. *Pe Strujocamila în obiciuitul șoprond băgînd, pilituri de fier, cu prund amestecate, în loc de ospăț, înainte-i vărsară.* CANTEMIR, IST. 174. *Am vîndut... casa împreună și cu șopron și cu toate ale ei* (a. 1740). URICARIUL, XXIV, 442. *Au făcut șopron la viile ot Odobești* (a. 1772). ib. XXI, 364. *Sînt mai bune spre ținerea bucatelor podurile de tindă, de pivniță, de șopru și de șură.* ECONOMIA, 57/20, cf. 88/22, CLEMENS, LB. *Se vinde... o casă cu locul ei moștenesc, cu pivniță, cu grajdiu, șopron de zid, cu grădină.* CR (1832), 119/22. *Pentru clădiri în curtea ocnii: o magazie, un șopru, o covăcerie* (a. 1847). DOC. EC. 986. *Aici nu înțelegem prin șură... acel șopru în care se păstrează bucatele, ci florăria sau grădina învălită în care se păstrează unele plante sau organele unor plante pe timpul iernei.* BREZOIANU, A. 385/27, cf. POLIZU. *Pe lîngă zidul curții, în șir, cuhnii, odăi de slugi..., grajduri, șoproane.* GHICA, S. 494. *Dupre magazie vine șopronul în care se ține carul.* I. IONESCU, M. 435, cf. id. P. 495. *Se arată ochilor un șopron de cîteva scînduri pîrlite, în care strălucește la para focului figura neagră a unui țigan fierar.* ALECSANDRI, O. P. 186, cf. id. T. 834, CIHAC, II, 392, LM. *Tot în rînd cu acestea veneau grajdurile, ambarele, și șoaprele cu toate tacîmurile de drum.* ODOBESCU, S. I, 126, cf. III, 349. *Lasă măgarul sub șopron.* CARAGIALE, O. IV, 188. *Simina își făcea mereu de lucru prin șopron.* SLAVICI, N. I, 88. *Murga știa și hanul și șopronul.* CONTEMPORANUL, III, 656. *Trăgeau plugul sub șopron.* VLAHUȚĂ, R. P. 101, cf. DDRF. *În dosul casei, aproape de grajd, se afla un șopron cam vechi.* DEMETRESCU, O. 100. *Pîe lîngă case să mai află... șopruri pentru scutit carul de ploi.* LIUBA-IANA, M. 100. *Radă, fă, s-alergi degrabă, Că-n șopron vițelul suge.* COȘBUC, P. I, 95, cf. BARCIANU. *Într-un șopron, ne arătă un maldăr de hamuri.* DELAVRANCEA, H. T. 120, cf. ALEXI, W. *Toadere, Sîn-Toadere, Dă-mi cosița capului, Ca pe furca grajdului! (ori a șoprului).* MUSCEL, 31. *În fundul curții, subt un uriaș șopron, toate sfărîmăturile și risipa aceasta de fier, de lemn și de oțel se adunau zi cu zi.* ANGHEL, PR. 84, cf. TDRG, STERESCU, N. 1053. *În tindă se ține de unii, de alții, în casa mică sau afară în șopron, rîșnița cu care se rîșnește cîteodată făina de popușoi.* PAMFILE, I. C. 445. *Dreg ușa de la podu șopronului.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 95, cf. JAHRESBER. XIX, 102. *Cercetează în cămară, pe sub șopron, în grădină.* AGÎRBICEANU, A. 183, cf. HOGAȘ, DR. I, 248, MOLIN, R. B. 288. *În fața casei de obicei e ograda, cu un „șopru" (grajdi) la dreapta sau la stînga.* DIACONU, VR. XXVI, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *I-a arătat... un șopron încuiat care fusese transformat în garaj.* REBREANU, R. I, 91. *Ofticosul cu catastiv... sta de zece ani în prăvălioara cu șopron.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 265, cf. DS. *Vreo șapte-opt căruțe sub șopru.* SADOVEANU, O. XVII, 192, cf. SCRIBAN, D. *Are șopru pentru zece care de fîn.* ARGHEZI, C. J. 256. *Fiecare grajd se compunea din două compartimente laterale de zid pentru vite, un șopron central pentru căruță și un pod pentru fîn.* CĂLINESCU, E. O. I, 117. *Sosi și Deivos cu trăsura lui Rosetti... trăgînd-o subt șopron.* CAMIL PETRESCU, O. II, 107. *Trimise prin cineva vorbă șoferului să scoată mașina de sub șopronul sub care o adăpostise.* STANCU, R. A. II, 264. *La capătul șopronului, lîngă un foc care fumega, stătea un tînăr.* V. ROM. iulie 1954, 61. *În fund, sub un șopron, un plug aproape nou vopsit verde strălucea în bătaia soarelui.* ib. aprilie 1955, 134. *Aici e mai frig decît la mine în șoprul de scînduri!* BENIUC, M. C. I, 219. *Prin șuri, pe sub șopruri, pe prispe năruite, se îngrămădeau strîns unii în alții, dîrdîind.* CAMILAR, N. I, 10. *Se ridicau o cramă și o magazie de zid, continuată cu un șopron.* VINEA, L. I, 97. *Ilie întîrzie puțin prin șopron.* PREDA, D. 5, cf. SCL 1963, 444. *Deasupra strungului era construit un șofru, ca să apere omul..., care mulgea oile, de ploi și de soare.* VUIA, PĂST. 24, cf. H II 222, V 159, X 209, JARNÍK-BÍRSEANU, D. 457, VAIDA, ȘEZ. V, 126, ȚIPLEA, P. P. 47, 116, GRAIUL, I, 522. *După șoprul cel de fîn Ne-om săruta cîtilin.* BUD, P. P. 33, cf. 82. *Să scoți plugul din obor Și carul de sub șopron.* PĂSCULESCU, L. P. 59, cf. 378, com. din BILCA—RĂDĂUȚI și din MARAMUREȘ, din TIMIȘOARA. *Mă dusăi la mîndra-n șopru.* BÎRLEA, C. P. 322, cf. 152, L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ARH. OLT. VI, 108, ARH. FOLK. III, 50, 155, TOMESCU, GL., CHEST. II 36, 39, 70, 326, 418, 429 431, 432, 434, 445, IV 118/113, V 14/78, 36/1, 16, 24, 61, 69, 75, 78, 100, 38/36, 53/61, 74, ALR I 336, 415, 688, 689, 1 122, 1 352, 1 685, 1 707, 1 790, 1 792, 1 840, ALR II/I h 262, MN 123, 3 827, 3 830, 3 832, MN 127, 3 845, ALR II 6 428/27, 102, 105, 157, 250, 833, 836, ALR SN I h 68, h 138, II h 393, ANT. LIT. POP. I, 103, A I 12, 22, 26, 34, II 7, 12, III 1, 17, 18, LEXIC REG. II, 54, GLOSAR REG. *Mi-am făcut mai întîi o șoapră, să am unde adăposti una-alta.* UDRESCU, GL. *Să mai prind boii de coarne Și să-i leg pe sub șoproane.* FOLC. MOLD. I, 480, cf. GL. OLT. ✦ (Regional) Podul grajdului, în care se păstrează finul. Cf. ȘĂINEANU, D. U., GR. S. VI, 245.

2. (Prin Bucov.) Pridvor; balcon. Cf. ALR II/I h 234/365, A V 14. ◇ *Șopru bătrînesc* = prispă (de pămînt). Cf. ALR II/I h 235/365. *Șopru bătrînesc într-un capăt de casă.* ib.

II. S. m. (Regional; în forma *șopru*) Pînză groasă cu care se acoperă butoaiele sau căruța (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl.: *șoproane* și (regional) *șopronuri* (A IX 5). — Și: (regional) **șoproánă** (ALR II/I h 262/414) s. f., **șoprán** (SCRIBAN, D. 1285), **șoprún** (ALR I 1 352/748) s. n., **șópră** (CHEST. II 434/361, ALR I 689/343, ALR II/I MN 123, 3 830/64, A I 36) s. f., **șópru** (pl. *șopruri* și *șoapre*, m. *șopri* A VI 19, 26, LEXIC REG. 86), s. n., s. m., **șoplón** (ALR I 1 352/590, 1 792/590), **șópăr** (A II 3) s. n., **șoápră** s. f., **șofrón** (ALR I 415/898, 1 792/898), **șófru, sófru,** (GL. OLT.), (învechit, rar) **șopránd** s. n.
— Cf. germ. Schoppen.

ȘOPRONÁȘ s. n. (Prin estul Munt.) Șopronel. Cf. CHEST. II 326/102.

— Pl.: ?
— **Șopron** + suf. *-aș*.

ȘOPRÓND s. n. v. **șopron**.

ȘOPRONEÁȚĂ s. f. (Regional) Șopron **(I 1)**. Cf. DDRF. *Și-au făcut socoteala: să se ghemuiască, ori la ușa bisericii, ori sub șoproneața barăcii.* PAS, L. I, 63, cf. CHEST. II 418/97, 434/177.

— Pl.: *șoproneațe*.
— **Șopron** + suf. *-eață*.

ȘOPRONÉL s. n. Diminutiv al lui șopron **(I 1)**; (regional) șopronaș, șopruleț, șopruț. Cf. DDRF, ALEXI, W., CHEST. II 326/102, 297.

— Pl.: ? — Și: (regional) **șoprél** s. n. CHEST. II 326/297.
— **Șopron** + suf. *-el*.

ȘÓPRU s. n., s. m. v. **șopron**.

ȘOPRULÉȚ s. n. (Regional) Șopronel (Dobra—Deva). Cf. ALR II/I MN 123, 3 827/105.

— Pl.: *șopruleațe*.
— **Șopru** + suf. *-uleț*.

ȘOPRÚN s. n. v. **șopron**.

ȘOPRÚȚ s. n. (Regional) Șopronel. Cf. CADE. *Du-te dară și te culcă În fundul șopruțului, În patul drăguțului.* MARIAN, SA. 93, cf. A II 12.

— Pl.: *șopruțuri* și *șopruțe*.
— **Șopru** + suf. *-uț*.

ŞOPT s. n. v. **şoaptă.**

ŞOPTÁNA s. f. art. (Prin nordul Mold.; în expr.) **A-i face** (cuiva) **şoptana** = a-i crea (cuiva) încurcături, dificultăţi, neplăceri. Cf. FURTUNĂ, V. 93. *N-a ştiut pe unde să apuce săraca moarte, cînd a scăpat. Şi a trebuit s-o întrebe Dumnezeu: — „Ce-ai păţit de te-ai stîlcit aşa?" — „Iacă părul şi scripca şi scaunul mi-au făcut şoptana!"* id. ib. 27.
— Etimologia necunoscută.

ŞÓPTĂ s. f. v. **şoaptă.**

ŞOPTEÁLĂ s. f. Şoptire **(1)**; şuşoteală. Cf. POLIZU. *Ştirea... producînd în toată adunarea o şoptească, o murmurare semnificativă de mirare şi dezaprobare.* CARAGIALE, ap. CADE, cf. DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U. ◇ Expr. **Cu şoptele, cu momele** = cu făgăduieli mincinoase, cu înşelătorii. *Mulţi şireţi te-nşală... unii cu şoptele, cu momele te bagă-n cîrciumă, cînd te miroase c-ai bani.* JIPESCU, O. 77. *Se luă... pe lîngă dînsul cu şoptele cu momele, viclenindu-l ca să-i afle puterea.* ISPIRESCU, L. 279, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, STIL. 101, ZANNE, P. II, 739. (Cu inversarea construcţiei) *Acum rămîne asupra dumitale, cuscre, să mai dibuieşti... pentru aceste milioane, ce umblăm să le iconomisim, cu momele, cu şoptele, ca să ne folosim cu toţii.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 66.
— Pl.: *şopteli* şi (rar) *şoptele.*
— **Şopti** + suf. *-eală.*

ŞOPTÍ vb. IV. **1.** Intranz. şi tranz. A rosti, a pronunţa (cuvintele) fără participarea coardelor vocale sau cu voce scăzută; intranz. a vorbi în şoaptă; a şuşui[2] **(3)**, a şoşoi[2] **(2)**, (regional) a şopoti **(1)**, a şlgni. V. şopăcăi **(1)**, şopăi **(1)**, şuşoti **(2)**, şoporoi. Cf. ST. LEX. 173r/2, ANON. CAR., LEX. MARS. 219, 248, CLEMENS, POLIZU. *Am văzut-o dăunăzi şoptind cu cuconaşul.* C. NEGRUZZI, în PR. DRAM. 452. *O auz că şopteşte.* ALEXANDRESCU, O. I, 144. *Sub balconul din grădina unui vechi şi nalt palat Şoptea... un glas tînăr.* ALECSANDRI, P. II, 153, cf. CIHAC, II, 387. *Hîrca... şoptea şi îmbla cîtinel ca să n-o audă împăratul.* CREANGĂ, P. 97. *Cei din gvardia naţională... bănuiseră ceva şi, văzînd că mocanii şoptesc între ei, se repeziseră asupră-le.* CARAGIALE, O. III, 128. *Şoptesc încă Domniţele-n iatac.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 162, cf. III, 91, DDRF. *Treceau drumeţi pe lîngă ea, Şoptind, dar fata nu-i vedea.* COŞBUC, P. I, 283, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *De mult şopteau amîndoi, şi inginerul, oricît se silea să audă, nu pricepu nimic.* AGÎRBICEANU, A. 515. *Începu a şopti o rugăciune.* HOGAŞ, DR. I, 7, cf. 200, ŞĂINEANU, D. U., CADE, REBREANU, R. II, 111. *Popa cînd şi cînd şopteşte, Legănîndu-se călare.* TOPÎRCEANU, B. 16, cf. 89. *O auzisem într-o noapte... şoptind o rugăciune.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 235, cf. 229. *Oameni necăjiţi şopteau la o vatră veche de foc.* SADOVEANU, O. XVI, 609, cf. XIII, 1009, BL VI, 60, SCRIBAN, D. *Spune-duhovniceşte, şopteşte.* ARGHEZI, VERS. 97, cf. id. P. T. 43. *Vizitatorii veneau fără încetare, stînd mai mult sau mai puţin în picioare, şoptind între ei.* CĂLINESCU, S. 360, cf. DEMETRIUS, A. 102. *Dar ce şoaptă!... Numai noaptea pe întuneric se poate şopti aşa.* VINEA, L. I, 177. *Şoptesc lîngă praguri săracii.* ISANOS, V. 347, cf. 128. *Doina cînt, Doina şoptesc.* ALECSANDRI, P. P. 224. ◇ Fig. (Mai ales despre frunze, ape, vînt sau alte elemente ale naturii) *Tot este viu în prea jmă-mi: frunza pe zid şopteşte; Iarba pe muşchi întreabă: „atci cine m-a pus?"* HELIADE, O. I, 179. *Auz o armonie,... De unde oare vine?... Din iarba ce şopteşte?* ALEXANDRESCU, O. I, 95. *Frunza şopteşte, paserea cîntă.* ALECSANDRI, P. I, 151. *Un viers tainic şopteşte de mult în mine.* ODOBESCU, S. I, 143. *Fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cînta ca dînsul cînd vor şopti văilor şi florilor.* EMINESCU, N. 5. *Lin şopteşte-al mării val.* CARAGIALE, O. IV, 356. *Şi-n raza ce spune, şi-n vîntul ce şopteşte..., La marginile groapei mă poartă — mă depun.* MACEDONSKI, O. I, 47. *Plopit!... Acum şoptesc, Dau din cap şi lung privesc Buimăciţi spre mine.* COŞBUC, P. I, 261. *Toate florile şoptiră, întorcîndu-şi feţele.* TOPÎRCEANU, B. 45. *A început să cadă ploaie rară, şoptind în cetini.* SADOVEANU, O. XI, 346. *Lăcuste minuscule... stau de pază şi şoptesc.* ARGHEZI, P. T. 175. *Mişcat, plopul şopteşte o rugă.* BENIUC, V. A. II, 69. *Am iubit pămîntul... Şi cîntecele pe care le şoptea vîntul.* ISANOS, V. 97. *Eram... într-o pădure care şoptea înăbuşit.* LABIŞ, P. 77. *Codrii se trezesc, Frunzile şoptesc.* ALECSANDRI, P. P. 66. (Cu complement intern) *Plai rîzînd cu iarbă verde, Ce se leagănă, se pierde, Undoind încetişor, Şoptind şoapte de amor.* EMINESCU, O. I, 2. ◇ Loc. adv. **Pe şoptite** (sau, rar, **pe şoptitele**) = (mai ales pe lîngă verbe de declaraţie) (foarte) încet, cu voce scăzută; în şoaptă. *Erau... din cale afară discreţi, discutînd pe şoptite.* CARAGIALE, O. IV, 33. *Unde eşti? — întrebă el pe şoptite.* SANDU-ALDEA, D. N. 134. *Se aşezară pe canapea şi urmară pe şoptite convorbirea.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 165, cf. id. Î. 175. *Locotenentul Ghenea... îl informă pe şoptite, în ureche, despre calităţile şi cusururile fiecăruia.* C. PETRESCU, Î. I, 281. *Doamna Stavril, tot pe şoptite, îşi dădu cu părerea că trebuie să se ducă.* P. CONSTANT, R. 101. *Îţi tot vorbeşte, numai pe şoptite, Parc-ar vorbi de lucruri tăinuite.* ARGHEZI, S. V, 44, cf. id. VERS. 292. *Unul... s-a desprins de lîngă sfrijitul care tăifăsuia pe şoptite.* STANCU, R. A. I, 280. *Vorbeau destul de tare, cu toate că pe şoptite.* VINEA, L. II, 23. *Muncitorul... îi vorbeşte ceva pe şoptite.* H. LOVINESCU, T. 182, cf. SCL 1960, 400. *Lîngă uşă stăteau de vorbă, pe şoptitele, nişte muieri.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 130. ◇ Expr. **A şopti în barbă** v. barbă. ◇ Refl. pas. *Tu... ai fost martur l-atîtea rugăminte Ce se şoptea în umbra şi în răcoarea ta.* ALEXANDRESCU O. I, 120. ◇ Refl. impers. *Feţele sînt tăcute şi nedumerite... Mai mult se şopteşte la ureche.* CAMIL PETRESCU, O. III, 209. ◇ Refl. recipr. *Damele îşi şopteau şi se ghionteau.* NEGRUZZI, S. I, 64. *Îşi petrec seara şoptindu-şi la ureche.* ALEXANDRESCU, O. I, 193. *Răsare blînda lună, Ce ne găsea îmbrăţişaţi Şoptindu-ne-mpreună.* EMINESCU, O. I, 186. *Cele două surori... începură de mult să se cotească, să-şi şoptească.* AGÎRBICEANU, A. 312.

2. Tranz. (Adesea construit cu dativul) A comunica, a spune în şoaptă; a şuşoti **(2)**, a şuşui[2] **(4)**, a şoşoi[2] **(3)**, (familiar) a şopăcăi **(2)**, a şopăi **(2)**. *I-au şoptit la urechi poronca lui Nicolai Vodă.* N. COSTIN, LET. II, 90/1, cf. LB, DONICI, F. 49, ISER. *Se puse să-i spuie şi ea să-i şoptească...: dragul mamii, of, ce te aşteaptă!* PANN, P. V. I, 56/24, cf. POLIZU. *Moşul meu... îmi şopti ca să-mi rîdic capul.* ALECSANDRI, O. P. 308, cf. COSTINESCU. *Se vede că nevasta i-a şoptit ceva la ureche.* BOLINTINEANU, O. 424, cf. ODOBESCU, S. I, 66. *Ah! şopteşte el pe moarte — cine eşti ghicesc, iubită.* EMINESCU, O. I, 53, cf. 82. *L-am auzit distinct şoptindu-mi: „Ah! ce frumos!"* CARAGIALE, O. III, 189. *Aplecîndu-se la urechea doamnei Giurgea, îi şopti cam tărişor: — E în poziţie.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 166. *Îmi şopti că sînt frumoasă, că sînt tînără, nurlie.* OLLĂNESCU, ap. DDRF, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *O să vedem! şopti Gheorghe Pruncul.* AGÎRBICEANU, A. 93, cf. 490, CADE. *Flăcăul îi cuprinse mijlocul cu un braţ, şoptind blînd: — Taci, mamă!* REBREANU, R. I, 140, cf. 245. *Sînt trist, Manon: mi-e inima bolnavă... Atît şopti, cu faţa la părete.* TOPÎRCEANU, B. 59, cf. SADOVEANU, O. X, 47, SCRIBAN, D. *Şoptii: — Melc încetinel, Cum n-ai vrut să ieşi mai iute!* I. BARBU, O. 54. *Sînt bolnav, sînt grav bolnav — şopti cu întîrziere Stănică.* CĂLINESCU, E. O. I, 99, cf. 87. *Tell îi şopti sever lui Eliade la ureche: — Mai citeşte o dată punctul ăsta.* CAMIL PETRESCU, O. II, 184, cf. 438. *Băiatul oftează. Pe urmă, şopteşte: — Îmi pare rău.* STANCU, R. A. I, 19, cf. 25. *Omul zilei, îi şopti Fane lui Lucu la ureche.* VINEA, L. I, 388. *Achime, a şoptit fata de lîngă gard. Chem pe tata.* PREDA, Î. 51. *Nu, i-am şoptit, Nu-i vestea mea.* ISANOS, V. 195, cf. 92. *Tatii cu sfială îi şoptesc... — Eu, tată, nu înţelegeam.* LABIŞ, P. 99. *Cineva îi şopti să-nchidă fereastra.* V. ROM. octombrie 1958, 72, cf. LĂNCRĂNJAN, C. I, 8. *Nevasta îmi şopteşte:...*

Azi nu-i face umbră-n casă. MARIAN, SA. 19. *Sătenii... ţinură sfat în ascuns ... şoptind... : Oare ce să facem să ne mîntuim de Trifon?* RETEGANUL, P. I, 9. ◇ Absol. *Alergară grecii... la Divan de şoptiră lui Nicolae Vodă.* MAG. IST. III, 336/11. *Cine naiba ţi-a şoptit, Tu la mine de-ai venit?* BALADE, II, 188. *Parcă îi şopteşte dracul la ureche,* se spune despre cineva care are intenţii rele sau care ştie să se păzească, cu abilitate, de neplăceri. Cf. ZANNE, P. VI, 598, 599. ◇ Fig. *O adiere uşoară şoptea în urechi povestea liniştită şi aromitoare a lanurilor.* BASSARABESCU, S.N. 138. *Am fost surd la toate cîte îmi şoptea patima.* GALACTION, O. 104. *Plînsul streşinii suspină ... Monoton, şoptind povestea unei vremi de mult uitate.* TOPÎRCEANU, B. 73. *Era, şopteşte cartea, la început cuvîntul.* ARGHEZI, VERS. 376. *Un gînd ascuns îi şoptea... că putea să-i dovedească o singură dată că-i preţuia farmecele fizice.* CĂLINESCU, E. O. I, 330. *Şopti pădurea, iarba, vîntul: ,,De sub escortă vor să-i scape!"* BENIUC, V. A. II, 272. ◇ Refl. recipr. *Alţii... îşi şopteau aşa: ,,El să fie Groza".* ALECSANDRI, P. I, 40. *Gherghina ajuta lui Alexă să pună caii, mai şoptindu-şi cîte o vorbă dulce.* BUJOR, S. 104. *Femei curioase... îşi alăturau capetele şoptindu-şi taine.* SADOVEANU, O. XVIII, 558. *Oamenii îşi şoptiră înfioraţi unul altuia: — Vin turcii.* CAMIL PETRESCU, O. III, 122. (Fig.) *Frunzele... cu zefiraşii astfel se şopteau: ,,Dulce e viaţa frunzelor".* DONICI, F. 99.

3. Tranz. şi refl. impers. A (se) vorbi, a (se) discuta, a (se) istorisi în taină; a (se) cleveti, a (se) bîrfi; refl. impers. a se zvoni. *Pre mienre şoptiia toţi vrăjmaşii miei.* PSALT. HUR. 35r/12, cf. PSALT. 79. *Unii boieri şopteau... cum că s-ar fi zărit într-acea noapte oameni d-ai lui Stoica.* ODOBESCU, S. I, 78. *Un elegant discurs! Se şoptea în congres că preşedintele îl comandase din vreme.* CARAGIALE, O. III, 32. *Se şoptea prin oraş despre datoriile acestea.* AGÎRBICEANU, A. 452. *Foarte într-ascuns se şoptesc toate acestea la curtea Sucevii.* SADOVEANU, O. XIII, 274. *Găsise, acum la joc, prilej să facă aluzie la ceea ce şoptea lumea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 362. *Am auzit şoptindu-se C-au ars copii.* ISANOS, V. 161. ✦ Tranz. (Construit cu dativul) A comunica, a spune în mod confidenţial. *Alţii şoptiia lui Abăza paşea că s-au dus boierii la leşi, să-i pornească pe leşi în urma lui.* M. COSTIN, O. 107. *Bătrîna a suspinat..., încredinţîndu-mă că va găsi vreme să şoptească fetei ceea ce doream.* SADOVEANU, O. X, 59. ✦ Refl. recipr. (Învechit, rar) A se sfătui, a se înţelege pe ascuns. *Şoptiră-sea limbile şi omînrii învaţă-sea cu deşert.* PSALT. HUR. 1v/1.

4. Intranz. (Prin Transilv.) A suspina plîngînd. FRÎNCU-CANDREA, M. 105.

— Prez. ind.: *şoptesc.* — Şi: (învechit şi regional) **şupti** vb. IV. LEX. MARS. 248, BUL. FIL. VII—VIII, 368, ALR II/I MN 11, 6 880/260.

— Din v. sl. шѣптати (bg. **шептя**).

ŞOPTÍRE s. f. **1.** Acţiunea de a şopti **(1)**; vorbire în şoaptă. Cf. ST. LEX. 173r/2, GCR II, 58/8, LB, ISER, POLIZU, COSTINESCU. *I se păru c-aude şoptirea acelor moşnegi bătrîni, cari, pe cînd era mic, îi povesteau... poveşti fantastice.* EMINESCU, N. 47. *Auzea muzica, foşnetul fustelor de mătase, şoptirile discrete.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 157, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DHLR I, 274, 275. *Numele... Nu sună, n-are ritm şi nu se-aşterne Pe graiul nostru, cu şoptirea lină.* ARGHEZI, VERS. 603, cf. id. S. V, 85. *Îi comunică, fără şoptire de data asta, că nu poate să facă nimic acum.* CĂLINESCU, E. O. II, 196, cf. id. S. 683. ◇ Fig. *În Africa nu poate fi mai dulce simfonie decît şoptirea apei.* ALECSANDRI, O. P. 351. *Melodica şoptire a rîului, ce geme.* EMINESCU, O. I, 8. *În a frunzelor şoptire, în a dragostii poveste.* MACEDONSKI, O. I, 10. *Prin frunze adie şoptirile unui vînt.* PETICĂ, O. 284. *Şoptirile tainice şi pline de farmec... însoţesc... neţărmurita deşteptare a Firii.* HOGAŞ, DR. I, 215. *Suave şoptiri vesperale Din vremea cînd luna, cărări ideale Brodase cu degete pale.* ARGHEZI, VERS. 708.

2. (În dicţionarele din secolul trecut) Denunţare. Cf. LB, BARCIANU.

— Pl.: *şoptiri.*

— V. **şopti.**

ŞOPTÍT[1] s. n. Şoptire **(1)**; şuşoteală. Cf. DDRF. *În noapte, sub poale de codru-nverzit, E freamăt de glasuri, un tainic şoptit... Ţiganii, drumeţii cei veşnici ei sînt!* COŞBUC, P. I, 142, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şoptitul se produce prin trecerea aerului între limbă, pereţii cavităţii bucale şi buze.* ABC SĂN. 165. ◇ Fig. *Aici, în şoptitul izvoarelor şi în freamătul codrilor, a răsunat pentru întîia oară frumoasa noastră doină.* VLAHUŢĂ, R. P. 91.

— V. **şopti.**

ŞOPTÍT[2]**, -Ă** adj. Rostit în şoaptă; cu sonoritate slabă, abia auzit; (rar) şoptitor **(1)**, şuşuit[2], (regional) şopotit, (învechit, rar) şoptos. *Aude la spatele lui... cuvinte şoptite.* CARAGIALE, O. IV, 170. *Vorbele lor şoptite aveau ceva din fîşîitul biletelor ipotecare.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 4, cf. DDRF. *Comisul Onu a îndreptat o întrebare şoptită către Simion.* SADOVEANU, O. XIII, 1000, cf. X, 354. *Primi cu recunoştinţă acest sfat şoptit.* CĂLINESCU, E. O. I, 334, cf. 21. ◇ (Adverbial) *Grigoriţă... întrebă şoptit, dulceag: Cine credeţi să fie?* P. CONSTANT, R. 70. *Gelo, fii cuminte, poruncî şoptit doamna.* SADOVEANU, O. XI, 127. *Ordinele şi sfaturile le dădea şoptit, aplecîndu-se spre urechea ascultătorului.* CĂLINESCU, S. 350.

— Pl.: *şoptiţi, -te.*

— V. **şopti.**

ŞOPTITÓR, -OÁRE adj., s. m. şi f. **1.** Adj. (Şi substantivat) (Persoană) care şopteşte **(1)**; (rar) şopotind. Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. ◇ Fig. (Despre frunze, ape, vînt sau alte elemente ale naturii) *Frunza şoptitoare în viniuri tremura.* BOLINTINEANU, O. 6. *Luna stoarce lapte peste iarba şoptitoare.* MACEDONSKI, O. I, 29. *Haid, acum fugind la vale Printre şoptitorii brazi.* COŞBUC, P. I, 165. ◇ *Porumbel şoptitor* v. porumbel. ✦ (Rar) Şoptit[2]. *Ascultam la graiul lor cel înţelept şi şoptitor..., la acele veşti din bătrîni.* EMINESCU, G. P. 33.

2. S. m. şi f. (Învechit) Bîrfitor, clevetitor; denunţător. *I-au dat pre ei... a face cele ce nu se cad,... şoptitori (a fi), grăitori de rău, urîtori de Dumnezeu.* ANTIM, P. 29, cf. LB, ISER, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *şoptitori, -oare.* — Şi: (învechit) **şoptitóriu** s. m. LB, ISER.

— **Şopti** + suf. *-tor.*

ŞOPTITÓRIU s. m. v. **şoptitor.**

ŞOPTÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Şoptit[2]. *Vorbe şoptoase.* PANN, ap. DDRF.

— Pl.: *şoptoşi, -oase.*

— **Şoaptă** + suf. *-os.*

ŞORĂPRU subst. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Unealtă de fierărie. *Fiarăle ce au luat Ion din casa Radului Ţigan(ul)... 4 foarfeci... 1 şorăpru frînt* (a. 1757). IORGA, S. D. XIV, 86.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. şoroflu.

ŞORBĂNÍT, -Ă adj. (Regional) Desculţ (Răşinari—Cisnădie). PAŞCA, GL.

— Pl.: *şorbăniţi, -te.*

— Etimologia necunoscută.

ŞORCODÓL s. n. (Regional) Vălătuc (de fîn) (Petrila). ALR SN I h 129/833.

— Pl.: *şorcodoale.*

— Etimologia necunoscută. Cf. şomîrdoale.

ŞORCOV s. m. v. **sorcov.**

ŞORDEÁLĂ s. f. v. **jolteală.**

ŞORDOMÓL s. n. v. **şomîrdoale.**

ŞORDÚNG s. n. (Regional) Dig (Măru—Caransebeş). L. ROM. 1959, nr. 6, 52.
— Pl.: *şordunguri.*
— Etimologia necunoscută.

ŞORÉC s. n. v. **şorici**[1].

ŞORECÁR subst. **1.** S. m. Numele mai multor păsări răpitoare din familia acvilidelor, care se hrănesc mai ales cu şoareci **(I 1)**: **a)** pasăre cu penele de culoare brună-întunecată, cu aripi late, cu coada rotunjită şi cu ciocul scurt şi încovoiat; şopîrlar, uliul şopîrlelor, (regional) şurlicar **(c)** *(Buteo buteo buteo).* Cf. CIHAC, I, 275, MARIAN, O. I, 173, BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XII, 128, TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 209; **b)** (şi în sintagmele *şorecar încălţat,* CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 232, VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10, *şorecar de iarnă,* CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 232) pasăre cu penele ruginii şi cu picioarele acoperite cu pene; uliu încălţat *(Buteo lagopus lagopus).* Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 230, VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10; **c)** (şi în sintagmele *şorecar mare,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 207, VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10, *şorecar feroce,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 207, *şorecar acvilin,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 207) pasăre cu spatele şi pîntecele de culoare brună cu dungi deschise, cu capul şi pieptul ruginii cu pete brune; uliu mare *(Buteo rufinus rufinus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 206, VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10; **d)** (şi în sintagmele *şorecar şoiman,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 219, *şorecar roşcat,* BĂCESCU, PĂS. 163) pasăre de culoare brună cu dungi ruginii pe spate şi cu părţile inferioare roşietice *(Buteo buteo Zimmermannae).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 219; **e)** (şi în sintagmele *şorecar roşcat,* BĂCESCU, PĂS. 163, *şorecar roşu,* id. ib., LINŢIA, P. II, 211, *şorecar vulpin,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 211) pasăre asemănătoare cu specia amintită mai sus, dar cu penele mai ruginii *(Buteo buteo vulpinus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 211; **f)** (şi în sintagmele *şorecar roşu,* BARCIANU, ALEXI, W., *şorecar de baltă,* CADE, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 233, *şorecar ruginiu,* BĂCESCU, PĂS. 163) pasăre de culoare brună, cu capul şi gîtul ruginii; uliu de trestie *(Circus aeruginosus aeruginosus).* Cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE, BĂCESCU, PĂS. 163; **g)** (şi în sintagmele *şorecar alb,* CADE, SIMIONESCU, F. R. 168, BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 243, *şorecar cu coadă lungă,* BĂCESCU, PĂS. 163) pasăre cu spatele de culoare brună şi cu părţile inferioare albe *(Circus macrurus).* Cf. CADE, SIMIONESCU, F. R. 168, BĂCESCU, PĂS. 163; **h)** (şi în sintagma *şorecar cenuşiu,* BĂCESCU, PĂS. 163, LINŢIA, P. II, 246) pasăre cu capul şi gîtul de culoare cenuşie-albăstrie şi cu pîntecele alb cu pete roşii-ruginii; uliu sur *(Circus pygargus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 163; **i)** (şi în sintagma *şorecar roşu,* MARIAN, O. I, 164, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 163) sorliţă *(Milvus milvus milvus).* Cf. MARIAN, O. I, 164, DDRF, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 163. *Toţi şorecarii sînt foarte folositori pentru agricultură, distrugînd cantităţi uriaşe de rozătoare dăunătoare.* VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 10.

2. S. m. (Mai ales în forma *şoricar*) Specie de cîine care prinde şoareci **(I 1)**. *Animalul folosit aci a fost şoricar.* BABEŞ, O. A. I, 24, cf. SCRIBAN, D., SCL 1954, 422, CHEST. V 76/29. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Mai avea şi cîini şoricari.* CARAGIALE, O. II, 331.

3. Subst. (Regional) Loc în care îşi depozitează şoarecii **(I 1)** proviziile (Agrîşu Mare—Lipova). Cf. ALR I 1 196/63.

4. Subst. (Regional; în forma *şoricar*) Mîşuroi[1] de „sobol" (Beliu—Beiuş). Cf. ALR I 1 175/61.
— Pl.: *şorecari.* — Şi: **şoricár** subst.
— **Şoarec** + suf. *-ar.*

ŞORECÁŞ s. m. v. **şoricaş.**

ŞORECÁTIŢĂ s. f. (Ornit.; prin nord-estul Olt.) Acvilă pitică *(Hieraaetus pennatus pennatus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 164, 229.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. **şorecar, şoarece.**

ŞORECĂÍ vb. IV. Intranz. (Învechit, rar; despre unele animale) A şoricări. *O mîţă sălbatecă, pentru hrană, prin spini şorecăind, sunetul umbletului şoarecelui la urechi îi vini.* CANTEMIR, IST. 194, cf. TDRG.
— Prez. ind. pers. 3: *şorecăieşte.*
— De la **şoarec.**

ŞORECĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Şoricesc. *Se lăţeşte ştirea că... duşmanul de moarte al neamului şoarecăresc a trecut graniţa.* F (1888), 290.
— Pl.: *şorecăreşti.* — Şi: **şoarecărésc, -eáscă** adj.
— **Şoarec** + suf. *-ăresc.*

ŞORECĂRÍ vb. IV v. **şoricări.**

ŞORECĂRÍE s. f. v. **şoricărie.**

ŞORECĂRÍME s. f. v. **şoricărime.**

ŞORECEÁSĂ s. f. v. **şoriceasă.**

ŞORECÉL s. m. v. **şoricel.**

ŞORECÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **şoricesc.**

ŞORECÍCĂ s. f. v. **şoricică.**

ŞORECÍE s. f. (Regional) **1.** Şoricioaică **(3)**. Cf. MOLNAR, D. 66, KLEIN, D. 424. *Au găsit o leg(ă)tură cu farmece şi cu şorecie* (a. 1816). IORGA, S. D. VII, 17, cf. LB, ISER, CIHAC, I, 275, BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 183, CADE. *Şorecie de o lăţcaie şi un ou.* ŞEZ. X, 139, cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 360. *Să îei şorecie d-o para, Argint viu d-a doilea.* PĂSCULESCU, L. P. 299, cf. 378. *Îi dete şi un fişic cu şorecie pisată mărunt, cu care el trebuia să-şi omoare tovarăşul.* I. CR. III, 240, cf. 239, PLOPŞOR, C. 77.

2. (Bot.) Coada-şoricelului *(Achillea millefolium).* Cf. BORZA, D. 10, 292. ◇ (În descîntece) *Şoricie, buruiană mare..., Nu te-am luat de vro bere De vro mîncare, Ci te-am luat să lecuieşti pe (cutare).* MAT. FOLK. I, 635.
— Pl.: *şorecii.* — Şi: **şoricíe** s. f.
— **Şoarece** + suf. *-ie.*

ŞORECÍME s. f. v. **şoricime.**

ŞORECIOÁICĂ s. f. v. **şoricioaică.**

ŞORECÍU, -ÍE adj. (Popular; despre părul[1] sau culoarea cailor; p. ext. despre cai) Cenuşiu, gri. *Avea Beşcherec un armăsariu bătrîn, Şoreciu.* BUDAI-DELEANU, T. V. 47, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275, DAMÉ, T. 48, BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XII, 158, TDRG, DR. III, 810, IV, 877, ENC. VET. 151, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, H I 6, 209, II 12, 116, 185, 203, III 68, 226, 438, IV 84, 105, X 150, 465, XII 25, CHEST. V 76/73. ✦ (Regional; în forma *şoriciu*) Galben-cafeniu (Tazlău—Buhuşi). Cf. ALR I 1 492/532.
— Pl.: *şorecii.* — Şi: **şoricíu, -íe** (ALR I 1492/532), (regional) **cioricíu, -íe** (H I 104, XI 428, XVI 104), **soricíu, -íe** (ib. II 12, 185, 203) adj.
— **Şoarece** + suf. *-iu.*

ŞORECOÁICĂ s. f. v. **şoricioaică.**

ŞORECOÁIE s. f. (Prin Maram.) Şoricioaică **(1)**. *Mălaiul... S-o-nvăţat o şorecoaie Şi-l cară la Avrămoaie.* BÎRLEA, B. 62.
— Pl.: *şorecoaie.*
— **Şoarec** + suf. *-oaie.*

ŞORECÓI s. m. v. **şoricoi.**

ŞORECÚŢ s. m. v. **şoricuţ.**

ŞORÉGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞORFOLÍ vb. IV v. **şorofli.**

ŞORÍC s. n. v. **şorici**[1].

ŞORICÁR subst. v. **şorecar.**

ŞORICÁŞ s. m. (Regional) Şoricel **(I 1).** Cf. CIHAC, I, 275, JAHRESBER. VIII, 202, CADE, CANDREA, Ţ.O. 52.

— Pl.: *şoricaşi.* — Şi: **şorecáş** s. m. CADE, CANDREA, Ţ.O. 52.

— **Şoaree** + suf. *-aş.*

ŞORICĂRÍ vb. IV. Intranz. (Despre unele animale) A vîna şoareci **(I 1)**; (învechit, rar) a şorecăi. *Puii acelei rîsoaice schiaună de foame şi pier dacă n-au carne. Mama lor şoricăreşte puţin în cursul zilelor.* SADOVEANU, O. XIV, 576, cf. DL, DM. *Lîngă o căpiţă de fîn, zăresc de departe o vulpe şorecărind.* VÎN. PESC. 1961, nr. 9, 10, cf. 1964, nr. 2, 8.

— Prez. ind. pers. 3: *şoricăreşte.* — Şi: **şorecărí** vb. IV.

— **Şoarec** + suf. *-ări.*

ŞORICĂRÍE s. f. **1.** (Cu sens colectiv) Mulţime de şoareci **(I 1)**, totalitatea şoarecilor; (rar) şoricărime, şoricărit, şoricime. *Şoricăria accasta se înmulţise într-o proporţiune de speriat.* I. IONESCU, D. 352. *Dacă îi învăţa adunare, îţi dă (profesorul) un şoarice, la scădere îţi dă doi, la fracţii te face împărătească peste o şoricărie.* DELAVRANCEA, ap. TDRG, cf. CADE, BL IV, 71. *La ariile unde se treieraseră grîiele, umblau paserile cerului şi şoricăriile pămîntului, ca să se îndestuleze.* SADOVEANU, O. XIII, 240, cf. SCRIBAN, D. *Prodan şi Mitu Cîrstei stîrneau şorecăria încuibată în acea stivă părăsită de porumb.* GALAN, B. I, 76. *Cu cîte grăunţe aţi hrănit şoricăria cîmpului!* MIHALE, O. 124, cf. DM, com. MARIAN. ◇ Fig. *Bine că a scăpat din acea şoricărie birocratică, din acel iz de arhivă somptuoasă.* VINEA, L. II, 204.

2. (Regional; în forma *şorecărie)* Loc în care îşi adună şoarecii **(I 1)** proviziile (Şieuţ—Bistriţa). Cf. ALR I 1 196/223.

— Pl.: **(2,** rar, **1)** *şoricării.* — Şi: **şorecărie** s. f.

— **Şoarec** + suf. *-ărie.*

ŞORICĂRÍME s. f. (Rar; cu sens colectiv) Şoricărie **(1).** Cf. CADE. *Mîţa o laşi la bordei, ca să mai împuţineze şoricărimea.* SADOVEANU, P. M. 242, cf. DL.

— Şi: **şorecărime** s. f. DL.

— **Şoarec** + suf. *-ărime.*

ŞORICĂRÍT s. n. (Rar; cu sens colectiv) Şoricărie **(1).** *Mulţime de şoricărit El a mîncat.* DONICI, ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— **Şoarec** + suf. *-ărit.*

ŞÓRICE[1] s. m. v. **şoarece.**

ŞORÍCE[2] s. n. v. **şorici**[1].

ŞORICEÁSĂ s. f. **1.** (Rar; în forma *şorecească)* Şoricioaică **(1).** Cf. ALEXI, W.

2. (Popular) Şoricioaică **(3).** *Arsenicul sau şoriceasa, cel mai omorîtoriu venin.* AR(1829), 83²/1. *Ce mare treabă a omorî un om? cîteva grăunţe de şorecească face cît şi plumbul lui.* NEGRUZZI, S. I, 212, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 275. *Mi-a spus adineori fata, verde-n ochi, că, de nu-ţi da-o după Crinescu, se otrăveşte cu şorecească!* CONV. LIT. XI, 137, cf. DDRF. *Acidul arsenios... este otrava cunoscută în genere sub numele de ... şorecească.* PONI, CH. 121. *De rîie se face o alifie din iarbă mare, pucioasă, seu de capră, şorecească şi vin alb.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 19, cf. TDRG, PASCU, S. 26. *Nu lipsea niciodată dintr-o băcălie de samă ... piatră acră sau vînătă, pucioasă, şorecească (arsenic) ... şi alte multe feluri de buruieni şi leacuri.* N. A. BOGDAN, C. M. 183, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl.: *şoricese.* — Şi: (rar) **şoreceásă** s. f. ALEXI, W.

— **Şoarece** + suf. *-easă.*

ŞORICÉL s. m. **I. 1.** Diminutiv al lui şoarece **(I 1)**; pui de şoarece; şoricuţ, (regional) şoricaş. Cf. ANON. CAR., ŢICHINDEAL, F. 148/2, LB. *Alt şoricel cu laba vecinul îşi ghiontleşte.* DONICI, F. 91, cf. ISER. *Bărbăţelul ... să-l joci cum joacă mîţa şoricelul.* NEGRUZZI, S. III, 431, cf. CIHAC, I, 275, DDRF, PHILIPPIDE, P. 64, BARCIANU, ALEXI, W., PUŞCARIU, ET. WB. 146, TDRG. *Îl privi cu încrederea pisicii care ţine şoricelul între labe.* AGÎRBICEANU, A. 427, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SADOVEANU, O. IX, 445, SCRIBAN, D. *Din direcţia pianului fugea mărunt un şoricel speriat.* CĂLINESCU, E.O. II, 67, cf. com. MARIAN, ŞEZ. III, 29. *Cine doarme în căsuţă, Sau în pat, sau în cotruţă, Albă, neagră, pestricioară, Sfîrtind din mustecioară Şi cînd vede-un şoricel, Ţup, îl prinde sprintenel?* (Pisica). GOROVEI, C. 291. ◇ (Ca termen de comparaţie sau în construcţii comparative, cu aluzie la micimea, agerimea etc. animalului) *Oiţa are păr frumos şi urechi de şoricel.* G. M. ZAMFIRESCU, SF.M.N.I, 171. *Am văzut... o mamă aricioaică ieşită la soare cu puii ei. Micuţi cît şoriceii.* SADOVEANU, O. XVIII, 552. *Are nişte dinţişori ca de şoricel.* H. LOVINESCU, T. 181. ✦ Obiect lucrat în formă de şoarece **(I 1)**, care se foloseşte ca momeală la pescuit. Cf. VÎN. PESC. 1964, nr. 5, 4.

2. (Art.; prin Mold.) Numele unei hore cu strigături; melodie după care se execută această horă. Cf. VARONE, D. 146.

II. (La pl.) **1.** Nume dat mai multor boli de animale.

a) (Regional) Boală a cornutelor mari şi a cailor, care se manifestă prin apariţia unor umflături dureroase sub piele (DL, DM, ŞEZ. IV, 127), în regiunea pîntecelui (ŞĂINEANU, D.U., CADE, DL, ŞEZ. V, 126, DR. V, 231), a gîtului (DDRF, TDRG 1 450, CADE, ALR II 4 223/53, 219, 272, MAT. DIALECT. I, 96, GLOSAR REG.), sub urechi (DDRF, DL, ALR II 4 223/284, 833), pe cap (ALR I 1 658/214) sau la picioare (ALR II 4 223/228). V. şoarece **(III).** *Şoreceii, un fel de „gîlei" sub urechi, ... se căpătau din osteneală sau răceală. Se vindecau străpungîndu-se cu sula.* DRAGOMIR, O.M. 222, cf. H X 37, 98, 216, XVII, 22, 75. *Caii au bai de şorecei.* ALR II 4 221/310, cf. 64, 95, 102, 105, 141, 235, 250, 260, 279, 316, 325, 334, 349, 365, 520, 551.

b) (Prin Transilv.) Emfizem pulmonar (la cai). Cf. ALR I 1 657/243, L. ROM. 1959, nr. 6, 45, TEAHA, C. N. 270.

c) (Regional) Zîmbre (Băiţa—Beiuş). Cf. TEAHA, C. N. 270.

d) (Regional) Răpciugă. Com. din POIANA—VAŞCĂU.

2. (Regional) Piele îngroşată care se formează la cai sub genunchii picioarelor din spate sau deasupra genunchilor picioarelor din faţă (Sălsig—Baia Mare). Cf. DR. V, 305.

III. (Bot.) **1.** Bătrîniş *(Erigeron canadensis).* Cf. BRANDZA, FL. 265, BARCIANU, GRECESCU, FL. 292, JAHRESBER. VIII, 164, TDRG, PASCU, S. 352, PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., CADE, BORZA, D. 64, 292.

2. Mică plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu florile galbene-verzui; (regional) codiţucă *(Myosorus minimus).* Cf. POLIZU, BARCIANU, PANŢU, PL., CADE, SCRIBAN, D.

3. (Învechit, rar) Miozotis *(Myosotis silvatica).* Cf. PONTBRIANT, D.

IV. (Ornit.; prin Mold.) Ochiul-boului *(Troglodytes parvulus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 164.

— Pl.: *şoricei.* — Şi: (regional) **şorecél, soricél** (ANON. CAR., BRANDZA, FL. 265, TDRG, PASCU, S. 352, PANŢU, PL., ALR II 4 223/928) s. m.

— **Şoarece** + suf. *-el.*

ŞORICÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. **1.** Adj. De şoarece **(I 1)**, al şoarecilor; (învechit, rar) şorecăresc. Cf. DONICI, F. 64. *Binele şoricesc cît de mult îl doresc... o ştie Dumnezeu!* ALEXANDRESCU, O. I, 205, cf. 206, CIHAC, I, 275, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., POPESCU, B. IV, 157.

2. S. f. (Învechit) Şoricioaică **(3)**. Cf. BARONZI, L. 145, BARCIANU.

— Pl.: *şoriceşti*. — Şi: **şorecésc, -eáscă** adj. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE.

— **Şoarece** + suf. *-esc*.

ŞORICÉŞTE adv. Ca şoarecii **(I 1)**, în felul şoarecilor; f i g. tiptil, pe furiş. Cf. SCRIBAN, D. *Tîrgoveţul a rămas stană de piatră, sticlindu-şi ochii şoriceşte.* GALAN, Z. R. 48.

— **Şoarece** + suf. *-eşte*.

ŞORICHÍNĂ s. f. (Prin Mold.) Friptură tare ca şoriciul[1] **(1)**. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şorichine*. — Şi: **şorochínă** s. f. SCRIBAN, D.

— **Şoric** + suf. *-ină*.

ŞORÍCI[1] s. n. **1.** Piele de porc pîrlită sau opărită după tăierea animalului (pentru a fi curăţată de păr[1] şi a deveni comestibilă). Cf. ANON. CAR., MOLNAR, D. 45, 58, LB, ISER, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 337, LM. *A luat pielea cea de porc... şi a dat-o pe foc! Atunci perii de pe dînsa au început a pîrli şi pielea a sfîrîi, prefăcîndu-se în cioric ars.* CREANGĂ, P. 88, cf. id. GL., DELAVRANCEA, S. 218. *Se... întoarce cu o harchină de costiţă afumată, cu slănina şi cioriciul ei.* VLAHUŢĂ, C. L. 132, cf. MARIAN, Î. 218, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Se aşează porcul pe nişte buşteni, între cari se află foc bun... Pe urmă-l spală cu apă fiartă şi-l rad cu cuţitele, pînă rămîne şoriciul alb.* MUSCEL, 104, cf. TDRG. *Porcul este curăţit de păr, însă şoricul, cioricul, cioriciul sau şoriciul îi este negru de rapăn sau de scrum.* PAMFILE, CR. 200, cf. id. I. C. 58, PASCU, S. 173. *Odată, la o mîncare, i se opri preotului un şorici în gît.* PĂCALĂ, M. R. 158, cf. DR. III, 1090, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 24, II, 117, 119, 188. *Purcel la cuptor?... Cum de-i faci, coană Miţo, şoriciul ăla aşa de rumenit şi de fraged?* P. CONSTANT, R. 86, cf. BUL. FIL. V, 337, SCRIBAN, D., DR. X, 395, CĂLINESCU, E. O. II, 190. *Ne-a mai adus şoric proaspăt de porc.* STANCU, R. A. V, 313. *Oamenii se întinseră mai bine peste pat, mîncînd încet din coşniţa plină cu gogoşi şi şorici.* PREDA, Î. 110, cf. CL 1958, 58, L. ROM. 1959, nr. 5, 123. *Se rade bine şoricele de păr... şi se fierbe în apă puţin sărată.* S. MARIN, C. B. 117, cf. 329. *Daţi-ne cîte-un şorici, Că noi nu plecăm d-aici.* TEODORESCU, P. P. 12, cf.com. MARIAN, VICIU, GL., CANDREA, Ţ. O. 52. *Fata ceia luă un cioric în gură.* I. CR. III, 333, cf. com. din BILCA—RĂDĂUŢI şi din STRAJA—RĂDĂUŢI, din BUNGARD—SIBIU, GR. S. VI, 245, BUL. FIL. VI, 141, CHEST. VIII 46/19, A V 14, 15, VI 26, ZANNE, P. IV, 127. *Pentru şorlic a pierdut slănina* (= pentru un lucru de calitate inferioară a pierdut altul bun). Cf. ZANNE, P. IV, 123. *A încheiet-o ca baba de la cioric*, se spune cînd cineva suportă consecinţele unei greşeli ireparabile. Cf. id. ib. III, 527. ◇ E x p r. (Regional) **A fi oaie cu şorici** = a fi prost şi obraznic. Cf. id. ib. I, 572. ◆ P. e x t. Piele scorţoasă şi groasă. *Urechile cele clăpăuge* [ale elefantului] *lipăiau puternic şoriciul cojit al grumazului.* KLOPŞTOCK, F. 20. *Cine are mîi de ghimpi? Cui îi ustură şoriciul? N-ai ghicit că e ariciul?* ARGHEZI, VERS. 681. ◆ (Regional; la pl.; în forma *şorlice)* Excrescenţe cărnoase care se formează la animale pe mucoasa nasului[1] (Răşinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 269. *Şorlicele din nările vitei se taie cu cuţitul şi pe tăietură se pune sare.* id. ib.

2. P. a n a l. (Rar) Scoarţă de copac. Cf. BARONZI, L. 120, DDRF.

3. (Munt. şi Olt.; mai ales la pl.) Scîndură plană pe o parte şi convexă pe cealaltă, tăiată de la marginea unui buştean. Cf. PAMFILE, CER. 195, SCRIBAN, D., CV 1951, nr. 1, 37, ALR I 1 851/790, 792, 878, 896, 926. *Am cumpărat o căruţă de şoriciuri, vreau să închid coşarea.* UDRESCU, GL.

— Pl.: (regional) *şoriciuri* şi *şorice* (BARCIANU, TDRG), (m.) *şorici* (ALR I 1 851/926). — Şi: **şoríc** (pl., regional, *şoricuri* SCRIBAN, D., ALR I 1 851/790, 792, 878 şi *şorice* SCRIBAN, D., com. MARIAN), (regional) **şoríce, şoréc** (DM), **şorîc** (PASCU, S. 173, VICIU, GL., CL 1958, 58), **şorlíc** (pl. *şorlice)*, **şorlíce, şorlíci** (MOLNAR, D. 58, LM, BARCIANU, CADE, CL 1958, 58; pl. *şorlice* BARCIANU), **şorlig** (CL 1958, 58), **şolíc** (GR. S. VI, 254), **şurîc** (CL 1958, 58), **şurící** (ib.), **soríc** (LB, POLIZU, DDRF, TDRG, CADE, CL 1958, 58), **soríce** (CL 1958, 58), **sorici** (ANON. CAR., LM, CL 1958, 58), **sorlíc** (LB, TDRG, CL 1958, 58), **sorlig** (CL 1958, 58), **cioríc, ciorici, ciurlíc** (ib.), **cişurîc** (ib.) s. n.

— Cf. s o r.

ŞORICÍ[2] vb. IV. R e f l. (Prin nord-estul Olt.; despre frunze) A se chirci, a se zgîrci din cauza manei **(II 1)**. Cf. CIAUŞANU, V. 201.

— Prez. ind. pers. 3: *şoriceşte*.

— V. **şorici[1]**.

ŞORICÍCĂ s. f. (Regional) Şoricioaică **(3)**. Cf. ALEXI, W., CADE 1256, CHEST. V 166/3.

— Şi: **şorecícă** s. f. CHEST. V 166/3.

— **Şoarece** + suf. *-ică*.

ŞORICÍE s. f. v. **şorecie**.

ŞORICIÉRĂ s. f. (Învechit, rar) Capcană pentru şoareci **(I 1)**. Cf. COSTINESCU.

— Pronunţat: *-ci-e-*. — Pl.: *şoriciere*.

— De la **şoarece**, după fr. *souricière*.

ŞORICÍME s. f. (Rar; cu sens colectiv) Şoricărie **(1)**. Cf. ALEXANDRESCU, O. I, 287, CADE 1 256, ŞEZ. VI, 16.

— Şi: **şorecíme** s. f. CADE.

— **Şoarece** + suf. *-ime*.

ŞORICIOÁICĂ s. f. **1.** Femela şoarecelui **(I 1)**; (rar) şoriceasă **(1)**, (regional) şorecoaie. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 275, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM.

2. (Rar; în forma *şorecoaică)* Femela şobolanului **(1)**. Cf. POLIZU.

3. (Popular) Substanţă otrăvitoare, reprezentînd un compus al arsenicului, folosită mai ales împotriva şoarecilor **(1 1)**; (popular) şoriceasă **(2)**, (învechit) şoricească (v. ş o r i c e s c **2)**, (regional) şorecie **(1)**, şoricică. Cf. POLIZU, BARONZI, L. 145, COSTINESCU, CIHAC, I, 275, DDRF, D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 99. *În judeţul Gorj se ung vitele cu şoricioaică.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 19, cf. BIANU, D. S., TDRG, NICA, L. VAM. 233, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Cu şoricioaică fac doftoresele satului multe vrăji şi răutăţi.* VOICULESCU, L. 276, cf. SCRIBAN, D. *Ăsluia să-i pui şoricioaică în mîncare, maică.* CAMIL PETRESCU, O. II, 691. *I-au dat să bea ţuică în care topiseră şoricioaică.* STANCU, D. 89, cf. DL, DM. *Dar ce să faci cu şorecioaica? — îl întrebă cîrciumarul. — Îmi trebuie pentru leac.* I. CR. III, 239, cf. CHEST. V 166/82.

4. (Regional; în forma *şorecoaică)* Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Copăcel—Făgăraş). Cf. H XVII 15.

— Pl.: *şoricioaice*. — Şi: (regional) **şorecioáică, şorecoáică** (POLIZU, BARCIANU, H XVII 15) s. f.

— **Şoarece** + suf. *-oaică*.

ŞORICIÓI s. m. v. **şoricoi**.

ŞORICÍU[1], -ÍE adj. (Rar) Şoricos. Cf. COSTINESCU.

— Pl.: *şoricii*.

— **Şorici[1]** + suf. *-iu*.

ŞORICÍU[2], -ÍE adj. v. **şoreciu**.

ŞORICÓI s. m. **1.** Augmentativ al lui ş o a r e c e **(I 1)**. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 275, ALR I 1 191/295, 1 192/59, 150, 156.

2. (Regional; în forma *şoricioi)* Şoarece **(I 1)** mascul (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

3. (Regional; în forma *şoricioi)* Pui de şoarece **(I 1)** (Săpata de Sus—Piteşti). UDRESCU, GL. *Am găsit un cuib de şoricioi sub porumbi.* id. ib.

— Pl.: *şoricoi.* — Şi: (regional) **şoriciói, şorecói** (POLIZU, ALR I 1 191/295, 1 192/59, 150, 156) s. m.
— **Şoarec** + suf. *-oi.*

ŞORICÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Tare, scorţos, gros ca şoriciul[1] **(1)**; (rar) şoriciu[1]. Cf. DDRF.
— Pl.: *şoricoşi, -oase.*
— **Şoric** + suf. *-os.*

ŞORICÚŢ s. m. Şoricel **(I 1)**. Cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, I, 275, TDRG. *Bietul şoricuţ n-avusese vreme nici să treacă dincolo de sobă.* GÎRLEANU, L. 86, cf. CADE. *O să vie mama ş-o să prindă şoricuţul.* CAZIMIR, GR. 80, cf. DL, DM, com. MARIAN. *Un şorecuţ ieşi dintr-o bortă.* ŞEZ. I, 243, cf. 279. ◇ (În construcţii comparative) *Se cunoaşte, Floricico, că pe-aici a mers botişorul tău de trandafir şi dinţişorii tăi de şoricuţ.* HOGAŞ, M. N. 18. *Ea rîde... Rîde cu nişte dinţişori de şoricuţ.* SADOVEANU, O. XI, 226. ✦ (Prin Mold.; în construcţia) *De-a şoricuţu* = numele unui joc de copii în care unul dintre copii are rolul pisicii, iar celălalt al şoarecelui **(I 1)**. Cf. ALR II 4 381/551.

2. (Ornit.; prin Mold.) Ochiul-boului *(Troglodytes parvulus).* BĂCESCU, PĂS. 164.
— Pl.: *şoricuţi.* — Şi: **şorecúţ** s. m.
— **Şoarec** + suf. *-uţ.*

ŞORÍGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞÓRIU subst. (Regional) Otavă **(1)** (Covasna). ALR II/192.
— Din magh. **sarjú.**

ŞORÍC s. n. v. **şorici[1].**

ŞORÎMPĂU s. n. v. **şarampoi[1].**

ŞÓRLĂ s. f. v. **şarlă.**

ŞORLĂU s. n. v. **şurlău[1].**

ŞÓRLEA subst. sg. art. (Prin sud-vestul Transilv.) Numele unui vînt puternic (COM. SAT. II, 106), care bate dinspre răsărit (H XVII 259).
— Etimologia necunoscută.

ŞORLÍC s. n. v. **şorici[1].**

ŞORLICÁR s. m. v. **şurlicar.**

ŞORLÍCE s. n. v. **şorici[1].**

ŞORLÍCI s. n. v. **şorici[1].**

ŞORLÍG s. n. v. **şorici[1].**

ŞORLÍGĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞORLIŢÁR s. m. (Prin Mold.) Sorliţă *(Milvus milvus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 164, 218.
— Pl.: *şorliţari.*
— **Şorliţă** + suf. *-ar.*

ŞÓRLIŢĂ s. f. v. **sorliţă.**

ŞORLOCÁT s. n. v. **şolocat.**

ŞORLOCÁTĂR s. n. v. **şolocat.**

ŞORMĂRDOLÍ vb. IV. Refl. (Regional; despre pămînt) A se surpa din cauza ploilor (Poenari—Tîrgu Jiu). Cf. ALR I 395/820.
— Prez. ind. pers. 3: *şormărdoleşte.*
— Cf. şomîrdoale.

ŞORMÍNT s. n. (În dicţionarele din trecut) Vreasc. Cf. LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *şormînte.*
— Din lat. **sarmentum** „mlădiţă de viţă".

ŞORMODOÁLE subst. pl. v. **şomîrdoale.**

ŞORNOLÓG s. m. (Regional) Persoană şchioapă (v. şchiop **I 1**). Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.
— Pl.: *şornologi.*
— Etimologia necunoscută. Cf. şontorog, şovîrnog.

ŞOROÁBĂ s. f. (Regional) „O dungă ce se face la capătul sfredelului în locul unde bate băieşul cu fistăul" (Crişcior—Brad). PAŞCA, GL.
— Pl.: *şoroabe.*
— Cf. şurub.

ŞÓROBORO interj. (Regional; repetat) Cuvînt care redă zgomotul făcut cînd se vorbeşte în şoaptă (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Se-auzeau şopotind: şoroboro, şoroboro; dar nu se înţelegea nimic.* id. ib.
— Onomatopee. Cf. ciorobor, ciorabora.

ŞOROBÓT s. n. (Regional) Roboteală, trebăluială (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
— Cf. şoroboti.

ŞOROBOTEÁLĂ s. f. v. **cioroboteală.**

ŞOROBOTÍ vb. IV v. **cioroboti.**

ŞOROCÁT s. n. v. **şolocat.**

ŞOROCHÍNĂ s. f. v. **şorichină.**

ŞOROCLÁT s. n. v. **şolocat.**

ŞORÓF s. n. v. **şurub.**

ŞOROFLĂU s. n. (Regional) Şurubelniţă **(1)** (Sînnicolau Român—Oradea). ALR SN II h 563/316. ✦ P. restr. Limba şurubelniţei **(1)** (Sînnicolau Român—Oradea). ALR II 6 654/316.
— Pl.: *şoroflaue.*
— Cf. şorofli.

ŞOROFLÍ vb. IV. (Regional) **1.** Intranz. A înşuruba (Ineu—Arad). ALR II 5 013/64.

2. Tranz. (În forma *şorfoli;* complementul indică roata căruţei) A strînge pe fus. Com. din VAŞCĂU.
— Prez. ind.: *şoroflesc.* — Şi: **şorfolí** vb. IV. Com. din VAŞCĂU.
— Din magh. **srófol** (dial. *sorófol).*

ŞOROFLÓG s. m. (Prin Bucov.) Om îmbrăcat urît. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *şoroflogi.*
— Cf. ciorofleţ, ciorofoi, ciorogar.

ŞORÓFLU s. n. v. **şurub.**

ŞORÓFŢIGĂR s. n. v. **şrafinţigăr[1].**

ŞORÓGLĂ s. f. v. **şireglă[2].**

ŞORÓI s. n. v. **şiroi[1].**

ŞOROMPĂU[1] s. m. v. **şarampoi[1].**

ŞOROMPĂU[2] s. n. v. **şarampoi[2].**

ŞOROMPÓU s. n. v. **şarampoi[2].**

ŞORONÁR s. m. (Învechit, prin Mold.; probabil) Şelar **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *şoronari.*
— Cf. ucr. шорн, rus. шоры.

ŞOROZÁŞ s. n. (Maghiarism, prin Transilv. şi Maram.) Recrutare; înrolare. Cf. BL II, 54, VAIDA, CABA, SĂL., com. din TĂRCĂIŢA şi din FINIŞ—BEIUŞ. *Cînd oi merge-n sorodaş, Mi-a tra(ge) banda dinoraş.*

BÎRLEA, C. P. 203, cf. LEXIC REG. II, 81, TEAHA, C. N. 266.

— Pl.: *şorozaşe*. — Şi: **şorozláş** (VAIDA, CABA, SĂL.), **sorozáş** (LEXIC REG. II, 81, TEAHA, C. N. 266), **sorodáş** s. n.

— Din magh. **sorozás**.

ŞOROZÍ vb. IV. Tranz. (Maghiarism, prin nordul Transilv.) A recruta; a înrola. Cf. CABA, SĂL. *Pe fecioru esta l-o şorozît.* A I 35.

— Prez. ind.: *şorozesc*. — Şi: **şorozlí** vb. IV. CABA, SĂL.

— Din magh. **soroz**.

ŞOROZLÁŞ s. n. v. **şorozaş**.

ŞOROZLÍ vb. IV v. **şorozi**.

ŞORŞ s. m. v. **şoş**.

ŞORT¹ s. m. v. **şorţ²**.

ŞORT² s. n. Pantalon scurt dintr-o ţesătură uşoară, purtat ca îmbrăcăminte sportivă sau de plajă. Cf. IORDAN, L. R. A. 499, DL, DM, DN².

— Scris şi: (după fr. şi engl.) *short*. — Pl.: *şorturi*.

— Din fr. **short**, engl. **short**.

ŞORT³ s. n. v. **şorţ¹**.

ŞORTÍT, -Ă adj. v. **şorţit**.

ŞORTÍC interj. v. **şontic**.

ŞORTOLÍT, -Ă adj. (Regional) Murdar de noroi[1] (Frătăuţii Vechi—Rădăuţi). L. ROM. 1960, nr. 3, 79.

— Pl.: *şortoliţi, -te*.

— Etimologia necunoscută.

ŞORŢ¹ s. n. **1.** Obiect de îmbrăcăminte, făcut din pînză, piele, cauciuc etc., pe care îl poartă dinainte, peste haine, femeile, muncitorii etc. în timpul lucrului pentru a-şi proteja îmbrăcămintea sau organismul; (regional) şolorof, şvartug. V. pestelcă. Cf. MOLNAR, D. 57. *Parcă tot mă văd cu şorţ, Cu ocaua la tarabă.* PR. DRAM. 285, cf. ISER, POLIZU, COSTINESCU, ĊIHAC, II, 392, LM. *Acesta-şi pusese degrabă paltonul peste şorţul cu care se acoperea cînd măcina martinică.* CAŔAGIALE, O. III, 163, cf. 129, IV, 196. *Fata... luă în şorţ vro doi pumni de mălai.* ISPIRESCU, L. 333. *Mama Iana... înfigîndu-şi şorţul în brîu, să dete repede din vîrful dudului.* DELAVRANCEA, T. 139, cf. DDRF, BARCIANU. *Anna, îmbrăcată... în negru, cu un şorţ alb pe dinainte, făcea pe sora de caritate.* D. ZAMFIRESCU, R. 278, cf. JAHRESBER. X, 214. *Fata... scoase o cofiţă de apă şi se spălă niţel pe obraji, ştergîndu-se cu un colţ de şorţ.* SANDU-ALDEA, D. N. 69, cf. ALEXI, W., GANDREA, F. 52, TDRG. *Pestelca este numele şorţului din alte părţi.* PAMFILE, I. C. 360. *Maria... sta cu şorţul la ochi, cu capul ascuns între sobă şi zid.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 320, cf. NICA, L. VAM. 233, ŞĂINEANU, D. U. *Un frînghier... cu şorţul albastru plin cu cîlţi.* CIAUŞANU, R. SCUT. 14. *Polixenia scotea din buzunarul şorţului o portocală sau o rodie, cumpărate cu banii ei.* BASSARABESCU, V. 5, cf. CADE. *O domnişoară cu şorţ alb îi întîmpină în capul scării.* REBREANU, R. I, 268. *Medicul a trimis după... doi hamali cu sorţ de pînză verde să-l ridice.* C. PETRESCU, C. V. 291, cf. 119. *Vorbind şi-a dus un colţ al şorţului la ochi.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 184, cf. 180. *Baba îşi puse un şorţ alb şi o broboadă albă, şi alergă spre poartă.* TEODOREANU, M. II, 268. *A ieşit un om mărunt... cu bogăţie de păr negru deasupra frunţii şi pe obraz, pînă la şorţul de piele ce-i acoperea pieptul.* SADOVEANU, O. XVIII, 463, cf. X, 484, XI, 433. *Îşi strînse şorţul cu fasole, îşi potrivi năframa şi porni la vale.* DAN, U. 5, cf. SCRIBAN, D. *Moş Niculae era un bărbat curat... încins peste brîul roşu ca rodia cu un şorţ.* ARGHEZI, P. T. 116, cf. id. VERS. 244. *Otilia..., punîndu-şi un şorţ înainte, se aşează serios pe treabă.* CĂLINESCU, E. O. I, 78, cf. BLAGA, POEZII, 97. *Fata a pus peste rochie un şorţ albastru cu picăţele albe ca să nu-şi păteze rochiţa.* CAMIL PETRESCU, O. II, 72, cf. 546. *Maică-sa... stătea pe jumătate întoarsă şi-şi punea tocmai un şorţ alb.* V. ROM. iunie 1954, 162. *În faţa lui se deschidea perspectiva unei vacanţe în alb: perdelele,... şorţul surorilor,... halatul medicilor.* VINEA, L. I, 83, cf. II, 194. *Marin... e în şorţ de bucătărie.* BARANGA, I. 176, cf. DM, SCL 1959, 209, H IV 98. *Fetiţa-şi umplu şurţul de cenuşă şi tot presără pe cale, pînă-n pădure.* RETEGANUL, P. I, 44, cf. BUL. FIL. IV, 59, ALR SN II h 541, IV h 1 180, com. din MONOR—REGHIN, GLOSAR REG. ◆ Piesă caracteristică portului popular femeiesc (din Transilvania), care constă dintr-o bucată (dreptunghiulară) de ţesătură, de obicei împodobită cu cusături sau cu alesături, şi care este purtată peste fustă, în faţă. V. zadie, zăvelcă, opreg, cătrinţă. *Anum(e) ci-am cheltuit eu de la min(e) pentru Chivuţ(a)... 1 cheptar... 1 şurţi bun,... 3 deto carton* (a. 1764). IORGA, B. R. 340, cf. KLEIN, D. 425. *Închipuiţi-vă o fată săracă... dinainte cu şorţ şi fotă.* HELIADE, O. II, 323. *Nepoatele se purtau ungureşte, cu rochii scurte, cu şurţă de înainte, pieptare înguste.* BARIŢIU, P. A. III, 24. *Preşurile ţesute cu fir alb sau galbin, cu ornamente... se lucrează în Banat, înlocuind acolo şorţurile şi fotele ţărancelor noastre.* ODOBESCU, S. I, 483. *Smărăndiţa vine încet ştergîndu-şi ochii negri cu şorţul alb, cusut cu flori mărunţele de jur împrejur peste tot.* CARAGIALE, O. III, 254. *O să-i cumpăr scurteică, rochie şi şorţ.* DELAVRANCEA, S. 190. *Au dinainte şurţe de lînă, ţesute de casă, de coloare neagră, iar dumineca de coloare vînătă-închisă.* MOLDOVAN, Ţ. N. 159, cf. 160, MANOLESCU, I. 229. *Mama-mi coasă Şorţ cu flori.* COŞBUC, P. I, 103, cf. 126. *Dimineaţa vin neveste Cu şorţul prins în cingătoare.* GOGA, POEZII, 10. *În Ardeal, astfel de pestelci, şorţuri bogat colorate, se numesc zavelci.* PAMFILE, I. C. 290, cf. 289. *Purtau cătrinţe înguste, în care roşul avea o parte covîrşitoare, şi şurţe chindisite.* AGÎRBICEANU, A. 114, cf. 529. *Şurţele se ţes în 4 iţe din fire foarte foarte fin ca părul.* PĂCALĂ, M. R. 522, cf. 125, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şurţul de cumpărat... este din „glot" negru.* APOLZAN, P. I, 160, cf. 159. *Atîrnau... Şorţuri, fote, ii pe sfori.* ARGHEZI, VERS. 254. *Poartă şorţ negru, ghiurt negru, cimber negru, dada Zvîca.* STANCU, D. 133, cf. DER, H II 89, 132, 147, 208, 214, IV 106, XII 158, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 426, 433, 437. *Cu şurţuri de mătase, Să văd pe mîndra de-acasă.* F (1888), 176. *Horă mare de cocoane Tot cu şorţuri de cartoane.* BIBICESCU, P. P. 215. *Fetele de la regie... Se poartă cu fuste negre... Şi cu şoarţe de mătase.* CIAUŞANU, V. 21, cf. TOMESCU, GL. 26. *Mai de mult fără fuste, numai cu opreg şi şorţă, şi mai de mult cu 2 oprege.* ALR II 3 352/2, cf. 3 321/260, 3 322/130, 141, 157, 182, 219, 228, 250, 260, 284, 791, 812, 833, 876, 899. *Cu cătrinţa din o aţă Şi cu şorţul din alcaz Cumpărat de la Galaţi.* FOLC. MOLD. I, 456.

2. Obiect de îmbrăcăminte (cu mîneci), care face parte din uniforma şcolarilor[2] şi care se poartă peste haine. *Veni de la şcoală Zulnia,... rezervată, cu şorţ negru, cu părul lins.* BRĂESCU, A. 176. *De cînd porţi d-ta... şorţul pe talie! Unde te trezeşti? La bal?* SEBASTIAN, T. 209. *Îşi friza cu degete neliniştite, cînd dantelufele şorţului, cînd şuviţele bretonului.* TEODOREANU, M. II, 14. *Nu vă ruşinaţi să vă strecuraţi în şorţ cîte un bănuţ pe care vi-l dăruia pentru covrigi.* P. CONSTANT, R. 94.

— Pl.: *şorţuri*. — Şi: (regional) **şórţă** s. f., **şort** (TOMESCU, GL. 26) s. n., **şoárţă** (ALR SN IV h 1 180; pl. *şoarţe*) s. f., **şurţ** (pl. şi *şurţi* ISER, *şurţe* ALR II 3 322/182, 833, ALR SN IV h 1 180) s. n., **şúrţă** (pl. *şurţe*) s. f., **şurt** (JAHRESBER. X, 214), **şulţ** (ALR SN II h 541/27), **sorţ, surţ** (JAHRESBER. X, 214, com. din MONOR—REGHIN) s. n., **súrţă** (JAHRESBER. X, 214) s. f.

— Din germ. **Schurz**. Cf. săs. šurts.

ŞORŢ² s. n. (Transilv.) Reputaţie proastă. Cf. LB, ISER, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. ◇ Expr. **A face**

(cuiva) **şorţ** = a defăima, a vorbi de rău. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *şorţuri*. — Şi: **şort** (pl. *şoarte* LB, ISER, BARCIANU) s. n. LB, ISER, BARCIANU.

— Etimologia necunoscută.

ŞORŢÁR s. m. v. **sorţar**.

ŞÓRŢĂ s. f. v. **şorţ**[1].

ŞORŢÍT, -Ă adj. (Prin Transilv.) Care are o reputaţie proastă. Cf. DDRF.

— Pl.: *şorţiţi, -te*. — Şi: **şortít, -ă** adj. DDRF.

— De la **şorţ**[2].

ŞORŢULÉŢ s. n. Diminutiv al lui **şorţ**[1].

1. Cf. **şorţ**[1] **(1)**. Cf. COSTINESCU. *În Turcia, se pune noului-născut o scufiţă de mătase roşie şi un şorţuleţ roşu.* CANDREA, F. 201, cf. TDRG, CADE. *Şorţuleţ şi pantofi nu vă mai cer.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 179, cf. 174.

2. Cf. **şorţ**[1] **(2)**. *Copiii din clasa treia, în şorţuleţe cenuşii... erau tocmai în recreaţie.* I. BOTEZ, B. I, 213.

— Pl.: *şorţuleţe*.

— **Şorţ**[1] + suf. *-uleţ*.

ŞORÚB s. n. v. **şurub**.

ŞORUBÁR s. n., s. m. v. **şurubar**.

ŞORÚBĂ s. f. v. **şurub**.

ŞORUBĂLÍ vb. IV v. **şurubări**.

ŞORUBĂRÍŢĂ s. f. v. **şurubăriţă**.

ŞOS s. m. v. **şoş**.

ŞOSÉ s. f. v. **şosea**.

ŞOSEÁ s. f. **I. 1.** Cale de comunicaţie interurbană, pietruită sau asfaltată, (regional) **şleau**[2] **(I 1)**; stradă largă, la intrarea într-un oraş, care continuă căile de comunicaţie interurbane. *Un agiutoriu de cîţva salahori... să cuvine să se deie din ţară pentru facirea unui pod sau şose.* BULETIN, F. (1833), 146[2]/21. *Proprietarii de locuri de prin mahalale... au să între numai la osebita analoghie ce va urma a facerii şoselilor de prin mahalale.* ib. 150[1]/24. *Muşuroaiele... să întind mult pe laturile unei şosele vechi (drum făcut cu pietriş) care trece pe acolo.* MN (1836), 27[1]/46, cf. 23/15, VALIAN, V. *Insula Faros... Alexandru cel Mare o împreună cu politia Alexandria prin o şosă.* GUSTI, G. V. 94/25, cf. ORESCU, T. 3/21. *Un bazin precum sînt acele dupe şosea.* DESCR. APE, 103/10, cf. STAMATI, D. *Şoseaua trece de-a lungul Munţilor Pirenei.* ROM. LIT. 10[2]/3. *Nimică mai frumos şi mai pitoresc decît drumul acesta pe o şosea minunată.* NEGRUZZI, S. I, 325, cf. POLIZU. *Astă şosea şi alee este unul din suvenirurile cele multe şi frumoase ce ne-a lăsat generalul Kiseleff în guvernarea sa provizorie.* BOLLIAC, în CONTRIBUŢII, I, 96. *Am admirat foarte mult starea bună a şoselelor noastre.* GHICA, S. 561, cf. ALECSANDRI, O. P. 92, 181, LM. *I-au dat un bal popular la şoseaua Chiseleff.* LĂCUSTEANU, A. 163. *Dincolo de Ştefăneşti, la kilometrul 21, laşi şoseaua şi apuci la stînga.* CARAGIALE, O. IV, 118, cf. SLAVICI, V. P. 69. *Pe marginea şoselei doi oameni s-arătară.* MACEDONSKI, O. I, 46, cf. VLAHUŢĂ, O. A. III, 90, DDRF, BARCIANU. *Un nor de praf galben se ridică de la pămînt, mînat ca într-o albie printre casele şi grădinele şoselei nepietruite.* DELAVRANCEA, V. V. 159. *Tăbăriţi pe şanţul şoselei, ţăranii vorbeau liniştit.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 114, cf. ALEXI, W., TDRG, BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 156. *Dumneata te faci inginer de poduri şi şosele.* AGÎRBICEANU, A. 125. *Nu-i lui dumneata ingineriu care croieşte şuşaua?* HOGAŞ, DR. I, 130, cf. 41. *Şoseaua... trece prin mijlocul satului, strîmbă, şerpuind printre rîpi.* IBRĂILEANU, A. 7. *Drumul acesta* [ciobanii] *îl căutau foarte bucuros pentru că nu era „şuşea" (şosea) ca să bată oile la picioare şi puteau merge păscînd.* DRAGOMIR, O. M. 38. *Nici urmă de şosele pietruite nu se vedea.* N. A. BOGDAN, C. M. 151, cf. C. PETRESCU, S. 139, CADE. *N-am chef să-mi frîng gîtul pe şosele de dragul sportului automobilistic!* REBREANU, R. I, 153. *Ici şi colo se ridică Cîte-un nour alb de praf... Străjuind şoseaua mică.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 186, cf. D. BOTEZ, F. S. 6. *Jăndarii bat toată ziulica şuşaua, doar or pune laba pe tine!* POPA, V. 86, cf. SEBASTIAN, T. 20. *Aceste vorbe de laudă priveau cele cîteva şosele asfaltate sau pietruite care leagă capitala cu regiuni bine cunoscute ale ţării noastre şi ale Europei.* SADOVEANU, O. XV, 289, cf. XIII, 214, XVIII, 500, SCRIBAN, D., VIANU, A. P. 147. *Oricine a observat desigur că şoselele sînt bombate (pentru scurgerea apei).* CV 1949, nr. 9, 28, cf. LTR. *Şoseaua era lutoasă, încărcată de un strat gros de colb uscat.* CĂLINESCU, E. O. I, 103, cf. CAMIL PETRESCU, O. III, 260, STANCU, R. A. I, 97. *Din cînd în cînd, la marginea şoselei perfect asfaltată, un han curat, elegant.* V. ROM. noiembrie 1954, 67, cf. SCL 1955, 116. *Ar vrea să ştie care dintre ele e cea care se plimbă cu el seara pe şosea.* DEMETRIUS, A. 32, cf. GRAUR, E. 50. *Şuşeaua-i plină de maşini nemţeşti.* H. LOVINESCU, T. 207, cf. 99, DP, PREDA, M. 38. *Şoseaua, răscolită, era învăluită într-un nor imens de praf.* T. POPOVICI, S. 345. *Foaie verde şi-o lalea Trece mîndra pe şuşa.* MAT. FOLK. 499, cf. 1322, ŞEZ. VIII, 125. *Şuşelele-s rele că nu le ţine din scurt premaru.* GRAIUL, I, 237, cf. 50, 402, 471, I. CR. IV, 234, PAMFILE, C. Ţ. 35. *Trecea mîndra pe şuşea Parcă nici nu mă vedea.* Com. din fostul judeţ VÎLCEA. *Ibovnicul din vîlcea Îmi ţine calea-n şuşea.* CIAUŞANU, V. 30, cf. 22, ALR I 801. *Tot omu trebuie să iese la şuşa s-o facă.* ALR II 3 010/876, cf. ib. 6 478/514, A III 16, IV 5, V 19, 26, VI 26, IX 1, 4, CL 1961, 463, SCL 1963, 386. *Prin sat îţi şoseaua glodoasă.* FOLC. MOLD. I, 116. ◇ (Urmat de determinări care indică apartenenţa administrativă) *Drumul lui Traian... trece de la miazăzi spre miazănoapte, pe unde astăzi se face şoseaua judeţeană.* ODOBESCU, S. II, 451. *Pe şoseaua comunală... Cei mai de seamă gospodari din sat Se ceartă.* MINULESCU, V. 134. *Viişoara e proprietatea lui... Un parapet de iarbă încoronat de gardul viu o desparte de şoseaua judeţeană.* VINEA, L. I, 96. *Şuşaua naţională.* A III 7. ✦ P. ext. (Popular) Drum; uliţă. *El luă poziţie lîngă satul Călugăreni... în contra armiei turceşti de 200 000 inşi, ce era bine întărită în o tabără şi de oastea română dispărţită prin o molaştină pe care ducea o îngustă şosee pe o iezetură.* CALENDAR (1856), 88/1, cf. A III 1, 4, 7, ALR SN III h 905, LEXIC REG. 57.

2. Partea carosabilă a unei străzi, cuprinsă între trotuare. Cf. PONTBRIANT, D., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DM.

3. (Suspect; sens etimologic) Dig. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, ŞĂINEANU, D.U.

II. (În trecut) **1.** (Olt., Munt. şi Mold.) Muncă obligatorie pe care administraţia comunală o pretindea de la ţărani pentru construirea sau repararea şoselelor **(I 1)**. *M-apucase pentru şuşe, noroc că bietul Neculai a găsit fidula.* CONTEMPORANUL, VI[1], 494. *De ai banii birului, a pămîntului, de faci straja şi şuşauahabar n-ai de boieresc.* CONV. LIT. XLIV[1], 655, cf. CIAUŞANU, GL. *Tot omu trebuie să iasă să-şi facă şuşaua.* ALR II 3 010/899. *Rămîneam cu şuşeaua rămăşiţă.* ib. 3 505/812.

2. (Olt. şi prin Munt.) Impozit prin care se asigura întreţinerea şoselelor **(I 1)**. Cf. ALR I 384/800, 803, 810, 900.

— Pl.: *şosele*. — Şi: (regional) **şoseáuă** (A IV 5), **şoşeá** (PONTBRIANT, D., ALR I 384/803, 801/582, 708, 870, 887, 986, ALR II 3 010/872, UDRESCU, GL.), **şuşáuă** (A V 26, VI 26), **şusá** (ib. IX 3), **şuşeá, şişă** (ib. III 4), **soseá** (ALR I 384, 801, ALR II 3 010/928, A II 6, UDRESCU, GL.), **soşé** (ALR I 801/424), **suşeá** (ib. I 801/418, 522,

530, 550, 865, A III 4, IX 2, 5), (învechit, rar) **şosé, şosée** s. f.
— Din fr. **chaussée.**

ŞOSEÁUĂ s. f. v. **şosea.**

ŞOSÉE s. f. v. **şosea.**

ŞOSELÁ vb. I. Tranz. (Rar; complementul indică drumuri) A şoselui. Cf. DM. ✦ (Complementul indică o zonă geografică) A înzestra cu o reţea de şosele **(I 1).** Cf. DL, DM, SCL 1970, 14, 19.
— Prez. ind.: *şoselez.*
— De la **şosea.**

ŞOSELÁR s. m. (Prin Olt. şi Munt.) Muncitor care lucrează la pietruirea sau asfaltarea unui drum. Cf. ALR I 805/846, ALR II 6 478/928.
— Pl.: *şoselari.* — Şi: **şuselár** (ALR I 805/846), **soselár** (ALR II 6 478/928) s. m.
— **Şosea** + suf. *-ar.*

ŞOSELÁRE s. f. (Rar) Şoseluire. Cf. DM.
— Pl.: *şoselări.*
— V. **şosela.**

ŞOSELÁT, -Ă adj. (Rar; despre drumuri) Şoseluit. Cf. DM.
— Pl.: *şoselaţi, -te.*
— V. **şosela.**

ŞOSÉLE[1] s. f. pl. v. **şoşele.**

ŞOSÉLE[2] s. f. (pl.) v. **şuşă.**

ŞOSÉLI s. f. pl. v. **şoşele.**

ŞOSELUÍ vb. IV. Tranz. (Complementul indică drumuri) A transforma în şosea **(I 1)** prin pietruire sau asfaltare; (rar) a şosela. Cf. COSTINESCU, DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D., DM. ✧ Absol. *Cavarna face gospodărie serioasă, şoseluieşte, plantează, împroprietăreşte văduvele şi orfanii de război.* SADOVEANU, O. X, 420.
— Prez. ind.: *şoseluiesc.*
— **Şosea** + suf. *-ui.*

ŞOSELUÍRE s. f. Acţiunea de a şoseluí şi rezultatul ei; (rar) şoselare. *Şoseluirea a două uliţi principale din urbe.* I. IONESCU, D. 112, cf. COSTINESCU, DDRF, DM.
— V. **şoselui.**

ŞOSELUÍT, -Ă adj. (Despre drumuri) Pietruit; asfaltat. Cf. DDRF. *Drumuri şoseluite.* TDRG 1 461, cf. CADE 1 256. *Am apucat spre Brăeşti pe un drum şoseluit şi trăgănat.* SADOVEANU, O. VIII, 382, cf. XV, 296, SCRIBAN, D. 1 285.
— Pl.: *şoseluiţi, -te.*
— V. **şoselui.**

ŞOSELÚŢĂ s. f. **1.** Diminutiv al lui şosea **(I 1).** *De acolo, pe o şoseluţă îngustă pe malul Moldoviţei, am plecat spre ... Deia.* CONV. LIT. XI, 99, cf. CADE. *Pe şoseluţă, către poartă, întru întîmpinarea noastră, vine un fermier tînăr încă.* SADOVEANU, O. IX, 276, cf. CL 1961, 463, DM.

2. (Regional; în forma *şuşăluţă*) Drum îngust printre ogoare. V. drumeag (Drăguşeni—Fălticeni). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: *şoseluţe.* — Şi: (regional) **şuşălúţă** s. f. GLOSAR REG.
— **Şosea** + suf. *-ăluţă.*

ŞOSÉTĂ s. f. Ciorap scurt, care acoperă picioru pînă deasupra gleznei. *Umilea în faţa tovarăşilor cu şosete un plod de spălătoreasă.* I. BOTEZ, B.I, 214. *O bicicletă pedalată frenetic de două picioare de licean — cu pantaloni scurţi şi şosete — despică în două grupul clienţilor.* TEODOREANU, M. II, 76, cf. VINEA, L. I, 58, DM. ✧ Fig. *Labele lui plusate, încălţate cu patru şosete albe, mătăsoase, s-au înălţat grabnic din frunzele troscotului.* KLOPŞTOCK, F. 216.
— Pl.: *şosete.*
— Din fr. **chaussette.**

ŞOSIÁRCĂ s. f. v. **sosiarcă.**

ŞOSÚRĂ s. f. (Franţuzism învechit, rar) Încălţăminte. *Milioane de bani să varsă pentru fiecare an numai în Europa pentru articolul pieilor şi lucrărilor lor, ca să facă felurimi de şosure, de la imineii ţăranului pînă la eleganta botină a damei din Paris.* ISIS (1859), 122 1/8, cf. ALEXI, W.
— Pl.: *şosure.* — Şi: **şoşúră** s. f. ALEXI, W.
— Din fr. **chaussure.**

ŞOŞ s. m. (Transilv., Maram. şi Bucov.) Stîlp, bîrnă, grindă. Cf. LB, PONTBRIANT, D., REV. CRIT. IV, 196, CABA, SĂL., COMAN, GL., com. din LUGAŞU DE JOS — ORADEA, CHEST. II 112/52, 211, 260, 269, 401, 119/269, 271/330. *Pun patru cunuń care să răd'ică îm mai mulţ şăş.* ALRT II, 122, cf. 331, ALR I 650, 654, ALR II/I MN 126, 3 840/157, 228, 235, 250, 260, 279, 574, ALR II 6 429/192, 228, 260. *Şoş de uşă.* A I 12, cf. 13, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 31, 34, 35, 36, LEXIC REG. II, 81, 113. *Ţîi şoşi îţi trebe la gard?* MAT. DIALECT. I, 96. *A bătut în pămînt nişte şoşi de stejar.* ib. 193, cf. GLOSAR REG., TEAHA, C.N. 270. ✦ (Transilv.) Proptea de lemn. Cf. KLEIN, D. 425, ISER, POLIZU, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (Regional) Scîndură groasă folosită în construcţii (Alba Iulia). Cf. CV 1950, nr. 4, 34.
— Pl.: *şoşi* şi (n.) *şoşe* (GLOSAR REG.), *şoşuri* (ib.) — Şi: **şos** (A I 23), **şoaş** (ALR I 654/190), **şorş** (CHEST. II 112/401), **şeş** (CABA, SĂL., CHEST. II 111/269, 112/269, ALR I 650/341, 654/266, 278, 333, 335, 337, 339, 341, 345, 355, 357, 359, LEXIC REG. II, 108), **şăş** s. m.
— Din magh. sas[fa].

ŞOŞÁÍ vb. IV v. **şoşoi**[2].

ŞOŞĂIÁLĂ s. f. (Rar) **1.** Şoşoit **(1).** Cf. SCRIBAN, D. 1 285, 1 291.
2. Şoşoit **(2).** Cf. SCRIBAN, D. 1 285, 1 291.
— Pl.: *şoşăieli.*
— **Şoşăi** + suf. *-eală.*

ŞOŞĂÍT s. n. v. **şoşoit.**

ŞOŞĂITÓR, -OÁRE adj. v. **şoşoitor.**

ŞOŞEÁ s. f. v. **şosea.**

ŞOŞÉLE s. f. pl. (Familiar; în expr.) **Cu şoşele, cu (sau şi) momele** sau, rar, **cu momele, cu şoşele** = cu făgăduieli mincinoase, cu înşelătorii. *Umbla cu şoşele, cu momele să înduplece pre fată a-l lua de bărbat.* ISPIRESCU, L. 47, cf. id. M.V. 34. *Ademenea pe altele cu şosele, cu momele şi, cînd le încolţea, vedeau pe dracul.* MACEDONSKI, O. III, 55, cf. PHILIPPIDE, P. 139, BARCIANU. *Ce făcu, ce drese, cu şoşeli, cu momeli, că ţiganca o adormi.* DELAVRANCEA, S. 257, cf. ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. III, 94, ŞĂINEANU, D.U., CADE, GR. S. VII, 282, SCRIBAN, D., DM, POPESCU, B.IV, 44. *Cu şoşele, cu momele, l-o îndoit de i-o spus toată patarania.* ŞEZ. XXI, 30. *Cu momele, cu şoşele nu se face ciorba.* ZANNE, P.III, 525. ✧ (Cu parafrazarea expresiei) *Plăcerea unui amorez E ca s-o ia cu ploconeli, Tot felul de şoseli-momeli, Şi bucăţica să-şi gătească-n ele.* GORUN, F. 117.
— Şi: (rar) **şoşéli, şoséle, şoséli** s. f. pl.
— Formaţie onomatopeică.

ŞOŞÉLI s. f. pl. v. **şoşele.**

ŞÓŞET s. n. (Rar) Foşnet. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM. *De vînat, el n-a vînat, Orişicît s-a zbuciumat, De zbieretul oilor, De răgetul vacilor, ... De şoşetul frunzelor.* TEODORESCU, P.P. 149, cf. MARIAN, S.R. I, 39.
— Pl.: *şoşete.*
— Formaţie onomatopeică. Cf. şoşot.

ŞOŞOÁLE s. f. pl. (Regional) Palavre. V. p a l a v r ă (Chişindia—Vaşcău). Cf. cv 1950, nr. 11—12, 39.
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o ş e l e, ş o ş o a n e.

ŞOŞOÁNE s. f. pl. (Regional) Vorbe amăgitoare; minciuni **(1)** (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A duce** (pe cineva) **cu şoşoane** = a păcăli. id. ib.
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o ş e l e, ş o ş o a l e.

ŞOŞÓI[1] s. m. (Argotic) **1.** Iepure. Cf. DM, ŞEZ. VII, 103, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. ✦ Pui de iepure. Cf. ARH. OLT. XXI, 276, L. COSTIN, GR. BĂN. 195, I. CR. V, 375.

2. Epitet pentru un copil în faşă. Cf. COMAN, GL. *Umblă cu şuşoiul în braţe.* UDRESCU, GL.

3. Epitet ironic pentru ţigani. *Scoală-n sus, gaiţă! / Uite, mă, a-nviat şoşoiu!* BACALBAŞA, M. T. 168, cf. BL II, 116, 188.
— Pl.: *şoşoi.* — Şi: **şuşói, şuşúi** (COMAN, GL.), **susói** (id. ib.) s. m.
— Din ţig. **šošoj.**

ŞOŞOÍ[2] vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Despre frunzele mişcate de vînt, despre ape etc.) A produce un zgomot slab (şi continuu); a şuşui[2] **(1)**, a şişli **(1)**. V. f o ş n i, f î ş î i, ş o p o t i, ş u ş o t i, m u r m u r a **(1)**, s u s u r a. Cf. CADE, SCRIBAN, D.

2. I n t r a n z. şi t r a n z. A şopti **(1)**. Cf. MARIAN, NA. 70, TDRG, CADE. *Haramu gemu puţin şi începu să şoşăie iar din buze o rugăciune.* REBREANU, NUV. 121, cf. SCRIBAN, D., DL, ALR II/I MN 11, 6 880/235, 514, 705.

3. T r a n z. (Rar) A şopti **(2)**. *Buzele îi şoşăiau într-una: — Nu-i bine aşa ... Nu-i bine.* REBREANU, I. 290. *Şoşăi cu buzele uscate: — Aaa ... vai de mine! ce-i asta ...?* id. NUV. 226.
— Prez. ind.: *şóşoi* şi *şoşoiesc.* — Şi: **şoşăí** vb. IV.
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o ş o t, ş o ş e t, ş o ş o ş o.

ŞOŞOÍT s. n. Faptul de a ş o ş o i[2].

1. Zgomot slab (şi continuu) produs de mişcarea frunzelor bătute de vînt, de curgerea liniştită a apei etc.; şuşuit[1] **(1)**, şişiit **(1)**, (rar) şoşăială **(1)**. V. f o ş n e t, f î ş î i t, m u r m u r **(1)**, ş o p o t. *Şoşoitul din făgădaie i-a îmbiat setea buzelor arse.* POPA, V. 115, cf. DL.

2. Vorbire în şoaptă; zgomot produs de cineva care şopteşte **(1)**; şuşuit[1] **(3)**, (rar) şoşăială **(2)**. Cf. CADE.
— Pl.: *şoşoituri.* — Şi: **şoşăít** s. n. CADE 1 256.
— V. **şoşoi**[2].

ŞOŞOITÓR, -OÁRE adj. (Despre frunze, ape etc.) Care şoşoie[2] **(1)**; şuşuitor. Cf. CADE, DL.
— Pronunţat: *-şo-i-.* — Pl.: *şoşoitori, -oare.* — Şi: **şoşăitór, -oáre** adj. CADE 1 256.
— **Şoşoi**[2] + suf. *-tor.*

ŞOŞÓN s. m. (Mai ales la pl.) Încălţăminte de iarnă (din pîslă, din cauciuc etc.) care se poartă peste pantofi sau peste ghete. *Mi-am pus şoşonii şi paltonul şi am plecat.* CARAGIALE, O. I, 277. *În picioare tîrîie rămăşiţele unor foşti şoşoni.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 91, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., BIANU, D. S., ANGHEL, PR. 35. *Pe urma ta, în rînd cu lumea, cu-ai mei şoşoni smerit eu calc.* ANGHEL-IOSIF, C. M. I, 193, cf. TDRG, BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 75, NICA, L. VAM. 233, ŞĂINEANU, D. U., CADE, MINULESCU, VERS. 173. *Trecătorii se răsuceau în călcîiul şoşonilor, întorcînd spatele vîntului.* C. PETRESCU, C. V. 135, cf. I. BOTEZ, B. I, 66. *Îşi scoase paltonul, căciula şi şoşonii, ca pe nişte lucruri netrebnice.* SADOVEANU, O. VI, 633, cf. XIX, 232, SCRIBAN, D. *Soldaţii ... se vor mîngîia cel puţin cu gîndul că împăratul lor are flanele şi şoşoni.* ARGHEZI, P. T. 30. *Otilia merse apoi, tîrşiindu-şi şoşonii prin nămeţi.* CĂLINESCU, E.O. II, 274, cf. I, 178. ✦ Încălţăminte de casă făcută din pîslă. Cf. DM.
— Pl.: *şoşoni.*
— Din fr. **chausson.**

ŞOŞONEÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Şuşoteală (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *S-aud şoşoneli în odaie.* id. ib.

2. Amăgeală; uneltire (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A lua** (sau **a duce**) **cu şoşonele** (pe cineva) = a minţi **(2)**, a amăgi (pe cineva). Cf. id. ib. *A dus-o cu şoşonele şi ea l-a crezut, ca proasta.* id. ib.
— Pl.: *şoşoneli* şi *şoşonele.*
— **Şoşoni** + suf. *-eală.*

ŞOŞONÉTE s. m. v. **şuşumete.**

ŞOŞONÍ vb. IV. (Prin vestul Munt.) **1.** I n t r a n z. A şuşoti **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Şoşone amîndoi în odaie.* id. ib. ✦ R e f l. A se sfătui în şoaptă. *Aşa (se) şoşonesc ele cînd se întîlnesc.* UDRESCU, GL.

2. T r a n z. (Complementul indică persoane) *nă* minţi **(2)**, a amăgi. Cf. UDRESCU, GL. *L-a şoşonit pî A i-a luat casa.* id. ib.
— Prez. ind.: *şoşonesc* şi *şóşon.*
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş o ş o a n e.

ŞOŞOŞÓ interj. (Adesea cu valoare verbală) Cuvînt care redă zgomotul făcut cînd se vorbeşte în şoaptă. *Toată ziua: şoşoşo.* PAMFILE, J. II, 414, cf. DL, DM. ◇ (Substantivat) *Ce (mai) atîta şoşoşo pe voi acolo?* UDRESCU, GL. (E x p r.; prin nord-vestul Munt.) **A duce** (sau **a lua** pe cineva) **cu şoşoşo** sau **a umbla cu şoşoşo** = a spune (cuiva) vorbe amăgitoare, linguşitoare. *Umblă pe lîngă mine cu şoşoşo; crede că eu nu bag de seamă.* id. ib.
— Onomatopee.

ŞÓŞOT s. n. **1.** Sunet uşor produs de curgerea liniştită a apei. V. ş o p o t[1] **(2)**, s u s u r, m u r m u r. Cf. LEXIC. REG. II, 32. *Abia s-aude şoşotul apei.* UDRESCU, GL.

2. (Regional) Şuşoteală (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

3. (Regional) Zvon; cleveteală (Săpata de Sus—Piteşti). UDRESCU, GL. *Umblă prin sat şoşotul cum că ei au omorît şi au fugit.* id. ib. ◇ E x p r. **A umbla în şoşot** = a cleveti; a unelti. (Cu schimbarea construcţiei) *Pe unde-i vezi numa-n şoşot umblă.* id. ib.

4. (Prin nord-vestul Munt.; în e x p r.) **A lua** (pe cineva) **la şoşote** = a cicăli (pe cineva). Cf. UDRESCU, GL. *Iar mă ia la şoşote nebunul ăsta.* id. ib.
— Pl.: *şoşote.*
— Formaţie onomatopeică.

ŞOŞOTEÁLĂ s. f. v. **şuşoteală.**

ŞOŞOTÍ vb. IV v. **şuşoti.**

ŞOŞTÁR s. n. v. **şiştar**[1].

ŞOŞTOÁCĂ s. f. v. **şiştoacă.**

ŞOŞTOMÁG subst. (Prin Transilv.) Mănunchi îndesat de paie[1]. Cf. VAIDA.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o m o i o g.

ŞOŞÚRĂ s. f. v. **şosură.**

ŞOT s. n. Lac sărat, frecvent în zonele de stepă şi în semideşerturi, care seacă în perioadele de secetă, lăsînd depozite de săruri. Cf. DER. M. D. ENC.
— Pl.: *şoturi.*
— Din fr. **chott.**

ŞOTÁN s. n. (Prin Olt.) Deal cotit. Cf. LEXIC REG. II, 17, 32.

— Pl.: *şotane.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o t i n g[2].

ŞÓTĂR s. n. v. **şoatăr.**

ŞOTĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre terenuri) **1.** Cu mult pietriş (Petroşeni). MAT. DIALECT. I, 268.

2. Nisipos **(1)** (Iscroni—Petroşeni). A III 7.

3. Cretos (Pecinişca—Băile Herculane). ALR II 5.064/2.

— Pl.: *şotăroşi, -oase.*
— **Şoatăr** + suf. *-os.*

ŞOTCÁN s. m. (Prin Bucov.) Copil neastîmpărat, neascultător. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *şotcani.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o t c ă[1].

ŞÓTCĂ[1] s. f. sg. (Regional; mai ales în imprecaţii) Duh rău; drac. Com. din BUCOVINA, cf. LEXIC REG. 109. *Şotca să te ieie!* L. ROM. 1963, nr. 2, 41. *Rîde şotcă De potcă*, se spune despre două persoane care rîd una de cealaltă, deşi amîndouă sînt la fel de ridicole. Cf. ZANNE, P.II, 734.
— Şi: **şótcu** s. m. Com. din BUCOVINA, LEXIC REG. 109.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o t e a.

ŞÓTCĂ[2] s. f. v. **jotcă.**

ŞÓTCU s. m. v. **şotcă[1].**

ŞÓTEA s. m. art. v. **sotea.**

ŞOTÉLNIC, -Ă adj. (Bucov. şi prin nordul Mold.) Care face şotii **(1).** Cf. PAMFILE, A. R. 260, DR. IV, 848, LEXIC REG. II, 122, GLOSAR REG.
— Pl.: *şotelnici, -ce.* — Şi: **şotiélnic, -ă** adj. DR. IV, 848.
— **Şotie** + suf. *-elnic.*

ŞOTÍ vb. IV v. **şuti[1].**

ŞÓTIE s. f. **1.** (Familiar; adesea construit cu verbe ca „a face", „a păţi", „a juca" etc.) Glumă, păcăleală, festă; poznă, năzbîtie; p. e x t. faptă menită să pună pe cineva în încurcătură, să-i producă neplăceri. *Am păţimit O sută de şotii ş-o mie.* ALECSANDRI, T. 69. *Ai păţit şotii! Spune-le, să rîdem şi noi.* id. T.I, 456, cf. CIHAC, II, 391. *Cartea mea mi-a făcut şotia asta; în urma cetirei ei am visat atîtea lucruri extraordinare.* EMINESCU, P.L. 38. *Nu era zi lăsată de Dumnezeu ca ele să nu chicotească la spatele lui, să nu-i facă fel de fel de şotii.* GANE, ap. CADE. *Indată îi veni în minte lui Făt-Frumos că Urieşul zmeilor trebuie să-i fi făcut şotia.* CREANGĂ, O. 168, cf. id. A. 112, SEVASTOS, N. 331, DDRF. *Cumnatul, obişnuit cu şotiile şi ironia Annicuţei, nu se putea deprinde cu ideea că un alt om s-o iubească serios.* D. ZAMFIRESCU, R. 217, cf. ALEXI, W. *A făcut şotia!* PAMFILE, J. II, 414, cf. III, 94. *Cu toate şotiile lui Mitu, îi e drag, că e băiat bun, priceput şi harnic.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 75. *Nu cumva să-mi fi făcut şotia călugărul naibii?* HOGAŞ, M.N. 122, cf. PASCU, S. 246, DR. IV, 158, 848, CADE. *Are să-i joace şotia lui Gică, precum le văd.* C. PETRESCU, C. V. 297. *Îi puneau la cale tot felul de şotii şi tot felul de blăstămăţii, numai ca să-l sperie şi să-i facă zile fripte.* POPA, V. 8. *Nimic din ce publicau gazetele nu era de actualitate, nici cam-pionatele de box, ... nici şotiile lui Haralambie Niculiţă, regele munţilor.* SADOVEANU, O. IX, 208, cf. SCRIBAN, D., DR. X, 333. *Rîdeau ca nişte copii la o şotie bună.* CAMIL PETRESCU, O. III, 559, cf. II, 283. *Măi oameni buni, de ce vă ţineţi voi de şotii?* STANCU, D. 56, cf.id. R. A.I, 36. *În pauze citea, în loc să stea la taclale sau să se ţină de şotii.* BENIUC, M. C. I, 279. *Te ţii de şotii, moşule.* H. LOVINESCU, T. 159. *Cînd mergea în vizită, cu toate dăscălelile mamei sale, era imposibil să nu facă vreo şotie.* T. POPOVICI, S. 88. *Supărat de şotia ce i se făcuse, s-au dus acasă la moşnegi.* SBIERA, P. 48, cf. 221. *Dracu, de ciudă, tot face şotia omului, că-i sacă o mînă ori un picior, ca să-l pedepsească pentru necredinţă.* ŞEZ. I, 242. *Işi luă tălpăşiţa de acolo, blăstămînd pe cioară că i-o făcut şotia.* ib. III, 187. *Şi-şi puse în gînd să facă o şotie copilei-ursită lui după prorocia babei — doar a lua-o naiba.* ib. VI, 110, cf. I. CR. II, 303, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

2. (Regional) Şiretlic **(1)**; înşelăciune. *Văzu el că în lupta dreaptă nu se putea măsura cu Mihai, şi începu a umbla cu şotia.* ISPIRESCU, M. V. 33. *Ivan ... pricepu şotia şi, după ce lăsă de-i mai bătură oleacă, ... plecă acasă.* ŞEZ. I, 34.
— Pronunţat: *-i-e.* — Pl.: *şotii.*
— Cf. ucr. ш и т к а, rom. ş o d.

ŞOTIÉLNIC, -Ă adj. v. **şotelnic.**

ŞOTIÉR s. m. (Prin Mold.) Persoană care face şotii **(1).** Cf. DR. IV, 158, I. CR. II, 303.
— Pronunţat: *-ti-er.* — Pl.: *şotieri.*
— **Şotie** + suf. *-ar.*

ŞOTIÓS, -OÁSĂ adj. (Bucov.) Care face şotii **(1).** Cf. PAMFILE, J. II, 414, III, 94, LEXIC REG. II, 126, GLOSAR REG.
— Pronunţat: *-ti-os.* — Pl.: *şotioşi, -oase.*
— **Şotie** + suf. *-os.*

ŞÓTIŞ s. n. (Mold., prin Bucov. şi Transilv.; şi în sintagma *polcă şotişă*) Numele unui joc cu lăutari; melodie după care se execută acest joc. Cf. ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 263, 414, CADE, H III 229, 432, X 112.
— Pl.: ? — Şi: **şotişă** (accentul necunoscut, PAMFILE, J. II, 263, H III 229, X 112) s. f., **sotiş** (accentul necunoscut, H VI 51) s. n., **sotişă** (accentul necunoscut, VARONE, D.) s. f.
— Din germ. **Schottisch** [polka].

ŞOTIŞĂ s. f. v. **şotiş.**

ŞOTITĂ s. f. (Prin vestul Munt.) Ţuică foarte slabă, obţinută la sfîrşitul distilării; p. e x t. ţuică slabă. Cf. TOMESCU, GL.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞOTÍNG[1] interj. v. **şontic.**

ŞOTÍNG[2], -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Încovoiat; strîmb. Cf. UDRESCU, GL. *Are nasul lung şi cam şotîng.* id. ib. ◇ (Adverbial) *Calcă şotîng.* id. ib. ◇ (Substantivat) *Vine şotînga să-mi ceară căruţa.* id. ib.
— Pl.: *şotîngi, -ge.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o t a n, ş o n t i c.

ŞOTÎRLÁC subst. (Regional) Fir de cînepă tors mai gros. Com. din LAZURI DE BEIUŞ—BEIUŞ.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞOTÓI s. m. (Regional) Pui de iepure (Beloţu—Craiova). GL. OLT.
— Pl.: *şotoi.*
— Cf. ş o ş o i[1], j o t a n.

ŞOTOLÍG s. m. (Regional) Om deşelat (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 86.
— Pl.: *şotoligi.*
— Etimologia necunoscută.

ŞOTORÁLĂ s. f. v. **ciotoreală.**

ŞOTORÍ vb. IV v. **ciotori.**

ŞÓTORO interj. v. **ciotoro.**

ŞOTOROÁGĂ s. f. v. **şotroagă.**

ŞOTOROÁNGĂ s. f. v. **şotroagă.**

ŞOTORÓG, -OÁGĂ adj. (Regional) Strîmb, încovoiat. *Şotoroagă botoroagă, Nouă coţi de lemn întreagă* (Osia). PĂSCULESCU, L. P. 92, cf. 378, PASCU, S. 215.
— Pl.: *şotorogi, -oage.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o n t o r o g.

ŞOTROÁCĂ s. f. v. **şotroagă.**

ŞOTROÁGĂ s. f. (Depreciativ) **1.** (Regional, mai ales în Mold.) Încălţăminte veche, uzată sau prea mare, nepotrivită pe picior. Cf. PAMFILE, I. C. 348, ŞĂINEANU, D.U. *Un băiat în nişte şotrogi.* SCRIBAN, D., cf. DM, ŞEZ. IX, 34, FD IV, 47, LEXIC REG. 62. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Ce mai faci cu şotroacele alea de opinci?* UDRESCU, GL. ✦ (Regional) Obiect vechi, uzat, de proastă calitate (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Mai am o şotroacă de căruţă, e herbelişte.* id. ib. *O cioloroangă de putină cu cercurile rupte.* id. ib.

2. (Prin Mold. şi Munt.) Epitet pentru o persoană infirmă sau în vîrstă. V. ş o n t o r o g, h o d o r o g. Cf. LEXIC REG. 62, UDRESCU, GL.

— Pl.: *şotroage.* — Şi: **şotroácă** s. f., **şotróg** (pl., *şotrogi*) **s. m., şotoroágă** (PAMFILE, I. C.. 348, ŞĂINEANU, D.U.), **şotoroángă** (UDRESCU, GL.), **ciotoroángă** s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş o t o r o g.

ŞOTROÁPĂ[1] s. f. (Prin Bucov. şi Mold.; depreciativ) Persoană cu mersul urît. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Trece Ion. Da-i drept şotroapă!* CV 1951, nr. 2, 35.
— Pl.: *şotroape.*
— Cf. ş o n t r o p.

ŞOTROÁPĂ[2] s. f. (Regional; depreciativ) Femeie bătrînă şi urîtă (Bonţ—Gherla). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *şotroape.*
— Din magh. **satrafa.**

ŞOTRÓG s. m. v. **şotroagă.**

ŞOTRÓN s. n. **1.** (Şi, regional, în construcţia *de-a şontronul)* Joc de copii în care jucătorii, sărind într-un picior, pe rînd, lovesc o pietricică, o bucăţică de ţiglă etc., făcînd-o să treacă prin despărţiturile unei figuri (dreptunghiulare) desenate pe sol; (regional) ştrenche **(1),** de-a clasele (v. c l a s ă), de-a şcoala (v. ş c o a l ă **I 4),** la şchiopică (v. ş c h i o p i c ă). Cf. PROT.—POP., N. D. *O sumedenie de copii ţipau, se zbeguiau, săreau într-un picior la şodron.* DELAVRANCEA, H. T. 93, cf. TDRG, PAMFILE J. I, 34, 134, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Jocurile de atunci erau din cale afară de nebuneşti. Şodronul, pichiul, oina.* BRĂESCU, A. 126, cf. SCRIBAN, D., H IV 59. *Vreau numai de-a şontronul să ne jucăm.* CV 1950, nr. 4, 39. *Hai la şotron.* ALR SN V MN h 1 300/728.

2. Figură (dreptunghiulară) cu mai multe despărţituri, desenată pe sol, folosită la şotron **(1);** (regional) ştrenche **(2).** Cf. TDRG, CV 1950, nr. 4, 39.

— Pl.: **(2)** *şotroane.* — Şi: **şodrón,** (regional) **şontrón** s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. fr. c h a u d r o n „căldare".

ŞOTRÓPEA s. m. art. v. **şontropea.**

ŞÓTRU s. n. (Regional) Rochie de lînă (Mîrleanu—Cernavodă). Cf. H II 282.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞOVÁI[1] interj. (Regional; cu valoare verbală; adesea repetat) Cuvînt care sugerează mersul şovăitor al cuiva. *Încotro şovai, tot de belea dai.* PANN, P. V. I, 69/8. *Şovai, şovai, Tot de mine dai.* ZANNE, P. II, 740.
— Cf. ş o v ă i[1].

ŞOVÁI[2] s. n. (Învechit) Eschivare; pretext; subterfugiu. *Să n-aveţi într-aceasta nice un şuvăi.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: ? — Şi: **şuvái** s. n.
— Cf. ş o v ă i[1].

ŞOVÁN[1] s. m. (Ornit.; prin Olt.) Uliu *(Accipiter gentilis).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 164. *Eretele, gîrvanul, şovanul iau pui de găină.* id. ib. 209.
— Pl.: *şovani.*
— **Şoavă**[1] + suf. *-an.*

ŞOVÁN[2] s. n. (Prin Munt.; probabil) Obiect care face parte din zestrea unei fete. *Îşi spală darurile, Darurile, şovanile.* PĂSCULESCU, L. P. 57, cf. 379.
— Pl.: *şovane.*
— Etimologia necunoscută. Cf. c i o v e i.

ŞOVÁN[3], **-Ă** adj. (Regional) Strîmb (Berzovia—Reşiţa). CL 1962, 324.
— Pl.: *şovani, -e.*
— Cf. ş o v ă i[1], ş o v l i, ş o v e u.

ŞOVÁR subst. **1.** S. m. Numele mai multor plante: **a)** papură[1] **(1)** *(Typha angustifolia* şi *latifolia).* Cf. GCR I, 355/29, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 392, LM, CONV. LIT. XX, 1 018, BRANDZA, FL. 464, ENC. ROM., BARCIANU, GRECESCU, FL. 640, N. LEON, MED. 56, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, P. 28, DM, BORZA, D. 173, 174, H XVIII 287, ALR I 1 907/35, 40, 45, 56, 59, 63, 320; **b)** trestie *(Phragmites communis).* Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 392, DDRF; **c)** pipirig *(Scirpus palustris).* Cf. CIHAC, II, 392, ALR SN III h 637/605; **d)** rogoz *(Carex silvatica* şi *pilosa).* Cf. CIHAC, II, 392, DDRF, PANŢU, PL., DM, BORZA, D. 41, ALR I 1 913/343; **e)** plantă acvatică cu frunze plutitoare şi cu fructe ţepoase, în formă de măciucă *(Sparganium ramosum).* Cf. DAMÉ, T. 187, GRECESCU, FL. 641, TDRG, CADE, ŞIMIONESCU, FL. 276, SCRIBAN, D., DM, BORZA, D. 163; **f)** (şi în sintagma *şovar de munte,* DDRF, BRANDZA, FL. 494, DAMÉ, T. 189, TDRG, PANŢU, PL., CADE, DM, BORZA, D. 133) plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina subţire şi dreaptă, cu frunze înguste şi flori mici, verzi sau nuanţate cu violet; creşte prin fineţe şi locuri umede *(Poa trivialis).* Cf. BORZA, D. 133; **g)** trestie de cîmp *(Calamagrostis epigeios).* Cf. id. ib. 37; **h)** capul-şarpelui *(Echium rubrum).* Cf. id. ib. 63; **i)** (prin sudul Transilv.) varga-ciobanului *(Dipsacus silvester).* Cf. PĂCALĂ, M. R. 17, BORZA, D. 60; **j)** (prin vestul Transilv.; în forma *şuvar)* stînjenel *(Iris germanica).* Cf. BORZA, D. 88; **k)** (regional) iarbă-albastră *(Molinia coerulea)* (Certeze—Sighetul Marmaţiei). Cf. id. ib. 112. [Casele] *să fie acoperite ori de olane, ori de şindrilă, iar nu de şovar sau de trestie şi de scoarţe, pentru primejdie de foc.* PRAV. COND. (1780), 144. *Umplui mulţime de coşniţi, pe care le făcusem însumi de papură şi de şovar.* GORJAN, H. II, 65/4, cf. COSTINESCU. *Trestia şi şovarul sînt scumpe în Bărăgan.* ODOBESCU, S. III, 18, cf. I, 148. *O parte din fîn ... era bălţăreţ, amestecat cu şovar şi cu mînzoc şi nu-l mîncau bucuros boii.* SLAVICI, V.P. 55. *De-a lungul ţărmului stîng se-nşiră satele în lanţ; case mici, ţuguiate, bordeie acoperite cu şovar.* VLAHUŢĂ, S.A. III, 214. *În mijlocul acestui teritoriu e un loc mocirlos, ... în care creşte trestie şi şovar.* LIUBA-IANA, M. 67. *E liber fiecare a tăia trestie şi şovar pentru a-şi acoperi paiele.* CATANELE, 43, cf. CHIRIŢESCU, GR. 254. *Cîte o rîndunică, venind la cuibul său, se înfigea ca o săgeată în capătul înnegrit al grinzilor de brad, ieşite afară de sub vechiul acoperămînt de şovar.* HOGAŞ, DR. I, 132. *Apa mîlise buturugile şi aşternuse renia cu nisip, prin care numai troscotul, şovarul şi costreiul răzbeau.* CONV. LIT. XLIII, 923, cf. BOCĂNEŢU, T. A. 131. *Dacă ... balta a secat, şovarul capătă frunze groase, aspre, de nu le pot paşte vitele.* SIMIONESCU, FL. 277, cf. PRIBEAGUL, P.R. 75. *Vite albe ... apucau cu gura, de ici, de colo, vîrfurile de iarbă şi de şovar.* SADOVEANU, O. VI, 67, cf. IX, 369, BENIUC, M.C. I, 458. *Decorul e altul acum. Locul trestiei este luat de şovarul care împînzeşte mlaştini întinse.* VÎN. PESC. 1960, nr. 9,

20, cf. H I 382, II 79, III 66, IV 119, IX 188, XI 327, XII 308, XVIII 141, 168, DOINE, 284. *Ţipă rar, c-amu mă car, Ca şi capra prin şuvar.* BUD, P.P. 53, cf. 83, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, L. COSTIN, GR. BĂN. 195. *Pe uliţa strîmtă ... Mi-este-o casă mititică, Cu şovar verde-nvelită.* BALADE, III, 165, cf. SCL 1966, 471. ◇ *Şovar mare* (sau *tăios*) = plantă erbacee de culoare verde-cenuşie, cu tulpina înaltă pînă la 2 m, cu frunze lungi şi flori roşcate în formă de spic; creşte pe marginea lacurilor şi a mlaştinilor *(Cladium mariscus)*. Cf. PANŢU, PL. (Regional) *Şuvar sălbatic* = crin galben *(Hemerocallis fulva)*. Cf. BORZA, D. 83.

2. Subst. (Prin Ban. şi Transilv.) Fîn cu rogoz. *Cînd finul ... are mult rogoz sau şuşarcă ..., se numeşte ţîf, şovar.* PAMFILE, A.R. 149, cf. DM, ALR II 5 247/47, 5 248/47.

3. S. n. (Transilv.; şi, atribuind calitatea ca un adjectiv, în sintagma *olc şuvar)* Loc unde creşte şovar **(1)**. Cf. MOLNAR, D. 97, LB, ISER, POLIZU, LM, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., BUD, P.P. 83. ✦ (Prin vestul Mold.; atribuind calitatea ca un adjectiv, în sintagma) *Parchet şuvar* = loc unde a ars o pădure şi pe care creşte şovar **(1)**. Cf. ARVINTE, TERM. 171.

— Şi: (regional) **şovâr** (ALEXI, W.) s. n., **şovîr** (GHEŢIE, R. M.) subst., **şuvâr** (pl. *şuvaruri)* s. n., **şuvâr** (BORZA, D. 293) subst., **şuvâră** (PĂCALĂ, M. R. 17) s. f., **şuhâr** (BORZA, D. 133) subst.

— Din ucr. **шувар**, scr. **ševar.**

ŞOVÂRCĂ s. f. **1.** (Regional) Fîn cu rogoz (Dobra—Deva). ALR II 5 247/105.

2. (Regional) Porumb semănat des şi năpădit de mohor[1] **(1)**, care se foloseşte ca nutreţ pentru vite (Băiţa—Beiuş). Cf. A I 35.

3. (Prin sud-vestul Munt.) Coş din papură[1]. Cf. cv 1951, nr. 1, 37.

— Pl.: ?

— **Şovar** + suf. *-că.*

ŞÓVĂ s. f. v. **şoavă[1].**

ŞOVĂÍ[1] vb. IV. **I.** Intranz. **1.** (Despre fiinţe; învechit) A-şi schimba direcţia de mers, a coti; (sens curent) a păşi nesigur (poticnindu-se, clătinîndu-se, deviind de la direcţia de mers, zăbovind), a se împletici; a se clătina; a-şi pierde echilibrul; p. ext. a fi nesigur, nehotărît în mişcări. *Lupul într-altă parte şuvăia şi ca cum spre o pădure, carea înaintea lui aproape se videa, năzuia.* CANTEMIR, IST. 130. *Începu a blăstămă ... zicînd: ... ochii să li să pcianjănească, din picioare să şuvăiască* (a. 1773). GCR II, 98/36, cf. LB, ISER. *Unul ... păşeşte şovăind.* NEGRUZZI, S. II, 229, cf. I, 315, PONTBRIANT, D. *Bătrîna ... se duce şovăind.* ALECSANDRI, POEZII, 321, cf. id. O.P. 239, 264, CIHAC, II, 392. *Mergea Ivan şovăind cînd la o margine de drum, cînd la alta.* CREANGĂ, P. 297. *Îşi puse toate puterile, se scală, şi aşa, şovăind, cercă să umble.* ISPIRESCU, L. 59. *Şovăieşte cămila ce-l poartă.* MACEDONSKI, O. I, 147, cf. 118. *Abia mai păşesc, şovăind prin pîcla deasă.* VLAHUŢĂ, O.A. I, 140, cf. DDRF. *Ca prins de friguri şovăi Şi-n urmă a căzut.* COŞBUC, F. 74, cf. id. P. I, 163, BARCIANU. *Doca se îndoi, şovăi şi căzu la pămînt.* SANDU-ALDEA, U.P. 110, cf. ALEXI, W. *Bătrînul se ridică în picioare, şovăind.* DUNĂREANU, CH. 32, cf. TDRG, CADE. *Omul, şovăind în stradă, Pleacă iar, lăsînd în urmă Pete negre pe zăpadă.* TOPÎRCEANU, B. 72. *Se vedea şovăind în funiile unui ring.* CĂLINESCU, C.N. 107. *Se duse şovăind uşor către iatacul lui.* SADOVEANU, O. XIII, 167, cf. XI, 95, XVI, 18. *Sprijinindu-se de pereţi, şovăind, se strecură pe uşă.* BART, E. 254, cf. SCRIBAN, D. *A îngălbenit foarte tare, a şovăit şi, dacă nu-l luam de braţ, ar fi căzut.* V. ROM. februarie 1952, 7. *Şovăi şi se frînse ca un turn surpat de cutremur.* VINEA, L. I, 403. *Ea mereu venea, Pe drum şovăia Şi s-apropia.* ALECSANDRI, P.P. 189. ✦ P. anal. (Despre obiecte) A-şi pierde stabilitatea: a se legăna, a se balansa. *Vasul începu a şovăi, clătinat pe înalte talazuri care se izbesc şi se afundă cu un urlet întărîtat.* ODOBESCU, S. I, 144. *Pluta, şovăind sub picioarele sale, îi clătină mîna tocmai în momentul cînd el descărca arma.* GANE, N. I, 81. *Rătăcit din orice cale sub trăsnitul lui catart; Valuri-valuri dînd năvală şi smucindu-l tot mai tare Îl făceau să şovăiască.* MACEDONSKI, O. I, 76.

2. (Despre ape curgătoare, drumuri etc.) A coti; a şerpui. *Haturile pămînturilor, pe cum le şuvăiaşte hotarul* (a. 1712). IORGA, S. D. VII, 112. *Calea noastră... şovăia prin pietrişuri.* GALACTION, O. 38.

II. (Despre oameni) **1.** Intranz. (Învechit şi regional) A se eschiva (recurgînd la subterfugii); a căuta pretexte; a încerca să tergiverseze (ocolind adevărul). *Acela ce va lua ceva vreun lucru cu voia acestuia giudeţ, nu va putea să şuvăiască, să nu plătească ş-alt preţ.* PRAV. 58. *Muiaria să cade să îmble după bărbat, iară să nu poată şuvăi cu alte tocmeale, ce vor fi avut.* ib. 169. *Zise* [împăratul] *ca să şuvăiască: „Nu să cuvine împăratul să vorbască cu femei".* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165v/6, cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER. *Auzi, Niţule?... De-acu n-ai încotro şovăi.* ALECSANDRI, T. 1582. *Cel cu două pîini, văzînd că nu mai are încotro şovăi, înapoieşte un leu tovarăşului său.* CREANGĂ, O. 162, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM. ◇ Expr. (Regional) **A umbla şovăind** = a recurge la şiretlicuri **(1)**. Cf. ŞEZ. IX, 145.

2. Intranz. (Învechit; în forma *şuvăi)* A-şi declina răspunderea. *Cela ce va face scrisori cu ocări şi cu sudălmi asupra cuiva, vrînd să şuvăiască, să dzică cum l-au îndemnat cutarele... să vor certa amîndoi.* PRAV. 248. ✦ Tranz. (În forma *şuvăi)* A disculpa. *Nunta ce să va face între obrazul cel răpitoriu şi aceii răpile, şuvăiaşte răpitoriul şi scapă să nu să omoară.* PRAV. 186, cf. 286.

3. Tranz. (Învechit) A pretinde; a pretexta. *Muiaria poate şuvăi că n-au ştiut sminteala nuntei sale.* PRAV. 220, cf. L. ROM. 1962, nr. 6, 86.

III. Intranz. **1.** (Despre oameni) A fi într-o stare de nehotărîre; a sta la îndoială; a se codi, a pregeta; a ezita. Cf. PONTBRIANT, D. *El şovăieşte în rezoluţiunele lui.* COSTINESCU, cf. CIHAC, II, 392. *Tînărul, fără să şovăiască, răspunde hotărît.* CARAGIALE, O. III, 154. *Urmaşii noştri văzîndu-ne şovăind, ... ar putea crede că am căzut în copilărie.* CONTEMPORANUL, IV, 506, cf. DDRF, BARCIANU, CADE. *Încordarea nervoasă făcea pe tînărul Herdelea să şovăiască între mînie şi răbdare.* REBREANU, R. I, 239. *Şovăind între diferite bănuieli, stăteam locului nemişcat.* GALACTION, O. 82. *Răspunse şovăind, ca la examenele de acum treizeci de ani.* C. PETRESCU, C. V. 191. *Aici se găsea o a doua taină a lăuntrului său... faţă de care el însuşi şovăia, sfiindu-se.* SADOVEANU, O. XIII, 156, cf. SCRIBAN, D. *Se răzgîndea şi şovăia să calce Pe scoarţe şi covoare cît o falce.* ARGHEZI, VERS. 292. *Şovăia şi amîna mereu aşezarea pe o muncă hotărîtă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 418. *Poetul atît de tînăr nu şovăie să atace problema complexă a intelectualităţii.* V. ROM. ianuarie 1954, 214. *Mai era una care poate că n-ar şovăi, un fel de zănatecă ce veşnic nu-şi găseşte locul.* VINEA, L. I, 57. *Aşa mă judeci dumneata? Şi eu care şovăiam... ca să nu vă lipsesc de mine, de prietenia şi devotamentul meu.* DEMETRIUS, C. 51. ✦ (Despre sentimente, convingeri ale oamenilor) A deveni fluctuant, tinzînd să scadă în intensitate, să-şi piardă din fermitate. *A inimii-mi simţire cu totul şovăieşte.* ALEXANDRESCU, O. I, 255. *Atunci credinţa lui Cosma începu şi dînsa a şovăi.* ODOBESCU, S. II, 497. *Şi-n pieptul lui mînia O clipă şovăieşte.* COŞBUC, B. 145. *Cea mai tare credinţă şovăieşte.* CĂLINESCU, E. O. II, 103.

2. Fig. A oscila, a fluctua. *Adevărata valoare economică a banului... a şovăit totdauna după timpuri.* HEM 2425. *Uzul mai şovăie pînă astăzi între e şi i: adecă şi adică.* DR. V, 391, cf. IV, 30. *Accentul şovăie adesea şi la cuvinte vechi, lucru firesc dealtmintrelea.* IORDAN, G. 37.

— Prez. ind.: *şovăiesc* şi *şóvăi.* — Şi: (învechit) **şuvăí,** (învechit, rar) **şovoí** vb. IV.

— Din v. sl. *šavati (bg. шавам). Cf. „Romanoslavica", XII, 46.

ŞOVĂÍ[2] vb. IV. Intranz. (Transilv.) A şuiera; a vîjîi; a vui. *De frîu în zădar o trage, o abate, Că iapa, şuvăind cu coada, sare Încoace, încolea, zvîrle şi cît poate Nu se dă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 141, cf. LB, ISER, POLIZU. *Şovăieşte vîntul.* LM. *Acolo şovăie rîul, cu murmuitul său lin.* MUREŞANU, P. 170.

— Prez. ind. pers. 3: *şovăieşte* şi *şóvăie.* — Şi: (învechit) **şuvăí** vb. IV.

— Etimologia necunoscută. Cf. şovăi[1]. Cf. „Romanoslavica", XII, 46.

ŞOVĂIÁLĂ s. f. **I.** Nesiguranţă în mers, în mişcări. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, C. PETRESCU, C. V. 319, SCRIBAN, D. *O mînă care a dovedit că nu ştie ce-i şovăiala venea din nou în fruntea puterii armate.* VORNIC, P. 160, cf. DM.

II. (Învechit) **1.** Eschivare; pretext; subterfugiu. *Cînd nu vrea muiarea să îmble după bărbat, ce va îmbla cu şuveale,... nu-i să vor prinde aceastia şuveale.* PRAV. 168. *Din asupreală gînduri de şuvăială şi cuvinte de răsuflare se scornesc.* CANTEMIR, IST. 53, cf. TDRG, CADE, L. ROM. 1962, nr. 2, 86.

2. (În forma *şuveală*) Tergiversare. *Aceia carii vor trimite să facă vreo greşală la vreun loc,... atunce fără nici de un fial de şuveale toţi cîţi vor fi să vor cearta de la giudeţ.* PRAV. 327.

III. Nehotărîre **(1)**; îndoială, dubiu; codire, pregetare; lipsă de fermitate; şovăire **(II 1)**, ezitare. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, CADE. *Îl copleşiră iarăşi şovăielile şi chibzuirile.* REBREANU, NUV. 281. *M-a mînţit... cu atîta voinţă împusă în glas, că am avut o clipă de şovăială.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 244. *L-am privit un timp c-o şovăială inexplicabilă.* SADOVEANU, O. XV, 156, cf. SCRIBAN, D., CONTEMP. 1951, nr. 224, 2/2. *Avu, zîmbind mereu, o clipă de şovăială.* CAMIL PETRESCU, O. III, 623, cf. 161. *Intrînd în mişcare trebuia să activeze fără şovăială.* STANCU, R. A. III, 244. *Ţine paharu-n mînă cu oarecare şovăială.* CONTEMP. 1953, nr. 19, 4/5. *Avea în sfîrşit o senzaţie de proprietate liniştită, de posesie fără nesiguranţe şi şovăieli.* DEMETRIUS, A. 100.

— Pl.: *şovăieli.* — Şi: (învechit) **şuvăiálă, şuveálă** (pl. *şuveale*) s. f.

— **Şovăi[1]** + suf. *-eală.*

ŞOVĂIÁT, -Ă adj. v. **şovăit.**

ŞOVĂIÉLNIC, -Ă adj. **I.** (Despre mers, mişcări etc.) Împleticit; nesigur; şovăitor **(1)**, (rar) şovăind **(1)**, şovăit **(I 1)**. Cf. SCRIBAN, D. *Încet, cu mişcări şovăielnice, locotenentul a desfăcut un pachetel.* V. ROM. mai 1954, 84. *Umbla cu paşi şovăielnici de colo-colo.* GALAN, B. II, 336, cf. H. LOVINESCU, T. 109. *Peste puţin, cu şovăielnic pas, Se-arată vinovatul în odaie.* DEŞLIU, M. 40, cf. DM. ◇ (Adverbial) *Se ridică şi porni şovăielnic spre uşă.* GALAN, B. II, 247. ✦ P. anal. (Despre obiecte) Care şi-a pierdut stabilitatea; care se leagănă, se balansează. *Aşa-i vorbi şi lancea Cu vîrf de-aramă i-o luă şi-o-ntinse Pe podul şovăielnicei corăbii.* MURNU, O. 260.

II. (Învechit; despre oameni; în forma *şuvealnic*) Viclean; perfid. *Zeves... iaste mincinos, amăgeu şi măestreţ şi şuvealnic.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165[v]/4. ◇ (Substantivat, m.) *Aceasta o feace spurcatul cu vicleşug pentru sine ca un şuvealnic.* id. ib. noiembrie 154[v]/10.

III. (Despre oameni) Nehotărît **(1)**; lipsit de convingere, de fermitate; şovăitor **(2)**, ezitant, (rar) şovăind **(2)**, şovăit **(III)**. *Om şovăielnic! Cînd omul are cuget, cuvîntu-i e cuvînt, Şi fapta-i şi cuvîntul deopotrivă sînt.* ALECSANDRI, T. II, 117, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 1, 6, DM. *Aşteptă cîteva clipe şovăielnic, apoi se îndepărtă.* PREDA, M. 35. ◇ (Substantivat) *Cei şovăielnici au căzut curînd la fund.* SADOVEANU, O. X, 451. *Ne fac mult rău şovăielnicii... Dar o să ne scuturăm de ei.* STANCU, R. A. II, 182. ◇ (Adverbial) *Îi răspunse destul de şovăielnic.* CAMIL PETRESCU, O. II, 151. *A început numaidecît să cînte, încet şi şovăielnic.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 103. ✦ (Despre manifestările oamenilor) Care denotă, trădează nehotărîre, nesiguranţă, lipsă de fermitate. *S-au adunat de pe acum rubedenii îndepărtate şi cupide, gata să facă dispărut un testament sau să smulgă bolnavei cu voinţa şovăielnică altul.* C. PETRESCU, C. V. 172. *Morala... tinde mai ales către dogmă, către afirmaţia categorică, prin care sufletul şovăielnic al omului primitiv trebuie tonificat.* RALEA, S. T. II, 278.

— Pl.: *şovăielnici, -ce.* — Şi: (învechit) **şuveálnic, -ă** adj.

— **Şovăi[1]** + suf. *-elnic.*

ŞOVĂÍND, -Ă adj. (Rar) **1.** (Despre mers, mişcări etc.) Şovăitor **(1)**. *Cu pasul încă şovăind, se îndreptă către casele domneşti.* ODOBESCU, S. I, 113.

2. (Despre oameni) Şovăitor **(2)**. Cf. ODOBESCU, S. I, 32, DM.

— Pl.: *şovăinzi, -de.*

— V. **şovăi[1].**

ŞOVĂÍRE s. f. Faptul de a şovăi[1].

I. Nesiguranţă în mers, în mişcări. Cf. şovăi[1] **(I 1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

II. 1. Nehotărîre **(1)**; îndoială, dubiu; codire, pregetare; lipsă de fermitate; şovăială **(III)**, ezitare. Cf. şovăi[1] **(III 1)**. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Mergi fără şovăire cu aceia cari-ţi par mai vrednici să ajute progresul patriei!* CARAGIALE, O. IV, 235, cf. III, 49. *M-am luptat în lume fără şovăire.* MACEDONSKI, O. I, 113. *Interesul romanului e concentrat în analiza simţimintelor lui Rascholnicoff, a şovăirilor sale înaintea crimei.* GHEREA, ST. CR. II, 229, cf. DDRF, BARCIANU. *Femeile, cînd arde mai mult dorinţa lor, Atunci ştiu să s-arate mai fără nici un dor, Şi-ţi fac prin şovăire mai plin de patimi chinul.* COŞBUC, S. 63, cf. AGÎRBICEANU, A. 62, REBREANU, I. 82, ŞĂINEANU, D. U. *După o scurtă şovăire am pornit ca o trombă, ieşind pe poarta şcoalei.* BRĂESCU, A. 141. *Cafeneaua este negustoria pe care o preferă fără nici o şovăire orice turc.* SADOVEANU, O. X, 402, cf. XI, 510, XIII, 479, XVI, 219, SCRIBAN, D. *Mulţimea digresiunilor pe care, fără şovăire, le primeşte în scrisul său sînt... modalităţi de manifestare ale unui temperament literar retoric.* VIANU, A. P. 160. *Pericolul oportunismului... trebuie combătut fără şovăire.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 9/6. *Mîngîietor în şoaptă şi fără şovăire, Eu sînt poruncitor.* CĂLINESCU, L. L. 133. *Popa îşi îndruma copiii spre carte, ţăranii prinseră a face la fel, fără prea multă şovăire sau sfială.* BLAGA, H. 41. *Răspunse după o mică şovăire, dar numai aparentă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 508, cf. II, 277, id. N. 133, V. ROM. septembrie 1955, 109. *El nu vedea... nici o şovăire în nepăsarea ei.* VINEA, L. I, 189, cf. H. LOVINESCU, T. 351. *Oamenii îl sprijiniră dintru bun început fără şovăire.* V. ROM. aprilie 1963, 143.

2. Fig. Oscilare, fluctuaţie. *Nu este iertată nici măcar şovăirea între forma limbistică, ce unui individ îi pare mai raţională, şi între forma obicinuită în dialectul cel cult al poporului.* MAIORESCU, CR. I, 55.

— Pl.: *şovăiri.*

— V. **şovăi[1].**

ŞOVĂÍT, -Ă adj. **I. 1.** (Rar; despre mers, mişcări etc.) Şovăitor **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Ei şi-au zis că... le este impus a se folosi de naivele şi nestrunatele porniri ale stilului lui Erodot, spre a mlădia dupe dînsele mersul încă şovăit al prozei noastre româneşti.* ODOBESCU, S. II, 484, cf. DDRF, CADE.

2. (Învechit şi regional; despre ape curgătoare, drumuri etc.) Cotit, sinuos, întortocheat. *Apa Nilului decît alalte ape cu multul mai şuvăită şi mai covăită fiind, la patru părţi încă o parte adaogem.* CANTEMIR,

IST. 139. *Poruncia să facă casele drept în rînd, să iasă uliţele drepte, nu şuvăite.* DIONISIE, C. 204. *Parada se întindea ca un şerpe pe şovoita uliţă.* NEGRUZZI, S. I, 29, cf. CIHAC, II, 392. *După o bleşcăitură de zece minute, pe un drum lăturalnic şi şovăiat,... ajunserăm dinaintea unei porţi bine închise.* CONV. LIT. XI, 144, cf. BARCIANU, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, ALR SN III h 860/836. *Pe-o potecă şovăită Merge mierla-nsovonită: Suflet n-are, sînge are* (Mura). GOROVEI, C. 235, cf. PASCU, C. 206. ◇ (Adverbial) [Hotarul merge] *de acolo pre hat cam şuvăit* (a. 1709). URICARIUL, XXII, 240. *Le mergea hotarul şuvăit* (a. 1712). IORGA, S. D. VII, 112. ✦ P. e x t. (Învechit; în forma *şuvăit*) Strîmb, încovoiat. *Pururea cu şuvăite picioare pre dreapte cărări a îmbla deprinsă şi din fire aşe tocmită fiind,... la adunarea de obşte a mă afla... nu putui.* CANTEMIR, IST. 159.

II. (Învechit; despre manifestări, acţiuni ale oamenilor) Ocolit[2] **(4)**; perfid; ascuns. *E rea acea hicleană, ascunsă despoţie Ce-n planuri şovăite, c-o mînă lungă, lungă Sub mască de credinţă confrate se preface.* HELIADE, O. I, 227.

III. (Rar; despre oameni) Şovăitor **(2).** *Şi-n braţele-i albe de-omăt îl cuprinde zeiţa, Blîndă zîmbind şovăitului soţ.* COŞBUC, AE. 158, cf. DM.

IV. (Regional; despre oameni) Deşirat (Secăşeni—Oraviţa). ALR II 2264/29.

— Pl.: *şovăiţi, -te.* — Şi: (învechit) **şuvăit, -ă,** (regional) **şoveiát, -ă** (ALR SN III h 860/836), (învechit, rar) **şovăiát, -ă, şovoít, -ă** adj.

— V. **şovăi[1].**

ŞOVĂITÓR, -OÁRE adj. **1.** (Despre mers, mişcări etc.) Împleticit; nesigur; şovăielnic **(I),** (rar) şovăind **(1),** şovăit **(I 1).** Cf. LM 538. *Omul... se uita spărios şi uitît la Dan, fixîndu-l ca pe o umbră, cu buzele tremurînde şi cu paşi şovăitori.* EMINESCU, P. L. 48, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Venea din Jidoviţa, singur, gînditor, în mers şovăitor.* REBREANU, I. 106. *Răsfoind cu mîni şovăitoare Într-un tîrziu, de dorul nimărui, Din cartea veche-mi cade cîte-o floare.* CAZIMIR, P. 31, cf. SCRIBAN, D., ARGHEZI, S. VII, 191. *Paşi încet spre uşă, cu paşi şovăitori.* V. ROM. mai 1958, 78. ✦ P. e x t. Tremurător; fluctuant. *Umbrele lor şovăitoare se conturau întunecat, în revărsatul care pătrundea prin fereastra dată-n lături.* ADAM, S. 22. *S-a aprins alt foc. Întîi două şuviţe se ridică şovăitoare.* STANCU, D. 125. *Deasupra unui hangar mai ardea un foc şovăitor care lumina cîmpul de aterizaj.* BARBU, Ş. N. II, 290.

2. (Despre oameni) Nehotărît **(I);** lipsit de convingere, de fermitate; şovăielnic **(III),** ezitant, (rar) şovăind **(2),** şovăit **(III).** Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Vînzătorii se războiau cu treccătorii şovăitori, să-i facă negreşit clienţi.* REBREANU, R. I, 17. *Frusina s-a arătat şovăitoare.* GALACTION, O. 143, cf. SCRIBAN, D., DM. ◇ (Substantivat) *Calea pe care o urmară pentru a întări în credinţă pe şovăitori,... a fost aceeaşi.* IORGA, L. II, 511. ◇ (Adverbial) *Omul răspunse greu, şovăitor.* CAMIL PETRESCU, O. I, 168. ✦ (Despre manifestările oamenilor) Care denotă, trădează nehotărîre **(1),** nesiguranţă **(2),** lipsă de fermitate. *Avu o tresărire şi murmură cu o imputare şovăitoare.* id. ib. I, 245. *Cracovia... se mulţămea să păstreze asupra acelui hotar fie şi-o stăpînire şovăitoare.* SADOVEANU, O. XVIII, 268. *Vedem apărînd alături de intenţia mijlocirii emotive, pe aceea a captării intelectuale a fenomenului literar,... dar cu o conştiinţă confuză, şovăitoare, timidă.* VIANU, A. P. 11. *Avea ochii turburi şi stinşi, un glas şovăitor.* VINEA, L. II, 81.

— Pronunţat: *-vă-i-.* — Pl.: *şovăitori, -oare.*

— **Şovăi[1]** + suf. *-tor.*

ŞOVĂITÚRĂ s. f. (Rar) **1.** Schimbare a direcţiei de mers; cotitură. Cf. LM, CADE, DL, DM. *Atuncea au ieşit un iepure spăriat şi au rupt-o la fugă, cît abia-l zăreai, şi tot făcînd şovăituri.* SBIERA, P. 260. ✦ Mers şovăitor. Cf. DDRF, CADE, DM.

2. Cot (al unei ape curgătoare, al unui drum etc.); sinuozitate. Cf. CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Învechit, rar; în forma *şuvăitură*) Galerie subterană care servea ca ascunzătoare. *Ş-au făcut şuvăitură tocmită carea are întrat neştiut la mulţi.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pronunţat: *-vă-i-.* — Pl.: *şovăituri.* — Şi: (învechit, rar) **şuvăitúră** s. f.

— **Şovăi[1]** + suf. *-tură.*

ŞOVĂR s. n. v. **şovar.**

ŞOVĂRCÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre iarbă sau fîn) Amestecat cu şovar **(1).** *Hei murgule, Porumbule! Pare-ţi apa tulburoasă, Pare-ţi iarba şovărcoasă, Pare-ţi lunca neguroasă?* POMPILIU, B. 20. *Ba o iau, zău, şi o duc... Peste lunca cea cu dor, Unde-i iarba şovîrcoasă Şi viaţa drăgoastoasă!* BALADE, III, 248.

— Pl.: *şovărcoşi, -oase.* — Şi: **şovîrcós, -oásă** adj.

— **Şovarcă** + suf. *-os.*

ŞOVĂREÁŢĂ s. f. (Bot.) Plantă erbacee de culoare verde-cenuşie, cu tulpina înaltă pînă la 2 metri, cu frunze lungi şi flori roşcate în formă de spic; creşte pe marginea lacurilor şi a mlaştinilor *(Cladium mariscus).* Cf. PANŢU, PL.

— Pl.: ?

— **Şovar** + suf. *-eaţă.*

ŞOVĂRÍCĂ s. f. (Bot.; regional) Rogoz (Şimand—Arad). ALR I 1 913/59.

— Pl.: ?

— **Şovar** + suf. *-ică.*

ŞOVĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre iarbă sau fîn) Amestecat cu şovar **(1).** Cf. PAMFILE, A. R. 149, DM, ALR II 5 247/36, 53, 64, 76, 346, 365, 551.

— Pl.: *şovăroşi, -oase.* — Şi: **şuvărós, -oásă** adj. ALR II 5 247/365, 551.

— **Şovar** + suf. *-os.*

ŞOVEIÁT, -Ă adj. v. **şovăit.**

ŞOVÉU s. n. (Regional) Cotitură (a unui drum) (Glîmboaca—Caransebeş). Cf. ALR SN III h 860/27. [Drumul] *îi cu şoveie.* ib.

— Pl.: *şoveie.*

— Cf. ş o v ă i[1], ş o v a n[3], ş o v î i.

ŞOVÍN, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj. Propriu şovinismului, care se caracterizează prin şovinism; (astăzi rar) şovinist **(2).** *În cîntecul lor nou nu e nimic războinic, n-au nimic şovin.* SAHIA, U.R.S.S. 39. *Partidul a scos muncitorii, trebuie să fim în mijlocul lor, tocmai pentru a-i feri de provocări şovine.* BENIUC, M. C. I, 94, cf. 24. *Zdrobiţi orice mişcare cu caracter şovin.* VORNIC, P. 91. *Frate, să nu mai avem amintiri Şi visuri şovine.* ISANOS, V. 104.

2. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care are concepţii şovine **(1),** care susţine şi practică şovinismul; (astăzi rar) şovinist **(1).** *Cele mai reacţionare, cele mai şovine şi mai agresive elemente s-au strîns în jurul dinastiei.* CONTEMP. 1948, nr. 105, 3/3, cf. CV 1950, nr. 1, 29, DL, DM, DN[2].

— Pl.: *şovini, -e.*

— Din fr. **chauvin.**

ŞOVINÍSM s. n. Atitudine politică retrogradă, constînd în afirmarea dușmănoasă a superiorităţii unei naţiuni asupra altora, în manifestarea rasismului, a exclusivismului naţional. *Şovinismul este caricatura patriotismului.* CARAGIALE, O. IV, 36, cf. III, 200, ENC. ROM., ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SAHIA, U.R.S.S. 138, SCRIBAN, D. *Şovinismul se poate întoarce chiar împotriva propriei noastre limbi.* CV 1949, nr. 4, 38. *Scriitorului rus i-a fost străin şovinismul, socotindu-l ca o infirmitate, ca o dezonoare.* SADOVEANU, E. 191.

Ibrăileanu a luat... poziţie categorică contra oricărui şovinism, contra acestui fel de naţionalism. RALEA, S. T. III, 207. *La Bălcescu, ideea naţională e străină de şovinismul burghez.* CONTEMP. 1953, nr. 4, 3/1. *Naţionalismul şi şovinismul claselor exploatatoare... au lovit cu putere şi în interesele poporului român.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 843, cf. V. ROM. ianuarie 1954, 160, MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 27.

— Din fr. **chauvinisme.**

ŞOVINÍST, -Ă s. m. şi f., adj. (Astăzi rar) **1.** S. m. şi f. Şovin **(2).** *Nu sînt şovinist, şi ura de rasă nu a putut vreodată încolţi în sufletul meu.* CARAGIALE, O. IV, 37. *Eşti un şovinist cum nici nu mi-aş fi putut închipui.* REBREANU, I. 214, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 393, cf. DM.

2. Adj. Şovin **(1).** *Eu nu pot admite nicăieri agitaţiile şoviniste.* REBREANU, I. 154, cf. SCRIBAN, D. *Încă de la începutul apariţiei sistemelor şoviniste, ... Ibrăileanu a luat atitudine atît politică cît şi socială şi literară.* RALEA, S.T. III, 207, cf. DM.

— Pl.: *şovinişti, -ste.*

— Din fr. **chauviniste.**

ŞOVÍI, -ÍIE adj. (Prin Ban.) Strîmb, înclinat. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187, NOVACOVICIU, C.B. II, 6, COMAN, GL., CL 1962, 324.

— Pl.: *şovîi.* — Şi: **şohîi, -îie** adj. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 187, NOVACOVICIU, C.B. II, 6, COMAN, GL.

— Cf. ş o v ă i[1], ş o v a n[3], ş o v e u.

ŞOVÍLC interj. (De obicei repetat; adesea cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează mersul şovăitor, greoi, şchiopătat al cuiva; şontîc, (familiar) şchiopîrc, (regional) şoltîc, şonc[1], ştiopîlc. *Un ciocîrlan şchiop se vede viind, cît ce pulea; şi şovîlc, şovîlc, şovîlc! se înfăţişează înaintea sfintei Dumineci.* CREANGĂ, P. 93, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, CONTRIBUŢII, I, 147. *Lupul, chila lui: şovîlc! şovîlc! tiva în pădure şi mînincă iapa toată.* ŞEZ. VI, 106. *Şi tot şovîlc-şovîlc, bietul Ion a urcat dealul.* Com. din PIATRA-NEAMŢ.

— Onomatopee. Cf. ş o v ă i[1].

ŞOVÎLCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Familiar) A şchiopăta **(1).** *A dat-o pe sama ciocîrlanului, care îndată a şi pornit, şovîlcîind.* CREANGĂ, P. 94, cf. id. GL., TDRG, CADE, BL VI, 149, SCRIBAN, D., DM, CIAUŞANU, GL.

2. (Prin Olt.; despre obiecte) A se clătina; a sta să se răstoarne. *Masa şovîlcăie.* CIAUŞANU, GL.

3. (Regional; în forma *şovîlcîi*) A se legăna în vînt; a filfîi (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Şovîlcîau drapelele, ca nişte cearşafuri, bătute de vînt.* id. ib. *Cîrîiau găinile de spaimă, iar pe sus şovîlcîia o şovă.* id. ib.

— Prez. ind.: *şovîlcăiesc* şi *şovîlcăi.* — Şi: (regional) **şovîlcîí** vb. IV.

— **Şovîlc** + suf. *-ăi.* Cf. ş o v î r c ă i.

ŞOVÎLCĂIÁLĂ s. f. **1.** (Familiar) Şchiopătare. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Regional; în forma *şovîlcîială*) Filfîire (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şovîlcăieli.* — Şi: (regional) **şovîlcîiálă** s. f. UDRESCU, GL.

— **Şovîlcăi** + suf. *-eală.*

ŞOVÎLCĂÍT[1] s. n. **1.** (Familiar) Şchiopătare. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Regional; în forma *şovîlcît*) Filfîit (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Trecu grăbit un şovîlcît (de poale) pe la uşă; era ea!* id. ib.

— Şi: (regional) **şovîlcît** s. n.

— V. **şovîlcăi.**

ŞOVÎLCĂÍT[2], -Ă adj. (Familiar; despre fiinţe) Şchiop **(I 1).** Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Despre mers) Şchiopătat **(2).** *Aşa-i e mersura lui, şovîlcîită.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şovîlcăiţi, -te.* — Şi: (regional) **şovîlcîít, -ă** adj.

— V. **şovîlcăi.**

ŞOVÎLCÎÍ vb IV v. **şovîlcăi.**

ŞOVÎLCÎIÁLĂ s. f. v. **şovîlcăială.**

ŞOVÎLCÎÍT[1] s. n. v. **şovîlcăit[1].**

ŞOVÎLCÎÍT[2], -Ă adj. v. **şovîlcăit[2].**

ŞOVÎLTOÁCE subst. (pl.) (Regional) Grămezi mici de fin, strînse cu grebla (Voiniceni—Tîrgu Mureş). Cf. ALR SN I h 129/235.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o m o l t o c.

ŞOVÍR subst. v. **şovar.**

ŞOVÎRCÁ vb. I. I n t r a n z. (Despre oameni) **1.** (Prin Transilv.) A umbla încoace şi încolo; a se foi. Com. DRĂGANU, cf. PAŞCA, GL., BUL. FIL. I, 155.

2. (Prin Transilv.) A se eschiva (recurgînd la subterfugii, invocînd diferite pretexte). *Neavînd încotro şovîrca Isabella cu Martinusie, au stricat cetatea Ciceului.* ŞINCAI, HR. II, 183/15. ✦ (Prin Bucov.; în forma *şoîrca)* A încerca să ocolească, să ascundă adevărul. Cf. LEXIC REG. 115. ✦ (Prin nord-vestul Transilv.; în forma *şoîrca)* A mînţi **(1).** Cf. LEXIC REG. 22.

3. (Regional) A sta la îndoială; a se codi (Sebiş—Vaşcău). Com. BENIUC.

— Prez. ind.: ? — Şi: **şoîrcá** (LEXIC REG. 22, 115), **ciovîrcá** (PAŞCA, GL.) vb. I.

— Etimologia necunoscută. Cf. „Romanoslavica", XII, 47. Cf. ş o v î r c ă i, ş o v î r n i, ş o v r î n t i, ş o v ă i[1], ş o p î r c ă i.

ŞOVÎRCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Despre oameni) **1.** (Regional) A se da la o parte (ferindu-se de ceva). *Cînd vine furca la ochi, cu greu iaste aceluia carele nu ştie să şovîrcăiască.* ŢICHINDEAL, F. 15.

2. (Bucov.) A încerca să ocolească, să ascundă adevărul; a căuta pretexte. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Nu mai umbla a mai şovîrcăi, că de pe faţă te cunosc că n-ai spus drept.* VASILIU, P.L. 72. *Mă-sa, văzînd că nu mai are-ncotro şovîrcăi, o calat să spuie adevărul cum îi.* id. ib. 181.

— Prez. ind.: *şovîrcăiesc.* — Şi: **şovîrcíí** vb. IV CADE, VASILIU, P.L. 90.

— Etimologia necunoscută. Cf. „Romanoslavica", XII, 47. Cf. ş o v î r c a, ş o v î r n i, ş o v r î n t i, ş o v ă i[1], ş o p î r c ă i.

ŞOVÎRCÍÍ vb. IV v. **şovîrcăi.**

ŞOVÎRCÓS, -OÁSĂ adj. v. **şovărcos.**

ŞOVÎRDÍE s. f. (Regional) Vîrtej de apă (Berzasca—Moldova Nouă). ALR I 427/5.

— Pl.: *şovîrdii.*

— Etimologia necunoscută.

ŞOVÍRF s. m. v. **sovîrf.**

ŞOVÎRÎŞCĂ s. f. (Bot.; regional) Stînjenel *(Iris germanica).* Cf. BORZA, D. 88, 292.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. ş o v a r.

ŞOVÍRNA[1] adv. (Prin nordul Olt.) Anapoda, de-a-ndoaselea. PAŞCA, GL. *Le-a făcut toate şovîrna.* id. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş o v î r n i.

ŞOVÎRNÁ[2] vb. I v. **şovîrni.**

ŞOVÎRNEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Înclinare; povîrnire. Cf. UDRESCU, GL. *Coşarea a veche are (o) şovîrneală spre spate; vrea să cadă.* id. ib.

— Pl.: *şovîrneli.*

— **Şovîrni** + suf. *-eală.*

ȘOVÎRNÍ vb. IV. (Regional) **I.** I n t r a n z. (Despre oameni) **1.** A-și schimba direcția de mers, a se abate din cale (pentru a scăpa de urmărire). Cf. LM. ✦ A se împletici. Cf. LB, ISER.

2. A se eschiva (recurgînd la subterfugii, invocînd diferite pretexte). Cf. LB, ISER.

II. R e f l. (Despre obiecte, construcții etc.) A se înclina, a se povîrni (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *S-a șovîrnit o claie de fîn.* id. ib. *S-a șovîrnit coșarea vacilor, trebuie proptită.* id. ib.

— Prez. ind.: ? — Și: **șovîrnă** (prez. ind. *șovîrnez* LM) vb. I id. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. ,,Romanoslavica" XII, 47. Cf. ș o v î r c a, ș o v î r c ă i, ș o v î r n t i, ș o v ă i[1], p o v î r n i.

ȘOVÎRNÍT, -Ă adj. (Regional; despre obiecte, construcții etc.) Înclinat, povîrnit (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Polata e șovîrnită rău; dacă n-o proplim, ... cade.* id. ib.

— Pl.: *șovîrniți, -te.*

— V. **șovîrni.**

ȘOVÎRNÓG, -OÁGĂ adj. (Despre ființe) **1.** (Regional; depreciativ) Care abia își tîrăște picioarele; care șchiopătează **(1).** Cf. TDRG, SCRIBAN, D., DM. *Tu, mireasă, ce-ai ales, C-așa-i șovîrnog la miers.* MARIAN, NU. 708, cf. com. FURTUNĂ, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, COMAN, GL., LEXIC REG. II, 63.

2. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *șofîrnog*) Care are unul dintre membre mutilat, amputat. *E șofîrnoagă de-o mînă.* UDRESCU, GL. ◇ (Substantivat) *Și-a pus șofîrnogul picior de lemn.* id. ib. ✦ (Substantivat, n.) Mont[1] **(6).** Cf. UDRESCU, GL. *Umblă cu șofîrnogul gol.* id. ib.

— Pl.: *șovîrnogi, -oage.* — Și: **șofîrnóg, -oágă** adj.

— Cf. ș o v î r n i, ucr. шевернгий. Cf. ,,Romanoslavica", XII, 47.

ȘOVÍRV s. m. v. **șovîrf.**

ȘOVÎRVÁRIȚĂ s. f. v. **sovîrvarițâ.**

ȘOVOÍ vb. IV v. **șovăi[1].**

ȘOVOÍT, -Ă adj. v. **șovăit.**

ȘOVRIGÁR s. m. (Zool.; regional) Guștер *(Lacerta viridis)* (Rășinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M.R. 31.

— Pl.: *șovrigari.*

— Etimologia necunoscută.

ȘOVRÎNTÍ vb. IV. R e f l. (Regional; despre oameni) A se foi, a se mișca fără rost (incomodînd pe alții) (Voșlobeni—Gheorghieni). Cf. VICIU, GL. *Nu te șovrînti atîta și-ncoace și-ncolo!* id. ib.

— Prez. ind.: *șovrîntesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ,,Romanoslavica", XII, 47. Cf. ș o v î r c a, ș o v î r c ă i, ș o v î r n i, ș o v ă i[1].

ȘOZẮLNIC, -Ă adj. (Regional) Glumeț (Glimboca—Caransebeș). Cf. ALR SN V h 1 242/27.

— Pl.: *șozălnici, -ce.*

— De la **șozie.**

ȘOZÉNIE s. f. **1.** (Transilv., Ban., Olt.) Vorbă sau faptă amuzantă sau caraghioasă. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, PASCU, S. 242, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, REV. CRIT. III, 169. *Oamenii ... își vor fi pus de gînd să mai facă vreo șozănie, de care să rîdă o bucată de vreme.* MERA, L.B. 122. *Măi, da multe șozenii mai spune.* L. COSTIN, GR. BĂN. 195. ✦ (Învechit, rar) Farsă (piesă). Cf. LB, ISER.

2. (Regional, mai ales în Transilv.) Faptă, întîmplare etc. ciudată, bizară. Cf. LB, TDRG 1454, PASCU, S. 242, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Se zgrîmboaie drumarul cît se zgrîmboaie la acea șozănie și, dacă se satură, pleacă înainte.* MERA, L.B. 257, cf. DENSUSIANU, Ț.H. 333.

3. (Prin nord-vestul Munt.) Epitet depreciativ pentru un om, în special pentru un copil pipernicit, slăbănog, debil. Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. ,,de") *E o șozenie de copil, o arătare.* id. ib.

— Pl.: *șozenii.* — Și: **șodénie** s. f. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, REV. CRIT. III, 169.

— **Șod** + suf. *-enie.*

ȘOZÍ vb. IV v. **șodi.**

ȘOZÍE s. f. (Transilv.) **1.** Vorbă sau faptă amuzantă sau caraghioasă. Cf. ANON. CAR. *O, frate, Acu deacă vrei, fă-ți o șozie Și te arată la țigani în pripă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 403, cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 391, LM, ALEXI, W. *M-o-mflat rîsu. Am văzut șozia lui.* ALR I 70/59. *Spune la șozii d'i lă rîz.* TEAHA, C.N. 270. ✦ (Învechit, rar) Farsă (piesă). Cf. LB, ISER.

2. Faptă, întîmplare etc. ciudată, bizară. Cf. LB, GHEȚIE, R.M.

— Pl.: *șozii.*

— **Șod** + suf. *-ie.*

ȘPAC s. n. v. **șpat.**

ȘPÁCLU s. n. Unealtă formată dintr-o lamă de oțel (sau de lemn) cu mîner, folosită mai ales la netezit sau la răzuit tencuiala, chitul etc. Cf. NOM. MIN. I, 325, CV 1949, nr. 9, 27, ib. 1950, nr. 2, 32, DT, LTR[2], DP, SCL 1963, 509.

— Pl.: *șpacluri.* — Și: (rar) **spáclu** (NOM. MIN. I, 325, LTR[2]), (regional) **șpáhter** (GLOSAR REG.) s. n.

— Din germ. **Spachtel.**

ȘPAGAGÍU s. m. (Prin Mold.) Persoană care primește sau pretinde șpagă[1]. V. ș p e r ț a r. Cf. BUL. FIL. IV, 128.

— Pl.: *șpagagii.*

— **Șpagă[1]** + suf. *-(a)giu.*

ȘPAGÁT s. n. **1.** (Ban., Transilv. și Bucov.) Sfoară (cu o împletitură specială). Cf. PAMFILE, I. C. 213, DM, DN[2], JAHRESBER. III, 328, X, 210, VICIU, GL. 78, com. din TIMIȘOARA, ARH. OLT. III, 391, CV 1952, nr. 4, 34, ALR II/I h 294, LEXIC REG. II, 126, GLOSAR REG. *Cumpără un ghem di spagat.* O. BÎRLEA, A. P. II, 333.

2. Sfoară (figură de gimnastică). Cf. DN[2].

— Pl.: *șpagate.* — Și: (regional) **șpógat** (VICIU, GL., ALR II/I h 294/2), **șpogót** (JAHRESBER, X, 210, com. din TIMIȘOARA, ARH. OLT. III, 391, CV 1952, nr. 4, 34, ALR II/I h 294; accentuat și *șpógot* ALR II/I h 294), **șpogód** (ALR II/I h 294/47; pl. *șpogoduri* ib.), **spagát** s. n.

— Din germ. **Spagat,** magh. **spagát.**

ȘPÁGĂ[1] s. f. (Familiar) Bacșiș; mită **(1).** V. ș p e r ț. *Nu pune la dispoziție vagoane decît cu ,,șpagă" la personalul din stații.* C. PETRESCU, Î. II, 199, cf. IORDAN, STIL. 372, 379, SCRIBAN, D., PAS, Z. III, 35. *Oțelarii... nu susțin că șeful cu aprovizionarea ar lua ,,șpagă" direct de la cei de la cuptorul cinci.* PREDA, R. 399, cf. DM, ALR I 1 453/552, 1 454/550, LEXIC REG. II, 32.

— Pl.: *șpăgi.*

— Cf. rus. шпаг, scr. š p a g ,,buzunar".

ȘPÁGĂ[2] s. f. v. **spangă.**

ȘPÁGLIE s. f. (Rar) Instrument de metal sau de os cu care pictorii aranjează vopselele pe paletă. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.

— Pl.: ?

— Din ucr. **шпагля.**

ȘPAHERT s. n. v. **șparhat.**

ȘPÁHTER s. n. v. **șpaclu.**

ȘPAIMÓC s. m. v. **spaimoc.**

ŞPAIS[1] s. n. (Ban. şi Transilv.) Cămară (de alimente). Cf. PRIBEAGUL, P.R. 26, DM, ARH. OLT. III, 391, CV 1949, nr. 3, 34, CHEST. II 30/1, 298/1, 3, ALRM II/I h 292, FD III, 181, SCL 1966, 445.

— Pl.: *şpaisuri*. — Şi: **şpaiz** (CV 1949, nr. 3, 34), **şpait** (CHEST. II 298/3), **şpeis** (ib. 298/1), **şepeis** (accentul necunoscut, ib. 30/1), **spaiţ** (PRIBEAGUL, P. R. 26) s. n.

— Din germ. **Speise**[kammer] (dial. *Speis)*, magh. **spájz.**

ŞPAIS[2] s. n. Produs intermediar rezultat la topirea unor minereuri neferoase, care conţine combinaţii ale arseniului şi ale antimoniului cu diferite metale. Cf. DP, DER, M. D. ENC.

— Pl.: *şpaisuri*.

— Din germ. **Speise.**

ŞPAIT s. n. v. **şpais[1]**

ŞPAIZ s. n. v. **şpais[1].**

ŞPALER s. n. v. **şparhat.**

ŞPALÉT s. n. (Prin Ban., Transilv. şi Maram. Oblon la fereastră. Cf. CHEST. II 187/1, 9, 390, ALR II/I MN 3 816/334.

— Pl.: *şpaleturi* şi *şpalete*. — Şi: **şpoléit** (pl. *şpoleituri* ALR II/I MN 122, 3 816/334) s. n. ib.

— Din germ. **Spalet**[laden].

ŞPALÍR s. n., s. m. (Prin Bucov.) **1.** S. n. Riglă cu latura de 24 de milimetri şi lungă de cîţiva metri. LEXIC REG. 109.

2. S. m. Muncitor care confecţionează şpalire **(1).** Cf. LEXIC REG. 109.

— Pl.: **(1)** *şpalire*, **(2)** *şpaliri*.

— Etimologia necunoscută.

ŞPALT[1] s. n. (Tipogr.) **1.** Zaţ aşezat în formă de coloană lungă. *Este şi meşter spre a face şpalturi şi a pune sub teasc literile din căştiele tipografiei sale.* ODOBESCU, S. III, 313, cf. BARCIANU, JAHRESBER. X, 209, TDRG, V. MOLIN, V.T. 79, CADE, SCRIBAN, D., DT, LTR[2], DP, DM.

2. Probă de tipăritură luată de pe un şpalt[1] **(1),** pe care se fac corecturile. Cf. DDRF, JAHRESBER. X, 209, TDRG, V. MOLIN, V. T. 31. *Cum, ce corecturi? — şi-i întinde şpalturile de corectură.* CAMIL PETRESCU, T. II, 418. *Nu m-am făcut însă corector. Vederea mea slabă, sfiala, nepriceperea în ale şpalturilor negre... nu mi-au dat pas.* I. BOTEZ, ŞC. 60. *A scos din plic foaia unui şpalt, pe care se aflau imprimate şase strofe ale unui poem.* SADOVEANU, O. XVII, 567. *Trase din celălalt dosar un şpalt cu multe corecturi pe margini.* V. ROM. martie 1954, 168. *Stăteau cu nasul în şpalturi şi însemnau greşelile.* PAS, Z. I, 285. *Trepăduşi cu manuscrise sau cu şpalturi de corectură fluturînd în mînă trecură pe lîngă el.* VINEA, L. I, 325, cf. DM. *Scriam şi coreclam şpaltul pînă la ultimele reluşuri.* V. ROM. iunie-iulie 1963, 81.

3. P. ext. Planşetă folosită pentru strîngerea, păstrarea şi transportul materialului cules, înainte de a fi paginat. Cf. SCRIBAN, D., LTR. *Umple pagina cu tot ce poţi... Cu tot ce ţi-a rămas pe şpalturi.* STANCU, R. A. IV, 345. *Găti de închegat vreo cinci, şease cărţi de vizită, le aşează pe un şpalt... şi porni spre locul unde erau maşinile de tipărit.* CONTEMP. 1954, nr. 5, 4/1.

— Pl.: *şpalturi* şi (m.) *şpalţi* (IORDAN, L.R.A. 62).

— Şi: (rar) **spalt** s. n.

— Din germ. **Spalte.** — Pentru sensul 3, cf. germ. Spaltenschiff.

ŞPALT[2] s. n. (În industria pielăriei) Piele subţire obţinută prin şpăltuire. *Spalt (piele) negru sau în culoare naturală.* NICA, L. VAM. 226, cf. ŞĂINEANU, D.U., SCRIBAN, D., LTR[2], DP, DM, DER.

— Pl.: *şpalturi*. — Şi: (rar) **spalt** s. n.

— Din germ. **Spalt.**

ŞPAN[1] s. m. **I. 1.** (În orînduirea feudală din Transilvania) Titlu dat nobilului care avea funcţia corespunzătoare vicontelui sau contelui din Apus; nobil care avea acest titlu; stăpînitor al unui ţinut. *Pan Pogan Jurj, şpan ot Maramoreş* (a. 1593). ROSETTI, B. 46. *Prealuminatului, milostivului şi creştinului domn Mihai Apafi,... săcuilor şpan, ca unui milostiv domn, cu slujbă ne închinăm* (a. 1673). BUL. COM. IST. II, 226. *Cine va ţinea vrăji, aceia să să dea şpanilor* (a. 1675). GCR I, 218/37. *Din mila... şpanului săcuilor* (a. 1683). BV I, 270, cf. ANON. CAR. *Scriem tut*[u]*ror domnilor şi işpanilor* (sec. XVII). IORGA, S. D. XII, 280. *Noi, Gabor, din mila lui Dumnezeu craiul Ardealului, domnul părţilor ungureşti, şpanul secuilor.* ŞINCAI, HR. II, 319/28, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Nu-mi dau mintea cît o am De binele unui şpan.* BÎRLEA, C. P. 286. ✦ P. ext. (Învechit, în Mold.) Nobil. *Curia dară din toată lumea la Italiia, să fie şi în volniciia Italiei şpani, adecă sleahtici.* M. COSTIN, O. 259, cf. N. COSTIN, L. 125.

2. (În organizarea administrativă mai veche a Transilvaniei) Şef[2] administrativ (al unui ţinut). *Această stare a locuitorilor irita pizma domnilor şpani şi administratori ai dominiului fiscale numit al Zlatnei.* BARIŢIU, P. A. I, 653. *Du-te la domnu' işpan.* ALEXICI, L. P. I, 191. *Măcar şpan, măcar birău, Facă cum poruncesc eu.* FRÎNCU-CANDREA, M. 295.

3. (Regional, în trecut) Prefect (Iapa—Sighetul Marmaţiei). ALR I 383/354. ✦ Subprefect (Borşa—Vişeu de Sus). ALR SN III h 893/362.

II. 1. (Învechit şi regional) Intendent, administrator. *Porunci derept însă în aceaia dzi ţiitorilor de cinste şi şpanilor şi dzise: După aceasta nu dareaţi pleave lor pre facerea cărămideei.* PO 192/24. *I-am dat în mîna Giurcăi, şpanu din Şinca, şi iapa şi hoţul şi tot* (a. 1651). IORGA, S. D. X, 147, cf. XII, 258, 261, XIII, 49, DHLR, II, 542, CL 1962, 133. *Îl îmbie zmeul să-i fie şpan în decursul vremii, cît va sta la casele sale.* MERA, L. B. 245, cf. 247, ŢIPLEA, P. P. 3.

2. (Regional) Pădurar (Viişoara—Cîmpia Turzii). Cf. LEXIC REG. II, 74.

— Pl.: *şpani*. — Şi: (învechit) **işpán** s. m.

— Din magh. **spán, ispán.**

ŞPAN[2] s. n., s. m. **1.** S. n. (Tehn.) Aşchie provenită din prelucrarea la strung sau la freză a metalelor, a lemnului etc.; p. ext. rest de material (sub formă de aşchii, pulbere etc.) rezultat în urma operaţiei de strunjire sau de frezare. *Dacă nu se iau... măsuri, atunci corpurile streine, care pot fi firicele de praf, de nisip, părticele de şpanuri etc., vor produce o uzură timpurie a rulmentului.* SOARE, MAŞ. 92, cf. CONTEMP. 1949, nr. 159, 2/3, DT. *Ca să explice încălzirea metalelor prin strunjire sau pilire, se admitea că şpanul desprins are căldura specifică mai mică decît metalul masiv.* CIŞMAN, FIZ. I, 487, cf. DP. *Opri strungul murdar, în jurul căruia se îngrămădeau mormane de şpan albăstriu şi violet.* T. POPOVICI, S. 223, cf. LABIŞ, P. 65. *Brigada... şi-a luat asupra sa sarcina ca, în afara orelor de lucru, să extragă... compoziţia din şpan.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 836. *În oraşele cu o industrie metalurgică mai dezvoltată să ia fiinţă... o staţie centralizată de brichetare a şpanului.* ib. 1960, nr. 4 849.

2. S. m. (Bucov. şi prin nordul Mold.) Porţiune despicată cu toporul dintr-un buştean, din care se fac şindrile **(1)** sau doage. Cf. PAMFILE, I. C. 109, DM, ARVINTE, TERM. 168, ŞEZ. III, 89, JAHRESBER. X, 209, I. CR. V, 126, COM. SAT. III, 80, A V 15, 25, GLOSAR REG.

3. S. m. (Regional) Partea albă dintre măduva şi scoarţa unui copac (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. ARVINTE, TERM. 168.

— Pl.: **(1)** *şpanuri*, **(2, 3)** *şpani* şi **(2,** n.) *şpane* (A V 25). — Şi: **(2) şpon** (ARVINTE, TERM. 168, CL 1961,

221, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, LEXIC REG. 109), **şpoln** (ARVINTE, TERM. 169), **span** (ŞEZ. XIX, 111, CHEST. V 8/45) s. m.
— Din germ. **Span.**

ŞPAN[3], -Ă adj. v. **spanc.**

ŞPAN[4], -Ă adj. v. **zbanghiu.**

ŞPANÁC s. n. v. **spanac.**

ŞPANÁL, -Ă adj. (Rar) Care făcea parte din aparatul administrativ condus de un **şpan[1] (I 2).** *Această sumă... se străcura prin mînile oficialilor şpanali.* BARIŢIU, P.A. I, 658.
— Pl.: *şpanali, -e.*
— **Şpan[1]** + suf. *-al.*

ŞPANÁR s. n. (Regional) Cuţit special de făcut draniţă (Secu—Piatra Neamţ). GLOSAR REG.
— Pl.: *şpanare.*
— **Şpan[2]** + suf. *-ar.*

ŞPANCHI, ŞPÁNCHE adj. v. **zbanghiu.**

ŞPANCHÍU, -ÍE adj. v. **zbanghiu.**

ŞPANGALÉR s. m. (Regional) Vagabond. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.
— Pl.: *şpangaleri.*
— Etimologia necunoscută.

ŞPANGANEÁŢĂ s. f. v. **şpanganet.**

ŞPANGANÉT s. n. **1.** (Învechit, prin Munt. şi Transilv.) Baionetă. *Puşci cu şpanganeturi* (a. 1807). FURNICĂ, C. 245, cf. T. PAPAHAGI, C.L., JARNÍK-BÎRSEANU, D. 350.

2. (Regional; în forma *şpanganeaţă*) Partea alungită şi ascuţită a muchiei baltagului (Fărcaşa—Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: *şpanganeturi.* — Şi: (regional) **şpanganeáţă** (GLOSAR REG.) s. f., **spanganét** (JARNÍK-BÎRSEANU, D. 350) s. n.
— Contaminare între **şpangă** şi **panganet.**

ŞPÁNGĂ s. f. v. **spangă.**

ŞPÁNGLĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Şindrilă **(1)** mai îngustă care se bate peste încheietura dintre două şindrile mai late la acoperişul unei case de ţară. Cf. A I 26. *Şindilă cu şpangle.* TEAHA, C. N. 270.
— Pl.: *şpangle.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş p a n[2].

ŞPANÍE s. f. (În organizarea administrativă mai veche a Transilvaniei) Instituţie de conducere a unui ţinut. *Acest scăzămînt din veniturile funcţionarilor era foarte bătătoriu la ochi domnului prefect, şpanului şi controlorilor de la aşa-numita şpanie din Abrud.* BARIŢIU, P. A. I, 654.
— Pl.: *şpanii.*
— **Şpan[1]** + suf. *-ie.*

ŞPANIÓL, -Ă s. m. şi f. v. **spaniol.**

ŞPÁNTĂ s. f. (Regional) **1.** Bucată mică de fier (Plugova—Băile Herculane). Cf. L. COSTIN, OR. BĂN. II, 188.

2. (În exploatarea lemnului) Placă de fier cu trei sau patru[1] colţi, care se fixează pe fundul uluculuí pentru ca să micşoreze viteza buştenilor care vin la vale (Poiana Grinţieşului—Bicaz). Cf. ARVINTE, TERM. 168.
— Pl.: *şpănţi.*
— Etimologia necunoscută.

ŞPANŢ s.n.v. **zbînţ.**

ŞPANÚNC s. n. (Prin Bucov.) Operaţie de strîngere cu lanţul a butucilor încărcaţi in teleagă. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: ?
— Din germ. **Spannung.**

ŞPAR s. n. (Regional) Ramură (de copac) (Cristeşti—Paşcani). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞPARÁNGHEL s. m. v. **sparanghel.**

ŞPARDÍ vb. IV v. **şparli.**

ŞPARERT s. n. v. **şparhat.**

ŞPÁRGĂ[1] s. f. (Transilv. şi Maram.) Aţă groasă; sfoară; frînghie. Cf. KLEIN, D. 425, CLEMENS, LB, LM, AGÎRBICEANU, L. T. 30, CADE, DM, H XVIII 46, 104, VAIDA, VICIU, GL. 78, CABA, SĂL. *De Gruia s-o propkiat Şi şpărgile le-o tăiat.* T. PAPAHAGI, M. 89, cf. DR. IV, 1081, PAŞCA, GL. *Şi o dzinit turcii la iăl, cu o şpargă de mătasă, împletită-n şasă.* ARH. FOLK. I, 162, cf. ALR I, 1 419/158, 159, 230, 273, ALR II/I h 294, ALR II 3 381/102, 105, 157, 235, 250, 272, 279, 6 771/102, 105, ALR SN III h 740, A I 12, 17, 34, 35, II 3, 6, 8, 12, III, 7, 17, IV 5, LEXIC REG. 10, 72. *Leagă bine porcu cu şpargă!* MAT. DIALECT. I, 96, cf. 268. ◇ (În imprecaţii) *Fie-i femeie şparga Şi nănaşă temniţa.* BÎRLEA, B. 60.
— Pl.: *şpărgi* şi *şpergi* (ALR II/I h 294/279), (învechit) *şpărge* (LB). — Şi: **şpeárgă** (A III 1, 2), **spárgă** (ib. II 7, III 13), **işpoárgă** (ALR II/I h 294/574) s. f.
— Din magh. **spárga.**

ŞPÁRGĂ[2] s. f. v. **spargă.**

ŞPARHAIT s. n. v. **şparhat.**

ŞPARHÁT s. n. (Bucov., Transilv., Ban. şi prin Olt.) Maşină de gătit; p. e x t. plită zidită; sobă prevăzută cu plită. Cf. SCRIBAN, D., com. FURTUNĂ, L. COSTIN, GR. BĂN. 195, COMAN, GL., CV 1950, nr. 11—12, 41. *Pune mîncare să se încălzească pe şpoiert!* CV 1951, nr. 5, 28. *La maşina de fiert îi zice şparert.* CHEST. II 489/1, cf. 309/9, V/37, ALR II/I h 279, 283, 286. *Bagă lemne-n şpoieri.* ALR II/I MN 131, 3 871/36, cf. 3 871/310, A I 13. *Budureţ la şporheiuri undi pui lemne.* A I 17, cf. V 15, 18, LEXIC REG. 120, II, 122, 124, L. ROM. 1964, 83. ✦ (Ban.) Cuptor (la maşina de gătit). Cf. CHEST. II 489/9, ALR II/I MN 133, 3 883/36, L. ROM. 1959, nr. 5, 72. ✦ (Regional; în forma *şporhert*) Ridicătură de zid pe care este aşezată vatra sau soba (Baia—Lipova). CHEST. II 331/403.
— Accentuat şi: *şpárhat.* SCRIBAN, D. — Pl.: *şparhaturi* şi *şparhate.* — Şi: **şparhait** (accentul necunoscut, ŞEZ. III, 89, A VI 4), **şparhét** (LEXIC REG. 109), **şparert** (accentul necunoscut), **şpahert** (accentul necunoscut, MOLIN, R. B. 287), **şpaler** (accentul necunoscut, com. din BRAŞOV), **şpărhért** (ALR I 688/385; pl. *şpărherturi* ib. 688/370), **şpérhart** (ALR I 688/375; pl. *şperharturi* ib.), **şperhért** (ALR II/I h 286/386), **şpehért** (ALR II/I h 286/365, ALR II 4 028/365; pl. *şpeherturi*, ALR II/I h 286/365), **şporhat** (accentul necunoscut, H VI 235, A V 15, 22, VI 8, 13), **şporheit** (accentul necunoscut, PRIBEAGUL, P. R. 57), **şporhéi** (PAŞCA, GL., com. din CĂBEŞTI—BEIUŞ, ALR II/I h 286), **şporhért** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ALR II/I h 286/47), **şporhérţ** (A I 35), **şporái** (L. ROM. 1959, nr. 5, 72), **şporéit** (CV 1950, nr. 4, 45), **şpohért** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195, CV 1951, nr. 6, 27, ALR II/I h 286; pl. *şpoherturi* ALR II/I h 286), **şpohérţ** (ALR I 688/80, A I 20, 23, 35, TEAHA, C. N. 270), **şpoiér** (pl. *şpoiere* ALR II/I h 286), **şpoiért, şpólher** (ALR II/I h 286/192; pl. *şpolhere* ib.), **şponérţ** (LEXIC REG. II, 84; pl. *şponerţe* ib.), **şprahait** (accentul necunoscut, ib. 127), **şprohéiţ** (TEAHA, C. N. 270), **spărhát** (ALR I 688/388), **sperhért** (ALR II/I MN 144, 3 870/386), **sporhéi** (pl. *sporheiuri*), **sporhért** (CHEST. II 331/403, 489/9, A I 17), **spohert** (accentul necunoscut, ALR I 1 848/79), **spohérţ** (A I 34), **spohórt** (ALR I 688/51) s. n.
— Din germ. **Sparherd,** magh. **spórhej, sporhelyt.**

ŞPARHÉT s. n. v. **şparhat.**

ŞPARÍNG[1] s. m. (Regional; depreciativ) Persoană cu picioare lungi (Boiu Mare—Baia Mare). Cf. ALR II/I MN 44, 2 233/272.
— Pl.: *şparingi*.
— Din germ. **sperrig** „crăcănat".

ŞPARÍNG[2] s. n. (Regional) Şină **(1)**. Com. din LUPŞA—ABRUD. *S-au cam scumpit şparingurile.* ib.
— Pl.: *şparinguri*.
— Din germ. **Sperring**.

ŞPARLÍ vb. IV. Tranz. (Mai ales în Mold.; familiar) **1.** (În expr.) **A o şparli** = a pleca repede (şi pe neobservate). *Văzînd cu o vreme ca asta, am şparlit-o la baltă.* CREANGĂ, O. 214, cf. id. GL., DDRF. *Şperleşte-o, Terinte, că nu-i de tine!* N. A. BOGDAN, ap. TDRG 1468, cf. DR. IV, 837, CADE. *Am şparlit-o la Iaşi.* BUL. FIL. V, 206, cf. IORDAN, L.R.A. 492, SCRIBAN, D., DM, I. CR. IV, 187. *Şparleşte-o, că te bat!* MAT. DIALECT. I, 96.

2. A şterpeli **(2)**. *L-ai şparlit de parale.* BUL. FIL. IV, 107. *Copiii... li se băgau pe sub mînă să le şparlească marfa.* CAMILAR, N. II, 84. *Pînă să pun merele în coş, un pungaş mi-a şparlit punga din buzunar.* Com. din PIATRA NEAMŢ. *Mi-a şparlit brişca.* MAT. DIALECT. I, 96.
— Prez. ind.: *şparlesc*. — Şi: **spardí** (SCRIBAN, D.), **şperlí, şpîrlí** (TDRG 1468), **şpurlí** (DR. IV, 837), **sparlí** (I. CR. III, 87), **spirlí** (TDRG 1468) vb. IV.
— Etimologia necunoscută. Cf. pîrli, şterpeli.

ŞPÁRNIC, -Ă adj. (Regional) Econom, chibzuit (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR SN V h 1 260/365.
— Pl.: *şparnici, -ce*.
— Cf. şpărui.

ŞPAT s. n. (Prin Transilv. şi Bucov.) Spavan. Cf. DR. V, 231, 305, LEXIC REG. 109.
— Pl.: ? — Şi: **şpac** s. n. LEXIC REG. 109.
— Din germ. **Spat**.

ŞPAŢÍR s. n. (Ban., Transilv., Maram. şi Bucov.) Plimbare. *Facem şpaţiri pă la grădini* (cca 1797). L. ROM. 1964, 597, cf. LB, I. GOLESCU, C., ISER, BARCIANU, JAHRESBER, X, 209. *Da'cum se face că nu eşti la şpaţir cu conaşul Bock?* ap. IORDAN, STIL. 342. *N-ai destul loc, hai! Ai plecat-o la şpaţir.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, ap. TDRG, cf. CADE. *Să ies la spaţir afară.* DOINE, 113. *Să ne ducem la spaţir, Că spaţirul este bun, Darparale nu adun.* BIBICESCU, P. P. 366. *Atuncea-mpăratu ... o zis să mai aştepte cinci zile, să vină fetile acasă de la şpaţîr.* ALEXICI, L. P. 261. *Azvîrle cartea pe masă şi condeiu pe fereastră, Se dă la şpaţir prin casă.* ŞEZ. XXIII, 4. *O zis că dacă-i legiuit fecioru şî a ieşî la şpaţir sara afară, apăi îl ie pe sus şî-l duce acasă.* ARH. FOLK. VI, 272. *Mergem la şpaţîri.* ALR II/I h 74/833, cf. A III 13, V 26. *Domnii merg la şpaţir.* MAT. DIALECT. I, 193, cf. 96, L. ROM. 1960, nr. 3, 80.
— Pl.: *şpaţiruri*. — Şi: **spaţír** s. n.
— Din germ. **Spazier** [gang].

ŞPAŢIRÍ vb. IV. Refl. (Ban., Transilv. şi Bucov.) A se plimba. *De nu eşti orb, tu vezi cu cine mă şpaţiruiesc eu!* ŢICHINDEAL, F. 431/10, cf. TDRG, CADE. *Eu ies şi mă spaţiresc, Cu trei, patru le găsesc.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 246, cf. ŞEZ. V, 126, JAHRESBER. X, 206, 209. *Se spaţireşte el pe scîndura aceea în sus şi în jos şi nu vede nimica.* COM. SAT. V, 108, cf. BL, VI, 52. *Tătă zua se şpaţiresc pîn oraş.* MAT. DIALECT. I, 96, cf. 193. ◇ Tranz. *Cînd de-acolo mă scotea, Prin ocol mă şpaţirea.* MÎNDRESCU, L. P. 120.
— Prez. ind: *şpaţiresc*. — Şi: **şpaţiruí, spaţirí** vb. IV.
— Din germ. **spazieren**.

ŞPAŢIRUÍ vb. IV v. **şpaţiri**.

ŞPĂCLUÍ vb. IV. Tranz. (Complementul indică tencuielile interioare sau timplăria unei construcţii) A netezi (aplicînd un strat subţire de ipsos, de chit etc.) cu ajutorul şpaclului. Cf. DM.
— Prez. ind.: *şpăcluiesc*.
— **Şpaclu** + suf. *-ui*.

ŞPĂCLUIÁLĂ s. f. **1.** Şpăcluire. Cf. MDT, DM.
2. Strat subţire de ipsos sau de chit care se aplică pe tencuială sau pe timplărie cu ajutorul şpaclului. Cf. DT, DP.
— Pl.: *şpăcluieli*.
— **Şpăclui** + suf. *-eală*.

ŞPĂCLUÍRE s. f. Acţiunea de a şpăclui şi rezultatul ei; şpăcluială **(1)**. Cf. LTR[2].
— Pl.: *şpăcluiri*. — Şi: **spacluíre** s. f. LTR[2].
— V. **şpăclui**.

ŞPĂLTUÍ vb. IV. Tranz. (În industria pielăriei; complementul indică piei) A supune şpăltuirii. Cf. NOM. MIN. I, 382, DM.
— Prez. ind.: *şpăltuiesc*. — Şi: **şpălţuí** (DM), **spăltuí** (NOM. MIN. I, 382) vb. IV.
— Din germ. **spalten**.

ŞPĂLTUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Operaţie de despicare în grosime a pieilor în cursul procesului de tăbăcire; şpăltuit. Cf. DT, DP, LTR[2] XVII, 39, DER IV, 586.
— Pl.: *şpăltuiri*. — Şi: **şpălţuíre** s. f. DM.
— V. **şpăltui**.

ŞPĂLTUÍT s. n. (În industria pielăriei) Şpăltuire. Cf. DM.
— Şi: **şpălţuít** s. n. DM.
— V. **şpăltui**.

ŞPĂLTUÍTĂ adj. (Despre piei) Care a fost supusă şpăltuirii. *Pielea şpălluită se tăbăceşte mai repede şi mai uniform.* LTR[2] XVII, 39.
— Pl.: *şpăltuite*.
— V. **şpăltui**.

ŞPĂLŢUÍ vb. IV v. **şpăltui**.

ŞPĂLŢUÍRE s. f. v. **şpăltuire**.

ŞPĂLŢUÍT s. n. v. **şpăltuit**.

ŞPĂNÁT s. n. v. **spanac**.

ŞPĂNÍŢĂ s. f. (Transilv., în trecut) Soţie de şpan[1] **(2)**. *Doamna şpăniţa noastră, după obicinuitul compliment, să roagă ca cu venirea încoace să faci bine să-i aduci... cafe* (a. 1815). IORGA, S. D. XII, 170.
— Pl.: *şpăniţe*.
— **Şpan[1]** + suf. *-iţă*.

ŞPĂNUÍ[1] vb. IV. Tranz. **1.** (Regional; complementul indică buşteni) A despica pentru a obţine şpani[2] **(2)**; (regional) a şponi (Izvorul Alb—Piatra Neamţ). Cf. A V 33.
2. (Bucov.; complementul indică şpani[2] **2)** A despica pentru a obţine şindrile **(1)**. Cf. ARVINTE, TERM. 168.
3. (Bucov.; complementul indică scînduri) A tăia cu gaterul după o anumită dimensiune. Cf. ARVINTE, TERM. 168.
— Prez. ind.: *şpănuiesc*.
— **Şpan[2]** + suf. *-ui*.

ŞPĂNUÍ[2] vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.) A strînge, a lega. Cf. LEXIC REG. 109.
— Prez. ind.: ?
— Din germ. **spannen**.

ŞPĂNUIÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) Strînsoare, legătură. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: ?
— **Şpănui[2]** + suf. *-eală*.

ŞPĂRĂLUÍ vb. IV v. **şporoli**.

ŞPĂRĂLUITÓR, -OÁRE adj. (Regional) Econom, chibzuit (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR SN V h 1 260/219.
— Pronunţat: *-lu-i-*. — Pl.: *şpărăluitori, -oare.*
— **Şpărălui** + suf. *-tor.*

ŞPĂRHÉRT s. n. v. **şparhat.**

ŞPĂRUÍ vb. IV. (Prin Bucov.) **1.** T r a n z. (Complementul indică bunuri materiale sau bani) A cruţa; a economisi. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41, ALR SN V h 1 259/365.
2. I n t r a n z. A se strădui. LEXIC REG. 109.
3. I n t r a n z. A trăi în mod auster. Cf. LEXIC REG. 109.
— Prez. ind.: *şpăruiesc.*
— Din germ. **sparen.**

ŞPĂRUIÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) **1.** Economie. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41.
2. Strădanie. Cf. LEXIC REG. 109.
3. Austeritate. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: ?
— **Şpărui** + suf. *-eală.*

ŞPEÁRGĂ s. f. v. **şpargă[1].**

ŞPEC[1] s. n. (Învechit, prin Ban.) Slănină. Cf. ANON. CAR., DR. IV, 147.
— Pl.: ?
— Din germ. **Speck,** magh. **spék.**

ŞPEC[2] s. n. (Prin Ban.; în e x p r.) **A băga** (pe cineva) **la** (sau **în**) **şpec** = a pune (pe cineva) la butuc, v. b u t u c. Cf. DR. III, 432.
— Etimologia necunoscută.

ŞPEHÉRT s. n. v. **şparhat.**

ŞPÉIE s. f. (Regional) Casă mare (Soconzel—Baia Mare). Cf. CHEST. II 53/373.
— Pl.: *şpei.*
— Etimologia necunoscută.

ŞPEIS s. n. v. **şpais[1].**

ŞPELINGHÉR s. m. (Maghiarism învechit, prin Transilv.) Stilpul infamiei, v. i n f a m i e. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *şpelingheri.* — Şi: **spelinghér** s. m. ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W.
— Din magh. **pellengér.**

ŞPENÁT s. n. v. **spanac.**

ŞPÉNGLĂR s. m. (Prin Ban. şi Olt.) Tinichigiu. Cf. CV 1952, nr. 4, 34, ALR II 6 483/2, ALRM SN I h 356, L. ROM. 1962, nr. 1, 92, SCL 1966, 477.
— Pl.: *şpenglări.*
— Din germ. **Spengler.**

ŞPENGLĂRÍŢĂ s. f. (Prin Ban.) Soţie de tinichigiu. Cf. ALR II 6 528/2, 76.
— Pl.: *şpenglăriţe.*
— **Şpenglăr** + suf. *-iţă.*

ŞPENÓG s. n. v. **spanac.**

ŞPENÓT s. n. v. **spanac.**

ŞPENŢ s. n. v. **spenţer.**

ŞPÉNŢĂL s. n. v. **spenţer.**

ŞPENŢĂLÁ vb. I. T r a n z. (Regional; complementul indică buşteni) A şpronţa (**1**) (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR SN II h 615/219.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞPENŢĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nordul Transilv.; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A coase. Cf. LEXIC REG. 22.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞPÉNŢĂR s. n. v. **spenţer.**

ŞPERÁCLU s. n. Instrument de metal (în forma unui cui cu vîrful puţin întors) folosit în locul cheii la descuierea sau la încuierea unei broaşte sau a unui lacăt. Cf. DM, SCL 1963, 509.
— Pl.: *şperacle.*
— Din germ. **Sperrhaken.**

ŞPÉRGE vb. III. (Prin Transilv.; familiar) **1.** R e f l. A se duce, a pleca. *Şperge-te de aici, că vine tată-tu şi te bate.* MAT. DIALECT. I, 96. ◇ E x p r. (T r a n z.) **A o şperge** = a pleca repede (şi pe neobservate). *A şpers-o cînd a văzut că nu i se dă nimic.* CV 1950, nr. 4, 34. *N-ai şpers-o încă?* MAT. DIALECT. I, 96.
2. T r a n z. (Complementul indică persoane) A bate, a lovi. Cf. CV 1950, nr. 4, 34. ◇ E x p r. **A-i şperge** (cuiva) **una** = a-i da (cuiva) o lovitură. *Şperge-i una peste gură să mai tacă.* ib.
— Prez. ind.: *şperg.*
— Probabil contaminare între **şparli** şi **şterge.**

ŞPÉRHART s. n. v. **şparhat.**

ŞPERHÉRT s. n. v. **şparhat.**

ŞPÉRLĂ s. f. **I. 1.** (Regional, mai ales în Mold.) Cenuşă încă fierbinte care acoperă jarul; spuză. *Mai sînt şi alte mijlociri a direge pămînturile...: ... tot feliul... de sperle şi turfa.* ECONOMIA, 12/9. *Merserăm spre a vedea oraşul Pompei, de viu îngropat... cu cenuşă şi şperlă din Vezuviu.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 166, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 243, CREANGĂ, GL., DDRF, GHEŢIE, R. M., COŞBUC, P. II, 234, TDRG, GOROVEI, CR. 134. *Sperla cădea ca o ploaie domoală şi fină.* AGÎRBICEANU, S. 168, cf. 319, DR. II, 615, CADE. *Strămurare a tuşit iar şi-a stupit în şperlă.* SADOVEANU, O. XVIII, 425. *Femeia a zgîndărit sperla din cuptor cu vătraiul.* DAN, U. 253, cf. BL VI, 18, SCRIBAN, D. *Cetatea... a supravieţuit şperlei şi funinginei risipite din cetăţi, sate şi monumente.* V. ROM. octombrie 1955, 154. *S-a încins vîlvătaie mare, cu şperlă aruncată în aer.* BENIUC, M. C. I, 328. *A trecut de hăia parte Şi-a luat şi şperla-n spate!* MARIAN, SA. 273. *Unul din ei vrea să facă foc şi se duce la vatră să împrăştie şperla.* ŞEZ. I, 280, cf. VASILIU, C. 70, ŞEZ. VI, 88. *Da' cînd am flămînzit... Am început barabule A coace prin şperlă multă.* I. CR. IV, 7, cf. ŞEZ. XII, 129, CHEST. VIII 25/17, ALR I 680/576, 682/270, 542, 556, ALR II 3 881/192, ALR II/I MN 133, 3 881/365, SCL 1959, 207, A II 12, V 15, 16, VI 16, 19, 26, L. ROM. 1961, nr. 2, 129, TEAHA, C. N. 266. ◇ (În imprecaţii) *Vădu-vă şperlă să vă văd!* LUC. II, 56. ◇ E x p r. **A da** (pe cineva) **prin şperlă** = **a)** a pune (pe cineva) într-o situaţie penibilă (dîndu-l de gol, făcîndu-l de rîs, batjocorindu-l). *Şi la toată întîmplarea, cred că nu mă vei da prin şperlă şi nu-l vei lăsa să mai bată!* CREANGĂ, A. 111, cf. DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., ZANNE, P. I, 287; **b)** a trata (pe cineva) cu asprime (ocărîndu-l, bătîndu-l). Cf. SCRIBAN, D. **A arunca** (sau **a zvîrli** cuiva) **(cu) şperlă în ochi** sau **a da cu şperlă în ochii lumii** = a căuta să inducă în eroare (pe cineva), pentru a-l împiedica să aprecieze exact o situaţie, un fapt etc.; a denatura, a falsifica realitatea, adevărul. *Îmi zvîrlea ca la un nătărău şperlă-n ochi, doar n-aş vedea.* ap. TDRG, cf. ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., ZANNE, P. II, 360. **A se face (tot) şperlă** = a se distruge; a înceta să mai existe. Cf. COMAN, GL., LEXIC REG. II, 77. **A o da prin şperlă** = a o păţi, v. p ă ţ i **(2).** Cf. DM. *Bietul boier, a dat-o şi el prin şperlă!* I. CR. IV, 95. ✦ (Prin Transilv.; în forma *sperlă*) Cenuşă de paie[1]. Cf. LB, LM, POLIZU, CIHAC, II, 243. ✦ (Prin

Mold. şi Transilv.) Jar. Cf. GHEŢIE, R. M., ALR I 680/542, 584. ✦ (Rar) Funingine. Cf. BIANU, D. S., SCRIBAN, D.

2. (Bucov. şi prin Maram.) Praf, pulbere. Com. din STRAJA-RĂDĂUŢI. *Cu trîmbghiţa l-ei trîmbghiţa, Tăte şperlă şi prah l-ei fa'.* T. PAPAHAGI, M. 133, cf. com. din RĂDĂUŢI, ALR I 1 365/361, 388, A V 15, 16, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

II. (Regional) Epitet pentru o femeie sprintenă, vioaie (Ţepu—Tecuci). Cf. LEXIC REG. II, 96.

— Pl.: *şperle.* — Şi: **şupérlă** (A VI 16), **spérlă, spírlă** (COMAN, GL., ALR I 680/584), **spîrlă** (com. din BUMBEŞTI OLT—TÎRGU JIU) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. scr. s p r l j i t i „a ardei", rom. p î r l i.

ŞPERLĂRÁIE s. f. (Prin nordul Mold.) Mulţime, ceată. Com. FURTUNĂ.

— Şi: **sperlărăie** s. f. Com. FURTUNĂ.

— **Şperlă** + suf. *-ăraie.*

ŞPERLĂRÍE s. f. (Prin Bucov.) Cantitate mare de praf. Cf. LEXIC REG. 109.

— **Şperlă** + suf. *-ărie.*

ŞPERLÍ vb. IV v. **şparli.**

ŞPERLIŢĂ s. f. (Regional) Fată uşuratică (Baia—Fălticeni). Cf. COM. SAT. III, 80.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şperliţe.*

— **Şperlă** + suf. *-iţă.*

ŞPERLUÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Învechit; complementul indică rufe) A spăla cu leşie. Cf. CIHAC, II, 243.

2. I n t r a n z. (Prin Bucov.) „A face praf". LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: *şperluiesc.* — Şi: **sperluí** (CIHAC, II, 243), **spărluí** (id. ib.) vb. IV.

— **Şperlă** + suf. *-ui.*

ŞPERLUÍRE s. f. (Învechit) Acţiunea de a ş p e r l u i **(1).** Cf. CIHAC, II, 243.

— Pl.: *şperluiri.* — Şi: **sperluíre** (CIHAC, II, 243), **spărluíre** (id. ib.) s. f.

— **V. şperlui.**

ŞPERŢ s. n. **1.** Recompensă ilicită dată cuiva sau pretinsă de cineva în schimbul unui serviciu (necinstit şi ilegal). V. m i t ă **(1),** ş p a g ă[1]. Cf. IORDAN, STIL. 373, cf. SCRIBAN, D. *A încasat sperţuri de milioane de* ***la*** *comenzile de siringi.* ULIERU, C. 43. *Judecătorul* ***de instrucţie*** *... i-a cerut şperţ, în aur, ca să pună în libertate, pe cauţiune, pe hoţul de cai.* STANCU, R.A. V, 146, cf. I, 166, IV, 45. *Totul era în regulă, cu iscălitură şi pecete adevărată, cu şperţul achitat dinainte.* PAS, Z. II, 173. *Ţi-ai măritat felele şi nepoatele cu zestre din şperţ şi din hrana trupei.* CAMILAR, N. I, 136, cf. 396. *Basta cu dijmuirile, cu şperţurile şi subvenţiile de tot felul.* VINEA, L. I, 365, cf. V. ROM. septembrie 1962, 173, SCL 1963, 509, GRAUR, E. 151.

2. Faptul de a da sau de a primi şperţ **(1)**; şperţuială, (rar) şperţărie. *Se tînguie că ... nu s-au schimbat practicile speculei, şperţului, necinstei.* SADOVEANU, E. 20. *Au făcut mai toţi avere din şperţ şi din fraude.* V. ROM. iulie 1954, 13.

— Pl.: *şperţuri.* — Şi: (rar) **sperţ** s. n.

— Din germ. **Sperrzeug** „mănunchi de speracle". Cf. GRAUR, E. 151.

ŞPERŢÁR, -Ă s. m. şi f. (Rar la f.) Persoană care primeşte sau pretinde şperţ **(1).** V. ş p a g a g i u. *Şperţarul acreditat şi atitrat.* ap. IORDAN, STIL. 373, cf. SCRIBAN, D. *Nu numai că e bălrîn, carlofor şi beţiv, mai e şi şperţar pe deasupra.* H. LOVINESCU, T. 246, cf. 287, DM.

— Pl.: *şperţari, -e.*

— **Şperţ** + suf. *-ar.*

ŞPERŢĂRÍE s. f. (Rar) Şperţ **(2).** Cf. IORDAN, STIL. 373.

— Pl.: *şperţării.*

— **Şperţ** + suf. *-ărie.*

ŞPÉRŢE s. f. (pl.) (Regional) Izmene vechi sau rupte. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Etimologia necunoscută.

ŞPERŢUÍ vb. IV. T r a n z. (Complementul indică persoane) A face să primească (sau să dea) şperţ **(1).** *Nu mă pricep decît la şperţuit publicul.* ap. IORDAN, STIL. 372. *Nevastă-sa îl desconsideră că nu ştie să se lase şperţuit.* ARGHEZI, P. T. 346, cf. DM.

— Prez. ind.: *şperţuiesc.*

— **Şperţ** + suf. *-ui.*

ŞPERŢUIÁLĂ s. f. Şperţ **(2).** *Închipuie-ţi, colega, ce mai rămîne după atîta şperţuială.* BENIUC, M.C.I, 480, cf. DM.

— Pl.: *şperţuieli.*

— **Şperţui** + suf. *-eală.*

ŞPÉTER adv. (Familiar; în e x p r.) **Mai şpeter** = mai va, v. v a. *O trimitea anume, doar ar vîna un bărbat? Mai şpeter, pe mine nu mă prinde, credea că voi lua o golancă.* CONTEMPORANUL, V_2, 498.

— Din germ. **später** (comparativul lui *spät* „tîrziu").

ŞPEŢIÁL, -Ă adj. v. **special.**

ŞPIC subst. (Germanism învechit, prin Ban. şi Transilv.) Levănţică *(Lavandula vera).* Cf. ANON. CAR., IORGA, S. D. VIII, 86, DR. V, 395.

— Pl.: ? — Şi: **spic** subst. ANON. CAR.

— Din germ. **Spik.**

ŞPICĂLẮU s. m. (Prin Transilv.) Băţ despicat la vîrf, folosit pentru a împăna bucăţi de carne. Cf. LB, ISER.

— Pl.: *şpicălăi.*

— Din magh. **spékelő.**

ŞPICĂLUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Transilv.; complementul indică bucăţi de carne) A împăna. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, LM.

— Prez. ind.: *şpicăluiesc.*

— Din magh. **spékel.**

ŞPÍCHER s. m. v. **spicher.**

ŞPÍCHERIŢĂ s. f. v. **spicheriţă.**

ŞPICHINÁRD subst. **spiehinard.**

ŞPICHINÁT subst. v. **spichinat.**

ŞPÍCNIŢĂ s. f. v. **spigniţă.**

ŞPICULÁ vb. I v. **specula.**

ŞPÍCULĂ s. f. v. **speculă.**

ŞPICULUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A trăda (Borşa—Vişeu de Sus). ALR II 3 725/362.

— Prez. ind.: *şpicului.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş p i c u l a.

ŞPÍGHEL[1] s. n. Fontă cu adaos de siliciu şi mangan, folosită la fabricarea oţelurilor dure. Cf. MDT, DT, LTR², DP, DM.

— Din germ. **Spiegel[eisen].**

ŞPÍGHEL² s. n. (Germanism învechit, rar) Oglindă **(1).** *A domnului jup (în) Vasile, ce negoţ au primit, tot anume ...* 6 *şpighel halb glat* (a. 1766). IORGA, S.D. XII, 81. *Spigelele şi brîu el de argint al dumnaei* (a. 1787). id. ib. XII, 188.

— Pl.: *şpighele.* — Şi: **spígel** s. n.

— Din germ. **Spiegel.**

ŞPÍGLU subst. (Regional) Platcă (la cămaşa bărbătească) (Slnmihaiu Almaşului — Zălau). Cf. ALR SN IV h 1 165/284.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞPÍGNIŢĂ s. f. **1.** (Bucov.) Fustă (largă). Com. din STRAJA-RĂDĂUŢI, cf. COMAN, GL. *Femeile nu mai avea şpihniţ, avea prinziloare.* ALR II 3 352/386, cf.3 320/386, ALR SN IV h 1 178/386. *Ţărăncile duc la nemţoaică la cusut şpiniţi or scurleici.* ib. II MN h 522/386, cf. LEXIC REG. II, 127.

2. (Regional) Rochie (Straja—Rădăuţi). GLOSAR REG., cf. SCL, 1963, 415.

— Pl.: *şpigniţe* şi *şpigniţi.* — Şi: **şpíceniţă** (com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, GLOSAR REG.), **şpíhniţă** (pl. *şpihniţi*), **şpíniţă, spíceniţă** (COMAN, GL.) s. f.
— Din ucr. **спідниця.**

ŞPÍHĂ s. f. (Regional) **1.** (Cu sens colectiv) Păr[1] rar şi mic (Moiseiu—Vişeu de Sus). GLOSAR REG.

2. (La pl.; în forma *şpîhe)* Plete. V. p l e a t ă. **(1).** (Săcel—Vişeu de Sus). Cf. T. PAPAHAGI, M. 234.

— Pl.: *şpihe.* — Şi: **şpîhe** s. f. pl. T. PAPAHAGI, M. 234.
— Etimologia necunoscută.

ŞPÍHNIŢĂ s. f. v. **şpigniţă.**

ŞPIL s. n. (Familiar) **1.** Aranjament neonest; plan necinstit. *Poate căraşii ăştia or strica toate şpilurile mahărilor de la noi.* PAS, Z. III, 144, cf. DM.

2. (În e x p r.) **A (-i) prinde şpilul** = a se dumeri, a se edifica (asupra modului de funcţionare a unui mecanism, asupra modului de efectuare a unei acţiuni etc.); a(-i) da de rost.
— Pl.: *şpiluri.*
— Din germ. **Spiel** „afacere".

ŞPÍLAR s. m. v. **şpilăr.**

ŞPÍLĂ s. f. (Învechit, prin Ban.) Cărămidă. Cf. ANON. CAR.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞPÍLĂR, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. (Prin Transilv.) Şmecher **(1).** *Eşti şpiler ca un avocat.* CV 1950, nr. 4, 34. *Nu ştiu cu cine seamănă copilul ăsta aşa şpilăr.* MAT. DIALECT. I, 288.

2. S. m. (Regional; în forma *şpilar)* Geambaş (Lăpugiu de Sus—Deva). ALR I 1 591/85. *I şpilar mare* ib.
— Pl.: *şpilări, -e.* — Şi: **şpílar** s. m.
— Din germ. **Spieler** „jucător (de cărţi)". Cf. ş p i l.

ŞPILÉR s. n., s. m. (Regional) **1.** S. n. Sulă folosită în cizmărie. Cf. DDRF, TDRG.

2. S. m. Cui mare de 15 centimetri (Vişeu de Sus). GLOSAR REG.

— Pl.: **(1)** *şpilere,* **(2)** *şpileri.* — Şi: **spilér** s. n. DDRF.
— Etimologia necunoscută. Cf. TDRG.

ŞPÍLHOZEN s. m. Pantalonaşi cu bretele pentru copii. Cf. DN[2], M. D. ENC.
— Pl.: *şpilhozeni.*
— Din germ. **Spielhose.**

ŞPILUÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Transilv.) A fura. Cf. LB, ISER, LM, GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Prez. ind.: *şpiluiesc.* — Şi: **spilui** vb. IV GHEŢIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. s p i e l e n.

ŞPILUNG s. n. (Tehn.) Noroi de sapă, v. n o r o i[1] **(4).** Cf. CV 1950, nr. 2, 28.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Din germ. **Spühng.**

ŞPILVÁC s. n. v. **şpilvag.**

ŞPILVÁCĂ s. f. v. **şpilvag.**

ŞPILVÁG s. n. (Bucov.) Bucată de lemn fixată transversal pe oişte[1] **(1),** de care se prind orcicurile. *La şpilvac trag doi cai.* A V 15, cf. 8, 25, ARVINTE, TERM. 42, 168, LEXIC REG. 109.
— Pl.: *şpilvaguri.* — Şi: **şpilvágă** (ARVINTE, TERM. 42, 168, LEXIC REG. 109) s. f., **şpilvác** s. n., **şpilvácă** (ARVINTE, TERM. 42, 168) s. f.
— Din germ. **Spielwage.**

ŞPILVÁGĂ s. f. v. **şpilvag.**

ŞPINÁT s. n. v. **spanac.**

ŞPÍNIŢĂ s. f. v. **şpigniţă.**

ŞPINÓD s. n. v. **spanac.**

ŞPIÓN, -OÁNĂ s. m. şi f. v. **spion.**

ŞPIONÁ vb. I v. **spiona.**

ŞPIONÍ vb. IV v. **spiona.**

ŞPIR[1] s. n. v. **spirt.**

ŞPIR[2] s. n. v. **ştir[1].**

ŞPIRÁL s. n. (Regional) Trior (Livezile—Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 57.
— Pl.: *şpirale.*
— Etimologia necunoscută.

ŞPIRANŢ s. m. (Regional) Căţeluş (Mehadia—Băile Herculane). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *şpiranţi.*
— Etimologia necunoscută.

ŞPÍRHOLŢ s. n. (Regional) Lemn subţire (Moiseiu—Vişeu de Sus). ARVINTE, TERM. 169.
— Pl.: ?
— Din germ. **Spierholz.**

ŞPÍRLAC s. n. (Regional) Lac folosit în cizmărie (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *şpirlacuri.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş e r l a c.

ŞPIRLICHEÁ vb. I. T r a n z. (Mold.; în e x p r.) **A o şpirlichea** = a pleca repede (şi pe neobservate). Cf. TDRG 1468, ŞEZ. III, 88, I. CR. IV, 369, DR. IV, 837, COMAN, GL. *Cînd am băgat de seamă, el o şpirlichit-o.* CV 1951, nr. 9—10, 46.
— Prez. ind.: ? — Şi: **şpirlichi** vb. IV, **spîrlicheá** (TDRG 1468, ŞEZ. III, 88), **spuricheá** (TDRG 1468, ŞEZ. III, 88) vb. I, **spulichí** (COMAN, GL.) vb. IV.
— Cf. ş p î r l i.

ŞPIRLICHÍ vb. IV v. **şpirlichea.**

ŞPIRONŢ s. n. v. **şpronţ.**

ŞPIRT s. n. v. **spirt.**

ŞPIRTÓS, -OÁSĂ adj. v. **spirtos.**

ŞPIS s. n. Pată care apare uneori la tipar între cuvinte, rînduri etc. Cf. MOLIN, V.T. 79, CADE. *La rînduri masive, culese mecanic, şpisurile sînt produse de matriţe defectate.* LTR, cf. DP, DM.
— Pl.: *şpisuri.*
— Din germ. **Spiess.**

ŞPIT[1] s. n. v. **şpiţ[3].**

ŞPIT[2] s. n. v. **şpiţ[4].**

ŞPITÁI s. n. v. **spital.**

ȘPITÁL s. n. v. **spital.**

ȘPÍTHAMĂR s. n. v. **șpițhamăr.**

ȘPIȚ[1] s. m. Numele unei rase de câini de talie mică, cu păr[1] pufos și cu urechi drepte; câine din această rasă. *Nu e nevoie ca un câine să fie lup, mops, dobermann, șpiț, setter, griffon, ca să merite o atenție respectuoasă.* ARGHEZI, C.J. 96, cf. ENC. VET. 684, DM.
— Pl.: *șpiți.* — Și: **spiț** s. m. ENC. VET. 714, H X 355.
— Din germ. **Spitz.**

ȘPIȚ[2] s. n. **1.** (Tehn.) Unealtă formată dintr-o bară de oțel cu vîrful ascuțit, folosită la găurirea pietrelor naturale și artificiale sau la prelucrarea suprafeței lor. Cf. DT, LTR[2], DP, DM.

2. (Min.; prin sud-vestul Transilv.) Picon. Cf. FD I, 156.

3. (Min.; regional) Tîrnăcop cu două brațe în formă de tăiș, ale căror planuri formează o cruce; (regional) **șpițer[2]** (Lonea). Cf. FD I, 156, 163.

4. (Regional) Ciocan cu care se ferecă pietrele de moară (Bîrsana—Sighetul Marmației). ALR II 6 780/353.

5. (Min.; regional) Dinte la roata mașinii de havat (Lonea). FD I, 156.

6. (Tipogr.) Linie simplă sau înflorată, ornament etc., care marchează sfîrșitul unui articol sau al capitolelor. Cf. V. MOLIN, V.T. 79, CADE, LTR[2] X, 214, DM.
— Pl.: *șpițuri.*
— Din germ. **Spitz**[eisen, -hacke, -haue, -krampe, -hammer, -zahn, -kolumne etc.].

ȘPIȚ[3] s. n. **I. 1.** Nume dat extremității ascuțite sau muchiei unor obiecte, construcții etc.

a) (Familiar) Vîrful pantofului. Com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ.

b) (Bucov.) Vîrful țapinei. Cf. ARVINTE, TERM. 43, 74. ◇ Expr. **A lua (sau a da) la șpiț** = a rostogoli buștenii cu țapinele. Cf. id. ib. 93, 169. ✦ (Prin Bucov.; cu valoare de interjecție) Cuvînt prin care se anunță începerea acțiunii de rostogolire a buștenilor cu țapinele. Cf. ARVINTE, TERM. 93, 169.

c) (Regional) Vîrful unui stîlp, țăruș etc. care se înfige în pămînt (Aninoasa). Cf. FD I, 156. ✦ Par[1] ascuțit folosit la încărcatul lemnelor (Salva—Năsăud). Cf. ARVINTE, TERM. 44.

d) (Prin Bucov.) Colțul toporului. Cf. ALR II 6 632/386, 551.

e) (Regional) Colțul vinclului (Pecica—Arad). Cf. ALR II 6 648/53.

f) (Regional) Fiecare dintre muchiile verticale formate de pereții unei case (Răcășdia—Oravița). Cf. CHEST. II 109/9.

2. P. ext. Nume dat unei porțiuni dintr-o suprafață sau dintr-un material sau unei bucăți de material (stofă, piele, metal etc.) care are o formă alungită și ascuțită.

a) (Bucov., Ban. și prin Transilv.) Clin de pămînt. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41, ALR SN I h 29, A I 26. *Mi-a rămas un șpiț nearat.* GLOSAR REG.

b) (Min.; prin sud-vestul Transilv.) Porțiune de formă alungită și ascuțită dintr-un strat de cărbune rămasă neexploatată. Cf. FD I, 156.

c) (Prin vestul Transilv.) Clin (la îmbrăcăminte). Cf. TEAHA, C.N. 266, 270.

d) (Transilv.) Petic de piele cu care se cîrpește talpa de la încălțăminte. Cf. CL 1969, 122. *Pune petec sau șprif.* ALR II 3 347/250, cf. 3 347/105, 141, 172, 192, 235, 574.

e) (Prin Bucov.) Blacheu. Cf. ARVINTE, TERM. 44, L. ROM. 1963, nr. 2, 41.

3. (Min.; regional) Loc unde se bifurcă sau se ramifică o galerie (Petrila). Cf. FD I, 156.

II. 1. (Regional) (Colț de) dantelă (croșetată) care se folosește ca garnitură. Cf. IORGA, S.D. XII, 297, DDRF, ALEXI, W. *O pernă de puf îmbrăcată în orbotă și împodobită cu șpițuri de delături.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DM, H IV 87, JAHRESBER. X, 206, I. CR. V, 278. *Basma cu șpițuri.* CV 1950, nr. 11—12, 41.

2. (Familiar; în expr.) **A se pune** (sau **a fi pus**) **la șpiț** = a se dichisi (sau a fi dichisit), a se ferchezui (sau a fi ferchezuit). *Băiatul e pus la șpiț.* Com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ, cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *șpițuri.* — Și: (regional) **șpit** (A V 15), **șprif, spiț** (H IV 87, JAHRESBER. X, 206, I. CR. V, 278, ALR II 3 347/141, TEAHA, C.N. 266, GL. OLT.), s. n., **șpițură** (ALR SN IV h 1208/192) s. f., **sprif** (TEAHA, C.N. 266) s. n.
— Din germ. **Spitze.** — **Șpițură:** sg. refăcut după pl.

ȘPIȚ[4] s. n. (Ban., Transilv., Bucov.) Țigaret. Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41, DM, ALR I 1541, ARVINTE, TERM. 44, GLOSAR REG.
— Pl.: *șpițuri.* — Și: **șpit** (ALR I 1 541/270), **șprif** (ib. 1 541/63, 65, 85, 107, 112, 136, 148; pl. și *șprife* ib. 1 541/148) s. n.
— Cf. germ. [Zigarren-, Zigarretten] spitze.

ȘPIȚ[5] s. n. (Prin Bucov.) Trior. *Am dat grîul la șpiț.* CV 1950, nr. 11—12, 41, cf. L. ROM. 1963, nr. 2, 155.
— Pl.: *șpițuri.*
— Cf. șpiț[2].

ȘPIȚÁC s. n. (Prin Bucov. și Maram.) Săpăligă. Cf. L. ROM. 1968, 515, ALR II 6 795/353, LEXIC REG. II, 118.
— Pl.: *șpițace* și *șpițacuri.*
— Din germ. **Spitzhacke.**

ȘPÍȚBARBĂ s. f. (Regional) Barbișon (Marginea—Rădăuți). Cf. ALR II/I MN 18, 6 932/386.
— Pl.: ?
— Din germ. **Spitzbart** (adaptat după *barbă*).

ȘPIȚÉR[1] s. m. v. **spițer.**

ȘPÍȚER[2] s. n. (Min.; regional) Șpiț[2] **(3)** (Petrila). Cf. FD I, 163.
— Pl.: ?
— Cf. șpiț[2].

ȘPIȚERÍE s. f. v. **spițerie.**

ȘPÍȚHAMĂR s. n. (Prin Bucov.) **1.** Ciocan cu ambele capete ascuțite, folosit la zimțuit. Cf. ALR II 6 781/365, 386.

2. Ciocan pentru găurit potcoave. Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: *șpițhamăre.* — Și: **șpithamăr** s. n. ALR II 6 781/386.
— Din germ. **Spitzhammer.**

ȘPIȚIGÁRE s. f. (Regional) Țigaret (Berzasca—Moldova Nouă). ALR I 1 541/5.
— Pl.: *șpițigări.*
— Cf. germ. Zigarrenspitze.

ȘPIȚUIÁLĂ s. f. (Prin Bucov.; în expr.) **A da în șpițuială** = a triora. Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— De la **șpiț[5].**

ȘPIȚUÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.) Ascuțit. Cf. ARVINTE, TERM. 44.
— Pl.: *șpițuiți, -te.*
— De la **șpiț[3].**

ȘPÍGĂ s. f. (sg.) (Regional) Cenușă. Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUȚI. *I-ai dat o mînă de șpigă în ochi.* ib.
— Etimologia necunoscută.

ȘPÍHE s. f. pl. v. **șpihă.**

ȘPÎRC s. n. v. **spirc.**

ŞPÎRLÍ vb. IV v. **şparli.**

ŞPÍRLIU s. m. (Olt.) Peşte de culoare galbenă, cu cîteva dungi negre în lungul corpului *(Acerina schraetser)*. Cf. BĂCESCU, P. 54. *Am prins un şpîrliu.* id. ib.
— Pl.: *şpîrlii.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş p î r l a r.

ŞPÎRNĂU s. n. v. **spîrnău.**

ŞPÎRŢUÍ vb. IV v. **şpriţul[1].**

ŞPLIHOÁRCĂ s. f. (sg.) (Prin Bucov.; depreciativ) Băutură alcoolică de calitate inferioară. Cf. LEXIC REG. II, 124.
— Etimologia necunoscută. Cf. p l i u h ă.

ŞPLINT s. n. Piesă de metal de forma unui cui despicat în două braţe egale, care se introduce în gaura din capul unui şurub **(1)**, pentru a asigura piuliţa împotriva deşurubării. Cf. DT, LTR[2], DM, L. ROM. 1959, nr. 1, 67, ARVINTE, TERM. 169.
— Pl.: *şplinturi.*
— Din germ. **Splint.**

ŞPLIT s. n. Piatră dură spartă, folosită la prepararea betoanelor de ciment sau la pietruiri. Cf. MDT, DT, DM.
— Din germ. **Splitt.**

ŞPLÍTĂR s. n. (Regional) Ciob (Sebeşel—Sebeş). A II 3.
— Pl.: *şplitări.*
— Din germ. **Splitter.**

ŞPOÁDĂL s. n. (Prin sud-estul Transilv.) Cazma. Cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 88.
— Pl.: *şpoadăle.*
— Din germ. dial. **Spaden.**

ŞPOAR s. n. v. **şpor[2].**

ŞPÓGAT s. n. v. **şpagat.**

ŞPOGÓD s. n. v. **şpagat.**

ŞPOGÓT s. n. v. **şpagat.**

ŞPOHÉRT s. n. v. **şparhat.**

ŞPOHÉRŢ s. n. v. **şparhat.**

ŞPOIÉR s. n. v. **şparhat.**

ŞPOIÉRT s. n. v. **şparhat.**

ŞPOLÉIT s. n. v. **şpalet.**

ŞPÓLHER s. n. v. **şparhat.**

ŞPOLN s. m. v. **şpan[2].**

ŞPON s. m. v. **şpan[2].**

ŞPÓNDIE s. f. v. **şponghie.**

ŞPONÉR s. m. (Prin Bucov.) Muncitor care taie şpani[2] **(2)**. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *şponeri.*
— De la **şpon.**

ŞPONÉRŢ s. n. v. **şparhat.**

ŞPÓNGHIE s. f. (Transilv. şi prin Ban.) Burete (de şters). Cf. LB, ALEXI, W., ALR SN IV h 917, LEXIC REG. II, 84.
— Pl.: *şponghii.* — Şi: **şpóngie** (ALR SN IV h 917), **şpóndie** (ib. h 917/334, LEXIC REG. II, 84), **şpónie** (ALR SN IV h 917/349), **spónghie** (LB, ALEXI, W.), **spóngie** (ALR SN IV h 917/219) s. f.
— Din magh. **spongya,** germ. **Spongia.**

ŞPONGHIÓS, -OÁSĂ adj. v. **spongios.**

ŞPÓNGIE s. f. v. **şponghie.**

ŞPONÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.; complementul indică buşteni) A şpănui[1] **(1)**. Cf. LEXIC REG. 109.
— Prez. ind.: *şponesc.*
— V. **şpon.**

ŞPÓNIE s. f. v. **şponghie.**

ŞPONT[1] s. n. (Regional) Rindea de dulgherie cu ajutorul căreia se scobesc şănţuleţe în lemn. Cf. H X 69, XII 32, CHEST. II 239/104, 171, A VI 8, GLOSAR REG.
— Pl.: ? — Şi: **spont** s. n. H VII 375, X 506, XIV 399.
— Din germ. **Spund** [nuthobel, -hobel].

ŞPONT[2] s. n. **1.** (Prin Bucov. şi nordul Mold.) Scobitură făcută de-a lungul unei piese de lemn pentru a se putea îmbina cu altă piesă. Cf. CHEST. II 240/171, GLOSAR REG.

2. (Regional) Butuc lăsat mai lung la fiecare tablă a unei plute, care intră între butucii tablei următoare şi ajută astfel la conducerea cu mai multă uşurinţă a plutei prin locurile repezi şi cu coturi (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 43, 109, 169.
— Pl.: *şponturi.*
— Din germ. **Spund.**

ŞPONTUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică tablele unei plute) A îmbina cu ajutorul şponturilor[2] **(2)** (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 169. ◇ R e f l. p a s. *Cînd tabla se şpontuieşte, pluta merge foarte bine.* id. ib. 43.
— Prez. ind.: *şpontuiesc.*
— **Şpont[2]** + suf. *-ui.* Cf. germ. s p u n d e n.

ŞPONTUÍTĂ adj. (Prin nordul Mold.; despre şindrile) Îmbinată. V. î m b i n a t. Cf. CHEST. II 236/171.
— Pl.: *şpontuile.*
— De la **şpont[2].** Cf. ş p o n t u i.

ŞPÓNŢURI s. n. (pl.) (Prin nordul Mold.) Bucăţi de carne de calitate inferioară. Cf. COMAN, GL. *Casapul ţi-a dat numai şponţuri!* id. ib.
— Etimologia necunoscută.

ŞPOR[1] s. m. (Regional, mai ales în Mold.) Pinten (la cizmă). Cf. SCL 1958, 239. *Ia ciubotele, scoate şporii şi pune-le în grajdi.* CONTEMPORANUL, II, 244, cf. SĂGHINESCU, V. 70. *Scări şi şpori sînt tot de-argint.* SĂM. III, 422, cf. TDRG, SCRIBAN, D., DM, A V 14, VI 16, IX 4. ◇ E x p r. **A atinge** (pe cineva) **eu şporii** = a spune (cuiva) cuvinte înţepătoare. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.
— Pl.: *şpori.* — Şi: **şporn** (GLOSAR REG.), **şpur** (A V 15) s. m.
— Din germ. **Sporn** (dial. *Spor*). Cf. rus. ш п о р а.

ŞPOR[2] s. n. (Regional, mai ales în Transilv.) Sobă prevăzută cu plită; p. r e s t r. plită zidită. Com. din VAŞCĂU şi din LUPŞA—ABRUD. *Pe cînd vine şporiu-i rece Şi nu-s lemne sub părete.* BÎRLEA, C.P. 257, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27. *Focul îl aprinde în şpor.* CV 1949, nr. 3, 34, cf. 1950, nr. 4, 38, CHEST. II 308/4, 109, ALR I 688/94, 345, 347, 351, ALR II/I h 279, h 286. *Umple şporiu, că-i frig!* ib. MN 131, 3 871/346, cf. 3 871/349, ALR II 3 405/316, 346, ALR SN V h 1 321, A I 12, 22, 36, III 4, 7, LEXIC REG. 72, GLOSAR REG., TEAHA, C.N. 124, 270.
— Pl.: *şporuri* şi *şporure* (A I 31), *şpoare* (ALR II/I h 286/102, A I 35). — Şi: **şpoar** (A III 3, 13), **spor** (ALR I 688/107, 339, 350, ALR II 3 405/316), **spoar** (A III 4) s. n.
— Din magh. **spór.**

ŞPORÁI s. n. v. **şparhat.**

ŞPORĂLÍ vb. IV v. **şporoli.**

ŞPORBÓX s. n. (Prin Bucov.) Varietate de box de calitate superioară. Cf. LEXIC REG. 109.
— Pl.: *şporboxuri*.
— Etimologia necunoscută.

ŞPORCÁSĂ s. f. (Regional) Bancă de credit (Ghilad—Timişoara). Cf. ALR SN IV h 1 007/36.
— Pl.: *şporcăşi*.
— Din germ. **Sparkasse.**

ŞPORÉIT s. n. v. **şparhat.**

ŞPORGĂŢIE s. f. sg. (Regional) Lapte acru de proastă calitate (Runcu Salvei—Năsăud). Cf. CHEST. V 85/66.
— Etimologia necunoscută.

ŞPORHAT s. n. v. **şparhat.**

ŞPORHÉI s. n. v. **şparhat.**

ŞPORHEIT s. n. v. **şparhat.**

ŞPORHÉRT s. n. v. **şparhat.**

ŞPORHÉRŢ s. n. v. **şparhat.**

ŞPORLUÍ vb. IV v. **şporoli.**

ŞPORN s. m. v. **şpor[1].**

ŞPOROLÍ vb. IV. Tranz. (Transilv. şi prin Maram.; complementul indică bunuri materiale sau bani) A cruţa, a economisi. Cf. L. ROM. 1966, 139, CABA, SĂL., com. din RĂHĂU—SEBEŞ şi din POIANA—VAŞCĂU, PAŞCA, GL., COMAN, GL., CV 1952, nr. 4, 34, ALR I 1 574/229. *Şporolesc banii, mîncarea.* L. ROM. 1959, nr. 6, 51, cf. LEXIC REG. II, 84. *Bărbatul meu şpurluia magazinul (= tainul, alimentele), nu mînca tot, îmi aducea şi mie.* GLOSAR REG., cf. L. ROM. 1961, nr. 1, 22, TEAHA, C.N. 270, L. ROM. 1966, 139. ◇ Absol. *Şporolind, mai ajungi să-ţi cumperi cîte ceva.* MAT. DIALECT. I, 96.
— Prez. ind.: *şporolesc*. — Şi: **şporălí** (CABA, SĂL., ALR SN V h 1 259/334), **şporluí, şpurulí,** (PAŞCA, GL., COMAN, GL., BL XIV, 111), **şpurlui, şpărălui** (ALR SN V h 1 259/219), **şporolí** (com. din POIANA—VAŞCĂU) vb. IV.
— Din magh. **spórol.**

ŞPÓROŞ, -Ă adj. (Regional) Econom, chibzuit (Sănduleşti—Turda). Cf. ALR SN V h 1 260/334.
— Pl.: *şporoşi, -e*.
— Din magh. **spórlós.**

ŞPOTĂÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A împrospăta (Orlat—Sibiu). H XVII 177.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞPRÁFCĂ s. f. v. **sprafcă.**

ŞPRAHAIT s. n. v. **şparhat.**

ŞPRAIS s. n. v. **şpraiţ.**

ŞPRAIT s. n. v. **şpraiţ.**

ŞPRAIŢ s. n. **I. 1.** Proptea. Cf. DT, LTR[2], DP, DM, com. PAŞCA, CHEST. II 282/210, FD I, 172. *Prin locurile accidentate, unde ulucul trebuie trecut de-a dreptul peste rîpi, se pun nişte butuci de susţinere numiţi şpraiţuri.* ARVINTE, TERM. 84, cf. 169, LEXIC REG. 109, GLOSAR REG.

2. (Prin Transilv. şi Mold.) Bîrnă folosită în construcţia casei. Cf. CHEST. II 117/207, TEAHA, C.N. 270.

3. (Prin Transilv. şi Mold.) Fiecare dintre chingile de lemn care leagă căpriorii unei case pentru a le mări rezistenţa. Cf. CHEST. II 230/315, ALR I 666/510, A I 31, 35.

4. (Regional) Fiecare dintre bucăţile subţiri de lemn care se bat pe pereţii unei case de ţară ca să ţină tencuiala sau lutul. Cf. CHEST. II 369/5. [Casa] o *şpraiţuim cu şpraiţuri.* ALR II/I h 239/353.

5. (Regional) Bucată de lemn care se pune lateral sub buşteni sau sub bîrne pentru a le împiedica temporar rostogolirea. V. piedică (Deda—Topliţa). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *Pune nişte şpraiţuri sub trunchi, pînă ne mai odihnim.* ib.

6. (Prin Bucov.) Fiecare dintre traversele de lemn puse de-a curmezişul drumurilor forestiere pentru a înlesni tîrîrea buştenilor. Cf. ARVINTE, TERM. 81.

II. (Prin Bucov.; prin confuzie cu *şpranţ*) Fiecare dintre capetele rotunjite cu toporul ale unui buştean. Cf. LEXIC REG. 109.

III. (Prin Bucov. şi Mold.; prin confuzie cu *şlaiţ*) **1.** Stăvilar; dig. Cf. ARVINTE, TERM. 113, 169.

2. Ecluză care permite trecerea plutelor din lacul de acumulare în albia rîului. Cf. BUL. FIL. VII—VIII, 268, ARVINTE, TERM. 42, 114, 169.
— Pl.: *şpraiţuri*. — Şi: **şprait** (ALR I 666/510), **şprais** (CV 1949, nr. 7, 31), **şpraţ** (A I 31, 35, TEAHA, C.N. 270), **spraiţ** (CHEST. II 230/315) s. n.
— Din germ. **Spreize.**

ŞPRAIŢUÍ vb. IV. Tranz. **I. 1.** (Complementul indică pereţii unei săpături, porţiuni dintr-o construcţie etc.) A sprijini cu şpraiţuri **(I 1).** Cf. DM, ARVINTE, TERM. 42, LEXIC REG. 109.

2. (Prin Bucov.; complementul indică buştenii care urmează să fie tăiaţi cu gaterul) A înţepeni folosind şpraiţuri **(I 1).** Cf. LEXIC REG. 109.

3. (Regional; în forma *şprăiţui;* complementul indică pereţi) A şipcui **(1)** (Bîrsana—Sighetul Marmaţiei). Cf. ALR II/I h 239/353.

4. (Regional; în forma *şprăiţui;* complementul indică drumuri forestiere) A acoperi cu şpraiţuri **(I 6)** dispuse la anumite intervale (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 169.

II. (Prin Bucov.; prin confuzie cu *şprănţui;* complementul indică buşteni) A şpronţa **(1).** Cf. LEXIC REG. 109.

— Prez. ind.: *şpraiţuiesc*. — Şi: **şprăiţui** vb. IV ALR II/I h 239/353, ARVINŢE, TERM. 42, 169.
— **Şpraiţ** + suf. *-ui*.

ŞPRAIŢUÍRE s. f. Acţiunea de a şpraiţui. Cf. şpraiţui **(I 1).** Cf. MDT, DT, DP, DM.
— Pl.: *şpraiţuiri*.
— **V. şpraiţui.**

ŞPRÁNGA s. f. art. (Rar; în expr.) **A da şpranga** = a risipi fără chibzuială. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.
— Etimologia necunoscută. Cf. şprangă.

ŞPRANGÁR s. m. (Bucov.) Lucrător care ancorează plutele la mal[1] cu şpranga. Cf. ARVINTE, TERM. 118, 169.
— Pl.: *şprangari*.
— **Şprangă** + suf. *-ar*.

ŞPRÁNGĂ s. f. (Bucov. şi Mold.) Cablu de metal sau funie groasă care se întrebuinţează la construirea plutelor sau la ancorarea acestora la mal[1]. *Cînd vor să facă popas,* [plutaşii] *trag la anumite locuri pluta la maluri, zvîrlind ... spranga.* PAMFILE, I. C. 108, cf. SCRIBAN, D., ŞEZ. V, 126, com. din PIATRA NEAMŢ, BUL. FIL. VII—VIII, 268, COMAN, GL. *Acolo ... oprim* [plutele] *cu sîrmi anumiti, şprăngi, şi li dăm pi samă la nigustori.* ALRT II, 163, cf. 334. *Astăzi nu mai sînt şprăngi de cînepă cătrănită, ci numai de fier.* ARVINTE, TERM. 32, cf. 169. ✦ (Prin Mold.) Odgon **(1)** (la corabie). Cf. ALR II 2 528/551, 605.
— Pl.: *şprăngi*. — Şi: **sprángă** s. f.
— Din it. dial. **spranga.**

ŞPRANŢ s. n. v. **şpronţ.**

ŞPRAŢ s. n. v. **şpraiţ.**

ŞPRĂIŢUÍ vb. IV v. **şpraiţui.**

ŞPRĂIŢUÍT, -Ă adj. (Regional; despre drumuri forestiere) Pe care au fost aşezate de-a curmezişul şpraiţuri **(I 6)** (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 81.
— Pl.: *şprăiţuiţi, -te.*
— V. **şprăiţui.**

ŞPRĂNŢUÍ vb. IV v. **şpronţui.**

ŞPRĂNŢURÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică buşteni) A şpronţa **(1)** (Maieru—Năsăud). Cf. ARVINTE, TERM. 36, 78, 169.
— Prez. ind: *şprănţuresc.*
— De la **şpranţ.**

ŞPRÉNGHEL s. n. **1.** (Prin sud-vestul Transilv.) Bîrnă care se introduce între armături pentru a le strînge de pereţii galeriei şi a le menţine fixe. Cf. FD I, 173.

2. (Regional) Proptea provizorie de lemn folosită pentru a sprijini tavanul sau pereţii unei galerii (Lupeni). Cf. FD I, 173.

— Pl.: *şprenghele.* — Şi: **şpréngher** s. n. FD I, 173.
— Din germ. **Sprenger.**

ŞPRÉNGHER s. n. v. **şprenghel.**

ŞPRING s. n. Parîmă folosită pentru a ancora o navă **(1)**. Cf. LTR², L. ROM. 1966, nr. 1, 89.
— Pl.: *şpringuri.*
— Din engl. **spring.**

ŞPRINGUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A dinamita (Laura—Rădăuţi). GLOSAR REG. *Vor şpringui cazarma.* ib.
— Prez. ind.: ?
— Din germ. **sprengen.**

ŞPRINGUÍRE s. f. Operaţie de curbare prin deformare la cald a foilor de arc pentru suspensie. Cf. LTR², DP, DER, M. D. ENC.
— Pl.: *şpringuiri.*
— Cf. germ. sprengen.

ŞPRINT s. n. v. **sprint.**

ŞPRIŢ¹ s. n. Băutură obţinută din vin amestecat cu sifon sau cu apă minerală; o anumită cantitate din această băutură. *Dă-mi un şpriţ,* SĂGHINESCU, V. 70, cf. TDRG, CADE. *Chelnerul privea năucit la şpriţul, şvarţul, capuţinerul şi tortul ce se amestecau pe haina cenuşie deschisă a prietenului meu.* REBREANU, NUV. 183. *Hai să bem un şpriţ!* C. PETRESCU, Î. II, 188. *Cînd îl copleşea zăduful îi trebuiau repede cîteva şpriţuri cu brumă.* I. BOTEZ, B. I, 40. *Seara, ne plăcea să mîncăm mititei la birt,... bînd pentru întîia oară şpriţ, care ne înţepa nasul.* BRĂESCU, A. 178, cf. TEODOREANU, M. II, 201. *Nu vreţi să-i ardem un şpriţ?* P. CONSTANT, R. 174, cf. PUŞCARIU, L.R.I, 86, SCRIBAN, D. *Ne răcorirăm şi ne pololirăm setea cu şpriţuri.* STANCU, R. A. II, 232. *Sabin ăsta e un şampion al şpriţului.* VINEA, L. I, 218, cf. 403, DN².
— Pl.: *şpriţuri.* — Şi: (rar) **spriţ** s. n.
— Din germ. **Spritzer.**

ŞPRIŢ² s. n. **I.** (În exploatarea lemnului; Bucov.) Apă care se toarnă pe uluc pentru a uşura alunecarea buştenilor. Cf. ARVINTE, TERM. 169. ◇ Expr. **A da şpriţ** = a şpriţui² **(2)**. Cf. id. ib. 43, 169.

II. (Prin Mold.) Mortar¹ **(1)**. Cf. SĂGHINESCU, V. 70, H X 209, CHEST. II 128/190.

III. (Regional) Temelia casei (Segarcea—Băileşti). Cf. CHEST. II 90/29.
— Pl.: *şpriţuri.* — Şi: **spriţ** s. n. H X 209.
— Din germ. **Spritz** [wasser, -wurf, -anwurf, -bewurf, -mörtel, -putz].

ŞPRIŢ³ s. n. v. **şpiţ².**

ŞPRIŢ⁴ s. n. v. **şpiţ³.**

ŞPRIŢ⁵, -Ă s. n., s. f. **I.** S. n., s. f. **1.** S. n. (Ban. şi prin Transilv.) Pompă de incendiu. Cf. ALR SN III h 909.

2. S. n. (Ban., Transilv.) Vermorel. Cf. ALRM SN I h 156.

3. S. f. (Prin Bucov.) Pompă mică, cu care se fac spălături interne la animale. Cf. LEXIC REG. 109.

4. S. f. (Regional) Pompă mică folosită pentru îndepărtarea albinelor cînd roiesc (Cîrţa—Victoria). Cf. CHEST. VI 140/5.

II. S. n. **1.** (Regional) Maşină întrebuinţată la umplutul cîrnaţilor (Petroşeni). Cf. MAT. DIALECT. I, 268.

2. Maşină întrebuinţată la fasonarea garniturilor de prăjituri. Cf. LTR².

3. (Prin Ban. şi Transilv.) Puşcoci (de soc). Cf. ALR I 1 696/40, 56, 79, 335.
— Pl.: (n.) *şpriţuri.*
— Din germ. **Spritze.** Cf. germ. Spritz [werk, -gerät, -apparat].

ŞPRIŢÁR s. m. (Regional) Şpriţuitor **(1)** (Gura Haitii—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 43, 169.
— Pl.: *şpriţari.*
— **Şpriţ²** + suf. *-ar.*

ŞPRIŢUÍ¹ vb. IV. **I.** Refl. (Familiar) A consuma şpriţ¹ sau, p. ext., alte băuturi alcoolice; p. ext. a se ameţi, a se îmbăta. *Bietul ajutor de primar... s-o fi şpriţuit cu prietenii în vreo bodegă.* P. CONSTANT, O. 17, cf. BUL. FIL. V, 210.

2. Tranz. (Prin Munt.; complementul indică vin) A amesteca cu sifon sau cu apă minerală. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *şpriţuiesc.* — Şi: (rar) **şpîrţuí** (UDRESCU, GL.), **şpriţuí** vb. IV.
— **Şpriţ¹** + suf. *-ui.* — **Şpîrţui:** prin apropiere de *pîrţ.*

ŞPRIŢUÍ² vb. IV. Tranz. **1.** (Ban., Transilv.; complementul indică viţa de vie) A stropi cu vermorelul. Cf. ALR SN I h 226.

2. (În exploatarea lemnului; prin Bucov.) A turna apă pe uluc, pentru a înlesni alunecarea buştenilor. Cf. ARVINTE, TERM. 43, 169, A V 15, 16, 17.

3. (Prin Bucov.) A face spălături interne cu şpriţa (v. şpriţ⁵ **I 3**). Cf. LEXIC REG. 109.

4. (Regional; complementul indică pereţi) A tencui (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.
— Prez. ind.: *şpriţuiesc* şi *şpriţui.*
— Din germ. **spritzen.**

ŞPRIŢUIÁLĂ¹ s. f. (Regional) Acţiunea de a şpriţui¹ **(2)** şi rezultatul ei (Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Cum vă place vinul, cu ori fără şpriţuială?* id. ib.
— Pl.: *şpriţuieli.*
— **Şpriţui¹** + suf. *-eală.*

ŞPRIŢUIÁLĂ² s. f. (În exploatarea lemnului; regional) Operaţie de udare cu apă a ulucului, care se face pentru a uşura alunecarea buştenilor (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.
— Pl.: *şpriţuieli.* — Şi: **spriţuiálă** s. f. A V 15.
— **Şpriţui²** + suf. *-eală.*

ŞPRIŢUÍT¹ adj. (Prin Munt.; despre vin) Amestecat cu sifon sau cu apă minerală. Cf. UDRESCU, GL. *Vin şpriţuit.* id. ib.
— Pl.: *şpriţuite.*
— V. **şpriţui¹.**

ŞPRIŢUÍT² adj. (În exploatarea lemnului; regional; despre ulucele pe care alunecă buştenii) Udat cu apă (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15. *Ne-ncălţăm cu potcoave că-i şpriţuit lemnul.* ib.

— Pl.: *șprițuite*.
— V. **șpriți²**.

ȘPRIȚUITÓR s. m., s. n. **1.** S. m. (Regional) Muncitor forestier care toarnă apă pe uluc pentru a înlesni alunecarea bușteni lor; (regional) șprițar (Moiseiu—Vișeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 43, 125, 169.

2. S. n. Aparat sau dispozitiv pentru aplicarea, prin stropire, pe suprafața unor piese a vopselei, a lacului etc. Cf. DER, M. D. ENC.

— Pronunțat: *-țu-i-*. — Pl.: **(1)** *șprițuitori*, **(2)** *șprițuitoare*.
— **Șpriți²** + suf. *-tor*.

ȘPROHÉIȚ s. n. v. **șparhat**.

ȘPRONȚ s. n. **1.** (Prin Mold. și Bucov.) Buștean ale cărui capete au fost rotunjite cu toporul. Cf. A V 15, ARVINTE, TERM. 125, 169. ◇ E x p r. (Prin Bucov. și nord-estul Transilv.) **A face șpranț** = a șpronța **(1)**. Cf. ALR SN II h 615/386, ARVINTE, TERM. 36, 78, 169. ✦ (Regional; în forma *șpironț*) Capăt teșit al unui butuc. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

2. (Prin Mold.; în forma *ștronț*) Capătul mai gros al unui buștean. Cf. ARVINTE, TERM. 35, 170.

— Pl.: *șpronțuri*. — Și: **șpranț** (ALR SN II h 615/386, ARVINTE, TERM. 36, 78, 169), **șpironț** (com. din STRAJA—RĂDĂUȚI; accentul necunoscut), **ștronț** (ARVINTE, TERM. 35, 170) s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș p i r h o l ț.

ȘPRONȚÁ vb. I. (Prin Bucov. și Maram.) **1.** T r a n z. (Complementul indică bușteni) A rotunji cu toporul la capete; (regional) a șpronțui, a șprănțuri, a șpentăla, a șpraițui **(II)**. Cf. ARVINTE, TERM. 36, 78, 169, 170.

2. R e f l. (Despre bușteni; în forma *ștronța*) A se ciocni, a se lovi cap în cap. Cf. ARVINTE, TERM. 35, 170. *S-au ștronțat două lemne*. id. ib. 35.
— Prez. ind.: *șprontez*. — Și: **ștronțá**, **șprontá** (ARVINTE, TERM. 169), **stronțá** (id. ib. 166) vb. I.
— V. **șpronț**.

ȘPRONȚUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov. și Maram.; complementul indică bușteni) A șpronța **(1)**. Cf. ARVINTE, TERM. 78, 125, 169.
— Prez. ind.: *șprontuiesc*. — Și: **șprănțui** (ALR SN II h 615/386, ARVINTE, TERM. 36), **șprontuí** (ARVINTE, TERM. 78) vb. IV.
— **Șpronț** + suf. *-ui*.

ȘPRONȚUÍT adj. (Regional; despre capetele bușteni lor) Rotunjit cu toporul (Poiana Grințieșului—Borsec). Cf. ARVINTE, TERM. 169.
— Pl.: *șprontuite*.
— V. **șprontui**.

ȘPROS s. n. (Regional) Fiecare dintre stinghiile de lemn care se fixează în formă de cruce în spațiul ferestrei. Cf. I. APOLZAN, U. 17, CV 1949, nr. 9, 28, CHEST. II 177/31, 119, 124.

— Pl.: *șprosuri*. — Și: **șproț** s. n. CHEST. II 117/31, 119, 124.
— Din germ. **Sprosse**.

ȘPROȚ s. n. v. **șpros**.

ȘPRUNC s. n. (Prin Bucov.) Avînt, elan. LEXIC REG. 110.
— Pl.: ?
— Din germ. **Sprung**.

ȘPUCĂL subst. (Prin Transilv. și Ban.) Oaie cu coadă lungă. Cf. CHEST. V 74/35, 57, 66.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȘPUR¹ s. m. **1.** (Transilv., Maram., Bucov., nordul Mold.) Copil nelegitim. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 612, com. D. POP, CV 1951, nr. 6, 29, ALRM I/II h 292, SCL 1955, 122, MAT. DIALECT. I, 288, L. ROM. 1962, nr. 4, 65.

2. (Regional; la pl.) Copileți (de porumb) (Prundu Birgăului—Bistrița). Cf. ALR SN I h 103/219.

3. (Prin Transilv.) Vlăstar care crește pe unele crengi ale merilor, fără să facă rod. Cf. DR. II, 612, MAT. DIALECT. I, 288, FD II, 161.

— Pl.: *șpuri*. — Și: **șpúriu** (PAȘCA, GL., CL 1961, 17), **spur** (GLOSAR REG.), **spúriu** (BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 612) s. m.
— Lat. **spurius**.

ȘPUR² s. m. v. **șpor¹**.

ȘPUR³ subst. (Regional) Capătul fusului de la crîngul morii de apă (Ciocănești—Vatra Dornei). Cf. ALR SN I h 165/365.

— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S p u l e.

ȘPUREÁN s. m. (Regional) Copil nelegitim (Corvinești—Bistrița). Cf. ALRM I/II h 292/259.

— Pl.: *șpureni*.
— **Șpur¹** + suf. *-ean*.

ȘPUREÁUCĂ s. f. (Prin nord-estul Transilv.) Fată nelegitimă. Cf. DR. II, 613.

— Pl.: ? — Și: **spureáucă** s. f. DR. II, 613.
— **Șpur¹** + suf. *-eaucă*.

ȘPÚRIU¹ s. m. v. **șpur¹**.

ȘPÚRIU² s. n. (Rar; construit cu verbul „a avea") **1.** (În forma *șpurius*) Presimțire; bănuială. *Am un șpurius*. CARAGIALE, O. VII, 196. *Așa am eu un șpurius că am să cîștig jocul*. COMAN, GL.

2. Perspicacitate, fler. *A avut șpuriu, mi-a ghicit cartea*. SĂGHINESCU, V. 104.

— Pl: ?— Și: **șpúrius**, **spúriu** (SĂGHINESCU, V. 104) s. n.
— Cf. germ. s p ü r e n.

ȘPÚRIUS s. n. v. **șpuriu²**.

ȘPURLÍ vb. IV v. **șparli**.

ȘPURLUÍ vb. IV v. **șporoli**.

ȘPUROÁICĂ s. f. **1.** (Bucov., nordul Mold., nord-estul Transilv.) Fată nelegitimă. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 613, SCL, 1955, 122, A V 14, 20. *Asta-i șpuroaica fetii lui Ion*. MAT. DIALECT. I, 193.

2. (Prin Bucov. și nord-estul Transilv.) Ceapă timpurie. Com. din MONOR—REGHIN, cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *șpuroaice*. — Și: **spuroáică** s. f. BARCIANU, ALEXI, W., DR. II, 613, GLOSAR REG.
— **Șpur¹** + suf. *-oaică*.

ȘPURULÍ vb. IV v. **șporoli**.

ȘPÚZĂ s. f. v. **spuză**.

ȘRÁBȘTOC s. n. v. **șraubștoc**.

ȘRAF s. n. v. **șurub**.

ȘRÁFÎNȚIGĂR s. n. (Prin Ban., Transilv. și Bucov.) Șurubelniță **(1)**. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 195, ALR SN II h 563, GLOSAR REG. ✦ (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Minerul șurubelniței **(1)**. Cf. ALR II 6 652/2, 27, 53. ✦ (Regional; în forma *șroftigăr*) Pana¹ șurubelniței **(1)** (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR II 6 654/76.

— Pl.: *șrafînțigăre*. — Și: **șráftigăr** (ALR II 6 652/53), **șrámțilăr** (ALR SN II h 563/272), **șrápințigăr** (L. COSTIN, GR. BĂN. 195), **șrăpțign** (GLOSAR REG.), **șráufnțigár** (ALR SN II h 563/36), **șrófînțigăr** (ALR II 6 652/27),

şróíţigăr (ib. 6 654/76), **şrópănţigăr** (ALR SN II h 563/172), **şoróíţigăr** (ALR II 6 652/2, ALR SN II h 563/105), **ráuíţigăr** (ALR SN II h 563/219) s. n.
— Din germ. **Schraubenzieher.**

ŞRAFT s. n. v. **şurub.**

ŞRÁFŢIGĂR s. n. v. **şrafinţigăr.**

ŞRAM s. n. (Regional) Scobitură care se face sub stratul de cărbune pentru a-l sfărîma mai uşor (Lupeni). Cf. A III 4.
— Pl.: ?
— Din germ. **Schramme.**

ŞRAMNEÁ s. f. v. **şrapnel.**

ŞRÁMŢILĂR s. n. v. **şrafinţigăr.**

ŞRANF s. n. v. **şurub.**

ŞRANG subst. (Regional) Dinţar (la moară) (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALRM SN I 371/219.
— Pl.: ?
— Din germ. **Schrank[eisen].**

ŞRÁPÎNŢIGĂR s. n. v. **şrafinţigăr.**

ŞRAPNEÁ s. f. v. **şrapnel.**

ŞRAPNÉL s. n. Proiectil de artilerie încărcat cu gloanţe, care explodează în aer, la mică înălţime. *Fierbea văzduhul ca un iad De bombe, de şrapnele.* ALECSANDRI, POEZII, 441, cf. ENC. ROM. *Tunurile bubuiau... zvîrlind în înălţimile înnorate obuzele şi şrapnelele ce zburau piuind.* SANDU-ALDEA, U. P. 137. *Tăcerea e mai dureroasă ca o rană de şrapnel.* REBREANU, P. S. 108, cf. id. NUV. 116, NICA, L. VAM. 233, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Deasupra capetelor lor se spărseseră şrapnele.* CAMIL PETRESCU, O. III, 415, cf. 286. *Bocanci, trai aspru, marşuri grele, Prin glod cu sînge, sub şrapnele — Aşa fu drumul înainte.* BENIUC, V. A. II, 193, cf. LTR². *Cîte-un şrapnel, tras la întîmplare, plesnea ca o capsulă de bumbac.* T. POPOVICI, S. 24. *Noi luptăm şi cu şrapnele Care duc moartea cu ele.* FOLC. MOLD. I, 532. ✦ P. restr. (Prin Munt.) Glonţ din încărcătura unui asemenea proiectil. *Mi s-a înfipt în piept o şrapnea.* UDRESCU, GL.
— Pl.: *şrapnele.* — Şi: (regional) **şrapneá, şramneá** (UDRESCU, GL.) s. f., **ştrapnél** (SCRIBAN, D.) s. n.
— Din fr. **shrapnell,** germ. **Schrapnell.** — **Şrapnea:** sg. refăcut după pl.

ŞRÁPŢIGN s. n. v. **şrafinţigăr.**

ŞRÁUBŞTOC s. n. (Prin Bucov.) Menghină **(2).** Cf. ALR SN II h 543/386, GLOSAR REG.
— Pl.: ? — Şi: **şrábştoc** s. n. GLOSAR REG.
— Din germ. **Schraubstock.**

ŞTRÁUFNŢIGĂR s. n. v. **şrafinţigăr.**

ŞRÁUMHOLŢ s. n. (Regional) Şurubelniţă **(1)** (Marginea—Rădăuţi). ALR II 6 652/386.
— Pl.: ?
— Din germ. **Schraubholz.**

ŞRÉGVINCLU s. m. (Prin Transilv.) Colţar cu limbă. ALR II 6 649/53, 105, 346.
— Pl.: *şregvincli.* — Şi: **şiregvinclă** (accentul necunoscut) s. f. ALR II 6 649/53.
— Din germ. **Schrägwinkel.**

ŞREIT s. n. v. **şiret².**

ŞRET s. n. v. **şiret².**

ŞROF s. n. v. **şurub.**

ŞRÓFÎNŢÎGĂR s. n. v. **şrafinţigăr.**

ŞRÓFŢIGĂR s. n. v. **şrafiuţigăr.**

ŞRÓPĂNŢIGĂR s. n. v. **şrafinţigăr.**

ŞROT s. n. **1.** Primul produs care se obţine în cursul măcinării grîului. Cf. DT, LTR², DP, DN².

2. Material alcătuit din resturile de seminţe oleaginoase rămase după extragerea uleiului, folosit ca îngrăşămînt sau ca hrană pentru animale. Cf. DT, LTR², DP, DN². *Se va extinde folosirea melasei, borhoturilor, tărîţelor şi şroturilor.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 837.
— Pl.: *şroturi.*
— Din germ. **Schrot.**

ŞRÓTHAMĂR s. n. (Regional) Ciocan de tăiat metal (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— Din germ. **Schrothammer** „ciocan de spart piatră".

ŞRÓTMAIZĂL s. n. (Regional) Ciocan cu daltă la un capăt, care serveşte la tăiatul metalului pe nicovală (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— Din germ. **Schrotmeissel.**

ŞRÓTOBEL s. n. (Regional) Rindea cu talpa curbă (Hangu—Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— Din germ. **Schrobhobel.**

ŞROTUÍRE s. f. Operaţie în procesul măcinării cerealelor, care constă în zdrobirea şi cernerea succesivă a fracţiunilor tot mai fine ale cerealelor măcinate. Cf. LTR², M.D. ENC.
— Pl.: *şrotuiri.*
— De la **şrot.**

ŞROUF s. n. v. **şurub.**

ŞRUB s. n. v. **şurub.**

ŞT interj. (De obicei cu „ş" prelungit) **1.** Cuvînt folosit pentru a-i cere cuiva să tacă. Cf. SCRIBAN, D. 1 273. *Şşşt! făcu Giuseppe cu degetul la gură, nici un cuvînt.* VINEA, L. II, 217.

2. (Regional) Cuvînt cu care se opresc caii (Săcele). Cf. ALR SN V h 1 467/182.
— Scris şi: *şşt, şşşt.*
— Onomatopee.

ŞTAB¹ s. n., s. m. **1.** S. n. (Învechit; şi în sintagma *ştab major)* Stat major, v. stat. *Scriitorii la stab şi la companie.* FUND. 48/24. *La 1812 au ieşit colonel şi cap al stabului din corposul armiei contelui.* CR (1829), 185²/32. *Împărătească Mărire după sosirea sa aicea au dat audienţie ... la mulţi ofiţări ai ştabului de corposul al 6-le de armie.* AR (1829), 34 1/10, cf. 64 1/9, HELIADE, O. II, 363. *La ştabul fieştecăria roţi să va afla comandirul de roată.* BULETIN, F. (1833), 76 1/5, cf. 60²/2. *Dragoni a stabului major.* CALENDAR (1853), XLIX/30. *Cerem ca la ştaburile regimentelor şi batalioanelor române să se înfiinţeze magistrate.* BARIŢIU, P.A. II, 186. *Bugasem pe doftorul ştabului să-mi deie vrun leac.* RUSSO, S. 28, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 393, COSTINESCU, LM. *Regimentul II l-au împrăştiat pe companii în lungul Dunării pentru paza cordonului, cu ştaburile regimentului şi al batalionului I la Brăila.* LĂCUSTEANU, A. 61, cf. 68, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U, SCRIBAN, D. *În prezenţa ştabului ... arătă ofiţerilor epoletul sfărîmat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 225, cf. I, 245, DM. ◇ *Ştabul oştirii* sau *ştab domnesc* (sau *împărătesc), ştab general* = comandament suprem al forţelor armate ale unei ţări, al unei armate expediţionare sau de ocupaţie; sediul acestui comandament; marele stat major. *Lîngă Mărirea sa să afla... şeful împliniioriu al stabului gheneral, şeful stabului de marină.* AR (1830), 60¹/29, cf. POLIZU. *Mi-au trecut înainte 16 căpitani, înălţîndu-i în rangul de maiori, pe unii trecîndu-i în ştabul domnesc.* LĂCUSTEANU, A. 66. *M-am dus drept la ştabul oştirei.* id. ib.

116. *Țarul rusesc ... are să iasă la paradă ocolit de 600 de cavaleri ... cari îi fac ștabul împărătesc.* CARAGIALE, O. IV, 299. *Nerezemîndu-se decît tot pe dînsul, înfăptuise ... un mare ștab domnesc.* MACEDONSKI, O. III, 18, cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 39.

2. S. m. (Învechit; și în sintagma *ștab ofițer*) Ofițer care făcea parte dintr-un ștab[1] **(1)**; ofițer superior. *Comandirul batalionului și a escadronului, cu agiutoriul mai micului său ștab ofițir, are a cerca o dată pe fieștecare lună toate părțile batalionului aflătoare supt a lor îngrijire.* BULETIN, F. (1833), 76[1]/27, cf. 88[2]/5, DOC. EC. 827, STAMATI, D. *Această comisie au venit în adevăr, compusă fiind de un adiotant domnesc german... și de un ștab ofițer austriac.* I. IONESCU, M. 29. *Dumneavoastră ștabii (ofițerii superiori) să aveți caii de călărie în cazarmă pentru orice eventualitate.* LĂCUSTEANU, A. 149. ✦ (În sintagma) *Ștab doctor* = medic militar superior. *Luînd în băgare de seamă recomandația ce ni se face prin raportul șefului oștirei ... pentru activitatea și osîrdia ce au arătat ober doctorul ... numim pe numitul ștab doctor.* BULETIN, G. (1844), 69[2]/1.

3. S. m. (Familiar, adesea ironic) Persoană care face parte din conducerea unei instituții, a unei organizații etc. *Dar pentru ce există „Banca Maramureșului"? Nu ești dumneata ștab acolo?* STANCU, R.A. IV, 118. *Stai acolo la direcție, ești mare ștab.* V. ROM. aprilie 1954, 29.

— Pl.: **(1)** *ștaburi*, **(2, 3)** *ștabi*. — Și: (învechit) **stab** s. n., s. m.

— Din germ. **Stab**, rus. **штаб**. — Pentru sensul **2**, cf. rus. штаб-офицер, germ. Stabsoffizier.

ȘTAB[2] s. n. (Regional) Rindea cu care se rotunjesc muchiile la obiectele din lemn. (Negrileasa — Gura Humorului). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Din germ. **Stab** [hobel].

ȘTABLĂU subst. v. **ștablon.**

ȘTABLÓN s. n. **1.** (Transilv. și prin Bucov.) Prelungire a podului unei case pe capetele ieșite în afară ale grinzilor. Cf. H XVII 99, CHEST. II 217/237, 260, 269. *S-apucă de podii cu scînduri, întîieș ștabloanili di pă margini, apoi podu.* ALRT II 122, cf. 331.

2. (Prin Bucov.) Grinda principală pe care se sprijină acoperișul unei case. Cf. GLOSAR REG.

3. (Regional; în forma *ștablon*) Fiecare dintre stîlpii care sprijină streașina casei (Borzești — Turda). Cf. CHEST. II 119/323.

4. (Regional) Fiecare dintre scîndurile de pe grinzi, de care se fixează căpriorii unei case (Petrești de Jos — Turda). Cf. ALR II/250.

5. (Regional; în forma *șablon*) Șindrilă **(1)** (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.

— Pl.: *ștabloane*. — Și: **ștablău** (CHEST. II 217/326), **ștáblu** (ib. 217/318) subst., **ștoblón** (ib. 119/323, 217/269) s. n., **ștóblu** (ALR II/284) subst., **șablón** (CHEST. II 217/215, A V 15), **stablón** (COMAN, GL.), **stăblón** (ALR II/27) s. n., **stabloánă** (H XVII 99) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Stabbau, Standbaum.

ȘTÁBLU subst. v. **ștablon.**

ȘTACHÉTĂ s. f. **1.** (Transilv. și prin Ban.) Gard de uluci sau de leațuri. Cf. LM, GHEȚIE, R.M., BARCIANU, ALEXI, W. *Ștăchetă de toble.* ALR II/I h 267/2. *Ștăchetă cu lățeț.* ib. h 268/2.

2. P. restr. (Mai ales în Olt. și Munt.) Ulucă; leat. Cf. ANTIPA, P. 791, T. PAPAHAGI, C.L. *Casele cu căciuli de zăpadă, gardurile cu căciuli de zăpadă — fiecare ștachete cu căciula lui.* STANCU, D. 377, cf. id. ib. R.A. I, 159. *Mai bate un cui, că e stachetul mai gros.* PREDA, M. 259, cf. 256, DM, I.CR. V, 279, GR.S. V, 123. *Am făcut ulucă de ștacheți.* CV 1951, nr. 1, 37, cf. CHEST. II 201/90, ALR II/I h 227/836, h 268, MN 125, 3 838 876. [Pătule] *de nuiele și de ștacheți.* ALR II 5 320/812 cf. 836, MAT. DIALECT. I, 236. ◇ (Cu sens colectiv) *Pălanc de ștachetă.* ALR II/I h 268/105.

3. Bară subțire (de lemn), așezată orizontal pe două suporturi, la o anumită distanță de sol, peste care trebuie să sară sportivii fără să o atingă. *Trecînd peste stachetă, săritorul trebuie să ia toate măsurile ca să aterizeze cu bine.* SP. POP. 1950, nr. 1 730, 2/3, cf. ib. 1952, nr. 2 058, 1/4, L. ROM. 1959, nr. 2, 86, DER, DN[2]. ◇ Fig. *Cu cît ei vor ține mai sus stacheta exigenței, ... cu atît vor servi cauza artei.* M 1968, nr. 5, 18.

— Pl.: *ștachete*. — Și: (regional) **ștachét** (MAT. FOLK. 1 161), **ștachéte** (pl. *ștacheți*), **ștachéț** (GR.S. V, 123) s. m., **ștafét** (ALR II/I h 268/365, 386; pl. *ștafeturi* ib.) s. n., **ștáchétă** s. f., **ștăichéț** (ib. h 227/836) subst. pl., **stachétă** s. f., **stachéte** s. m., **stachéț** (ib. h 268/791, 886), **stăichéț** (ib. h 268/836) subst.

— Din germ. **Staket(e)**.

ȘTACHÉTE s. m. v. **ștachetă.**

ȘTACHÉȚ s. m. v. **ștachetă.**

ȘTÁFĂL s. n. v. **ștaflă.**

ȘTAFÉT s. n. v. **ștachetă.**

ȘTAFETÁR s. m. (Rar) Ștafetă **(1)**. *Vulturul se va duce ca ștafetar să afle ce este pe la frații tăi.* ISPIRESCU, L. 330. *Ștafetarii au pornit prin întinsa-mpărăție, la apus, la răsărit.* ap. DDRF, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ce alergătură, ce zile blestemate, ce viață de iscoade și de ștafetari!* GALACTION, O. A. I, 261, cf. DM. ✦ (Familiar) Epitet ironic pentru o persoană indiscretă, limbută, bîrfitoare; (familiar) ștafetă **(1)**. *Tu ne-ai fost, ștafetarule?* PAMFILE, D. 52.

— Pl.: *ștafetari*. — Și: **stafetár** s. m. SCRIBAN, D.

— **Ștafetă** + suf. *-ar*.

ȘTAFÉTĂ s. f. **1.** Curier special care ducea scrisori sau mesaje urgente; (rar) ștafetar. *Văzînd și auzînd acestea solul Franciei, îndată, porni ștafete la craiu.* VĂCĂRESCUL, IST. 269. *Stafeta au pornit și fără de prelungire, și răspunsul au venit.* BELDIMAN, O. 101/12, cf. I. GOLESCU, C. *Cine va avea trebuință a trimite ștafetă la verice locuri va plăti progonul pentru 2 cai.* CR (1833), 98[1]/1, cf. STAMATI, D. *Trei stafete-n ziua aceea au trimes în capitală.* CALENDAR (1854), 131/26. *Îndată porniră stafetele pe la boierii din țară și emigrați.* NEGRUZZI, S. I, 160, cf. 180, POLIZU. *Un servici de stafete regulate... este organizat... prin toată țara.* CALENDAR (1859), 86/6, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Cea mai grabnică și mai importantă știre se trimitea cu stafeta.* MAIORESCU, D. I, 472. *Au primit aseară ordin circular prin ștafetă de la guvern ca... să mă puie în fiare.* LĂCUSTEANU, A. 159, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Stătea tot în Sibii, trimițînd numai din cînd în cînd ștafete în țara unde domnise.* IORGA, C. I. I, 79. *Prin o ștafetă de la Galați, fură anunțați că... au ucis garnizoana turcească.* N.A. BOGDAN, C.M. 97, cf. ȘĂINEANU, D.U. *Primarul ... se apropiase să afle ce-a spus ștafeta.* REBREANU, R. II, 83. *Ștafetele scoteau pe bieții preoți de prelutindeni.* VOICULESCU, P. I, 121. *Ștafeta lui Duca se grăbește, pe drumul cel mai bun.* SADOVEANU, O. X, 186, cf. SCRIBAN, D. *Au dezarmat nenumărate ștafete turcești.* CAMIL PETRESCU, O. III, 598. *Au chemat coloneii ștafetele și au dat porunci.* GALAN, Z. R. 68, cf. DM. *Împăratul locului... trimete ștafete, să-i vie și feciorul moșului la masă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 137, cf. 127. ✦ (Familiar) Epitet ironic pentru o persoană indiscretă, limbută, bîrfitoare; (familiar) ștafetar. Cf. ZANNE, P. V, 607.

2. Mesaj urgent (dus de un curier special); p. ext. știre[2] **(2)**, veste. *După biruință, îndată au scris cu curieriu ștafetă foarte grabnică la feltmașari.* DIONISIE, C. 165. *Oamenii ce vin cu poște și cu stafete trebuie asemine să se poprească la lăzăreturi.* AR (1831), 486[1]/36.

Dacă din întîmplare să va arăta ciumă, apoi îndată să facă știul prin înadinse eștafeturi. BULETIN, F. (1833), 162²/8, cf. PANN, P. V. III, 42¹/15. *Ciocoiul... citi ștafeta și o trînti pe masă.* FILIMON, O. I, 289, cf. COSTINESCU. *Era purtătorul nostru de ștafete.* GANE, N. III, 30. *Ofițerul dăduse ștafetă la guvernul provizoriu.* CARAGIALE, O. III, 128, cf. ALEXI, W., MUSCEL, 108, TDRG, CADE. *Primise... ștafetă de la colegul inspectat de pacostea care o să-l calce.* VOICULESCU, P. I, 120. *Trimise țarului... o ștafetă.* OȚETEA, T. V. 146. *Scoase dopul lung de iască Și ștafeta, și-a citit.* ARGHEZI, VERS. 631, cf. 57. *Au trimis ștafetă că rămîn acolo la noapte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 337, cf. DM. *Moșul merse la împăratul cu ștafeta.* CĂTANĂ, P. B. II, 57. *Sosește ștafetă că un împărat megieș se gătește să-i vie cu război.* I. CR. III, 325. ◇ Fig. *Cîinii, sosiți mai înainte,... se întorceau cu stafete de bucurie.* GALACTION, O. 50. ✦ (Familiar; ironic) Bîrfă, clevetire. *În drum, i-a ieșit bunica Tarsița cu ștafeta.* KLOPȘTOCK, F. 141. *Nu mai am teama că ai să dai goană cu ștafeta.* C. PETRESCU, A. R. 36.

3. Concurs sportiv la alergări, schi, înot etc., care constă în parcurgerea unei distanțe regulamentare, fracționată în patru părți egale, de către o echipă compusă din patru persoane, care străbat succesiv distanța repartizată, cu obligația de a transmite coechipierului următor un obiect convențional, care trebuie dus la punctul final; manifestare sportivă la care participă mai multe echipe, fiecare dintre ele avînd de parcurs cîte o etapă, pentru a-și transmite succesiv un obiect simbolic, care trebuie depus la punctul final. *Ultimul schimb al ștafetei parcurge pista și se oprește în fața tribunei.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 730, cf. DL, DM, DER, L. ROM. 1962, nr. 3, 110. *Se simte ca un alergător de ștafetă.* IL mai 1965, 28. ✦ Sportiv care participă la o ștafetă **(3)**. Cf. DL, DM. ✦ Obiect convențional sau simbolic pe care sportivii și-l transmit succesiv într-o ștafetă **(3)**. *Purtată de mîi și mîi de brațe tinerești... ștafeta internațională a păcii a ajuns pe marele stadion.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 730. *Nu cîteva repetiții putuseră da naștere la accentul acesta răscolitor, ci multe zile de viață, trăite ... cu simțul dreptății transmis din generație-n generație, ca o... ștafetă.* V. ROM. iulie 1954, 254, cf. DL, DM, DER.

— Pl.: *ștafete.* — Și: (rar) **stafétă** s. f., (învechit, rar) **stafét** (VALIAN, V.; pl. *stafeți* id. ib.) s. m., **eștafét** (pl. *eștafeturi*) s. n.

— Din germ. **Stafette**, it. **staffetta**, fr. **estafette**.

ȘTÁFIE s. f. v. **stafie**.

ȘTAFIR s. n. (Prin Ban.) Trusou, zestre. Cf. CV 1950, nr. 4, 45. *Ștafirul îi gata, așteptăm să vină flăcăul, să ceară fata.* ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Din germ. **Staffierung**.

ȘTÁFLĂ s. f. (Maram. și prin estul Transilv.) Stinghie groasă de lemn, cu patru muchii; scîndură groasă. Cf. ARVINTE, TERM. 120, 169. *Ștaflele se folosesc ca material de construcție.* MAT. DIALECT. I, 193. ✦ (Regional; la pl.; în forma *ștaple*) Bucăți de lemn pe care se sprijină podeaua la casele podite cu scînduri (Reteag—Dej). Cf. CHEST. II 201/269. ✦ (Prin fostul județ Năsăud în forma *ștafăl*) „Lemn subțire tăiat în moară". COMAN, GL.

— Pl.: *ștafle.* — Și: **ștáfăl** (COMAN, GL.) s. n., **ștáple** (CHEST. II 201/269). subst. pl.

— Din germ. **Staffel**.

ȘTÁGHIE s. f. v. **ștarghie**.

ȘTAIBIC s. n. v. **ștraiveg**.

ȘTÁIER[1] s. n. Numele unui dans (originar din Stiria), la modă în secolul trecut; melodie după care se executa acest dans. *Să-mi găsești vrun neamț jucăuș bun, mai ales pentru ștaier și minavel.* C. STAMATI, P. 319. *Ce nevoie era să joci ștair cu neamțul...?* NEGRUZZI, S. III, 66. *Boieri și cucoane Au să joace ștaier.* ALECSANDRI, T. 127, cf. 433, CIHAC, II, 529. *Le pare foarte rău că n-au pentru ce să învețe și ștaierul nemțesc.* CARAGIALE, O. IV, 301. *Trebuie să trag un ștaier și cu duduca.* I. NEGRUZZI, S. IV, 352, cf. GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM. *Fusul toarce caierul Lelea bate ștaierul!* FOLC. MOLD. II, 618. ✦ (Prin Mold; glumeț) Ocară **(1)**. Cf. SCRIBAN, D. *I-a tras un ștaier.* id. ib.

— Pl.: *ștaiere.* — Și: **ștáir**, (regional) **ștráier** (H XVIII 22), **stáir** (ib. X 426) s. n.

— Din germ. **Steier** [walzer].

ȘTÁIER[2] s. n. (Învechit, în Ban.) Impozit. Cf. JAHRESBER. X, 210. *N-am plătit ștaieru.* ALR I 384/28, cf. ib. 384/30, 35, 40, 45, 69, 77, LEXIC REG. 120.

— Pl.: *ștaiere.* — Și: **ștéier** s. n. JAHRESBER. X, 210.

— Din germ. **Steuer**.

ȘTAIERÁMT s. n. (Învechit, mai ales în Ban.) Oficiu care încasa impozitele sau taxele oficiale. Cf. ALR SN III h 896, L. ROM. 1960, nr. 3, 80.

— Pl.: *ștaieramturi* și (m.) *ștaieramți* (ALR SN III h 896/36). — Și: **ștaierânt** (ALR SN III h 896/386, L. ROM. 1960, nr. 3, 80), **ștaieróm** (ALR SN III h 896/353; pl. *ștaieroame* ib.), **ștaierónt** (ib. h 896/76), **ștălerámt** (ib. h 896/2), **ștăierám** (ib. h 896/27), **ștăierán** (ib. h 896/228) s. n.

— Din germ. **Steueramt**.

ȘTAIERÂNT s. n. v. **ștaieramt**.

ȘTAIERÓM s. n. v. **ștaieramt**.

ȘTAIERÓNT s. n. v. **ștaieramt**.

ȘTAIERÚNC s. n. v. **ștairung**.

ȘTAIERÚNG s. n. v. **ștairung**.

ȘTAIF s. n. **1.** Bucată de piele, de carton etc. cu care se întărește partea de la spate a încălțămintei pentru a-i menține forma. Cf. SĂGHINESCU, V. 70 TDRG, CADE. *Omulețul acela,... în loc să croiască iminei cu ștaifuri de mucava,... își bătea joc de sufletul meu.* I. BOTEZ, B. I, 228, cf. SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 8, 31, DP, DM. *Țăpenii... se tem de ștaif, care se moaie, fiind de coajă de tei, cînd e omăt.* ȘEZ. IX, 34. ✦ (Regional) Carîmb (la cizmă) (Marginea—Rădăuți). Cf. ALR SN IV h 1 195/386.

2. Pînză specială care se pune în interiorul gulerelor pentru a le păstra forma. Cf. DL, DM.

3. (Familiar; în expr.) **A se pune la ștaif** = a se găti, a se dichisi. *Se spălă repede, se bărbieri și se puse la ștaif.* STANCU, R. A. IV, 103.

— Pl.: *ștaifuri.*

— Din germ. **Steif** [leder, -leinen, -leinwand, -papier].

ȘTÁIGĂR s. m. (Sud-vestul Transilv.) Maistru miner; supraveghetor în mină. Cf. ARDELEANU, V. P. 240, DAVIDOGLU, M. 27, CV 1951, nr. 5, 28, CL 1957, 199, FD I, 151, 167.

— Pl.: *ștaigări.* — Și: **stáigher** (DAVIDOGLU, M. 27), **stéigher** (ARDELEANU, V. P. 240) s. m.

— Din germ. **Steiger**.

ȘTÁIGMAIS s. n. v. **ștraihmas**.

ȘTÁILĂ s. f. (Regional) Scîndura din partea de jos a ferestrei (Saraiu—Hîrșova). Cf. CHEST. II 180/144.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘTÁINGLEZĂR subst. (Bot.; regional) Sulfină (Pecinișca—Băile Herculane). ALR II 6 311/2.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S t e i n k l e e.

ŞTÁIPIGHEL s. n. (Regional) Scară la şa[3] **(I 1)** (Vicovu de Sus—Rădăuţi). GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— Din germ. **Steigbügel.**

ŞTÁIR s. n. v. **ştaier[1].**

ŞTAIRÚNC s. n. v. **ştairung.**

ŞTAIRÚNG s. n. **1.** Nume dat unor dispozitive sau unor piese ale joagărului.
a) (Prin Bucov.) Dispozitiv care împinge buşteanul spre ferăstrău. Cf. ARVINTE, TERM. 169.
b) (Regional) Dispozitiv care trage înapoi buşteanul după ce a fost tăiat (Băişeşti—Fălticeni). Cf. ARVINTE, TERM. 169.
c) (Regional) Dispozitiv cu ajutorul căruia se reglează joagărul pentru a tăia scînduri de anumite dimensiuni (Cîrlibaba—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 169.
d) (Regional) Dispozitiv care opreşte curgerea apei sau îi reglează debitul (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. AV 15.
e) (Regional) Furcă de fier care împinge roata dinţată (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 432/365, 6 437/365. ✦ P. r e s t r. Coada acestei furci (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 435/365.

2. (Regional; în forma *ştaierunc)* Nume dat unor piese ale morii de apă.
a) Grindeiul grăunţarului (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 433/365.
b) Cătuşa strînsă de grindeiul grăunţarului (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 434/365.
c) Bătătoare care se leagă de jug şi de grindeiul grăunţarului (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR II 6 436/365.

3. (Prin Bucov.; în forma *ştairunc)* Lovitură puternică. LEXIC REG. 110.
— Accentuat şi: *ştáirung.* ARVINTE, TERM. 169. — Pl.: ? — Şi: **ştairúnc** (LEXIC REG. 110), **ştaierúng** (ALR II 6 437/365), **ştaierúnc** (ib. 6 432/365, 6 433/365, 6 434/365, 6 435/365, 6 436/365) s. n.
— Din germ. **Steuerung.**

ŞTAL s. n. (Ban.) Grajd. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196, ARH. FOLK. III, 140, 155, CHEST. II 418/11, ALR I 415/2, 1 122/24, 1 792/5.
— Pl.: *ştaluri.* — Şi: **ştálă** s. f., **stal** (CHEST. II 70/10) s. n.
— Din germ. **Stall,** scr. **štala.**

ŞTALAGHÍE s. f. (Prin Bucov.) Lovitură dată cuiva cu palma. Cf. SCRIBAN, D. 1 287, LEXIC REG. II, 122.
— Pl.: *ştalaghii.* — Şi: **talaghíe** s. f. SCRIBAN, D.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş t a r g h i e.

ŞTALAR s. n. (Regional) Grajd (Jupa—Caransebeş). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *ştalare.*
— Cf. ş t a l.

ŞTÁLĂ s. f. v. **ştal.**

ŞTALĂU s. n. **1.** (Prin Transilv., Maram. şi Mold.) Grajd; şură[1] **(1).** Cf. CV 1951, nr. 3—4, 44, CHEST. II 391/258, ALR I 415/348, 1 122/273, GLOSAR REG.
2. (Prin Maram.) Coteţ (pentru păsări). Cf. ŢIPLEA, P. P. 528.
3. (Regional) Locuinţă provizorie la munte, pe care ţăranii o folosesc numai cînd sînt la lucru (Budeşti — Sighetul Marmaţiei). Cf. CHEST. IV 118a/350.
— Pl.: *ştalaue.*
— Din magh. **istálló.**

ŞTÁLCĂ s. f. v. **şîştalcă.**

ŞTALÓG s. n. **1.** (Ban.) Grajd, staul. *Taurul, trecînd ... prin o uşă scundă a unui ştalog, cu coarnele sale ... au rupt pragul cel dedesubt.* ŢICHINDEAL, ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., DOINE, 240, JAHRESBER. III, 328, com. din TIMIŞOARA. *Am dus armigu în ştălog.* L. COSTIN, GR. BĂN. 196, cf. CHEST. II 418/1, 408. *Fetele ale mari să duc la ştălog, la cai.* ALRT II, 31, cf. 323, ALR I 336/40, 415/40, 49, 77, 419/45, 689/77.

2. (Regional; în forma *ştălog)* Adăpost provizoriu al păzitorului de vite (Făget—Lugoj). Cf. CHEST. II 38/5.
— Pl.: *ştăloage.* — Şi: **ştalónc** (JAHRESBER. X, 210), **ştálóg** s. n.
— Din scr. **štalog.** — **Ştalonc** < germ. **Stallung.**

ŞTALÓNC s. n. v. **ştalog.**

ŞTAMBÉLĂ s. f. v. **ştampilă[1].**

ŞTAMBÍLĂ s. f. v. **ştampilă[1].**

ŞTAMP s. n. (Ban.) Timbru, marcă[1]. Cf. ALR SN III h 875, LEXIC REG. II, 42.
— Pl.: *ştampuri.* — Şi: **ştámpă** (ALR SN III h 875/27; pl. *ştampe* ib.) s. f., **şteamp** (LEXIC REG. II, 42) s. n.
— Cf. ş t e m p e l.

ŞTÁMPĂ s. f. v. **ştamp.**

ŞTAMPÉL s. n. v. **ştampilă[1].**

ŞTAMPÉLĂ s. f. v. **ştampilă[1].**

ŞTAMPILÁ vb. I. T r a n z. **1.** A aplica o ştampilă[1] **(1);** (învechit şi regional) a ştemplui **(1).** Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, DM.

2. F i g. (Rar) A stigmatiza. *A rămas stampilat pe vecie.* SCRIBAN, D.
— Prez. ind.: *ştampilez.* — Şi: (rar) **stampilá** vb. I.
— Din fr. **estampiller.** Cf. it. s t a m p i g l i a r e.

ŞTAMPILÁRE s. f. Acţiunea de a ş t a m p i l a **(1).** Cf. DDRF. *Doi agenţi sanitari ... lucrează la stampilarea buletinelor de vot.* ULIERU, C. 22, cf. DM.
— Pl.: *ştampilări.* — Şi: (rar) **stampiláre** s. f.
— V. **ştampila.**

ŞTAMPILÁT, -Ă adj. Care are aplicată o ştampilă[1] **(1);** (învechit şi regional) ştempluit. Cf. DDRF. *Nimeni nu a făcut ... o schiţă de plan pe ultima faţă a coalei ştampilate.* I. BOTEZ, B. I, 119.
— Pl.: *ştampilaţi, -te.* — Şi: (rar) **stampilát, -ă** adj.
— V. **ştampila.**

ŞTAMPÍLĂ[1] s. f. **1.** Inscripţie, emblemă sau semn convenţional care se aplică (de către oficialitate) pe un document pentru a-i da valabilitate, pe o marfă, pe un obiect etc. pentru a indica sau certifica proveniena sau apartenenţa acestora, faptul că ele figurează în evidenţa unei instituţii etc.; sigiliu, (învechit şi regional) pecete, (regional) ştempel **(I 1),** biag, ţil. V. p a r a f ă **(2).** Cf. COSTINESCU, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, CADE. *Nu publicăm decît informaţii cu ştampila oficialităţii.* REBREANU, R. II, 35. *Stampila poştei pe scrisoare.* SCRIBAN, D., cf. BL XIV, 111. *Mai rămîne ca şi P.T.T.-ul să ... pună la vreme ştampilele respective pe coletele culturale,* CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/5. *Cum l-am primi să cînte pe insul fără dascăl, Fără hîrtii semnate, cu număr, an şi zile, De pricepuţii noştri la rubrici şi ştampile?* ARGHEZI, VERS. 574. *Urma ştampila şi o iscălitură neciteaţă.* CĂLINESCU, B. I. 164. *Prima scrisoare, ... după stampila aplicată pe marca poştală, se vedea că este expediată din Braşov.* STANCU, R. A. V, 214. *O anumită categorisire ... nu se poate face, precum o ştampilă, întregii activităţi a unui poet.* V. ROM. ianuarie 1954, 161. *Dublul e al tău, dar ... trebuia să te duci cu el la primărie şi să-ţi pună o ştampilă, pe cum că e ... bun.* PREDA, Î. 84, cf. DM, BUL.

FIL. IV, 74, ALR SN IV h 987. ✦ Fig. Semn caracteristic, trăsătură specifică; pecete. *Era ... unul dintre aceia care purta dispreţuitoarea ştampilă a unei anumite culturi a Apusului nu numai pe diplomă, dar şi pe frunte, şi-n suflet, şi-n inimă!* V. ROM. iulie 1954, 151. ✦ (Regional; în forma *ştambilă*) Timbru (poştal) (Boiu Mare—Baia Mare). ALR SN III h 875/272. ✦ (Argotic) Tatuaj. Cf. IORDAN, L.R.A. 497.

2. Instrument format dintr-o placă de cauciuc, de metal sau de lemn, gravată, fixată pe un miner, cu care se aplică o ştampilă[1] **(1)**; sigiliu, (învechit şi regional) ştempel **(I 2)**, pecete. Cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 227, CADE, SCRIBAN, D., LTR[2]. *Viză buletinul mînuind ştampila cu aceeaşi eleganţă.* V. ROM. aprilie 1954, 171, cf. DM.

— Pl.: *ştampile* şi (regional) *ştampili* (ALR SN IV h 987). — Şi: (rar) **stampílă**, (regional) **ştampélă** (ALR SN IV h 987; pl. *ştampeli* ib. h 987/365) s. f., **ştampél** (ib. h 987/334; pl. *ştampeluri* ib.) s. n., **ştambílă** (ib. III h 875/272, IV h 987/219), **ştambélă** (ib. IV h 987/349) s. f.

— Din fr. **estampille**. Cf. it. s t a m p i g l i a. — **Ştampel**: prin apropiere de *ştempel*.

ŞTAMPÍLĂ[3] s. f. (Prin Bucov.) **1.** Ţoi (pentru rachiu). Cf. LEXIC REG. 110.

2. Păhărel de rachiu. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *ştampile*.

— Din germ. **Stamperl**, prin apropiere de *ştampilă*[1].

ŞTÁMPLĂ s. f. v. **ştempel**.

ŞTAND[1] s. n. (Regional) **1.** Schelă la casă (Poiana Vaşcău). Cf. TEAHA, C. N. 270.

2. (În forma *ştant*) Bară care desparte caii sau vitele în grajd (Ilişeşti—Suceava). Cf. CV 1950, nr. 11—12, 41.

— Pl.: ? — Şi: **ştant** s. n. CV 1950, nr. 11—12, 41.

— Din germ. **Stand** [gerüst, -baum].

ŞTAND[2] s. n. (Regional) Instrument folosit pentru a imprima anumite desene pe piele sau pe lemn (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl.: *ştanduri*.

— Cf. ş t a n ţ ă.

ŞTAND[3] s. n. v. **stand**.

ŞTAND[4] s. n. v. **şteand**.

ŞTAND[5] subst. (sg.) (Prin Transilv.) **1.** (În forma *ştoand*) Funcţie, post. *M-o cerut satu nost să-i hiu popă şi, dacă m-am făcut, am popit cinzeci de ani în ştoand ş-unu-n penziune.* BĂNUŢ, T. P. 159, cf. 205.

2. (În l o c. a d j.) **De ştand** = (despre militari) în termen. MAT. DIALECT. I, 193. *Cătană de ştand*. ib.

— Şi: **ştoand** subst.

— Din germ. **Stand**.

ŞTÁNDARD s. n. v. **standard**.

ŞTANDÉLCĂ s. f. (Regional) Construcţie în care se păstrează fînul. Com. din ŞCHEIA—SUCEAVA.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. s t a n d o a l ă.

ŞTÁNGĂ s. f. (Popular) Bară de metal; drug, rangă. Cf. LB, CIHAC, II, 365, JAHRESBER. X, 210. *Cît se înroşeşte ştanga de fier în jar, roade un hărtănaş de slănină rîncedă.* SADOVEANU, O. XX, 504. *Punerea sau scoaterea de pe roată* [a curelelor de transmisie] *se va face cu ajutorul stăngilor cu cîrlige.* PREV. ACCID. 9, cf. DM. *Steangă de fier.* GREGORIAN, CL. 62, cf. ALR II 6 459 bis/386, 574, 605, LEXIC REG. 110, TEAHA, C. N. 270. ✦ (Transilv.) Fusul valului de la moara de apă. Cf. POMPILIU, B., ŞEZ. XII, 189, com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ, GREGORIAN, CL. 64, ALR II 6 755/95, 105, 310. ✦ (Regional) Bară de lemn care transmite mişcarea de la roata numită buzdugan la jugul cu pînza joagărului (Hangu—Piatra Neamţ). Cf. ARVINTE, TERM. 170.

— Pl.: *ştângi*. — Şi: (regional) **ştánglă** (ALR II 6 459 bis/605), **ştángle** (ib. 6 459 bis/386, LEXIC REG. 110), **şteángă, stángă, steángă** s. f.

— Din germ. **Stange**.

ŞTANGHÍ vb. IV. T r a n z. (Argotic) A fura. Cf. BUL. FIL. IV, 107.

— Prez. ind.: *ştanghesc*.

— Etimologia necunoscută.

ŞTÁNGLĂ s. f. v. **ştangă**.

ŞTÁNGLE s. f. v. **ştangă**.

ŞTANÍSLU s. n. v. **ştaniţăl**.

ŞTANÍŢĂL s. n. (Prin Transilv.) Pungă mare de hîrtie. Cf. MAT. DIALECT. I, 96, 268.

— Pl.: *ştaniţăle*. — Şi: **ştaníţlu** (MAT. DIALECT. I, 268), **ştanîslu** (ib. 96) s. n.

— Din germ. dial. **Stanitzel**. Cf. magh. s t a n i c i i.

ŞTANT[1] s. n. v. **ştand[1]**.

ŞTANT[2] s. n. v. **şteand**.

ŞTANŢĂ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică obiecte de metal sau de mase plastice în curs de prelucrare) A tăia sau a fasona cu ajutorul ştanţei **(1)**. *Presă pentru ştanţat foi.* NOM. MIN. I, 100. *La prese sînt ştanţate niturile.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 11/2. *Pentru lucru, ştanţa se montează, în general, într-o presă sau într-o maşină de ştanţat.* LTR VI, 724, cf. DM, DN[2].

2. (Complementul indică obiecte de metal, produse finite etc.) A grava prin presiune aplicînd un model, o marcă[2] **(I 2)**, o cifră etc. cu ajutorul ştanţei **(2)**. Cf. DN[2]. ✦ (Complementul indică pelicule cinematografice) A supune operaţiei de imprimare mecanică a subtitlurilor. Cf. DN[2].

— Prez. ind.: *ştanţez*. — Şi: (rar) **ştănţuí** (DM) vb. IV, **stanţă** vb. I.

— Din germ. **stanzen**.

ŞTANŢÁRE s. f. Acţiunea de a ş t a n ţ a şi rezultatul ei.

1. Cf. ş t a n ţ a **(1)**. *Fabricarea pilelor comportă ... tăierea din bară sau ştănţuirea.* ORBONAŞ, MEC. 220, cf. DT, LTR[2], DP, DM. *S-a introdus folosirea pe scară largă a materialelor şi cuţitelor de ştanţare specială.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 834.

2. Cf. ş t a n ţ a **(2)**. Cf. DT, DP.

— Pl.: *ştanţări*. — Şi: (rar) **ştănţuíre, stanţáre** s. f.

— V. **ştanţa**.

ŞTANŢÁT, -Ă adj. (Despre obiecte) **1.** Tăiat sau fasonat cu ştanţa **(1)**. *Sectorul metalurgiei prelucrătoare va mai produce ... produse ştanţate.* LEG. EC. PL. 431, cf. DM.

2. Prevăzut cu un model, cu o marcă[2] **(I 2)**, cu o cifră etc. gravate cu ştanţa **(2)**. *La cantine se folosesc tacîmuri ştanţate.*

— Pl.: *ştanţaţi, -te*. — Şi: (rar) **stanţát, -ă** adj. DM.

— V. **ştanţa**.

ŞTANŢATÓR, -OÁRE s. m. şi f. Muncitor care lucrează la ştanţe. *Lăcătuşii, ştanţatorii, toţi muncitorii de la sectorul prese au ţinut să fie prezenţi la dezbaterea proiectului.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 860.

— Pl.: *ştanţatori, -oare*.

— **Ştanţa** + suf. *-tor*.

ŞTÁNŢĂ s. f. **1.** Unealtă folosită la tăierea dintr-o dată a întregului contur al unei piese sau la fasonarea

prin deformare plastică prin presiune a unor materiale; șnit **(I 4)**. V. m a t r i ț ă **(1)**. *Stanțe de fier.* NICA, L. VAM. 227. *Stanțele ... vor fi prevăzute cu dispozitive de siguranță.* PREV. ACCID. 22, cf. 13, DT, LTR², DP, DN², DER. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *În secția ștanță muncitorii desfășoară întrecerea în cinstea Congresului.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 840.

2. Unealtă folosită la gravarea prin presiune a unui model, a unei mărci² **(I 2)**, a unei cifre etc. pe suprafața unei piese sau a unui produs finit. Cf. DT, LTR².
— Pl.: *ștanțe.* — Și: (rar) **stánță** s. f.
— Din germ. **Stanze.**

ȘTAP s. n. v. **șteap¹.**

ȘTÁPLE subst. pl. v. **ștaflă.**

ȘTAR¹ num. card. (Argotic) Patru¹ **(I 1)**. Cf. BL II, 188.
— Din țig. **štar.**

ȘTAR² s. n. v. **șiștar¹.**

ȘTAR³, -Ă adj. v. **star.**

ȘTÁRGHIE s. f. (Prin Mold.) Lovitură dată cuiva cu palma¹ **(1)**. Cf. SCRIBAN, D. *I-am tras cîteva ștărghii!* COMAN, GL.
— Pl.: *ștărghii.* — Și: **ștághie** s. f. SCRIBAN, D.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș t a l a g h i e.

ȘTARÓLE s. f. (pl.) (Regional) Leațuri dispuse orizontal care leagă căpriorii unei case. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.
— Etimologia necunoscută.

ȘTART s. n. v. **start.**

ȘTAT s. n. v. **stat.**

ȘTATÎNVÁLT s. m. (Prin Bucov.) **1.** Unul dintre numele dracului. Cf. LEXIC REG. 110.
2. (Glumeț) Șef². LEXIC REG. 110.
— Pl.: **(2)** *ștatînvalți.*
— Din germ. **Staatsanwalt** „procuror".

ȘTATÎNVALTUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A drăcui. LEXIC REG. 110.
— Prez. ind.: ?
— **Ștatînvalt** + suf. *-ui.*

ȘTÁȚIE s. f. v. **stație.**

ȘTÁUFER s. n. (Tehn.) Gresor cu presiune. Cf. LTR², DP, DM, DER.
— Pl.: *ștaufere.*
— Din germ. **Stauffer** [buchse].

ȘTĂCHÉTĂ s. f. v. **ștachetă.**

ȘTĂGURĂ s. f. v. **ștergură¹.**

ȘTĂI subst. (Bot.; regional) Mușețel *(Matricaria chamomilla)* (După Piatră — Abrud). Cf. ALR I 1 938/103.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȘTĂICHÉȚ subst. pl. v. **ștachetă.**

ȘTĂIERÁM s. n. v. **ștaieramt.**

ȘTĂIERÁMT s. n. v. **ștaieramt.**

ȘTĂIERÁN s. n. v. **ștaieramt.**

ȘTĂLCÚȚĂ s. f. (Regional) Numele unui pește nedefinit mai îndeaproape (Gheorghe Gheorghiu-Dej). *Ieste-n apa șeia pieșce nic: morne, gîriț* [i] *și ștălcuț* [i]. GRAIUL, I, 431.
— Pl.: *ștălcuți.*
— Cf. ș t a l c ă.

ȘTĂLÓG s. n. v. **ștalog.**

ȘTĂLÚNG s. n. v. **ștelung.**

ȘTĂMÍȚĂ s. f. (Regional) Piatră folosită în construcții (Răcășdia—Oravița). Cf. CHEST. II 82/9.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȘTĂNȚÁR s. m. Muncitor care croiește talpa pentru încălțăminte tăind-o cu ștanța **(1)**. Cf. NOM. PROF. 46.
— Pl.: *ștănțari.*
— **Ștanță** + suf. *-ar.*

ȘTĂNȚUÍ vb. IV v. **ștanța.**

ȘTĂNȚUÍRE s. f. v. **ștanțare.**

ȘTĂRGĂTOÁRE s. f. v. **ștergător.**

ȘTĂRGATÓR s. n. v. **ștergător.**

ȘTĂZÁR s. m. v. **ștezar.**

ȘTEAF¹ s. n. (Regional) Vînătaie (Nigotești—Fălticeni). Cf. DL. *Am picat din car în drum; Drumu era Grunțuros, Mi-a făcut un șteaf frumos.* ȘEZ. IV, 233.
— Pl.: *șteafuri.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ș t e f a n ă, ș t e f ă n i e.

ȘTEAF² s. n. v. **șteap¹.**

ȘTEÁGĂ s. f. v. **ștevie.**

ȘTEAH subst. **1.** (Prin Bucov. și nord-estul Transilv.) Praf. Cf. BUGNARIU, N., com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.
2. Gunoi, impuritate. Cf. BUGNARIU, N., com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ș t e r c¹.

ȘTEÁJER s. m. v. **stejar.**

ȘTEÁLĂ s. f. (Regional) Cameră, odaie¹ **(1)** (Poiana Ilvei—Năsăud). Cf. CHEST. II 289/263.
— Pl.: ?
— Cf. ș t a l.

ȘTEAM s. n. v. **șteamp¹.**

ȘTEÁMĂ s. f. v. **șteamăt.**

ȘTEÁMĂT, -Ă s. n., s. f. **I. 1.** S. f. (Regional) Arătare, vedenie, apariție; epitet pentru o ființă foarte slabă, epuizată (de boală), u m b r ă (Sîngeorz Băi—Năsăud). *Vai ce om jîb o mai fost Ilie, ș-amu-i numa șteamătă.* DR. V, 207, cf. 412, PAȘCA, GL.

2. S. n., s. f. (Transilv. și Ban.; în construcții negative, în legătură cu verbe ca „a se alege", „a rămîne", „a fi" etc. și urmat de determinări introduse prin prep. „de", rar, „din", „despre") Rămășiță; urmă; țipenie. Cf. DR. V, 411, 415, SCL 1962, 89. *A aruncat-o, cît nici schiamătă nu s-a ales de ea.* RETEGANUL, P. I, 63, cf. IV, 60. *Venim din porunca în care ne-ai trimis, fără să fi aflat șteamătă măcar despre acea minune.* MERA, L. B. 177, cf. 115. *Așa s-o prăpădit, de n-o rămas nici șteamătă de el!* VICIU, GL. *N-am șteamătă de bani.* Com. din CRIȘCIOR—BRAD. *Piatra (grindina) a bătut cucuruzul de n-a rămas șteamăt de el.* Com. din ORAVIȚA. *Nu era șteamătă de unire acolo.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 20, COMAN, GL. *Așa te lovesc, de nici șteamătă nu se alege de tine.* Com. BENIUC. *Nu-i șteamă de om.* L. ROM. 1961, nr. 1, 22. *Nu să ved'e nic st'iamăt d'i iel.* TEAHA, C. N. 270.

3. S. n. (Prin Olt.; în l o c. a d v.) **Cu de-a șteamătu** = (în legătură cu verbe de mișcare) tiptil, pe furiș. V. a ș t e a m ă t. Cf. ARH. OLT. III, 346. *M-am dus dupe el cu de-a ștemătu.* ib.

II. 1. S. n. (Învechit, în Transilv.; în forma *steamăt*) Pretext. *Cu steamătul legii şi astăzi se bat a spăria pre români, ca să nu se întoarcă la strămoşeştile sale slove.* MAIOR, IST. 257/11, cf. 253/13. *Viceriga ştiu, supt stiamete deosebite, a să trage de la împlinirea poruncii.* GT (1839), 100. *Supt acel steamăt, Enric se despărţi de Catarina.* FM (1840), 124 [2]/26. *Fără ca să le poată pe acelea niciodinioară, supt nici un steamăt, a le da sau a le înstrăina.* ib. (1841), 170 [1]/6, cf. POLIZU, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., DR. V, 414.

2. S. f. (Prin Transilv. şi Munt.; în expr.) **A-şi face şteamătă** = a se preface că are treabă; a-şi face de lucru, v. lucru. *Mi-am făcut şteamătă: am venit la tine, nu că-mi trebuia ce am cerut, făr'ca să văd ce mai faceţi.* SIMA, M. *Se sculă de lîngă noi şi plecă, făcîndu-şi şteamătă prin grădină.* UDRESCU, GL.

III. S. n., s. f. (Regional) Sunet; zgomot; spec. zgomot (uşor) făcut de vînători pentru a deruta vînatul. Cf. MARIAN, O. I, 318, DR. V, 416, L. COSTIN, GR. BĂN. 186. *Şteamătul apei.* CHEST. IV 52/362, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Divărul iarăşi începe a face şteaot, glume, oraţii.* DENSUSIANU, Ţ.H. 241, cf. 334, GLOSAR REG. ◇ Expr. **A face şteamăt** (sau **o şteamă**) = a da de veste, v. veste. Cf. DR. V, 415. *Se duse el la sihastru şi a făcut şteamăt că este un om care cere întrare.* ŞEZ. V, 35, cf. com. din LOMAN—SEBEŞ. *Fă o şteamă la cutare că azi plec.* CHEST. V/60.

— Pl.: ? — Şi: **şteámă** s. f., **şteáot** s. n., **steámăt** (pl. *steamete*) s. n., **schiámătă, aşteámătă** (PAŞCA, GL.) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. V, 411—420, unde se propune lat. *schema, -atis* <gr. *σχῆμα, -ατος*. Cf. ştimă[2].

ŞTEAMP[1] s. m. **1.** (Maram., Transilv., Ban. şi Olt.) Par[1] **(1)**, stîlp; ţăruş. Cf. KLEIN, D. 425, LB, CIHAC, II, 393, LM, DDRF, ANTIPA, P. 791. *Învîrtitoarea aceasta...* [are] *un pociumb sau ştiomp bătut în pămînt.* PAMFILE, I.C. 471, cf. CADE, SCRIBAN, D., JAHRESBER. X, 210, VICIU, GL., CABA, SĂL., com. din ORAVIŢA, PLOPŞOR, V. O., ARH. OLT. III, 383, T. PAPAHAGI, M. 234, CHEST. II 102/51, 112/9, 119/382, IV 129/101, ALR II/I MN 126, 3 840/2, 29, 95, 102, 272, 334, 346, 812, 833, ALR SN I h 72/833, FD I, 158, 172, 173, A II 6, 8. *Îl leg de steamb.* A III 2, cf. 4, 12, 18, LEXIC REG. II, 82. *Pe lîngă drum sînt ştemţi de telefon din loc în loc.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. 27. ✦ (Regional; în forma *stiump;* în sintagma) *Stiumpul casei* = capul familiei, v. cap. Cf. I. CR. V, 345. ✦ (Regional; în forma *ştiomb)* Cumpănă (la fîntînă) (Borlovenii Vechi—Bozovici). Cf. ALR I 795/12. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *şdeamp)* Scurtătură, retevei. Cf. CONV. LIT. XX, 1018, FD I, 173.

2. Spec. (Transilv.) Drug folosit la sfărîmarea minereului aurifer. Cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, JAHRESBER. X, 210, FRÎNCU-CANDREA, M. 43.

3. (Sud-vestul Transilv.; prin confuzie cu *ştiep)* Cotor de plantă rămas pe cîmp după cosit sau după secerat. Cf. REV. CRIT. III, 168, FD I, 173, A III 2, 3, 18.

— Pl.: *ştempi* şi *şteampi* (ALR II/I MN 126, 3 840/833, FD I, 173, A III 4), *ştemţi* (ALR II/I MN 126, 3 840/95, MAT. DIALECT. I, 194), (n.) *şteampuri* (LB, CIHAC, II, 393, BARCIANU, CADE, JAHRESBER. X, 210). — Şi: **şteam** (ALR I 666/61; pl. *şteamuri* ib.) s. n., **ştemp** (FD I, 158, 172), **ştemţ, ştiomp** (pl. şi n. *ştiompuri* ALR SN I h 72/833), **ştiomb** (ALR I 795/12, FD I, 173), **ştiump** (CHEST. II 114/36, ALR II/I MN 126, 3 840/812), **ştimp** (VAIDA, CABA, SĂL., BÎRLEA, B. 78, T. PAPAHAGI, M. 234, CHEST. II 114/367, ALR II/I MN 126, 3 840/272, 334, 346, ALR II 6 429/349, 6 723/272, 346, 6 746/272, MAT. DIALECT. I, 27; pl. şi *ştimţi* CHEST. II 119/382), **ştomp** (MAT. DIALECT. I, 236) s. m., **şdeamp** (CONV. LIT. XX, 1 018, FD I, 173), **steamp** (ANTIPA, P. 791), **steamb, stiump** (I. CR. V, 345) subst.

— Din germ. **Stampf, Stump.**

ŞTEAMP[2] s. n. **1.** Instalaţie mecanică (rudimentară) folosită la sfărîmarea minereului aurifer. Cf. KLEIN, D. 425, LB, POLIZU, LM, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Această piatră este sfărîmată ... în steampuri.* PAMFILE, I. C. 377. *Auzi ... larma pe care o făceau „ştеampurile", piuăle de pisat piatră auriferă.* AGÎRBICEANU, A. 67, cf. 214, CADE. *Apele închise ... le puteau cu meşteşug şi după voie slobozi pe dedesubt, pentru trebuinţa ştеampurilor unde spălau aurul pietrelor.* SADOVEANU, O. X, 393, cf. SCRIBAN, D. *Ai undeva în Ţara Moţilor steamp de aur?* CĂLINESCU, C. O. 85, cf. BOGZA, Ţ. 78, DT, LTR[2], DP, DM, DER. *Piatra din ştiurfuri se cară la ştеampuri, unde o macină şi scot aurul din ea.* VICIU, GL. 96, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 37, 43.

2. Nume dat unor maşini de presat.

a) (Tehn.) Maşină de presat tablă. *Cu ajutorul ştеampului ... se presează tablă, care este forţată să se îndoaie în toate direcţiile.* IOANOVICI, TEHN. 116.

b) (Ban.) Presă pentru fabricat monede **(2).** Cf. LIUBA—IANA, M. 47, CADE, FD I, 173, CL 1957, 198.

— Pl.: *ştеampuri.* — Şi: (regional) **ştеámpă** (TDRG) s. f., **steamp, stamp** (SCL 1969, 336) s. n., **stámpă** (TDRG) s. f.

— Din germ. **Stampf** [mühle, -werk, -maschine].

ŞTEAMP[3] s. n. v. **ştamp.**

ŞTEÁMPĂ s. f. v. **ştеamp[2].**

ŞTEÁMPĂR s. n. v. **ştempel.**

ŞTEÁMPLĂ s. f. v. **ştempel.**

ŞTEAN s. n. v. **ştеand.**

ŞTEAND s. n. **1.** (Regional) Putină mică de lemn, cu capac, în care se prepară sau se păstrează produse lactate. Cf. MOLNAR, D. 41, KLEIN, D. 430, LB, POLIZU, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Un... steand lătăreţ pentru lapte sau smîntînă.* PAMFILE, I. C. 26, cf. PASCU, S. 318. *Brînza ... o îndeasă bine în ştеanduri sau burdufuri, ca să nu o pătrundă aerul.* PĂCALĂ, M. R. 297. *Pe jos erau întinse scoarţe groase de brad şi pe ele ... un ştеand, cu smîntînă-n el.* LUNGIANU, CL. 105, cf. 237, DR. III, 709. *„Jintiţa dulce" ... se punea într-un burduf sau ştеand.* DRAGOMIR, O. M. 15. *Ştianu e un vas (capacitatea 40—50 kg) în care se strînge janţul pentru unt şi se păstrează untul.* DIACONU, P. 27, cf. 51, CADE, SCRIBAN, D., DM, H IV 155, 223, 251, XI 276, XVII 176, 233, 349. *Joacă ce joacă şi nunului îi pune un scaun ori un steand în mijlocul casei şi îl aşază pe el.* CONV. LIT. XXIV, 940. *Ştеand de brînză.* JAHRESBER. X, 210, cf. PLOPŞOR, V. O. *Ştеanului cu untu Îi va cădea fundu.* GR. S. II, 360. *Coboară de-a munte ... cu ştеandurile.* ib. V, 349, cf. 301, VI, 245, CHEST. V 9, 61, 106, 122, 124, 126, 135, 137, 149, ALR I 1 818/138, 144, 148, 150, 156, 158, 160, 166, 186, 190, 231, ALR II/I h 289, ALR II/130, 235, A II 6, L. ROM. 1961, nr. 6, 47, CL 1961, 130. ✦ (Prin sudul Transilv.) Buhai (pentru urat). Cf. ALEXANDRU, I. M. 36, com. din BRAŞOV.

2. P. ext. (Regional) Brînză păstrată într-un ştеand **(1)** (Baia de Fier—Tîrgu Jiu). Cf. CHEST. V 100/3.

— Pl.: *ştеanduri.* — Şi: **ştеan, ştend** (ALR I 1 818/164), **ştand** (A II 12), **ştant** (ib.), **steand, stand** (CHEST. V 148/58) s. n.

— Din germ. dial. **Stande.**

ŞTEÁNGĂ s. f. v. **ştangă.**

ŞTEÁNGĂRĂ s. f. (Regional) Şină **(3)** (Secăşeni—Oraviţa). Cf. ALR SN III h 868/29.

— Pl.: *ştengiri.* ALR SN III h 868/29.

— Cf. ştеangă.

ŞTEANŢ s. n. (Regional) Cascadă. *Locul ... va fi ales astfel ca apa de alimentare ... să poată cădea în cascade sau ştеanţuri.* ATILA, P. 158.

— Pl.: *şteanţuri*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTEÁOT s. n. v. **şteamăt.**

ŞTEAP[1] s. m., s. n. **1.** S. m. (Transilv., Bucov. şi Mold.) Băţ; scurtătură. Cf. LEX. MARS. 137, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Aşteaptă tu, s-apuc un schiap Să-ţi scot de-dulcele din cap.* COŞBUC, P. II, 239, cf. 241, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DM. *Sărind gardurile M-ajungeau ştiapurile, De-mi îndoiau coastele Şi-mi frîngeau picioarele.* MARIAN, SA. 101, cf. ŞEZ. III,89, com. din ZAGRA—NĂSĂUD, DR. III, 709, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 179, COMAN, GL., LEXIC REG. II, 77. ✦ (Regional; în forma *ştip*) Prăjină cu crăcană la un capăt, folosită pentru a sprijini scările lungi la culesul fructelor (Braşov). Com. I. PANŢU, cf. DR. III, 746. ✦ (Regional) Butuc (Balş). ALR II 6 406/876.

2. S. m. (Regional) Cotor de plantă rămas pe cîmp după cosit sau după secerat, ţeapă; ghimpe, spin. Cf. CLEMENS. *Desculţ prin ştepi de cosituri.* GORJAN, H. IV, 237/25. *După ce veni ursul la dînsul, se căzni pînă ce îi scoase steapul.* ISPIRESCU, L. 326, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *În ziua de joia iepelor nu se lucrează, că e rău de înţepături: în mărăcini, ştepi, ştofleci.* MUSCEL, 30. *Ştepii de cucuruz de anţărţ... începură să pîrîie.* CONV. LIT. XLIV$_1$, 206, cf. TDRG, CHIRIŢESCU, GR. 255, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM. *S-a apropiat de ea călcînd cu grijă, să nu-i intre schepi în talpă.* V. ROM. noiembrie 1964, 16, cf. H IX 88. *Joacă şi bietu' popă cu barba prin noroaie şi prin ştepi, de-i plîngeai de milă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 249, cf. I. CR. V, 96, 375. *Mai împiedicîndu-se de paloş, mai înţepîndu-se în vreun şteap, nemeri la viezuina unei vulpi.* PLOPŞOR, C. 47, cf. DR. III, 709, 746. *Mi-a dat un şteap în picior.* CIAUŞANU, GL., cf. CV 1950, nr. 4, 38. *Mă îngimpă ştepi.* ALR I 1 358/865, cf. ib. 1207/679, FD I, 173, LEXIC REG. 31. *Ai grijă să nu calci în vreun şteap.* LEXIC REG. II, 54. *Mi-a dat un scheap în picior.* L. ROM. 1960, nr. 5, 36. *Nu mai pleca desculţ pe mirişte că sînt numai ştearfuri.* UDRESCU, GL. ◇ Fig. *Nu mă slăbea din cangea privirilor iuţi şi puse pe gîlceavă, care... se înălţau iabraşe, în răscrucea nasului împuns cu ştepi aspri de păr.* KLOPŞTOCK, F. 276. ✦ P. anal. (Prin Munt.) Colţ de măsea. Cf. ALR II/I h 42/928, UDRESCU, GL.

3. S. n. (Regional, mai ales în Mold.) Bucată mare (dintr-un aliment). Cf. ŞEZ. V, 7. *Ia un şteap de mămăligă şi la drum!* I. CR. II, 80, cf. III, 219, DR. III, 709, COMAN, GL., CV 1950, nr. 4, 40, GLOSAR REG. *Ştiap de unt.* UDRESCU, GL.

— Pl.: (m.) *ştepi* şi (n.) *ştiapuri*. — Şi: (învechit) **stap** (LEX. MARS. 137) subst., (regional) **şteaf** (pl. *ştiafuri*) s. n., **ştep** s. m., **ştap** (ALR II/I MN 61, 4 202/574; pl. *ştapuri* ib.) s. n., **ştip** (CLEMENS, SCRIBAN, D., com. I. PANŢU, DR. III, 746) s. m., **ştreamp** (BUGNARIU, N.), **ştrap** (LEXIC REG. 15) s. n., **ştrep** (ib. 86) s. m., **steap** s. n.

— Din germ. **Stab** (săs. *štāf*), scr. **štap**. — **Ştip** < săs. **stip.**

ŞTEAP[2] s. n. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Vraf. *14 ştiapuri vapeluri, cîte 10 lei una* (a. 1824). IORGA, S. D. XXI, 198.

— Pl.: *ştiapuri*.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Stapel „vraf".

ŞTEAPALĂU s. m. (Regional; depreciativ) Flăcău (Coverca—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *ştiapălăi*.

— Cf. ştiap[1].

ŞTEARC s. n. v. **şterc**[2].

ŞTEARS s. n. v. **şterţ**[1].

ŞTEARŢ s. n. v. **şterţ**[1].

ŞTEÁVĂ s. f. v. **ştevie.**

ŞTEÁZĂ[1] s. f. **1.** (Transilv. şi prin Bucov.) Piuă de bătut postav; p. ext. clădire în care se află instalată această piuă. Cf. D. BOGDAN, GL. 227, DDRF, TDRG. *Piua... se mai numeşte încă şi ştează.* PAMFILE, I. C. 305, cf. CADE, SCRIBAN, D. *După ce a fost ţesută, pănura este dusă la „ştează".* APOLZAN, P. I. 76, cf. 87, VICIU, GL. *Încep a si scuati:... tăti bichisurli omului din cast şi di pi-afari, ştiadza, pkiua, muara, bătocu.* ŞEZ. II, 210, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 105, ALR I 239/61, 98, 249, 305, 308, 1 727/61, 98, 249, 251, 295, 298, 305, 308, ALR SN II h 497, GLOSAR REG. 70. ✦ P. restr. (Prin Transilv.) Parte a ştezei[1] **(1)**, în formă de cadă, în care se bate postavul. Cf. PAMFILE, I. C. 307.

2. (Bucov.) Instalaţie rudimentară, formată dintr-o îngrădiţură circulară de lemn amenajată sub o cădere de apă, care serveşte la îngroşarea şi scămoşarea unor ţesături de lînă. Cf. SIMA, M., DR. IV, 466, ŞEZ. III, 89, com. MARIAN, A V 7, 8, 14, 28.

3. (Regional) Cădere de apă (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. GLOSAR REG.

4. (Regional) Stavilă la moară (Bicazul Ardelean—Piatra Neamţ). ALR I 1 843/573.

— Pl.: *ştieze* şi *ştezi*. — Şi: **steáză** (pl. *steze* com. MARIAN) s. f. DDRF, com. MARIAN.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. IV, 466, unde se propune gr. *σχεδία* (dial. **σκεδία*). — Pentru sensurile **3, 4**, cf. germ. Stausee.

ŞTEÁZĂ[2] s. f. **1.** (Prin nord-vestul Olt. şi sud-estul Ban.) Stinghie; leaţ. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, ALR SN II h 348/2, GL. OLT.

2. (Regional) Fuscel (la scară) (Globu—Orşova). Cf. CHEST. II 220/11.

3. (Regional) Băţ de lemn pe care se împletesc cu igliţa ochiurile de la mreajă **(I 1)** (Pecinişca—Băile Herculane). Cf. CONV. LIT. XXXIX, 1137, DR. IV, 467.

— Pl.: *ştieze*.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. IV, 467, unde se propune lat. **scidia* < gr. **σκίδιον*. Pentru alte ipoteze, cf. CONV. LIT. XXXIX, 1137.

ŞTÉBLĂ s. f. v. **steblă.**

ŞTECÁIZ s. n. **I. 1.** Bară rotundă de metal, cu un capăt în formă de daltă, folosită la sfredelirea manuală a cărbunelui sau a minereului. Cf. PAŞCA, GL., FD I, 177, LEXIC REG. 22.

2. Picon. Cf. FD I, 177.

— Pl.: *ştecaizuri*. — Şi: (regional) **ştecăiz** (PAŞCA, GL.), **sticáis** (LEXIC REG. 22) s. n.

— Din germ. **Stecheisen.**

ŞTÉCĂL subst. **I.** S. f. (Regional; în forma *şticlă*) Unealtă de fier pe care se bate cu ciocanul osia căruţei pentru a o rotunji (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

II. 1. S. n. (Prin Transilv.) Toc (la încălţăminte). Cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 88.

2. S. f. (Regional; în forma *ştiocală*) Cataligă (Dobra—Deva). Cf. ALR SN V h 1[307/105.

— Pl.: *ştecăle*. — Şi: **ştéclă** (GLOSAR REG.), **ştiocálă** (ALR SN V h 1 307/105) s. f.

— Din germ. **Stöckel.**

ŞTECĂLÍ vb. IV. Tranz. (Prin Ban.) A broda. Cf. COMAN, GL.

— Prez. ind.: ?

— Din magh. **stikkel.**

ŞTÉCĂR s. n. Piesă la capătul unui şnur electric, care face contactul cu reţeaua electrică (prin intermediul prizei de curent). V. fişă. *Doctorul... bagă ştecărul în priză.* PREDA, R. 61, cf. DM. ◇ *Triplu ştecăr* = dispozitiv care permite racordarea simultană a trei ştecăre la aceeaşi priză de curent.

— Pronunţat şi: *ştecher*. — Pl.: *ştecăre*.
— Din germ. **Stecker.**

ŞTECĂRÁIE s. f. v. **ştecărai.**

ŞTÉCLĂ s. f. v. **ştecăl.**

ŞTECUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Transilv.; complementul indică araci) A înfige în pămînt. Cf. H XVII 226. *Mă duc să ştecuiesc parii de vie.* PAŞCA, GL. ◇ Absol. *Primăvara, cînd se împlîntă parii la viţă, se zice că ştecuiesc.* Com. din RĂHĂU—SEBEŞ.
— Prez. ind.: *ştecuiesc*.
— Din germ. **stecken.**

ŞTECUÍT s. n. (Prin Transilv.) Arăcit. Cf. A II 6, CL 1961, 130.
— V. **ştecui.**

ŞTEFÁNĂ s. f. (Regional) Ştefănie. Cf. PAMFILE, A. R. 260.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. n. pr. Ştefan.

ŞTEFĂNÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Regional) A fura cu îndemînare (Hălăngeşti—Tîrgu Jiu). Cf. I. CR. VI, 313.

2. (Prin Olt.; în expr.) **A o ştefăni** = a o şterge, v. şterge **(I 1).** *Ştefăneşte-o mai repede... !* ARH. OLT. XXI, 275, cf. LEXIC REG. 38.
— Prez. ind.: *ştefănesc*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTEFĂNÍE s. f. (Regional) Lovitură dată cuiva cu palma[1] **(1)** (regional) ştefană (Bistriţa). Cf. PAŞCA, GL.
— Pl.: *ştefănii*.
— Etimologia necunoscută. Cf. n. pr. Ştefan.

ŞTÉGURĂ s. f. v. **ştergură[1].**

ŞTÉIER s. n. v. **ştaier[2].**

ŞTEIG s. m. v. **ştelinc.**

ŞTEING s. m. v. **ştelinc.**

ŞTEJÁR s. m. v. **ştejar.**

ŞTEL subst. v. **ştir[5].**

ŞTELÁ vb. I. Refl. (Prin Transilv.) A pleca repede şi pe furiş. Cf. SIMA, M. *Tot vine la găini; cînd era să pun mîna pe el, s-o ştelat.* VICIU, GL.
— Prez. ind.: *ştelez*.
— Din germ. **stehlen.**

ŞTÉLĂ s. f. (Regional) Păduche de găină, v. păduche **(I 2 e)** *(Dermanysus avium)* (Cîlnic—Sebeş). A II 12.
— Pl.: *ştele*.
— Etimologia necunoscută. Cf. stelniţă.

ŞTELĂLUÍ vb. IV v. **schelălăi.**

ŞTELEÁP subst. (Regional) Bicicletă (Marginea—Rădăuţi). ALR SN III h 866/386.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞTELGÁRI s. n. v. **ştergar.**

ŞTELINC s. m. (Transilv.) Cal cu o pată albă pe frunte. Cf. CHEST. I 61/19, 34, 38, 39, 40, 41, 43.
— Accentul necunoscut; — Pl.: *ştelinci*. — Şi: **şteing** (accentul necunoscut; CHEST. I 61/19), **şteig** (accentul necunoscut; ib. I 61/34), **steig** (accentul necunoscut; ib.) s. m.
— Etimologia necunoscută. Cf. stei.

ŞTÉLMAS s. n. (Regional) **1.** Colţar cu limbă (Dobra—Deva). ALR II 6 649/105,

2. (În forma *ştelmos)* Zgîrieci (Mihăileni—Miercurea Ciuc). ALR II 6 675/574.
— Pl.: *ştelmasuri*. — Şi: **ştélmos** s. n. ALR II 6 649/105, 6 675/574.
— Din germ. **Stellmass** „dimensiune de reglare".

ŞTÉLMOS s. n. v. **ştelmas.**

ŞTELŢ s. n. v. **şterţ[1].**

ŞTELÚNC s. n. v. **ştelung.**

ŞTELÚNG s. n. (Prin Ban., Transilv. şi Bucov.) Tranşee militară. Cf. ARH. OLT. III, 392, ALR SN IV h 966, LEXIC REG. 110.
— Pl.: *ştelunguri*. — Şi: **ştelúngăr** (ALR SN IV h 966/95), **ştelúnc** (ib. h 966/386; accentuat şi *ştélunc* LEXIC REG. 110), **ştălúng** (ARH. OLT. III, 392) s. n.
— Din germ. **Stellung.**

ŞTELÚNGĂR s. n. v. **ştelung.**

ŞTEMÁIZĂN s. n. (Regional) Daltă mică de tîmplărie (Hangu—Piatra Neamţ). GLOSAR REG.
— Pl.: *ştemaizăne*.
— Din germ. **Stemmeisen.**

ŞTÉMĂ[1] s. f. v. **ştim.**

ŞTÉMĂ[2] s. f. v. **ştimă[2].**

ŞTEMP s. m. v. **şteamp[1].**

ŞTEMPÁR s. m. Lucrător la un şteamp[2] **(1).** Cf. LB, TDRG, CADE, DM. *Cîtu-i ştempariu de rău, Mai fălos ca un bîrău.* POP., ap. GCR II, 223, cf. JAHRESBER. X, 211.
— Pl.: *ştempari*.
— **Şteamp[2]** + suf. *-ar*.

ŞTEMPĂLUÍ vb. IV v. **ştemplui.**

ŞTEMPĂLUÍT, -Ă adj. v. **ştempluit.**

ŞTÉMPĂR s. n. (Prin Transilv.) Proptea de lemn folosită ca parte componentă a unui şteamp[2] **(1).** Cf. LTR[2] XVII, 51.
— Pl.: ?
— Cf. germ. Stampfer.

ŞTEMPĂRÍ vb. IV. Intranz. A practica meseria de ştempar. Cf. TDRG, DM. *De mai ştempărea un an, O vedeam şi cu vigan.* POP., ap. GCR II, 225.
— Prez. ind.: *ştempăresc*.
— V. **ştempar.**

ŞTEMPĂRÍŢĂ s. f. Soţie de ştempar. Cf. LB 668, TDRG, DM, GCR II, 224, JAHRESBER. X, 221. *Ştempăriţa, cît de rea, Vînde aur pe la vecini Cu galbeni cît de puţini.* FRÎNCU-CANDREA, M. 35.
— Pl.: *ştempăriţe*.
— **Ştempar** + suf. *-iţă*.

ŞTÉMPEL s. n. **I. 1.** (Transilv., prin Maram. şi Bucov.) Ştampilă[1] **(1).** *Vexelile... s-au obicinuit în Austria a fi stempăluite cu stempelu (pecetea) stăpînirii.* NICHIFOR, P. 75/5, cf. ALR SN IV h 987, LEXIC REG. II, 54.

2. (Învechit şi regional) Ştampilă[1] **(2).** Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D. *Maria Tereza cu ştempelul în mînă.* DAVIDOGLU, M. 67, cf. LEXIC REG. II, 54.

3. (Ban., Transilv., prin Maram. şi Bucov.) Timbru, marcă[1]. Cf. COMAN, GL., ALR SN III h 875, FD I, 202. *A pus ştempere pe scrisoare.* MAT. DIALECT. I, 193, cf. 96, GLOSAR REG., TEAHA, C. N. 128.

4. (Regional) Copac marcat, care constituie semnul de hotar dintre două parchete de pădure (Gura Haitii—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 170.

II. 1. (Învechit; în forma *stempel)* Poanson. Cf. STAMATI, D.

2. (Tipogr.) Vîrf de oţel gravat cu care turnătorul de litere bate matriţa în aramă ; patriţă **(2)**. Cf. PANN, în CONTRIBUŢII, I, 27, ISPIRESCU, în L. ROM. 1965, 254, G. IONESCU, C. T. 412, V. MOLIN, V. T. 79, DM.

III. (În exploatarea lemnului) **1.** (Regional) Fiecare dintre proptelele de lemn pe care se sprijină ulucul în porţiunile de teren accidentat (Vişeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 84.

2. (Prin vestul Transilv.) Poarta stăvilarului. Cf. CL 1961, 130.

— Pl. : *ştempele* şi (regional) *ştemple* (ALR SN III h 875/386, IV h 897/385). — Şi : (învechit) **ştémplu** (V. MOLIN, V. T. 79 ; pl. *ştempli* PANN, în CONTRIBUŢII, I, 27) s. m., **stémplu** (ISPIRESCU, în L. ROM. 1965, 326, G. IONESCU, C. T. 412) subst., (regional) **ştémper, şteámpăr** (ALR SN III h 875/833) s. n., **şteámplă** (ib. h 875, TEAHA, C. N. 270 ; pl. *ştemple* ALR SN III h 875), **ştámplă** (ib. h 875, IV h 987, TEAHA, C. N. 128 ; pl. *ştemple* ALR SN III h 875, IV h 987) s. f., **stímpel** (JAHRESBER. X, 210), **stímpil** (ib.), (învechit, rar) **stémpel** subst.

— Din germ. **Stempel.**

ŞTEMPELÁ vb. I v. **ştemplui.**

ŞTEMPELÍ vb. IV v. **ştemplui.**

ŞTÉMPER s. n. v. **ştempel.**

ŞTÉMPLU s. m. v. **ştempel.**

ŞTEMPLUÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Învechit şi regional ; complementul indică documente, mărfuri etc.) A ştampila **(1)**. *Vexelile... s-au obicinuit în Austria a fi stempăluite cu stempelu (pecetea) stăpînirii.* NICHIFOR, P. 75/5, cf. DM. *Cărţile ne ştempelea, Că sîntem buni a pleca În ţară-n America.* BÎRLEA, B. 82, cf. LEXIC REG. II, 54.

2. (Regional ; în forma *ştempela ;* complementul indică arbori) A marca **(2)** (Poiana Stampei—Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 125, 170.

— Prez. ind. : *ştempluiesc.* — Şi : (învechit) **stempăluí,** (regional) **ştempăluí** (LEXIC REG. II, 54), **ştempelí** vb. IV, **ştempelá** (ARVINTE, TERM. 125, 170) vb. I.

— Din germ. **stempeln.**

ŞTEMPLUÍT, -Ă adj. (Învechit şi regional) Ştampilat. *Am văzut porunca scrisă pe hîrtie ştempluită.* NEGRUZZI, S. III, 199, cf. DM, LEXIC REG. II, 54.

— Pl. : *ştempluiţi, -te.* — Şi : (regional) **ştempăluít, -ă** adj. LEXIC REG. II, 54.

— V. **ştemplui.**

ŞTEMPUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Transilv. ; complementul indică minereu aurifer) **1.** A sfărîma cu ajutorul şteampului[1] **(2)**. Cf. LM.

2. A sfărîma cu ajutorul şteampului[1] **(1)**. Cf. LM.

— Prez. ind. : ? — Şi : **stempuí** vb. IV LM.

— Din germ. **stampfen.**

ŞTEMŢ s. m. v. **şteamp[1].**

ŞTEMUÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Complementul indică porţiunile sudate sau nituite ale unor bucăţi de tablă, ale unor piese etc.) A ciocăni sau a presa în vederea obţinerii unei îmbinări omogene şi etanşe. *După sudare, cusătura se ştemuieşte cu un ciocan pentru a o face mai omogenă.* ORBONAŞ, MEC. 399. *Pentru o bună etanşare, muchiile tolelor sau ale ecliselor trebuiesc ştemuite.* SOARE, MAŞ. 56, cf. DM.

2. (Regional) A dăltui (Hangu—Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind. : *ştemuiesc.*

— Din germ. **stemmen.**

ŞTEMUÍRE s. f. Acţiunea de a ştemui **(1)** şi rezultatul ei ; matare, ştemuit. *Fixare a pieselor prin ştemuire.* ORBONAŞ, MEC. 200, cf. SOARE, MAŞ. 56, DT, LTR[2], DP, DM, DER.

— Pl. : *ştemuiri.*

— V. **ştemui.**

ŞTEMUÍT s. n. Ştemuire. *Pana ciocanului serveşte la îndoit şi la matare (ştemuit).* IOANOVICI, TEHN. 211.

— V. **ştemui.**

ŞTEMUITÓR s. m., s. n. **1.** S. m. Muncitor care ştemuieşte **(1)**. Cf. NOM. PROF. 22. *Ştemuitor naval.* LEG. EC. PL. 291, cf. DM.

2. S. n. Unealtă de metal de forma unei dalte folosită la ştemuire. Cf. DT, LTR[2], DP, DER IV, 590.

— Pronunţat : *-mu-i-.* — Pl. : **(1)** *ştemuitori,* **(2)** *ştemuitoare.* — Şi : (rar) **stemuitór** s. m., s. n.

— **Ştemui** + suf. *-tor.*

ŞTENÁP s. m. (Prin Olt., Ban. şi sud-vestul Transilv.) Par[1] **(1)**, stîlp. Cf. LIUBA-IANA, M. 71, SCRIBAN, D., DM, com. din ORAVIŢA, DR. III, 1088, CV 1949, nr. 9, 33, CHEST. II 102/45, ALRM II/I h 299/848, 359/848, FD I, 157.

— Pl. : *ştenapi.* — Şi : **şteneáp** (SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 9, 33, LEXIC REG. 50, 57 ; pl. *ştenepi* SCRIBAN, D., CHEST. II 102/45, ALR II/I h 267/848, MN 125, 3 838/848, 126, 3 840/848, LEXIC REG. 57 şi n. *ştenepe* LEXIC REG. 50), **steneáp** (DR. III, 1088), **stenép** (L. ROM. 1960, nr. 5, 36) s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t e a m p[1].

ŞTEND s. n. v. **şteand.**

ŞTENDÓS, -OÁSĂ adj. (Regional ; despre oameni) Foarte gras (Voiniceni—Tîrgu Mureş). Cf. BUL. FIL. VII—VIII, 369, ALR II/I MN 49, 2 266/235.

— Pl. : *ştendoşi, -oase.*

— **Şteand** + suf. *-os.*

ŞTENDULÉŢ s. n. (Prin nordul Munt.) Diminutiv al lui ş t e a n d **(1)**. Cf. PAMFILE, I. C. 167, PASCU, S. 318, VICIU, GL. 24, GR. S. IV, 134.

— Pl. : *ştendulete.*

— **Şteand** + suf. *-uleţ.*

ŞTENEÁP s. m. v. **ştenap.**

ŞTEOMPÉI subst. (pl.) (Regional) Cotoare de plante rămase pe cîmp după cosit sau după secerat (Vulcan). Cf. FD I, 173.

— De la **ştiomp.**

ŞTEOPLEÁG s. n. v. **ştopleag.**

ŞTEOVÍLCĂ s. f. (Regional) Cădere de apă (Borca—Borsec). Cf. CHEST. IV 43/569.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t i o b i l c.

ŞTEP s. m. v. **şteap[1].**

ŞTEPELEÁG s. m. v. **ştopleag.**

ŞTEPLEÁG[1] s. n. v. **ştiuleag.**

ŞTEPLEÁG[2] s. n. v. **ştopleag.**

ŞTEPLEÁGĂ s. f. v. **ştopleag.**

ŞTEPLÉTE s. m. (Regional) Aşchie (Rîmnicu Vîlcea), LEXIC REG. 86.

— Pl. : *ştepleţi.*

— De la **şteap[1].**

ŞTEPLOÁŃE s. f. (Regional) Scîndura din partea de jos a pervazului ferestrei (Jupa—Caransebeş). Cf. CHEST. II 180/7.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş t a f l ă.

ŞTEPUÍ vb. IV v. **ştipui.**

ȘTEPURÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică fructe) A da jos din pomi folosindu-se de șteapuri[1] **(1)**. Com. din ZAGRA—NĂSĂUD.
— Prez. ind.: *ștepuresc*.
— De la **șteap[1]**.

ȘTERC[1] s. n. (Învechit) Gunoi, impuritate. *Nu vede ștercul în ochiul altuia, ce vedzi bîrna den ochiul tău* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 463/21. *Fățarnice, ia întâi bîrna de în ochiul tău și atunce caută de ia ștercul de în ochiul fratelui tău.* CORESI, TETR. 129, cf. COD. TOD. 219, N. TEST. (1648), 9[r]/21, CHEIA ÎN. 56[v]/23. *Vedea ștercul în ochiul turcilor, iară bîrna în ochii sei nu vedea.* N. COSTIN, LET. IA, 86/34, cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 425, LB, ISER, POLIZU, CIHAC, I, 263, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB., TDRG, DHLR II, 501, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, BUL. FIL. III, 36, SCRIBAN, D., SCL 1960, 609. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Mentea noastră să nu o orbim cu ștercuri de păcate.* VARLAAM, C. 162.
— Pl.: *ștercuri*. — Și: **stere** s. n. LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Lat. **stercus, -oris**.

ȘTERC[2] s. n. (Transilv. și prin Mold.) Scroabeală. Cf. LB, ISER, LM, DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. X, 211, com. din BRAȘOV, ALR SN IV h 1230.
— Pl.: *ștercuri*. — Și: **șteare** (com. din BRAȘOV), **stere** (BARCIANU) s. n.
— Din germ. **Stärke**.

ȘTERC[3] s. n. v. **șterț[1]**.

ȘTÉRCĂ s. f. v. **știreă**.

ȘTERCI s. n. v. **șterț[1]**.

ȘTERCUÍ vb. IV v. **știreui**.

ȘTERCUMĂ s. f. (Prin Transilv. și Bucov.) Latrină. Cf. DDRF.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Cf. **ștercl[1]**.

ȘTÉRE s. f. v. **știre**.

ȘTEREGÍE s. f. v. **steregie**.

ȘTEREGOÁIE s. f. v. **stirigoaie**.

ȘTERF subst. (Regional; cu sens neprecizat, probabil) Cadavru. *Șmecherul de băietan apăsă pe bumb, și în loc să cadă el în cuptor, căzu hîzania de babă. Cînd veniră cosașii, baba nicăiri; cînd ei căutară de mîncare, găsiră șterful babei în cuptor și-l mîncară.* ȘEZ. II, 26.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. **știrv**.

ȘTERGÁR s. n. **1.** Bucată dreptunghiulară de țesătură din in, bumbac, borangic etc., adesea împodobită cu alesături, broderii sau franjuri, folosită la ștersul mîinilor, al feței sau al corpului (după spălare) sau ca podoabă în casele țărănești, ca obiect de dar simbolic etc.; (regional) ștergură[1] **(1)**. V. **servet (2), prosop, chindeu, merindar[1], ștergător (1)**. *5 ștergare* (a. 1760). IORGA, B. R. 224, cf. MAN. GÖTT. 135, KLEIN, D. 430, LB. *Le-au adus apă de spălat și un ștergari foarte alb.* BĂRAC, ap. TDRG. *Leagă în vîrful săneții un stergar alb.* NEGRUZZI, S. I, 173, cf. POLIZU. *Leagă banii dați arvună în colțu ștergarului.* JIPESCU, O. 148. *Bordeiele lor* [erau] *împodobite... cu ștergare cusute.* ODOBESCU, S. III, 570. *Ia să-ți leg ochii și urechile c-un ștergar, dacă vrei să mai trăiești.* CREANGĂ, P. 54, cf. CARAGIALE, O. IV, 383. *Ștergarele erau de mătase.* ISPIRESCU, L. 38. *Ștergare de cîlți, de dus mîncare la cîmp.* SEVASTOS, N. 46. *Aduce și mireasa un ștergar sau o mîniștergură nouă pentru nună.* MARIAN, NU. 670, cf. COȘBUC, P. II, 46, BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. 150. *Se mai fac... ștergare ordinare pentru șters pe ochi.* PAMFILE, I. C. 282. *Ne pomenirăm cu patru inși c-un ștergar alb în vîrful sulițiii.* DELAVRANCEA, O. II, 29. *Ștergare de burangic, lăvicere.* HOGAȘ, DR. I, 113. *I s-a umflat obrazul și s-a legat... cu un ștergar.* GALACTION, O. 87. [Ordonanța] *aștepta cu ștergarul pe umăr.* BRĂESCU, V. 47. *Pe pereți se agață... ștergări alese frumos.* PRIBEAGUL, P. R. 31. *Mămăliga era răsturnată pe un ștergar de cînepă.* SADOVEANU, O. VIII, 417, cf. BL X, 111. *Icoane încadrate în ștergare.* CAMIL PETRESCU, O. II, 662. *Am adus un ștergar curat.* STANCU, R. A. I, 91. *Pe un ștergar vărgat — caș alb ca zăpada.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 807. *Ștergarele albe... împodobeau icoanele.* PAS, Z. I, 26. *A smuls ștergarul de la icoane.* GALAN, Z. R. 237. *Rînduise totul în dulap: ștergările pentru preoți și dieci.* T. POPOVICI, SE. 48, cf. H I 385, II 81, 222, XII 174. *Îți leagă ochii c-un ștergar.* SBIERA, P. 272. *M-a dăruit și pe mine cu un ștergar* [la nuntă]. ȘEZ. VIII, 134, cf. GRAIUL, I, 546. *Cînd s-a înmoiat* [cheagul] *îl turnăm într-o ștergare și-l stoarcem.* CHEST. V 80/100, cf. 61/20, ALR I 1 956/387, 554, 700, 798, 990, ALR II 4 123/47, 102, 192, 219, 228, 235, 365, 386, 605, 762, 833, ALR SN II h 491, A II 12, III 3, 4, 16, 17, V 14, 15, 17, VI 26, IX 4, L. ROM. 1962, nr. 1, 100. *Fiecare cu ștergaru lui, cu farfuria lui, dinaintea lui.* G. BÎRLEA, A. P. I, 166. *Am un stergar vărgat Peste Dunăre-aruncat* (Curcubeul). TEODORESCU, P. P. 225, cf. GOROVEI, C. 123. ◇ Fig. *Soare,... pardosești pămîntul cu covoare, Ștergare și peșchire.* ARGHEZI, VERS. 512.

2. Năframă **(I 1)**. *Femeile își înfășură capul cu un ștergar, a căruia capete atîrnă dinapoi.* NEGRUZZI, S. I, 308. *Femeile se ocupă... cu facerea burungiucului ce-l întrebuințează la ștergare și cămăși.* I. IONESCU, P. 391, cf. BARONZI, L. 95. *În ștergar și în cătrință merge-o sprintenă română.* ALECSANDRI, POEZII, 64. *El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale.* EMINESCU, O. I, 84. *Cu ștergarul în cap, ea nici nu simte vremea lui cuptor.* SLAVICI, N. I, 34. *Să iei tu basmaua mea... și eu ștergarul cel vărgățel.* ISPIRESCU, L. 95. *Să-mbrobod fața ta-n ștergar cernit.* VLAHUȚĂ, P. 22. *Mai leagă... un ștergar sau tulpan.* MARIAN, NA. 174, cf. DDRF. *Babele poartă catrință și ștergar.* ȘEZ. IV, 17, cf. DAMÉ, T.[2], 59, TDRG. *Ștergarele de cap se fac din bumbac cu vrîste.* PAMFILE, I. C. 284. *Femeile au pe cap un „ștergari" țesut din bumbac.* DIACONU, VR. LIX. *Babe cu conci înalt și cu ștergare.* SADOVEANU, O. XIII, 33, cf. APOLZAN, P. I. 116. *Neveste cu stergari.* ALECSANDRI, P. P. 39, cf. H IV 12, XIV 309, ALR I 1 876/594, 770, 776, 790, 805, 896, ALR II 3 352/414, 531, 551. *Copile de gospodar și neveste cu ștergar.* FOLC. MOLD. I, 305.
— Pl.: *ștergare* și (regional) *ștergaruri* (ALR I 1 956/700, 990). — Și: (regional) **ștergáre** (pl. *ștergări*) s. f., **ștelgári** (ALR I 1 956/798, ALR II 3 352/551), **stergár** s. n.
— **Șterge** + suf. *-ar*.

ȘTERGÁRE s. f. v. **ștergar**.

ȘTERGĂRÁȘ s. n. (Popular) Ștergărel. Cf. DL, com. MARIAN.
— Pl.: *ștergărașe*.
— **Ștergar** + suf. *-aș*.

ȘTERGĂRÉL s. n. (Popular) Diminutiv al lui **ștergar (1)**; (popular) ștergăraș. Cf. PASCU, S. 144, CADE, DL, DM, ALR I 1 956/772. *Ștergărel vărgat, Pe culme-aruncat* (Curcubeul). GOROVEI, C. 123.
— Pl.: *ștergărele*.
— **Ștergar** + suf. *-el*.

ȘTERGĂRÍ vb. IV. Refl. (Într-o poezie populară) A se șterge **(I 1)**. *Din chica ce mi-a crescut Mi-am făcut De așternut, Cu barba m-am învelit, Cu mustăți m-am ștergărit.* TEODORESCU, P. P. 518.
— Prez. ind.: *ștergăresc*.
— V. **ștergar**.

ȘTERGĂTÓR, -OÁRE subst. I. 1. S. n., s. f. (Învechit și regional, mai ales în Transilv. și Maram.) Prosop. *Scula-să de la cină... și luînd ștergătoriul, să încinse.* N. TEST. (1648), 123ᵛ/32. *Puse apă în spălătoare, și începu a spăla picioarele ucenicilor și a șterge cu ștergătoarea ce era încins.* ib. 123ᵛ/34. *Mâhrămile și ștergătorile lui Pavel gonea toată boala... de la trupurile bolnavilor.* ANTIM, P. 204, cf. KLEIN, D. 425, CLEMENS, PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M., DM. *Atunci voi veni, cînd mi-i aduce feredeu... și... ștergătoare.* RETEGANUL, P. III, 23. *Harnică-i muierea mea, Că din cincizeci de fuioare Mi-a făcut o ștergătoare.* HODOȘ, C. 90. *Din tort să țese și ștergătoare... cu ciucuri împletiți la capete.* BREBENEL, GR. P. *La casa cu ștergători Dracul vede peștitori.* BUD, P. P. 61, cf. VARONE, J. R. 66, ALR I 1 956/35, 166, 283, 341, 343, 345, 351, 354, ALR II 4 123/53, 95, 130, 219, 362, 574, A I 12, 34, FOLC. TRANSILV. I, 58. ✦ (Prin Maram.) Năframă **(1 1)**. Cf. CADE. *Am băut și nu-s dătoare, Am băut o ștergătoare.* BÎRLEA, C. P. 289.

2. S. n., s. f. Cîrpă de șters. Cf. POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

3. S. f. Bucată de țesătură sau împletitură de papură[1], de sfoară etc., pusă la intrarea unei clădiri, a unei locuințe etc., de care se șterge încălțămintea. Cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Lîngă prag, sta întinsă o ștergătoare de picioare împletită în papură.* V. ROM. ianuarie 1956, 69. *Au multă răspîndire, abundă, ștergătoarele de picioare.* TUDORAN, O. 167, cf. DL, DM.

4. S. f. (Mold. și prin nord-estul Munt.) Fiecare dintre cele două scînduri mobile, prinse de stîlpii ce mărginesc deschizătura de la strungă prin care trec oile la muls. Cf. TDRG, STOIAN, PĂST. 48, VUIA, PĂST. 37, 40, CHEST. V 8/46, 49, 84, 88, 50/49, ALR I 1 797/394, 540, GLOSAR REG. ✦ P. e x t. (Prin Mold.) Deschizătură de la strungă, pe unde trec oile la muls. CHEST. V 52/24.

5. S. n. Aparat format din una sau două palete cu muchie de cauciuc, care, acționate de un motor sau, mai rar, manual, șterg parbrizul unui autovehicul. Cf. LTR[2], DL, DM.

6. S. n. Perie cilindrică cu care se curăță țeava tunului. Cf. DL, DM.

II. S. m. și f. (Rar) Persoană care se ocupă cu curățatul hainelor. Cf. CIHAC, I, 276, LM. *Precupeț, vînzător de mărunțișuri,... apoi croitor și ștergător de pete într-o ulicioară tristă din Ieși — toate le încercase.* CARAGIALE, O. I, 54, cf. III, 205, CADE, DL, DM.

— Pl.: *ștergători, -oare.* — Și: (regional) **ștărgatoáre** (ALR II 4 123/95) s. f., **ștărgatór** (ib.) s. n.

— **Șterge** + suf. *-(ă)tor.*

ȘTERGĂTÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Ștergere **(1)**. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 276.

— Pl.: *ștergături.*

— **Șterge** + suf. *-ătură.*

ȘTÉRGE vb. III. **I. 1.** T r a n z. (Complementul indică obiecte, părți ale corpului etc.) A freca (ușor) pentru a înlătura de pe suprafață un lichid care o umezește sau o substanță străină care o acoperă. Cf. ST. LEX. 170ʳ⁴/18, GCR I, 346/20, ANON. CAR., LEX. MARS. 204, CLEMENS, MOLNAR, 4, LB, VALIAN, V., I. IONESCU, C. 3/18, ISER, POLIZU. *Vicleana femeie scoase o gevrea albă... și își șterse ochii.* FILIMON, O. I, 221, cf. PONTBRIANT, D., ALECSANDRI, O. P. 14, COSTINESCU, CIHAC, I, 275, LM. *Șterge-ți ochii, nu mai plînge!* EMINESCU, O. I, 30, cf. IV, 37. *Își luă ochelarii și, scoțîndu-și batista..., îi șterse.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 10, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Bărbații ciocniră paharele..., beură, își șterseră mustățile.* AGÎRBICEANU, A. 525, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ți-am șters năsucul de cînd erai atîtica.* C. PETRESCU, Ç. V. 83. *Badea Ghiță și-a șters genele umede.* SADOVEANU, O. XVIII, 128, cf. XV, 325, SCRIBAN, D. *Nu mai plînge-atît, Șterge-ți ochii.* I. BARBU, O. 89. *Apoi își șterse brusc ochii.* CĂLINESCU, E. O. II, 48. *Își turnă în palmă din ulciorul cu apă și începu să-i șteargă fețișoara.* CAMIL PETRESCU, O. II, 384, cf. III, 216. *Tăcu soră-mea și își șterse ochii.* STANCU, R. A. II, 95. *Se face că șterge fotografia.* H. LOVINESCU, T. 122, cf. ȘEZ. II, 195. ◇ (Cu determinări introduse prin prep. ,,de" care indică materia îndepărtată) *Vino de... mă șterge de cenușe.* ISPIRESCU, L. 348. *Ștergeam de sînge spada.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 53. *Își șterse obrajii de lăcrîmi.* DELAVRANCEA, H. T. 79. *Își șterse fruntea de sudoare.* SADOVEANU, O. V, 109. *Își șterse ochii de lacrimi.* BART, E. 242. *Își șterse mîna de sînge.* CAMIL PETRESCU, O. III, 389. *Șterge ranele de sînge.* ALECSANDRI, P. P. 315. *Să-mi șterg gurița de vin.* TEODORESCU, P. P. 167. *Șterse scaunele și mesele de praf.* RETEGANUL, P. IV, 5. *Să-mi șterg fața de sudoare Și ochii de lăcrămioare.* FOLC. MOLD. II, 143. ◇ (Cu un complement instrumental, introdus prin prep. ,,cu") *Șterșease picioarele lui cu părul ei.* CORESI, EV. 94. *Șterșease picioarele svinției sale cu părul ei* (a. 1669). GCR I, 186/34. *Le șterge bine cu o cîrpă uscată* (a. 1749). id. ib. II, 46/18. *Vine încet ștergîndu-și ochii cu dosul amînduror mînilor.* HOGAȘ, DR. I, 182. *Isprăvise băutura și-și ștergea mustățile cafenii cu dosul palmei.* REBREANU, R. I, 135. *Slujitorii... ștergeau cu șervete mînile întinse peste umăr.* SADOVEANU, O. XIII, 38. *Se repezi înspăimîntat în jos pe scări, ștergîndu-și mîna cu poalele redingotei.* BART, S. M. 46. *Ștergea... portocalele cu un peșchir alb.* ARGHEZI, P. T. 117. *Nici gînd n-are... să șteargă tabla cu buretele, ca să rămînă luciul negru și umed.* BLAGA, H. 128. *Începu să-și șteargă ochii cu basmaua roșie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 692. *Își șterge ochii cu pumnul.* H. LOVINESCU, T. 231. *Și-a șters fața cu mîneca.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 42. *Cu batista să-mi șterg fața.* FOLC. MOLD. II, 143. (A b s o l.) *Începu a spăla picioarele ucenicilor și a ștearge cu ștergătoarea ce era încins.* N. TEST. (1648), 123ᵛ/34. ◇ (Cu un complement indirect introdus prin prep. ,,de" sau, rar, ,,pe") *Unii șterg de iarba udă cîte-o sabie-ncruntată.* COȘBUC, P. II, 74. *Își spălă mîinile și le șterse de poala cămeșii.* HOGAȘ, DR. I, 200. *A șters-o de mîneca hainei.* SAHIA, N. 69. *Bătrînul s-a grăbit să-și șteargă degetele-i negre de turul șalvarilor.* SADOVEANU, O. XVI, 26. *Și-au șters îndelung încălțările pe rogojina din cerdac.* id. ib. XVIII, 291. ◇ E x p r. (Familiar) **A șterge putina** sau **a o șterge (la fugă sau la picior, la sănătoasa, englezește)** = a pleca repede (și pe neobservate). Cf. POLIZU, CIHAC, I, 276. *Să-l țină zi și noapte sub de aproape pază, nu cumva s-o șteargă înainte de sorocul plătilor.* CARAGIALE, O. II, 231. *Pe la miez de noapte... o șterse din casa tatălui său.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Încălecă și o șterse la sănătoasa, luîndu-și rămas bun.* DELAVRANCEA, S. 242. *Îți iei catrafusele și o ștergi.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 92. *Ea o șterge la picior.* SEVASTOS, N. 272, cf. DDRF, BARCIANU. *Voise să dea bici cailor și s-o șteargă și el.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 184, cf. 17. *După liberare... a șters-o frumușel în lume.* DUNĂREANU, CH. 9. *O șterg de-acasă frumușel.* IOSIF, PATR. 16. *Tovarășul meu, folosindu-se de încurcătura mea..., o ștersese.* HOGAȘ, DR. I, 135. *În învălmășeală fala o ștersese acasă.* REBREANU, I. 29, cf. id. NUV. 316, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sacagiul a șters-o repede cu gloaba.* STĂNOIU, C. I. 139. *Un moment mi-a venit s-o șterg.* BRĂESCU, A. 168, cf. 113. *Într-o noapte au șters-o pe ascuns.* BART, E. 277, cf. BUL. FIL. IV, 148, VII—VIII, 254, IORDAN, L. R. A. 492. *Am șters-o prin sat.* MOROIANU, S. 56, cf. SCRIBAN, D., BL XV, 13. *S-o ștergem! îi strigă unchiașul.* ARGHEZI, S. V, 59. *Cînd am văzut cum stau lucrurile, am șters-o.* CAMIL PETRESCU, O. III, 169. *Cum se termină războiul, o șterg spre America.* STANCU, R. A. I, 305, cf. 374. *S-o ștergem englezește, propuse doctorul.* VINEA, L. I, 32, cf. II, 132. *Pandele a șters putina.* T. POPOVICI, S. 134, cf. 296. *S-a înțeles cu muierea s-o șteargă de acolo.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 43. *Au șters-o*

pe nevăzute. SBIERA, P. 147, cf. 262. *O şters-o la fugă.* ALR SN. V h 1 429/219. *O iau din loc ş-o şterg acast.* FOLC. MOLD. II, 345, cf. ZANNE, P. II, 746, III, 275, V, 529. (Cu topica inversată) *Văzînd treaba cum merge, Căutai puţin-a şterge.* MARIAN, SA. 101. (La imperativ, glumeţ sau cu nuanţă depreciativă) *Fetelor, ştergeţi-o!... Cît mai e vreme.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 86, cf. IORDAN, STIL. 54. *Nu vreau să vin!... Şi cu asta, basta! Şterge-o de-aici!* VINEA, L. I, 411. (Rar) **A-şi şterge nasul cu mîneca** v. m î n e c ă[1] **(1).** (Rar) **A-şi şterge mîinile** = a-şi declina răspunderea. Cf. LM. ◇ R e f l. *Îşi ridica şorţul şi se ştergea la nas.* CARAGIALE, O. III, 163. *Îşi scoate batista şi se şterge pe degete.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 105. *Se scoală, se şterge şi porneşte prin zăvoi spre punte.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 219. *Mi se dădu apă, mă spălai, mă ştersei.* HOGAŞ, DR. I, 162. *Îşi scosese şapca şi se ştergea pe frunte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 140. *S-a şters pe mîini.* TEODORESCU, P. P. 148, cf. ZANNE, P. VI, 268. (Cu determinări introduse prin prep. ,,de" care indică materia îndepărtată) *De lacrămi să ştearge.* BĂRAC, A. 64/8. *Se şterse de sudoare.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V. M. 52. *Vorbea şi se tot ştergea de năduşeală.* CAMIL PETRESCU, O. III, 36. *Flăcăul se şterse de sudoare.* V. ROM. iunie 1955, 61. (Cu un complement instrumental, introdus prin prep. ,,cu") *Începu a să şterge la ochi cu măhrama.* R. POPESCU, CM I, 361. *Ştergîndu-se cu mîna pe la ochi, zice suspinînd: — Ei, da din greu mai adormisem!* CREANGĂ, O. 128. *Vodă..., ştergîndu-se la ochi cu batista, a bătut pe umeri pe dascăl.* CARAGIALE, O. IV, 130. *Se şterge cu mîneca la gură cînd bea.* HOGAŞ, DR. I, 72. *Se şterse cu mîneca... crezînd că l-a podidit sîngele.* REBREANU, R. I, 114. *S-a şters la gură cu dosul palmei.* SADOVEANU, O. XIII, 769. *Se şterse la gură cu o basma de mătase liliachie.* CAMIL PETRESCU, O. III, 506, cf. 493. *Se şterge cu mîna la gură.* STANCU, R. A. I, 26. *S-au şters... pe faţă cu năframa.* SBIERA, P. 131. (Cu un complement indirect, introdus prin prep. ,,de") *Se şterge de dulamă,... Că nu i-a cusut năframă.* ŞEZ. I, 47. (E x p r.) **Cît te-ai şterge** (sau **cît să te ştergi,** rar, **cît te ştergi) la (un) ochi** = într-o clipă, foarte repede. *Se înecară toţi oamenii mei numai cît te ştergi la ochi.* GORJAN, H. I, 132/3. *Cît te-ai şterge la ochi, lupu fu aci.* ISPIRESCU, L. 77. *Cît te-ai şterge la ochi şi ceaţa... sosi în faţa mulţimei.* DELAVRANCEA, S. 201, cf. DDRF, TDRG. *Cît te-ai şterge la ochi, furăm închişi din toate părţile.* HOGAŞ, DR. I, 45, cf. CADE. *Pe aceia îi taie cît te-ai şterge la ochi.* SADOVEANU, O. XVIII, 388, cf. XVI, 566, ŞEZ. VII, 51. *Cît te-ai şterge la un ochi, o fost lîngă scroafe.* VASILIU, P. L. 137, cf. ZANNE, P. II, 362. (Cu parafrazarea expresiei) *33 333 de exemplare se vîndură toate pînă să n-apuci să te ştergi la ochi.* CARAGIALE, O. IV, 298. *Parcă nici n-au avut vreme să se şteargă la ochi şi numai ce-au văzut în răsărit... revărsîndu-se zorile.* SADOVEANU, O. XVIII, 46. (Familiar, ironic) **A se şterge pe bot** (sau **pe gură,** rar, **pe buze, pe guriţă, pe mîini, pe barbă**) sau, rar, **a se şterge la bot (de...** sau, regional, **despre...)** = a-şi lua gîndul (de la ceva), a fi nevoit să renunţe (la ceva). *Ba te şterge pe guriţă, acu deodată, drăguţă.* ALECSANDRI, T. 560. *Adela?... şterge-te pe buze, kir Manoli!* id. ib. 948. *Spune-i să se şteargă pe barbă.* COSTINESCU, cf. LM. *Ba am să-l zvîrl de-acum, dar îţi spun înainte să te ştergi pe bot despre dînsul.* CREANGĂ, O. 36. *Ştergeţi-vă pe bot despre purcei,... înţeles-aţi? Nu tot umblaţi după bunătăţi.* id. ib. 239, cf. DDRF, ALEXI, W., AGÎRBICEANU, A. 449, RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D. *Şterge-te, mîndră, pe gură Că popii-s la-nvăţătură!* RETEGANUL, CH. 164, cf. CIAUŞANU, GL., ZANNE, P. II, 18, 26, 189, 250. ✦ (Complementul indică un lichid sau o substanţă străină care acoperă suprafaţa unui corp) A înlătura frecînd (uşor). *Va şterge toate lacrămile de la ochii lor.* N. TEST. (1648), 309[r]/16. *Cu măhrăm[i] albe şterge sudoril(e) bolnavei* (a. 1692). GCR I, 300/31. *De ce nu ştergeţi... rugina de pre cuţite şi lingure?* LM. *Am văzut adesea pe muma doritoare Copilului său dulce o lacrimă ştergînd.* BOLINTINEANU, O. 4. *Umbla cu pas răpede prin odăi, ştergîndu-şi sudoarea de pe frunte.* ODOBESCU, S. I, 93. *Atunci ele, viindu-şi puţin în sine, începură a-şi şterge lacrămile.* CREANGĂ, O. 155. *Vino cu mine,-mi răspunse ea, ştergîndu-şi lacrimile.* DELAVRANCEA, T. 99, cf. DDRF, TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *O cuprinse părinteşte..., ştergîndu-i lacrimile.* GALACTION, O. 192. *Ştergîndu-şi lacrimile, porneşte către sat.* VLASIU, A. P. 295. *Cum dădu în umbra coridoarelor, se opri şi-şi şterse lacrimile.* SADOVEANU, O. XI, 49, cf. XIII, 757, SCRIBAN, D. *Mă gîndeam că n-am şters praful de pe pian.* CĂLINESCU, E. O. II, 272. *Îşi şterge de pe frunte sudoarea.* LABIŞ, P. 397. *Dragi surori,... Ştergeţi voi lacrimile, Nu v-amăriţi zilele!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 193, cf. 252, BALADE, I, 432. ◇ (Cu un complement instrumental, introdus prin prep. ,,cu") *Iar cu mîna dreaptă, apucînd de colţ Mîneca ei stîngă, îşi ştergea plînsoarea.* COŞBUC, P. I, 250. *Sta locului o clipă, Tremurător cu mîneca să-şi şteargă Sudoarea... ce-i picura din barbă.* GOGA, P. 124. *Începu să-şi şteargă năduful cu o batistă enormă.* AGÎRBICEANU, A. 511. *Îşi şterse lacrimile cu colţul basmalei.* REBREANU, R. I, 140. *Jupîniţa Maruşca şi-a şters... lacrimile cu naframa de borangic.* SADOVEANU, O. XIII, 608. *Îşi şterse cu o batistă nişte lacrimi ce nu voiau să curgă.* CĂLINESCU, E. O. I, 215. *De lacrămi n-aş băga seamă, Că le şterg cu a mea năframă.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 102. ◇ E x p r. (Regional) **Şterge-ţi balele** = taci! ţine-ţi gura! Cf. ALR I 69/268. (Familiar) **Şterge-ţi mucii,** se spune pentru a exprima refuzul. Cf. ZANNE, P. II, 633. ✦ R e f l. F i g. (În limbajul bisericesc; învechit; cu determinarea ,,de păcate") A se purifica. *Dumnezeu de multe ori lasă în boală a cădea oamenii, ca să se şteargă şi să se curăţească de păcate.* CORESI, EV. 245.

2. T r a n z. (Complementul indică un cuvînt, un fragment dintr-un text scris sau tipărit etc.) A face să nu se mai cunoască, să nu se mai vadă (răzînd cu o gumă, tăind cu o linie etc.), (regional) a ş t r i c u i[1] **(2);** p. e x t. a suprima, a elimina. Cf. CLEMENS, VALIAN, V., ISER. *Actul cutare nu se isprăveşte bine; scena cutare trebuie ştearsă.* BOLLIAC, O. 49, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 275, LM. *Mai cetiţi-l dv. şi ştergeţi ce veţi crede că nu se potriveşte.* EMINESCU, S. P. 36. *Învîrteşte-ţi dar condeiul de zece ori în cerneală pînă să scrii un cuvînt, şi, după ce l-ai scris, gîndeşte-te-le... dacă nu trebuie şters.* CARAGIALE, O. IV, 57. *Se necăji şi şterse versul tot.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 78, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Şterse ceva, scrise ceva şi iute închise albumul.* HOGAŞ, DR. I, 180, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Şterge cu buretele tot ce e scris pe tablă.* SEBASTIAN, T. 10, cf. SCRIBAN, D. *A citit şi tot a şters, Cîte-o vorbă, cîte-un vers.* ARGHEZI, VERS. 258. *Şterse de cîteva ori schiţa cu guma.* CĂLINESCU, E. O. II, 151. *Deoarece stilul articolului-studiu e de conferinţă — ar fi bine să-l stilizezi ca pe un adevărat studiu (să ştergi între altele chestiuni particulare ca: ,,poezii de amor dedicate soţiei sale Cornelia" ...).* BLAGA, în ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 13/2. ◇ (A b s o l.) *Cînd scria, avea mania de se citea şi tot ştergea şi îndrepta.* GHICA, S. 666. *Şi număr tropotind silabe Şi şterg mereu... şi merge-ncet.* COŞBUC, P. II, 267. *Scriind şi ştergînd, nu-şi putea alunga întrebarea.* C. PETRESCU, C. V. 134. *Eu scriu, el şterge.* SEBASTIAN, T. 29. *Şterge şi scrie acolo: mielul cel gras.* VINEA, L. II, 305. ◇ E x p r. **A şterge** (ceva) **cu buretele** = a da uitării (o greşeală a cuiva), a nu mai ţine seama de ceea ce s-a întîmplat. Cf. DDRF, SCRIBAN, D. *Acum trebuie să uităm. Să ştergem totul cu buretele.* STANCU, R. A. II, 262, cf. ZANNE, P. III, 35. **A şterge** (ceva sau pe cineva) **de pe răboj** = **a)** a da uitării, v. u i t a r e. Cf. ZANNE, P. V, 530; **b)** a scăpa de o datorie. Cf. id. ib. (R e f l.; regional) **A se şterge de datorie** = a-şi achita o datorie. *M-am şters de toată datoria.* ALR SN IV h 1 004/235. ◇ R e f l. p a s. *De s(ă) va afla vreun cuvînt, sau graiu, sau slovă cît de puţin întru această carte, şi de nu va fi după cum porunceaşte sf[i]nta... bisaric(ă) a Răsăritului să să ştargă ca un lucru de nimic(ă)* (a. 1692). GCR I, 295/14. *Dintr-o dramă a unui mare poet liric se pot şterge multe şiruri.* CARAGIALE, O. III, 59. ✦ A radia, a scoate din evidenţă. Cf. POLIZU. *Acest animal a fost şters*

din control și trecut între cei sănătoși. BABEȘ, O. A. I, 195, cf. CADE. *În alegerea invitaților nu uita să adaoge ori să șteargă un nume, după cerințele momentului.* C. PETRESCU, C. V. 178. *Șterge-l . . . de la mijlocași.* PREDA, D. 214. ◇ Refl. pas. *Șteargă-să den cartea celor vii și cu cei drepți să nu să scrie.* BIBLIA (1688), 403²/10. *Ies morții . . . Subt bolta cu clopot a porții; . . . Din condică zece s-au șters, Vărsați în univers.* ARGHEZI, VERS. 157. ✦ (Complementul indică un act sau un fapt stabilit printr-o reglementare juridică sau socială) A anula, a abroga, a aboli. Cf. VALIAN, V. *În 13 mai . . . vizirul, potrivit vechei și statornicei dorințe a Porței, șterse drepturile ce principatele . . . își păstraseră.* BĂLCESCU, M. V. 85, cf. LM. *Inscripțiunile vor fi șterse sau reduse prin consimțimîntul părților interesate.* HAMANGIU, C. C. 450, cf. ALEXI, W. *I-a poruncit să șteargă din catastife toată datoria tătîne-său.* REBREANU, R. I, 239. *Să-i șteargă toate pedepsele, hotărî el.* BRĂESCU, A. 173, cf. SCRIBAN, D. *A fost șters să claca.* ÇAMIL PETRESCU, O. II, 279. ✦ Fig. (Mai ales în limbajul bisericesc; cu complementul „păcat" sau „fărădelege") A ierta, a trece cu vederea, a nu mai ține seama de . . . *Ce curățește (șterge* D) *toate fără-legile tale.* PSALT. 211. *Acela iaste milos și șterge păcatele lor.* DOSOFTEI, ap. CADE. *Păcatul acela l-au șters Domnul nostru.* ANTIM, P. 27. *Dreptatea pe toate celelalte păcatele șterge și curat înaintea lui Dumnezeu îl pune.* ARHIVA R. I, 58/9. *Dumnezeute, . . . după mulțimea îndurărilor tale, șterge fărădelegea mea.* CĂLINESCU, E. O. II, 243. ◇ Refl. pas. *Cîte păcate nu pociu a mi le aduce aminte . . . dar cel vecinic uitatu-le-a oară ca și mine? Șterșu-s-au oară din cartea dreptăților lui ca din pomenirea mea?* MARCOVICI, D. 405/22.

3. Refl. A-și pierde (cu totul) strălucirea, relieful, culoarea (sub acțiunea unor cauze exterioare). Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 275, LM. *Aurul de pe spata legăturei de piele se șterse pe alocurea și licurea pe la altele.* EMINESCU, P. L. 35, cf. DDRF. *Se șterg de pașii gloatei slovele de pe-un mormînt.* DAVILA, V. V. 61. *Dintre slovele mai mici unele începeau să fie spălăcite, auritura începu să se șteargă.* AGÎRBICEANU, A. 541, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Au îngălbenit foile. Pe alocuri cerneala s-a șters.* STANCU, R. A. I, 11, cf. ALR SN IV h 1 218. ◇ Expr. **A i se șterge** (cuiva) **lăscaia** (sau, rar, **turaua**) = a-și pierde renumele, considerația, autoritatea etc. Cf. BARONZI, L. 206, ZANNE, P. V, 386, 642. (Cu topica inversată) *Ț-a mers vestea cînd ț-a mers, D-acum leșcaia ți s-a șters.* PANN, P. V. II, 98/15. ◇ Tranz. *Aceste uși . . . împodobite negreșit cu poleieli și cu ornamente polichrome, pe care vremea și apa le-au șters.* ODOBESCU, S. I, 404. *Picăturile de ploaie au șters porecla de pe cruce.* GOGA, C. P. 9. *Un pat de fier cu tăblii, pictat cu îngeri șterși de vechime, fusese scos din pod.* CĂLINESCU, E. O. I, 194. ✦ A-și pierde (treptat) conturul, a deveni neclar (din cauza depărtării, a întunericului etc.), a se estompa; a înceta să se mai vadă. *Casele fug, se șterg ca niște năluci în urma noastră.* VLAHUȚĂ, R. P. 13. *Carpații prind în zare să se șteargă.* IOSIF, P. 16, cf. TDRG, CADE. *Prin zare se șterge un stol călător.* PILLAT, P. 7. *Chipurile celor din umbra duzilor și a salcîmilor începuseră să se șteargă în înnegurarea domoală.* CAMIL PETRESCU, O. II, 195. *Spițele roții îmi pîlpîiau în fața ochilor, șterg-îndu-se ori desprinzîndu-se din vîrtej.* LĂNGRĂNJAN, C. I, 8, cf. ALECSANDRI, P. P. 142. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Visul ce mă îngîna se șterse.* ALECSANDRI, O. P. 217. *Visul i se șterse, veninul lui îi rămăsese însă în inconștient.* SADOVEANU, O. X, 66. *La aceste cuvinte, aprehensiunea zugrăvită pe fața bătrînului se șterse în bună parte.* CĂLINESCU, E. O. II, 203. (Tranz.) *O ușoară îmbujorare îi șterse aerul îndrăzneț.* id. C. N. 27.

4. Tranz. și refl. Fig. A face să dispară, să piară, să se piardă fără urmă sau a dispărea, a pieri, a se pierde fără urmă; a face să nu mai existe sau a înceta să mai existe. *Acei de Traian descălecați s-au șters și cu toții s-au prăpădit.* CANTEMIR, HR. 230, cf. LEX. MARS. 199, KLEIN, D. 425. *Speranțe nutrite cu căldură, Se stearseră ca roua subțire de pe flori.* MUREȘANU, P. 135/9. *O, moarte! . . . ție se cuvine să ștergi cu înfocatele tale pasuri împărățiile.* MARCOVICI, C. 19/14. *Timpi ce v-ați depărtat, . . . ștergeți plăceri, chinuri, ce omul a cercat.* ALEXANDRESCU, O. I, 115, cf. 127. *Timpul șterge și alină toate patimile pămîntești.* ODOBESCU, S. I, 429. *Au trecut, s-au șters zilele de dor pe cînd el rătăcea prin luncă.* id. ib. III, 84. *Un nou gînd se naște-n oameni . . . Fi-va brațul care șterge-a omenimei neputință, Ori izvorul cel de taină a luminii-adevărate?* EMINESCU, O. IV, 192. *Un popor liber trebuie să șteargă din moravurile sale aceste deprinderi barbare.* CARAGIALE, O. III, 43. *Noroadele . . . În ziua asta-și dau cuvînt Să șteargă tronuri și hotare.* DEMETRESCU, O. 80, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Cîte, vai!, se șterg în viață de-al restriștei aprig vînt.* DAVILA, V. V. 61. *Terminînd discuția, se șterg-ea orice urmă de impresie mai adîncă.* AGÎRBICEANU, A. 218, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se scula încet, gîndindu-se ce-ar putea să-i spuie ca să-i șteargă amărăciunea.* REBREANU, R. I, 30, cf. 137. *În toată înfățișarea cuviosiei sale era dorința de a șterge imaginea lui Stratonic de odinioară.* SADOVEANU, O. XIII, 933. *Căpitanul negrean doarme în țintirimul satului său; dar pomenirea încă nu i s-a șters.* id. ib. XVIII, 200, cf. SCRIBAN, D. *Datoria ta este să ștergi aceste rele.* ARGHEZI, P. T. 11. *Lipsa vegetației obosește, șterge impresia naturii.* RALEA, S. T. I, 322. *Bucuria . . . șterge multe urme de necaz.* BENIUC, V. A. II, 206, cf. I, 81. *După șase ani de vesel exil, ce obîrșie oare nu se șterge?* VINEA, L. I, 321. *Tapete vișinii înveleau pereții de jur împrejur . . . fără să șteargă impresia că iotul este o improvizație.* TUDORAN, O. 175. ◇ (Cu determinări ca „din inimă", „din minte", „din memorie", „din aducerea aminte" etc.) *Șterge din memoria ta . . . și cea mai mică aducere aminte.* MAIOR, T. 104/17. *Din inima mea iubirea nu s-au șters.* BELDIMAN, O. 15/10. *Șterge din inima ta Pe cel ce adio-ți zice.* ALECSANDRI, P. II, 99. *Curtezanii lui . . . se sileau mai mult să o șteargă de deplin din aducerea aminte a slabului rege.* ODOBESCU, S. I, 20. *Nu era om în mintea căruia să se șteargă lesne o înfruntare.* id. ib. 150. *Din inima lor nu s-a șters purtarea necuviincioasă a spînului.* CREANGĂ, O. 91. *Oricîte rele am pățit s-au șters din amintirea mea.* CARAGIALE, O. II, 282. *Căuta să șteargă din minte tot ce se întîmplase, dar nu putea.* BART, E. 59. *Era una din acele dimineți albastre, vesele, care . . . nu se mai șterg din minte.* id. ib. 131. *Nimeni n-are să poată șterge Văpăile din inimi.* LAB.Ș, P. 139. ◇ (Determinat prin „de pe fața pămîntului") *Acest schit a vroit . . . Dumnezeu să-l șteargă de pe fața pămîntului.* ap. CADE. ◇ Expr. (Tranz.) **A șterge** (pe cineva) **de pe fața pămîntului** = a omorî, a ucide (pe cineva). *Să nu cumva să te-mpingă păcatu să faci una ca asta . . . că te șterg de pe fața pămîntului.* ALECSANDRI, T. 634. *Nu care cumva să bleștești din gură către cineva despre ceea ce-a urmat între noi, că te-am șters de pe fața pămîntului.* CREANGĂ, O. 89, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG, SCRIBAN, D. (Refl.) **A se șterge de la inima** (cuiva) = (despre oameni) a pierde bunăvoința, prietenia, afecțiunea cuiva. Cf. ZANNE, P. II, 210. (Refl.; regional) **A i se șterge** (cuiva) **mișina** v. mișină **(4)**.

II. Fig. (Familiar) **1.** Refl. A trece foarte aproape de ceva sau de cineva, atingîndu-se ușor. *Un soldat, ștergîndu-se pe lîngă ea, o lovi cu cotul și trecu mai departe.* ARDELEANU, D. 111. ✦ Tranz. A atinge (ușor, în treacăt). Cf. CIHAC, I, 275. *Navile șterg țărmurile.* LM. *Glonțul doar i-a șters umărul.* RESMERIȚĂ, D. ◇ Expr. **A(-i) șterge** (cuiva) **o palmă** (sau, rar, **un pumn, palme**) = a(-i) da, a(-i) trage (cuiva) o palmă (sau un pumn, palme). Cf. LB. *Șterge soldatului o palmă și fuge.* BARIȚIU, P. A. I, 582, cf. POLIZU, CIHAC, I, 276, LM. *Se vîră, el știe cum și pe unde, în odaie la Ivan, și-i șterge o palmă prin somn, cît ce poate.* CREANGĂ, O. 139, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. (Cu topica inversată) *Peste ochi palme îi ștergea.* POP., ap. GCR II, 303. *Vidrii o palmă-i ștergea.* BIBI-

CESCU, P. P. 323. (Eliptic) *Mamă-sa îi şterse vreo cîteva ... peste mîini.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, ap. TDRG. ✦ Tranz. A lovi, a izbi. Cf. LB, ALEXI, W. 444. *Slujitorul lui Nicoară l-a şters cu băţul la tîmplă şi l-a umplut de sînge.* SADOVEANU, O. XVIII, 121, cf. VII, 360. *Cînd ... vîră capul, el îl şi ştersă cu paloşul.* SEVASTOS, P. 161. *Taci, măi, că te şterg!* ALR I 1 383/158. ✦ Tranz. (Prin Olt.) A reteza mugurii viţei de vie. Cf. GL. OLT.

2. Refl. A se strecura, a se furişa ; a se face nevăzut. *Apoi se ştearse, o tăie fuga, socotind în sine ... viclean eşti tu.* ŢICHINDEAL, F. 279/28, cf. LB, VALIAN, V. *Tilu s-au şters afară şi, schimbîndu-ş hainele, s-au întors să vadă ce va fi.* BĂRAC, T. 58/22, cf. 14/5, ISER. *S-a şters făr-a spune nimic.* PONTBRIANT, D. *Luă băţul şi se şterse din cale.* DDRF, cf. GHEŢIE, R. M. *Ce să facă amu tată-său ca să se şteargă de dinăintea lor şi să-i lese sînguri.* SBIERA, P. 170, cf. CIAUŞANU, GL., ALR SN V MN h 1 430/260.

3. Tranz. A şterpeli **(2)**. Cf. LB. *Făcui să-mi cază jos şapca din cap şi, plecîndu-mă ca să mi-o iau, ştersei dimpreună cu dînsa şi biletul.* PR. DRAM. 126, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Unde ... să-mi fie punga? ... Oare nu cumva mi-au şters-o vrun moţpan?* ALECSANDRI, T. 1 127, cf. 72, COSTINESCU, CIHAC, I, 275, LM. *Văzu că-i lipsesc inelele ... înţelese că vreun fur i le-a şters.* ISPIRESCU, L. 109, cf. 280, DDRF, BARCIANU. *Aşteptă, ... fără să închiză ochii, trudindu-se cu gîndul cum să steargă slăninele.* DELAVRANCEA, V. V. 227, cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *O ştersei, Şi în traistă o pusei.* TEODORESCU, P. P. 260. *Au şters boierului punga cu galbini de sub căpătîi.* SBIERA, P. 257, cf. 264. *Află ... că i-a şters cineva feredeul.* RETEGANUL, P. III, 25, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ZANNE, P. II, 746, VI, 113. *I-o şters pîrjoala de pe foc.* ZANNE, P. IV, 79. ✦ A răpi. *De mult îşi pusese ochii pe fete şi nu aşteptau decît prilejul ca să le steargă.* SEVASTOS, P. 174. ✦ (Construit cu dativul) A-şi însuşi, a lua în stăpînire, a dobîndi, în dauna cuiva. *Peste vreo opt zile, m-a călcat d. Guţă iar, şi iar mi-a şters carboava.* CARAGIALE, O. III, 162. *Tot eu mi-am ales pe cea mai frumoasă, au să moară băieţii de ciudă văzînd că le-am şters-o!* I. NEGRUZZI, S. III, 165.

— Prez. ind. : *şterg;* perf. s. : pers. 1 *ştersei* şi (învechit) *şterş* (TDRG) ; m. m. perf. : pers. 3 şi (regional) *ştersasă* (BUL. FIL. VII—VIII, 327) ; conjunct. : pers. 3 şi (învechit) *ştargă.* — Şi : (regional) **stérge, aştérge** (ALR I 1 315/94) vb. III.

— Lat. **extergere.**

ŞTÉRGERE s. f. Acţiunea de a (se) şterge şi rezultatul ei.

1. Cf. şterge **(I 1)**. Cf. KLEIN, D. 425, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., DM.

2. Cf. şterge **(I 2)**. Cf. ISER, CIHAC, I, 276, DDRF, GHEŢIE, R. M. ✦ (Învechit) Anulare, abrogare, abolire. Cf. KLEIN, D. 425, VALIAN, V.

— Pl. : *ştergeri.* — Şi : (rar) **stérgere** s. f. COSTINESCU, DDRF.

— V. **şterge.**

ŞTÉRGHIE s. f. v. **ştevie.**

ŞTERGHÍNĂ s. f. (Prin Transilv.) Cuvertură de pat[1]. Cf. DL, DM. *Dar din pat ce-i aşternut? — Iarba verde de pe rît, Peste iarbă şi-o şterghină.* PAMFILE, CR. 75.

— Pl. : *şterghine.*

— Etimologia necunoscută.

ŞTÉRGURĂ[1] s. f. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Ştergar **(1)**. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, POLIZU. *Dumneata ne dă simbria ... O ploscă de vin şi o ştergură de in.* SEVASTOS, N. 97. *Dă* [moaşei] *o ştergură nouă a să se steargă.* MARIAN, NA. 254, cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., PUŞCARIU, ET. WB. 150, TDRG, MOLIN, R. B. 287, CADE, SCRIBAN, D., BL X, 111, FD I, 197. *Erau aşezaţi în jurul unei mese acoperite cu o ştergură albă.* V. ROM. aprilie 1960, 98, cf. H XVIII 76, CONV. LIT. XX, 1 018, VICIU, GL., com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ şi din TIMIŞOARA, ARH. OLT. III, 389, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, ALR I 1 956, ALR II/I MN 60, 4 200/53, ALR II 4 123/64, 76, 250, 272, 279, 310, 316, 325, 334, 346, 349, 353, ALR SN II h 491. *Vasele se duc cu două şterguri lungi : o ştergură pe un umăr, alta pe celălalt.* ALR SN III h 853/310, cf. A I 12, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 31, 34, 35, 36, TEAHA, C. N. 119. ✧ (În descîntece) *Unde mergeţi ... Cu nouă cuţite tăind, Cu nouă şterguri ştergînd.* MARIAN, D. 347. *Cu cuţitu tăia-le-oi, Cu ştergura şterge-le-oi.* T. PAPAHAGI, M. 143. *Oi lua Noauă şterguri, Din nouă tonuri.* ARH. FOLK. VI, 251. *Cu ştergura şterge-te-oi ... Şi în fundul mării ţipa-te-oi.* CHEST. V 174/100. ✦ (Regional) Batistă (Scărişoara—Abrud). ALR SN IV h 1 202/95.

2. (Prin Bucov.) Năframă **(I 1)**. Com. MARIAN.

— Pl. : *şterguri* şi *ştergure* (LB, com. MARIAN). — Şi : **ştégură** (ALR I 1 956/333), **ştăgură** (ib. 1 956/290, 302) s. f.

— **Şterge** + suf. *-ură.*

ŞTÉRGURĂ[2] s. f. (Regional) Gunoi, impuritate (Crişcior—Brad). Cf. PAŞCA, GL. *Îmi veni o ştergură în ochi.* id. ib.

— Pl. : *şterguri.*

— Sg. refăcut după **ştereuri** (pl. lui *şterc*[1]), influenţat de *şterge.*

ŞTERGURÉU subst. (Regional) Prosop. *Şi-i şterge c-un ştergureu.* Com. din UNGHENI—IAŞI.

— Pl. : ?

— Cf. ştergură[1].

ŞTERHÁCĂR s. n. (Prin nordul Transilv.) Ciocan folosit în zidărie. Cf. LEXIC REG. 22.

— Pl. : *şterhacăre.*

— Din germ. **Zerhacker.**

ŞTERÍ vb. IV v. **ştiri[1].**

ŞTÉRLING s. m. v. **sterling.**

ŞTÉRNĂ s. f. v. **sternă.**

ŞTÉRNE subst. (pl.) (Regional) Grade (militare) (Părteştii de Jos—Gura Humorului). Cf. LEXIC REG. II, 118.

— Din germ. **Stern.**

ŞTÉRNIC s. n. (Regional) Fitil, feştilă (Sabasa—Vatra Dornei). GLOSAR REG.

— Pl. : *şternice.*

— Cf. oşternic.

ŞTERPÁR s. m. v. **sterpar.**

ŞTERPELEÁLĂ s. f. (Familiar) Şterpelire. Cf. DL, DM.

— Pl. : *şterpeleli.*

— **Şterpeli** + suf. *-eală.*

ŞTERPELÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Familiar, rar) A atinge (uşor, în treacăt). *Acest muncitor numai şterpeleşte pămîntul.* COSTINESCU, cf. BARCIANU. *Paharul şterpeli nasul d-lui şef, învineţindu-l.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. RESMERIŢĂ, D. *Un glonţ îi şterpeli urechea.* SCRIBAN, D. ✧ Tranz. fact. [Unchiaşul] *a spălat copitele gonaciului şi i-a şterpelit coada în mai multe pîrîuri.* DELAVRANCEA, S. 242.

2. Tranz. (Familiar) A sustrage cu abilitate ; a fura ; (familiar) a şterge **(II 3)**, (regional) şuchea[2], şuchiri **(1)**, (regional ; familiar) şparli **(2)**, (argotic) şucări **(5)**. Cf. CREANGĂ, GL. *Dacă aş putea şterpeli ceva şi de la răzeş, îi împac!* I. NEGRUZZI, S. IV, 298, cf. DDRF, BARCIANU, RESMERIŢĂ, D. *Acesta află de caii lui Sfeti Petre şi îşi puse în gînd să-i şterpelească.*

MARIAN, INS. 50. *Iat-o lădiţă, nu-i tocmai uşoară; Am şterpelit-o eu de undeva.* GORUN, F. 121, cf. TDRG. *Intră prin curţile oamenilor ... Şi şterpelesc ce-apucă.* DELAVRANCEA, O. II, 280, cf. HOGAŞ, DR. II, 89. *Şterpelind într-o clipire un struţ de flori din mîna Margaretei, o zbughi ca săgeata.* REBREANU, I. 19, cf. DR. II, 617, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Serafim îi şterpeleşte pe la spate cutia cu chibrite şi îi pune alta în loc.* STĂNOIU, C. I. 126. *Scoase la iveală oul de lemn, pe care-l şterpelisem.* BRĂESCU, A. 78. *Începu a şterpeli ba o găină, ba o raţă, ba ouă de prin cuibare.* SADOVEANU, O. III, 109. *A prins-o urcîndu-se pe ascuns în pom să şterpelească nişte mere.* PUŞCARIU, L. R. I, 146, cf. SCRIBAN, D. *Prin părţile noastre oamenii răi ... sparg case ca să şterpelească ţoale.* STANCU, R. A. II, 354, cf. PAS, Z. I, 165. *A şterpelit ... o semănătoare şi trei butoaie de fier.* GALAN, B. II, 168, cf. V. ROM. martie 1960, 119. *După ce-o şterpelit paluşul, o luat-o la papuc.* VASILIU, P. L. 228, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, NOVACOVICIU, C. B. I, 20. ◇ Absol. *Şterpeleau de prin coşurile olteni lor şi furau de prin curţi.* PAS, Z. I, 81.

3. Tranz. (Familiar; în expr.) **A o şterpeli** = a pleca repede (şi pe furiş). *Văzînd eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am şterpelit-o de acasă numai cu beşica cea de porc.* CREANGĂ, A. 41, cf. id. GL., DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *A doua zi, cînd m-am trezit cu tovarăşii, casa goală ... Am şterpelit-o şi noi cum am putut.* SADOVEANU, O. I, 601, cf. SCRIBAN, D. *Cînd ... văzu isprava iepurelui, zor să puie mîna pe el; dar ia-l de unde nu e; o şterpelise.* ŞEZ. XIII, 169.

4. Refl. (Regional) A dispărea (Voineasa—Călimăneşti). Cf. GL. OLT. *De vo cînd, şasă ani încuace* [lupii] *s-a şterpelit.* ib.

— Prez. ind.: *şterpelesc.* — Şi: (rar) **sterpelí** vb. IV BARCIANU, ALEXI, W.

— Etimologia necunoscută. Cf. şterge, şparli.

ŞTERPELÍRE s. f. (Familiar) Acţiunea de a şterpeli (**2**) şi rezultatul ei; (familiar) şterpeleală. Cf. DDRF, RESMERIŢĂ, D., DL, DM.

— Pl.: *şterpeliri.*

— V. **şterpeli.**

ŞTERPELÍT, -Ă adj. (Familiar) Furat. Cf. GHICA, S. 492. *Unde sînt cizmele şterpelite?* CAMILAR, N. I, 280.

— Pl.: *şterpeliţi, -te.*

— V. **şterpeli.**

ŞTERS¹ s. n. Acţiunea de a (se) şterge.

1. Cf. şterge (**I 1**). Cf. CIHAC, I, 276. *La casele lui hornurile se stricau de prea mult şters.* GANE, N. III, 167, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Fiecare conductor va fi responsabil de maşina ce conduce ... Ştersul şi curăţitul se vor putea face de băieţi sub privegherea sa.* G. IONESCU, G. T. 347, cf. CADE, DM.

2. Cf. şterge (**I 2**). *Dîndu-să jurămînt Vl[ă]deştilor prin îndemnarea a mulţi oameni de trea[bă], pintru prepusul ştersului slovelor ce-au avut mai în multe forme scris* (a. 1754). IORGA, S. D. XIII, 119, cf. CIHAC, I, 276.

— V. **şterge.**

ŞTERS², ŞTEÁRSĂ adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Despre obiecte, părţi ale corpului etc.) Care a fost uscat sau curăţat prin ştergere (**1**). Cf. şterge (**I 1**). Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 204, KLEIN, D. 425, CIHAC, I, 276, DDRF.

2. (Despre cuvinte, fragmente dintr-un text scris sau tipărit etc.) Care nu se mai cunoaşte, nu se mai vede (fiind ras cu o gumă, tăiat cu o linie etc.); p. ext. suprimat, eliminat. Cf. şterge (**I 2**). Cf. COSTINESCU, DDRF, CADE.

3. (Despre obiecte) Care şi-a pierdut (total) strălucirea, culoarea, relieful etc. (sub acţiunea unor cauze exterioare). Cf. şterge (**I 3**). *Celelalte medalii sînt atît de şterse încît este cu neputinţă a le cunoaşte.* CR (1833), 44 1/1, cf. CIHAC, I, 276. *Prin cimitir se găsesc şi lespezi mormîntale ale căror inscripţiuni sînt acum cu totul şterse.* ODOBESCU, S. II, 215, cf. I, 339. *Aici, sub o lespede cu slove şterse, odihnesc oasele marelui Voivod Mircea.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 140. *Sania fusese odată vopsită, dar acum numai ciudate petece cafenii, şterse, se mai deosebeau ici şi colo.* AGÎRBICEANU, A. 465, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mă caut şi-n vechiul ceaslov ... Cu slovele şterse.* MINULESCU, VERS. 242. *Este un ban şters pe care nu se mai poate deslui decît cocleala.* I. BOTEZ, B. I, 118.

4. (Despre culori, lumină etc.) Palid, stins, spălăcit; fără strălucire. Cf. CIHAC, I, 276, MARIAN, CH. 51, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Era înalt, slăbuţ, cu ochii de-un albastru şters.* AGÎRBICEANU, A. 122. *Albastrul şters al văzduhului ... apăsa greu peste pămînt.* HOGAŞ, DR. I, 267, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Pe nisipul galben-şters, ... Frunze veştede s-aştern.* MINULESCU, V. 32. *Ne-am suit cu trăsurica la vii, pe-un soare şters, de toamnă.* SADOVEANU, O. VI, 636. *În lucirea ştearsă a lunii, sta ... cu fruntea grămădită în colul mîinii stîngi.* id. ib. VIII, 506. *Ochii îi erau obosiţi şi de un verde şters, de iarbă de toamnă.* STANCU, R. A. II, 79. *Îmbrăcase un tailleur ... croit dintr-un postav englezesc de vară cu pătrate subţiri, de-abia limitate în şterse culori.* VINEA, L. II, 279, cf. ALR SN IV h 1 218. ✦ Fig. (Despre oameni sau despre înfăţişarea, privirea etc. lor) Lipsit de expresivitate, inexpresiv; care nu atrage atenţia prin nimic, care nu se remarcă în nici un fel. *Privea cu ochii săi şterşi,* GANE, N. III, 31. *Privi un moment, cu o căutătură ştearsă, în jurul său.* XENOPOL, ap. TDRG 1492, cf. BARCIANU. *Din nou avu înfăţişarea ştearsă de profesor pensionar.* C. PETRESCU, C. V. 287. *Om înalt, şters ... dominat de nevastă-sa.* BRĂESCU, A. 191. *Femeile aceste erau prea şterse ca să vorbească istoria de ele.* C. GANE, TR. V. 304. *E un om cărunt şi serios, fără vîrstă deslușită, cu ochi şterşi.* SADOVEANU, O. X, 391. *Faţă de Baronzi, N. Nicoleanu face o figură foarte ştearsă.* CĂLINESCU, S.C.L. 121. *Îi aruncă o privire ştearsă.* STANCU, R. A. V, 163, cf. BENIUC, M. C. I, 262. *E tocmai la vîrsta cînd ţi se iartă o înfăţişare mai ştearsă.* VINEA, L. II, 269. *Toate fetele îi par Că-s ... chiar şterse, chiar urîte.* LABIŞ, P. 377. ✦ (Despre sunete, glas, vorbire) Cu sonoritate slabă; stins. *O uimea mereu contrastul izbitor care era între cuvintele lui şterse şi faţa strălucitoare.* AGÎRBICEANU, A. 134. *A murit? întrebă dînsul cu glas şters.* REBREANU, NUV. 51. *Îngînă cîteva vorbe şterse,* id. ib. 202, cf. H. LOVINESCU, T. 176.

5. Fig. Estompat, neclar, vag. *Imaginele-s şterse.* EMINESCU, O. IV, 45. *Privesc ca prin sită la chipurile şterse ale unei lumi pentru veşnicie înmormîntată.* HOGAŞ, DR. I, 278. *Celelalte figuri de trudnici zilieri, rămîn şterse, întunecate ... de mucegaiul uitării.* CIAUŞANU, R. SCUT. 16, cf. CADE. *Mi se părea că e o foarte veche amintire ... foarte ştearsă.* SEBASTIAN, T. 135. *Ţara era o pustie de păduri şi mlaştini ... Era mormînt viu şi umed al balaurilor şi zmeilor din străfunde epoci geologice, a căror amintire ştearsă o păstrează basmele popoarelor.* SADOVEANU, O. IX, 341. *În fund, în depărtarea ştearsă, un punct mic, galben, licăreşte pîlpîind slab prin întuneric.* BART, S. M. 18. *Seamănă măcar a trecut Crîmpeile acestea Ce par să urzească povestea, Icoanele şterse, în care umblă O umbră de umbră?* ARGHEZI, VERS. 192. *Trecutul, revenind pe-alocuri, — Trimite-n inimă parfume ... Parcă-auzeam cum reînvie-n preajmă Imaginile şterse din trecut.* LABIŞ, P. 409.

II. S. f. **1.** (Prin Bucov. şi Mold.; familiar) Lovitură dată cuiva cu palma. Cf. DM. *I-o dat o ştearsă.* ŞEZ. V, 126, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, COMAN, GL.

2. (Prin nordul Munt.; în expr.) **A da o ştearsă** = a-şi face drum, a se abate (pe undeva sau pe la cineva). *A dat o ştearsă pe la bota cu rachiu.* SCRIBAN, D. *Am dat o ştearsă şi pe la rude.* COMAN, GL.

3. (Art.; prin Transilv.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, J. R. 7, id. D. 146.

— Pl.: *șterși, -se.* — Și: (rar) **sters, steârsă** adj. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— V. **șterge.**

ȘTERSĂTÚRĂ s. f. Acțiunea de a șterge **(I 2)** și rezultatul ei; (concretizat) loc într-un text scris sau tipărit din care a fost șters un cuvînt, un fragment etc.; cuvînt, fragment etc. suprimat dintr-un text scris sau tipărit; (învechit) ștersură **(2).** *Avea un vraf de hîrtie pe masă, pline de ștersături și de cruci în toate părțile.* GHICA, S. 666, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 276. *O sută de file... foarte mărunt și clar scrise, fără cea mai mică ștersătură sau îndreptare.* CARAGIALE, O. II, 168. *Pagina pe care o începuse de cu seara era abia la jumătate... și ce de ștersături!* VLAHUȚĂ, O. A. III, 188, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *În locul cărții ce trebuia să fie scrisă... n-avem decît notițe risipite,... un brulion cu o scrisoare grăbită, cu ștersături numeroase.* IORGA, L. I, 504, cf. TDRG. *Aceste cărți poștale, ștersăturile etc. sînt martorele nehotărîrii mele.* IBRĂILEANU, în V. ROM. noiembrie 1954, 161, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Erau 127 de epistole... scrise cu litere mari, nervoase și fără nici o ștersătură.* STANCU, R. A. V, 257, cf. L. ROM. 1953, nr. 1, 55, DL, DM. *Ultima formă ... a fost scrisă de Eminescu fără nici o ștersătură.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 14/4.

— Pl.: *ștersături.*

— **Șters**[1] + suf. *-ătură.*

ȘTERSÚRĂ s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) șterge și rezultatul ei.

1. Cf. șterge **(I 1).** Cf. ANON. CAR., POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 276, TDRG.

2. Ștersătură. Cf. șterge **(I 2).** Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DM.

— Pl.: *ștersuri.* — Și: (rar) **stersúră** s. f. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— **Șters**[1] + suf. *-ură.*

ȘTERT s. n. v. **șterț**[1].

ȘTERȚ[1] s. n. **I.1.** (Transilv., Maram. și prin Bucov.) Băț de lemn cu care se mestecă în laptele pus la fiert, în laptele în care s-a pus cheagul etc. Cf. JAHRESBER. XVI, 216, 229. *Operația mestecării jintuitului cu tăujerul sau șterțul se cheamă urdeală (a urdi).* PAMFILE, I. C. 34. *Șterțul sau șteițul este o rudă de lemn, la capăt zdrobită cu muchea săcurii.* PRECUP, P. 14, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, H XVIII 228, BUGNARIU, N., VICIU, GL. [Peste] *izvarniță ... toarnă o cantitate oarecare de lapte ... și-l amestecă cu un lemn crepat în mai multe bucăți care se numește șterț.* BÎRLEA, B. 130, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUȚI și din MARAMUREȘ, T. PAPAHAGI, M. 234, PAȘCA, GL., CHEST. V 61/66, 72, 92, 84/32, 66, 139/66, 140/8, 18, 66, 92, 99, 145/92, V/15 supl., 66 supl., 92 supl., com. din ȘIEUȚ—BISTRIȚA și din MONOR—REGHIN, LEXIC REG. II, 77. ✦ (Prin Transilv.) Făcăleț (de mestecat mămăliga). Cf. SCRIBAN, D.

2. (Prin nord-estul Transilv.) Băț cu pămătuf la un capăt, folosit pentru a curăța vatra cuptorului sau coșul casei. Com. din ZAGRA—NĂSĂUD și din TRANSILV., CHEST. V/48 supl., 66 supl., 97 supl.

3. (Prin Transilv. și Maram.) Mătură uzată. Cf. CHEST. V/47 supl., 70 supl.

II.1. (Regional, mai ales în Transilv.) Opaiț **(I 1)**; spec. lampă de mînă, portativă, asemănătoare cu un opaiț, folosită în trecut. Cf. KLEIN, D. 425, LB, POLIZU, CIHAC, II, 135, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, COM. 25, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DP, DM, CONV. LIT. XX, 1 017, BRAN, S., VAIDA, REV. CRIT. IV, 146. *Seară, după ce a aprins baba șterțul, se pun ei la povești.* MERA, L. B. 53, cf. VICIU, GL. *Are șteart ... în mînă.* FRÎNCU-CANDREA, M. 41, cf. 43, com. din fostul județ BIHOR, com. BENIUC, com. din CENAD—SÎNNICOLAU MARE și din ȘEITIN—ARAD, CHEST. II 352/1, V/11 supl., 17 supl., 65 supl., ALR I 717. *Ștearsuri cu uloi.* FD I, 174, cf. 166, 173, A I 12, 13, 17, 21, 22, 31, 34, 35, 36, II 6, 8, 9, III 17, LEXIC REG. 67. ◇ Expr. (Prin sudul Transilv.) **A fi ca șteartul** = (despre îmbrăcăminte) a fi murdar. MAT. DIALECT. I, 268. *Unde-ai fost, de ți-i cămașa ca șteartul?* ib. ✦ (Regional; în forma *steart*) Candelă (Făget—Lugoj). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 186. *Am aprins steartul.* id. ib. ✦ (Prin Transilv.) Felinar (portativ). Cf. ALR I 720/59, A III 17. ✦ (Regional; în forma *știart*) Faclă (Scărișoara—Abrud). ALR II 6 249/95. *Faci știarț din rașină.* ib.

2. (Bucov. și prin Transilv.) Fitil, feștilă. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ȘEZ. III, 83, I. CR. VI, 126, com. din CAPU CODRULUI—GURA HUMORULUI, CHEST. II 363/225, com. din MORĂRENI—TOPLIȚA și din MONOR—REGHIN, A V 2, 14, 15, 16, 20, 25, VI 4, L. ROM. 1963, nr. 2, 41.

— Pl.: *șterțuri.* — Și: **ștert** (com. din MORĂRENI—TOPLIȚA și din MONOR—REGHIN, A V 2, 15, 20, 25, VI 4), **ștere** (ALR I 717/320), **șterci** (ib. 717/345, A II 6, 8, 9), **șterz** (CHEST. V/15 supl.), **ștears, șteart, ștelț, steorț** (A III 17), **sterț, sterci** (CHEST. V/17 supl.), **stearț, starț** (ALR I 717/341) s. n.

— Cf. germ. Sterz „coadă; corn la plug".

ȘTERȚ[2] s. n., s. m. (Regional) **1.** S. n. Basma, broboadă (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). GLOSAR REG.

2. S. n. Cîrpă de șters (Mădei—Piatra Neamț). CHEST. V/45 supl.

3. S. m. Epitet depreciativ pentru un bărbat ușuratic (Mădei—Piatra Neamț). CHEST. V/45 supl.

— Pl.: **(1, 2)** *șterțuri*, **(3)** *șterți.*

— Etimologia necunoscută.

ȘTERȚĂLẮU subst. (Regional) Băț prevăzut cu o rotiță de lemn la un capăt, cu care se amestecă urda (Bîrla—Bistrița). Cf. CHEST. V 61/7, 102/7.

— Pl.: ? — Și: **șterțelău** subst. CHEST. V 102/7.

— **Șterț**[1] + suf. *-ălău.*

ȘTERȚELẮU subst. v. **șterțălău.**

ȘTERVET s. n. v. **șervet.**

ȘTERZ s. n. v. **șterț**[1].

ȘTEȘÍ vb. IV v. **steji.**

ȘTÉTĂ s. f. (Prin Ban.) Pagubă, daună. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 184. *Tuată casa are vîlva iei. Vîlva aia păzîășți casa, a cîn s-aratâ la gazdă, ie ștetă-n casă.* ALRT II, 11. ✦ (Regional) Necaz **(1)**, neplăcere **(2)**, încurcătură (Peștișani—Tîrgu Jiu). L. ROM. 1961, nr. 3, 45.

— Pl.: *ștete.*

— Din scr. **šteta.**

ȘTÉVIE s. f. **1.** Numele mai multor plante erbacee: **a)** (și în sintagma *ștevie de munte*, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 293, FLORA R.P.R. VI, 338) plantă din familia umbeliferelor, cu tulpina dreaptă, cu frunze lucitoare, cu flori albe, roșietice sau verzui; crește prin locuri umede; (regional) iurpăsătoare, cinstea-cîmpului, faptul-mare, iarbă de orbalț *(Astrantia major).* Cf. BARONZI, L. 145, CIHAC, II, 366, DDRF, BARCIANU, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 22, PANȚU, PL., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 27, PRODAN-BUIA, F. I. 355; **b)** (și în sintagma *ștevia stînelor*, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 292) plantă cu tulpina ramificată, cu frunze numeroase, cu flori verzui dispuse în verticile; (regional) urzica-rațelor *(Rumex alpinus).* Cf. BRANDZA, FL. 425, ENC. ROM., PANȚU, PL., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., BORZA, D. 151, 292, CANDREA, Ț. O. 52; **c)** (și în sintagmele *ștevie de grădină*, BRANDZA, FL. 426, ENC. ROM. III, 855, BIANU, D. S., PANȚU, PL., CADE, VOICULESCU, L., DS, ENC. AGR., LTR[2],

BORZA, D. 293, *ştevie bună*, PANŢU, PL., CADE, LTR², BORZA, D. 290, *ştevie de mîncare*, BORZA, D. 293) plantă cu tulpina dreaptă, înaltă, cu frunze mari, folosite în alimentaţie; rădăcina ei se întrebuinţează în medicină pentru proprietăţile sale astringente şi depurative; măcrişul calului *(Rumex patientia)*. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BRANDZA, D. 355, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., PANŢU, PL., ŞĂINEANU, D. U., BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., LTR², DL, BORZA, D. 151, MIHĂILĂ, Î. 71, DER, L. ROM. 1967, 53; **d)** *Rumex acutus*. Cf. COTEANU, PL. 20, LB, POLIZU, CIHAC, II, 366, MARIAN, O. II, 59, CONV. LIT. XXIII, 884, 1 053, BORZA, D. 151, 290, ŞEZ. XV, 127; **e)** plantă cu tulpina ramificată în partea superioară, cu frunze variate ca mărime, cu florile verzui şi care creşte prin locuri umede; măcrişul calului, (regional) brustan, dragavei, drogomir *(Rumex conglomeratus)*. Cf. BRANDZA, FL. 424, ENC. ROM., PANŢU, PL., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 151; **f)** (şi în sintagma *ştevie de baltă*, GRECESCU, FL. 505, PANŢU, PL., CADE, ENC. AGR., BORZA, D. 151, 293) plantă cu tulpina ramificată, cu florile verzui sau gălbui dispuse în verticile; dragavei, dragaveică, măcriş de apă *(Rumex palustris)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 553, BRANDZA, FL. 424, ENC. ROM., GRECESCU, FL. 505, PANŢU, PL., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 151; **g)** (şi în sintagma *ştevie creaţă*, BORZA, D. 293) plantă cu tulpina înaltă, cu frunze dinţate, lungi şi înguste, folosite în alimentaţie şi în medicina populară; dragavei, (regional) crestăţele, hrenuţ, limba-boului *(Rumex crispus)*. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 366, BRANDZA, FL. 425, ENC. ROM., GRECESCU, FL. 506, N. LEON, MED. 73, BIANU, D. S., PANŢU, PL., CADE, BULET. GRĂD. BOT. XVI, 25, ENC. AGR. II, 345, SCRIBAN, D., BORZA, D. 151; **h)** plantă cu tulpina ramificată, cu florile dispuse în verticile, neînsoţite de foi; dragavei *(Rumex sanguineus)*. Cf. PANŢU, PL. 91; **i)** plantă cu tulpina ramificată în partea superioară, cu frunze numeroase, acrişoare la gust, folosite în medicină şi în alimentaţie; măcriş **(1 a)**, (popular) acriş *(Acetosa pratensis)*. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., GHEŢIE, R. M., DAMÉ, T.₂, 59, ALEXI, W., TDRG, BORZA, D. 151; **j)** (regional; în forma *steghie)* plantă mică cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de spadă, care creşte prin păşuni şi prin locuri nisipoase şi uscate *(Acetosella vulgaris)*. Cf. DDRF; **k)** (regional) *Rumex obtusifolius*. Cf. POLIZU, BARCIANU; **l)** (regional) plantă otrăvitoare din familia liliaceelor, cu flori albe *(Veratrum album)*. Cf. BORZA, D. 177, 290, ŞEZ. XV, 128. Cf. ANON. CAR. *Pentru umflareea cea cu puroi — din ierburi foloseşte nalba, andidii, ştevie* (cca 1790). HEM 1 171. *Rădăcină de ştevie roşie să o piseze şi să o stricoare printr-o cîrpă* (cca 1792). ŞEZ. X, 140, cf. COSTINESCU, LM, DELAVRANCEA, S. 214. *Cămaşa bolnavei ... este aşternută lîngă o buruiană numită sceavă.* MARIAN, NA. 39. *Printre soiurile de plante cari predomină cîteodată în fîn pomenim rogozul, ... ştieghia sau ştevia, trifoiul.* PAMFILE, A. R. 149. *Înverzirea tavanului se face cu foi de stevie, frecîndu-le de lemn.* id. I. C. 410. *Rădăcinile de steghie bine spălate... se pisează într-o piuă.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 51, cf. 9. *Vacilor cari se îngeră, să li se dea piatră vînătă şi ştevie, ca să li treacă.* GOROVEI, CR. 350, cf. RESMERIŢĂ, D. *Ş-aştept legumele verzi de primăvară dintre care eu preţuiesc mai ales urzicile şi stevia.* SADOVEANU, O. IX, 451, cf. XI, 448. *Anteriul i se-agaţă Cînd de colo, cînd de ici, Între ştevii şi urzici.* ARGHEZI, VERS. 650. *Îmbucă boţuri de mămăligă cu ceapă şi ciorbă de ştevie.* CAMIL PETRESCU, O. I, 298, H I 57, 168, II 26, 99, 116, 142, III 226, 431, IV 52, 84, 153, 158, VI 171, 207, VII 27, 368, IX 141, 265, 405, X 20, 67, 95, 315, 354, 476, 497, XI 95, 326, 378, XII 203, 549, XIV 103, 301, XVI 146, POMPILIU, B. 62. *Se mai pune şi ... stegie.* ŞEZ. VII, 35. *Tot mai merge Borş cu stege.* FURTUNĂ, V. 22, cf. com. din TURNU MĂGURELE şi din STRAJA—RĂDĂUŢI, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, ŞEZ. XXIV, 83, com. din JINA—SEBEŞ, com. BENIUC, CHEST. VIII 7/25, 33, ALR I 1 951/424, 746, 780, 878, ALR SN III h 653, LEXIC REG. 94. ◇ Compuse: (regional) **stevie-de-bălţi** sau **stevia-bălţii** = drenţe *(Callitriche palustris)*. Cf. CIHAC, II, 366, CONV. LIT. XXIII, 1 053, BORZA, D. 38; **stevie-de-hat** = ghimpe *(Centaurea calcitrapa)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 053; **steghie-turcească** = limba-oii *(Leuzea salina)*. Cf. BORZA, D. 99, 289. ✦ Mîncare de ştevie **(1)**. *Am mîncat ştevie.* STANCU, D. 99. *De mîncat îi dau numai ştevie.* PREDA, D. 7.

2. Fig. (Regional; depreciativ) Carne slabă, fără gust, de vită bătrînă (Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştevii*. — Şi: (popular) **stévie,** (regional) **ştevă, ştevăgă** (BORZA, D. 292), **ştérghie** (BORZA, D. 177, 292), **ştéză** (ALR SN III h 653/362), **stéavă** (BORZA, D. 289), **stézie** (id. ib. 290, CANDREA, Ţ. O. 52) s. f.

— Din v. sl.*štavь (bg. щава).

ŞTEVÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică fire de lînă) A vopsi cu rădăcină de ştevie **(1)**. Cf. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 133. ◇ Refl. pas. *Se şteviesc firele.* id. ib.

— Prez. ind.: *ştéviesc*.

— V. **ştevie.**

ŞTEVIÓS, -OÁSĂ adj. (Într-o poezie populară) Ca ştevia **(1)**. *Busuioc verde ştevios, Rămîi, laică, sănătos, Ca un trandafir frumos.* MAT. FOLK. 402.

— Pl.: *ştevioşi, -oase*.

— **Ştevie** + suf. *-os*.

ŞTEZÁ vb. I. Tranz. (Prin vestul Transilv.; complementul indică ţesături de lînă) A prelucra la ştează[1] **(1)**; (regional) a ştezui. Cf. ALR SN II h 497.

— Prez. ind.: *ştézez*. — Şi: **ştezí** (prez. ind. *ştézesc* ALR SN II h 497/250) vb. IV ib.

— V. **ştează[1].**

ŞTEZÁR s. m. (Transilv.) **1.** Persoană care supraveghează funcţionarea unei ştieze[1] **(1)**. Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 305, SCRIBAN, D. *Din cînd în cînd ştezarul coboară de la casa lui din apropiere, pentru control.* APOLZAN, P. I. 90, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 24, ALR I 1 729/61, 98, 249, 251, 295, 298, 308, ALR SN II MN h 497/250, 316.

2. Meşteşugar care construieşte ştieze[1] **(1)**. *Ştezele şi viltorile ... sînt făcute în întregime din lemn de către anumiţi ştezari.* APOLZAN, P. I. 40.

— Pl.: *ştezari*. — Şi: **ştăzár** s. m. ALR I 1 729/61, 249, 295, 298.

— **Ştează[1]** + suf. *-ar*.

ŞTÉZĂ s. f. v. **ştevie.**

ŞTEZÍ vb. IV v. **ştieza.**

ŞTEZUÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică ţesături de lînă) A ştieza (Panaci—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *ştézui* şi *ştezuiesc*.

— **Ştează[1]** + suf. *-ui*.

ŞTEZURĂ s. f. (Prin Mold.) Crăpătură; tăietură Cf. POLIZU.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞTI vb. IV. **I.** Tranz. (Folosit şi absol.) **1.** A avea cunoştinţă (de...), a fi informat (în legătură cu...), a fi la curent (cu...). *Au trecut ceale corabii ce ştiii şi domniia ta* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *De eresa aceasta ştiutu iaste noao (ştim N. TEST. 1648, cunoscut noao iaste* BIBLIA 1688) *că tulindirea împrotivă grăiaşte-se.* COD. VOR. 102/27, cf. 12/17. *Fericaţi oameri ce ştiu strigare (şti ruga cea primită* D). PSALT. 183. *Nu ştii că puteare am a te răstigni?* CORESI, TETR. 228, cf. id. EV. 50. *Voi ştiţi cum cu toată puteare am slujit tătîni-vostru.* PALIA (1581), 123/10. *Cîte lucrure trebuiaşte să ştii omul creştin?* (a. 1607). CUV. D. BĂTR. II, 100/5, cf. 121/2, VARLAAM, C. 10. *Această moarte n-am ştiut să o fiu făcut.* URECHE, L. 191, cf. PRAV. 40, 57. *Ştiu-ţi bunătatea.* MARDARIE, L. 109/6. *Tu cerci de-amănuntul inema şi zgăul Şi ştii*

cu de-adevărul direptul şi răul. DOSOFTEI, PS. 25/20, cf. id. V. S. decembrie 228v/28. *Nu să cade omului grec a nu şti legile grecilor.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 8/1, cf. 3/49. *Bine ştiţi toţi că eu am fost la casa mea ca un domn.* IST. Ţ. R. 7, cf. 121. *Mulţi istorici streini, de alte ţări, nu le ştiu toate cîte să fac într-alt pămîntu.* NECULCE, L. 5, cf. 163, CANTEMIR, HR. 26. *Mai mare iaste ruşine a zice minciuna, că ştie, decît a zice adevărul, că nu ştie.* C. CANTACUZINO, CM I, 56, cf. ANTIM, P. 70, IST. CAROL XII, 67r/26. *El au răspuns că nimică de acea mărturie nu ştie* (a. 1800). URICARIUL, X, 144, cf. DRĂGHICI, R. 46/21, GORJAN, H. I, 4/12. *Ştiind că amoriul nu sufere biruinţă, Căta chip, prin depărtare, să scape de-a lui lovire.* CONACHI, P. 83. *Te socoteşti Că nu ştiu cine eşti.* ALEXANDRESCU, O. I, 211, cf. 177, id. M. 6, ODOBESCU, S. II, 153, GANE, N. III, 49. *De mult bănărit ce avea, nu-i mai ştia numărul.* CREANGĂ, P. 67. *Este ştiut că din discuţie răsare scînteia adevărului.* CARAGIALE, O. III, 49, cf. VII, 559. *Voi ştiţi că nimeni nu s-a putut atinge de împărăţia mea cît am fost tînăr.* ISPIRESCU, L. 12. *Frumseţa-i bun netrainic Şi ispititor la rele, Ştiu nevestele-acest lucru.* COŞBUC, P. I, 75. *Eu nu ştiam unde ţi-e calea Şi nu ştiam de unde vii.* GOGA, POEZII, 260, cf. HOGAŞ, DR. I, 50. *Ştiau că mîniile lui nespus de rare erau groaznice.* CAMIL PETRESCU, O. III, 481. *Povestea asta o ştie o lume.* SADOVEANU, O. XVIII, 22, cf. VIANU, A. P. 18. *Dă-l încolo de pian, ştii că mă enervează.* CĂLINESCU, E. O. I, 51, cf. LĂNCRĂNJAN, C. I, 44. *Cine n-are dor pe vale Nu şti luna cînd răsare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 87, cf. 271, RETEGANUL, P. III, 82, SEVASTOS, C. 247, ŞEZ. IV, 177. *Cine ştie multe moare.* ZANNE, P. V, 581. *Dacă-i mai şti de toate, îmbătrîneşti fără vreme.* ŞEZ. I, 221. *Ce ştie satul nu ştie bărbatul.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. IV, 256, cf. PANN, P. V. I, 150/7, DDRF, PAMFILE, D. 14. ◇ (Urmat de propoziţii predicative suplimentare) *Te ştiu(ştiindu-t e* N. TEST. 1648) *că eşti mai înţeleptu de toţi iudeii.* COD. VOR. 74/12. *Ştiai-mă că rău om sînt.* CORESI, EV. 315. *Cum mă ştii să hiu aşe?* VARLAAM, C. 32. *Muiarea iaste datoare să îmble după bărbat..., pentru ce să cheamă că l-au ştiut cum iaste.* PRAV. 169, cf. 78, 313. *Cela ce va ţine la sineşbani răi, ştiindu-i că sămi răi, să se certe.* EUSTRATIE, PRAV. 36, cf. CP 385/15. *Vă ştim noi cine sînteţi.* NECULCE, L. 79, cf. ANTIM, P. XXVI. *N-o ştiu cine e, doamna mea.* NEGRUZZI, S. III, 331. *Nu te-am ştiut eu că-mi eşti de aceştia, că de mult îţi făceam feliul.* CREANGĂ, P. 236. *El fugea de onoruri, ştiindu-le cîte concesiuni costă.* CARAGIALE, O. III, 6, cf. SLAVICI, N. II, 172. *Îl ştia pe moşneag că-i place să îndruge aşa, vrute şi nevrute.* MIRONESCU, S. A. 134, cf. SADOVEANU, O. XIII, 14. *O ştiau cît de bună este la inimă.* RETEGANUL, P. II, 30, cf. ŞEZ. I, 280. *Pînă nu stai cu omul în casă, nu-l ştii cum este.* ŞEZ. V, 84. ◇ (La pers. 2 sau 5, ca termen incident, precizează că este vorba de ceva sau de cineva cunoscut de interlocutor sau de interlocutori) *Nu uita de datoria aia, ştii, c-apoi...* CARAGIALE, O. IV, 109. *Ia în primire... pe nepoţii ăştia ai tovarăşului... ăla... ştii tu.* SADOVEANU, O. XVIII, 501. *Uite încă două sute cinzeci de lei, ştii, pentru care ai iscălit.* CĂLINESCU, E. O. I, 238. ◇ (La pers. 1, în forma negativă, în construcţii cu ,,cine", ,,unde" etc., exprimă imposibilitatea de a preciza) *Să-mi dau eu liniştea mea, pentru hatîrul nu ştiu cui?* CREANGĂ, P. 252. *Nu ştiu cine rîse cristalin.* ISANOS, V. 74. *Arde focul nu ştiu unde, Para la inim-ajunge.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 213. *Ţiganu iute 'se repezi, O covată de nu-ş' unde găsi Şi de vatră o lipi.* POP., ap. TDRG. ◇ Loc. adv. **Pe ştiute** = în cunoştinţă de cauză. Cf. LM, CARAGIALE, O. IV, 204. **Pe neştiute** (sau, învechit şi regional, **neştiut**, regional, **neştiuta**) = **a)** fără a-şi da seama; în necunoştinţă de cauză. *L-au mus*[t]*rat pre neştiute.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 228v/32, cf. GOROVEI, CR. 450. *De-acolo, pe neştiute, femeia îl duse pe povîrnişul uşor, către rîu.* SADOVEANU, O. VII, 331; **b)** fără a se face remarcat; tiptil, pe furiş; pe ascuns, în taină. *Două săptămîni l-am ţinut pre neştiute.* ŞINCAI, HR. III, 211/23. *A privit o dată pe neştiute la scară, a şi văzut pe Ileana.* SLAVICI, N. I, 57. *A intrat pe neştiute şi pe nesimţite în casă.* MARIAN, NA. 44; **c)** pe neaşteptate. Cf. ŞINCAI, HR. I, 223/21. *Cînd cad fetele pe neştiute în ziua de Bobotează sămn este că se vor mărita.* ŞEZ. I, 18, cf. ALR II/I MN 83, 2 699/2, 53, 64, 102, 362, 386, 399, 833. Expr. **Ştii** (sau **ştiţi**) **cine** (sau **ce**), se spune atunci cînd nu vrem să numim persoana (sau lucrul) despre care este vorba şi de care interlocutorul sau interlocutorii au cunoştinţă. Cf. CADE, DL. **Precum** (sau **cum, după cum**) **(bine) ştii** (sau **ştiţi**), se spune pentru a arăta că e vorba de ceva cunoscut de interlocutor (sau de interlocutori), pentru a preciza că cele afirmate nu pot fi puse la îndoială de interlocutor (sau de interlocutori). *Precum ştiţi, pe toţi vă iubim deopotrivă.* DRĂGHICI, R. 4/4. *Numai tu, tată, eşti mîngîierea noastră, după cum prea bine ştii.* ISPIRESCU, L. 149. *Abia am văzut-o o dată, cum ştii, şi mi s-a părut drăguţă.* CĂLINESCU, E. O. II, 268. *L-am rugat, după cum ştiţi, să ne caute arme.* CAMIL PETRESCU, O. III, 142. **După** (sau **pe**) **cît** (sau **cîte**) **ştiu (eu)** (sau **ştii, ştii tu** etc.) = avînd în vedere informaţiile de care dispun (sau dispui etc.). *Aista nu-i semn bun, după cît ştiu eu.* CREANGĂ, P. 186. *Pe cît ştiu, contrastele, ciocnirile de antiteze sînt de un efect irezistibil.* VLAHUŢĂ, O. A. 231. *După cît ştiu eu, o femeie nu spune niciodată tot.* SADOVEANU, O. VIII, 166. *Pe cît ştiu, alte veşti nu sînt.* id. ib. X, 293. *Dumneata, după cîte ştiu, eşti de pe la ţară.* STANCU, R. A. I, 83. **Ştiu eu ce ştiu** (sau **ştii tu ce ştii** etc.), se spune pentru a arăta că cineva are suficiente temeiuri (nemărturisite) pentru a adopta o anumită atitudine sau pentru a proceda într-un anumit mod. *Fata cea mică a împăratului se făcea că ascultă... Vezi că ştia ea ce ştia.* ISPIRESCU, L. 167, cf. id. U. 5. *Toţi dădură din cap, rîzînd, că ştiau şi ei ce ştiau.* CAMIL PETRESCU, O. I, 113. **Lasă că ştiu eu (ce ştiu)** = cunosc bine situaţia şi nu pot fi indus în eroare. *Sînt pungaşi, las' că ştiu eu!* CĂLINESCU, E. O. II, 282. *Lasă că ştiu eu ce ştiu.* STANCU, R. A. III, 24. **Mai ştiu eu...** (sau, rar, **mai ştim noi...**), (în construcţii cu ,,ce", ,,cît" etc.) se spune pentru a încheia o enumerare, exprimînd nesiguranţa sau lipsa de interes faţă de ceea ce s-ar mai putea adăuga. *Briciul e rudă cu dalta, cu penelul, cu coturnul, arcuşul, condeiul — mai ştiu eu cu ce!* CARAGIALE, O. III, 16. *Atîtea chestiuni arzătoare de estetică, de filozofie, mai ştiu eu de ce, reclamau soluţiuni urgente.* id. ib. IV, 33, cf. III, 10. *Pînă îndeplineşte numărul... o sută, două (sute), sau mai ştiu eu cît.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Îndată ce e vorba de cele mai generoase sentimente ale omului, le explicaţi prin legi, instincte, mai ştim noi ce.* C. PETRESCU, Î. I, 14. **Ştii** (sau **ştiţi**) **ce** (sau **ceva, una**)?, se spune pentru a atrage atenţia interlocutorului (sau a interlocutorilor) asupra celor ce urmează să fie comunicate. *Fa, Florico, ştii una?... Nici că se află pe faţa pămîntului altă lighioaie de fată mai bună ca tine!* ALECSANDRI, T. 896, cf. GANE, N. III, 233. *Stăpîne, ştii ce? Culcă-te şi te odihneşte.* CREANGĂ, P. 158, cf. 40. *Parcă-i şopteşte cineva la ureche: Ştii ce? poate că se vede de la poartă prin ferestre.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 27, cf. SADOVEANU, O. XVI, 513. *Moş Costache, nu ştii una? Colonelul... a murit azi noapte.* CĂLINESCU, E. O. II, 225, cf. VINEA, L. II, 289, ŞEZ. III, 131. **Ce ştii...**, (în legătură cu propoziţii introduse prin ,,cine", ,,cum" etc.) se spune pentru a exprima rezerva, incertitudinea. *Ce ştii cum se întîmplă? poate să-ţi iasă bine.* ALEXANDRESCU, O. I, 343. *Ce ştii cine e asta?* CĂLINESCU, E. O. I, 292. *Ce ştii ce mai născocesc!* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 379. **Cine ştie,** (adesea cu valoare exclamativă, în legătură cu ,,ce", ,,unde", ,,cînd" etc. sau cu propoziţii introduse prin acestea, dînd comunicării o nuanţă de exagerare) se spune pentru a da o idee vagă despre ceva sau cineva, pentru a exprima nesiguranţa, imposibilitatea de a preciza, a aprecia, a evalua. *Cine ştie de este mai bine A fi sau a nu fi.* EMINESCU, O. I, 38. *Cum se ia omul ista, la drum, cu vorba şi cînd se trezeşte, cine ştie unde a ajuns.* CREANGĂ, P. 119. *D-apoi calului meu de pe*

atunci cine mai ştie unde i-or fi putrezind ciolanele! id. ib. 193. *Se vedea bine a fi copil de oameni, ajuns aci din cine ştie ce împrejurare.* CARAGIALE, O. III, 1, cf. 221. *Cine ştie cît avem a zăbovi.* ISPIRESCU, L. 29. *Cine ştie ce i-a năzărit, că... n-a voit să mănînce din zori pînă la amurg.* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Dintru început, cine ştii cînd a mai fi fost şi aceea, cică trăia şi cucul... pe pămînt.* MARIAN, O. I, 3. *Bea şi tu, fîrtate; Cine ştie cîtă vreme mai trăim.* GOGA, C. P. 75. *Ea tăcută, noi tăcuţi; ea gîndindu-se la cine ştie ce, eu cu capul plin de socoteli lumeşti.* HOGAŞ, DR. I, 7. *De nu s-ar ivi cine ştie ce complicaţii.* C. PETRESCU, C. V. 203. *Luna mare se ridicase şi cîmpiile se lămureau drepte pînă cine ştie unde.* SADOVEANU, O. II, 398. *N-am văzut-o cine ştie de cînd.* id. ib. XIII, 669, cf. XVI, 385, XVIII, 84. *Grec o fi, român o fi, cine ştie.* STANCU, D. 106. *Cine ştie de pe unde-or mai venit fugiţii.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 44. *Parcă i-ar fi murit cine ştie cîte neamuri,* se zice despre cineva care este posomorît, care stă supărat. Cf. ZANNE, P. IV, 489. **Cine ştie ce (sau cît),** (în construcţii negative) se spune pentru a minimaliza importanţa, valoarea unui lucru, a unui fapt etc. *Nu zicea că-i cine ştie ce frumoasă, dar nici el nu pica.* REBREANU, I. 24. *Nu-mi erai cine ştie ce prietin.* C. PETRESCU, C. V. 106. *Nu s-a întîmplat cine ştie ce.* SADOVEANU, O. XIII, 668. *Nu-s doar cine ştie ce în sat.* ARGHEZI, VERS. 311. *Bătrînul n-are cine ştie cît de trăit.* CĂLINESCU, E. O. I, 215. *Nu e cine ştie ce greu să convingi o femeie.* id. B. I. 311. *Nu... bea cine ştie ce.* CAMIL PETRESCU, O. III, 214. *Fusese om vestit bătrînul, cu toate că nu se deosebise cine ştie cît de ceilalţi oameni din sat.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 38. *Nu se alesese cu cine ştie ce.* id. ib. 57. **(Numai) (unul) Dumnezeu ştie** sau **Dumnezeu ştie (numai), ştie Dumnezeu** sau **Domnul),** se spune pentru a sprijini o afirmaţie sau o negaţie. *Nu sînt (ştie Domnul) precum mă socotesc.* ANTIM, P. XXIV. *Eu Dumnezeu ştie cît te iubesc.* NEGRUZZI, S. I, 146. *Numai Dumnezeu ştie ce dezastru sufletesc lăsase... în urmă-i frumoasa copilă.* CARAGIALE, O. III, 300. *Dumnezeu ştie numai ce se petrece acuma în sufletul unui biet dascăl ca mine.* id. ib. IV, 129. *Ce-i în inima mea, ştie Dumnezeu.* SADOVEANU, O. XV, 24. **(Numai) Dumnezeu (mai) ştie** sau **dracul (mai) ştie,** se spune pentru a exprima nesiguranţa, nedumerirea, imposibilitatea de a preciza sau de a explica. *După ce s-au turcit tată-său (au de voie, au de nevoie, Dumnezeu ştie), mumă-sa... l-au trimis la Veneţia.* R. POPESCU, CM I, 341, cf. ANON. BRÎNCOV., CM II, 313. [Sfinţii] *trăiesc pînă astăzi cu trupurile, unde numai Dumnezeu ştii* (a. 1815). GCR II, 216/24. *Dumnezeu ştie de te-oi mai videa.* ALECSANDRI, O. P. 290, cf. EMINESCU, G. P. 83. *Dracul mai ştie ce are.* CREANGĂ, P. 217. *S-a dus... dracul ştie-ncotro.* CARAGIALE, O. IV, 163. *Dumnezeu mai ştie cum să mulţumeşti pe muşterii.* id. ib. III, 103, cf. SADOVEANU, O. XVI, 132. (Cu topica inversată) *Mîndră, pe obrazul tău Rumenele-s de-un soi rău. Da şti dracu cum le-ai pus, Că pe nas nu l-o ajuns.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 441. **A şti una (şi bună)** = a avea o părere hotărîtă, pe care nu o poate zdruncina nimeni. *Ştiu una şi bună: să-mi slujesc stăpînul cu dreptate.* CREANGĂ, P. 203. *El ştia una şi bună: cînd o zice da, să fie da; cînd o zice nu, apoi nu.* ISPIRESCU, L. 207. *Eu ştiu una: că numai boului i-e dat să tragă... fără să-şi spuie păsul.* DELAVRANCEA, O. II, 91, cf. ZANNE, P. V, 646. (Cu topica inversată) *Una ştiu, că orb era, acmu văz.* CORESI, EV. 167. *Una ştiu: Nu m-am supus la vînt!* BENIUC, V. A. I, 13. **Tu ştii una, eu ştiu mai multe** = cunosc mai bine decît tine situaţia, am motive temeinice ca să procedez într-un anumit fel. Cf. TDRG, CADE, DL. **(Nici) nu ştiu, (nici) n-am văzut (nici pe-acolo n-am trecut** sau **nici în seamă n-am băgat)** = formulă prin care cineva se eschivează să dea o mărturie. Cf. ALEXI, W., TDRG, CADE, DM. **A lua pe nu ştiu în braţe** = a se eschiva să dea o mărturie. Cf. ZANNE, P. V, 584, PAMFILE, C. 52. **Doina ştie, doina cîntă** v. doină. **A şti în ce apă (sau ape) se scaldă** v. apă. **A şti patarama** (cuiva) v. pataramă (1). **A şti papara** (cuiva) v. papară. **A şti cîte parale face (cineva)** v. para[3] (1). **A şti ce-i** (sau **cît îi) face** (sau **plăteşte, poate) pielea** v. piele. **A-i şti** (cuiva) **meleagul** v. meleag (1). **A şti moarea** (cuiva) v. moare (1). **A şti seama** v. seamă. **A şti seama** (la ceva) v. seamă. **Fiecare ştie unde-l doare** v. durea. **A şti ce-i poate** sau **cît îi plăteşte** (cuiva) **osul** v. os (1). **A şti (la) omenie** sau **a şti ce-i omenia** v. omenie (2). **A nu-l şti nici pămîntul** v. pămînt (1). **A nu şti nici cu spatele** v. spate. **A nu şti ce urlă-n tobă** (sau **ce-i în tobă**) v. tobă. (Regional) **A nu şti cîte parale face sfanţul** v. para[3] (1). **A nu şti în ştirea sa nimic** v. ştire[2] (1). ◇ Refl. pas. *La Poartă să ştie numeli lui Turculeţ.* NECULCE, L. 129. *Izvoarăle... Nilului nu să ştiu.* CANTEMIR, HR. 59. *Mic este de vîrstă, iar anii nu i se ştiu.* ANTIM, P. 123. *Aşta, vezi, de noi se ştie Şi avem psihologie.* ARGHEZI, VERS. 569. (Urmat de propoziţii predicative suplimentare) *Comoară să cheamă aur, argint, banii cei vechi de demult, stăpînul a cui au fost să nu să cunoască (să nu se ştie* MUNT.*) cine au fost.* PRAV. 82. ◇ Refl. recipr. (Urmat de propoziţii predicative suplimentare) *De să va afla cum s-au ştiut că sînt rudă şi-au făcut nuntă, să se cearte mai mult.* PRAV. MOLD. 119[v]/14. ◇ Refl. impers. *Aceasta ştie-se că adevărat iaste ce e de matca focului nestins cuvînt şi de munca ce va să fie.* CORESI, EV. 148. *Ce să va fi lucrat într-acei doi ani a domniei lui nu să ştie.* URECHE, L. 68. *Nu să şti carele dentru dînş să fie făcut această ucidere.* PRAV. MOLD. 149[v]/17. *L-au ucis...; dar pentru ce şi cum nu să ştie.* R. POPESCU, CM I, 235. *Piramide... care nu să ştie în ce vreme s-au zidit.* PLEŞOIANU, C. 97/6. *Mers-au ei şi zi şi noapte, nu se ştie cît au mers.* CREANGĂ, P. 275. *El — se ştie bine aceasta — a făcut concesiune delicateţii acelora.* CARAGIALE, O. III, 12. *În oraşele mări, se ştie, spiritul public e veşnic pus în mişcare de o noutate emoţionantă.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 5. *Se ştie că tocmai pe vreme rea cade vînatul cel mult.* SADOVEANU, O. VIII, 381. *Se ştia... că Tudor dăduse nu demult porunci straşnice.* CAMIL PETRESCU, O. I, 7. (Expr.) **Precum** (sau **după cum) se ştie** sau (tranz. absol.) **după cum ştim,** se spune cu referire la ceva considerat notoriu. *Pravila criminală, după cum ştim, e încă nedesăvîrşită.* ALEXANDRESCU, O. I, 89. *Precum se ştie,... mai toate mitropoliile, episcopiile şi mănăstirile cele mari şi neatîrnate ale ţării au avut... sucursale.* ODOBESCU, S. II, 20, cf. SADOVEANU, O. XIII, 22, ARGHEZI, VERS. 510. *După cum se ştie, prima reprezentaţie dramatică în limba română a avut loc la Iaşi.* L. ROM. 1960, nr. 3, 74. **După cîte se ştie,** conform informaţiilor existente. *Este vorba, după cîte se ştie,... de o crîşmăriţă.* LĂNCRĂNJAN, C. I. 40. ◇ Intranz. *N-au ştiut de toate cronicariul cel leşesc.* URECHE, L. 59. *Ştia şi Vasilie Vodă de toate ce se lucrează în Iaşi.* M. COSTIN, ap. TDRG. *Nimeni nu ştiia de acest lucru.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 333. *Toată lumea ştie de pătimirea mea.* SADOVEANU, O. XVIII, 10. *De-aceasta nu ştia altul nime, fără numai cerbul.* SBIERA, P. 175. *Numai luna şi c-o stea Ştie de durerea mea.* MARIAN, Î. 44. (Expr.) **A nu şti de căpătîiul** (cuiva) v. căpătîi. **A şti de seama** (cuiva) v. seamă. **A şti de urma** (cuiva) sau **a-i şti** (cuiva) **de urmă,** (refl. impers.) **a se şti de urma** (cuiva), **a i se şti** (cuiva) **de urmă,** (refl. pas.) **a i se şti** (cuiva) **urma** v. urmă. ◇ (La pers. 2 sau 5; ca termen incident prin care se atrage atenţia interlocutorului sau a interlocutorilor asupra celor ce urmează să fie comunicate) *Ştii, parcă te-a plouat, Aşa stai de mîhnit.* ALEXANDRESCU, O. I, 240. *Ştii, a rămas cam într-o ureche de cînd i-au murit băieţii.* STANCU, R. A. I, 11. ✦ A dispune de date precise şi amănunţite (obţinute prin experienţă) privitoare la... *Tălari, fiind călăreţi şi ştiind căile cele drepte, cu mult mai nainte au agiuns.* HERODOT (1645), 251. *Avînd oameni ai muntelui... carei ştiia plaiurile, au purces către Ardeal.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 291. *Ei nu ştiu hotarul altor sate* (a. 1712). IORGA, S. D. VII, 112. *Ştia drumul înapoi.* EMINESCU, N. 15.

Zici că ştii bine locurile pe aici. CREANGĂ, P. 203, cf. SEVASTOS, N. 205. *Cărarea asta o ştia.* COŞBUC, F. 76. *Firul acestor tainice cărări Doar pădurarul locului îl ştie.* LABIŞ, P. 110. *Haideţi copii după mine, Că ştiu calea-n codru bine.* ALECSANDRI, P. P. 156, cf. 207, MÎNDRESCU, L. P. 21. *Cine nu ştie potecile nu ştie nici drumul mare* (= cine nu se pricepe la un lucru mic, nu e în stare să întreprindă lucruri mari). ZANNE, P. I, 266. ✦ (Complementul indică persoane; cu determinări elemente predicative suplimentare) A fi informat că se află, că vieţuieşte (într-un anumit loc). *Te ştiam la Hotin.* NEGRUZZI, S. I, 39. ✦ (Complementul indică persoane; cu determinări elemente predicative suplimentare) A avea indicii care permit să considere, să aprecieze (pe cineva) ca... (sau drept...). *Dumitraşco Vodă,... ştiindu-l pre Brîncovanul mare neprieten..., au început şi el a să agiunge cu creştinii.* NECULCE, L. 209, cf. MINEIUL (1776), 85r1/6. *Te ştiam vrednic şi adînc.* EMINESCU, N. 54. *Te ştiam inteligent.* CARAGIALE, O. IV, 241, cf. 237. *Aş vrea s-o ştiu nevasta mea.* COŞBUC, P. I, 118, cf. AGÎRBICEANU, A. 417, HOGAŞ, DR. I, 217. *Era ştiut în sat drept om avar.* SADOVEANU, O. XVI, 157, cf. 559, CĂLINESCU, E. O. I, 175. *Toţi îl ştiu un luptător viteaz.* CAMIL PETRESCU, O. II, 188. *Te ştiam om bine crescut.* STANCU, R. A. I, 97, cf. TEODORESCU, P. P. 598, SBIERA, P. 132. *Aleargă la băbăreasa care o ştie mai meşteră de dat cu bobii.* ŞEZ. III, 232, cf. MERA, L. B. 212. ◇ Refl. pas. *Preutul... se ştia de om cam hărţăgos şi mînios.* SBIERA, P. 8. ✦ Refl. (Cu determinări elemente predicative suplimentare sau urmat de propoziţii predicative suplimentare) A se simţi îndreptăţit, a avea temeiuri să se considere (ca... sau drept...); a se vedea, a se pomeni (într-o anumită situaţie sau într-un anumit loc). *Unde biruia alţii, nu perdea nădejdea, că ştiindu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor.* URECHE, L. 111. *Dzisu-i-au slujitorii... să fugă..., iar el n-au priimit, ştiindu-să drept.* NECULCE, L. 111. *Dorobanţii şi alţi slujitori răi, carii s-au ştiut în vină mai mare..., au început a-l pîrî la turci.* R. POPESCU, CM I, 378, cf. URICARIUL, XXV, 281. *Eu... mă ştiam că sînt legată Numai cu prietenie.* CONACHI, P. 82. *Ştiindu-se pre sine cinstit..., simţi nu puţină bucurie.* NEGRUZZI, S. I, 86, cf. CARAGIALE, O. III, 35. *Aleodor se ştia vinovat.* ISPIRESCU, L. 43. *Să fugă, să se ştie departe de-acest prag Al casei locuite de cea mai rea femeie.* COŞBUC, P. I, 141, cf. AGÎRBICEANU, A. 303. *El nu se ştie lunatic, nici bolnav de vreo altă nebunie.* SADOVEANU, O. XV, 15, cf. CAMIL PETRESCU, O. II, 104. *De cînd mă ştiu copil, iubeam pădurea.* LABIŞ, P. 163. *Decît cu drăguţa proastă, Mai bine la oi pe coastă... Oi tăia cîte-o crenguţă Şi m-oi şti fără drăguţă.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 453, cf. SBIERA, P. 8, ŞEZ. IV, 231. *Pînă nu m-oi vedea cununată, Nu mă ştiu că sînt măritată.* ZANNE, P. IV, 327. ◇ Expr. **A se şti cu muşca pe căciulă** v. muscă **(I 1). A se şti cu cuiul la inimă** v. cui. **A nu se şti cu nimic la suflet** sau (tranz.) **a nu şti nimic la sufletul său** v. suflet. **A nu se şti pe pămînt (de bucurie)** v. pămînt (1). ✦ Refl. (Prin nordestul Olt.; în expr.) **Nu mă ştiu** (sau **nu te ştii** etc.) **cu el** (sau **cu ea**)!, (cu valoare exclamativă) se spune despre o persoană care este de mare ajutor. Cf. CIAUŞANU, V. 201.

2. (Complementul indică persoane) A fi în stare să identifice; a fi făcut cunoştinţă cu...; a fi în măsură să dea relaţii, să emită opinii, aprecieri etc. privitoare la...; a cunoaşte. *Aceia să-i ştiţi..., că sînt aceia fiii mei ceia pre iubiţii* (cca 1550). GCR I, 1/26. *Începu a se jura şi a se blăstema că nu ştie acel om.* CORESI, TETR. 64. *Nu ştiu pre cela ce m-au tremes.* id. EV. 467. *Cine-i acel bătrîn şi de unde-l ştii?* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Plîngu-l şi păgînii, şi creştinii, şi toate ţările care l-au ştiut şi carii nu l-au ştiut.* ANON. CANTAC., CM I, 186, cf. HELIADE, O. I, 173. *Pe aceştia cine-i ştie, cine i-a citit, cine i-a publicat?* KOGĂLNICEANU, S. A. 45, cf. ALECSANDRI, T. I, 353. *Ferice mă numeşte acel ce nu mă ştie.* BOLINTINEANU, O. 207, cf. CARAGIALE, O. IV, 380. *Vrea şi el să facă niţică gălăgie, să-l ştie lumea şi pe el.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 222. *De cînd mă ştii, vataje?!* I. NEGRUZZI, ap. TDRG. *Paseri călătoare..., mă mai ştiţi voi oare?* GOGA, C. P. 14. *Aţi îndurat cu noi toate năcazurile, ne ştiţi şi vă ştim.* C. PETRESCU, Î. II, 11, cf. SAHIA, N. 75. *Din toţi cîţi ne-ai fost ştiut, am rămas numai eu.* SADOVEANU, O. XIII, 756. *De cînd mă ştii, am luat asupra mea Povara-ntoldeauna.* ARGHEZI, VERS. 366, cf. id. S. XI, 24. *Tata e viclean, îl ştii bine.* CĂLINESCU, S. 560, cf. STANCU, D. 104, BENIUC, V. A. I, 141. *Pînă cînd nu te ştiam, Unde mă culcam, dormeam.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 88. *Bade, spiculuţ de grîu, Vrut-aş fi să nu te ştiu.* MÎNDRESCU, L. P. 58. *Cînd m-ar mai şti cineva, Nu-atîta m-ar judeca.* SEVASTOS, C. 164. *Mîndra ce mi-e dragă mie, Nime-n lume nu o ştie.* HODOŞ, P. P. 40. *Nici dracu nu-l ştie,* se zice despre un om ascuns şi viclean. Cf. ZANNE, P. VI, 629. ◇ (În urări, de obicei în corelaţie cu sine însuşi) *Cum nu ştii, băiete, aşa să nu te ştie necazurile şi bolile.* SADOVEANU, O. X, 543. ◇ Refl. *Mă ştiu pre mine însumi.* ANTIM, P. XXVI. ✦ Refl. (recipr.) A se cunoaşte (cu...); a întreţine relaţii (cu...); a avea legături de prietenie (cu...). *Să ştie cu dînşii.* NECULCE, L. 310, cf. BOLINTINEANU, O. 368. *Se ştiau de tineri, De pe cînd erau copii.* PĂUN-PINCIO, P. 51. *Noi de copii ne ştim şi-am fost Ca fraţii.* COŞBUC, P. I, 77. *S-abat mustrări din altă vreme, Din vremea cînd nu ne ştiam.* GOGA, POEZII, 349, cf. SADOVEANU, O. I, 68. *Iacă moartea mi-o venit... Şi mă duce-n ceea lume, Unde nu mă ştiu cu nime.* MARIAN, Î. 548. ✦ Refl. (recipr.) (Regional) A întreţine relaţii de dragoste (cu...). Cf. CIAUŞANU, V. 201. *Se ştie cu el fala asta.* id. GL.

3. A lua cunoştinţă (de...); a afla, a auzi. *Să ştii domniia ta că au venit un om de la Nicopoe* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *A şti* (în ştire N. TEST. 1648, ştiut BIBLIA 1688) *amu se vă fie voao.* COD. VOR. 106/3. *S(ă) ştiţi toţi că nu las(ă) Dumnezeu şerbii şi slugile sale în ponoslul necuraţilor* (cca 1550). GCR I, 3/17. *Se ştiţi (ştiţi* H, să cunoaşteţi D) *că Domnul el e Zeul nostru.* PSALT. 205. *Lazar ştiu sfeatul lor şi în ostrovul Chiprului fugi.* CORESI, EV. 97, cf. 250. *De ne va aduce vro veaste, vă vrem da a şti* (sec. XVI). IORGA, L. R. 28. *Se sfătuise Andronic cu Ţalapie ca să-şi ucigă părinţii...; iară ei ştiură, deci-şi orbi feciorii.* MOXA, 401/32. *Deaca ştiu împăratul, dzise că aceastea lucruri să fac cu farmăcile şi cu meşteşugurile svăntului.* VARLAAM, C. 444. *Cela ce va cumpăra lucru de furat şi, daca va şti* (prinde dă veaste MUNT.), *îl va întoarce înapoi şi nice banii nu-şi va lua, acesta nu va avea certare.* PRAV. 67, cf. EUSTRATIE, PRAV. 11. *Aceasta încă vom să ştiţi, că noi în cestă Testamînt înlăiu am pus şuma la toate capetele.* N. TEST. (1648), [prefaţă] 4v/3. *Eteroclita a aceştii plecări... lesne iaste a şti i a vedea în gramatică.* ST. LEX. 240r/24. *Să ştie tot omul că au omorît pă Mihnea Vodă.* R. POPESCU, CM I, 259. *Şi alta... aş pohti să ştiu.* ANTIM, P. XXVIII. *Vrei să ştii cu-ncredinţare Dragostea cît cuprins are.* CONACHI, P. 80. *Numai unul mai trăieşte. Îndată vom şti care.* NEGRUZZI, S. III, 390. *Rămîne-acum să ştim Cine este mai tare.* ALEXANDRESCU, O. I, 216. *Voi să ştii asemenea Cît te iubesc de tare.* EMINESCU, O. I, 173. *Să ştii de la mine şi să spui şi altora că le-a slujit un drac.* CREANGĂ, P. 178, cf. 171. *Moftangiul este patriot hotărît... / toată lumea trebuie s-o ştie!* CARAGIALE, O. IV, 99. *Îndată ce ştia unul noi amănunte, se grăbea să le împărtăşească repede celuilalt.* AGÎRBICEANU, A. 423. *Arendaşul chibzui că la despărţire trebuie să ştii cu cine ai călătorit.* REBREANU, R. I, 14. *Rămîne acum de ştiut dacă nu trebuie să considerăm capsula... drept corpul celulei.* BABEŞ, O. A. I, 557. *Să ştii că-i eşti drag.* SADOVEANU, O. XVIII, 117, cf. CĂLINESCU, E. O. II, 141. *Mă întreb, oare ce va şti istoria despre noi?* CAMIL PETRESCU, O. II, 414, cf. III, 206. *Am absolută nevoie să ştiu unde l-ai cunoscut.* STANCU, R. A. IV, 303. *Să ştii de la mine că de cele mai multe ori publicitatea frizează cerşetoria şi şantajul.* VINEA, L. II, 247, cf. TEODORESCU, P. P. 170. *De-ai şti tu cum trăiesc... Ţ-ai încleşta mînele Şi ţ-ai plînge zilele.*

JARNÍK-BÎRSEANU, D. 318, cf. RETEGANUL, P. I, 44. *Să știi, mîndr-,adevărat, Că de tine mi-am uitat.* HODOȘ, P. P. 55. ◇ Expr. **Așa să știi (sau să știți)!**, formulă prin care i se spune, i se subliniază cuiva ceva cu toată hotărîrea. *Numai cînd veți vîrî tot pămîntul în buzunar, numai atunci veți fura și banii mei! Așa să știți! Așa!* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Așa, să știți. Nu mai dau pe datorie.* STANCU, D. 121. **A ști ce și cum (e)** v. c e. **A nu-(l) ști nici pămîntul** v. p ă m î n t **(1).** ◇ Refl. pas. *Nice o taină nu poate să nu să știe.* NECULCE, L. 131. ◇ Refl. impers. *Mai pre mar(e) credin(ță) iscălit-au toți și ș-au pus pecețile, să s[ă] știe* (a. 1631). GCR I, 76/4. *Să s[e] știe că am vîndut grădina și cu locul* (a. 1636). CUV. D. BĂTR. I. 231/23, *Trebuiește să să știe că două lucruri au astupat întîmplările aceste rele de n-au venit.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 313. *Să să știe că s-au cetit de mine* (a. 1712). CAT. MAN. I, 164. *Femeia asta să se facă nevăzută fără să se știe cum și pentru ce.* NEGRUZZI, S. III, 468. *Să se știe că acel pîrcălab e otrava vieții mazîlilor.* SADOVEANU, O. XVIII, 36. *Vreau să pier în beznă și în putregai... Și să nu se știe că mă desmierdai.* ARGHEZI, VERS. 27. *Vorbeau zgomotos ca să se știe că sînt și ele acolo.* CAMIL PETRESCU, O. III, 66. ◇ Intranz. *Deaca știură de moartea stăpînei lor, mearsără de o-ngropară.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 71^{v}/3. *Nu îndată au știut de lucrul ce s-au făcut.* CANTEMIR, HR. 184. *N-ai știut nici de năcazurile, nici de zbuciumele... de pe la noi.* SADOVEANU, O. V, 547. (Expr.) **A nu (mai) ști** (cuiva) **de nume** sau **a nu (mai) ști de numele** (cuiva) v. n u m e **(I 1). A ști de știrea** (cuiva) sau **a-i ști** (cuiva) **de știre,** (tranz.; rar) **a-i ști** (cuiva) **știre** v. ș t i r e **(2).**

4. A fi sigur (de...); a fi convins (de...). *Eu știu aceasta, că după dusulu mieu întra-voru lupi grei întru voi.* COD. VOR. 22/12, cf. CORESI, EV. 90. *Aduceți către mine cel frățior mai mic al vostru, așa voiu ști cum nu seți iscoade, ci sînteți derepți.* PALIA (1581), 177/10. *Năimitul să nevoiașe de slujește la stăpînu-său cu toată inem(ă), căci că ști că va lua plat(ă)* (a. 1661). GCR I, 180/4. *Antonie Vodă chelluiră o sută de pungi... și știè că ș-au tocmit lucrul.* NECULCE, L. 63. *Iară cînd veți vedea Ier[u]s[a]limul încunjurat de ostași, atunce să știți că s-au apropiat pustiirea* (cca 1700—1725). GCR II, 22/23. *Din ce în ce mai vie o simte-n a lui brațe Și știe că de-acuma a lui rămîne-n veci.* EMINESCU, O. I, 95. *De-ar avea codrul ista gură să spuie cîte a văzut..., știu că am avea ce asculta.* CREANGĂ, P. 119, cf. 165, 230. *Tot ce știu, tată, și mă făgăduiesc este că nu te-oi da de rușine.* ISPIRESCU, L. 13, cf. COȘBUC, P. I, 183, AGÎRBICEANU, A. 483, C. PETRESCU, C. V. 107, ARGHEZI, VERS. 40. *Acum știu că ți-a venit inima la loc.* DAVIDOGLU, M. 10. *De-aș ști, bade, c-ai veni, Drumul ți l-aș șindili.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 139. ◇ (Întărit prin „bine") *Părinții... s-au silit cu dinsul în tot chipul, știind bine că cea dintîi moștenire a lăsa unui fiu este o învățătură temeinică.* MARCOVICI, C. 3/6. *Dacă-i apuca odată a te deprinde cu mine, știu bine că n-am să pot scăpa ușor de d-ta.* CREANGĂ, P. 203. *Ți-am fost dragă, știu eu bine, Dar să-mi spui, tu te-ai temut.* COȘBUC, P. I, 51. *În fond voiesc să lovească în mine, știu bine.* CĂLINESCU, E. O. I, 209. ◇ Expr. **Să știu (bine** sau **de bine) că...** sau **de-aș ști că...** = chiar dacă... *De aș ști că mă vei și omorî, nu pot să tac.* NEGRUZZI, S. I, 147. *Pentru altul n-aș face-o, să știu că mi-ar da lumea de pe lume.* CREANGĂ, P. 162, cf. 192. *Să știu bine că mă duc la mînăstire, pîne și sare cu el nu mai mănînc.* CARAGIALE, ap. TDRG. *Cu dînsul ai să-mi cununi dumneata fata, măcar de-aș ști că are să crape inima dintr-însa.* REBREANU, I. 27. *Ba se poate!... Să știu de bine că fac moarte de om.* id. ib. 426. *Să știu bine că fac și vrăji..., nu se poate să nu-ți stau într-ajutor.* SADOVEANU, O. XIII, 586, cf. 660. *Să știu că oi păți ce-oi păți, da tot nu-l dau.* ȘEZ. III, 113. **(Doar) știu (bine) că...** = bineînțeles că..., firește că... *Doar știu că n-am să-mi oftigesc eu iapa pentru gustul tău.* HOGAȘ, DR. I, 300. **Să știu** (sau **să știi** etc.) **că este (și) miere (și tot nu...)** v. m i e r e **(I 1).**

5. (Mai ales în construcții negative) A fi conștient (de...); a fi lămurit, edificat (în ceea ce privește...); a fi în cunoștință de cauză în ceea ce privește...; a înțelege, a pricepe. *Zise lor: nu știți ce căutați voi.* CORESI, EV. 86. *Mai puțin să va certa omul cel bat..., că atunce să cheamă că nu știe nemică ce face.* PRAV. MOLD. 145^{v}/14. *Diavolul cel nepohtitor de binele omenesc... i-au nebunit și nu știu ce fac.* ANON. CANTAC., CM I, 162. *Nu știu ce cuvintu-i îndatorează a se înfățișa la judecata de apoi.* VĂCĂRESCUL, IST. 249, cf. HELIADE, O. I, 186. *Nu știu cu cîtă evlavie trebuie să se poarte către părinții lor.* DRĂGHICI, R. 6/30. *Nu știu, mai trăiesc pe lume, sau din lume sînt afară?* CONACHI, P. 100. *Nu știi... cît m-a mulțămit întîlnirea voastră.* NEGRUZZI, S. I, 39. *Craiul știe ce face.* ALEXANDRESCU, O. I, 233. *Inima-mi jălește, Dar nu știu ce vrea; Nu știu ce dorește Inimioara mea.* ALECSANDRI, P. I, 22. *Aș vrea... să-mi dai O gură, numai una. Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri, Dă-mi pace.* EMINESCU, O. I, 174, cf. 120. *Nu știu, părerea m-a amăgit, ori am auzit mai multe glasuri?* CREANGĂ, P. 24. *Cuprins de amețeală, nu mai știam unde mă găsesc.* id. ib. 196. *Cele două, trei săptămîni de la-nceput, nici nu știui cînd trecură.* CARAGIALE, O. IV, 183. *Am ajuns ca un năuc, visez deștept, nu mai știu ce fac, cînd mă uit la ochii tăi.* ISPIRESCU, L. 29, cf. 2. *Nici nu mai știe pe unde calcă.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 3. *Fără să știe cum, se simți deodată voinică.* id. ib. III, 99, cf. PĂUN-PINCIO, P. 51. *Eu nu știu ce mă-ndeamnă... Să simt întreg amarul Acestei nopți de toamnă.* GOGA, P. 38. *Nu știu pentru ce mă tem, deși-s convinsă că tu nu dai mult pe avere.* AGÎRBICEANU, A. 417. *Eram profund înduioșat și nu știam de ce.* CAMIL PETRESCU, U. N. 63. *Felix știa că doarme și visează și se silea să oprească mai mult fiece metamorfoză.* CĂLINESCU, E. O. II, 105. *Buimăceala îl ținea încă înțepenit în pat și nu știa unde se află.* PREDA, Î. 31. *Nu mai știa ce vorbește.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 52. *Nu știu, mîndră, ce-i asta, Ori iubesc alta, ori ba, Pe lîn' nu te pot uita.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 80. ◇ (Întărit prin „bine") *Termenii „portret moral, stare morală" revin mereu sub pana lui Filimon, care știa bine ce pictează.* VIANU, A. P. 65. ◇ (La pers. 1, în forma negativă, în construcții cu „cum", „ce" etc., exprimă imposibilitatea de a preciza, de a explica) *Nu știu cum s-au întîmplat de au alunecat.* DRĂGHICI, R. 104/5. *Stăpîne, parcă te-ai cam aburit la față, nu știu cum.* CREANGĂ, P. 164. *Peste noapte, nu știu cum se făcu, nu știu cum se drese, că o vită d-ale bogatului căzu în groapă.* ISPIRESCU, L. 175. *Simțea nu știu ce care o făcea să se rumenească.* DELAVRANCEA, S. 26. *Și, nu știu cum, parcă mă sting.* PĂUN-PINCIO, P. 74. *A fost Cuminte om; dar, nu știu cum, Așa i-a mers de prost.* COȘBUC, F. 71. *Nu știu cum, azi vinul a devenit sălciu.* BENIUC, V. A. I, 179. *L-au scornit nu-ș ce la inimă și și-au pus în cap ca să-și cerce și el norocul.* SBIERA, P. 141. (Expr.) **Nu știu ce = a)** (și, rar, în forma **nu știu cum**) ceva indefinit, inexprimabil, inexplicabil. *Femeile maghiare au... un nu știu ce care inspiră respect și admirațiune.* FILIMON, O. II, 42. *Pentru că-n toat-a ei făptură E-un „nu știu cum" ș-un „nu știu ce".* EMINESCU, O. I, 208. *Simți un nu știu ce, colea, la inimioară.* ISPIRESCU, L. 35, cf. BACOVIA, O. 151; **b)** (în construcții negative) se spune pentru a minimaliza importanța, valoarea unui lucru. *Chiar de ne va rămînea în spate baia, nu vom pierde nu știu ce.* AGÎRBICEANU, A. 426. **A fi nu știu cum** = (despre oameni) a avea ceva inexplicabil, neobișnuit, ciudat. *Deși nu e decît femeie, E totuși altfel, „nu știu cum".* EMINESCU, O. I, 208. *Parcă ești nu știu cum.* CREANGĂ, ap. DDRF. **A-i fi** (cuiva) **nu știu cum să...** = a-i fi (cuiva) greu sau penibil să... *Sufletele aceste ce sînt drepte a Iadului, mi-e nu știu cum să le primesc.* NEGRUZZI, S. I, 93. ◇ Expr. (Pronumele personal purtînd accentul în frază) **El** (sau **ea**) **știe...** sau **ei știu...,** (în legătură cu „cum", „ce" etc.) se spune pentru a exprima nedumerirea sau mirarea față de acțiunile neobișnuite sau inexplicabile ale cuiva. *Scaraoschi... se vîră, el știe cum și pe unde, în odaie la Ivan.*

CREANGĂ, P. 303, cf. 211, 308. *A aruncat cîteva petarde (pe care el știe cum și de unde le-a procurat).* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 797. **(Mai) știu (și) eu?...** sau **eu știu?...**, se spune pentru a exprima nesiguranța, îndoiala, nehotărîrea, ezitarea. *Apoi dă..., știu eu?... Dac-a veni bărbatu-meu?* ALECSANDRI, T. I, 264. *Mai știu eu cum să zic, ca să nu greșesc?* CREANGĂ, P. 276. *Ce ai vrea tu? — Știu eu? aș vrea să nu mai lucrez așa de mult pentru atît de puțin cîștig.* CARAGIALE, O. III, 20, cf. VLAHUȚĂ, O. A. 329, SADOVEANU, O. XV, 24. *Știu eu ce să le spui?* ARGHEZI, VERS. 278. *De, știu și eu? M-am trezit cu acest poem în cap.* STANCU, R. A. II, 230. *Ce să-mi spună? — Păi, eu știu?* CĂLINESCU, E. O. II, 284. **Mai știi...** = e greu de precizat, de apreciat; se prea poate, nu e exclus. *Ori mai știi? Bătrînul Rumi Face-o glumă, cum se vede.* COȘBUC, P. I, 74. *Mai știi — poeți de seamă îi vei cunoaște mîine.* LABIȘ, P. 408. **A nu ști ce vrea** = a nu putea lua o hotărîre, a fi nedecis, a șovăi. Cf. SADOVEANU, O. X, 29. **Nu (prea) știe multe,** se spune despre cineva care acționează energic și sumar, care trece repede la fapte, fără să cîntărească urmările acțiunilor sale. *Ș-apoi las' pe popa Niculai Oșlobanu, căci el nu prea știe multe; slujește cîte trei liturghii pe zi și pomenește la hurtă.* CREANGĂ, A. 78, cf. 151. **A nu (mai) ști unde îi este** (sau **stă**) **capul** sau (i n t r a n z.) **a nu-și mai ști capului (de)...** = a nu mai prididi, a fi copleșit (de...). *Conul Iordanache nu mai știa unde îi este capul.* VINEA, L. I, 199, cf. DL. **A ști dincotro bate vîntul** v. v î n t. **A nu ști ce să creadă** v. c r e d e. **A nu ști pe ce lume este** v. l u m e. **A (nu)-și ști lungul nasului** v. n a s[1] **(1). Știi că ești** (sau **că e) bine?** v. b i n e. **Știi că ai** (sau **că are) haz?** v. h a z. **Știi că-mi placi** (sau **că-mi place)?** v. p l ă c e a. (I n t r a n z.; regional) **A nu (mai) ști de sine** = **a)** (și, regional, în forma **a nu ști de lume**) a-și pierde cunoștința; a fi inconștient (de...). *Fiind ostenit și cam beut, adurmi iute, cît nu mai știa de el.* RETEGANUL, P. I, 71, cf. ALR II/I h 108; **b)** a se zăpăci. ◇ R e f l. (Urmat de propoziții predicative suplimentare) *Unde-aud cucul cîntînd... Nu mă țiu om pre pămînt, Nici nu mă știu unde sînt.* TEODORESCU, P. P. 345. ◇ R e f l. i m p e r s. *Fel de fel de glasuri schimonosite se auzeau, de nu se mai știa ce mama dracului să fie acolo.* CREANGĂ, P. 303. ◇ (La pers. 2 sau 5; ca termen incident prin care se dă a înțelege că interlocutorul sau interlocutorii sînt în măsură să aibă o părere asupra chestiunii în discuție) *Cînd muierea începe să calce strîmb și o simte bărbatul, inima lui arde, știi, ca peștele pe cărbuni.* FILIMON, O. I, 130. *Plecă și el, știi, cam în dorul lelii.* ISPIRESCU, L. 34. *Abia m-am instalat, mi-am întărit unele cunoștințe. Știi, profesiunea...* GALAN, Z. R. 13. (E x p r.) **Știi, colea,** se spune pentru a exprima o apreciere (foarte) favorabilă, pentru a accentua (admirativ) gradul unei însușiri, intensitatea unei acțiuni. *Am văzut pe Radu haiducul... era, știi, colea, voinic din patruzeci, rupea piatra în mînă.* FILIMON, în DL, cf. ALECSANDRI, T. 42. *Știu într-un loc vin bun, știi, colea, phiu!* EMINESCU, N. 98. *Mă duc să pregătesc ceva de-a mîncărei; știi, colea, ceva mai omenește.* CREANGĂ, P. 9, cf. 33, 113. *Cu acești voinici se întovărăși și un om verde, pui de român, știi, colea.* ISPIRESCU, L. 200. *El era june, cu mustața răsucită, știi, colea, și chipeș.* id., ap. TDRG. ✦ (Urmat de propoziții completive) A se lămuri, a se dumeri; a se convinge. *Știu* (î n ț e l e a s e N. TEST. 1648, î n ț e l e g î n d BIBLIA 1688) *că din Chilichiia iaste.* COD. VOR. 56/26, cf. 54/27. *După vindecarea ce vindecă omul de duhul necurat..., știură gloatele că el iaste Hristos.* CORESI, EV. 57. *El văzu o corabie viind prea încărcată... și știu că iaste negoțul împărăteaseei.* MOXA, 385/39. *Dintr-o dată, am știut cu cine am de a face.* GALACTION, O. 94.

6. (În construcții cu înțeles negativ, de obicei exclamative sau interogative) A presupune; a bănui. *Omul acesta, în trecerea lui pe lîngă tine, fără să știe, a lăsat în sufletul tău ceva din suferințele și viața lui.* VLAHUȚĂ, O. A. 336. *Bietul Dionis, de unde să știe el că eu am în sîn o pungă cu aur!* GALACTION, O. 89. *Puteam să știu că-n zeama ei suavă, Albastră alburie, era otravă?* ARGHEZI, VERS. 187. ◇ (Cu determinări predicative) *Ai dus cărțile plăsmuite? — Le-am dus. Nu le-am știut a fi plăsmuite.* SADOVEANU, O. X, 171. ◇ E x p r. **Mai știi minunea** (sau **păcatul)** = se prea poate, nu e exclus. *Te văd că ești un băiet isteț și, mai știi păcatul, poate și harnic.* CREANGĂ, P. 152. *De!... mai știi minunea!* CARAGIALE, O. IV, 374.

7. A prevedea, a presimți. *Viu întru Ier*[usa]*l*[i]*m și nu știu (neștiind* N. TEST. 1648, *neștiind* BIBLIA 1688*) ce mi se va tîmpla.* COD. VOR. 20/14. *De ară fi știund domnul caseei în ce ceas furul va veni, preveghear-ară amu și n-ară fi lăsat să-i sape casa lui.* CORESI, TETR. 150. *De unde noi am vrut putea ști cum că va aceasta noao dzice?* PALIA (1581), 179/9. *Nu știa sărmanul Harap Alb ce-l așteaptă acasă.* CREANGĂ, P. 276, cf. 134, 190. *De-aș fi știut, aș fi venit cu hainele ale vechi.* DELAVRANCEA, O. II, 351. *Nu știi cum vine vremea în pădure; cînd pleci la drum, nu-i rău să te îngrijești de toate.* HOGAȘ, DR. I, 259. *Cît putea să dureze această situație? Nu se putea ști.* SADOVEANU, O. X, 200, cf. ARGHEZI, VERS. 199. *Eu am știut că o să iasă prost și le-am spus-o încă de pe atunci.* CAMIL PETRESCU, O. II, 154. *Rîde hîtru badea Toader; El știa ce o să iasă.* BENIUC, V. A. II, 34, cf. LABIȘ, P. 27. *Nu știi moartea cînd vine Și te ia de lîngă mine.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 389. ◇ E x p r. **A nu ști la ce margine (îi) va ieși** (ceva) v. m a r g i n e **(I 1).**

8. A ține minte; a-și aduce aminte (de...). *Întră mulți în besearecă și sfîrșesc cu limba o mie de stihuri de rugă, și cînd ies ei nu știu ce-au zis.* CORESI, EV. 327. *De ce-a fost odinioară, Ce nevoie-i să mai știi?* VLAHUȚĂ, O. A. I, 178. *Dar ce anume a fost și cum s-a terminat povestea, nu mai știa și nici n-ar fi crezut vreodată că există cineva care păstrează o atît de fidelă amintire.* C. PETRESCU, C. V. 106. *Parcă știe cînd și cum s-a măritat?* SADOVEANU, O. I, 75. *Nici eu nu mai știu astăzi ce lucru căutam.* I. BARBU, O. 80. *Dați-mi să mănînc, că nu mai știu de cînd sînt flămînd.* CAMIL PETRESCU, O. III, 587. *Nu mai știe nime cînd o fost asta.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 45. *Știi tu, mîndră, cum erai, Cînd cu mine te iubeai?* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 244. *Știi tu, badeo, ce ziceai, Cînd seara la noi veneai?* id. ib. 265. ◇ (La pers. 1, în forma negativă, în construcții cu „cînd", „cît" etc., exprimă imposibilitatea de a preciza, de a evalua, dînd adesea comunicării o nuanță de exagerare) *Bătaia îndepărtată a prepeliței o aud pentru a nu știu cîta oară.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 6. *Nu ne-am mai văzut de... nu știu cînd.* UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A nu ști de unde să ia** (pe cineva) v. l u a. (R e f l. p a s.) **A i se ști** (cuiva sau la ceva) **numai numele** = a fi rămas o amintire vagă (despre cineva sau ceva). *Oastea, căreia numai numele-i se mai știa, o înființă tot din oameni unul și unul.* ISPIRESCU, M. V. 5. ◇ (Prin lărgirea sensului) *De mulți, în vremi uitate, cînd mintea nu mai știe.* GOGA, C. P. 104.

9. (În construcții cu „ce", „cele ce" etc., precedate de prep. „din", „de" etc., și în legătură cu verbele „a ieși", învechit, „a se părăsi" etc., în forma negativă) A fi intrat în obișnuință, a fi devenit deprindere, apucătură, năravi. *De cele ce știa nu să părăsea, ci iarăși răotăți nespuse țării făcea.* R. GRECEANU, CM II, 51. *Gloaba refuză să schimbe pasul. Din ce știe ea, nu vrea să iasă nici moartă.* CARAGIALE, O. III, 231.

II. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) **1.** (Complementul indică un domeniu al cunoașterii, o artă, un meșteșug etc.) A fi inițiat în..., a avea cunoștințe sistematice (care țin de...), a avea o pregătire specială, metodică (în ceea ce privește...). *Știind carte sîrbască..., au scris la împăratul.* URECHE, L. 147. *De vreame ce nește ne va ști vreun meșterșug ca acela..., mai puțin să va certa.* PRAV. 290. *Acest Dosoftei Mitropolitul... adînc din cărți știa.* NECULCE, LET. II, 257/25. *Nici unul în lume nu iaste carele den sine numai să știe și nici unul nu au aflat nimic, pînă cînd n-au fost de altul învățat.* C. CANTACUZINO, CM I, 3. *L-au întrebat ce meșteșug știe.*

MINEIUL (1776), 34v1/19. *Nici meşteşugul ştiè, nici instrumenturi sau materiu trebuincioasă ave.* DRĂGHICI, R. 150/26. *Ioan Ungvari,... predicator elocuent al reformaţilor,... ştia adînc din cărţi.* BĂLCESCU, M. V. 487. *Le leagă la un loc, tot cîte două-trei, după cum îşi ştia meşteşugul.* CREANGĂ, P. 306. *O învăţa tot ce trebuia să ştie un viteaz.* ISPIRESCU, L. 13. *Duduia veşnic citeşte, Ştie clavirul, pictează.* BACOVIA, O. 96. *Ştim numai fierăria.* GALACTION, O. 511. *La cîtil se-mpiedică, Nu ştie-aritmetică.* ARGHEZI, VERS. 257. *Felix citea şi ştia toate, adică cu mult mai mult decît colegii lui.* CĂLINESCU, E. O. I, 236. *Avem şi ferman cu pecete. De la împărăţie. Cine ştie carte latinească să vie să ni-l citească.* FUNDESCU, L. P. II, 145. *Ştie şi el cît au uitat alţii.* PAMFILE, J. II, 415. *Ştie cît baba mea,* se zice despre cineva care nu cunoaşte prea multe lucruri. Cf. JIPESCU, ap. DDRF, ZANNE, P. II, 5. *Cine ştie carte are patru ochi* = cine posedă mai multe cunoştinţe are posibilităţi mai mari de a înţelege şi a rezolva anumite probleme. Cf. ZANNE, P. V, 142, 583. *Nu cîte ştii, ci cum le ştii.* ZANNE, P. V, 582. ◇ Expr. **A şti carte** = a avea noţiuni (elementare) de scriere şi citire; p. ext. a avea cunoştinţe temeinice (într-un anumit domeniu), a fi (foarte) învăţat. *Oameni neaşăzaţi şi nemearnici, mai mult proşti decît să ştie carte.* URECHE, L. 58. *Spun de Velicico că... au fost zicînd că omul care nu ştie carte este un dobitoc.* MUSTE, LET. III, 28/14. *Mirîndu-se zicea: de unde ştie acesta carte, neînvăţîndu-să?* (a. 1809). GCR II, 203/35. *Românul zice: „omul ăsta ştie carte"; nu zice a învăţat, ci ştie carte.* HELIADE, O. II, 41, cf. ALEXANDRESCU, O. I, 344. *De-aş şti şi eu carte cîtă ştia răposatul!* ODOBESCU, S. III, 6, cf. CARAGIALE, O. IV, 311. *Umblat-a mult băiatu Şi ştie multă carte.* GOGA, P. 97. *I-adevărat... că d-ta ştii atît de multă carte?* CAMIL PETRESCU, U. N. 63. *Bătrînica mea nu ştia carte; putea cel mult să cetească semne pe răboj.* SADOVEANU, O. XVI, 485, cf. TEODORESCU, P. P. 263. *Vai de min', ce-mi place mie, ...Mărul roşu jumătate, Bădiţa care ştie carte.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 26, cf. BALADE, II, 154. (Cu topica inversată) *Să numească varvar carele nici obiceai are, nici carte ştie.* C. CANTACUZINO, CM I, 40. **A şti lecţia** (sau **rolul**), se spune **a)** despre cineva care vorbeşte sau acţionează după cum a fost învăţat de către altcineva; **b)** despre cineva care se comportă în mod corespunzător într-o anumită împrejurare, ca şi cum ar fi pregătit dinainte (sau chiar a şi pregătit) ceea ce spune sau ceea ce face. **A şti** (ceva) **pe de rost** (sau **de-a rostul, pe dinafară, ca apa, ca pe apă, ca pe Tatăl nostru**) = a putea reproduce (ceva) întocmai, din memorie. *Învăţase carte la dascalul Pascal..., ce ştia toată Alexandria pe de rost.* NEGRUZZI, S. I, 246. *Nu mai eşti tu acela care-n copilărie Ştiai pe dinafară vestit-Alexăndrie.* ALEXANDRESCU, O. I, 191. *Cînd propria ta viaţă singur n-o ştii pe de rost, O să-şi bată alţii capul s-o pătrunză cum a fost?* EMINESCU, O. I, 134. *Hereliselele stereotipe... le-am auzit de atîtea ori şi le ştiu pe dinafară.* CARAGIALE, O. III, 210. *Tot mai citesc măiastra-ţi carte, Deşi ţi-o ştiu pe dinafară.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 49. *Ştiu de-a rostul pe Sofocle.* COŞBUC, P. II, 126. *Ştia pe dinafară strofe întregi din Alecsandri.* CĂLINESCU, E. 113. *Rînduiala leturghiei o ştiu ca apa.* SADOVEANU, O. XIII, 84. **A şti şi toaca din** (sau **în**) **cer** v. toacă. **A şti** (ceva) **pe degete** v. deget. **A nu şti (nici o) buche** (sau **bechi, boabă, boacă, iotă**) v. buche, bechi, boabă, boacă, iotă. ✦ (Complementul indică o limbă) A fi în măsură să înţeleagă şi să vorbească. *E elu dzise: ştii greceaşte?* COD. VOR. 36/12. *Dispot... au fost ştiind multe limbi.* URECHE, L. 161. *Neculai Milescul Spătariul... ştiè multe limbi.* NECULCE, L. 26, cf. R. POPESCU, CM I, 525. *Ştie căpitanul nemţeşte, ca să poată vorbi cu Robinson?* DRĂGHICI, R. 16/11. *Noi nu ştim latineşte.* ALEXANDRESCU, O. I, 182, cf. ALECSANDRI, T. I, 47. *Cela-i cavaler..., oare ştie franţuzeşte?* EMINESCU, N. 43, cf. CARAGIALE, O. III, 1. *A ajuns să jongleze cinci, şase sute de cuvinte dintr-o limbă pe care o ştie aşa de rău, c-ai putea să juri că nu e a lui, dacă ar şti alta mai bine.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 200, cf. SADOVEANU, O. XIII, 952. ◇ Expr. **Nu ştii româneşte?,** se spune unei persoane neînţelegătoare, neascultătoare, îndărătnice. Cf. ZANNE, P. VI, 288. ✦ (Însoţit de verbe la infinitiv sau de propoziţii completive directe) A avea instruirea, pregătirea, rutina necesară pentru a... (sau ca să...). *Acest mut şi surd, de va şti scrie şi să citească, ... atunce giudeţul îl va întreba cu scrisoare.* PRAV. 293, cf. NECULCE, L. 124. *Limba ţării să grăiască nu ştia.* MUSTE, LET. III, 10/30. *Spuse că... ştie a face raliţe, juguri, cîrme.* MINEIUL (1776), 34v1/21. *Unii din vistieri şi logofeţi... nu ştiu de a închipui o anaforă.* GOLESCU, Î. 63. *Din cîţi ne aflam aice, nu ştiè a cîrmui unul macar.* DRĂGHICI, R. 25/27, cf. 45/23. *Nu ştii să torci, nici să ţeşi, Numai la horă te-ndeşi.* PANN, P. V. II, 106/19. *Păcat că nu ştiu a ceti.* NEGRUZZI, S. I, 59. *Ştiţi a juca din clavir?* ALECSANDRI, O. P. 97. *Mai toţi trebuie să ştie cînta cu un instrument.* CARAGIALE, O. III, 16, cf. IV, 193. *Ştiţi toarce, coase, ţese.* ISPIRESCU, L. 12, cf. TOPÎRCEANU, P. O. 3. *Nu l-o mai vrut birău şi cu coratării, că nu ştia a ţine răghistrele.* STĂNOIU, C. I. 51. *Baciul nostru ştie să facă bun balmuş.* SADOVEANU, O. XVI, 27. *Ştiu să cînte straşnic afurisiţii ăştia.* CAMIL PETRESCU, O. III, 234. *Ştie să facă pîine bună soră-ta.* STANCU, R. A. I, 29. *Dragă, de nu ştii juca, Vremea n-o mai încurca.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 419, cf. 428. *Asta-i lelea neteda, Cu suveica nu şti da.* ŞEZ. I, 104. *Ioviţă mi se lăuda Că ştie bine-a lupta.* BALADE, II, 54. *Cine intră în danţ, trebuie să ştie juca* (= nu te apuca de o treabă, dacă nu te pricepi). ZANNE, P. IV, 335. *Dacă fata nu ştie juca, zice că lăutarii nu ştiu cînta,* se spune despre cel care nu vrea să-şi recunoască vina şi o aruncă asupra altora. Cf. id. ib. 409.

2. (Însoţit de verbe la infinitiv sau de propoziţii completive directe) A fi capabil să procedeze în mod adecvat, oportun, eficient în ceea ce priveşte... (sau ca să..., pentru a...); a avea priceperea, îndemînarea, abilitatea necesară în ceea ce priveşte... (sau ca să..., pentru a...). *Voi aţi ştiut ascunde ale voastre proiecturi şi mişcări înaintea duşmanului.* AR (1829), 491/22, cf. 1461/28. *La blînda ta mustrare... Eu caut a răspunde, nu ştiu ce să răspund.* EMINESCU, O. I, 91. *Sameni a fi ştiind de unde să iei lucrul şi unde să-l pui.* CREANGĂ, P. 152. *La vederea acestei minunăţii, toţi au rămas încremeniţi şi uitîndu-se unii la alţii nu ştiau ce să zică.* id. ib. 229. *El nu ştia cum să facă, cum să dreagă, ca să împlinească voia acelui împărat.* ISPIRESCU, L. 11, cf. 33. *Doctorul... simte primejdia şi nu ştie cum s-o înlăture.* VLAHUŢĂ, O. A. 337. *Nu ştiu cum să-ţi spun ceea ce simţesc.* AGÎRBICEANU, A. 197. *Nu ştia ce să facă cu mîinile.* C. PETRESCU, C. V. 196. *Ştie să-ţi îngroape un mort ca nimeni altul.* ARGHEZI, P. T. 6. *Se gîndea la Otilia şi se învinovăţea că nu ştiuse cum s-o ia.* CĂLINESCU, E. O. I, 314. *Nu ştia cum să înceapă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 197, cf. 411. *Vezi, mă, cum ştiu eu... să-mi tratez prietenii?* STANCU, R. A. III, 50. *Un bun dirijor se distinge tocmai prin aceea că ştie să pună în valoare toate posibilităţile orchestrei.* CONTEMP. 1953, nr. 368, 1/2. *Dacă trăia bunică-ta, ştia ea cum să te crească.* H. LOVINESCU, T. 94. *De-aş mai fi o dată june, Ştire-aş peana cum se pune.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 397. ◇ Expr. **A nu (mai) şti ce să (se) (mai) facă** = a nu (mai) găsi nici o soluţie pentru a ieşi dintr-o încurcătură. [Turcii] *au dat o spaimă, o peire nemţilor, de n-au fost ştiind ce să facă.* IST. Ţ. R. 26. *Nu ştie ce să facă, să fugă sau să steie.* DRĂGHICI, R. 161/15, cf. 157/31. *Nu mai ştia ce să facă ca să mulţumească lui Făt-Frumos că-i scăpase copilul de la moarte.* ISPIRESCU, L. 19. *Nu ştiam nici eu ce să mai fac.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 7. *Nu mai ştia jupîn Niculăieş Albu ce să facă, ce să spuie, cum să umble.* SADOVEANU, O. XIII, 634, cf. GALAN, B. I, 88, ŞEZ. II, 209. **A nu mai şti ce să facă de...** = a fi copleşit de... *Cînd a văzut pe Malca, nu mai ştia ce să facă de bucurie.* CREANGĂ, P. 135. (Regional) **Ce să ştiu** (sau **să ştii** etc.) **(a) face?** sau (refl.) **ce mă ştiu** (sau **te ştii** etc.) **face?** = ce să

fac (sau să faci etc.)?, cum să mă descurc (sau să te descurci etc.)? *Ce o să mă ştiu eu face cînd va veni tristul timp ca ele să se vestejească?* NEGRUZZI, S. I, 99. *Ce mă ştiu eu face şi de unde să-ţi aduc eu herghelia ce-mi porunceşti?* ISPIRESCU, L. 27. *Ce să ştie ei a face?* SBIERA, P. 170. *Numai cu atita agonisită ce voi şti eu face cu o sută de copii?* RETEGANUL, P. IV, 20, cf. II, 71. *Ba tu să nu te duci, zise mamă-sa, căci fără tine ce m-oi şti face?* F (1890), 31. **A nu şti pe unde să scoată cămaşa** v. c ă m a ş ă. **A nu şti ce-şi face capului** v. c a p. ◇ R e f l. *Vai de starea şi de cinstea gospodariului care... nu se ştie a se purta la iarmaroacele aceste.* I. IONESCU, C. 222/5. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Mintea mea... nu ştie ce să hotărască asupra fiinţei mele.* MARCOVICI, C. 12/1. ✦ A crede de cuviinţă, a considera oportun. *Domniele voastre să vă păziţi cum ştiţi mai bine* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *De vor fi dzeastrele mai mult* [de trei sute de galbeni], *atunce i va da numai o sută de galbeni şi dzeastrele fie cît ştie.* PRAV. MOLD. 85r/26. *Cînd a şti el vremea acee, a trimite de i-a rădica.* NECULCE, L. 214, cf. 34. *Să-l rădice ori cu voie, ori fără voie, cum vor şti.* R. GRECEANU, CM II, 214. *Zise împăratul: Fă, bacico, adecă părinte, ce ştii.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 334. *I-a zis cu ciudă să iasă din ogradă şi să meargă unde ştie.* CREANGĂ, P. 98. *Ducă-se din partea mea cine ştie, că mie unuia nu-mi trebuie nici împărăţie, nici nemica.* id. ib. 186. *Apoi, dacă-i aşa, apucaţi şi voi, măi flăcăi, pe unde ştiţi.* HOGAŞ, DR. I, 296. *După ce mă petreci, vei face ce-i şti.* SADOVEANU, O. XVIII, 102. *Fă ce ştii, eu nu mă mai amestec.* RETEGANUL, P. II, 10. *Ia-ţi nevastă săracă, ca să-ţi zică: fă ce ştii tu.* PANN, P.V.II, 152/23, cf. ZANNE, P. IV, 500.

3. (Însoţit de verbe la infinitiv sau de propoziţii completive directe) A putea (să...), a fi în stare (să...), a fi apt (să...). *Cela ce şti (are şti* N. TEST. 1648, *ştie* BIBLIA 1688) *binre a face şi nu face, păcatu lui iaste.* COD. VOR. 132/4. *Cine iubeaşte pre Dumnezeu, şi vecinul să ştie să iubească.* CORESI, EV. 337, cf. PALIA (1581), în CL 1957, 212. *De şti grăi, să grăiască cu cuvintul, iară de nu şti, el să tacă.* VARLAAM, ap. CCR 211/6. *Prădau, chinuiau şi îngrozeau o ţară ce nu o ştiau iubi.* BĂLCESCU, M. V. 26. *Vulpe ce e, Nu ştim spune, Decît că năravuri bune Acea damă arăta.* ALEXANDRESCU, O. I, 223. *Armele erau: arc, sabie, suliţă, dar mai ales puşca, din care nu ştiau a da greş.* HASDEU, I. V. 72. *De a vieţii lor enigmă îi vedem pe toţi munciţi, Făr-a şti să spunem care ar fi mai nenorociţi.* EMINESCU, O. I, 133, cf. CARAGIALE, O. III, 146. *Cum o să ştie el răbda, cînd l-or lua cu răul?* VLAHUŢĂ, O. A. II, 9. *Am întîrziat? Nu, dar eu nu ştiu să aştept.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG, cf. VIANU, A. P. 226. *Cu badea nu ştiu juca.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 428. *De n-aş fi văzut, n-aş şti povesti.* RETEGANUL, P. II, 40, cf. MERA, L. B. 43. ◇ R e f l. *Creştinii nu să ştiură cumpăta, ci să deaderă a jăhui.* ANON. CANTAC., CM I, 129. ✦ (În construcţii negative) A fi hotărît. *Din trei iubite-ale mele Nu ştiu la care voi merge.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 33. *Vecine, s-a dus bărbatu-meu la moară; nu ştiu, să mă mărit sau să-l mai aştept?* ZANNE, P. IV, 234.

III. 1. T r a n z. şi i n t r a n z. (Mai ales în construcţii negative) A avea prilejul, posibilitatea de a lua cunoştinţă de...; a avea de-a face cu...; a avea parte de... *Fără de închisoare altă casă nu ştia.* MUSTE, LET. III, 22/21. *Eu nu ştiam necazul.* HELIADE, O. I, 166. *Ei nu ştia ceartă vrodată-n viaţă.* PANN, P.V. I, 53/9, cf. II, 102/2. *Nu ştie ce este îmbunarea şi minciuna.* NEGRUZZI, S. I, 141. *N-ei şti niciodată Dragostea adevărată.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 42. *Nimeni n-a ştiut ce-i liniştea adevărată în casa asta.* AGÎRBICEANU, A. 501. *Nu ştia ce va să zică gîlceava cu oamenii.* STĂNOIU, C. I. 21. *De cînd maica m-a făcut, Zile bune n-am avut, De dulceaţă n-am ştiut.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 22. *Bate vîntu-n ceapţă neagră, Nu mai ştiu de lumea dragă.* id. ib. 178. *Să nu ştiu de scîrbă-n lume.* ŞEZ. II, 46. *Dragostea nu o ştiui.* HODOŞ, P. P. 79, cf. 78. ◇ E x p r. **A nu şti ce e frica** = a fi foarte curajos. Cf. DELAVRANCEA, O. II, 97. **A şti de frică** (sau **de frica** cuiva) sau, regional, **a şti frică** = a se teme (de cineva). *Cu toate că erau viteji, ştiau de frică.* RETEGANUL, P.V, 42. *Păhărel, nu tremura, Că nu ştiu de frica ta.* SEVASTOS, C. 261. (Cu topica inversată) *Zmeul cu mumă-sa atîta frică ştiau de Stan, încît să hotărîră a-i da... galbini, numai să să vadă scăpaţi de el.* RETEGANUL, P. IV, 20. *De domn, domn să fii, Dar de frică tot să ştii,* se zice acelora care abuzează de privilegiile unor funcţii mai mari pe care le deţin. Cf. ZANNE, P. IV, 347. **A nu şti de glumă** = a nu înţelege glumele; a nu glumi niciodată; a fi supărăcios. *Nu ştie de glumă, măcar că are amorezi.* NEGRUZZI, S. III, 289, cf. CARAGIALE, O. III, 230. *Te-ai supărat, nu ştii de glumă?* PREDA, D. 78. **A nu (mai) şti (nici) de casă, (nici) de masă** sau, (r e f l. i m p e r s.; regional) **a nu i se mai şti** (cuiva) **de masă** (sau **de mîncare**) = a nu avea tihnă, linişte. Cf. CIAUŞANU, GL. (Cu parafrazarea expresiei) *Trei luni n-am ştiut ce-i casă şi nici masă.* BANUŞ, Z. 163. (Învechit) **A nu şti de bărbat** = a fi castă, neprihănită. *Născut-ai neştiind de bărbat, mai presus de fire cu trup, rămînd cu adevărat fecioară curată.* MINEIUL (1776), 167r2/33, cf. 49r2/28, DDRF. (Cu topica inversată) *Cum să nasc fiiu, că de bărbat nu ştiu.* VARLAAM, C. 439. (Cu parafrazarea expresiei) *Fecioară carea nu ştii de mire, pre tine te laudă neîncetat.* MINEIUL (1776), 84r2/8. **A nu vrea** (sau **a nu voi**) **să ştie (nimic) (de...)** = a nu lua în consideraţie, a nu ţine seama (de...), a nu-i păsa (de...). *Nu vrea să ştie de regulamentele noastre poliţieneşti.* CARAGIALE, O. IV, 15. *Tatăl său nu mai voia să ştie de hoţ, deoarece i-a ajutat Dumnezeu să vază merele cele atît de mult dorite.* ISPIRESCU, L. 74. *Avem un valiu care nu vrea să ştie nici de dragoste, nici de femei.* SADOVEANU, O. XVI, 284. *Nu vrea să ştie de carte şi învăţătură.* id. ib. XVIII, 476. *Ea... nu voia să ştie nimică de măritat.* SBIERA, P. 144. ✦ I n t r a n z. (În construcţii negative) A ţine seama (de...), a-i păsa (de...). *Părinte, te-am aşteptat destul, iacă o trecut vadeaua şi mie-mi trebuiesc numaidecît banii, eu nu ştiu, dau hîrtie la judecată.* VLAHUŢĂ, ap. TDRG. *Ia-ţi nădejdea de la mine, Că eu nu mai ştiu de tine.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 338. *De descîntece rîia nu ştie.* ŞEZ. II, 70, cf. III, 113. ◇ E x p r. **A nu vrea** (sau **a nu voi**) **să ştie de...** = a refuza să recunoască autoritatea cuiva. *Nu voieşte să mai ştie de împăratul.* DDRF. *Nu vreau să ştiu de măriri şi de curte.* SADOVEANU, O. I, 212. ✦ T r a n z. A recunoaşte (drept... sau ca..., de...). *Vărsă mînia ta pre păgînii ce nu ştiu tinre.* PSALT. HUR. 67v/7. *Altul fără de tine nu ştim, numele tău rugăm.* CORESI, EV. 157. *Tu eşti d[u]m[ne]z[e]ul nostru, altul fără tine noi nu ştim* (cca 1633). GCR I, 86/30. *Pre alt Dumnezeu nu ştim, Pre tine toţi te mărim.* POP., ap. GCR II, 324. ◇ (Cu determinări elemente predicative suplimentare) *Lumea de stăpîn îl ştie, Toate lui i se jertfesc.* I. VĂCĂRESCUL, P. 6/9. *Necruţînd nimica-n lume, neştiind nimica sfînt, Uitam că viaţa-i o punte dintre leagăn şi mormînt.* HASDEU, R. V. 167.

2. T r a n z. şi i n t r a n z. (Mai ales în poezia populară) A se interesa de...; a avea grijă de... *Cînd eram în floarea mea, Zburam ca o turturea, Nu mă ştia nimenea.* TEODORESCU, P. P. 280. *Pînă-i omul tinerel, Nu mai şti doru de el; Dacă omu-mbătrîneşte, Dorul şi jelea-l găseşte.* MÎNDRESCU, L. P. 18. *Mă dă satul militar, Militar de poliţie, Dar de murgu cin' să-mi ştie?* ŞEZ. I, 288, cf. II, 162. ◇ (În urări sau în imprecaţii) *Gată-te, nevastă bine, Iată că drăguţul vine. Las' să vie, Domnu-l ştie, Calea trandafiri să-i fie.* ALECSANDRI, P. P. 374. *Răvaş de la împăratul, Că-ţi vine, lele, bărbatul. Las' să vie, naiba-l ştie, Fi-i-ar calea tot pustie.* TEODORESCU, P. P. 341. *Nevastă, drăguţu-ţi vine. Las' să vie, doru-l ştie.* MÎNDRESCU, L. P. 107. ◇ E x p r. **A şti de dragul** (cuiva) = a face pe placul cuiva; a iubi pe cineva. (Cu topica inversată) *De dragul dumitale Ştie chiar şi sfîntul soare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 15.

— Prez. ind.: *ştiu* şi (familiar; în forma negativă, în construcţii cu „ce", „cum", „cine" etc.) —*ş'*,

(învechit; în forma negativă, urmat de „ce") — *șt'* (DOSOFTEI, ap. TDRG), (regional; în forma negativă) *știu* (ALR II 2 993/192), pers. 3 și (învechit și regional) *știi;* imperf. și: (prin vestul Transilv.) *știrém* (TEAHA, C. N. 98); conjunct.: pers. 3 și (regional) *să știă* (L. ROM. 1970, 227), *să știuă* (A III 2); ger. și (învechit, rar) *știund* (CORESI, TETR. 150, CP 385/14, 18). — Și: (regional) **știe** vb. III. GRAM. ROM.[2] I, 247, ZANNE, P. II, 110.
— Lat. **scire.**

ȘTIAB s. n. v. **jgheab.**

ȘTIBÉI s. n. v. **știubei[1].**

ȘTÍBLĂ[1] s. f. v. **steblă.**

ȘTÍBLĂ[2] s. f. v. **șfebelă.**

ȘTIBLETE subst. (pl.) (Regional) Cizme cu tureatca groasă. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.
— Accentul necunoscut.
— Din germ. **Stiefelette** „cizmuliță".

ȘTIBLOÁNCĂ s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) Bulboană. Cf. H XVIII 15, BRAN, S., CABA, SĂL.
— Pl.: ?
— Cf. ș t i u l b o a c ă, ș t i u l b o a n ă.

ȘTIC[1] s. n. **1.** (Prin sud-vestul Munt.; în forma *știchi)* Băț. LEXIC REG. II, 71. ◇ E x p r. **A pune știchiul** (pe cineva) = a bate (pe cineva). ib.
2. (Regional) Mustuitor (Boureni—Băilești). Cf. LEXIC REG. 32.
3. (Regional; în forma *stici)* Prăjină cu care se conduce barca (Folțești—Galați). Cf. CV 1949, nr. 7, 33.
4. (Regional; în forma *stîc)* Spetează la loitră (Scărișoara—Abrud). ALR SN II h 348/95.
— Pl.: ? — Și: **știchi, stic** (ALR SN II h 348/95; pl. *sticuri* ib.), **stici** (CV 1949, nr. 7, 33) s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. ș t i r c ă, germ. S t i c k e l „arac".

ȘTIC[2] s. n. v. **știh.**

ȘTIC[3] s. n. v. **știuc[1].**

ȘTICÁIZ s. n. v. **știecaiz.**

ȘTICĂRÁI subst. **1.** (Prin Maram.) Dantelă. GLOSAR REG.
2. (Regional) Broderie (Satu Mare). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: ? — Și: **ștecăráie** s. f. GLOSAR REG.
— Din germ. **Stickerei.**

ȘTICERI s. m. (pl.) (Învechit și regional; cu sens neprecizat, probabil) Trunchiuri. *100 sticeri de brad* (a. 1820). IORGA, S. D. XXII, 26, cf. COMAN, GL.
— Accentul necunoscut. — Și: (învechit) **sticeri** (accentul necunoscut) s. m. (pl.).
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S t i c k e l „arac".

ȘTICHI s. n. v. **știc[1].**

ȘTICUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A broda (Satu Mare). COMAN, GL.
— Prez. ind.: ?
— Din germ. **sticken.**

ȘTÍE vb. III v. **ști.**

ȘTIENCÍFIC, -Ă adj. v. **științific.**

ȘTIENTÍFIC, -Ă adj. v. **științific.**

ȘTIENȚÍFIC, -Ă adj. v. **științific.**

ȘTIENȚÍSM s. n. v. **scientism.**

ȘTIETÓR adj. v. **știutor.**

ȘTIFERT s. n. v. **sfert.**

ȘTÍFLE subst. (pl.) (Învechit, prin Transilv.; cu sens neprecizat, probabil) Cizme; ghete. *Nemții poartă strimfi, și papuci, și știfle.* MOLNAR, D. 407/23.
— Din germ. **Stiefel.**

ȘTIFT s. n. **1.** Cui mic (de lemn), de obicei fără cap, folosit mai ales în cizmărie. V. ț i n t ă. Cf. DDRF, JAHRESBER. X, 211, TDRG. *Pe față poartă un obrăzar făcut din meșină... Gura obrăzarului e încunjurată cu cîteva știfte — cuie de lemn pentru cizme — închipuind dinții.* PAMFILE, CR. 189, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 9, 27. *Să se bată trei știfturi (ținte) de la un călcîi de ciobotă azvîrlită prin gunoi în treuca din care beau apă.* ap. TDRG, cf. RĂDULESCU-CODIN.
2. (Tehn.) Tijă metalică, cilindrică sau conică, plină sau tubulară, care servește la îmbinarea a două piese metalice; spin. *Alezoare conice normale se fac pentru găuri de conuri Morse..., precum și pentru locașuri de știfturi conice.* ORBONAȘ, MEC. 253. *Știfturi prelungite ale roților.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 99, cf. id. FIL. 281. *Distrugerea știfturilor de fixare a focoaselor ogivelor.* LEG. EC. PL. 287, cf. LTR[2], DP, DM.
3. (Prin Munt. și Olt.; în forma *șipt)* Nit. UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A nu avea toate șipturile** = (despre oameni) a nu fi teafăr. Cf. id. ib. (Cu schimbarea construcției) *A iubi cine nu poate N-are șipturile toate.* id. ib.
— Pl.: *știfturi* și (rar) *știfte.* — Și: (regional) **șipt** s. n.
— Din germ. **Stift.**

ȘTÍFTĂ s. f. (Bot.; regional) Tigvă *(Lagenaria vulgaris)* (Mircești—Pașcani). ALR SN I h 200/537.
— Pl.: *știfte.*
— Etimologia necunoscută. Cf. t i t v ă, t i d v ă.

ȘTIFTUÍT, -Ă adj. Fixat cu știfturi. DM.
— Pl.: *știfțuiți, -te.*
— De la **știft.**

ȘTIGHILIȚĂ s. f. v. **sticlete.**

ȘTIGLIȚ s. m. v. **sticlete.**

ȘTIGLIȚĂ s. f. v. **sticlete.**

ȘTIH s. n. (Învechit) Baionetă. *Pedestrimea... năvălind cu șticurile asupra turcilor i-au înfrînt din poziția lor.* CR (1829), 10[1]/32, cf. CIHAC, II, 393, JAHRESBER. II, 210.
— Pl.: *știhuri.* — Și: **știc** s. n.
— Din rus. **штык,** germ. **Stich** [waffe] „armă albă".

ȘTIINCÍFIC, -Ă adj. v. **științific.**

ȘTIINȚÁ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar) A înștiința. BUDAI-DELEANU, LEX.
— Pronunțat: *ști-in-.* — Prez. ind.: *științez.*
— V. **știință.**

ȘTIÍNȚĂ s. f. **I.** (Învechit) **1.** (Mai ales în legătură cu verbele „a avea", „a fi", „a lua") Faptul de a avea cunoștință (de ceva), de a fi informat (în legătură cu ceva), de a fi la curent (cu ceva), c u n o a ș t e r e; noțiune, idee, cunoștință (despre ceva). *De văm amu pune științele noastre înaintea lu Dumnezeu și-i văm arăta lui ranele sufletelor noastre,... milostiv fi-va noao.* CORESI, EV. 20, cf. 478. *La istorii, a le scrie deplin și pre larg, trebuie și învățătura și știința altor țări.* N. COSTIN, L. 44. *Au scris singur, dintru a sa știință, cît s-au tîmplat de au fost în viața sa.* NECULCE, L. 4. *Omir... toată și întreagă istoria Troadei la știința oamenilor au scos-o.* CANTEMIR, HR. 299, cf. C. CANTACUZINO, CM I, 35, FN 89, LET. III, 256/8. *Să ia știință de toate curgerile* [veștilor]. VĂCĂRESCUL, IST. 246, cf. id. GR. 5/13. *De ar veni aceastea la știința lui, m-ar pune supt mii de morți.* VARLAAM-IOASAF, 76[r]/2, cf. FURNICĂ, D. C. 232, PRAVILA (1814), 155/8, PLEȘOIANU,

C. 123/21, DRĂGHICI, R. 36/5, I. VĂCĂRESCUL, P. 280. *Bine era mai nainte ştiinţă să fi avut C-amorul aduce patimi.* PANN, E. I, 94/11, cf. RUSSO, S. 77. *De astă pregătire n-avea nici o ştiinţă.* ALEXANDRESCU, O. I, 347. *Nu e la ştiinţa mea ceea ce mă întrebi.* LM, cf. MAIORESCU, L. 113. *Să rămîie la ştiinţa posterităţii.* GANE, N. III, 189. *Tu ai ştiinţă de asta şi nu mi-ai spus.* CREANGĂ, P. 233, cf. id. A. 37. *Dorim să avem ştiinţă despre sănătatea voastră.* CARAGIALE, O. VII, 19. *Doar o fi avînd ştiinţă Scara cîţi fuştei avea.* COŞBUC, P. I, 201, cf. HOGAŞ, DR. I, 239. *Se cuvine curteanului să aibă la ştiinţa lui toate cîte sînt pe lumea asta.* SADOVEANU, O. XIII, 179, cf. X, 53, XI, 261, CAMIL PETRESCU, O. III, 419, SBIERA, P. 120. ◇ *Pomul ştiinţei (binelui şi răului)* = pom din Eden, din ale cărui fructe, interzise de Dumnezeu, Adam şi Eva au mîncat, dobîndind conştiinţa binelui şi a răului; pomul cunoştinţei, (învechit) pomul ştiuturii. *O scenă de Biblie, adică Adam şi Eva cu pomul ştiinţei între dînşii.* ODOBESCU, S. II, 231, cf. MARIAN, NU. 786. *Ştiinţa vieţii* = experienţă de viaţă. Cf. ALEXANDRESCU, O. I, 87. *Ştiinţa vieţii cuminţise pe băiat.* GALACTION, O. 393. *Ciuta avea în ea ştiinţa vieţii.* SADOVEANU, O. XI, 121. ◇ Loc. adv. **Cu (sau, rar, întru, prin) ştiinţă** sau **fără ştiinţă, cu ştiinţa** = (ne)ştiind, (ne)avînd cunoştinţă de ceva; nefiind conştient; cu (sau fără) voie. *Cine... cinste cercînd, de bună voie şi prin ştiinţă cuvinte stîngace pre urma sa hulitoare a auzi să priimască?* CANTEMIR, HR. 197. *Iartă-mi ceale ce am greşit cu ştiinţa şi cu neştiinţa* (a. 1702). GCR I, 346/1. *Greşealele..., sau cu ştiinţa, sau cu neştiinţa pănă aci făcute.* MAIOR, ap. GCR II, 201/31, cf. GHICA, A. 808. *Noi nu ştiam a sufletul nostru nici o faptă neomenoasă să fi săvîrşit, nici cu ştiinţă, nici cu neştiinţă.* ISPIRESCU, L. 378, cf. MACEDONSKI, O. III, 100. *Mă jur... că n-am pus cu ştiinţă asemenea iscălitură.* SADOVEANU, O. X, 172, cf. XIII, 182, CAMIL PETRESCU, O. III, 421. *Copiii ăştia... fac zgomot parcă anume, cu voie, cu ştiinţă.* DEMETRIUS, A. 90. **Cu ştiinţă de cauză** = cunoscînd bine problemele despre care este vorba, fiind bine informat, documentat; în cunoştinţă de cauză. *Materia ei* [a cărţii], *tratată cu seriozitate şi cu ştiinţă de cauză de către conştiinţiosul autor.* ODOBESCU, S. III, 11. (Curent) **Cu bună ştiinţă** = în mod conştient. **Cu (sau fără) ştiinţa** (cuiva) = cu (sau fără) cunoştinţa (cuiva); cu (sau fără) asentimentul (cuiva). *A plecat fără ştiinţa mea.* LM, cf. TDRG. *„Mai am un singur dor" este o poezie... publicată fără ştiinţa şi voinţa lui Eminescu.* IBRĂILEANU, S. L. 217, cf. CADE. *Apucăm în taină salul, fără ştiinţa nimănui.* SADOVEANU, O. XVIII, 32. *Vărsarea de sînge s-a făcut fără voia mea şi fără a mea ştiinţă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 568, cf. STANCU, R. A. V, 219. **Spre ştiinţă** = ca să (se) ştie. *Tăiaţi, copii, la răboj, spre ştiinţă!* ISPIRESCU, U. 33.

2. (Mai ales în legătură cu verbele „a da", „a face") Ştire **(2)**, veste. *De nici o parte ajutor iaste, nici ştiinţă de la alţii.* C. CANTACUZINO, CM I, 3. *Făcînd ştiinţă jupînesii şi coconilor, au venit... de l-au rădicat.* R. POPESCU, CM I, 395, cf. LET. III, 256/8. *Să se adune ştiinţi ce rînduiele de cară au fost.* CR (1830), 401[1]/33. *Va primi de unde trebuie ştiinţe în această afacere* (a. 1835). IORGA, S. D. XI, 31. *A stoarce de la dînsul niscaiva ştiinţi.* ASACHI, S. L. II, 65, cf. DONICI, F. I, 29. *Delă pentru ştiinţele ce s-au cerut de la ocîrmuiri* (a. 1841). DOC. EC. 758, cf. 982. *Sînt însărcinat a vă cere ştiinţele următoare.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 654. *Am adunat puţinele ştiinţi ce el primise.* NEGRUZZI, S. III, 240. *Priimim ştiinţele următoare.* ODOBESCU, S. II, 445, cf. 198, TDRG. *Cinele... i-a dat ei ştiinţă.* SADOVEANU, O. X, 631. *N-a venit nici un semn, nici o ştiinţă?* id. ib. XI, 177, cf. ARGHEZI, C. J. 42, CAMIL PETRESCU, O. II, 314. ✦ (Concretizat; neobişnuit) Raport, dare de seamă. *Am răsfoit dosarele ... spre a întocmi ştiinţele anuale.* ULIERU, C. 61.

3. Conştiinţă. *Nemică altă nu face ca frica ştiinţa păcatului.* CORESI, EV. 246. [Sihaştrii] *acea mai zăbavnică şi mai trudnică micenicie a ştiinţii luptară.* DOSOFTEI, V. S. [prefaţă] 2[v]/20, cf. id. MOL. 78, BIBLIA (1688), 374[2]/59. *Cu ce îndrăznire le apropii de dumn[e]zeieştile taine? Cu ce ştiinţă spurcată?* (a. 1691). GCR I. 293/35. *Ştiinţa mea mă catatrexeşte şi în singurătate şi în pustietăţi.* KOTZEBUE, U. 12[r]/21. *Tîlharul se cutremură şi ştiinţa altor fapte rele... învie în el.* GALACTION, O. 250. *E poate cea mai înaltă consolare ştiinţa că cine se dăruieşte mai larg vieţii... acela o va afla mai întreagă şi mai curată pentru sine.* VIANU, A. P. 169.

II. 1. Faptul de a fi iniţiat (în...), de a avea cunoştinţe sistematice (care ţin de...), de a avea o pregătire specială, metodică (în ceea ce priveşte...). *Cu cît ne-au fost ştiinţa limbii rumâneşti, am nevoit de le-am scos de pre greceaşte şi de pre strbeaşte pre limbă rumânească.* DOSOFTEI, în BV I, 244. *De limba elinească avînd ştiinţă ca să o tălmăcească.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/45. *Luasi orişcare ştiinţă de învăţătură.* IST. CAROL XII, 68[r]/4, cf. DOC. EC. 120. *Obicinuita Obştească Adunare va alege... pă cei ce va socoti mai cu ştiinţă de pravilă.* CR (1833), 26[1]/18, cf. DRĂGHICI, R. 36/5. *Adună pe toţi cei cu ştiinţi de toate învăţăturile.* GORJAN, H. I, 110/30. *Eram... fără ştiinţă de limba turcească.* ALECSANDRI, O. P. 343, cf. VIANU, S. 172. ◇ *Ştiinţă de carte* = cunoaştere a scrierii şi a citirii; p. ext. învăţătură, cultură. *Limbă anevoie de înţeles celor cu ştiinţă de carte şi încă mai mult celor necărturari.* ODOBESCU, S. II, 339, cf. DELAVRANCEA, T. 226. *Se apropiase de acest ţăran ciudat, cu deosebită ştiinţă de carte.* C. PETRESCU, A. 318. *Oameni de ţară, fără ştiinţă de carte.* SADOVEANU, O. XVI, 427, cf. VINEA, L. I, 19. *Oamenii cu ştiinţă de carte îs paserele cu ciocul de fier.* ZANNE, P. V, 146. ✦ Pricepere, îndemînare, iscusinţă. Cf. MARDARIE, L. 268. *Am scris şi versuri, precum mi-au agiuns ştiinţa.* DOSOFTEI, în BV I, 238. *Traian,... cu ştiinţa a purta oşti,... din toate primejdiile ferit au fost.* CANTEMIR, HR. 82. *Ştiinţa bine a săgeta.* C. CANTACUZINO, CM I, 70, cf. LM. *Cîntă la clavir fără ştiinţă desăvîrşită, dar cu sentiment.* GALACTION, O. I, 401. *Lemnele... sînt clădite cu ştiinţă.* TEODOREANU, M. U. 255. *Cu o ştiinţă fără cusur,... potrivise pachetele de provizii.* SADOVEANU, O. XVI, 13, cf. 485. *Vînătoarea= arta şi tolodală ştiinţa de a vîna sau a prinde animalele.* STOICA, VÎN. 27. *Tăia cu o ştiinţă şi o îndemînare faimoasă curcanul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 54. *Ştiinţă... de a descifra sensurile majore ale muzicii.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 323.

2. Pregătire intelectuală; instrucţie, învăţătură; erudiţie. *Cînd auziră mulţimea, să mirară de ştiinţa lui.* N. TEST. (1648), 29[v]/2, cf. MARDARIE, L. 153. *Mi-ai dalu-mi ştiinţă şi minte.* DOSOFTEI, PS. 44/10, cf. 129/13. *Ştiinţa mult creşte şi se adaogă cu bătrînele.* CANTEMIR, IST. 83, cf. 115, 119. *Slab şi bătrîn foarte dă firea trupească era. Iar la ştiinţă mult mai înalt şi mai slăvit.* R. GRECEANU, CM II, 157. *Nevrednic şi slab întru ştiinţă.* ANTIM, P. 42, cf. GCR II, 7/17, MUMULEANU, C. 84/21. *Cel fără nici o ştiinţă ca un orb se socoteşte, şi de are ochi.* I. GOLESCU, ap. CADE. *Umflat de-a ta ştiinţă, Crezi că mintea ta nu are nimică peste puţinţă.* CONACHI, P. 259, cf. 281, NEGRUZZI, S. I, 11. *Mă simţii cuprins de un dor nemărginit de ştiinţă.* ALECSANDRI, O. P. 256, cf. ODOBESCU, S. II, 36, 235, EMINESCU, O. I, 151, MACEDONSKI, O. I, 149, COŞBUC, P. II, 128. *O ceapă nu plăteşte ştiinţa ta, doctore.* AGÎRBICEANU, A. 294. *Oameni care nu prea preţuiau ştiinţa cea multă.* SADOVEANU, O. XIX, 48, cf. XVIII, 554, VIANU, A. P. 51, CĂLINESCU, E. O. II, 185, BENIUC, V. A. I, 37. *Orice ştiinţă fără silinţă nici cum să poate dobîndi.* ZANNE, P. VIII, 742. ◇ Loc. adj. (Rar) **Cu ştiinţă** = învăţat, instruit; erudit, savant. Cf. MARDARIE, L. 153. *Este cu ştiinţă şi isteţ.* BELDIMAN, E. 3/7, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 276, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Om iscusit şi cu ştiinţă.* DELAVRANCEA, A. 26, cf. ALR SN V h 1 238/551. **Fără (de) ştiinţă** = inculţ, ignorant. *Duh fără de ştiinţă.* ALEXANDRESCU, O. I, 192, cf. PONTBRIANT, D. [Oameni] *fără orizont larg de vederi economice şi fără ştiinţă.* CARAGIALE, O. III, 229, cf. GHEŢIE, R.M., *Un plugar fără ştiinţă.* COŞBUC, P. II, 126, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

3. Ansamblu sistematic de cunoștințe veridice despre realitatea obiectivă (natură și societate) și despre realitatea subiectivă (psihic, gîndire); ansamblu de cunoștințe caracterizate printr-un obiect și o metodă determinate și fundamentate pe relații obiective verificabile. Cf. N. COSTIN, L. 36. *Știința istoriii.* CANTEMIR, HR. 130. *Academia științelor.* id. ib. 179. *În Țara Frîncească să duc, și acolo științele învățînd..., înapoi se întorc și pe alții învață.* C. CANTACUZINO, CM I, 41, cf. FN 118. *Științile, adecă învățătura cărții.* GHEOGRAFIE, 42r/3. *Să poată tălmăci cu înlesnire cărțile dă știință în limba românească.* VĂCĂRESCUL, GR. 6/14, cf. 6/17, CĂLĂTORIE, I, 124v/15. *Gramatica iaste știință care învață a scrie și a cunoaște ceale cetite.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 7v/17. *Aritmetichi, adecă știința numărării.* AMFILOHIE, E. [prefață] 1/8. *Știința tămăduirei ochilor.* MOLNAR, E. S. 6/9, cf. id. RET. 14/2, id. I. 60/9. *Știința astronomicească.* TEMPEA, GRAM. [prefață] 1/7, cf. ÎNCEPUTURI, 9/9. [Prunci] *dați spre măiestrii sau spre științe.* MAIOR, T. 31/7, cf. DOC. EC. 119, MUMULEANU, C. 34/3. *Știința naturală este învățătura... lucrurilor urzite în fire.* AR (1829), 32²/20, cf. FLECHTENMACHER, T. 20r/19. *Fiece norod pe rîndu-i pre pămînt a strălucit, Prin legi, științi, meșteșuguri.* HELIADE, O. I, 420, cf. II, 408. *Ighieism sau știința despre sănătate.* VEISA, I. 155/19. *Meșteră întru științele cuvîntului.* GORJAN, H. IV, 183/1, cf. ASACHI, I. 48/6, BĂLCESCU, M. V. 2. *Lipsa științelor de stat se simțea foarte tare.* BARIȚIU, P. A. I, 571, cf. RUSSO, S. 77. *Prin științe și prin arte națiile înfrățite... drumul slavei îl găsesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 73, cf. 179. *Mijloace de vindecare pe care știința medică le aplică în patimi cronice.* CALENDAR (1862), 11/3, cf. ALECSANDRI, O. P. 67. *Cunoașterea sistematică a unui obiect se numește știință.* MAIORESCU, L. 110, cf. 112. *Lucrarea sa e întreprinsă după adevăratele baze ale științei filologice.* ODOBESCU, S. I, 352. *Pun... mult temei pe rezultatele unei științe pozitive ca statistica.* CARAGIALE, O. IV, 243, cf. MACEDONSKI, O. I, 271. *Doctor în drept și-n științele politice.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 220, cf. id. S. A. I, 22. *Științi teoretice ori practice.* IBRĂILEANU, S. L. 18, cf. id. SP. CR. 95, BABEȘ, O. A. I, 8. *Trăim... în veacul științei experimentale.* SADOVEANU, O. XIX, 360, cf. XVI, 272. *Formulările exacte ale științelor.* VIANU, A. P. 17. *Astăzi se recunoaște că lingvistica este o știință socială.* GRAUR, I. L. 9. *Știința reprezintă procesul complex al cunoașterii naturii și societății de către om.* CF 1960, nr. 2, 66, cf. GEOLOGIA, 7. *Progresul științei cere grijă și solicitudine față de ceea ce este nou în cercetare.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 838. ◇ *Om de știință* = persoană specializată într-un domeniu sau în mai multe domenii ale științei **(II 3)** și care desfășoară o activitate menită să contribuie la progresul domeniului sau al domeniilor respective. V. s a v a n t, î n v ă ț a t. *Observarea omului de știință.* MAIORESCU, L. 110. [Unele] *ipoteze... nu pot să provoace decît un zîmbet ironic pe buzele adevăraților oameni de știință.* ODOBESCU, S. II, 287, cf. CARAGIALE, O. III, 126, MACEDONSKI, O. I, 37. *Mai toate statele civilizate se grăbiră a trămite oameni de știință spre a se iniția în arta maiestrului de la Maiența.* G. IONESCU, C. T. 27, cf. SADOVEANU, O. XVIII, 632. *Criticul este și el un om de știință.* VIANU, A. P. 10, cf. CĂLINESCU, E. O. I, 322. *Oamenii de știință au reușit să stabilească numeroase proprietăți fizice fundamentale ale planetelor din sistemul solar.* GEOLOGIA, 6. (Neobișnuit) *Știință materială* v. m a t e r i a l **(I 1)**.

— Pronnnțat: *și-in-*. — Pl.: *științe* și (învechit) *științi*. — Gen.-dat. și: (învechit) *științii*. — Și: (regional) **ștințĭă** (MUMULEANU, R. 6/20, id. P. 100/1, ARGHEZI, VERS. 693, A III 3, 17), (învechit, rar) **știénță** s. f.

— **Ști** + suf. *-ință*. — Pentru sensul **II 3**, cf. și lat. s c i e n t i a, it. s c i e n z a, fr. s c i e n c e. — **Știență** < it. **scienza.**

ȘTIINȚÉLNIC, -Ă adj. (Învechit) Științific. *Cărți foarte frumoase, precum științelnice, așa și desfătătoare și poeticești.* ANTROP. 211/5, cf. FM (1840), 245¹/30. *Descoperiri științelnice.* SPIC. 104/3. *Un tribut... a recunoștinței mele către acel științelnic așezămînt.* D. ASACHI, T. [prefață] 3/10. *Au consfințit acest adevăr prin a lui autoritate științelnică.* CALENDAR (1855), 90/25.

— Pronunțat: *și-in-*. — Pl.: *științelnici, -ce.* — **Știință** + suf. *-elnic.*

ȘTIINȚÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Științific. *În scrisoarea cea dogmaticească și științască mai întîi vezi să știi și desăvîrșit să cunoști scopul.* MICU, L. 186/2, cf. 185/21. *Sofietatea învățată sau Academia științască.* RUS, I. 128/31. *Între institutele științești sînt mai de frunte: universitatea,... două scoale pentru matematică ș.a.* id. ib. 167/8, cf. 224/17.

— Pronunțat: *și-in-*. — Pl.: *științești.* — **Știință** + suf. *-esc.*

ȘTIINȚIÁL, -Ă adj. (Latinism învechit, rar) Științific. *Dezvoltarea* [culturii naționale] *în toate ramurile științiale prin studii, prin elaborarea și edarea de opuri și de trătaturi științiale.* SBIERA, F. S. 175.

— Pronunțat: *și-in-*. — Pl.: *științiali, -e.* — Din lat. **scientialis** (adaptat după *știință*).

ȘTIINȚÍFIC, -Ă adj. Care aparține științei **(II 3)**, bazat pe principiile științei; care are ca obiect cercetările într-unul sau mai multe domenii ale științei; care desfășoară o activitate de cercetare într-un domeniu sau în mai multe domenii ale științei; (învechit) științelnic, științesc, (latinism învechit, rar) științial. *La obiecturile cele științifice, respons științific să se dea.* MAN. ÎNV. 187/18, cf. 116/2. *Noi putem cu ispravă să săvîrșim toate întreprinderile noastre cele științifice.* CR (1829), 272¹/19, cf. I. GOLESCU, C. *Popoarăle cu cultivire științifică și morală... se numesc politicite.* ELEM. G. 51/2. *Congres științific (de învățătură).* AR (1834), 147¹/18. *Sofietăți științifice (învățate).* AR (1837), 168¹/15. *Pentru lucruri scientifice lasă să îngrijască sistematicii și profesorii.* FL (1838), 2¹/12. *Așezăminte științifice precum: o academie de științe și măiestrii,... un liceu.* IC. LUM. (1840), 99²/16. *O călătorie științifică prin țările cele mai țivilizate.* CUCIURAN, D. V/4, cf. 100/27. *Foaie științifică și literară.* PROPĂȘIREA, 1/2. *Limba scientifică.* FM (1844), 52¹/9. [Șarlatanii] *fireșce că a lor negoț în ținutul științific numai pînă atunci îl pot vinde, pînă cînd nu s-au învederat prin făclia temeinicei cercetări.* VASICI, M, I, 26/20. *A se forma tineri cu învățături clasice și în deosebite spețialități, atît pentru a ave Academia profesori, cît și statul amploiați științifici.* ASACHI, Î. 20/15. *Această diplomă..., afară din interesul geografic, mai prezentează și alte interese științifice.* MAG. IST. I, 23/27. *Teoria meditinală este știința, adică cunoștința științifică a prințipiilor, de următoarele... învățături.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 95/4. *Spicuitorul moldo-român. Jurnal științific, literar și industrial* [Titlu]. SPIC. *A cerceta un lucru din vedere științifică.* APA MINER. 4/26. *Elevii conductori să urmeze lucrările cu o înțelegere scientifică.* ORESCU, T. 3/27. *Examinarea condițiilor de avere, de însușiri scientifice și de caracter.* CALENDAR (1856), 19/1. *Societăți literare, științifice și artistice.* LAURIAN, M. IV, 18/15. *Universitatea formează în stat o putere morală... și legile ei conduc pe giunime în creșterea morală și științifică.* CALENDAR (1861), 139/15. *Din criticele științifice văzusem falsitatea și pretențiile necoapte ale istoricilor, filologilor și jurnaliștilor.* MAIORESCU, CR. I, 285. [Cuvintele lipsite de precizie] *să le înlocuim prin cuvinte științifice cu definițiune precisă.* id. L. 17. *Lumea științifică admiră și acuma drumurile construite de legiunile lui Traian.* F (1875), 312. *Să se răsplătească... cele mai bune lucrări literare și științifice.* ODOBESCU, S. II, 542. *Cu sistema aceasta, se explică lămurit toate ipotezele științifice moderne.* CARAGIALE, O. III, 171, cf. DELAVRANCEA, T. 8. *Să plece... în escursiunile sale științifice.* HOGAȘ, DR. I, 223. *Acest realism contrazice de-a dreptul toată concepția științifică modernă.* IBRĂILEANU, S. L. 56. *Prisăcarii... au aplicat albinăritul științific.* SADOVEANU, O. XV, 280, cf. XVIII, 552. *Lim-*

bajul ştiinţific trebuie să fie precis, să conţină termeni propriі. IORDAN, L. R. 75. *Ecuaţiile matematice şi legile ştiinţifice sînt acelea în care tranzivitatea* [sic!] *domină în chip absolut.* VIANU, A. P. 17, cf. id. s. 197, ARGHEZI, P. T. 125. *Voia... să dezlege o enigmă ştiinţifică.* CĂLINESCU, E. O. I, 322, cf. II, 271. *Creator al istoriei române, în sensul ştiinţific al cuvîntului.* CAMIL PETRESCU, O. I, 441. *Aparate perfecţionate... au înregistrat numeroase măsurători ştiinţifice.* GEOLOGIA, 7. ◇ (Ironic) *Să mergem, zise boieriul, supărat că n-a putut sfîrşi ştienţificu-i cuvînt.* ROM. LIT. 327¹/40. *Moftangiul ştiinţific este sacrosanct.* CARAGIALE, O.IV, 105. *Nevasta, înfierbîntată, păru că nici nu bagă în samă această constatare ştiinţifică.* SADOVEANU, O.VII, 298. ◇ *Socialism ştiinţific* = parte constitutivă a ştiinţei marxist-leniniste care studiază procesul trecerii omenirii de la societatea capitalistă la orînduirea comunistă, dezvăluie legile generale ale revoluţiei şi construcţiei socialismului, legile generale ale dezvoltării orînduirii socialiste şi ale trecerii la comunism, elaborează principiile politicii revoluţionare a clasei muncitoare în lupta pentru desfiinţarea capitalismului, pentru construirea socialismului şi comunismului. *Socialismul ştiinţific se bazează pe o cunoaştere perfectă a legilor evoluţiei societăţii.* CV 1949, nr. 6, 9, cf. DER IV, 437. ◇ (Adverbial) *Ştim să vorbim, dar dacă studiem ştiinţific limba ajungem să vorbim (şi să scriem) mai bine.* GRAUR, I. L. 7.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Pl.: *ştiinţifici, -ce*. — Şi: (învechit) **ştiincífic, -ă, ştienţífic, -ă, ştientífic, -ă, ştiencífic, -ă, scientífic, -ă, ştientífic, -ă** adj.

— Din lat. **scientificus**, fr. **scientifique** (adaptat după *ştiinţă*).

ŞTIINŢIFICÁ vb. I. Tranz. fact. (Neobişnuit) A ştiinţifiza. Cf. IORDAN, L.R.A. 245.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Prez. ind.: ?

— **Ştiinţă** + suf. *-fica*.

ŞTIINŢIFICÉŞTE adv. (Rar) În mod ştiinţific, potrivit principiilor şi cerinţelor ştiinţei **(II 3)**; din punct de vedere ştiinţific. Cf. PONTBRIANT, D. *Să precizăm mai ştiinţificeşte termenul şi actul perceperii.* GHEREA, ST. CR. III, 237, cf. SĂGHINESCU, V. 22, PETICĂ, O. 487. *Doctorul se grăbi să reconstituie crima ştiinţificeşte.* REBREANU, I. 463, cf. CADE. *Ştiinţificeşte, sistemul era sugestiv, dar, aplical, se dovedise nul.* ARGHEZI, S. VIII, 169, cf. DM.

— Pronunţat: *şti-in-*.

— **Ştiinţific** + suf. *-eşte*.

ŞTIINŢIFIZÁ vb. I. Tranz. fact. A face să devină ştiinţific, să capete caracter ştiinţific; (neobişnuit) a ştiinţifica. Cf. IORDAN, L.R.A. 245, SCL 1962, 159.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Prez. ind.: *ştiinţifizez*.

— **Ştiinţif**[ic] + suf. *-iza*.

ŞTIINŢIFIZÁRE s. f. Acţiunea de a ştiinţifiza şi rezultatul ei; ridicare a nivelului ştiinţific. *În noul sistem* [de educaţie muzicală] *al celor trei cicluri, s-a urmărit ştiinţifizarea acestui învăţămînt de toate aspectele.* M 1965, nr. 3, 19.

— Pronunţat: *şti-in-*. — Pl.: *ştiinţifizări*.

— V. **ştiinţifiza**.

ŞTIINŢISM s. n. v. **scientism**.

ŞTIITÓR adj. v. **ştiutor**.

ŞTIL s. n. (Prin Ban.) Condei. Cf. L. ROM. 1960, nr. 2, 20, 1966, 139.

— Pl.: *ştiluri*.

— Din germ. dial. **Stiel**.

ŞTILBÍC s. n. v. **ştiuldic**.

ŞTILBÓC s. n. v. **şilboc**.

ŞTILBURÁ vb. I. Refl. (Regional; despre apă) A se tulbura (Roşia—Beiuş). ALR SN III h 834/310. ◇ Expr. (Tranz.) **A ştilbura** (pe cineva) **din minţi** (ori **din minte**) v. minte **(1)**.

— Prez. ind. pers. 3: *ştilbură*.

— Cf. ştilbure, tulbura.

ŞTÍLBURE adj. (Prin Transilv.; despre apă) Tulbure. ALR I 426/290, 295, 305.

— Pl.: *ştilburi*. — Şi: **ştîrbure** adj. ALR I 426/298.

— Cf. tulbure.

ŞTILBUROÁSĂ adj. (Regional; despre apă) Tulbure (Brusturi—Oradea). ALR I 426/302.

— Pl.: *ştilburoase*.

— **Ştilbure** + suf. *-oasă*. Cf. tulburos.

ŞTÍLFĂ s. f. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Un anumit fel de ţesătură. *Un aşternut pentru o odaie cu 12 perini şi cu trei macaturi de ştilfă şi cu perde lîj de ştilfă... Două plapome, una de ştilfă, una de atlaz* (a. 1797). URICARIUL, XVI, 277.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIM subst. **1.** S. m. (Popular; adesea cu sens colectiv) Fire de lînă (scurte, încîlcite şi de proastă calitate) sau cîlţi care rămîn după dărăcit, în colţii daracului; resturi de lînă sau de cînepă ce ies din ţesături, cînd se dau la dîrstă. Cf. DDRF, LIUBA-IANA, M. 120. *Încotro te uitai, prin pod, prin tindă, prin pat, pe sub pat..., tot maldăre de fuioare, ştimi şi zgrebeni.* MUSCEL, 112. *Ştimul ieşit din plocade se toarce şi se face iarăşi foale de purtat ori de pus pe cai, iar cel din procovîţe, mai mărunt, se bagă-n perini şi-n saltele.* LUNGIANU, CL. 72, cf. 237, CADE, DL, DM, H V 338. *Cînd se crăpă de ziuă, toată cînepa şi lîna erau toarse şi făsute, de nu rămăsese nici piedinul. Ba, ce zic eu? Chiar zgrebenii şi ştimii erau îndrugaţi.* RĂDULESCU-CODIN, I. 190, cf. VÎRCOL, M. 88, AN. DOBR. IV, nr. 4, 101. *Decît un caier de ştim, Mai bine-o vadră de vin.* CIAUŞANU, V. 115, cf. id. GL., ARH. FOLK. III, 154, COMAN, GL., TOMESCU, GL., ALRT II, 236, A I 20, 24, V 14, L. ROM. 1961, nr. 1, 24, TEAHA, C. N. 270. ✦ Fig. (Glumeţ) Păr[1] (de pe capul omului). Cf. CADE. *Stringe-ţi ştimul, că-ţi dă-n ochi! Ce te-oi apuca de ştim amuş!* I. CR. II, 302.

2. Subst. P. anal. (Regional) Iarbă deasă, scurtă şi greu de cosit (Albac—Abrud). Cf. COMAN, GL.

3. Subst. (Bot.; regional) Ţăpoşică *(Nardus stricta)*. Cf. BORZA, D. 115, 293.

— Pl.: *ştimi*. — Şi: (regional) **ştimă** (CHEST. V/73 supl.) s. f., **ştimb** (A I 13) subst., **ştémă** (CHEST. V/9 supl.) s. f.

— Din scr. **štim**.

ŞTIMÁR subst. (Regional) Păşune **(1)**. Cf. CHEST. V 21/45, 51.

— Pl.: ?

— **Ştim** + suf. *-ar*.

ŞTÍMĂ[1] s. f. Parte care revine fiecăruia dintre interpreţii unei bucăţi muzicale şi care se extrage, separat, din partitura generală. Cf. DL, DM, DN².

— Pl.: *ştime*.

— Din germ. **Stimme**.

ŞTÍMĂ[2] s. f. **1.** (Mold. şi Bucov.) Personaj din mitologia populară, imaginat de obicei ca o femeie frumoasă (şi bună), care protejează apele, pădurile, comorile etc. V. duh, vîlvă, zînă. Cf. HEM 1276. *Trei limbi de foc se zice că se ivesc din pămînt îndată ce începi a săpa, şi-apoi s-arată stima comorii.* GANE, N. I, 98. [Cocostîrcul] *e ca un prietin, ca o schimă bună şi norocoasă a căsii.* MARIAN, O. II, 333. *Cînd cîntă cocoşul, atunci dispar toate spiritele necurate, toate schimele şi toate nălucile.* id. Î. 296, cf. TDRG, PAMFILE, COM. 17, 22, id. DUŞM. 213, 284, id. S. V. 25, CHIRIŢESCU, GR. 255, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Păşesc pe iazuri ştimele, ca nişte muieri*

subţiratice înfăşurate în borangicuri alburii. SADOVEANU, O. XIII, 715. *I s-a părut că ar fi ameninţat asupra bieţilor oameni rătăciţi în acele locuri ştima pustiei.* id. ib. XVII, 253, cf. I, 128, DL, DM. *Tot ce zideau ziua era deminează dărămat, cu toate că în temelie avea şi o stimă.* ŞEZ. IV, 207. *Orice fîntînă, izvor etc. îşi are ştima lui; în unele şede chiar dracu' ceal cu coarne.* I. CR. IV, 149, cf. com. din BILCA—RĂDĂUŢI şi din STRAJA—RĂDĂUŢI, CHEST. V/15 supl., 17 supl., 88 supl., ALR I 1 399/573, A V 34. ◇ Fig. *Foamea... nu-i dădea răzbun; această ştimă, scîrba săracilor, bucuria bogaţilor, muncea netndurat pe bietul Nică.* CONTEMPORANUL, V_2, 391. *Oh, soarta, nemiloasă ştimă, nu cerne asupră-vă decît năcazuri mii şi mii.* ib. VI_1, 479. ◇ Expr. (În superstiţii) **A avea ştimă** = (despre animale) a fi stăpînit de un duh necurat; p. ext. a fi năzdrăvan **(4)**. Cf. ŞĂINEANU, D. U., ŞEZ. V, 126. ◇ Compus: (Prin Mold.) **ştima-vitelor** = boală a vitelor, nedefinită mai îndeaproape. ALR II 4 240/414. ✦ P. ext. Fiinţă sau plantă căreia i se atribuie însuşiri supranaturale, care este considerată ca purtătoare de noroc. Cf. CONTEMPORANUL, V_1, 291. *Printre firele de popuşoi... este cîte unul care se cheamă mama sau ştima popuşoilor. După credinţele plugarilor, acest fir este cel ce păzeşte bucata de primejdii şi de aceea nu se strică.* PAMFILE, A. R. 67. *De la dînsul ştiu că era o iapă năzdrăvană, care era ştima cailor.* I. CR. III, 264. ✦ Epitet peiorativ pentru un om slab, urît, pocit. Cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., ŞEZ. V, 126, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. ✦ (Regional) Epitet pentru un copil mic şi neastîmpărat. Com. din BILCA—RĂDĂUŢI.

2. (Prin nordul Transilv.) Noroc **(1)**. *N-am ştemă la oi spune un om care n-are noroc la oi, îi pier ori i se întîmplă alte nenorociri.* CHEST. V/7 supl., cf. 66, ALR II 4 240/219. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *ştemă*) Belşug de lapte la vite; mană **(I 5)**, frupt. Cf. LEXIC REG. II, 102. *Ştemă..., mana laptelui (despre care poporul credea că se poate răpi prin vrăji şi farmece sau de către strigoaice).* ib.

3. (Regional) Presimţire (Piatra Neamţ). COMAN, GL. *Am eu o ştimă că azi plouă.* id. ib.

4. (Regional; în forma *ştemă)* Taină, secret (Bonţ—Gherla). Cf. CHEST. V/11 supl.

5. (Regional; în forma *ştemă)* Fluierătură cu care ciobanii se cheamă unul pe altul (Corbu—Borsec). Cf. CHEST. V/19 supl.

— Pl.: *ştime.* — Şi: (regional) **ştémă, stímă, schimă** s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. V, 411—420, unde se propune lat. **schima, -ae* < gr. σχῆμα, -ατος. Pentru alte ipoteze, cf. DR. VII, 528, BUL. FIL. V, 315. Cf. ştea mă t.

ŞTÍMĂ³ s. f. v. **ştim.**

ŞTIMB subst. v. **ştim.**

ŞTIMÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.) Chircit. ŞEZ. III, 89. ✦ (Substantivat; regional) Epitet pentru un copil mic şi neastîmpărat. Com. din BILCA—RĂDĂUŢI. *Fugi de aici, ştimitule!* ib.

— Pl.: *ştimiţi, -te.*

— De la **ştimă²**.

ŞTIMOCEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Acţiunea de a ştimoci şi rezultatul ei. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: ?

— **Ştimoci** + suf. *-eală.*

ŞTIMOCÍ vb. IV. Tranz. (Prin nord-vestul Munt.; complementul indică lînă, cînepă etc.) A scărmăna. UDRESCU, GL. *N-ai ştimocit-o bine, au rămas folmotoace întregi nesparte.* id. ib. ✦ Fig. (Complementul indică oameni) A părui[1], a bate. Cf. UDRESCU, GL. *Cine te-a ştimocit aşa, fata mamii?* id. ib.

— Prez. ind.: *ştimocesc.*

— De la **ştim.**

ŞTIMOCÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.; despre lînă, cînepă etc.) Scărmănat. Cf. UDRESCU, GL. ✦ Fig. (Despre oameni) Care a fost păruit, bătut. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştimociţi, -te.*

— V. **ştimoci.**

ŞTIMP s. m. v. **şteamp[1].**

ŞTIMPÚŢ subst. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui ştimp. V. şteamp[1] **(1)**. *La ştimpuţu vraniţii, Şede mama miresei.* BÎRLEA, B. I, 78.

— Pl.: ?

— **Ştimp** + suf. *-uţ.*

ŞTIMUÍ vb. IV. Refl. (Prin Bucov. şi Mold.) A se potrivi, a corespunde. *S-o ştimuit socoteala mea cu a lor.* GLOSAR REG., cf. L. ROM. 1960, nr. 3, 80.

— Prez. ind.: ?

— Din germ. **stimmen.**

ŞTINF s. m. v. **ştrimf.**

ŞTÍNŢĂ s. f. v. **ştiinţă.**

ŞTIOÁCĂ s. f. **1.** (Prin Transilv.) Ghionoi (de cioplit piatra). Cf. ALR II 5 045/279, 349.

2. (Prin Transilv.) Tîrnăcop (VICIU, GL. 75) cu un singur tăiş de formă lată (MAT. DIALECT. I, 216).

3. (Prin Transilv.) Sapă cu vîrf ascuţit. Cf. CABA, SĂL., LEXIC REG. II, 108.

4. (Regional; în forma *ştiocă)* Teslă (Bonţ—Gherla), COMAN, GL.

5. (Regional; în forma *ştoacă)* Bardă (Voivozi—Carei). ALR II 6 634/325.

— Pl.: *ştioci.* — Şi: **ştiócă** (COMAN, GL.), **ştióucă** (MAT. DIALECT. I, 216), **ştóucă** (ALR II 5 045/349), **ştoácă** (ib. 6 634/325; pl. *ştoache* ib.), **schiócă** (LEXIC REG. II, 108) s. f.

— Cf. germ. Stok [hammer, -eisen, -beil], Stich [axt], Stichel, rom. cioacă.

ŞTIOÁLĂ s. f. v. **ştioalnă.**

ŞTIOÁLMĂ s. f. v. **ştioalnă.**

ŞTIOÁLNĂ s. f. **I. 1.** (Transilv. şi Ban.; mai ales în forma *ştiolnă)* Galerie în mină (ISER, SCRIBAN, D., FRÎNCU-CANDREA, M. 43, ARH. OLT. III, 392, L. COSTIN, GR. BĂN. 196, com. PAŞCA, A III 4, 13), de coastă (LB, LM, VICIU, GL. 93, A III 13, 14, LTR[2]) sau de cap (A III 15). [Vîlva băii] *îşi pune ochii pe cîte un fecior mai zdravăn şi, cînd îl întîlneşte singur prin vreun colţ de ştiolnă, i se arată.* PAMFILE, COM. 24, cf. CL 1957, 200.

2. (Prin Ban. şi Transilv.) Mină (de aur). Cf. FD I, 174, CL 1957, 198.

3. (Regional; în forma *ştiolnă)* Lutărie (Băuţar—Caransebeş). Cf. VICIU, GL.

II. 1. (Bucov., nordul Mold. şi prin Transilv.) Bulboană. *Zvîrleam pietrele, pe rînd, în ştioalna unde mă scăldam.* CREANGĂ, A. 65, cf. 61, 117. *Vîrşa... se aruncă acolo unde e apa mai adîncă, bunăoară într-o bulboană sau ştioalnă.* MARIAN, INS. 58. *Să te ţii de noi, că nu cunoşti locul, şi pe unele locuri se fac ştioalne adînci.* HOGAŞ, DR. I, 311. *Ursul, rănit, intrase într-o ştiolnă a părăului.* AL LUPULUI, P. G. 137, cf. CĂLINESCU, I. C. 171. *Boiştenii se recunosc uşor în micile ştioalne, unde înoată vioi.* BĂCESCU, P. 73, cf. ŞEZ. II, 24, VASILIU, PL. 262, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, CHEST. IV 39/113, 264, ALR I 427/540, 558, A III 8, VI 4, 26, 33. ✦ Baltă provenită din oprirea unei ape curgătoare de către un obstacol natural sau artificial, ori din apa de ploaie adunată într-o adîncitură a solului. [Cînele] *a simţit că mergem la ştioalne, să prindem broaşte.* V. ROM. februarie 1954, 49, cf. ŞEZ. V, 126, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, CHEST. IV 42/264, ALR SN III h 830/551, h 831/386, A V 14, 15, 16, 31. ✦ (Prin vestul

Transilv.) Teren mlăştinos. Cf. cv 1951, nr. 3—4, 47, TEAHA, C. N. 270.

2. (Prin Mold. şi Transilv.) Fîntînă nepietruită Cf. ŞĂINEANU, D. U., ALR I 793/558.

3. (Prin sudul Mold.) Copcă (în gheaţă). Cf. CHIRIŢESCU, GR. 255, ALR I 1 733/594.

4. Fig. (Regional; în forma *ştiolnă)* Deşert (la cal) (Bonţ—Gherla). Cf. DR. V, 325.

— Pl.: *ştioalne* şi *ştiolni.* — Şi: **ştioálmă** (SĂM. III, 457), **ştioálă** (GRAIUL, I, 443), **ştiólnă, ştólnă** (FRÎNCUCANDREA, M. 43) s. f.

— Din magh. **stolna,** ucr. **штольня.** Cf. germ. Stollen.

ŞTIOÁRFĂ s. f. v. **ştiolf²**.

ŞTIOB¹ s. n. **1.** (Prin Maram.) Trunchi de copac scorburos sau scobit care, îngropat în pămînt, serveşte ca ghizd la o fîntînă puţin adîncă. Cf. ŞĂINEANU, D. U.

2. (Transilv., Bucov. şi prin Mold.) Vas de lemn, de diferite forme şi dimensiuni, în care se varsă lăturile, în care se dă de mîncare la porci etc. V. hîrdău. Cf. LB, ISER, POLIZU, MARIAN, NA. 283, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, DM, ŞEZ. III, 89. *După ce-o dus* [pupăza] *în casă, o bagat-o într-un ştiob ş-o udat-o.* VASILIU, P. L. 219, cf. 220, 262, ŞEZ. XVIII, 168, com. din ZAGRA—NĂSĂUD şi din STRAJA—RĂDĂUŢI, com. D. POP, com. din MONOR—REGHIN şi din MORĂRENI—TOPLIŢA, COMAN, GL., ALR I 691/148, ALR II/I MN 145, 3 918/260, ALR II 4 122/219, 235, A V 14, 15, 20, VI 4, 33, MAT. DIALECT. I, 96, 194.

— Pl.: *ştioburi.* — Şi: **stiob** s. n. GHEŢIE, R. M.

— Cf. ucr. шТОВД, шТУБ „trunchi de copac".

ŞTIOB² s. n. (În dicţionarele din secolul trecut) Măsură de capacitate pentru cereale, de aproximativ 5 litri. Cf. LB, ISER, POLIZU.

— Pl.: *ştioburi.*

— Cf. germ. Stübchen, rom. **ştiob¹**.

ŞTIOBĂRĂU subst. (Regional) Trunchi de copac scorburos sau scobit care, îngropat în pămînt, serveşte ca ghizd la o fîntînă puţin adîncă (Răchita—Sebeş). Cf. A II. 6.

— Pl.: ?

— Cf. **ştiubei¹, ştiubăroc, ştiuburoi.**

ŞTIOBÎC interj. (Regional) Cuvînt care redă zgomotul produs de căderea unui corp (greu) în apă; bîldîbîc. Cf. ALECSANDRI, T. 843, SĂGHINESCU, V. 70, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Ei, dar ce-a da tîrgul şi norocul, tot mă duc. Şi, ştiobîc, s-dau cam mai dus. Ce i-a fost lui a ajunge pînă-n fund?* ŞEZ. II, 102, cf. V, 126, BOCEANU, GL., COM. SAT. III, 52. ◇ (Cu valoare verbală) *Slujnica... îi pune mîna după cap, îi face o bleandă, şi numa huştiuliuc în jos şi ştiobîc în fundul fîntînii.* I. CR. III, 326.

— Şi: **ciobîc** interj. SCRIBAN, D.

— Onomatopee.

ŞTIOBÎLCÁ vb. I. Tranz. şi refl. (Regional) A (se) cufunda în apă. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Prez. ind.: ?

— V. **ştiobîlc.**

ŞTIOBÎLCĂÍ vb. IV. Tranz., refl. şi intranz. (Regional) A (se) cufunda cu zgomot în apă; a (se) mişca, a (se) agita în apă, făcînd-o să plescăiască, a (se) bălăci. Cf. CADE, SCRIBAN, D. 1287, DL, DM, *O spală bine ca să se facă albă, ştiobîlcind-o de cîteva ori prin apă, de era s-o înece.* ŞEZ. III, 187, cf. CIAUŞANU, GL. *Copiii cu vîlele s-au ştiobîlcăit toată ziua în scocul de la vîltoare.* PLOPŞOR, C. 91, cf. 70, 119, BOCEANU, GL., com. din SASCA MONTANĂ—MOLDOVA NOUĂ.

— Prez. ind.: *ştiobîlcălesc* şi *ştiobîlcăi.* — Şi: **ştiobîlcí, ştobîlcăí** (prez. ind. *ştobîlcăi),* **ciobîlcăí** (SCRIBAN, D., com. din SASCA MONTANĂ—MOLDOVA NOUĂ) vb. IV.

— **Ştiobîlc** + suf. *-ăi.*

ŞTIOBÎLCĂIÁLĂ s. f. (Regional) Ştiobîlcăit. Cf. CIAUŞANU, GL.

— Pl.: *ştiobîlcăieli.* — Şi: **ştobîlcăiálă** s. f. CIAUŞANU, GL.

— **Ştiobîlcăi** + suf. *-eală.*

ŞTIOBÎLCĂÍRE s. f. (Regional) Zgomot produs de un lichid, prin clătinare într-un vas. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.

— V. **ştiobîlcăi.**

ŞTIOBÎLCĂÍT s. n. (Regional) Faptul de a (se) ştiobîlcăi; (regional) ştiobîlcăială. Cf. CIAUŞANU, GL.

— Pl.: *ştiobîlcăituri.* — Şi: **ştobîlcăít** s. n. CIAUŞANU, GL.

— V. **ştiobîlcăi.**

ŞTIOBÎLCÍÍ vb. IV v. **ştiobîlcăi.**

ŞTIOCÁLĂ s. f. v. **ştecăl.**

ŞTIÓCĂ s. f. v. **ştioacă.**

ŞTIOI s. m. (Olt. şi prin Ban.) Numele a două specii de păsări răpitoare de noapte, înrudite cu bufniţa: a) ciuf de baltă *(Asio flammeus flammeus).* Cf. MARIAN, O. I, 227, TDRG, BL III, 43; b) ciuf pitic *(Otus scops scops).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 266, 267, ENG. ROM., H XVI 10, COMAN, GL.

— Pl.: *ştioi.* — Şi: **ştoi** (BĂCESCU, PĂS. 267), **ştuf** (id. ib.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIOL s. n. **1.** (Prin nord-vestul Transilv.) Galerie (în mină). Cf. CL 1961, 164. ✦ (Prin Maram. şi Bucov.) Locul pe unde se intră în mină. *Sub piatra aceasta, spun oamenii că se poate vedea şi acuma urma unui ştiol (gură de baie) zidit.* MARIAN, T. 246, cf. T. PAPAHAGI, M. 234.

2. (Regional) Peşteră (Groşi—Baia Mare). ALR SN III h 813/349.

3. (Prin nord-vestul Transilv.) Horn, coş. Cf. ARH. FOLK. VI, 299. *Mîndră..., Ştiu-ţi caru şi boii: Boii îţi-s după cuptiori, Caru suie-n sus pe ştiol!* id. 195. ✦ P. ext. Partea de deasupra a cuptorului ţărănesc, pe care se poate şedea sau dormi. *De-ar da bunul Dumnezău Toi o tină şi o ploaie, Să mîie da casa voastră, Să rămîie numai ştiolu, Să mă iubesc cu fecioru.* BÎRLEA, C. P. 289, cf. 304, ARH. FOLK. I, 159, 236.

— Pl.: *ştioluri.*

— Din germ. **Stolle,** magh. **stoll.**

ŞTIOLBÍC s. n. v. **ştiuldic.**

ŞTIOLBOÁNĂ s. f. v. **ştiulboană.**

ŞTIOLDÍC s. n. v. **ştiuldic.**

ŞTIOLEÁG s. n. v. **ştiuleag.**

ŞTIOLF¹ interj. (Prin nord-vestul Munt.) Cuvînt care redă zgomotul produs de paşii cuiva care merge prin noroi¹. Cf. UDRESCU, GL. *Abia venii prin mocirlă; ştiolf, ştiolf!* id. ib.

— Şi: **ciolf** interj. UDRESCU, GL.

— Onomatopee.

ŞTIOLF², ŞTIOÁLFĂ subst. (Depreciativ) **1.** S. m. şi f. (Prin Munt. şi Olt.) Obiect de încălţăminte sau de îmbrăcăminte uzat. Cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 64. *Unde-mi sînt ştiolfii (bocancii)?* UDRESCU, GL. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se

leagă prin prep. „de") *Ce te mai faci tu cu ştioalfa aia de pălărie?* id. ib.

2. S. f. (Regional) Epitet pentru o femeie slabă, urîtă sau bătrînă. Cf. TODORAN, GL., L. ROM. 1959, nr. 3, 67, UDRESCU, GL.

3. S. f. (Popular) Epitet pentru o femeie de moravuri uşoare. *Îţi cere cineva socoteală că umbli după marcoave, după ştioalfe?* M. I. CARAGIALE, C. 59. *Fraţilor, moare ştoarfa — şi am venit cu daibojul.* BUL. FIL. IV, 196. *Îi trebuie boierului... ştioalfe, să petreacă..* ARGHEZI, VERS. 492. *O ştoalfă oarecare... şi altta tot.* V. ROM. februarie 1956, 23, cf. DM, com. din TURNU MĂGURELE şi din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ, L. ROM. 1959, nr. 5, 84, LEXIC REG. 110, MAT. DIALECT. I, 97, UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştiolfi, ştioalfe.* — Şi: (regional) **ştioărfă** (TODORAN, GL., L. ROM. 1959, nr. 5, 84) s. f., **ştolf** (UDRESCU, GL.) s. m., **ştoálfă, ştoárfă, ştoálbă** (BUL. FIL. IV, 128, 196) s. f.

— Cf. ştiolf[1].

ŞTIOLFĂÍ vb. IV. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Intranz. A păşi anevoie, plescăind, prin noroi[1] sau prin apă. Cf. UDRESCU, GL. ✦ Tranz. şi refl. A (se) uda, a (se) murdări de noroi[1]. Cf. UDRESCU, GL. *Unde te-ai ştiolfăit aşa?* id. ib.

2. Tranz. A molfăi **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. ✦ Intranz. şi tranz. A vorbi, a spune (ceva) anevoie, nedeslușit; p. ext. a sporovăi, a trăncăni. Cf. UDRESCU, GL.

3. Intranz. şi refl. A deveni ştirb **(1)**; p. ext. a îmbătrîni. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *ştiólfăi* şi *ştiolfăiesc.* — Şi: **ştolfăí** (UDRESCU, GL.), **ciolfăí** (id. ib.) vb. IV.

— **Ştiolf**[1] + suf. *-ăi.* — Pentru sensul **3**, cf. şi ştiolf[2].

ŞTIOLFĂIÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Faptul de a (se) ştiolfăi **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Concretizat) Apărie; noroi[1]. Cf. UDRESCU, GL.

2. Molfăială. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştiolfăieli.* — Şi: **ştolfăiálă** s. f. UDRESCU, GL.

— **Ştiolfăi** + suf. *-eală.*

ŞTIOLFĂÍT[1] s. n. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Faptul de a (se) ştiolfăi **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. Molfăială. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştiolfăituri.* — Şi: **ştolfăít** (UDRESCU, GL) **ciolfăít** (id. ib.) s. n.

— V. **ştiolfăi.**

ŞTIOLFĂÍT[2]**, -Ă** adj. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Ud, murdar de noroi[1]. Cf. UDRESCU, GL.

2. Care abia molfăie mîncarea în gingii. Cf. UDRESCU, GL. ✦ Care vorbeşte anevoie, nedeslușit. Cf. UDRESCU, GL.

3. Ştirb **(1)**; p. ext. bătrîn. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştiolfăiţi, -te.* — Şi: **ştolfăít, -ă** (UDRESCU, GL.), **ciolfăít, -ă** (id. ib.) adj.

— V. **ştiolfăi.**

ŞTIOLICĂÍ vb. IV v. **ştiorlicăi.**

ŞTIÓLNĂ s. f. v. **ştioalnă.**

ŞTIÓLNIŢĂ s. f. (Regional) **1.** Bulboană. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

2. Epitet depreciativ pentru o femeie desfrînată. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: ?

— **Ştiolnă** + suf. *-iţă.*

ŞTIOLOPÁNĂ s. f. v. **lostopan.**

ŞTIOLŢ adj. (Prin Bucov.; despre oameni) „Gras şi leneş". ŞEZ. III, 89.

— Cf. germ. stolz „mîndru, trufaş".

ŞTIOMB s. m. v. **şteamp**[1].

ŞTIOMP s. m. v. **şteamp**[1].

ŞTIOPÍ vb. IV v. **stupi.**

ŞTIOPÍLC interj. (Regional; repetat) Şontîc. Cf. CADE. ✧ (Cu valoare verbală) *Nu ştiu cum îl nimereşc în şold şi de atunci Luca, ştioptîc, ştioptîc, ca cel mai scurt la un picior.* MERA, L. B. 115.

— Cf. schiopîrc, şovîlc, ştiobîlc.

ŞTIORLÍCĂÍ vb. IV. Intranz. (Prin nord-estul Olt.; despre păsări) A ciripi. Cf. CIAUŞANU, v. 201. ✦ Fig. (Despre copii) A gînguri. Cf. CIAUŞANU, v. 201, ALR II/I h 151/812.

— Prez. ind.: *ştiorlicăiesc.* — Şi: **ştiolicăi** (prez. ind. *ştiolicăi* ALR II/I h 151/812) vb. IV ib.

— Probabil formaţie onomatopeică.

ŞTIORLÎCĂIÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Acţiunea de a ştiorlîcăi şi rezultatul ei. Cf. CIAUŞANU, v. 201.

— Pl.: *ştiorlicăieli.*

— **Ştiorlicăi** + suf. *-eală.*

ŞTIÓRMINĂ s. f. v. **stîrmină.**

ŞTIÓUCĂ s. f. v. **ştioacă.**

ŞTIP s. m. v. **şteap**[1].

ŞTIPÉNDIU s. n. v. **stipendíu.**

ŞTIPUÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Transilv.; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A tigheli; a tivi. Cf. LB, ISER, POLIZU, ALR SN IV h 1 206/157, LEXIC REG. II, 54.

2. (În industria pielăriei; complementul indică obiecte de încălţăminte; în forma *ştepui)* A trage la maşină. Cf. CV 1949, nr. 8, 31.

— Prez. ind.: *ştipuiesc.* — Şi: **ştepui** vb. IV. CV 1949, nr. 8, 31.

— Din germ. **steppen.**

ŞTIPUÍRE s. f. (Regional) Acţiunea de a ştipui **(1)** şi rezultatul ei (Vad—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. II, 54.

— Pl.: *ştipuiri.*

— V. **ştipui.**

ŞTIPUÍT, -Ă adj. (Prin Transilv.; despre obiecte de îmbrăcăminte sau despre părţi ale acestora) Tighelit; tivit. *Uită-te la patru vite, Nu la poale ştipuite.* ŞEZ. XII, 153.

— Pl.: *ştipuiţi, -te.*

— V. **ştipui.**

ŞTIR[1] s. n. (Prin Maram.) Lanţ. Cf. ALR II 5 670/353, LEXIC REG. 22, L. ROM. 1961, nr. 6, 49. ✦ (Regional; în forma *şpir)* Fiecare dintre cele două lanţuri care leagă pieptarul hamului de orcic (Deda—Topliţa). Cf. MAT. DIALECT. I, 193. *La scos de bîrne iarna, trebuie şpiruri tari la cai.* ib.

— Pl.: *ştiruri.* — Şi: **şpir** s. n.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIR[2] s. n. v. **peşchir.**

ŞTIR[3] subst. sg. **1.** Nume dat mai multor plante erbacee: **a)** (şi în sintagmele *ştir mic,* COTEANU, PL. 31, LB, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 17, 293, *ştir bun,* ŞEZ. XV, 130, CADE, *ştir prost,* ENC. ROM., GRECESCU, FL. 495, PANŢU, PL., BORZA, D. 17, 293, *ştir roşu,* BORZA, D. 17, 293, *ştir porcesc,* id. ib.) plantă cu tulpina ramificată, cu florile verzi, dispuse în glomerule, cu frunzele acrişoare la gust şi comestibile; (regional) moţul-curcanului *(Amaranthus angustifolius).* Cf. LB, CIHAC, II, 393, BARCIANU, GRECESCU, FL. 495, PĂCALĂ, M. R. 19, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 17, 293; **b)** (şi în sintagmele *ştir sălbatic,* BRANDZA, FL. 423, BARCIANU, PANŢU,

PL., CADE, BORZA, D. 17, 293, PRODAN-BUIA, F. I. 146, H III 66, *ştir verde,* BRANDZA, FL. 423, ŞEZ. VI, 67, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 17, 293, *ştir porcesc,* ŞEZ. VI, 67, CADE, BORZA, D. 17, 293, H VII 480, *ştir alb,* BORZA, D. 17, 293, *ştir de porci,* id. ib.) plantă cu tulpina dreaptă, păroasă, cu florile verzi, reunite într-un spic, care servește ca hrană pentru porci; (regional) ştiriţă[2] *(Amaranthus retroflexus).* Cf. CIHAC, II, 393, GHEŢIE, R. M., BRANDZA, FL. 423, ENC. ROM., GRECESCU, FL. 494, PANŢU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 220, DS, BORZA, D. 17, 293, PRODAN-BUIA, F. I. 146, DER; **c)** (şi în sintagmele *ştir roşu,* ANON. CAR., LB, VALIAN, V., POLIZU, BRANDZA, FL. 424, ENC. ROM., ŞEZ. XV, 130, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 17, 293, H XII 385, *ştir roşu de grădină,* BORZA, D. 17, 293, H II 26, *ştir de grădină,* BORZA, D. 17, 293) plantă ornamentală cu frunzele roşii peţiolate şi cu florile purpurii, dispuse în glomerule la baza frunzelor superioare sau în spice lungi *(Amaranthus paniculatus).* Cf. COTEANU, PL. 31, BORZA, D. 293; **d)** (şi în sintagma *ştir roşu,* BORZA, D. 17, 293) moţul-curcanului *(Amaranthus caudatus).* Cf. id. ib.; **e)** (şi în sintagmele *ştir prost,* id. ib., *ştir mic,* id. ib.) *Amaranthus lividus.* Cf. id. ib.; **f)** (şi în sintagmele *ştir roşu,* id. ib., *ştir de ogoare,* id. ib.) *Amaranthus hypochondriacus.* Cf. id. ib.; **g)** (şi în sintagma *ştir alb,* id. ib.) *Amaranthus albus.* Cf. id. ib.; **h)** (şi în sintagma *ştir creţ,* id. ib.) *Amaranthus crispus.* Cf. id. ib.; **i)** (şi în sintagmele *ştir roşu,* id. ib. 27, 293, *ştir alb,* id. ib.) lobodă *(Atriplex hortensis).* Cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 393, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, BORZA, D. 27, 293; **j)** (şi în sintagma *ştir negru,* BORZA, D. 24, 293) pelin negru *(Artemisia vulgaris).* Cf. id. ib.; **k)** talpa-gîştei *(Atriplex patula).* Cf. id. ib. 27, 293; **l)** coada-vulpii *(Phleum paniculatum).* Cf. id. ib. 129, 293; **m)** bănuţ *(Bellis perennis).* Cf. BARCIANU, ALEXI, W.; **n)** *Chenopodium polyspermum.* Cf. BORZA, D. 46, 293. *Cinstite împărate! fac ştiri împărăţii tale că intîi credinciosul chipere ... şi cu ştirul armaşul cel mare... nu ascultă de porunca împărăţii tale* (a. 1773). GCR II, 97/29. *Acasă se hrănesc porcii cu tot feliul... de bucate, cu urzici, cu ştir şi cu alte ... buruieni.* ECONOMIA, 100/3. *Cu ştir şi lobode ţine porci* (a. 1807). BV II, 494. *La vie am găsit ştiru cît omu de mare* (a. 1821). IORGA, S. N. 179, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 145. *De-aş fi împărat, aş trage 500 la talpe cărui ar mai îndrăzni să mai samene ştir pe faţa pămîntului.* ALECSANDRI, T. 615, cf. COSTINESCU, DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Oamenii... mai horpăiau din gamele borşul lung fiert cu urzici, ştir, măcriş şi crupe.* CAMILAR, N. I, 271, cf. H I 6, II 11, 116, 142, III 132, 139, IV 9, 158, VI 21, IX 338, 376, X 465, XI 5, XIV 103. *Malaiu dulce e minunat de bun cu borş cu ştir.* ŞEZ. V, 52. *Borşul ar fi fost mai bun dacă avea şi oleacă de ştir.* Com. din PIATRA NEAMŢ, cf. com. din BILCA—RĂDĂUŢI şi din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Aduna ciuperci,... culegea ştir.* PLOPŞOR, C. 40, cf. CHEST. VIII 7/19, 87/17, ALR II 5 173/848. *Ai fost floare trandafir, Dar acum eşti borş cu ştir.* PANN, P. V. II, 98/13. *De departe trandafir şi de aproape borş cu ştir.* NEGRUZZI, S. I, 251, cf. BARONZI, L. 60, ŞEZ. I, 221, FOLC. MOLD. I, 194. *Mi-ai fost pup de trandafir, Acum eşti creangă de ştir.* HODOŞ, P. P. 122. *Mąşir, de la oala cu ştir, Că n-ai băgat nici un fir.* ZANNE, P. IV, 19.

2. Mîncare preparată din ştir[3] **(1).** *Din ştir şi din ştevie nu-l scoate.* STĂNOIU, C. I. 116.

— Şi: (rar) **stir** s. n. ISER.

— Din bg. **щир,** scr. **štir.**

ŞTIR[4] subst. (Prin sudul Transilv.; în expr.) **A lua de-a ştirul** = (complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) a lua la purtare. Cf. LEXIC REG. II, 54.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIR[5] subst. (Regional) Grămadă de trunchiuri (Peştişani—Tîrgu Jiu). ALR SN II h 619/836.

— Pl.: ? — Şi: **ştel** subst. ALR SN II h 619/836.

— Etimologia necunoscută. Cf. ster, germ. Ster.

ŞTIR[6], -Ă adj. (Şi substantivat; învechit şi popular; despre fiinţe, mai ales despre femelele animalelor sau despre femei) Steril, sterp. *Nu făcea cuconi, hiind stiră şi stearpă.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 204[v]/14, cf. 204[v]/35, DRLU, GHEŢIE, R. M., SĂGHINESCU, V. 70, MARIAN, INS. 3, TDRG, DR. II, 615, IV, 443, CADE, STOIAN, PĂST. 54, GIUGLEA, U. 86, SCRIBAN, D., DL, DM, H XII 26, 30, XVIII 25, ŞEZ. III, 89, RĂDULESCU-CODIN, com. din TURNU-MĂGURELE şi din PIATRA NEAMŢ, din STRAJA—RĂDĂUŢI, com. DRĂGANU, com. din MONOR—REGHIN şi din MORĂRENI—TOPLIŢA, CIAUŞANU, V. 201, CHEST. V 16/44, 70/66, 88, 76/19, 86, 94, ALR I 1 074, 1 780, ALR I/II h 225, ALR II/I h 142, ALR II/192, 365, 551, 723, A II 6, III 1, 2, 16, 18, V 15, 27, 31, 34, VI 3, 4, 19, 21, 26, 33. ✦ P. ext. (Regional; despre plante) Neroditor (Voineasa—Călimăneşti). Cf. ALR I 847/798. *Varză ştiră.* ib.

— Pl.: *ştiri, -e.* — Şi: (învechit şi regional) **stîră** adj.

— Cf. gr. στεῖρα, alb. shtjerrë.

ŞTIR[7], -Ă adj. (Învechit, rar) Acru. Cf. ANON. CAR., DRLU.

— Pl.: *ştiri, -e.*

— Cf. ştir[3], ştiros[1].

ŞTIRĂV, -Ă adj. (Prin Munt. şi Olt.) Slab, plăpînd, firav. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştiravi, -e.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ştir[6], firav.

ŞTIRB, -Ă adj. **1.** (Despre oameni şi animale) Care a rămas fără unul sau fără mai mulţi dinţi; (rar) ştirbit **(1),** (regional) ştirboc, ştîrbocit. *Femeile... îţi par foarte slute, foarte bătrîne,... foarte ştirbe.* NEGRUZZI, S. III, 271, cf. SANDU-ALDEA, ap. CADE, SADOVEANU, O. XIII, 138. *Ţigan şaşiu şi ştîrb.* ARGHEZI, S. VII, 28. *Bătrînul era cam ştîrb.* CĂLINESCU, E. O. II, 266, cf. CAMIL PETRESCU, O. I, 428, STANCU, R. A. II, 402, V. ROM. martie 1955, 255. *Un om foarte gras, ştîrb şi chel..., gonea spre ei.* T. POPOVICI, S. 29. *Pentr-o ştîr' de loc de şură, Nu iau fata ştîrbă-n gură.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 436, cf. I. CR. II, 286, com. din BILCA—RĂDĂUŢI, A II OLT. XXI, 275. ✧ (Prin analogie) *Un ştiulete cu grăunţe mari şi rari, prin urmare unul ştîrb.* PAMFILE, A. R. 89. *Ferăstrăul ascuţit şi ştîrb.* V. ROM. octombrie, 1954, 111. *Cucuruz ştîrb.* A II 6. ✧ (Substantivat) *Toată fata Sare balta, Numai ştîrba Scoate limba.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 434. (Compus:) **ştîrbă-baba-cloanţa** = personaj din mitologia populară, închipuit de obicei ca o femeie bătrînă şi urîtă; epitet pentru o femeie bătrînă şi rea. Cf. ALECSANDRI, T. 378. *Ştîrba-baba-cloanţa, ştiind că împăratul are obicei a bea în toată sara o cupă de lapte dulce, i-a pregătit acum una, ca să doarmă dus.* CREANGĂ, P. 97. ✧ (Adverbial) *Era bătrînă şi rîdea ştîrb.* SADOVEANU, O. XV, 87.

2. (Despre obiecte, mai ales despre vase) Cu marginea ruptă, stricată, ciobit; (despre unelte tăioase) cu părţi din tăiş rupte; cu tăişul tocit, neascuţit; p. ext. incomplet, ciuntit, trunchiat; ştirbit **(2).** Cf. COŞBUC, P. I, 330. *Aprinse o lumînare..., pe care o lipi de marginea ştîrbă de deasupra unui sfeşnic de alamă.* HOGAŞ, DR. I, 245, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Sarea era... pusă într-o ceaşcă de cafea ştîrbă.* C. PETRESCU, Î. II, 166. *Săbii ruginite şi ştîrbe.* SADOVEANU, O. XV, 404, cf. X, 527. *Clopotul ştîrb... Sună a ciob.* ARGHEZI, VERS. 357, cf. DM. *Strachină ştîrbă.* ARH. OLT. XXI, 275. ✧ Fig. *Trist îşi ascunde luna ştîrbă-n nori Lumina roşietică.* GORUN, F. 176. *Aburul luminos al lunii ştîrbe.* SADOVEANU, O. XVIII, 520. *După miezul nopţii... vocabularul, mîncat de întuneric, prezintă... înţelesuri ştîrbe.* ARGHEZI, S. VIII, 269. *Ion e... cam natîngul, cam gîngav, cam ştîrb la minte.* STANCU, D. 204. *Se întunecă Munţii ştîrbi şi suri.* LABIŞ, P. 178.

— Pl.: *ştîrbi, -e.*

— Din v. sl. ***štrlbъ** (bg. **щърб).**

ȘTIRBÁ vb I. v. **știrbi.**

ȘTIRBÁRE s. f. v. **știrbire.**

ȘTIRBÁT, -Ă adj. v. **știrbit.**

ȘTIRBĂTÚRĂ s. f. v. **știrbitură.**

ȘTIRBEÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Știrbitură **(1)** (Săpata de Sus—Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

2. Știrbitură **(2).** Cf. CIAUȘANU, V. 152.

— Pl. : *știrbeli.*

— **Știrbi** + suf. *-eală.*

ȘTIRBÉNIE s. f. (Rar) Știrbitură **(1).** *He, he!— rise moș Costache, amuzat, desfăcînd știrbenia gurii.* CĂLINESCU, E. O. II, 189.

— Pl. : *știrbenii.*

— **Știrb** + suf. *-enie.*

ȘTIRBÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. și (rar) r e f l. (Despre oameni și animale) A deveni știrb **(1);** (regional) a (se) știrboci. *Rîd de ele... că au știrbit, că n-o să le mai ia nimeni.* MUSCEL, 30. *Se lovi-n părete,... De se știrbi la gură.* ARGHEZI, VERS. 534, cf. H III 68, com. MARIAN.

2. T r a n z. (Complementul indică obiecte, mai ales vase) A face să piardă o bucățică din margine, a c i o b i; (complementul indică unelte tăioase) a face să piardă o părticică din tăiș; a toci; p. e x t. a face să devină incomplet, ciuntit. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 393, LM, ODOBESCU, S. I, 417, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Săpînd s-a rupt lopata. Cel ce-o știrbise, iată-l.* ARGHEZI, VERS. 81. *Ba chiar groparii i-njurau, știrbind Lopețile-n tăria rece a stanei.* LABIȘ, P. 109, cf. PREDA, M. 258, GR. BĂN., com. din BILCA—RĂDĂUȚI. ◇ R e f l. *Fiindcă cuiele de fier nu să putea ciopli, s-au știrbit tăieloarea de tot.* BĂRAC, T. 10/1. *Sabia ți s-a știrbit, Pușca ți s-a ruginit.* ȘEZ. VIII, 167. [Zimții secerii] *s-o știrbat.* ALR I 918/131. *Briciul prea ager se știrbă,* se spune despre un om care are de suferit din cauză că acționează și reacționează prea repede. Cf. ZANNE, P. III, 31. (Prin analogie) [Boul] *să știrbește la ungii.* ALR I 1 089/850.

3. T r a n z. F i g. A aduce o diminuare însemnătății, valorii etc. (cuiva sau a ceva), (învechit și popular) a m i c ș o r a **(v 2);** (complementul indică un drept, o lege etc.) a încălca, a nesocoti. *N-am știrbit din sfintele-ți giudețe.* DOSOFTEI, PS. 419/5, cf. PANN, Ș. II, 22/24. *Știrbisem* [tratatul de la Paris] *prin Unirea de la 1859.* MAIORESCU, D. II, 68, cf. MACEDONSKI, O. IV, 156. *Legea n-o știrbesc părinții.* COȘBUC, B. 105. *Orice înclinare care știrbește vitejia în lupta vieții e o slăbiciune.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 5, cf. SADOVEANU, O. XI, 13. *Imensele lui preocupări îi știrbesc memoria.* ARGHEZI, S. X, 54. *Amintirea faptelor lui urîte din tinerețe... îi știrbea prestigiul.* STANCU, R. A. IV, 423, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 21/2. ◇ R e f l. p a s. *Priveghea ca să nu se știrbească țeara.* URECHE, LET. I, 153/2.

— Prez. ind. : *știrbesc.* — Și : (învechit și popular) **știrbă** (prez. ind. *știrb* și *știrbez)* vb. I.

— V. **știrb.**

ȘTIRBÍC s. n. v. **știuldic.**

ȘTIRBÍNĂ s. f. **1.** (Învechit și regional) Știrbitură **(1).** Cf. LB, ISER, POLIZU, DR. V, 288, IX, 420, MAT. DIALECT. I, 216, UDRESCU, GL. ◇ (Prin analogie) *Cînd se rupe o măsea* [la roata morii] *se zice că este o știrbină.* DAMÉ, T. 152. *Vine ea roata la știrbină,* se zice unui om nerecunoscător, care va mai avea totuși nevoie de cel ce l-a ajutat. Cf. ZANNE, P. V, 540.

2. (Învechit și regional) Știrbitură **(2).** Cf. LB, ISER, COSTINESCU. *Oala asia are o știrbină.* UDRESCU, GL.

3. (În dicționarele din secolul trecut) Știrbitură **(4).** Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 393.

— Pl. : *știrbine* și *știrbini.*

— Din v. sl. ***štrьbina** (bg. **щърбина).**

ȘTIRBÍRE s. f. Acțiunea de a (s e) ș t i r b i și rezultatul ei.

1. Cf. ș t i r b i **(1).** Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, DR. V, 288.

2. Cf. ș t i r b i **(2).** Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF.

3. F i g. Cf. ș t i r b i **(3).** Cf. DDRF, PETICĂ, O. 480. *Legatul să se îndeplinească... fără știrbire.* SADOVEANU, O. XV, 147.

— Pl. : *știrbiri.* — Și : (învechit și popular) **știrbáre** s. f. LB, ISER, LM.

— V. **știrbi.**

ȘTIRBÍT, -Ă adj. **I.** (Rar) Știrb **(1).** Cf. SCRIBAN, D. ◇ (Substantivat) *Rîzînd înghesuit de strîmbările bieților știrbiți, se mira... cum de nu i s-a întîmplat și lui să dea peste un bob de mărgăritar în pilaf.* ODOBESCU, S. I, 80.

2. Știrb **(2).** *Cuțit știrbat.* ALECSANDRI, S. 132, cf. MAIORESCU, D. II, 46, REBREANU, R. II, 204. *Fac tăiș, tu-l vrei știrbit, Vrei fier bont, nu vrei cuțit.* ARGHEZI, VERS. 319. *Ca știrbite stalagmite, La un an după război, Casele rîjeau rănite.* LABIȘ, P. 44.

3. F i g. Diminuat ca însemnătate, ca valoare etc.; (despre un drept, o lege etc.) încălcat, nesocotit, Cf. GHEȚIE, R. M. *Oricare ar fi urmarea unei anchete, cinstea celui anchetat tot știrbită iese.* STĂNOIU, C. I. 90, cf. SCRIBAN, D., OȚETEA, R. 169, DL, DM.

— Pl. : *știrbiți, -te.* — Și : (învechit și popular) **știrbăt, -ă** adj.

— V. **știrbi.**

ȘTIRBITÚRĂ s. f. **1.** (La oameni și animale) Loc gol rezultat prin căderea unuia sau a mai multor dinți; (rar) știrbenie, (învechit și regional) știrbină **(1),** (regional) știrbeală **(1).** Cf. LB, POLIZU, CADE. *Rîdea și arăta o știrbătură în dinții de dinainte.* SADOVEANU, O. VIII, 300, cf. XIII, 814, REBREANU, NUV. 238, DR. V, 288. ◇ (Prin analogie) *Poziția discurilor depinde de punctul unde se găsește o știrbitură din seria dinților.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 317. *Cînd se rupe o măsea, se zice că este o știrbină sau o știrbitură în roată.* DAMÉ, T. 152. *O să-ți vie roata la știrbitură,* se zice unui om nerecunoscător, care va mai avea totuși nevoie de cel ce l-a ajutat. Cf. ZANNE, P. V, 540. ✦ Epitet depreciativ pentru un om știrb. cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

2. Loc unde marginea unui obiect este ruptă, (învechit și regional) ș t i r b i n ă **(2),** (regional) c i u m b l i t u r ă, ș t i r b e a l ă **(2);** p. e x t. ciuntitură, ruptură; gaură. *Văzui un bulz foarte mare și alb..., îi luai seama bine ca doară voi vedea pă dînsul nescai știrbituri sau găuri.* GORJAN, H. II, 18/30, cf. CARAGIALE, O. III, 256. *Îmblătiți crengile cu bolovani, cioburi...,* cășunînd bieților pomi rane și știrbături. COMȘA, N. Z. 52. *Blidul... Vătămat de-o știrbitură.* ARGHEZI, VERS. 251, cf. 164. *Zidurile cu știrbituri adînci stau încă în picioare.* STANCU, U.R.S.S. 148.

3. F i g. Diminuare a însemnătății, a valorii etc. (cuiva sau a ceva); încălcare, nesocotire (a unui drept, a unei legi etc.). Cf. COSTINESCU. *Nu admitea nici o știrbitură a drepturilor sale.* CADE.

4. (În dicționarele din secolul trecut) Fragment de dinte rupt, rămas în gingie; știrbină **(3).** Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF.

— Pl. : *știrbituri* și (învechit) *știrbiture.* — Și : (învechit și popular) **știrbătúră** s. f.

— **Știrbi** + suf. *-tură.*

ȘTIRBOÁNĂ s. f. v. **știulboană.**

ȘTIRBÓC, -OÁCĂ adj. (Prin nord-vestul Munt.) Știrb **(1).** UDRESCU, GL. *Ai rămas știrboacă, fata mamii, ce mă fac eu cu tine!* id. ib. ◇ (Substantivat) *Știrboaca ăluia a uitat să vie.* id. ib.

— Pl.: *ştirboci, -oace.*
— **Ştirb** + suf. *-oc.*

ŞTIRBOCEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Faptul de a (se) ştirboci. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: ?
— **Ştirboci** + suf. *-eală.*

ŞTIRBOCÍ vb. IV. Intranz. şi refl. (Prin nord-vestul Munt.) A (se) ştirbi **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. *Biata femeie (s-)a ştirbocit de linerică.* id. ib.
— Prez. ind.: *ştirbocesc.*
— V. **ştirboc.**

ŞTIRBOCÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Ştirb **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *ştirbociţi, -te.*
— V. **ştirboci.**

ŞTÍRBURE adj. v. **ştilbure.**

ŞTIRCÁN s. m. (Regional) Numele unei păsări de baltă, nedefinite mai îndeaproape, care se hrăneşte cu peşte şi cu broaşte. Cf. PASCU, S. 292. *În lunca lui Trepăduş Stă un ştircan cu două guşi* (Desagii). PĂSCULESCU, L. P. 81.
— Pl.: *ştircani.*
— Cf. ştirc.

ŞTIRCÁV, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Indispus. UDRESCU, GL. *Nu ştiu ce am azi, sînt cam ştircav; nu mă simt în apele mele.* id. ib.
— Pl.: *ştircavi, -e.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ştira v.

ŞTÍRCĂ s. f. **1.** (Prin sud-vestul Transilv.) Băţ (despicat la un capăt) sau lopăţică cu care se mestecă zerul pus la fiert. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DENSUSIANU, Ţ. H. 334, A III 2.

2. (Olt. şi prin Ban.) Mustuitor. *Culesul viei se face strîngînd strugurii cu mîna, puindu-i în hîrdău şi zdrobindu-i cu un lemn ce se numeşte ştircă.* Î. IONESCU, M. 371, cf. H V 374, RĂDULESCU-CODIN, Î. 199, 361, PLOPŞOR, V. O., ALR SN I h 233, LEXIC REG. 47. ✦ Băţ ramificat la un capăt, folosit la mărunţirea zarzavatului în mîncare. Cf. VÎRCOL, M. 88, com. din BANAT, PLOPŞOR, V. O., L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, LEXIC REG. 57.

3. (Regional) Otic **(1)** (Lupeni). A III 3.

4. (Prin Olt.) Prăjină înfăşurată la un capăt cu cîrpe, folosită la spălatul ţevilor de la alambic. Cf. CADE, CIAUŞANU, V. 201.

5. (Prin Olt.) Prăjină prevăzută la un capăt cu o bucată de scîndură, folosită la amestecat varul, nisipul şi apa în varniţă. Cf. CIAUŞANU, V. 201.

6. (Prin nord-vestul Transilv.; în forma *stircă*) Chibrit. LEXIC REG. II, 105.
— Pl.: *ştirci.* — Şi: **ştrécă** (LEXIC REG. 47), **stíreă** (ib. II, 105) s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. ştert[1].

ŞTIRCUÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Regional; în forma *ştercuĭ;* complementul indică struguri) A zdrobi cu mustuitorul (Suseni—Tîrgu Jiu). Cf. LEXIC REG. 47.

2. (Prin Olt. şi Ban.; complementul indică zarzavat) A mărunţi cu ajutorul unui băţ ramificat la un capăt. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, LEXIC REG. 57.
— Prez. ind.: *ştîrcui.* — Şi: **ştercui** vb. IV. LEXIC REG. 47.
— **Ştircă** + suf. *-ui.*

ŞTIRCUIÁLĂ s. f. (Regional) Acţiunea de a ştircui **(1)** (Plenița—Băileşti). Cf. H V 374.
— **Ştircui** + suf. *-eală.*

ŞTÍRE s. f. Faptul de a şti.

1. (Învechit şi popular; mai ales în legătură cu verbele „a avea", „a fi", adesea construit cu prep. „de", „în", „la") Cunoaştere; cunoştinţă. *La ştire voao să vă fie una aceasta* (a. 1569—1575). GCR I, *11/21. *Tot omul amu ştire să aibă că fără ajutoriul lu Dumnezeu nu poate isprăvi nici un lucru bun.* CORESI, EV. 15, cf. 523. *Care* [lucruri] *nu ştiem noi îndoiţi că nu vor veni în ştire dumitale* (a. 1614). IORGA, C. I. II, 241. *N-au avut ştire mai nainte măcar cu 3—4 ceasuri, că ar fi fugit.* IST. Ţ. R. 115. *Acesta lucru iaste la ştirea tuturor.* VARLAAM, C. 247. *În ştire să fie voao că păgînilor s-au trimes ceastă spăsenie a lui Dumnezău.* N. TEST. (1648), 173[r]/9, cf. 160[v]/9, BIBLIA (1688), 369[1]/56. *Constandin Vodă să făcea că nu-i este în ştire de venirea oştilor.* R. POPESCU, CM I, 372, cf. R. GRECEANU, CM II, 218. *Să fie în ştire că unde va fi giudecata, acolo va fi şi raiul aproape* (cca 1750). GCR II, 65/38, cf. VĂCĂRESCUL, IST. 249, DRĂGHICI, R. 36/12. *Prefăcîndu-mă că n-am nimic în ştire pentru nici o întîmplare, o întrebai de pricina întristării.* GORJAN, H. I, 71/33, cf. PANN, E. II, 140/21, POLIZU, ALEXANDRESCU, O. I, 198, ALECSANDRI, P. I, 18. *Fiicele mele, s-aveţi în ştire c-am găsit să vă căsătoresc pe amîndouă.* ODOBESCU, S. I, 131. *De-astă viaţă mîndră de vrei să ai o ştire, Gîndeşte num-atuncea la visuri şi la somn.* EMINESCU, O. IV, 162, cf. COŞBUC, P. I, 78, BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 95, BUJOR, S. 125. *N-am ştire nici unde-i dus, nici cînd se-ntoarce.* SADOVEANU, O. XIII, 920, cf. ARGHEZI, VERS. 58. *Îi zise că despre acest lucru ca n-are de ştire.* ŞEZ. V, 34, cf. III, 112, ALEXICI, L. P. 225. ✧ Loc. adv. **Cu ştire** = pe ştiute, v. şti **(I 1)**. *Nu va veni împărăţia lu Dumnezeu cu ştire.* CORESI, TETR. 161, cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. **Fără (de) ştire** = pe neaşteptate; fără să (se) ştie. *N-au rădicat el armele asupra craiului, ci craiul fără cale şi fără de ştire au venit asupra lui.* URECHE, L. 108, cf. I. GOLESCU, C. *Nu voi să-mi găsesc beleaua dîndu-ţi drumul în rai fără de ştire.* NEGRUZZI, S. I, 93, cf. POLIZU, BARCIANU. *Cînd văzui pe Cecilia la teatru,... pe dinafară şi fără ştire îi făcui portretul.* ALECSANDRI, O. P. 18, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 276, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *Fără ştire şi fără pricină au intrat în ei moldovenii cu săbiile.* SADOVEANU, O. XI, 257, cf. ALR II/I MN 83, 2 699/284. (Curent) **Cu** (sau, învechit, rar, **prin**) **ştirea** (cuiva) sau **fără (de) ştirea** (cuiva) = cu (sau fără) cunoştinţa (cuiva); cu (sau fără) învoirea, încuviinţarea (cuiva). *Ce ai fugit fără ştirea mea?* PALIA (1581), 126/1. *Am vîndut noi di a noastră bun[ă] voie... şi cu ştirea tuturor fraţilor noştri* (a. 1638). GCR I, 87/12, cf. PRAV. MOLD. 25[r]/3. *Aceaea casă să să împarţă cu ştire (ştirea* MUNT.) *şi voia giudeţului.* PRAV. 155, cf. 71, EUSTRATIE, PRAV. 25. *Au şi trecut Dunărea cu oştile lor, fără ştirea vizirului.* NECULCE, L. 33, cf. 68, CANTEMIR, HR. 329. [Locul] *l-am vîndut de a noastră bun(ă) voie şi (cu) ştir(ea) vecinilor noştri... şi cu ştir(ea) tuturor sătenilor* (a. 1694). IORGA, S. D. XII, 5. *Au fugit boiarii fără ştirea domnului.* R. POPESCU, CM I, 372, cf. ANON. BRÎNCOV., CM II, 340. *Dă-i era cu ştire sau făr d(e) ştire, Dumnezeu ştie* (a. 1782). GCR II, 127/10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, în PR. DRAM. 62, DRĂGHICI, R. I, 13/4, ALECSANDRI, T. II, 94. *Are două ţiitoare în două mahalale deosebite şi... cu ştirea lor se-nsoară.* CARAGIALE, O. IV, 67, cf. ISPIRESCU, L. 105. *Iartă-mă dacă, fără ştirea mea, te-am supărat cu ceva.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 124, cf. SP. POPESCU, M. G. 23, DAVILA, V. V. 79, PAMFILE, S. T. 160, AGÎRBICEANU, A. 363, HOGAŞ, DR. I, 261. *S-a apucat şi a vîndut lui Avrum casa şi grădina, fără ştirea Paraschivei.* REBREANU, I. 286, cf. BASSARABESCU, V. 9. *Toate s-au întîmplat fără ştirea lui.* C. PETRESCU, C. V. 213, cf. SADOVEANU, O. XVIII, 524, CĂLINESCU, E. O. II, 80, CAMIL PETRESCU, O. I, 474. *Pe nime călare să nu lase a intra în oraş fără de ştirea lor.* RETEGANUL, P. P. 29, cf. id. P. V, 47. ✧ Expr. (Regional) **A nu şti în ştirea sa nimic** = a nu avea nimic pe conştiinţă. Cf. CIAUŞANU, GL. ✦ (Învechit) Mărturie **(4)**, dovadă. *Rădică ştire* (leage c[2], măr-

turie HD) *în Iacov și leage puse în Israil.* PSALT. 155. *De-aciia-l deade și muminiei lui, spre mai multă încă știre și încredințare.* CORESI, EV. 348, cf. id. PS. 207/7.

2. (Mai ales în legătură cu verbele „a da", învechit și popular, „a face", adesea construit cu prep. „de", „în") Veste, informație; noutate **(II 2).** V. mesaj **(2),** mujdea. *Dau știre domnie*[i] *tale za lucrul turcilor* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *Ce nu mi-ai dat în știre cum să te petreacem?* PALIA (1581), 126/1. *Dăm dumilor voastre știre* (începutul sec. XVII). IORGA, D. B. I, 7. *Toate pe rînd i-am făcut în știre cu omul nostru* (a. 1614). id. C. I. II, 241. *I-au dat de știre să să gătească să meargă.* URECHE, L. 100, cf. 159. *Au dat știre pre la toate cetățile.* PRAV. 278. *Au trimis și craiul leșesc sol la papa, făcîndu-i știre că are el de grije Muldovei.* M. COSTIN, O. 47, cf. GCR I, 217/30, IST. Ț. R. 12, 97, N. COSTIN, L. 572. *Cînd a fi vreme, i-a face el știre.* NECULCE, L. 208, cf. 207. *Prin olăcari să-i facă știre.* CANTEMIR, HR. 285, cf. 194. *Dederă știre împăratului.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 333, cf. ANON. CANTAC., CM I, 101. *Nimărui aminte n-au fost să le dea știre.* MUSTE, LET. III, 18/23. *Facem știre cu această carte a domniei mele* (a. 1717). URICARIUL, XXV, 280. *Fac știri împărăției tale* (a. 1773). GCR II, 97/28, cf. MINEIUL (1776), 181[r1]/20. *Trimisă sol înainte la Olimbiada de i-au dat știri Filip că vine.* ALEXANDRIA (1784), 8[r]/4, cf. ȘINCAI, HR. II, 115/1. *I se făcu de știre că zișii robi sarmate iarăși fac turburare.* MAIOR, IST. 180/5, cf. ÎNVĂȚĂTURĂ, 29/18. *Caimacamul dă de știre pașii de cele ce curg.* BELDIMAN, E. 81/21, cf. id. N. P. II, 158/15, DOC. EC. 319, ASACHI, S. L. II, 66. *Cînd vor vedea oștile că au intrat în țară, să-i facă știre.* MAG. IST. I, 299/32, cf. I. VĂCĂRESCUL, P. A. 50, id. P. 142, BĂLCESCU, M. V. 478. *Iacă-ți dau în știre ceea ce am pus de gînd.* PANN, H. 66/15, cf. id. P. V. I, 58/30. *De cu sară se făcuse de știre tuturor boierilor să se adune a doua zi.* NEGRUZZI, S. I, 148, cf. ALEXANDRESCU, O. I, 238. *Primăvara, vara și toamna trecuse fără știri de la Margărita.* ALECSANDRI, O. P. 110. *Nu spune trista știre Dragei mele.* BOLINTINEANU, O. 25. *Știrea sosirii lor răspîndi o adîncă turburare.* ODOBESCU, S. I, 124. *Cînd voi veni eu, am să vă dau de știre.* CREANGĂ, P. 19. *Știrea era oficială.* CARAGIALE, O. III, 236, cf. IV, 299. *Cum priimi știre despre sosirea fiului său, îi ieși înainte.* ISPIRESCU, L. 116, cf. 199, VLAHUȚĂ, O. A. III, 28, COȘBUC, P. II, 287. *Ce știri de pe unde-ai umblat?* DELAVRANCEA, A. 26. *Vîlva băii dă de știre că se apropie o nenorocire.* AGÎRBICEANU, A. 186, cf. REBREANU, R. I, 121, GALACTION, O. 71, TOPÎRCEANU, B. 51, C. PETRESCU, R. DR. 76, VISSARION, B. 175. *Eu mă scobor în grabă la Sabasa ca să dau de știre.* SADOVEANU, O. X, 631, cf. XI, 319, VIANU, S. 199, ARGHEZI, VERS. 622. *Am o știre importantă pentru dumneata.* CĂLINESCU, B. I. 16, cf. CAMIL PETRESCU, O. II, 642. *Știrile zboară mai repede ca pasările.* STANCU, D. 151, cf. id. R. A. I, 277, BENIUC, V. A. II, 271, PREDA, M. 125, ISANOS, V. 162, LABIȘ, P. 354. *Am venit să-ți dau de știre Că mi-e Badiul la peire.* ALECSANDRI, P. P. 126, cf. SEVASTOS, P. 161, ȘEZ. II, 154, FOLC. MOLD. II, 684. ◇ *Buletin de știri* V. buletin. ◇ Expr. **A ști** (sau **a afla) de știrea** (cuiva) sau **a-i ști** (cuiva) **de știre,** (rar) **a-i ști** (cuiva) **știre** = (de obicei în construcții negative) a avea informații în legătură cu cineva; a avea în vedere, a avea în grijă (pe cineva). *De-acu dracu-ți știe de știre.* MILLO, în PR. DRAM. 412. *Nici pasăre măiastră să nu-i afle de știre.* GHICA, S. IX. *Nimeni nu-i știe de știre, Nimeni soarta-i n-o-mblînzește.* EMINESCU, O. I, 52, cf. GANE, N. II, 75. *Paloșul ista are să-ți știe de știre.* CREANGĂ, P. 236, cf. id. A. 6. *Puțini au rămas pe aici și nu le mai știm de știre.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. PAMFILE, J. II, 415, HOGAȘ, DR. I, 314, ȘEZ. III, 232. *Nu-i știu de știre.* CIAUȘANU, GL. *Turcii știu de știrea lui,* se zice pentru a arăta că nu se știe ce s-a întîmplat cu cineva, că nu poate fi găsit. Cf. ZANNE, P. VI, 418. (Cu topica inversată) *El a-ntrebat pe toți d-a rîndul, Dar nimeni știre nu-i știa.* COȘBUC, P. I, 100. *Căpitane Răducane, ... Potera-i colea, pe vale!... Las'să vie, las' să vie, Corbii de știre să-i știe.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 506.

3. (Învechit și popular; în expr.) **A avea** (cuiva) **de știre** = a avea grijă (de cineva), a păzi, a supraveghea (pe cineva). *Nu mă lăsa Doamne să fiu de perire Cu bietul mieu suflet, ce să-mi aibi de știre.* DOSOFTEI, PS. 80/6. *I-a avut Dumnezeu de știre.* PANN, P. V. II, 160/13. **A lăsa** (pe cineva) sau **a se duce** (sau **a pleca, a porni** etc.) **în știrea lui Dumnezeu** (sau **Domnului, Celui de Sus)** = a lăsa (pe cineva) sau a se duce (sau a pleca, a porni etc.) la voia întîmplării. Cf. COSTINESCU. *Luai steagul din mînile lui și mă aruncai pe scară, în știrea lui Dumnezeu.* GANE, N. II, 110. *Copiii și nevasta să-i las în știrea Celui de Sus.* CREANGĂ, P. 46. *Îi dase drumul pe gîrlă, lăsîndu-l în știrea lui Dumnezeu.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Ce eram să facem, am lăsat-o în știrea Domnului.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 154, cf. PAMFILE, S. T. 160. *Mai bine-ți dau frații și du-te în știrea Domnului.* RETEGANUL, P. P. 27, cf. SEVASTOS, P. 144, ȘEZ. II, 109, FUNDESCU, L. P. I, 75, FOLC. MOLD. I, 291.

— Pl.: *știri.* — Și: (învechit, rar) **ștére** s. f.
— V. **ști.**

ȘTIREÁGĂ s. f. (Regional) Oaie stearpă (Petrova—Vișeu de Sus). ALR I 1 780/348.
— Pl.: ?
— **Știră** (v. *știr*[6]) + suf. *-eagă.*

ȘTIRÉLNIȚĂ[1] s. f. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Livezile—Panciu). Cf. H XI 436.
— Pl.: ?
— Cf. știr[3].

ȘTIRÉLNIȚĂ[2] s. f. (Regional) Femeie sterilă (Nicșeni—Botoșani). ALR I/II h 225/412.
— Pl.: *știrelnițe.*
— **Știră** (v. *știr*[6]) + suf. *-elniță.*

ȘTIRÍ[1] vb. IV. Refl. și intranz. (Mold. și prin Transilv.; despre gîtlej) A se inflama, a se irita (din cauza răcelii, a unei mîncări picante etc.); (despre oameni) a răgușì. *De multe ori oamenii, și mai ales copiii, cînd se scol dimineața sînt amorțiți și se știresc în gît.* ȘEZ. II, 20. *Morăiam de mi s-o știrit gîtlejul.* ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, COMAN, GL., com. din BRAȘOV. ✦ (Despre oameni) A se sforța să înlăture iritarea gîtului printr-o tuse ușoară; a-și drege glasul. *Gustă rachiul, se oțărî și se știri iute, apoi se șterse la gură.* SADOVEANU, O. VIII, 35, cf. SCRIBAN, D., DM 838, PAȘCA, GL., ALR II/I MN 23, 6 956/349.
— Prez. ind.: *știresc.* — Și: **șterí** vb. IV. DM, PAȘCA, GL.
— Cf. știr[3].

ȘTIRÍ[2] vb. IV. Tranz. (Regional) A înștiința (Chișindia—Vașcău). Cf. L. ROM. 1961, nr. 1, 22.
— Prez. ind.: *știresc.*
— V. **știre.**

ȘTIRÍCĂ s. f. (Olt. și prin Ban.) Coțofană *(Pica pica).* [Țarca] *în unele părți ale Munteniei... e cunoscută numai sub numele de „coțofană". În județul Gorjului se numește știrică.* MARIAN, O. II, 48, cf. JAHRESBER. XII, 142, PAMFILE, VĂZD. 178, AL LUPULUI, P. G. 102, 103, BĂCESCU, PĂS. 164, H IX 5, ARH. OLT. III, 443, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 188, CV 1952, nr. 2, 38, ALR I 1 041/825, 837, 839, 842.
— Pl.: *știrici.* — Și: **sterícă** s. f. ALR I 1 041/840.
— Cf. știrie[2].

ȘTIRICEÁ[1] s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Coțofană *(Pica pica).* Cf. UDRESCU, GL. *Și-mi zicea o știricea: Ia-o, bade, pe vălcea, Că și mîndra-i mai colea!* POP., ap. UDRESCU, GL.
— Pl.: *știricele.*
— Cf. știrică, știrie[2].

ŞTIRICEÁ² s. f. (Regional) Morişcă (3) (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *ştiricele.*
— Cf. ştiricea¹.

ŞTIRICÍ¹ vb. IV. Tranz. (Folosit şi absol.) (Transilv., Ban. şi prin Bucov.) **1.** A iscodi; a se informa. *Nici nu se albise de ziuă, cînd se duse la primarul acasă, pentru ca să ştiricească şi să afle cum a scăpat Duţu.* SLAVICI, N. II, 327, cf. 172, id. O. II, 132. *Nu-i aşa cum crezi tu, cu Iosif, nu-i nimic — am întrebat, am ştiricit eu.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V. M. 144, cf. 162. *Tu stiriceşte... cu privirea.* COŞBUC, AE. 108, cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W. *Cum o cheamă?, ştirici zîmbind Olga.* AGÎRBICEANU, L. T. 417. *Alergă ca un smintit pînă ce ştirici la care holdă seceră Florica.* REBREANU, I. 423, cf. 193. *Nu-s harnic să-i ştiricesc actualul domiciliu.* BĂNUŢ, T. P. 45, cf. com. din BILCA—RĂDĂUŢI, L. COSTIN, GR. BĂN. 180. *Orişice ţi-oi da, Dacă mi-i ghici, Făr-a ştirici, Ce fiară-am vînat.* ANT. LIT. POP. I, 402, cf. MAT. DIALECT. I, 97, 216.

2. A comunica, a da de ştire. Cf. TDRG. *O afurisită de babă a văzut isprava popei şi a stiricit în sat.* AL LUPULUI, P. G. 183, cf. CADE, SCRIBAN, D., DM. ◇ Refl. impers. *Mie mi s-a ştiricit C-aveţi un rob nespovedit.* FRÎNCU-CANDREA, M. 205.
— Prez. ind.: *ştiricesc.* — Şi: **stiricí** vb. IV.
— **Ştire** + suf. *-ici.*

ŞTIRICÍ² vb. IV. Refl. (Prin vestul Transilv.; despre oi) A deveni stearpă. Cf. A I 31. *S-o ştiricit oaia şi nu mai are miel.* TEAHA, C. N. 270.
— Prez. ind. pers. 3: *ştiriceşte.*
— Cf. ştir[6], ştiriţă¹.

ŞTIRÍE¹ s. f. (Învechit, rar) Sterilitate (la animale). *Ştiria vacilor.* COD. ŢIV. 157/26, cf. CIHAC, II, 702, DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.
— **Ştiră** (v. *ştir[6]*) + suf. *-ie.*

ŞTIRIE² s. f. (Prin vestul Olt.) Coţofană *(Pica pica). Cînd cîntă coţofana (ştiria) aproape de casă, îţi vin rudele.* ŞEZ. III, 120.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. şti.

ŞTIRIGOÁIE s. f. v. **stirigoaie.**

ŞTIRÍRE s. f. Faptul de a (se) ştiri¹. Cf. SĂGHINESCU, V. 70.
— V. **ştiri¹.**

ŞTÍRIŢĂ¹ adj. (Şi substantivat; prin Transilv.; despre oi) Stearpă. V. sterp. Cf. ALR I 1 780/278, 280, 283, 285.
— Pl.: *ştiriţe.*
— **Ştiră** (v. *ştir[6]*) + suf. *-iţă.*

ŞTÍRIŢĂ² s. f. (Bot.; Mold. şi prin Dobr.; şi în sintagma *ştiriţa porcului*, H X 534) Ştir³ *(Amaranlus retroflexus).* Cf. SĂGHINESCU, V. 70, PAMFILE, A. R. 72, H III 47, 139, 243, 306, VI 25, X 465, XIV 463, XVI 150, 280.
— Pl.: *ştiriţe.*
— **Ştir³** + suf. *-iţă.*

ŞTIRIŢÍ vb. IV. Tranz. (Prin Mold.; cu sens neprecizat, probabil) A strepezi. *Ochii ţ-o paienjinit, Dinţii i-a ştiriţit, Faţa i-a veştejit.* FOLC. MOLD. I, 422.
— Prez. ind.: ?
— Cf. ştiriţă².

ŞTIRÓS¹, -OÁSĂ adj. **1.** (Popular; despre mîncăruri sau băuturi) Care are gust acru, astringent, asemănător cu al ştirului³ **(1).** Cf. I. GOLESCU, C., LB, ISER, POLIZU, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., H V 16, CIAUŞANU, GL., ALR II/95, UDRESCU, GL. ✦ Fig. (Prin Olt. şi Munt.; despre oameni) Morocănos **(1),** ursuz; nesuferit **(2),** antipatic. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Regional) Fibros, aţos. Cf. GHEŢIE, R. M. *E cam ştiroasă carnea asta.* UDRESCU, GL.

3. (Învechit, rar) Roşu-purpuriu. Cf. PONTBRIANT, D.
— Pl.: *ştiroşi, -oase.*
— **Ştir³** + suf. *-os.*

ŞTIRÓS², -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Steril, sterp. Cf. DRLU.
— Pl.: *ştiroşi, -oase.*
— **Ştir⁶** + suf. *-os.*

ŞTIŢ s. n. **1.** (Regional) Bucată de fier care se fixează pe partea exterioară a benghiuşului de la car, pentru a-i da rezistenţă (Totoeşti—Iaşi). Cf. GLOSAR REG.

2. (Regional) Fiecare dintre cele două şine de fier care leagă cracii căruţei de osie şi de cruce (Hangu—Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

3. (Prin nord-vestul Mold.) Fiecare dintre cele două cîrlige fixate pe crucea căruţei de care se agaţă orcicurile. Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: *ştifuri.*
— Din germ. **Stütze.**

ŞTIUBĂLÁN s. n. (Prin Maram.) Vas de lemn în care se ţine apa sărată. Cf. LEXIC REG. 15.
— Pl.: *ştiubălane.*
— Cf. ştiubei¹.

ŞTIUBĂRÓC s. n. (Regional) Trunchi de copac scorburos sau scobit care, îngropat în pămînt, serveşte ca ghizd la o fîntînă puţin adîncă (Dobra—Deva). Cf. CHEST. II 451/4. ✦ Ext. Fîntînă cu izvorul la mică adîncime, care are ca ghizd un trunchi de copac scorburos sau scobit (Arad). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: ?
— Cf. ştiubei¹, ştiobărău, ştiuburoi.

ŞTIUBÉCI s. n. (Învechit) Ceruză. *Stiubici 14 oca 1 leu* (a. 1761). ŞIO II$_1$, 338. *Ştiubeci (făioară) cîntar 27 bani* (a. 1792). id. ib., cf. POLIZU, CIHAC, II, 616, LM. *Ştubetele, petiţa şi toate dichisurile femeieşti* (a. 1890). ŞIO II$_1$, 338, cf. CONV. LIT. XXVI, 460, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Carbonatul de plumb (ceruză, ştiubete), ca rezolutiv şi sicativ, să dă în alifii.* BIANU, D. S. 594, cf. TDRG 1502. *Alifie de ştubeciu.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D. 1289.
— Şi: **ştiubéi** (PAMFILE-LUPESCU, CROM. 196), **ştiubéte, ştubéci, ştubéte, ştubéţ** (TDRG 1502, SCRIBAN, D. 1 289), **stiubéci** (TDRG, SCRIBAN, D. 1289), **stiubíci, stubéci** (TDRG 1 502), **stubéţ** (CONV. LIT. XXVI, 460, ŞIO II$_1$, 338) s. n.
— Din tc. **üstübeç.**

ŞTIUBÉI¹ s. n. **1.** (Regional, mai ales în Mold.) Vas făcut dintr-un trunchi de copac scobit, în care se păstrează alimente, obiecte casnice etc. sau în care se opăresc rufele, tortul etc. *Mumă-sa auzi şi-l ascunsă* [pe copil] *supt un ştiubei.* HERODOT (1645), 302. *Apoi se suie iute în pod şi scoboară de acolo un ştiubei cu pene.* CREANGĂ, O. 150, cf. id. A. 121, TDRG. *Ele au intrat în casă, au făcut focul, au aşezat ştubeiul în mijlocul casii şi-au pus torturile deasupra.* PAMFILE, DUŞM. 110. *Tortul se pune în ştiubei.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 170, cf. CADE, com. MARIAN. *Flăcăul... o pus coruna-n tindă după uşă, într-un ştiubei cu cenuşă.* VASILIU, P. L. 90, cf. com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ. *Am o miţă şi-un cotei Trei fasole într-un ştiubei.* ŞEZ. XXIII, 32. *Se pun în ştibei, se pune cenuşă şi se toarnă apă clocotită.* ALR II 3 369/414, cf. ib. 3 368/414, 520, 3 370/414, 514.

2. (Mai ales în Mold.) Stup primitiv, făcut dintr-un trunchi de copac scorburos sau scobit; p. ext. totalitatea albinelor dintr-un asemenea stup. *Vrut-au atunce o samă de mazili... să lege ştubeie deşerte, să le spîndzure pre lîngă drum, pre unde a trece Mihai Vodă.* NECULCE, L. 302. *Ursul... toate ştubeiele cu miere fără nici o sfială fărîma.* CANTEMIR, IST. 121.

3 lei au dat pe niște ștubeie (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 244. *Să auzi întru toată adunarea un sunet amorțit, după cum fac albinile cînd iase din ștubei.* BELDIMAN, N. P. I, 182/4. *Se mai prezentară și faguri de miere de Vaslui, așăzați în un știubei durat din lemn de tei.* ASACHI, S. L. II, 86. *De la știubeiul albinei ia model.* CONACHI, P. 298. *Un ștubei, adică o matcă, poate să dea un roi, un paroi și cîteodată chiar și un al treilea roi.* I. IONESCU, D. 249, cf. HEM 743, CIHAC, II, 360, CREANGĂ, GL. *A fi roit știubeiul ceala.* CONTEMPORANUL, VI$_2$, 99, cf. DDRF, MARIAN, INS. 295, TDRG. *Scoaterea fagurilor din știubei poartă numele de umblat (umblare) și retezat.* PAMFILE, I. C. 95, cf. HOGAȘ, DR. I, 113, PASCU, S. 309, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Gîngăniile... părăsesc știubeiele pline de miere și intră la lucru în faguri noi.* SADOVEANU, O. XIII, 381, cf. SCRIBAN, D., BL VI, 209. *Știubeiele-s pustii.* ARGHEZI, VERS. 108. *Vin Albinele s-adune pentru știubeie miere.* STANCU, C. 40, cf. H X 68, XII, 27, 487, com. MARIAN, HODOȘ, P. P. 173. *Am 10 stupi și cîteva ștubeie goale.* Com. din ILIȘEȘTI—GURA HUMORULUI, cf. ȘEZ. XXI, 87, CHEST. VI 11/32, 109/2, ALR I 1 686/375, 538, A V 2, 15, 16, 20, 25, VI 4, TEAHA, C. N. 270. *Iată știubeiele, vin și albinele.* ZANNE, P. III, 385. *Șede moașa pe știubei și culege petrinjei* (Stupul). ȘEZ. VII, 124. *Am o casă-ntr-o grădină: Mulți voinici în ea s-adună (Știubeiul).* PAMFILE, C. 33. ✦ (Regional) Adăpost pentru stupi. Com. din MARAMUREȘ.

3. (Regional) Trunchi de copac scorburos sau scobit care, îngropat în pămînt, servește ca ghizd la o fîntînă puțin adîncă. Cf. CIHAC, II, 360, CREANGĂ, GL., DDRF. *Se văd mici fîntîni, ai căror pereți sînt căptușiți de o scorbură mare de copac, care se numește șciubei sau știubei.* PAMFILE, I. C. 467, cf. PASCU, S. 309, CADE, SCRIBAN, D., com. MARIAN, com. din ZAHAREȘTI—SUCEAVA, DENSUSIANU, Ț. H. 334, A V 2, 15, 16, 20, 25, VI 4. ✦ (Învechit, rar) Apeduct. *Au făcut fîntîna și știubeaiul și bagă apă în cetate.* BIBLIA (1688), 283^{1}/26.

4. P. ext. (Regional) Fîntînă cu izvorul la mică adîncime, care are ca ghizd un știubei **(3)**; p. gener. fîntînă puțin adîncă; izvor al unei ape curgătoare. *Au ieșit... păn la un vălcel din malul Cricovului, la un știubei cu colac de lemn* (a. 1782). BUL. COM. IST. V, 274, cf. POLIZU, CIHAC, II, 360, LM, LIUBA-IANA, M. 56, BARCIANU, ALEXI, W., GR. S. V, 123, L. ROM. 1961, nr. 6, 47, H V 419. *Mănînc mugurel de tei Și beau apă din știubei.* MAT. FOLK. 330, cf. VICIU, GL., GR. BĂN. 195, L. COSTIN, GR. BĂN. 196, CHEST. II 448/9, 452/8, 240, 463/31, IV 32/22, 54a/15, ALR I 793/118, A III 1, 8, LEXIC REG. 57, TEAHA, C. N. 270. ✦ (Regional) Fîntînă cu apă sărată (Prundu Bîrgăului—Bistrița). Cf. ALR II 4 096/219.

5. (Regional) Deschizătură făcută în acoperișul unei case pentru luminarea sau aerisirea podului (Baia—Lipova). Cf. CHEST. II 262/403.

— Pl.: *știubeie* și *știubeiuri* (ALR I 1 686/538). — Și: (învechit și regional) **ștubéi, stiubéi,** (învechit) **stubéi** (CIHAC, II, 360), (regional) **știbéi, șchiubéi** (LEXIC REG. 57) s. n.

— **Știob**[1] + suf. *-ei*.

ȘTIUBÉI[2] s. n. v. **știubeci.**

ȘTIUBEIÁȘ s. n. (Bucov.) Diminutiv al lui știubei[1] **(2)**. Cf. MARIAN, INS. 146, PASCU, S. 346, CADE, com. MARIAN. *Am două știubeișe; Ziua-s pline, Noaptea-s goale* (Cizma). GOROVEI, C. 78. *Am două crăcănuțe: Pe crăcănuțe Un știubeieș, Pe știubeieș O căpățînă Și pe căpățînă Un huci* (Trupul omului). id. ib. 369.

— Pl.: *știubeiașe.*

— **Știubei**[1] + suf. *-aș.*

ȘTIUBÉTE s. n. v. **știubeci.**

ȘTIUBÉU s. n. v. **ștubeu.**

ȘTIUBLICÁ vb. I v. **știulbica.**

ȘTIUBULÓNI s. n. v. **știuburoi.**

ȘTIUBURÓI s. n. (Prin Ban. și Transilv.) Groapă (adîncă) plină cu apă. *S-o înecat în știufuroni.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189. *A lunecat în șciubuloni.* id. ib., cf. LEXIC REG. 47.

— Pl.: *știuburoaie.* — Și: **știubulóni, știufuróni** s. n. — Cf. știubei[1], știobărău, știubăroc.

ȘTIUC s. n. v. **ștuc**[1].

ȘTIUCÁN subst. (Prin Transilv.) Augmentativ al lui știuc. V. ștuc[1] **(1)**. *Alături de găvan, un știucan de mămăligă.* MOROIANU, S. 62.

— Pl.: ?

— **Știuc** + suf. *-an.*

ȘTIUCÁNĂ s. f. Augmentativ al lui știucă[1] **(1)**. *Zdravănă știucană!* SADOVEANU, N. F. 103.

— Pl.: *știucane.*

— **Știucă**[1] + suf. *-ană.*

ȘTIUCATÓR, -OÁRE s. m. și f. v. **stucator.**

ȘTIUCATÚRĂ s. f. v. **stucatură.**

ȘTIÚCĂ[1] s. f. **1.** Pește răpitor de apă dulce, cu corpul alungit și turtit lateral, cu botul în forma unui cioc de rață și cu gura mare, cu numeroși dinți *(Esox lucius).* Cf. CANTEMIR, IST. 230, ANON. CAR., SCL 1958, 239. *Avem... o ștucă mare.* KOTZEBUE, U. 45^{r}/22, cf. CLEMENS, LB, CODRU-DRĂGUȘANU, C. IX, ISER, POLIZU. *Îi plăcea cu deosebire ciorba de știucă fiartă în zeamă de varză acră cu hrean.* GHICA, S. 66. *Somnul, șalăul, știuca mănîncă pești mici și trag la hoituri.* I. IONESCU, M. 88, cf. id. D. 57, BARONZI, L. 94, CIHAC, II, 394. *O știucă se zbătea de moarte pe uscat.* ISPIRESCU, L. 43. *Știuca se vînează vara cu cîrligele și iarna în bălți cu cotețe.* DAMÉ, T. 127, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Culoarea știucii... variază mult după felul apei, natura fundului etc.* ANTIPA, F. I, 211, cf. TDRG. *Știuca ne face impresia unui țăruș tișit la ambele capete.* ATILA, P. 300, cf. JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41. *Un flăcău înalt, slăbănog,... c-o gură mare, ca de știucă.* LUNGIANU, CL. 134, cf. ȘĂINEAUN, D. U., CADE. *Am ciorbă de știucă și o mămăligă aproape întreagă.* GALACTION, O. 47. *Știuca, precum sînt mai toți hrăpărețiii, este nesățioasă.* SIMIONESCU, F. R. 232. *Pe un loc începciat între măgurile plășii împușcam știucile cu carabina.* VOICULESCU, P. I, 10. *Am izbutit să-mi înjgheb o undiță pentru știucă.* SADOVEANU, O. IX, 358, cf. XVI, 418, SCRIBAN, D., ARGHEZI, S. V, 187. *Am cumpărat din hală o știucă mare și lungă.* CĂLINESCU, C. O. 11. *Știuca este foarte răspîndită în toate apele stătătoare, ca un răpitor foarte lacom.* C. ANTONESCU, P. 119. *Știuca a devenit pentru masa pescarilor... simbolul pescuitului sportiv.* VÎN. PESC. 1962, nr. 6, 16. *Știuca reprezintă... un factor negativ în dezvoltarea biologică a faunei acvatice.* ib. 1964, nr. 5, 4. *Icrele de știucă se pot pregăti spălate sau nespălate.* S. MARIN, C. B. 22, cf. 78. *Voinicelul nearmat E ca știuca pe uscat.* ALECSANDRI, P. P. 290, cf. H II 186, 207, 221, V 433, XIV 209, SBIERA, P. 320, com. MARIAN, MAT. FOLK. 50. *Pe-atunci, șiiuca-n talger nu se zbătea Și cocoșul noaptea nu cînta.* PAMFILE, S. T. 19, cf. ALR I 1743, ALR II 6 239/132, 325, 727. *Ei la masă ce mănîncă? Numai știucă Și păstrungă.* BALADE, II, 273, cf. I, 352. *Decît roaba turcilor, Mai bine hrana știucilor.* FOLC. MOLD. II, 662, cf. 67. ✧ (În superstiții) *Dacă bolnavul de gălbenare se uită neclintit cîteva ceasuri la o știucă vie,... gălbenarea trece de la om la știucă.* N. LEON, MED. 109. *În știucă se găsește un pește mic, pe care de-l mînînci uscat, scapi de friguri.* ȘEZ. VIII, 105. *În luna lui dechemvrie de vei prinde știucă și vei găsi lapți în ea, ... așteaptă o iarnă rece și îndelungată.* ib. XIII, 106. ✧ Expr. (Popular) **Cînd o cînta știuca în baltă** = niciodată. *Te-i duce la maică-ta... Cînd mi-o cînta știuca-n baltă, C-atunci te-i mai face fată.* TEODORESCU, P. P. 270. (Prin nord-estul Olt.) **A se face știucă** = (despre cai) a slăbi din cauza lipsei de hrană. Cf. CIAUȘANU,

GL. ◇ Compus: **ştiucă-de-mare** = peşte de 50—80 cm, cu corpul asemănător cu al şarpelui **(1 1)**, cu spinarea verzuie şi pîntecele alb şi cu Cotul de forma unui cioc lung *(Belone belone)*. Cf. CADE, DM.

2. Fig. (Glumeţ) Pantof cu vîrful asemănător unui bot de ştiucă[1] **(1)**. *A fost sfătuit de croitor să-şi comande... şi o pereche de „ştiuci"*. SCÎNTEIA, 1961, nr. 5 037, cf. L. ROM. 1962, nr. 4, 52.

— Pl.: *ştiuci* şi (rar) *ştiuce*. — Şi: (învechit şi regional) **ştúcă** s. f.
— Din bg. **щука**, scr. **štuka**.

ŞTIÚCĂ[2] s. f. (Popular) Avion german de bombardament, folosit în al doilea război mondial. Cf. BUL. FIL. IX, 99. *Vine ştiuca după masă Şi ne face praf în casă. Vine ştiuca în picaj Şi ne face ceapă, praz.* POP., în SCL 1958, 529.
— Pl.: *ştiuci*.
— Din germ. **Stuka**.

ŞTIÚCĂ[3] s. f. v. **ştucă[1]**.

ŞTIUCÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre cai) Cu corpul lung (Balota—Craiova). Cf. DR. V, 233. *Am cumpărat un cal ştiucos.* ib.
— Pl.: *ştiucoşi, -oase*.
— **Ştiucă[1]** + suf. *-os*.

ŞTIUCUÍT, -Ă adj. (Prin Olt.; despre cai) Slăbit din cauza oboselii sau a lipsei de hrană. Cf. DR. V, 233, MAT. DIALECT. I, 236.
— Pl.: *ştiucuiţi, -te*.
— De la **ştiucă[1]**.

ŞTIUCULÍŢĂ s. f. Diminutiv al lui ştiucă[1] **(1)**; (regional) ştiucuţă. Cf. PONTBRIANT, D., ANTIPA, F. I. 213, TDRG 1502, CADE. *Hai la peşte de vînzare: Ştiuculiţa cinci parale.* TEODORESCU, P. P. 299. *Dar la masă, ce mănînci?... Ştuculiţă lunguliţă, Bună este ciorbuliţă.* MAT. FOLK. 105.
— Pl.: *ştiuculiţe*. — Şi: (regional) **ştuculíţă** s. f.
— **Ştiucă[1]** + suf. *-uliţă*.

ŞTIUCÚŢĂ s. f. (Regional) Ştiuculiţă. Cf. TDRG 1502, MARIAN, SA. 281.
— Pl.: *ştiucuţe*.
— **Ştiucă[1]** + suf. *-uţă*.

ŞTIÚFĂ s. f. v. **ştufă**.

ŞTIUFURÓNI s. n. v. **ştiuburoi**.

ŞTIÚHĂ s. f. (Prin sud-vestul Transilv.) Prelungire a hornului, prin care iese fumul în pod, la casele fără coş. Cf. VICIU, GL.
— Pl.: *ştiuhe*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTIUHURÉZ s. m. (Ornit.; prin Olt.) Ciuf *(Asio otus otus)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 164, LEXIC REG. 57.
— Pl.: *ştiuhurezi*.
— Probabil contaminare între **ştioi** şi **huhurez**.

ŞTIULBÉI s. n. (Prin vestul Transilv.) Prăjină în vîrful căreia se leagă paie, cîrpe etc., pentru a speria păsările dăunătoare culturilor. Cf. CV 1952, nr. 4, 31.
— Pl.: ?
— Cf. ştiulbic.

ŞTIULBÍC s. n. v. **ştiuldíc**.

ŞTIULBICÁ[1] vb. I. Intranz. (Transilv.) A moţăi[1] **(2)**. Cf. LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W., ALR II/I h 104/310, L. ROM. 1959, nr. 6, 47, TEAHA, C. N. 270.
— Prez. ind.: *ştiulbic*. — Şi: **ştiublicá** vb. I. ALR II/I h 104/310.
— Etimologia necunoscută.

ŞTIULBICÁ[2] vb. I v. **ştiuldica**.

ŞTIULBÍNĂ s. f. (Prin Transilv.) Bulboană (mică). Cf. MARIAN, INS. 58, CADE, CONV. LIT. XX, 1018.
— Pl.: *ştulbine*.
— Probabil contaminare între **ştioalnă** şi **dulbină**.

ŞTIULBIÚC s. n. v. **ştiuldic**.

ŞTIULBOÁCĂ s. f. (Regional) Bulboană (Drăguşeni—Tîrgu Neamţ). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— Probabil contaminare între **ştioalnă** şi **bulboacă**.

ŞTIULBOÁNĂ s. f. (Prin Bucov., Transilv. şi vestul Mold.) Bulboană. *Bubuiau gheţarii deasupra ştiulboanelor.* CAMILAR, N. II, 337, cf. com. MARIAN, COMAN, GL. *Apa îl ducea către ştiulboană.* CV 1950, nr. 4, 40, cf. nr. 11—12, 41, ALR I 427/259. ✦ (Regional; în forma *ştiolboană)* Cădere de apă (Udeşti—Suceava). CHEST. IV 43/377.
— Pl.: *ştiulboane*. — Şi: **ştiolboánă** (CV 1950, nr. 11—12, 41, CHEST. IV 43/377), **ştirboánă** (ALR I 427/259; pl. *ştirboni* ib.) s. f.
— Probabil contaminare între **ştioalnă** şi **bulboană**.

ŞTIULBÚC s. n. v. **ştiuldic**.

ŞTIULDÍC interj., s. n. **I.** Interj. (Prin Transilv.) Cuvînt care redă zgomotul produs de un corp care cade în apă. Cf. CADE, DL, DM, com. din ZAGRA—NĂSĂUD, SCL 1960, 794, 795. ◇ (Cu valoare verbală) *Cînd a văzut că întindem puştile către el să-l puşcăm, ştiuldic! în fundul fîntînii, şi nu l-am mai văzut.* RETEGANUL, ap. CADE.

II. S. n. (Regional, mai ales în Transilv. şi Bucov.) Prăjină lungă, terminată la un capăt cu o măciucă, pe care o folosesc pescarii pentru a stîrni peştele. Cf. LB, POLIZU, LM, DAMÉ, T. 125, BARCIANU. *Pescarii care prind peştii cu sacul de peşte sau cu crîsnicul au datină de a-i scormoni şi a-i alunga de pe sub pietre... cu un... ştiulbic.* MARIAN, INS. 58, cf. ALEXI, W. *Cleanul se pescuieşte... cu sacul, ziua, pe sub maluri, unde se bate cu o măciucă numită ştiuldic, ca să-l sperie şi să-l scoată din ascunzători.* ANTIPA, F. I. 186. *Oameni cu prăjini lungi şi cu „stiulbucuri"... bat apa pînă în fund şi sperie peştele „ca să fugă spre zaton".* id. P. 174. *Zgomotul şi vibraţiunile puternice ale apei, produse prin aceste lovituri continue ale ştiulbucelor, zăpăcesc cu totul peştele care sta pe fund în amorţire.* id. ib. 568, cf. TDRG. *Ştirbicul pare că se numeşte şi ştioldic sau tîrboc.* PAMFILE, I. C. 71. *Undiţa, ştirbicul, furca, plaşca, vîrşa şi toate celelalte unelte de prins peşti.* PĂCALĂ, M. R. 460, cf. 298. *Cu vîrşia prindeam cleni şi scobari. Gheorghe o ţinea cu ştirbicu.* AL LUPULUI, P. G. 85, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, BL III, 43, SCRIBAN, D., DM, CONV. LIT. XX, 1018, com. MARIAN. *Unul poartă în mînă un ştiolghic (ghioacă), cu care buhneşte în apa de sub maluri şi tufe, pe unde n-ar putea trece volocul.* ŞEZ. IV, 113, cf. VICIU, GL., com. din ZAGRA—NĂSĂUD. ✦ (Prin Bucov. şi nordul Mold.) Prăjină cu care se împinge luntrea. Cf. ANTIPA, P. 792, DL IV, 363, DM 839, H XII 386.
— Pl.: **(II)** *ştiuldicuri* şi *ştiuldice*. — Şi: **(II) ştiulbíc, ştiulbiúc** (COMAN, GL.), **ştiulbúc, ştioldíc, ştiolbíc** (pl. *ştiolbicuri* TDRG), **ştilbíc** (ANTIPA, P. 792), **ştirbíc** (pl. *ştirbice* CADE, SCRIBAN, D.), **ştuldíc** (com. din CAPU CODRULUI—GURA HUMORULUI, com. DRĂGANU), **ştulbíc** (L. ROM. 1959, nr. 5, 88; pl. *ştulbicuri* ib.), **ştulbiúc** (ANTIPA, P. 147), **ştoldíc** (SCRIBAN, D.; pl. *ştoldice* id. ib.), **stiuldíc** (I. CR. VI, 126), **stiulbíc** (BARCIANU, ALEXI, W., com. MARIAN), **stiulbúc** (pl. *stiulbucuri)* s. n.
— Onomatopee. Cf. ştiobîlc.

ŞTIULDICÁ vb. I. **1.** Refl. (Prin Transilv. şi Bucov.) A se cufunda cu zgomot în apă. Cf. DDRF, DL, DM. *Se ştiuldică în fundul fîntînii.* RETEGANUL, ap. CADE, cf. ŞEZ. II, 43. ✦ Intranz. (Prin Transilv.; în forma *ştiulbica)* A aluneca. FRÎNCU-CANDREA, M. 106.

2. Tranz. (Regional, mai ales în Transilv.; complementul indică peşti) A stîrni cu ştiuldicul **(II).** Cf. MARIAN, INS. 58, ANTIPA, P. 792, CADE, CONV. LIT. XX, 1 018. *Stiuldiceşte peştele.* I. CR. VI, 126.

— Prez. ind.: *ştiuldic.* — Şi: **ştiulbică** (MARIAN, INS. 58, CADE, ANTIPA, P. 792, CONV. LIT. XX, 1 018, FRÎNCU-CANDREA, M. 106) vb. I, **stiuldici** (prez. ind. *stiuldicesc)* vb. IV.

— V. **ştiuldic.**

ŞTIULEÁG s. n. (Prin nord-estul Olt.) Ştiulete **(3)** fără pănuşi. Cf. CIAUŞANU, GL., GL. OLT.

— Pl.: *ştiulege.* — Şi: **ştioleág** (CIAUŞANU, GL.), **ştepleág** (id. ib. 63) s. n.

— Probabil contaminare între **ştiulete** şi **ştopleag.**

ŞTIULEÁN s. m. (Prin Olt.) Partea lemnoasă a fructului de porumb; cocean. V. ştiulete **(3).** Cf. PAŞCA, GL.

— Pl.: *ştiuleni.*

— Cf. ştiulete.

ŞTIULÉI subst. (Regional) Ştiulete **(3).** Cf. PUŞCARIU, ET. WB. 153.

— Pl.: ? — Şi: **ştuléi** subst. PUŞCARIU, ET. WB. 153.

— Probabil contaminare între **ştiulete** şi **tulei.**

ŞTIULÉT s. m. v. **ştiulete.**

ŞTIULÉTE s. m. **1.** (Regional; în forma *stulete)* Con (de brad). *Stulete de brad.* CIHAC, II, 360.

2. (Prin Mold.) Floarea papurei[1] **(1).** ALR I 1 907/526, 538.

3. Fructul matur al porumbului, cu sau fără pănuşile care-l învelesc, (regional) porumb, cucuruz, păpuşoi **(II 2),** drugă, tuleu, ştiuleag; p. restr. (regional) partea lemnoasă a fructului de porumb, cocean, (regional) ciocan, ciocălău, ştiulean, ştulău; (regional) ştiulei, ştiuleu. V. păpuşă **(II 2).** Cf. POLIZU. *Popuşoiul hanganesc este mic la grăunte, cu şirurile dese pe ştiulete.* I. IONESCU, P. 243, cf. ODOBESCU, S. III, 565, DAMÉ, T. 63. *O bună parte din ştiuleţii lor sînt... fără boabe.* ap. TDRG, cf. N. REV. R. I, 36. *Un om... cocea un ştiulete de porumb în spuză.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 67. *Nu mai avea nici un ştiulete în pătul.* SANDU-ALDEA, D. N. 244, cf. ALEXI, W. *Să nu faci leşie cu cenuşă de ştiuleţi.* CANDREA, F. 240, cf. PASCU, S. 36. *O păpuşă dezvoltată se numeşte... ştiulete, ştulete, ştiulet.* PAMFILE, A. R. 88, cf. id. J. I, 347, GOROVEI, CR. 60, 461, COMŞA, N. Z. 7, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BL I, 26, III, 44. *Voinicii ceia cu ţări... rodeau ştiuleţi de păpuşoi necopt.* I. BOTEZ, B. I, 13. *Ştiuleţi de porumb atîrnau de grinzi.* CĂLINESCU, C. N. 105. *Cocorii... invadează lanurile şi ogoarele, ciocănind cu pliscurile lor ascuţite în ştiuleţi.* SADOVEANU, O. XV, 257, cf. XVIII, 637, SCRIBAN, D. *Ard bine şi cocenii şi ştiuleţii de porumb.* CAMIL PETRESCU, O. III, 227, cf. I, 40. *Pentru a se evita sfărîmarea boabelor, ele vor fi scoase cu mîna de pe ştiuleţi.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 910. *Săracii nu se mai lasă duşi cu sticla de răchie ca porcul la tîrg cînd îi arăţi ştiuletele de cucuruz.* BENIUC, V. CUC. 36. *Cineva roade ştiuleţii.* CAMILAR, C. 62. *Făcuse un foc şi cocea ştiuleţi de porumb.* T. POPOVICI, S. 390, cf. V. ROM. august 1960, 76, HOREA, P. 41, cf. H II 220. *Grăunţele cu care se caută în boghi trebuie să să desface de ştiulete.* ŞEZ. III, 126, cf. I. CR. IV, 248, IORDAN, L. M. 200, TOMESCU, GL., ALR I 902, 903, 904, ALR II 5 147/704, 987, 5 160/192, ALR SN I h 108, A II 7, III 3, 19. *Am o furcă cu fusele pline: Fusele de n-ar fi, Oamenii ar pieri (Ştiuletele* de porumb). PAMFILE, C. 33. ✦ (Regional) Rodul tînăr al porumbului (înainte de a se forma mătasea şi boabele). V. păpuşă **(II 2).** *Porumbul... să seamănă de doao ori într-un an. Cînd m-am aflat în Italia în luna lui august, cel dintîi era cules, iar cel de al doilea începuse a face ştiulete.* GOLESCU, Î. 88, cf. ALR SN I h 105. ✦ (Regional) Tulpină de porumb. Cf. CIHAC, II, 359, BARCIANU, ALEXI, W. *Streşini de... coceni, ori de tulei (ştiuleţi) de porumb.* PRIBEAGUL, P. R. 24, cf. ALR SN I h 96/836. ✦ Fig. (Adjectival; regional; despre oameni; în forma *ştiuleţ)* Gol; sărac. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: *ştiuleţi* şi (regional, n.) *ştiuleţe* (ALR SN I h 108/605). — Şi: (regional) **ştiulét, ştiuléţ** (PAMFILE, A. R. 260, BL I, 26, 46, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ALR I 902/588, 903/965), **ştuléte, stuléte, stuléţ** (CIHAC, II, 359, BARCIANU, ALEXI, W.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIULÉŢ s. m. v. **ştiulete.**

ŞTIULEŢÉL s. m. (Regional) Diminutiv al lui ştiulete **(3)** (Măgura—Bacău). Cf. ALR II 5 135/531.

— Pl.: *ştiuleţei.*

— **Ştiulete** + suf. *-el.*

ŞTIULÉU s. n. (Prin Transilv. şi nordul Munt.) Ştiulete **(3).** Cf. SCRIBAN, D. 1 289, DM, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 471, ALR I 903/178, 190, 770, ALR SN I h 108/182, L. ROM. 1959, nr. 5, 88, A III 3.

— Pl.: *ştiuleie* şi *ştiuleaună,* (m.) *ştiulei* (ALR I 903/770). — Şi: **ştuléu** s. n. SCRIBAN, D. 1 289, JARNÍK-BÎRSEANU, D. 471.

— Probabil contaminare între **ştiulete** şi **tuleu.** Cf. ştulău.

ŞTIULGHÍT, -Ă adj. (Mold.; mai ales despre vite) Lihnit; slăbit, secătuit. Cf. SĂGHINESCU, V. 71, PAMFILE, A. R. 260. *Vrau s-o sui în pod, că am acolo un mănunchi de fîn şi să-l mănînce boala (vaca) că-i ştulghită de foame.* I. CR. III, 233, cf. CV 1951, nr. 5, 28.

— Pl.: *ştiulghiţi, -te.* — Şi: **ştulghít, -ă, stiulghít, -ă** (CV 1951, nr. 5, 28) adj.

— Etimologia necunoscută.

ŞTIULÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A fura (Şutu—Turda). Cf. L. ROM. 1961, nr. 2, 131. *Mi-o ştiulit toţi cucuruzii.* ib.

— Prez. ind.: *ştiulesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ştela, tuli.

ŞTIULÍC subst. (Regional) Floarea papurei[1] **(1)** (Mădîrjac—Iaşi). ALR I 1 907/522.

— Pl.: ?

— Cf. ştiulete.

ŞTIUMP s. m. v. **şteamp[1].**

ŞTIUP[1] subst. **1.** (Prin Olt. şi Ban.) Praf. Cf. VÎRCOL, M., GR. BĂN., ALR I 1 365/837, 1 879/5, ALR SN III h 864/2.

2. (Prin Ban.) Pospai (de făină). Cf. ALR SN I h 183.

3. (Regional; în forma *ştup)* Gunoi, impuritate (Godineşti—Tîrgu Jiu). GR. S. V, 123.

— Pl.: ? — Şi: **ştup** subst. GR. S. V, 123.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Staub.

ŞTIUP[2] subst. (Regional) Oaie mică şi cu lîna scurtă (Mădei—Piatra Neamţ). Cf. CHEST. V 76/45.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞTIUPÍ vb. IV v. **stupi.**

ŞTIUR s. m. (Latinism învechit, rar) Veveriţă *(Sciurus vulgaris).* Cf. ŞINCAI, în DR. V, 561.

— Pl.: *ştiuri.*

— Din lat. **sciurus.**

ŞTIURBÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Bucov.; despre copaci) Scorburos. Com. FURTUNĂ.

— Pl.: *ştiurboşi, -oase.*

— Etimologia necunoscută.

ŞTIÚRLĂ s. f. (Prin Bucov.; depreciativ) **1.** Cline leneş. LEXIC REG. 118.

2. Om de nimic. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *ştiurle.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ş c o r l ă.

ŞTIURŢ s. n. v. **şturţ**[1].

ŞTIÚT[1] s. n. (Învechit; de obicei construit cu verbul „a avea") Cunoaştere; cunoştinţă. *Nu toţi au ştiută că unii dentru ei... a idolilor jărtvă mănîncă.* CORESI, L. 306/22, cf. 307/3. *Pre ştiutul vostru nu ne încredem.* LM. *Samoilă şi Onofrei îşi ţineau fălcile încleştate, avînd ştiut că-i primejdie să slobozi cuvînt la miezul nopţii.* SADOVEANU, O. XIII, 715.

— Şi: **ştiútă** s. f.

— V. **şti.**

ŞTIÚT[2], **-Ă** adj. **1.** Care este (bine) cunoscut; p. e x t. vestit, renumit. *Mulţi începură a face poveaste de ştiute de întru noi lucrure.* CORESI, TETR. 113, cf. MARDARIE, L. 152/14, M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Pre nimerea cunoscut nu vedea, rude şi priatini şi poporeani ştiuţi, pre nime.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 106[r]/8, cf. N. COSTIN, L. 572. *Marea Mesoghia... la noi cu mai ştiute nume să cheamă Marea Albă.* CANTEMIR, HR. 90, cf. 24, C. CANTACUZINO, CM I, 40. *Au făcut ţeara muntenească ştiută şi vestită în multe părţi a lumei.* AXINTE URICARIUL, ap. IORGA, L. I, 136, cf. AMFILOHIE, E. 96/6. *Mirosul duce pre cîne printr-o judecată iute Pe urme neînsemnate a păsărilor ştiute.* CONACHI, P. 269. *O aşa podoabă am văzut la dama ştiută.* NEGRUZZI, S. III, 110. *„Cum măsori ţi se măsoară" este un proverb ştiut.* ALEXANDRESCU, O. I, 173, cf. CREANGĂ, P. 99. *Să urmărim în Axintie Uricariul transformările voite şi ştiute pe care le sufere adevărul istoric.* IORGA, L. I, 136, cf. HOGAŞ, DR. I, 186. *Rude ştiute şi neştiute.* GALACTION, O. 13. *Întăia oară în viaţă vedea pe acel ştiut demon al mării.* SADOVEANU, O. XV, 435, cf. XVIII, 146, BART, S. M. 17. *Nu-l mişcă ştiutele Crînguri cu ciutele.* BLAGA, POEZII, 250. *În faţa casei, în locul ştiut, duzii ştiuţi.* STANCU, R. A. I, 39, cf. BENIUC, V. A. I, 152. *Ochii lui se împrieteniră iarăşi cu decorul ştiut.* VINEA, L. I, 50, cf. LĂNCRĂNJAN, C. I, 36, TEODORESCU, P. P. 650. ◇ L o c. v b. (Învechit) **A face ştiut** = a aduce la cunoştinţă. *Divanul împlinitoriu al Prinţipatului Moldovei... face publicului ştiut... că... are a să vinde la mezat venitul vămilor şi al ocnelor.* AR (1829), 230[2]/18. *Vă facem ştiut ca să vă adunaţi în grabă.* NEGRUZZI, S. III, 337. ◇ (Substantivat) *Delungat-ai de mere soţul şi apropiatul şi ştiuţii miei de straste.* PSALT. 181. *Nu te-ai temut de Dumnezeu, cela ce ştie şi vede toate ştiutele şi neştiutele?* ANON. CANTAC., CM I, 99. *Iară tu, ome, aseameane firii despuitorul mieu şi ştiutul mieu, ce depreună mă îndulceşi în bucate* (a. 1710). GCR I, 366/27. *Măre, iacă mi s-arată Moldoveni, ştiuţii mei, Prăfuiţi şi puţintei.* COŞBUC, F. 114. ✦ Convenit, stabilit. *Porneşte cu grăbire la locul ştiut.* CREANGĂ, P. 303. *E a treia noapte de cînd părăsita anină la fereastră semnul ştiut.* CARAGIALE, O. I, 50, cf. AGÎRBICEANU, A. 484. *Să se afle negreşit la ceasurile cinci la locul ştiut.* CAMIL PETRESCU, O. II, 517.

2. (Învechit şi regional) Ştiutor. *Dascali ştiuţi foarte den limba elinească.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/41, cf. 7/46. *Avea un sfetnic prea înţelept şi ştiut de obiceaiul acelor cetăţi.* COD. PUŞC. 84. *După ce părăsea de oştit, avînd oameni învăţaţi, le asculta voroavele, şi mai mult pre ciia ce era prea ştiuţi întru istorii.* N. COSTIN, L. 42, cf. 577. *Era om ascuţit la minte, în lucrurile oştii foarte păţit şi ştiut.* C. CANTACUZINO, CM I, 78, cf. R. GRECEANU, CM II, 29. *Oameni înţelepţi şi ştiuţi şi pricepuţi.* MINEIUL (1776), 66[v2]/2. *Bărbaţi ştiuţi la întrebări sofismateşti* (a. 1812). GCR II, 209/37. *Tu... eşti citit adînc în legi, cărturar mare şi mai ştiut ca toţi.* CARAGIALE, O. IV, 258, cf. II, 206. *Gemeni erau şi ştiuţi amîndoi în tot felul de lupte.* MURNU, I. 102, cf. 57, T. PAPAHAGI, M. 234. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Cu ştiute mîne atinge coardele lirei.* LM. ◇ (Substantivat) *Poruncit-am a ştiuţilor şi învăţaţilor... de au tîlcuit sfînta scriptură cea noao, spre bună înţeleagirea limbii noastre* (a. 1683). BV I, 261. *Am întrebat şi de ştiuţi şi de bătrîni domiriţi şi înţelepţi..., ca doar aş fi aflat vreun istoric carele să scrie pe amăruntul toate.* C. CANTACUZINO, CM I, 4.

— Pl.: *ştiuţi, -te.*

— V. **şti.**

ŞTIÚTĂ s. f. v. **ştiut**[1].

ŞTIUTÓR, -OÁRE adj. Care este informat (în legătură cu...), care este la curent (cu...), c u n o s c ă t o r; care este iniţiat (în...), care are cunoştinţe sistematice (ce ţin de...), care are o pregătire specială, metodică (în ceea ce priveşte...), î n v ă ţ a t, i n s t r u i t; care dovedeşte iscusinţă, pricepere, îndemînare (în...), i s c u s i t; (învechit şi regional) ştiut[2] **(2).** *Căutaiu de-a dereapta şi vădzuiu şi nu era ştiutoriu mere (ştiutoru* m i n e s, *ştiutori* m e r e v, ş t i e m e n r e H, c a r e m ă c u n o ş t e a D). PSALT. 294. *Vru să arate că ştiutoriu de inimi iaste.* CORESI, EV. 526. cf. id. PS. 386/2. *Puse* [patriarh] *pre un părinte bun... şi om prea ştiutoriu.* MOXA, 391/20, cf. VARLAAM, C. 32. *Carele-i înţelept şi ştiutoriu între voi arate-şi din bună viaţa lui faptele sale.* N. TEST. (1648), 178[v]/6, cf. MARDARIE, L. 231/19, BIBLIA (1688), 911[1]/14. [Domnul] *să fie ştiutor limbii moşiii noastre.* N. COSTIN, L. 576, cf. CANTEMIR, HR. 171, 298, ANON. CAR. *Vracii ce* [i] *ştiutori, cînd dau bolnavului ierbi amară să be, ei ung pre denafară usnele păharului cu dulceaţă* (a. 1710). GCR I, 363/32. *Să adune termenii filosofiii prin vreun dicţionar, ca să... nu mai puie în ostenealâ pă lăcuitorii acestor eparhii ce vor pohti să fie ştiitori dă ştienţe.* VĂCĂRESCUL, GR. 6/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRLU, I. GOLESCU, C. *De taina-mi este singur ştiitor.* HELIADE, O. I, 440, cf. DRĂGHICI, R. 37/1. *Iaste acest filosof foarte mare, şi cetitoriu de stealc şi ştiutoriu de planete.* ALEXANDRIA, 11/14. *La regula luptei era foarte ştiutori.* PANN, E. II, 85/7, cf. id. P. V. I, 37/27, HEM 1649. *Revino, cal năprasnic şi ştiutor de gînduri.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 52. *Prin această procedură, după cum spun femeile ştiutoare, băşica cea rea se vindecă.* MARIAN, ap. N. LEON, MED. 55. *Supune-te suavă unui teribil mire De taine ştiutor.* CĂLINESCU, L. L. 133. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Ca frunlea ta nu-i frunte de zăpadă Şi mînă nu-i atîtea ştiutoare.* GOGA, P. 30. *Schimbarea vine de la tine, din sufletul tău ştiutor de mai multe.* ARGHEZI, P. T. 11. ◇ (Substantivat) *Se upuvăiască în tire ştiutorii* (*ştietorii* s, c i n e ş t i e c, c a r i i v o r ş t i H, c e i a c e ş t i u D) *numelui tău.* PSALT. 12. *Puse Faraon nume lu Iosif ştiutoriul ascunselor.* PALIA (1581), 170/15. *Vai şi de voi, ştiutori de leage, că asupriţi oamenii cu greutate care nu-i lesne a o purta.* N. TEST. (1648), 84[v]/22. *Iată în ceriuri mărturia mea şi ştiutoriul mieu întru înălţimi.* BIBLIA (1688), 370[1]/47. *Acest ştiutoriu de leage dintăi venise ispitind* (cca 1700—1725). GCR II, 22/16. *Ştiutorule de inimi, Ia aminte spre cel rău.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 163. *Mai de mult era datină în Banat ca la fiecare mort... să se cheme un ştiutor (cunoscător), de regulă o moaşă, care trebuia să-i provadă cadavrul cu cele necesare.* MARIAN, Î. 84. *Îi ajunsese faima trişcarului departe, La ştiutorii scripcii şi meşterii de carte.* ARGHEZI, VERS. 574. *Ştiutor de carte* = persoană care ştie să scrie şi să citească. *Într-această populaţiune se arată că sînt ştiutori de carte 4.543 bărbaţi şi 176 femei.* I. IONESCU, M. 188. *Oraş... Cu mult negoţ şi ştiutori de carte.* TOPÎRCEANU, P. O. 3, cf. C. PETRESCU, A. 464. *Aceşti scriitori, dintr-o primă generaţie de ştiutori de carte, îşi încheiau cariera la treizeci de ani.* SADOVEANU, O. XVI, 518. *Ziarul... îl citeau ei, ştiutori de carte, tovarăşilor lor de trudă din iăbăcărie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 146, cf. L. ROM. 1953, nr. 4, 51. *Nu mi-au fost strămunii ştiutori de carte.* BENIUC, M. 85, cf. FD II, 95. *Comisia naţională daneză pentru UNESCO a lansat un concurs care va recompensa cea mai bună sugestie pentru un cuvînt care să exprime noţiunea de ştiutor de carte.* CONTEMP. 1966, nr. 1 017, 10/9.

— Pronunţat: *şti-u-*. — Pl.: *ştiutori, -oare*. — Şi: (învechit) **ştiutóriu, ştietór, -oáre, ştiitór, -oáre** adj.
— **Şti** + suf. *-(u)tor*.

ŞTIUTÓRIU adj. v. **ştiutor**.

ŞTIUTÚRĂ s. f. (Învechit) Cunoaştere; înţelegere, pricepere. *Adevărătura a porîncei iaste dragoste dentru inemă curată şi dentru ştiutură bună.* CORESI, L. 495/20. *Pentru aceaea am căzut întru reale, căce n-am avut ştiutură.* id. EV. 363, cf. 61, 198. *Vai de voi, ştiutorilor legii, că aţi luat cheaia ştiuturii.* N. TEST. (1648), 85[r]/5, cf. CIHAC, I, 276, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ◇ *Pomul ştiuturii (binelui şi răului)* = pomul ştiinţei (binelui şi răului), v. ştiinţă (I 1). *Porînci lui zicînd: mănîncă de tot pomul raiului, ce den pomul ştiuturiei binelui şi răului tu să nu mănînci.* PALIA (1581), 19/5, cf. 18/10. *Zic unii că pomul ştiuturii binelui şi răului încă au fost taină au sacrament, iară alţii tăgăduiesc* (a. 1689). BV I, 292.
— Pronunţat: *şti-u-*. — Pl.: *ştiuturi*. — Gen.-dat. şi: *ştiuturiei*.
— **Şti** + suf. *-(u)tură*.

ŞTIUŢ s. n. v. **ştuţ[1]**.

ŞTLÁRFĂ s. f. v. **şlarf**.

ŞTO interj. (Regional) Strigăt cu care se cheamă măgarii (Beclean—Făgăraş). Cf. CHEST. V 77/9.
— Onomatopee.

ŞTOÁCĂ s. f. v. **ştioacă**.

ŞTOÁLBĂ s. f. v. **ştiolf[2]**.

ŞTOÁLFĂ s. f. v. **ştiolf[2]**.

ŞTOAND subst. v. **ştand[5]**.

ŞTOÁRFĂ s. f. v. **ştiolf[2]**.

ŞTOBÎLCĂÍ vb. IV v. **ştiobîlcăi**.

ŞTOBÎLCĂIÁLĂ s. f. v. **ştiobîlcăială**.

ŞTOBÎLCĂÍT s. n. v. **ştiobîlcăit**.

ŞTOBLÓN s. n. v. **ştablon**.

ŞTÓBLU subst. v. **ştablon**.

ŞTOC[1] s. n. (Regional) Filon masiv de minereu (Crişcior—Brad). Cf. PAŞCA, GL., CL 1957, 199.
— Pl.: *ştocuri*.
— Din germ. **Stock**.

ŞTOC[2] s. n. v. **stoc**.

ŞTOCÁUS s. n. (Germanism, prin Ban.) Închisoare, temniţă. Cf. ARH. OLT. III, 386.
— Pl.: ?
— Din germ. **Stockhaus**.

ŞTÓCĂL s. n. (Regional) Ciocan cu care se ferecă pietrele de moară (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR II 6 781/219.
— Pl.: *ştocăle*.
— Cf. germ. S t o c k [hammer, -eisen] „buciardă".

ŞTOCĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică plafoane de lemn) A acoperi cu tulpini de stuf dispuse la mică distanţă una de alta, ca să se prindă muruiala (2) (Şieu Măgheruş—Bistriţa). Cf. MAT. DIALECT. I, 288.
— Prez. ind.: *ştocălesc*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTOCĂTÚRĂ s. f. v. **stucatură**.

ŞTÓCFIŞ s. m. **1.** (Iht.; învechit, în Transilv.) Moruă *(Gadus morua)*. Cf. LB. *Prinzi tu şi de acei peşti care se numesc ştocfiş?* CALENDARIU (1844), 76/14, cf. LM, JAHRESBER. X, 211.
2. (Învechit) Batog. *26* $\frac{1}{4}$ *ştocfiş* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 68, cf. 80, ŞINCAI, în DR. V, 561, CODRU-DRĂGUŞANU, C. 150, ATILA, P. 438, ŞĂINEANU, D. U.
3. (Învechit, rar) Nătărău (1). Cf. LM.
— Pl.: (1, 3) *ştocfişi*. — Şi: (învechit, rar) **stocfiş** (accentul necunoscut) s. m. CODRU-DRĂGUŞANU, C. 150.
— Din germ. **Stockfisch**.

ŞTOCNÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică bucăţi de metal) A deforma (Vicovu de Sus—Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.
— Prez. ind.: *ştocnesc*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTÓCVERC subst. (Prin Transilv.) Loc unde se încrucişează mai multe filoane de minereu de aur. Cf. CL 1957, 199.
— Pl.: ?
— Din germ. **Stockwerk**.

ŞTOF s. n. v. **ştraf[1]**.

ŞTOFALÍ vb. IV v. **ştopoli**.

ŞTÓFĂ s. f. v. **stofă**.

ŞTÓFE s. f. (pl.) (Regional) Rămăşiţele merelor tescuite (Sălişte—Sibiu). Cf. VICIU, GL.
— Cf. germ. S t o f f „materie, substanţă".

ŞTOFLÁC s. m. v. **ştofleac[1]**.

ŞTOFLEÁC[1] s. m. (Regional; depreciativ) **1.** Om lacom (Şoimari—Ploieşti). Cf. COMAN, GL.
2. Om naiv, nătăfleţ (Şoimari—Ploieşti). Cf. COMAN, GL. *Ce ştofleac al lu Tureac!* id. ib.
— Pl.: *ştofleci*. — Şi: **ştoflác** s. m. COMAN, GL.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş t o f l o c e a, c i o f l e c, c i o f l e a g ă, ş t o f l e a c[2].

ŞTOFLEÁC[2] s. m. v. **ştopleag**.

ŞTOFLÓCEA s. m. art. (Prin vestul Munt.; depreciativ) Om de nimic. Cf. TOMESCU, GL.
— Pl.: ?
— Cf. ş t o f l o g i, ş t o f l o c i.

ŞTOFLOCÍ vb. IV. T r a n z. (Prin vestul Munt.; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A uza; a terfeli. Cf. TOMESCU, GL. *Aşa ştofloceşte copilu ăsta hainele, e ceva de speriat.* UDRESCU, GL.
— Prez. ind.: *ştoflocesc*.
— Cf. ş t o f l o g i.

ŞTOFLÓGI s. m. (pl.) (Prin Olt.) Ghete vechi, deformate, rupte; papuci de casă (făcuţi din ghete sau din cizme uzate). Cf. I. CR. IV, 121. *Ia şi tu nişte toflogi şi vezi pe cine latră ţinii la poartă.* BOCEANU, GL., cf. CV 1951, nr. 9—10, 45.
— Şi: **stoflógi** (CV 1951, nr. 9—10, 45), **toflógi** s. m. (pl.).
— Cf. ş t o l f.

ŞTOI s. m. v. **ştiol**.

ŞTOL[1] s. n. (Bucov.) Fiecare dintre colţii de fier care se fixează iarna la potcoavele cailor pentru ca să nu alunece. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, cf. ARVINTE, TERM. 170, LEXIC REG. 110, GLOSAR REG. ✦ (În exploatarea lemnului; regional) Fiecare dintre colţii de fier care se fixează pe fundul ulucului pentru a micşora viteza de deplasare a buştenilor (Chiril—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. ARVINTE, TERM. 44, 170.
— Pl.: *ştoluri*.
— Din germ. **Stollen**.

ŞTOL[2] s. n. v. **ştolţ[2]**.

ŞTOLDÍC s. n. v. **ştuldic**.

ŞTOLEÁG s. n. v. **ştopleag**.

ŞTOLF s. m. v. **ştiolf[2]**.

ŞTOLFĂÍ vb. IV. v. **ştiolfăi**.

ŞTOLFĂIÁLĂ s. f. v. **ştiolfăială**.

ŞTOLFĂÍT[1] s. n. v. **ştiolfăit[1]**.

ŞTOLFĂÍT[2], -Ă adj. v. **ştiolfăit[2]**.

ŞTÓLNĂ s. f. v. **ştioalnă**.

ŞTÓLNIŢĂ s. f. v. **stolniţă**.

ŞTOLOIPÁN, -Ă s.m. şi f. v. **toroipan**.

ŞTOLŢ[1] s. m. (Argotic) Om mîndru, fudul. Cf. BUL. FIL. IV, 130.
— Pl.: *ştolţi*.
— Din germ. **stolz**.

ŞTOLŢ[2] s. n. (Prin Transilv.) „Căşiţă de scînduri". ALR II 6 462/64, 235, 284.
— Pl.: *ştolţuri*. — Şi: **ştol** (ALR II 6 462/284), **ştos** (ib. 6 462/235) s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. ştonţ, ştos[1].

ŞTOLŢ[3] subst. (Regional) Umărul osiei, v. umăr (Topraisar—Techirghiol). Cf. ALR SN II h 350/987.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞTOLUÍ vb. IV. Tranz. (În industria pielăriei; complementul indică piei tăbăcite) A face să devină moale. *Maşină de stoluit*. NOM. MIN. I, 382. *Roţi de stoluit*. ib.
— Prez. ind.: *ştoluiesc*. — Şi: **stoluí** vb. IV.
— Cf. germ. Stollen.

ŞTOLUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acţiunea de a ştolui. Cf. CV 1951, nr. 5, 23, DT, LTR[2], DP.
— Pl.: *ştoluiri*.
— V. **ştolui**.

ŞTOMP s. m. v. **ştemp[1]**.

ŞTONT s. n. v. **ştonţ**.

ŞTONŢ s. n. (Prin Transilv. şi Bucov.) Grămadă mare (de lemne). Cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 47, ARVINTE, TERM. 86, 170. *Ştouţ de lemne*. TEAHA, C. N. 271.
— Pl.: *ştonţuri*. — Şi: **ştont** (ARVINTE, TERM. 86, 170), **ştouţ** s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. ştolţ[2], ştos[1].

ŞTÓPĂL subst. (Prin Ban. şi Transilv.) Dop (la sticlă). Cf. ALR I 700/77, 217.
— Pl.: ?
— Din germ. **Stoppel**.

ŞTOPÍ vb. IV v. **stupi**.

ŞTOPLEÁG s. n. (Olt. şi prin Munt.) Cotor de plantă rămas pe cîmp după cosit sau după secerat, ţeapă; ghimpe. *În ziua de joia iepelor nu se lucrează, că e rău de înţepături; în mărăcini, ştepi, ştofleci*. MUSCEL, 30. *Să nu-ţi iasă vreun cleanci sau vreun ştopleag în cale*. IOVESCU, N. 114, cf. I. CR. VII, 155, COMAN, GL., CV 1950, nr. 4, 39. *Mă înţăp în ştepleği*. ALR I 1 358/890, cf. LEXIC REG. 32, II, 17, L. ROM. 1962, nr. 3, 35, UDRESCU, GL. ✦ (Prin vestul Munt.) Tulpină uscată; bucată scurtă de lemn. Cf. TOMESCU, GL. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Partea tulpinii unui copac rămasă la suprafaţa pămîntului, după ce copacul a fost tăiat. Cf. DM, VÎRCOL, V. 100.
— Pl.: *ştoplege*. — Şi: **ştofleác** (pl. *ştofleci*) s. m., **ştoleág** (CIAUŞANU, V. 201), **ştеopleág** (VÎRCOL, V. 100, LEXIC REG. 86), **ştepleág** (VÎRCOL, V., LEXIC REG. 86) s. n., **ştepleágă** (pl. *ştepleği*) s. f., **ştepeleág** (DM, VÎRCOL, V. 100; pl. *ştepelegi* DM) s. m., **ştrofleág** (UDRESCU, GL.; pl. şi *ştrofleaguri* id. ib.), **ştrofleác** (id. ib.) s. n.
— Cf. ştеap[1], germ. Stoppel.

ŞTOPOLÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Prin Transilv.; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A cîrpi, a ţese. Cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 72, MAT. DIALECT. I, 269, L. ROM. 1961, nr. 2, 131. ✦ (Regional) A însăila (Orăştie). ALR I 1 754/109. ✦ (Regional; în forma *ştufuli*) A tivi (Dobra—Deva). Cf. ALR SN IV h 1 206/105.
2. (Prin vestul Transilv.; în forma *ştofali*) A repara. TEAHA, C. N. 271.
— Prez. ind.: *ştopolesc*. — Şi: **ştofalí** (TEAHA, C. N. 271), **ştupulí** (MAT. DIALECT. I, 269), **ştufulí** (ALR SN IV h 1 206/105), **ştropolí** (L. ROM. 1959, nr. 5, 72), **ştrompolí** (ib. 1961, nr. 2, 131) vb. IV.
— Din magh. **stoppol**. Cf. germ. stopfen, stoppeln.

ŞTÓRBĂ s. f. (Regional) „Poştă" (Vălişoara—Caransebeş). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞTORLÉGE subst. (pl.) (Regional) Patine. V. patină **(II 1)** (Chizătău—Lugoj). ALR SN V h 1 311/76.
— Etimologia necunoscută.

ŞTÓRMINĂ s. f. v. **stirmină**.

ŞTOS[1] s. n. (Regional) **I.** (De obicei construit cu verbul „a da") Lovitură, izbitură; ghiont. *Îi dau un ştos la unu cu cotu*. ALR II/I MN 26, 2 163/2. *Îi dă ştosuri*. ALR SN IV h 978/362, cf. LEXIC REG. 110.
II. Grămadă de scînduri (Bonţ—Gherla). COMAN, GL.
— Pl.: *ştosuri*.
— Din germ. **Stoss**.

ŞTOS[2] s. n. v. **ştolţ[2]**.

ŞTÓSPANC s. n. (Regional) Rîndea de geluit doage (Dobra—Deva). Cf. ALR SN II h 570/105.
— Pl.: *ştospancuri*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTOSUÍ vb. IV. Refl. (Prin Bucov.; despre buşteni) A se lovi, a se ciocni. Cf. LEXIC REG. 110.
— Prez. ind.: ?
— Din germ. **stossen**.

ŞTÓUCĂ s. f. v. **ştloacă**.

ŞTÓUŢ s. n. v. **ştonţ**.

ŞTRAC s. n. (Regional) Cîrlig de care se agaţă pieile la tăbăcărie (Beclean—Dej). Cf. ALR II 6 623/260.
— Pl.: *ştracuri*.
— Etimologia necunoscută.

ŞTRAF[1] s. n. **I. 1.** (Învechit şi popular) Amendă. *Care s-ar mai scula să fie de mare streaf şi de pedeapsă ori la ce giudecată s-ar tîmpla* (a. 1793). ŞTEFANELLI, D. C. 236. *Dacă să va găsi că este încărcat... încă... 1 000 lei ştrof* (a. 1807). FURNICĂ, D. C. 233. *Ori şi cine ar fi să se supuie a da ştreaf una sută lei* (a. 1823). URICARIUL, VI, 478. *Va fi supus şi la ştraf, plătind... cîte o rublă* (a. 1829). DOC. EC. 439, cf. CR (1832), 235[1]/1. *Spre pilda altora, să trimete numitul a-şi da orînduitul ştraf la casa Sfatului* (a. 1837). DOC. EC. 669. *Pentru ce poliţaiul m-au poftit să viu aice? — Pentru ca să plăteşti straf*. ROM. LIT. 123[1]/31. *Puindu-să la aceasta cutezare pedeapsă şi strafuri*. CUPARENCU, V. 10. *O cucoană... plătise ştraf la Viena pentru că îşi bătea servitoarea*. GHICA, S. 187, cf. PONTBRIANT, D. *După taxa de rachiu figurează în bugetul de venituri comunale... ştrafurile*. I. IONESCU, D. 102, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 394. *Dar acum, poftim, un an închisoare şi 100 de ruble ştreaf!* CONTEMPORANUL,

III, 823, cf. DDRF, JAHRESBER. II, 210, TDRG, T. PAPAHAGI, C. L., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Omul dreptății să ne osîndească la ștraf și despăgubire.* SADOVEANU, O. XVIII, 575, cf. SCRIBAN, D. *Plătea ștraf.* GRAIUL, I, 321, cf. PAȘCA, GL., ALR SN V h 1 503, LEXIC REG. 94, 110. ◇ Expr. **A pune (la) ștraf** (pe cineva) = a amenda (pe cineva). *Vine comisariul și te pune la straf.* ALECSANDRI, T. 40, cf. DDRF. *Di nu m-o puni șiniva la h'un ștreaf cî-s slobod di gurî.* GRAIUL, I, 335. *M-au pus ștrof pentru că am lăsat porcii pe uliță.* Com. din BRAȘOV.

2. (Învechit și regional) Pedeapsă. Cf. KLEIN, D. 425, LB, LM, BĂNUȚ, T. P. 205, BL I, 18, GREGORIAN, CL. 63, ALR I 1 448/5, 30, 40, 56, 77, 158, 180, 190, 361. *Citește judicata pintru fiecare ce ștraf are.* ALR SN IV MN h 995/2, cf. ib. IV h 997, LEXIC REG. 94, MAT. DIALECT. I, 288, GLOSAR REG.

3. (Regional) Joc care constă în aruncarea unei monede cît mai aproape de o linie trasată pe teren (Lisa—Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

II. P. ext. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *ștreaf)* Obor comunal în care se închid vitele găsite păscind în locuri oprite, pînă cînd proprietarul lor plătește amenda. Cf. UDRESCU, GL. *Mi-a dus vitele la ștreaf, că le-a găsit pe marginea șoselei.* id. ib.

— Pl.: *ștrafuri.* — Și: (învechit și regional) **ștreaf, ștrof,** (învechit) **straf, streaf,** (regional) **ștref** (RĂDULESCU-CODIN), **ștof** (ALR I 1 448/166), **strioaf** (T. DINU, Ț. O. 34) s. n.

— Din germ. **Strafe,** rus. **штраф.**

ȘTRAF² s. n. **1.** (Regional) Camion (cu cai). Cf. MAT. DIALECT. I, 97, L. ROM. 1960, nr. 2, 19.

2. (Prin nordul Munt.; în forma *ștreaf;* în expr.) **A umbla ca un ștreaf** = a hoinări. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *ștrafuri.* — Și: **ștreaf** s. n. COMAN, GL.

— Din germ. (din Austria) **Straf**[wagen].

ȘTRAF³ s. n. v. **ștraif¹.**

ȘTRAFÁT, -Ă adj. (Prin Transilv.; despre țesături sau despre obiecte de îmbrăcăminte) Vărgat. *Năd̆ragi ștrafați.* MAT. DIALECT. I, 97. *Am cumpărat niște pantaloni ștrafați.* ib. 194.

— Pl.: *ștrafați, -te.*

— De la **ștraf³.**

ȘTRÁFĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Papuc¹ de casă. LEXIC REG. II, 84.

— Pl.: *ștrafe.*

— Cf. magh. strapa[cipő] „încălțăminte de dîrvală".

ȘTRAFT s. n. v. **ștraif¹.**

ȘTRÁFTIC s. n. (Regional) Menghină (2) (Coropceni—Iași). ALR SN II h 543/514.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Schraubstock.

ȘTRÁHMAS subst. v. **ștraihmas.**

ȘTRAIBÁN s. n. (Prin Bucov.) Stănog (în grajd). Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: ?

— Cf. germ. Strebeband „stinghie", Stallbaum.

ȘTRÁIBIC s. n. v. **ștraiveg.**

ȘTRÁIBIG s. n. v. **ștraiveg.**

ȘTRAIBLÍC s. n. v. **ștraiveg.**

ȘTRAIBRÍC s. n. v. **ștraiveg.**

ȘTRÁIER s. n. v. **ștaier¹.**

ȘTRAIF¹ s. n. **1.** (Transilv. și Ban.) Linie, dungă (de culoare). *Salveturi cu strafuri* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 146, cf. KLEIN, D. 485, LB, ISER, LM, MOLDOVAN, Ț. N. 173, DM, DN. *Una dă de ștraifă albă.* JAHRESBER. X, 212. *Țoale cu straifuri.* ALR I 1 489/1. *Pește cu ștrafe.* ib. 1 746/30. *Nu erau fuste, rochii, iie fără ștrafuri, ci numai recăle românești.* ALR II 3 352/172. *Periuță de făcut ștrafuri.* ALR II/I MN 149, 3 932/47. *Era îmbrăcat în niște nădragi cu ștrafe.* MAT. DIALECT. I, 97. *O rochie cu ștrafuri.* ib. 194, cf. 269. ✦ (Regional) Vipușcă (Vicovu de Sus—Rădăuți). Cf. GLOSAR REG. ✦ (Regional) Pată de altă culoare pe părul animalelor (Runc—Vișeu de Sus). Cf. CHEST. I 61/218.

2. Fîșie, bandă. Cf. V. MOLIN, V. T. 79. *Trebuia... să nu rămînă din coală ștraifuri fără folos.* PAS, Z. I, 275, cf. LTR², DL, DM. *Streafă de loc.* A II 8. ✦ (Prin Ban.; în forma *ștraf)* Bucată de piele cu care se înfășoară chișița calului pentru a o feri de loviri în timpul mersului. V. potlog. *Ca să nu se vateme lovindu-se, i se mai leagă la cal și „ștraf" sau „podlog" deasupra copitei, la „chișiță".* PRIBEAGUL, P. R. 68.

— Pl.: *ștraifuri* și (regional) *ștraife* (CHEST. I 61/218). — Și: (învechit) **straf** s. n., (regional) **ștráifă** s. f., **ștraf** (pl. și *ștrafe),* **ștraft, ștreaf** (MAT. DIALECT. I, 269; pl. *ștreafe* ib.) s. n., **ștreáfă** s. f., **ștrof** (ISER), **streaf** (MOLDOVAN, Ț. N. 173) s. n.

— Din germ. **Streif(e)** (dial. *Straf, Straaf),* magh. **stráf.**

ȘTRAIF² s. n. (Prin Bucov.) Operație de tîrîre a bușteni lor pe pămînt pînă la locul unde sînt încărcați în vehicule. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: ?

— Cf. străifui.

ȘTRÁIFĂ s. f. v. **ștraif¹.**

ȘTRAIFĂU s. n. **1.** (Prin Maram. și Bucov.) Construcție de bîrne, umplută cu piatră, care se face la malul unui rîu pentru a-l consolida sau pentru a feri plutele de izbituri. Cf. ARVINTE, TERM. 113, 170.

2. (Regional) „Lemn pus pe marginea drumurilor de acces în pădure" (Cîrlibaba—Vatra Dornei). ARVINTE, TERM. 113.

— Pl.: *ștraifaură.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Streichwerk „epiu".

ȘTRÁIHMAS subst. (Regional) Zgîrieci. Cf. SCL 1962, 234, H IX 510, ALR II 6 675/551, 886.

— Pl.: ? — Și: **ștraimáț** (ALR II 6 675/551), **ștráhmas** (ib. 6 675/876) subst., **ștáigmais** (GLOSAR REG.) s. n., **straim** (H IX 510) subst.

— Din germ. **Streichmass.**

ȘTRAIMÁȚ subst. v. **ștraihmas.**

ȘTRÁIMODLU s. n. (Prin Transilv. și Maram.) Zgîrieci. Cf. ALR II 6 675/105, 353.

— Pl.: *ștraimodle.* — Și: **ștráimuldăr** s. n. ALR II 6 675/353.

— Din germ. **Streichmodel.**

ȘTRÁIMULDĂR s. n. v. **ștraimodlu.**

ȘTRÁIVEG s. n. (Bucov., Maram. și prin nord-estul Transilv.) Drum forestier prevăzut cu traverse de lemn. Cf. ARVINTE, TERM. 170. ✦ P. restr. (Bucov.; în forma *ștraibig)* Fiecare dintre bîrnele de lemn care se așază transversal pe drumurile forestiere. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *ștraiveguri.* — Și: **ștráivig** (ARVINTE, TERM. 44, 81), **ștraibig** (id. ib. 44, 170), **ștráibic** (id. ib. 81, 170; accentuat și *ștraibíc* id. ib. 170), **ștraiblíc** (id. ib. 44, 170), **ștraibríc** (LEXIC REG. 110), **ștriáblic** (ARVINTE, TERM. 81), **ștaibic** (accentul necunoscut, id. ib. 44) s. n.

— Din germ. **Streifweg.** Cf. ARVINTE, TERM. 170.

ȘTRÁIVIG s. n. v. **ștraiveg.**

ŞTRAM, -Ă adj. (Despre persoane) **1.** (Prin Transilv.) Voinic, viguros; frumos. *Ştram băiat s-a făcut.* CV 1950, nr. 4, 34, cf. TEAHA, C. N. 271.

2. (Prin Transilv.) Isteţ, dezgheţat; deştept. Cf. A III 9, 16, CV 1950, nr. 4, 34, TEAHA, C. N. 271.

3. (Prin Bucov.) Aspru, sever. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *ştrami, -e.* — Şi: **ştream, -ă** adj.

— Din germ. **stramm.**

ŞTRAMPOHÁZ s. n. (Prin Maram.) Încăpere dintr-o cazarmă unde se împărţea sau se schimba echipamentul militar. *Am fost la vartăhaz Ş-am şezut in ştrampohaz.* BÎRLEA, B. I, 8.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞTRAMPORÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A transfera (Răşinari—Cisnădie). PĂCALĂ, M. R. 129.

— Prez. ind.: ?

— Cf. germ. transportieren „a transporta", transferieren.

ŞTRAMPÓRT s. n. v. **transport.**

ŞTRAMPORTÁ vb. I v. **transporta.**

ŞTRAND s. n. Teren situat în apropierea unei ape sau prevăzut cu unul sau mai multe bazine, special amenajat pentru a putea fi folosit în timpul verii ca loc de plajă, baie sau pentru sporturi nautice. *Aici e gospodărie vie şi întinsă: băi, strand, căldură centrală.* I. BOTEZ, B. I, 26, cf. DR. VIII, 392, SCRIBAN, D., LTR², DM. *Cetăţenii lucrează... la construcţia unui ştrand.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 855.

— Scris şi: *strand.* — Pl.: *ştranduri.* — Şi: **ştrant** s. n. BUL. FIL. IV, 73.

— Din germ. **Strand.**

ŞTRANG s. n. v. **ştreang.**

ŞTRANGULÁ vb. I v. **strangula.**

ŞTRANGULÁRE s. f. v. **strangulare.**

ŞTRANGULÁT, -Ă adj. v. **strangulat.**

ŞTRANPORTÁ vb. v. **transporta.**

ŞTRANT s. n. v. **ştrand.**

ŞTRAP¹ s. n. v. **şteap¹.**

ŞTRAP² subst. v. **ştrapă.**

ŞTRAPÁŢ s. n. (Regional, mai ales în Transilv.) Muncă, osteneală; alergătură. Cf. ENC. ROM., SCRIBAN, D. *Îl dor picioarele, după atîta ştrapaţie.* MAT. DIALECT. I, 97, cf. LEXIC REG. II, 54. ◇ Loc. adj. **De ştrapaţ** = **a)** (despre oameni) de corvoadă, v. corvoadă. Cf. UDRESCU, GL. *Am rămas numai eu de ştrapaţ în tot satul!* id. ib.; **b)** (despre obiecte de îmbrăcăminte sau de încălţăminte) de dîrvală, v. dîrvală. *Haine de ştrapaţ.* SCRIBAN, D. *Încălţăminte de ştropaţie.* MAT. DIALECT. I, 269, cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ştrapaţuri.* — Şi: **ştrápăţ** (UDRESCU, GL.) s. n., **ştrapáţie, ştropáţie** s. f., **strapáţ** (SCRIBAN, D.) s. n., **strapáţă** (ENC. ROM.) s. f.

— Din germ. **Strapaze,** magh. dial. **strapáció.**

ŞTRAPÁŢIE s. f. v. **ştrapaţ.**

ŞTRÁPĂ s. f. (Prin Transilv.) Muncă, osteneală; alergătură. *Îi ştrapă multă la casa voastră.* MAT. DIALECT. I, 97. ◇ Loc. adj. **De ştrapă** = de corvoadă, v. corvoadă. *Cal de ştrap.* DR. V, 233.

— Pl.: ? — Şi: **ştrap** subst., **ştroápă** (DR. V, 233) s. f.

— Din magh. **strapa.**

ŞTRÁPĂŢ s. n. v. **ştrapaţ.**

ŞTRAPNÉL s. n. v. **şrapnel.**

ŞTRAPÓR s. n. v. **transport.**

ŞTRAPÓRT s. n. v. **transport.**

ŞTRAS s. n. v. **stras.**

ŞTRÁŢĂ s. f. v. **straţă.**

ŞTRĂFUÍ¹ vb. IV. Tranz. **1.** (Învechit şi regional) A amenda. *Slujbaşul ales comunal să se ştrefuiască pentru fiecare rînd cu cîte lei nouă.* ap. I. IONESCU, M. 203, cf. JAHRESBER. II, 210, ALR SN V h 1 503/365, LEXIC REG. 110.

2. (Regional) A pedepsi (Vicovu de Sus—Rădăuţi). GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *ştrăfuiesc.* — Şi: **ştrefuí, ştrofuí** (ALR SN V h 1 503/365, LEXIC REG. 110) vb. IV.

— **Ştraf¹** + suf. *-ui.* Cf. germ. strafen.

ŞTRĂFUÍ² vb. IV. Tranz. (Regional) A irosi, a consuma fără chibzuinţă (Drăguşeni—Tîrgu Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ştrăfui¹.

ŞTRĂIFUÍ vb. IV. **I.** Tranz. (Regional; în forma *ştrefui;* complementul indică drumuri forestiere) A acoperi cu traverse de lemn pentru a înlesni tîrîrea buştenilor (Poiana Grinţieşului—Borsec). Cf. ARVINTE, TERM. 170.

II. Tranz. (Bucov.; complementul indică buşteni) A tîrî cu ajutorul animalelor de tracţiune. Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUŢI. *Am ştrăifuit butuci or bîrni la pliaţ.* ALR II/386, cf. ARVINTE, TERM. 44, 170, LEXIC REG. 110.

III. Refl. (Regional; despre cai) **1.** A se lovi, în mers, cu un picior de altul (Părhăuţi—Gura Humorului). Cf. LEXIC REG. II, 126.

2. (În forma *ştrofui)* A bate din picioare (Ghilad—Timişoara). Cf. ALR SN V h 1 465/36. *Să ştrofuiesc dîm piciuarie.* ib.

— Prez. ind.: *ştrăifuiesc.* — Şi: **ştrefuí** (ARVINTE, TERM. 170), **ştrofuí** (ALR SN V h 1 465/36), **streifuí** (ARVINTE, TERM. 44) vb. IV.

— Din germ. **streifen** „a vărga; a trage; a atinge".

ŞTRĂIFUÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.; despre drumuri forestiere) Prevăzut cu traverse de lemn. *Drum ştrefuit.* ARVINTE, TERM. 81, cf. 54, 82.

— Pl.: *ştrăifuiţi, -te.* — Şi: **ştrefuít, -ă** adj.

— V. **ştrăifui.**

ŞTRĂMF s. m. v. **ştrimf.**

ŞTRĂMPÓR s. n. v. **transport.**

ŞTRĂNCĂNÍ vb. IV. v. **ştricăni.**

ŞTRĂPĂŢUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) **1.** (Complementul indică oameni) A sîcîi; a hărţui; a pune pe drumuri (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *L-au ştrăpăţuit toţi, care cum i-a venit la socoteală.* id. ib.

2. (Complementul indică obiecte) A uza, a deteriora. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *ştrăpăţuiesc.* — Şi: **străpăţuí** vb. IV. SCRIBAN, D.

— **Ştrapaţ** + suf. *-ui.*

ŞTRĂPĂŢUIÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Muncă, osteneală, alergătură; hărţuială. Cf. UDRESCU, GL. *M-au năucit ştrăpăţuielile astea; toată ziua du-te, vino!* id. ib.

— Pl.: *ştrăpăţuieli.*

— **Ştrăpăţui** + suf. *-eală.*

ŞTRĂPĂŢUÍT¹ s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Muncă, osteneală; alergătură; hărţuială. Cf. UDRESCU, GL. *Iar la ştrăpăţuit?* id. ib.

— V. **ştrăpăţui.**

ŞTRĂPĂŢUÍT², -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Obosit, istovit, vlăguit; hărţuit. Cf. UDRESCU, GL. *Mi-au adus calul ştrăpăţuit, ca vai de el şi mort de foame.* id. ib.

— Pl.: *ştrăpăţuiţi, -te.*

— V. **ştrăpăţui.**

ŞTREAC s. n. v. **ştrec.**

ŞTREAF[1] s. n. v. **ştraf**[1].

ŞTREAF[2] s. n. v. **ştraf**[2].

ŞTREAF[3] s. n. v. **ştraif**[1].

ŞTREÁFĂ s. f. v. **ştraif**[1].

ŞTREAM, -Ă adj. v. **ştram.**

ŞTREAMP s. n. v. **şteap**[1].

ŞTREANG s. n. **1.** Frînghie (din cînepă). *L-au legat pre el cu doao ştreanguri noao.* CORESI, ap. CADE. *Lega cu legături tari de lemn din afară funile tare şi atuncea le făcură în 4 ştreangurile şi legară cu tărie tare.* HERODOT (1645), 373. *Şi-l bătu cu ştranguri atîta de cumplit, cît s-au roşit pămîntul gios de pistrelăturile sîngelui.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 70[r]/7. *De la ştreang pînă la legătura încălţămintei, de voi lua de ale tale toate.* BIBLIA (1688), 9[2]/50, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 209. *Îl legară cu ştreanguri şi îl tîrîia* (a. 1705). GCR I, 359/5. *La Bărtolomei... 5 ştranguri de boi* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 68. *Porunci de-l dezbrăcară şi-l întinseră cu legături de ştreanguri.* MINEIUL (1776), 103[rl]/26. *Făcînd bici de ştreanguri pre toţi i-au scos din beserică.* MICU, T. I, 124/4, cf. DRLU, LB. *Opritorile şi şleaurile să fie de ştreanguri de cînipă bună.* CR (1833), 94[2]/12, cf. VALIAN, V., ISER, PANN, E. IV, 4/20, POLIZU, PETRI, V. *Importul este cîteodată din... cînepă meliţată, ştreanguri, frînghii şi alte lucruri de cînepă.* I. IONESCU, M. 725, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 394, LM. *Expoziţia de vite... s-a ţinut zilele trecute la domeniul Cocioc, nume vestit pentru crema, laptele-bătut, coşuleţele, ştreangurile şi sforicelele sale.* CARAGIALE, O. IV, 393. *Roatele uneori sînt legate cu streanguri.* ISPIRESCU, ap. DDRF, cf. DAMÉ, T. 49, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. [La năvod], *pe margini, ştreangurile sau odgoanele pot fi de grosimea mînei.* ATILA, P. 118, cf. SEVERIN, S. 75, ŞĂINEANU, D. U. *Mii de porci... purtaţi cu ştreang de laba dinapoi.* ARGHEZI, VERS. 537. *A luat vitele de ştreanguri şi-a întors carul către sat.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 443, cf. H XII 261, ŞEZ. II, 228, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ALR I 894/94, 186, I 116/590, I 129/56, 77, I 870/1, 56, 77, 80, 251, 290, 298, 305, 578, 584, 764, ALR II/I h 182, ALR II 3 381/64, 5 670/141, 192, 6 772/141, A II 3, IV 2. ◆ P. ext. (Prin nordul Mold.) Bandaj pentru răni, la care se adăuga, pe lîngă substanţe tămăduitoare, şi o bucată de funie. *Se mai face ştreang (o legătură de pus la tăietură şi stîlciturî) din: răşină, unturâ de porc, ceară şi o bucată de funie, pisate toate la un loc.* N. LEON, MED. 25, cf. ŞEZ. V, 126.

2. Frînghie groasă, cu laţ, folosită la spînzurat; p. restr. laţul acestei frînghii, juvăţ; (regional) **ştric**[2] **(2).** Cf. D. BOGDAN, GL. 108. *Legaţi cu streangul de gît şi cu zăbale în gură. Şi-i ducea ca să-i omoară.* HERODOT (1645), 151. *Văzură pe un tînăr cu ştreangu de gît, ducîndu-l să-l spînzure.* GORJAN, H. IV, 211/21, cf. POLIZU. *În mijloc este o verigă ruginită de care se anina ştreangul. Călăul n-avea decît să învîrtească grindeiul.* NEGRUZZI, S. I, 311. *Se suie în ştreang cîntînd, parc-ar merge la bal!* GHICA, S. 435, cf. PONTBRIANT, D. *Cînd iubitul ei se zbătea în ştreang... sărmana leşină.* ALECSANDRI, O. P. 73, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 394, LM. *Îi trecură de gît un ştreang ce-nconjura stîlpul.* ODOBESCU, S. I, 442, cf. MACEDONSKI, O. I, 123, DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Numai mişeii pier în ştreang: boierilor li se taie capul.* SADOVEANU, O. XIII, 563, cf. SCRIBAN, D. *În ştreanguri atîrnă spînzuraţii.* STANCU, R. A. II, 376. *Scaun şi ştreang îţi lua... Şi minteni se spînzura.* BIBICESCU, P. P. 335. *Cînd să-i puie călăul ştreangul în gît, numai iacă şi un boier.* ŞEZ. IV, 2, cf. V, 126, MAT. FOLK. 48. *Puse un ştreang dăpă grinda casii şî... puse capu.* GRAIUL, I, 254, cf. ALR SN IV h 1 001, A VI 26. *Să te fac în flăcări scrum Ori în ştreang să te sugrum.* FOLC. MOLD. II, 656. ◇ (Prin metonimie) *Au iertat de la ştreang pe trei poslušnici* (a. 1753). URICARIUL, XIV, 112. *Acesta merită ştreang.* COSTINESCU. *Cui îşi vinde ţara, daţi-i ştrangul!* COŞBUC, P. II, 266. *L-am ţinut pînă acum de mila copiilor, că despre el, nici ştreang nu i se cuvine.* PETICĂ, O. 207. (În imprecaţii) *Mînca-v-ar ştreangul şi plumbul!* BENIUC, V. A. II, 92. *Mînca-te-ar ştreangul!* Com. MARIAN. ◇ Loc. adj. **(Bun) de ştreang** = (despre oameni) care merită să fie spînzurat. *Cum îl cheamă pe acel hoţ de ştreang?* FILIMON, O. I, 267. *Hoţi buni de ştreang.* ALECSANDRI, T. II, 136, cf. DDRF, JAHRESBER. X, 212. ◇ Expr. **A-şi pune** (sau **a pune** cuiva) **ştreangul de** (sau **în, la**) **gît** = **a)** a (se) spînzura. *Nenorocitului „pacient" nu-i mai rămîne decît să-şi puie ştreangul de gît.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 213. *Şi-a pus ştreangu-n gît.* SCRIBAN, D. *Aşteaptă în temniţă să li se puie ştreangul de gît.* CAMIL PETRESCU, O. III, 655. *Pentru o para îşi pune ştreangul de gît,* se spune despre un om zgîrcit. Cf. PANN, P. V. III, 77/18, ZANNE, P. V, 483. (Eliptic) *Ori caftan pînă-n pămînt, ori ştreangul de gît,* se spune despre un om ambiţios. Cf. ZANNE, P. III, 51; **b)** (şi în forma **a-şi pune singur ştreangul de gît**) a se pune (sau a pune pe cineva) într-o situaţie penibilă, dificilă, fără ieşire. Cf. ZANNE, P. V, 609. **A nu avea para de ştreang** = a nu avea nici un ban. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. ◆ (Regional) Laţ cu care ciobanii prind oile şi mieii (Răcăşdia—Oraviţa). Cf. CHEST. V 62/61. ◆ Fig. (Argotic) Cravată. Cf. CADE, BUL. FIL. V, 193, BL VII, 137.

3. Fiecare dintre cele două funii care leagă piepteţarul hamului de orcic; (regional) **ştric**[2] **(3).** V. **şleau**[3] **(1).** Cf. D. BOGDAN, GL. 227, ISER, POLIZU, PETRI, V. *De ai păcate Cu cai de poştă să te porneşti... Ba nu-s proptele, Nici căpiţele; Ba ştreangu-i putred de ars în foc!* ALECSANDRI, T. 397, cf. CIHAC, II, 394, LM. *Un cal... puţin ros de ştreanguri.* ap. TDRG. *Mireasa ia apoi de la calul din dreapta căpeţala de pe cap sau îi desprinde un ştreang.* MARIAN, NU. 634, cf. DAMÉ, T. 50, BARCIANU, SĂGHINESCU, V. 105. *Într-o clipă murgul rupse ştreangul.* DELAVRANCEA, ap. CADE, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *Trebui să sară de pe capră, să dea drumul ştreangurilor.* REBREANU, R. I, 17. *Desfac ştreangurile şi calul devine liber.* SAHIA, U.R.S.S. 63, cf. PRIBEAGUL, P. R. 66. *Caii, încordîndu-se în ştreanguri, se opinteau năprasnic.* SADOVEANU, O. VIII, 382. *Caii au rupt ştreangurile.* SCRIBAN, D. *Cînd şleaul e de funie, el se numeşte şi ştreang.* LTR VI, 717, cf. GALAN, Z. R. 228. *Îl văz că stringe ştreangurile la cai şi se pregăteşte să plece.* PREDA, Î. 92, cf. H III 140, com. MARIAN. *Un bricegel că scotea, Ştreangurile le tăia.* MAT. FOLK. 47, cf. ALR SN II h 287, A V 14, 15, 34, VI 3, 16, 19, 26.

4. (Med.; rar) Cordon celular. *Aranjarea radiară a ştreangurilor nu mai există, celulele sînt aranjate fără nici un plan.* BABEŞ, O. A. I, 427.

— Pl.: *ştreanguri.* — Şi: **ştreng** (ALR SN II h 287/316), **ştrang, streang, streng** (ib. h 287/310), **strang** (LM, SEVERIN, S. 75), s. n.

— Din germ. **Strang.**

ŞTREC s. n. **1.** (Transilv., prin Bucov. şi Ban.) Linie ferată, v. ferată. *Ce să vezi, măi muiere? Multe uliţi, multe „ştrecuri" şi multe căşi.* CONTEMP. 1957, nr. 550, 2/4, cf. FD I, 165, 174, L. ROM. 1965, 332. *Să nu fie vitele pe ştrec că vine trenul.* Com. din LUPŞA—ABRUD. *Să nu laşi vitele pe ştrec că vine trenul!* CV 1952, nr. 4, 33. *Acolo să-mpart ştricili.* ALR SN III h 873/29, cf. LEXIC REG. 10, 67, 110, II, 102. *Mergem pe ştrec că-i mai aproape.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. 269, GLOSAR REG., TEAHA, C. N. 271, L. ROM. 1968, 515. ◆ P. anal. (Prin Transilv. şi Maram.) Parte a joagărului, constînd din două şine de lemn, dispuse paralel, pe care se deplasează carul. Cf. ALR II 6 438/105, 353. ◆ (Prin Transilv.) Loc de trecere peste linia ferată. Cf. ALR I 806/85, 96.

2. (Prin sud-vestul Transilv.) Galerie (în mină). Cf. CL 1957, 200, FD I, 165, 174.
— Pl.: *ștrecuri*. — Și: **ștréchie** (ARH. OLT. III, 392) s. f., **ștreac** (LEXIC REG. 67), **ștric** s. n., **ștrică** s. f., **striec** (ALR I 806/96) s. n.
— Din germ. **Strecke.**

ȘTRECĂLÍ vb. IV. v. **ștricăni.**

ȘTRECĂNÍ vb. IV. v. **ștricăni.**

ȘTRÉCHIE s. f. v. **ștrec.**

ȘTRECUÍ vb. IV. Tranz. (În industria pielăriei; complementul indică piei) A curăța de resturile de carne. Cf. DM.
— Prez. ind.: *ștrecuiesc*.
— Din germ. **strecken.**

ȘTRECUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acțiunea de a **ștrecui** și rezultatul ei; ștrecuit. Cf. DP.
— Pl.: *ștrecuiri*.
— V. **ștrecui.**

ȘTRECUÍT s. n. (În industria pielăriei) Ștrecuire Cf. DM.
— V. **ștrecui.**

ȘTREF s. n. v. **ștraf**[1].

ȘTREFUÍ[1] vb. IV v. **ștrăfui**[1].

ȘTREFUÍ[2] vb. IV v. **ștrăifui.**

ȘTREFUÍT, -Ă adj. v. **ștrăifuit.**

ȘTREH s. n. (Regional) Loc unde se încheie căpriorii la acoperișul unei case (Fieni—Pucioasa). Cf. CHEST. II 227/68.
— Pl.: *ștrehuri*.
— Cf. germ. Streich[balken] „grindă de planșeu".

ȘTREMELEÁG s. n., s. m. **1.** S. n. (Prin Munt. și Olt.) Tulpină fără ramuri sau fără frunze. Cf. SCRIBAN, D., com. din TURNU MĂGURELE, CIAUȘANU, GL. *A bătut piatra de au rămas numai ștremelegele din porumb.* CV 1951, nr. 1, 37. *Au rămas pomii (sau porumbii) ștremelege după vijelie.* UDRESCU, GL. ◇ Expr. (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) **A fi** (sau **a rămîne**) **ștremeleag** = **a)** a fi (sau a rămîne) dezbrăcat, gol. Cf. UDRESCU, GL.; **b)** a fi (sau a rămîne) sărac. Cf. id. ib. ✦ (Prin nord-vestul Munt.) Băț, bită. Cf. UDRESCU, GL. *Ia să nu mă faci, că pui ștremeleagul pe tine!* id. ib. ✦ (Prin nord-estul Olt.; ironic) Furcă (de tors). Cf. CIAUȘANU, GL.

2. S. n. (Prin nord-estul Olt.) Partea lemnoasă a fructului de porumb, fără boabe. Cf. CIAUȘANU, GL.

3. S. n. (Prin nord-estul Olt.) Parte a cozii calului pe care crește părul. Cf. CIAUȘANU, GL.

4. S. m. (Prin vestul Munt.) Epitet ironic pentru un om înalt și slab. Cf. SCRIBAN, D.

5. S. n. Fig. (Argotic) Penis. Com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ, cf. CIAUȘANU, GL.
— Pl.: (n.) *ștremelege* și *ștremeleaguri*, (m.) *ștremelegi*. — Și: **stremeleág** s. n. Com. din TURNU MĂGURELE.
— Cf. ștepeleag.

ȘTREMELÉU subst. (Prin nord-vestul Munt.) Furcă (de tors). Cf. RĂDULESCU-CODIN, M. N. 165.
— Pl.: ?
— Cf. ștremeleag.

ȘTRENCĂNÍ vb. IV v. **ștricăni.**

ȘTRÉNCHE s. f. (Regional) **1.** Șotron **(1).** Com. din DĂIȘOARA—FĂGĂRAȘ.

2. Șotron **(2).** Com. din DĂIȘOARA—FĂGĂRAȘ.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȘTRENG s. n. v. **ștreang.**

ȘTRENGÁR s. m. **1.** (Mai ales în Ban. și Transilv.) Fringhier. *Nu este copil măcar de șălar, măcar de ștrengar, a nu merge* [la școală]. GOLESCU, Î. 7, cf. ALR SN II h 503.

2. (Învechit; depreciativ) Om fără căpătîi, haimana, vagabond; golan, puștaimă, derbedeu; (astăzi cu sens atenuat, de obicei cu o nuanță de simpatie) tînăr sau copil neastîmpărat, zburdalnic, poznaș. Cf. DRLU, LB, ISER, POLIZU. *Teodoros era ceea ce francezii numesc „un gamin", iar pe românește „un ștrengar".* GHICA, S. 301, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 394, LM. *Tonul cu care spunea aceasta era tonul unui ștrengar.* CARAGIALE, O. IV, 209. *Ce au ei cu noi, nea Zobie, zise Mirea, sfiindu-se de bulgării ștrengarilor.* DELAVRANCEA, T. 124. *C-un gest de ștrengar își turtește pe ceafă pălăria.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DDRF. *Pe Nuțu vi-l lăsasem mic, Cu creștetul cît masa — O fi acum ștrengar voinic Și vă răstoarnă casa?* COȘBUC, P. II, 59, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. X, 212, ȘĂINEANU, D. U., PUȘCARIU, L. R. I, 358, SCRIBAN, D. *Nici mici Ca niște pici; Nici mari Ca niște ștrengari.* ARGHEZI, VERS. 608. *Îi plăcea nespus să cutreiere, alături de ei, aceste baluri și cluburi, ca o ispravă de ștrengari boemi.* CAMIL PETRESCU, O. I, 434. *Într-o zi de decembrie, o ceată de ștrengari a împărțit pe străzile Craiovei cîteva sute de afișe.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 819. *Pufni pe nas într-un fîrnîit prelung și jignitor, cum fac ștrengarii.* VINEA, L. I, 142, cf. com. MARIAN, ALR I 1 517/837, ALR II 3 739/784, ZANNE, P. V, 609. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *M-am furișat de strengarii cei de flăcăi s-o mai văd.* MILLO, în PR. DRAM. 376. *Pe ștrengarul acesta de băiat să-l oprești în curtea mea.* FILIMON, O. I, 101. ◇ Fig. *Văzui prin văi al verii dulce vînt, Ștrengar frumos cum toți pribegii sînt.* COȘBUC, P. I, 287. ◇ (Adjectival) *Copilul ștrengar nu ascultă nici de părinți, nici de învățători.* LM. *Să nu te mai văd pe-aici, copil ștrengar.* COȘBUC, P. I, 289. *Cei doi copilași..., voinici și ștrengari, ar fi părut frați... cu ea.* REBREANU, R. I, 56. (Prin analogie) *Mierloiul sprinten șuieră o clipă, Un sturz ștrengar îngîn-o turturică.* IOSIF, P. 31. (Fig.) *Pe fereastră năvăli deodată soarele de dimineață, vesel, auriu, ștrengar.* REBREANU, N. 223. ✦ Bărbat ușuratic, afemeiat; crai. *Astea sînt lingușiri, ștrengarule! răspunse greaca.* FILIMON, O. I, 141. *Un ștrengar ce compromite femeile.* ALECSANDRI, T. 1679. *Tăcere, strigă un ștrengar bătrîn, cănit și sclivisit.* CARAGIALE, O. III, 267. *Ștrengariule, te-am așteptat duminecă trecută.* CONTEMPORANUL, VI$_2$, 103. *De asta și trecea* [colonelul] *între tovarășii de cel mai mare ștrengar.* ap. TDRG. *Tatăl meu era un mare ștrengar, dar nu un asasin.* ARGHEZI, S. XI, 69. ◇ (Adjectival) *Ganimed, ștrengarul, își pune toată verva Să scoată din sărite pe pudica Minerva.* HOGAȘ, DR. I, 82. *Vru să-și laude puțin bărbatul, pe care-l iubea mult, deși era cam ștrengar.* REBREANU, I. 393. *E cam ștrengar. L-au topit femeile.* STANCU, R. A. III, 90.
— Pl.: *ștrengari*. — Și: (regional) **ștringári** (ALR SN II h 503), **strengár, străngári** (ALR I 1 517/837) s. m.
— **Streang** + suf. *-ar*.

ȘTRENGĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. (De obicei cu o nuanță de simpatie) De ștrengar **(2)**, al ștrengarilor, caracteristic ștrengarilor. *Gesturile, toată ființa ei aveau un aer ștrengăresc, care-o prindea de minune.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 34. *Se ținea pe cal cu mare îndemînare, călărind pe o rînă, în mod ștrengăresc.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 32. *„Închipuiește-ți", începea... ex-polcovnicul, cu un aer ștrengăresc, particular lui, „c-am făcut o concheță".* ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D.
— Pl.: *ștrengărești*.
— **Ștrengar** + suf. *-esc*.

ȘTRENGĂRÉȘTE adv. (De obicei cu o nuanță de simpatie) Ca ștrengarii **(2)**, în felul ștrengarilor. Cf. DDRF. *E vorba de ceva foarte serios, iubite? Întrebă Mărioara, privindu-l ștrengărește.* AGÎRBICEANU, A. 77. *Își puse pe cap căciula cam ștrengărește.* BUJOR, S. 27. *Urcă ștrengărește scara la coș.* LUNGIANU, ap. CADE. *Avea o năframă albă în cap, legată ștrengărește.* REBREANU, I. 424. *O privi ștrengărește pe subt pălăria lată în margini.* MIRONESCU, S. A. 89. *Cascheta îi era întoarsă ștrengărește.* CĂLINESCU, C. N. 358, cf. SCRIBAN, D., VINEA, L. I, 94. *Un copil... a ieșit... Pe bulevard, Fluierînd ștrengărește la urechea oamenilor.* SORESCU, P. 55. ◇ Fig. *Zorelele... se acățau ștrengărește pînă și de ulucii ștreșinelor.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 63.
— **Ștrengar** + suf. *-ește.*

ȘTRENGĂRÍ vb. IV. Intranz. și (rar) refl. (Învechit) A vagabonda, a hoinări; a se ține de golănii; (astăzi cu sens atenuat) a se ține de zburdălnicii, de pozne, de ghidușii. Cf. LB, ISER, POLIZU. *Își trămiteau copiii la dascălul Chiosea, ca să nu ștrengărească pe uliță.* GHICA, S. 55, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Ștrengăresc... și oameni în toată firea.* LM. *După ce se ștrengărise toată ziua, căzuse sara ca un trunchi, de somn.* ȘEZ. I, 59, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. X, 212, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL IV, 65, 69, SCRIBAN, D. *Mai bine ar învăța și el să nu tot ștrengărească.* L. ROM. 1963, nr. 5, 567.
— Prez. ind.: *ștrengăresc.*
— V. **ștrengar.**

ȘTRENGĂRÍE[1] s. f. (Învechit) Vagabondaj, hoinăreală; golănie; (astăzi cu sens atenuat) zburdălnicie, poznă, ghidușie; comportare, atitudine care denotă neastîmpăr, vioiciune, umor. Cf. POLIZU. *Se țineau de ștrengării și ajunseseră a fi spaima mahalalelor.* GHICA, S. 45, cf. PONTBRIANT, D. *Acestea nu-s ștrengărie de copil, ci ștrengărie de om matur, care pentru ele ar merita ștrangul.* LM. *Era un neastîmpăr ș-o bucurie de copii cari pregătesc o mare ștrengărie.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 97, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *E timpul numai bun de joc Și bun de ștrengărie.* IOSIF, PATR. 15, cf. TDRG, JAHRESBER. X, 212, AGÎRBICEANU, A. 39, ȘĂINEANU, D. U. *Mi-a lăsat în minte cea mai plăcută ștrengărie.* BRĂESCU, A. 251, cf. BL IV, 71, SCRIBAN, D. *Otilia era de o ștrengărie atît de castă, că îndoielile lui... erau ridicole.* CĂLINESCU, E. O. I, 287. ✦ Aventură de dragoste; craiIc. *El,... după ce ș-a petrecut tinerețea-n chefuri și ștrengării, își pretinde mie seriozitate.* ap. TDRG. *Don Fabrizio trebuia să se lase de ștrengării.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., DL, DM.
— Pl.: *ștrengării.*
— **Ștrengar** + suf. *-ie.*

ȘTRENGĂRÍE[2] s. f. (Învechit, prin Transilv.) Atelier unde se făceau șireanguri **(1)**. Cf. PASCU, S. 185, CONV. LIT. XX, 1018.
— Pl.: *ștrengării.*
— **Șireang** + suf. *-ărie.*

ȘTRENGĂRÍRE s. f. (În dicționarele din secolul trecut) Acțiunea de a ștrengări; (rar) ștrengărit. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF.
— Pl.: *ștrengăriri.*
— V. **ștrengări.**

ȘTRENGĂRÍT s. n. (Rar) Ștrengărire. Com. MARIAN.
— Pl.: ?
— V. **ștrengări.**

ȘTRENGĂRÍȚĂ s. f. (De obicei cu o nuanță de simpatie) Fată sau femeie tînără vioaie, zglobie, ghidușă; (familiar) ștrengăroaică. *A, ștrengărițo! de-astea mi-ai fost dumneata!* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 128, cf. CADE. *În sfîrșit, am mai pus și noi mîna pe tine, ștrengăriță frumoasă și nestatornică!* REBREANU, R. I, 156, cf. SCRIBAN, D. *E o ștrengărițe, nu-mi comunică exact orele cînd primește.* CĂLINESCU, E. O. I, 324. ◇ Fig. (Adjectival) *Formele nebunatice și ștrengărițe pot fi vestminte foarte convenabile pentru gînditi severe.* CARAGIALE, O. III, 232. ✦ (Rar) Femeie ușuratică. *A fost ștrengărița, în adevăr, dar ce are a face? Fată alintată, a alunecat și ea.* ap. TDRG.
— Pl.: *ștrengărițe.*
— **Ștrengar** + suf. *-iță.*

ȘTRENGĂROÁICĂ s. f. (Familiar) Ștrengărița. Cf. DDRF, UDRESCU, GL.
— Pl.: *ștrengăroaice.*
— **Ștrengăr** + suf. *-oaică.*

ȘTRENGULÉȚ s. n. Diminutiv al lui ștreang **(1)**. Cf. LEX. MARS. 209.
— Pl.: *ștrengulețe.* — Și: (învechit, rar) **strangulét** s. n. LEX. MARS. 209.
— **Ștreang** + suf. *-uleț.*

ȘTRENGULITÚRĂ s. f. v. **ștringuitură.**

ȘTREP s. m. v. **șteap**[1].

ȘTRIÁBLIC s. n. v. **straiveg.**

ȘTRIC[1] s. m., s. n. **1.** S. m. (Regional) Linie (la termometru) (Șieu Măgheruș—Bistrița). Cf. MAT. DIALECT. I, 288. *Are 37 grade și 4 ștrici.* ib.
2. S. n. (Prin Transilv.) Grad (alcoolic). *Cîte ștricuri are vinarsul nostru?* CV 1952, nr. 2, 37. *Vinarsul are 42 de ștricuri.* LEXIC REG. II, 102.
— Pl.: **(1)** *ștrici*, **(2)** *ștricuri.*
— Din germ. **Strich.**

ȘTRIC[2] s. n. **1.** (Ban., prin Transilv. și Bucov.) Fringhie, funie. Cf. ARH. OLT. III, 392, ALR I 1 869/5, 1870/5, 12, ALR II/I h 182/2. *Un dărab de ștric.* ALR II 5 670/219. [Din curpen] *făcem ca stricurili de legat tuluj.* ib. 6 325/2, cf. LEXIC REG. 110.
2. (Regional) Șireang **(2)** (Pecinișca—Băile Herculane). ALR SN IV h 1 001/2.
3. (Regional) Șireang **(3)** (Crucea—Cîmpulung Moldovenesc). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: *ștricuri.* — Și: **strie** s. n.
— Din germ. **Strick.**

ȘTRIC[3] s. n. **1.** (Prin Ban.) Dantelă. Cf. CV 1950, nr. 4, 45. *Mi-am cumpărat un șol cu ștric la gît.* ib.
2. (Regional) Pulover (Comlosu Mare—Jimbolia). LEXIC REG. II, 42.
— Pl.: *ștricuri.*
— Din germ. **Strick** [arbeit, -jacke].

ȘTRIC[4] s. n. v. **ștrec.**

ȘTRIC[5] subst. (Prin Maram.) Funicular. L. ROM. 1968, 408.
— Pl.: ?
— Cf. **ștric**[2].

ȘTRICÁR s. m. (Regional) Fringhier (Pecinișca—Băile Herculane). ALR SN II h 503/2.
— Pl.: *ștricari.*
— **Ștric**[2] + suf. *-ar.*

ȘTRÍCĂ s. f. v. **ștrec.**

ȘTRICĂLUÍ vb. IV. v. **ștricăni.**

ȘTRICĂNÍ vb. IV. Tranz. (Transilv. și prin Ban.) A împleti, a croșeta, a tricota. Cf. DR. X, 293, H XVII 64, com. din LUȚA—FĂGĂRAȘ. *Am ștricănit un sfetăr.* CV 1950, nr. 4, 34. *Ștrencănesc și io un jerseu.* ib. 36, cf. ALR I 1 760/107, 158, 166, 174, 217, 1 761/125, ALR SN IV h 1 210, L. ROM. 1959, nr. 5, 88. *Mama ștricănește niște ciorapi.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. 269, L. ROM. 1961, nr. 6, 567, LEXIC REG. II, 42. ✦ A broda. ALR I 1 762/51, 335, 339.
— Prez. ind.: *ștricănesc.* — Și: **ștricălui** (ALR SN IV h 1 210/260, h 1 211/260), **ștricui** (ALR I 1 760/190, 1 762/51, ALR SN IV h 1 210, h 1 211, L. ROM. 1959,

nr. 5, 72, LEXIC REG. 120, II, 43, L. ROM. 1966, 139), **ștrincăní, ștringălí** (ALR I 1 762/339), **ștringolí** (ib. 1 762/335), **ștrecăní** (ALR SN IV h 1210/130), **ștrecălí** (ALR I 1 760/259), **ștrencăní, ștrăncăní** (ALR SN IV h 1 209/172, h 1 210/172), **stricălí** (ALR I 1 761/259) vb. IV.

— Din germ. **stricken.**

ȘTRICÓU s. n. v. **tricou.**

ȘTRICUÍ[1] vb. IV. (Prin Bucov.) **1.** Intranz. A se lovi, în mers, cu un picior de altul. Cf. LEXIC REG. 110.

2. Tranz. A șterge **(I 2).** Cf. LEXIC REG. 110.

— Prez. ind.: ?

— Din germ. **streichen.**

ȘTRICUÍ[2] vb. IV v. **ștricăni.**

ȘTRIF s. m. v. **ștrimf.**

ȘTRIMF s. m. (Transilv., Ban. și Maram.) Ciorap. *1 pereche ștrimf de iarnă* (a. 1750). IORGA, S. D. XII, 59. *1 pă(reche) strimfi vineș* (a. 1754). id. ib. 67. *Ioan Albulescu cere... 1 tuțun ștrămfi de ață* (a. 1790). id. ib. VIII, 85. *10 părechi ștrinfi de mătasă* (a. 1796). id. ib. 33, cf. LB, I. GOLESCU, C., LM, JAHRESBER. III, 328, IV, 331, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 84, X, 212, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Ștrimpii (ciorapii moderni femeiești) se împletesc cu acele, din lînă țigaie.* PĂCALĂ, M. R. 522, cf. DR. IV, 1 079, 1 083, CADE. *În picioare... poartă mai cu seamă „ștrimfi" (ciorapi)... peste care încalță opincile.* ARH. FOLK. III, 32, cf. PRIBEAGUL, P. R. 53, BL VI, 180, 206, BUL. FIL. VI, 138, SCL 1955, 121. *Uită-te, bădițo, uită... Uită-te la patru junci, Nu la ștrimfi și la papuci.* ȘEZ. XII, 153, cf. IZV. IV, nr. 11, 11, GR. S. I, 138. *Am aflat o pereche de păpuci și o pereche de ștrimfli.* T. PAPAHAGI, M. 166, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196, CV 1952, nr. 4, 34, ALR I 1 760, 1 878, ALR SN IV h 1 210, h 1 211, A III 9, 13, com. din BILBOR—BORSEC și din MORĂRENI—TOPLIȚA. *Cumpără o pereche de ștrinfi.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. L. ROM. 1961, nr. 2, 131, TEAHA, C. N. 128, LEXIC REG. II, 42, 102.

— Pl.: *ștrimfi.* — Și: **ștrímflă** (ALR I 1 878/302, 305, 335; pl. *ștrimfle* ib. 1 760/305, ALR SN IV h 1 210/334) s. f., **ștrímflu, ștrimp** (pl. și *ștrimți* ALR I 1 878/347), **ștrinf, ștrínflu,** (T. PAPAHAGI, M. 234, DR. IV, 1 083, ALR SN IV h 1 210, h 1 211, L. ROM. 1961, nr. 2, 131), **ștrinc** (ALR I 1 760/93, ALR SN IV h 1 210, h 1 211), **ștrif** (JAHRESBER. III, 328, X, 212), **ștrimf** (ALR I 1 878/85, 229, 835), **ștrînf** (A III 13), **ștrămf, ștrunf** (LM 550, JAHRESBER. X, 212), **știnf** (L. COSTIN, GR. BĂN. 196), **strimf, strimp** (JAHRESBER. VIII, 84) **strínflu** (LEXIC REG. 23), **strîmf** (JAHRESBER. X, 212), **strumf** (ib.) s. m., **strinchi** (IZV. IV, nr. 11, 11) s. m. pl.

— Din germ. **Strumpf** (pl. *Strümpfe).* — **Ștrimflă, ștrimflu** < magh. **strimfli.**

ȘTRÍMFLĂ s. f. v. **ștrimf.**

ȘTRÍMFLU s. m. v. **ștrimf.**

ȘTRIMP s. m. v. **ștrimf.**

ȘTRINC s. m. v. **ștrimf.**

ȘTRÍNCĂNÍ vb. IV v. **ștricăni.**

ȘTRINF s. m. v. **ștrimf.**

ȘTRÍNFLU s. m. v. **ștrimf.**

ȘTRINGÁRI s. m. v. **ștrengar.**

ȘTRINGĂLÍ vb. IV v. **ștricăni.**

ȘTRINGOLÍ vb. IV v. **ștricăni.**

ȘTRINGUITÚRĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Panglică albă cu broderie, folosită ca garnitură (com. din fostul județ BIHOR); dantelă (TEAHA, C. N. 271).

— Pl.: *ștringuituri.* — Și: **ștrengulitúră** s. f. TEAHA, C. N. 271.

— Cf. ștringoli.

ȘTRÍȚĂL s. m. (Prin Bucov.) Colac; franzelă. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *ștrițăli.*

— Din germ. dial. **Striezel.**

ȘTRÎMF s. m. v. **ștrimf.**

ȘTRÎNF s. m. v. **ștrimf.**

ȘTROÁFĂ s. f. (Regional) Joagăr pentru tăiat scînduri acționat manual (Izvoru Alb—Piatra Neamț). Cf. ARVINTE, TERM. 74, 170.

— Pl.: *ștroafe.*

— Etimologia necunoscută.

ȘTROÁIFĂ s. f. (Regional) Stănog (în grajd) (Moiseiu—Vișeu de Sus). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *ștroaife.*

— Etimologia necunoscută. Cf. straiban.

ȘTROÁNȚĂ s. f. v. **ștronț[1].**

ȘTROÁPĂ[1] s. f. (În exploatarea lemnului; regional) Jgheab mai mic instalat la capătul de sus al uluculuiprincipal. Cf. ARVINTE, TERM. 44, 83, 170, MAT. DIALECT. I, 269.

— Pl.: *ștroape.* — Și: **ștroápe** (ARVINTE, TERM. 83), **ștrómpe** (id. ib. 44, 170), **ștrop** (id. ib. 83) subst.

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Strombett „albie de rîu".

ȘTROÁPĂ[2] s. f. v. **ștrapă.**

ȘTROÁPE subst. v. **ștroapă[1].**

ȘTRÓCMAIST s. n. (Regional) Aparat de luat măsuri mici (Băișești—Fălticeni). GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘTROF[1] s. m. v. **șurub.**

ȘTROF[2] s. n. v. **ștraf[1].**

ȘTROF[3] s. n. v. **ștraif[1].**

ȘTROFĂLÍ vb. IV v. **ștrofălui[1].**

ȘTROFĂLÍT, -Ă adj. (Regional) Pedepsit (Șieu Măgheruș—Bistrița). MAT. DIALECT. I, 288.

— Pl.: *ștrofăliți, -te.*

— V. **ștrofăli.**

ȘTROFĂLUÍ[1] vb. IV. Tranz. (Transilv.) A pedepsi. Cf. LB, BREBENEL, GR. P., MAT. DIALECT. I, 288.

— Prez. ind.: *ștrofăluiesc.* — Și: (regional) **ștrofăli** (MAT. DIALECT. I, 288), **strofolui** (BREBENEL, GR. P.) vb. IV.

— Din magh. **strófol.**

ȘTROFĂLUÍ[2] vb. IV. Intranz. (Regional; despre cai) A șchiopăta **(1)** (Săvîrșin—Lipova). Cf. ALR I 1 114/87.

— Prez. ind. pers. 3: *ștrofăluiește.*

— Cf. germ. straucheln.

ȘTROFĂLUÍT s. n. (Regional) Pedeapsă (Bucovăț—Timișoara). ALR I 1 448/45.

— Și: **ștrofolúit** s. n. ALR I 1 448/45.

— V. **ștrofălui[1].**

ȘTROFLEÁC s. n. v. **ștopleag.**

ȘTROFLEÁG s. n. v. **ștopleag.**

ȘTROFOLUÍT s. n. v. **ștrofăluit.**

ȘTROFUÍ[1] vb. IV v. **străfui[1].**

ȘTROFUÍ² vb. IV v. **străifui.**

ȘTROH s. n. v. **stroh.**

ȘTROL, ȘTROÁLĂ adj. (Regional) Șchiop **(I 1)** (Rășinari—Cisnădie). Cf. PAȘCA, GL. *Vacă ștroală* id. ib. ✦ (Substantivat, f.) Epitet depreciativ pentru o persoană care șchioapătă. COMAN, GL. *Du-te, că ești numai o ștroală!* id. ib.
— Pl.: *ștroli, ștroale.*
— Etimologia necunoscută.

ȘTROLIBÁT, -Ă adj. v. **sturluibat.**

ȘTROLIBĂTÚRĂ s. f. v. **strolibătură.**

ȘTROMENTUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.) A face ceva cu neîndeminare. LEXIC REG. 110.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. instrument.

ȘTRÓMPE subst. v. **ștroapă¹.**

ȘTROMPOLÍ vb. IV v. **ștopoli.**

ȘTRONȚ¹ s. m. **1.** (Familiar; peiorativ; ieșit din uz) Șoacăț¹. *Afară de popa și de încă două, trei ștroanțe, numai blestemații s-au dat cu ei.* BENIUC, M. C. I, 210, cf. H. LOVINESCU, T. 225, ARVINTE, TERM. 170.
2. (Regional) Copil neastîmpărat (Buhalnița—Piatra Neamț). Cf. ARVINTE, TERM. 170.
— Pl.: *ștronți.* — Și: **ștroánță** s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. it. stronzo „materie fecală", rom. șonț¹.

ȘTRONȚ² s. n. (În exploatarea lemnului; regional) Placă de fier cu mai mulți colți, fixată pe fundul ulucului pentru a micșora viteza de alunecare a lemnelor (Boroaia—Fălticeni). Cf. ARVINTE, TERM. 85, 170.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Stoss [zahn] „colț".

ȘTRONȚ³ s. n. v. **șpronț.**

ȘTRONȚÁ¹ vb. I. Intranz. (Prin Bucov. și Mold.) A vorbi limba germană; (regional) a ștronțui. Cf. ARVINTE, TERM. 35.
— Prez. ind.: *ștronțez.*
— V. **ștronț¹.**

ȘTRONȚÁ² vb. I v. **șpronța.**

ȘTRONȚUÍ vb. IV. Intranz. (Prin Mold.) A ștronța¹. Cf. ARVINTE, TERM. 35.
— Prez. ind.: ?
— **Ștronț¹** + suf. *-ui.*

ȘTROP subst. v. **ștroapă¹.**

ȘTROPĂȚIE s. f. v. **ștrapaț.**

ȘTROPĂLÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A umbla mult, obosindu-se (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 97. *Tătă zua ștropălește pîn oraș fără treabă.* ib.
— Prez. ind.: *ștropălesc.*
— Din magh. **strapál** [ja magát].

ȘTROPLANDĂ s. f. (Regional) Jartieră (Bărăteaz—Arad). L. ROM. 1959, nr. 5, 72.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *ștroplande.*
— Din magh. **strumplandli.**

ȘTROPOLÍ¹ vb. IV v. **stropoli.**

ȘTROPOLÍ² vb. IV v. **ștopoli.**

ȘTRUC s. n. (În dicționarele din secolul trecut) Postav gros. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.
— Pl.: *ștrucuri.*
— Etimologia necunoscută.

ȘTRÚDEL s. n. Plăcintă făcută din foi foarte subțiri umplute cu mere, brînză, nuci etc. și rulate în formă de sul. V. învîrtită. Cf. JAHRESBER. VII, 87, X, 213. *La Anul Nou îi trimitea strudel cu bilete.* CONV. LIT. XLIV$_1$, 312, cf. SCRIBAN, D. *Baclava sau strudel de mere — după consumațiile de predilecție.* C. PETRESCU, O. P. I, 152. *Mai este și pui fripț... și niște strudel de care-ți place.* TEODOREANU, M. II, 58. *Știa să aprecieze... un ștrudel ori o friptură.* SADOVEANU, O. XI, 432, cf. DM, S. MARIN, C. B. 217, H XII 386, ALR SN IV h 1 079.
— Pl.: *ștrudele.* — Și: **strúdel,** (regional) **ștrudl** (ALR SN IV h 1 079/386) s. n., **ștrúduri** (ib. h 1 079/157) subst. (pl.), **ștrúgli** (ib. h 1 079) subst., **ștrui** (ib. h 1 079; pl. *ștruluri* ib. h 1 079/876) s. n., **strúdilă** (ib. h 1 079/537) s. f., **strúdir** (ib. h 1 079/728), **strúdul** (ib. MN h 1 079/531) s. n., **strúduri** (ib. h 1 079/520) subst. (pl.), **strul** (ib. h 1 079/836) s. n.
— Din germ. **Strudel.**

ȘTRÚDENIȚĂ s. f. v. **studeniță.**

ȘTRUDL s. n. v. **ștrudel.**

ȘTRÚDURI subst. (pl.) v. **ștrudel.**

ȘTRÚGLI subst. v. **ștrudel.**

ȘTRUJÁN s. m. v. **strujan.**

ȘTRUL s. n. v. **ștrudel.**

ȘTRÚLĂ s. f. (Prin Transilv.; depreciativ) Femeie zvăpăiată, ușuratică. Cf. REV. CRIT. III, 170, MAT. DIALECT. I, 288.
— Pl.: *ștrule.*
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. Strudel [kopf].

ȘTRULIBÁTIC, -Ă adj. v. **sturluibatic.**

ȘTRULUBÁTIC, -Ă adj. v. **sturluibatic.**

ȘTRUNF s. m. v. **ștrimf.**

ȘTRUȚ s. m. v. **struț.**

ȘTUBÉCI s. n. v. **știubeci.**

ȘTUBÉI s. n. v. **știubei¹.**

ȘTUBÉTE s. n. v. **știubeci.**

ȘTUBÉȚ s. n. v. **știubeci.**

ȘTUBÉU s. n. **1.** (Prin Munt.) Stup primitiv, făcut dintr-un trunchi de copac scorburos sau scobit. Cf. H IV 85.
2. (Munt.) Fîntînă cu izvorul la mică adîncime, care are ca ghizd un trunchi de copac scorburos sau scobit. Cf. H XI 324. *Brîncoveanu a făcut aici o fîntînă învelită, unde acum e un ștubeu și se cheamă Fîntîna Brîncoveanului.* RĂDULESCU-CODIN, L. 97, cf. 130, ALR I 793/186.
3. (Regional) Groapă adîncă; p. ext. râpă, văgăună (Pitești). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *ștubeie.* — Și: **știubéu** (VÎRCOL, v. 100, UDRESCU, GL.), **uștiubéu** (UDRESCU, GL.) s. n.
— Cf. știubei¹.

ȘTUBÍCĂ s. f. (Regional) Lădiță în care se țin uneltele întrebuințate la ascuțitul coasei (Crișcior—Brad). PAȘCA, GL.
— Pl.: *ștubici.*
— Cf. știob¹, știubei¹.

ȘTUC[1] s. n. **1.** (Regional, mai ales în Transilv.) Bucată, fragment; porțiune; parte dintr-un întreg considerată ca o unitate. *Berbeacele taie bucate și-i spală mațele și picioarele și le pune pre știuci.* PO 276/22. *Un corb într-un copaci... ținea în gură un știuc de caș.* FL. D. (1680), 26[r]/10. *Un ștuc parhet, 1 ștuc poșachiu* (a. 1741). IORGA, S. D. XII, 45. *4 ștucuri alb[astr]u deșchis* (a. 1766). FURNICĂ, D. C. 26. *M-au lăsat să-m poci câștiga un ștuc de pită* (a. 1788). IORGA, S. D. XII, 112, cf. MOLNAR, D. 45, KLEIN, D. 425, LB. *100 ștucuri de pînză de cîte 50 coți.* NICHIFOR, P. 131/11, cf. POLIZU, LM. *[Furtuna] au aruncat corabia cu așa repeziciune în stîncile de pre margine, cît s-au făcut o mie de ștucuri.* BĂRAC, ap. TDRG, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Un știuc de pămînt uscat.* JAHRESBER. X, 213, cf. CADE, BUL. FIL. III, 88, SCRIBAN, D., CV 1950, nr. 3, 31, L. ROM. 1959, nr. 5, 88. *A luat un știuc dă pămînt și l-a sucit, l-a nvîrtit ș-a dat oala gată.* GRAIUL, I, 180. *Taie-mi un știuc de pită.* BREBENEL, GR. P. *Măi e un știuc deci-n colo.* VÎRCOL, V. 100. *Stucuri de lemn.* CHEST. V 54/29, cf. VIII 19/3, 4. [Un copac] *îl tai ștucuri să-l poci duce acasă.* ALR I 984/140, cf. ib. 1 814/776, LEXIC REG. 94, II, 54. ✦ (Prin Transilv.; în forma *știuc*) Lot, parcelă (într-un teren comasat). *Azi am fost la știuc, de-am sămănat măzăriche.* BREBENEL, GR. P.

2. (Învechit, mai ales în Transilv.) Exemplar. *1 ștuh porțelan-tuhel* (a. 1766). IORGA, S. D. XII, 81. *14 taleri care i-au purtat la gît... i-am cinstit ei sorii meale 4 ștucuri* (a. 1778). id. ib. 99. *Pentru taleri 1 985 ștucuri i-am primit* (a. 1786). FURNICĂ, D. C. 138. *Văz că-mi mai trimeți șticuri caragroși 1 517 din socoteala zeraglicul[ui]* (a. 1800). id. I. C. 192. *Într-un ștuc două lemne.* ALR I 987/186. ✦ (Prin nord-vestul Transilv.; la pl.; în forma *sticuri*) Rînduri, reprize. Cf. ARH. FOLK. VI, 299. *La bărbați, cînd încep „a clopoti", se trag clopotele „în trii sticuri", la „borese" în două „sticuri", iar la prunci numai o dată.* ib. 174.

3. (Germanism învechit, prin Transilv.) Piesă de teatru. *Făcu el* [Euripide] *75 de ștucuri (bucăți).* NICOLAU, P. 90/1. *A doao zidire este un teatru... în care pot să joace ștucuri, adecă comedii.* SP I, 45/11. ✦ Pasaj dintr-o operă literară. *Alții zic că Iliade din ștucuri a mai multora poeți ar fi alcătuită.* NICOLAU, P. 14/23.

— Pl.: *ștucuri* și (m.) *ștuci* (ALR I 1 814/776). — Și: (învechit) **ștuh** s. n., **știucă** s. f., (regional) **știuc** (pl. și, m., *știuci* LEXIC REG. 94, II, 54), **știc, stuc, stiuc** (BREBENEL, GR. P.), **stic** s. n.

— Din germ. **Stück.**

ȘTUC[2] s. n. v. **stuc.**

ȘTUCÁT, -Ă adj. v. **stucat.**

ȘTUCATÓR s. m. v. **stucator.**

ȘTUCATÚRĂ s. f. v. **stucatură.**

ȘTÚCĂ s. f. v. **știucă[1].**

ȘTUCȘÓR s. n. (Învechit, prin Transilv.) Diminutiv al lui ștuc[1] **(1)**; (învechit, prin Transilv.) ștuculeț. *Am lăsat Neagăi un stucșor de ocină* (a. 1702). JAHRESBER. X, 213, cf. TDRG 1521.

— Pl.: ? — Și: **stucșór** s. n.

— **Ștuc[1]** + suf. *-șor.*

ȘTUCULÉȚ s. n. (Învechit, prin Transilv.) Ștucșor. Cf. JAHRESBER. X, 213, TDRG 1521.

— Pl.: ?

— **Ștuc[1]** + suf. *-uleț.*

ȘTUCULÍȚĂ s. f. v. **știuculiță.**

ȘTUCURÉLE s. n. pl. (Învechit, prin Transilv.) Diminutiv al lui ștucuri. V. ștuc[1] **(1)**. *Ștucurele de pînză* (a. 1752). IORGA, S. D. XII, 63.

— **Ștucuri** (pl. lui *ștuc[1]*) + suf. *-el.*

ȘTÚDELIȚĂ s. f. v. **studeniță.**

ȘTUDÉNT, -Ă s. m. și f. v. **student.**

ȘTUDIRUÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Învechit, în Transilv.) A învăța, a studia. Cf. ȚICHINDEAL, A. M. 46/21. *Să nu studiruiască mult.* DIETET. 108/18, cf. L. ROM. 1965, 375.

2. Intranz. (Prin Bucov.; în forma *studurui*) A se gîndi, a reflecta, a chibzui. Cf. LEXIC REG. 110.

— Prez. ind.: *studiruiesc.* — Și: (regional) **ștuduruí** vb. IV LEXIC REG. 110.

— Din germ. **studieren.**

ȘTUDURUÍ vb. IV v. **ștudirui.**

ȘTÚFĂ s. f. (Transilv.) (Bucată de) rocă auriferă. Cf. LB, ISER, POLIZU, BARCIANU. *Ei au ajuns în fund de tot, pe burta minei, și încep să caute stufele de aur.* BOGZA, T. 95, cf. 96, JAHRESBER. X, 206, DR. IV, 1 557, VICIU, GL.

— Pl.: *ștufe.* — Și: **știúfă** (DR. IV, 1557), **stúfă** s. f.

— Din germ. **Stufe.**

ȘTUFULÍ vb. IV v. **ștopoli.**

ȘTUH s. n. v. **ștuc[1].**

ȘTUI s. m. v. **știoi.**

ȘTULĂU s. m. (Regional) Partea lemnoasă a fructului de porumb; cocean. V. știulete **(3)** (Fîntîna—Rupea). Cf. ALR I 903/164.

— Pl.: *ștulăi.*

— Cf. știulete, știuleu.

ȘTULBÉU s. n. (Prin Olt.) Prăjină lungă, terminată la capăt cu o măciucă, pe care o folosesc pescarii pentru a stîrni peștele. Cf. ANTIPA, P. 100, 104.

— Pl.: ?

— Cf. ștulbic, scr. stub.

ȘTULBÍC s. n. v. **știuldic.**

ȘTULBIÚC s. n. v. **știuldic.**

ȘTULBÍC s. n. v. **știuldic.**

ȘTULÉI subst. v. **știulei.**

ȘTULÉICI subst. (Regional) Varză neajunsă în stadiul de căpățînă (Fundata—Zărnești). Cf. ALR I 847/772.

— Pl.: ?

— Cf. știulete.

ȘTULÉTE s. m. v. **știulete.**

ȘTULÉU s. n. v. **știuleu.**

ȘTULF s. n. (Min.; prin Maram.) Coloană pneumatică pentru susținerea perforatorului. Cf. LEXIC REG. 22.

— Pl.: *ștulfuri.*

— Etimologia necunoscută.

ȘTULGHÍT, -Ă adj. v. **știulghit.**

ȘTUP subst. v. **știup[1].**

ȘTÚPĂ s. f. sg. (Regional) Arpagic (Șieu Măgheruș—Bistrița). MAT. DIALECT. I, 288.

— Etimologia necunoscută. Cf. ștuț[4].

ȘTUPULÍ vb. IV v. **ștopoli.**

ȘTUR adv. (Regional) „Încărcat" (Sîngeorz Băi—Năsăud). PAȘCA, GL.

— Etimologia necunoscută.

ȘTURLIGÁIE s. f. v. **șurligaie.**

ȘTURM s. n. (Mil.; învechit și regional) Asalt, atac. Cf. CL 1969, 292, SCRIBAN, D., L. ROM. 1960, nr. 3,

80, GLOSAR REG. ◆ Fig. (Prin Bucov.) Scandal. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *șturmuri*.

— Din germ. **Sturm**. Cf. ucr. ШТУРМ, rus. ШТУРМ.

ȘTURȚ[1] s. n. (Min.; Transilv.) Loc unde se depozitează minereul care urmează să fie prelucrat sau deșeurile; p. ext. materialul depozitat în acest loc. V. haldă. Cf. JAHRESBER. X, 211, DR. III, 709. *Sus la șturț este o gură și intru ca o pasăre.* DAVIDOGLU, M. 79, cf. CL 1957, 198, DP, DM, VICIU, GL., FRÎNCU-CANDREA, M. 43, com. din CRIȘCIOR — BRAD, PAȘCA, GL., LEXIC REG. 22.

— Pl.: *șturțuri*. — Și: **știurț** s. n.

— Din germ. **Sturz**[platz].

ȘTURȚ[2] s. n. Semifabricat plat care reprezintă un stadiu intermediar între placa-semifabricat și tabla subțire. Cf. LTR[2], DER.

— Pl.: *șiurțuri*.

— Din germ. **Stürze**.

ȘTURUÍ vb. IV. (Prin Bucov.) **1.** Intranz. A lucra excesiv. Cf. LEXIC REG. 110.

2. Tranz. „A strînge în clește". LEXIC REG. 110.

— Prez. ind.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȘTUȚ[1] s. n. **1.** (Prin Transilv. și Maram.) Carabină. *Două ștuțuri era în rădvanul prințului Gavriil Batori, cînd l-au împușcat... ci șerbul lui au fost stricat prin ucigători de au legat ștuțurile.* ȘINCAI, HR. II, 331/21, cf. ALR I 1 413/348.

2. (Tehn.) Bucată scurtă de țeavă, care face legătura între un recipient și o conductă; tubulură. Cf. LTR[2], DP, DM.

— Pl.: *ștuțuri*. — Și: **știuț** s. n. ALR I 1 413/348.

— Din germ. **Stutzen**. — Pentru sensul **1**, cf. și germ. Stutz[rohr, -büchse].

ȘTUȚ[2] s. n. (Regional) Fiecare dintre cele două curele groase care leagă pieptarul hamului de orcic (Ostra — Gura Humorului). Cf. A VI 3, GLOSAR REG.

— Pl.: *ștuțuri*. — Și: **ștuțun** (accentul necunoscut) subst. A VI 3.

— Cf. știț.

ȘTUȚ[3] s. n. (Regional) Ciot de copac (Cîrlibaba — Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *ștuțuri*.

— Din germ. **Stutz**.

ȘTUȚ[4] subst. sg. (Regional) Arpagic (Șieu Măgheruș — Bistrița). Cf. MAT. DIALECT. I, 288.

— Etimologia necunoscută. Cf. ștupă.

ȘTUȚÎÍ vb. IV v. **ștuțui**.

ȘTUȚUÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Regional; în forma *ștuții*) A tunde (Berzasca — Moldova Nouă). Cf. ALR I 60/5.

2. (În industria pielăriei) A îndepărta partea de deșeu a pielii cu ajutorul foarfecelor sau al cuțitelor. M. D. ENC.

— Prez. ind.: *ștuțuiesc*. — Și: (regional) **ștuții** (prez. ind. *ștuții* ALR I 60/5) vb. IV. ib.

— Din germ. **stutzen**.

ȘTUȚUÍRE s. f. (În industria pielăriei) Acțiunea de a ștuțui (**2**) și rezultatul ei. Cf. LTR[2], DP, M. D. ENC. 919.

— Pl.: *ștuțuiri*.

— V. **ștuțui**.

ȘTUȚUN subst. v. **ștuț[2]**.

ȘU interj., subst. (De obicei repetat) **I.** Interj. **1.** Cuvînt care redă zgomotul produs de mișcarea frunzelor, de curgerea apei etc. Cf. SCRIBAN, D. 1291, DL, DM, SCL 1960, 786, 792.

2. Cuvînt care redă zgomotul făcut cînd se vorbește în șoaptă. Cf. TDRG. *Pe cuptor, ne aciuăm printre niște tolinci. Hm! Cînd îmi aduc aminte... Acolo, șu-șu-șu, șu-șu-șu, am început a spune la năzbîtii, ca băieții.* SADOVEANU, O. I, 597, cf. DL, DM, SCL 1960, 786, 791.

3. (Rar) Cuvînt care redă strigătul caracteristic al bufnițelor. Cf. RESMERIȚĂ, D. 812, ȘĂINEANU, D. U.

II. Interj. **1.** Cuvînt cu care se adoarme sau se liniștește un copil mic. Cf. RESMERIȚĂ, D. 812, SCL 1960, 794. *Taci cu mama; șu, șu, șu!* UDRESCU, GL.

2. (Regional; pronunțat adesea cu „u" prelungit) Strigăt cu care se alungă rațele sau găinile. Cf. ALR II 5 737/723, 886, ALR SN II h 366.

III. Subst. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. JIPESCU, O. 52, DDRF, PAMFILE, J. II, 415, ȘĂINEANU, D. U.

— Onomatopee.

ȘUÁI subst. v. **șuvoi[1]**.

ȘUĂI s. n. v. **șuvoi[1]**.

ȘUB s. n. v. **șupă[2]**.

ȘÚBA[1] interj. (Mold. și prin Bucov.) Termen folosit de muncitorii forestieri, prin care se dă comanda ca butucul să fie tîrît cu ajutorul țapinelor; (regional) **șiba[1]**. Cf. ARVINTE, TERM. 89, 168.

— Din germ. **schubbe** (imper. al lui *schubben* „a împinge").

ȘUBÁ[2] vb. I. Tranz. (Regional; complementul indică butuci) A tîri cu ajutorul țapinelor; (regional) **șiba[2]** (Buhalnița — Piatra Neamț). Cf. ARVINTE, TERM. 89.

— Prez. ind.: *șubez*.

— Cf. șuba[1].

ȘUBÁC s. n. v. **șabac**.

ȘUBÁR[1] s. m. **1.** (Regional) Croitor care confecționează haine din pănură (Ineu — Arad). Cf. ALR II/64.

2. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Piuar. Cf. ALR I 1 729/40, 85.

— Pl.: *șubari*.

— **Șubă[1]** + suf. *-ar*.

ȘUBÁR[2] s. m. v. **șaibar**.

ȘUBÁRE subst. v. **șugar**.

ȘÚBĂ[1] s. f. **1.** Haină lungă și largă (de postav gros), de obicei cu guler mare și căptușită cu blană, care este purtată peste îmbrăcămintea obișnuită, mai ales de bărbați. V. bundă, burcă, dulamă, zeghe, suman, ghebă. *Cocoanele îmbrăcate în zăvelci și cu șube românești* (a. 1802). IORGA, S. D. VIII, 118, cf. POLIZU. *Provincialul îmblă încotoșmănat într-o grozavă șubă de urs.* NEGRUZZI, S. I, 237. *Straie ce fac abagiii sînt tuzluci, nadragi, mintene scurte pînă la brîu, epindjele [mantale], șube [haine].* I. IONESCU, M. 697, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 394. *Stăpînul... făcuse felurite șubi și așternuturi de picioare din blănile lor.* GANE, N. III, 133, cf. DDRF. *Șuba se poartă de regulă pe umeri, îmbăierată la grumazi și numai arăreori se îmbracă pe mîneci.* MOLDOVAN, T. N. 60, cf. 59. *Șuba sau căbănița este din pănură de lînă albă sau vînătă și e așa de lungă, că ajunge pînă la glezne.* LIUBA-IANA, M. 19, cf. BARCIANU. *El, cu o șubă pînă în pămînt, peste care era încins cu cureaua de la revolver, urcă scările.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 7, cf. 106. *Arendașul se-nvăluise într-o șubă groasă, iar pe picioare își așezase o pătură.* SANDU-ALDEA, D. N. 75, cf. ALEXI, W., TDRG. *Peste ie îmbracă o vestă de pănură albă, lungă din grumazi pînă în pămînt, care o numesc șubă femeiască. La grumazi este făcută ca vesta domnilor, iar de la brîu în jos este încheiată. Cele mai avute poartă*

un cojoc peste şubă. PAMFILE, I. C. 369, cf. 357. *O mătahală cît o turlă de biserică, îmbrăcată într-o şubă de şop şi cu căciula ţuguiată, de astrahan, intră.* CONV. LIT. XLV, 603. *Se observă o tendinţă mai pronunţată pentru portul naţional: „şube vînăte" înlocuind „căputul" de postav.* MOLIN, R. B. 418, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, DR. VII, 209. *Judecătorul meu . . . s-a înfăşurat în şubă-i, cu precauţiune.* GALACTION, O. 104. *Lepădă galoşii la uşă, . . . pături tacticos şuba.* BRĂESCU, A. 31. *O şubă scumpă, cu guler lat, strînsă peste pîntece în curea cu paftale de argint.* SADOVEANU, O. X, 252, cf. XI, 351, XIII, 16, BUL. FIL. V, 35, ROSETTI, L. R. III, 92, SCRIBAN, D. *Vizitiul, în picioare, cu o şubă pe el, slăbi puţin hăturile.* CĂMIL PETRESCU, O. I, 488. *Îşi deschisese şuba din blană de berbec şi marginile acesteia îi atîrnau pe de lături, pînă în podea.* V. ROM. iulie 1954, 167. *Dă-ţi jos şuba şi gustă un rachiu de coarne.* BENIUC, M. C. I, 345, cf. id. V. A. I, 137. *Uite-l cu cucă şi şubă dublată cu samur.* DEMETRIUS, A. 28, cf. 218. *Formidabil! ţipă un învăţător tînăr, blond, pe umeri cu o şubă ţărănească, de oaie.* T. POPOVICI, SE. 81, cf. SCL 1958, 239, H II 81, 118, 132, III 16, V 129, VI 22, XI 7, XIV 187, XVIII 35, 60, 262. *De ciudă şi de amar, Ţi-ai zvîrlit cătrinţa-n jar, Iar şuba şi cizmele Und' se culcă cînele.* HODOŞ, C. 84, cf. id. P. P. 121, ŞEZ. VII, 183, I. CR. II, 19. *Feciorul de-mpărat o luat degrabă şuba lui ş-o pus-o pe lup.* VASILIU, P. L. 116, cf. GR. BĂN. 195, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. *Cine trece pă măgură? Costăndin cu şuba sură.* DENSUSIANU, Ţ. H. 199, cf. 335. *Îmi luai şuba şi cavalul Şi trecui, la puica, dealul.* CIAUŞANU, V. 31, cf. ALR II 3 273, 3 330, 3 331, 3 332, 3 333, 3 352, ALR SN IV h 1 185. *Şi aici cît îl ţinea? Şapte ani şi jumătate, Pîn' se rupse şuba-n spate.* BALADE, II, 13. *Găsii şuba, Luai fuga Prin urzici, Plin de beşici.* FOLC. TRANSILV. I, 60. *Vara la drum să iei şubă, iarna să iei merinde,* se spune cuiva ca un îndemn la prevedere. Cf. ZANNE, P. I, 160. *E mai aproape chimeşa decît şuba* (= interesele personale sau ale rudelor apropiate sînt mai presus de ale străinilor). Cf. id. ib. III, 105. *Îşi întoarce şuba după cum suflă vîntul,* se spune despre un om influenţabil, a cărui atitudine se schimbă după împrejurări. Cf. id. ib. 388. ◇ F i g. *Carpaţi pleşuvi, cu şube de zăpadă.* BENIUC, s. 54. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în sintagma) *Şubă înfundată* = haină lungă de dimie, fără tăietură în faţă, care se îmbracă trecînd-o peste cap. Cf. DER, ALR II 3 333/833. ✦ (Regional; la pl.) Haine groase de iarnă (Dăbîca—Gherla). Cf. ŞEZ. VII, 183. *L-apucă iarna cu slabe şube.* ib. ✦ (Prin Transilv.) Palton scurt confecţionat din postav. Cf. BUGNARIU, N.

2. (Ban. şi prin vestul Transilv.) Pănură **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., H XVIII 278. *Să pun motkili pîntru şube, pîntru şuariş.* ALRT II, 28, cf. 323, ALR I 2 153/30, 40, 45, 63, 69, 75, 77, 79, 85, 87, ALR SN II h 496, h 497.

— Pl.: *şube* şi (regional) *şubi.*

— Din scr. **šuba,** magh. **suba,** ucr. **шуба.**

ŞÚBĂ² s. f. v. **şibă.**

ŞÚBĂR¹ s. n. v. **şuber.**

ŞÚBĂR² s. n. v. **şubler.**

ŞUBÉICĂ s. f. (Regional, mai ales în Transilv.) Şubă¹ **(1)** scurtă (purtată de femei). Cf. CIHAC, II, 394, DDRF, TDRG, PASCU, S. 238, DR. I, 295, CADE. *Cîte fete cu pieptare, Toate-s strîmbe de spinare... Dar mîndra cu şubeica E oablă ca secerea.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 430, cf. VICIU, GL.

— Pl.: *şubetci* şi *şubeice* (TDRG). — Şi: **jubéică** s. f. DR. I, 295, VICIU, GL.

— Din ucr. **шубейка.**

ŞÚBER s. n. **1.** (Tehn.) Dispozitiv cu care se reglează închiderea sau deschiderea unui orificiu de trecere pentru lichide sau gaze; sertar, registru, ventil. Cf. MDT, LTR², FD I, 175, GLOSAR REG.

2. (Min.) Dispozitiv în formă de pîlnie, prevăzut cu un organ de reglare, montat la capătul inferior al unui rostogol, prin care alunecă materialul ce se încarcă în vagonete. Cf. LTR², FD I, 175. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *şubăr*) Gura rostogolului. Cf. FD I, 175. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.; în forma *şubăr*) Despărţitură în suitoare, în formă de jgheab, prin care se scurge rambleul sau cărbunele. Cf. FD I, 175.

3. (Regional) Zăvor (Cîlnic—Sebeş). Cf. A II 12.

4. (Regional) Stavilă la moară (Mereşti—Odorhei). ALR I 1 843/159.

5. (Prin Bucov. şi Mold.) Horn. Cf. CV 1952, nr. 5, 41, com. din IAŞI.

6. (Regional; în forma *şubăr*) Concasor (Crişcior—Brad). Cf. PAŞCA, GL., FD I, 175.

— Pl.: ? — Şi: **şúbăr** (MDT, FD I, 175, A II 12), **şúgur** (GLOSAR REG.), **şíbăr** (CV 1952, nr. 5, 41, A II 12) s. n.

— Din germ. **Schieber.**

ŞUBÉT subst. v. **ciubet.**

ŞUBÍŢĂ¹ s. f. (Regional) Şubuliţă. Cf. CIHAC, II, 394, DM. *De-aş avea şi io nevastă, N-aş umbla pe la fereastră, Cu şubiţa sufulcată, Şi cu inima găiată.* HODOŞ, C. 91.

— Pl.: *şubiţe.*

— **Şubă¹** + suf. *-iţă.*

ŞUBÍŢĂ² s. f. v. **şuviţă.**

ŞÚBLER s. n. (Tehn.) Instrument de măsurat lungimi sau grosimi mici, compus dintr-o riglă gradată, cu două braţe, între care se prinde piesa care trebuie măsurată. V. c a l i b r u. Cf. IOANOVICI, TEHN. 200. *Una din cele mai des întrebuinţate scule din atelier este şublerul.* ORBONAŞ, MEC. 73. *Instrumentul este construit dintr-un şubler obişnuit, la care se adaogă piesa T, construind astfel o riglă de calcul şi un raportor.* ENC. TEHN. I, 89. *Şublerul... funcţionează pe principiul vernierului.* CIŞMAN, FIZ. I, 21, cf. LTR², FD I, 175.

— Pl.: *şublere.* — Şi: (regional) **şúbăr** s. n. FD I, 175.

— Din germ. **Schublehre.**

ŞUBRÁV, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Şubred **(1)**. Cf. RĂDULESCU-CODIN. *E cam şubrav unchiaşul, nu s-a dat jos din pat.* UDRESCU, GL. ✦ Indispus. Cf. UDRESCU, GL. *Sînt cam şubrav astăzi, nu mi-s porcii acasă.* id. ib.

— Pl.: *şubravi, -e.*

— Cf. ş u b r e d.

ŞUBRĂVÍ vb. IV. T r a n z. şi r e f l. (Prin nord-vestul Munt.) A (se) subrezi **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. *S-a şubrăvit mătuşa, abia se tîrăşte.* id. ib. *Mi s-a şubrăvit căruţa, m-a mai lăsat.* id. ib.

— Prez. ind.: *şubrăvesc.*

— V. **şubrav.**

ŞUBRĂVÍT, -Ă adj. (Regional) Şubred **(1)** (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *L-am găsit pe unchiaş şubrăvit de tot, nici nu se mai dă jos din pat.* id. ib.

— Pl.: *şubrăviţi, -te.*

— V. **şubrăvi.**

ŞÚBRED, -Ă adj., subst. **1.** Adj. (Despre fiinţe sau despre părţi ale corpului lor) Lipsit de vigoare, nerezistent la eforturi, predispus la îmbolnăvire, f i r a v, p l ă p î n d, d e b i l; (despre obiecte, construcţii etc.) lipsit de rezistenţă, de soliditate, de trăinicie; care este gata să se prăbuşească; fragil, şubrezit, (regional) şubrav, şubrăvit, şubru **(1)**, şoiog **(2)**. *Să-l iai cu blîndeaţe, pînă să va deprinde, că e copil cam şubrid* (a. 1750). IORGA, S. D. XII, 56. *Sînt tot şubred şi crez c-oi pleca la băi.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 591,

cf. POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 395, LM. *Cine să hărănește bine, judică matur,... nu e bolnăghicios, șubred și secătiv.* JIPESCU, O. 66. *În bîlciuri se ridică barace șubrede.* CARAGIALE, O. III, 97, cf. II, 68, IV, 286. *Pumnii ei încleștați și ochii plini de lumini vinete zguduiau... șubreda ființă a d-lui Moroi.* DELAVRANCEA, S. 112, cf. id. H.T. 218, MACEDONSKI, O. I, 52, 72, DDRF. *Nestabilitatea locuitorilor a avut drept consecință construirea de locuințe șubrede.* CRĂINICEANU, IG. 39. *Ce slab e coperișul, ce șubredă cocioabă.* COȘBUC, P. II, 190, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ANGHEL, PR. 123, TDRG, PASCU, S. 65. *Zdrobiți Îmi sînt genunchii șubrezi și-atît de obosiți Că nu-mi mai poartă trupul.* PETICĂ, O. 190, cf. 219. *Vîntul nu înceta... de a zgudui ... șubredul nostru adăpost.* HOGAȘ, DR. I, 61, cf. II, 195. *Rezemat de șubredul parmaclîc, el își ațintea privirea asupra albei scînteieri a luceafărului răsărind.* M. I. CARAGIALE, C. 35, cf. ȘĂINEANU, D.U., CADE. *Știu bine că nu voi avea tăria să vîr sabia mea șubredă în nimeni.* CAMIL PETRESCU, U.N. 278, cf. id. O. I, 363. *Un balconaș mic, șubred.* BRĂESCU, A. 133. *Stăteam tăcut și trudit pe banca șubredă.* SADOVEANU, O. IV, 185, cf. X, 524. *Masa șubredă de lemn.* BART, E. 31, cf. SCRIBAN, D., DR. XI, 228, 229. *Trec cîteodată prin sat... căruțe șubrede, mărunte.* STANCU, D. 316. *Adesea pentr-un șubred muribund E mai ușoară boala decît leacul.* V. ROM. octombrie 1954, 160. *Ferma-i departe? întrebă Filip, coborînd stîngaci în luntrea șubredă.* GALAN, B. I, 46. *Un vînt de sfîrșit de octombrie... cutremura la răstimpuri cercevelele șubrede.* VINEA, L. I, 224. *Poetul nu pleca din marele salon al casei, șubred cum era și spăimîntat de umezeală și de frig.* DEMETRIUS, A. 196, cf. BUGNARIU, N. *Omu este făcut din pămînt, d-aia e așa dă ticălos și șubred.* ȘEZ. III, 28. *Grinda s-a rupt, hiind șubredă.* GRAIUL, I, 254, cf. SCL 1950, 185, CHEST. II 16/29, ALR II/I h 82. ◇ (Prin extensiune) *L-au biruit necazurile: cinci copii morți, cinci vii și boala nevestii-si și sănătatea lui șubredă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 70. *Ciubotarul era un om sărac și cu sănătatea cam șubredă.* SADOVEANU, O. V, 289. *Toată iarna avusesem sănătatea șubredă, dar nu bolisem greu.* STANCU, D. 312. ✦ Fig. (Despre realizări, manifestări ale oamenilor) Care nu rezistă unei analize mai serioase, unei critici mai severe. *A scris multe poezii frumoase ca sentiment, cam șubrede ca formă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 487. *Punctul de vedere de la care pleacă d. Last e prea șubred.* GHEREA, ST.CR. II, 263. *Dacă ediția aceasta este șubredă, se zguduie încrederea în întreaga operă.* BUL. COM. IST. II, 105.

2. Adj. P. ext. Precar; nesigur **(1)**. *E atît de șubredă pacea... /* CARAGIALE, O. IV, 71. *Aduse vorba... despre situația guvernului pe care el o socotea șubredă.* REBREANU, R. I, 41. *Știi cum sînt dragostele în această viață; cît sînt de șubrede și de înșelătoare.* SADOVEANU, O. XIII, 782. *Totul e șubred în viață.* CĂLINESCU, S. 357. *Aceste protocoale și documente am vrut să le aduc... căci pentru asta am venit, nu ca să-mi scap o viață șubredă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 654. *Ediția specială anunța căderea șubredului guvern.* STANCU, R. A. II, 286. *Întîmplările și ispitele l-au împins adesea să întărească aceste alianțe cam șubrede.* VINEA, L. I, 97.

3. Subst. art. (Regional) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Pietroșița—Pucioasa). Cf. H IV 159.

— Pl.: *șubrezi, -de.* — Și: (învechit) **șúbrid, -ă,** (regional) **júbred, -ă** (BUGNARIU, N.) adj.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. XI, 228, 229. Cf. ș u b r a v, ș u b r u.

ȘUBREZEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Sfîrșeală, slăbiciune. Cf. UDRESCU, GL. *Mi-a cuprins corpul o șubrezeală (de) parcă aș fi bătut în pio.* id. ib.

— Pl.: *șubrezeli.*

— **Șubrezi** + suf. *-eală.*

ȘUBREZÉNIE s. f. **1.** Starea a ceea ce este șubred **(1)**; slăbiciune, debilitate; lipsă de rezistență, de soliditate, de trăinicie. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DR. I, 228. *Explicația adevărată... era șubrezenia lor datorită nemîncării și straielor subțiri.* PAS, Z. III, 256. *În toată încăperea nu se afla decît un singur scaun... a cărui șubrezenie Mustea o constată, sprijinindu-se doar de el.* BENIUC, M. C. I, 309. ✦ (Concretizat) Construcție șubredă **(1)**; element de construcție șubred. *Mai merge o vreme și cu șubrezeniile, pînă ce-o mai pieri cineva.* SADOVEANU, O. XVII, 337, cf. DM. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *E vorba să se facă un pod ca lumea. Cu șubrezeniile astea de lemne încrucișate, te pomenești iarăși despărțit de oraș, la viituri mari.* SADOVEANU, O. XVII, 337.

2. P. ext. Precaritate; nesiguranță **(1)**. *Cazuri întîmplate chiar atunci... dovedeau șubrezenia garanției inamovibilității.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 180. *Se vorbea din nou... de șubrezenia noilor orînduieli.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 52.

— Pl.: *șubrezenii.*

— **Șubred** + suf. *-enie.*

ȘUBREZÍ vb. IV. **1.** Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni șubred **(1)**, a face să-și piardă sau a-și pierde forța fizică, rezistența, a slăbi; a face să-și piardă sau a-și pierde soliditatea, trăinicia; refl. a fi gata să se prăbușească; (regional) a (se) șubrăvi. *Boala îl șubrezise.* SCRIBAN, D., cf. DR. XI, 228. *Amîndoi, șubreziți și ei de vremea asta nimicitoare, stau lîngă el.* CAMIL PETRESCU, O. III, 492, cf. DM. ◇ (Prin extensiune) *Sănătatea ei se șubrezise.* CAMIL PETRESCU, O. II, 689.

2. Tranz. P. ext. A face să devină precar, nesigur **(1)**. *Cele șase mari războaie purtate de Rusia împotriva turcilor... au șubrezit treptat stăpînirea otomană.* LUPTA DE CLASĂ, 1954, nr. 1, 86. *Sentimentele umanitare ale poetului... șubrezesc concepția acelora care țineau să prezinte pe Eminescu drept un pesimist fără leac.* BENIUC, P. 29.

— Prez. ind.: *șubrezesc.*

— V. **șubred.**

ȘUBREZÍRE s. f. Faptul de a (se) șubrezi. Cf. ș u b r e z i **(1)**. Cf. DM.

— Pl.: *șubreziri.*

— V. **șubrezi.**

ȘUBREZÍT, -Ă adj. Șubred **(1)**. *Împăratul se opri... Lîngă-un rîu secătuit Cu podețul șubrezit.* V. ROM. septembrie 1954, 65, cf. DL, DM.

— Pl.: *șubreziți, -le.*

— V. **șubrezi.**

ȘÚBRID, -Ă adj. v. **șubred.**

ȘÚBRU, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Șubred **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. P. ext. Șubred **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Șubră-i viața omului, ca și fala codrului.* id. ib.

— Pl.: *șubri, -e.*

— Cf. ș u b r e d, ș u b r a v.

ȘUBUÍ vb. IV. (Regional) **1.** Tranz. (Complementul indică bușteni) A tîrî cu ajutorul țapinelor (Vișeu de Sus). Cf. ARVINTE, TERM. 89.

2. Refl. unipers. (Despre căruțe) A aluneca cu roțile dinapoi într-o parte (Vicovu de Sus—Rădăuți). GLOSAR REG. *Căruța s-a șubuit.* ib.

— Prez. ind.: ?

— Cf. ș u b a[1].

ȘUBULÍ vb. IV v. **șupuri[1].**

ȘUBULÍȚĂ s. f. Diminutiv al lui ș u b ă[1] **(1)**; (regional) șubiță[1], șubuță. Cf. TDRG, CADE, DM. *Avea Marcu-o slugulîță... Îmbrăcată-ntr-o șubulîță.* PĂSCULESCU, L.P. 267, cf. 380. *Vine neica prin grădină, Cu șubulița pe mînă.* CIAUȘANU, V. 53.

— Pl.: *şubuliţe.*
— **Şubă**[1] + suf. *-uliţă.*

ŞUBÚŢĂ s. f. (Regional) **1.** Şubuliţă. Cf. CADE.

2. Haină de dimie albă, lungă pînă la genunchi, care se poartă peste îmbrăcămintea obişnuită (Brădişorul de Jos—Oraviţa). Cf. LIUBA-IANA, M. 14, 18, CADE.
— Pl.: *şubuţe.*
— **Şubă**[1] + suf. *-uţă.*

ŞUC[1] s. n. **1.** (Învechit şi regional) Unitate de măsură a lungimii egală cu a şasea parte dintr-un stînjen. V. p i c i o r. *Un stînjin e de 6 şuhuri.* ŞINCAI, Î. 46/5. *Rărimea lui trebuie să fie de trei, mai puţin de doao şuhuri, adecă fieştecare tuleu trebuie să fie cu trei, mai puţin cu doao şuhuri mai departe de ceealalţi.* ECONOMIA, 42/3, cf. 129/16, TOMICI, C. A. 37/8, 39/1, 172/7. *În mijlocul acestii fabrici să află o odaie mare, de opt stînjeni şi 5 şuguri în lung şi latul de trei stînjeni şi 3 şuguri, dărăpănată şi dezvălită* (a. 1829). DOC. EC. 442. *Apa... ajunsă la o înălţime neauzită, mai de 30 şucuri.* GT (1838), 6[1]/59. *Punea alăturea cu dînsul încă şi un băţ de un şuc de lung şi ghimpos de măcieş.* MARIAN, Î. 84, cf. JAHRESBER. X, 213, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM. *De nouă şufi de lungă.* BIBICESCU, P. P. 330, cf. 471, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, L. COSTIN, GR. BĂN. 196, ALR II 6 109/284. ✦ (Prin Maram.) Măsură de lungime folosită de ţesătoare, egală cu distanţa obţinută prin alăturarea celor doi pumni, degetele mari fiind întinse, iar vîrfurile acestora apropiate. Cf. LEXIC REG. 15. ✦ (Regional; în forma *şut)* Măsură de lungime de aproximativ 15—16 cm (Libotin—Tîrgu Lăpuş). Cf. LEXIC REG. II, 113. ✦ (Regional) Măsură de lungime egală cu lungimea degetului mare. Com. din FRATA—TURDA.

2. (Regional; în forma *şuh)* Compas folosit în zidărie (Şaru Dornei—Vatra Dornei). Cf. H XII 578.

3. (Regional; în forma *şuh)* Papuc[1] **(1)** (Ostra—Gura Humorului). LEXIC REG. II, 118.

4. (Regional) Întăritură care se face la malul unui rîu pentru a nu se surpa din cauza apei (Vîrfu Cîmpului—Dorohoi). Cf. CHEST. IV 41/383.

— Pl.: *şucuri* şi (m.) *şuci* (L. COSTIN, GR. BĂN. 196).
— Şi: **şuh, şug** s. n., **şuf, şut** (LEXIC REG. II, 113) s.m.
— Din germ. **Schuh.**

ŞUC[2] s. n. (Regional) Izbitură, îmbrîncitură (Gura Haitii—Vatra Dornei). ARVINTE, TERM. 170, cf 89.
— Pl.: *şucuri.*
— Cf. ş u b, ş u t[4].

ŞUC[3] s. n. v. **şoc**[2].

ŞUCADÁ adj. invar. (Turcism învechit, în Mold.) Grozav, straşnic. *Gîndit-ai, dragă, să le măritäm? — Hai, hai! Le-am găsit doi bărbaţi şucada.* ALECSANDRI, T. 420. *Serdăreasa are nişte ochi... şucada.* id. ib. 740, cf. DDRF, ALEXI, W,, TDRG, DR. I, 279, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.
— Din tc. **şukadar** „atît".

ŞUCÁR, -Ă adj., subst. (Argotic) **1.** Adj. (Despre oameni) Frumos; bun. Cf. BL II 113, 188, IV, 199, V, 225, BUL. FIL. IV, 136, GR. S. VII, 126, IORDAN, STIL. 373, CV 1949, nr. 6, 36. ✦ (În forma *şucăr)* Elegant. Cf. BUL. FIL. IV, 127.

2. Subst. Gălăgie, scandal, tapaj. *Mi-a făcut un şuhar de s-au strîns toale caiafele.* GR. S. VII, 126, cf. BL V, 225, IORDAN, STIL. 373.

3. S. m. (În forma *şucăr)* Hoţ. Cf. BUL. FIL. IV, 148, IORDAN, STIL. 373.
— Pl.: *şucari, -e.* — Şi: **şúcăr** (BUL. FIL. IV, 127, 136, 148, BL V, 225, IORDAN, STIL. 373, CV 1949, nr. 6, 36) adj., subst., **şuhár, şúhăr** (BL V, 225), **zúhăr** (ib.) subst.
— Din ţig. **šukar.** — Pentru sensul **3**, cf. şi germ. S c h a c h e r. Cf. IORDAN, STIL. 373.

ŞUCÁTĂ s. f. (Regional) Bucată mare (de carne, de pîine etc.). Cf. RĂDULESCU-CODIN, COMAN, GL., ALR SN IV h 1 067/362.
— Pl.: ? — Şi: **şocátă** s. f. RĂDULESCU-CODIN.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u c h i[1], ş o c o m e t e.

ŞUCÁTĂR s. n. v. **şicator.**

ŞÚCĂ s. f. v. **sucă.**

ŞÚCĂR adj., subst. v. **şucar.**

ŞUCĂREÁLĂ s. f. (Argotic) Faptul de a (s e) ş u c ă r i.

1. Cf. ş u c ă r i **(3).** Cf. GR. S. VII, 126, UDRESCU, GL.

2. Cf. ş u c ă r i **(4).** Cf. UDRESCU, GL. *Ce şucăreală e acolo la voi, mă; ce n-aveţi?* id. ib.

3. Cf. ş u c ă r i **(8).** Cf. GR. S. VII, 126.
— Pl.: *şucăreli.*
— **Şucări** + suf. *-eală.*

ŞUCĂRÍ vb. IV. (Argotic) **1.** R e f l. A se găti, a se ferchezui. Cf. BUL. FIL. IV, 136, IORDAN, STIL. 373.

2. R e f l. A se îngîmfa, a se fuduli; a lua o atitudine de superioritate. Cf. BUL. FIL. II, 207, BL IV, 199, GR. S. VII, 126, IORDAN, STIL. 373.

3. T r a n z. şi r e f l. A (se) supăra. Cf. BL II, 189, IV, 199, GR. S. VII, 126, IORDAN, STIL. 373, LEXIC REG. II, 32. *Mă mai şucări tu mult?* UDRESCU, GL.

4. R e f l. A se certa; a se hîrjoni. Cf. UDRESCU, GL. *S-au şucărit ei aşa; dar tot ei s-au împăcat.* id. ib.

5. T r a n z. A şterpeli **(2).** Cf. BUL. FIL. IV, 148, IORDAN, STIL. 373.

6. R e f l. A ieşi dintr-o situaţie încurcată, dificilă, neobişnuită; a se descurca. Cf. BL II, 188.

7. T r a n z. A observa **(3)**; a remarca. Cf. BL II, 188, IV, 199, BUL. FIL. IV, 148, IORDAN, STIL. 373.

8. R e f l. A prinde de veste; a auzi. Cf. BL II, 188. *Şase, Nae, că s-a şucărit fraierul!* GR. S. VII, 126, cf. IORDAN, STIL. 373.

9. T r a n z. A-şi aminti. Cf. BL II, 188, IORDAN, STIL. 373.
— Prez. ind.: *şucăresc* şi *şúcăr.* — Şi: **şuhărí** vb. IV. BUL. FIL. II, 207, BL IV, 199, V, 264.
— V. **şucar.**

ŞUCĂRÍT[1] s. n. (Argotic) **1.** Şucăreală **(1).** Cf. UDRESCU, GL.

2. Şucăreală **(2).** Cf. UDRESCU, GL.
— V. **şucări.**

ŞUCĂRÍT[2]**, -Ă** adj. (Argotic; despre oameni) **1.** Elegant. Cf. BUL. FIL. IV, 127.

2. Supărat.
— Pl.: *şucăriţi, -te.*
— V. **şucări.**

ŞUCĂŢEÁ s. f. (Regional) Bucată mare de carne (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *şucăţele.*
— **Şucată** + suf. *-ea.*

ŞUCEÁLĂ s. f. v. **suceală.**

ŞUCHEÁ[1] vb. I. T r a n z. (Regional; complementul indică persoane) A zăpăci, a năuci **(1)** (Severineşti—Strehaia). Cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 36. *M-a şucheat la cap cu atîtea poveşti.* ib.
— Prez. ind.: *şuchez.*
— Derivat regresiv de la **şucheat.**

ŞUCHEÁ[2] vb. I. T r a n z. (Prin nord-vestul Munt.) A şterpeli **(2).** Cf. UDRESCU, GL.
— Prez. ind.: *şuchez.* — Şi: **şuchí** vb. IV UDRESCU, GL.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u t i[1].

ȘUCHEÁNĂ s. f. **1.** (Prin Bucov.) Vacă cu coarnele mici. Cf. DDRF, ȘEZ. III, 90.

2. (Regional) Epitet pentru o vită (nărăvașă). Cf. SĂGHINESCU, V. 71, ȘEZ. XIX, 13. *Hăi la loc (la apă), șuchiană!* CV 1949, nr. 8, 34. ✦ P. ext. (Prin Mold.) Epitet pentru un om deșucheat. Cf. SCRIBAN, D. *Stai, măi șucheană!* id. ib.

— Pl.: ?

— De la **șut**[9].

ȘUCHEÁT, -Ă adj. **1.** (Regional; despre oameni) Deșucheat. Cf. LB, ISER, CIHAC, II, 395, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DR. I, 263, 264, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BUL. FIL. IV, 114, 128, SCRIBAN, D., DM, H XVII 181, com. din BANAT și din FRATA—TURDA, din STRAJA—RĂDĂUȚI, din POIANA SIBIULUI—SEBEȘ, ALR II 4 231/928, LEXIC REG. II, 54, UDRESCU, GL. ✧ (Substantivat) *Cavalerii cu șucheta se învîrtea, vălțuia.* C. STAMATI, P. 294. *O! bată-vă stelele, șucheaților! Aduceți un topor încoace.* REV. CRIT. I, 234. *Cei șucheți-și găsesc mantaua.* SEVERIN, S. 150. (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Șuchetu-ăla de băiat iar a tulit-o.* UDRESCU, GL. ✦ (Prin Mold. și Bucov.) Aspru; răutăcios. Cf. ȘĂINEANU, D. U., ȘEZ. IX, 149.

2. (Prin Mold.; în expr.) **A-și face urechea șucheată** = a lăsa greul pe seama altcuiva. Cf. ZANNE, P. II, 468.

3. (Prin Bucov.; și substantivat) (Persoană) care știe multe lucruri, care are o bună informație. Cf. ȘEZ. V, 126.

4. (Învechit, rar; despre pluguri) Care are cormana fixă și grindeiul puțin strîmb. Cf. ECONOMIA, 20/7.

— Pl.: *șucheați, -te.* — Și: (regional) **șuchét, -ă** (accentuat și *șúchet* UDRESCU, GL.), **ciucheát, -ă** (H XVII 181, com. din POIANA SIBIULUI—SEBEȘ) adj.

— Din magh. **süket.**

ȘUCHÉT, -Ă adj. v. **șucheat.**

ȘUCHEȚÉNIE s. f. (Prin Mold.) Excentricitate, extravaganță, nebunie. SCRIBAN, D.

— Pl.: *șucheșenii.*

— **Șucheat** + suf. *-enie.*

ȘUCHEȚÍ vb. IV. Refl. (Prin Mold.) A deveni șucheat **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *șucheșesc.*

— V. **șucheat.**

ȘUCHI[1] s. n. (Prin sud-vestul Munt.) Bucată mare (de pîine, de mămăligă etc.). Com. din TURNU-MĂGURELE. *A luat un șuichi de pîine și-a plecat!* CV 1951, nr. 6, 30, cf. LEXIC REG. II, 71.

— Pl.: *șuchiuri.* — Și: **șuichi** s. n.

— Etimologia necunoscută. Cf. șucată, șocomete.

ȘUCHÍ[2] vb. IV v. **șnchea**[2].

ȘUCHI[3]**, ȘÚCHE** adj. (Prin Mold.; despre oameni) Deșucheat. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *șuchi, șuche.*

— Cf. șucheat, magh. süket.

ȘUCHIRÍ vb. IV. Tranz. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** A șterpeli **(2)**, Cf. UDRESCU, GL.

2. (În expr.) **A o șuchiri** = a se eschiva, a se fofila; a fugi. UDRESCU, GL. *A șuchirit-o, tîlharul!* id. ib.

— Prez. ind.: *șuchiresc.*

— Cf. șuchi[2].

ȘUCHIRÍT, -Ă adj. (Regional) Dispărut; ascuns (Pitești). UDRESCU, GL. *Cînd îl cauți tot șuchirit, tot dus, tot lipsă. Unde?* id. ib.

— Pl.: *șuchiriți, -te.*

— V. **șuchiri.**

ȘUCHIUMÁN s. n. (Prin sudul Munt.) Bucată mare (de pîine, de mămăligă etc.). Cf. LEXIC REG. II, 71.

— Pl.: *șuchiumane.*

— De la **șuchi**[1].

ȘUCÍ vb. IV v. **suci.**

ȘUDATOR s. m. v. **ședator.**

ȘUDEȘCĂ s. f. v. **sideșcă.**

ȘUDRĂU subst. (Regional) Unealtă de cizmărie cu care se răsucește ața pentru încălțăminte (Lugoj). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189.

— Pl.: ?

— Din magh. **sodró.**

ȘUETÁR s. m. (Rar) **1.** (La unele jocuri de cărți) Persoană care conduce jocul și care ține în rezervă o sumă de bani pentru a plăti, în caz de pierdere, sumele riscate de ceilalți jucători; bancher. Cf. IORDAN, L.R.A. 163.

2. Persoană căreia îi place să converseze, care participă la șuete **(2)**. *Avînd darul de a istorisi cu patos și vervă, își exagera însușirile de șuetar ca să-și epateze prietenul.* C. PETRESCU, ap. IORDAN, L.R.A. 163.

— Pronunțat: *șu-e-.* — Pl.: *șuetari.*

— **Șuetă** + suf. *-ar.*

ȘUÉTĂ s. f. **1.** (Rar; la unele jocuri de cărți; construit de obicei cu verbul „a face") Sumă de bani pusă în joc de cel care conduce jocul; bancă. Cf. IORDAN, L.R.A. 163. *A face șuetă de ecarté.* id. ib.

2. (Adesea construit cu verbele „a trage" sau „a da") Conversație ușoară, spirituală și distractivă între prieteni. *Ne-a tras Jean o șuetă de nu mai puteam scăpa. Teribil pisălog!* C. PETRESCU, C. V. 63, cf. 64. *Lipsa lui prelungită de la „șueta" zilnică îi jignise.* VINEA, L. II, 203, cf. DN[2].

— Pronunțat: *șu-e-.* — Pl.: *șuete.*

— Etimologia necunoscută. Cf. SCL 1967, 341, L. ROM. 1971, 185.

ȘUF s. m. v. **șuc**[1].

ȘUFÁN s. n. **1.** (Regional) Fiecare dintre cei doi pari, ascuțiți la un capăt, cu care se fixează camăna pe fundul apei în timpul scoaterii năvodului[2], pentru a împiedica ieșirea peștelui. *Năvodul se trage la mal și se scoate fără șufane, ținîndu-se coarda la pămînt numai cu piciorul.* ANTIPA, P. 62, cf. 470, SCRIBAN, D., LTR[2], DM.

2. (Prin nord-estul Munt.; în forma *șifan*) Prăjină folosită de pescari pentru a conduce luntrea. Cf. DAMÉ, T. 126, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: *șufane.* — Și: **șufână** (DM) s. f., **șifán** (DAMÉ, T. 126, ANTIPA, P. 470, 791, 792, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.) s. n.

— Etimologia necunoscută.

ȘUFANÁR s. m. (Regional) Pescar care mînuiește șufanul **(1)**. *Împărțirea atribuțiunilor între „tovarăși" se face... luîndu-se de bază capacitatea, vîrsta și experiența fiecăruia: unul e „vătaf", altul „ajutor",... doi „șufanari", doi „parași".* ANTIPA, P. 492, cf. 62, 792.

— Pl.: *șufanari.*

— **Șufan** + suf. *-ar.*

ȘUFÁNĂ s. f. v. **șufan.**

ȘUFÁR s. m. v. **șafar.**

ȘUFARCĂ s. f. v. **șuharcă.**

ȘUFÁRIU s. m. v. **șafar.**

ȘÚFĂ s. f. (Regional) Cablu de sîrmă. Com. din MOLDOVA.

— Pl.: *șufe.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUFĂNÍ vb. IV. Tranz. (Prin sud-estul Munt.; cu sens neprecizat, probabil) A fixa camăna năvodului[2] pe fundul apei cu ajutorul şufanelor **(1)**. Cf. PAMFILE, DUŞM. 391. ◇ Absol. *Cînd vătaful şufănea, Nici un peşte nu găsea.* TEODORESCU, P. P. 94.
— Prez. ind.: ?
— V. **şufan.**

ŞŬFĂR s. m. v. **şafar.**

ŞUFĂREÁLĂ s. f. (Prin Mold.) Acţiunea de a şufări şi rezultatul ei. Cf. SCRIBAN, D. 1 289.
— Pl.: *şufăreli.*
— **Şufări** + suf. *-eală.*

ŞUFĂRÍ vb. IV. Tranz. (Prin Mold.) A escroca, a înşela. Cf. SCRIBAN, D. *Pînă ce nu m-a şufărit şi pîndarul, n-am putut pleca de la fîntînă, macar că nu mi-a făcut nici o treabă.* Com. din PIATRA NEAMŢ, cf. COMAN, GL.
— Prez. ind.: *şufăresc.*
— V. **şufar.**

ŞUFÉI s. n. v. **şofei.**

ŞUFELNICÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Cicălitor (Mureşenii Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR I 1 564/218.
— Pl.: *şufelnicoşi, -oase.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ciufelnic, germ. schofelig „ordinar, jignitor".

ŞUFÉR s. m. v. **şafar.**

ŞUFERTIŢĂ s. f. (Prin Maram.) Haină ruptă; zdreanţă. CV 1951, nr. 3—4, 44.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. şoferţe.

ŞUFERŢÍT s. m. (Regional) Nume depreciativ dat de ţărani persoanelor care se îmbracă în haine orăşeneşti (Chioag—Oradea). Cf. PAŞCA, GL.
— Pl.: *şuferţiţi.*
— Etimologia necunoscută. Cf. şoferţe.

ŞUFÉŢE subst. (pl.) (Prin Ban.) Obiele. V. obială[1] **(1)**. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196, II, 27.
— Şi: **şoférţe** subst. (pl.) L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27.
— Din germ. **Schuhfetzen.**

ŞUFÍLĂ s. f. v. **şofilă.**

ŞUFLÁD s. n. v. **şufladă.**

ŞUFLÁDĂ s. f. (Bucov., prin Mold. şi Transilv.) Sertar (la masă, la dulap etc.). Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, cf. CV 1950, nr. 11—12, 41, ALR I 702/125, 305, 375, 378, 381, 385, LEXIC REG. 110, II, 94, GLOSAR REG., L. ROM. 1963, 155. ✦ (Regional) Scrin (Ilişeşti—Gura Humorului). CV 1950, nr. 11—12, 41.
— Pl.: *şuflăzi.* — Şi: (regional) **şuflád** (ALR I 702/305, GLOSAR REG.; pl. *şuflăduri* ALR I 702/305) s. n., **şufleádă** (com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ALR I 703/378, 381) s. f., **şuplát** (ALR I 702/125; pl. *şuplate* ib.) s. n., **sufrádă** (LEXIC REG. II, 94; pl. *sufrade* ib.) s. f.
— Din germ. **Schublade.**

ŞÚFLĂ[1] s. f. **1.** (Bucov., prin Ban. şi Transilv.) Lopată. Cf. SCRIBAN, D., JAHRESBER. X, 213, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27, CV 1950, nr. 11—12, 41, ALR SN I h 81/130, LEXIC REG. 110, L. ROM. 1960, nr. 3, 80, 81, 1964, 83.

2. (Transilv.) Căuş (pentru făină). Cf. CADE, SCRIBAN, D., ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 244, ALR II/833. ✦ (Regional) Unitate de măsură pentru făină (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 86.
— Pl.: *şufle.* — Şi: **şúflă** (SCRIBAN, D., ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 244), **şoáflă** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27) s. f.
— Din germ. **Schaufel.**

ŞÚFLĂ[2] s. f. (Regional) Nasture de metal (Sălişte—Sibiu). Cf. VICIU, GL. *În jocul „de-a zala" sau „în părete" dau cu şufle.* id. ib.
— Pl.: *şufle.*
— Etimologia necunoscută.

ŞUFLEÁDĂ s. f. v. **şufladă.**

ŞUFLEÁNDURĂ s. f. (Regional) **1.** Zdreanţă, ruptură; obiect de îmbrăcăminte sau de încălţăminte uzat (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

2. Epitet depreciativ pentru o femeie de moravuri uşoare (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şuflendure.*
— Cf. şulfă[1], şofilă, fleandură.

ŞUFLÉNDERIŢĂ s. f. (Regional) **I.** Diminutiv al lui şufleandură.

1. Cf. şufleandură **(1)** (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

2. Cf. şufleandură **(2)** (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

II. Epitet depreciativ dat de ţărani orăşencelor (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: *şuflenderiţe.*
— **Şufleandură** + suf. *-iţă.*

ŞUFONIÉRĂ s. f. v. **şifonier.**

ŞUG[1] interj. v. **şugu.**

ŞUG[2] s. n. v. **şnel.**

ŞUGÁR, -Ă adj., subst. **I.** Adj., subst. **1.** Adj. (Transilv.) Zvelt, suplu, subţire. Cf. LB, ISER, CIHAC, II, 529, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 105, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CL 1958, 139.

2. Subst. (Prin Ban. şi vestul Transilv.) Şfichi[2] **(1 1)**. Cf. ALR I 1 094/35, 302.

II. Adj. (Prin Transilv.) Care are părul[1] de culoare deschisă (aproape alb). Cf. MÎNDRESCU, UNG. 105, BUGNARIU, N.

III. Adj. (Regional; despre boi) Cu coarnele date înapoi (Curăţele—Beiuş). CHEST. V 76/27.
— Pl.: *şugari, -e.* — Şi: **şubáre** subst. ALR I 1 094/35.
— Din magh. **sugár.**

ŞUGÁT subst. (Regional) **1.** S. m. Leasă de nuiele folosită la pescuit (Cosniciu de Jos—Şimleu Silvaniei). Cf. ALR I 1 735/298.

2. Subst. Stăvilar (la moară) (Meziad—Beiuş). Cf. ALR I 1 842/308.
— Pl.: **(1)** *şugaţi.*
— Etimologia necunoscută.

ŞUGATĂ s. f. (Învechit) Tun cu ţeava scurtă, folosit în trecut. Cf. I. CR. II, 247.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞÚGĂ s. f. **1.** (Regional) Boală a oilor nedefinită mai îndeaproape (Ţepu—Tecuci). Cf. LEXIC REG. II, 96. *A dat şuga în oi.* ib. ◇ Expr. **A se ţine şugă** (de cineva) = a se ţine scai (de cineva), v. scai. ib. *Se ţine şugă de mine.* ib.

2. (Regional; adesea întărit prin „rea") Belea, necaz **(1)**, nenorocire **(1)**. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *El are o şugă: masa împresurată numai de guri flămînde.* PAMFILE, D. 69. *Cu el Brăila s-o ia, Brăila şi Dunărea, Bătălia-i şugă rea!* id. C. Ţ. 284. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Socotind oamenii că împăratul... le-a aduce cine ştie ce şugă afurisită de stăpîn pe cap, au făcut cislă.* id. CER. 50.

3. Fig. (Prin nord-vestul Munt.) Grup de copii nebunatici. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: ?

— Din bg. **шуга**, scr. **šuga** „rîie".

ŞUGĂRÉL, -EÁ adj., s. m. **I.** Adj. (Transilv.) Diminutiv al lui şugar.

1. Cf. şugar **(I 1)**. *Trup şugărel.* DDRF, cf. MÎNDRESCU, UNG. 105, TDRG 1528, CADE. *Un turc tînăr, frumoşel, La statură şugărel.* POMPILIU, B. 63. *Cerbu-i tătrtor, Gura-i pătrior, Coarne ciugărele.* VICIU, COL. 117, cf. 198.

2. Cf. şugar **(II)**. Cf. DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 105, BUGNARIU, N.

II. S. m. (Mai ales în Transilv.) Nume dat mai multor plante erbacee din familia labiatelor (folosite în medicină): **a)** plantă de munte, cu tulpina ramificată şi întinsă pe pămînt, cu flori albe-gălbui dispuse în verticile la vîrful tulpinii şi al ramurilor *(Teucrium montanum)*. Cf. PANŢU, PL. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 169, 293; **b)** dumbeţ *(Teucrium chamaedrys)*. Cf. ISER, POLIZU, LM, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 164, ALEXI, W.; **c)** (şi în sintagma *sugărel alb*, FLORA R.P.R. VIII, 101) plantă cu frunzele şi tulpina păroase, cu florile albe-gălbui sau albe-purpurii *(Teucrium polium)*. Cf. LB, TDRG, FLORA R.P.R. VIII, 101.

— Pl.: *şugărei, -ele.* — Şi: **sugărél** (GHEŢIE, R. M., BARCIANU, PANŢU, PL., FLORA R.P.R. VIII, 101) s. m., **ciugărél, -ea** adj., (neobişnuit) **şugherél** (ISER) s. m.

— **Şugar** + suf. *-el.*

ŞUGĂRÍE s. f. v. **şuhărie.**

ŞUGĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Prin sud-vestul Transilv.) Subţire; uscăţiv. Cf. LEXIC REG. II, 102.

— Pl.: *şugăroşi, -oase.*

— **Şugar** + suf. *-os.*

ŞUGĂU subst. **1.** (Prin Transilv. şi Maram.) Şuvoi[1] **(II)**; rîu. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *Pe marginea de şugău Paşte drag murguţu meu.* CONV. LIT. IV, 268.

2. (Prin Transilv.) Porţiune în matca unui rîu unde apa este repede şi puţin adîncă. Cf. VICIU, GL. 103. *Cînd ajunge pluta în şugău, se opreşte pe pietrile rîului.* id. ib.

3. (Regional) Cascadă (Corbu—Borsec). Cf. CHEST. IV 43/571.

— Pl.: ?

— Din magh. **súgó, sugó.**

ŞUGHERÉL s. m. v. **şugărel.**

ŞUGHIÁ vb. I. Tranz. (Regional; complementul indică bucăţi de lemn, de piele etc.) A subţia (Mătău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pronunţat: *-ghi-a.* — Prez. ind.: *şughiez.*

— Etimologia necunoscută. Cf. săbii.

ŞUGMÉTE s. n. v. **şocomete.**

ŞUGOBĂŢ, -EÁŢĂ adj. v. **şugubăţ.**

ŞÚGU interj. (Prin Transilv.; adesea repetat) Strigăt cu care se cheamă caprele. Cf. CHEST. V 77/100, A I 22.

— Şi: **şug** interj. CHEST. V 77/100.

— Onomatopee.

ŞUGUBÁŞ, -Ă adj. (Regional; despre oameni) Care nu are noroc **(1)**, care iese în pagubă în ceea ce întreprinde (Stîlpeni—Cîmpulung). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *şugubaşi, -e.*

— Probabil contaminare între **şugubină** şi **păgubaş.**

ŞUGUBĂŢ, -EÁŢĂ adj. (Despre oameni) **1.** (Învechit) Ucigaş, criminal. *Acesta au gonit din besearică pre-mpăratul Numerian că era şigubăţ, că ucisease pre fiiul împăratului persilor.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 5^{v}/19, cf. id. MOL. 87, CANTEMIR, O. V, 50, COLUMNA, III, 616, ŞĂINEANU, Î. 201, PHILIPPIDE, P. 48, TDRG, RESMERIŢĂ, D., DR. IV, 1 039, CADE, IORDAN, STIL. 373, SCRIBAN, D., SCL 1956, 275. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Pusă de-l prinsără cu mîn*[i] *greale şigubeaţe.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 69^{v}/29. ◇ (Substantivat) *Un neguţătoriu cu aur mult trecînd pre acolea, l-au ucis un şugubăţ.* id. ib. ianuarie 43^{r}/20.

2. (Regional, mai ales în Mold.) Periculos, primejdios; viclean, perfid. Cf. CIHAC, II, 119. *Să te fereşti de omul roş, iară mai ales de cel spîn, cît îi putea; să n-ai de-a face cu dînşii, căci sînt foarte şugubeţi.* CREANGĂ, O. 85, cf. id. P. 13, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, STIL. 373, SCRIBAN, D., ŞEZ. II, 99, III, 90, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ALR I 1 558/385. ◇ Fig. *Locurile acestea sînt şugubeţe; de unde ştii cum vine întîmplarea şi, Doamne fereşte, să nu-ţi cadă greu singur.* CREANGĂ, P. 201. *Nevoia e cea mai şugubaţă capcană.* CONTEMPORANUL, V_2, 388. ✦ (Despre manifestări, sentimente etc. ale oamenilor) Care exprimă, denotă viclenie, răutate; care se caracterizează prin viclenie, răutate. *Mintea-i este şugubeaţă, vorba-i plină de plăcere, Alte-n gînd şi alte zice.* ASACHI, S. L. I, 160. *Se temea de asprimea tată-său şi de şugubaţa defăimare a oamenilor.* CREANGĂ, P. 89.

3. (Familiar; mai ales în Mold.) Glumeţ, hazliu, poznaş, spiritual. *Vai, că m-o pişcat iară, Bre! ce om şugubăţ!* ALECSANDRI, T. 534, cf. ŞĂINEANU, Î. 20, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Se prefăcea că n-aude ce spune şugubăţul său tovarăş.* TAFRALI, S. 79, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Nu cumva să-l ia peste picior vreun camarad mai şugubăţ.* REBREANU, NUV. 282. *Bată-te fericea şi norocul să te bată! Şugubăţ mai eşti!* MIRONESCU, S. A. 91. *Nu-i mai încîntă decît mutra-i trecătoare de om şugubăţ şi felul lui de-a povesti.* STĂNOIU, C. I. 113, cf. IORDAN, STIL. 373, SCRIBAN, D., SCL 1956, 275. *Om diştept iara! da şi şugubăţ şi bun di tilcuri.* GRAIUL, I, 545, cf. GR. BĂN. *Era ... flăcău frumos şi încă şugubăţ.* I. CR. IV, 202, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, A V 14. ◇ Fig. *Măi, că şugubaţă-i capitaţia asta ... aici se fac multe pozne ziua meaza mare.* ALECSANDRI, T. 1117. *Veveriţele şugubeţe cu coada vîlvoi... sar zglobii pe crăcile copacilor.* ODOBESCU, S. III, 185. *I se păru că şi stelele şugubeţe îi făceau cu ochiul.* STANCU, R. A. III, 210. ✦ (Despre fizionomia, manifestările etc. oamenilor) Care denotă umor; care provoacă hazul; cu haz, cu spirit. *Pe-o duducă supărată ... Vroim cu jocuri şugubeţe A o înveseli.* I. NEGRUZZI, S. IV, 550. *Ha! ha! ce figură şugubeaţă are d-l Georgian!* ap. TDRG. *Vorbele acestea li se părură atît de şugubeţe, că toţi izbucniră în rîsete.* REBREANU, I. 415. *Oaspele cînta acum iar nişte drăcii şugubeţe, de care toţi făceau haz nespus.* CAMIL PETRESCU, O. I, 131, cf. PAS, Z. II, 144. *Dinu Varlei, cu năsucul său şugubăţ, părea că face haz de tot ce se petrece.* VINEA, L. I, 351. *Glasul Anei sunase aspru. Avea şi ceva şugubăţ în asprimea lui.* id. ib. II, 149.

— Pl.: *şugubeţi, -e.* — Şi: (învechit) **şugobăţ, -eáţă** (POGOR, HENR. 235/29), **şigubăţ, -eáţă**, (regional) **şugubéţ, -eáţă** (CIHAC, II, 119, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DL, DM, GR. BĂN.) adj.

— Din slavonul **добшегошькь**. — Pentru sensul **3.** cf. şi şugui, bg. **шегобиец**.

ŞUGUBÉŢ, -EÁŢĂ adj. v. **şugubăţ.**

ŞUGUBÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A păgubi (pe cineva) prin înşelăciune (Ostrov—Turnu Severin). Cf. GL. OLT. *Muiere, m-ai şugubit de două rokii.* ib.

— Prez. ind.: ?

— Cf. şugubină, şugubaş, şugui[1].

ŞUGUBINÁR s. m. Persoană care cerceta şi judeca faptele de omucidere, tîlhărie sau adulter şi încasa de la vinovaţi amenzile stabilite pentru răscumpărare. Cf. D. BOGDAN, GL. 52. *Îmblă dişugubinarii în toată*

vreamea de fac năpăşti a femei şi a fete de oameni buni (a. 1628). COLUMNA, III, 613. *Deşugubinarii ca să n-aibă a umbla pentru deşugubinele numai... în luna lui septemvrie* (a. 1628). TDRG 535. *De şugubină să n-aibă treabă şugubinarii cu ungurii, nici cu saşii, ce să aibă treabă numai arhiepiscopul lor* (a. 1669). IORGA, S. D. I, 78. *La aceste poroncim domnia mea alţi globnici sau şugubinari să nu se amestece* (a. 1751). URICARIUL, V, 424/24. *Iar părcălabii sau şugubinarii cu alţi globnici să n-aibă voie a intra în satele aceste* (a. 1752). ib. IV, 3/14, cf. POGOR, HENR. 236/2, CIHAC, II, 395, ŞĂINEANU, I. 218. *Porunci ... către vătavi, către pîrcălabi, către deşugubinari.* IORGA, L. R. 122, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D. 211, 805, CADE 408, STOICESCU S. D. 200, 203, 211, PANAITESCU, O.Ţ. 195.

— Pl.: *şugubinari.* — Şi: (învechit) **deşugubinăr, dişugubinăr, duşegubinár** (STOICESCU, S. D. 200, 211) s.m.

— **Şugubină** + suf. *-ar.*

ŞUGUBÍNĂ s. f. (Atestat prima dată în 1554, cf. D. BOGDAN, GL. 54) **1.** (Învechit; mai ales în forma *deşugubină*) Faptă gravă care contravenea legilor juridice sau preceptelor religioase şi morale, în special omucidere sau adulter. *Pentru o deşugubină ce a făcut cu o femeie* (a. 1617). TDRG. *Vornicul cel mare de Ţara de Sus, giudecătoriu tuturor den ţară, cine au strîmbătăţi şi globnic de morţi de om şi de şugubini ce să fac la partea lui.* URECHE, L. 70. *De se vor face niscare morţi de om sau alte deşugubine* (a. 1654). TDRG. *Nici mai înainte vreme n-au fost obicei să se amestece vornicii prin sale la alte gloabe, fără numai şugubinele şi morţii* (a. 1725). IORGA, S. D. V, 535. *Unde vor afla femei sau fete cu pricini de şugubini să nu fie volnici a lua ceva atît de la faţă cît şi de la bărbat fără giudecata* (a. 1741). URICARIUL, IV, 404/6. *Or unde ar afla şugubină sau morţi de om, or în tîrgu domnesc, or în ce sat* (a. 1741). STOICESCU, S. D. 203, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 395, COLUMNA, III, 614, 615, 616, 618, ŞĂINEANU, I. 217, DDRF, ENC. ROM. II, 144, BARCIANU, 207, ALEXI, W. 134, TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, IORDAN, STIL. 373, SCRIBAN, D. 415, DL, DM.

2. Amendă (în bani sau în vite) percepută în timpul orînduirii feudale, în Ţara Românească şi în Moldova, pentru răscumpărarea omuciderii, a tîlhăriei sau a adulterului. *Deşugubinarii ca să n-aibă a umbla pentru deşugubinele numai într-o lună pentru an în luna lui septemvrie* (a. 1628). COLUMNA, III, 614. *Ţine pre acest voinic la tine, iar de va scăpa şi va fugi, tu în locul lui vei fi, sau vei plăti şugubina.* NEAGOE, ÎNV. 58/13. *De şugubină, să n-aibă treabă şugubinarii cu ungurii, nici cu saşii* (a. 1669). IORGA, S. D. I, 78. *Şugubin[ă] şi tălhuşagur[i] şi alte pric[i]ni şi vite de pripas... după obicei* (a. 1741). id. ib. VI, 210. *Şugubin[i], gloabe, fiind un obicei, un lucru urît, s-au rădicat* (a. 1755). URICARIUL, II, 271/15. *Carii vor fi din timp în timp, în şugubini şi birşaguri sau pedepse, să nu cuteze a lua de la cei învinşi cai, arme şi alte lucruri.* ŞINCAI, HR. II, 29/37. *Duca au poruncit ca să se închidă Şerban să-şi plătească şugubina.* id. ib. III, 125/9. *Tîrgoveţ, boiariu mic sau marc, Mestec va avea cu limbă străină Cu capu-şi va plăti şugubină.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 152, cf. I. GOLESCU, C., POGOR, HENR. 236/3, ŞĂINEANU, I. 218, DDRF I, 369, ENC. ROM., MURNU, O. 132, TDRG, I. BRĂESCU, M. 128, RESMERIŢĂ, D. *Domnul hotăra ca perceperea gloabelor, şugubinelor şi a celorlalte amenzi să nu se facă direct de către călugări, ci de subalternii marelui vornic.* BUL. COM. IST. V, 73, cf. CADE, SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 5, 22, DER. *Veniturile din amenzi (gloabele, duşegubinele) erau destul de importante şi ele erau încasate de dregătorii care aveau drept de judecată.* STOICESCU, S. D. 141. *Domnia încasa duşegubina, de obicei în vite, iar marele vornic, separat de aceasta, o sumă destul de mare de bani, care constituia venitul său.* id. ib. 190, cf. 201, 211, ZANNE, P. V, 614.

3. (Regional) Necaz **(1)**, belea, nenorocire **(1)**. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *E locul blestemat, jupîne, şi pe rar creştin îl iartă şugubina.* GALACTION, O. 66, cf. SCRIBAN, D. *Mare jugubină pre capul meu.* Com. din ORAVIŢA, cf. GR. S. IV, 135, TODORAN, GL. ◇ (În imprecaţii) *Lasă puşca-n şugubdină.* BÎRLEA, B. 66. *Du-le-n şugubină; mînca-te-ar şugubina.* LEXIC REG. 15. ◇ Expr. **A da de şugubină** sau **a da** (pe cineva) **de şugubină** = a i se întîmpla (sau a produce cuiva) o neplăcere, un necaz, o nenorocire; a (se) face de rîs, de ocară. *Nu cumva... cu d-adinsu te dau de şugubină?* JIPESCU, O. 48. *Ce să am? răspunse băiatul, iacă am dat de şugubină.* ISPIRESCU, ap. ŞĂINEANU, I. 218. *Ia împinge hoborocu cela încoace, măi fică... încet să nu dai de şugubină.* VLAHUŢĂ, CL. 110, cf. PAMFILE, J. II, 415, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Nici să te repezi şi să o coprinzi în braţe aşa ţoropoc, asemenea nici să te cerci să fugi cu ea aşa fără de voie, că dai de şugubină şi te împietreşti ca toţi ceilalţi feciori de împăraţi.* ap. ŞĂINEANU, I. 218. *Numa să nu dai de vo şugubină tot mergînd din sat în sat să stai dă vorbă cu oameni.* GR. S. IV, 135. *A dat de şugubină; i-a murit vaca.* UDRESCU, GL., cf. ZANNE, P. V, 614. **A fi de şugubină** = a fi de ocară, v. o c a r ă **(1)**. *Soţia te-o blăstămat: Să se mire de-al tău cap; Cînd îi ieşi din grădină Tot să fii de şugubină Şi să mori fără lumină.* BÎRLEA, B. 118. ✦ (Prin nord-vestul Munt.) Infirmitate, meteahnă **(2)**. *Îţi dau iapa, da să ştii că are o şugubină la picior.* UDRESCU, GL. ✦ (Ban.) Epitet pentru un om de nimic, care incomodează pe alţii. *Nu mai scap de şugubina asta.* L. COSTIN, GR. BĂN. 196, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 19.

4. (Prin nord-vestul Munt.) Poznă, boroboaţă. Cf. UDRESCU, GL. *Să nu-mi faci vreo şugubină p-acolo!* id. ib.

— Pl.: *şugubine* şi *şugubini.* — Şi: (învechit) **deşugubínă, duşegubínă,** (învechit şi regional) **jugubínă,** (regional) **jigubínă** (DR. IV, 1039) s. f.

— Izolat, prin falsă analiză, din *deşugubină* < *duşegubină* < slavonul дошегобина.

ŞUGUÍ¹ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Familiar; mai ales în Mold.) A glumi. *De menrea şuguia cei ce şedea în uşe.* PSALT. HUR. 58r/8. *Be şi să disfăta, giucînd şi şuguind cu tovarăşii.* HERODOT (1645), 143, cf. 100, ANON. CAR. *Auzisă cine este... şi cum că nu şuguieşte* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 230/32. *Icea rid şi şuguiesc o parte, Colea sărutînd să strîng în braţă.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 123, cf. BELDIMAN, E. 71/6. *Ascultă, prietine, nu şugui... Du-te de-ţi mîntuie femeia.* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 439, cf. VALIAN, V. *N-ai auzit bine, fîrlate! vrei să şuguieşti, dar nu-i vreme de şagă.* NEGRUZZI, S. I, 154, cf. 91, PONTBRIANT, D. 645, BARONZI, L. 160. *Toţi flăcăii îi sărea în cale pentru ca să şuguiască cu ea.* ALECSANDRI, O. P. 222. *Nu te bosumfla, că noi am şuguit.* id. T. 1 069, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 383. *Şuguieşti, măi omule, ori ţi-i într-adins?* CREANGĂ, P. 40, cf. id. A. 83. *Îi place să şuguiască la joc... cu fetele.* SLAVICI, N. I, 81, cf. 84, COLUMNA, III, 617. *Se odihneau... şeguind şi stînd la taină cu vecinii.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V. M. 182, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 155, GHEŢIE, R. M., JAHRESBER. V, 334, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Pînă ce flăcăii să-şi mai facă de şuguit cu fetele... a trecut o mare parte din noapte.* HOGAŞ, DR. II, 191, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ce şagă, mă?... Eu nu şuguiesc.* MIRONESCU, S. A. 91. *Să nu şăguieşti cu cele sfinte.* SADOVEANU, O. XVIII, 156, cf. V, 535, SCRIBAN, D. *Ţopăiau toate de zor... şuguind cu Răducanu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 295. *Cînd eram mai tînără îmi plăcea şi mie să şugui.* STANCU, R. A IV, 12, cf. CONTEMP. 1953, nr. 327, 4/4. *Eu cu mîndra şăguiesc, Ea gîndeşte c-o iubesc!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 80, cf. 45, SBIERA, P. 181, RETEGANUL, TR. 190, SEVASTOS, P. 55. *Soră-mea toată vara a rîs şi a şuguit cu un băietan.* ŞEZ. I, 99. *Gospodarul şi celelalte femei bufniră de rîs, crezînd că baba şuguieşte.* ib. VI, 110. *Prinde a se juca ş-a şugui ş-a se hîrjoni.* I. CR. IV, 203, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, VARONE, J. R. 66, ALR I 1 332/341, 370, 375, 378, 554. 584, A V 15, 20, 31, VI 9, 26. *Dragu-mi-i a şugui,*

Cu omu-care-a primi. FOLC. MOLD. I, 378. ◇ Fig. *Norocul aşe de aspru cu muritorii şuguieşte.* CANTEMIR, IST. 71. *Treceau zilele, săptămînile şi anii, căci vremea trece, nu şuguieşte.* GANE, N. II, 164. *Apele au fugit şuguind în bulboană.* SADOVEANU, O. XIII, 829. ◇ Expr. **Nu-i de şuguit (cu...)**, se spune despre cineva sau despre ceva care trebuie luat în serios. *Judecătorii văd că nu-i de şuguit.* DONICI, F. I, 30/1. *Nu-i de şuguit cu iazu ista.* ALECSANDRI, T. 554. *Nu-i de şuguit cu vrăjitorul acesta!* CREANGĂ, P. 55, cf. DDRF. *Cu dînsul nu-i de şuguit.* TDRG. *Voinicii... pricep că nu-i de şuguit cu talpa iadului.* SEVASTOS, P. 152. ✦Tranz. (Regional; în forma *şăgui*) A necăji **(4)**, a sîcîi (Zidurile—Găeşti). Cf. ALR I 1 563/750. *L-am şăguit.* ib.

2. Tranz. (Regional) A minţi **(2)**, a amăgi. *Să-i de cîteodată şi peşte ochi, că-i can şăguia copila* (a. 1750). IORGA, S. D. XXI, 243. *Vezi să nu te şăguiască diaconul.* STĂNOIU, C. I. 125. *Adică nu mă şegui?... Spui tu adevărul?* VISSARION, B. 139, cf. RĂDULESCU-CODIN. *Printre turci să strecura Şi cu vorba-i şuguia.* PĂSCULESCU, L. P. 281, cf. ALR I 1 550/180.

— Prez. ind.: *şuguiesc* şi *şúgui.* — Şi: **şăguí, şegui** vb. IV.

— De la **şagă.** Cf. bg. шегувам се.

ŞUGUÍ[2] vb. IV. Tranz. A sugruma (Vînju Mare—Strehaia). Cf. H IX 123.

— Prez. ind.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞUGUIÁLĂ s. f. (Regional) Şuguit. Cf. TDRG, DL, DM, ALR I 1 332/986.

— Pl.: *şuguieli.* — Şi: **şăguiálă** (ALR I 1 332/986), **şeguiálă** (TDRG) s. f.

— **Şugui[1]** + suf. *-eală.*

ŞUGUÍRE s. f. (Regional) Acţiunea de a **şugui[1] (1)**. Cf. VALIAN, V. 166, PONTBRIANT, D. 645, COSTINESCU, DDRF, RESMERIŢĂ, D., DL, DM. ◇ Expr. (Învechit) **A nu fi de a şuguire cu...**, se spune despre cineva sau despre ceva care trebuie luat în serios. *Nu era de a şuguire cu el.* M. COSTIN, LET. I, 278/23.

— Pl.: *şuguiri.* — Şi: **şăguíre** s. f. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF.

— V. **şuguí[1].**

ŞUGUÍT s. n. (Regional) Faptul de a **şugui[1] (1)**; (regional) şuguială. Cf. RESMERIŢĂ, D., DL, DM, NOVACOVICIU, C. B. I, 19.

— V. **şuguí[1].**

ŞUGUITÓR, -OÁRE adj. (Regional; şi substantivat) (Persoană) care şuguieşte **(1)**. Cf. ANON. CAR., DL, DM, ALR SN V h 1242/228.

— Pronunţat: *-gu-i-.* — Pl.: *şuguitori, -oare.* — Şi: **şăguitór, -oáre** adj. VALIAN, V.

— **Şugui[1]** + suf. *-tor.*

ŞUGULÍCĂ s. f. (Prin vestul Transilv.; urmat de interj. „na") Cuvînt cu care se cheamă caprele; (regional) şuguriţă, şuguţă. Cf. A I 22, 23.

— Pl.: ? — Şi: **sugurícă** s. f. A I 22.

— Cf. şugu.

ŞÚGUR s. n. v. **şuber.**

ŞUGURÍŢĂ s. f. (Regional; urmat de interj. „şug") Şugulică (Siliştea de Vaşcău—Vaşcău). Cf. CHEST. V 77/100.

— Pl.: ?

— Cf. şugu.

ŞUGÚŢĂ s. f. (Prin vestul Transilv.; urmat de interj. „na") Şugulică. Cf. CHEST. V 77/27, 51.

— Pl.: ?

— Cf. şugu.

ŞUH s. n. v. **şuc[1].**

ŞUHÁI s. n. v. **şuvoi[1].**

ŞUHÁN adv. v. **şohan.**

ŞUHÁR[1] subst. v. **şovar.**

ŞUHÁR[2] subst. v. **şucar.**

ŞUHARCĂ s. f. (Regional) **1.** Caimac (la lapte) (Budeşti—Sighetul Marmaţiei). Cf. T. PAPAHAGI, M. 234.

2. (În forma *şufarcă*) „Smîntîna care iese din urdă" (Criştioru de Sus—Vaşcău). CHEST. V 107/26.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **şufarcă** (accentul necunoscut) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŞÚHĂ s. f. (Regional) Pămînt care se lucrează uşor. Com. din fostul judeţ NĂSĂUD.

— Pl.: *şuhe.*

— Etimologia necunoscută. Cf. şuhai.

ŞUHĂNÍTĂ adv. v. **şohănit.**

ŞÚHĂR subst. v. **şucar.**

ŞUHĂRÍ vb. IV v. **şucări.**

ŞUHĂRÍE s. f. (Bucov., Mold. şi prin nord-estul Transilv.) Guturai; răceală. Cf. DDRF, N. LEON, MED. 148, CANDREA, F. 220, BIANU, D. S., TDRG, PASCU, S. 183, GOROVEI, C. R. 146, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Şuhăria e o boală uşoară ce vine cu durere de cap şi curgere de apă pe nas.* ŞEZ. I, 252. *Cine are şuhărie să tragă pe nas fum de făină de popuşoi şi-i trece.* ib. V, 4. *N-are nimic, ia, o şugărie, boală uşoară.* I. CR. II, 80, cf. V, 62, ALR II/I h 107/219, A V 15, 20, 31.

— Pl.: *şuhării.* — Şi: **şugărie, suhărie** (PASCU, S. 183, ŞĂINEANU, D. U.), **suharie** (N. LEON, MED. 148) s. f.

— Cf. ucr. шухля „friguri".

ŞUHÓI s. n. v. **şuvoi[1].**

ŞUI[1] s. m. (Entom.; regional) Car *(Anobium pertinax)* (Mărtănuş-Tîrgu Secuiesc). Cf. ALR I 1 885/200.

— Pl.: *şui.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUI[2] s. n. (Prin Transilv. şi Maram.) Scurtătură, retevei. *Copii bat părul cu şuie.* REV. CRIT. III, 170. *Bate cu un şui pe ele.* ALR I 637/335.

— Pl.: *şuie.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUI[3] subst. (În expr.) **A face şui şi pui = a)** (prin nordul Munt.) a face să dispară. *Copiii au făcut (merele) şui şi pui.* COMAN, GL.; **b)** (prin nord-estul Olt.) a ascunde o greşeală, o faptă incorectă, necinstită etc., făcînd să dispară orice urmă. *A furat găina şi, prinzîndu-l, l-au dus la primărie; dar acolo, au făcut şui şi pui şi l-au făcut iepure scăpat.* ARH. OLT. XXI, 276, cf. MAT. DIALECT. I, 236; **c)** (prin nord-estul Olt.) a mitui. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. **A duce** (pe cineva) **şui şi pui** = (regional; cu sens neprecizat, probabil) a duce (pe cineva) pe sus, v. sus. *Bietul Hasan al meu fu dus şui şi pui, de nu atingea de pămînt, pînă în mijlocul curţii, unde erea o mulţime de norod ca să vază moartea sa.* GORJAN, H. IV, 57/18.

— Etimologia necunoscută. Cf. şui[8].

ŞUI[4] subst. (Regional) Lingură mare cu care se scoate jintuiala (Petrila). Cf. A III 17.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞUÍ[5] vb. IV v. **şioi[2].**

ŞUI[6], ŞÚIE s. n., adj. **I.** S. n. **1.** Numele mai multor boli.

a) (Prin Transilv. şi Ban.) Astmă. Cf. CANDREA, F. 220, com. din ORAVIŢA, L. COSTIN, GR. BĂN. 197, LEXIC REG. II, 79. ◇ (În imprecaţii) *Minca-te-ar şuiu,* LEXIC

REG. II, 79. ✦ (Prin Mold. şi Transilv.) Emfizem pulmonar. Cf. N. LEON, MED. 148, CANDREA, F. 220, BIANU, D. S., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.

b) (Transilv.; şi în sintagma *şuiul cel orb*, LB) Artrită. Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

c) (Transilv.) Gută. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 395, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

d) (Transilv.) Cancer. Cf. LB, BARCIANU, ALEXI, W., ALRM I/I h 173/63.

e) (Prin Transilv.) Scrofuloză. Cf. VAIDA, VICIU, S. GL., CABA SĂL. ◇ (În imprecaţii) *Mînce-te şuiul.* VICIU, S. GL.

f) (Prin Transilv.) Sifilis. *Tot i-a mîncat şuiu nasul.* Com. din FRATA—TURDA, cf. PAŞCA, GL., MAT. DIALECT. I, 194. ◇ (În imprecaţii) *Mînca-te-ar şuiu şi freanţu.* MAT. DIALECT. I, 194. *Mîncate-ar şoaiele şi buboaiele.* LEXIC REG. II, 54.

g) (Prin Ban.) Hemoroizi. Cf. ALR II/I MN 58, 4 189/47, 76.

2. (Regional) Fistulă (Petreştii de Jos—Turda). Cf. ALR II/250.

3. (Prin Transilv.) Gangrenă. Cf. POLIZU.

II. Adj. **1.** (Şi substantivat; prin Ban.; despre oameni) Astmatic. Cf. CADE, COMAN, GL. ✦ (Regional) Tuberculos (Brădişorul de Jos—Oraviţa). Cf. H XVIII 161.

2. (Regional; despre cai) Care respiră cu greutate (Jdioara—Lugoj). Cf. DR. V, 234.

3. (Prin Transilv.; despre cai) Care are răni pe corp. Cf. DR. V, 234.

4. (Regional; despre cai) Care are capul diform (Popteleac—Zălau). Cf. DR. V, 234.

— Pl.: **(I)** *şuiuri*, **(II)** *şui, şuie.* — Şi: **şui** (CABA, SĂL.) subst., **şoi** (pl. *şoaie*) s. n.

— Din magh. **suly, süly, sujj.**

ŞUI[7], ŞÚIE adj. **1.** (Familiar) Strîmb; diform. Cf. CIHAC, II, 395. *Hoţii... Livizi ca strigoii şi şui, Strîmbaţi de la umeri, din şold şi picior.* ARGHEZI, VERS. 141. *Casa de pe deal e şuie.* CV 1950, nr. 4, 44. ◇ (Adverbial) *Merge şui.* CV 1950, nr. 4, 44.

2. (Familiar; mai ales în Mold.; despre oameni) Smintit, ţicnit; prost, nătîng **(I 1)**. Cf. CIHAC, II, 395. *Prost ca gardul de răchilă, şui ca clanţa de la uşă.* EMINESCU, L. P. 125, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, TDRG, CHIRIŢESCU, GR. 255, DR. IV, 849, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Ei s-au învoit să joace spectatorului încremenit diversele chipuri de-a fi nebun, smintit, capiu, şui, ţicnit, bleg şi într-o ureche.* ARGHEZI, P. T. 87, cf. ŞEZ. IX, 149, I. CR. III, 377. *E cam şui băiatul.* BOCEANU, GL. *Nicu-i cam şui, n-ai nădejde în ceea ce spune.* Com. din PIATRA NEAMŢ, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, ŞEZ. XIX, 13, DR. V, 234, ARH. OLT. XXI, 276. ◇ (Determinat prin „de cap") *Eu parcă-s şuie de cap, nu-mi mai viu în fire.* VLAHUŢĂ, ap. CADE. ◇ (Substantivat) *Iată-mă-s, Doamne, pusă la oprealâ; m-ai lăsat de rîsul unui şui ca Ivan, nenorocita de mine!* CREANGĂ, O. 147. *Mă şuiule, mă!* I. CR. IV, 251.

3. (Regional; despre cai) Nărăvaş. Cf. DR. V, 234.

— Pl.: *şui, şuie.*

— Din v. sl. шоѣи „stîng".

ŞUI[8], ŞÚIE adj., subst. **I.** (Mai ales în Munt.) Adj. Zvelt; subţire; îngust. Cf. POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 396. *Cerbul... cu trupul şui şi elegant.* ODOBESCU, S. III, 136, cf. 251, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Căţălu... avea urechile şui, ca cînii de soi.* LUNGIANU, CL. 29. *Dintre caii de pur sînge sînt mai buni cei mai îndesaţi... decît cei prea şui.* ENC. VET. 129. *Tita, mărunţă şi şuie,... purta înfipt între umerii înguşti un cap de ctitoreasă din veacul fanariot.* M. I. CARAGIALE, C. 126, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Tu, bună şi îngîndurată..., cu talia ta şuie.* KLOPŞTOCK, F. 238, cf. 162, SCRIBAN, D. *Era un vlăjgan cam înalt, şui, cu capul mic.* CAMIL PETRESCU, O. II, 14, cf. DR. V, 234, MAT. DIALECT. I, 236. *Păsărică şuie Pe copac să suie* (Ghionoaia). PĂSCULESCU, L. P. 85, cf. 380. *Păsărică şuie, Pe vînă se suie* (Fasolea). GOROVEI, C. 140. ✦ (Rar) Mic **(I 1)**. Cf. BARCIANU.

II. Subst. **1.** Subst. (Regional) Semn făcut la urechea oilor, prin tăierea unei şuviţe subţiri pentru a putea fi recunoscute (Crăcăoani—Piatra Neamţ). Cf. CHEST. V 156/22.

2. S. f. Numele unui peşte nedefinit mai îndeaproape. Cf. BĂCESCU, P. 185.

— Pl.: *şui, şuie.*

— Etimologia necunoscută. Cf. CIHAC, II, 396, SCRIBAN, D.

ŞUIÁ[1] vb. I. Refl. (Prin Munt.; despre oameni) A slăbi, a se sfrîji. *De trai rău te-ai stîrcit, te-ai ohilit, te-ai subţirat, te-ai şuiat, te-ai încovrigat, te-ai coctrjat.* JIPESCU, O. 67, cf. TDRG, CADE.

— Prez. ind.: *şuiez.*

— **V. şui[8].**

ŞUIÁ[2] vb. I. Tranz. (Prin Mold. şi Transilv.) A îndepărta, a împinge cu violenţă. *S-o îmvit Maica, Sfîntă la noru-sa şî i-o şoitu-m brînci.* ARH. FOLK. V, 151. *Şlaidărul şuiază pluta (de la mal).* ARVINTE, TERM. 170.

— Prez. ind.: *şuiez.* — Şi: **şoi** vb. IV.

— Din magh. **sújt.**

ŞUIÁN s. n. v. **suian.**

ŞUIÁT, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (Regional; despre oi sau despre vite) Care are la ureche un semn de recunoaştere, făcut prin tăierea unei şuviţe subţiri. Cf. CIHAC, II, 396. *O bivoliţă... cu urechea stîngă pişcată din urmă, dreapta bulfeie din urmă şi şuiată dinainte.* MON. OF. (1907), 7598, cf. SCRIBAN, D.

2. Adj. (Regional; în forma *şial*) Tăiat pieziş (Arpaşu de Jos—Victoria). ALR II 6 472/172.

3. S. f. (Transilv., prin Munt. şi Olt.) Semn făcut la urechea oilor sau a vitelor, prin tăierea unei şuviţe subţiri, pentru a putea fi recunoscute. Cf. PĂCALĂ, M. R. 145, ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 105, H XI 276, CHEST. V 156/3, 9, 17, L. ROM. 1959, nr. 5, 76, GLOSAR REG.

— Pl.: *şuiaţi, -le.* — Şi: **şiát, -ă** adj., s. f. ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 105, ALR II 6 472/172.

— Cf. ş u i[8].

ŞÚIBĂR s. m. sg. (Regional) Numele unei boli nedefinite mai îndeaproape (Lisa—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. 94.

— Cf. ş u i[6].

ŞUIC s. m. v. **şuică[1].**

ŞÚICĂ[1] s. f. (Ihţ.; prin Mold.) Obleţ **(II)** *(Alburnus alburnus)*. Cf. BĂCESCU, P. 55, 134.

— Pl.: *şuiei.* — Şi: **şuic** s. m. BĂCESCU, P. 134.

— **Şui[8]** + suf. *-că.*

ŞÚICĂ[2] s. f. (Regional) Borul pălăriei (Bumbeşti Jiu—Tîrgu Jiu). ALR I 1 859/825.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş u i[7].

ŞUICHI s. n. v. **şuchi[1].**

ŞÚIER, -Ă s. n., s. f. **I.** S. n. **1.** Sunet strident, ascuţit şi prelung produs prin suflarea cu putere a aerului printre buzele întredeschise, printre dinţi sau printre degetele băgate în gură; şuierătură **(1)**. Cf. KLEIN, D. 425, LB, PR. DRAM. 186, ISER, COSTINESCU, 575, CIHAC, I, 276. *Atunci s-a pornit un hohot, aplauze, tropăituri, şuiere, răcnete.* CARAGIALE, O. I, 31, cf. PHILIPPIDE, P. 61, 180, ALEXI, W., PAMFILE, A. R. 261, CADE. *A vîrît în gură două degete şi a scos un şuier înfricoşat.* SADOVEANU, O. XVI, 514, cf. I, 222, X, 323. *Şuierul pentru cîini.* H II 244. *Nu ştiu vîntul vîjîieşte ...*

— *Ba-s şuiere de voinici.* SEVASTOS, C. 314, cf. ŢIPLEA, P. P. 116, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. ◇ (Prin analogie) *Se auzea numai şuierul grăbit al respiraţiilor.* GALAN, B. I, 67. ✦ Sunet strident, ascuţit şi prelung produs cu ajutorul unui instrument special. *Deodată s-aude un şuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluiere scurte şi trenul se opreşte pe loc.* CARAGIALE, O. I, 271. *Un şuier... veni pînă în gară şi trenul se zări venind repede.* SANDU-ALDEA, D. N. 79. *Din orice colţ mi te prindea o sîrmă Şi te-alunga un şuier de maşină.* GOGA, POEZII, 180. *De la fereastră, din vagon Văd satul alb sclipind în zare... Un şuier lung... Tresar mirat.* IOSIF, PATR. 13, cf. LESNEA, C. D. 95. *Şuierul locomotivei!* TEODOREANU, M. II, 206. *Păducel avea un fluier în gură şi scotea cu intermitenţe şuiere prelungi.* CĂLINESCU, S. 312. *Arestaţii auziseră zumzetul oraşului: şuierul unui vardist, chiotele unor cheflii.* STANCU, R. A. III, 169.

2. Sunet sau ţipăt (ascuţit) scos de unele animale, păsări sau insecte; şuierătură **(2)**. Cf. LB. *Tovarăşul meu... ştia să imiteze şuierul şerpilor şi să-i cheme astfel la el.* ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 73, cf. TDRG. *Numai greierul... turbura în răstimpuri, cu şuier pătrunzător, ceasul măreţ de rugăciune.* HOGAŞ, DR. I, 278, cf. 216, CADE. *Mandache asculta cum finul prinde tot mai multe foşnete, auzea nişte şuiere mărunte, şi cum cerca să-şi mişte o mînă, toate şuierele şi toate foşnetele încetau.* CAMILAR, C. P. 111. *Şuierul mierlelor.* SEVASTOS, C. 205. *Nu poci maică-a mai trăi... Dă şuieru şerpilor!* MAT. FOLK. 147, cf. I. CR. II, 245, PĂSCULESCU, L. P. 228, 380. *Mie rău mi s-a urît... Cu şuierul şerpilor.* DENSUSIANU, Ţ. H. 228, cf. DIACONU, VR. 212. ◇ Fig. *Copila întoarse asupra tovarăşei sale un şuier de viperă.* SADOVEANU, O. XIII, 603.

3. Zgomot caracteristic, ascuţit şi puternic, pe care-l face vîntul, furtuna, vijelia etc.; şuierătură **(3)**. V. v î j î i t. Cf. ŢICHINDEAL, F. 270/13. *Ei dorm adînc! Ş-al nopţei vînt Cu şuier viscoleşte.* ALECSANDRI, POEZII, 272, cf. 94. *Prin şuierul cel monoton, deşi puter(n)ic, al vîntului, am adormit.* EMINESCU, G. P. 94, cf. id. O. IV, 102, PĂUN-PINCIO, P. 47. *Cu şuier furtuna din norduri Zvîrle corabia-n văzduh.* COŞBUC, AE. 13, cf. id. P. II, 61, 88, TDRG. *Se prăpăstuiră asupra pămîntului, cu şuier de aer sfîşiat, potopul greu al apelor cereşti.* HOGAŞ, DR. I, 275, cf. LUNGIANU, CL. 131, ŞĂINEANU, D. U. *Treceau cu şuier de vînt raţe de multe soiuri.* SADOVEANU, O. XIII, 849, cf. III, 147, 191, SCRIBAN, D., ARGHEZI, VERS. 32, 112, id. P. T. 176. *Oroş... asculta şuierul vîntului în streşini.* STANCU, R. A. III, 87, cf. BENIUC, C. P. 43. *Nu se mai auzeau decît fîşîitul înăbuşit al roţilor şi şuierul vîntului.* MIHALE, O. 523. *Astă primăvară... În şuierul vînturilor, Pluguşorul înjugai.* POP., ap. GCR II, 345, cf. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 307, MARIAN, Î. 68. ◇ Fig. *În şuier vînăt urcă ura.* ARGHEZI, VERS. 704.

4. Zgomot strident, scurt şi intens produs de anumite obiecte care se deplasează, se mişcă, se învîrtesc cu viteză sau care se freacă violent de o suprafaţă dură; şuierătură **(4)**. *Şuierul de bici ce bate Făr-de milă oameni goi!* COŞBUC, P. II, 107, cf. 168. *Pentru unii se află pregătite uzinile cu şuier de curele şi roţi de transmisiune.* C. PETRESCU, R. DR. 357. *Glonţul, c-un şuier ascuţit, trecu... pe deasupra bărcei.* BART, E. 334, cf. SCRIBAN, D. *Nu-i şuierul săbiilor ce se ascut Şi-al spadei ciocnite de scut.* ARGHEZI, VERS. 177, cf. id. P. T. 106. *Noaptea se clătinau pomii cu şuier, ca la ţară.* CĂLINESCU, E. O. II, 191. *Eu însă-aud... Şuier de piatră pe tăiş de coasă.* BENIUC, V. A. I, 84. *Unii, în spaima sfîrşitului, săreau printre şuierele schijelor, din gropi în gropi.* CAMILAR, N. I, 437, cf. 268. *Cînd Avram mai cobora o treaptă, şuierul bîtei se apropia.* GALAN, B. II, 221. *Şuierul săgeţii... se stinse.* LABIŞ, P. 366.

II. 1. S. n. (Prin Olt. şi nordul Munt.) Fluier din metal sau din coajă de salcie. Cf. MARDARIE, L. 324, ALR I 1 469/764, 846.

2. S. f. (Regional) Nai **(1)** (Peştişani—Tîrgu Jiu). ALR II 4 330/836.

— Pl.: *şuiere.* — Şi: (regional) **şúir** (DIACONU, VR. 212), **şóier** (ALR I 1 469/846) s. n.

— Postverbal de la **şuiera**.

ŞUIERÁ vb. I. Intranz. **1.** (Despre oameni) A emite un sunet strident, ascuţit şi prelung, suflînd cu putere aerul printre buzele întredeschise, printre dinţi, printre degetele băgate în gură sau cu ajutorul unui instrument special (cu scopul de a atrage cuiva atenţia, pentru a-şi manifesta uimirea etc.). V. ş i u i[1], ş î ş î i **(3)**. *Şi casele de dînşi să rămîie, Să n-aibî-ntrînse cine să şazî, Să şuiere cine-a intra să vazî.* DOSOFTEI, PS. 226/6, cf. LB, ISER, POLIZU. *Oliolio, măi Taie-babă! Căci nu şuieri mai degrabă Să sărim voinici la treabă!* ALECSANDRI, P. I, 59, cf. CIHAC, I, 276. *Şuier-un lotru de băiet.* EMINESCU, O. IV, 195, cf. id. N. 8. *Ieşind afară, el şuieră puternic şi un turc se prezintă înaintea lui.* GANE, N. I, 69, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, A. R. 261, GOROVEI, CR. 321, 461. *Cel mult două săptămînt şi... fuuit, făcu bădicul şuierînd a pagubă.* AGÎRBICEANU, A. 438. *Pusei la gură două degete şi şuierai de amuţi urletul clocotitor al apelor.* HOGAŞ, DR. I, 310, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şendari s-o sculat ş-o şuierat cu şuieriţa lor.* ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 61, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 368. *Şuieră dintr-un ţignal, face un semn şi vine o grupă de soldaţi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 443. *Apoi băgă două degete în gură şi şuieră puternic, un şuierat nemaiauzit pe-aci.* id. ib. III, 245. *Urum a şuierat ca un şarpe.* STANCU, R. A. II, 114. *Cicălitoarea maşteră Lavisa,... despre care... scriitorul ne spune că şuieră printre dinţi ca viperele.* V. ROM. februarie 1954, 313. *Păcurariu şuierăşşuieră, — pe dincolo de mare.* POP., ap. GCR II, 343. *Îndată şuieră-n degete feciorul ca păcurarii şi veniră toţi şerpii la el.* RETEGANUL, P. III, 14. *Deştu mic îşi îndoi, Şi sub limbă şi-l vîrî,... D-adunare şuieră.* ŞEZ. IV, 131, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, IORDAN, L. M. 195. *Noaptea şuier pă vaduri, Ziua umblu pe păduri.* BÎRLEA, B. 58. *Să nu şuieri (fluieri) după strungi, că le iai laptele (oilor).* CHEST. V 170/92. *Şoier pe degete.* ALR I 1 470/96, cf. ib. 1 216/385, ALR II/I MN 9, 6 864, 6 865. *Deştile în gură băga Şi-ncepea D-a şuierea, Doisprezece mi-aduna.* ANT. LIT. POP. I, 460, cf. 368, A IX 2, 4, 5. *În oraş dac-ajungea, Şuiera şi asculta, Doar de soţii lui va da.* BALADE, II, 371, cf. 274. *Am cinci voinici, Şed sub siraşină şi plîng, Şi cinci aleargă-n vale şuierînd* (Degetele cînd torc). GOROVEI, C. 162. ◇ (Prin analogie) *Condamnaţii adormiră; răsuflările lor grele începură să şuiere.* SADOVEANU, O. I, 540. *Respira şuierînd; obosise.* PREDA, R. 428. ◇ Fig. *Dar organele-s sfărmate şi-n strigări iregulare Vechiul cîntec mai străbate, cum în nopţi izvorul sare... Altfel şuieră şi strigă, scapără şi rupt răsună, Se împing tumultuoase şi sălbatece pe strună.* EMINESCU, O. I, 158. ◇ Expr. **A şuiera în biserică** = a comite fapte care şochează, care contravin unei ordini stabilite. Cf. ZANNE, P. VI, 493. *Aşa pate, dacă şuieră-n biserică.* id. ib. (Prin Mold.) **Tu erai care şuierai?** = am înţeles ce vrei, ţi-am aflat ţelul. Cf. id. ib. II, 748. ◇ Tranz. *Prietenul a şuierat semnalele cunoscute.* VOICULESCU, P. I, 68. *A învăţat şi socoteala cînilor: cum să-i cheme, cum să-i şuiere.* SADOVEANU, O. XVI, 79. ✦ (Despre locomotive, sirene etc.) A emite un sunet strident, ascuţit şi prelung. *Ne-am suit în vagon şi: mînă, băiete! Mînă, băiete, adecă, şuieră, maşină!* NEGRUZZI, S. I, 324. *Maşina şuieră ascuţit şi smuci trenul din loc.* SANDU-ALDEA, D. N. 55. *Trenul... Lung şuieră cînd preste poduri trece.* IOSIF, P. 16. *Doar l-am fi auzit şuierînd! — făcu bătrînul... Gara era pustie.* REBREANU, N. 262. *Din inima uzinii începură să şuiere maşinile.* SAHIA, N. 37. *Locomotiva şuieră strident.* TEODOREANU, L. 71. *Trenul ... venea gemînd şi şuierînd, lung şi negru.* SADOVEANU, O. III, 144, cf. SCRIBAN, D. *Prin noapte, şuieră prelung sirene.* BENIUC, V. A. II, 117. *Iar şuiera un tren.* DEMETRIUS, A. 79. *Un tren s-aude şuierînd în munţi.* LABIŞ, P. 102. ✦ Tranz. A-şi exprima nemulţumirea **(2)**, dezaprobarea prin fluierături stridente. *Pu-*

blicul nostru, de n-ar fi mărinimos, apoi nu ne-ar şuiera, ci ne-ar bate. PR. DRAM. 188. *Voi să-l văz..., speriat şi tremurînd în genunchi..., şuierat de norod.* NEGRUZZI, S. III, 334, cf. CIHAC, I, 276, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. ◇ F i g. *Dănţuiţi precum vă vine, Nici vă şuier, nici v-aplaud.* EMINESCU, O. IV, 201. *Orice idee, părere sau sistemă... nu o pot... nici aplauda, nici şuiera.* CARAGIALE, O. III, 238. ✦ T r a n z. A rosti, a spune, a comunica (ceva) cu vocea ascuţită, stridentă, datorită indignării, furiei, emoţici etc. *Şuierînd cuvintele într-o şoaptă... bîlbîie: — Să... să văd, dacă-i cald... la tine.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 93. *Mînînci mălai şi ceapă şi-ţi pute casa, şuieră ca o furie birtăşiţa.* AGÎRBICEANU, A. 89, cf. id. L. T. 364. *Domnu Vasiliu a şuierat cu fălcile încleştate: — Unul din noi trebuie să părăsească sala.* SADOVEANU, O. XVI, 462. *Îşi muşca buzele subţiri, şuierînd vorbele cu răutate.* BART, E. 61. *Arăpilă... aproape că şuieră la urechea lui Bălcescu: — Asta-i îndrăzneala.* CAMIL PETRESCU, O. II, 374. *Furios, a şuierat printre dinţi: — Ieşi!* STANCU, R. A. V, 325, cf. I, 233, BENIUC, M. C. I, 268. *Eşti o secătură sinistră, îi şuieră, un dement hidos, o canalie!* VINEA, L. II, 277. *Tata Mi-a şuierat cu bucurie: — Avem carne!* LABIŞ, P. 39. *Ba da! Am s-o fac! şuieră bătrînul înveninat şi-şi trase mîna cu scîrbă.* V. ROM. mai 1958, 36.

2. (Despre oameni) A emite o succesiune melodică de sunete suflînd printre buze, cu ajutorul unui fluier etc.; a intona o melodie fluierînd. Cf. POLIZU. *Pe monumente trece păstorul şuierînd.* ALEXANDRESCU, O. I, 250. *Trece hoţul şuierînd, Pe cărare coborînd.* ALECSANDRI, O. P. 241, cf. id. P. I, 13, CIHAC, I, 276. *Se întîlniră cu cete de ostaşi ce mergeau şuierînd din frunză către Olt.* ODOBESCU, S. I, 92, cf. EMINESCU, O. I, 111, id. N. 51, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Ionu Bodii şi-a avîntat puşca în spate ş-a pornit şuierînd printre dinţi.* AGÎRBICEANU, S. P. 15. *Mi se părea că nu-mi mai este nici foame, nici frig şi aş fi început să şuier.* HOGAŞ, DR. I, 55, cf. 269. *Oamenii şi-au descreţit frunţile, şuieră ori cîntă nepăsători.* RALEA, S. T. I, 347. *Şuieră ciobanii şi bat la stînă cîinii.* LABIŞ, P. 358, cf. 380. *Ei să treacă şuierînd, Cînd te-ar auzi plîngînd.* ALECSANDRI, P. P. 18, cf. com. LIUBA. *Mîna dreaptă o ridica, D-o frunzuliţă că rupea Şi-n buze-i că o punea, Şi-ncepea a şuiera.* PĂSCULESCU, L. P. 230. *N-aş cînta, n-aş şuiera, Da m-o doborît scîrba.* ANT. LIT. POP. I, 34. *Merg pe cale Tot cîntînd, Din cavale Şuierînd, Ciobănaşii Tot jucînd.* BALADE, III, 350. *Cîţi dau peşin, cînt din fluier, Iar cîţi nu, din buze şuier.* ZANNE, P. V, 492. ◇ L o c. a d v. **Pe şuierate** = fluierînd. *Merge unul... Cu ochi-n cer, pe şuierate, Ţiindu-şi mînile la spate.* EMINESCU, O. IV, 194. ◇ T r a n z. *Stăpînul meu... se porni cu pălăria de paie pe urechi, şuierînd o bucată din opera Zampa.* ALECSANDRI, O. P. 58. *Mergînd alături şuierau doine bătrîne şi triste.* EMINESCU, G. P. 101. *Cutreieri ulifele-n rînd Un cîntec tainic şuierînd.* IOSIF, PATR. 80. *Mergea... şuierînd o arie de munte.* HOGAŞ, DR. I, 64. *Şuieram partiturile operelor romantice de la un capăt la altul.* TEODOREANU, M. U. 84. *Mă apucai să şuier subţire şi şoptit un vals din vechime.* ARGHEZI, P. T. 153. ◇ R e f l. p a s. *Cu braţele goale din zori pînă-n sară, Se seceră-n sufletul meu ori se ară,... Se şuieră doinele de primăvară.* LABIŞ, P. 247.

3. (Despre unele animale, păsări, insecte) A scoate un sunet sau un ţipăt (ascuţit) specific. Cf. LB, POLIZU, COSTINESCU. *Seara, cînd insectele şuieră printre frunzele ierbii, se iveşte pe cîmpia întinsă cîte un foc depărtat.* ODOBESCU, S. I, 24, cf. 147, III, 19. *Un bălaur grozav de mare... vărsa jăratec pe gură şi cînd şuiera, clocotea codrul.* CREANGĂ, P. 12. *Şuieră şerpii, cu limbi tremurate lingîndu-şi gîtlejul.* COŞBUC, AE. 34. *Şuieră mierle-n tufiş.* id. P. II, 62, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Se crede că pasărea numită albinărel de aceea şuieră, pentru că i s-a uscat limba şi vrea ploaie.* GOROVEI, CR. 3, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *A-nceput un greiere Casa s-o cutreiere. Şuieră şi fluieră Şi să dormi nu te mai lasă.* ARGHEZI, VERS. 589. *O mierlă şuiera dintr-un zăvoi.* V. ROM. octombrie 1954, 15. *Unde-aud cucul cîntînd Şi mierlele şuierînd, Nu mă ştiu om pe pămînt!* ALECSANDRI, P. P. 274, cf. H II 167, III 325, 386, IV 85, 117, VI 30, X 368, 499, XIV 65, 209. *Mierla şuieră-n tufişe.* TEODORESCU, P. P. 283, cf. 345, ALR II 6 202/279, ALR SN III h 707, h 737, A IX 3.

4. (Despre vînt, furtună, vijelie etc.) A produce un zgomot ascuţit şi puternic. V. v î j î i. *Pusără deasupra lui un clit de leamne şi-l aprinsără dîndu-i untură de delfin şi viţă uscată de bobotiia focul şuierînd.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 130r/9. *Un rece vînt se simte c-a morţii răsuflare, Pe piatra cea-nverzită şuieră trecător.* HELIADE, O. I, 179. *Bătea un vînt rece, care şuiera printre crăpăturile uşii.* ALECSANDRI, O. P. 220, cf. id. P. I, 194. *Vîntul şuiera fioros prin desimea codrului.* GANE, N. I, 76. *Prin crîngul cel desfrunzit... Crivăţul şuieră.* MACEDONSKI, O. I, 17. *Prahova ... şuieră ca un şarpe formidabil sub roţile vagoanelor.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 32, cf. DDRF. *Vîntul... şuieră jalnic prin hornuri.* COŞBUC, P. II, 61, cf. I, 313, SANDU-ALDEA, U. P. 85. *Par-aud în pacea nopţii cum vîntul şuieră departe.* GOGA, POEZII, 236, cf. BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 20, HOGAŞ, DR. I, 274, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Vîntul şuieră p-afară.* EFTIMIU, Î. 174. *Apa şuieră domol în bulboane.* RALEA, S. T. I, 255. *Vîntul şuiera din cînd în cînd a pustiu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 299, cf. MIHALE, O. 467, LABIŞ, P. 22. *Şuieră apa Mureşului.* CHEST. IV 52/49, cf. ANT. LIT. POP. I, 129. ◇ T r a n z. *Ascult şi eu vîntul prin vale Cum şuieră doine de jale.* COŞBUC, P. II, 89. *Vîntul şuiera mereu Poveşti adormitoare.* PETICĂ, O. 94.

5. (Despre unele corpuri sau obiecte care se deplasează, se mişcă cu viteză) A produce un zgomot stridentă, scurt şi intens. *Deacă n-ar fi plecat îndată capul, bomba şuierînd pe deasupra capului lui îi zboară penile ce avea în cap.* BELDIMAN, N. P. I, 128/21. *Gloanţele treceă Temza şuierînd.* NEGRUZZI, S. III, 281. *Cad săgeţile în valuri care şuieră, se toarnă.* EMINESCU, O. I, 148. *Un pîrdalnic de plumb a şuierat şi l-a lovit în piept!* GANE, N. I, 55. *Se auzi ceva că şuieră, că loveşte în uşe, în masă, şi buzduganul se arătă şi se aşeză în cui.* ISPIRESCU, L. 85, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ţîşnesc săgeţi din arcuri şi şuieră în aer.* EFTIMIU, Î. 144. *Loviturile de cravaşcă... se lipeau şuierînd pe trupul golaş al dădacii.* BRĂESCU, A. 43. *Uneori cîte-un uliu... cădea şuierînd ca o săgeată în tufişurile de sălcii ale bălţilor.* SADOVEANU, O. II, 47, cf. V, 500, SCRIBAN, D. *Cravaşele şuieră.* STANCU, D. 57, cf. 163. *Codiriştea biciului căzu şuierînd ca o vargă pe spinarea lui.* MIHALE, O. 493. *Gruicea pe Şargu că-l lua, Şi cum l-încăleca, Pusă buza la pămînt, Da'coada-i şuiera-n vînt.* BALADE, I, 463, cf. II, 269. ◇ T r a n z. f a c t. *Mişca şuierase biciul pe deasupra capului plecat al tuturor.* PAS, Z. I, 227.

— Prez. ind.: *şuier.* — Şi: (regional) **şuirá** (ALR II/I MN 9, 6 864/2, 29, 6 865/2, 29, 386, 414, 520, 537, 605, 682), **şoierá, şoirá** (ALR I 1 470/103), **şiverá** (H IV 85) vb. I.

— Lat. **sibilare.**

ŞUIERÁNCI s. n. (Regional) Fluier de lut sau de metal (Stăneşti—Curtea de Argeş). Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 55.

— Pl.: *şuierance.*
— Cf. ş u i e r.

ŞUIERÁR, -E subst. (Regional) **1.** Subst. Nai (1) (Valea Lungă Cricov—Pucioasa). ALR II 4 330/762.

2. S. f. Fluier din coajă de salcie (Cloşani—Tîrgu Jiu). Cf. ALR I 1 469/837.

— Pl.: (2) *şuierări.*
— **Şuier** + suf. *-ar.*

ŞUIERÁRE s. f. Acţiunea de a ş u i e r a şi rezultatul ei.

1. Cf. ş u i e r a **(1).** Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, PHILIPPIDE, P. 61,

SCRIBAN, D. 1 290. ✦ Dezaprobare violentă manifestată prin fluierături. *Vorbele acelora... sînt vrednice de şuierare, nu de răspuns.* MAIOR, IST. 282/7.

2. (Rar) Cf. şuiera **(3).** *Cîntă dar tu, împărate, ... Căci din a ta şuierare, Socotim cu-ncredinţare Că prea minunat glas ai.* ALEXANDRESCU, O. I, 305, cf. COSTINESCU.

— Pl.: *şuierări.*

— V. **şuiera.**

ŞUIERÁT[1] s. n. Faptul de a şuiera.

1. Emisiune de sunete stridente, ascuţite şi prelungi produse prin suflarea aerului printre buzele întredeschise, printre dinţi sau printre degetele băgate în gură. Cf. POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, I, 276, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Un şuierat puternic şi ascuţit sfîşie aerul în urma noastră. Cînd întoarserăm capul, văzurăm pe Axinia scoborînd iute.* HOGAŞ, DR. I, 136, cf. id. M. N. 224, CADE, BL V, 113, SCRIBAN, D. *Bagă două degete în gură şi şuieră puternic, un şuierat nemaiauzit pe-aci.* CAMIL PETRESCU, O. III, 245. *Nu te duce, draga maichii, că-l cunosc pe şuierat Că nu-i voinicel curat.* BIBICESCU, P. P. 59. ◇ (Prin analogie) *Ea se întorcea în pat pe o parte şi alta, eliberînd în răstimpuri o respiraţie înăbuşită, un şuierat scurt.* PREDA, R. 424. ✦ Sunet strident, ascuţit şi prelung produs cu ajutorul unui instrument special. *E o linişte pătrunzătoare, pe care n-o întrerupe decît... şuieratul locomotivelor căii ferate.* CARAGIALE, O. III, 171. *Locomotiva gîfîi şi scoase un şuierat asurzitor.* DELAVRANCEA, H. T. 81. *S-aude un şuierat prelung... Puiu se gîndeşte: „Vine trenul".* SADOVEANU, O. II, 540.

2. Cf. şuiera **(2).** *Cele mai obişnuite metode de imitaţie instrumentală: fluieratul, şuieratul şi dîrlăitul sînt procedee naturale menite să dea sunetelor produse de organul vocal omenesc un caracter instrumental.* ALEXANDRU, I. M. 23.

3. Cf. şuiera **(3).** *Venim la munte nalt unde nice soarele nu luciia, nice copaci era, nice verdeaţă. Numai gîngănii veninante şi glasuri de şuiuratul lor, şi scîrşeări de dinţii lor.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 79[r]/22, cf. COSTINESCU, DDRF, PASCU, S. 95, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Iapa sură... era mai mare decît armasarul; ... şuieratul largilor ei nări, era ca boldul unui pinten pentru armasarul care ... se răpezea la fugă.* NEGRUZZI, S. I, 42.

4. Cf. şuiera **(4).** *Suflările vîntului, care trecea prin măcărăli c-un şuierat ascuţit.* BART, S. M. 52, cf. SCRIBAN, D.

5. Cf. şuiera **(5).** *Freamătul şi şuieratul a mii de mii de săgeţi... Îngrozesc pe călătorul ce-şi urmează calea sa.* NEGRUZZI, S. I, 127, cf. 228, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Bombele cădeau mereu. Se auzea un şuierat prelung, apoi urma o tăcere scurtă.* T. POPOVICI, S. 23.

— Pl.: *şuieraturi.* — Şi: (învechit) **şuiurát** s. n.

— V. **şuiera.**

ŞUIERÁT[1], -Ă adj. (Mai ales despre vocea oamenilor) Şuierător **(I 1).** Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU. *Dacă ţi-ar fi dat o palmă, te-ar fi durut mai puţin decît vocea lui şuierată.* PAS, Z. I, 303. ◇ (Adverbial) *Cuvintele au trecut şuierat ca o ameninţare de viperă.* C. PETRESCU, A. 234. *Vasca sări în picioare şi ochii îi scăpărară. — Ce este, Alioşa? şopti el şuierat.* SADOVEANU, O. V, 531. *Costache Cantacuzino îşi mîngîie barba iritat şi-i şopti şuierat: — Nu-l vor puterile protectoare, mă.* CAMIL PETRESCU, O. I, 521. *Enervarea i se simţea însă... în felul cum rostea fiecare cuvînt, şuierat, cu dinţii strînşi.* GALAN, Z. R. 347.

— Pl.: *şuieraţi, -te.*

— V. **şuiera.**

ŞUIERĂTÓR, -OÁRE adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Mai ales despre vocea sau respiraţia oamenilor) Care are un timbru strident şi ascuţit; şuierat[2]. Cf. CIHAC, I, 276. *Acum însă răsuflarea lui egală şi şuierătoare îmi dovedea că adormise frumos.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 19. *Mergem! zise el c-o voce şuierătoare.* AGÎRBICEANU, A. 167, cf. 394, 482, CADE. *Îşi amintise deodată... de respiraţii şuierătoare, de ochi care cer ajutor.* TEODOREANU, L. 56. *Chemă c-un glas şuierător pe Tatar, ca la vînătoare: — Botezatule!* SADOVEANU, O. XIII, 200, cf. I, 220. *Printre dinţi, care i se ciocneau, răsuflarea îi izbucnea şuierătoare.* VINEA, L. I, 232, cf. SCL 1963, 211. *Copilul are respiraţia dificilă, şuierătoare.* ABC SĂN. 126. ◇ *Consoană şuierătoare* = consoană sibilantă, v. sibilant. ◇ (Adverbial) *Cuvintele din urmă le spuse şuierător.* AGÎRBICEANU, A. 437. *Domnişoară Natalie,... şopti Daniil, greu, şuierător.* SADOVEANU, O. II, 598.

2. (Despre unele animale, păsări, insecte) Care scoate un sunet sau un ţipăt (ascuţit) specific. *Se oprise ascultînd... concertul acestor paseri şuierătoare.* NEGRUZZI, S. I, 322, cf. ALECSANDRI, P. III, 56. *Din iarbă scoate capul şarpele şuierător.* BELDICEANU, P. 57. *Cine n-a auzit în acest loc pe greierul şuierător.* HOGAŞ, DR. I, 15. *Crivăţul se zburli şi se umflă, şuierător balaur cu mii de limbi.* VOICULESCU, P. I, 2. *Ramuri armate-n şerpi lemnoşi, Bat apele, din baia albastră să despice Limbi verzi, şuierătoare, prin dinţii veninoşi.* I. BARBU, O. 63.

3. (Mai ales despre vînt) Care produce un zgomot ascuţit şi puternic. V. vîjîitor. *Un vînt şuierător Adus de sus de ghioaca cea repede plecată Izbi pe hoţ.* COŞBUC, P. II, 96. *Un geamăt dureros,... apoi nişte gîfîituri grele şi-n urmă şi acestea se împrăştiară pe aripile vîntului şuierător.* REBREANU, NUV. 48.

II. S. f. (Mold. şi prin Dobr.) Fluier (din metal, din os, din lemn etc.). Cf. CIHAC, I, 276, SCRIBAN, D., DM, ALR I 1 469/387, 402, 412, 420, 518, 522, 536, 592, 675.

— Pl.: *şuierători, -oare.* — Şi: (regional) **şuruietoáre** s. f. ALR I 1 469/387, 592.

— **Şuiera** + suf. *-ător.*

ŞUIERĂTÚRĂ s. f. **1.** Sunet strident, ascuţit şi prelung, produs prin suflarea cu putere a aerului printre buzele întredeschise, printre dinţi sau printre degetele băgate în gură; şuier **(I 1),** (învechit, rar) şuieret. *Şăzi... ca să asculţi şuierăturile celor ce să scoală ca să vie.* BIBLIA (1688), 176[2]/50, cf. KLEIN, D. 425, LB. *Începi a număra... cîte şuierături, cîte momîie, cîţi cucoşi de hîrtie, cîte castane... vi s-au îndreptat pe ştenă.* PR. DRAM. 194, cf. ISER, POLIZU. *Stăpînul meu..., puind două degite în gură, dură o şuierătură de cele haiduceşti.* ALECSANDRI, O. P. 54, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 276. *Ritorul... plesnindu-şi limba de cerul gurii şi punînd-o între dinţi, ţinu o şuierătură ascuţită cîteva minute.* CARAGIARE, O. IV, 269, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 59, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *A vîrît în gură, cîrligat, degetul cel mic de la mîna stîngă şi a slobozit trei şuierături scurte.* SADOVEANU, O. XIII, 881, cf. SCRIBAN, D. *În actul II şuierăturile, dar şi ovaţiile au fost mai mari.* CAMIL PETRESCU, O. I, 318.

2. Şuier **(I 2).** *Rodurile nu să coc, pasările nu cîntă, ci cu şuierătură jalnică tînguiesc ticăloşia a toată lumea.* MOLNAR, RET. 77/15, cf. COSTINESCU. *Şuierături de mierle se-ngînă în tufiş.* CIOCÎRLAN, P. P. 51.

3. Şuier **(I 3).** *O viforoasă şuierătură a vîntului... îi curmă povestirea.* ODOBESCU, S. I, 155, cf. 144, CADE.

4. Şuier **(I 4).** *Îl vei ajunge... şi-i vei trimite o ghiulea, căutînd ca proiectilul să-i treacă destul de aproape, încît să-i audă şuierătura.* GHICA, S. 405. *Nu mai auzi... pocnetul ierbei de puşcă şi şuierătura alicelor.* ODOBESCU, S. III, 37, cf. CADE. *O întîrziere întinsă, şi pe urmă, alte şuierături... Obuzele acestea... sînt de neasemănat.* CAMIL PETRESCU, U. N. 358.

— Pl.: *şuierături.*

— **Şuiera** + suf. *-ătură.*

ŞUIERÉL s. n. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui ş u i e r **(I 1)**. *Frunză verde stejerel! Auzi, maică, şuierel, Şuierel de voinicel.* BIBICESCU, P. P. 59.
— Pl.: ?
— **Şuier** + suf. *-el.*

ŞUIERET s. n. (Învechit, rar) Şuierătură **(1)**. *Auzind şuieretul zmeilor, ne-am astupat urechile, că nu puteam răbda şuieretele lor.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 79r/27.
— Pl.: *şuierete.*
— **Şuiera** + suf. *-el.*

ŞUIERÍCI s. n. (Prin nordul Olt. şi nord-vestul Munt.) Fluier de metal, din coajă de salcie etc. Cf. MARDARIE, L. 324, ALR I 1 469/782, 795, 798.
— Pl.: *şuierice.*
— **Şuier** + suf. *-ici.*

ŞUIERÍŢĂ s. f. (Prin Transilv.) Fluier de metal sau de lemn. *Este-un mare păcurari. Se bagă din fîntîniţă şi taie o şuieriţă, S-apuca D-a şuiera.* PAMFILE, CR. 79. *Şendarii s-o sculat ş-o şuierat cu şuieriţa lor.* ŞANDRU-BRÎNZEU, JINA, 61.
— Pl.: *şuierîţe.*
— **Şuier** + suf. *-iţă.*

ŞÚIET[1] s. n. Zgomot (slab, continuu şi monoton) produs de curgerea unei ape, de bătaia vintului etc.; şuşuit[1] **(1)**, (rar) şuietură[2]. V. m u r m u r **(1)**. *Nu mai auzii nimic, afară de şuietul jalnic al rîului alunecînd la vale.* DELAVRANCEA, T. 193, cf. id. S. 64. *S-aude şuietul unei ape mari.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 131, cf. id. R. P. 85, 139, DDRF, BARCIANU. *Şuietul împrăştiat al apei sfăşiale de prund.* ADAM, S. 192, cf. ALEXI, W. *Zbor nebun fără popasuri Duce printre stînci izvoare, Şuiet c sau cîntec oare?* GORUN, F. 177, cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 415, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ascult şuietul lin al pădurii de brad.* SADOVEANU, O. XV, 246, cf. I, 547, X, 602, SCRIBAN, D. *Se stinsese şuietul pomilor.* CAMILAR, N. II, 112, cf. 300.
— Pl.: *şuiete.*
— Formaţie onomatopeică. Cf. ş u ş u i[2].

ŞÚIET[2], **-Ă** adj. v. **şuieţ.**

ŞUIÉTIC, -Ă adj. (Prin nord-vestul Mold., Transilv. şi Maram.; despre oameni) Smintit, ţicnit; prost, nătîng **(I 1)**. Cf. GHEŢIE, R. M., H XII 302, L. ROM. 1961, 569. ✦ (Regional) Lunatic (Runcu Salvei—Năsăud). CHEST. V/66 supl.
— Pl.: *şuietici, -ce.*
— **Şui**[7] + suf. *-atic.*

ŞUIETÚRĂ[1] s. f. (Regional) Semn făcut la urechea oilor sau a vitelor, prin tăierea unei şuviţe subţiri, pentru a putea fi recunoscute. Cf. CIHAC, II, 396. *Mieii se însemnează la urechi cu şuietură.* DAMÉ, T. 68, cf. ŞĂINEANU, D. U., STOIAN, PĂST. 55, SCRIBAN, D., CV 1951, nr. 6, 28, CHEST. V 156/24, 29, 38, 73, 75, 79, 82, 83, 86, 98, A V 24, 29, 31, GLOSAR REG., LEXIC REG. II, 117.
— Pl.: *şuieturi.* — Şi: **şuitúră** (CV 1951, nr. 6, 28, GLOSAR REG.), **şiitúră** (CHEST. V 156/38), **suitúră** (ib. 156/86, LEXIC REG. II, 117) s. f.
— Cf. ş u i[8], ş u i a t.

ŞUIETÚRĂ[2] s. f. (Rar) Şuiet[1]. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U.
— Pl.: *şuieturi.*
— Cf. ş u i e t[1].

ŞUIÉŢ, -IÁŢĂ adj., s. m. **I.** Adj. (Transilv., Munt. şi prin Olt.) Zvelt; subţire. *Cînd te-i duce acasă, n-ai să mai găseşti nevastă, ci o dihanie în patru picioare, şuiaţă şi frumoasă.* MUSCEL, 112, cf. TDRG, PAMFILE, DUŞM. 124, CADE, SCRIBAN, D. *Podeţul e mai şuieţ decît cleanul.* BĂCESCU, P. 134, cf. DM, RĂDULESCU-CODIN, CIAUŞANU, GL., DR. V, 234, LEXIC REG. II, 32. ✦ (Regional) Lungăreţ (Ştefăneşti—Drăgăşani). Cf. ARH. OLT. XXI, 276. *Pepenele e şuieţ.* ib.

II. S. m. (Regional) Varietate de crap, cu corpul lungăreţ, aproape cilindric şi cu capul ascuţit *(Cyprinus carpio hungaricus).* Cf. ANTIPA, P. 594, 616.
— Pl.: *şuieţi, -e.* — Şi: **şuiét, -ă** adj. LEXIC REG. II, 32.
— **Şui**[8] + suf. *-eţ.* — Pentru sensul **II**, cf. şi bg. c y e k.

ŞUÍNĂ s. f. (Regional) Pămînt sterp, neroditor (Berchişeşti—Gura Humorului). Cf. L. ROM. 1964, 83.
— Pl.: *şuine.*
— Etimologia necunoscută.

ŞUIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Prin Ban.; despre oameni) Astmatic. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 197. *E şuios, nu sufere ţigara.* id. ib. ✦ Tuberculos. Cf. H XVIII 161, COMAN, GL. ✦ (Regional; despre cai; în forma *şîios*) Bolnav de emfizem pulmonar (Cărbunari—Moldova Nouă). Cf. ALR I 1 657/9.

2. (Regional; despre oameni) Scrofulos (Dej). Cf. DR. V, 234.

3. (Regional; despre cai) Care are răni purulente pe corp (Dej). Cf. DR. V, 234.
— Pl.: *şuioşi, -oase.* — Şi: **şiiós, -oásă** adj. ALR I 1 657/9.
— **Şui**[6] + suf. *-os.*

ŞÚIR s. n. v. **şuier.**

ŞUIRÁ vb. I v. **şuiera.**

ŞUIRÚŞ subst. (Regional) Gheţuş (pe care se dau copiii iarna) (Cristeşti—Botoşani). Cf. ALR SN V h 1 310/414.
— Pronunţat: *şu-i-.* — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u i u[2].

ŞUITE s. f. pl. (Regional) Şireturi albe, înguste. I. CR. VII, 312.
— Accentul necunoscut.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u v i ţ ă.

ŞUITÚRĂ s. f. v. **şuietură**[1].

ŞÚIŢ s. m. v. **şuiţă.**

ŞUÍŢĂ s. f. (Regional) **1.** Numele a două mamifere rozătoare: **a)** rozător de culoare cenuşie-gălbuie, cu corpul subţire şi cu coada scurtă *(Spermophilus citellus).* Cf. CIHAC, II, 395, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DL, DM; **b)** orbeţ *(Spalax microphthalmus).* Cf. TDRG. *Căţeii pămîntului, — de le zice şi şuiţe, — cari scot capul la amiezi din găuri, ca să latre la soare.* ODOBESCU, S. III, 185, cf. PAMFILE, A. R. 261, ŞĂINEANU, D. U., H XIV 104. *Şuiţele sînt animale mici din familia şoarecelui, nevăstuicii ete.* ŞEZ. XIII, 47. ◇ (În descîntece) *Nod gura ciorilor, a garoilor, a şuiţelor şi a toate lighioanele cari scot porumbul.* PAMFILE, A. R. 70.

2. Veveriţă *(Sciurus vulgaris)* (Osica de Jos—Caracal). Cf. ALR I 1 173/bis/878.
— Accentuat şi: *şúiţă.* DL, DM. — Pl.: *şuiţe.* — Şi: **şûiţ** (accentuat şi *şuîţ*, BARCIANU, ALEXI, W.) s. m. CIHAC, II, 395, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., ENC. AGR., H XIV 104.
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u i[9].

ŞÚIU[1] s. n. art. (Prin nord-vestul Munt.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. *Jucaţi cu toţii Şuiu, Flăcău schimbă puiu (fata).* VARONE, J. R. 50, cf. id. D. 147, LEXIC REG. II, 18.
— Pl.: *şuiuri.*
— Etimologia necunoscută.

ŞÚIU[2] subst. sg. art. (Prin nordul Mold.; în l o c. a d v.) **De-a şuiu** = (pe lîngă verbul „a se da"; cu sens neprecizat, probabil) ghemuit, pe vine. Cf. ALR SN V h 1 309/414. [Se dau] *de-a şuiu pi ghiaţi.* ib.
— Etimologia necunoscută.

ȘUIURÁT s. n. v. **șuierat[1]**.

ȘUJDÍ vb. IV. Refl. (Prin Ban.) A se pipernici, a slăbi. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196.
— Prez. ind.: *șujdesc*.
— Etimologia necunoscută. Cf. ciușdi.

ȘUJDÍT, -Ă adj. **1.** (Prin Ban.) Mic, pipernicit. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 196.
2. (Regional) Necăjit **(1)**, trist (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR SN V h 1 244/76.
— Pl.: *șujdiți, -te*.
— V. **șujdi**.

ȘUJMUTÚC s. n. v. **șomoltoc**.

ȘUJNICÁ vb. I v. **șuneca**.

ȘUL subst. v. **șui[6]**.

ȘULÁL s. n. v. **șular**.

ȘULÁR s. n. (Regional) **1.** Ață de însăilat. Cf. CADE, LTR[2], DM, ALR II 5 766/723, 727, 769.
2. Însăilătură. *Șular de brăcinar*. ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DM.
— Pl.: *șulare* și *șularuri*. — Și: **șulál** s. n. SCRIBAN, D.
— Etimologia necunoscută.

ȘULĂÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A însăila. Cf. SCRIBAN, D.
— Prez. ind.: *șulăiesc*.
— Cf. șular.

ȘULBUC subst. (Prin Transilv.) Mulțime **(1)**, grămadă. Cf. VICIU, COL. 205. *Un șulbuc mare de pește*. id. ib.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȘÚLCĂ s. f. (Maram.) Pămînt umed folosit la astuparea găurilor în care s-a pus exploziv, înainte de detonație. Cf. LEXIC REG. 22.
— Pl.: *șulei*.
— Etimologia necunoscută.

ȘULCHÍNĂ s. f. (Într-o poezie populară; cu sens neprecizat, probabil) Loc unde se tăiau animalele. *Mocănașul se scula,... Cîrlănaș că-i alegea, La șulchină mi-l belea, Lui Codrean că-l dăruia*. I. CR. II, 261.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. zalhana.

ȘULDEÁLĂ s. f. v. **jolteală**.

ȘULDÉU s. m. **1.** (Transilv. și prin Ban.) Purcel (pînă la un an). Cf. LB, ISER, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 105, GHEȚIE, R. M., CONV. LIT. XX, 1018, H XVIII 295, LEXIC REG. 72, II, 87, TEAHA, C. N. 269.
2. (Transilv.) Iepure (pînă la un an). Cf. LB, ISER, LM, MÎNDRESCU, UNG. 105, GHEȚIE, R. M., SCRIBAN, D., LEXIC REG. II, 87.
— Pl.: *șuldei*. — Și: **șuldóu** (LM), **șoldéu** (H XVIII 295), **șeldéu** (CONV. LIT. XX, 1018, TEAHA, C. N. 269) s. m.
— Din magh. **süldő**.

ȘULDÓU s. m. v. **șuldeu**.

ȘULDUR s. m. (Prin Bucov.; depreciativ) Ungur. Cf. ȘEZ. III, 90.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *șulduri*.
— Etimologia necunoscută.

ȘULEÁN, -Ă adj., subst. **1.** Adj. (Regional) Oblic **(1)**, pieziș (Crișcior—Brad). Com. PAȘCA.
2. S. f. Fiecare dintre găurile oblice care se perforează în peretele unui abataj, pentru a se introduce explozivul; p. ext. ansamblul găurilor de acest fel. V. împușcătură. Cf. LTR[2], DP, FD I, 175.
3. Subst. Ciocan curbat, folosit în mină. Cf. MDT, LTR[2], DP.
— Pl.: *șuleni, -e*.
— Etimologia necunoscută.

ȘULEÁNCĂ s. f. v. **șuleacă**.

ȘULEÁNDRĂ[1] s. f. (Depreciativ) **1.** (Regional) Zdreanță, fleandură. Cf. ISER, CV 1949, nr. 9, 33, UDRESCU, GL.
2. (Prin Munt.) Epitet pentru o femeie care are o ținută neîngrijită, neglijentă. Cf. UDRESCU, GL.
3. (Regional) Epitet pentru o femeie de moravuri ușoare. Cf. LB, CIHAC, II, 396, LM, DDRF, ALEXI, W.
4. (Regional) Epitet pentru o femeie care poartă pe cineva cu vorba. Com. MARIAN.
5. (Regional; în expr.) **A umbla șuleandra** = a) a avea o ținută neglijentă, dezordonată. Cf. UDRESCU, GL.; b) (și în forma **a umbla de-a cileandra**) a umbla de colo colo, fără rost. Com. FURTUNĂ, cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *șulendre*. — Și: **cileándră** s. f. Com. FURTUNĂ.
— Cf. șulfă[1], buleandră.

ȘULEÁNDRĂ[2] s. f. v. **ciuleandră**.

ȘULEÁUCĂ s. f. (Bucov.) Înșelătorie, înșelăciune; șiretlic **(1)**, vicleșug. *Și-a făcut averea cu șuleanca*. PAMFILE, VĂZD. 179. *Omului acestuia îi place a îmbla numai cu șuleauca*. Com. MARIAN, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, CV 1950, nr. 11—12, 41.
— Pl.: ? — Și: **șuleáncă** s. f.
— Etimologia necunoscută.

ȘULEMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță**.

ȘÚLER[1] s. m. **1.** (Învechit, în Mold.) Trișor; șarlatan. Cf. SCL 1958, 240, KOGĂLNICEANU, în CONTRIBUȚII, I, 79. *Ghidi, șuler viclean!* ALECSANDRI, T. 840, cf. CIHAC, II, 396, DDRF, JAHRESBER. II, 210, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.
2. (Regional) Vagabond, haimana. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. ✦ Epitet depreciativ pentru un om sărac. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.
— Accentuat și: *șulér*. JAHRESBER. II, 210, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. — Pl.: *șuleri*.
— Din rus. **шулер**, ucr. **шулер**.

ȘULÉR[2] s. m. v. **șoleriu[1]**.

ȘULERÍE s. f. (Învechit, în Mold.) Trișare; șarlatanie. *La banc se încap multe șulerii*. NEGRUZZI, S. I, 88, cf. 86, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.
— Pl.: *șulerii*.
— **Șuier[1]** + suf. *-ie*. Cf. pol. szulerya.

ȘULÉTE s. m. v. **sulete**.

ȘULÉTIC, -Ă adj. v. **șulhetic**.

ȘULÉU[1] s. m. (Prin Transilv.) **1.** Scurtătură, retevei. Cf. CABA, SĂL.
2. Epitet pentru un flăcău voinic. Cf. VAIDA, CABA, SĂL.
— Pl.: *șulei*.
— Etimologia necunoscută.

ȘULÉU[2] s. m. v. **șalău[1]**.

ȘULFÁR s. m. (Regional) Nume depreciativ dat de țărani persoanelor care se îmbracă în haine orășenești (Zimnicea). Cf. ALR SN III h 885/899.
— Pl.: *șulfari*.
— **Șulfă[1]** + suf. *-ar*.

ŞÚLFĂ[1] s. f. (Depreciativ) **1.** (Regional) Haină veche, deformată sau de calitate inferioară (Livezile—Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 57. ✦ (Prin Olt. şi sud-vestul Munt.) Epitet pentru o haină de croială orăşenească. Cf. SCRIBAN, D., DM. *Îi jucau ochii după şulfe boiereşti.* ŞEZ. XII, 37, cf. com. din TURNU MĂGURELE.

2. (Regional) Epitet pentru o femeie care are o ţinută neîngrijită, neglijentă (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

3. (Regional) Epitet pentru o persoană care se îmbracă în haine orăşeneşti. Com. din TURNU-MĂGURELE.

4. (Prin Olt.) Epitet pentru un om de nimic. Cf. LEXIC REG. 38.

5. (Prin Olt.) Epitet pentru o femeie de moravuri uşoare. Cf. LEXIC REG. II, 17, 32.

6. (Regional) Epitet pentru o femeie intrigantă (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Vine ciulfa cu ştafeta, să te ţii!* id. ib.

7. (Prin Olt.; în expr.) **A lătra ca o şulfă** = a fi guraliv. Cf. ZANNE, P. IX, 633.

— Pl.: *şulfe.* — Şi: ciúlfă s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŞÚLFĂ[2] s. f. v. **şúflă[1].**

ŞULHÉTIC, -Ă adj. (Transilv.) Neastîmpărat, nebunatic; obraznic; zălud, ţicnit. Cf. PASCU, S. 70, SCRIBAN, D., VAIDA, CABA, SĂL. *Mai cu seamă vitele sînt şulhetice: dau cu capul după unii oameni.* Com. din FRATA—TURDA, cf. PAŞCA, GL. 55, CV 1952, nr. 5, 39, LEXIC REG. 15, MAT. DIALECT. I, 216. ✧ (Substantivat) *Măi, cîte nebunii faci tu, şulheticule!* VICIU, GL.

— Pl.: *şulhetici, -ce.* — Şi: **şuiétic, -ă** (VAIDA, CABA, SĂL., LEXIC REG. 15, MAT. DIALECT. I, 216), **sulhétic, -ă** (PAŞCA, GL.), **sulhuiétic, -ă** (id. ib. 55) adj.

— Etimologia necunoscută. Cf. ş u i e t i c.

ŞULICÁR subst. (Regional) Căciulă (Ciubăncuţa—Dej). COMAN, GL.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞULIMÁNDRĂ s. f. v. **salamandră.**

ŞULIMÉDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞULIMÉNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞULIMÍNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞULÍN s. m. (Prin nord-estul Olt.) Iepure mare. Cf. LEXIC REG. II, 32.

— Pl.: *şulini.*

— Etimologia necunoscută.

ŞULÍNĂ s. f. v. **şurină.**

ŞULÍNDRĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) **1.** Porţiune de teren (arabil). Cf. LEXIC REG. II, 32.

2. Surpătură (de pămînt). Cf. VÎRCOL, v. 100.

— Pl.: *şulindre.*

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h o l l e „brazdă, glie; ogor".

ŞULINGRÓS s. m. (Ornit.; regional) Botgros *(Coccothraustes coccothraustes)* (Derna—Marghita). Cf. BĂCESCU, PĂS. 164.

— Pl.: *şulingroşi.*

— Etimologia necunoscută.

ŞULIUMÉNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞÚLPE s. f. (Bucov.) **1.** Vulpe. LEXIC REG. 110.

2. Epitet pentru o femeie de moravuri uşoare. Cf. LEXIC REG. 110.

— Pl.: *şulpi.*

— Cf. v u l p e.

ŞULŢ s. n. v. **şorţ[1].**

ŞULUÁR s. m. v. **şolovar.**

ŞULUMÁNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞULUMÁ́NDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞULUMÉNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞULUMÉNIŢĂ s.f.v. **salamandriţă.**

ŞULUMÍ́NDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

ŞUM s. n. **1.** (Regional) Spumă de pe laptele proaspăt muls (Petrova—Vişeu de Sus). ALR I 1 060/348. ✦ (Adjectival; despre cai) Înspumat (Petrova—Vişeu de Sus). Cf. ALR I 1 111/348.

2. (Prin Bucov. şi nordul Mold.) Rachiu (tare). Cf. SCRIBAN, D., com. din STRAJA—RĂDĂUŢI. ✦ (Regional) Rachiu care curge la sfîrşitul distilării. Cf. CIHAC, II, 397, DDRF, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

3. (Regional) Miros **(2).** Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: *şumuri.*

— Din ucr. ШУМ.

ŞUMAIÓG s. n. v. **şomoiog.**

ŞÚMAN, -Ă adj. v. **şumen.**

ŞUMÁNDRĂ s. f. **1.** (Prin sudul Olt.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. H V 18, 236.

2. (Prin Transilv.) Petrecere populară care se organizează la Anul Nou sau în mijlocul postului Crăciunului. Cf. VICIU, GL.

— Pl.: *şumandre.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUMÁR s. m. (Ban., Transilv. şi prin Olt.) Pădurar. Cf. DDRF, PASCU, S. 91, CADE, DM, CONV. LIT. XX, 1 018. *La fîntîna cu cîntar Paşte calul lui şumar.* HODOŞ, P. P. 163. *Biata vulpe în zădar se rugă să-i deie toporul, căci n-are cu ce-şi tocmi inima la car, căci şumariul nu i-l dede.* CĂTANĂ, P. B. III, 31, cf. VICIU, GL., com. din ORAVIŢA şi din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ. *Frunză verde de mărar, Dragu-mi-i neica şumar.* L. COSTIN, M. B. 24. *Să-mi aduci dragoste ibaşte... De la căprar şi căprăriţă, De la şumar şi şumăriţă.* ŞEZ. XXI, 68, cf. CV 1951, nr. 3—4, 47. *L-am cinstit pe şumari să nu mă pîrască.* ALR I 1 451/1, cf. ALR II/53, ALR SN II h 583, CL 1 958, 71, A I 17, 35. *În pădure-s lemne mari, Casă-ţi faci ca un şumari.* FOLC. TRANSILV. I, 11. ✦ (Regional) Paznic al unei proprietăţi de teren arabil (Crivobara—Lipova). Cf. VICIU, S. GL.

— Pl.: *şumari.* — Şi: **şomár** s. m. ALR I 443/18, ALR SN II h 583/310, A I 12, 13, 21, 32, 35, TEAHA, C. N. 270.

— Din scr. **šumar.**

ŞUMÁTRĂ s. f. v. **şamatră.**

ŞÚMĂ s. f. v. **sumă.**

ŞUMĂRÉL s. m. (Într-o poezie populară) Diminutiv hipocoristic al lui ş u m a r. *Sub umbra de stejărel Frumos doarme un şumărel.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189.

— Pl.: *şumărei.*

— **Şumar** + suf. *-el.*

ŞUMĂRÍŢĂ s. f. (Ban.) Soţie de pădurar. Cf. L. COSTIN, M. B. 139. *Să-mi aduci dragoste ibaşte... De la căprar şi căprăriţă, De la şumar şi şumăriţă.* ŞEZ. XXI, 68.

— Pl.: *şumăriţe.*

— **Şumar** + suf. *-iţă.*

ŞÚMEN, -Ă adj. (Regional, mai ales în Transilv.) Beat, ameţit de băutură. *Sculă-se ca adurmit Domnul, ca tare şi îmbătat* (i m b a t a t s, a b u r a t c[2], *şiumăn v, şumăn* D) *de viru.* PSALT. 162. *Ca din somn sări Domnul rumân Ca de vin ce-i aburit şi şumân.* DO-

SOFTEI, P. S. 265/4, cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 397, PM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 219, DHLR II, 532, CADE, SCRIBAN, D., DM, CONV. LIT. XX, 1018. *Poate că te-am mai şi bătut: cînd eram cam şumăn; cînd mă cam îmbătam.* RETEGANUL, P. III, 85, cf. VAIDA, REV. CRIT. III, 170, com. din SĂTMAR—SEBEŞ, LEXIC REG. 25. *A venit acasă cam şuman.* MAT. DIALECT. I, 226. ✦ (Substantivat) Beţiv. *Ţinu morţiş să vadă cum petrec sumenii, — chefuiţii.* PAMFILE, VĂZD. 113, cf. CABA, SĂL.

— Pl.: *şumeni, -e.* — Şi: **şúman, -ă, súmen, -ă** adj.

— Din slavonul шюмѣнъ.

ŞUMENEÁLĂ s. f. (Prin Transilv.) Beţie, ameţeală (din cauza băuturii). *Răspunse... serios, parcă i-ar fi trecut şumeneala.* REBREANU, R. II, 27, cf. DM.

— Pl.: *şumenéli.*

— **Şumeni** + suf. *-eală.*

ŞUMENÍ vb. IV. Refl. (Regional, mai ales în Transilv.) A se îmbăta, a se ameţi (cu băutură). Cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 397, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DM, *Fiind pirotit... şi mai gustînd din celea vinuri scumpe, s-a şumenii şi s-a culcat.* RETEGANUL, P. II, 74, cf. VAIDA, REV. CRIT. III, 170. *Închină mamei şi tatei, Doar ei s-or şunieni, Ş-om putea, mîndruţ, fugi.* BÎRLEA, B. I, 58, cf. CHEST. VIII 108/27, LEXIC REG. 25. *A fost la nuntă şi s-a cam şumenit.* MAT. DIALECT. I, 216, cf. 97.

— Prez. ind.: *şumenesc.*

— V. **şumen.**

ŞUMENÍT, -Ă adj. (Prin Transilv.) Beat, ameţit (de băutură). Cf. LM, CHEST. VIII 109/27, LEXIC REG. 25.

— Pl.: *şumeniţi, -te.*

— V. **şumeni.**

ŞUMIGÁI s. m. **1.** (Prin Olt. şi Munt.) Peşte mic. Cf. PĂSCULESCU, L. P. 354, ARH. OLT. XXI, 276. *Sînt şi peşti mari, dar mai mult şumigai.* L. ROM. 1959, nr. 1, 65. ◇ Fig. *Plozii, şumugai cît nodul, se joacă în pulbere.* STANCU, D. 40.

2. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *jimigai)* Rest rămăşiţă. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: *şumigai.* — Şi: **şumugái, jumugái** (PĂSCULESCU, L. P. 354), **jimigái** (RĂDULESCU-CODIN) s. m.

— Cf. jimi.

ŞUMITĂU s. n. v. **şimitău.**

ŞUMOIÁG s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMOIÓG s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUGÁI s. m. v. **şumigai.**

ŞUMUIÁC s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUIÁG s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUIEGÍ vb. IV v. **şomoiogi.**

ŞUMUIÓC s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUIÓG s. n. v. **şomoiog.**

ŞUMUIOGÍ vb. IV v. **şomoiogi.**

ŞUMULTÉŢ s. n. (Regional) Şomoltoe (**I 1**). Cf. DDRF. *Descîntătoarea, înainte de ce începe a descînta face un şumulteţ de pînză.* MARIAN, D. 233.

— Pl.: *şumulteţe.*

— Cf. şumultoc.

ŞUMULTÓC s. n. v. **şomoltoc.**

ŞUNC subst. v. **şuncă.**

ŞUNCÁR s. m. **1.** (Rar) Mezelar. Cf. DDRF, SCRIBAN, D.

2. (Regional) Porc de un an (Comloşu Mare—Jimbolia). H XVIII 4.

— Pl.: *şuncari.*

— **Şuncă** + suf. *-ar.*

ŞÚNCĂ s. f. Pulpă de porc preparată special (la sare şi la fum) pentru a se putea conserva un timp mai îndelungat; p. ext. bucată tăiată din părţile mai grase ale unui porc sau, rar, ale altui animal, de obicei sărată şi afumată; p. restr. slănină. V. jambon. *Şuncă dafumată* (a. 1792). IORGA, S. D. XIII, 40, cf. KLEIN, D. 425, LB. *Croitoriul pusease nişte şuncă la fum.* BĂRAC, T. 68/21, cf. 35/19, POLIZU. *La el se găsesc şuncile cele mai vestite.* GHICA, S. 560, cf. CIHAC, II, 397. *Să te întorci ostenit de la munte şi să nu găseşti o friptură bună de mistreţ ş-o şuncă de urs.* CARAGIALE, O. VI, 390, cf. IV, 268. *Să-mi aducă o bucăţică de şuncă şi o butelcă de vin.* CONTEMPORANUL, II, 244, cf. DDRF. *Şunca se mănîncă fiartă sau friptă.* ENC. ROM., cf. JAHRESBER. X, 213, BIANU, D. S. 140, TDRG. *Le servi coniac, şuncă şi colac.* AGÎRBICEANU, A. 118, cf. 125. *Şunci neafumate şi netrecute prin saramură.* NICA, L. VAM. 233, cf. CADE. [Ursul] *s-a deprins a fura şunci de cal aninate la hochstand.* SADOVEANU, O. XV, 65, cf. 76. *Ţinea un cuţit lung deasupra unei şunci.* ARGHEZI, P. T. 156. *Cazacii s-au întors cu şunci afumate.* CAMIL PETRESCU, O. III, 557, cf. VINEA, L. I, 303. *Am ascuns în cămară nişte şuncă.* H. LOVINESCU, T. 118, cf. DM. *Văzui şuncă şi cîrnaţi: Ia de-acelea să ne daţi!* POP., ap. SADOVEANU, O. XVI, 430, cf. ALR II/723, ALR SN IV h 1 126, GL. OLT. ◇ Fig. *Ieşi la poartă, apărînd pe cei doi de furia cîinilor, ce făceau larmă şi se repezeau turbaţi, cu şunca limbilor scoasă.* IOVESCU, N. 62.

— Pl.: *şunci* şi (învechit) *şunce* (LB). — Şi: (regional) **şunc** (MOLNAR, D. 379) subst., **şóncă** (LB, GHEŢIE, R. M, ALEXI, W., CABA, SĂL., com. din TIMIŞOARA; pl. şi *şonce* LB), **şoáncă** (GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., SCRIBAN, D.) s. f., **şonc** (CHEST. VIII 45/6) subst., **sóncă** (A IV 1) s. f., **sonc** (CHEST. VIII 11/6) subst.

— Din germ. dial. **Schunke,** magh. **sonka.**

ŞUNCĂREÁSĂ s. f. (Rar) Femeie care prepară sau vinde mezeluri[1]. Cf. SCRIBAN, D. 1 290.

— Pl.: *şuncărese.*

— **Şuncar** + suf. *-easă.*

ŞUNCĂRÍE s. f. (Rar) Mezelărie. *Să se facă deosebire între cîrnaţii obişnuiţi, mai mari (preparaţi, de cele mai multe ori, la şuncărie) şi cîrnaţii mici.* IORDAN, STIL. 187, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şuncării.*

— **Şuncă** + suf. *-ărie.*

ŞUNDAM-BUNDAM subst. (Maghiarism, prin Transilv.; în expr.) **Per şundam-bundam** = prin tertipuri. DR. IV, 850.

— Accentul necunoscut.

— Din magh. [per] **sundám-bundám.**

ŞUNEAGĂU adj. **1.** (Regional) Viclean, ipocrit, perfid (Cojocna—Cluj). L. ROM. 1961, nr. 2, 125.

2. (Prin Transilv.; şi substantivat, m.) Idiot, prostănac. *Foaie verde de ludău Ce ţi-i omu şuneagău Că-i cu capu în pîrău Şî tot zîce că nu-i rău.* CV 1952, nr. 5, 40. *Mă, şuneagăule, dă-te de-o parte!* MAT. DIALECT. I, 97.

— Pl.: *şuneagăi.*

— Din magh. dial. **sunnyogó.**

ŞUNECÁ vb. I. Intranz. (Prin vestul Transilv.) A aluneca. Cf. ALR I 1 257/80, TEAHA, C. N. 271.

— Prez. ind.: *şúnec.* — Şi: **şunicá** (TEAHA, C. N. 271), **şujnicá** (id. ib.) vb. I.

— Cf. luneca.

ŞUNECÚŞ s. n. (Regional) Pămînt alunecos şi moale (Sebiş—Vaşcău). CHEST. IV 61/62.

— Pl.: ?

— Cf. ş u n e c a, l u n e c u ş.

ŞÚNER s. n. Goeletă. Cf. DN[2], L. ROM. 1966, 90.
— Pl.: *şunere.*
— Din engl. **schooner**, fr. **schooner.**

ŞUNG s. n. v. **şfung.**

ŞUNICÁ vb. I v. **şuneca.**

ŞUNT s. n. **1.** Dispozitiv de derivare a curentului electric dintr-un circuit. Cf. CIŞMAN, FIZ. II, 254, 460, DN[2].
2. (Fiziol.) Derivare a circuitului sanguin pe alte căi circulatorii decît cele normale. M. D. ENC.
— Scris şi: (după fr. şi engl.) *shunt.* CIŞMAN, FIZ. II, 254. — Pl.: *şunturi.*
— Din fr. **shunt**, engl. **shunt.**

ŞÚNTA1 interj. (Argotic) Cuvînt prin care se solicită cuiva atenţia. Cf. BL II, 189.
— Din ţig. **šunta** (imper. al lui *ašun).*

ŞUNTAI-MUNTAI adv. (Regional) **1.** „Ori una, ori alta" (Zlătărei—Drăgăşani). I. CN. IV, 187, cf. DR. IV, 850.
2. „Taman (tocmai) pe taman (tocmai)" (Zlătărei—Drăgăşani). I. CR. IV, 187, cf. DR. IV, 850.
— Accentul necunoscut.
— Cf. tc. ş u n d a (n) b u n d a (n) „acolo şi aici".

ŞUO interj. v. **şo.**

ŞUOÁU subst. v. **şuvoi[1].**

ŞUÓI s. n. v. **şuvoi[1].**

ŞUOIÓS, -OÁSĂ adj. v. **şioios.**

ŞUP[1] interj. (Regional) Cuvînt care redă zgomotul produs de o lovitură dată repede şi tare cu palma sau cu pumnul (Vilcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 97.
— Onomatopee. Cf. c i u p.

ŞUP[2] s. n. v. **jup.**

ŞUP[3] s. n. v. **şip[4].**

ŞUP[4] subst. (Regional) Cădere de apă (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR II 6 735/76.
— Pl.: ?
— Postverbal de la **şupi[1].**

ŞUPÁGĂ s. f. (Regional) **1.** Retevei, scurtătură (Măgureni—Băicoi). Cf. I. CR. V, 96.
2. Armă veche (Dodeşti—Bîrlad). H VI 97.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞUPÁI, -E adj. v. **şupar.**

ŞUPÁR, -Ă adj. (Transilv.; mai ales despre cai) Zburdalnic; greu de stăpînit; nărăvaş. Cf. LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 395, LM, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *şupari, -e.* — Şi: **şupái, -e** adj. POLIZU, CIHAC, II, 395.
— Cf. ş u p i[1].

ŞUPÁRIŢ, -Ă adj. (Prin Transilv.) Sprinten, vioi. Cf. CV 1950, nr. 4, 34.
— Pl.: *şupariţi, -e.*
— Cf. ş u p i[1].

ŞÚPĂ[1] s. f. (Ban.) Şopron **(I 1).** Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27, ALR I 689/1, 5, 9, 12, 35, 1 001/35, 1 122/9, 1 352/1, 5, 9, 12, 1 792/5, CL 1966, 343.
— Pl.: *şupe* şi *şupi.*
— Din scr. **šupa.**

ŞÚPĂ[2] s. f. (sg.) **1.** (Prin Transilv.) Escortă (de soldaţi). *A fost escortată din Budapesta cu şupa.* JAHRESBER. X, 213. ◇ E x p r. **A lua** (pe cineva) **(ca) cu şupa** = a lua (pe cineva) repede şi prin constrîngere. Cf. LEXIC REG. II, 102, MAT. DIALECT. I, 97.
2. (Prin Transilv. şi vestul Mold.) Putere, forţă. Cf. LEXIC REG. 94, GLOSAR REG. ✦ (Regional; în forma *şub)* Lovitură, izbitură (Poiana Grinţieşului—Borsec). Cf. ARVINTE, TERM. 89.
3. (Prin Transilv.; în construcţia) *De-a şupa* = numele unui joc, în care unul dintre jucători trebuie să suporte loviturile date de ceilalţi cu un ştergar **(1),** pînă cînd reuşeşte să-l reţină. Cf. VICIU, GL. ✦ P. e x t. Persoană care este lovită cu ştergarul în jocul respectiv. Cf. VICIU, GL.
— Şi: **şub** s. n. ARVINTE, TERM. 89, GLOSAR REG.
— Din germ. **Schub.** Cf. germ. S c h u p p.

ŞÚPĂ[3] s. f. (sg.) **1.** (Prin nordul Munt.) Bucată de drum. Cf. PASCU, S. 36, 329. *Mai e o şupă pînă la cutare.* RĂDULESCU-CODIN, cf. JAHRESBER. X, 213.
2. (Prin nordul Munt. şi Olt.; în e x p r.) **A mînca d-a şupa** (sau **de şupă**) = a mînca în grabă, din fugă. Cf. RĂDULESCU-CODIN, JAHRESBER. X, 213, LEXIC REG. 38.
— Etimologia necunoscută.

ŞUPÁI vb. IV v. **şupi[1].**

ŞUPÉRLĂ s. f. v. **şperlă.**

ŞUPERTĂL s. n. (Prin Ban.) Şiret[1] de ghete. Cf. JAHRESBER. X, 213, XVII, 130.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Din germ. **Schuhbörtel.** Cf. JAHRESBER. X, 213.

ŞUPÍ[1] vb. IV. **1.** R e f l. şi i n t r a n z. (Regional, mai ales în Transilv.) A se repezi, a se năpusti **(2).** *Cum le aduc banii şi pungile, ei şupesc dă le numără ei singuri* (a. 1642). CCR 161/2. *Lacomele albini... se şupesc a intra după miere.* TOMICI, C. A. 92/10, cf. 87/22, DDRF, TDRG. *Şerpele se şupeşte.* VICIU, GL. 81, cf. TODORAN, GL. *Mă şup pînă acasă.* ALR II/27, cf. ib. 4 381/76, LEXIC REG. 47.
2. T r a n z. (Prin Transilv.; complementul indică persoane) A bate, a lovi. Cf. TODORAN, GL., SCL 1950, 108. *Şupeşte-l bine!* MAT. DIALECT. I, 97.
— Prez. ind.: *şup* şi *şupesc.* — Şi: **şupái** vb. IV TODORAN, GL. SCL, 1950, 108.
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. dial. s c h u p p e n „a înghionti, a îmbrînci".

ŞUPÍ[2] vb. IV. T r a n z. **1.** (Învechit) A jefui; a răpi. Cf. CUV. D. BĂTR. I, 304.
2. (Prin Olt.) A fura. LEXIC REG. 38.
— Prez. ind.: *şupesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u p i[1].

ŞUPÍ[3] vb. IV v. **şipi.**

ŞUPLÁT s. n. v. **şufladă.**

ŞÚPOT s. n. v. **şipot.**

ŞUPRICĂ s. f. (Regional) Tiv (Răcăşdia—Oraviţa). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 197.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞUPTÍ vb. IV v. **şopti.**

ŞUPURÉŢ, -EAŢĂ adj. (Prin Munt.) Băgăreţ; descurcăreţ. Cf. UDRESCU, GL. *Şupureaţă femeie, se înfige ca căpuşa şi te pomeneşti cu ea unde n-ai gîndi.* id. ib.
— Pl.: *şupureţi, -e.*
— **Şupuri[1]** + suf. *-eţ.*

ŞUPURÍ[1] vb. IV. R e f l. (Mold. şi Bucov.) A se furişa, a se strecura. *Zlotaşii, ca vai de capeteli lor, îmbla şipurindu-să şi rugîndu-să mojîcilor.* NECULCE, L. 194. *Şerpii (earii pintre frunzele ederii să şipuriia)*

să-i apuce clonțurile își vîrtia. CANTEMIR, IST. 129, cf. 34, 77. *Mă șupuresc pe unde pot și cînd colo mă trezesc în cireșul femeii.* CREANGĂ, A. 48, cf. id. GL. *Lupoaica sta tupilată lîngă prispă, da cățelul meu se șupurește frumușel, la purceaua de picior și-o tîrîie la dumneaei!* CONTEMPORANUL, VII$_2$, 2, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 140, BARCIANU. *Să șupuresc pe după garduri și stau toată noaptea afară.* ap. SCRIBAN, D., cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *A sărit zidul fără să-l simtă nimeni. S-a șupurit lîngă un alt zid, s-a cățărat cu iscusință și pe acela.* SADOVEANU, O. XV, 497, cf. BL VI, 163, ROSETTI—CAZACU, I. L. R. I, 309, DM. *Da diavolul de mîță, cum l-a pufit a carne proaspătă, s-a și șupurit, tupiluș-tupiluș, și haț l apucă-n gură coasta.* I. CR. III, 205. *De m-aș supuri degrabă, să nu mă zărească.* ib. IV, 383. *Șipurește-te pintre oameni.* Com. din VICOVU DE SUS—RĂDĂUȚI, cf. com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. ✦ Tranz. (Regional; în forma *șipuri*) A fura. Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI.

— Prez. ind.: *șupuresc.* — Și: (învechit și regional) **șipurí**, (regional) **șubulí** (SCRIBAN, D.), **supurí** vb. IV.

— Etimologia necunoscută. Cf. șipi.

ȘUPURÍ[2] vb. IV. Refl. (Regional) A se năpusti **(2)** (Clopotiva—Hațeg). Cf. VICIU, GL. *Cînii s-au șupurit la ursoaică.* id. ib.

— Prez. ind.: *șupuresc.*

— Cf. șupi[1].

ȘUPURÍ[3] vb. IV. Tranz. (Prin Olt.; complementul indică stofe) A mărunți cu foarfecele. Cf. LEXIC REG. 38.

— Prez. ind.: *șupuresc.*

— Etimologia necunoscută.

ȘUPURLUÍ vb. IV. Refl. (Regional; despre vite) A năpîrli (Șard—Alba Iulia). Cf. TODORAN, GL.

— Prez. ind. pers. 3: *șupurlurește.*

— Etimologia necunoscută.

ȘUR interj. (Regional; pronunțat cu „r" prelungit) Cuvînt care redă zgomotul produs de curgerea apei, Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 189, UDRESCU, GL.

— Onomatopee. Cf. ciur.

ȘURÁR s. m. (În dicționarele din secolul trecut) Paznic al unei șuri[1] **(1)**. Cf. DRLU, LB, ISER, POLIZU, LM 539, BARCIANU.

— Pl.: *șurari.*

— **Șură[1]** + suf. *-ar.*

ȘÚRĂ[1] s. f. **1.** (Atestat prima dată în 1551, cf. D. BOGDAN, GL. 108) Clădire anexă într-o gospodărie (rurală), de obicei cu mai multe încăperi, care servește mai ales la depozitarea nutrețului, a cerealelor, a uneltelor agricole etc. sau la adăpostirea vitelor și a cailor; p. restr. șopron **(11)**. V. hambar, grajd, magazie **(11)**. *Grîul strîngeți în șura mea.* N. TEST. (1648), 17^v/19, cf. 70^r/5. *Pe Struțocamilă într-o șură închidzînd. mîncarea și băutura la măsură îi orînduiră.* CANTEMIR, I. I. I, 191, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 213. *Aceeș colibă slujește și de casă și de șură.* IST. AM. 65^r/16. *12 fălci de vie... cu cramă și cu șură* (a. 1793). URICARIUL, XVI, 207. *Economii... și șurile și pivnițele și jignițele le vor avea de chilin.* ȘINCAI, HR. III, 278/18. *Sînt mai bune spre ținearea bucatelor podurile de tindă, de pivniță, de șopru și de șură.* ECONOMIA, 57/20. *M-am dus... de i-am ajutat să cearnă grîu în șură* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 196, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., BELDIMAN, E. 12/15, CLEMENS, MOLNAR, 112, LB. *S-au mai rînduit o sumă de chereste pentru grajdiul și șura ce se face în curte pentru caii gospod* (a. 1827). URICARIUL, V, 191/13. *Pentru cai se fac șuri acoperite.* I. IONESCU, C. 220/23. *Dupre magazie vine... șura sub care se adăpostesc vitele, uneltele și alte lucruri.* id. M. 435, cf. ISER, POLIZU. *Vitele... se duc singure de se adăpostesc sub șură.* GHICA, S. 541, cf. BARONZI, L. 161. *În șură se găsea un landau... și faimosul cupeu galben.* ALECSANDRI, O. P. 141, cf. id. P. I, 206, COSTINESCU, CIHAC, II, 529, LM. *Pe sub șure și la vatra bordeiului, ospățul și paturile se gătesc.* ODOBESCU, S. III, 18, cf. EMINESCU, O. IV, 76. *Ce șuri și ocoale pentru boi și vaci... și cîte alte lucruri de gospodărie făcute de mîna lui!* CREANGĂ, O. 62, cf. id. GL. *Aud cum suflă Puternic vitele sub șură.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 132. *La miazăzi... Se văd niște ocoale, cu lungi șuri pentru boi.* BELDICEANU, P. 62, cf. ZEITSCHRIFT, XV, 96, MÎNDRESCU, I. G. 92. *Porumbul adus acasă se descarcă în grădină sau în pătul (porumbar sau șură).* DAMÉ, T. 62, cf. ENC. ROM., BARCIANU, JAHRESBER. X, 213, ALEXI, W. *În fundul ogrăzei era o șură mare și pustie.* DUNĂREANU, CH. 174, cf. CANDREA, F. 79. *O văd pe mama-n colțul șurii Așează-n-cet merindea-n glugă.* GOGA, P. 21, cf. id. C. P. 59, TDRG. *După ce treierul s-a încheiat, paiele se cară acasă și se păstrează în șamaloc sau șamalic, o șură de scînduri.* PAMFILE, A. R. 216, cf. id. I. C. 446, JAHRESBER. XIX—XX, 102. *Nutrețul se împufina și pe la oamenii cei mai cu stare. Cei de-a doua și de-a treia mînă descoperiră de mult șurile și șoproanele.* AGÎRBICEANU, S. P. 29. *În fundul curții, cu totul deosebii de celelalte construcții, se află șura.* PĂCALĂ, M. R. 114, cf. 432. *În șură și sub șopron n-aveau loc carele.* REBREANU, I. 11, cf. 19, RESMERIȚĂ, D. *Șura este uneori o clădire mai mare decît casa, cu pereți de bîrne sau împletitură și un coperiș de paie, extrem de înalt.* VUIA, Ț. H. 101, cf. id. PĂST. 192, DR. IV, 147, 849, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Priveam cele grămădite în șura-i largă. Unelte de fierărie... cobîla și toate cele trebuitoare lemnarului.* SADOVEANU, O. VI, 189, cf. III, 51, ENC. AGR. *Simion se culca în șură, pe războiu.* DAN, U. 10, cf. BL VI, 197, SCRIBAN, D. *Îmi trebuie o casă încăpătoare, o curte mare, cu șură și coșare.* ARGHEZI, C. J. 255. *Vorbea cîteodată, copleșit de amintiri, de cuptorul plin cu pîini, de șuri cu saci de grîu.* CĂLINESCU, E. O. II, 78. *Lucruri, de al căror inventar nu mai ținea nimeni seama zăceau răvășite prin șură.* BLAGA, H. 10, cf. 91. *Se întoarse și plecă spre șură.* V. ROM. aprilie 1955, 157, cf. CAMILAR, N. I, 10. *A căzut de pe șură.* H. LOVINESCU, T. 121, cf. DP. *Au ars casele, șurile, cu vite cu tot.* ISANOS, V. 160. *Dormisem bine peste noapte, în podul unei șure cu fîn.* V. ROM. august 1958, 75, cf. FD II, 165, LĂNCRĂNJAN, C. III, 487, H III 309, IV 86. *Însura-m-aș, să-mi fac șură, Dar inima nu mă-ndură.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 12. *Ies afară, lemne nu-s. Și mergînd și pe la șură, Nu văd pic de-adunătură.* MARIAN, NA. 202. *Îi în colnița (șura) vitelor.* ȘEZ. I, 100, cf. II, 23. *Bati paii di pi șură.* CARDAȘ, C. P. 172, cf. 190. *Trag carul în șură.* MERA, L. B. 146. *Cînepa de azi toamnă Șade-n șură.* ȘEZ. XII, 149, cf. PODARIU, FL. 23, GREGORIAN, CL. 63, CHEST. II 414, 429, 434, IV 118 a/175 d, V 36/15, 21, 34, 49, 88, ALR I 415, 689, I 792, ALR II/I h 262, MN 123, 3 827/47, 334, 365, 3 830/130, ALR SN I h 138, II h 392, h 393, A I 31, 35, 36, II 5, III 2, 3, 18, IV 5, V 14, 25, VI 16, 19, 26, BALADE, II, 10, ZANNE, P. III, 269. *Am o vacă moartă-n șură, Îi șeade unul baltă-n gură* (Fîntîna). GOROVEI, C. 143. ◇ (Prin exagerare, ca termen de comparație, pentru gură) *Face-o gură cît o șură.* ALECSANDRI, T. 473. *Atunci dracul... cască o gură cît o șură și cînd chiuie o dată, se cutremură pămîntul.* CREANGĂ, O. 34. *Zoița căscă o gură cît o șură.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE. *E închipuită ca o femeie bătrînă,... cu gura cît o șură, cu dinții ca lopețile.* CANDREA, F. 165. *Îmi surîse. Căscă o gură cît o șură.* STANCU, R. A. I, 298. *Are o gură cît o șură.* ALR II/I MN 9, 6 867/182. ◇ Expr. **A avea o gură cît o șură** = a vorbi mult și zgomotos; a fi guraliv. Cf. SCRIBAN, D. *Fiecare om al statului avea o gură cît o șură și striga, striga.* STANCU, R. A. II, 358, cf. DL.

2. (Prin Bucov.) Prelungire a acoperișului unei case, care servește ca adăpost. Cf. A V 14, 15.

3. (Regional) Strungă (la stînă) (Nojorid—Oradea). ALR I 1 796/320.

— Pl.: *șuri* și *șure.* — Și: (regional) **șíră** s. f. CHEST. II 414/80, ALR I 689/772, ALR II/I MN 9, 6 867/682.

— Din germ. dial. **Schûr,** săs. **Schyren.**

ȘURĂ² s. f. v. **șiră¹.**

ȘURĂÍ¹ vb. IV v. **șiroi².**

ȘURĂÍ² vb. IV v. **șurlui.**

ȘURĂLÍ vb. IV v. **șurlui.**

ȘURDÉU s. n. (Transilv.) Saltea de paie¹. Cf. RD II, 96, CL 1964, 72, ALR II/I MN 137, 3 895/325. *Pe șurdeu nu m-am culcat, Numai pe pămînt uscat.* ANT. LIT. POP. I, 98, cf. MAT. DIALECT. I, 97.

— Pl.: *șurdele.*

— Din magh. **surdé.**

ȘURDUMOÁLE subst. pl. v. **șomîrdoale.**

ȘURF subst. (Prin Transilv.) Porțiune delimitată de teren aurifer, care se concesiona în vederea extragerii minereului din cantitatea corespunzătoare de rocă. Cf. VICIU, GL. 98. *Am fost la Zlagna, să cumpăr un șurf.* id. ib.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schurf.**

ȘÚRGĂN s. n. (Prin Maram. și vestul Transilv.) Telegramă. Cf. DR. IV, 1 081. *Ș-abătut-am șîrghenu Pînă-n țară.* T. PAPAHAGI, M. 14. *Cînd șurghenu a sosit, Noi am suskinat ș-am plîns.* GR. S. VII, 43. *Mere iute ca șurgonu.* CV 1952, nr. 4, 32, cf. ALR SN III h 877, TEAHA, C. N. 123, 271.

— Pl.: ? — Și: **șurghen** (accentul necunoscut), **șurgón, șirgău** (COMAN, GL.), **șirghen** (pl. *șirghene*) s. n.

— Din magh. **sürgöny.**

ȘURGĂNÍ vb. IV. Tranz. și intranz. (Prin Maram. și vestul Transilv.) A telegrafia. *Trimăs-am o carte scrisă... Și pă nime n-o găsît. Și-napoi mîi-o șîrgănit Ș-a mneu drăguț o murit.* T. PAPAHAGI, M. 19, cf. 234, CV 1952, nr. 4, 32. *O șurgănit.* ALR SN III MN h 877/310, cf. TEAHA, C. N. 271.

— Prez. ind.: *șurgănesc.* — Și: **șurgoni** (CV 1952, nr. 4, 32), **șirgăní** vb. IV.

— V. **șurgăn.**

ȘURGẮU s. n. (Regional) Pîrîu de munte (Costîna—Suceava). Cf. LEXIC REG. II, 126.

— Pl.: *șurgaie.*

— Cf. ciurgău.

ȘURGHEN s. n. v. **șurgăn.**

ȘURGÓN s. n. v. **șurgăn.**

ȘURGONÍ vb. IV v. **șurgăni.**

ȘURGULUÍ vb. IV. Intranz. (Prin Maram.) A năzui (3), a rîvni. *Eu n-am șurguluit P-a vost cuptior de suit, La voi de găzdăluit.* T. PAPAHAGI, M. 31.

— Prez. ind.: *șurguluiesc.*

— Din magh. **sürgölődik.**

ȘURÍC s. n. v. **șorici¹.**

ȘURÍCI s. n. v. **șorici¹.**

ȘURÍN s. n. v. **șirin.**

ȘURÍNĂ s. f. (Mold.) Fîșie îngustă de pămînt (arabil). *Iar lunca merge cineș cu șurina* (a. 1725). URICARIUL, XIV, 215. *[Proprietățile rezeșilor] pe încetul s-au micșurat prin vinderea șurinelor ce le compunea.* ap. TDRG, cf. CIHAC, II, 388, PAMFILE, A. R. 18, I. BRĂESCU, M. 136, CADE 1 262, BOCĂNEȚU, T. A. 215, SCRIBAN, D., I. CR. III, 87. *O șurinî di ogor.* ALR SN I h 8/537, cf. GLOSAR REG.

— Pl: *șurini* și *șurine.* — Și: **șulínă** (GLOSAR REG.), (suspect) **șurínă** (I. BRĂESCU, M. 136) s. f.

— Cf. șurincă, ucr. ширина „lățime".

ȘURÍNCĂ s. f. v. **șirincă.**

ȘURINCÚȚĂ s. f. v. **șirincuță.**

ȘURIȘOÁRĂ¹ s. f. (Regional) Șuriță. Cf. LM 539, BARCIANU, ALEXI, W., ALR SN II h 393.

— Pl.: *șurișoare.*

— **Șură¹** + suf. *-ișoară.*

ȘURIȘOÁRĂ² s. f. (Regional) Diminutiv al lui șură². V. șiră¹ (Nicorești—Tecuci). Cf. ALR I 926, 600.

— Pl.: *șurișoare.*

— **Șură²** + suf. *-ișoară.*

ȘURÍȚĂ s. f. Diminutiv al lui șură¹ **(1)**; (regional) șurișoară¹. Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM 539, TDRG 1 537, CHEST. II 429/223, 434/264, ALR II/I MN 123, 3 830/130, LEXIC REG. II, 63.

— Pl.: *șurițe.*

— **Șură¹** + suf. *-iță.*

ȘURÍU subst. (Argotic) Cuțit; pumnal. Cf. BL II, 117, 140, 189, IV, 200. *Am ciuriul cu mine.* BUL. FIL. IX, 109, cf. X, 160.

— Pl.: ? — Și: **ciuriu** subst.

— Din țig. **šuri, čuri.**

ȘÚRLĂ¹ s. f. (Transilv.) Nisip sau sfărîmătură de tencuială cu care se freacă unele obiecte (metalice) pentru a le curăța. Cf. ISER, POLIZU, CIHAC, II, 529, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., L. ROM. 1959, nr. 5, 88, LEXIC REG. 94, II, 47, 54.

— Pl.: *șurle.*

— Postverbal de la **șurlui.**

ȘÚRLĂ² s. f. v. **surlă.**

ȘURLẮU¹ s. n. (Prin Transilv.) Opritoare. V. opritor **(II 2).** Cf. MAT. DIALECT. I, 97, LEXIC REG. II, 74.

— Pl.: *șurlaue.* — Și: **șorlău** s. n. LEXIC REG. II, 74.

— Din magh. [szekér] **súrló.**

ȘÚRLẮU² s. n. v. **șîrlău.**

ȘURLÉȚ s. n. v. **șușlete.**

ȘURLICÁIE s. f. v. **șurligaie.**

ȘURLICÁR s. m. Numele mai multor păsări răpitoare din familia acvilidelor: **a)** (Ban.) gaie *(Milvus milvus milvus).* Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 161, 164, 218, H XVIII 43; **b)** (regional; în forma *șorlicar)* sorliță *(Milvus migrans migrans).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 219; **c)** (prin Ban.) șorecar **(1 a)** *(Buteo buteo buteo).* Cf. JAHRESBER. III, 328; **d)** (regional; în forma *ciurlicar)* uliul găinilor *(Accipiter gentilis gentilis)* (Jupa—Caransebeș). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 71. *Țîpa ca un șurlicar.* CONV. LIT. XXXVI, 562.

— Pl.: *șurlicari.* — Și: **șorlicár** (BĂCESCU, PĂS. 164, 218, 219), **ciurlicár** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 71) s. m.

— Probabil contaminare între **șurliță** și **șoricar.**

ȘURLIGÁIE s. f. **1.** Numele mai multor păsări răpitoare: **a)** (prin Olt.) vindereu *(Falco vespertinus vespertinus).* Cf. CADE; **b)** (prin Olt.) vinderel roșu *(Falco tinnunculus tinnunculus).* Cf. id. ib.; **c)** (prin Munt. și Olt.) gaie *(Milvus milvus milvus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 164, PLOPȘOR, V. O.; **d)** (prin Munt.) sorliță *(Milvus migrans migrans).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 218; **e)** (regional) zăgan *(Gypaëtus barbatus aureus).* Cf. SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 160, 164. Cf. VÎRCOL, V. 100, ALR I 1 050/12, 1 052/12, UDRESCU, GL. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Niște șurligăi de găini m-au speriat cu mîncarea.* UDRESCU, GL. ◇ Expr. (Prin Olt.) **A face ca toate șurligăile** = a face hărmălaie. Cf. CIAUȘANU, V. 201. ✦ Fig. (Prin Munt.) Arătare, apariție fioroasă. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Prin Munt. şi Olt.) Epitet pentru un copil gălăgios. Cf. RĂDULESCU-CODIN, com. din TURNU MĂGURELE. *Are o casă de şurligăi, sărmana.* UDRESCU, GL.
— Pl.: *şurligăi* — Şi: **şurlicáie** (BĂCESCU, PĂS. 164, 218, RĂDULESCU-CODIN), **şturligáie** (BĂCESCU, PĂS. 164), **surligáie** (id. ib. 160) s. f.
— Probabil contaminare între **şurliţă**[1] şi **gaie.**

ŞURLÍGĂ s. f. (Regional) Gaie *(Milvus milvus milvus)* (Vaidei—Tîrgu Jiu). Cf. PLOPŞOR, V. O.
— Pl.: ?
— Cf. ş u r l i g a i e.

ŞURLIGĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional; despre copii) A ţipa (Bărbăteşti—Băile Govora). Cf. MAT. FOLK. 194. *Ochean pe masă punea Şi la ţeapă îl zărea, Copilaşul lui plîngînd, Din gură şurligăind.* ib.
— Prez. ind.: ?
— V. **şurligaie.**

ŞURLIŞÁT adv. (Regional) Chiorîş (Globu Craiovei—Orşova). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 190. *Că şurlişat caută!* id. ib.
— Etimologia necunoscută.

ŞÚRLIŢĂ[1] s. f. v. **sorliţă.**

ŞÚRLIŢĂ[2] s. f. v. **surliţă.**

ŞURLÓI s. D. v. **şiroi**[1].

ŞURLUÍ vb. IV. **I. 1.** T r a n z. (Transilv., Maram., prin Ban. şi Bucov.; complementul indică vase, duşumele etc.) A curăţa frecînd cu nisip, cu o perie etc. Cf. KLEIN, D. 425, LB, ISER, POLIZU, 556, CIHAC, II, 529, LM 539, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 106, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DR. VII, 118, SCRIBAN, D., NOVACOVICIU, C. B. I, 20, COMAN, GL., CV 1951, nr. 3—4, 47. *Perie ... de şurluit podelile.* ALR II/I MN 149, 3 930/574, cf. 3 930/53, 64, 95, 105, 141, 157, 219, 228, 250, 260, 272, 279, 284, 310, 316, 325, 346, 353. *Şuruleşte scîndurile.* ALR SN IV h 1 234/279. *Şurăleşti podelile.* ib. h 1 234/316, cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 88, A I 13, 17, 20, 22, 23, 36, II 3, 12, III 2, 12, 17, LEXIC REG. 94, II, 54, 84. *Şurlui podelele că-s murdare.* MAT. DIALECT. I, 194, cf. 97. *Perie de şuruit podelele.* GLOSAR REG., cf. TEAHA, C. N. 124, 271, L. ROM. 1963, nr. 1, 56. ◇ A b s o l. *Săracile fetile... Ziua merg căpăluiesc, Noaptea spală, şurluiesc.* POP., ap. MÎNDRESCU, UNG. 106. ✦ F i g. (Transilv.; complementul indică persoane) A mustra[1] **(2).** Cf. LB, ISER.

2. T r a n z. (Prin Mold. şi Bucov.; în forma *şurui)* A zgîria (cu unghiile sau cu un obiect ascuţit). Cf. CADE, DR. VII, 118, ŞEZ. V, 127, A V 15.

3. I n t r a n z. (Regional; în forma *şurui)* A merge tîrînd încălţămintea (Costîna—Suceava). LEXIC REG. II, 126.

II. T r a n z. (Regional; complementul indică roţile unui vehicul) A împiedica (Şutu—Turda). Cf. L. ROM. 1963, nr. 1, 56.

III. T r a n z. (Regional; complementul indică un teren cultivat cu viţă de vie) A prăşi a doua oară (Şieu Măgheruş—Bistriţa). MAT. DIALECT. I, 288. *Mi-e cam buruienoasă via, trebuie să o şurluiesc.* ib. ✦ (Complementul indică un teren cultivat cu porumb; în forma *şirăli)* A prăşi cu prăşitoarea (Girişu Negru—Salonta). LEXIC REG. II, 87.

— Prez. ind.: *şurluiesc* şi *şúrlui.* — Şi: **şurăi** (POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 529, DR. VII, 118), **şurăli, şuruí, şurulí, şirăli** (LEXIC REG. II, 87), **şîrluí** (T. PAPAHAGI, M. 234, ALR SN IV h 1 234/105), **sîruí** (ALR I 634/18, ALR II/848), **surluí** (A I 35) vb. IV.
— Din magh. **súrol.**

ŞURLUÍT s. n. (Regional) Acţiunea de a ş u r l u i şi rezultatul ei.

1. Cf. ş u r l u i **(I 1).** *Trei muieri la şurluit, Şi tot nu-l mai văd albit.* HODOŞ, P. P. 187.

2. Cf. ş u r l u i **(III)** (Şieu Măgheruş—Bistriţa). Cf. MAT. DIALECT. I, 288.
— V. **şurlui.**

ŞUROÁIE subst. (pl.) (Regional) Augmentativ al lui ş u r ă[2]. V. ş i r ă[1] (Bumbeşti—Tîrgu Jiu). Cf. GL. OLT. *[Cocenii de porumb] îi aducem... acasă şi-i... facem şuri sau şuroaie.* ib.
— **Şură**[2] + suf. *-oaie.*

ŞURÓF s. n. v. **şurub.**

ŞURÓGLĂ s. f. v. **şireglă.**

ŞURÓI[1] s. n. v. **şiroi**[1].

ŞUROÍ[2] vb. IV v. **şiroi**[3].

ŞUROIÁLĂ s. f. (Regional) Şuruit. *Şuroiala ploii.* C. PETRESCU, A. R. 48.
— **Şuroi**[2] + suf. *-eală.*

ŞUROÍT s. n. v. **şuruit.**

ŞURT s. n. v. **şorţ**[1].

ŞURŢ s. n. v. **şorţ**[1].

ŞÚRŢĂ s. f. v. **şorţ**[1].

ŞURÚB s. n. **1.** Tijă (de metal), de obicei cilindrică, filetată, care serveşte la asamblarea a două sau a mai multor piese sau care transmite, transformă sau utilizează în diverse feluri mişcarea de rotaţie într-un mecanism. V. m u t ă r. *Îl băgară în teasc cu şurub de-l tescuiră cu grea şi cumplită muncă.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 73[v]/21, cf. ianuarie 45[r]/36. *Mă rog dumitale acum cu acest trimis pentru 3 cercuri de fier de buţ[i] cu şurufuri* (a. 1779). FURNICĂ, I. C. 89, cf. MOLNAR, D. 55, LB, VALIAN, V. *Zece şurupuri mari de vîrtej* (a. 1850). DOC. EC. 985, cf. ISER, POLIZU. *Dregeam şuruburile maşinelor.* GHICA, S. 313. *Se lucrează fierărie subţire, precum broşti, şurupuri, pilituri.* I. IONESCU, M. 755, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 397, LM. *Strînge şurupul uns cu săpun.* CARAGIALE, O. III, 254. *Fluieraşul... avea mai multe şuruburi.* MARIAN, O. II, 318, cf. GHEŢIE, R. M., DAMÉ, T. 82, BARCIANU, ALEXI, W. *Aceste prese sunt prevăzute cu nişte şurupuri mari.* G. IONESCU, C. T. 378, cf. 382. *Părţile principale ale şănţuitorului sînt: corpul pe care sînt fixate două şurupuri (şiroafe) de lemn.* I. APOLZAN, U. 12, cf. TDRG, JAHRESBER. XVII—XVIII, 150, PAMFILE, I. C. 222, PĂCALĂ, M. R. 466, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 41, RESMERIŢĂ, D. *Şuruburi de aluminiu.* NICA, L. VAM. 233, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, DS, SCRIBAN, D. *Şurubul este un element de maşină din cele mai simple.* ENC. TEHN. I, 227. *Cele mai răspîndite elemente de maşini sunt şuruburile.* SOARE, MAŞ. 8, cf. DT. *Şurubul... este o maşină simplă de genul planului înclinat.* MARIAN-ŢIŢEICA, FIZ. I, 86, cf. LTR[2], DP, PREDA, Î. 158, L. ROM. 1959, nr. 1, 67, FD III, 182, DER, JAHRESBER. III, 328, CIAUŞANU, V. 20, ALR SN I h 236, LEXIC REG. 94, II, 47. ◇ F i g. *El, individul, e un mic şurup în această maşinărie* [socială]. GHEREA, ST. CR. III, 363. *El nu e o pîrghie a stării noue de lucruri, ci un mititel şurub al maşinii.* IBRĂILEANU, SP. CR. 231. *Un şurub se răsuci undeva în mintea lui.* CONTEMP. 1954, nr. 402, 4/3. *Îi lipseşte ceva... De-aceea îl şi chinuiesc eu din cînd în cînd... poate că am să smintesc în el... vreun şurub interior.* VINEA, L. I, 412. ◇ *Şurub melc* (sau *fără sfîrşit, fără fine)* = tijă filetată angrenată cu o roată dinţată căreia îi imprimă o mişcare de rotaţie. *Angrenajul cu şurub fără sfîrşit... reduce foarte mult iuţeala.* SOARE, MAŞ. 141. *Transmisia între două axe perpendiculare situate în planuri diferite se poate face cu ajutorul unui şurub fără sfîrşit.* IONESCU-MUSCEL, TES. 624, cf. id. FIL. 164, LTR[2] XVII, 63, DER. *Şurub conducător* (sau *mamă)* = tijă filetată care, prin rotire, produce deplasarea carului de la strung. *Şurubul mamă de la strung... serveşte pentru tăiatul filetului,*

SOARE, MAȘ. 29, cf. LTR² XVII, 63, DER. *Șurub micrometric* v. micrometric (1). ◇ Expr. (Prin Munt.) **A merge (ca) pe șurup** = **a)** (despre acțiuni, activități) a merge strună, v. strună. Cf. UDRESCU, GL. ; **b)** (despre oameni ; ironic) a se fandosi. Cf. id. ib. **A întoarce** (sau **a învîrti**) **șuruburi** = a recurge la șiretlicuri (1). *De cînd m-am tot frecat de părețiii giudecătoriilor, doar am deprins eu să întorc șuruburi cîrciogărești.* ALECSANDRI, T. 257, cf. ZANNE, P. V, 615. (Cu schimbarea construcției) *Avocații cîte șuruburi nu învîrtesc. Te bagă în temniță cu dreptatea în mînă.* REBREANU, I. 300. **A-i întoarce** (cuiva) **un șurub** (sau **șurubul, șuruburile**) = a minți (2), a înșela (pe cineva). *Șiret el, dar eu și mai și... pune-ți în gînd... că i-am întors un șurub... Ha, ha, ha!* ALECSANDRI, T. 844, cf. 837, TDRG, CADE, ZANNE, P. V, 615. **A o întoarce la șurub** = a-și schimba purtarea, atitudinea față de cineva sau de ceva pentru a ieși dintr-o încurcătură. *Văzînd bietul popă că s-a pus în cîrd cu nebunii, începe s-o întoarcă la șurub : — Mă așteaptă niște fii de duhovnicie, dragii mei, și trebuie să mă duc mort-copt.* CREANGĂ, A. 95, cf. ZANNE, P. V, 615. **A strînge șurubul** (sau, rar, **șuruburile**) = a întrebuința mijloace de constrîngere față de cineva. *Trei sferturi ar merge cu dînșii, dacă n-aș strînge șurubul.* C. PETRESCU, R. DR. 90. *Nu se pricep să strîngă șurubul.* STANCU, R. A. I, 133. *Trebuie să fim intransigenți cu lipsurile... Trebuiesc strînse bine șuruburile!* V. ROM. ianuarie 1954, 113, cf. ZANNE, P. V, 615. (Cu parafrazarea expresiei) *Fuseseră trimiși, în duba prefecturii... spre arestul tribunalului. Scăpaseră de „șurubul" pe care numai subalternul mustăcios învățase să-l strîngă cu atîta îndemînare.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 77. (Rar) **A rămîne cu un șurub lipsă** = a se sminti. *A rămas c-un șurub lipsă și n-a mai dat pe la Petrică Dîmboviteanu, convins probabil că puteri coalizate femeiești i-au combinat în acea noapte pieirea.* SADOVEANU, O. XVI, 312. (Rar) **Lucru cu șurup, legat cu funie de tei,** se spune despre un lucru prost făcut. Cf. ALEXI, W. **A-i face** (cuiva) **un șurub** (sau **șuruburi**) **în** (sau **prin**) **cap** = a-i răsuci (cuiva) șuvițe de păr din cap trăgînd de ele ; a răsuci unghia degetului mare sau încheieturile degetelor în părul capului (cuiva). *Ne luam la hîrjoană, și nu puteam adormi de incuri, pînă ce era nevoită biata mamă să ne facă musai cîte-un șurub, două prin cap.* CREANGĂ, A. 40, cf. PAMFILE, J. I, 320, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Lăsăm pruncii să-și vadă de treburile lor... Ne mai stropșim la ei, le mai facem cîte un șurub în cap.* SADOVEANU, O. XVI, 356, cf. VII, 499, SCRIBAN, D. ✦ Fig. Șiretlic (1). *Un alt șurup ce găsise fîntîni de aur era porunca străsnică din vreme în vreme ca toți negustorii să se răfuiască între dînșii ca să nu fie datori unii altora.* GHICA, S. 38, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., ZANNE, P. V, 616.

2. P. ext. Nume dat unor unelte, dispozitive etc. care au ca parte componentă un șurub (1) sau (o piesă) care se manevrează prin răsucire.

a) (Învechit ; cu sens neprecizat, probabil) Robinet. *Grigorie Vodă au adus și apa de la hazna cu mare cheltuială și cu meșteri aduși din alte țări, și au așezat-o dinaintea porței curților domnești, slobozind apa pe trei țăvi, cu șuruburi.* AMIRAS, LET. III, 164/1. *S-au îndemnat... de au făcut o hazne mică în trei colțuri la poarta curței domnești... cu trei șuruburi* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 235/22. *Stăteau înșirați... împrejurul cișmelei de la poartă. Era o hazna de piatră, cu trei colțuri, avînd în trei fețe șuruburi de aramă prin care scînteia cîte un arc de apă.* SADOVEANU, O. X, 184.

b) (Regional, mai ales în Transilv.) Canea. Cf. ALR II/I h 290, A I 21.

c) (Regional ; în forma *șorub)* Cric (Sînmihaiu Almașului—Zălau). Cf. ALR II/I MN 151, 3 936/284.

d) (Transilv. și prin Mold.) Vîrtej de ridicat piatra morii. Cf. ALR II 6 762/102, 105, 141, 219, 228, 260, 284, 365, 551, ALR SN I h 179.

e) (Regional, mai ales în Transilv.) Vîrtej de strîns doagele. Cf. ALR II 6 705/95, 141, 272, 414, 514, 876.

f) (Transilv., prin Maram. și Mold.) Menghină **(2).** Cf. DAMÉ, T. 114, PAMFILE, I. C. 122, H XVIII 104, ALR SN II h 543, A V 33.

g) (Regional) Fiecare dintre verigile de metal care întind pînza joagărului. Cf. ALR II 6 441/250, 260, 836.

h) (Regional ; la pl. ; în forma *șurupuri)* „Cîrceie" (la joagăr) (Peștișani—Tîrgu Jiu). Cf. ALR II 6 451/836.

i) (Prin Bucov.) Mecanism cu care se ridică poarta principală a stăvilarului prin care trec plutele. *Poarta principală...,prin care ies plutele, mai este denumită și poarta cu șurub.* ARVINTE, TERM. 114, cf. VICIU, GL. 99. ✦ P. ext. (Maram. ; în forma *șurubă)* Poarta principală a stăvilarului prin care trec plutele. Cf. ARVINTE, TERM. 114, 171, GLOSAR REG.

3. P. anal. Nume dat unor unelte, părți de unelte sau unor piese dintr-un mecanism, care se manevrează prin răsucire sau care execută o mișcare de rotație.

a) (Învechit, rar ; în sintagma) *Șurup de dopuri* = tirbușon. Cf. COSTINESCU.

b) (Învechit, rar ; în sintagma) *Șurupul lui Arhimede* = elice. *Acest vapor e construit după un metod de tot nou... cu motor mecanic... la mijloc așa-numitul helice sau „șurupul lui Arhimede".* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 225.

c) (Regional ; în forma *șorub)* Vîrf la sfredel (Prundu-Bîrgăului—Bistrița). Cf. ALR SN II h 560/219.

d) (Prin vestul Transilv. și Bucov. ; și în sintagma *cheie de șoroafe)* Șurubelniță **(1).** Cf. ALR II 6 652/310, 6 653/325, ALR SN II h 563.

e) (Prin Transilv. și Mold.) Cheie (la vioară, țambal etc.). Cf. DDRF, H II 120, X 262.

f) (Regional) Dispozitiv cu care se ridică fitilul lămpii cu petrol (Vicovu de Sus—Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.

g) (Transilv.) Dispozitiv care reglează mișcarea teicii de la moară **(1).** Cf. PĂCALĂ, M. R. 468, ALR SN I h 174.

4. (Regional ; în sintagma) *Sfredel cu șorof* = **a)** coarbă (Scărișoara—Abrud). Cf. ALR SN II h 562/95 ; **b)** bormașină (Scărișoara—Abrud). Cf. ib. h 550/95.

5. (Mold. și prin Transilv. ; și în sintagma *șurub glonț)* Fiecare dintre colții de fier care se fixează iarna pe potcoavele cailor ca să nu alunece. Cf. A III 5, V 27, VI 16, 19, 26.

6. (Regional ; în forma *șorof)* Rotiță de la bătătorul de unt (Finiș—Beiuș). Cf. A I 17.

7. (Regional) Piua în care se fixează sfredelul la coarbă. Cf. ALR 6 662/29, 36, 284, 537, 812, 848.

— Pl. : *șuruburi* și (regional) *șurube* (CADE, ALR II 6 762/219, ALR SN II h 563/365). — Și : (învechit) **șrub** s. n., (regional) **șrúbă** (ARVINTE, TERM. 114, 171, GLOSAR REG., ALR II/I MN h 290/362, ALR II 5 634/362) s. f., **șrúf, șrúp, șrúv** (ALR II 5 013/235), **șróf** (ib. 5 013/182), **șráf** (ib. 6 662/29), **șiróf** (pl. și *șiroafe)*, **șiróv** (T. DINU, Ț. O. 34), **șîrîp** (ALR I 894/700), **șîrúb** (ALR II 6 662/537), **șîrúf** (ALR II/I h 290/172 ; pl. *șîroafe* ib.), **șoróf** (LB, VALIAN, V., H XVIII 104, GREGORIAN, CL. 63, ALR II 5 013/76, 105, 250, 833, 6 653/325, 6 705/95, 6 762/105, ALR SN I h 21, h 179, h 236, II h 543, h 550, h 562, A I 12, 17, 21, LEXIC REG. II, 42 ; pl. și *șoroafe* GREGORIAN, CL. 63, ALR II 5 013/76, 833, 6 441/250, 6 652/95, 833, ALR SN I h 21, h 236, II h 563, A I 21, III 5, LEXIC REG. II, 42), **șoróflu** (ALR II 6 652/310, ALR SN I h 21/64, h 174/310, h 236/64, LEXIC REG. 67 ; pl. *șoroafle* ALR SN I h 21/64 și m. *șorofli* LEXIC REG. 67), **șorúb** (VAIDA, CABA, SĂL., ALR II/I h 290, MN 151, 3 936/284, ALR II 5 013/284, 353, 5 634/219, 6 441/260, 6 662/284, 6 705/272, 6 762/260, 284, ALR SN I h

236, II h 560/219) s. n., **şorúbă** (ALR II/I h 290/353, ALR SN II h 543/353; pl. *şorube* ALR II/I h 290/353, ALR SN II h 543/353) s. f., **şraf** (ALR II 6 662/36, ALR SN I h 236/36), **şraft** (ALR SN II h 543/172), **şranf** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 27), **şrof** (MOLNAR, D. 55, TDRG, ALR SN II h 543/172), **şrouf** (ALR SN II h 563/334) s. n., **ştrof** (VAIDA, CV 1952, nr. 5, 39, ALR II 5 013/349; pl. *ştrofi* CV 1952, nr. 5, 39) s. m., **surúp** (H IV 160, XIV 285), **siríp** (ALR II 5 013/704), (suspect) **sulúp** (DAMÉ, T.$_2$, 60) s. n.

— Din germ. dial. **Schrũbe,** ucr. **шруґ,** magh. **srót** (dial. *soróf, stróf*).

ŞURUBÁR s. n., s. m. **I.** S. n. **1.** (Regional) Şurubelniţă **(1).** Cf. H III 267, IV 56, XIV 492, XVI 134, ALR SN II h 563/353.

2. (Prin Maram. şi Transilv.) Canea. ALR II/I h 290.

II. S. m. **1.** Lucrător care supraveghează funcţionarea alambicului. Cf. IORDAN, L.R.A. 163. ✦ (Transilv. şi prin Maram.) Meseriaş care face canele. Cf. ALR II 6 485/228, 260, 272, 362.

2. Epitet pentru o persoană care recurge la şiretlicuri **(1).** Cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., IORDAN, L.R.A. 163, SCRIBAN, D., DL, DM. *Un şurupar ca ăsta îi taie şi pe avocaţi.* UDRESCU, GL. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Avocaţi, directori de bancă şi popi şi protopopi, şurubari la vorbă, grijulii şi meşteri în a se procopsi.* PAS, Z. IV, 144.

— Pl.: **(I)** *şurubare,* **(II)** *şurubari.* — Şi: **şurupár, şorubár** (ALR II/I h 290/272, ALR II 6 485/260, 272, ALR SN II h 563/353; pl. *şorubare* ALR II/I h 290/272 şi *şorubaruri* ALR SN II h 563/353, *şorubari* ALR II 6 485/260, 272) s. n., s. m.

— **Şurub** + suf. *-ar.*

ŞURÚBĂ s. f. v. **şurub.**

ŞURUBĂREÁSĂ s. f. (Rar) Şurubăriţă **(2).** Cf. SCRIBAN, D. 1 291.

— Pl.: *şurubărese.*

— **Şurubar** + suf. *-easă.*

ŞURUBĂRÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Regional; în forma *şorubăli)* A înşuruba (Groşi—Baia Mare). Cf. ALR SN II h 563/349.

2. Intranz. (Familiar) A manevra şuruburile **(1)** (sau, p. ext., piesele) unui mecanism, dispozitiv etc., pentru a le pune la punct.

3. Intranz. Fig. (Familiar) A recurge la şiretlicuri **(1).** Cf. DL, DM. ✦ Tranz. (Regional; complementul indică persoane; în forma *şurufări)* A escroca. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *şurubăresc.* — Şi: (regional) **şurufárí** (SCRIBAN, D.), **şorubálí** (ALR SN II h 563/349) vb. IV.

— V. **şurubar.**

ŞURUBĂRÍE[1] s. f. Totalitatea şuruburilor **(1)** (sau, p. ext., a pieselor) unui mecanism, dispozitiv etc. Cf. CADE 1 262. *Să înlături complicata şurubărie a mitralierei ce împiedica drumul glontelui.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 11/4, cf. DL, DM.

— Pl.: *şurubării.* — Şi: **şurupărie** s. f. CADE.

— **Şurub** + suf. *-ărie.*

ŞURUBĂRÍE[2] s. f. (Familiar) Şiretlic **(1).** *În urmă, am înţeles eu şurubăria; acela într-adins m-a luat aşa, ca să mă-ncurce numai şi să scoată ceva mai multişor de la stareţ.* DUNĂREANU, N. 120, cf. BUJOR, S. 63. *Acela o-ntors capul giuraţilor de i-o făcut scăpaţi pe tîlhari, c-acela ştie toate şurubăriile.* HOGAŞ, DR. I, 292, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE 1 262. *Hm! aşa sînteţi voi... umblaţi numai cu şurubării şi cu cercături.* SADOVEANU, O. VIII, 95, cf. VII, 287, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl.: *şurubării.* — Şi: **şurupărie** s. f. CADE, SCRIBAN, D.

— **Şurubar** + suf. *-ie.*

ŞURUBĂRÍŢĂ s. f. **1.** (Regional; în forma *şorubăriţă)* Şurubelniţă **(1)** (Sînmihaiu Almaşului—Zălau). ALR II 6 652/284.

2. (Rar) Epitet pentru o femeie care recurge la şiretlicuri **(1);** (rar) şurubăreasă. Cf. SCRIBAN, D. 1 291.

— Pl.: *şurubăriţe.* — Şi: **şorubăríţă** s. f. ALR II 6 652/284.

— **Şurubar** + suf. *-iţă.*

ŞURUBÉL s. n. Diminutiv al lui şurub **(I).** Cf. TDRG 1 540, DL, DM, SCL 1970, 345. *Murgule, murgul meu, Ce nechezi aşa de greu? Ori de frîu-ţi cu zăbele, Ori de scări cu şurubele?* ŞEZ. I, 77. ◇ Expr. **A umbla cu şurubele** = a recurge la şiretlicuri **(1).** *Una-două, îi tolocănea, mustrîndu-i: ba că nu vorbesc drept româneşte...; ba că umblaţi cu şurubele, să ne trageţi butucul.* CREANGĂ, O. 270.

— Pl.: *şurubele.* — Şi: **şurupél** s. n. TDRG 1 540.

— **Şurub** + suf. *-el.*

ŞURUBÉLNIŢĂ s. f. **1.** Unealtă alcătuită dintr-o tijă de metal cu vîrful lăţit în formă de tăiş, prevăzută cu mîner, care se foloseşte la înşurubarea sau la deşurubarea şuruburilor **(1);** (regional) şurub **(3 d),** şurubar **(I 1),** şurubăriţă **(1),** şoroflău, şrafinţigăr, şraumholţ, şnaisţaih **(2),** mutelcă **(3).** Cf. DAMÉ, T. 113, BARCIANU, 675, ALEXI, W., TDRG 1 540, RESMERIŢĂ, D. *Şurupelniţe de fier.* NICA, L. VAM. 233, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şurubelniţa serveşte pentru manevrarea şuruburilor.* IOANOVICI, TEHN. 208. *Motoraşul... e făcut de el. Îl deschide cu şurubelniţa.* I. BOTEZ, ŞC. 230, cf. DS, SCRIBAN, D., SOARE, MAŞ. 28, ARGHEZI, C. J. 238. *Strecurau în hainele sau paltoanele de care oamenii se dezbrăcau... o şurubelniţă sau o altă piesă din atelier.* PAS, Z. IV, 249. *Cu gesturi mecanice, scoate o şurubelniţă şi i-o dă.* H. LOVINESCU, T. 183, cf. LTR[2], DL, DP. *Luă din nou şurubelniţa şi înşurubă ceva.* V. ROM. decembrie 1958, 21, cf. DM, H I 24, III 450, V 419, VI 200, IX 7, 439, X 539, XIV 436, ALR II 6 652/2, 537, 574, 705, 728, 762, 836, 876, 886, 899, 6 653/987, ALR SN II h 563. ✦ Prestr. (Regional) Lama şurubelniţei **(1).** Cf. ALR II 6 654/365, 682, 812, 848, 872, 886, 899, 928, 987.

2. (În forma *şurupelniţă)* Filieră (de tăiat fileturi). Cf. TDRG.

3. (Regional) Tarod. Cf. DAMÉ, T. 108.

4. (Regional) Partea filetată a cheii franceze (Furcenii Vechi—Tecuci). Cf. ALR SN II MN h 563/605.

5. (Regional) Tirbuşon. Cf. CADE.

6. (Regional) Vîrtej de strîns doagele (Furcenii Vechi—Tecuci). ALR II 6 705/605.

7. Fiecare dintre cele două bucăţi de lemn care strîng puntea teascului de vin. Cf. DAMÉ, T. 82, TDRG 1540, PAMFILE, I. C. 222, CADE.

— Pl.: *şurubelniţe.* — Şi: (regional) **şurubérniţă** (ALR SN II h 563/537), **şurufélniţă** (ib. h 563/574), **şurupélniţă, şîrubélniţă** (ALR II 6 652/537) s. f.

— **Şurub** + suf. *-elniţă.*

ŞURUBÉRNIŢĂ s. f. v. **şurubelniţă.**

ŞURUBÍ vb. IV. Tranz. (Regional) **1.** A înşuruba. Cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., CADE. ◇ Expr. **A o şurubi** = a recurge la şiretlicuri **(1).** *Mai cu ghinişoru, mai cu glumi, mai cu dragu părintilui, o şurugheşti mai dihai dicît mini.* GRAIUL, I, 529.

2. Fig. A minţi **(2),** a înşela. Cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., CADE, GRAIUL, I, 542.

— Prez. ind.: *şurubesc.* — Şi: **şurupí** (DDRF, ALEXI, W.) vb. IV, **şurupá** (DDRF; prez. ind. *şurupez* id. ib.) vb. I.

— V. **şurub.**

ŞURUBUÍ vb. IV. Tranz. (Popular şi familiar) **1.** A înşuruba. Cf. VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 397, LM 540, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.,

RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. ◇ Expr. **A o şurubui** = a recurge la şiretlicuri **(1)**. *M-ai tot cihăit de cap pînă acum să mă însor... de mi-ai aprins pofta de însurat, şi apoi acum iot tu o şurubuieşti ş-o întorci, cum îţi vine ţie la socoteală.* CREANGĂ, O. 68, cf. TDRG, SCRIBAN, D., DL, DM.

2. A regla, a pune la punct. *Ciobanul scotea fluieraşul din sin, îl şurubuia şi începea a cînta.* MARIAN, O. II, 318. ◇ Refl. pas. *Fluieraşul... avea mai multe şuruburi şi de cîte ori se şurubuia, de-atîtea ori cînta alt cîntec.* id. ib.

3. Fig. A minţi **(2)**, a înşela. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D.

— Prez. ind.: *şurubuiesc.* — Şi: **şurupuí** vb. IV VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU, LM 540, BARCIANU, ALEXI, W.

— **Şurub** + suf. *-ui.*

ŞURÚF s. n. v. **şurub.**

ŞURUFĂRÍ vb. IV v. **şurubări.**

ŞURUFÉLNIŢĂ s. f. v. **şurubelniţă.**

ŞURUÍ[1] vb. IV. Intranz. (Regional; despre frunze) A fişli (Nojorid—Oradea). ALR I 963/320.

— Prez. ind. pers. 3: *şuruieşte.*

— Formaţie onomatopeică. Cf. şur.

ŞURUÍ[2] vb. IV v. **şiroi[3].**

ŞURUÍ[3] vb. IV v. **şurlui.**

ŞURUIETOÁRE s. f. v. **şuierător.**

ŞURUÍRE s. f. v. **şiroire.**

ŞURUÍT s. n. (Regional) Faptul de a şurui[2] (v. şiroi[3] **1**); (regional) şuroială, şuruitură[1]. Cf. C. PETRESCU, C. V. 49, SCRIBAN, D. *S-aude şuruitul burlanelor.* UDRESCU, GL.

— Şi: **şuroit** s. n. C. PETRESCU, C. V. 49.

— V. **şurui[2].**

ŞURUITÚRĂ[1] s. f. (Regional) Şuruit (Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *S-aud şuruiturile de la streşini.* id. ib.

— Pronunţat: *-ru-i-.* — Pl.: *şuruituri.*

— **Şurui[2]** + suf. *-tură.*

ŞURUITÚRĂ[2] s. f. (Prin Bucov.) Zgîrietură făcută pe piele cu unghiile sau cu un obiect ascuţit. Cf. ŞEZ. V, 127.

— Pronunţat: *-ru-i-.* — Pl.: *şuruituri.*

— **Şurui[3]** + suf. *-tură.*

ŞURULÍ vb. IV v. **şurlui.**

ŞURÚP s. n. v. **şurub.**

ŞURUPÁ vb. I v. **şurubi.**

ŞURUPÁR s. n., s. m. v. **şurubar.**

ŞURUPĂRÍE[1] s. f. v. **şurubărie[1].**

ŞURUPĂRÍE[2] s. f. v. **şurubărie[2].**

ŞURUPÉL s. n. v. **şurubel.**

ŞURUPÉLNIŢĂ s. f. v. **şurubelniţă.**

ŞURUPÍ vb. IV v. **şurubi.**

ŞURUPUÍ vb. IV v. **şuruilui.**

ŞURÚTURI s. n. pl. v. **şart[2].**

ŞURÚV s. n. v. **şurub.**

ŞUS s. n. (Regional) Împuşcătură (Laura—Rădăuţi). GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schuss.**

ŞUSÁ s. f. v. **şosea.**

ŞÚSCURI subst. (pl.) v. **şuşcuri.**

ŞUSELÁR s. m. v. **şoselar.**

ŞUSLÉTE s. m. v. **şuşlete.**

ŞUSMÁISTER s. m. v. **şuşmaistăr.**

ŞUSNÍ vb. IV v. **şuşui.**

ŞUSTÁR s. n. v. **şiştar[1].**

ŞUSTAV, -Ă adj. v. **şuştav.**

ŞÚSTĂ s. f. (Argotic; construit cu verbe ca „a avea", „a aranja", „a face") Aranjament, învoială între două sau mai multe persoane, prin care se urmăreşte atingerea (prin mijloace necinstite a) unui scop. *Aş vrea să-mi spui... cum i-ai aranjat... „şusta"?* TRIBUNA, 1970, nr. 727, 10/3. *Mai păcălesc pe bunica, mai am cîte o „şustă" prin oraş.* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8783. *Ţi-am făcut şusta cu... mă înţelegi!* UDRESCU, GL.

— Pl.: *şuste.*

— Cf. ngr. σοῦστα „resort". Cf. GRAUR, „Alte etimologii româneşti", 81.

ŞÚSTĂR s. m. v. **şuştăr.**

ŞÚSTER[1] s. m. v. **şuştăr.**

ŞÚSTER[2] s. m. v. **şuşter[1].**

ŞUSTOÁCĂ s. f. v. **şiştoacă.**

ŞUSTÓRI subst. (pl.) v. **şiştor.**

ŞUŞÁG s. n. v. **şuşig.**

ŞUŞÁI s. n. (Regional) „Nisip de pe malul rîului". SCRIBAN, D.

— Pl.: *şuşaiuri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ucr. суша „uscat, pămînt".

ŞUŞÁLĂ s. f. (Regional) **1.** (În forma *şuşană*) Bucată mare de slănină sau de carne (Vad—Făgăraş). LEXIC REG. II, 54. ✦ Carne macră de oaie, afumată (Răşinari—Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 115.

2. Zdreanţă, ruptură (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *şuşele.* — Şi: **şuşánă** (pl. *şuşane* LEXIC REG. II, 54) s. f. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. şuşalcă, şuşăniţă.

ŞUŞÁLCĂ s. f. **1.** (Prin Transilv. şi nord-vestul Munt.) Bucată mare dintr-un aliment. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Regional) Zdreanţă, ruptură (Măţău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *şuşălci.*

— Cf. şuşală, şuşăniţă.

ŞUŞÁNĂ s. f. v. **şuşală.**

ŞUŞANEA[1] s. f. Puşcă lungă cu ţeava ghintuită, care era folosită mai ales de arnăuţi. Cf. DUMITRACHE, 44. *O seamă de oaste, turci şi mai mulţi arnăuţi ce era, se aşezase în meterezuri şi da de acolo cu ştuţinelele bărbăteşte în nemţi.* DIONISIE, C. 177, cf. 218. *Şishaneaua ia în mînă, pune la ochi, îi dă foc.* BELDIMAN, E. 78/29, cf. 16/23. *Trei, patru şişanele totdeauna încărcate pînă la gură, săbii, iatagane, pistoale... acopereau pereţii.* GHICA, S. 264. *Luă drumul către Cotroceni, urmat de un arnăut armat cu o şişinea.* FILIMON, O. I, 270, cf. PONTBRIANT, D. 681. *Apucă degrabă şuşaneaua soldatului,... chiteşte, trage.* ALECSANDRI, O. P. 350, cf. CIHAC, II, 612. *În toată casa nu era decît... o şu-*

şanea lungă. GANE, N. I, 159, cf. II, 75. *Manafii aveau puşti lungi şi săbii; arnăuţii, şişanele.* ISPIRESCU, M. V. 21. *Trăgeau cu şuşanele de pe meterezele cetăţii Neamţului.* VLAHUŢĂ, ap. CADE, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M. 447, ENC. ROM., BARCIANU. *Tufecciii, azi înlocuiţi cu armurierii, lucrau diferite arme ca hangere, iatagane,... şuşanele.* ŞIO I, 226, cf. II$_1$, 338, ALEXI, W. *Execută pe bancheri, silindu-i cu iataganul şi şuşaneaua să aibă sentimente „patriotice".* IORGA, L. II, 93, cf. id. C. I. I, 170, TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Scoateţi din tainiţă... şuşanelele, pistoalele şi iataganele.* GALACTION, O. 52. *Arnăuţii umblau toţi cu hamgerele şi cu şuşanelele gata.* SADOVEANU, O. VIII, 517, cf. XVI, 27, SCRIBAN, D. *Pe pereţii văruiţi sunt flinte, şuşanele, pistoale turceşti.* CAMIL PETRESCU, O. I, 261, cf. III, 225, DL, DM. *Nasturi de-argint că scolea De-ncărca o şuşanea Şi-n Codrean o slobozea.* ALECSANDRI, P. P. 89, cf. 180. *Iar Leonte arnăutul, Înghiţi-mi-l-ar pământul, Îmi lua o şuşănea... Pe Codreanu mi-l lovea.* BALADE, II, 427. ◇ (Adverbial; ca determinant al adjectivului „gol", căruia îi dă valoare de superlativ absolut) *Gol şuşanea.* ŞĂINEANU, ap. ZANNE, P. III, 171.

— Pl.: *şuşanele.* — Şi: (învechit) **şişaneá, şişhaneá** (DUMITRACHE, 44, ŞIO II$_1$, 338, TDRG), **şişineá, şishaneá** s. f.

— Din tc. **şişane, şeşhaue.**

ŞUŞANEÁ[2] s. f. (Familiar) **1.** Trupă de teatru improvizată în vederea susţinerii unui turneu. *O trupă de teatru improvizată pentru turneu — o şuşanea, cum îi zicem în jargonul nostru de breaslă — prezintă astăseară la Salamina un spectacol.* CONTEMP. 1971, nr. 1 301, 4/2. ✦ Spectacol improvizat şi de slabă factură artistică, organizat în scopul obţinerii unor venituri personale. *Cu şuşaneaua în provincie.* RL 1970, nr. 8 075, 2/7.

2. P. ext. Aranjament între două sau mai multe persoane în vederea obţinerii (frauduloase a) unor venituri personale. *Instaurează în viaţa staţiei domnia bunului plac, patronează „şuşanele" cu vagoanele C.F.R.-ului.* SCÎNTEIA, 1970, nr. 8 576. *Aşadar, cursa nu avea ca scop tradiţionala întrajutorare dintre şoferi, ci era o combinaţie personală. O „şuşanea". 40—50 de kilometri... efectuaţi cu coşcogeamite camionul, pentru a transporta cumpărăturile unor particulari!* ib. 1970, nr. 8 639.

— Pl.: *şuşanele.*

— Etimologia necunoscută.

ŞUŞÁRĂ s. f. **1.** (Regional) „Pădure de goruni cu rarişti" (Valea Timişului—Caransebeş). L. COSTIN, GR. BĂN. 197.

2. (Regional) Tufiş (Ghilad—Timişoara). Cf. ALR SN III h 634/36.

3. (Regional) Colină. Com. din ORAVIŢA.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞUŞÁRCĂ s. f. **1.** (Transilv. şi prin Bucov.) Rogoz *(Carex). Cînd fînul... are mult rogoz sau şuşarcă... se numeşte fîf.* PAMFILE, A. R. 149, cf. DL, DM, VICIU, GL. *Coperemiş de şuşarcă.* A III 18, cf. GLOSAR REG. ✦ P. ext. (Regional) Fîn cu rogoz (Petrila). ALR II 5 247/833.

2. (Regional) Năgară *(Stipa capillata).* Cf. BORZA, D. 165, 293, H X 43.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŞUŞÁRNIE s. f. (Prin Bucov.) Construcţie în care se usucă scoarţă de copac sau scînduri. Com. din BUCOVINA.

— Pl.: ?

— Din ucr. **сушарни.**

ŞUŞÁUĂ s. f. v. **şosea.**

ŞUŞẮ s. f. (Mold. şi Bucov.) Fiecare dintre şipcile[1] care se bat paralel, la mică distanţă una de alta, pe pereţii sau pe tavanele de lemn, ca să se prindă muruiala **(2).** Cf. STAMATI, D. 303. *Înainte de a se lipi, se bat şuşele.* PAMFILE, I. C. 420, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CHEST. II 369/203, ALR II/551, A VI 9, GLOSAR REG.

— Pl.: *şuşăle* şi *şuşele.* — Şi: **şoséle** (STAMATI, D.), **suséle** (id. ib. 303) s. f. (pl.), **suşă** (RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., A VI 26) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. ucr. суш „vreasc".

ŞUŞĂÍ vb. IV v. **şuşui[2].**

ŞUŞĂLÍ vb. IV. Tranz. (Mold. şi Bucov.; complementul indică pereţi sau tavane de lemn) A şipcui **(1).** Cf. CHEST. II 369/223, ALR II/551, GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *şuşălesc.*

— De la **şuşă.**

ŞUŞĂLÍRE s. f. (Regional) Acţiunea de a şuşăli şi rezultatul ei (Bogdăneşti—Fălticeni). Cf. CHEST. II 369/223.

— Pl.: *şuşălţiri.*

— V. **şuşăli.**

ŞUŞĂLÍT, -Ă adj. (Regional; despre oameni; cu sens neprecizat, probabil) Flenduros. *Văzîndu-mă trenţuros şi şuşălit, îmi dete un rînd de haine bune.* GORJAN, H. II, 39/9.

— Pl.: *şuşăliţi, -te.*

— Cf. şuşală.

ŞUŞĂLÚŢĂ[1] s. f. (Prin Mold.) Spetează la zmeu. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *şuşăluţe.*

— **Şuşă** + suf. *-ăluţă.*

ŞUŞĂLÚŢĂ[2] s. f. v. **şoseluţă.**

ŞÚŞĂNIŢĂ s. f. (Regional, mai ales în Mold.; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de") **1.** Şuviţă **(I 1).** *Am împărţit satul în trii părţi, însă nu satul tot, ci o şuşăniţă, o cumpărătură care n-au mai fost împărţită* (cca 1760). BUL. COM. IST. IV, 198. *Fă o turtă de aluat..., întinde-o cu un sucitor cît să poate mai supţiri, tai-o şuşeniţi.* MANOLACHE-DRĂGHICI, R. 95/19, cf. CIHAC, II, 397, DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, I. BRĂESCU, M. 136. *O astfel de fâşie sau fâşioară de pămînt, lungă şi îngustă între jumătate de stînjen şi doi stînjeni, se numeşte şi şuşăniţă.* PAMFILE, A. R. 18. *Se întoarse din fundul crîşmei, cu o şuşeniţă de carne uscată.* HOGAŞ, DR. I, 100, cf. 221, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, C. PETRESCU, R. DR. 304. *Îi cuprinse mînile, i le lăţui c-o şuşăniţă de piele.* SADOVEANU, O. I, 177, cf. XI, 114, SCRIBAN, D., DL, DM, ŞEZ. III, 90, CHEST. IV 128/20, ALR SN I h 8/414, A V 15, GLOSAR REG. *Am un cîrd de cuconiţe Legate cu şuşăniţe* (Carul cu strujeni). ŞEZ. IV, 58.

2. P. anal. Şuviţă **(I 2).** *O susiniţă îngustă de apă.* CONV. LIT. XLIV$_2$, 82. *Ceva mai sus de moară... se deschidea o prisacă prin care trecea cu larmă o şuşăniţă de pîrău spre iaz.* SADOVEANU, O. I, 615.

— Accentuat şi: *şuşăníţă.* CADE, DL. — Pl.: *şuşăniţe* şi *şuşăniţi.* — Şi: **şúşeniţă** (accentuat şi *şuşeníţă* CADE), **şúşniţă** (ALR SN I h 8/414), **şuşumíţă** (GLOSAR REG.), **suşéniţă** (ALEXI, W.), **susiniţă** (accentul necunoscut) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. bg. сушеница „fîşie lungă de carne sau de slănină pusă la uscat; pastramă".

ŞUŞĂU subst. (Bot.; regional) Năgară *(Stipa capillata).* Cf. BORZA, D. 165, 293.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Cf. magh. susa „cornaci".

ŞUŞCÁ[1] vb. I v. **şuşeăi.**

ŞUŞCÁ[2] vb. I v. **şusta[1]**.

ŞUŞCĂÍ vb. IV. **1.** Intranz. şi refl. (Transilv. şi Ban.) A ofta; a suspina. Cf. DR. III, 679, CADE, DL, DM, CONV. LIT. XX, 1 018, VAIDA, CABA, SĂL., com. din TINCA—SALONTA. *Acum rabd şi şuşcăiesc.* L. COSTIN, GR. BĂN. 197, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 19, ALR I/I h 85, LEXIC REG. 10, 22, 25, 72. *Mă şuşt că am necazuri.* LEXIC REG. II, 113.

2. Refl. (Regional) A gîfîi (Vălcani—Sînnicolau Mare). Cf. ALR II/I MN 12, 6 896/47.

3. Refl. (Regional; în forma *şuşca)* A se văita (Asuaju de Sus—Baia Mare). Cf. ALR I/I h 140/337. *Io mă şuşc.* ib.

— Prez. ind.: *şuşcăiesc* şi *şúşcăi.* — Şi: **şuşcăí** (LEXIC REG. 25) vb. IV, **şuşcá** (prez. ind. *şuşc)*, **şuştá** (prez. ind. *şuşt)*, **sustá** (CONV. LIT. XX, 1 018) vb. I, **suşcăí** (ALR I/I h 85) vb. IV.

— Din scr. **šuškati, šuštati** „a fremăta, a foşni; a şopti, a şuşoti".

ŞUŞCĂRÍ vb. IV v. **şuşcăi.**

ŞUŞCĂVÍ vb. IV v. **şişcăvi[1].**

ŞÚŞCHE subst. (pl.) (Regional) Pere. V. **parã[1] (I 1)** (Zgribeşti—Lugoj). L. COSTIN, GR. BĂN. II, 190.
— Etimologia necunoscută.

ŞÚŞCURI subst. (pl.) (Prin Ban.) Crengi, vreascuri (aduse de ape). *Legă şuşcurile laolaltă.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 190, cf. CHEST. IV 59/22.
— Şi: **şúscuri** subst. (pl.) CHEST. IV 59/22.
— Din scr. **šuška.**

ŞUŞEÁ s. f. v. **şosea.**

ŞUŞEÍRE s. f. v. **şuşuire.**

ŞÚŞENIŢĂ s. f. v. **şuşăniţă.**

ŞUŞILĂ s. f. (Regional) Leasă de nuiele pe care se usucă sau se afumă fructele (Ruginosu—Caransebeş). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 197.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Din scr. **sušilo.**

ŞUŞLÉT s. m. v. **şuşlete.**

ŞUŞLÉTE s. m. **1.** (Olt., Munt.) Codirlă (la căruţă). Cf. VALIAN, V. *Şişlele sau chilna este fundul carului dinapoi.* I. IONESCU, M. 711, cf. 709. *A doua formă, mai des întrebuinţată... se numeşte şuşlete, şişlet, codîrlă... sau scarilă.* DAMÉ, T. 11, cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG 1 436, PAMFILE, I. C. 135, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *S-a culcat în căruţă, cu capul în şuşleţ.* GALACTION, O. 269. *Chircit în şuşleţ, cu nasu-n suman, abia mormăia la răstimpuri rare.* STĂNOIU, C, I. 57, cf. SCRIBAN, D. *Copiii... se caţără pe roţi, pe şuşlefe, pe loitre.* STANCU, D. 334, cf. LTR[2], DL, DM, H V 29, 72, VI 235, XI 7, 27, XIV 8, 94, XVI 48. *A luat carul, l-a desfăcut în bucăţile din cari era făcut şi a scos afară parte cu parte, adică: jugul cu cefele,... dricul făcut din carîmbi, şuşleţi, blăni şi leuci.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 61, cf. VÎRCOL, V. 100, CONV. LIT. XLIV$_2$, 396. *Vezi că atîrnă lanţul de la şişletele dindărăt.* BOCEANU, GL. ◇ Expr. (Prin Olt.) **A măsura pe şuşlete** = a evalua cu aproximaţie. Cf. CIAUŞANU, V. 202.

2. (Olt., Munt. şi prin sudul Transilv.) Grătar pentru nutreţ fixat deasupra ieslei, la peretele grajdului. Cf. ALR I 822/782, 790, 795, 800, 831, 850, 856, 860, 870, 878, 880, 885, 887, 890, 898, 900.

— Pl.: *şuşleţi.* — Şi: **şuşlét** (DDRF, RESMERIŢĂ, D. 758, ŞĂINEANU, D. U.), **şuşléţ** (pl. şi n. *şuşlefe)* s. m., **şuşulét** (CV 1949, nr. 9, 34) subst., **şuşuléţ** (ALR I 822/782, 880; pl. *şuşulefe* ib.), **şurléţ** (LEXIC REG. II, 71; pl. *şurlefe* ib.) s. n., **şusléte** (VALIAN, V.) s. m., **şisléte** (CV 1949, nr. 9, 34) subst., **şişlét, şişléte, şişléţ** (TDRG, ALR I 822/885; pl. şi n. *şişlefe* ALR I 822/885) s. m., **şleţ** (H IX 115), **sisléţ** (ib. V 104) subst., **susléţ** (ib. XVI 10, 31; pl. *suslefe* ib.), **suşléţ** (ALR I 822/795; pl. *suşlefe* H XI 60) s. n.
— Etimologia necunoscută.

ŞUŞLÉŢ s. m. v. **şuşlete.**

ŞUŞLEŢOÁIE s. f. (Regional) Fiinţă fantastică cu care sînt ameninţaţi copiii (Frumoasa — Zimnicea). CV 1950, nr. 3, 36.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞUŞMÁISTĂR s. m. (Prin sud-vestul Transilv.) Artificier (în mină). Cf. FD I, 167, 176.
— Accentuat şi: *şúşmaistăr.* FD I, 167, 176. — Pl.: *şuşmaistări.* — Şi: **şusmáistăr** s. m. FD I, 167, 176.
— Din germ. **Schussmeister.**

ŞUŞMÁN s. m. (În organizarea administrativă mai veche a Bucovinei) Membru în comitetul sătesc. Com. din BUCOVINA.
— Pl.: *şuşmani.*
— Din germ. [Aus]**schussmann.**

ŞÚŞNÍ vb. IV. Intranz. (Ban.) A ofta; a suspina. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 19. *Mîndra plînge şi şuşneşte.* ARH. FOLK. III, 72.
— Prez. ind.: *şuşnesc.* — Şi: **şusní** vb. IV ALR I/I h 85/12.
— Din scr. **šušnuti** „a fremăta, a foşni".

ŞÚŞNIC s. n. (Transilv. şi prin Mold.) Leasă de nuiele pe care se usucă sau se afumă fructele; groapă (sau cuptor) peste care se pune această leasă; p. ext. încăpere în care se usucă sau se afumă fructele. *Uscarea prunelor şi perjelor pentru iarnă se face în mai multe feluri: ... Mijlocul cel mai cunoscut însă este uscarea la losniţă, numită încă în Ardeal şi loşniţă, şujnic.* PAMFILE, I. C. 232, cf. CADE, CONV. LIT. XX, 1 018, REV. CRIT. IV, 146, ŞEZ. VII, 188, VICIU, GL., ALR II/310, LEXIC REG. 67, II, 74.
— Accentuat şi: *şuşnic.* CADE. — Pl.: *şuşnice.*
— Din ucr. **сушник.**

ŞÚŞNIŢĂ s. f. v. **şuşăniţă.**

ŞUŞÓI[1] s. m. (Prin Munt.) Şuvoi[1] **(I 1).** Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şuşoi.*
— Cf. şoşoi[2].

ŞUŞÓI[2] s. m. v. **şoşoi[1].**

ŞUŞOI[3] subst. (Regional) Fiertură preparată din pline tăiată mărunt, sare şi, uneori, brînză (Voşlobeni—Gheorghieni). Cf. VICIU, GL.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ŞUŞÓI[4] subst. (Regional) Cască (militară) (Roşia—Beiuş). Cf. ALR SN IV h 945/310.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. magh. sisak.

ŞUŞÓP s. n. (Prin sudul Transilv.) Şopron **(I 1).** Cf. T. DINU, Ţ. O. 34, ALR I 1 352/772, LEXIC REG. 94.
— Pl.: *şuşopuri.*
— **Su[b] + şop[3].**

ŞUŞÓPRU s. n. (Regional) Şopron **(11)** (Vad—Făgăraş). LEXIC REG. II, 54.
— Pl.: *şuşopruri.*
— **Su[b] + şopru.**

ŞUŞORÁ vb. I. Intranz. (Prin vestul Transilv.; despre frunze) A foşni. Cf. ALR I 963/61, 65, 305.
— Prez. ind. pers. 3: *şuşorează.* — Şi: **şuşoreá** (prez. ind. pers. 3 *şuşorcă* ALR I 963/61) vb. I, **şuşorí** (prez. ind. pers. 3 *şuşoreşte* ib. 963/65) vb. IV.

— Formaţie onomatopeică. Cf. magh. s u s o g.

ŞUŞORCÁ vb. I v. **şuşora.**

ŞUŞÓRCĂ s. f. (Transilv. şi prin nordul Ban.) Pănuşă (de porumb). Cf. CONV. LIT. V, 6, CADE, DL, DM, REV. CRIT. IV, 146, ŞEZ. VII, 184, com. din TINCA—SALONTA, PAŞCA, GL., com. BENIUC. *Bagă şişorcile ale (dă tenchiu) în iezle la vaci.* CV 1950, nr. 4, 35, cf. ALR I 904/51, 56, 59, 61, 63, 65, 80, 94, 308, 320, ALR II 5 148/64, 316, 5 160/310, 316, ALR SN I h 109, A I 12, 13, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 31, 35, TEAHA, C. N. 271.

— Pl.: *şuşorci* şi *şuşorce.* — Şi: **şişórcă, şişoárcă** (com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ), **suşoárcă** (CONV. LIT. V, 6) s. f.

— Din magh. **susorka.**

ŞUŞORÍ vb. IV v. **şuşora.**

ŞUŞOTEÁLĂ s. f. Acţiunea de a **ş u ş o t i (2)** şi rezultatul ei; vorbire, discuţie, conversaţie în şoaptă; zgomot slab de glasuri în şoaptă; (rar) şuşotit, (regional) şoporoială, şoşoneală **(1), şoşot (2).** V. **ş o p o t[1] (1).** *Asculta... şuşotelile celorlalţi.* V. ROM. octombrie 1954, 143, cf. DL. *Nu băga de seamă şuşotelile oamenilor în urma lui.* T. POPOVICI, SE. 253, cf. DM. *Rîsetele şi şoşotelile din urmă mi s-au părut... aţiţătoare.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 117.

— Pl.: *şuşoteli.* — Şi: **şoşoteálă** s. f.

— **Şuşoti** + suf. *-eală.*

ŞUŞOTÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Despre ape, despre frunzele mişcate de vînt etc.) A produce un sunet uşor; a şopoti **(2).** V. **m u r m u r a, s u s u r a, f o ş n i, ş u ş u i[2] (1).** Cf. TDRG, CADE. *Apele şuşoteau lovindu-se de malul lin.* V. ROM. octombrie 1953, 14, cf. DL, DM. *Apele săltau... Codrul răsuna, Frunza şoşotea.* PAMFILE, C. Ţ. 45, cf. BALADE, II, 201.

2. I n t r a n z. A vorbi, a discuta, a conversa în şoaptă; (regional) a şoporoi, a şoşoni **(1).** *Toţi provinţialii se adună şi... şoşotesc, vorbesc, născocesc.* NEGRUZZI, S. I, 198, cf. ALEXI, W., TDRG, CADE. *Vînătorii... şoşotesc ... şi pun la cale ceva.* SADOVEANU, O. X, 468, cf. VII, 317. *Ieri toată ziua au şoşotit pe la colţuri.* DAN, U. 11. *Cîte doi-trei şuşotesc neliniştiţi şi nerăbdători.* CAMIL PETRESCU, O. II, 434, cf. 12. *Zîmbiră şi se sfătuiră, şuşotind între ele.* STANCU, R. A. V, 405, cf. id. D. 126. *Rămaseră apoi cîteva clipe... şuşotind.* V. ROM. iulie 1954, 181. *Se traseră de o parte şoşotind repede, cap la cap.* CAMILAR, N. II, 255. *Se aşază într-un colţ, unde şuşotesc şi rîd înnăbuşit.* H. LOVINESCU, T. 151, cf. DL, DM. *Hei, tu de colo, nu mai şoşoti. Lasă bre, oamenii să doarmă.* IL ianuarie 1962, 57. *La început a fost linişte, apoi unii dintre dctaşamentişti au început să şuşotească şi să rîdă.* V. ROM. februarie 1971, 14.

3. T r a n z. A şopti **(2).** *Raluca i-a şoşotit la ureche lui Rîndunea zicala inginerului.* SADOVEANU, O. XVIII, 545. *A şuşotit ceva la urechea prinţului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 44. *Va fi ceva de basm! şuşoteau gurile muiereşti.* BARBU, PRINC. 142.

4. I n t r a n z. (Regional; în forma *şoşoti)* A rîde (pe înfundate sau pe ascuns) (Prundu Bîrgăului—Bistriţa). Cf. ALR II/I h 35/219.

— Prez. ind.: *şuşotesc.* — Şi: **şoşotí** vb. IV.

— Formaţie onomatopeică, influenţată de fr. *chuchoter.* Cf. ş o ş o t, ş o ş e t, ş o ş o ş o.

ŞUŞOTÍT s. n. (Rar) Şuşoteală. Cf. DL, DM. *Urmă un şuşotit neînţeles.* BARBU, Ş. N. 57.

— V. **şuşoti.**

ŞUŞTÁ[1] vb. I. **1.** R e f l. (Prin Transilv.) A protesta, a cîrti. Cf. DR. III, 700. *Şi după atîtea rele noi încă ne mai şuştăm împotriva lui Dumnezeu!* COM. SAT. I, 15. ✦ (Regional; în forma *şuşca)* A se simţi nemulţumit de sine însuşi, a-şi face reproşuri (Frata—Turda). Cf. PAŞCA, GL.

2. T r a n z. (Prin Transilv.; în forma *şuşca)* A lovi cu putere; a ghionti; a înnăbuşi, a sufoca. Cf. PAŞCA, GL.

— Prez. ind.: ? — Şi: **şuşcá** vb. I PAŞCA, GL.

— Etimologia necunoscută. Cf. DR. III, 700.

ŞUŞTÁ[2] vb. I v. **şuşcăi.**

ŞUŞTÁC s. m. Monedă poloneză (de argint), care a circulat şi în ţara noastră. *Iar banul ce s-au aflat mai jos de Roman, iar la năruiturile unei cetăţi, aşa era de mare cît şăştacul cel de patru bani leşeşti.* M. COSTIN, LET. I, 25/25. *I-am dat 4 măricş din bani[i] biserici[i] şi 4 şuştaci* (a. 1780). IORGA, S. D. XIII, 160, cf. KLEIN, D. 425, LB 690, HEM 2 427, DDRF. *Bătrîna trei şuştaci i-a dat.* COŞBUC, P. II, 244. *Pitacul, egal cu cinci poituraci, pe cînd şuştacul avea numai patru.* IORGA, B. R. 15, cf. id. C. I. III, 222, TDRG, I. BRĂESCU, M. 143, PASCU, S. 195, SCRIBAN, D., DL, DM, DER. *Auzit-am, auzit... Că ficiorii s-o scumpit Fetile s-o ieftinit: ... Un ficior c-o sută-ntreagă Şepte fete c-o şuştacă.* MÎNDRESCU, L. P. 152, cf. 223, 244, JAHRESBER. V, 190. *Pagubă de o piţulă Că n-ai nici un dinte-n gură; Pagubă de un şuştac Că eşti prea mare la cap!* MAT. FOLK. 471. *Scoate punga, Scoate banii groşi cu dunga: Şi pătacu şi şuştacu.* VICIU, COL. 175, cf. id. S. GL., com. din FRATA—TURDA, ALR SN IV MN h 1 017/250. *Pe vorba lui nu poţi da nici o şuştacă.* MAT. DIALECT. I, 194.

— Pl.: *şuştaci.* — Şi: **şuştăcă** (pl. *şuştăci* LB, MAT. DIALECT. I, 194) s. f., **şutác** (JAHRESBER. V, 190), **şăştác, şaştác** (TDRG, SCRIBAN, D.), **şestác** (M. COSTIN, O. 267) s. m.

— Din pol. **szóstak.** Cf. magh. s u s t á k.

ŞUŞTĂCĂ s. f. v. **şuştac.**

ŞUŞTÁIE s. f. (Regional) Băţ, retevei (Nemţişor—Tîrgu Neamţ). I. CR. III, 286.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ş u ş ă, f u ş t e l.

ŞUŞTÁNG s. m. (Regional) Bielă de lemn la joagăr (Izvoru Alb—Piatra Neamţ). Cf. ARVINTE, TERM. 119, 171.

— Pl.: *şuştangi.*

— Din germ. **Schubstange.**

ŞUŞTÁR s. n. v. **şiştar[1].**

ŞÚŞTAV, -Ă adj. (Regional, mai ales în Transilv.; despre oi) Care are lînă puţină, cu fire scurte (com. din MOLDOVA, CHEST. V 67/35, 57, 66, ALR II/365, LEXIC REG. II, 77), linse, fără ondulaţii (com. din SÎMBOLENI—TURDA).

— Pl.: *şuştavi, -e.* — Şi: **şustav, -ă** (accentul necunoscut, CHEST. V. 67/35, 57, 66), **şîştav, -ă** (com. din SÎMBOLENI—TURDA, ALR II/365) adj.

— Cf. scr. š i š a v „tuns scurt", š u t a v „pleşuv", rom. ş i ş t a v[1].

ŞÚŞTĂ s. f. (Mar.) Fiecare dintre cele două parîme cu care se imobilizează picul. Cf. ABC MAR. *Şuştele sînt folosite pentru a fixa picul în borduri.* LTR[2] VIII, 671.

— Pl.: *şuşte.*

— Din it. **susta.**

ŞÚŞTĂR s. m. **1.** (Transilv., Ban., Maram. şi prin Bucov.) Cizmar. *Băcan, cizmar ş-orice meşter, sunt meşteri românești. Şi de ce mai mult vă place unde merg şusteri nemţeşti?* PR. DRAM. 113, cf. LM. *Mai toţi lucrătorii serbau lunea, cum fac şi astăzi şusterii la noi.* F (1873), 349. *Maisterul Stultzpapferl, şuşter subţire, ţine foarte mult la dreptul... de a exercita control în toate afacerile lui.* CARAGIALE, O. IV, 302, cf. I, 109, BL II, 139, PRIBEAGUL, P. R. 57. *Ce se uită şusterul ăsta la mine...?* CAMIL PETRESCU, O. III, cf. CONTRIBUŢII, II, 224. *S-au strîns ei în de ei, şusterii şi deasupra uşii scrie cu litere frumoase: „La cizmarii progresişti"*

BARBU, Z. 91, cf. FD III, 178, H IV 177. *Or fost tri fraţi, unu s-o făcut hărămbaş, unu şuştăr ş-unu... cojocar.* JAHRESBER. X, 214, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 197, BL VI, 180, 208. *Mă duc la şuştăr... să-mi talpalească papucii.* CV 1952, nr. 2, 37, cf. ALR I 1 664. *Unu-i şuştăr altu... covaci.* ALR II 4 353/353, cf. ib. 6 511/28, 47, 228, 235, 279, 362, 833, ALR SN II h 518, LEXIC REG. 120, II, 82, 84, MAT. DIALECT. I, 97, 194, GLOSAR REG., L. ROM. 1962, nr. 1, 105.

2. (Regional; în forma *şustăr*) Meşter-strică, v. meşter **(I 1)** (Giarmata—Timişoara). CV 1951, nr. 5, 28.

3. (Entom.; regional) Repede *(Cicindela campestris)* (Cilnic—Reşiţa). ALR I 1 888/28.

— Pl.: *şuştări* şi *şuşteri* (ALR I 1 664/578). — Şi: **şúşter** (pl. *şuşteri*), **şústăr, şúster** (pl. *şusteri*), **súşter** (L. ROM. 1959, nr. 6, 47), **súşter** (BL II, 139) s. m.

— Din germ. **Schuster, magh. suszter.**

ŞUŞTĂRÁIE s. f. (Regional) Atelier de cizmărie (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 194.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schusterei.**

ŞUŞTĂRÁŞ s. n. v. **şiştăraş.**

ŞUŞTĂRÉL s. n. v. **şiştărel.**

ŞUŞTĂRÍE s. f. (Regional) **1.** Meseria **(1)** de cizmar (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 194. *Am învăţat şuştăria la Sibiu.* ib.

2. Atelier de cizmărie (Deda—Reghin). MAT. DIALECT. I, 194. *Adă ciocanul din şustărie.* ib.

— Pl.: *şuştării.*

— **Şuştăr** + suf. *-ie.*

ŞUŞTĂRÍŢĂ s. f. (Regional) Soţie de cizmar (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 194.

— Pl.: *şuştăriţe.*

— **Şuştăr** + suf. *-iţă.*

ŞÚŞTER[1] s. m. (Argotic) **1.** Ţigan. Cf. BL I, 43, II, 139, BUL. FIL. VII—VIII, 293, CIAUŞANU, GL. ✦ Epitet pentru un om negricios. Cf. UDRESCU, GL. *M-a minţit şuşterul.* id. ib.

2. Escroc. Cf. BL II, 139, SCL 1956, 274.

— Pl.: *şuşteri.* — Şi: **şúştere** (CIAUŞANU, GL.), **şúster** (SCL 1956, 274) s. m.

— Cf. şuştăr, guşter.

ŞÚŞTER[2] s. m. v. **şuştăr.**

ŞUŞTÉR[3] s. n. v. **şiştar[1].**

ŞUŞTERÁŞ s. n. v. **şiştăraş.**

ŞÚŞTERE s. m. v. **şuştăr[1].**

ŞUŞTERÉL s. n. v. **şiştărel.**

ŞÚŞTINĂ s. f. **1.** (Prin Ban.) Fişie îngustă de pământ (arabil). Cf. CHEST. IV 96/29, 128/42.

2. (Prin nordul Mold.) Felie subţire dintr-un aliment. Cf. LEXIC REG. II, 122.

— Pl.: *şuştine.*

— Etimologia necunoscută. Cf. şuşăniţă.

ŞUŞTOÁRE s. f. v. **şitoare.**

ŞUŞTÓR, -OÁRE s. m., s. f. v. **şiştor.**

ŞUŞTORÁR s. m. (Prin Transilv. şi Bucov.) Roata dinţată a joagărului; p. restr. osia acestei roţi. Cf. ALR II 6 437 bis/219, 6 455/219, 365, 6 456/219.

— Pl.: *şuştorari.*

— **Şuştor** + suf. *-ar.*

ŞUŞTULÚC s. m. (Transilv.; de obicei în legătură cu verbul „a face") Mototol[1] **(1)**. Cf. VAIDA. *Am făcut-o şuştulug.* ALR SN V h 1 450/272. ◇ (Adverbial) *Te-ai strîns şuştuluc de frică.* CV 1952, nr. 5, 40. ✦ (Regional) Bulgăre de zăpadă (Supuru de Jos—Şimleu Silvaniei). Cf. ALR I 1 251/278.

— Pl.: *şuştuluci.* — Şi: **şuştulúg** s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. şumultoc.

ŞUŞTULUCÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A mototoli **(1)** (Groşi—Baia Mare). ALR SN V h 1 450/349.

— Prez. ind.: *şuştulucesc.*

— V. **şuştuluc.**

ŞUŞTULÚG s. m. v. **şuştuluc.**

ŞUŞÚG s. n. v. **susig.**

ŞUŞUGÁIE s. f. Nume dat mai multor păsări răpitoare: **a)** (Transilv.) zăgan *(Gypactus barbatus aureus).* Cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 164; **b)** (regional) vultur pleşuv *(Aegypius monachus).* Cf. DDRF; **c)** (prin Transilv.) sorliţă *(Milvus migrans migrans).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 218; **d)** (regional) vindereu *(Falco vespertinus vespertinus).* Cf. CADE; **e)** (regional) vinderel roşu *(Falco tinnunculus tinnunculus).* Cf. id. ib. *Povestii toate întîmplările naufringerei noastre din pricina acelor şuşugăi.* GORJAN, H. II, 65/22, cf. JAHRESBER. XIX—XX, 10.

— Pl.: *şuşugăi.*

— Cf. gaie.

ŞUŞÚI[1] s. m. v. **şoşoi[1].**

ŞUŞUÍ[2] vb. IV. **1.** Intranz. (Despre frunzele mişcate de vînt, despre ape etc.) A produce un zgomot slab (şi continuu); a şoşoi[2] **(1)**, a şîşîi **(1)**. V. foşni, fîşîi, şopoti **(2)**, şuşoti **(1)**, murmura, susura. Cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Începu a şuşui o înfiorare de vînt peste creasta pădurii, dinspre miezul nopţii.* SADOVEANU, O. VIII, 359. *Pădurea nesfîrşită şuşuia ca o apă fără hodină.* id. ib. XVI, 258, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Auzi şuşuind prin iarbă şopîrla.* MERA, L. B. 163, cf. ALR I 963/63.

2. Tranz. (Complementul indică copii) A linişti sau a adormi prin repetarea prelungită şi monotonă a sunetului „ş"; a şîşîi **(2)**. Cf. PAMFILE, A. R. 261, RESMERIŢĂ, D. *Mama şuşuia copilu.* SCRIBAN, D., cf. LEXIC REG. II, 32. *Mai şuşuie-l niţel, că acuş adoarme!* UDRESCU, GL.

3. Intranz. şi tranz. A şopti **(1)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 398, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Să te cruceşti. Lumea moţăia din cap, şuşuia.* KLOPŞTOCK, F. 82, cf. SCRIBAN, D., DL, ALR II/I MN 11, 6 880/53, 105.

4. Tranz. A şopti **(2)**. Cf. DM.

— Prez. ind.: *şuşuiesc* şi *şúşui.* — Şi: **şuşăí** vb. IV ALR II/I MN 11, 6 880/105.

— Formaţie onomatopeică. Cf. şu.

ŞUŞUIÁLĂ s. f. **1.** Şuşuit[1] **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., DM.

2. Şuşuit[1] **(2)**. *În şuşuielile ei, numaidecît adoarme.* UDRESCU, GL.

3. Şuşuit[1] **(3)**. *Deschise o condică îngustă în care îşi avea însemnările lui şi după multe dibuieli şi şuşuieli răspunse.* STĂNOIU, C. I. 80, cf. SCRIBAN, D., DM.

— Pl.: *şuşuieli.*

— **Şuşui[2]** + suf. *-eală.*

ŞUŞUÍRE s. f. **1.** Şuşuit[1] **(1)**. *Cu şuşeirea hainelor de mătasă.* ŢICHINDEAL, F. 400/6. *Au prins a suna şuşuirile brazilor.* SADOVEANU, O. XVI, 341.

2. Şuşuit[1] **(3)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *şuşuiri.* — Şi: (învechit) **şuşeíre** s. f.

— V. **şuşui[2].**

ŞUŞUÍT[1] s. n. Faptul de a şuşui[2].

1. Zgomot slab (şi continuu) produs de mişcarea frunzelor bătute de vînt, de curgerea liniştită a apei etc.; **şuşuială (1), şuşuire (1), şuşuitură (1), şişlit (1), şoşoit (1).** V. f o ş n e t, f î ş l i t, m u r m u r **(1), ş o p o t[1] (2).** Cf. RESMERIŢĂ, D., CADE 1 256. *Numai şuşuitul pîrăului se auzea.* SADOVEANU, O. III, 227. *Începeau să umble cîrduri mici de răţoi... cu şuşuit de aripi.* id. ib. XV, 110. *Nu se auzea decît şuşuitul ploii reci prin văzduh.* BENIUC, M. C. I, 135, cf. DL, DM.

2. Sunet produs prin pronunţarea prelungită şi repetată a lui „ş", pentru a linişti sau a adormi un copil mic; **şuşuială (2), şişlit (2).** Cf. RESMERIŢĂ, D. *Acum lasă şuşuitul, a adormit.* UDRESCU, GL.

3. Vorbire în şoaptă; zgomot produs de cineva care şopteşte **(1); şuşuială (3), şuşuire (2), şuşuitură (2), şoşoit (2).** Cf. DDRF, RESMERIŢĂ, D., CADE 1256, DL, DM. ✦ Clevetire, bîrfeală. *N-avea să scoată capul în lume... că începeau şuşuitul şi ponoasele.* DELAVRANCEA, S. 14.

— Pl.: *şuşuituri.*
— V. **şuşui[2].**

ŞUŞUÍT[2], -Ă adj. (Rar; despre sunete, cuvinte) Şoptit[2]. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Vorbă şuşuită.* SCRIBAN, D. 1291.

— Pl.: *şuşuiţi, -te.*
— V. **şuşui[2].**

ŞUŞUITÓR, -OÁRE adj. (Despre frunze, despre ape etc.) Care **şuşuie[2] (1);** şoşoitor. Cf. CADE 1256, DL, DM.

— Pronunţat: *-şu-i-.* — Pl.: *şuşuitori, -oare.*
— **Şuşui[2]** + suf. *-tor.*

ŞUŞUITÚRĂ s. f. **1.** Şuşuit[1] **(1).** Cf. DM.

2. Şuşuit[1] **(3).** *Încotro... aude şuşuituri ori rîsete, într-acolo se îndreptează.* ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D., DM.

— Pronunţat: *-şu-i-.* — Pl.: *şuşuituri.*
— **Şuşui[2]** + suf. *-tură.*

ŞUŞULÉT subst. v. **şuşlete.**

ŞUŞULÉŢ s. n. v. **şuşlete.**

ŞUŞULÍCĂ s. f. (Regional) Bască (Holod—Beiuş). LEXIC REG. 67.

— Pl.: *şuşulici.*
— Etimologia necunoscută. Cf. **ş u ş o i[4].**

ŞUŞUMÉTE s. m. (Regional) Codru, halcă. *Croieşte un şoşonele bun din pulpa piciorului sting şi-l aruncă în gura pajurei.* POP., ap. HEM I (addenda) I, cf. COMAN, GL.

— Pl.: *şuşumeţi.* — Şi: **şoşonéte** s. m.
— Etimologia necunoscută. Cf. **ş o c o m e t e.**

ŞUŞUNÍŢĂ s. f. v. **şuşăniţă.**

ŞUŞURÍC s. m. (Regional) Boboc de gîscă (Holod—Beiuş). LEXIC REG. 67.

— Pl.: *şuşurici.*
— Etimologia necunoscută.

ŞUŞURLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică sunete, cuvinte) A pronunţa defectuos (Boiu Mare—Baia Mare). Cf. ALR II/I h 33/272.

— Prez. ind.: *şuşurlesc.*
— Formaţie onomatopeică.

ŞUT[1] interj. (Argotic) Cuvînt prin care se cere cuiva să tacă. Cf. BL II, 189, IORDAN, STIL. 373.

— Din ţig. **šud** (imper. al lui *šude*). Cf. BL II, 189.

ŞUT[2] s. m. (Argotic) Pungaş, hoţ. Cf. BL IV, 200, IORDAN, STIL. 373.

— Pl.: *şuţi.*
— Cf. **ş u t i[1].**

ŞUT[3] s. m. v. **şuc[1].**

ŞUT[4] s. n. Lansare a mingii printr-o lovitură cu piciorul, cu mîna, cu capul sau cu un instrument special, la diferite jocuri sportive. *Bindea a fost în zile bune; driblinguri, centrări, shooturi, toate i-au reuşit.* ALAS 10 XI, 1935, 8/7, cf. IORDAN, STIL. 373. *Printr-un shot... de la 17 m, Avram reuşeşte să egaleze.* SP. POP. 1951, nr. 1 842, 3/3. *Un şut puternic trimisese mingea în ţepii unui gard de sîrmă.* V. ROM. aprilie 1954, 200, cf. DL, DM, DN[2]. *Este oprit, în poziţie de şut, pe motiv de ofsaid.* SPORTUL, 1969, nr. 6 179, 3/4. *Şutul excepţional al lui Duţan... a fost apărat... de portarul timişorenilor.* SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 740. ◇ *Şut de penalitate* = lovitură de pedeapsă, la jocul de hochei pe gheaţă. Cf. DN[2], L. ROM. 1962, nr. 3, 108.

— Scris şi: (după fr.) *shot, shoot.* — Pl.: *şuturi.*
— Din fr. **shoot.**

ŞUT[5] s. n. (Transilv., Bucov. şi prin Ban.) Durata zilei de muncă în mină, s c h i m b; normă **(3)** a unui miner în timpul unui schimb. Cf. DT, DL, DP. *De la şut se-ntoarnă iar Spre casa lor, minerii.* FRUNZĂ, Z. 31, cf. DM, DN, DER. *Cînd e pe 2 şuturi... lucră... pînă la 6 seara.* VICIU, GL. 98. *Minerii pleacă cu şita împlinită.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 186. *Cîte şuturi ai pe luna asta?* PAŞCA, GL., cf. CL 1957, 200, LEXIC REG. 22, 118, CL 1961, 163. ◇ E x p r. (Prin Transilv.) **A face şut** = **a)** a termina norma **(3)** care revine unui schimb. Cf. PAŞCA, GL. *Am făcut şut mai repede că era puţin de lucru.* id. ib.; **b)** a face pauză, a se odihni **(1).** Cf. id. ib. *Am făcut şut azi că eram obosit.* id. ib.

— Pl.: *şuturi.* — Şi: **şíetă** (LEXIC REG. 118) s. f., **şît** (ib. 22, CL 1961, 163) s. n., **şítă** s. f.
— Din germ. **Schicht.**

ŞUT[6] s. n. **1.** (Transilv.) Menghină **(2).** Cf. ALR SN II h 543.

2. (Regional) Scaun folosit de dulgheri pentru a ciopli lemnul cu ajutorul cuţitoaiei (Voivozi—Carei). Cf. ALR SN II h 556/325.

— Pl.: *şuturi.* — Şi: **şutáu** (pl. *şutauă* ALR SN II h 543) s. n. ib.
— Din magh. **satu.**

ŞUT[7] s. n. (Regional) **1.** Deschizătură în acoperişul unei case, care permite luminarea şi aerisirea podului sau prin care iese fumul (Tămăşeşti—Baia Mare). Cf. CHEST. II 262/369.

2. Capătul crestat al stîlpilor unei case ţărăneşti (Eriu Sîncraiu—Carei). Cf. CHEST. II 275/376.

— Pl.: *şuturi.*
— Etimologia necunoscută. Cf. germ. S c h u t z [dach] „streaşină".

ŞUT[8], -Ă adj. (Regional; despre mîncăruri) Picant (Şpring—Sebeş). Cf. VICIU, GL. *Pipărcile astea nu-s şute de feli.* id. ib.

— Pl.: *şuţi, -te.*
— Etimologia necunoscută.

ŞUT[9], -Ă adj. v. **ciut.**

ŞUTÁ vb. I. I n t r a n z. A lansa mingea, printr-o lovitură cu piciorul, cu mîna, cu capul sau cu un instrument special, la diferite jocuri sportive. Cf. IORDAN, STIL. 373. *Reuşeşte să înscrie punctul victorios, shotînd de la 16 metri.* SP. POP. 1951, nr. 1 842, 3/3, cf. DL, DM, DN[2]. *Atacantul nostru pătrunde pînă în apropierea porţii, dar şutează peste bară.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 943. *Au şutat prin surprindere.* SPORTUL, 1968, nr. 106, 1/6.

— Scris şi: (după fr.) *shota.* — Prez. ind.: *şutez.*
— Din fr. **shooter.**

ŞUTÁC[1] s. m. v. **şuştac.**

ŞUTÁC[2] s. m. v. **ciutac.**

ŞUTÁR s. m. (Regional) Ucenic miner[1] (Crişcior—Brad). Cf. PAŞCA, GL. 56.

— Pl.: *şutari*.
— **Şut**[5] + suf. *-ar*.

ŞUTÁŞ, -Ă adj. (Prin nord-vestul Transilv.) Stîngaci. Cf. ALR I 133/335, LEXIC REG. 10.
— Accentuat şi: *şútaş*. LEXIC REG. 10. — Pl.: *şutaşi, -e*.
— **Şut**[5] + suf. *-aş*.

ŞUTAVÉI s. n. (Prin sudul Olt.) Retevei. Cf. PLOPŞOR, V. O.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u v e i[1], r e t e v e i.

ŞÚTĂR s. n. v. **şoatăr**.

ŞUTĂU[1] s. n. (Min.; Transilv.) **1.** Suitoare. Cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 43, PAŞCA, GL. ✦ Rostogol. Cf. LEXIC REG. 22.
2. Despărţitură în suitoare, în formă de jgheab, prin care se transportă cărbunele sau minereul. Cf. FD I, 176. ✦ Locul pe unde se dă drumul minereului în jgheab. FD I, 176.
— Pl.: *şutăuri*.
— Cf. germ. S c h u t t, S c h ü t t e.

ŞUTĂU[2] s. n. v. **şut**[6].

ŞUTĂU[3] s. n. v. **şuteu**.

ŞUTEÁLĂ[1] s. f. (Argotic) Hoţie, furt. Cf. BL II, 189, IV, 200, IORDAN, STIL. 373. *E ager la şuteală... nici nu simţi*. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şuteli*.
— **Şuti**[1] + suf. *-eală*.

ŞUTEÁLĂ[2] s. f. (Învechit şi regional) Linguşeală, măguleală; înşelăciune, amăgire. *Cu multe amăgele şi şutele şi cu grele jurămînturi să lega cu boiarii... că nu-i va omorî*. ANON. CANTAC., CM I, 93, cf. TDRG, SCRIBAN, D., UDRESCU, GL. 261.
— Pl.: *şutele* şi *şuteli*. — Şi: (regional) **şutuleálă** (pl. *şutuleli* UDRESCU, GL.) s. f. id. ib.
— Etimologia necunoscută. Cf. SCRIBAN, D.

ŞUTEHÁZĂ s. f. (Maghiarism învechit, prin Transilv.) Brutărie. Cf. LB.
— Pl.: ?
— Din magh. **sütőház**.

ŞUTELÍ vb. IV v. **şutili**.

ŞUTELITÓR s. m. (Învechit) Persoană linguşitoare, nesinceră. *Împarţi aceaia, zice Domnul, nu rudeloru-ţi, nici bogaţilor, nici şutelitorilor, ce mişeilor*. CORESI, EV. 434, cf. MARDARIE, L. 165/1, T. PAPAHAGI, C. L.
— Pl.: *şutelitori*.
— **Şuteli** + suf. *-tor*.

ŞUTÉR s. m. v. **şutor**.

ŞUTÉU s. m., s. n. **1.** S. m. (Învechit, prin Transilv.) Brutar. Cf. LEX. MARS. 210, LB, LM.
2. S. n. (Transilv.) Clădire anexă într-o gospodărie, care serveşte ca bucătărie sau în care se găseşte cuptorul de copt pîine ori velniţa. Cf. CHEST. II 295/331, 297/277, ALR II/192, ALR SN I h 247/192.
3. S. n. (Prin Ban.; în forma *şîtău*) Vas în care se pune la copt cinepa toarsă. Cf. COMAN, GL.
4. S. n. (Regional; în forma *şutău*) Leasă de nuiele pe care se usucă sau se afumă fructele (Berbeşti — Sighetul Marmaţiei). Cf. BÎRLEA, C. P. 125. *Usca-m-oi... Ca o poamă pe şutău, Mîndruluţ, de dorul tău*. id. ib.
— Pl.: **(1)** *şutei*. — Şi: (regional) **şutău, şîtău** (COMAN, GL.) s. n.
— Din magh. **sütő**.

ŞUTÍ[1] vb. IV. T r a n z. (Argotic) A fura. *Crezi d-ta că eu am şutit geanta cucoanei?* în DR. VII, 165, cf. BL II, 189, IV, 200. *L-ai şotit... de parale*. BUL. FIL. IV, 107, cf. 103, 136, IORDAN, STIL. 373. *Mi-a şutit o carte de pe masă*. UDRESCU, GL.
— Prez. ind.: *şutesc*. — Şi: **şotí** vb. IV.
— Din ţig. *šuto* (part. al lui *šau-*). Cf. BL II, 189.

ŞUTÍ[2] vb. IV v. **ciuti**.

ŞUTÍC, -Ă s. n., s. f. **1.** S. n. (Transilv.) Întuneric, beznă. Cf. CABA, SĂL. *Ce şuticu-i*. ALR I 1 267/285, cf. ib. 1 267/280, 290, 295, 298, ALR II/310, LEXIC REG. 67.
2. S. f. (Regional) Celulă subterană la închisoare (Giarmata—Timişoara). Cf. CV 1951, nr. 5, 28.
— Pl.: ?
— Din magh. **sötét**.

ŞUTILÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit şi regional) A măguli **(2)**, a linguşi; a amăgi; a înşela (cu promisiuni). *Căutaţi amu ce pizmă şi nebunie şi hitlenie! Că nu-ş vrură nici să întreabe ce cuvinte au grăit Hristos, ce şi prinseră a-i şutili, ca altora să nu mai spuie aşa cu hrăborie*. CORESI, EV. 197. *Ca să n-aibă a li se părea că şuteleşte pre Ioan, Domnul nu grăi de el nemică acelor ucenici, ce era acolea ai lu Ioan*. id. ib. 526. *Să o amăgească (şutilească* MUNT.), *pănî va pleca sîngurî cu sine, de să va da spre dezmierdăciunea bărbaţilor*. PRAV. 173, cf. MARDARIE, L. 165/2, TDRG. *Am auzit şi prin alţi oameni că... l-a şutulit primarul d-acolo... şi l-a dus la tribunal de i-a făcut o hîrtie*. BRĂTESCU-VOINEŞTI, ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., RĂDULESCU-CODIN, Î. 362. *Începu a-l şutuli şi a-l descoase de unde i-a venit vederi, dar mai ales de unde chilipirul ăsta pe capul lui?* PAMFILE, D. 75. *Azi aşa, mîine aşa, l-a tot şutulit, pînă i-a luat mînţile*. UDRESCU, GL. ✦ (Învechit) A mîngîia **(II 4)**, a dezmierda. *Mai înainte de vînat să arată şutilindu-i, adecă netezindu-i*. VARLAAM—IOASAF, 108[v]/26.
— Prez. ind.: *şutilesc*. — Şi: (învechit) **şutelí**, (regional) **şutulf, tuşulí** (UDRESCU, GL.; prez. ind. şi *túşul* id. ib.) vb. IV.
— Etimologia necunoscută. Cf. SCRIBAN, D. 1291. Cf. ş u t e a l ă[2].

ŞUTILÍRE s. f. (Învechit) Acţiunea de a ş u t i l i. Cf. MARDARIE, L. 164/23.
— Pl.: *şutiliri*.
— V. **şutili**.

ŞUTILITÚRĂ s. f. (Învechit) Linguşeală, măguleală; înşelăciune, amăgire. *Împreună şi şutilitura lepădă, de învaţă şi pre noi a nu priimi lauda*. CORESI, EV. 291, cf. T. PAPAHAGI, C. L.
— Pl.: *şutilituri*.
— **Şutili** + suf. *-tură*.

ŞUTITÓR s. m. (Argotic) Pungaş, hoţ. Cf. BL II, 190, IV, 200, IORDAN, STIL. 373.
— Pl.: *şutitori*.
— **Şuti**[1] + suf. *-tor*.

ŞUTOÁRE s. f. v. **şitoare**.

ŞUTÓR s. m. (Sport) Cel care şutează. Cf. DN[2]. *Şutorii trag la poartă în fel şi chip*. SPORTUL, 1971, nr. 6 775, 3/4. *Mingea s-a strecurat incredibil printre picioarele numeroşilor jucători ce se aflau în acel moment între şuter şi portar*. SCÎNTEIA, 1971, nr. 8 740.
— Pl.: *şutori*. — Şi: **şutér** s. m.
— Din fr. **shooteur**.

ŞÚTRĂ s. f. v. **şoatăr**.

ŞÚTRU s. n. (Prin vestul Transilv.) Spaţiul cuprins între cuptor (sau între sobă) şi perete. Cf. ALR II/I MN 146, 3 877 bis/316, 325, LEXIC REG. 72.
— Pl.: *şutruri*.
— Cf. magh. s u t u (variantă a lui *sut*) „colţ, ungher".

ŞUTULEÁLĂ s. f. v. **şuteală**[2].

ŞUTULÍ vb. IV v. **ştutili.**

ŞUTULÍCĂ[1] s. m. (Regional; familiar) Copil linguşitor (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şutulici.*
— Cf. ş u t u l i.

ŞUTULÍCĂ[2] s. m. (Regional; familiar) Copil care are obiceiul de a şterpeli **(2)** (Săpata de Sus—Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *şutulici.*
— Cf. ş u t[2], ş u t i[1].

ŞUVÁI[1] interj. v. **şvai.**

ŞUVÁI[2] s. n. v. **şovai**[2].

ŞUVÁI[3] subst. v. **şuvoi**[1].

ŞUVÁIE subst. pl. v. **şofei.**

ŞUVÁLA-PÁLA s. f. art. (Prin Olt.; în l o c. a d v.) **De-a şuvala-pala** = de-a valma; anapoda. Cf. CIAUŞANU, V. 202.
— Etimologia necunoscută.

ŞUVÁR s. n. v. **şovar.**

ŞUVÁRĂ s. f. v. **şovar.**

ŞUVĂÍ[1] vb. IV v. **şovăi**[1].

ŞUVĂÍ[2] vb. IV v. **şovăi**[2].

ŞUVĂIÁLĂ s. f. v. **şovăială.**

ŞUVĂÍT, -Ă adj. v. **şovăit.**

ŞUVĂITÚRĂ s. f. v. **şovăitură.**

ŞUVĂR subst. v. **şovar.**

ŞUVĂRÉL subst. (Într-o poezie populară) Diminutiv al lui ş u v a r. V. ş o v a r **(1).** *Oltule, pe malul tău, Crească iarba şi dudău, Să pască şi murgul meu, Că de cînd l-am cumpărat Iarbă verde n-o mîncat, Numai şuvărel uscat.* ŞEZ. XV, 131.
— Pl.: ?
— **Şuvar** + suf. *-el.*

ŞUVĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **şovăros.**

ŞUVEÁLĂ s. f. v. **şovăială.**

ŞUVEÁLNIC, -Ă adj. v. **şovăielnic.**

ŞUVÉI[1] s. n. (Transilv., Maram. şi prin vestul Olt.) Retevei, scurtătură; ciomag, bîtă. Cf. CLEMENS, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., PASCU, S. 36, SCRIBAN, D., VAIDA, CABA, SĂL., LEXIC REG. 13. *Dă cu un şuvei să doborîm nişte mere.* MAT. DIALECT. I, 194.
— Pl.: *şuveie.*
— Cf. c i o v e i, c i u v a i.

ŞUVÉI[2] s. n. (Prin Transilv.; în sintagma) *Şuveiul popii* = „ultimul pahar". GHEŢIE, R. M., ALEXI, W.
— Cf. ş o f e i.

ŞUVEÍ[3] vb. IV. I n t r a n z. (Prin vestul Mold.) A sta cu capul înclinat într-o parte. GLOSAR REG.
— Prez. ind.: ?
— Cf. ş o v ă i[1], magh. c s ó v á l „a clătina din cap".

ŞUVÉICĂ s. f. (Regional) Fîşie de arătură (Băneşti—Găeşti). Cf. CHEST. IV 128/782.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. ş u v i ţ ă.

ŞUVEICÚŢĂ s. f. (Prin nordul Munt.) Felie subţire (dintr-un aliment). Cf. PASCU, S. 36. *Şuveicuţe de slănină.* RĂDULESCU-CODIN.
— Pl.: *şuveicuţe.*
— **Şuveică** + suf. *-uţă.*

ŞÚVERE s. f. (pl.) v. **şivere.**

ŞUVÉTE s. m. (Învechit) Scurtătură, retevei. Cf. PASCU, S. 36.
— Pl.: *şuveţi.*
— Cf. ş u v e i[1].

ŞUVICIOÁRĂ s. f. (Învechit, rar) Diminutiv al lui ş u v i ţ ă **(II 2).** *O şuvicioară de păr.* PISCUPESCU, O. 320/6.
— Pl.: *şuvicioare.*
— **Şuviţă** + suf. *-ioară.*

ŞUVÍ vb. IV. I n t r a n z. (Maram.) A arunca în cineva cu lemne sau cu pietre. Cf. LEXIC REG. 13.
— Prez. ind.: ?
— V. **şuvei**[1].

ŞUVÍNĂ s. f. (Regional) Smoc de păr[1] (Ibăneşti—Dorohoi). Cf. DR. IX, 421, ALR I/I h 9/394.
— Pl.: ?
— Cf. ş u v i ţ ă.

ŞUVÍŢĂ s. f. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de") **I. 1.** Fîşie îngustă şi lungă (dintr-un material sau dintr-un aliment); porţiune subţire şi alungită (dintr-o suprafaţă); (regional) şuşăniţă **(1).** *Întîi îi taie capul, de aciia-l taie platoviţe (şuviţe* MUNT.*) sau şi într-alt chip, după cumu-i va părea giudeţului.* PRAV. 91, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *O juviţă de pămînt.* CIHAC, II, 447, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Pe şuviţa aceasta de pămînt, sus... a fost zidită mîndra cetate.* BART, S. M. 21, cf. SCRIBAN, D. *Şuviţe de lemn de tei.* H XI 330, cf. CHEST. IV 96/177d. *O şuviţi di slăninî.* ALR SN IV h 1 126/605, cf. ib. I h 8/872. ◇ (Prin analogie) *O şuviţă supţire de fum mai tremura prin porumb ca o ruptură de văl.* SANDU-ALDEA, U. P. 21. *Pe copaci, şuviţe lungi de neguri se tîrîie încă.* IORGA, ap. TDRG. *Fumul ţigărilor îi învăluia în nouraşi albi, care pluteau, se desfăceau şi se strecurau în şuviţe abia văzute pe ferestrele deschise.* SADOVEANU, O. II, 159. *Nourii s-au dus pieziş... în fumegări şi şuviţe.* id. ib. VII, 353. *Se arătau acum, din mişcarea frunzei şi din unele şuviţe de nor pe-o coamă undeva, semne de furtună.* BLAGA, H. 55. *O şuviţă palidă de lumină pătrunse în celulă.* STANCU, R. A. III, 271. *Departe, în fundul nopţii, s-a aprins alt foc. Întîi, două şuviţe se ridică şovăitoare.* id. D. 125. *Din loc în loc, şuviţe de fum, mai consistente, nălţîndu-se din ogeacuri, construiau subţiri colonade de marmură.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/4. ◇ F i g. *Simţiră cum se născu ca din senin o şuviţă de vînt, ce începu să-i biciuiască în faţă.* AGÎRBICEANU, P. M. 34. *Veni de undeva... o şuviţă de vînt.* STANCU, R. A. III, 84.

2. P. a n a l. Ramificaţie îngustă a unui curs de apă; curs de apă îngust; (regional) şuşăniţă **(2).** *Şuviţele de apă... să coteau din matca rîului.* DELAVRANCEA, T. 204. *Apucăm la stînga, pe pîrîul Schitului pe lîngă jgheabul de scînduri, prin care-o lungă şuviţă de apă cară ghile şi dulapi din herăstraiele munţilor în schela Bistriţii.* VLAHUŢĂ, R. P. 185. *Trotuşul... e numai o şuviţă îngustă de apă.* IORGA, ap. CADE. *Să se mai rătăcească... o şuviţă de apă şi pe pămînturile fripte de secetă!* AGÎRBICEANU, A. 356. *Începuse să se reverse acolo o şuviţă din Pactol.* M. I. CARAGIALE, C. 135. *Chiar în albia rîului, care culegea izvoarele unui întreg ţinut carpatic, mai curgea doar o şuviţă de apă.* BLAGA, H. 64. *Priveşte apoi spre şuviţele argintii ale Argeşului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 272. *Oltul... e o şuviţă de apă, limpede şi rece, a cărei repede curgere în lungul bradului, nu se opreşte o singură clipă.* BOGZA, C. O. 84. *Peste şuviţa de apă-o podişcă.* V. ROM. decembrie 1963, 8. ◆ (Rar) Dîră formată de un lichid care se prelinge pe ceva. V. ş i r o i[1] **(2).** *Pe obrazurile*

aburite ale unora,... şuviţi de apă se scurgeau pe la tîmple. SĂM. III, 687.

3. P. a n a l. (Regional) Tăietură naturală săpată de apă într-un mal[1] **(2)**, pe care coboară un drum. Cf. I. BRĂESCU, M. 135, H VII 417.

II. 1. Mănunchi de fire (răsucite) de in, de cînepă, de păr[1] etc. Cf. POLIZU. *Nuna cea mare ia cîte o şuviţă de peteală c-o floare ş-o prinde fiecărei druşte.* SEVASTOS, N. 238. *Cel cu buhaiul se aşează în apropierea oratorului şi, trăgînd necontenit cu mîinile de şuviţa cea de păr, o face să răsune.* MARIAN, S. R. I, 25, cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W. *Se prepară întîi şuviţe din răsucirea a 3 fire simple.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 211, cf. LTR[2]. *La al zecelea par să opreşte... legîndu-l cu o şuviţă de păr.* ŞEZ. I, 145, cf. II, 70, ALR I 1 277/720.

2. Cantitate mică de fire alăturate din părul[1] capului omenesc. V. c o s i ţ ă, m e ş ă **(1)**. *Vei împleti ceale 7 şuviţe ale capului mieu cu tort.* BIBLIA (1688), 186[2]/29, cf. MOLNAR, 86, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 447. *Două şuviţe întunecoase... se întindeau peste tîmple.* BOLINTINEANU, O. 373. *O furcă de blană flocoasă... ascundea capu-i ras, din creştetul căruia o singură şuviţă de păr atîrna în jos pe ceafa-i lată.* ODOBESCU, S. I, 173. *O şuviţă de păr.* CARAGIALE, O. IV, 107. *Era un Babel groaznic de craniuri hidoase, Pe care stau şuviţe de păr înfărînat.* MACEDONSKI, O. I, 47. *Şuviţa de păr care-i tremură pe frunte!* VLAHUŢĂ, O. A. III, 165, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M. *Fugiră înăuntru să-şi usuce cele din urmă şuviţe de păr udate de apă.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 64, cf. 134, ALEXI, W., CANDREA, F. 34. *Ea, biata, să-mi sărute Şuviţele pe frunte.* GOGA, POEZII, 27, cf. TDRG. *Uită-te la părul meu. S-a lăţit şuviţa albă cu două deşte de cînd nici-o veste.* DELAVRANCEA, A. 34. *Şuviţele de la tîmple şi deasupra frunţii erau încreţite cu fierul.* AGÎRBICEANU, A. 389, cf. 482, RESMERIŢĂ, D. *Şuviţele de păr îi atîrnau sărace.* C. PETRESCU, S. 31, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mîna ta, cuminte, Îmi mîngîia şuviţele pe frunte.* CAZIMIR, L. U. 57. *Şi-a ferit cu mîna stîngă şuviţele de păr de pe ochi.* SADOVEANU, O. XI, 345, cf. VI, 299, SCRIBAN, D. *Ea îl privea cu simpatie şi curiozitate, îndepărtîndu-i de pe ochi o şuviţă de păr.* CĂLINESCU, E. O. I, 285, cf. 7. *O şuviţă din părul lung şi întors peste cap ca al unui diacon îi căzuse peste urechea dreaptă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 657, cf. 84. *Îi ieşea în dreptul fiecărei tîmple cîte-o şuviţă de păr înspicat.* STANCU, R. A. II, 83. *O şuviţă asudată i se lipise de frunte.* V. ROM. septembrie 1955, 131. *Moşul... cu fruntea lui brăzdată, peste care se lăsau şuviţe cărunte, tăcea.* BENIUC, M. C. I, 365. *Pletele lucioase... se despărţeau... în două şuviţe late şi rebele, de o parte şi de alta a capului.* VINEA, L. I, 327, cf. 90, ALR I/I MN h 10/690, 725, 988, ALRM I/I h 15.

— Accentuat şi: (regional) *şúviţă.* ALR I/I h 9/690, MN h 10/690. — Pl.: *şuviţe* şi (regional) *şuviţi.* — Şi: (regional) **şubíţă** (ALR I/I MN h 10/725), **şivíţă** (I. BRĂESCU, M. 135, ALR I/I h 9/122), **juvíţă** s. f.

— Din bg. **шевица** „cusătură". — Pentru sensul **I 2**, cf. ş u v o i[1].

ŞÚVIX s. n. (Bucov. şi Transilv.) Cremă de ghete. Cf. LEXIC REG. 110, II, 106.

— Pl.: ?

— Din germ. **Schuhwichse.**

ŞUVIXUÍ vb. IV. T r a n z. (Bucov.; complementul indică încălţăminte) A lustrui. LEXIC REG. 110.

— Prez. ind.: ?

— **Şuvix** + suf. *-ui.*

ŞUVÓI[1] s. n. *1.* **1.** Curs de apă torenţial, care se formează (în zonele de munte sau de deal) prin topirea zăpezii sau în urma unei ploi abundente, t o r e n t; p. e x t. curs de apă (cu debit rapid); puhoi, (învechit şi regional) năboi[1] **(1)**, (regional) şuşoi[1]. V. ş i r o i[1] **(1)**, ş u g ă u **(1)**. Cf. DOSOFTEI, MOL. 92. *Un şuvoi de apă... să răvarsă din vîrvul unor prea înalţi munţi.* DRĂGHICI, R. 9/15, cf. POGOR, HENR. 235/25. *Asemine şi-hoaielor celor furioase ce repezindu-se din munţi resîorn tot din calea lor.* ROM. LIT. 231[2]/6, cf. BARONZI, L. 120. *Începem a intra în munţii Uadras, pe un drum preserat cu bolovani ca albia unui şivoi de munte.* ALECSANDRI, O. P. 349, cf. id. T. 254, CIHAC, II, 388. *Timuş... înainta... despicînd şivoiul tulbure.* GANE, ap. TDRG. *După un drum de patru ceasuri, peste dealuri sparte de viiturile şuvoaielor,... ieşim la mănăstirea Suzana.* VLAHUŢĂ, R. P. 160, cf. 180. *Cu greu izbutea Spirea să meargă împotriva şivoiului.* CONTEMPORANUL, VI[1], 37, cf. GHEŢIE, R. M. *Tulburi şivoaie pornind prin şanţul din marginea căii.* COŞBUC, P. II, 61, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Lotca fu pornită din nou spre ţărmul românesc, în partea unde, făcînd un cot, se abătea cursul obştesc al şioiului cel mare.* CHIRIŢESCU, GR. 19, cf. 20. *Coborînd de pe două văi se întîlneau aici două părăiaşe: Vălişoara şi Părăul Caprei, două şivoaie subţiri de munte.* AGÎRBICEANU, A. 71. *Din nebăgare de seamă căzu într-un şivoi.* GÎRLEANU, L. 8, cf. 111, ATILA, P. 68. *Intrarăm în cele dintîi ape ale şivoiului.* HOGAŞ, DR. I, 308. *În amîndouă părţile sînt rîpi mîncate de şivoiul năvalnic, ce curge pe aci cînd plouă.* LUNGIANU, ap. CADE, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Muntele se învălui o lună întreagă în neguri şi în ploi putrede; potecile se prefăcură în şuvoaie.* GALACTION, O. 159. *Pîrîiaşul face o cotitură, iar malul din dreapta, mîncat de şivoi, e ceva mai drept.* CAMIL PETRESCU, U. N. 363. *Ghimiile opresc în dreptul unui şuvoi care coboară de pe rîpa pietroasă.* id. O. III, 463. *Tîrîţi de iuţeala vijelioasă a şihoaielor... peştii căutau scăpare la maluri.* VOICULESCU, P. I, 21. *Şuvoaiele munţilor umpluseră albia secătuită a rîului.* SADOVEANU, O. XIII, 433. *Se află aici o curmătură în rîpa malului, adîncită de şuvoaiele de primăvară.* id. ib. XVIII, 321, cf. SCRIBAN, D. *Şuvoiul apei neîncăpătoare... Prin necuprinsa zărilor cîmpie Se-ndreaptă către mări.* I. BARBU, O. 16. *Zăpada... începu să se topească. Pretutindeni se iviră şuvoaie.* STANCU, R. A. IV, 137, cf. LTR[2], DL, DM, H XI 516, MARIAN, D. 301, VASILIU, C. 126. ◇ (Ca termen de comparaţie) *Ploaia atîta răsuna, încît să pare ca un şivoi ce curge dintr-un munte prea înalt.* DRĂGHICI, R. 112/16. *Armata... Ca un şioi de toamnă pe drumuri se întinsă.* ALECSANDRI, POEZII, 199. *În mijlocul pădurii este-o poiană lungă Şi largă... Prin care ostăşimea curge ca un şioi.* id. ib. 214. *De ce mergea, de ce oştirea lui creştea, întocmai ca şuvoiul ce mereu sporeşte în rîurile şi pîraiele ce se varsă în el.* GANE, ap. CADE. *În timp ce-i curge vorba ca un şuvoi din gură Eu cerc... să schimb a mea figură.* I. NEGRUZZI, S. II, 42. *Peste capul fetei... cădea barba lui albă ca nişte şuvoaie de apă.* DELAVRANCEA, V. V. 7. *Are părul despletit pe umeri ca nişte şuvoaie plăviţe resfirate pe o stană albă.* VOICULESCU, P. I, 51. *Intră în mulţime ca un şuvoi într-o mare.* CAMIL PETRESCU, O. II, 253. *Se narează... ciocnirea aheilor cu troienii ca două şuvoaie de munte care se izbesc năvălind în acelaşi vad.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 22/1. ◇ (Prin analogie) *Se simţea cum sporeşte vîntul din acea parte unde se pregătea şuvoi de ploaie.* SADOVEANU, O. XIII, 704. *La o grădină de zarzavat... şuvoiul ploii băltise răsadurile.* id. ib. XVIII, 621. *Un şuhoi de ploaie.* ALR II/520. ◇ (Prin exagerare) *Vărsînd de sînge şioale În năpraznice războaie.* TEODORESCU, P. P. 118. ◇ F i g. (De obicei urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de", sugerează ideea de abundenţă, de impetuozitate, de succesiune neîntreruptă, de mulţime compactă în mişcare etc.) *Oraşul Tetuan are aspectul unui şioi de ziduri albe, ce s-ar pogorî între două dealuri.* ALECSANDRI, O. P. 377. *Apoi urcă negrul munte, pe şivoaiele de stele, Lin alunecă ş-alene drumul cerului senin.* EMINESCU, O. IV, 131. *Grăise acele cuvinte... biruită de şivoiul puternic al amintirilor.* CARAGIALE, O. III, 262. *S-au pornit de la o vreme şuvoaiele de barbari şi au curs, au curs încoace năpraznice şi pustiitoare.* VLAHUŢĂ, R. P. 58. *Oh! veni-va şi şuvoiul ce cu furia-aşteptării Va spăla glodul în care voi vă naşteţi şi muriţi.* MILLE,

v. p. 102. *Taci!... — Nu tac! Cine poate opri şivoiul pornit?* I. NEGRUZZI, S. IV, 361. *Năpraznic vifor de dreptate Vă doarme-n sufletu-nnoptat, Şi spală lumea de păcate... De grele vremi de mai-nainte De-al răsplătirii greu şuvoi.* GOGA, POEZII, 222. *Drumul se prefăcea într-un anumit iad... care nu se trăda decît prin şuvoiul de fum, din mijlocul căruia numai stîlpii de la telegraf izbuteau să-şi mai scoată capetele.* CONV. LIT. XLIV$_2$, 72. *Nu cunosc în toate literaturile un suflet, în care... furtunile să-şi fi dezlănţuit mai violent şivoaiele.* LOVINESCU, C. V, 6. *Prididit de treburi şi împins devale într-o luntre nespus de mică şi de şubredă — de năpraznicul şuvoi al vieţii, ţărmii filosofiei se pierd adesea.* GALACTION, O. 340. *Şuvoiuri de lumină spărgeau nourii întunecoşi.* SADOVEANU, O. II, 466. *Intră iarăşi în şuvoiul de bucurie al ceasului său, care-l ducea spre un destin neînduplecat.* id. ib. XIII, 140. *Ascultam zvonul şuvoiului de albine.* id. ib. XVIII, 631. *Aseară ţi-era pana din călimară seacă. Şuvoiul azi o-neacă.* ARGHEZI, VERS. 316. *Intră într-un şuvoi de explicaţii, cu mult prea abundente.* CĂLINESCU, B. I. 5. *E plăcut a urma şuvoiul curgător al unei străzi, fără individualitatea şi fără grandomania unei existenţe personale.* RALEA, S. T. I, 348. *Îl cuprinde mînia, dar numaidecît îl înmoaie şuvoiul gîndului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 29. *Pe ulicioarele înguste începu să se scurgă un adevărat şuvoi de oameni.* CONTEMP. 1954, nr. 418, 3/4. (Adverbial) *Leşii se năpusteau şuvoaie, prădînd şi arzînd.* SADOVEANU, O. I, 9. *N-am izbutit să-mi ascult gîndurile. Veneau şuvoi. Se schimbau în cuvinte.* STANCU, R. A. I, 109. *Primele raze se revarsă şuvoi.* CONTEMP. 1954, nr. 407, 7/1. *Vorbele ei au început să curgă şuvoi.* PREDA, M. 71. ◇ L o c. a d v. **În şuvoi** = (pe lîngă verbe ca „a trece", „a coborî" etc.) curgînd vijelios. *Fluvii... Coborî-vor în şivoi.* EMINESCU, O. IV, 140. *Pădul trece-va-n şioi.* OLLĂNESCU, H. O. 381. ✦ P. r e s t r. (Şi în sintagma *şuvoiul apei*) Porţiune din curentul unei ape curgătoare, în care apa are viteza cea mai mare. Cf. DL, ARVINTE, TERM. 115. ✦ (Regional; în forma *şihoi*) Braţ (al unei ape curgătoare) (Valea Lungă Cricov—Pucioasa). ALR SN III h 823/762.

2. (Prin Munt.; în forma *şioi*) Vîrtej, bulboană. *Să fi fost gerul cît de straşnic, zăreai acolo ochiuri de apă. Acestea erau şioaiele, pergheluri de apă, încunjurate de gheaţă.* SANDU-ALDEA, U. P. 36. *Un rotogol vînăt răsărise înaintea cailor, la doi stînjeni: era un şioi.* id. ib. 37, cf. CV 1950, nr. 1, 32.

3. (Regional; în forma *şioi*) Copcă, ochi[1] **(B I 10).** Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ.

4. (Rar; adesea prin exagerare; de obicei la pl. şi urmat de determinări) Şiroi[1] **(2).** *Îi năvălesc şuvoaie de lacrimi în ochi.* STANCU, R. A. II, 90. *Pe pielea albă... a bancherului apărură iarăşi şuvoaie de sudoare.* id. ib. V, 281. *Îşi spală degetele lungi sub şuvoiul rece de apă.* DEMETRIUS, A. 53. *Şuvoiul de apă... se scurgea din găleată.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 8.

II. P. e x t. **1.** (Regional; în forma *şivoi*) Făgaş săpat de şuvoaie[1] **(I 1)** (Sebiş—Vaşcău). Cf. CHEST. IV 45/62.

2. (Regional, mai ales în Transilv.) Pămînt slab, sărac, neproductiv (CABA, SĂL., com. din SASCA ROMÂNĂ—MOLDOVA NOUĂ, ALR II 5 062/272, 310, 353, MAT. DIALECT. I, 216), pietros (CV 1952, nr. 3, 42), nisipos (VAIDA), văros (id. ib.), cretos (ALR II 5 064/349), argilos (com. din GÎRBOVĂŢ—BĂILE HERCULANE şi din CORBEŞTI—LIPOVA, din VAŞCĂU, A I 20, 31), lunecos, moale (CHEST. IV 61/264, 296), apătos (A I 26); pămînt productiv, mănos **(1)**, afînat (com. din TĂŞNAD şi din SUDRIAŞ—LUGOJ, ALR II 5 061/105, ALR SN I h 12/105, LEXIC REG. II, 54). ◇ (Adjectival) *Pămîntul mare[argilos] cuprinde o mai mare întindere de teritoriu decît pămîntul şiu [nesipos].* I. IONESCU, M. 56. *Pămînt şiu e un pămînt... humos şi năsipos.* BOCĂNEŢU, T. A. 217. *Pămînt şiu.* H IX 37. *Pămînt suai.* Com. BENIUC, cf. LEXIC REG. 72, GL. OLT.

3. (Prin sud-estul Munt.) Fîşie de pămînt rămas nearat (BUL. FIL. V, 173, ALR SN I h 30/723) sau negrăpat (CV 1950, nr. 1, 32). ✦ (Regional; în forma *şioi*) Dîră subţire de cereale rămase pe arie după treierat. Com. din ŢEPEŞ VODĂ—CERNAVODĂ.

— Pl.: *şuvoaie* şi (rar) *şuvoiuri.* — Şi: (în vechit şi regional) **şiu** (pl. *şiuri* DOSOFTEI, MOL. 92, com. din GÎRBOVĂŢ—BĂILE HERCULANE) s. n., (regional) **şuvái** (COMAN, GL.), **şuái** subst., **şuăi** (ALR II 5 062/272; pl. *şuoaie* ib.), **şuhái** (com. din TĂŞNAD şi din SUDRIAŞ—LUGOJ, ALR II 5 061/105, ALR SN I h 12/105; pl. *şuhaie* com. din TĂŞNAD şi din SUDRIAŞ—LUGOJ), **şuhói** (pl. *şuhoiuri* COMAN, GL. 70) s. n., **şuoáu** (CHEST. IV 61/296) subst., **şuói** (ib. 61/264, ALR SN I h 30/723; pl. *şuoaie* ALR SN I h 30/723), **şai** (LEXIC REG. II, 54; pl. *şaiuri* ib.) s. n., **şăoáie** (ALR II 5 064/349) s. f., **şihói** (pl. şi *şihoiuri* COMAN, GL.) s. n., **şioáie** (CADE, A I 20, 26, 31) s. f., **şióí** s. n., **şión** (GL. OLT.) subst., **şivói** s. n.

— Cf. magh. s i ó (dial. s i u, s i v ó), rom. p u h o i.

ŞUVOÍ[2] vb. IV. I n t r a n z. (Rar; despre ape) A şiroi[3] **(1).** *Şivoiesc de pe munte... rîuri la vale.* MURNU, I. 81, cf. IORDAN, L.R.A. 348.

— Prez. ind. pers. 3: *şuvoieşte.* — Şi: **şivoí** vb. IV. — V. **şuvoi[1].**

ŞUVOIÁŞ s. n. Diminutiv al lui ş u v o i[1] **(II).** *Se vede cum curge şuvoiaşul de apă.* V. ROM. mai 1954, 181.

— Pl.: *şuvoiaşe.*

— **Şuvoi[1]** + suf. *-aş.*

ŞVAB[1] s. m. Numele a două insecte din ordinul ortopterelor, care trăiesc în locuri întunecoase şi se hrănesc cu resturi alimentare: **a)** (şi în sintagma *şvab negru*, SIMIONESCU, F. R. 262) insectă mare, de culoare neagră-cafenie, cu corpul lat şi moale, care miroase urît; libarcă, gîndac-de-bucătărie, gîndac-de-casă, gîndac-negru, (regional) gîzoabă *(Blatta orientalis).* Cf. ENC. ROM., MARIAN, INS. 489, JAHRESBER. XII, 141, TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DL, DM, ALR I 1900/361; **b)** (şi în sintagma *şvab mărunt*, SIMIONESCU, F. R. 260) insectă mică de culoare galbenă-roşiatică; corhan, libarcă, colţan, (regional) tarhan, rus, prus, libarcă-galbenă *(Phyllodromia germanica).* Cf. MARIAN, INS. 490, JAHRESBER. XII, 141, CADE, ENC. AGR. I, 459, DL, DM. *Se pune peste noapte un taler cu bere pe masă sau în alt loc, unde se observă că umblă mai mulţi şfabi.* MARIAN, INS. 493. *Nu e casă în care să nu se găsească şvabi.* SIMIONESCU, F. R. 260. *Dînsa ţinea... bufetul de la liceu într-o cămăruţă din capătul prispei, unde foiau şvabii grăbiţi şi roşcaţi.* I. BOTEZ, B. I, 67, cf. 58. *Camerele de lucru ale redactorilor erau năpădite de... şvabii lunguieţi.* VINEA, L. I, 324.

— Pl.: *şvabi.* — Şi: **şfab** s. m.

— Din germ. **Schwabe,** ucr. **шваб.**

ŞVAB[2], -Ă s. m. şi f., adj. **I.** (Rar) **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte din populaţia de bază a Suabiei sau este originară de acolo; (la m. pl.) populaţie care locuieşte în Suabia; suab **(1).** Cf. LB. *Născut la Ulm, printre şvabi, lucră neobosit mai mult de o jumătate de secol.* ODOBESCU, S. III, 142, cf. ENC. ROM.

2. Adj. Care aparţine Suabiei sau suabilor **(1),** privitor la Suabia sau la suabi, originar din Suabia; suab **(2).** *Oraşele formară... alianţa oraşelor şvabe.* ENC. ROM. III, 1047. *Vechi burg... în ţara şvabă.* I. BARBU, O. 66.

II. 1. S. m. şi f. Persoană care face parte dintr-o populaţie compusă mai ales din germani (originari din Suabia), colonizaţi în mod succesiv în Banat, în Transilvania şi în unele localităţi din Bucovina, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea; (la m. pl.) populaţie formată din aceste persoane. *Am de a scrie că... au început împăratul Karol VI a aduce şvabi... mai ales în Banatul Timişoarei.* ŞINCAI, HR. III, 268/14, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Dintre şvabi,*

dintre saşi,... unii sînt catolici, alţii protestanţi. SADOVEANU, O. X, 384. *Mai comunicativi au fost şi sînt şvabii bănăţeni.* PUŞCARIU, L. R. I, 274. *Mai toţi şvabii poartă nume franţuzeşti.* CAMIL PETRESCU, O. III, 615, cf. 616. *Îl îmbrac bine şi-l trimit la saşii şi şvabii de peste munţi.* VINEA, L. I, 139, cf. DL, DM, FD III, 178, DER. ◇ (Cu sens colectiv) *S-audă tot omu... şi şvabu... că mîni nu se lucră.* SADOVEANU,

2. Adj. (Rar) Care aparţine şvabilor[2] **(II 1)**, privitor la şvabi[2]. Cf. DM.

— Pl.: *şvabi, -e.* — Şi: **şfab, -ă** s. m. şi f., adj. CADE, SCRIBAN, D.

— Din germ. **Schwabe.**

ŞVAC s. n. v. **şfac.**

ŞVAGĂU s. m. v. **şalgău.**

ŞVAI interj. (Prin Bucov.; în expr.) **Şvai chiranda** = om desfrînat. Cf. DR. IV, 179, BL II, 190, GRAUR, E. 152, ŞEZ. III, 90. **A umbla şuvai chiranda** = a hoinări. Cf. GRAUR, E. 152, ZANNE, P. VI, 55.

— Şi: **şuvái** interj. ZANNE, P. VI, 55.

— Din ucr. **швай.**

ŞVAIŢ, -Ă adj. (Regional; despre părul[1] sau culoarea cailor; p. ext. despre cai) Tărcat (Chizătău—Lugoj). Cf. ALR SN II h 277/76. ✦ (Adverbial; pe lîngă adjectivul „îmbrăcat") Bălţat (Zgribeşti—Lugoj). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 190. *Toate-s şvaiţa îmbrăcate.* id. ib.

— Pl.: *şvaiţi, -e.*

— Din germ. **Schweiss** [fuchs] „cal roib".

ŞVĂIŢĂR, -Ă adj. (Prin Transilv.; despre părul[1] sau culoarea cailor; p. ext. despre cai) Bălţat, tărcat. Cf. ALR SN II h 277.

— Pl.: *şvaiţări, -e.* — Şi: **şfăiţăr, -ă** adj. ALR SN II h 277/141.

— Cf. şvaiţ.

ŞVĂIŢER s. n. Varietate de brînză fină, fermentată, prezentînd goluri în masa ei şi care se producea iniţial numai în Elveţia. Cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Cu cît... distribuirea acestor găuri în masa schweitzerului va fi mai regulată, cu atît el va fi mai bine reuşit şi deci mai căutat.* ENC. AGR. V, 333, cf. SCRIBAN, D. *Luă o bucăţică de şvaiţer.* CĂLINESCU, E. O. II, 34, cf. DL, DM, DN[2].

— Scris şi: (după germ.) *schweitzer.* — Şi: **şfáiţer** s. n. TDRG, SCRIBAN, D.

— Din germ. **Schweizer** [käse].

ŞVAIŢUÍ vb. IV. Tranz. (Tehn.; complementul indică piese de metal) A suda prin forjare la cald, fără material de adaos. Cf. ALR SN II h 549. ◇ Refl. pas. *Sî şvaiţuieşti.* ib. h 549/386.

— Prez. ind.: *şvaiţuiesc.* — Şi: **sfaiţuí** vb. IV ALR. SN II h 549/537.

— Din germ. **schweissen.**

ŞVAIŢUÍRE s. f. v. **şfăiţuire.**

ŞVÂNCĂ[1] s. f. (Prin nord-estul Transilv.) Jintiţă. Cf. BUGNARIU, N.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. germ. schwaigen „a prepara caş, brînză".

ŞVÂNCĂ[2] s. f. (Bucov.) Rachiu slab. LEXIC REG. 110. ✦ „Apă chioară". LEXIC REG. 110.

— Pl.: ?

— Cf. germ. schwächer [Schnaps].

ŞVÂNDĂLĂ s. f. v. **fandilă.**

ŞVÂNTĂ s. f. v. **şvartă.**

ŞVÂRĂ s. f. v. **sfoară.**

ŞVÂRCĂ s. f. v. **şfarcă.**

ŞVÂRDĂ s. f. v. **şvartă.**

ŞVÂRTĂ s. f. (Regional) **1.** Casă dărăpănată (Panaci—Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

2. Odaie[1] **(1)** (Poiana Ilvei—Năsăud). Cf. CHEST. II 289/263.

— Pl.: ? — Şi: **şvárdă** (CHEST. II 289/263), **şvántă** (ib.) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŞVARTÚG s. n. (Bucov.) Şorţ **(1).** Cf. SCL 1963, 414, ALR SN II h 541/386, IV h 1 180/386, LEXIC REG. 110, II, 127, GLOSAR REG.

— Pl.: ? — Şi: **şfartúc** (GLOSAR REG.), **şfartúg** (ALR SN IV h 1 180/386; accentuat şi *şfártug* LEXIC REG. II, 127; pl. *şfartuguri* ALR SN IV h 1 180/386 şi *şfartuge* LEXIC REG. II, 127) s. n.

— Din ucr. **хвартух.**

ŞVARŢ s. n. (Astăzi rar) Băutură fierbinte făcută din boabe de cafea prăjite şi rîşnite, trecută prin filtru şi îndulcită; o anumită cantitate din această băutură; filtru, cafea nemţească (v. nemţesc **1**). *Mai beau o bere, un macmahon, un şvarţ.* CARAGIALE, O. I, 291. *Reintrăm în capitală, în căutarea unui jvarţ cu cognac fin.* id. ib. II, 214, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE 1249. *Aşteptam cu resemnare un biet şvarţ comandat de două ceasuri.* REBREANU, NUV. 177, cf. 183. *Erau de faţă, la o masă de marmoră, cu şvarţuri dinainte.* SADOVEANU, O. XVI, 575. *Se adunau la şfarţuri în cafenelele bucureştene.* id. ib. XIX, 105, cf. BL VI, 18, SCRIBAN, D. *Erau, după obiceiul de acasă, la cafele — dar acum nu erau turceşti, erau doar şvarţuri.* CAMIL PETRESCU, O. III, 502. *Am rugat picolul să ne aducă două şvarţuri fierbinţi.* STANCU, R. A. V, 166. *Mîncau, beau şvarţuri şi citeau reviste.* PAS, Z. IV, 37, cf. DL, DM, DN[2].

— Pl.: *şvarţuri.* — Şi: **şfarţ** s. n.

— Din germ. **schwarzer** [Kaffee].

ŞVĂBÉSC, -EÁSCĂ adj. **I.** (Rar) Care aparţine şvabilor[2] **(I 1)**, privitor la şvabi[2]. Cf. LB. *Vreo cîţiva uvrieri beţi de bere şi de politică şvăbească dormeau în diferite poziţiuni.* FILIMON, O. II, 172.

II. Care aparţine şvabilor[2] **(II 1)**, privitor la şvabi[2], specific şvabilor[2]. *Închipuieşte-ţi... figuri de toată făptura, de tot calupul, strîmbe, triste... ungureşti, şvăbeşti.* ALECSANDRI, O. P. 253. *Coloniile prospere săseşti şi şvăbeşti, în graniţele noastre, au cam aceeaşi înfăţişare.* SADOVEANU, O. IX, 330. *Se odihniră bine într-un han şvăbesc.* CAMIL PETRESCU, O. III, 501. *Trăsura a tras de partea şvăbească a oraşelului.* id. ib. 539. *Îmblănită în stejar şi cu tavanul de grinzi de culoarea ciocolatei, amintea de interioarele şvăbeşti de dinainte de '48.* VINEA, L. I, 53, cf. DL, DM. *Între satul Frătăuţii Vechi şi Hurjuieni a existat, înainte de a emigra în Germania, o colonie şvăbească.* L. ROM. 1960, nr. 3, 71. *Elementele de origine germană au pătruns din dialecte germane diferite: în Banat, din dialectul şvăbesc, în Transilvania, din dialectul săsesc.* FD III, 180.

— Pl.: *şvăbeşti.* — Şi: **şfăbésc, -eáscă** adj.

— **Şvab[2]** + suf. *-esc.*

ŞVĂBÉŞTE adv. Ca şvabii[2] **(II 1)**, în felul şvabilor[2]; în dialectul şvăbesc **(II)**. Cf. ALR II 2 892/365, 386.

— Şi: **şfăbéşte** adv. ALR II 2 892/365, 386.

— **Şvab[2]** + suf. *-eşte.*

ŞVĂBOAICĂ s. f. Femeie care face parte dintr-o populaţie compusă mai ales din germani (originari din Suabia), colonizaţi în mod succesiv în Banat, în Transilvania şi în unele localităţi din Bucovina, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Cf. CADE 1249. *I-a ieşit în uşa deschisă... o şvăboaică.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 6/5. *Arătă cu mîna spre o baracă de lemn... în faţa căreia... stăteau adunaţi bărbaţi*

neraşi, şvăboaice cu zeci de fuste, copilandri, tot felul de oameni. V. ROM. octombrie 1954, 111, cf. DL, DM. *În tîrg văd ei o şvăboaică cu o vacă de funie.* CĂTANĂ, ap. CADE 1249.

— Pl.: *şvăboaice.* — Şi: **şfăboáică** s. f. CADE.

— **Şvab**[2] + suf. *-oaică.*

ŞVÉBĂLĂ s. f. v. **şfebelă.**

ŞVÉBEL s. n. v. **şfebelă.**

ŞVÉBLĂ s. f. v. **şfebelă.**

ŞVÉD, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. (Învechit) Suedez **(1)**; (la pl. art.) poporul suedez. *Au intrat în ţară cu nemţii, cu şvezii şi cu şpanioli.* URECHE, L. 161. *Temîndu-să de puterea şvedzilor, ... au stătut la un sfat amîndoi.* M. COSTIN, O. 176, cf. 268. *Pe acea vreme avè gîlcevi cu şfedzii.* NECULCE, L. 44. *Din sus cu sfedzii nu era bine aşedzaţi.* id. ib. 58. *Au întorsu şi cîteva mii de oaste înapoi, înţălegînd că să tulbură civedzîi şi leşii asupra lor.* id. ib. 369. *Înainte ne ies hronicile leseşti, în cartile mari, multe şi vrăjmaşe războaie cu vecinii săi tătarîi, ruşii, prusii, şfezii, ungurii şi mai pre urmă şi cu turcii auzim.* CANTEMIR, HR. 175. *Fu Racoţi părăsit şi de sfeţi, şi de cazaci.* ANON. CANTAC., CM I, 170. *Pre toţi şfeţii în mare frică şi groază îi băgase.* R. GRECEANU, CM II, 214. *Au poroncit paşa inicerilor să dea năvală asupra şvezilor.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 164/14, cf. 165/8. *Carl al XII, craiul şfeţilor.* VĂCĂRESCUL, IST. 273. *Era de o viaţă cu carpii... şi cu toţi ceia ce era nemţi sau şveţi de viţă.* ŞINCAI, HR. I, 32/14, cf. III, 66/33, CLEMENS. *Carol al XII, regele svezilor, adusese spaimă în tot nordul Europei.* NEGRUZZI, S. I, 177. *Gustav Adolf, regele sveţilor,... ridică din această catedrală toate obiectele de artă.* FILIMON, O. II, 114, cf. DDRF, BARCIANU, T. PAPAHAGI, C. L. ◇ (La sg. cu valoare de pl.) *Au întrat cu oştile sale în ţara şvedului.* M. COSTIN, O. 176. *Vădzu că pe cifed nu-i putincios craiul să-l bată singur.* NECULCE, L. 159. *Au scris împăratul turcescu cărţi la craiul şvedului.* id. ib. 199. *Craiul saxonesc din crăiia leşească, groaza şfedului.* CANTEMIR, HR. 176. *Şfeţul au întrat în ţara nemţească.* R. POPESCU, CM I, 347. *Sfeţul biruieşte şi fug moscalii în ţara lor.* ANON. BRINCOV., CM II, 338. *S-au întocmit cu sveţul şi cu cozacii.* ŞINCAI, HR. III, 66/36.

2. Adj. (Învechit, rar) Suedez **(2)**. *Sub numele unui francez maior în oastea svedă... plecă pe ascuns într-o noapte.* NEGRUZZI, S. I, 178, cf. 179.

— Pl.: *şvezi, -de.* — Şi: **şvet, şfed, şfet, şfeţ, sfed, sfet, sfeţ, sved, svet, sveţ, cived, cifed** s. m.

— Din pol. **szwed,** rus. **шведъ.** — Pentru variantele cu *-ţ*, cf. n. pr. Sveţia.

ŞVÉMER s. n. (Nav.) Bucată cilindrică de lemn, ancorată în poziţie orizontală în apa unui fluviu, care serveşte ca indicator al zonelor unde navigaţia este oprită. Cf. LTR[2], L. ROM. 1962, nr. 6, 642.

— Pl.: *şvemere.*

— Din germ. **Schwemmer.**

ŞVENC s. n. (Regional) Figură la dansul popular „fecioreasca" (Lisa—Făgăraş). Cf. LEXIC REG. 94.

— Pl.: *şvencuri.*

— Cf. germ. schwenken „a schimba direcţia; a se întoarce".

ŞVERC s. n. (Regional) Cartilaj (Deda—Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 194. *Carnea asta-i numai şvercuri, de n-o mănînca nici cînii.* ib.

— Pl.: *şvercuri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. sfîrc.

ŞVET s. m. v. **şved.**

ŞVEZÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Suedez **(2)**. *Veniia asupra craiul şvedzăsc Gustav.* M. COSTIN, O. 85, cf. 175. *Craiul şvezăsc... trăgea la sine crăiia leşască.* N. COSTIN, L. 542, cf. 595. *S-apucă de gîlceavă cu craiul sfedzescu.* NECULCE, L. 158. *Mihai Vodă, vădzind primblarea craiului cifedzescu,... au făcut ştire Moscului.* id. ib. 188. *Mai avut-au împăratul şi altu obuz de oaste, lăsat în sus, despre partea hraniţii şvedzeşti.* id. ib. 226. *Maenburg... asudă şi aspumă să zică precum limba elinească iaste din limba şfezască abătută.* CANTEMIR, HR. 101. *Mazepa, hatmanul căzăcesc,... să hiclenise, fugind la craiul şfeţesc.* R. GRECEANU, CM II, 175. *S-au alăturat lîngă craiul şfeţesc.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 338. *Într-o mică de ceas acea vestită întru vitejie a craiului şvezesc venise la atîta, cît zicea toţi că s-au stins de pre faţa pămîntului.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 165/32, cf. 156/17. *Dumnealui doctorul svezesc Hetenborg... au lăcuit mai mult timp în Costantinopole.* AR (1829), 71[1]/24, cf. VALIAN, V. 126, DDRF, T. PAPAHAGI, C. L.

— Pl.: *şvezeşti.* — Şi: **şfezése, -eăscă, şfeţésc, -eăscă, şfeţése, -eăscă, sfezése, -eăscă, sveţésc, -eăscă, cifezése, -eăscă** (VALIAN, D.), **svezése, -eăscă, cifezése, -eăscă** adj.

— **Şved** + suf. *-esc.*

ŞVICHI s. n. v. **şfichi**[2].

ŞVÍNDLĂR s. m. v. **şfindlăr.**

ŞVINDLĂRÍ vb. IV v. **şfindlări.**

ŞVINDLĂRÍE s. f. v. **şfindlărie.**

ŞVÍNGLĂR s. m. v. **şfindlăr.**

ŞVINGLĂRÍ vb. IV v. **şfindlări.**

ŞVINGLĂRÍE s. f. v. **şfindlărie.**

ŞVIŢ s. n. v. **şfiţ.**

ŞVIŢERÁN, -Ă s. m., adj. (Învechit, rar) **1.** S. m. Elveţian **(1)**. Cf. SCRIBAN, D. 1279.

2. Adj. Elveţian **(2)**. *Citează cuvîntul entsprechen ca un dialectism şviţeran în stilul lui Wieland.* MAIORESCU, CR. I, 381.

— Pl.: *şviţerani, -e.* — Şi: **şfiţerán** s. m. SCRIBAN, D.

— **Şviţera** (n. pr.) + suf. *-ean.*

ŞVIŢERÁNCĂ s. f. (Învechit, rar) Elveţiancă. Cf. SCRIBAN, D. 1279.

— Pl.: ? — Şi: **şfiţeráncă** s. f. SCRIBAN, D.

— **Şviţeran** + suf. *-că.*

ŞVORNIC s. m. (Regional) Persoană care caută ceartă. Cf. I. CR. VI, 126.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *şvornici.*

— Cf. ucr. сваритися „a se certa".